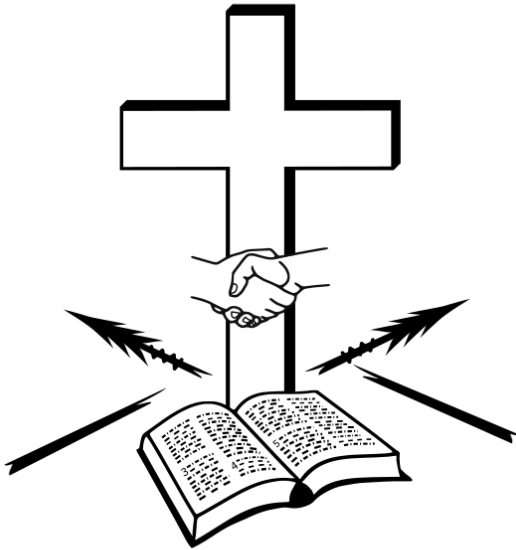

**Mbumbukiam-qa Manqat
Mbomambaqape**

**Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape
Ruth, Jonah, and the New Testament in the Kuni dialect of the
Kuni-Boazi language of Papua New Guinea
Rut, Jona, na Nupela Testamen long tokples Kuni-Boazi long
Niugini**

copyright © 2015 Wycliffe Switzerland

Language: Kuni-Boazi

Dialect: Kuni

Translation by: Wycliffe Switzerland

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2024-04-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 2 Apr 2024 from source files dated 2 Apr 2024
f10a11c4-6a0c-5775-9168-c6e73df1a68f

Contents

INT	1
Lut	2
Ziona	9
Metiu	13
Mak	84
Luk	127
Zion	202
Keliso-gi u-anim	254
Lom	321
1 Kolin	354
2 Kolin	384
Galesia	403
Efesus	414
Filipai	425
Kolosi	432
1 Tesalonika	439
2 Tesalonika	445
1 Timoti	449
2 Timoti	458
Taitus	464
Filemon	468
Iblu	470
Zems	495
1 Pita	503
2 Pita	512
1 Zion	517
2 Zion	525
3 Zion	526
Zud	528
Manqat Qandoveveam	531
Ovøyam manqat	567
Baebol manqat vinivinimba	607

Megeat manqat-qase, nqanek Niu Testamen-qa yaq-te

Nqanek Niu Testamen, Kuni manqat-te, Mbumbukiam-qa Manqát. Ni khanakhanakh kandambá, Mbumbukiam ginitøke, nqanek mbuk ndakin qeikhouim. Iz eqawat matev ate ndægo, taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa begó.

Ibugukhokhof Keliso-gi u-anim neka ezoqa nøme, Niu Testamen, Glik manqat-té ginø-peaomém. Geté vaev-te, ezoqa áv giniqeivím nqægo: Ezoqa kopoáv, ndigu Glik manqat zøtezateáv. Yaq ndigu nqanek mbuk, manqat vinivinimba-té ginø-qambugimém. Ibugukhokhof, manqat kopokopo-te mbá, giqambugimem. Até Inglis manqat-té-a, nupøkhán mbá, Baebol mbaín. Vaev-te mbá ginø-qambugimém, manqat vinivinimba nøme namba. Geté ndakin Baebol manqat, manqat kopoav-qape-té, giqambugimem. Manqat nøme mbaín, ezoqa manqat kopoav-qape-te giqambugimem, av Baebol manqat ndægo. Zapa ndógo, nqanek Mbumbukiam-qa Manqát. Yaq ndøgo gigiap-qapé. Ezoqa mokho, ùni bembøe-ndapém. Soqaín ndøgo, manqat vini-te tigeve:mat o ti-ewagat, yaq mokho vini tindapat.

Manqat ndøgo, Mozes ibugukhokhof Izlael ezoqam gezø-ein, ate ni-té-a, gigiap-qapé. Ta manqat ndøgo, áv qanengáz nqægo: “Gèndoyogé, Izlael ezoqam!” Geté ta manqat-te ndøgo, Kuni iz tizi-sokhofem, yaq ta manqat-qa wag, av nqægo:

Gèndoyogé, zo Kuni ezoqam! Evezøza, nigí Mbumbukiam, Evezøza sa ndégo. Mbumbukiam nøme mbaín.

Kuku yà betaqagó, Evezøza-te, ndego qoge Mbumbukiam, uni qoqa mbøni-te neka uni qoge nqova-te neka uni qoqa bazaføgakh-te.

Nqanek guguna manqat, no nqægo nqazø-etoumit, zo oskia mbo-mataváp. Zogi nakheis zóté-zømesimát. Khoev-te tozo-qonumat o nakhoa-te tozo-okhoat o venanqei nonqo-te tozo-sømbimat o tozosuzat, manqa oskia zøløvuát.

Deut 6:4-7

Niqa viam manqat, Mbumbukiam-te, nqánek: Ndego zo Kuni ezoqam, bèzøtøkeé, yaq zo teqa Manqat neka tege Nqova Mbomambaqape mokho-te, Klisen matev-te vøefisam, neka ezoqa kopoav-qape bēqeivi, av nqægo, teqa manqat unimanqatín neka mokho kandambā nqambogo.

Mbumbukiam ndøgoát, zo namba, ate ndøzøte:go.

Lut-qa emanqat

Elimelek Moab manqei-te geyag

¹ Qàgoám. Ta khøuwa-te ndøgo, manqa ovøyam megetapak Izlael manqei gimbo-kewagam, vikia sekeqape ndømát. Yaq Betliem vemlav-te ndøgo, Zuda manqei-te, ezoqa kopø møndøyagám. Yaq ngenek ezoqam Moab manqei-té genøyág, zas neka nakhei angana menas namba. Zapa ndøgo, Zuda manqei-te ndøgo, lou mbaín. Vikia sekeqape ndømát. ² Ngenek ezoqam, teqa iz Elimelék. Neka zas-qa iz Naomí. Neka nakhei angana-qa iziz nqáneq, Malon neka Kilion. Elimelek, ndego Eflat khagua bawanák. Betliem vemlav-té geyagám, ndøgo Zuda manqei-te. Yaq geyag, ndøgo temøqóm, Moab manqei-te.

³ Yaq Moab manqei-te giyagam, Elimelek gènaním. Yaq Naomi neka nakhei angana menas sègezuváz. ⁴ Nginik nakhei angana menas Moab sakheis ndøzøkím. Sakhei gizøkím, tiqa iziz nqazógo, Opa neka Lut. ⁵ Naomi nakheis namba, Moab manqei-te guyagam, viav andé äv tén ndægó. Yaq vaev até ndigú-a, nakhei menas, Malon neka Kilion, vøpakhaez. Yaq Naomi yakhapus segeyagám. Zivis mbain-a, nakheis mbain.

Naomi Lut namba ekeza manqei-te guiqavan

⁶ Yaq Naomi Moab manqei-te guqotam, manqat äv guni-ewág nqægo, *Yawe ekeza ezoqam nqawa møndøzø-tøké, lou-qa yaq-te. Yaq ndugu matavap äv gunivé nqægo. Ekeza manqei-té gunøqaván. Yaq ziupim-pakha-za namba gigiap vøkhakheinam, ⁷ manqei ndøgo sasa ndø-ivøvem, ma gi:yagam. Yaq ndigu tinø-qavanát ndøgo, Zuda manqei-te, ziupim-pakha-za namba.

⁸ Geté ate av-té gi-apat, yaq Naomi nginik ziupim-pakha-za guzø-ein, "Zøkeza zøvøndipakha-té qazonø-qavøním. Zo matev mbomømbomá qa-zogoam no-te neka zogi zøvis-pakha-te, ndigu gipakhaez. ⁹ Yaq Yawe matev mbomambaqape ndømatanám zo-te, neka yage eqeieqei vøzø-etoám, angana ndakinak namba." Yaq Naomi ziupim-pakha-za menas sègegavém, sasa ndø-eivam. Eiv gèzømbø-eqavát.

¹⁰ Yaq ziupim-pakha-za gindu-einim, "Tiá. Ní qo namba, qogí ezoqam-té qazinø-niáv."

¹¹ Geté Naomi guzø-ein, "Nogí sæ-pakha-za. Zøvøndipakha-té qazonø-qavøním. Gekha zapá, no namba tiziniav? Ge zó ndozo-matavap? No nakhei angana nøme ndønøfakhaz, zo vøezøkím? Mbaín. ¹² Yaq nakémbá. Zo vøqavøním, zøkeza zøvøndipakha-te. No khåpe nøte-ngæpuka-én, anganeam nøme vøténdáf. Até ndøgø-a, no nqægo lova anganeam ndakinak tændaf, yaq nakheis tinøfakhaz, ¹³ yaq ge zó, viav kopoam ndozotó-kewagat atema nginik nakheis vumúffis? Ge zó, ngængæm até ndozóyagat, atema nogi nakheis zo vøzøkím? Nogí sæ-pakha-za. Av taoká. Nøqa yage møndøsoqá. Yawe gèngngíú. Geté zo kopømbaqapé, yage ndakinak nqawa tozomø-ndapem. Yaq nakémbá, zøkeza ezoqam-te vøqavøním."

¹⁴ Naomi nqanek manqat gu-ein, yaq ndigu nangó ginø-eivám. Yaq Opa até gundigu, zakhapuka-pakha sège-møvøiú, ouo manqat vømbø-ein, sasa ndøwav. Geté Lut sègeqóm, Naomi namba.

15 Yaq Naomi gundu-ein,

“Nqáe! Qoge qakhapikia-pakha-gu zas, ekeza ezoqam-té neka mbumbuk-té gunøqaván. Até qó-a, qakeza ezoqam-te vøqaváq.”

16 Geté Lut gundu-ein,

“No qavønim-qa yaq-te nøpøuwét. No qó namba nøténáv. Qo ande áv khoqotéqáv, no ndógo tøtønáv. Qo ande áv khoqoté-yagát, no ndógo téyagát. Qogi ezoqam, ndigu nogí ezoqam ndógoát. Neka qoge Mbumbukiam, ndego nogé Mbumbukiam ndógoát. 17 Qo ande áv khoqomé-naqaním, até nó-a, no ndógo tæmønáním. Neka no ndógo tæ-otambát. Ni løvøte mbá mé:qatanó. No manqat av nqate-manqate, matanapøteav tøgoat, yaq Yawe kopømbaqapé. Bèngiænó.”

18 Yaq Naomi guqev av nqægo, Lut matavap møndøgø, tu namba tu-iwav, yaq ndugu manqat nøme einiáv. 19 Yaq nginik sakhei menas sègezáv, atema Betliem vemiyav-te vømøfakhaz.

Yaq Betliem vemiyav-te gimøfakhaz, ezoqa ate gi:goam nqova zøndáf. Ti-mbá tiwabám. Yaq sakheis vemiyav-te gigoam ndógo, áv gini-akhaém nqægo,

“Gè, ngunuk unimanqatín, Naomi?”

20 Geté Naomi guzø-qavøiu,

“No Naomi nø-akhàyám. Taqa manqa mokho, ‘Yage qanimáv’. Geté Mala zonø-akhaemat. Taqa manqa mokho, ‘Yage soqain’. Zapa ndógo, ndego Mbumbukiam Bazaføgakh-Qape noqa yage gèngngiú. 21 No bugukhokhof nqanek manqei ande qate-ivav, no anganeam-ús neka nakhei angana-ús. Geté Yawe ndakin no nqawa gendo-itumb, nqanek manqei-te, no anganeam mbaín, neka nakheis mbain. Gè, gekha zapá no Naomi tozonø-akhaemat? Yawe noqa yage møndønø-ngiú.”

22 Naomi tugu zivap-pakha Lut, ndugu Moab ezoqam, tu namba Moab manqei gindi-ivøvem, atema Betliem vemiyav-te vømøfakhaz, ta khøuwa-te ndógo, bali vingisam viav nðø-ogitát. (Bali ndigu loge gigiáp. Tiqa bugug andé eketóp.)

2

Lut Boaz-gi sasae ezoqam namba gi:sasaetat

1 Naomi ekesu møndømbo-goám. Teqa iz Boáz. Ngenek tugi zivis-pakha Elimelek, tegé ekeza ezoqám. Ngenek ezoqam gigiap kopoav ezoqám, neka ndego iz-akhaé.

2 Yaq khøuwa nøme, Lut, ndugu Moab sævam, Naomi gumbo-ein,

“No ambá khae-té qatønavn. Yaq bali khakhayakh ndigu, ezoqa tizuvatet, tæmøpisám. Ezoqa nøme tanakh ndønøgø, vønø-ein.”

Yaq Naomi gundu-ein,

“Sæ-pakha. Qanimáv. Vøqáv.”

3 Yaq Lut tunøwáv ndógo, khae-te, bali khakhayakh vømøpisam, ndigu sasae ezoqam gi:qogavat, gi:zuvatet. Geté ndugu mè-otevák av nqægo, nqanek khae Boaz-qá, ndego Elimelek-ge ekeza ezoqam.

4 Ndugu ate av-té bali khakhayakh guipisumat, yaq Boaz tendowáv ndógo, Betliem vemiyav-te, tegi sasae ezoqam khanakhanakh manqat vøzø-ein,

“Yawe ndøgoát zo namba.”

Yaq ndigu sasae ezoqam gindu-einin, “Yawe zenda ndø:vé qo-te.”

5 Yaq Boaz Lut gu-omet, yaq ndego ezoqam, sasae ezoqa gezø-kewagat, áv gembøbeváp nqægo,

“Ndugu gekha mbasønakâm ndunduya?”

6 Yaq ndego gendo-ein,

“Ndugu Moab manqei-ak mbasønakám. Naomi namba me:geavún. 7 Ngunuk no áv gunømbe-eín nqægo, ‘No ambá bali khakhayakh nopisamín, qogi sasae ezoqam ndi:zuvatet.’ Ngunuk qanaqanus-qape sasae gungaz atema ndakin, pusa-qase agé taeeav. Khoev-qase-te ndøgo, khapémbá gumøqomin, nango é-vøsasaein.”

8 Yaq Boaz nqanek manqat ge-ewag, ndego Lut áv gembøe-eín nqægo, “Sæ-pakha. Qotøndé-ewág. Noqa manqat nqánek. Qo ezoqa nøme-qa khæ-te ndøqáv, bali khakhayakh voqomø-pisám. Geté sa nqánek, qoqógót, nogi sasae mbasønakheis namba. 9 Gèzømeté, nogi sasae ezoqam. Bali av kini-qogavet, mbasønakheis até vøzøpáev, ndigu ndiløvønøvemet. No angana manqa møezø-løvvuá. Qo matev-qase geqá-gonemák. Yaq qo ibøkha naq taqapap, ibøkha vømø-iz ndøgo, angana gizivemem.”

10 Yaq Lut Boaz-qa manqat mbomambaqape gu-ewag, ndugu até gundigu, katuk gumøkuí, teqa megemege-te, sasa ndøk hafutav, kawa até manqei vømbø-khanaz. Yaq gumbo-ein,

“No manqei vini-ák. Geté qo tanakh kandambá qoqonøgo.”

11 Yaq Boaz gendo-ein,

“No manqat ate ndægo møe-ewág, ndøgo qogu qakhapuka-pakha-te matev mbomømboma ndoqombogo, yaq qævis vøndënanim-a, atema ndakin. Qavøndipakha neka qakeza ezoqam-qa manqei møqotøndo-iváv. Yaq qo ndakin nqánek qoqoyagé. Geté bugukhokhof niqa bawan qate-qate. 12 Qo Yawe yaq-fia ndøqagó, av qo matev eqeieqi qoqotego. Yaq-fia kandambá teqago, ndego Izlael ezoqam-ge Mbumbukiam, qo tøke-qa qoqotøndoqav te-te.”

13 Yaq Lut gundu-ein,

“Khanánqa. No ezoqam khapúmbá. Qogi sasae mbasønakheis møndømø-løvumbumín. Geté qo tøke kandambá nqoqonøgot. No khanakanakh kandambá, qo nqanek manqat qoqonø-ein.”

14 Yaq khøuwa muin, lou loge khøuwa qandap ndøgo, Boaz Lut tùmøbø-akhá, “Qotøndéqáv. Lou qólóg, neka lou yaf-te voqotú-afanám.”

Yaq Lut Boaz-gi sasae ezoqam namba gi:qonav, Boaz bali lonqotøvap mbo-etoám. Gulouz, qambo-ewez, nøme sègeziváz. 15 Yaq Lut lou gumulog, gutan neka sasae manqei-te nqawa guwav, Boaz ekeza sasae ezoqam manqa áv gezømbe-løvvuá nqægo,

“Ndugu mbasønakam mbøe-khafëném. Até ndøgó-a, bali løvøtap ndi-abap, ndugu kopømbaqapé bali khakhayakh tupisumit. 16 Geté bali løvøtap ndi-abap ndigu, nøme zó-ovobém, neka manqei-té qazonø-abømém. Yaq ndugu kopømbaqapé tupisam. Manqat mbo-einím ta zapaya.”

17 Yaq Lut bali khakhayakh gupisumat, até vømøkhaqus. Yaq bali nanga tag gukoqogimat ndøgo, andé kandambá gunqeitaz, ava-te. Ande áv 10 kilogrév ndægó. 18 Yaq bali nanga gumøkhopez, vemiaiv-te guqavan, zakhapuka-pakha gëmbozømét, gimbogoam. Yaq Lut bali lonqotøvap ndigu, khøuwa muin guizivaz, qambo-ewez, zakhapuka-pakha vømbø-etoam.

19 Yaq Naomi gëmbøe-ogofám, bali nanga khape gimøbøekhouwez, gumbobe-vap,

“Nginik bali nanga gekha ezoqam-qá khæ-tè qoqó-pisumam? Yawe zenda ndò:vé, te-te ndego qo geqatøke.”

Yaq Lut zakhapuka-pakha gumbo-ein,

“No bali nanga qæpisumam, khæ eve iz nqambógo, Boáz.”

20 Yaq Naomi gundu-ein,

“Yáiyé! Qanimav tantáv. Yawe zenda ndò:vé, Boaz-te. Manqa mbusa ndògo, Yawe khandi ezoqam-te neka lònøte ezoqam-te geve, ni tini-kewagat, ndego oskia mbomataváp. Nande Boaz, nigí angana, ndigu gipakhaez, tigi ekeza ezoqám. Ezoqam av nde-go, Mozes-qa guguna manqat áv qane-eín nqægo: Sævam ndugu anganeam tembonanim, yaq anganeam-gi ekeza ezoqam yà bembo-tòkéé.”

²¹ Yaq Lut gundu-ein,

“Nò ndego manqat nòme mba nòmbø-eín av nqægo, ‘Até vògò, nqanek nogi sasae ezoqam namba, atema bali nanga viav bemø-navøem.’”

²² Yaq Naomi ziwap-pakha gumbo-ein,

“Nanda mbomá, qo tegi sasae mbasønakheis toqozø-pavat. Tiqa zita-te bali khakhayakh toqotøndó-pisumát. Geté qo khae vini-te toqomø-pisam, ezoqam andé matev vinivinimba vøqambé-matønømēm.”

²³ Yaq Lut ndógo tusasaetám, Boaz-gi sasae mbasønakheis-qa avønin-te, atema bali nanga neka wit nanga viav vømø-navøem. Yaq ndugu zakhapuka-pakhá namba me:yagám.

3

Lut Boaz-te tòke-qa yaq-te guwav

¹ Khøuwa nòme, Naomi Lut gumbo-ein,

“Sæ-pakha. No anganeam é-bataqa-omét. Yaq qo mbomambá tønøyagé.

² Qo mòqote-qatég. Boaz, tegi sasae mbasønakheis namba qoqote-sasaetat, ndego nigí angana-gé ezoqám. Nqáé! Nqægo lova ndego bali nanga ndø-evemét, bali nanga tøkuzá manqei-te. ³ Ndakin áv qoqotégó nqægo: Vøkha-khakuám. Tae et sisip mbomambaqape qógé, neka ndabua eqeieqei voqó-uzám. Yaq teqa bali nanga tøkuzá manqei-té qonóqáv. Geté Boaz beqámekh. Ndego lou loge ùni bembøe-navøem. ⁴ Yaq ndego temøbuv, qo ùnime-omét, ma te:buv ndògo. Yaq venanqei tebuvit ndògo, qo toqonóqáv ndògo, teqa ndabua khafuvam nonqo voqombø-onqá, teqa zenda tokhotapak-te, sasa qóbùv. Yaq manqat ndògo, tenøqá-eín, qo ande gekha matev me qógò.”

⁵ Yaq Lut nqanek manqat gu-ewag, gundu-ein,

“Qanimáv. No matev ndæmatanám, av qonømbe-manqatat ndægo.”

⁶ Yaq ta lova ndògo, ndugu tunøwáv ndògo, bali nanga tøkuzá manqei-te, yaq manqat ate ndægo vømbøpaev, av zakhapuka-pakha gumøndæ-ein.

⁷ Yaq Boaz lou gumulog ndògo, khanakhanakh gendap, yaq bali nanga møyøza avønin-té segebùv. Yaq venanqei gebuvat ndògo, Lut até gundigu, aiyav-té gunøwáv, Boaz-qa ndabua khafuvam nonqo vø-onqa, sa zenda tokhotapak-te ndògo, sasa ndøbuv, teqa zenda tokhotapak qame-vavøem.

⁸ Andé áv lova u mbá ndægó, Boaz tènesuzám. Yaq ma ge:qambun, nqova mbondáf. Ae, teqa zenda tokhotapak vavap-te sævam gubuvam.

⁹ Yaq gumbobevap,

“Qo gekha ezoqám?”

Yaq gundu-ein,

“No Lút. No ezoqam khapúmbá. No andé qogú sasae mbasønakám. Qoqa ndabua khafuvam nonqo, ov-qase nandav, no qonókhafulí. Yaq no tåbate-nøtén, av nqægo, qonø-kewagát. Zapa ndògo, qo nogé anganeam-pakha-gé ekeza ezoqám. No ambá qonøkeín.”

¹⁰ Yaq Boaz gumbo-ein,

“Sæ-pakha. Yawe ndògoát qo namba. Qo qakhapuka-pakha matev qaniqanimáv qoqombo-goam. Geté matev ndakin ndoqo-matønunit, qo

no-te tōke-qa qoqotōndoqav, ndōgo mōndōlōvú qoqa matev mbomōmboma ate ndægo, qoqo-matōnumam. Angana ndakinak kopoáv ngiyage. Nōme gi-giap kopoav ezoqám neka nōme gigiap-av ezoqám. Geté qo matavapōteáv av nqægo, ‘No anganeam ndakinak sændáf.’ ¹¹ Sæ-pakha. Qo mōe ndōgō. Gekha manqāt ndōgo, qo toqonō-ein, sæmatanám. Ezoqa ate ngi-gu, nqanek vemiyav-te ngiyage, mōndæzōtéz, qo sævam matev mbomambaqapú. ¹² Unimanqatín. No qogé anganeam-pakha-gé ekeza ezoqám. No yà bātaqa-keogé. Geté ezoqa nōme ndégó, ndego uni qoge qōivis-pakhage ekeza ezoqam. Ndego bāmbokho-beváp. ¹³ Até vōkhægót nqanek, nqægo lova. Yaq qanaqanus siziqēivím, andé gekha matev me petéfakhān, penōmakhaya. Ndego tōmbopoe teqaki, ság, beqaki. Geté ndego tōmbōeqasi, kopōmbá. No Yawe-qá bugug-té qataqambō-manqaté, no ndæqakí, ndego poeveav tōgoat. Até vōkhæbuvít nqanek, atema qanaqanus.”

¹⁴ Yaq Lut Boaz-qá zenda tokhotapak-té gubuvát, atema vōndōnqoe. Geté agé paveateáv. Até gupōistám. Yaq é-mōndosuzám. Ezoqa bōi vizu mōe ndōgó. Zapa ndōgo, Boaz áv gumbōe-eín nqægo,

“Ezoqa nōme betezōtéz av nqægo, sævam mōndōgoām, no namba, nqanek bali nanga tōkuza manqei-te.”

¹⁵ Yaq Boaz Lut manqat nōme gumbo-ein,

“Qakeza ndabua nōme nandav, nqanqa-te nandaqambovi; vōkhofá. Qóvōndáz.”

Yaq Lut ndabua vōvōndaz. Yaq Boaz até gendego, bali nanga vōmbōe-qoutaz. Kopoáv gumbōeqoutaz, ndabua até vōmōmbō-qoqovōem. Taqa viniv andé áv 20 kilogrém ndægó. Yaq Boaz Lut bali nanga kawa-té gumbōezáv, Lut vōwav, yaq ndego ekeza vemiyav-te sasa ndōqavan.

¹⁶ Yaq Lut zakhapuka-pakha-te guqavan, zakhapuka-pakha áv gumbōebeváp nqægo,

“Sæ-pakha. Matev áv khaqambé-fakhan?”

Yaq Lut emanqat ate ndægo vōmbōe-votot, av Boaz matev qaniganimav gumbōe-matanam. ¹⁷ Yaq manqat nōme gundu-ein,

“Nginik bali nanga-qape Boaz nō-etoám. Ndego áv genōmbe-eín nqægo, ‘Qo qakhapuka-pakha-te zenda-zenda mba ndōqáváq.’”

¹⁸ Yaq Naomi gundu-ein,

“Sæ-pakha. Sizió-kewagét, andé gekha matev me ndófakhān. Ndego Boaz pusa naqanōká gétayák. Matev unimé:gó, nqægo khōuwa.”

4

Boaz Lut gu-oki

¹ Yaq Boaz até gendego, vemiyav mboqog tambav-té genōwáv, angana ma manqat gi:vōovumam, vōmōqom. Yaq Elimelek-ge ekeza ezoqam ge-omet ndōgo, teqa yaq-te Boaz Lut manqat gembōe-ein, yaq sēgembo-akhá,

“Khanánqa. Qotōndéqā. Qànōqóm nqanek.”

Yaq ndego ezoqam gendowav, vōqom. ² Yaq Boaz vemiyav megetapak ten sasa zō-akha, gezō-ein,

“Qànōqonáv nqanek,”

yaq ndigu vōqonav.

³ Yaq Boaz ndego ezoqam gembo-ein,

“Qo mōqote-qatéq. Naomi, ndugu sævam, Moab manqei-te gunduqavan, tugi anganeam-pakha Elimelek, ndego nigé ezoqám. Yaq ndakin ndugu

Naomi, teqa manqei wi-qa ndógó, tege ekeza ezoqa nòme-te. ⁴ No ãv qate-matòvém nqægo, qo bàtaqa-eín, taqa yaq-te. Qo nqanek manqei taqa-pòovat, kopòmbá. Nginik vemíav megetapak neka ezoqa ewaqape-qa bòite, ngiqonòve, soqó-eín. Geté qo wii poeveav tògoat, taqambo-qasi, ségenò-eín. Zapa ndógo, qoqa zita-te ezoqa nòme mbaín, nqanek manqei tewi. No mba nogó.”

Yaq ndego Elimelek-ge ekeza ezoqam gendo-ein,

“Qanimáv. Manqei ndæwí.”

⁵ Yaq Boaz manqat nòme gembo-ein,

“Geté nqanek manqei Naomi-te toqondap, até Lut voqó-okí, ndugu Moab sævam, Elimelek-ge yo-pakha-gu zas. Yaq av ndægo, ta manqei ndógo lòvòte ezoqam-qa iz-te sekembá segégoát.”

⁶ Yaq ndego ezoqam gendo-ein,

“Av tægoat ndægo, yaq no kopòmba mbaín manqei tæwi. Soqáin ndógo, nogi nakheis sa timòlòvuz, noqa lòvòte khòuwa-te manqei tiqaqem. Qo taqa-pòovat, qakeza ndòndáp. No kopòmba mbaín tændap.”

⁷ Ta khòuwa-te ndógo, Izlael manqei-te, matev ãv qazòmbè-goám nqægo.

Ezoqa manqei o gigiap ezoqa nòme-qa zenda-te ge-ivavin, ndego tamak kopo ndòkhofáin, ndego ezoqa nòme vòmbò-etoamin. Yaq ezoqa ewaqape tiàbiti-zòtéz, av nqægo, ta gigiap ndógo, ndakin ezoqa vini-qá. Nqanek Izlael ezoqam-qá matév.

⁸ Yaq ndego Elimelek-ge ekeza ezoqam Boaz gembo-ein,

“Qo qakeza ndòwí.”

Yaq ndego até gendego, tamak kopo gèkhofá, Boaz sasa mbo-etoam.

⁹ Ndego nqanek matev gego, yaq Boaz vemíav megetapak neka ezoqa ewaqape giqonavam, ãv gezòmbè-eín nqægo,

“Nqægo khòuwa, zo ezoqa ewaqape ate nqazòte-qonòve, zo mòzoqevím.

Manqei ndógo, Elimelek neka tegi nakheis, Kilion neka Malon, tiqa manqei qagoam, no nowí, Naomi-te. ¹⁰ Yaq ngunuk ngæmam, Lut, Moab sævam, Malon gu-okiam, ndugu ndakin nogú sævám. Neka yaq nakhasam anganeam tumumbu-fakhan, ngenek lòvòte ezoqam-qá iz neka manqei teabete-ndapét. Yaq av nqægo, Malon-qa iz sa gemò-navòemák teqa bawan-te neka nqanek vemíav-te. Nqægo khòuwa zo ezoqa ewaqape ate nqazòte-qonòve, matev mòzoqevím.”

¹¹ Yaq ndigu megetapak neka ezoqa nòme, mboqog-te ndógo giqonavam, gindu-einim,

“Qanimáv. Ni mòiqevím. Yawe zenda ndò:vé, ngunuk sævam-te, qo toqó-okí, qoqa khoev-te tunduwav. Yaq ngunuk sævam nakheis kopoav tiabembòe-fakház, av nginik sakhei menas ngi:gu, Laisol neka Lea nakheis gizòmbè-fakhaz, ni Izlael bawan ate nqazi-gu qazindu-manazòmem. Yaq Eflat khagua bawan mokho-te neka Betliem vemíav-te nqanek, qoqa iz kandambaqape tàbetaqambegó neka gigiap kopoav ezoqam voqógoát.

¹² Yaq nakheis ndigu Yawe teqa-etoam, ngunuk sævam-te, tigi zi kopoav-qape tiàbitigú, av Pelez-gi zi ndi:gu, ndego Tama neka Zuda, tige yo.”

Lut patu qamboqata

¹³ Yaq Boaz até gendego, Lut vò-oki, venanqei nonqo vòtòkuanem. Yaq Yawe gembotòké, kha viniv vòndap. Yaq nakhasam anganeám gundaf, gu-ova. ¹⁴ Yaq Lut gui-ova, sakheis vemíav-te ndógo, Naomi ãv gimboe-einim nqægo,

“Khanakhanákh Yawe-te, ndego qo qazeo geqa-etoam. Ngenek ezoqam iz akhae ndógoát, Izlael manqei-te. ¹⁵ Ngenek qazeo, qo khanakhanakh

ndøqa-etoám, qoqa yage-te. Yaq qo toqotumu-ngæpuka-eq, ndego qo qákewagát. Neka qo khanakhanákh. Qogu qæwap-pakha, ngenek nakhasam gui-ova, ndugu poev kandambá qo-te. Qo amba nakhei angana seven tiqagonin, ndigu ambá kopømba mbaín tiqa-tøkeemin, av Lut nguigu, matev guimatanam qo-te.”

¹⁶Yaq Naomi nakhasam sègendáf, vøngenøtam. Yaq ndugu Lut noundape mbotøkeám. ¹⁷Yaq ndigu sakheis, ta vemiav-te ndøgo giyagam, gi-einim,

“Yáiyé! Ndakin Lut nakhasam anganeam møndømboqán. Ndego andé Naomi-gé nakhasám.”

Yaq ndigu iz Obed mbo-akhaém.

Yaq ndego Obed gumu-khouwev, nakhasam gembo-fakhan, Zesi. Neka ndego Zesi gumu-khouwev, nakhasam gembo-fakhan, Deivid, ndego iz akhae kandambaqape gegoam, Izlael manqei-te ndøgo.

Deivid-gi atanakha-zapazapa-za

¹⁸Deivid-qa zapa av nqægo qande-itán:

Tege atanakha-zapa Peléz. Pélez gemanaz, Ezlon ndøqán.

¹⁹Yaq Ezlon gemanaz, Lam vøqan.

Yaq Lam gemanaz, Aminadab vøqan.

²⁰Yaq Aminadab gemanaz, Nason vøqan.

Yaq Nason gemanaz, Salmon vøqan.

²¹Yaq Salmon gemanaz, Boaz vøqan.

Yaq Boaz gemanaz, Obed vøqan.

²²Yaq Obed gemanaz, Zesi vøqan.

Yaq Zesi gemanaz, Deivid vøqan.

Ziona-qa emanqat

Ziona Mbumbukiam-qa sasae mœ gekhokhon

1 Qàgoám. Khøuwa nøme, Evezøza, ndego Mbumbukiam, até gendego, Ziona, Amitai-ge yo, vømbø-ein, ² “Niniva taon kandambaqape-té qonóqáv. Qomézomás, av nqægo, Mbumbukiam géngiæzó. Zapa ndógo, no mœzømét, nandiv. Ndigu soqa matev khåpe zømbe-khouwév.”

³ Geté Ziona, Evezøza-qa manqat gè-ogí. Yaq vini genøwáv. Tasis taon-te okho-qa ndøgoám. Yaq gevis ndøgo, Ziopa taon-te gemøfakhan, palai khagua ndøqeív, qabøetam. Ndøgo Tasis taon-te teiti-qa ndøgoám. Yaq Ziona até gendego, fia vøgo, vøuketao, sasa ndøteit. Evezøza-qa mœ ndøkhokhonát.

⁴ Yaq ndigu anana-mba mõndu:bøen, Evezøza khamøe-qape tēändø-khøfótáv, palai khagua ambá vøtøkuiamin. ⁵ Yaq ndigu ezoqam, khagua-te gu:sasaetam, qambuat mœ ndøgoném. Yaq ezoqa ewaqape, ekeza mbumbuk-te tøke-qa ndø-akhayám. Yaq gigiap ndøgo qøugeipam, gèngagemém. Palai khagua takh-qa mbogoám.

Geté Ziona otevatéáv. Ndego gù:buvát, ndøgo palai khagua mokho-te. Ngova mokho-té gembøi-teitát. ⁶ Yaq ndego palai khagua gembo-kewagam, até gendego, Ziona vømøtiu. Gembo-ein, “Gekha zapá, venanqei mba ndoqobuvit? Møqosuzám. Qakeza Mbumbukiam-té qonø-akhá. Eisa, ndego ni tanakh ndønigú. Yaq ni zipakhaenák.”

⁷ Yaq ndigu ezoqam, palai khagua-te gu:sasaetam, äv gini-einím nqægo, “Iziz zipeawám, pepa-qasis-te. Yaq ava-té qazinø-nqeitøvém. Yaq ziqeivím. Ezoqam teqá manqa-zapa ndégo tógoát, teqa iz tizilivím.” Yaq av gi-gonem ndægo, Ziona-qa iz ndølivím. ⁸ Yaq gèmbø-bevøpém, “Qonimbí-eín. Nqanek matev qafakhan, gekha ezoqam-qa manqa-zapá? Qo gekhā sasae qógo? Neka qo gekha manqei-ák? Neka gekha bawan-ák?”

⁹ Yaq Ziona gezø-qavøiu, “No Iblu ezoqám. No Evezøza nombovizáp, ndego Mbumbukiam, yan-te ngo:yage neka ndego ndaola neka manqei-qape gekhakheinam. ¹⁰ Yaq no Evezøza-qa manqat, nõ-ogí. Nøkhokhonét.”

Yaq ndigu ezoqam, nqanek manqat giyogem, ndigu mœ kandambá gi-gonem. Yaq Ziona gimbo-einim, “Manqa-zapá nandav. Gekha zapá, matev av qoqoteq nqægo?”

¹¹ Yaq khamøe, sà tønø-fitumát. Yaq Ziona äv gimboe-bevøpém nqægo, “Gè, gekhā nitaqá-goném, nqanek khamøe vønimbí-vøitáv?”

¹² Yaq Ziona gezø-qavøiu, “No ibøkha-té qazonø-ogenønám. Yaq nqanek khamøe segévøitáv. No mõtenøtén, nqanek khamøe-qape qandowav, ndøgo noqá manqa-zapá.”

¹³ Geté ndigu ezoqam, palai khagua-te gu:sasaetam, ndigu bazaføgakh-us amba me:tæemém, manqei khanøzu-qa. Geté kopømba mbain. Khamøe-qape sà tønø-fitumát. ¹⁴ Yaq ndigu Evezøza-té ginø-akhaém, gi-einim, “Evezøza, ni ngenek ezoqam, teqa yage teingi-nam, ni løvøte ni-etóám neka manqa ovøyam-te ndø-åmb, av qo pepen ezoqam qoqote-abumatun, ndigu manqa-zapa mbain ezoqam gizitagatun. Zapa ndógo, Evezøza, nqanek khamøe-qape qandowav, ndøgo qoqá poév.”

¹⁵ Yaq até gindigonem, Ziona gèndafém, ibøkha-te sasa ndø-oginam. Yaq ndaføyambá, khamøe sègevøitáv. ¹⁶ Yaq ndigu sasae ezoqam, palai khagua-te gu:guvam, nqanek Evezøza-qa bazaføgakh giqeivim, ndigu mœ kandambá

gigonem. Yaq até gindigonem, sɔvaxha gigiap ndɔlaém, Evezɔza-te sasa ndɔtaem, neka manqa mbusa vɔveem, av nqægo, Evezɔza zimbɔpavát.

¹⁷ Yaq Evezɔza zongɔyam-qape ndokhofotáv, Ziona vɔ-khoutav. Yaq Ziona zongɔyam-qá emu mokho-té gunu:goám. Khɔuwa misiká neka lova misika.

2

Ziona Mbumbukiam-te geguligulim

¹ Yaq Ziona ate av-té zongɔyam-qa emu mokho-te gu:goam, ndego Evezɔza-té genɔ-akhá, tege Mbumbukiam. ² Geguligulim,

“Evezɔza, no soqaqape-te qægoam, qo-té qatɔndo-akhá. Yaq qo mɔqonɔ-tɔké. No lɔvɔte avɔnin-te qæmɔ-itan, qo-té qatɔndo-akhá, tɔke-qa. Yaq qo noqa akhayam mɔqo-ewág.

³ Qo no ibɔkha-té qonɔ-ogenó, anana-mba-qape ndɔugu, igian-te. Ibɔkha ùnime-gutambát. Yaq qoqa khamɔe makhamakha, noqá mumát qanɔ-okhoát.

⁴ No qæmatavupam, qo gèqambo-qasí, no qoqa bɔi-te totogoat. Geté no qoqa khoev mbomambaqape, nango ndɔmɔqeív.

⁵ Khamɔe-qape qandowav, no vɔkhɔlutan, ibɔkha-qape ùnime-gutambát, neka kik noqa kawa vɔlɔvɔnam.

⁶ Yaq no até nogeonát, atema manqei popotap-qa zapazapa-te, ibɔkha mokho-te ndɔugu. Yaq no ùnime-tokán.

Geté qo, Evezɔza, noge Mbumbukiam, qo no mɔqoliván, neka khandi vo-qonɔ-etoam.

⁷ Noqa khandi qænavɔemat, yaq noqa matavap qo-té qandoveséz, Evezɔza. Yaq no nɔtaqa-viám. Yaq qo noqa viam manqat toqomɔ-ewág ndɔgo, qakeza khoev-te.

⁸ Ezoqa ndigu khokho mbumbuk ndizɔvizap, ndigu qo zita gi:wuaqabem, ndigu qoqa kuku matev géqeivimák.

⁹ Geté no khanakhanakh ouv nɔtaqá-qaqayám, neka etoam matev vɔtaqágɔ, av bugukhokhof manqa mbusa qateve.

Zapa ndɔgo, khandi etoam matev, qo-té qando-okhó, Evezɔza.”

¹⁰ Yaq zongɔyam-qape ndego, Ziona gekhoutav, Evezɔza ndɔgeg-té genɔ-khofotáv, Ziona vɔmɔ-qozao.

3

Ziona Niniva taon-te gewav

¹ Yaq Evezɔza Ziona manqat nqawá genɔmbo-eín, ² “Niniva taon kandambaqape-té qonóqáv. Yaq manqat qomézómás, av tɔtaqambe-ein ndægo.”

³ Yaq Ziona Evezɔza-qa manqat, o-mba mo:ndáp, Niniva taon-te sasa ndɔwav. Niniva taon ndɔgo, kandambá tantáv. Taon toqokepaz, khɔuwa misiká toqotuma, atema yaq voqomɔ-fakháq. ⁴ Ziona Niniva taon-te gemɔfakhan, yaq sègemát. Khɔuwa kopó. Yaq manqa manqate ndɔngáz. Gezɔ-ein, “Khɔuwa foti mbá ngu-yoza. Nqanek Niniva taon, Mbumbukiam géngiú.”

⁵ Yaq ndigu Niniva taon-ak, nqanek Mbumbukiam-qa manqat giyogem, gè-unimanqatinim. Yaq ndigu manqa ndɔvɔvɔmém, gi-einim, “Ndakin ni ate nqazi:gu, lou logemav matev zígóném.” Yaq ezoqa ewaqape, av tinigoném ndægo, ezoqa kandakanda neka: ezoqa khasɔkhasis, yaq ndigu ndabua soqɔsoqa vɔ-uzam-a, mutɔkhop vɔwanim, tiqa manqa-zapazapa zapaya.

⁶ Yaq ndego Niniva taon-ak-ge kawa, nqanek manqat ge-ewag, ndego até gendego, ekeza qonam nonqo-te geqonumam, gèvis. Ndabua mbomømboma ge-uzupam, gekhòfoè, yaq ndabua soqøsoqa vø-uzam, pakhakh-te sasa ndøqom. ⁷ Yaq ndego manqa ndøkhofotám, Niniva taon-qape ate qægoam. Manqat gekhoføtam nqáneq, “Nqanek niqá manqát, no Niniva kawa neka nogi vesøtapak. Zo ezoqa ewaqape, nqanek Niniva taon-te nqazoyage, lou neka ibøkha ndølögé. Até zogí søvakha gigiáp-a, lou neka ibøkha belögé. ⁸ Yaq zo ezoqa ewaqape ndabua soqøsoqa zó-uzám. Até zogí søvakha gigiáp-a, ndabua soqøsoqa vozozømbó-khafuzám. Neka viam bazaføgakh-us zógoném Mbumbukiam-te. Zóqambúz te-te, neka matev soqøsoqa neka gekha manqa-zapazapa nøme ndøgot, vø-ivøvé. ⁹ Eisa, Mbumbukiam teqa matavap peté-enénd penømakhaya, neka ndego qaqa pømbøé-navøém penømakhaya. Yaq ni zipakhaenāk.”

¹⁰ Yaq Mbumbukiam geqeiv av nqægo, matev gi-enend neka manqa-zapazapa vø-ivøvem, yaq ndego tanakh zøgó ti-te. Yaq ndego Niniva taon ngi:wateáv, av bugukhokhof manqat ge-ein.

4

Ziona qaqa gego, Mbumbukiam-qa tanakh matev-qa yaq-te

¹ Geté Ziona geqeiv av nqægo, Evezøza Niniva taon ngi:wateav qagoam, yaq ndego khanakhanakh mbaín, neka mbøni mbonqosøgím. ² Yaq áv gene-gulgulím nqægo, “Evezøza. No nøkeza manqei-te qægoam, no møe-ein, matev av nqægo, ndøfakhán. Yaq nakémbá, no amba Tasis manqei-te tækhokhonín. No é-møtenøtén, qo kuku matev-us Mbumbukiám. Neka qo ezoqam tanakh qozøgoatún. Qo qaqa nakha-nakhamas-te gonemáv. Geté qo poev kandambá, ezoqam-te. No møtenøtén, qo matavap søqo-enendín, yaq ezoqam-qa yage ngi:watáv. ³ Yaq nakémbá, Evezøza, qo noqa khandi vøndáp. E-batenaním. No poeveáv sekemba tæyagat.”

⁴ Yaq Evezøza gendo-ein, “Ziona. Ge qø ndoqo-matavap. Nandav matev eqeieqéí, qo qaqa ndoqogot?”

⁵ Yaq Ziona Niniva taon gè-iváv. Khøuwa fakhanám genøwáv. Agé okhoeáv, khoev-qase tømøwëv, taqa guzuguzu-te sasa ndøqom. Yaq taon-qape, bøi mba mbøevé, ande gekha matev me mbøéfakhán. ⁶ Yaq Evezøza, ndego Mbumbukiam, gumbag ndøkhofotáv, Ziona-te. Yaq tønøqavíg ndøgo, Ziona-qa khoev-qase qawevam, guzuguzu nøme vømbø-etoam, teqa mbøni nqosøgeap navap nonqo. Yaq Ziona khanakhanakh kandambá gendap, nqanek gumbag guzuguzu qambo-etoam.

⁷ Geté khøuwa nøme qandopave, qanaqanus lovalova-us, Mbumbukiam oiyam ndokhofotáv, gumbag ngum vølouz, gumbag vøpakha. ⁸ Yaq khøuwa gendo-eqan, muin ge-itan, Mbumbukiam khamø tatas-qape tøndekhofotáv. Yaq Ziona khøuwa tatas-te ge:qotat ndøgo, kha møndømmømbø-khatá, ambá bøi vømbø-guain. Yaq ekeza manqat ge-ein, “Ság. Bånønaním. No poeveáv sekemba tæyagat.”

⁹ Geté Mbumbukiam Ziona gembo-ein, “Ge qø ndoqo-matavap, Nandav eqeieqéí, qo qaqa ndoqogot, gumbag-qa yaq-te?”

Yaq Ziona gendo-ein, “No kopømbá qaqa nqægot, gumbag-qa yaq-te. No é-batenaním.”

¹⁰ Yaq Evezøza gendo-ein, “Gekha zapá, gumbag-qa yaq-te mbøni ndøqanqosøgeapet? Qo ambá av nqægo, qakeza qo-ogeákh. Neka qo sasae-qase goneáv, taqa yaq-te. Lova qoqobuvat, ekeza mbá segefakhán. Yaq ekeza

mbá segepakhá, nqægo lova. ¹¹ Ge qô ndoqo-matavap, qo gumbag tanakh ndoqombogot, yaq gê, no tanakh mbaín, Niniva ezoqam-te? Tiqa bawan-qape, kandambá tantáv. Ndigu wan andled tuenti taosen ezoqam møndømø-løvú, ndigu zøtezateav ndigu, gekha nakhōa eqeieqei neka gekha nakhōa soqain. Neka søvakha gigiap nanak kopoáv ndiyage.”

Manqat Mbomambaqape Metiu gepeawam

Megeat Manqat-qase

Nqanek emanqat Yesu-qa yaq-te, ndego Mbumbukiam-ge Yo, Metiu ndøpeawám. Yesu-gi paev ezoqam tuelv, nøme ndégo tegoám. Iz nøme qambogoam, Livaí. Yesu gembo-akha, tembopavat, ndego teks moni upøgim ezoqam ndøgoám. Lom gaman mbosasaetám.

Nakhoa mbaín, uni tizi:nøten, Metiu nqanek manqat gekha manqei-tē gēpeawam. Eisa, ndego Izlael manqei-tē ó Antiok taon-tē, Silia manqei-te ndøgo, gepøtē-peawam-a?

Metiu nqanek manqat, Yesu-qa yaq-te, Zu ezoqam nonqo ndøpeawám. Ndigu bêtezøtéz neka bè-unimanqatiním, av nqægo, Yesu ndégo, Mbumbukiam nupøkhan mba geveatav. Ndego Mesayá. Ndégo, Zu ezoqam oskia gimboe-kewagam. Yaq nakémbá, Metiu manqat andé kandambá, taqa yaq-te nqánek gene-peawám, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ibugukhokhof Mesaya-qa yaq-te gipeaumam, yaq ndakin Yesu mokho-te vø-unimanqatin.

Yesu Mbumbukiam-qa Megeat Matev neka matev kandakanda nøme-qa yaq-te, manqat kopoáv gemanqatam. Yaq Metiu gēpeawám.

Yesu-gi atanakha-zapazapa-za (Luk 3:23-38)

¹ Yesu Keliso-gi atanakha-zapazapa-za gindu-manazømem, tiqa iziz nqánek. Ngenek Yesu, Deivid-gé zeó neka Eibleem-gé zeó.

² Eibleem gendomanaz, Aezek vøqan.

Aezek gendomanaz, Zekop vøqan.

Zekop gendomanaz, Zuda, tegí zaim neka emekheis namba, vøqaz.

³ Zuda gendomanaz, Pelez neka Zela vøqaz. Tigu evo, Tamá.

Pelez gendomanaz, Ezlon vøqan.

Ezlon gendomanaz, Lam vøqan.

⁴ Lam gendomanaz, Aminadab vøqan.

Aminadab gendomanaz, Nason vøqan.

Nason gendomanaz, Salmon vøqan.

⁵ Salmon gendomanaz, Boaz vøqan. Tegu evo, Leiáb.

Boaz gendomanaz, Obed vøqan. Tegu evo, Lút.

Obed gendomanaz, Zesi vøqan.

⁶ Zesi gendomanaz, Deivid vøqan. Ngenek Deivid, Izlael ezoqam kawa zøgoám.

Deivid gendomanaz, Solomon vøqan. Tegu evo, ibugukhokhof Uliá-gú zas ndøgoám.

⁷ Solomon gendomanaz, Leoboam vøqan.

Leoboam gendomanaz, Abaeza vøqan.

Abaeza gendomanaz, Asa vøqan.

⁸ Asa gendomanaz, Zeosafat vøqan.

Zeosafat gendomanaz, Zeolam vøqan.

Zeolam gendomanaz, Uzia vøqan.

⁹ Uzia gendomanaz, Zotam vøqan.

Zotam gendomanaz, Eiaz vøqan.

Eiaz gendomanaz, Ezekaya vøqan.

¹⁰ Ezekaya gendomanaz, Manase vøqan.

Manase gendomanaz, Amon vøqan.

Amon gendomanaz, Zosaya vøqan.

¹¹ Zosaya gendomanaz, Zeoyakin,* emekheis namba, vøqaz.

Ta khøuwa-te ndøgo, Bebilon manqei-ak, Izrael ezoqam, Bebilon manqei-té ginø-upøzó. Pingim-ák.

¹² Izrael ezoqam Bebilon manqei-te gi-upøzo, nakhag-te gizøgeagim, taqa zita-te, ezoqa nøme gifakhaz, nginik:

Zeoyakin gendomanaz, Sealtiel vøqan.

Sealtiel gendomanaz, Zelubabel vøqan.

¹³ Zelubabel gendomanaz, Abiud vøqan.

Abiud gendomanaz, Eliakim vøqan.

Eliakim gendomanaz, Azo vøqan.

¹⁴ Azo gendomanaz, Zadok vøqan.

Zadok gendomanaz, Akim vøqan.

Akim gendomanaz, Eliud vøqan.

¹⁵ Eliud gendomanaz, Eleaza vøqan.

Eleaza gendomanaz, Matan vøqan.

Matan gendomanaz, Zekop vøqan.

¹⁶ Zekop gendomanaz, Zosef vøqan. Ngenek Zosef, Meli-gé zivis. Neka Meli ngunuk, Yesu-gú evó. Yesu, ngének, Keliso nqazimbo-akhayam.

¹⁷ Eibleem gendo-manazam, atema Deivid vømøfakhan, atanakha-zapazapa-za ate gi:goam 14. Yaq Deivid gendo-manazam, atema Bebilon manqei-ak, Izrael ezoqam Bebilon manqei-te gi-upøzo, nakhag-te gizøgeagim, até ndøgó-a, atanakha-zapazapa-za ate gi:goam 14. Neka ta khøuwa-te ndøgo, Izrael ezoqam Bebilon manqei-te gi-upøzo, nakhag-te gizøgeagim, atema Keliso vømøfakhan, até ndøgó-a, atanakha-zapazapa-za ate gi:goam 14.

Yesu ge-qan, taqa emanqat

(Luk 2:1-7)

¹⁸ Yesu Keliso āv geneqán nqægo: Tegu evo, Meli, søvøta mba mbogoám, Zosef-te. Geté ndigu uní nøkepøtéáv neka venanqei nonqo tøkuateáv. Geté Meli emu é-møndæ-itán. Nqanek matev qambo-fakhan, Nqova Mbomambaqape mbøisasáe. ¹⁹ Meli-gé zivis, Zosef, teqa matev mbomambaqapé, yaq ndego poeveáv, ndugu ezoqam-qa bøi-te to:ivav, mivi vømbó-etoám. Yaq ndego khonoam-te ivøve-qa ndøgoám. ²⁰ Zosef ate av-té gembøe-matavupat, yaq Evezøza-gé enzol ezoqam mbofakhán. Venanqei-tam-té genømbo-fakhán, gembo-ein, “Zósef, Deivid-ge zeo, qo ndøfògeáp, Meli toqo-oki, qogu sævam tugoat. Zapa ndøgo, ndugu emu nduiyæt, ndøgo Nqova Mbomambaqape ndømatanám. ²¹ Nanduv tui-ova, nakhasam anganeam mbóqán. Yaq iz Yesu† qombó-akhá. Zapa ndøgo, ngenek ekeza ezoqam, gékhandí:z, ndigu manqazapazapa-us ndiyage.”

²² Nqanek matev ate nqægo, tønè-fakhanám ndøgo: Manqat ndøgo, Mbumbukiam ekeza manqa vevezam ezoqam mokho-te ge-ein, ta manqat ndøgo,

1:11 1:11 2 King 22-24; 2 Chr 36:10; Jer 27:20 * **1:11** 1:11 Iz nøme qambogoam, Zekoniá **1:12** 1:12 Ezra 3:2 **1:18** 1:18 Luk 1:27, 35 **1:21** 1:21 Luk 1:31; 2:21 † **1:21** 1:21 Yesu, taqa manqa mokho nqáne: Evezøza ezoqa ndøkhandí:z.

tàbete-unimanqatín, qa-ein av nqægo, ²³ “Mbasønakam zivis namba venanqei nonqo, naqanøká gétøkuanemák. Geté ndugu emu é-ndæ-itán. Yaq ndugu nakhasam anganeam mbóqán. Neka teqa iz ‘Emanuel’ mbó-akhá.” Emanuel, taqa manqa mokho nqáneq, “Mbumbukiam ngégó, ni namba.”

²⁴ Zosef gendosuzam, yaq ndego matev av tenegó, av enzol ezoqam gembøe-ein, neka Meli vø-oki. ²⁵ Geté ndigu venanqei nonqo tøkuateáv, atema Meli vøe-ova, nakhasam anganeam vøndaf. Yaq nakhasam geqan, Zosef, iz Yesu mbo-akhá.

2

Nduku gevezoat ezoqam, Yesu-te okha gi-apat

¹ Yesu Betliem vemiyav-té geqán. Ta khøuwa-te ndøgo, Zudia plovins-te, kawa, Elod ndøgoám. Yaq Yesu geqan, nqæ! Zelusalem taon-te ndøgo, nduku gevezoat ezoqam ndøfakház. Sa khøuwa fakhanám ginduzáv. ² Yaq av gini-bevupát nqægo, “Ngenek nakhasam, ndaki geqan, ndego Zu ezoqam kawa tezøgoat, kenáqape? Ni tegú ndukuam ni-ometám, khøuwa fakhanam ndøgo. Yaq vizam-qa nimøndæ-niáv.”

³ Elod ndego, Zudia ezoqam-ge kawa, nqanek manqat ge-ewag, ndego gò:khouwá. Até ezoqa ewaqapé-a, ndigu Zelusalem taon-te giyagam, vø:khouwønem. ⁴ Yaq Elod até gendego, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam vømøvab, sasa zøbevap, gezø-ein, “Ngenek Mesaya, Mbumbukiam ge:-ein, av nqægo, manqei-qape-te tendo-khofotav, gekha vemiyav-té gemóqán?”

⁵ Yaq gimbo-einim, “Betliem vemiyav-té gemóqán, Zudia plovins-te ndøgo. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, av gene-peawám nqægo,

⁶ ‘Qo Betliem vemiyav, Zuda manqei mokho-te ndoqotu:gu, qo ambá av nqægo, iz mbain, Zuda khagua bawan mokho-te. Av taoká. Zapa ndøgo, qo mokho-te, megeat ezoqam kopo ndóqán. Ndego nogi bawan ezoqam zøkewagát, Izlael ezoqam.’”

⁷ Elod nqanek manqat ge-ewag, yaq ndego nduku gevezoat ezoqam ndømøváb. Khonoam-té genømøváb, neka ndukuam-qa yaq-te vøzømbè-bevap, gekha khøuwa-tê, ande gi-ometam. ⁸ Yaq gi-ometem ndøgo, ndego Betliem vemiyav-té genø-khofotáz, vøzø-ein, “Nakhasam nandev, ùni mbøevawém. Yaq tozo-ometam, vøndoazáv, no vøe-nømøndem. Yaq até nó-a, tàbatenáv, bamømbø-vizam.”

⁹ Nginik nduku gevezoat ezoqam, kawa ezoqam-qa manqat gumuyogem, tìnizáv. Yaq gi-apat ndøgo, nqæ! Ndukuam ndugu, khøuwa fakhanam gi-ometam, gèzømbø-megetát. Yaq ndøgo, tumø-itán, ma nakhasam ge:goam.

¹⁰ Ndukuam gi-ometam, yaq ndigu khanakhanakh kandambá gindapem.

¹¹ Khoev-te gimøfakhaz, nakhasam gi-ometam, evo namba, Meli, yaq até gindigonem, katuk ndømøkui, sasa mbovizumem. Yaq moqos ndømboqogim, gol neka gigiap sisip mbømømboma, mboqotam nonqo, neka mel tae et, vømbo-etømem. Ta gigiap-qa fia kandakandá.

¹² Yaq ekeza manqei-te giqavaz, nakhoa vini ndøgeveém. Zapa ndøgo, Mbumbukiam venanqei-tam-te, av genezømás nqægo, “Elod-te nqawa ndøqáváz.”

Zosef neka Meli, Yesu Izip manqei-te gi:khokhoz

¹³ Nduku gevezoat ezoqam gi-ivøvem, yaq nqáe! Zosef, Evezøza-gé enzol ezoqam mbofakhán, venanqei-tam-té, vømbø-ein, “Mòqosuzám. Nakhasam neka evo, Izip manqei-té qoté-khokhóq. Zapa ndógo, Elod ngenek nakhasam gemøndæ-váo. Løvøwe-qa mbogó. Yaq Izip manqei-te ndógo, até vøndoyagé, atema nqawa vøtaqandó-akhá.” ¹⁴ Yaq Zosef até gendego, gè-itán, lová, nakhasam neka evo vø-upøzo, Izip manqei-te sasa ndøkhokhoz. ¹⁵ Yaq ndógo tiyagám, atema Elod vønanim. Nqanek matev tønefakhán ndógo, Evezøza-qa manqat gè-unimanqatín, ndógo ibugukhokhof tege manqa vevezam ezoqam mokho-te ge-ein, av nqægo, “Noge Yo, Izip manqei-té gegoám. Yaq nòmbo-akhá, vøndøwav.”

Elod nakhei angana nqonqon gezitagat

¹⁶ Elod ge-otev, av nqægo, nduku gevezoat ezoqam gimbøe-khavozømēm, yaq qaqa kandambá gego. Yaq até gendego, nakhei zitøge manqat ndøkhofotám. Betliem vemlav-te neka vemlav avøavun vøgoat, gekha nakhei anganá ndigu, ndakinak qaniap, atema viav menas qazøndap, bèpakhaéz. Yaq tegi nakhag ezoqam ndigu nakheis vøzitag. Nduku gevezoat ezoqam Elod gi-ometem, gekha khøuwa-te ndukuam ande guifakhan, yaq ndego sége-matøvēm, nakhasam-qa viav, ndego løvøwe-qa gegoam, áv atægó.

¹⁷ Nqanek matev qafakhan, yaq Mbumbukiam-qa Manqat, tege manqa vevezam ezoqam Zelemaya mokho-te ge-ein, gè-unimanqatín, ge-ein av nqægo,

¹⁸ “Eiv ndøyogém, Lama manqei-te.

Einu neka osombo kandambaqapé ndiwani.

Ndigu sakheis, Laisol-gi zi, ekeza nakheis-qa ndø-eivumít,

neka ezoqa kopømba mbaín, tiqa mokho-te tizø-khakheinam.

Zapa ndógo, tigi nakheis gèpakhaéz. Mbaín.”

Zosef neka Meli, Yesu Izip manqei-te gindi:qavaz

¹⁹ Elod ge-nanim, yaq nqáe! Izip manqei-te ndógo, Zosef, Evezøza-ge enzol ezoqam mbofakhán, venanqei-tam-té, ²⁰ gembo-ein, “Mòqosuzám. Nakhasam neka evo, Izlael manqei-te ngawá qotéveséz. Zapa ndógo, ezoqam ndigu nandev nakhasam ambá tilaemín, ndigu møndø-pakhaéz.” ²¹ Yaq Zosef gesuzam, nakhasam neka evo vø-upøzo, Izlael manqei-te sasa ndøqavaz.

²² Geté Izlael manqei-te gimøfakhaz ndógo, Zosef áv gene-ewág nqægo: Kawa, Elod-gé yo Akileus ndø-itán, Zudia plovins-te ndógo. Yaq ndego møe ndøgó, vøewāv. Yaq venanqei-tam-te, Mbumbukiam manqat nøme mbo-ein. Yaq ndego até gegegevát, Gelili plovins-te vømøfakhaz. ²³ Yaq Nazalet vemlav-té gimøqóm.

Mbumbukiam tege manqa vevezam ezoqam mokho-te, Yesu-qa yaq-te, é-møndæ-ein, av nqægo, “Ndego Nazalet-ak mbó-akhaemát.” Yaq ndakin nqanek manqat gè-unimanqatín.

3

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, Yesu-qa nakhoa gekhakheinumat (Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Zion 1:19-28)

¹ Ta khøuwa-te ndógo, Zion ndøfakhán, ndego ibøkha iz etoam ezoqam. Yaq ndego ezoqa zømesim ndøngáz. Leg-av manqei-té gene-zømesimám, Zudia

plovins-te ndøgo. ² Av gezømbe-manqatám nqægo, “Mòzoqambúz. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev avónín.”

³ Mbumbukiam tege manqa vevezam ezoqam Aezaya mokho-te, é-møndæ-eín, Zion-qa yaq-te. Av gene-eín nqægo, “Leg-av manqei-te ndøgo, ezoqam-qa manqa wag ndø-akhayam.

Av qane-akhayám nqægo,

‘Evezøza-qa nakhoa é-mozoto-khakheinómém.

Nakhoa ndaføyamba-qape zombøé-viæém, ndego te:geav.’”

⁴ Zion, ndabua ge-uzupam, kemol-qá su gini-geveaném, neka ndabua segim nonqo, søvakha gigiap-gí ngusúm gini-khakheinøvemém. Neka lou gegologam, bamøkhokeakh neká ndokhos, ti-mba ndígu telouzám. ⁵ Ezoqa kopoáv gindupindam te-te. Nøme Zelusalem taon-té gindu-okhoám, neka até ndøgó-a, Žudia manqei-te ate qægoam, neka ta manqei ate qægoam ndøgo, Zoden kea avøavun qagoat, vøndø-okhoam. ⁶ Yaq manqa-zapazapa ndøgo, gimatønumam, gèvøndæmám, neka Zoden kea-te ndøgo, ibøkha iz vø-upøgimam.

⁷ Ezoqa ndigu, ibøkha iz upøgim-qa ginduzav, nøme Felisi ezoqám neka nøme Sadusi ezoqám. Andé kandambá ginduzav. Yaq Zion gezømet, av gezømbe-eín nqægo, “Zo waza soqøsoqa. Ge zø, ndozo-matavap? Zo é-ndozó-khokhoz, Mbumbukiam-qa qaqa tøfakhan? ⁸ Matev eqeieqei vøkha-matønómém. Yaq mokho tøfakhan ndøgo, tø-unimanqatín ndøgo, zo unimanqatín zoqambúz, Mbumbukiam-te. ⁹ Neka zøkeza mokho-mba ndømanqaté, av nqægo, ni Mbumbukiam gēngiænoāk, zapa ndøgo, ni Eibleem-gí zí. No nqazø-manqate: Mbumbukiam kopømbaqapé, nginik nandi manqat mba zø-eín. Yaq segé-Eibleem-gí-zi-iz. ¹⁰ Ila khakheinøváp. Tae ndøbøu. Zapaté qanømú-løvuvøemét. Gekha tæe ndøgo, nanga eqeieqei vi-mav ndøgo, gébøuím, gøinam-te vønqagimém.

¹¹ No zo ibøkha iz, ibøkhá qazømbe-etoumít, gekha ezoqám ndigu, manqa-zapazapa-te gigoam, ginduqambuz. Geté ndego ezoqam, noqa zita-te ngegeav, ndego no unime-løvumbám. No ezoqa khæpe nøte-khapelavøqasé-én. Até nqanek sasae khapelavøqasé-a, no teqa tamak khofoe-te tæmbotøke, no kopømba mbaín. Ndego zo ibøkha iz, Nqova Mbomambaqapé neka gøina wageáp gezømbe-etoumát. ¹² Ndego andé wit nanga evem ezoqam me mé:geáv. Wit evem nonqo ndø-ndapaváv. Yaq wit nanga ndø-evém, neka louzi nonqo ndigu, lou nqeitam nonqo khoev-té genø-nqeisám. Geté tag ndøgo, gøinam-té genølvutám. Ta gøinam ndøgo, miavmiav ndøwageáp. Khouvøemáv.”

Yesu Zion-te ibøkha iz gendap

(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)

¹³ Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu Gelili manqei-té gegoám. Yaq até ndegó-a, Zion-te vømat, Zoden kea-te ndøgo. Ibøkha iz ndape-qa ndømát, te-te.

¹⁴ Geté Zion Yesu-qa matavap ambá ge-enendín, gembo-ein, “Ambá qo qonø-etoamín, ibøkha iz. Nø begó. Taoká ndøgo, qo no-te qoqotøndoqav, ibøkha iz tøtaqa-etoam.”

¹⁵ Geté yaq Yesu gembo-qavøiu, “Ság. Ibøkha iz sègenø-etoám. Matev eqeieqei ate ndægo, sà bizimu-matanám, av Mbumbukiam ndømbøe-pøev.” Yaq Zion sègemboþøe, ibøkha iz vømbø-etoam.

¹⁶ Yesu ibøkha-te gende-fakhan, yaq nqáe! Yan tône-mboqoé. Yaq āv geneqeív nqágo: Yan-te ndo:go, Mbumbukiam-gé Nqova ndovís. Andé kuvøkuvuam me me:løvuvavún, te-te vó:qom. ¹⁷Yaq yan-te ndo:go, manqa wag ndofakhán. Av qande-eín nqágo, “Ngenek nogé yó. No poev kandambá te-te, neka no nõmbøe-khafuát.”

4

Saitan Yesu ge:khamasimat (Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

¹ Yaq Nqova Mbomabaqape, Yesu leg-av manqei-té genø-itú. Yaq nqova soqaqape teabeme-khamás. ² Leg-av manqei-te ndøgo, Yesu khøuwa kopoáv, ate gi-goam, khøuwa fotí, lovølova neká pavpave, lou logemav matev ndøgoám. Yaq ifin mbovín. ³ Yaq nqova soqaqape, ndego ezoqa khamasim matev-te nde-abam, tendowáv ndøgo, vømbø-ein, “Qo Mbumbukiam-ge Yo toqogoat, yaq nginik nandi, manqat mba qozø-eín. Yaq segé-lou-éz.”

⁴ Geté yaq Yesu manqat gemo-qavøiu, “Av taoká. Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqágo, ‘Ezoqa kopømba mbain lou mba ti-yagát. Geté Mbumbukiam-qa manqat ate ndægo, teqa tou-te ndøndo-fakhate, ndøgo tiniyagát.’”

⁵ Yaq nqova soqaqape, Zelusalem taon-té genø-itú, Mbumbukiam-qa khoev uni ova-in ndo:go vømøve, sasa mbo-ein, ⁶ “Qo Mbumbukiam-ge Yo toqogoat, soqóvuáq nqáneq, atema manqei-te. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqágo, ‘Mbumbukiam ekeza enzol ezoqam, manqat ndøzø-ein, qo zapaya. Yaq ndigu sogó-ndøpøqém. Yaq qoqa zenda tokhotapak, nandi-te kha geqá-khanøyák.’”

⁷ Geté Yesu gemo-qavøiu, “Mbumbukiam-qa Manqat nõme, āv qane-peawáp nqágo, ‘Qo Evezøza, qoge Mbumbukiam, khamasim-te ndøawám.’”

⁸ Yaq vaev-te, ndego nqova soqaqape, Yesu olol ová genø-itú, taqa eqæv kandambá tantáv, neka manqei-manqei ate ndægo, manqei-qape-te nqago, neka gigiap mbomømboma ate ndægo, ta manqei-manqei-te ndøugu, vøe-omat, ⁹ sasa mbo-ein, “Noqa megemege-te nqanek, qakeza kha, manqei toqote-lavao, neka voqonø-vizám, yaq nqanek gigiap ate nqágo, nõtaqá-etoám.”

¹⁰ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Mòqoqáv qo, Saitan. Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqágo, ‘Evezøza-qa iz qó-eqatát, ndego qoge Mbumbukiam. Neka te-mba ndégo, toqombó-vizupát.’”

¹¹ Yaq nqova soqaqape, Yesu sège-iváv, vøwav. Yaq enzol ezoqam ndozáv, vømømbø-tøkeem.

Yesu sasae ande ge:ngaz (Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)

¹² Yesu ge-ewag av nqágo, Zion ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ndimbula-té ginø-utøvëm, yaq ndego Gelili plovins-té genøveséz. ¹³ Geté ndego ambá av nqágo, ekeza vemíav-té gemøqóm, Nazalet, geté Kapenaum taon-té genøyág. Ta taon ndøgo, Gelili kewan avønín-té qagó. Zebulon neka Naftali, tiqá khagua bawan-qa manqei. ¹⁴ Yesu av ge:matanam ndægo, yaq manqat ndøgo, Mbumbukiam tege manqa vevizam ezoqam Aezaya mokho-te ge-ein, gè-unimanqatín, av qæ-ein nqágo,

15 “Ndigu ezoqam, Zebulon neka Naftali manqei-te ndiyage, ta nakhoa-te ndøgo, ndaola-te ndø-ovøev, ndøgo Zoden kea yaq-keoqa, ndøgo Gelili manqei ndimbo-akhayam, bawan vini-ak-qa manqei,
 16 ndigu ezoqam, bøvun-te ndiyage, ndigu waev ndøqevím. Waev kandambaqape.
 Tiqa manqei andé løvøte manqei. Bøvunín.
 Geté ti mokho-te, waev ndøfakhán.”

17 Yesu, sasae, ta khøuwa-té ndøgo tenøngáz. Ezoqa áv gene-zømesimám nqægo, “Mòzoqambúz. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev avønin.”

*Yesu tegi paev ezoqam ande gezømbe-akha
 (Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)*

18 Yesu Gelili kewan ndøgeg-te ge-ewat, yaq evenap menas tezømet ndøgo. Nøme Saemón. Iz nøme gimbo-akhaemam, Pitá. Neka nøme, Endlú. Voe ndø-ogíát. Zapa ndøgo, nginik ezoqa menas, voe nqagim ezoqám. Ndøgo tiqa sasáe. 19 Yaq Yesu gezø-ein, “Vøndozáv. No zonøndó-paevém. Yaq zo ezoqa takhaset matev nøté-zømesím.” 20 Yaq até gindigonem, voe sège-ivøvém, sasa mbopaevem.

21 Yaq até ge-ewát, ndøgeg-te ndøgo, evenap menas nøme vøzømet, Zēms neka Zion. Ndigu Zebedi-gí nakheís. Khagua-té gunuguvám, eve namba. Voe ndøkhakheinumat. Yaq Yesu gèzø-akhá. 22 Yaq ndigu evenap menas, ndaføyambá, sègeqá. Eve sège-ivøvém, khagua-te, Yesu vømbø-paevem.

*Yesu Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimat neka enqoni-us ezoqam vøkhakheinøvemát
 (Luk 6:17-19)*

23 Yesu Gelili plovinis ate ndægo sugumu-vatát, ezoqa tiqa guliguli khoev-te vøe-zømesimat. Manqat Mbomambaqape, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qá yaq-té zømbe-manqatát, neka ezoqa enqoni bugug vinivinimba vøkhakheinøvemát. 24 Teqa manqat, sège-panqavøém. Qámbá. Ambá ta-mba ndøgo, Gelili plovinis-te mbá, geté até Silia plovinis-té-a, ate ndægo, sège-panqavøém. Yaq ezoqa ate gi-goam, enqoni qazøgoam, te-te ndégo tinø-upøgimám. Enqoni bugug vinivinimbá. Nøme nqosøgeap kandakanda zøgoám neka nøme nqova soqøsoqa vøzømbū-goam. Nøme ndigu gèzø-qanøvøemám, neka nøme kha vøzø-wauwauwam. Yaq Yesu gèkhakheinøvemám. 25 Ezoqa kandambá gimbopavam. Nøme, Gelili plovinis-ák, neka nøme vemiaiv-ten-manqei-ák neka nøme Zelusalem taon-ák, neka nøme Zudia plovinis-ák. Neka nøme Zoden kea yaq-keoqá gindu-okhoám.

Yesu ezoqa manqei poyat-te ge:zømesimat

5

5:1-7:29

1 Yesu ezoqa kopoav-qape gezømet, te-te gindupindam, yaq manqei poyat-té genøqavíg, vømøqom, neka tegi paev ezoqam vømbø-qonav.

*Gekha ezoqám ndigu, khanakhanakh ndøzøgo
 (Luk 6:20-23)*

2 Yaq Yesu nømendim manqat ndøngáz, gezø-ein,

3 “Ezoqa ndigu, Mbumbukiam-qa megemege-te, ande khakha-mba ndigu,

khanakhanakh mbá giabitigú.*

Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, tiqa ndigu.

⁴ Ezoqa mutókhop ndiwaniap, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.

Zapa ndógo, Mbumbukiam tiqa mokho-te ndókhakheinám.†

⁵ Ezoqa ekeza iz eqawawat ndigu, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.

Zapa ndógo, manqei-qape tiqa ndigu tógoát.

⁶ Ezoqa matev egeieqei-te, ande ifin me ndözömbe-viti neka ande ibókha naq me ndözömbe-papat, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.

Zapa ndógo, Mbumbukiam ndözö-etoám, ate vözö-ewéz.

⁷ Ezoqa tanakh matev ndözögo, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.

Zapa ndógo, Mbumbukiam tanakh matev ndömbogoát ti-te.

⁸ Ezoqa tiqa mbøni mokho-te, egeieqei ndigu, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.

Zapa ndógo, ndigu Mbumbukiam ndó-ometám.

⁹ Ezoqa sambi matev ndikhakheinam, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.

Zapa ndógo, Mbumbukiam ndigu ekeza nakhei mé:zæb.

¹⁰ Ezoqa ndigu matev egeieqei zapaya, ngiæzoat matev-te ndiyage, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.

Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, tiqa ndigu.

¹¹ Unimanqatín. Zo khanakhanakh mbá qanegó, zo ezoqa no zapaya tingenøzotat neka yage tizøngi:tat neka khavozam manqat vinivinimba timanqatat, zoqa yaq-te. ¹² Até Mbumbukiam-gí manqa vevezam ezoqám-a, ibugukhokhof giyageapam, av tini-ngiæzotám. Yaq nakémbá, zo gèkhóum neka khanakhanakh mba bezø-asøtvé. Zapa ndógo, yan-te nqo:go, zo yaq-fia kandambaqape ndözömbó-keoge.”

Ngalam neka waev, taqa yaya etæ manqat

(Mak 9:50; Luk 14:34-35)

¹³ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo manqei-qape ezoqam-qa mokho-te, andé ngalám. Geté ngalam mokhov tømømbo-navøem, yaq nqawa av kiní-ngalam-mokho-mba-ëz? Nakhoa mbaín. Soqóqousám. Yaq ezoqa ségé-tokhonøvemát.

¹⁴ Neka zo nqanek manqei-qape-te, andé wáev. Gømbo-mataváp. Taon manqei poyat-te to:goat, kopømba mbaín tøkxonawat. ¹⁵ Neka ezoqa lampa gimagemín, yaq ndigu ambá av nqægo, ndis mo:khafuzimín. Geté lampa asøzam nonqo-té ginø-wuøemín. Yaq ezoqa ewaqape, khoev mokho-te tu:goat, waev sugumú-ndapét. ¹⁶ Yaq zo até kopó. Zoqa matev andé waev me betekhæv, ezoqam-qa megemege-te. Yaq ndigu zoqa matev egeieqei tiqeiivat, ndigu Mbumbukiam-qá iz ndó-eqatát, ndego zoge Zøve, yan-te ngo:yage.”

Mozes-qa guguna manqat-qa yaq-te

¹⁷ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo ndømatáváp av nqægo, no Mozes-qa guguna manqat neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqat nqagim-qa nøgeavün. Av taoká. No ambá av nqægo, tiqa manqat nqagim-qa nøgeavün. Geté no nqáneq qategeavün: Tiqa manqat

* 5:3 5:3 Ndigu tini-manqaté, ndizøtezat av nqægo, ekeza mokho-mba, kopømba mbaín egeieqei tiyagat, geté Mbumbukiam-qá tøke bezøgó. 5:4 5:4 Isa 61:2-3; Veve 7:17 † 5:4 5:4 Ndigu tini-manqaté, ndigu ekeza manqa-zapa zapaya ndi-eivumit neka Mbumbukiam-te tiqambuz. Yaq Mbumbukiam gezøtøké. 5:5 5:5 Psa 37:11 5:6 5:6 Isa 55:1-2 5:10 5:10 1 Pita 3:14 5:11 5:11 1 Pita 4:14 5:12 5:12 2 Chr 36:16; Kel 7:52 5:14 5:14 Zion 8:12; 9:5 5:15 5:15 Mak 4:21; Luk 8:16; 11:33 5:16 5:16 Ef 5:8-9; 1 Pita 2:12 5:17 5:17 Lom 3:31

tàbete-unimanqatín. ¹⁸ No unimanqatín nqazø-manqate. Yan neka manqei-qape bugukhokhof mó:navøém. Geté Mbumbukiam-qa guguna manqat mokho-te, peawap-qase o iz-zapa-qase naqanøká gemø-navøemák. Ndøgo até gégoát, atema matev ate ndægo vømú-fakhanām, av bugukhokhof ge-ein. ¹⁹ Yaq nakémbá. Gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-qa guguna manqat-qase tenqawa, até ndøgó-a, manqat khapelavøqase mba tøgoat, neka ezoqa nøme matev av nqægo vøe-zømesimāt, ndego Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, iz mbain ezoqam mé:vewát. Geté gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-qa guguna manqat tembopavat, neka ezoqa nøme matev av nqægo vøe-zømesimāt, ndego Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, iz kandambaqape mbógoát. ²⁰ No nqazø-manqate: Zoqa matev eqeieqei, ndigu Felisi neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam-qa matev eqeieqei løvupøteav tøgoat, yaq zo Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te zomø-ozák.”

Qaqa-qa yaq-te (Luk 12:57-59)

²¹ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo mðzøte-zøté, Mozes-qa guguna manqat, nigí atanakha-zapazapa-za qazøfakhan, āv qane-ein nqægo, ‘Ezoqa pakhapakha zøkhanèām. Gekha ezoqām ndego, ezoqa pakhapakha tekhana, ndego manqa ovøyam-té geabenø-itán.’ ²² Geté no nqazø-manqate: Ti-mbá tiuká ndigu, manqa ovøyam-te timøwanim, ndigu pakhapakha sa ndikhanæ. Geté até ndegó-a, gekha ezoqām ndego, ezoqa nøme-te qaqa ndømbogo, manqa ovøyam-té gemø-itán. Neka gekha ezoqām ndego, ezoqa nøme-te naqei telouzat, ndego manqa ovøyam kandambaqape-té gemø-itán. Neka gekha ezoqām ndego, ezoqa nøme bianav nde:vewe, ndego yà beto-feaiwát. Soqain ndøgo, Mbumbukiam gøinam-te temø-ogiu. ²³ Yaq nakémbá. Qo Mbumbukiam-te, etoam matev gone nonqo lou-qase-te, etoam matev-qa toqogoat, yaq qo qombø-matøvēm, av nqægo, ezoqa nøme qaqa ndømbògo qo-te, ²⁴ yaq qo gigiap sègekhe-iváv ndøgo. Yaq soqotøkhæ-qaváq, ndego ezoqam namba manqat vozomø-khakheinømēm. Yaq tozotumu-khakheinømēm, Mbumbukiam-qa khoev-te, até khæ qóveséz, etoam matev voqotumúgø.”

²⁵ Gèmbø-mataváp. Qo ezoqa nøme-te moni ndiqambo-løfoke, yaq ndego qo manqa ovøyam-te ndapaqat-qa teqoat, qo manqat vøkho-khakheinám, te namba, ate av-té nakhoa-te tøvøte-apet. Soqain ndøgo, ngenek ezoqam qo manqa ovøyam megeat-qa zenda-te teve, yaq ndego qo polis ezoqam-qa zenda-te vøve, ndimbula-te sasa ndø-utøqēm. ²⁶ No unimanqatín nqataqa-manqate. Qo ndøgo naqanøká qotøndøkhæ-fakhaqák, atema fia ate ndægo voqotumúgø.”

Mambe okho matev-qa yaq-te

²⁷ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo mðzøte-zøté, Mozes-qa guguna manqat, āv qane-ein nqægo, ‘Qo nøkenøkem matev ndøngi:wát.’ ²⁸ Geté no nqazø-manqate: Ta-mbá taoká ndøgo. Geté gekha ezoqām ndego, sævam sa tewawam, neka poev vømbówāv, ndego nqova-te, mambe mðndømbogó, nøkenøkem matev vøngiu.

²⁹ Yaq nakémbá, qoqa nakeamo bœi, manqa-zapa-te tœ-ituq, gèkhofá. Yaq qó-ogí. Kha kopó sa tœqa-navœem, ndœgo kopœmbá. Geté soqain ndœgo, Mbumbukiam qoqa kha ate ndægo gœinam-te sa tumu-ogi.

³⁰ Yaq qoqa nakeamo zenda, manqa-zapa-te tœ-ituq, gèkepáz. Yaq qó-ogí. Kha kopó sa tœqa-navœem, ndœgo kopœmbá. Geté soqain ndœgo, qoqa kha ate ndægo gœinam-te sa tœmuwav.”

Sakhei zœvis-qa yaq-te

(Met 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)

³¹ Yaq Yesu manqat nœme ge:zœmas, gezœ-ein, “Mozes-qa guguna manqat mokho-te, manqat nœme áv qane-ein nqægo, ‘Gekha ezoqâm ndego, zas ivœve-qa tegoat, ndego sakhei zœvis pepa bepeawám, bembœ-etoam.’

³² Geté no nqazœ-manqate: Gekha ezoqâm ndego, sævam te-ivav, geté ndugu mambe okhoeáiv, ndego nœkenœkem ngi:wat matev neka mambe matev-té gunœvé, ndugu. Neka gekha ezoqâm ndego, sævam av nguigu tu-okí, ndego mambe mé:wáv, tu namba, neka nœkenœkem matev vœngiú.”

Unimanqatin manqat manqate-qa yaq-te

³³ Yaq Yesu manqat nœme ge:zœmas, gezœ-ein, “Até nqané-k-a, zo mœzœte-zœtéz. Mozes-qa guguna manqat, nigí atanakha-zapazapa-za qazœfakhan, áv qane-ein nqægo, ‘Manqa mbusa ndœgo, Mbumbukiam-qa bœi-te qoqove, betaqambépá. Geté vœmatanám, av Evezœza qoqombœ-ein.’

³⁴ Geté no nqazœ-manqate: Ta-mbá taoká ndœgo. Geté zoqa manqat, unimanqatin mba begó. Zo Mbumbukiam-te zenda ndœ-eqágim neka yan-qa iz ndœvœwám, zoqa manqat bazafœgakh etoam nonqo. Zapa ndœgo, yan Mbumbukiam-qa qonam nonqó. Ndego ndœgo teno:qomát, manqei-qape ndo:kawaevat.

³⁵ Neka zo manqei-qape-qa iz ndœvœwám, zoqa manqat bazafœgakh etoam nonqo. Zapa ndœgo, manqei-qape, Mbumbukiam-qa zenda tokhotapak awam nonqó. Neka zo Zelusalem taon-qa iz ndœvœwám, zoqa manqat bazafœgakh etoam nonqo. Zapa ndœgo, Zelusalem, Mbumbukiam-qa taón, ndego Kawa Ezoqam Kandambaqape. ³⁶ Neka ndœmanqáté, av nqægo, noqa kawa yá besoqá, noqa manqat unimanqatinteav toqoat. Zapa ndœgo, até nqanek matev-qasé-a, qo kopœmba mbain toqogo, qoqa kawa-te izum kopó toqo-enend, tiqapaqez o vœqákisêz. ³⁷ ‘Ya’ tozo-manqatat, yaq ‘ya’ begó. ‘Mbain’ tozo-manqatat, yaq ‘mbain’ begó. Matev nœme tozogoat, zœkeza manqat bazafœgakh etoam nonqo, ndœgo nqova soqaqape-té qando-okhó.”

Yaq-fia tawat-qa yaq-te

(Luk 6:29-30)

³⁸ Yaq Yesu manqat nœme ge:zœmas, gezœ-ein, “Zo mœzœte-zœtéz, Mozes-qa guguna manqat, áv qane-ein nqægo, ‘Gekha ezoqâm ndego, ezoqa nœme-qa bœi tepusua, até ndegó-a, yaq teqa bœi bœmbo-pusuaném. Neka gekha ezoqâm ndego, ezoqam-gí khayam tekhaozo, até ndegó-a, yaq khayam bœmbo-khaozonám.’ ³⁹ Geté no nqazœ-manqate: Ezoqa manqa-zapa tego qo-te, qo yaq-fia ndœtá. Gekha ezoqâm ndego, nakeamo tœmœi teqatœkub, yaq até yogeá tœmœi-a betaqá-tœkub. ⁴⁰ Neka ezoqa nœme, qo manqa ovœyam-te teve, neka qoqa ndabua-qase ndape-qa vœgoát, yaq qo ndego até qoqá ndabua sekeqapé-a, soqombœ-etoám. ⁴¹ Neka ezoqa tetœpœtaq, teqa gigiap ande av 1 kilomita ndægo toqombo-eqa, yaq qo 2 kilomita qombœ-eqá. ⁴² Ezoqa

5:29 5:29 Met 18:9; Mak 9:47   5:30 5:30 Met 18:8; Mak 9:43   5:31 5:31 Deut 24:1-4; Mak 10:4

5:32 5:32 1 Ko 7:10-11   5:33 5:33 Deut 23:21; Lev 19:12; Num 30:2   5:34 5:34 Isa 66:1; Zems

5:12; Met 23:22   5:35 5:35 Isa 66:1; Psa 48:2   5:38 5:38 Exo 21:24; Lev 24:20; Deut 19:21

gigiap-qa teqaviam, o av teqambe-ein nqægo, 'Gigiap sætøkhændāp. Nango ndøtaqa-etoām.' Yaq qo sègëmbo-etoām."

Ni kuku binigü, nigü qaqa ezoqam-te
(Luk 6:27-28, 32-36)

⁴³ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Zo mõzøte-zøtéz, ezoqa āv gini-manqaté nqægo, 'Qogi ezoqam-te, kuku betaqagó. Neka qogi qaqa ezoqam, qozø-sanqawupát.' ⁴⁴ Geté no nqazø-manqate: Zo kuku bezøgó, zogi qaqa ezoqam-te. Neka gèzø-guligulím, ndigu zo yage føgakh-qape ndizø-etoam. ⁴⁵ Av tøzøtegoat ndægo, yaq zo unimanqatin Mbumbukiam-gí nakheís. Zapa ndøgo, até zogé Zøvé-a, ndego yan-te ngo:yage, teqa matev kopó. Ndego khøuwa waev, ezoqa egeieqei neka soqøsoqa, sùguzumbu-etoām, neka ndego qæ ndézø-ētøām, ndigu matev egeieqei ndigu neka ndigu matev soqøsoqa ndigu. ⁴⁶ Zo kuku ti-te mba tøzøgoat, ndigu zo-te kuku ndøzøgo, yaq zo Mbumbukiam-te gekha yaq-fia zomøqeivím? Yaq-fia zomø-qeivímák. Gëmbo-mataváp. Até teks moni upøgim ezoqám-a, ndigu Mbumbukiam-qa manqat paeveav ndigu, ndigu kuku ndøzøgó, gekha ezoqa nøme-te, ti-te kuku ndøzøgo. ⁴⁷ Neka gè, zogi zøfuap mba ndozøzø-khanakhanakhat, yaq zo matev vini tozógo? Av taoká. Até bavokho-ák-a, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu, ndigu matev kopo ndøgó. ⁴⁸ Geté zoge Zøve, ndego yan-te ngo:yage, ndaføyamba-qapé. Yaq até zó-a, ndaføyamba-qape āv tønè:gó."

6

Ezoqam tøkeam-qa yaq-te

¹ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Aiyá qagó. Matev egeieqei tozo-matønumat, kopømba mbain, ezoqa ewaqape-qa bøi-te tozogoat, yaq ndigu zoqa matev tinlqeivát. Av tøzøtegoat ndægo, yaq zo yaq-fia zomø-ndapemák, zoge Zøve-te, ndego yan-te ngo:yage. ² Zo gigiap-av ezoqam tozozø-tøkeat, yaq zo ezoqa ewaqape-te me:khambùváp, taqa yaq-te, av khavozam ezoqam guliguli khoev-fe o nakhoa-te gi:goatun, yaq ezoqa tiqa iz vøzømbé-egatát. No unimanqatin nqazø-manqate: Ndigu yaq-fia mõndømu-ndapém. Nøme gemø-ndapemák. ³ Geté gigiap-av ezoqam toqombo-tøkeat, yaq qoqa yogea zenda bete-otèvát, matev ndøgo, qoqa nakeamo zenda ndoqote-matanam. ⁴ Gigiap khonoam-té qanø-etoām. Yaq qoge Qave, ndego ezoqam-qa matev ndeqeivi, khonoam-te ndimatanam, ndego yaq-fia ndøqa-etoām."

Mbumbukiam-te toqo-guligulimat, taqa yaq-te
(Luk 11:2-4)

⁵ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Tozo-guligulimat, zo matev ndøgó, av khavozam ezoqam ndi-matanam. Ndigu tøzømbe-khaneát ndøgo: Guliguli khoev-tè neka nakhóa-té ginø-wanimát, neka ezoqa ewaqape-qa bøi-te sasa ndøguligulimát, yaq ezoqa tiqa matev vøe-qeivát. No unimanqatin nqazø-manqate: Ndigu yaq-fia mõndømu-ndapém. Nøme gemø-ndapemák. ⁶ Geté qo Mbumbukiam-te toqo-guligulimat, qo khoev mokho-té qanø-oqát, mboqog voqotó-tokazát, Tat-te sasa qøguligulimát, ndego ezoqam ometupav. Yaq qoge Qave, ndego ezoqam-qa matev ndeqeivi, khonoam-te ndimatanam, ndego yaq-fia ndøqa-etoām."

⁷ Zo tozo-guligulimat, yaq khokho manqat khapé bezømbe-khouwèwát, av bavokho ezoqam ndi:matanam, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu. Ndigu ndimatavap, manqat seke-mba ndimanqate, yaq tigi mbumbuk tiabezømbe-ewág. ⁸ Geté zo tiqa ndigu me:qeívl. Zapa ndógo, zoge Zøve é-møndæ-otevín, av zo-te mbain ndægo. Zo okhokho-té qazonømbo-viømemín, taqa yaq-te.

⁹ Yaq nakémbá, zo áv qane-guligulím, av nqægo: 'Nigi Tat, qo yan-te nqoqoto:go. Qoqa iz, yà beto-eqáwát.

¹⁰ Qoqa Megeat Matev bètøndowáv ni-te.

Qoqá poev matev mba bambupáev, nqanek manqei-qape-te, ate av-té, yan-te ndimbøe-pæv.

¹¹ Qo nqægo khaiya lou vøni-etoám, av ni lou mbain nqati:gu.

¹² Niqa manqa-zapazapa, sà betaqambo-naváp, ate av-té, ni ezoqa nømme-qa manqa-zapazapa sa qanimbo-navupatun, ni-te gimatønumatun.

¹³ Qo ni khamasim-te ndø-åmbám. Geté ginitøkeé, ezoqa soqaqape andé vøe-ngiænø.' ”*

¹⁴ Yesu nqanek guliguli manqat gumu-zømesim, yaq nømme áv gezømbe-eín nqægo, “Unimanqatín. Zo ezoqa nømme-qa manqa-zapazapa sa tøzømbo-navupat, yaq zoge Zøve, ndego yan-te ngo:yage, até zó-a, zoqa manqa-zapazapa segembøé-navøemát. ¹⁵ Geté zo ezoqa nømme-qa manqa-zapazapa sa navøepøteav tøgoat, yaq zoge Zøve, matev até kopó, zoqa manqa-zapazapa, sa gembøé-navøemák.”

Lou logemav matev-qa yaq-te

¹⁶ Yaq Yesu manqat nømme ge:zømas, gezø-ein, “Zo lou logemav matev tozo-gønemat, yaq zo khavozam ezoqam-qa me:qeívl. Ndigu tiqa bugug, khanakhanakh mbain sege-kewagatún, ezoqa nømme vøezøtezin, ndigu lou logemav matev ndøgöt. No unimanqatín nqazø-manqate. Ndigu yaq-fia møndømu-ndapém. Nømme gemø-ndapemák. ¹⁷ Geté qo lou logemav matev toqogoat, bugug qósunguzát neka eqeieqei voqó-kewagát, av qo oskia ndoqote-keoge. ¹⁸ Yaq ezoqa gézøtezák, av nqægo, qo lou logemav matev qögöt. Qave mba mé-otév, ndego ezoqam ometupav. Yaq qoge Qave, ndego ezoqam-qa matev ndeqeivi, khonoam-te ndimatanam, ndego yaq-fia ndøqa-etoám.”

Gigiap møvøyam-qa yaq-te

(Luk 12:33-34)

¹⁹ Yaq Yesu manqat nømme ge:zømas, gezø-ein, “Zo gigiap qaniqanim khapé bezømbe-møvøyám, nqanek manqei-qape-te, khotet mba ngiloge, neka nagi mba nqavotøyam, neka aqonam ezoqam ngi-åqønám. ²⁰ Geté zo gigiap qaniqanim, yan manqei-té qanø-møvøemét. Yan manqei-te ndo:go, khotet gemø-logemák neka nagi gemø-vøtøeamák neka aqonam ezoqam gemø-aqonamák. ²¹ Matev áv tøzøté-goném. Zapa ndógo, ma qoqa gigiap qaniqanim ndægo, até qoqa mataváp-a, sa ndógo tøgoát.”

6:7 6:7 1 King 18:26-29   **6:8** 6:8 Met 6:32   **6:10** 6:10 Met 26:39; Luk 22:42   **6:12** 6:12 Met 6:14-15; 18:21-35   **6:13** 6:13 Luk 22:40; Zems 1:13; Zion 17:15; 2 Tes 3:3; 2 Tim 4:18   * **6:13** 6:13 Baebol kopokopo nømme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nømme ndøgöt. Ta manqat nqanek: Zapa ndógo, megeat matev neka bazaføgakh neka vizap matev, qoqá. Miavmiáv.   **6:14** 6:14 Mak 11:25-26   **6:16** 6:16 Isa 58:5-9   **6:19** 6:19 Zems 5:1-3   **6:20** 6:20 Met 19:21; Luk 18:22

*Bøi, kha-qá waév
(Luk 11:34-36)*

²² Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Qoqa kha, waev bøi mboetoám. Bøi eqeieqei tøgoat, yaq kha ate ndægo, waev-té qágoát. ²³ Geté qoqa bøi soqain tøgoat, yaq qoqa kha ate ndægo bøivun-té qanú:goát. Yaq ta waev ndøgo, qoqa mokho-te ndøgu, ande bøivun me tægoat, yaq bøivun ndøgo, kandambá tantáv.”

*Mbumbukiam neka Moni-qa yaq-te
(Luk 16:13)*

²⁴ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Ezoqa kopømba mbaín, kawa ezoqa menas timbogoat, tezø-sasaetat. Kawa ezoqa menas timbogoat, yaq nøme ndego, gembó-pøovát. Geté nøme ndego, gembøé-qasi:vát. Nøme ndego, teqa manqat o-mba mbøendapát. Geté nøme ndego, teqa manqat gembó-sanqawát. Yaq até zó-a. Zo kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa mokho-te neka moni-qa mokho-te sa tozotumu-goat.”

*Fofogeap-qa yaq-te
(Luk 12:22-31)*

²⁵ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Yaq nakémbá, no nqazø-manqate: Zo yage-qa yaq-te ndøfofögeáp, av nqægo, gekha lou o gekha ibøkha zólogát. Neka kha-qa yaq-te ndøfofögeáp, av nqægo, gekha ndabua zó-uzumát. Yage-qa mokho, taoká ndøgo, lou mba toqologat. Neka kha-qa mokho, taoká ndøgo, ndabua mba togo-uzumat.

²⁶ Pipisi zøtézmët. Ndigu avøe gigiap ogekhamáv, neka gendó-peanemák, lou khoev-te vønqeitvëm. Geté zogé Zøve ndøzøkéfé, ndego yan-te ngo:yage. Gëmbo-mataváp. Zo teqa bøi-te, pipisi ùni zøte-løvubám. ²⁷ Ge zø ndozo-matavap, ezoqa kopo zo mokho-te tefofogeapat, ndego yage elavøqase ndømbó-seketet? Mbaín!

²⁸ Neka gekha zapá, ndabua-qa ndozo-fofogeap? Flawas zøtézmët, gagayag-te ndi-umizan. Ndigu sasae gonemáv neka ndabua potofumáv. ²⁹ Geté no nqazø-manqate: Até Solomón-a, ndego kawa ezoqam kandambaqape, gigiap mbomømboma kopoav-qape qambogoam, teqa ndabua bugug keoge mbaín, av flawas ndigu, tiqa bugug ndækeoge. ³⁰ Nginik flawas, ndakin gagayag-te ndi-umianet, nakhamas-te ambá giní-pakhaéz. Yaq gøinam-té ginø-nqagivemém. Geté Mbumbukiam ndabua bugug keoge eqeieqei zø-etoám. Yaq ge zó ndozo-matavap, Mbumbukiam zo ndabua gezø-uzamák? Av taoká. Zoqa unimanqatin khapémbá, Mbumbukiam-te.

³¹ Yaq nakémbá, zo ndøfofögeáp, av nqægo, ‘Gekha lou zilogát?’ neka ‘Gekha ibøkha zí-izumát?’ o ‘Gekha ndabua zí-uzumát?’ ³² Gigiap av nqægo upøgim-qa yaq-te, miavmiav bavokho-ak mba ndømataváp, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu. Geté zogé Zøve, ndego yan-te ngo:yage, ndego møndæ-otév, zo gigiap av nqægo bèzøgó. ³³ Zo bugukhokhof Mbumbukiam-qa Megeat Matev neka teqa matev eqeieqei zombó-vawemát. Yaq ndego zo nqaneq gigiap nøme ate ndægo ndøzø-etoám.

³⁴ Yaq nakémbá, zo ndøfofögeáp, qasun-qa yaq-te, andé gekha matev me ndøfakhån. Qasun-qa viniv qasun mba qó-eqatét. Ság, nqægo khaiya, nqægo khaiya-qa viniv mba togo-eqatet.”

7

Ezoqam-qa matev gevewat-qa yaq-te
(Luk 6:37-38, 41-42)

¹ Yaq Yesu manqat nōme ge:zōmas, gezø-ein, “Zo ezoqa nōme ndøvøozòát. Soqain ndōgo, Mbumbukiam zo tevøozo. ² Av zo ezoqa nōme-qa matev ndøzøte-gevewat, Mbumbukiam zoqa matev āv tené-geveá. Neka av zo gigiap o matev ndøzøte-geveam, Mbumbukiam zo āv tezømbé-geveám.

³ Gekha zapá, qafu-qa bōi-te kupuk-qase ndoqoqeivi, getē tae-qape ndōgo, qakeza bōi-te nandaqa-genøe, qo qeivupāv? ⁴ Gekha zapá, qafu av ndoqombøe-manqate, ‘No kupuk-qase, bōi-te nandaqa-genøe, nōtaqāliv,’ getē qakeza bōi-te, tae-qape nandaqa-genøe? ⁵ Qo khavozam ezoqám. Bugukhokhof nándav, toqólív, tae-qape, qakeza bōi-te nandaqa-genøe, eqeieqi voqókewág. Yaq váev, qafu-qa bōi-te, kupuk-qase ndøgu, toqolív.”

Ezoqa ndigu Mbumbukiam-qa Manqat sa ndi:vøngi:wat

⁶ Yaq Yesu manqat nōme ge:zōmas, gezø-ein, “Mbumbukiam-qa gigiap mbomømboma gaqo zø-ètoám. Ndigu segendó-qambúz, zo vófoqobám. Neka gigiap fia kandakanda bøsik-te ndønqágím. Ndigu segé-tokhonumát.”

Mbumbukiam-te viam-qa yaq-te
(Luk 11:9-13)

⁷ Yaq Yesu manqat nōme ge:zōmas, gezø-ein, “Gèviám. Yaq Mbumbukiam ndøzø-ètoám. Gèváo. Yaq zo ndòzo-qeivím. Gèkhaneám. Yaq Mbumbukiam zo mboqog ndøzø-mboqozó. ⁸ Unimanqatín. Gekha ezoqám ndego, ndeviam, ndego ndøndáp. Neka gekha ezoqám ndego, ndevav, ndego ndøqeiv. Neka gekha ezoqám ndego, mboqog-tè ndekhaneam, ndego mboqog ndømbo-mboqóz.*

⁹ Gè, zo mokho-te, ezoqa nōme, ekeza nakhasam lou-qa temboviam, ndego nandi mbó-ètoám? ¹⁰ O gè, ndego wazeam mbó-ètoám, zongøyam-qa temboviam? Av taoká. ¹¹ Zo manqa-zapazapa-us ambá qazøtegó. Geté zo zøkeza nakheis, gigiap eqeieqi etoam mōzøte-zøtéz. Yaq av tægoat ndægo, zoge Zøve, yan-te ngo:yage, gigiap eqeieqi nōme mba zømbó-ètoám, gekha ezoqám ndigu, timbo-viømemat.”

Ezoqa nōme-te matev eqeieqi gone-qa yaq-te
(Luk 6:31)

¹² Yaq Yesu manqat nōme ge:zōmas, gezø-ein, “Gekha matēv ndōgo, zo ndøzøpoev, ezoqa tizø-matønnumat, zo matev āv tozozømbé-matønnumát. Manqat ndōgo, Mozes neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gi-peaomem, taqa mokho nqáneq.”

Nakhoa menás, nōme khandi-té, neka nōme soqaqape-té
(Luk 13:24)

¹³ Yaq Yesu manqat nōme ge:zōmas, gezø-ein, “Mboqog khapelavøqasi-té qanø-óz. Zapa ndōgo, mboqog kandambaqapi neka nakhoa vøndæv, soqaqape-té qanømá. Ta nakhoa vøndæv-te ndōgo, ezoqa kopoāv ndi-okho. ¹⁴ Geté mboqog ndigu, khandi-te ndimboqozoat, khapímbá, neka nakhoa ndōgo ndøløwe, føgákh. Neka ezoqa khapímbá, ta nakhoa ndōgo ndiqeivi.”

7:1 7:1 Lom 2:1; 1 Ko 4:5; Zems 4:11-12   **7:2** 7:2 Mak 4:24   **7:7** 7:7 Mak 11:24; Zion 14:13; 15:7; 16:23-24   **7:8** 7:8 1 Zion 3:22; 5:14-15   * **7:8** 7:8 Taqa manqa mokho av nqægo: Qo Mbumbukiam-te toqoqambuq, neka ande teqa mboqog-te me toqote-khanæmat, yaq ndego segékhatóq. Kopømbaqapé teqa bawan-te toqomø-oq.   **7:11** 7:11 Zems 1:17   **7:12** 7:12 Met 22:39-40; Lom 13:8-10

*Khavozam ezoqam-te, yà bizio-feanoát
(Luk 6:43-44)*

¹⁵ Yaq Yesu manqat nõme ge:zõmas, gezø-ein, “Khavozam ezoqam-te, ndigu ekeza kha Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ndivewe, zo gõ:feazoát. Ndigu andé sip nanak me nde-okhó, zo-te. Geté tiqa mokho-te ndõugu, ndigu andé gaqo khobokhobós. ¹⁶ Zo matev mba zozõqevát. Yaq sòzõté-zõtézát, ndigu unimanqatin Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam tipõtigu-a. Gê, bõning fakiafakia-us-te, kopõmbâ, nanga mbomõmboma, kopõmba ande av gleips ndigu, toqo-lõvus? O kopõmbâ, khouwe-khouwe-te ndõgo, fig nanga toqo-vingisam? Kopõmba mbaín. ¹⁷ Tae eqeieqei, nanga eqeieqei ndõviám. Geté tae soqain, nanga soqõsoqa ndõviám. ¹⁸ Tae eqeieqei, kopõmba mbaín, nanga soqõsoqa tõviam. Neka tae soqain, kopõmba mbaín, nanga eqeieqei tõviam. ¹⁹ Gekha tãe ndõgo, nanga eqeieqei vi:põteav ndõgo, gëbouím. Yaq gõinam-té ginó-nqagimém. ²⁰ Yaq matev até kopó. Zo ndigu ezoqam-qa mokho tozo-qeivimat, yaq zo sòzõté-zõtéz, ndigu unimanqatin Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqám, ó, khavozam ezoqám.”

*Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, ti-mba ndigu timø-óz, ndigu Tat-qa poev ndimbopaev
(Luk 13:25-27)*

²¹ Yaq Yesu manqat nõme ge:zõmas, gezø-ein, “Zo ndõmatáváp, av nqægo, ezoqa ewaqape ndigu no Evezõza Evezõza-qa ndinø-akhayam, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te sugumü-óz. Av taoká. Ti-mba ndigu timø-óz, ndigu noge Tat-qa poev ndimbopaev, ndego yan-te ngo:yage. ²² Manqa ovõyam khõuwa kandambaqape timø-khantaz, ezoqa kopoáv, áv ginõmbé-manqatát nqægo, ‘Evezõza. Evézõza. Qoqa iz-te, ni Mbumbukiam-qa Manqat nivevezumám, neka nqova soqõsoqa või-ngeasumam, neka umingiap matev kopoáv geimatõnumam.’ ²³ Geté yaq no ndigu áv qazõmbé-qavõitat nqægo, ‘No zo nõtenøtenák. Mózozáv, zo manqa-zapazapa-us ezoqám.’ ”

*Khoev puanam matev menas-qa yaya etæ manqat
(Luk 6:47-49)*

²⁴ Yaq Yesu manqat nõme ge:zõmas, gezø-ein, “Gekha ezoqám ndego, noqa manqat te-ewag neka vømbópavát, ndego matavap loloakh ezoqám. Ndego andé khoev manqei fõgakh-té genõwév. ²⁵ Yaq qæ neka khamø-qape qandowav, neka vøndõ-khouwa, sògoqatá. Geté ta khoev ndõgo nqoeveáv. Zapa ndõgo, manqei fõgakh-té qawevám.

²⁶ Geté gekha ezoqám ndego, noqa manqat te-ewag, yaq paeveáv, ndego matavap loloakh mbaín. Ndego andé khoev ndivind-té genõwév. ²⁷ Yaq qæ neka khamø-qape qandowav, neka vøndõ-khouwa, sògoqatá. Yaq ta khoev ndõgo gëkhawá, vø-evõvøem.”

Ezoqa Yesu-qa manqat-qa yaq-te nqova qazõndaf

²⁸ Yesu nqanek nõmendim manqat ate ndægo qamõmbøe-navøem, yaq ezoqa ewaqape nqova ndafe kandambá. Mbõni zólév. ²⁹ Zapa ndõgo, ndego Mbumbukiam-qa iz-té neka bazafõgakh-té gene-zõmesimám. Ambá av nqægo, av tigi guguna manqat nõmendim ezoqam gi:zõmesimam.

8

*Yesu kha sisi-us ezoqam gekhakheinøvem
(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)*

¹ Yesu manqei pøyat-te gendovis, yaq ezoqa gëmbopavát. Ezoqa kandambá. ² Yaq nqáe! Kha sisi-us ezoqam tendowáv ndógo, ekeza kha, Yesu-qa megemege-te, manqei vøelavao, sasa mbo-ein, “Evézøza. Ambá qokhakheinømbemín. Poev taqagoat, qo kopømbaqapé, toqo-khakheinømbem.”

³ Yaq Yesu zenda mbøevé, vømbø-ein, “Nqanøpoév. Qo vø-eqeieqei-éq.” Yaq nqova mbaín, ndego ezoqam, kha sisi sègembo-navøém.

⁴ Yaq Yesu áv gembøe-ein nqáego, “Nqáe! Qotøndé-ewág. Ezoqa nøme zø-ein, av matev qaqambe-fakhan. Geté Mbumbukiam-gé iziz ezoqam-té qonóqáv, bemøqamekh, neka Mbumbukiam-te etoam matev vøgo, av Mozes gezømbø-ein. Yaq ezoqa tiabiti-zøtéz, av nqáego, qo mòqo-eqeieqei-éq.”

*Yesu Lom nakhag kawa ezoqam-ge sasae ezoqam gekhakhæz
(Luk 7:1-10)*

⁵ Yesu Kapenaum taon-te geme-on, yaq Lom nakhag kawa ezoqam ndowáv, vømbøviam, ⁶ “Evézøza, noge sasae ezoqam enqoní. Khoev-té gegó. Sègebuvít. Ndego kha khokhokemáv, neka nqosøgeap khåpe mbøe-khouwév.”

⁷ Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Notøndónáv, ndego vøe-khakhæv.”

⁸ Geté ndego nakhag kawa ezoqam gendo-ein, “Evézøza. Av taoká. No ezoqa eqeieqei mbá, noqa khoev-te toqotøndo-oq. Geté manqat mba qó-ein, yaq noge sasae ezoqam segé-khakhæv. ⁹ Até nó-a, no ezoqam-qá mokho-té qatu:gu. Neka nó mokho-te, nakhag ezoqam mu:gu. Ndigu ezoqa kopo tæmbo-ein, ‘Vøqāv’, yaq ndego segéwáv. Neka ezoqa nøme tæmbo-ein, ‘Mòqotøndoqāv’, yaq ndego segendówáv. Neka noge sasae ezoqam tæmbo-ein, ‘Mòqo-matanám, nqanek’, yaq ndego segé-matanám.”*

¹⁰ Yesu nqanek manqat ge-ewag, ndego nqova ndafe kandambá, neka ezoqam ndigu gimbopavam, gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. No nqanek Izlael bawan mokho-te, unimanqatin matev qeiviáv, av ngenek bawan vini-ak nge-unimanqatinat. ¹¹ No nqazø-manqate: Vaev khøuwa-te, ezoqa khøuwa fakhanam neka khøuwa sininím gindúzáv. Ezoqa kopoáv. Ndigu Eibleem neka Aezek neka Zekop namba mé:qonáv, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, lou loge kandambaqape vøgonëm. ¹² Geté ndigu ezoqam, Mbumbukiam ibugukhokhof gevevesam, ambá teqa Megeat Matev mokho-te ti-ozin, ndigu bavokhó ginø-nqagevém. Bøivun-té. Yaq ti-eivumat ndógo, neka khaya vøvivisumát.”

¹³ Yaq Yesu ndego nakhag kawa ezoqam gembo-ein, “Soqóqaváq. Matev áv tønéfakhán, av qo qoqote-unimanqatin.” Yaq até ta khøuwa iz-te ndógo, tege sasae ezoqam enqoni tømboe-navøém.

*Yesu ezoqa kopoav gekhakhæz
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)*

¹⁴ Yesu Pita-qá khoev-té genowáv. Yaq ge-on, tu-omét ndógo, Pita-gu zimpuka, ngusu tatas enqoni mbovitát. Venanqei nonqo-té gubuvám. ¹⁵ Yaq Yesu pingim mbogeá. Yaq enqoni sègembo-navøém. Yaq ndugu até gundigu, gè-itán, lou vømbøta.

8:4 8:4 Lev 14:1-32; Met 9:30; Luk 17:14

*

8:9 8:9 Ndego nakhag kawa ezoqam nqanek manqat ge-ein, zapa ndógo: Ndego møndø-unimanqatin, av nqáego, Yesu ta enqoni ndógo, ivøve manqat tembo-ein, yaq ndógo segé-iváv. 8:11 8:11 Luk 13:29 8:12 8:12 Met 22:13; 25:30; Luk 13:28

¹⁶ Yaq qakhagus ndøgo, nqova soqøsoqa-us ezoqam kopoáv, Yesu-té gindu-upøgím. Yaq nqova soqøsoqa gèngeasám, ezoqam-qa mokho-te gu:goam. Manqat mba ndømanqatám, gèngeasam. Neka ezoqa ate gi:goam, enqoni qazøgoam, vøkhakheinøvem. ¹⁷ Yesu av ge:matanam ndægo, yaq manqat ndøgo, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya ibugukhokhof ge-ein, møndø-unimanqatín. Av gene-eín nqægo, “Ndego niqa nqosøgeap møndøndáp neka enqoni vøni-evøzam.”

Yesu toqombo-paev, taqa yaq-te
(Luk 9:57-62)

¹⁸ Khøuwa nøme, Yesu ezoqa kopoav gezømet, gimbo-waniapam, ndego ekeza paev ezoqam áv gezømbe-eín nqægo, “Kewan yaq-keoqá qazinø-qantáv.” ¹⁹ Yaq Mozes-qá guguna manqat nømendim ezoqam ndowáv, vømbø-ein, “Nømendim ezoqam. Qo ande áv khoqoté-okhoát, no até nøtaqá-pavát.”

²⁰ Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Qanimáv. Geté gembo-mataváp. Gaqo lo-zokhak, sømbiam nonqo, manqei nqa ndøzøgó neka pipisi viviap ndøzøgø. Geté Ezoqam-ge Yo khoev mbaín, te:sømbimat, pusa vøe-tayát.”

²¹ Neka ezoqa nøme, Yesu gimbopavam, gendo-ein, “Evézøza. Até vøkhæ-keogé. Tat bátøkhe-otáv.”†

²² Geté yaq Yesu gembo-qavøiu, “Av taoká. Ekeza pakhaezat-ak tiabe-osám ndigu, gipakhaez.‡ Qø ande qo, no qonøndó-páev.”

Yesu manqat mba ge-ein, khamø sa qavøitav
(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)

²³ Yesu khagua-té genøketáo. Yaq tegi paev ezoqam gèmbø-paevém, vøguv, kewan yaq-keoqa sasa ndøqantav. ²⁴ Giqantavat, anana-mba møndu:bøen, mbe-qape tåndøfeá. Kandamba tantáv, khagua sasa ndøngetøyam, ambá vø-qambuanemin. Geté Yesu até gebuvám. ²⁵ Yaq tegi paev ezoqam, gèti-nám, vøszam. Yaq gimbo-einim, “Evézøza. Qonítøké. Ni avønin zigeón.”

²⁶ Geté Yesu gezø-qavøiu, “Gekha zapá, zo møe ndozogo? Zoqa unimanqatin Mbumbukiam-te khapémbá.” Yaq Yesu gè-itán. Yaq até gendego, khamø ndøgo, vøfegimam-a, vøvumøyat, manqat sasanqa-us mbo-ein. Yaq ndøgo sègevøitáv. Manqei sege:veát.

²⁷ Yesu av ge:matanam ndægo, yaq tegi paev ezoqam nqova ndafe kandambá, neka ekeza mokho-mba gibond, “Ngenek gekha ezoqám? E, até khamø fegim neka khamø vumøe, manqat o-mba mbøendapé.”

Yesu ezoqa menas, nqova soqøsoqa gezø-ngeasam
(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

²⁸ Yesu paev ezoqam namba, kewan yaq-keoqa gimøqa, yaq Gadala manqei-te ndøgo, ezoqa nqova soqøsoqa-us ndozáv. Menás. Nandi nqa-té gindu-fakház. Ta nandi nqa-te ndøgo, løvøte ezoqam ndø-osupám. Nginik ezoqa menas, bazaføgakh kandambá neka møe-ús. Ezoqa nøme ta nakhoa-te ndøgo okhomáv. ²⁹ Yaq Yesu gi-ometam, áv gini-akhaemám nqægo, “Mbumbukiam-ge Yo! Qo ni gekha gone-qa qonígo? Qo ndakin ni nqosøgeap etoam-qa qotøndøqav? Ta khøuwa ndøgo khantøzateáv. Zuá!”

8:17 8:17 Isa 53:4   **8:20** 8:20 2 Ko 8:9   **8:21** 8:21 1 King 19:20   † **8:21** 8:21 Ta khøuwa-te ndøgo, ngenek ezoqam-ge eve nanimatáv, as ndøgoát. Geté ndego bugukhokhof tege eve namba yage-qa ndøgoám. Yaq Yesu paev-qa sa ndøgo tenegoám, eve tembøe-nanim.   ‡ **8:22** 8:22 Ezoqa ndigu gipakhaez, ndígu tønè-manqaté, ndigu Yesu paeveav ndigu.   **8:24** 8:24 Psa 4:8   **8:26** 8:26 Met 14:31; Psa 89:9   **8:29** 8:29 Mak 1:24; Luk 4:41

³⁰ Ta manqei avønin-te ndøgo, bøsi nen møndø-vagimám. Kopoav-qapé.
³¹ Yaq nqova soqøsoqa, Yesu gimbo-viømem, “Ni ngeandam-qa toqogoat, yaq bøsik-qá mokho-té qanø-khofotán.”

³² Yesu gezø-ein, “Mòzozáv.” Yaq nqova soqøsoqa, sègefakház, ezoqa menas-qa mokho-te gu:goam, bøsik-te vømø-oz. Yaq bøsik manqei khavoe-té ginøbøín, ibøkha-te vømø-geonim.

³³ Yaq ezoqam ndigu, bøsik gizø-kewagam, møe ndøbøín. Vemiav-té ginøbøín. Yaq ezoqa emanqat zømbe-votót, matev ate ndægo, qafakhan. Até ndøggó-a, vøzømbē-votot, matev av ezoqa menas qazømbe-fakhan, ndigu nqova soqøsoqa gizømbu-goam. ³⁴ Yaq ezoqa ewaqape, vemiav-te gigoam, Yesu omete-qa ndøgoám, vøndözav. Matev giqeivim, qafakhan, yaq äv gimboe-viømém nqægo, “Niqa manqei ambá qo-ivavín.”

9

Yesu kagi ezoqam gekhakheinøvem neka manqa-zapazapa vømbø-evøzam
(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

¹ Yaq Yesu khagua-té genøketáo, vøsoøkuzim, Gelili kewan yaq-keoqa sasa ndøqantav, ekeza vemiav-te vømøqa. ² Ezoqa Yesu gi-ometam, yaq kagi ezoqam ndondafém. Kumøkuma-té gindu-ndafém. Yesu tiqa unimanqatin geqeiv, yaq ngenek kagi ezoqam, äv gembøe-eín nqægo, “Äti. Ndøfoføgeáp. Qoqa manqa-zapazapa møndøqa-navøém.”

³ Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, teqa manqat giyogem, ekeza mokho-mba äv ginibondát nqægo, “Ngenek ezoqam, Mbumbukiam-qa iz ndøngi:tít. Ezoqam-qa manqa-zapazapa, Mbumbukiam yakhapús, ndezø-evøzam.”

⁴ Geté Yesu é-møndæ-otév, av ndigu gi:matavupat. Yaq gezø-ein, “Gekha zapá, zoqa mbøni-te matavap soqøsoqa nandozombo-matavupit? ⁵ Gè, gekha manqát ndøgo, føgakh mbain? Ndøgò, no ngenek ezoqam tæmbo-ein, ‘Qoqa manqa-zapazapa møndøqa-navøém,’ o ndøgò, tæmbo-ein, ‘Mòqo-itán, neka okho vøngaz?’ ⁶ Geté no ndakin nøtézømás, Ezoqam-ge Yo, bazaføgakh nqambògò, ezoqam-qa manqa-zapazapa tezø-evøzam, nqanek manqei-qape-te.”

Yaq Yesu até gendego, ngenek kagi ezoqam, äv gembøe-eín nqægo, “Mòqo-itán, neka kita vøkhazo, khoev-te sasa ndøqav.”

⁷ Yaq ngenek ezoqam, gè-itán, kita vøkhazo, khoev-te sasa ndøwav. ⁸ Yaq ezoqa nqanek matev giqeivim, ndigu møe ndøgoném neka Mbumbukiam-qa iz vø-eqanem. Ndigu møndø-matøvemém, ezoqa bazaføgakh Mbumbukiam zø-etoám, matev av nqægo timatønumat.

Yesu Metiu gembo-akha
(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

⁹ Yesu ta manqei ndøgo ge-ivav, nakhoa gegeveat, teks moni upøgim ezoqam ndø-omét. Teqa iz Metiú. Teks upøgim khoev-qase mokho-té gunu:qotám. Yaq Yesu äv gembøe-eín nqægo, “No qonøndó-páev.” Yaq Metiu até gendego, gè-itán, neka vømbøpaev.

¹⁰ Taqa zita-te, Yesu Metiu-qa khoev-te, lou mølóg. Ta lou loge-te ndøgo, teks moni upøgim ezoqa nøme neka ezoqa nøme, ndigu manqa-zapazapa-us ndizæza, møndøgoám. Kopoáv. Yaq ndigu Yesu neka paev ezoqam, namba me-qonavát. ¹¹ Felisi ezoqam nqanek matev giqeivim, yaq ndigu

Yesu-gi paev ezoqam, āv gizømbe-beváp nqægo, “Gekha zapá, zoge nømendim ezoqam, teks moni upøgim neka manqa-zapazapa-us ezoqam namba, lou ngiløget?”

¹² Yaq Yesu nqanek manqat ge-ewag, gezø-ein, “Ezoqam ndigu enqoni mbain ndigu, ndigu mulømula etoam ezoqam mbain tøgoat, kopømbá. Geté enqoni-us ezoqam bezøgó, mulømula etoam ezoqam. ¹³ Zo manqat nømeka mokho vømmezøté, Mbumbukiam-qa Manqat-te ndøpeawap. Manqat nqánek, ‘Mbumbukiam ge-ein: Noqa pøev kandambaqape nqánek, tanakh matev. Ambá ndøgo, ezoqa søvakha gígíap tindu-løvusumat no-te.’”

Yaq Yesu sasa zø-ein, “No ambá av nqægo, ezoqa eqeieqei akhayam-qa nøgeavün. Geté no manqa-zapazapa-us ezoqam akhayam-qa nøgeavün.”

Yesu lou logemav matev-qa yaq-te gimøbø-bevøpem

(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

¹⁴ Khøwa nømeka, Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, tegi paev ezoqam, Yesu-té ginduzáv, vømbø-einim, “Gekha zapá, ni neka Felisì ezoqam lou logemav matev qeigoatun, geté qøgi paev ezoqam gonemáv?”

¹⁵ Yaq Yesu yaya zø-etá, taqa yaq-te, gezø-ein, “Ge zø ndozo-matavap, ezoqa sæva te-okí, yaq zifuap lou loge-te tekhatob, ndigu zifuap kopømbá, mutøkhop ndøwanim, ndego tí namba te-goat? Av taoká. Kopømba mbaín. Ndigu khanakanakh zø-asøtáv. Geté khøwa ndøfakház. Yaq ndego ezoqam, sævam ge-okí, ndøndafém, tí namba nde-go. Yaq tegi zifuap lou logemav matev, ndøgo tinígøat.

¹⁶ Ezoqa kopømba mbaín, ndabua mbewat ndakinak, awenege ndabua-te to:tøke. Matev av nqægo, mokho mbaín. Zapa ndøgo, ndabua toqosunguz, yaq ndabua ndakinak segé-khapelavøqasé. Yaq ndabua keqæv sa tømø-khouév.

¹⁷ Neka ezoqa kopømba mbaín, waen ndakinak, awenege søvakha ngusum-te te-ewa. Zapa ndøgo, awenege søvakha ngusum-te toqo-ewa, yaq waen tøpopon, ndigu gékeqáz. Yaq waen vøqouvøëm, neka søvakha ngusum vøsoqøz. Geté waen ndakinak ndøgo, søvakha ngusum ndakinak-té qotúqóuz. Yaq waen neká ngusum, qanimáv, segégoát.”

Yesu sævam gukhakheinøvem, ndugu kouk qambowavam, neka mbasønakam vøkhandi:v

(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

¹⁸ Yesu Zion-gi paev ezoqam namba, ate av-té manqat gi-manqatam. Yaq Zu kawa ezoqam tendowáv ndøgo, teqa megemege-te katuk vømøkui, gembo-ein, “Nogu yu ndakin ndønanim. Geté vøndoqáv, zenda vømbøeve. Yaq kopømbá tukhandi:v.” ¹⁹ Yaq Yesu gè-itán, ekeza paev ezoqam namba, vømbø-paevem.

²⁰ Yaq ate av-té nakhoa gi-geveat, sævam tunduwáv ndøgo. Ndugu kouk mbowavam. Nupøkhán mbá. Viav ate qægoam tuélv, kouk qambowavam. Yaq Yesu-qá zita-té gunduwáv, neka ndabua ov-qase vømbø-khanaz. ²¹ Ndugu ekeza mokho-mba āv guni-matøvév nqægo, “No ngenek ndabua mba tæmbokhanaz, yaq no sæ-eqeieqei-én.”

²² Yesu gendoqambun, ndugu vø-omet, gumbo-ein, “Ngólam. Qo ndøfoføgeáp. Qoqa unimanqatin nandav, tøkhlakheinøqavém.” Yaq ndaføyambá, ngunuk sævam, sège-eqeieqei-év.

²³ Yaq Yesu Zu kawa ezoqam-qa khoev-te gemøfakhan, vømø-on, pøinda khambøyam* ezoqam ndözømét. Neka ezoqa kandambá giwambupam. Tiqa manqa feazu gèzømbo-eqavát. ²⁴ Yaq Yesu gezø-ein, “Zo mòzofakház. Ngunuk mbasønakam nanimatév. Gèbuvít.” Geté ndigu gèvøngi:nám. ²⁵ Yaq ezoqa ate gi:goam gumu-nataz, Yesu tène-ón, ma mbasønakam gui-veam ndøgo, zenda vømboøgea. Yaq mbasønakam, sègendo-suzám, vø-itan.

²⁶ Yaq manqat ndøgo, Yesu av matev ge:matanam ndægo, sègepanqavøemát, ta manqei-te ate qægoam.

Yesu bøi waev mbain ezoqa menas gekhakheinøvem

²⁷ Yesu ta manqei nqanek ge-ivav, yaq nakhoa ge:geveat, bøi waev mbain ezoqa menas, sègembo-pavát, gimbo-akhaem, “Déivid-ge Zeo. Ni tanakh ginigü.”

²⁸ Yaq Yesu khoev-te gemøfakhan, gemø-on, ndigu ezoqa menas até gembopavát. Yaq gezø-ein, “Zo mozó-unimanqatinim, av nqægo, no bazaføgakh nqanøgø, zoqa bøi tækhakheinam?”

Yaq gindu-qavøinam, “Evézøza. Ni mõi-unimanqatiním.”

²⁹ Yaq Yesu até gendego, bøi vøzø-khanøzam, gezø-ein, “Matev sà bezøfakhán, av zo qazøte-unimanqatinim.” ³⁰ Yaq bøi sègezø-eqeieqi-ám. Geté Yesu ndigu gègugúb, gezø-ein, “Zo ezoqa nøme me:zømás!”

³¹ Geté ndigu ezoqa menas Yesu gi-ivøvem, teqa emanqat sège-vøndazát, ta manqei-te ndøgo, até qægoam.

Yesu manqa-khou ezoqam gekhakheinøvem

³² Ndigu ezoqa menas gi-qavaz, yaq ezoqa nøme, manqa-khou ezoqam ndondafém, Yesu-te. Ndego manqa-khou gegoam, zapa ndøgo: Ndego nqova soqa mbøigoám. ³³ Geté Yesu ndego nqova soqa é-vøngeatám-ae, ndego ezoqam, manqa manqate é-vøngaz. Yaq ezoqa ewaqape, matev ndøgo gigeivim, ndigu nqova ndafe kandambá. Gi-einim, “Ni matev av nqægo ibugukhokhof qeiviáv, nqanek Izlael manqei-te.”

³⁴ Geté Felisi ezoqam av gini-einim nqægo, “Ngenek nqova soqøsoqa ngengeasam, nqova soqøsoqa-gé kawa-qa bazaføgákh gene-ngeasumatún.”

Mbumbukiam yà bizimbo-viám, sasae ezoqam betøndē-khofotaz

³⁵ Yesu taon neka vemiat ate ndægo sùgumu-vatát, tiqa guliguli khoev-te, Manqat Mbomambaqape vømē-zømesim. Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-té gene-zømesimát. Neka ezoqa ewaqape, gekha enqoni bugug vinivinimba qazøgoat, vøkhakheinøvem. ³⁶ Yesu ndigu ezoqa kopoav gezømetat, yaq ndego tanakh zøgoát. Zapa ndøgo, ndigu fofogeap-ús neka ezoqa tøke nonqo mbain. Ndigu andé síp, keoge ezoqam mbain ndigu.

³⁷ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam manqat nøme av gezømbe-ein nqægo, “Khae-té avøe gigiap kandambá qakhatøkhatoam. Geté sasae ezoqam khapimbá, vøndē-peanēm. ³⁸ Yaq nakémbá. Khae eve, zombó-vi-mát, Mbumbukiam. Yaq sasae ezoqam tèabetøndē-khofotáz, teqa avøe gigiap qakhatøkhatoam ndøgo, betøndō-peanem.”

* 9:23 9:23 Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa genanimin, ezoqa pøinda ndøkhamboememin. Ndøgo tiqá matév.
 9:27 9:27 Met 20:29-34 9:30 9:30 Met 8:4 9:33 9:33 Mak 2:12 9:34 9:34 Met 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15 9:35 9:35 Met 4:23; Mak 1:39 9:36 9:36 Zech 10:2; Num 27:17; 1 King 22:17; Met 14:14; Mak 6:34 9:37 9:37 Luk 10:2

10

*Yesu-gi u-anim tuelv-qa iziz
(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)*

¹ Yesu ekeza paev ezoqam tuelv gëmøváb, neka bazaføgakh vøzø-etoam. Bazaføgakh tezømbe-etoám ndógo, ezoqa nqova soqøsoqa zøngeasumat, neka enqoni soqøsoqa-us vinivinimba vøe-khakheinøvemát.

² Nginik Yesu-gi u-anim tuelv, tiqa iziz nqáneek: Bugukhokhof, Saemón. Iz nøme gimbo-akhaem, Pitá. Neka nøme Endlú. Pita neka Endlu, ndigu evenáp. Neka nøme Zéms, neka nøme Zión. Até ndigu ezoqa menás-a, evenáp. Zebedi-gí nakheís. ³ Nøme Filíp. Nøme Batolomeú. Nøme Tomás. Neka nøme Metiú. Metiu, ndego teks moni upøgim ezoqam ndógoám. Neka nøme Zéms. Zems, ndego Alfius-gé yó. Neka nøme Tadiés. ⁴ Neka nøme Saemón nómé. Ngenek Saemon, Zelot ezoqam ndógoám. Neka nøme Zudas Iskaliót, ndego vaev-te Yesu sa gemboqambun, tegí qaqa ezoqam-qa zenda-te geve.

*Yesu ekeza u-anim tuelv, manqa gezø-løvua, gekhofosam
(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)*

⁵ Yaq Yesu nginik ezoqa tuelv gèkhofosám. Manqa møndøzømbøkhae-løvua, gezø-ein, “Zo manqei vini ezoqam-te o Samalia bawan-ak-qa vemivemiav-te ndözáv. ⁶ Geté Izlael manqei-ak-té qazonó-okhoát, ndigu kopømba ande av sip ndi-gu ndiyonapet. ⁷ Ti-te ndigu tozo-okhoat, manqat nqáneek qa-zozø-manqatát, ‘Mbumbukiam-qa Megeat Matev avønín.’ ⁸ Zo enqoni-us ezoqam vøkhakhætét, neka løvøte ezoqam vøkhandi-tet. Kha sisi-us ezoqam gèkhakheinøvemét, neka nqova soqøsoqa-us ezoqam, nqova soqøsoqa vøzø-ngeasumit. No nqanek bazaføgakh yaq-mbá sæzø-etoám. Yaq até zó-a, zo ezoqa yaq-mbá sozozø-tøkeét.

⁹ Zo tozo-okhoat, moni ndø-upøgím. Gol moni mbain, neka silva moni mbain, neka kopa moni mbain. ¹⁰ Neka zo moqos namba me-økho. Neka ndabua nøme o tamak nøme o tatuag ndø-upøgím. Zapa ndógo, gekha ezoqam ndego, ndesasaeat, ndego teqa yage nonqo gigiap, yá bembo-etoám. ¹¹ Zo taon-te o vemiaav-te tozomø-fakhazat, matev egeieqei ezoqam-qa vømøkho-vawemat, ndego zo khoev tezø-einat. Yaq nambá tøzøtè-sokhoát ndégo, atema ta manqei nqawa vozó-ivøvemát. ¹² Khoev-te tozomø-ozat, ezoqa manqat nqáneek qazozø-einat, ‘Sambí, zo-te.’ ¹³ Yaq ndigu zo tikhatobat, zoqa sambí manqat até begó ti-te. Geté mbain tøgøat, zoqa sambí manqat nqawa zo-té qabenø-vesezát. ¹⁴ Ezoqa zo khatobeav tøgøat neka zoqa manqat yogeav vøgoát, yaq ta khoev o vemiaav ndógo sège-ivøvemát. Yaq pakhakh ndógo, zoqa zenda tokhotapak-te tøgøat, sozó-pomoememat. ¹⁵ No unimanqatín nqazø-manqate. Manqa ovøyam khøuwa kandambaqape timø-khantaz, ndigu vemiaav-ak-te unimé-soqá. Yaq-fia nqosøgeap ndógo, ndigu tindapem, ndømø-løvuaám, av Sodom neka Gomola taon-ak timindapem.”

*Yesu zapaya matev føgøføgakh tøfakhanam
(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)*

¹⁶ Yaq Yesu manqat nøme gezømas, gezø-ein, “Nqáe! Zo andé sip. Geté zo gaqo khobokhobos-té qatø-khofosumít. Yaq nakémbá. Zo andé waza me

me:gó. Matavap loloakh-ús. Neka zo andé kuvøkuvu me me:gó. Manqa-zapazapa mbaín. ¹⁷Geté gò:feazoát. Ezoqa zo manqa ovøyam-té ginó-abumát neka Zu ezoqam-qa guliguli khoev mokho-te vófëbumát. ¹⁸Neka no zapaya, zo megetapak neka kawakawa-za-qa megemege-té ginó-abumát. Yaq zo kopømbaqapé, até ndigú-a neka bawan vini-ak, Manqat Mbomambaqape vözöté-zømesimát. ¹⁹Zo manqa ovøyam-te ti-upøgimat, zo ndøfòfògeáp, av nqægo, andé gekha manqat me zomó-einimát, o ande äv khazóté-einimát. Zapa ndógo, matev tøfakhanumat, yaq matavap Mbumbukiam zó-etoumát, zo andé gekha manqat me zóté-manqatát. ²⁰Yaq manqat ndógo, zo tozomanqatát, ndógo ambā zoqa manqat, geté zogé Zøve-gé Nqova Mbomambaqape ndømanqatát, zoqa mokho-te.

²¹Ezoqa nøme, ekeza namba-qaniap løvøte-té ginó-abumát neka evøndipakha nøme, ekeza nakheis løvøte-te vø-abumát. Neka nakheis nøme, ekeza evøndipakha segezø-qambuzát, løvøte-te vø-abumát. ²²Ezoqa ewaqape zo gésanqabát neka qaqa vözøgoát, no zapaya. Geté gekha ezoqam ndego, bazaføgakh-us teyat, atema vaev-te, ndego ndømø-khandí:v. ²³Zo vemiav nøme-te tingiæzotat, yaq vemiav nøme-té qazonø-khokhozát. No unimanqatín nqazø-manqate. Zo nqanek Izlael manqei-te, vemiaviav nqagot, sasae zókhouimák, atema Ezoqam-ge Yo vøndóqavån.

²⁴Paev ezoqam kopømba mbaín, tege nømendim ezoqam teløvuam, neka sasae ezoqam kopømba mbaín, tege megeat ezoqam teløvuam. ²⁵Paev ezoqam tege nømendim ezoqam namba ti:viit, ság. Neka sasae ezoqam tege megeat ezoqam namba ti:viit, ság. Ndigu no Saitan-qa iz Belzebul ginø-akhaemam, no ande khoev eve me nqate:go, yaq ndigu nogi ezoqam, iziz soqøsoqa nøme mba zømbó-akhayám."

Møe Mbumbukiam-te mbá qazínøgoát, ambá ndøgo, ezoqam-te (Luk 12:2-7)

²⁶Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Zo ezoqam-qa møe ndøgø. Zapa ndógo, gekha matëv ndógo, ndøgutøve, bavokhó qandó-fakhanám. Neka gekha manqát ndøgo, ndøkhonøwe, ndønø-veveám. ²⁷Manqat ndøgo, no lova nqazø-manqate, paveat zómanqatát. Neka manqat ndøgo, no gea-te nqazø-manqate, zo khoev ová qazøtøndó-manqatát, ezoqa ewaqape betëyogem. ²⁸Zo ndigu møe zøgø, ndigu ezoqa pakhapakha sa ndikhanæ. Zapa ndógo, ndigu kha mba zøngiú. Geté zoqa khandi kopømba mbaín, tizøngiu. Geté zo møe ndégo tozombó-goát, Mbumbukiam. Zapa ndógo, ndego kopømbaqapé, khā neka khandi, gøinam-te sugumú-ngiú.

²⁹Zo mözøte-zótéz. Pipisi nakheis-qa fia khapekhapémbá. Moni mokho kopo, menas soqotéwí. Pipisi, fia khasøkhasis ambá ginigú. Geté zoge Zøve ndezø-keógé, ndigu. Pipisiam kopo, kopømba mbaín, manqei-te sa tubøiav, ndego poeveav tøgoat. ³⁰Geté gëmbo-mataváp. Zo-te até zogí izúm-a, zoqa kawa-te ate nandigu, Mbumbukiam møndø-gevebám. ³¹Yaq nakémbá. Zo møe ndøgø. Zo Mbumbukiam-qa bøi-te, pipisi kopoav-qape ùni zøte-løvubám."

Ni mivi bizígú, Yesu-qa yaq-te (Luk 12:8-9)

³² Yaq Yesu manqat nøme ge:zomas, gezø-ein, "Gekha ezoqām ndego, ezoqam-qa bõi-te te-unimanqatintat, av nqægo, 'No Yesu-gē ezoqām,' teqa yaq-te, atē nó-a, Tat-qa megemege-te, ndego yan-te ngo:yage, äv qatē-unimanqatın nqægo, 'Ngenek nogē ezoqām.'" ³³ Getē gekha ezoqām ndego, ezoqam-qa bõi-te noqa yaq-te to:nawam, teqa yaq-te, atē nó-a, ndætowanám, Tat-qa bõi-te, ndego yan-te ngo:yage."

Niqa kuku matev Yesu-te, yà bemølóví, av kuku matev ezoqa nøme-te nqanimbi:gu

(Luk 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ Yaq Yesu manqat nøme ge:zomas, gezø-ein, "Zo ndømatáváp, av nqægo, no nqanek manqei-qape-te, ezoqa sambı etoam nonqo nøgeavún. Av taoká. No ambá av nqægo, sambı etoam-qa nøgeavún. Geté no nakhab kaiya nøndøpavavún. ³⁵ No ezoqa qaqaqa nøgeavún. Yo eve namba segé-qatønēm, neka yu evo namba vó-qatønēm, neka zıwap zakhapuka namba sasa ndøqatønēm. ³⁶ Ezoqam-gı qaqa ezoqam ndıgu timbógoát, te namba khoev kopo-te ndiyage.

³⁷ Gekha ezoqām ndego, teqa kuku matev evøndıpakha-te, kandambaqape ndømbogo, getē no-te andē khapēmbā, ndego kopømba mbáın, noge pæv ezoqam tegoat. Neka gekha ezoqām ndego, teqa kuku matev nakhei angana-te o nakhei sakheis-te, kandambaqape ndømbogo, getē no-te andē khapēmbā, ndego kopømba mbáın, noge pæv ezoqam tegoat. ³⁸ Neka gekha ezoqām ndego, ekeza tae mutui eqawateav tegoat neka no paeveav vøgoát, ndego kopømba mbáın, noge pæv ezoqam tegoat. ³⁹ Gekha ezoqām ndego, yage ekeza mokho-mba tendapet, ndego ndækhambuá. Getē gekha ezoqām ndego, ekeza yage te:khambua, no zapaya, ndego ndømøqeiv."

Yesu-ge pæv ezoqam toqombo-tøke, taqa yaq-te
(Mak 9:41)

⁴⁰ Yaq Yesu manqat nøme ge:zomas, gezø-ein, "Gekha ezoqām ndego, zo tekhatob, ndego atē nó-a, ndøkhatómb. Neka gekha ezoqām ndego, no tekhatomb, ndego atē Mbumbukiám-a, vøkhatō, ndego no gendo-khofotan.

⁴¹ Gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam tekhato, zapa ndøgō, ndego Mbumbukiam-gē manqa vevezam ezoqām, ngenek ezoqam yaq-fia äv teméndáp, av ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam ekezan temendap. Neka gekha ezoqām ndego, matev eqeıeqei ezoqam tekhato, zapa ndøgō, ndego matev eqeıeqei ezoqām, ngenek ezoqam yaq-fia äv teméndáp, av ndego matev eqeıeqei ezoqam ekezan temendap. ⁴² No unimanqatın nqazø-manqate: Gekha ezoqām ndego, noge pæv ezoqa nøme tembotøke, oskiá ndøgo, ndego iz mbain ndego, neka gigiap-qase kopømba ande av ibøkha vatap ndægo tembo-etoam, ngenek ezoqam yaq-fia eqeıeqei ndømøndáp."

11

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, tegi pæv ezoqam, Yesu-te gekhofotaz
(Luk 7:18-35)

¹ Yesu tegi pæv ezoqam tuelv manqa lõvuat qamømbøe-navøem, yaq ta vemıav ndøgo gē-ıváv. Yaq vemıvemıav nøme-té genøwáv, Gelili manqei-te ndøgo, ezoqa vømē-zømesim.

² Ta khōuwa-te ndōgo, Zion, ndego ibōkha iz etoam ezoqam, ndimbula-té ge-utavám. Yaq manqat ge-ewag, av Keliso matev ge:matōnumam, ndego ekeza paev ezoqa nōme ndokhofotáz, te-te. ³ Yaq Yesu āv gimboe-bevōpém nqágo, “Qonimbí-eín. Ezoqam qó, Mbumbukiam ge:manqatam, tendo-khofotav? O, ezoqa vini-qa nitó-kewagāt?”

⁴ Yaq Yesu gezō-qavōiu, “Zion-te nqawa tozovesez, yaq āv qazōmōmbōé-einím, av zo manqat nqazōte-yoge neka matev nqazōte-qeivi. ⁵ Ezoqam ndigu bōi waev mbain qagoam, ndakin gēkeogé. Neka ezoqam ndigu kagi gigoam, ndakin gē-okhó. Neka ezoqa ndigu kha sisi-us gigoam, kha sisi mōndōzō-navōém. Neka ezoqa ndigu gea kandōgeap gigoam, ndakin gēyogé. Neka ezoqa ndigu gipakhaetat, nango mōndō-khandíz. Neka gigiap-av ezoqam, Mbumbukiam-qá Manqat Mbomambaqape ndōyogé. ⁶ Neka gekha ezoqām ndigu, no-te nakeapav ndigu, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.”

⁷ Zion-gi paev ezoqam gi:qavaz, yaq Yesu Zion-qa yaq-te manqa manqate ndōngáz, ezoqa ewaqape-te, gezō-ein, “Gé, zo Zion-te qazo-apat, leg-av manqei-te ndōgo, zo gekha qeivi-qa zó-apat? Gé, zo ezoqa omete-qa zó-apat, ndego kopōmba ande av gagayag ndāgo, sa tōpovōemet, yaq vōepovēt, yaq vōepovēt, khamōe sa tōqambuvōemet? ⁸ O gé, qazo-apat, zo ezoqa ndabua egeiegei uzap omete-qa zó-apat? Nqáe! Ezoqa ndabua egeiegei ndi-uzap, ndigu kawa ezoqam-qá khoev-té giyageáp. ⁹ Geté zonōmbé-einím. Zo gekha qeivi-qa zó-apat? Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam omete-qa zó-apat? Unimanqatín. Ndego Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqām. Geté no nqazō-manqate. Ndego Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ate ndi:gu, mōndō-lōvubám. ¹⁰ Zapa ndōgo, ezoqam ngének, teqa yaq-te Mbumbukiam-qa Manqat av nqāpeawap nqāgo, ‘Nqáe! Noge u-anem notó-khofotáv, qoqa megemege-te. Ndego nakhoa mōqá-khakheinám.’

¹¹ No unimanqatín nqazō-manqate. Zion, ndego ibōkha iz etoam ezoqam, ndego kandambaqapé. Ndego ezoqa ewaqape, nqanek manqei-qape-te gifakhatat, mōndō-lōvubám. Geté até ezoqa khasōkhasís-a, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, ndigu Zion mōndō-lōvu:mém.

¹² Ta khōuwa-te ndōgo, Zion manqa manqate ge:ngaz, atema ndakin, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, bazafōgakh-us ndōkhouwevtét. Geté ezoqa kefōkefak ngi:wat-qa mbógo. ¹³ Qageavun, atema: Zion vōfakhan, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ate gi:goam neka Mozes-qa guguna manqat, ndōgo tini-manqatám, matev zo ndakin nqazo-qeivi. ¹⁴ Oskíá ndōgo, zo tozo-unimanqatinim o unimanqatinteav tōgoat: Ndigu manqat gi-einim, av nqāgo, Mbumbukiam Ilaiza ndōkhofotáv, ndigu Zion me:manqatám. ¹⁵ Gekha ezoqām ndego, gea tōmbogoat, yā beyogé.

¹⁶ Nginik ezoqam, ndakin ngiyage, andé gekha me nōtēkhamās? No nakheís nōtēkhamās, maket manqei-te ndi-otam. Ndigu yaqyaq-a, āv gini-akhayám nqāgo, ¹⁷ ‘Ni zo pōinda nizō-khambōemám. Khanakhanakh-ús. Geté zo ogipōteáv. Neka ni osombo ouv nizō-qaqaemám. Geté zo eivōpōteáv.’ ¹⁸ Zó-a, até kopó. Gekha matév ndōgo, zo ndozoqeivi, zo khanakhanakh mbáin. Zion gefakhan, lou logemav matev gegoam, neka waen izumav vōgoam, yaq ezoqa ewaqape āv gimboe-manqatám nqāgo, ‘Ngenek nqova soqa mbōigú!’ ¹⁹ Geté ndakin Ezoqam-ge Yo gefakhan, ngenek lou mōndō-logatún, neka waen vō-izumatun. Yaq ezoqam āv gimboe-manqaté nqāgo, ‘Ngenek ezoqam

zõté-ometām. Lou loge mōqǎé, neka waen izam mōqǎé. Neka ngenek teks moni upōgim ezoqam neka manqa-zapazapa-us ezoqam-gí zifú.’ Ezoqa av nqǎego ambá gini-manqaté. Geté Mbumbukiam-qa matev, ni āv qaninómánd nqǎego, teqa matavap lol oakh, unimanqatín.”

Mōndō-soqoéz, ndigu Keliso gisanqawem

(Luk 10:13-15)

²⁰ Vemivemiav nōme-te, Yesu umingiap matev kopoáv gematōnumam. Geté ndigu vemiyav-ak, Mbumbukiam-te qambuzaneáv. Yaq Yesu gēzōponqóm, vōzō-ein, ²¹ “Zo Kolazin-ak neka Betsaida-yak, zo mōzo-soqoéz. Zapa ndōgo, no umingiap matev, zo mokho-te qǎematōnumam, ambā Taya neka Saedon taon mokho-te tǎmatanamín, ndigu ambá nupōkhán mbá, Mbumbukiam-te é-ndo:qambuzín, neka tiqa manqa-zapazapa zapaya, ndabua soqōsoqa vō-uzamin neka pakhakh vōgein. ²² No nqazó-manqate: Manqa ovōyam khōuwa kandambaqape timō-khantaz, zo-te unimé-soqá. Yaq-fia nqosōgeap ndōgo, zo tozomō-ndapem, ndōmō-lōvuám, av Taya neka Saedon taon-ak timindapem.

²³ Neka ge zó, Kapenaum taon-ak? Zo, yan-té ginó-egazō, av zo ndōzōte-matavap? Av taoká. Zo gōinam-té ginó-nqagevém. No umingiap matev, zo mokho-te qǎematōnumam, ambā Sodom taon-te tǎmatanamín, yaq ndigu ambá Mbumbukiam-té ginó-qambuzín. Yaq ta taon ndōgo, gōinam-te ambá gélonqotamák. Geté ambá oskia ndōgonín. ²⁴ No nqazó-manqate: Manqa ovōyam khōuwa kandambaqape-te, yaq-fia ndōgo, zo tozomō-ndapem, ndōmō-lōvuám, yaq-fia, av Sodom taon-ak timindapem.”

Qāndozáv nqanek, Yesu-te, pusa vōta

(Luk 10:21-22)

²⁵ Ta khōuwa-te ndōgo, Yesu āv gene-guligulím nqǎego, “Tat, qo yan neka manqei-qape-ge Evezōza ndoqogo. No ike kandambá qo-te. Zapa ndōgo, qoqa matavap qōkhonáo, ti-te ndigu, ekeza kha zōtezat neka matavap lol oakh-us ezoqam ndizǎza. Geté qo ti-te ndígu toqonō-vevezám, ezoqam ndígu ande av nakhei nqonqon ndi:gu. ²⁶ Unimanqatín. Tat. Qoqá poev, āv tōnegoám.”

²⁷ Yaq Yesu manqat nōme ge-ein, “Gigiap neka matev ate ndǎego, Tat noqá zenda-té genōvé. Ndego yakhapús, Yo ge-otev. Ezoqa nōme, ndígu Yo mē:zōtezák. Neka ezoqa Eve mē:zōtezák. Yo mba me-otév, neka ndígu vōezōtéz, Yo Eve-qa yaq-te vevezam-qa ndezōgo.”

²⁸ “No-té qāndozáv, zo ezoqa ewaqape, qazō-ewez neka viniv-qape ndozo-egatet. No pusup nōzō-etoám. ²⁹ Kopōmba ande av kao nduígu, tae monqo-te toqombōe-ve, yaq gigiap géliv, zo noqá viniv zóndapém, neka zōtezat vozóndapēm, no-te. Yaq zoqa yage-te, zo pusa zótá. Zapa ndōgo, no matev aiyav-té qatō-matanám. Neka no nōkeza iz eqawatáv. ³⁰ Viniv ndōgo, no ezoqam-te totove, tákh. Taqa viniv khapémbá.”

12

Yesu ndego kawá, Sabat khōuwa

(Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)

¹ Khōuwa nōme, Sabat khōuwá, Yesu ekeza paev ezoqam namba, wit khæe livin-mbá gunu-apát. Yaq tegi paev ezoqam, ifi zōvín. Yaq wit nanga

11:21 11:21-22 Isa 23; Ezek 26-28; Joel 3:4-8; Amos 1:9-10; Zech 9:2-4 **11:23** 11:23 Isa 14:13-15; Gen 19:24-28 **11:24** 11:24 Met 10:15; Luk 10:12 **11:25** 11:25 1 Ko 1:26-29 **11:27** 11:27 Met 28:18; Zion 3:35; 17:2; 1:18; 10:15 **11:28** 11:28 Jer 31:25 **11:30** 11:30 1 Zion 5:3 **12:1** 12:1 Deut 23:25

ndøvingsiømém, sasa ndølouz. ² Yaq Felisi ezoqam tiqa matev giqevim, Yesu āv gimboe-einim nqægo, “Nqæ! Khafeáp nandav, qogi paev ezoqam Sabat khøuwa-te wit nanga nandi-vingisumit. Kopømba mbaín, Sabat khøuwa-te, sasae toqogo.”

³ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Ge zò, emanqat mozó-geveømem, av Deivid ge:matanam, tegi ezoqam namba ifi qazøvin? ⁴ Mbumbukiam-qá khoev-té genø-ón, flawa vømøndø-upøzo, ndigu lou-qase-te go-abam, Mbumbukiam-gi, yaq tegi ezoqam namba sasa ndølouz. Matev av nqægo khafeáp ti-te. Mbumbukiam-gí iziz ezoqam mba zø-mboqatám, nginik flawa tilouzat.*

⁵ Neka ge zò, Mozes-qa guguna manqat mozó-geveømem? Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, Sabat khøuwa-te, sasae ndøgoatún, Mbumbukiam-qa khoev-te. Yaq av nqægo ndigu khafeap ndømøkuimatún. Geté ndigu manqa-zapazapa gonemáv. ⁶ No nqazø-manqate: Ezoqa ngégo nqanek. Ngenek Mbumbukiam-qa khoev ùnime-løvuám.

⁷ Mbumbukiam-qa Manqat āv qane-ein nqægo, ‘Noqa poev kandambaqape nqánek: Zo tanakh matev zøgoát, ezoqa nøme-te. Ambá ndøgo, zo søvakha gigiap tozotøndo-løvusumat no-te.’ Zo nqanek manqat ambá mokho tozombo-ndapemín, yaq zo nginik manqa-zapazapa-yav ezoqam, soqøsoqa ambá zøtéæbák.

⁸ Ezoqam-ge Yo, ndego kawá. Sabat khøuwa, ndégo teno-kawaevát.”

Yesu ezoqam pingim qambowau, gekhakheinøvem

(Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)

⁹ Yesu ta manqei ndøgo ge-ivav, yaq Zu ezoqam-qá guliguli khoev-té genøwáv. ¹⁰ Ta guliguli khoev-te ndøgo, ezoqam møndøgoám. Ndego pingim gembowau. Yaq ezoqa Yesu gimbo-bevøpem, “Gè, ezoqa kopømbá, Sabat khøuwa-te, ezoqa nøme tekhakheinøvem, ó, khafeáp?” Av gimboe-bevøpem nqægo, zapa ndøgo: Ndigu Yesu manqa ovøyam-te vee-qa mbogoám.

¹¹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zonømbé-einim. Ezoqa sip timbowanat, yaq Sabat khøuwa-te, kopo ndugu manqei ozu-tè gunübøiav, yaq ndego ngunuk sip segé-ivāv? Av taoká. Ndøliváv. ¹² Geté ezoqam sip ùnime-løvuám. Yaq nakémbá, khafeap mbaín, ezoqam toqombo-tøke, Sabat khøuwa-te.”

¹³ Yaq até gendego, ndego ezoqam āv gembøe-ein nqægo, “Pingim qoté-ovøyām.” Yaq ndego ezoqam, pingim sège-ovøyám, vømbø-eqeieqei, kopømba ande av pingim nøme qambøgoam. ¹⁴ Yaq Felisi ezoqam Yesu-qa matev giqevim, ndigu sège-ivøvem. Yaq āv gini-pøoném nqægo: Pakhapakha zimbo-khanøém.

Yesu mokho-te, Mbumbukiam-qa Manqat møndø-unimanqatín, ndøgo ibugukhokhofge-ein

¹⁵ Yaq Yesu ge:-otev, av nqægo, Felisi ezoqam gembø-voqoëm, yaq ndego manqei nøme-té genøwáv. Ezoqa kopoáv gimbo-pavat, yaq ndego enqonius ezoqam ate gi:goam, vøkhakheinøvem. ¹⁶ Geté Yesu āv gene-gugubát nqægo: Ndigu teqa yaq-te, ezoqa nøme bete-zømèsím. ¹⁷ Yesu av ge:matanam nqægo, yaq manqat ndøgo, Mbumbukiam tege manqa vevezam ezoqam Aezaya mokho-te ge-ein, gè-unimanqatín. Manqat nqánek,

12:2 12:2 Exo 20:10   **12:3** 12:3-4 1 Sam 21:1-6   **12:4** 12:4 Lev 24:5-9   * **12:4** 12:4 Deivid av ge:matanam ndøgo, yaq ezoqa teqa matev, soqain veweáv. Yaq nakémbá, Yesu teqa yaq-te, nqanek manqat ge-ein. **12:5** 12:5 Num 28:9-10   **12:6** 12:6 Met 12:41-42   **12:7** 12:7 Hos 6:6; Met 9:13
12:10 12:10 Luk 14:3   **12:11** 12:11-12 Luk 14:5   **12:14** 12:14 Zion 5:16   **12:16** 12:16 Met 8:4; Mak 3:12

18 “Nqáe! Ngenek nogé sasae ezoqám. Nō nōveatáv.

No poev kandambá te-te, neka no nōmbøe-khafuát.

Nøkeza Nqova nombø-etoám.

Ndego manqei-manqei ate ndægo, ezoqa matev eqeieqei-qá yaq-te mē:zømesimát.

19 Ndego qaqa manqat gémanqateák. Neka ndego manqa sas gémanqateák.

Ezoqa teqa manqat gé-ewagák, nakhoa-te.

20 Pefa kōfi:v, ndego ma génqawayák.

Neka lampa ndøgo, tøkhouvøemat, ma gékhoutavák.†

Ndego sasae gé-ivavák. Sasae até gégót, atema matev soqøsoqa ate ndægo vumú-nqagím, yaq matev eqeieqei vøndó-oē.

21 Manqei-qape ate nqægo, ezoqa te-te ndégo tinótábát.”

Yesu av gimboe-einim nqægo, Saitan-qá bazaføgakh-tē genø-sasaeát

(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23)

22 Khøwa nøme, manqa-khou neka bøi waev mbain ezoqam ndondafém,

Yesu-te. Ndego manqa-khou neka bøi waev mbain gegoam, zapa ndøgo:

Ndego nqova soqa mbøigoám. Yaq Yesu gékhakheinøvé. Yaq ndego

ezoqam kopømbá, manqat vø-ein-a, bøi vømbø-eqeieqei. 23 Yesu nqanek

matev gematanam, yaq ezoqa ewaqape nqova ndafe kandambá. Yaq ekeza

mokho-mba gibond, “Gé, ngenek Deivid-gé Zeó penømakhaya, Mbumbukiam

ge:manqatam, tendo-khofotav?”

24 Geté Felisi ezoqam nqanek manqat giyogem, ndigu āv gini-einím

nqægo, “Av taoká. Ngenek nqova soqøsoqa, Belzebul-qá bazaføgákh gene-

ngeasám, ndego nqova soqøsoqa-ge kawa.”

25 Yesu tiqa matavap é-møndæ-otév, yaq gezø-ein, “Zoqa manqat mokho

mbain. Zapa ndøgo, gekha bawan ndigu, giqatønem, yaq ndigu izuizu

ndønøfeapát, nginik gékhoumbám, até vømú-nasiním. Neka vemlav o eve-

nap tiqatønem, yaq ndigu izuizu ndønøfeapát, ta vemlav ndøgo o ndigu eve-

nap, kopømba mbain, oskia tiyagat. 26 Saitan-qa bawan-qa yaq-te, matev até

kopó. Ndego amba ekeza ezoqa tengeasamin, yaq teqa bawan géqatá. Yaq

segé-navøém. 27 No nqova soqøsoqa amba Belzebul-qa bazaføgakh-te tøte-

ngeasamin, av zo ndøzøte-manqate, yaq gé, zogí ezoqam, nqova soqøsoqa gekha

ezoqam-qá bazaføgakh-tē ginø-ngeasumatun? Gé, Saitan-qá bazaføgakh-

tē ginø-ngeasumatun? Av taoká. Yaq nakémbá. Tiqa matev møndø-

unimanqatín, av nqægo, zoqa manqat mokho mbain. 28 No nqova soqøsoqa,

Mbumbukiam-gé Nqová qate-ngeasumatún. Ndøgo zo āv qanezømás nqægo:

Mbumbukiam-qa Megeat Matev, møndø-fakhán zo-te.

29 Neka nøme nqánek: Gé, ezoqa bazaføgakh-qape, kopømba ande av Saitan

nde:go, teqa gigiap aqonam-qa toqogoat, yaq qo khoev-tē soqombó-øq,

gigiap voqombó-aqonám? Av taoká. Geté vøkhø-løvønøvé. Væv, gigiap

toqombo-aqonam, teqa khoev-te.

30 Gekha ezoqám ndigu, no-te nøzøzaneav ndigu, ndigu nogí qaqa ezoqám.

Neka gekha ezoqám ndigu, no ezoqa møvøbam-qa yaq-te tøkemav ndigu,

ndigu ezoqa gépanqasumít. 31 Yaq nakémbá, no nqazø-manqate: Gekha

manqa-zapazapá ndøgo, ezoqa ndímatanam, até ndøgó-a, Mbumbukiam-

qa iz ndingi:wat, ta manqa-zapazapa ndøgo, Mbumbukiam kopømbá,

12:18 12:18 Met 3:17 12:18 12:18-21 Isa 42:1-4 † 12:20 12:20 Ta yaya etæ-qa manqa mokho nqánek: Ezoqam ndigu bazaføgakh mbain ndigu, Yesu ma géngiæzoák, geté gézøtøké. 12:24 12:24

Met 9:34; 10:25 12:28 12:28 Kel 10:38; 1 Zion 3:8 12:30 12:30 Mak 9:40; Luk 9:50 12:31

12:31 Iblu 6:4-6

segembøé-navøém. Geté ezoqa Nqova Mbomambaqape-qa iz tengiu, Mbumbukiam ta manqa-zapa ndøgo gembøé-navøemák. ³² Ezoqam ndego, Ezoqam-ge Yo-qa yaq-te, manqa soqøsoqa ndemanqate, Mbumbukiam teqa manqa-zapa ndømbøé-navøém. Geté ezoqa Nqova Mbomambaqape-qa yaq-te, manqa soqa te-ein, Mbumbukiam teqa manqa-zapa gembøé-navøemák, ndaki yage-te neka yage nøme, megemege-te ndo:go.”

Tae nanga eqeieqei o soqain toqoqev, yaq soqoté-qatéq, av nqægo, tae ndøgo eqeieqei o soqain
(Luk 6:43-45)

³³ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Tae eqeieqei tøgoat, yaq até nangá-ya, eqeieqei. Geté tae soqain tøgoat, yaq até nangá-ya, soqain. Tae nanga eqeieqei o soqain toqoqev, yaq soqoté-qateqát, av nqægo, tae ndøgo eqeieqei o soqain.

³⁴ Zo waza soqøsoqa. Gê, manqat eqeieqei áv khazøté-manqatát, zo manqa-zapazapa-us ndozogo? Nakhoa mbáin. Ezoqa ndøgo témanqatát, gekha matavāp ndøgo, teqa mokho-te qamømbø-tøva. ³⁵ Ezoqa eqeieqei, matev eqeieqei ndøgoatún. Zapa ndøgo, teqa mokho-te, matavap eqeieqei mbøigú. Geté ezoqa soqaqape, matev soqøsoqa ndøgoatún. Zapa ndøgo, teqa mokho-te, matavap soqøsoqa mbøigú.

³⁶ No nqazø-manqate: Gekha manqát ndøgo, ezoqa khokho sa ndimanqate, Manqa ovøyam khøwa kandambaqape-te, Mbumbukiam-te manqa ndø-ovøemém. ³⁷ Gekha manqát ndøgo, qo ndoqo-manqate, Mbumbukiam qo eqeieqei o soqain ndøgo tenéqæq.”

Felisi ezoqam Yesu-qa umingiap matev qeivi-qa gigoam
(Mak 8:11-12; Luk 11:29-32)

³⁸ Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqa nøme, Yesu gimbo-einim, “Nømendim ezoqam. Umingiap matev qómatanám. Yaq ni tábati-nøtén, qo Mbumbukiam ndokhofotāq.”

³⁹ Geté Yesu gezø-qavøiu, “Zo ezoqa ndakin nqazoyage, zo ezoqa soqøsoqá neka zo Mbumbukiam-te tøkbeáv. Yaq ndakin, zo umingiap matev qeivi-qa mba zøgó. Geté zo matev nøme zóqevimák. Sa ndøgo tozóqevím, av Ziona qambøe-fakhan, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam.

⁴⁰ Kopømba ande av Ziona khøwa misika neka lova misika zongøyam-qa mokho-te gu-goam, yaq até Ezoqam-gé Yó-a, manqei mokho-te áv tenégoát, khøwa misiká neka lova misika. ⁴¹ Mbumbukiam-qa Manqa Ovøyam Khøwa Kandambaqape-te, ndigu Niniva vemiav-ak, segéwán. Yaq ndigu zo ezoqa soqøsoqa mé:zæb, zo ndakin nqazoyage. Zapa ndøgo, ndigu manqa-zapazapa-te gigoam, mândo-qambúz, Ziona-qa manqat gi-yogem. Geté, nqáe! Ngenek ezoqam zo namba nge-go, ngenek Ziona únime-løvuám. Geté zo qambuzaneáv, teqa manqat qazoyogem. ⁴² Neka Mbumbukiam-qa Manqa Ovøyam Khøwa Kandambaqape-te, até ndugú-a, Siba manqei kawa sævam kandambaqapu, segé-itán. Yaq ndugu zo ezoqa soqøsoqa mé:zæb, zo ndakin nqazoyage. Zapa ndøgo, ndugu qámbá gunduwav, Solomon-qa matavap loloakh manqat vømømbø-ewag, ndego kawa ezoqam kandambaqape. Geté, nqáe! Ngenek ezoqam zo namba nge-go, ngenek Solomon únime-løvuám. Geté zo teqa nømendim manqat ndapeáv.”

*Matev soqaqape tɔfakhan, ezoqa manqa-zapa-te nqawa tevesez
(Luk 11:24-26)*

⁴³ Yaq Yesu manqat nɔme ge:zɔmas, gezɔ-ein, “Nqova soqa ezoqam-te tefakhan, yaq ndego mbenga qaqaniap manqei-té gé-okhoát. Manqei egeieqei-qa ndɔvawét, te:yagat. Geté qeiviav tɔgoat, ⁴⁴ ekeza manqat áv gené-ein nqáego, ‘Ság. Nɔkeza khoev-té qatɔveséz, ma qatɔnde-fakhan ndɔgo.’ Yaq ndego nango tevesez, ta khoev-te ndɔgo, ezoqam mbain, tembɔe-khaz, viayáp neka gapuk mbain. ⁴⁵ Yaq nangó genɔwáv, nqova soqɔsoqa seven nɔme vɔmɔndó-khatɔb, ndigu uni gi:soqɔsoqozam. Áv teoká, av ndego ekezan nde-go. Yaq ndigu tindúzáv ndɔgo, namba vɔmégqɔm. Yaq vaev-te ndɔgo, ndego ezoqam, teqa yage unimé:-soqá. Av taoká, av bugukhokhof ge:yagam. Matev áv tɔzɔmbé-fakhán, nginik manqa-zapazapa-us ezoqam, ndakin khɔuwa-te ngiyage.”

*Yesu-gu evo neka emekheis, gekha ezoqám?
(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)*

⁴⁶ Yesu ezoqa ewaqape namba, manqa mo:manqatám, yaq nqáe! Evo neka tegi emekheis tinɔfakház. Bavokhó sogowán. Te namba manqa manqate-qa ndɔgoám. ⁴⁷ Yaq ezoqa nɔme áv gimɔe-einim nqáego, “Nqáe! Qavo neka qamekheis, ngówani, bavokho. Ndigu manqa manqate-qa ndɔgó, qo namba.”

⁴⁸ Geté yaq Yesu áv gende-qavóiu nqáego, “Nogu evo neka nogi nqamekheis kinógoam?” ⁴⁹ Yaq Yesu zenda ekeza paev ezoqam-té genɔqantáv, ge-ein, “Nqáe! Nogu evo neka nogi nqamekheis, nginik, ngiwaniap. ⁵⁰ Zapa ndɔgo, gekha ezoqám ndigu, noge Tat-qa poev ndimbopaev, ndego yan-te ngo:yage, nogu evo neka nogi nqamekheis ndigu.”

13

*Ezoqa manqei vinivinimba-te, wit nanga gezɔgeakhat, taqa yaya etæ manqat
(Mak 4:1-9; Luk 8:4-8)*

¹ Ta khɔuwa kopo-te ndɔgo, Yesu khoev gè-iváv. Yaq ndɔgeg-té genɔ-ová, vɔmɔqom. ² Geté ezoqa khápumu-khouwéz, gindupindam te-te. Yaq Yesu khagua-té genɔketáo, vɔuqom. Ezoqa ndɔgeg-té giwaniapám. ³ Yaq ndego yaya etæ manqat me:zɔmás. Kopoáv. Av genengáz nqáego,

“Nqáe! Ezoqam mɔndɔgoám. Khae-té genɔwáv, wit nanga vɔmɔ-zɔgeakh. ⁴ Yaq wit nanga ge:pangabumat, nɔme nakhoa-té ginɔ-o:atát. Yaq pipisi tindu-lɔvuvám ndɔgo, vɔlouz.

⁵ Geté nɔme ndigu, nandi-té ginɔ-o:atát. Nandi-te ndɔgo, manqei khapekhapémbá qatɔke:pat. Yaq mbusa nakhamas-té ginɔ-fakhanɔvém. Zapa ndɔgo, manqei andé mbain. ⁶ Geté yaq, khɔuwa gendosasev, mbusa ndigu gifakhatat, khɔuwa tatas ndɔlouwáz. Yaq gekusíz. Zapa ndɔgo, ndigu ngum uni mbunipɔteáv.

⁷ Wit nanga nɔme, gapuk-té ginɔ-o:atát. Yaq gapuk ndɔgo qa-eqa, ndigu gèvɔtɔgeám.

⁸ Geté wit nanga nɔme, manqei egeieqei-té ginɔ-o:atát. Yaq kopɔmbá gi-eqanat, nanga vɔqataz. Wit nanga nɔme ndigu, 100, louzi nonqo gitɔkebutat. Nɔme ndigu 60, neka nɔme ndigu 30.”

⁹ Yaq Yesu gezɔ-ein, “Gekha ezoqám ndego, gea tɔmbogoat, yá beyogé.”

Yesu gekha zapá, ezoqa yaya mba gezø-etæam
(Mak 4:10-12; Luk 8:9-10)

¹⁰ Yaq Yesu-gi paev ezoqam tinduzáv ndógo, vømbø-bevøpem, “Qo gekha zapá, yaya mba ndoqo-etæ, ezoqa ndoqote-zømesim?”

¹¹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Mbumbukiam zo mba zøtáke, zo nogi paev ezoqam, mokho manqat tøzøte-zøtez, teqa Megeat Matev-qa yaq-te. Geté ezoqa nøme-te, ndego takeáv. ¹² Gekha ezoqām ndego, mokho gendap, Mbumbukiam otevat nøme mba mbøé-etoám. Yaq ndego otevat kandambá tømbogoat. Geté gekha ezoqām ndego, mokho ndapeav ndøgo, yaq Mbumbukiam até otevat-qasé-a, ndømbogo, segéviwám. ¹³ No ndigu yaya mba tæzømbe-etæ ndógo: Ndigu ndikeðgé. Geté géqeivimák. Neka ndigu ndiyðgé. Geté mokho géndapemák. ¹⁴ Yaq av nqægo, manqat ndøgo, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya gepeawam, gè-unimanqatín, ndøgo qa-ein, ‘Zo ndòzo-ewagát.

Geté manqa mokho zombó-ndapemák.

Zo ndòzo-kewagát.

Geté zóqeivimák.

¹⁵ Nginik ezoqam,
mbøni gèzø-føgføgakhám.

Neka gea gèzø-tokeáp,
neka bøi ndikøpøitáp.

Zapa ndógo, ndigu poeveáv,
bøi ti-qeivat neka gea ti-ewagat,
neka mokho tindapem,
yaq no-te vøndé-qambüz,
no vøté-khakheinøvëm.’

¹⁶ Geté zo khanakhanakh mbá qanegó. Zapa ndógo, zo bøi ndøzøte-qéivi neka gea ndøzøte-yøgé. ¹⁷ No unimanqatín nqazø-manqate. Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam neka matev egeiegei ezoqa kopoáv, matev qeivi-qa ndøgoám, zo ndakin nqazo-qeivi. Geté ndigu qeiviáv. Neka ndigu manqat yogeqa vøgoam, zo ndakin nqazoyoge. Geté ndigu yogéáv.”

Ezoqa manqei vinivinimba-te, wit nanga gezøgeakhat, taqa yaya etæ-qa manqa mokho

(Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)

¹⁸ Yaq Yesu tegi paev ezoqam gezø-ein, “Gèndoyogé, yaya manqat ndøgo, wit nanga zøgekham-qa yaq-te qazø-eta, taqa manqa mokho.

¹⁹ Wit nanga ndigu, nakhoa-te gi-o:atat, taqa manqa mokho nqánek: Ezoqa nøme, ndigu Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te, manqat giyogemin, mokho upøgimáv. Yaq nqova soqaqape, até gendewavin, manqat vøe-vibamin, tiqa mbøni mokho-te tøu-ogeakhat.

²⁰ Neka wit nanga ndigu, nandi-te gi-o:atat, taqa manqa mokho nqánek: Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa Manqat nakhamas-té ginø-ndapemín. Khanakhanakh-ús. ²¹ Geté ta manqat ndøgo, uni mbuvøemáv, tiqa mokho-te. Yaq ndigu føgføgakh wanimáv. Mbumbukiam-qa Manqat zapaya, yage føgakh-qape o ngenøgim matev qazø-fakhanin, ndigu nakhamas-té ginø-o:azin.

²² Neka wit nanga nøme ndigu, gapuk-te gi-o:atat, taqa manqa mokho nqánek: Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa Manqat ambá giniyogé. Geté ndigu fofogeap khåpe zømbe-khouwevín, tiqa yage zapaya, neka tiqa poev matev,

gigiap kopoav-qa yaq-te, vøtubamín. Yaq Mbumbukiam-qa Manqat, tiqa mokho-te ndøgu, gevøtagín. Yaq kopømba mbain, mokho tømbo-fakhan.

²³ Neka wit nanga ndigu, manqei egeieqei-te gi-o:atat, taqa manqa mokho nqánek: Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa Manqat geyogemín neka mokho nqømbo-ndapemín. Yaq Mbumbukiam-qa Manqat, mokho mbófakhán. Kandambá. Ezoqa nøme-te 100, neka ezoqa nøme-te 60, neka ezoqa nøme-te 30.”

Wit neka avøeavøe sa qamu-umiavat, taqa yaya etæ manqat

²⁴ Yaya etæ manqat nøme, Yesu ge:zømas, nqánek. Gezø-ein, “Mbumbukiam-qa Megeat Matev, kopømba ande av nqægo: Ezoqa møndøgoám. Khae-té genøwáv, wit nanga mbomømboma vømø-zøgeakh.

²⁵ Geté ezoqa ewaqape ate av-té gi:sømbiapat, tege qaqa ezoqam tendowáv ndøgo, avøeavøe nanga vøpomogim, ndøgo wit ma gi:zøgeakhám, sasa ndøwáv.

²⁶ Yaq wit nanga mbusa gifakhaz, gi-umianat, mokho vøtøkebám, yaq até avøeavøé-a, namba me:-umiavát.

²⁷ Yaq khae eve-gi sasae ezoqam, nqanek matev gigeivim, tinøzáv ndøgo, vømømbø-einim, ‘Khanánqa. Qo wit nanga egeieqei aboqo-zøgeakh. Geté ndakin avøeavøe áv khané-fakhanam?’

²⁸ Yaq gendo-ein, ‘Qaqa ezoqám abe-matanám.’

Yaq sasae ezoqam gimbo-einim, ‘Gè, batíniav? Avøeavøe ambá nimø-khofoemín.’

²⁹ Geté ndego áv gezømbe-qavøiú nqægo, ‘Mbaín. Avøeavøe naqanøká ndøkhoføém. Soqain ndøgo, wit namba tøzøte-khofobem. ³⁰ Wit avøeavøé namba sa bete-umianét, atema vingisám khøuwa vizimø-khantøzēm. Yaq no sasae ezoqam áv qazømbé-eín nqægo, “Avøeavøe vøkhæ-khofoém, vømømemem, yaq sasa zøsønqotøvēm. Yaq wit zóvingisumém, noqa lou møvøyam khoev-te vozó-nqeitøzēm.” ”

Masted tae nanga-qa yaya etæ manqat

(Mak 4:30-32; Luk 13:18-19)

³¹ Yaya etæ manqat nøme, Yesu ge:zømas, nqánek. Gezø-ein, “Mbumbukiam-qa Megeat Matev, ndøgo andé masted tae nangá, ezoqa khae-te gezøgeakhin. ³² Nginik tae nanga khapímbá. Geté mbusa qafakhanin, khapouwevin, tae kandambá. Avøe gigiap nøme møndø-løvumín. Yaq tae ndøgo tøyat, pipisi até gindi-løvuvamín, taqa tang-te vø:viviamín.”

Flawa poponøvem nonqo, taqa yaya etæ manqat

(Luk 13:20-21)

³³ Yesu yaya nøme gezø-eta, nqánek, “Mbumbukiam-qa Megeat Matev, andé flawa poponøvem nonqó. Sakheis khasøkhasis ndø-upøgimatún, khapémbá, flawa-te vøu-pomogimimín. Flawa poponøvem nonqo, khapelavøqase ambá qanegó, neka flawa kandambá. Geté flawa ate ndi:gu, sègemø-popoezín.”

Manqat nøme, yaya etæ-qa yaq-te

(Mak 4:33-34)

³⁴ Yesu nqanek manqat ate ndægo, ezoqa ewaqape gezø-manqatam, ndego yaya mba zø-etæám. Ndego manqat bavokho manqatemáv. Geté yaya mba zø-etæám. ³⁵ Yesu av ge:matønnumam ndægo, yaq manqat ndøgo, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam ge-ein, gè-unimanqatín. Ta manqat nqánek, “No ezoqa manqat tæzø-manqatat, yaya mba nøzø-etæát. Manqat ndøgo, no ezoqa tøte-zømesimat, khonoam-té qagoám. Nupøkhán mbá, Mbumbukiam manqei-qape gekhakheinam, atema ndakin.”

Wit neka avøeavøe, taqa yaya etæ-qa manqa mokho

³⁶ Yesu ezoqa ewaqape gezivaz, khoev mokho-te vømø-on, yaq tegi paev ezoqam tindúzáv ndøgo, vømbø-einim, “Yaya etæ ndøgo, ezoqa avøeavøe nanga khæe-te gepomogim, taqa manqa mokho gekhâm? Kopømbâ toqoti-nømand?”

³⁷ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Ezoqam ndego wit nanga eqeieqei gezøgeakh, khæe-te, ndego Ezoqam-gé Yó. ³⁸ Khæe ndøgo, manqei-qapé, neka wit eqeieqei ndigu, Mbumbukiam-gí ezoqám, teqa Megeat Matev-te ndugu. Geté avøeavøe ndøgo, ndigu nqova soqaqape-gí ezoqám. ³⁹ Qaqa ezoqam, ndego avøeavøe nanga soqøsoqa gepomogim, ndego nqova soqaqapé. Neka wit vingisam khøuwa ndøgo, manqei-qape-qa vaév. Neka sasæ ezoqam ndigu, enzol ezoqám. ⁴⁰ Kopømba ande av ezoqam avøeavøe gikhofoem neka vøsonqotøvem, yaq manqei-qape-qa vaev-te, matev åv tønéfakhán. ⁴¹ Ezoqam-ge Yo, ekeza enzol ezoqam ndókhofotáz, yaq gekha ezoqám ndigu, teqa Megeat Matev mokho-te, manqa-zapazapa ndigu neka ezoqa nøme manqa-zapa-te ndi-ituza, vømøvåb. ⁴² Yaq ndigu gøinam wageap-té ginø-nqagivém. Yaq tí-eivumát ndøgo, neka khaya vøvivisumát.

⁴³ Geté ezoqa eqeieqei ndigu, andé khøuwa me mé:sanqatavát, Tat-qa Megeat Matev-te. Gekha ezoqám ndego, gea tømbo goat, yå beyogé.”

Yakhaseke moni-us, khæe-te qakhonawam, taqa yaya etæ manqat

⁴⁴ Yaq Yesu yaya nøme zø-etá, gezø-ein, “Mbumbukiam-qa Megeat Matev, kopømba ande av nqægo: Ezoqa khæe nøme-te, yakhaseke ndøqeív. Moni-ús. Manqei mokho-té qakhonawám. Ta yakhaseke mokho-te ndøugu, moni kandambá gu-nqeitavam. Yaq ndego ezoqam, nqanek yakhaseke nqawá genø-khonáo, sasa ndøqavan. Khanakhanakh khåpe mbøe-khouwév. Yaq até gendego, ekeza gigiap ate qambøgoam, gèwí. Yaq moni geqas ndigu, khæe ndøgo tewí, ma moni yakhaseke-us ge:qeív.”

Ezoqa agiwa qanimav-qapi gezømet, taqa yaya etæ manqat

⁴⁵ Yesu yaya etæ manqat nøme ge:zømas, nqáneq. Gezø-ein, “Neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev, kopømba ande av nqægo: Stoa eve møndøgoám. Ndego agiwa-qasis qaniqanimav-qa ndøvawám. ⁴⁶ Yaq khøuwa nøme, agiwa qanimav-qapi ndøzømét. Tiqa fia kandambá. Yaq ndego até gendego, gigiap ate qambøgoam, gèwí. Yaq moni geqas ndigu, agiwa-qasi me:wí.”

Zonga voe gi:ndapin, taqa yaya etæ manqat

⁴⁷ Yesu yaya etæ manqat nøme ge:zømas, nqáneq. Gezø-ein, “Neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev, kopømba ande av nqægo: Ezoqa voe gi-ogimin, zonga bugug vivivinimbá gindapin. ⁴⁸ Zonga voe gumu-khazemin, yaq ndøgeg-té ginø-itimín, vøqonavin, zonga sasa ndøgevezonamin. Zonga eqeieqei ndigu, lagu-té ginø-qonøzemín. Geté zonga soqøsoqa, gènqagevemín.

⁴⁹ Manqei-qape-qa vaev-te, matev kopo åv tønéfakhán. Enzol ezoqam tindúzáv ndøgo, ezoqa vø-qatøzø, eqeieqei vini neka manqa-zapazapå-us vini. ⁵⁰ Yaq manqa-zapazapa-us ezoqam, gøinam wageap-té ginø-nqagivém. Yaq tí-eivumát ndøgo, neka khaya vøvivisumát.”

Awenege nømendim matev neka ndakinak nømendim matev

⁵¹ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezøbevap, “Ge zó, nqanek manqat ate nqægo, taqa manqa mokho mozøndapem?”

Yaq gimbo-qavøinam, “Ni mòindapém.”

⁵² Yaq Yesu gezø-ein, “Gekha ezoqām ndego, Mozes-qa guguna manqat ge-otev, yaq ndego Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, ge-noge-paev-ezoqam-ev, ndego andé khoev evé. Ndego teqa khoev kouwat mokho-te, gigiap ndemøvøyam, gigiap qaniqanim vinivinimbá ndømbogo, nøme ndakinák neka nøme awenegé, yaq ta gigiap ndøgo, nøme vøndø-ovøe.”

Yesu ekeza vemiyav-ak gisanqawem

(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

⁵³ Yesu nqanek yaya etæ manqat zømesim qamømbøe-navøem, yaq ta manqei ndøgo ge-ivav, ⁵⁴ ekeza vemiyav-té genøwáv, Nazalet, neka Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te, ezoqa vøme-zømesim. Yaq ndigu manqat gimboyogem, nqova ndafe kandambá neka ekeza mokho-mba gibond, “Ngenek ezoqam, matavap loloakh neka bazaføgakh, umingiap matev gone nonqo, gekham-té gendap? ⁵⁵ Gè, ngenek khoev puanam ezoqam-gè yò? Neka tegu evo, Melí? Neka tegi emekheis Zêms, neka Zoséf, neka Saemôn, neka Zudás? ⁵⁶ Neka até tegi sænakheis ate ndi-gú-a, ni namba zí:yage? Gè, ngenek ezoqam, teqa matev ate ndægo gekham-té gendap?” ⁵⁷ Yaq ndigu vemiyav-ak, Yesu gèsanqawém.

Geté yaq Yesu gezø-ein, “Manqei nøme-te, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, gèmbovizáp. Geté ekeza manqei-te neka ekeza khoev-te, ezoqa vizupáv.”

⁵⁸ Ta vemiyav-te ndøgo, Yesu umingiap matev, agé matanapøteáv. Zapa ndøgo, ndigu unimanqatinteáv.

14

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, gilaem

(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)

¹ Ta khøuwa-te ndøgo, Elod ndego, Gelili plovins-ge kawa ezoqam gegoam, Yesu-qa yaq-te, manqat ndø-ewág. ² Yaq ekeza sasae ezoqam gezø-ein, “Ngenek Zión ategó, ndego ezoqa ibøkha iz gezø-etoumam. Løvøte-te nangó abetøndo-khandí:v. Yaq nakémbá, bazaføgakh teqa mokho-te ndøu-sasaeat, umingiap matev ndematanam.”

³ Elod nqanek manqat ge-ein, zapa ndøgo. Ibugukhokhof Elod Zion gèmvøviú, ndimbula-te vø-utav. Elodias zapayá gene-matanám. Ndugu Elodias, ibugukhokhof tege namba qawan Filip-gú zas ndøgoám. Geté Elod sègeviwám. ⁴ Yaq Zion Elod av gembøe-manqatám nqægo, “Khafeáp nandav, namba qawan-gu sævam qoqo-oki.” ⁵ Yaq Elod Zion ambá gelavawín, ta zapaya. Geté ndego ezoqam-qá møe ndøgoám. Zapa ndøgo, ndigu Zion Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam me:vewám.

⁶ Yaq Elod ge-qan, ta khøuwa iz gemø-khantaz, zifuap namba lou gilog, Elodias-gu yu tiqa megemege-te, gè-ogíam. Yaq Elod poev kandambá qambowav, tuqa ogiam-te. ⁷ Yaq Elod até gendego, vømbø-ein, “No unimanqatín nqataqa-manqate. Nøtaqambé-khavoazák. Gekha gigiap ndøgo, qo poev taqataqat, soqonø-eín, yaq søtaqá-etoám.” ⁸ Yaq ndugu evo mbobeváp, taqa yaq-te. Yaq ndugu Elod manqat av tumbøe-qavøiú, av evo-qa poev qægoam, gumbo-ein, “Noqa poev nqánek. Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, teqa kawa melek-té qazøtøndó-qonøvém, no-te sasa zotøndó-ndapém.”

⁹ Yaq Elod nqanek manqat ge-ewag, ndego khanakhanakh mbaín. Mbøni mbová. Geté ndego nakhag ezoqam áv tezømbe-eín, av tuqa poev qægoam. Zapa ndógo, ndego manqat ezoqa ewaqape-qá bøi-té genø-eín. ¹⁰ Yaq ndigu até gindigonem, ndímbula khoev-té ginøzáv, Zion monqo vømømbø-kepøzem. ¹¹ Yaq Zion-qa kawa, melek-té ginø-qonøvém, mbasønakam vømømbø-etømem. Yaq ndugu evo-té gunøndáp, vømømbø-etoam. ¹² Yaq Zion-gi paev ezoqam manqat giyogem, tinduzáv ndógo, Zion-qa kha vøndapem, sasa mø-ozem. Yaq Yesu-té ginøzáv, vømømbø-einim.

Yesu ezoqa bawan-qape ge-zøkef

(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Zion 6:1-14)

¹³ Yesu Zion-qa yaq-te manqat ge-ewag, gilaem, ndego khagua-té genøketáo, yaq-keoqa sasa ndøqantav. Ndego ambá ezoqam-av manqei-té genøtinín, neka vømē-yakhapusivin. Geté ezoqam giyogem, av nqægo, møndø-qantáv, ndigu tiqa vemivemiav sège-yovitát, Yesu gimbopavat. Zapá ginøzáv. ¹⁴ Yesu gemø-asa, ezoqa bawan-qape mba mo:qeív. Yaq ndego tanakh zøgó, neka enqoni-us ezoqam vøkhakheinøvem.

¹⁵ Yaq qakhagus ndógo, ekeza paev ezoqam tinduzáv ndógo, vømbo-einim, “Gèkhagustét, neka vemivav mbaín, nqanek. Ezoqa bawan-qape é-moqo-khofosám. Yaq vemivemiav-té giabenøzáv, ekeza lou bemøwi.”

¹⁶ Geté Yesu gezø-ein, “Mbaín. Ndigu qavønipøteav tøgoat, kopømbá. Lou zo zozø-etoám, tilog.”

¹⁷ Yaq gimbo-einim, “Gê, áv khatigonēm? Ni flawa faev neka zonga menas mba nigú.”

¹⁸ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zøtøndé-upøzonām.” ¹⁹ Yaq ndego ezoqa bawan-qape, gagayag-te qonam manqat zø-eín. Yaq até gendego, nginik flawa faev neka zonga menas, gè-upøzó, yan-te sasa ndøqan, Mbumbukiam ike manqat vømbo-ein. Yaq flawa gèmbegím, ekeza paev ezoqam vøzø-etoam, yaq ndigu ezoqa ewaqape sasa zø-etoam. ²⁰ Yaq ezoqa ewaqape lou tilóg ndógo, até vøzø-ewez. Yaq lou mbegeap ndógo, ezoqa gi-ivøvem, gèpizumém. Yakhav tuélv ginqeitømem, qamøvea.

²¹ Ezoqa kopoav-qapé, nqanek lou gilog. Angana ate gi-goam, ande áv faev taosén ndi:guí. Geté sakheis neka nakheis, lou gilog, ndigu gevebøpøteáv.

Yesu ibøkha mumat go:geavun

(Mak 6:45-52; Zion 6:15-21)

²² Yesu nginik ezoqa kopoav-qape, lou guzumbu-etoam, yaq até gendego, tegi paev ezoqam vøzø-ein, “Zo khagua-té qanøketáb, yaq-keoqa vø-qantav. No nginik ezoqa ndøtokho-khofosám.” Yaq ndigu vøsøkuzim, sasa ndøtinim.

²³ Yesu ezoqa gumu-khofosam, yaq manqei poyat-té genøqavíg, yakhapus-mba vømø-guligulim. Yaq qapøistat, yakhapus mbá segegoát. ²⁴ Ndakin tegi paev ezoqam-qa khagua, anana-mbá qanuteitát. Qámhá. Khamøe sògo-qaqavøemám neka vøshintavam.

²⁵ Yaq lova ande av 3 o 4 oklok ndægo, Yesu ekeza paev ezoqam-té genøwáv. Ibøkha mumát gono:mát. ²⁶ Geté ibøkha mumat go:geavun, gi-ometam, ndigu møe kandambá gigonem. Até vøe-einim, ndego gevøgé. Yaq gèzøgeá.

²⁷ Geté Yesu até gendego, gèzøndo-akhá, “Zo møe ndøgòném. Nó!”

²⁸ Yaq Pita gembo-ein, “Evézøza. Unimanqatin qo toqogoat, qonø-eín. Yaq ibøkha mumát qatøndónáv qo-te.”

²⁹ Yaq gembo-qavøiu, “Qanimáv. Møqotøndoqáv.”

Yaq Pita até gendego, khagua gè-iváv, ibøkha-te vòvuaao, Yesu-te sasa ndòwaw, ibøkha mumat. ³⁰ Geté khamøe-qape geqeiv, ndego møe ndògó. Yaq gègeonát. Gendo-akha, “Evézøza. Gènøtóké.”

³¹ Yaq Yesu nakhamas-té genøvisí, vømbøgea. Gembo-ein, “Qoqa unimanqatin khapémhá, Mbumbukiam-te. Gekha zapá ndoqoto-nake?”

³² Yaq ndigu ezoqa menas khagua-te gi:ketaab, khamøe-qape sègeevøitáv.

³³ Yaq ezoqam ndigu, khagua-te gu:guvam, Yesu gèmbø-vizumém. Gimbo-einim, “Unimanqatin. Qo uni Mbumbukiam-gé-Yo-ín.”

*Yesu Genesalet manqei-te, enqoni-us ezoqam gekhakheinøvem
(Mak 6:53-56)*

³⁴ Yesu tegi paev ezoqam namba giqantavat, yaq Genesalet manqei-té gimøqá. ³⁵ Ta manqei-te ndògo, ezoqa Yesu gimatøvemem, yaq vemivemiav ndògo, avøavun qagoat, manqa ndøkhhofotømem, yaq ndigu enqoni-us ezoqa ate gi:goam, te-te sasa ndo-upøgim. ³⁶ Yaq ezoqa äv gimbøe-viømem nqægo, “Kopømbá, nginik enqoni-us ezoqam, ndabua ov-qase mba tiqa-khanøzumat. Yaq enqoni segezø-navøemat.” Yaq gekha ezoqám ndigu, teqa ndabua gimbo-khanazumat, enqoni sègezø-navøemtát.

15

*Mbumbukiam-qa nømendim matev, atanakha-zapazapa-za-qa nømendim matev, gèlvuám
(Mak 7:1-13)*

¹ Khøuwa nøme, Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam ndozáv, Yesu-te. Zelusalem taon-té ginduzáv. Gimbo-einim, ² “Gekha zapá, qogi paev ezoqam, nigi atanakha-zapazapa-za-qa nømendim matev ndimøkuiam? Ndigu bugukhokhof zenda uni sunguzumáv, lou gilogin.”

³ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Geté ge zó, gekha zapá, zøkeza nømendim matev zapaya, Mbumbukiam-qa guguna manqat ndozo-møkuiam? ⁴ Mbumbukiam äv gene-eín nqægo, ‘Qavè neká qavo, gèzøvizáp. Gekha ezoqám ndego, eve o evo soqa manqat tembo-ein, ndego ezoqa yá belaém.’ ⁵ Geté zo ndozo-manqate, ezoqa kopømbaqapé, eve o evo sa tembo-ein, av nqægo, gekha gigiäp ndògo, no amba qo tøtaqa-etoamin, ndògo Mbumbukiam-qá. ⁶ Geté gekha ezoqám ndego, manqat av nqægo nde:manqate, ndego vizap mbain, eve-te neka evo-te. Yaq av nqægo, zo zøkeza nømendim matev mokho-te, Mbumbukiam-qá Manqat zomøkuiám. ⁷ Zo khavozam ezoqám. Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya, zo me-eín, av ge-ein nqægo,

⁸ Nginik no tou mbá ginømbe-vizáp.

Geté tiqa mbøni qámbá no-te.

⁹ Ndigu noqa iz, khokhó sege-eqawát.

Zapa ndògo, ndigu ezoqam-qá nømendim matev mba me:zømesimít.

Ambá ndògo, noqá nømendim matev.”

*Ezoqam ande äv kené-manqa-zapa-us-ev-in?
(Mak 7:14-23)*

¹⁰ Yaq Yesu ezoqa ewaqape ndømváb, gezø-ein, “Unime-yogé, neka mokho vømbø-ndapem! ¹¹ Ezoqam ambá ndògo, tenē-manqa-zapa-us-äv,

Mbumbukiam-qa bœi-te, lou ndøgo, teqa manqa-nqa-te ndø-œv. Geté tene-manqa-zapa-us-evín ndøgo, manqat ndøgo, teqa manqa-nqa-te ndøndo-fakhate.”

¹² Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq taqa zita-te, tegi paev ezoqam tinduzáv ndøgo, gimbo-einim, “Ge qô, moqoté-qateq? Felisi ezoqam mbœni nqosœgeap mboyogém, qo nqanek manqat qoqo-ein.”

¹³ Yaq Yesu gezø-qavœiu, “Gekha gigiáp ndøgo, noge Tat, ndego yan-te ngo-yage, ogekhaæv ndøgo, ndøkhfoé. ¹⁴ Sáq! Sègezø-iváv. Ndigu bœi waev mbain ezoqam ituza-qa ndøgó. Geté até ndigú-a, bœi waev mbain. Bœi waev mbain ezoqam, bœi waev mbain ezoqa nœme te-itu, yaq ndigu ezoqa menas, manqei ozu-te, até sugumú-o.áz.”

¹⁵ Yaq Pita gendo-ein, “Kopømbâ, yaya ndøgo, ezoqa qoqozø-eta, mokho toqoti-nømand?”

¹⁶ Yaq Yesu gezø-qavœiu, “Gê, até zó-a, manqa mokho upøgimáv? ¹⁷ Ge zô, mœzøté-zøtez? Gekha lœu ndøgo, manqa-nqa-te ndø-œv, gus-té qanø-okhó. Yaq vaev-te nqawa mœndø-fakhanín. ¹⁸ Geté manqat soqøsoqa ndøgo, manqa-nqa-te ndøndo-fakhate, ndøgo mbœni-té qando-fakhanín. Matev nqánek, ezoqam Mbumbukiam-qa bœi-te ge-manqa-zapa-us-evin. ¹⁹ Zapa ndøgo, matavap soqøsoqa, kopømba ande av ezoqam pakhapakha khaneam matev neka nœkenœkem ngi-wat matev neka mambe matev neka aqonam matev neka meakha manqat manqate matev neka manqat ponqom matev, ndøgo mbœni-té qando-fakhaté. ²⁰ Ezoqam nqánek gene-manqa-zapa-us-ev-in, Mbumbukiam-qa bœi-te. Geté ezoqam bugukhokhof zenda uni sunguziav tegoat, lou telog, ndøgo gé-manqa-zapa-us-ev-ák.”

Bawan vini-ak sævam, Yesu gu-unimanqatin
(Mak 7:24-30)

²¹ Yesu nqanek manqei ge-ivav, yaq Taya neka Saedon taon avœnin-té genøwáv. ²² Yaq nqáe! Keinan bawan sævam ndøwáv, ta manqei-te ndøgo guyagam, gundu-akha, “Evézøza. Deivid-ge Zeo. No tanakh genøgó. Nogu yu, nqova soqa mbœigú. Gængiitét.”

²³ Geté Yesu yaq manqat-qase qavœiwateáv, tu-te. Yaq tegi paev ezoqam tinduzáv ndøgo, vœmbø-einim, “Vøkhofotáv, ngunuk, niqa zita-te ngundu-akhayam.”

²⁴ Yaq Yesu gendo-ein, “No Mbumbukiam Izlael ezoqam-te mbá gendo-khofotán, ndigu kopømba ande av sip ndi-gu, gi-ewaz.”

²⁵ Geté ndugu tunduwáv ndøgo, katuk vœmøkui, gundu-ein, “Evézøza. Vønøtøké.”

²⁶ Yaq Yesu gumbo-qavœiu, “Matev eqeieqei mbá, nakheis-qa lou toqondap, yaq gaqo sasa qozønqagim.”

²⁷ Yaq ndugu gundu-qavœiu, “Evézøza. Nandav unimanqatin. Geté gaqo, lou khakhayakh ndølogatún, ndøgo eve-qa lou-qase-te qando-pomovatun.”

²⁸ Yaq Yesu gumbo-qavœiu, “Ngólam. Qoqa unimanqatin kandambá tantáv. Matev av tønéfakhán, av qo ndaqambe-pœv.” Yaq ndaføyambá, tugu yu sège-eqeieqei-év.

Yesu ezoqa kopoav gekhakheinøvem

²⁹ Yesu ta manqei ndøgo ge-ivav, yaq Gelili kewan ndøgeg-té genø-ewát. Yaq manqei poyat-té gemøqavíg, vœmøqom. ³⁰ Yaq ezoqa bawan kandambá gindupindam te-te, ezoqa nœme vøndó-upøgim, kagi ezoqam neka bœi waev

mbain ezoqam neka bov o pingim kumbøgeap ezoqam neka manqa-khou ezoqam neka ezoqa nøme, gekha enqoni nøme ndøgo, qazøgoat. Yesu-qá mege-mege-té ginø-abám, vøkhakheinøvem. ³¹ Ezoqa ewaqape nqova ndafe kandambá, matev ndøgo, bøi gi-qeivim, manqa-khou ezoqam manqat gimangotam, neka bov o pingim kumbøgeap ezoqam vø-eqeieqi-ez, neka kagi ezoqam okho vøngazem, neka bøi waev mbain ezoqam, bøi vøkewag. Yaq ndigu Mbumbukiam-qá iz ndø-eqánem, ndego Izlael ezoqam-ge Mbumbukiam.

Yesu ezoqa bawan-qape nøme ge:zøkef
(Mak 8:1-10)

³² Yesu ekeza paev ezoqam tenø-møváb ndøgo, gezø-ein, “No nginik ezoqam tanakh nøzøgó. Zapa ndøgo, nginik no namba ngigu, khøuwa misiká. Yaq ndakin ndigu lou mbaín. No poeveáv, ndigu ififin-us sa tækhofosam. Soqaín ndøgo, nakhoa-te bøi tømøzø-gugim, ti:qavoniapet.”

³³ Yaq paev ezoqam gimbo-einim, “Gé, lou gekham-té qazíqeivim, nqanek ezoqam-av manqei-te, nginik ezoqa bawan-qape vizí:zøkéf.”

³⁴ Yaq Yesu gendo-ein, “Flawa gekhám nandizøgo?”

Yaq gindu-qavøinam, “Flawa ate gi:goam sevén neka zonga khasøkhasis khapimbá.”

³⁵ Yaq Yesu ndigu ezoqa bawan-qape, manqei-te qonam manqat zø-eín.

³⁶ Yaq até gendego, nginik flawa seven neka zonga, gè-upözó, Mbumbukiam ike manqat vømbø-ein, sasa ndømbegim, ekeza paev ezoqam vøzø-etoam, yaq ndigu ezoqa ewaqape sasa zø-etoam.

³⁷ Yaq ezoqa ewaqape lou tilóg ndøgo, até vøzø-ewez. Yaq lou mbegeap ndøgo, ezoqa gi-ivøvem, gèpizumém. Yakhav kandakanda sevén, gin-qeitømem, qamøvea. ³⁸ Ezoqa kopoav-qapé, nqanek lou gilog. Angana ate gi-goam, fo taosén. Geté sakheis neka nakheis, lou gilog, gevebøpøteáv.

³⁹ Yesu ezoqa ewaqape gumu-khofosam, yaq ekeza paev ezoqam namba, khagua-té ginøketáb, Magadan manqei-te sasa ndøqantav.

16

Ezoqa Yesu-qa umingiap matev qeivi-qa gigoam
(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

¹ Yaq Felisi ezoqam neka Sadusi ezoqam ndozáv, Yesu-te. Matemateam-qa mbogoám. Gimbo-einim, “Umingiap matev qómatanám. Yaq tàbati-nøtén av nqægo, qo Mbumbukiam ndokhofotåq.”

² Geté Yesu gezø-qavøiu, “Khaiya køkouk tøgoat, khøuwa gemøsinanin, yaq zo møzøte-zøtezín, khaiya eqeieqéi segení-goát. ³ Yaq khaiya kikis neka bøivun tøgoat, qanaqanus qando-pavein, zo møzøte-zøtezín, qæ ndólanqá. Zo khaiya qazo-qeivimin, zo møzøte-zøtezín, khaiya ande av khanégoát. Geté zo matev nqazo-qeivi, av ndakin nqæfakhanumit, yaq zo taqa mokho upøgimáv.

⁴ Zo ezoqa ndakin nqazoyage, zo ezoqa soqøsoqá neka zo Mbumbukiam-te tøkbeáv. Yaq ndakin, zo umingiap matev qeivi-qa mba zøgó. Geté zo matev nøme zóqeivimák. Sa ndøgo tozóqeivim, av Ziona qambøe-fakhan.”

Yaq Yesu sègeziváv, vøwav.

Yesu Felisi neka Sadusi ezoqam-qa nømendim matev, flawa poponøvem nonqo ge:khamas
(Mak 8:14-21)

⁵ Yesu-gi paev ezoqam, kewan yaq-keoqa gimøqa, flawa upøzoateáv. Manqa mate zømbo-navøém.

⁶ Yaq Yesu gezø-ein, “Aiyá qagó. Felisi neka Sadusi ezoqam, tiqa flawa poponøvem nonqo, gëmbøe-feazoát.”

⁷ Yaq ndigu paev ezoqam, ekeza mokho-mba gibond, “Yesu nqanek manqat ekeqa ndógo tene-eín, ni flawa upøzoateav qazigoam.”

⁸ Yesu é-møndæ-otév, ndigu gekha manqat mēbondat. Yaq gezø-ein, “Zo gekha zapá, flawa-qa yaq-te nqazøte-fofogeap? Zoqa unimanqatin Mbumbukiam-te khapémbá. ⁹ Gê, zo mokho ndapeáv? Zo tozombó-matavap, no flawa faev, ndigu faev taosen ezoqam qatezøkef? Yaq yakhav andé gekhâm qazo-nqeitømem, lou ndøgo qamøvea? ¹⁰ Neka gê, zo tozombó-matavap, no flawa seven, fo taosen ezoqam qatezøkef? Neka yakhav andé gekhâm qazo-nqeitømem, lou ndøgo qamøvea? ¹¹ Zo gekha zapá, noqa manqa mokho qeiviav ndozogo? No ambá av nqægo, lou-qā yaq-tē qazømbe-ein. Geté no Felisi neka Sadusi ezoqam-qa flawa poponøvem nonqo nøte-ein. Zo ndógo tozombøé-feazotát.”

¹² Yaq ndakin, Yesu-gi paev ezoqam, manqa mokho tinømbo-ndapém ndógo, ndego ambá flawa poponøvem nonqo me-eín, ndøgo flawa-te toqotu-nqagim. Geté ndego Felisi neka Sadusi ezoqam, tiqa nømendim matev-qa yaq-té gene-ein.

Pita gematøvem, Yesu, ndego Mesayá
(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

¹³ Yaq Yesu, Sæzalia-Filipai taon avønin-té genøwáv. Yaq ekeza paev ezoqam gezøbevap, “Gê, Ezoqam-ge Yo, ezoqam gekha mé:vewe?”

¹⁴ Yaq gimbo-qavøinam, “Ezoqa nøme ndimanqate, qo Zión, ndego ibøkha iz etoam ezoqam. Neka nøme ndimanqate, qo Ilaizá. Neka nøme ndimanqate, qo Zelemayá, o Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqá nømé, ndigu ibugukhokhof giyageapam.”

¹⁵ Yaq Yesu gezøbevap, “Gemá zo? No gekha ezoqam zøtænæna?”

¹⁶ Yaq Saemon Pita gembo-qavøiu, “Qo Mesayá. Khandi Mbumbukiam-gé Yó.”

¹⁷ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Saemon, Ziona-ge yo, qo khanakanakh mbá qanegó. Zapa ndógo, nqanek matavap, qo ambá av nqægo, manqei-qape ezoqam qaveáz. Geté nogé Tat qaveáz, ndego yan-te ngo:yage. ¹⁸ Neka no nqataqá-manqate. Qo Pitá. Taqa manqa mokho, ‘Nandí. Yaq ta nandi-qape-te nginik, no ndigu ezoqam, no ndi-unimanqatinat, tiqa bawan andé khoev me notó:wév. Nqova soqaqape-qa bazafogakh kopømba mbáin, nqanek bawan tøtømbua. ¹⁹ No Mbumbukiam-qa Megeat Matev mboqogim nonqo nøtaqá-etoám. Gekha matév ndógo, qo nqanek manqei-qape-te toqotøtokimat, até yan-té-a, áv tønétokát. Neka gekha matév ndøgo, nqanek manqei-qape-te toqo-mboqogimat, até yan-té-a, áv tøné-mboqovát.”

²⁰ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam manqa áv gezømbe-løvuá nqægo, “Zo ezoqa nøme zø-ein, av nqægo, no Mesayá.”

Yesu ekeza løvøte neka nango khandivat-qa yaq-te, ande ge:zømas
(Mak 8:31-33; Luk 9:22)

²¹ Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu ekeza paev ezoqam, teqa løvøte-qa yaq-te zømesim ndøngáz. Gezø-ein, “No Zelusalem taon-té qabatønáv, nqosøgeap

kandambaqape bamõndap, ti-te ndigu, megetapak neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nõmendim ezoqam, neka bemõlambem. Geté khõuwa timõnõ-misika-ez ndõgo, Mbumbukiam no nõqawa ndõkhandi:n.”

²² Yesu nõqanek manqat ge-ein, yaq Pita até gendego, sègekható, võgugu, gembo-ein, “Evézõza. Av taoká! Matev av nõqõgo, betaqa-fakhán.”

²³ Geté Yesu, gèndoqambún, Pita võmbõ-ein, “Mõqoqáv qo, Saitan! Qo qõnõmbõ-khazét. Qoqa matavap nandav, ambá av nõqõgo, Mbumbukiam-tè qandowáv. Geté manqei-qape ezoqam-tè qandowáv.”

Yesu-te paev-qa toqogoat
(Mak 8:34-9:1; Luk 9:23-27)

²⁴ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezõ-ein, “Gekha ezoqãm ndego, no-te paev-qa ndego, ndego ekeza poev matev zitá geabetewuá, neka ekeza tae mutui bẽ-eqa, neka no sasa benõndopaev. ²⁵ Unimanqatín. Gekha ezoqãm ndego, ekeza yage tendapet, ndego ndækhambuá. Geté gekha ezoqãm ndego, no zapaya ekeza yage te:khambua, ndego ndõmõqéiv. ²⁶ Gẽmbo-mataváp. Ezoqa manqei-qape gigiap ate nõqõgo tõmbogawam, yaq ekeza yage gèkhambuá, ta gigiap ate ndõqõgo áv khambõé-tõkè? Neka gè, ngenek ezoqam, gekha fia ndõgõ, yage nango temendap?”

²⁷ Ezoqam-ge Yo tendõqavan, enzol ezoqãm namba mé:geáv. Eve-qa waev neka bazafõgakh namba mé:geáv, neka ezoqa ewaqape yaq-fia võzõ-etoãm, av ndigu matev ndi:matanam. ²⁸ No unimanqatín nõqazõ-manqate. Zo ezoqa nõme nõqazõ-waniap, naqanõká zõpakhaezák. Geté Ezoqam-ge Yo ndõzotõkhæ-ometám, teqa Megeat Matev namba te:geav.”

17

Yesu bugug qambo-enend
(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

¹ Yaq khõuwa siks-qa zita-te, Yesu, Pita neka Zems neka tege namba qawan Zion, manqei poyat-qape-té genõ-itúb, võmõ-yakhapus-mokho-mbaez. ² Yaq Yesu-te gi:kewagam, ndego bugug sõgo-enendtát, tiqa bõi-te. Teqa bugug andé khõuwa waev me me:sanqatavavún, neka teqa ndabua unime-papaqá. Andé wáev. ³ Yaq nõqá! Mozes neká Ilaiza, sègezõ-fakház. Yesu namba, manqat ndõmanqatám.

⁴ Yaq Pita Yesu gembo-ein, “Evézõza. Qanimáv, ni nõqõgu. Qo taqa-põovat, no khoev-qasis misika nõzõpuán, qoqa kopo neka Mozes-qa kopo neka Ilaiza-qa kopo.”

⁵ Pita ate av-té manqat ge:manqatam, yaq ozoz ndõgutáz. Waev-ús. Yaq nõqá! Ozoz-te ndõgo, manqat ndõfakhán. Av qande-ein nõqõgo, “Ngenek nõgè Yó. No poev kandambá te-te, neka no nõmbõe-khafuát. Zo teqa manqat gèyogé.”

⁶ Yaq ndigu paev ezoqam, nõqanek manqat giyogem, mõe kandambá gigonem. Yaq sège-o:áz. Bugug até manqei-té. ⁷ Geté Yesu tendowáv ndõgo, kha võzõ-khanõzam. Gezõ-ein, “Mõzowán. Mõe ndõgõnẽm!”

⁸ Yaq kawa gi-eqagim, gikewag, Yesu mba ndõ-ometám. Ezoqa nõme mbáin.

⁹ Manqei poyat-te nango gi:visat, Yesu manqa zòlvuá. Gezø-ein, “Matev nqanek, zo qazøqeivim, ezoqa nõme naqanøká me:zòmás. Geté Ezoqam-ge Yo, lõvøte-te bètøndokhæ-khandi:v.”

¹⁰ Yaq tegi paev ezoqam gimbo-bevøpem, “Gekha zapá Mozes-qa guguna manqat nõmendim ezoqam ndimanqate, av nqægo, ‘Ilaiza betøkhæ-fakhán.’?”

¹¹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Unimanqatín, Ilaiza bugukhokhof ndøkthæ-fakhán, gigiap ate ndægo vøkthakheinám. ¹² Geté no nqazø-manqate: Ilaiza mõndø-fakhán. Geté ezoqa ndego matavapøteáv. Yaq matev av timbi-matønømém, av ekezan qazømbe-pøovat. Yaq até Ezoqam-gé Yø-a, nqosøgeap ndøndáp, tiqa zenda-te.”

¹³ Yaq paev ezoqam, manqa mokho tinømbo-ndapém ndógo, Yesu Ilaiza ge:manqatam, ndego Zion me:manqatám, ndego ibøkha iz etoam ezoqam.

*Yesu opønakam gekhakheinøvem, ndego nqova soqa gembøigoam
(Mak 9:14-29; Luk 9:37-43a)*

¹⁴ Yesu paev ezoqa misika namba, manqei pøyat-te ginduvis, ezoqa bawan-qape mõndøgoám. Yaq ezoqam tendowáv ndógo, teqa megemege-te katuk vømøkui. ¹⁵ Gembo-ein, “Evézøza. Noge yo tanakh gèmbogó! Gèmbø-qanavøém. Unime-soqoevín. Nøme gøinam-té genø-bøiavín neka nõme ibøkha-te vøbafin. ¹⁶ No qogi paev ezoqam-te qændafat, ndigu amba me:khamasém. Geté ndego eqeieqeviateáv.”

¹⁷ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Zo matev køfigiap neka unimanqatin mbain ezoqam, zo ndakin nqazoyage, gè, no khøuwa andé gekhám, zo namba tizi:yagat neka zoqa viniv vøe-eqatát? Geté ság! Opønakam vøndo-ndafém.”

¹⁸ Yaq gindu-ndafem, Yesu nqova soqa gembøe-khafén, ndego opønakam-qa mokho-te gu:goam, yaq ndego vømbø-fakhan. Yaq opønakam, sège-eqeieqei-év.

¹⁹ Taqa zita-te, tegi paev ezoqam, Yesu namba gimi-yakhapus-mokho-mba-ez, gèmbø-bevøpém, “Ni gekha zapá, nqova soqa amba qambøi-ngeatømem?”

²⁰ Yaq gezø-ein, “Zapa ndógo, zoqa unimanqatin khapémbá. No unimanqatin nqazø-manqate: Zoqa unimanqatin Mbumbukiam-te, kopømba ande av masted tae nanga-qasis ndægo tøgonin, yaq zo ambá kopømbá, manqei poyat nqanek ambá av qazømbøe-einimín nqægo, ‘Manqei nõme-té qonøqáv.’ Yaq ndógo ambá segewavín. Matev ate ndægo, zo ambá kopømbá tozomatønømemin.”*

*Yesu qambo-menas, ekeza lõvøte neka nango khandi:v-at-qa yaq-te ge:zømas
(Mak 9:30-32; Luk 9:43b-45)*

²² Khøuwa nõme, Yesu tegi paev ezoqam namba, Gelili plovins-te gipindam, Yesu av gezømbe-ein nqægo, “Ezoqam-ge Yo, avønín, ezoqam-qa zenda-té ginøveém, ²³ neka vølaëm. Geté khøuwa timømbo-misika-ez ndógo, ndego Mbumbukiam nango ndøkhandi:v.” Ndigu paev ezoqam, nqanek manqat giyogem, yaq mbøni zøvá. Mbøni vaev kandambá.

Teks moni abam-qa yaq-te, Mbumbukiam-qa khoev nonqo

17:10 17:10 Mal 4:5   **17:12** 17:12 Met 11:14   **17:13** 17:13 Luk 1:17   **17:19** 17:19 Met 10:1
17:20 17:20 Met 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6; 1 Ko 13:2   * **17:20** 17:20 Baebol kopokopo nõme-te, Glik manqat-te gipeoemem, manqat nõme ndógo. Ta manqat nqánek: 21Geté nqova soqøsoqa av ngi-gu, kopømba mbáin sa toqo-ngeasam. Geté sa ndógo toqoté-ngeasám, Mbumbukiam-te toqovi:mat neka lou logemav matev voqógoát.   **17:22** 17:22 Met 16:21

²⁴ Yesu tegi paev ezoqam namba, Kapenaum taon-te gimofakhaz, yaq teks moni upøgim ezoqam ndozáv, ndigu Mbumbukiam-qa khoev teks moni gi-upøgimatun. Pita-té ginduzáv, gimbo-einin, "Gê, zoge nømendim ezoqam, teks moni møndø-abumatun, Mbumbukiam-qa khoev nonqo?"

²⁵ Yaq Pita gendo-qavøiu, "Møndø-abumatún."

Yaq Pita khoev-te gendoqavan, ambá Yesu mbo-einin, taqa yaq-te. Geté Yesu ekezan, é-mando-ein, "Sáemon. Qoqa matavap áv khané:go? Manqei-qape-gi kawakawa-za, teks moni gekha ezoqam-té gindú-upøgimatun? Ekeza ezoqam-té, ó, ezoqa vini-tè?"

²⁶ Yaq Pita gendo-ein, "Ezoqa vini-té gindú-upøgimatún."

Yaq Yesu gendo-qavøiu, "Unimanqátin. Kawakawa-za-gi ezoqam, teks moni gé-abamá ti-te. ²⁷ Geté, ság, soqain ndógo, nginik teks moni upøgim ezoqam, qaqa tizizø-løwaz. Yaq nakémbá. Kewan-té qanø-ová, vømø-faleam. Yaq zongøyam ndego, bugukhokhof toqo-tøkhata, manqanqa gombó-mboqoá. Yaq moni mokho toqózømét ndógo. Yaq ndigu moni mokho, teks moni upøgim ezoqam-té qonø-ndapáz. Yaq qo neka no, nigi teks moni nándiv."

18

Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, iz akhae gekha ezoqam ndógoát?

(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

¹ Ta khøuwa-te ndógo, Yesu-gi paev ezoqam tinduzáv ndógo, vømbo-bevøpem, "Gê, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, iz akhae kandambaqape, gekha ezoqam ndógoát?"

² Yaq Yesu nakhasam mbo-akhá, tiqa mokho-te livin-mba ndøugu, vøve.

³ Gezø-ein, "No unimanqátin nqazø-manqate. Zo enendateav tøgoat, neka kopømba ande av nakhei nqonqon ndi:gu vozomøgø, yaq zo Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, zomø-ozák. ⁴ Gekha ezoqam ndego, ekeza kha tevoa, kopømba ande av nakhasam nge:go, kandambaqape ndégo tégoát, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te."

⁵ Neka gekha ezoqam ndego, noqa iz-te, nakhasam av nge:go tekhatø, ndego no ndøkhatømb."

Matev ndógo, ezoqa manqa-zapa-te ndø-ituzá

(Mak 9:42-48; Luk 17:1-2)

⁶ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Gekha ezoqam ndego, nakhei nqonqon av ngi:gu, ndigu no ndi-unimanqátinat, manqa-zapa-te te-itub, teqa manqa-zapa kandamba tantáv. Ndego amba nandi-qape monqo-te timbo-møpøtøzemin, yaq anana-mba sasa mø-oginamin, vømø-geonin, yaq ta yaq-fia te-te ndego, ambá andé khapémbá. Geté yaq-fia kandambaqape ndógo, Mbumbukiam-te temøndap."

⁷ Manqei-qape ezoqam møndø-soqoéz, ndigu ezoqa nøme, manqa-zapa-te ndi-ituzá. Unimanqátin. Khamasim matev, ndøfakhanám, ndógo ezoqa manqa-zapa-te tø-itubat. Geté ndigu ezoqam ndøsoqoéz, ndigu ezoqa nøme manqa-zapa-te ti-itubat.

⁸ Qoqa pingim o bov manqa-zapa-te tø-ituqabat, gèkepáz, vø-ogi. Pingim o bov kopo mba taqagoat, khandi miavmiav-te toqomø-oq, ndógo kopømbá. Geté soqain ndógo, qoqa bov menas neka pingim menas namba, gøinam-te

timø-ogeqænam, ndøgo miavmiav ndøwageap. ⁹ Neka qoqa bøi manqa-zapa-te tø-ituqabat, gèkhofá, vø-ogi. Bøi kopo mba taqagoat, qo khandi miavmiav-te toqomø-oq, ndøgo kopømbá. Geté soqain ndøgo, qo bøi menas taqagoat, yaq gøinam-tē gimø-ogeqænam.”

Sip kopo gu-ewan, yaq nqawa gufakhan, taqa yaya ete manqat
(Luk 15:3-7)

¹⁰ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo aiyá qagó. Zo ezoqa khasøkhasis, av nginik nakheis ngi-gu, khokho ezoqam me:zæzá. No nqazø-manqate: Enzol ezoqam ndigu, nginik ezoqam ndizø-keoge, noge Tat-qá bugug-té giwaniáp, ndego yan-te ngo:yage.*

¹² Ge zø ndozo-matavap? Ezoqa sip wan andled timbogoat, yaq kopo gembø-ewán, yaq gè, ndego gekhá ndøgø? Ndego ndigu nainti-nain nøme, segéziváz, ta manqei poyat-te ndøgo, gagayag gillogatun, nøme-qa vømøvaø, ndugu gumbo-ewan. ¹³ No unimanqatín nqazø-manqate. Ndugu sip kopo tu-omet, ndego khanakhanakh kandambá tendap. Teqa khanakhanakh futi ndugu, ndømø-løvuám, av khanakhanakh, sip nainti-nain-te ndømbøego, ndigu yozaneav ndigu. ¹⁴ Yaq matev até kopó. Zoge Tat yan-te ngo:yage, ndego poeveáv, nginik ezoqa khasøkhasis, kopo te-ewan.”

Klisten qafu manqa-zapa tego qo-te

¹⁵ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Klisten qafu manqa-zapa tego qo-te, yaq vømboqáv, teqa manqa-zapa vøe-omat, zo ezoqa menas zøkhapus-mba vøkhakheinømem. Ndego qoqa manqat te-ewag, yaq nango møndøqa-Klisten-qafu-év. ¹⁶ Geté ndego qoqa manqat yogeav tøgoat, yaq qo ezoqa kopo o menas namba zøtézáv, te-te. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat av qane-manqaté nqægo, ‘Manqa ovøyam tøgoat, yaq bøi vizu ezoqam menas o misika begó.’ ¹⁷ Geté ndego tiqa manqat te-ogi, yaq Klisten bawan ezoqam-té qanø-ndafém. Yaq ndego até tiqá manqát-a te-ogi, qo ndego bavokho-ak o teks moni upøgim ezoqam qotéveó.

¹⁸ No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha matēv ndøgo, zo nqanek manqei-qape-te tozoto-tokimat, até yan-té-a, av tønétokát. Neka gekha matēv ndøgo, nqanek manqei-qape-te tozo-mboqogimat, até yan-té-a, av tøné-mboqovát.

¹⁹ Neka nøme nqazø-manqate: Nqanek manqei-qape-te, zo mokho-te, ezoqa menas manqat tikopønemat, yaq Mbumbukiam sasa mbóviømemát, noge Tat, yan-te ngo:yage, matev ndømatanáv ti-te. ²⁰ Zapa ndøgo, ezoqa menas o misika noqa iz-te timøvab, no ndægoát, ti namba.”

Yaya ete manqat, qo ezoqam-qa manqa-zapazapa sa navøepøteav tøgoat

²¹ Yaq Pita tendowáv ndøgo, Yesu vømbø-ein, “Evézøza. Noge Klisten nøfu, no-te manqa-zapazapa sekemba tegoat, yaq gè, no andé gekhám tæmboveam, sa tønømbo-navøem? Até tægoat sevèn?”

²² Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Ambá av nqægo, seven mbā. Ndøgo khapémhá. Geté sá betaqambo-navøemát. Seven até tægoat seventí, sa tøqambo-navøemat. ²³ Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, kopømba ande av nqægo: Kawa ezoqam møndøgoám. Ndego moni upøgim-qa ndøgoám, tegi sasae ezoqam te-te qazømbo-løfokam. ²⁴ Yaq ndego moni tonqogim gengaz, sasae ezoqa

18:10 18:10 Iblu 1:14 * **18:10** 18:10 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqáne: 11Ezoqam-ge Yo, ezoqa khandizat nonqo ndøgeavín, ndigu gi-ewaz.

18:10 18:11 Luk 19:10 **18:15** 18:15 Luk 17:3; Gal 6:1 **18:16** 18:16 Deut 19:15; Zion 8:17 **18:18** 18:18 Met 16:19; Zion 20:23 **18:19** 18:19 Mak 11:24; Zion 15:7 **18:22** 18:22 Luk 17:4

nøme tindu-ndafém ndógo. Ndego moni milión, qambøe-løfokam. ²⁵ Geté ndego moni mbaín, tege kawa ezoqam vømbøe-etoám. Yaq kawa ezoqam, manqat áv gembøe-eín nqægo, 'Av tægoat ndægo. Gigiap ate ndaqambe:go, qówí. Até ogu sævam neka nakheís-a, voqówí. Yaq fia qotégó, no-te.' ²⁶ Yaq ndego sasae ezoqam, kawa ezoqam-qa megemege-te, ekeza kha, manqei melaváo, vømbø-eín, 'Káwa ezoqam. Tanakh gènøgó. Até vøkhæ-keogé. Fia ate ndægo, nqanømbø-løfoke, ndøtaqa-etoám.' ²⁷ Yaq ndego kawa ezoqam, tanakh mbogó, gembø-ein, 'Ság! Fia nø-ètoám.' Yaq sègemboták, vøwav.

²⁸ Geté ndego sasae ezoqam gendo-fakhan, sasae kopømba ezoqam mba mo:qát. Ndego moni mbøe-løfokám, te-te. Khapímhá. Geté yaq até gendego, sège-khoteiü. Monqo mba mbøegeá, gembø-ein, 'Fia qonø-etoám, no-te ndaqambo-løfoke.'

²⁹ Yaq ndego sasae ezoqa nøme, katuk ndømøkuí, teqa megemege-te, gembø-ein, 'Tanakh gènøgó. Até vøkhæ-keogé. Yaq fia ndægó.' ³⁰ Geté ndego gèmbøeqasí. Yaq até gendego, ndimbula-te vø-utav. Yaq ndego até gú:goát ndøgo, atema yaq-fia vøgø.

³¹ Yaq sasae ezoqa nøme, nqanek matev giqeivim, ndigu mbøni zønqosøgím. Yaq kawa ezoqam-té ginøzáv, emanqat ate ndægo vømømbø-vototem.

³² Yaq ndego kawa ezoqam, ngenek sasae ezoqam, gèmbø-akhá. Gembø-ein, 'Qo ezoqa soqaqapé. Moni kandambaqapi ate ndi:gu, no-te qaqambo-løfokam, no sòtaqaták, qo qoqonø-viam.' ³³ Geté gekha zapá, qo sasae kopømba ezoqam-te tanakh goneav qagoam, av no tanakh qataqambego?' ³⁴ Yaq ndego kawa ezoqam, qaqá kandambá gego. Yaq até gendego, ngenek sasae ezoqam ndimbula-te vø-utav. Yaq ndego até gú:goát ndøgo. Neka yaq-fia nqosøgeap ndø-upøgimát, atema fia ate ndægo vømúgü."

³⁵ Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, nøme áv gene-eín nqægo, "Noge Tat, ndego yan-te ngo:yage, zo-te matev até kopó, áv tenégó, zo ezoqa nøme-te, tiqa manqa-zapazapa, sa navøepøteav tøgoat."

19

Sakhei zøuvis-qa yaq-te

(Mak 10:1-12)

¹ Yesu nqanek manqa manqate qamømbøe-navøem, Gelili plovins tène-iváv. Yaq Zudia plovins-té genøwáv, ndøgo Zoden kea yaq-keoqa. ² Ezoqa møndømbø-pavát, bawan-qape kandambá, neka ndego enqoni-us ezoqam vøkhakheinøvemat.

³ Yaq Felisi ezoqam ndozáv, Yesu-te. Ambá gembø-matemeømemín, gimbo-einim, "Gé, Mozes-qa guguna manqat, áv khanè-ein? Ezoqa kopømbá, sævam sa te-ivav, ndego poev tømboqat, ó, kopømba mbaín?"

⁴ Yaq Yesu gezø-qavøiu, "Ge zó, Mbumbukiam-qa Manqat mozó-geveømem, av qæ-ein nqægo? 'Mbumbukiam ezoqa ande ge:khakheinøvem, anganeam neká sævam, tèkhakheinøvé.' ⁵ Yaq Mbumbukiam áv gene-eín nqægo, 'Yaq nakémbá, anganeam eve neka evo géziváz. Yaq zās namba mé:tøkuaném, yaq ndigu ezoqa menas, vømø-kha-kopo-éz.' ⁶ Yaq ndakin ndigu ambá av nqægo, kha menás, av bugukhokhof gi:goam. Geté kha kopó. Ndigu Mbumbukiam ndøtøkuzú. Yaq ezoqa beqatøzó."

⁷ Yaq Felisi ezoqam gimbo-einim, "Av tægoat ndægo, yaq gekha zapá, Mozes-qa guguna manqat av qæ-ein av nqægo? Anganeam sævam ivøve-qa

tegoat, ndego sakhei zøuvis pepa bepeawám, bembō-etoam, sasa bekhofotav.”

⁸Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Mozes sakhei zøuvis matev sa gezøtak, zapa ndógo: Zo khápe zøtesapí:z. Geté Mbumbukiam ezoqa ande ge:khakheinøvem, av me:matøvemák, av ndægo. ⁹No nqazø-manqate: Gekha ezoqám ndego, sævam te-ivav, geté ndugu mambe okhoeāv, yaq sævam vini vó-okī, ndego nøkenøkem matev ndóngiú neka mambe mé:wáv.”

¹⁰Yaq Yesu-gi paev ezoqam gimbo-einim, “Av tægoat ndægo, anganeam kopømba mbain tøgoat, sævam sa te-ivav, yaq qanimav ndógo, nøkenøkem tiá, sà biziyagé.”

¹¹Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Nandav manqat, nøkenøkem mbain-qa yaq-te, ezoqa ewaqape-qá mbá. Geté tiqa mba ndígu, Mbumbukiam matev tezø-etoam. ¹²Ezoqa sakhei zøkemav ndigu, zapazapa vinivimbá. Nøme ndigu av tiniqáz. Neka ezoqa nøme, zapa ndógo: Ezoqa av tizømbe-matanám. Geté ezoqa nøme, sakhei zøkemav ndigu, Mbumbukiam-qá Megeat Matev zapayá.

Gekha ezoqám ndego, kopømba tegoat, nqanek nømendim matev tendap, sà bendáp.”

*Yesu nakhei nqonqon zenda gezømbø-awam
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)*

¹³Yaq ezoqa nøme, Yesu-te, nakheis ndo-upøgím. Ndigu møndøzøpoé, Yesu ambá zenda zømbø-awamín neka vøzø-guligulimín. Geté tegi paev ezoqam gèzømbe-khafén, ndigu ezoqam.

¹⁴Geté Yesu gendo-ein, “Nakheis bègeáv, no-te. Zømbo-khakházám. Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, tiqa ndígu, av nakheis ngi-gu.”

¹⁵Yaq Yesu até gendego, nakheis zenda vøzømbø-awam neka vøzø-guligulim. Yaq qamømbøe-navøem, tènewáv.

*Gigiap kopoav ezoqa ndakinak, Yesu-te gendowav
(Mak 10:17-27; Luk 18:18-27)*

¹⁶Khøuwa nøme, ezoqa tendowáv ndógo, Yesu-te, vømbø-ein, “Nømendim ezoqam. Gekha matev eqeieqei nómatønumát, khandi miavmiav vøténdáp?”

¹⁷Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Gekha zapá, no matev eqeieqei-qa yaq-te, ndoqonømbe-bevap? Eqeieqei Mbumbukiam mba me:gó. Geté qo khandi miavmiav ndape-qa ndoqombogo, qo Mbumbukiam-qá guguna manqat qombópavát.”

¹⁸Yaq ndego gendo-ein, “Gekha guguna manqat nombópavát?”

Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Guguna manqat nqáneq qoqombó-pavát: Qo ezoqá pakhapakha zøkhanèám. Neka nøkenøkem matev ndóngi:wát. Neka ndø-aqònám. Neka meakha manqat ndømanqaté. ¹⁹Qave neká qavo, gèzøvizáp. Ezoqa nøme-te, kuku av tabetaqambe:gó, av qakeza kha-te kuku ndaqambe:go.”

²⁰Yaq ngenek ezoqa ndakinak gendo-ein, “Nqanek guguna manqat ate ndægo nqæmbôpáev. Yaq gekha matev nøme ndógò, no matønumav ndógo?”

²¹Yaq Yesu gembo-ein, “Qo ndaføyamba-qape gone-qa toqogoat, vøkhæqáv, qoqa gigiap ate ndægo, vømðwi. Yaq moni ndigu toqoqas, gigiap-av ezoqam qozø-etoám. Av toqotego ndægo, yaq qo gigiap qaniqaním yan manqei-té qoqonø-møvøemét. Yaq vøndoqáv. No qonøndó-páev.”

²²Yaq ndego ezoqa ndakinak, nqanek manqat ge-ewag, sègewáv. Avus-mba mbovoé. Zapa ndógo, ndego gigiap kopoáv qambogoam.

²³ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Ezoqam ndego gigiap kopoav tømboqat, te-te ndego unimé-føgákh, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te te-on. ²⁴ Unimanqatín. Kemol ndugu, søvakha gigiap kandambaqapu, mil nqa-te one-qa tugoat, tu-te ndugu, føgakh andé mbain, av gigiap kopoav ezoqam-te føgakh ndægo, ndego Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te one-qa tegoat.”

²⁵ Yaq paev ezoqam nqanek manqat giyogem, ndigu nqova ndafe kandambá, yaq gimbo-bevøpem, “Av tægoat ndægo, yaq gekha ezoqam ndókhandi:v?”

²⁶ Yaq Yesu ti-te gekewag, gezø-ein, “Matev av nqægo, ezoqa kopømba mbain. Geté Mbumbukiam kopømbaqapé. Gekha matév ndøgo, ndego gone-qa ndembogo, kopømbá, segégó.”

*Yesu toqombo-pavet, taqa yaq-fia
(Mak 10:28-31; Luk 18:28-30)*

²⁷ Yaq Pita gembo-qavøiu, “Nqáe! Ni gigiap ate qanimbigoam, zitá qatiwuóém, qo nqeitaqambe-paev.”

²⁸ Yaq Yesu gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Gigiap neka matev ate ndægo tøndakinak, yaq Ezoqam-ge Yo iz kandambaqape tendap, neka kawa ezoqam-qa qonam nonqo qanimav-qape-te vó:qotát, yaq até zó-a, zo ezoqa tuelv, no nqazonøndo-paev, zøkeza kawa ezoqam-qa qonam nonqoté qazotó-qonavát, neka Izlael khagua bawan tuelv vozozømbó-kawaeztát.

²⁹ Gekha ezoqam ndego, khoev te-ivav, o namba-qaniap o eve o evo o nakheis teizav, o khæ te-ivav, no zapaya; ndego Mbumbukiam nøme mba mbøé-etoám, kopoav-qapé, wan andléd ate tægoat, yaq ndego khandi miavmiav vømóndáp. ³⁰ Geté ezoqa kopoáv, ndigu ndakin nduo-megetap, gendópavát. Neka ezoqa kopoav, ndigu ndakin ndindopaev, gó:megetát.”

20

Yaya etæ manqat, ezoqam-qa yaq-te, khæ-te gisasaetat

¹ Yaq Yesu yaya zø-etá, gezø-ein, “Mbumbukiam-qa Megeat Matev, kopømba ande av nqægo:

Ezoqam møndøgoám. Waen khæ evé. Yaq qanaqanus lovølova-ús. Ndego tenøwáv ndøgo, teqa khæ-te sasae gone nonqo ezoqam vømø-upøzo. ² Tiqa yaq-fia, manqat av gini-kopo:ném, av sasae ezoqam khøuwa kopo-te, oskia gi-upøgimatur. Yaq khæ-té genø-khofotáz.

³ Yaq ande av 9 oklok ndægo, ndego maket manqei-te gewav, ezoqá nøme ndøzømet. Ndigu khokhó sege-waniapám. ⁴ Yaq gezø-ein, ‘Até zó-a, noqá khæ-té qazonøzáv, vozomó-sasaë. No yaq-fia eqeieqei nøzø-etoám.’ ⁵ Yaq ndigu sègezáv, sasae vømømbø-gonem.

Yaq khøuwa muin neka 3 oklok qandap, ndego matev até kopó, av tenegó, av bugukhokhof ge:go. ⁶ Yaq até 5 oklók-a, ndego maket manqei-te, nangó genøwáv, ezoqa nøme vøzømet, ndigu khokho giwaniapam. Yaq gezø-ein, ‘Gekha zapá, zo khokho nqazo-waniapet, khøuwa mba nqazotø-ngiaomit?’

⁷ Yaq gindu-qavøinam, ‘Zapa ndøgo, ezoqa ni upøngipøteáv, sasae teizøgo.’

Yaq ndego gezø-ein, ‘Ság! Até zó-a. Noqá khæ-té qazomó-sasaeném.’

⁸ Yaq khøuwa gemøsinan, ndego khæ eve, tege sasae keoge ezoqam, av gembø-ein nqægo, ‘Sasae ezoqam mðqozø-akhayám, fia vøzø-etoam. Fia

etoam toqotøndó-ngáz ndógo, ezoqam ndakin gindu-oz, sasae-te. Yaq ndigu, no bugukhokhof qato-upøzo, fia vaev-té qonøzø-etoám.’

⁹ Yaq ezoqam ndigu 5 oklok sasae gingazem, khøuwa ate ndægo-qá fia ndøndapém.

¹⁰ Yaq ezoqam ndigu bugukhokhof sasae go-ngazem, fia ndape-qa ginduzav, ndigu áv gini-matavupám nqægo: Fia andé kandambá tizindapem. Geté fia ndógo gindapem, até kopó, av ezoqa nøme gi-ndapem. Khøuwa kopo-qá fiá. ¹¹ Ndigu moni gumu-tonqogim, yaq khæe eve, manqat mbo-ponqomém, ¹² gi-einim, ‘Ezoqam nginik, sasae vaev-te gingazem, khapémhá gisasanenem. Yaq gè, áv khanégo, ndigu yaq-fia kopo gindapem, av ni qazi-ndapem, ni khøuwa ate ndægo, khøuwa tatas-te qazi-sasaetat?’

¹³ Yaq ndego khæe eve, ezoqa nøme-te, ma manqat geponqomat, áv gembøe-qavøiu nqægo, ‘Nófu! Qoté-ewäg. No ambá av nqægo, nøtaqambe-khavöz, av qo ndoqote-matavap. Av taoká. Fia ndógo, qo qoqondap, eqeieqei. Fia ndógo, av ni manqat qazi-kopo:nem. ¹⁴ Ndakin vøqáv, qoqa fia namba. No áv qanømbe-pøovám nqægo: No ndego ezoqam, vaev-te tendowav, fia até kopó, áv tæmbøé-etoám, av qo tøtaqambe-etoam. ¹⁵ Ge qó ndoqo-matavap? Ndógo eqeieqei mbá, nøkeza moni matev tøtego, av no nqanømbe-pøev? O ge qó, qónønguvim, no ndigu matev eqeieqei qazø-matanam, ndigu sasae-te vaev gindu-oz?’ ”

¹⁶ Yesu nqanek yaya gumu-eta, yaq manqat nøme áv gene-ein nqægo, “Matev até kopó, áv tønégóat. Ezoqam ndigu, ndakin ndindopaev, ndigu gø:megetát. Neka ndigu ndakin nduo-megetap, ndigu gendópavát.”

Yesu qambo-misika, ekeza løvøte neka nango khandi:vat-qa yaq-te ge:zømas (Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷ Yesu ekeza paev ezoqam tuelv namba, Zelusalem taon-te gi:qavigat, yaq sègekhatób, vømø-yakhapus-mokho-mba-ez, gezø-ein, ¹⁸ “Nqáe! Ni Zelusalem taon-té qazinø-qavigít. Yaq Zelusalem taon-te ndógo, Ezoqam-ge Yo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam-qá zenda-té ginøveém. Yaq ndigu manqa ovøyam-te sasa ndøveém, manqat vøkopo:nēm, av nqægo, yá benanīm, ¹⁹ neka manqei vini-ak-qa zenda-te vøveém, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu. Yaq ndigu otøotam mé:vewém, vøzuīm, tae mutui-te sasa ndøtøkewēm, vønanīm. Geté khøuwa timømbo-misika-ez ndógo, ndego Mbumbukiam nango ndøkhandi:v.”

Zems neka Zion, iz akhæe ndape-qa gigoam (Mak 10:35-45)

²⁰ Zebedi-gi nakheis-gu evo, Yesu-té gunduwáv. Até nakhei menás-a, Zems neka Zion, vøndözav. Yaq ndugu katuk ndømøkúí, teqa megemege-te, vømbø-ein, “Nøtaqa-viám. Kopømbá, noqa poev matev toqogo?”

²¹ Yaq Yesu gumbo-ein, “Gekhā qápøev?”

Yaq gundu-qavøiu, “Noqa poev nqáne. Qo kawa iz toqomøndap, nginik nogi nakhei menas, nøme ngenek, qoqa nakeamo zenda-té gemøqóm, neka nøme ngenek, qoqa yogea zenda-te vømøqóm.”

²² Geté Yesu gendo-qavøiu, “Zo zøtezøtezák, gekha matev-qa zonø-einim. Gè, zo ezoqa menas, kopømbá, ibøkha khaqain-qape tozo-izám, av no tøte-iz?”*

Yaq gimbo-einim, “Ni kopømbaqapé.”

²³ Yaq Yesu gezø-ein, “Unimanqatín. Zo ibøkha khaqain-qape ndòzomø-izám, av no tøte-iz. Geté gekha ezoqám, noqa nakeamo zenda neka yogea zenda-te timòqonav, ambá av nqægo, no nóvevesám. Geté ta qonam nonqo tiqa ndigu tógoát, noge Tat gevevesam.”

²⁴ Yesu-gi paev ezoqa ten nøme, nqanek manqat giyogem, yaq qaqa ndøgoném, ndigu ezoqa menas-te. ²⁵ Yaq Yesu tegi paev ezoqam ate gi:goam, tenø-møváb ndøgo, gezø-ein, “Zo mðzøte-zøtéz. Bawabawan-gi kawakawaza, ezoqa gètøkhonøzát. Neka tigi megetapak gø:kawaezát, av ekeza poev ndøzømbe:go. ²⁶ Geté zo mokho-te, matev av nqægo bègø. Gekha ezoqám ndego, zo mokho-te iz kandambaqape ndape-qa tegoat, ndego yà be-zogetøke-ezoqam-év. ²⁷ Neka gekha ezoqám ndego, zo mokho-te megeat-qa tegoat, ndego andé zogé yaq-fia mbain sasae ezoqam bezømbegø.

²⁸ Até Ezoqam-gé Yó-a, ndego matev até kopó. Ndego ambá ndøgo te-negeavün, ezoqa sasae timbogoat neka vømbó-tøkeát. Geté ndego ezoqa tøke-qa neka teqa kha løvøte-te vee-qa ndøgeavün. Yaq ezoqa kopov, tèabete-nqovotáz.”

Yesu bøi waev mbain ezoqa menas gekhakheinøvem

(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

²⁹ Yesu tegi paev ezoqam namba, Zeliko taon gi-ivøvem, ezoqa bawan-qape kandambá gimbopavat. ³⁰ Yaq nakhoa keoqa-te ndøgo, bøi waev mbain ezoqa menas møndø-qonavám. Giyogem, Yesu geløvubat, yaq até gindigonem, vømbø-akhaem, “Evézøza! Déivid-ge Zeo! Ni tanakh ginigú!”

³¹ Yaq ezoqa ewaqape, gègugüb, “Zo manqat tiá.” Geté ndigu kandakanda nøme mba mo-akhaemém, “Evézøza. Déivid-ge Zeo. Ni tanakh ginigú.”

³² Yaq Yesu sège-itán, vøzø-akha, “Zo gekhā zøpøev, no tæzø-matanam?”

³³ Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Evézøza. Ni ambá bøi waev qoni-etoamín.”

³⁴ Yaq Yesu tanakh zøgó. Yaq até gendego, bøi vøzø-khanøzam. Yaq ndigu ndaføyambá, bøi sègezø-eqeieqei-ám, neka Yesu vømbø-paevem.

21

Yesu Zelusalem taon-te, ande kawa ezoqam me ge-on

(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Zion 12:12-19)

¹ Yesu ekeza paev ezoqam namba, Zelusalem taon gi:khatøat, yaq Betfage vemiaav avønin-te, Oliv manqei pøyat-te ndøgo, ndego paev ezoqa menas tène-khofotáz, ² gezø-ein, “Tozonøzav ndøgo, vemiaav zoqa megemege-te ndo:go. Yaq zo ndaføyambá, donki evo zomø-ometám, nakhasam namba. Gémosopupát. Yaq zónqovosám, no-te sasa zotøndø-itüb. ³ Ezoqa manqat tezø-ein, yaq zo äv qazømbøé-einim nqægo, ‘Evezøza mbopøe, nginik.’ Yaq ndego zo segezøták.”

⁴ Nqanek matev qafakhan, zapa ndøgo. Manqat ndøgo, Mbumbukiam tege manqa vevezam ezoqam mokho-te ge-ein, tåbete-unimanqatín. Manqat nqáneq,

⁵ Zayon ezoqam, ndigu Zelusalem taon-ak, gèzø-ein,

“Nqáe! Zøge kawa ngégeav.

Ndego khambuvap matev mbain.

Donki-qá zita-té gonoqotáv, donki ndugu ndakinak-qapu.”

⁶ Yaq ndigu paev ezoqa menas gizav, matev äv tini-matønømém, av Yesu gezømbe-ein. ⁷ Yaq donki nakhasam, evo namba, Yesu-té ginø-itüb, ndabua

vøzømbō-khafuzam, yaq Yesu sasa mo:qom. ⁸ Yaq ezoqa kopoav-qapé, Yesu-qa megemege-te, ekeza ndabua mo:møtagát, nakhoa-te, neka ezoqa nøme vuv vøndōqogaz, sasa mo:møtag. ⁹ Yaq ezoqa bawan-qape, Yesu-qa megemege-te vō:megetam-a, nøme vøndōpavam, ndigu āv gini-akhaemát nqáego, “Hosána! Iké: te-te, Deivid-ge Zeo! Mbumbukiam ngenek ezoqam bēkhakheinøvé, Evezøza-qa iz-te ngegeav! Hosána! Iké: te-te, ndego uni ova-in ngo:yage!”

¹⁰ Yaq Yesu Zelusalem taon-te gemø-on, ezoqa ewaqape nqova zøndáf, gibevøpem, “Gekha ezoqám, ngenek?”

¹¹ Yaq ndigu ezoqa kopoav-qape, Yesu namba gi:geavun, gindu-qavøinam, “Ngenek Yesú. Nazalet vemia-v-ák. Gelili plovins-té gendowáv. Ngenek Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám.”

Yesu Mbumbukiam-qa khoev-te gegoam

(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Zion 2:13-22)

¹² Yesu Mbumbukiam-qa khoev uta-te ge-on, yaq até gendego, ezoqam ndigu gigiap gu:wiat, gēngeasám, neka lou-qasis vøzø-nqagim, ndigu mōni gi:enendtat neka ndigu kuvøkuvu, Mbumbukiam-te løvusam nonqo, vøwiat.

¹³ Yaq gezø-ein, “Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqáego, ‘Noqa khoev, guliguli khoev ndōgoát.’ Geté zo Mbumbukiam-qa khoev zō-enendtēt, vømø-aqonam-ezoqam-qa-pebam-khøev.”

¹⁴ Yaq bōi waev mbain neka kagi ezoqam ndozáv, Yesu-te, ndøgo Mbumbukiam-qa khoev uta mokho-te. Yaq gēkhakheinøvé. ¹⁵ Geté Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, umingiap matev giqevim, Yesu gematønnumat neka vøyogem, av nakheis Mbumbukiam-qa khoev uta mokho-te gi-akhaemam, av nqáego, “Hosána! Iké: te-te, Deivid-ge Zeo,” yaq ndigu qaqa ndøgoném.

¹⁶ Yaq Yesu gimbo-einim, “Ge qō, toqóyoge, av nginik nakhei ndindi-akhayam?”

Yaq Yesu gendo-ein, “No nqazøygé. Gê, zo Mbumbukiam-qa Manqat mozó-geveømem, av qæ-ein nqáego? ‘Qoqa iz, nakheis neka nakhei ngonqon ndø-egatét.’”

¹⁷ Yaq Yesu sēgeziváv, neka Zelusalem taon vø-ivav. Yaq Betani vemia-v-té genøwáv, ta lova ndøgo, vømøbuv.

Yesu fig tae manqat mba gembo-ein, sa qakusi

(Mak 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Khøuwa nøme qandopave, lovølova-ús, Yesu Zelusalem taon-te nqawa ge:vesezat, ndego ifi mbóvín. ¹⁹ Yaq nakhoa keoqa-te ndøgo, ndego fig tae ndøqéiv. Geté avønín-te gewav, nanga-qa gemøkewag, esokho mba ndøqéiv. Tae nanga mbáin. Yaq Yesu até gendego, fig tae manqat vømbō-ein, “Qo tae nanga nqawa qóviamák.” Yaq ndaføyambá, ndøgo fig tae sēgekusi.

²⁰ Yaq tegi paev ezoqam, nqanek matev giqevim, ndigu nqova ndafe kandambá. Yaq gimbo-bevøpem, “Av khanégo, nqanek fig tae nakhamas-te qakusi?”

²¹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No unimanqatín nqazø-manqate. Zo tozo-unimanqatintat neka nakeap mbain vozógoát, zo kopømbaqapé, matev āv tōzøté-matønnumát, av no fig tae qambøe-matanam. Geté ta-mbá taoká. Zo nqanek manqei pøyat tozombø-einim, av nqáego, ‘Mòqo-itán. Yaq ibøkha-tē qanøbáf,’ yaq matev segéfakhán. ²² Gekha matēv ndøgo, Mbumbukiam

tozombo-viømemat, zo tozo-unimanqatintat, tozo-guligulimemat, yaq zo ndøzo-upøgimemát.”

Yesu gimbo-bevøpem, gekha ezoqam-qá iz-tè, ndego matev gematønumat (Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

²³ Yesu Mbumbukiam-qa khoev uta mokho-te nqawa ge-on, ezoqa vømē-zømesim, yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak ndozáv, te-te, gimbo-einim, “Qo gekha ezoqam-qá iz-tè qonøgot, nandav matev nandoqo-matønumit? Iz gekha ezoqám qá-etoam?”

²⁴ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Até nó-a, bevap kopo nqanøgó, zo-te. Zo yaq tozonø-qavøinam, yaq até nó-a, ndæzø-eín, av nqægo, nó matev gekha ezoqam-qá iz-tè qatø-matønumit. ²⁵ Noqa bevap manqat nqáneq: Gè, Zion, ndego ezoqam ibøkha iz gezø-etoumam, ndego iz gekha ezoqam-tè gèndap? Mbumbukiam-tè, ó, manqei-qape ezoqam-tè?”

Yaq ndigu ekeza mokho-mba gibond, “Av khazí-einím? Tizimbo-einim av nqægo, ‘Ndego iz Mbumbukiam-tè gèndap,’ yaq ndego ni av ginimbi-eín nqægo, ‘Av tægoat ndægo, yaq gekha zapá, zo Zion unimanqatinteav qazogoom?’ ²⁶ Geté tizimbo-einim av nqægo, ‘Zion, iz, manqei-qape ezoqam-tè gèndap,’ yaq nginik ezoqa bawan-qape, qaqá nígu. Zapa ndógo, ezoqa ewaqape áv gini-unimanqatinát nqægo: Zion, ndego Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám.”

²⁷ Yaq Yesu áv gimboe-qavøinám nqægo, “Ni nítinøtenák.”

Yaq Yesu gezø-ein, “Av tægoat ndægo, yaq até nó-a, nøzø-einák, no gekha ezoqam-qá iz-tè qatøgot, nqaneq matev.”

Yaya etæ manqat, nakhei angana menas-qa yaq-te

²⁸ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Ge zó, nqaneq emanqat-qa yaq-te, no ndakin tæzømbe-votot, áv khazømbøé-matøvemém?”

Qàgoám. Ezoqam møndøgoám. Nakhei angana menás gimboogam. Khøuwa nøme, eve, yo-khøuwa, áv gembøe-eín nqægo, ‘Ndáe. Nqægo khøuwa, khæ-té qomósasáe.’ ²⁹ Yaq gembo-qavøiu, ‘Tía. No gènømbo-qasí.’ Geté vaev-te, ndego matavap gè-enénd, sasa ndøwaw, vømøsasae. ³⁰ Yaq eve, até eveqase-té-a, vøwaw, manqat kopo vømømbø-ein. Yaq ndego gendo-qavøiu. ‘Tát! Qanimáv. Ndænáv.’ Geté ndego okhoeáv.”

³¹ Yesu nqaneq emanqat gumuvotot, yaq áv gezømbe-beváp nqægo, “Ge zó, ndozo-matavap? Nakhei menas ndigu, eve-qa manqat gekha ezoqám ndøndap?”

Gindu-qavøinam, “Ndégo, yo-khøuwa.”

Yaq Yesu gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Matev soqøsoqa-us ezoqam, av teks moni upøgim ezoqam neka sakheis, ekeza kha giwiatun, ndigu zo ndølvubám, neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te vømó-øz.

³² Zapa ndógo, Zion gegeavun, neka zo ge:zømas, eqeieqei ande áv khazøté-yagát, zo ndego unimanqatinteáv. Geté teks moni upøgim ezoqam neka sakheis ekeza kha giwiatun, ndigu møndø-unimanqatiním. Zo tiqa matev ambá qazøte-qeivím. Geté até ndøgó-a, zo qambuzaneáv neka Zion unimanqatinteáv.”

Yaya etæ manqat, waen khæ keoge ezoqam-qa yaq-te (Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

³³ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Nqaneq yaya etæ manqat nøme, zøtéyogém:

Qàgoám. Ezoqam m̀ndògoám. Khae évé. Ndego waen khae ndòkhá, uta v̄o-ogi, neka waen nanga pesegim nonqo, manqei v̄o-oz, neka khae qeivi nonqo, khoev eqawat-qape v̄owev. Yaq khae ndògo, ezoqá nòme-qá zenda-té genóvé, timbòe-kewagat, ekezan manqei nòme-te v̄owav. ³⁴ Yaq waen nanga khata viav qamòkhanaz, ndego khae eve, sasae ezoqam ndòkhofotáz, ti-te ndigu, ma khae gimbòe-kewagam. Ekeza waen nanga upògim-qa ndògoám. ³⁵ Geté ndigu khae keoge ezoqam, gègavém. Ezoqa nòme gèzuím, neka nòme v̄òlaem; neka nòme nandí gini-pouwím, v̄ònanim. ³⁶ Yaq ndego khae eve, sasae ezoqa nòme mba mo:khofotáz. Geté ndigu khae keoge ezoqam, matev àv tizòmbè-matanám, av ezoqa nòme gizòmbè-matanam.

³⁷ Yaq vaev-te, ndego khae eve, ekeza yo ndòkhofotáv, ge-ein, 'Ngenek nogé yó. Ndego ndòmbò-vizumém.'

³⁸ Geté ndigu khae keoge ezoqam, khae eve-ge yo gi-ometam, ekeza mokho-mba, àv gini-einím nqægo, 'Ngenek khae eve-gé yó. Waen khae ngéneq genó-kawa-év. Zilaém. Yaq khae nqanek, ni zindapém.' ³⁹ Yaq até gindigonem, gèmv̄oinám, khae bavokho sasa ndò-ituim, pakhapakha vòmòmbò-khanòem.'

⁴⁰ Yesu nqanek yaya etæ manqat qamòmbòe-navòem, yaq gezò-ein, "Ge zó, ndozo-matavap? Ndego khae eve tendowav, gekha matev zòmatanám, ndigu khae gimbo-kewagam?"

⁴¹ Yaq gindu-qavòinam, "Ndego, ndigu ezoqa soqòsoqa ndòzitág, v̄òpakhaez. Yaq khae ndògo, keoge ezoqa vini-qá zenda-té genóvé. Tiqá zenda-té tenóvé ndigu, khata viav-te, tegi waen nanga timbo-etoumat."

⁴² Yaq Yesu gezò-ein, "Ge zó, Mbumbukiam-qa Manqat mozó-geveømem, av qæ-ein nqægo?"

'Nandi-qapi ndigu, khoev puanam ezoqam gisanqabem, ndigu m̀ndòmmò-gigiap-qape-éz, khoev puanam nonqo.

Nqanek matev, Evezøza ndòmatanám.

Ndògo qanimav tantáv, niqa b̄oi-te.'

⁴³ Yaq nakémbá, no nqazò-manqate: Mbumbukiam teqa Megeat Matev, zo-te nandògo, gévibám. Yaq ezoqa ta bawan ndigu tezò-efoám, ti-te mokho eqeieqei ndòfakhate."*

⁴⁵ Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Felisi ezoqam, nqanek yaya etæ manqat giyogem, ndigu sògo-matòvemém, ngenek ni me:manqatè.

⁴⁶ Yaq ndigu ambá gimòv̄oinamin, ndimbula-te v̄o-utòvemim. Geté ndigu ezoqa bawan-qape-qá mòe ndògoném. Zapa ndògo, ezoqa ewaqape, Yesu Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam me:vewám.

22

Yaya etæ manqat, nòkenòkem lou loge-qa yaq-te (Luk 14:15-24)

¹ Yesu yaya gezò-etæam, nòme kopo nqáneq. Gezò-ein, ² "Mbumbukiam-qa Megeat Matev kopòmba ande av nqægo:

Kawa ezoqam m̀ndògoám. Tege yo, sæva oki-qa ndògoám. Yaq ndego kawa, lou kandambaqape ndòkhakheinám, ³ neka tegi sasae ezoqam vòkhofosam, ti-te ndigu, ibugukhokhof manqa gezò-khofotam, taqa yaq-te.

21:38 21:38 Met 27:18   **21:39** 21:39 Iblu 13:12   **21:42** 21:42 Psa 118:22-23; Lom 9:33; 1 Pita 2:6-8   * **21:43** 21:43 Baebol kopokopo nòme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nòme ndògò. Ta manqat nqáneq: 44Gekha ezoqám ndego, ngingik nandi-te to:bòlav, ndego keqaniáp. Neka nandi ndigu, teqa kha-te to:bòlav, ndego peseinòváp.

Geté ndakin sasae ezoqam gizø-ein, av nqægo, yà betøndozāv, ndigu gèzømbomasí, tinduzav. ⁴ Yaq ndego kawa ezoqam, sasae ezoqā nøme ndøkhofosám, ti-te ndigu, ibugukhokhof manqa gezø-khofotam, gezø-ein, 'Nandiv ezoqam gèmozø-ein. Lou khakheitáp. No kao angana mbomømboma neka søvakra gègiap enaq-us mðezítáp, lou loge nonqo. Gigiap ate ndægo khakheitáp. Sà betøndozāv, nøkenøkem lou loge-te.' ⁵ Geté ndigu ezoqam, ma gezømbø-akha, kawa ezoqam-qa manqat, gèsanqawém. Yaq ekeza poev matev møgoném. Ezoqa nøme, ekeza khæ-te gemøsasæ, neka ezoqa nøme stoate vømøsasæ. ⁶ Neka ezoqa nøme até gindigonem, ndigu kawa-gi sasae ezoqam sègegavém, vøzítap, pakhapakha sasa zøkhaneam.

⁷ Yaq ndego kawa ezoqam, qaqa kandambá gego. Yaq até gendego, nakhag ezoqam ndøkhofotáz, ndigu ezoqam vømøzítap, pakhapakhá, ndigu tegi sasae ezoqam gízítap, neka tíqa vemíav vøsonqotøvem.

⁸ Yaq ndego kawa ezoqam, ekeza sasae ezoqam gezø-ein, 'Noqa nøkenøkem lou khakheitáp. Geté ndigu, no qazø-akha, lou namba tizilog, ndigu ezoqa soqøsoqá. ⁹ Geté ndakin nakhoa-té søzøtú-okhoát. Yaq gekha ezoqám ndigu, tozo-zømetet, sègendo-khatobát, ndigu noqa nøkenøkem lou loge-te betøndözav.' ¹⁰ Yaq ndigu sasae ezoqam sège-panqáním. Yaq gekha ezoqám ndigu, nakhoa-te gízømetín, sègendo-khatobín. Ezoqa nøme ndigu, eqeieqei, neka nøme ndigu, soqøsoqá. Yaq nøkenøkem khoev ndøgo, ùnime-khazém.

¹¹ Geté kawa ezoqam khoev-te ge-on, ezoqa gegevezo, ezoqa kopo møndu:goám ndøugu. Ndegø nøkenøkem ndabua eqeieqei uzøpøteáv. ¹² Yaq kawa ezoqam gembo-ein, 'Nøfu. Qo áv khoqotøndé-oq nqanek, nøkenøkem ndabua mbomømboma uzøpøteav ndoqogo.' Geté ndego otevatéáv, gekha manqat mbøé-ein.

¹³ Yaq ndego kawa ezoqam até gendego, ekeza sasae ezoqam, áv gezømbø-ein nqægo, 'Bov neka pingim zombó-løvønømém, neka bavokhó qazomøoginám. Bøivun-té. Yaq té-eivumát ndøgo, neka khaya vøvivisumát.'

¹⁴ Yaq Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, gezø-ein, "Mbumbukiam ezoqa kopoáv gezø-akhayam. Geté ezoqa khapímbá gevevesam."

*Yesu amba teks moni abam-qa yaq-te timbøe-matemateømemiñ
(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)*

¹⁵ Yaq Felisi ezoqam gèpíndám, matavap vømøgonem, av nqægo, Yesu beváp qazimbøé-matemateømém. ¹⁶ Yaq Felisi ezoqam, ekeza paev ezoqam ndøkhofotáz, Yesu-te, ezoqa nøme namba, ndigu Elod-te ginøzaz. Yaq ndigu gimbo-einim, "Nøméndím ezoqam. Ni møtínøtén, qo unimanqatin ezoqám. Qo ezoqam Mbumbukiam-qa poev-qa yaq-te ndoqote-zømesim, unimanqatin manqat mba qomanqaté. Qo møe mbaini, ezoqam-te. Geté qo manqat søgo-manqaté, oskiá ndøgo, ezoqa kandakanda o ezoqa khasøkhasis. ¹⁷ Qonimbí-ein. Qoqa matavap, áv khanégo? Kopømbá, Siza-te teks moni tiziabumat, ndego Lom kawa kandambaqape, ó, khæfæp?"

¹⁸ Geté Yesu tíqa matavap soqøsoqa é-møndøqéiv, gezø-ein, "Zo khavozam ezoqam, gekha zapá, no matemateam-qa ndozogo? ¹⁹ Moni mokho zøténømmøndém, ezoqam teks-te ndi-abam." Yaq ndigu moni mokho gindunðøpøzem, vøe-ometem.

²⁰ Yaq Yesu gezø-ein, "Gé, gekha ezoqam-qá bugug neka iz mó:go, nginik moni mokho-te?"

²¹ Yaq gindu-qavøinam, "Siza-qá bugúg, neka teqá íz mo:gó."

Yaq gezø-ein, “Av tægoat ndægo, Siza-qa gigiap, Siza zombó-etoumemát. Geté gigiáp ndøgo, Mbumbukiam-qa, Mbumbukiam zombó-etoumemát.”

²² Ndigu teqa manqa qavøiwat giyogem, yaq ndigu nqova ndafe kandambá. Yaq sège-ivøvé, vøzav.

Sadusi ezoqam, Yesu løvøte-te nango khandi:nat-qa yaq-te gimboe-bevøpem (Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

²³ Ta khøuwa kopo-te ndøgo, Sadusi ezoqam ndozáv, Yesu-te. Nginik Sadusi ezoqam, av gini-unimanqatinát nqægo: Ezoqa tipakhaetat, ndigu nango gemø-khandi:zák, løvøte-te. Yaq ndigu Yesu bevap mbogoném, ²⁴ gimbo-einim, “Nøméndim ezoqam. Mozes av gene-ein nqægo: Ezoqa tenanimat, yaq ndego nakheis mbaín, yaq ngæmam ndugu te-ivavat, namba qawan ndø-okíát, neka tege namba qawan, ndego genanim, patu bembøe-qatayat. ²⁵ Qotøndé-ewág, nqanek emanqat. Ni mokho-te, angana møndøgoám. Evenáp. Ate gi:goam sevén. Yaq khøuwa ndego, sævam ndø-okí. Yaq gènanim. Zas sège-iváv. Nakheis mbaín. Yaq eveqase ndø-okí, ngunuk ngæmam. ²⁶ Yaq matev até kopó. Até ndegó-a, vønanim. Nakheis mbaín. Yaq vaev até ndigú-a, emekheis, ndugu ngæmam kopo sège-kawawát, atema evenap seven ate gi:goam vømū-pakhaez. ²⁷ Yaq vaev até sævám-a, vønanim.

²⁸ Gê, ezoqa unimanqatin løvøte-te tikhandi:z, yaq ta khøuwa-te ndøgo, timø-khandi:z, ngunuk sævam, gekha ezoqam-gú zas ndøgoát? Zapa ndøgo, ndigu evenap ate gi:goam, ngunuk sævam kopo ndøkawawát.”

²⁹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zoqa matavap soqain, zo ndozo-matavap av nqægo, ezoqa tipakhaetat, ndigu løvøte-te nango gemø-khandi:zák. Zo Mbumbukiam-qa Manqat neká teqa bazaføgakh, zøtezateáv. ³⁰ Ezoqa løvøte-te nango timø-khandi:z, ndigu andé enzol ezoqam me mé:goát, ndigu yan-te ngo:yage. Nøkenøkem matev mbaín.

³¹ Geté løvøte-te toqo-khandi:q, taqa yaq-te, gê, zo mozó-geveømem, manqat ndøgo Mbumbukiam ge-ein? ³² Ndego av gene-ein nqægo, ‘No Eibleem-gé Mbumbukiám, neka Aezek-gé Mbumbukiám, neka Zekop-gé Mbumbukiám.’ Nqanek manqat ni av qaninømánd nqægo: Ndigu ezoqam zua ndøkhandi:zát, Mbumbukiam namba. Zapa ndøgo, Mbumbukiam ndego ambá av nqægo, løvøte ezoqam-gê Mbumbukiám, geté ndego khandi ezoqam-gé Mbumbukiám.”

³³ Yaq ezoqa ewaqape nqanek manqat giyogem, ndigu nqova ndafe kandambá, Yesu-qa nømendim matev-qa yaq-te.

Matev kandakanda menas ndøgo, matev ate ndægo qaløvuum (Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)

³⁴ Felisi ezoqam giyogem av nqægo, Yesu ndigu Sadusi ezoqam unime:tokáz, yaq ndigu gèpindám, manqat vø-einim. ³⁵ Yaq tigi ezoqa kopo, ndego Mozes-qa guguna manqat otevat ezoqam gegoam, Yesu matemateam-qa mbogoám, gembobevap, ³⁶ “Nøméndim ezoqam. Mozes-qa guguna manqat mokho-te, matev uni kandambaqape-in ákhanégo?”

³⁷ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Matev kandambaqape nqáne: ‘Kuku yá betaqagó, Evezøza-te, ndego qoge Mbumbukiam, uni qoqa mbøni-te neka uni qoqa nqova-te neka uni qoqa matavap-te.’ ³⁸ Matev uni kandambaqape-in nqáne. Nqanek gò:megeát. ³⁹ Geté até nqané-k-a, kandambaqapé. ‘Ezoqa nøme-te, kuku av tabetaqambe:gó, av qakeza kha-te kuku ndaqambe:gó.’

⁴⁰ Mozes-qa guguna manqat ate ndægo neka nømendim manqat ndøgo,

Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gipeaomem, nqanek matev menas-té qanø-vøgií.”

Yesu amba av nqægo, Deivid-ge zeo mba, geté ndego até tege Evezøzá (Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

⁴¹ Ndigu Felisi ezoqam, ate av-té giwaniapam, yaq Yesu tenøzø-beváp ndøgo, gezø-ein, ⁴² “Gé, zo ndozo-matavap? Mesaya ndego, Mbumbukiam tendo-khofotav, ndego gekha ezoqam-gé zeð?”

Yaq gimbo-qavøinam, “Ndego Deivid-gé Zeó.”

⁴³ Yaq Yesu gezø-ein, “Av tægoat ndægo, yaq gekha zapá, Deivid ndego Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te, Evezøza gembo-akha? Manqat ndøgo, Deivid ge-ein, nqáneq:

⁴⁴ Evezøza Mbumbukiam, noge Evezøza, äv gembøe-eín nqægo,
‘Noqá nakeamo zenda-té qanøqóm.
Até qóqotát, atema no qogí qaqa ezoqam,
qoqa zenda tokhotapak mokho-te vøtaqambú-äb.’

⁴⁵ Gé, Deivid ndego Mesaya, Evezøza ndembo-akhayam, yaq ngenek Mesaya, äv kené-Deivid-ge-zeo-ev?”

⁴⁶ Yesu nqanek bevap manqat gezø-ein, ndigu Felisi ezoqam kopømba mbain, gembó-qavøinäm. Yaq ta khøuwa-qa zita-te, ezoqa møe ndøgoném, Yesu bevap nøme vømbøé-goném.

23

Yesu ezoqa Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam-qa yaq-te gegugub (Mak 12:38-39; Luk 11:43, 46; 20:45-46)

¹ Yesu ekeza paev ezoqam neka ezoqa ewaqape gezø-ein, ² “Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam, Mozes-qa iziz ndøndapém, zo ndi:zømesim. ³ Yaq nakémbá, zo tiqa manqat, o-mba zømbøndapé, neka matev ate ndægo vøgó, av ndizømbe-manqate! Geté tiqa matev mbòpæev. Zapa ndøgo, matev ndøgo, ezoqa nøme ndi:zømesim, ndigu ekezan matønumáv. ⁴ Ndigu ezoqam-qa nqanqa-te, viniv-qape mo-aumatún. Yaq ezoqa amba-amba me-eqagimatún. Geté ndigu zenda-qase aumáv, ezoqa vøzømbé-tøkeät, ndigu nqanek viniv ndi-eqawat. ⁵ Ndigu matev ate ndægo, ezoqa qeivi nonqo mba ndøgoatún. Mboges-qase ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat-qase ndøu-peawap, tiqa kawa-pap-te neka pingim-te giløvønnumatun, kandakandá sege-khakheinumatún, neka ndabua gi-uzamin, gi loloákh segezø-følæpát. Yaq ezoqa iz tiabezømbe-eqawát.* ⁶ Ndigu tözømbe-khaneät ndøgo, lou loge kandakanda-te neka guliguli khoev-te, iz akhayapak-qá qonam nonqo-té gíqonumát, ⁷ neka ezoqa ewaqape, maket manqe-te, ndigu khaiya mboma manqat vizap-us bezø-manqate, neka ‘nømendim ezoqam’ sasa bezø-akhayam. ⁸ Geté zo, ‘nømendim ezoqam’ bezø-akhayám. Zapa ndøgo,

22:42 22:42 Zion 7:42   **22:44** 22:44 Psa 110:1; Met 26:64   **23:3** 23:3 Mal 2:7-8   **23:5** 23:5

Met 6:1; Exo 13:9; Deut 6:8; Num 15:38-39   * **23:5** 23:5 Nginik Felisi ezoqam, Mbumbukiam-qa Manqat-qase, pepa-té gini-peaomemín, mboges-qasis-te vønqeutumemin, neka kawa-pap-te neka pingim-te vøløvønømemin, giguligulimam. Ndigu äv gini-matavupám nqægo: Ndøgo Mbumbukiam-qá poév, matev av nqægo gimatønumam. Taqa yaq-te qoté-geveäm, Exo 13:9, 16, neka Deut 6:4-9 neka Deut 11:13-21. Neka tiqa ndabua-te, gi loloákh segezø-følæpám. Yaq ezoqa tini-zøtezin ndøgo, ndigu Mbumbukiam-qá sasae ndøgoatún. Taqa yaq-te qoté-geveäm, Num 15:37-41. Geté ndigu Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, nqanek matev ate ndægo, ekeza iz eqawat nonqo mba me:matønumám.

zo nɔmɛndim ezoqa kopo zɔmbegó. Geté zo evenáp. Vinivinimba mbain.
⁹ Neka zo ezoqa 'Tat' mbo-akhâyám, nqanek manqei-qape-te. Zapa ndógo, zo tat kopo zɔmbegó. Ndégo, yan-te ngo:yage. ¹⁰ Neka zo 'megeat ezoqam' bezɔ-akhâyám. Zapa ndógo, zo megeat ezoqam kopo zɔmbegó. Kelisó.
¹¹ Gekha ezoqám kandambaqape ndego, zo mokho-te, ndego zogé sasae ezoqam begó. ¹² Zapa ndógo, gekha ezoqám ndego, ekeza iz te-eqat, teqa iz gévoatát. Neka gekha ezoqám ndego, ekeza iz tevoatat, teqa iz gé-eqatát."

Yesu Mozes-qa guguna manqat nɔmɛndim ezoqam neka Felisi ezoqam, tiqa manqa-zapazapa gezɔ-vɔndɔyam

(Mak 12:40; Luk 11:39-52; 20:47)

¹³ Yaq Yesu manqat nɔme ge:zɔmas, gezɔ-ein, "Zo mɔzo-soqoéz, zo Mozes-qa guguna manqat nɔmɛndim ezoqam neka zo Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám. Zo mboqog, zɔto-tokóvém, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te, ezoqa vɔe-ɔz. Zo zɔkezan onimáv. Neka ezoqam ndigu, onim-qa ndigu, zo zɔzɔmbe-khafaép.†

¹⁵ Zo mɔzo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat nɔmɛndim ezoqam, neka zo Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám. Zo qamba-qambá ndozo-okho neka ndozo-ane, ezoqa kopo-qa ndozovawe, zo tezɔpaev. Yaq ndego zo tezɔpaev, zo manqa-zapa-te nɔme mba zotóveém, áv taoká, av zo zɔkezan ndozɔte:go. Yaq até ndegó-a, gɔinam-té gemówáv, zo namba.

¹⁶ Zo mɔzo-soqoéz. Zo bɔi waev mbain ezoqam, ituza-qa zogó. Geté até zó-a, bɔi waev mbain. Zo áv qazɔte-manqaté nqáégo, 'Ezoqa Mbumbukiam-qa khoev-qa iz-te, manqa mbusa teve, geté manqa mbusa geawateav tɔgoat, ndógo kopómbá. Mbumbukiam te-te ndego yaq-fia gétayák. Geté ezoqa gol-qa iz-te, ndógo Mbumbukiam-qa khoev-te ndóuve, manqa mbusa teve, yaq ndego manqa mbusa até begeawát.' ¹⁷ Ge zó, matavap neka bɔi waev mbain ezoqam, gɔiáp kandambaqape ákhanégo? Gól, ó, Mbumbukiam-qa khóev? Gól, ndógo khókhó. Geté Mbumbukiam-qa khoev-te qamɔ-oein, ndógo tɔmegiáp-qape-ín, vɔmɔ-Mbumbukiam-qa-giáp-in.

¹⁸ Neka zo nɔme, áv qazɔte-manqaté nqáégo, 'Ezoqa lou-qase-qa iz-te, manqa mbusa teve, ndógo Mbumbukiam-te sɔvakha gɔiáp ndilɔvutam, gete manqa mbusa geawateav tɔgoat, ndógo kopómbá. Mbumbukiam te-te ndego yaq-fia gétayák. Geté ezoqa sɔvakha gɔiáp-qa iz-te, manqa mbusa teve, ndógo lou-qase-te to:ve, yaq ndego manqa mbusa até begeawát.' ¹⁹ Zo bɔi waev mbain ezoqam, gé, gɔiáp kandambaqape ákhanégo? Ndógò, sɔvakha gɔiáp, o ndógò, sɔvakha lɔvutam nonqo, Mbumbukiam-qa khoev-te ndógu? Sɔvakha gɔiáp ndógo, khókhó. Geté sa ndógo, tɔme-giáp-qape-ín, sɔvakha lɔvutam nonqo toqomo:ve, vɔmɔ-Mbumbukiam-qa-giáp-in. ²⁰ Yaq nakémbá. Gekha ezoqám ndego, sɔvakha gɔiáp lɔvutam nonqo-qa iz-te, manqa mbusa teve, ndego manqa mbusa, gɔiáp menas-qa iz-té genóvé, sɔvakha lɔvutam nonqo neka gɔiáp ate ndáego, ndógo ndo:ve. ²¹ Neka gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-qa khoev-qa iz-te, manqa mbusa teve, ndego até Mbumbukiam-qa iz-té-a, vóvé. Zapa ndógo, Mbumbukiam ndógo teyagé. ²² Neka gekha ezoqám ndego, yan-qa iz-te, manqa mbusa teve,

23:11 23:11 Met 20:26; Mak 9:35; Luk 22:26   **23:12** 23:12 Job 22:29; Prov 29:23; Luk 14:11; 18:14

† **23:13** 23:13 Baebol kopokopo nɔme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nɔme ndógò. Ta manqat nqáne: 14Zo mɔzo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat nɔmɛndim ezoqam, neka zo Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám. Zo ngængæm zɔzɔmbe-khavozumatún, tiqa khoev neka gɔiáp vozozɔ-aqonumatun. Neka zo ezoqa ewaqape-qa bɔi-te, guliguli loloakh sozogoatún. Yaq nakémbá zoqa yaq-fia, viniv kandambá tozomɔ-ndapem.   **23:16** 23:16 Met 15:14   **23:22** 23:22 Isa 66:1; Met 5:34

ndego Mbumbukiam-qá qonam nonqo-qá iz-té genóvé. Zapa ndógo, yan ndógo, Mbumbukiam-qá qonam nonqó. Neka ndego, manqa mbusa, até Mbumbukiam-qá iz-té-a, vóvé.

²³ Zo mózo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat nómendim ezoqam neka Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám. Zo até avøe gigiap uni khasøkhasis-ín-a, qazøtøndo-pe:tatun, zòqqaemín, qaqageap vømø-ten-in, yaq qatoat kopo, Mbumbukiam vozombø-etøomemín. Matev khasøkhasis av nqægo, zo mözogoatún. Geté matev kandakanda, Mbumbukiam-qa guguna manqat-te nqapeawap, zòsanqawatún, kopømba ande av ezoqa nøme-te, matev eqeieqei matanam matev, neka tanakh matev, neka unimanqatin matev. Matev eqeieqei khasøkhasis tozogoat, ndógo kopømbá. Geté gigiap-qape ndógo, matev eqeieqei kandakanda tozogoat. ²⁴ Zo bøi waev mbain ezoqam, ituza-qa zøgó. Geté até zó-a, bøi waev mbain. Zo yaf-te, piopam zoqombinamin. Geté kemol-qapu ndu:vøete, zo sòzo-khoutøve:mín.

²⁵ Zo mózo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat nómendim ezoqam neka Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám. Zo kap neka melek, mumat mba zoto-sunguzumatún. Geté mokho-te ndøugu, khavim-ús. Ta kap neka melek ndógo, zó. Zoqa mokho-te, gigiap qovet møqæ neka zøkeza kha mba qeivi matev zømbu:gú. ²⁶ Zo Felisi ezoqam, zo bøi waev mbain. Bugukhokhof, mokho-té qazonø-sunguzám. Yaq até bavokhó-a, segébaæás.

²⁷ Zo mózo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat nómendim ezoqam neka Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám. Zo andé manqei-pakha ozáp. Bavokho ndógo, khakheitáp neka busøgeáp neka voqoát. Geté mokho-te ndøugu, bazag neka peakha vøvanq mba mu:gú. ²⁸ Zo até kopó. Bavokho nandozo-keoge, bugug eqeieqei. Geté zoqa mokho-te nandøugu, khavozam neka manqa-zapazapá qazømbe-tøtøvøyám.

²⁹ Zo mózo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat nómendim ezoqam neka Felisi ezoqam. Zo khavozam ezoqám. Zo Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam neka gekha ezoqa eqeieqei nøme, ibugukhokhof giyageapam, khoev qanqanimav zozø-puanumatún, tiqa manqei-pakha-te, neka vozozø-fegatun. ³⁰ Neka zo áv qazøte-manqatatún nqægo, 'Ni amba nigí atanakha-zapazapaza-qa khøuwa-te tizi-yagein, ni ndigu ambá nizø-tøkeák, ndigu Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gizitagat.' ³¹ Zo av ndözøte-manqate, yaq zo áv qazøte-vøndæmét nqægo, zo tigí zí, ndigu Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gizitagat. ³² Sáq. Vø-apét. Nandav matev, ùnime:-khouím, av zogi atanakha-zapazapaza-gi:matønumam.

³³ Zo waza soqøsoqa. Ge zò ndozo-matavap, gøina wageap-qa møe, áv khazømbøé-khokhöz? ³⁴ Nqáe! No Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam neka matavap loloakh ezoqam neka nómendim ezoqam notøndø-khofosumát, zo-te. Geté zo ndigu ezoqa nøme, pakhapakha zozø-khanæmát, neka nøme tae mutui-te vozó-tøkebumát, neka nøme Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te vozó-febumát, neka vemiyav nøme-te atema vemiyav nøme-te vozó-ngeasumát. ³⁵ Yaq nakémbá, ezoqa eqeieqei ate ndi:gu, pakhapakha gizø-khanæmam, Eibol gilaem, qamat, atema zo Zekalaya, Belekia-ge yo, pakhapakha qazombo-khanøem, yaq Mbumbukiam-qa khoev-a, yaq søvakha gigiap løvusam nonqo lou-qase-te, taqa yaq-fia nqosøgeap zo-té qanø-nqeiivøém. ³⁶ No unimanqatin nqazø-manqate: Nqanek yaq-fia nqosøgeap ate nqægo, zó-té qanø-nqeiivøém, zo ndakin nqazoyage."

*Yesu Zelusalem-ak-qa mbøni qambova
(Luk 13:34-35)*

³⁷Yaq Yesu manqat nøme ge-ein, “Zelusalem, Zelusalem, zo Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, pakhapakha ndozozø-khaneam, neka nandi ndøzøtè-zitøge, ndigu Mbumbukiam zo-te ndendo-khofosam, no khøuwa kopoáv, baqa amba nøte-eqagimám zo-te, kopømba ande av kokolok evo nduigu, nakheis gukhatobin, ekeza taf mokho-te vø-ozin. Geté zo gèzømbø-qasi:vám. ³⁸Nqáe! Zoqa khoev nqanek, gésoqá. Ezoqam mbaín, segégoát. ³⁹No nqazø-manqate: Zo no nango naqanøká zónømendamá. Geté ta khøuwa-te ndøgo, sa tøzøtè-nømendám, zo tozo-einim, av nqægo, ‘Mbumbukiam ngenek ezoqam bèkhakheinøvé, Evezøza-qa iz-te ngegeav!’ ”

24

*Mbumbukiam-qa khoev tøsoqa
(Mak 13:1-2; Luk 21:5-6)*

¹Yesu Mbumbukiam-qa khoev ge-ivav, nakhoa gegeveat, yaq ekeza paev ezoqam tinduzáv ndøgo, gimbo-einim, “Qotéqéiv. Khoev mbomømbomá ndøpuate, Mbumbukiam-qa khoev uta mokho-te.”

²Yaq Yesu gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Khoev ate ndægo, ndozoqeivi, manqei-té qamø-khakhandám. Nandi kopo nøme, nandi nøme-te, gó:zaveák.”

*Viniv vinivinimba tøfakhanam
(Mak 13:3-13; Luk 21:7-19)*

³Taqa zita-te, Yesu Oliv manqei poyat-té genøwáv, vømøqom. Tegi paev ezoqam mba ndøgoám, te namba. Yaq áv gimboe-bevøpém nqægo, “Qonimbí-ein. Matev nandav qoqote-manqatam, gekha khøuwá qanéfakhán? Neka andé gekha matev mé nitíqeivím, ni tøtinøten, av nqægo, qo qotøndø-qavāq neka nqanek manqei-qape gemø-navøém?”

⁴Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Aiyá qagó. Zo ezoqa betúbám. ⁵Ezoqa kopoáv, noqá iz-té gindú-okhoát. Ndigu ezoqa áv gizømbé-manqatát nqægo, ‘No Kelisó’, neka ezoqa kandambá titubumat. ⁶Zo nakhag-qa yaq-te tozo-ewagat neka nakhag u vozø-ewagát, zo møe ndøgó. Matev av nqægo, ndøkhaefakhanám. Geté manqei-qape-qa vaev zuá. ⁷Manqei nøme, manqei nøme namba, nakhag ndøgoát, neka kawa ezoqa nøme-qa bawan, kawa ezoqa nøme-qa bawan namba, vønøfeapát. Manqei nøme-te, lou mbaimbai zøwagát, neka manqei nøme-te, manqei vøkukuvøemát. Manqei vinivinimba. Kopoáv. ⁸Geté nqanek matev ate ndægo, ngazu mbá. Ndøgo kopømba ande av-té, sævam tui-ova, nqosøgeap ande tuikhantav.

⁹Zo ndøgavemát neka vøngiæzotát, løvøte-te sasa ndø-abumát. Manqei-manqei ate ndægo, zo gezø-sanqawupát, no zapaya. ¹⁰Ta khøuwa-te ndøgo ezoqa kopoáv, tiqa unimanqatin no-te segemø-ivøvemát. Ndigu yaqyaq-a gésanqambupát neka qaqa ezoqam-qa zenda-te izuizu vø-abumát. ¹¹Yaq khavozam manqa vevezam ezoqam ndøfakhanám, kopoáv, ezoqa kopoav vøtubám. ¹²Yaq matev soqøsoqa sa tønø-khouwevtét. Yaq ta zapaya ndøgo, ezoqa kopoáv, tiqa kuku matev segezø-navøém. ¹³Geté gekha ezoqām ndego, bazaføgakh-us teyat, atema vaev-te, ndego ndømø-khandí:v. ¹⁴Manqat

Mbomambaqape, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te, ezoqa sugumú-zømesimít, manqei-qape ate nqægo. Bawan viniviniimba ate ndægo, sugumú-ewagét. Manqei-qape-qa vaev, khæ ndøfakhán.”

Gigiap soqaqape tøfakhan Mbumbukiam-qa khoev-te, Zelusalem taon-te
(Mak 13:14-23; Luk 21:20-24)

¹⁵ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo gigiap soqaqape zóqeivim, ndøgo Deniel, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, ge:manqatam. Mbumbukiam-qa khoev-té qanú-wuøyát. Geté khafeap kandambá, gigiap av nqægo tøu-wuøyat ndøugu. (Gekha ezoqam ndego, nqanek manqat tegeveam, mokho bèmboqeiv.) ¹⁶ Zo nqanek gigiap tozoqeivim, yaq gekha ezoqam ndigu, Zudia plovins-te tiyagat, manqei popotap-té giabenø-khokhóz. ¹⁷ Gekha ezoqam ndego, khoev ova to:yat, ndego khoev mokhote bè-øn, gigiap vømøndó-upøgim. ¹⁸ Neka gekha ezoqam ndigu, khæ-te tisasætet, ndigu ndabua upøgim-qa bevèséz. ¹⁹ Ta khøuwa-te ndøgo, ti-te ndigu unimé-soqá, sakheis emu-us ndigu neka nakhei tete ndizøloge. ²⁰ Mbumbukiam zombó-vi:mát. Nqanek matev, qozaq viav-te o Sabat khøuwa-te, befakhán. ²¹ Viniv ndøgo, ta khøuwa-te tøfakhan, føgakh-mbá tantáv. Mbumbukiam manqei-qape ande ge:khakheinam, atema ndakin, matev føgakh-qape fakhaneáv, av ta khøuwa-te ndøgo vevezam tæfakhan. Yaq até taqa zita-té-a, matev føgakh-qape av nqægo, nango gemø-fakhanák. ²² Geté Mbumbukiam matavap é-møndo:vé, av nqægo, khøuwa ndø-tokhopogeaqasi:z. Mbain tøgønín, yaq ezoqa kopo ambá gemø-khandi:vák. Mbumbukiam, khøuwa, ti zapaya ndígu tené-tokhopogeaqasi:z, ndigu ekezan gevevesam.

²³ Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa tezo-ein, av nqægo, ‘Ngé! Keliso ngének,’ ó, ‘Ndé. Keliso ndégo,’ yaq zo ndø-unimanqatiním. ²⁴ Zapa ndøgo, khokho Keliso neka khokho Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ndøfakhanám. Ndigu matev kandakanda neka umingiap matev ndømatønumát. Yaq kopømba tøgønín, até ndigú-a, Mbumbukiam ekezan gevevesam, ambá ndætubám. ²⁵ Ndakin zo mözøte-zøté. Møezø-ein, matev av nqægo, ndømø-fakhanám.

²⁶ Yaq nakémbá, ezoqa zo tizø-manqatat, av nqægo, ‘Ndæ! Ndego ndendóya, leg-av manqei-te,’ yaq zo ndøgo ndøzáv. O tizø-manqatat, av nqægo, ‘Ndæ! Ndego ndendópewe,’ zo ndøgo ndø-unimanqatiním. ²⁷ Zapa ndøgo, Ezoqam-ge Yo tegeav, nakhamas-té gendó-fakhán. Andé ndand mé:vøiyám, ndøgo khaiya ate ndægo sa tumukhazet, khøuwa vøndé-fakhanín-a, vømé-sinanín.

²⁸ Søvakha pikia ande áv kenéveát, koe ndøgo tinø-piain.”

Yesu nango tendoqavan
(Mak 13:24-27; Luk 21:25-28)

²⁹ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Matev føgøføgakh khøuwa timi-nasinim, yaq nqova mbain, khøuwa waev segembó-navøém, neka løvøyak beawap mbain, neka nduku yan-te ngo:go vøndó-o:áz, neka gigiap føgøføgakh, yan-te nqo:go, vókukuvøém. ³⁰ Yaq yan-te nqo:go, Ezoqam-gé Yo-qa khakhatap ndøfakhán. Yaq bawabawan ate nqægo, manqei-qape-te nqago, mbøni zombóvá neka vø-eivám. Yaq Ezoqam-gé Yo ndø-ometám. Khaiya ozoz-té genøgeáv. Bazaføgakh-ús neka waev-qape-ús.

³¹ Yaq kipi ndówáv. Wag gembóe-eqavét. Yaq ndego ekeza enzol ezoqam ndókhofosám, manqei-qape ate nqægo, khóuwa vóndē-fakhanin-a, vómē-sinanin, neka sanqa-sanqa vómbō-anam. Yaq gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam gevevesam, manqei-qape ande áv khandéavet, enzol ezoqam gémováb.”

Yesu ge:zomas, ande áv kintzótéz, av nqægo, teqa qavøne khóuwa avønín (Mak 13:28-31; Luk 21:29-33)

³² Yaq Yesu manqat nøme ge:zomas, gezø-ein, “Zo fig tae-té qazóté-zótéz. Tang-te mbusa tófakhanam, esokho vóqabám, yaq zo mózøte-zøtezín, wavam khóuwa avønín. ³³ Yaq matev até kopó. Zo nqanek matev ate ndægo tozo-qeivimat, no qate-manqatavun, yaq zo sòzøtè-zótéz, Ezoqam-ge Yo, avønín gendóqaván.

³⁴ No unimanqatín nqazø-manqate. Ezoqa nøme, ndakin ngiyage naqanøká gépakhaezák. Até géyagát, atema ta khóuwa-te ndøgo, nqanek matev ate ndægo vómú-fakhanám.* ³⁵ Yan neka manqei-qape ndòmø-navøém. Geté noqa manqat gemø-navøemák.”

Ezoqa mè:zøtezák, Yesu gekha khóuwa-tē gendé-qavan (Mak 13:32-37; Luk 17:26-30, 34-36)

³⁶ Yaq Yesu manqat nøme ge:zomas, gezø-ein, “Ezoqa mè:zøtezák, nqanek matev gekha khóuwa-tē neka khóuwa iz-tē qanéfakhán. Até enzol ezoqám-a, yan-te ngo:yage, neka até Yó-a, zøtezteáév. Geté Eve yakhapús sege-otév.

³⁷ Ezoqam-ge Yo-qa qavøne khóuwa áv tønégóát, av Noa-qa khóuwa-te qægoam.

³⁸ Ta khóuwa-te ndøgo, khouwat-qape fakhaneav qagoam, ezoqa lou loge zøgoupám, neka izam vøzø-goupam, neka sakhei vøzøkímam-a, vø-etoumam, até gemát, atema Noa khagua-qape-te vøu-on. ³⁹ Ndigu mè:zøtezák, ande gekha matev me ndófakhán ti-te, atema vøndø-khouwa, vøngiæzo. Yaq Ezoqam-ge Yo tendóqavan, matev até kopó, áv tønéfakhán. ⁴⁰ Ta khóuwa-te ndøgo, ezoqa menas khæ-te tisasætet, nøme ndego, Mbumbukiam ndøndáf. Geté nøme ndego, segé-iváv. ⁴¹ Neka sakhei menas, flawa timivisumít, nømu ndugu, Mbumbukiam ndøndáf. Geté nømu ndugu, segé-iváv. ⁴² Yaq nakémbá. Gø:feazoát. Zapa ndøgo, zo khóuwa neka khóuwa iz zøtezøtezák, zoge Evezøza te:fakhan. ⁴³ Gëmbo-mataváp: Khoev eve amba te:-otevin, av nqægo, ande gekha khóuwa iz-te, aqonam ezoqam tendowav, yaq ndego ambá gé:buvák. Geté ambá sege-tiawatín. Yaq ndego aqonam ezoqam ambá gembótakák, khoev sa tembo-nqawain. ⁴⁴ Yaq nakémbá. Até zó-a, zo vò:khakheinám. Zapa ndøgo, Ezoqam-ge Yo, ta khóuwa-te ndøgo tendéqaván, zo matavapøteav tøgøat, ndego tendóqavan.”

Yaya etæ manqat, sasae ezoqam eqeieqei neka sasae ezoqam soqqaqape-qa yaq-te

(Luk 12:41-48)

⁴⁵ Yaq Yesu manqat nøme ge:zomas, gezø-ein, “Gekha sasae ezoqám, ndego eqeieqei neka matavap loloakh-us? Sasae ezoqam eqeieqei neka matavap loloakh-us av ngé:go. Tege kawa ezoqam, manqei nøme-te tewav, yaq ndego sasae ezoqam, keoge ezoqam teve, teqa khoev teqeivat neka tegi sasae

---

24:31 24:31 1 Ko 15:52; 1 Tes 4:16   **24:34** 24:34 Met 16:28   * **24:34** 24:34 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndego Mbumbukiam-qá khoev ngi:wat-qa yaq-té abete-manqatám, neka gekha matev viniviniimba nøme ndøgo, ta khóuwa-te ndøgo tófakhanam.   **24:35** 24:35 Met 5:18   **24:36** 24:36 Kel 1:7; 1 Tes 5:1-2   **24:37** 24:37 Gen 6:5-8   **24:39** 24:39 Gen 7:21-23   **24:42** 24:42 Met 25:13   **24:43** 24:43 Luk 12:39-40; Veve 16:15

ezoqa nōme, khōuwa eqeieqei-te lou vōzō-etoumāt, ⁴⁶ yaq vaev-te nqawa tendoqavan, teqeiv av nqægo, ndego sasae eqeieqei ndōgōt, ndego sasae ezoqam kopōmbá, khanakhanákh. ⁴⁷ No unimanqatín nqazō-manqate. Ndego kawa ezoqam gigiap ate ndōmbōego, keoge ezoqam ndégo tévé, ngenek sasae ezoqam.

⁴⁸ Geté ndego sasae ezoqam, soqaqape tegoat neka av te:matavupat nqægo, noge kawa ezoqam nakhamas-te gendō-qavanāk, ⁴⁹ yaq ndego tegi sasae kopōmba ezoqam kha zōkhanæmāt, neka lou vōlogāt neka ibōkha soqa vō-izumāt, ezoqa nōme namba, ndigu oskia gi-izumatun, ⁵⁰ yaq tege kawa ezoqam ta khōuwa-te ndōgo tendéqaván, ndego sasae ezoqam khakheinōpōteav tōgoat neka otevatēav vōgoāt, ndego tefakhan. ⁵¹ Yaq kawa ezoqam, ndego sasae ezoqam, yaq-fia nqosōgeap mbó-etoám. Yaq-fia kandambá teta, te-te ndego. Yaq ndōgo tenō-khofotáv, ma khavozam ezoqa nōme ndi-gu. Yaq té-eivumāt ndōgo, neka khaya vōvivisumāt.”

25

Yaya etæ manqat, mbasōnakheis ten-qa yaq-te

¹ Yaq Yesu manqat nōme ge:zōmas, gezō-ein, “Ta khōuwa-te ndōgo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, ande áv qanégoát nqægo:

Mbasōnakheis mōndōgoám. Tén ate gi-goam. Ezoqam, sævam te-oki, qatōzu-qa ndōgoám. Lampá namba me:záv. ² Faev nōme ndigu, matavap loloakh-ús. Geté faev nōme ndigu, matavap loloakh mbain. ³ Ndigu matavap loloakh mbain mbasōnakheis, oil nōme upōgipōteáv, lampa-te qouzam nonqo.* ⁴ Geté ndigu matavap loloakh-us, oil nōme mōndō-upōgím. ⁵ Yaq ndego ezoqam, sævam te-oki, yakha mōndævá. Yaq ndigu mbasōnakheis, venanqei zōvín, vōfōyam, venanqei sasa ndōsōmbiam.

⁶ Yaq qamō-umba ndōgo, ezoqa tindi-akhaém, ‘Ezoqam sævam te-oki, ngégeav! Mōzotōndozáv. Zimbōé-qatōzém.’ ⁷ Yaq ndigu mbasōnakheis ten ate gi-goam, sūgumusúz, tiqa lampa waev vō-khouwe-khouwevam. ⁸ Yaq ndigu matavap loloakh mbain mbasōnakheis, matavap loloakh mbasōnakheis gizō-ein, ‘Ni oil zoni-etoám, zoqa nanda. Niqa lampa avonín gékhouvōém.’

⁹ Yaq matavap loloakh mbasōnakheis gindu-qavōinam, ‘Nakhoa mbain. Oil nqanek nqanigu, kopōmba mbain, zo vōizō-etoám neka ni nikeza nonqo. Geté oil wí ezoqam-té qanōzáv, nōme vōmōwi.’ ¹⁰ Yaq ndigu vōzav. Geté gi-ivōvem, ndego ezoqam sævam te-oki, tēnefakhán. Yaq mbasōnakheis faev ndigu, go:khakheinam, namba me:záv ndego, neka nōkenōkem lou loge-te vōmō-oz. Yaq mboqog keoge ezoqam, até gindigonem, mboqog vōtokōzem.

¹¹ Yaq vaev até ndigú-a, matavap loloakh mbain mbasōnakheis, vōfakhaz. Gi-akhaem, ‘Khanánqa. Khanánqa. Mboqog qoní-mboqozó!’ ¹² Geté yaq ndego sævam te-oki, gezō-qavōiu, ‘Áv taoká. Nō nōtenōtenák zo.’”

¹³ Yaq Yesu nqanek yaya etæ manqat qamōmbōe-navōem, gezō-ein, “Yaq nakémbá. Gō:feazoát. Zapa ndōgo, zo khōuwa neka khōuwa iz zōtezōtezák, Ezoqam-ge Yo te:fakhan.”

24:47 24:47 Met 25:21, 23   **25:1** 25:1 Veve 19:7; Luk 12:35   * **25:3** 25:3 Ta khōuwa-te ndōgo, kelesen mbain. Geté ezoqa oliv oil ndōqozumám, tiqa lampa-te. Ta oil ndōgo, oliv tae nanga-qá ét. Nandí gini-pesegimám, oil sasa ndōwain.   **25:11** 25:11 Luk 13:25-27   **25:12** 25:12 Met 7:23
25:13 25:13 Met 24:42

Yaya etæ manqat, sasae ezoqam-qa yaq-te, kawa ezoqam moni gezø-etoam, ti:sasaetat

(Luk 19:11-27)

¹⁴ Yaq Yesu yaya etæ manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Mbumbukiam-qa Megeat Matev, ande äv qanégoát nqægo:

Ezoqam mõndøgoám. Manqei nøme-te okho-qa ndøgoám. Yaq ndego ekeza gigiap, sasae ezoqam-qá zenda-té genø-awám, timbøe-qeivat. ¹⁵ Sasae ezoqa nøme, moni pus fáev gembo-etoam. Nøme ndego, menás. Neka nøme ndego, kopó. Moni ndego gezø-etoumat, ndógo tø-einin, tiqa matev egeieqei neka zøtezat, ande äv khazømbëgo. Yaq ndego até gendego, vøwav. ¹⁶ Yaq ndego ezoqam, moni pus faev ge-upøzo, gème-sasáe, moni pus faev nøme vøqas. ¹⁷ Yaq até ndegó-a, moni pus menas ge-upøzo, nøme menas vøqas. ¹⁸ Geté ndego ezoqa nøme, moni pus kopo gendapaz, manqei mba ndø-óz, tege kawa ezoqam-gi moni vøkhonab.

¹⁹ Yaq mõi-mbá sege-awám, tige kawa ezoqam nqawa tēändø-qāvān. Yaq gezøbevap, ‘Nginik nogi moni, äv khazømbøé-matønnumam?’

²⁰ Yaq ndego sasae ezoqam, moni pus faev ge-upøzo, faev nømé namba sùgumu-upøzotavún, neka moni ate gi:goam, kawa ezoqam vømbø-etoam, gembo-ein, ‘Káwa ezoqam. Qotézømet. Moni pus faev ndigu, noqa zenda-te qoqo-ab, no moni pus faev nøme nøteqás. Moni ate ndi:gu, nginik.’

²¹ Yaq ndego kawa ezoqam gendo-ein, ‘Mbomambaqapé. No khanakhanákh. Qo sasae ezoqam qanimáv. Gigiap-qase ndøgo, qoqa zenda-te qæve, qo egeieqei qombo-kewagám. No gigiap nøme mba nøtaqambó-etoám, toqombo-kewagat. Vøndo-óq. Khanakhanakh zìgoném, no namba.’

²² Yaq até kopó, ndegó-a, sasae ezoqam, moni pus menas ge-upøzo. Kawa ezoqam-te gewav, äv gembøe-ein nqægo, ‘Káwa ezoqam. Qotézømet. Moni pus menas ndigu, noqa zenda-te qoqo-ab, no moni pus menas nøme nøteqás. Moni ate ndi:gu, nginik.’

²³ Yaq ndego kawa ezoqam gembo-ein, ‘Mbomambaqapé. No khanakhanákh. Qo sasae ezoqam qanimáv. Gigiap-qase ndøgo, qoqa zenda-te qæve, qo egeieqei qombo-kewagám. No gigiap nøme mba nøtaqambó-etoám, toqombo-kewagat. Vøndo-óq. Khanakhanakh zìgoném, no namba.’

²⁴ Yaq até ndegó-a, ndego moni pus kopo gendapaz, vøndø-on. Yaq ndego kawa ezoqam äv gembøe-ein nqægo, ‘Káwa ezoqam. No mõtenøtén, qo matev føgakh-qape ezoqám. Qo gigiap sòqo-peain. Geté khae sasae kandakanda, ezoqá nøme qagoatún. Qo toqopewát ndógo, qo qakezan ogekħæmav ndoqogo. ²⁵ Yaq nakémbá. No møe nogoám. Yaq no qogi moni nõkhonáb. Manqei-té qæmø-otáz. Yaq ndakin qogi moni nginik.’

²⁶ Yaq ndego kawa ezoqam gendo-ein, ‘Qo sasae ezoqam soqain neka wau-qapé. Qo ndoqo-matavap, no ezoqa matev føgakh-qape, no avøe gigiap qæpetatun, no nõkeza ogekħæmav ndøgo, ²⁷ yaq qo moni, ambá moni nqeisam nonqo-té qomø-utazín. Yaq no ndakin qatøndo-qavan, ndigu moni elavøqase, bèkhouwezín, tæ-upøzoin.’

²⁸ Yaq ndego kawa ezoqam ge-ein, ‘Moni pus kopo, vøe-viomém. Yaq ndégo tozombó-etøomém, ndego moni pus ten ndimbogo. ²⁹ Zapa ndógo, gekħa ezoqám ndego, gigiap ndømbogo neka egeieqei vømbó-kewagát, no nøme mba nømbøé-etoám. Geté ndego, gigiap egeieqei keogeav tøgoat, até ndegó-a, gigiap-qase ndømbogo, nøtéviwám. ³⁰ Ngenek wau ezoqam,

bavokhó qazonó-oginám. Bøivun-té. Yaq té-eivumát ndógo, neka khaya vøvivisumát.' ”

Manqa ovøyam kandambaqape tøfakhan

³¹ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Ezoqam-ge Yo tegeav, ndego kawa ezoqam ndógeáv. Bazaføgakh-ús neka waev-ús. Ndego ekeza enzol ezoqam ate ti:goat namba mé:geáv. Yaq ekeza kawa qonam nonqo qanimav-qape-té gonóqotáv. ³² Yaq bawabawan ate ndi:gu, teqá megemege-té ginómøváb. Yaq ndego ezoqa ewaqape, géqatøzó. Av gené-qatøzó, av sip keoge ezoqam gi:goatun, sip mba vini, neka naningus mba vini. ³³ Ezoqa eqeieqei, ekeza nakeamo zenda-té genó-áb, neka ezoqa soqøsoqa, ekeza yogea zenda-te vø-áb.

³⁴ Yaq ndego kawa ezoqam, ndigu ekeza nakeamo zenda-te tiwanat, áv gezømbé-ein nqægo, ‘Vøndo:záv, zo ezoqam. Noge Tat, zo møndø-khakheinvém. Mbumbukiam-qa Megeat Matev, ndego ibugkhokhof zo gezønøza, manqei-qape ande ge:khakheinam, zoqá. ³⁵ Zapa ndógo, no ifi qanø-vinumam, zo lou zonø-etøumám. Neka ibøkha naq qanø-papumam, zo ibøkha zonø-etøumám. Neka no manqei vini-ak qægoam, zo khoev zonø-manqatám. ³⁶ Neka no ndabua mbain qægoam, zo ndabua zonø-etøumám. Neka no enqoni qanøgoam, zo zønø-kewagám. Neka no ndimbula-te qægoam, zo okha zonøndo-okhoám.’

³⁷ Yaq ndigu ezoqa eqeieqei timbo-qavøinam, ‘Evézøza. Gé, ni gekha khøuwa-té qatí-qamekham, qo ifi qaqa-vinumam, yaq lou vøitaqá-etøumam, neka ibøkha naq vøqá-papumam, yaq ibøkha vøitaqá-etøumam? ³⁸ Neka ni gekha khøuwa-té qatí-qamekham, qo manqei vini-ak qoqogoam, yaq ni khoev vøitaqá-manqatam, neka qo ndabua mbain qoqogoam, yaq ni ndabua vøitaqá-etøumam? ³⁹ Neka ni gekha khøuwa-té qatí-qamekham, qo enqoni qaqaqoam, o ndimbula-te qoqogoam, yaq ni okha vøitaqandø-okhoám?’

⁴⁰ Yaq ndego kawa ezoqam tezø-ein, ‘No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha matév ndógo, zo ndigu qazozø-matønumam, ndigu no ndinøpaev, oskiá ndógo, ndigu iz mbain ndigu, yaq ndógo zo no-té qazonø-matønumám.’

⁴¹ Geté yaq ndego kawa ezoqam, manqat ndígu tezø-ein, ndigu ekeza yogea zenda-te tiwanat. Av gezømbé-ein nqægo, ‘Møzozáv. Zo mðzo-soqøéz. Gøinam-té qazonó:záv, ndógo miavmiav ndøwageap, ndógo Mbumbukiam nqova soqaqape neka tegi enzol ezoqam nonqo gekhakheinam. ⁴² Zapa ndógo, no ifi qanø-vinumam, zo no lou etøumáv. Neka no ibøkha naq qanø-papumam, zo no ibøkha etøumáv. ⁴³ Neka no manqei vini-ak qægoam, zo no khoev manqatemáv. Neka no ndabua mbain qægoam, zo no ndabua etøumáv. Neka no enqoni qanøgoam neka ndimbula-te qægoam, zo no-te okha okhomáv.’

⁴⁴ Yaq ndigu timbo-qavøinam, ‘Evézøza. Ni qo gekha khøuwa-té qatí-qamekham, qo ifi qaqa-vinumam, o ibøkha naq qaqa-papumam, o qo manqei vini-ak qoqogoam, o ndabua mbain qoqogoam, o enqoni qaqaqoam, o ndimbula-te qoqogoam, yaq ni qo tøkemáv?’

⁴⁵ Yaq ndego kawa ezoqam tezø-ein, ‘No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha matév ndógo, zo qazømbo-qasi:vupam, ezoqa vozozømbé-goát, ndigu no ndinøpaev, oskiá ndógo, ndigu iz mbain ndigu, zo no zømbo-qasi:vupám.’

⁴⁶ Nginik ezoqam, yaq-fia nqosøgeap miavmiav-us-qape ndøndapém. Geté ezoqa eqeieqei ndigu, khandi miavmiav møndapém.”

26

Yesu gimbo-voqoem

(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Zion 11:45-53)

¹ Yesu nqanek manqa manqate ate qægoam qamømbøe-navøem, yaq ekeza paev ezoqam gezø-ein, ² “Zo mōzøte-zøtéz, khøuwa menas mba mui-ozá, niqa Pasova khøuwa kandambaqape tizi-khantøzem. Yaq Ezoqam-ge Yo gémøvøinám, tae mutui-te vótøkewēm.”

³ Ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak, gémøváb. Kayafas-qá khoev-té ginømváb, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape. ⁴ Yaq matavap av giniveém nqægo: Yesu gémøvøinám, khonoam-té, vølaēm. ⁵ Geté av gini-einim nqægo, “Ni khøuwa kandambaqape-te, bizi-matønømēm. Soqain ndøgo, ezoqa qaqa gitionem ni-te, yaq nøfe kandambaqape ndøfakhān, ti mokho-te.”

Sævam tae et sisip mbomambaqape, Yesu-qa kha-te gumbøe-qouz

(Mak 14:3-9; Zion 12:1-8)

⁶ Yesu Betani vemlav-te gegoam, Saemon-qá khoev-té geqotám. Ngenek Saemon, bugukhokhof kha sisi-us ndøgoám. ⁷ Yaq Yesu ate av-té lou ge:logat, sævam kopo tunduwáv ndøgo, botol-qase vøndøndap. Tae et sisip qanimav-qape mu:nqeitavám. Taqa fia kandamba tantáv. Yaq ndugu até gundigu, Yesu, kawa-té gumbøe-qóuz. ⁸ Tegi paev ezoqam, nqanek matev giqevim, ndigu khanakhanakh mbaín, gi-einim, “Gekha zapá, ngunuk nqanek tae et fia kandambaqape, sa ngungiitit? ⁹ Ngunuk ambá gewiín, fia kandambaqape vøqasin, yaq ni moni gigiap-av ezoqam vizizø-etoamin.”

¹⁰ Yesu é-møndæ-otév, av manqat gi:manqatam, yaq gezø-ein, “Gekha zapá, zo ngunuk sævam viniv nqazombøe-veet? Ngunuk matev mbomambaqapé gunø-matanam. ¹¹ Zo gigiap-av ezoqam namba oskia zøté-yageapát. Geté no namba, oskia zí:yageák. ¹² Ngunuk nqanek tae et sisip mbomambaqape, noqa kha-te guoqouz, ndugu no otønát nonqo me:khakheinømbém. ¹³ No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha manqei-té ndøgo, ezoqa nqanek Manqat Mbomambaqape ti:Zømesimat, manqei-qape-te ate nqægo, ezoqa ngunuk sævam-qa yaq-te mé:manqatát, matev mbomambaqape av guimatanam, neka ngunuk vømbøé-matavupát.”

Zudas Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda namba, manqa gi:kopo:nem, Yesu tiqa zenda-te teve

(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)

¹⁴ Taqa zita-te ndøgo, ndigu Yesu-gi paev ezoqa tuelv, ezoqa kopo, iz nqam-bogo, Zudas Iskaliot, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda-té genøwáv, ¹⁵ vøzø-ein, “Yaq-fia gekha zønø-etøomēm, ndego Yesu zoqa zenda-te tæve?” Yaq ndigu até gindigonem, moni mokho 30 vøgevebømem, sasa mbo-etømem. ¹⁶ Yaq Zudas ndakin nakhoa-qa ndøváo, Yesu tiqa zenda-te ande av kenēvē.

Yesu tegi paev ezoqam namba, Pasova lou gilog

(Mak 14:12-21; Luk 22:7-13, 21-23; Zion 13:21-30)

17 Zu ezoqam-qa khøuwa kandakanda qangaz, ndøgo flawa poponøvemav gilouzatun, ta bugukhokhof khøuwa-te ndøgo, Yesu-gi paev ezoqam tinduzáv ndøgo, vømbø-bevøpem, “Gê, qoqa poev gekhám? Ni Pasova lou gekham-tê qeimøqá-khakheinømêm?”

18 Yaq Yesu manqa gezø-qavøiu, ezoqam-qá iz zø-etoám, gezø-ein, “Zelusalem taon mokho-tê qazonðzáv, ngenek ezoqam manqat vømømbø-einím. Av qazømbøe-einím nqægo, ‘Nømendim ezoqam, áv gene-ein: Noqa khøuwa iz mõndøndáp. No paev ezoqam namba, Pasova lou, qoqá khoev-tê qeitólóg.’”

19 Yaq paev ezoqam áv tini-matønømém, av Yesu gezømbe-ein, Pasova lou vømø-khakheinømem.

20 Yaq qakhagus ndøgo, Yesu tegi paev ezoqam tuelv namba tinøpindám ndøgo, lou loge-te vøqonav. 21 Yaq ate av-té lou gi:logat, Yesu áv gezømbe-ein nqægo, “No unimanqatín nqazø-manqate: Zo ezoqa kopo segenø-qambún, neka no qaqa ezoqam-qa zenda-te vøvé.”

22 Yaq ndigu mbøni zøvá, nqanek manqat giyogem. Mbøni vaev kandambá. Yaq ezoqa kopokopo ate gi:goam áv gimboe-bevupát nqægo, “Evezøza. Eisa. Qo ekeqá no qote-manqaté.”

23 Yaq gezø-qavøiu, “Ezoqam ndego tégoát, ndego no namba lou yaf-te sa qeitumu-afønám. 24 Ezoqam-ge Yo ndønáním, av Mbumbukiam-qa Manqat qæ-ein. Geté te-te ndego, unimé:-soqá, ndego Ezoqam-ge Yo sa temboqam-bun, neka qaqa ezoqam-qa zenda-te vøvé. Ngenek ezoqam qaneav tøgonin, ambá qanimáv te-te.”

25 Yaq Zudas, ndego Yesu sa gemboqambun, áv gembøe-ein nqægo, “Nømendim ezoqam. Eisa. Qo ekeqá no qote-manqaté?”

Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Nándav, av qo ndoqote-manqate.”

Evezøza-qa lou loge matev ande qæfakhan

(Mak 14:22-26; Luk 22:14-20; 1 Ko 11:23-25)

26 Ndigu ate av-té lou gi:logat, yaq Yesu flawa ndønðapáz, Mbumbukiam-te ike manqat vø-ein, sasa ndømbegim, ekeza paev ezoqam vøzø-etoam, gezø-ein, “Møzo-upøgím, neka vølouz. Nqanek noqá khá.”

27 Yaq izam nonqo ndønðáp, waen-ús, Mbumbukiam ike manqat vømbø-ein, ekeza paev ezoqam vøzø-etoam, gezø-ein, “Møzo-izám, zo ate ndøzøte:go.

28 Nqanek noqá kóuk. Mbumbukiam poev mé-unimanqatín, tegi ezoqam namba. Noqa kóuk, ezoqam kopoav zapayá qanéwá. Manqa-zapazapa zømbé-sunguzát. 29 No nqazø-manqate: No waen tae nanga-qa et, nqawa naqanøká nø-izák. No sa ndøgo tømé-iz, ta khøuwa-te ndøgo, zo namba Tat-qa Megeat Matev-te, waen ndakinak tizimø-izømem.”

30 Lou gumulog, Mbumbukiam-te ouv sasa ndøqaem, yaq Oliv manqei pøyat-té ginøzáv.

Yesu Pita gembo-vøndøyam, ndego teqa yaq-te to:nawam

(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Zion 13:36-38)

31 Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Nqægo lova, zo ate nqazøte:go, møe zøbøín. No sozó-nøuvøném. Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, ‘No sip keoge ezoqam nólaváo. Yaq sip segemø-panqaním.’ Yaq ndakin matev áv tønéfakhán, av ndægo.

32 Geté no løvøte-te tøtøndo-khandi:n, yaq Gelili plovins-té qatønáv. No é-ndøto:má ndøgo, zoqa megemege-te.”

³³ Yaq Pita gendo-ein, “Ezoqa ewaqape, qo ambá giní-qouvøqém. Geté no, nòqouvaqák.”

³⁴ Yaq Yesu gembo-qavøiu, “No unimanqátin nqataqa-manqate: Nqægo lova kokolok naqanøká gé-ogeayák. Qo noqa yaq-te ndòqotøkhæ-nawám. Misiká toqoto-nawam.”

³⁵ Geté Pita gembo-qavøiu, “Av taoká. Oskia ndøgo, qo namba tøtenanim. No notó-nawamák, qoqa yaq-te.”

Yaq até tegi paev ezoqa nømé-a, manqat kopó, av tini-manqatám.

Yesu Getsemani manqei-te, Mbumbukiam-te gemø-guligulim

(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

³⁶ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam namba, khae manqei-té ginøzáv. Taqa iz, Getsemani. Yaq gimøfakhaz ndøgo, tegi paev ezoqam, av gezøembe-ein nqægo, “Até vo:qonøvé nqanek. No elavøqase nøme nønáv. Nomø-guligulim.”

³⁷ Yaq ndego ti-mba ngínik gekhatøb, namba gi-zav, Pita neka Zebedi-gi nakhei menas. Yaq Yesu mbøni vaev matev mbongáz. Viniv kandambá gembo-ewag. ³⁸ Yaq gezø-ein, “Noqa mbøni kandambá qanevá. No avønín, nønánim. Até vøgó nqanek, neka até vo:tiawét, no namba.”

³⁹ Yaq Yesu elavøqase nøme vøwav. Khapémbá. Yaq ekeza kha, manqei me:laváo, bugag até manqei-té, Mbumbukiam-te sasa ndøviam. Av gene-guligulim nqægo, “Tát! Kopømba tøgoat, nqanek nqosøgeap kandambaqape, ndøgo ande ibøkha khaqain-qape me tønømbe-fakhan, ambá qøndapín. Geté matev av tabete-fakhán, av qoqa poev ndægo. Ambá ndøgo, av no nqanømbe-poev.”

⁴⁰ Yaq ndego tegi paev ezoqa misika-te gevesez, tezømét ndøgo. Gèsømbiám. Yaq Yesu Pita gembo-ein, “Ge zó, kopømba mbaín, no namba elavøqase tøzøte-tiawet? ⁴¹ Até vo:tiawét, neka gøguligulimít. Soqain ndøgo, khamasim matev tøndowav zo-te, yaq zo zø-o:áz. Unimanqátin. Nqova poev ndømbøgó. Geté kha, bazaføgakh mbaín.”

⁴² Yaq Yesu nangó genøwáv, vømø-guligulim, ge-ein, “Tát! Nakhoa nøme mbain tøgoat. Qo taqa-pøovat, no nqanek ibøkha khaqain-qape sa tæ-iz, ság. Qoqa poev matev sà befakhán.”

⁴³ Yaq tegi paev ezoqa misika-te nango gendovesez, gezømet, ndigu nqawá ginø-sømbiám. Kopømba mbaín, to:tiawet.

⁴⁴ Yaq Yesu sègezø-iváv, nango vøwav. Yaq gèmømbo-misiká, geguligulimat. Manqat ge-ein, até kopó, av bugukhokhof ge-manqatam.

⁴⁵ Yaq tegi paev ezoqam-té nango gendovesez, gezø-ein, “Zo sekembá sozó-sømbiapet neka pusa zótavet? Nqæ! Khøuwa iz mizi-khanøzém. Ezoqam-ge Yo, manqa-zapazapa-us ezoqam-qá zenda-té ginøveém. ⁴⁶ Mòzosúz. Biziniáv. Ngé! Ezoqam ngének, no ezoqam-qa zenda-te teve!”

Yesu gimøvøinam

(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Zion 18:3-12)

⁴⁷ Yesu ate av-té manqat ge-manqatam, Zudas tènefakhán. Tegi paev ezoqa tuelv, ezoqa nøme ndego tegoám. Ezoqa kopóáv, namba me:geavún, ndigu kaiya neka ndawa vøndø-upøgim. Nginik Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak ndokhofotáz. ⁴⁸ Zudas, manqa é-møndøzø-ein, av nqægo, “Ezoqam ndégo, no tængenøtam. Ndégo tozó-møvøinám.”

⁴⁹ Yaq Zudas até gendego, Yesu-té genøwáv, gembo-ein, “Nøméndim ezoqam. Lova mbomá.” Neka sasa ndøngenøtam.

⁵⁰ Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Nófu. Matev vòmatanám, ma qoqombøe-geavun.”

Yaq ndigu ezoqa nõme tinduzáv ndógo, Yesu vø-møvøinam.

⁵¹ Yaq nqæ! Ezoqa kopo, Yesu namba gegoam, até gendego, kaiya mba ndøliváz, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, tege sasae ezoqam, gea vømbøkawa.

⁵² Geté Yesu gembo-ein, “Kaiya nandiv, nango vø-utáz, ma qoqotønde-livaz. Ezoqam ndigu kaiya ti:khanæmat, kaiyá gimí-pakhaéz. ⁵³ Ge qó, qateqateáv, av nqægo? No amba tønø-poevin, yaq no ambá kopømbá. Ambá Tat nombø-akhaín, tøke-qa. Yaq ndego até tendegonin, enzol ezoqam vøndø-khofotazin, no vønø-tøkeemin. Ndego enzol ezoqam kopoav-qapé tendo-khofotazin. Tiqa bawan ate tægonin, tuelv ndømø-løvuiñ. ⁵⁴ Geté Mbumbukiam tegi enzol ezoqam amba tendo-khofotazin, yaq gè, Mbumbukiam-qa Manqat áv khané-unimanqatín, ndøgo qa-ein, av nqægo, matev yá befakhán, av ndakin tæfakhan ndægo?”

⁵⁵ Yaq Yesu ezoqa ewaqape gezø-ein, “Ge zó, no pepen ezoqam zótænæmbem, nakhag kaiya neka ndawa-us qazogeavun, no vozó-møvønønám? No khøuwa ate qæpavpavemam, Mbumbukiam-qá khoev-té qæqoám, ezoqa vøtè-zømesimam. Geté ndøgo, zo no møvønoateáv. ⁵⁶ Geté nqanek matev ate ndægo, tønefakhán ndógo, Mbumbukiam-qa Manqat tåbete-unimanqatín, av tegi manqa vezezam ezoqam gi-peaumam.”

Yaq Yesu nqanek manqat qamømbøe-navøem, tegi paev ezoqam sègevívém. Møe ndøbøin.

Yesu manqa ovøyam-te gindafem

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; Zion 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Ezoqam ndigu, Yesu gimøvøinam, yaq Kayafas-qá khoev-té ginøndafém, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape. Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Zú megetapak nõme, é-møndømøváb ndøgo.

⁵⁸ Pita Yesu até gembopavát. Andé qámbá gendopavam. Yaq Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-qa khoev-te gemøfakhan, até ndegó-a, uta mokho-te vø-on, vos keoge ezoqam namba vømæqonav. Ndego matev qeivi-qa ndøgoám, Yesu andé gekha matev me mbøégoném. ⁵⁹ Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu ezoqam-gi manqa ovøyam megetapak ate gi-goam, Yesu, manqa-zapazapa-qa mbovawát. Yaq ezoqa amba khokho manqat ti-einimin, teqa yaq-te, ndigu ambá gelaemín.

⁶⁰ Ezoqa kopoáv gindu-okhoat, khokho manqat gimanqatat, teqa yaq-te. Geté ndigu megetapak nakhoa qeiviáv, vølaëm. Yaq vaev, ezoqa menas tinduzáv ndógo, gindu-einim, ⁶¹ “Ngenek ezoqam áv gene-eín nqægo, ‘No kopømbá. Mbumbukiam-qa khoev nó-evøzám. Yaq khøuwa misiká mokho-te, nangó qatøwév.’ ”

⁶² Yaq Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqape ndø-itán, Yesu vømbø-ein, “Ge qó, yaq manqa qavøiwat taqágo, nginik qo-te manqat ngi-møvøet?”

⁶³ Geté Yesu manqat einiáv. Yaq Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape gembo-ein, “Khandi Mia-v-ak Mbumbukiam-qa iz-te, soqoní-eín. Gè, qo Mesayá? Mbumbukiam-gè Yø?”

⁶⁴ Yaq Yesu gembo-qavøiu, “No nándev, av qo ndoqote-manqate. Geté no nqazø-manqate. Zuá. Zo Ezoqam-ge Yo zomø-ometám. Mbumbukiam

Bazafogakh-qape-qá nakeamo zenda-té géqotát. Yaq ndego khaiya ozoz-té genógeáv.”

⁶⁵ Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, mbõni mbonqosogím, nqanek manqat ge-ewag. Yaq até gendego, ekeza ndabua vøkeqa, gendo-ein, “Ngenek Mbumbukiam-qá iz ndõngiú. Sáq! Bøi vizu ezoqa nõmeqa bizivávém. Nqáe! Zo mòzombo-yogém, Mbumbukiam-qa iz gengiu. ⁶⁶ Ge zó, áv khazømbøé-matavap?”

Yaq ndigu ezoqa ewaqape gindu-qavøinam, “Unimanqatín. Ngenek manqa-zapa ndøgó. Yá benaním.”

⁶⁷ Yaq ndigu até gindigenem, køse vømbøe-pisibømem, teqa bugug-te, neka vøzuim. Ezoqa nõme, tømøi mbotøkubím, ⁶⁸ yaq áv gimbøe-einím nqægo, “Qo Mesaya toqogoat, ndego Mbumbukiam tendo-khofotav, yaq qotínømand, av nqægo, qo gekha ezoqam ndólavaq?”

Pita Yesu-qa yaq-te go-nawam

(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Zion 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Pita khoev uta mokho-te gu-qotam, yaq sasae mbasønakam ndowáv, gumbo-ein, “Até gó-a, Yesú namba qotegoám, ndego Gelili plovins-ak.”

⁷⁰ Geté ndego gò-nawám. Yaq ezoqa ewaqape-qa bugug-te, áv gene-ein nqægo, “No nõtenøtenák, qo gekhá qoté-manqate.” ⁷¹ Yaq ndego uta mboqog-te gendo-fakhan, sasae mbasønakam nõmu tûni-omét. Yaq ndugu ezoqa nõme, giwaniapam ndøgo, áv guzømbe-ein nqægo, “Ngenek Yesú namba me-goám, ndego Nazalet vemia-ak.”

⁷² Yaq até nangó, Pita gò-nawám, gendo-qavøiu, “No unimanqatín nqataqa-manqate. Mbumbukiam-qa iz-te, no ngenek ezoqam nõtenøtenák.”

⁷³ Yaq khapélæ qa-auwam. Yaq até ezoqa nõmé-a, giwaniapam, Pita-te vøndozáv, gimbo-einim, “Unimanqatín. Ezoqa nõme qó, te namba qazøtegoam. Ni tötinøtén ndøgo, qoqa manqat elavøqase vini. Gelili ezoqam-qá manqát.”

⁷⁴ Yaq Pita gezø-qavøiu, “No unimanqatín nqazø-manqate. No nandev ezoqam nõtenøtenák. No tøte-khavozumit, yaq Mbumbukiam kopømbaqapé, belávamb.”

Pita nqanek manqat ge-ein, yaq ndaføyambá, kokolok tündü-øgeá. ⁷⁵ Yaq Pita manqat gëmbo-matøvé, av Yesu gembøe-ein nqægo, “Kokolok naqanøká gé-ogeayák. Qo noqa yaq-te ndòqotøkhæ-nawám. Misiká toqoto-nawam.”

Yaq Pita bavokhó genøfakhán, vømøvin. Eiv baza ùni mbøepós, ge-eivat.

27

Yesu Pailøt-te gindafem, ndego Lom gaman ezoqam

(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Zion 18:28-32)

¹ Yaq qanaqanus, lovølova-ús. Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak, manqat ndøkopo:ném, gi-einim, “Yesu zilaém.” ² Yaq gèlvønøvemém, Lom gaman ezoqam-qa zenda-te vømøveem. Teqa iz Pailøt.

Zudas genaním

(Kel 1:18-19)

³ Zudas, ndego Yesu sa gemboqambun, ge-otev, ndigu matavap giveem, av nqægo, Yesu zilaém, yaq ndego mutøkhøp ndø-itán, av matev ge:matanam ndægo. Yaq até gendego, moni mokho 30 gimbo-etømem, nangó genø-upøzó,

ti-te ndigu, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka megetapak. ⁴ Yaq Zudas āv gezombe-eín nqægo, “No manqa-zapa nógó, ndego manqa-zapa mbain ezoqam, zoqa zenda-te qæve, tozolaem.”

Geté ndigu gindu-qavøinam, “Nandav niqá vinív mbá. Qakeza manqa-zapá.”

⁵ Yaq Zudas até gendego, moni mokho Mbumbukiam-qá khoev mokho-té genø-nqagevém, sasa ndøwav. Yaq gewav ndøgo, ekeza monqo mófók, vønanim.

⁶ Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, moni mokho gèpisumém, Zudas Mbumbukiam-qa khoev-te genqagevem. Geté gi-einim, “Khafeáp, nginik moni, Mbumbukiam-qa khoev moni namba tizi-tøkuzunam. Zapa ndøgo, nginik moni mokho, ezoqam me:laém.” ⁷ Yaq ndigu manqat āv gini-kopo:ném nqægo: Ndigu moni, ganda pot khakheinam ezoqam-qá khae mé:wíim. Mánqei vini-ak-qá ezoqa osam nonqó, Zelusalem taon-te løvøte tiqeivimat. ⁸ Yaq nakémbá, ndøgo khae, ndakin iz “khae kouk-us” mbo-akhayám.

⁹ Nqanek matev qafakhan, yaq manqat ndøgo, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Zelemaya gepeawam, gëmø-unimanqatín, av qæ-ein nqægo, “Ndigu moni mokho 30 gi-upøzonam, ta fia ndøgo, Izrael ezoqam manqat gikopo:nem, ndego ti:wíim, ¹⁰ yaq nginik moni, pot khakheinam ezoqam-qá khae me:wíim. Ate av-té, av Evezøza manqat genømbe-ein.”

*Yesu Pailøt-qa bugug-te manqa ge-ovøyam, ndego Lom gaman ezoqam
(Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Zion 18:33-38)*

¹¹ Yaq Yesu Lom gaman ezoqam-qá megemege-té genø-itán. Yaq ndego gemboevap, “Gê, qo Zu ezoqam-gê kawá?”

Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Nándav, av qo ndoqote-manqate.”

¹² Geté ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka megetapak manqat te-te gimøvøyat, ndego manqat einiáv. ¹³ Yaq Pailøt gembo-ein, “Gê, qo tiqa manqat toqóyoge, ndigu qo-te mba ndimøvøet?”

¹⁴ Geté Yesu yaq manqa qavøiwateáv. Yaq ndego Lom gaman ezoqam, nqova ndafe kandambá.

*Pailøt manqa gevøovam, Yesu tae mutui-te titøkewem
(Mak 15:6-15; Luk 23:13-25; Zion 18:39-19:16)*

¹⁵ Zu ezoqam-qa Pasova khøuwa kandambaqape-te, ndego Lom gaman ezoqam, ndimbula ezoqa kopo sège-nqonqotavín, ezoqam-te, vøfakhanin, av ndigu qazømbe-poein. ¹⁶ Ta khøuwa-te ndøgo, ndimbula ezoqa kopo møndøgoám. Teqa iz Balabás. Ezoqa ewaqape møndæzøtéz, ndego pepen ezoqam soqaqapé. ¹⁷ Yaq ezoqa ewaqape, Pailøt-te gimøvab, ndego āv gezømbe-beváp nqægo, “Gekha ezoqā nøzø-mboqoiū, ndimbula-te tefakhan? Balabás, ó, Yesú, ndego Mesaya ndimbo-akhayam?” ¹⁸ Ndego møndæ-otév, Zu megetapak, Yesu teqa zenda-te, ta zapaya ndøgo tiniveém. Ndigu ova ndø-einim.

¹⁹ Pailøt manqa ovøyam khoev-te ge:qotam, yaq tegu zas manqat ndokho-fotáv. Manqat av nqægo, “Nandev ezoqam, matev-qase mbomatánám. Ndego manqa-zapa mbain. No lova venanqei notamát, te zapaya. Venanqei-tam soqaqapé.”

²⁰ Geté Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak, ezoqa ewaqape av gizømbe-pouweát nqægo, “Pailot av qazømbøé-einim nqægo: Balabas benqonqotáv, bavokho. Geté Yesu løvøte-té geabenøvé.”

²¹ Yaq Pailøt ezoqa ewaqape gezøbevap, “Nginik ezoqa menas, gekha ezoqám nõzø-nqonqotáv?”

Yaq ezoqa ewaqape gimbo-qavøinam, “Nánde, Balabas, toqoní-nqonqotáv!”

²² Yaq Pailøt gezø-ein, “Av tægoat ndægo, yaq ngenek Yesu, Mesaya ndimbo-akhayam, gekha nombógø?”

Yaq ezoqa ewaqape gimbo-qavøinam, “Tae mutui-té geabe-tøkewé.”

²³ Yaq Pailøt gezøbevap, “Gekha zapá? Ngenek gekha manqa-zapá ndøgo?”

Geté ndigu kandakanda nõme mba mo-akhaemém, “Tae mutui-té geabe-tøkewé.”

²⁴ Yaq Pailøt geqeiv, av nqægo, ndigu teqa manqat gëyogemák neka avønín nõfe ndøngazëm, yaq ndego ibøkha ndøndáp, ezoqa ewaqape-qa bøi-te, zenda vøsunguz, gezø-ein, “Nqanek noqá manqa-zapá mbá, zo ngenek ezoqam tozolaem. Zoqá manqa-zapá.”

²⁵ Yaq ezoqa ewaqape gindu-qavøinam, “Yaq-fia nqosøgeap, teqa kouk waev-qa yaq-te, ni-té qabenø-nqeivøém, nigi nakheis namba.”

²⁶ Yaq Pailøt até gendego, Balabas vøzø-nqonqotav. Geté Yesu nakhag ezoqam-qá zenda-té genøvé, bemøfeomem, tae mutui-te sasa bemø-tøkewem.

Nakhag ezoqam, Yesu otøotam gi:vewem

(Mak 15:16-20; Zion 19:2-3)

²⁷ Yaq Pailøt-gi nakhag ezoqam, Yesu gaman-qá khoev-té gimøndafém, yaq nakhag ezoqa ewaqape vøzø-akha, te-te vøndø-pindam. ²⁸ Yaq até gindigonem, ekeza ndabua sègembo-khofoném, neka ndabua køkouk, kopømba ande av kawa ezoqam-qa ndabua ndægo, vømbø-uzim. ²⁹ Yaq gumbag fakiafakia-us ndø-ogeaném. Yaq kawa-té gimbo-uzim. Andé kawa ezoqam-qá wawáq. Yaq teqa nakeamo zenda-te, tatuag, kopømba ande av kawa ezoqam-qa tatuag ndægo, vømbø-etøomem. Yaq otøotam me:vewém. Katuk ndømøkui, teqa megemege-te, gimbo-einim, “Zu ezoqam-ge kawa. Iké: qo-te.” ³⁰ Yaq køse mbøe-pisibøémém, teqa kha-te, tatuag nqawa vøe-viomem, kawa sasa mbøe-khanæmem. ³¹ Otøotam gumuvewem, yaq ndabua køkouk, nqawá ginømbø-khofoném, neka ekeza ndabua vømbø-uzim. Yaq tinøndafém ndøgo, tae mutui-te vømø-tøkewém.

Yesu tae mutui-te gitøkewem

(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Zion 19:17-27)

³² Nakhag ezoqam, Yesu taon bavokho gi-ituat, ezoqa ndø-ometám. Sailini taon-ák. Teqa iz Saemón. Yaq ndigu até gindigonem, ndego Yesu-qa tae mutui eqawat-qa yaq-te vøtøpøtøvem. ³³ Yaq gi-apat, manqei ndøgo timøfakház, Golgota ndimbo-akhayam. Taqa manqa mokho, “Kawa-pakha manqei.” ³⁴ Yaq Yesu ambá waen mbo-etøomemín. Gigiap khaqain-qapé namba me:tøkuaném. Geté ndego ge:khamas, yaq gembøeqasi, vøe-iz.

³⁵ Yaq Yesu tae mutui-té ginø-tøkewém. Gumu-tøkewem, yaq teqa ndabua, kas me-otám. ³⁶ Yaq qame-navøem, ndigu sègeqonáv ndøgo, Yesu vømbø-gazinem. ³⁷ Teqa kawa-te, ova ndøgo, manqat ndøtøkeém, ndego andé gekha manqa-zapa zapayá ginilaem. Av qane-peaupám nqægo, “Ngenek Yesú. Zu ezoqam-gé kawá.”

³⁸ Yesu gitøkewem, pepen ezoqam menás namba me:tøkébám. Nøme ndego, teqa nakeamo zenda-té ginø-tøkewém, neka nøme ndego, yogea zenda-te vøtøkewem.

³⁹ Ezoqa gi-okhoat ndøgo, Yesu sège-ngenøitát. Kawa mba ndøngetæát, ⁴⁰ manqat vombø-manqatat, av nqægo, “Qo Mbumbukiam-qa khoev ngi:wat-qa neka khøuwa misika mokho-te nango weve-qa qoqogoam, qo qakeza mokho-mba vøkhandi:q. Soqotøndó-vís, nandav tae mutui-te, qo unimanqatin Mbumbukiam-ge Yo toqogoat.”

⁴¹ Yaq até Mbumbukiam-gí iziz ezoqa kandakandá-ya, Mozes-qa gu-guna manqat nømendim ezoqam neka megetapak nøme namba, otøotam me:vewém. ⁴² Gi-einim, “Ezoqa nøme gèkhandi:ztám. Geté ekeza kha, kopømba mbaín tekhandi. Ngenek unimanqatin Izlael ezoqam-ge kawa tegoat, yaq ndakin ya betøndovís, nqanek tae mutui-te. Yaq ni tabizi-unimanqatinim. ⁴³ Ndego Mbumbukiam-te mbá genøtawé. Yaq Mbumbukiam ya bekhandi:v, unimanqatin poev tømbogoat te-te. Ngenek ekezan áv gene-eín nqægo, ‘No Mbumbukiam-gé Yó.’ ”

⁴⁴ Yaq até pepen ezoqám-a, Yesu namba tae mutui-te gitøkebupam, vøngenøinam.

Yesu ge:nanim

(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Zion 19:28-30)

⁴⁵ Yaq khøuwa muin qandap, qamat atema khagus 3 oklok vøndap, manqei ate qægoam, bøvunv ndønqeivøém. ⁴⁶ Yaq ande av 3 oklok ndægo, Yesu kandambaqape tène-ogeá. Ekeza manqat-te áv gene-akhá nqægo, “*Eli, Eli, lømá sabaxtáni?*” Taqa manqa mokho nqáneq: “Mbumbukiam, Mbumbukiam. Gekha zapá, no qoqo-nøuvan?” ⁴⁷ Geté ezoqa nøme, avønin giwaniapam ndøgo, teqa akhayam giyogem, ndigu manqa mokho ndapeáv. Yaq áv gini-einím nqægo, “Ngenek Ilaiza mbo-akhayám.” ⁴⁸ Yaq ezoqa nøme até gendego, ndabua-qa ndøteit, waen khaqain-qape-te vøuqoqom, tae-te sasa ndølvønam, Yesu vømbø-qantav. Izam-qa mbogoám.

⁴⁹ Geté ezoqa nøme gindu-einim, “Qombó-iváv. Yaq zíqeivím, Ilaiza petøndéwáv, penømakhaya, ngenek vøkhandi:v.”

⁵⁰ Yaq Yesu kandambaqape, nangó genø-akhá, vønanim.

⁵¹ Yaq nqæ! Mbumbukiam-qa khoev-te, ndabua ndøgo, khafeap kouwat mboqog-te qafaleam, livin-mbá qanømu-qatavát. Sa ová qandoqatá, atema manqei-te. Neka manqei vøkukuvøem, neka nandi kandakanda vø-qaqanimat. ⁵² Yaq Mbumbukiam-gi ezoqa kopoáv, ndigu ibugukhokhof gi-pakhaetat, tiqa manqei-pakha sège-mboqovøemát, ma gi-osupat ndøgo, neka løvøte-te vøndøsuz, ⁵³ neka tiqa manqei-pakha vø-ivøvem. Yaq Yesu løvøte-te gendo-khandi:v, taqa zita-te, ndigu Zelusalém ginø-óz, Mbumbukiam-qa taon-te. Ezoqa kopoáv gizømet, ndigu løvøte ezoqam.

⁵⁴ Yaq ndego nakhag kawa ezoqam neka ndigu nakhag ezoqa nøme, Yesu gimbo-kewagat, manqei kukuøvøem neka matev ate ndægo giqeivím, qafakanumat, ndigu møe ndøgoném. Møe kandambá. Yaq áv gini-einím nqægo, “Ngenek unimanqatin Mbumbukiam-gé Yó.”

⁵⁵ Ta manqei-te ndøgo, até sakheis-a, vøgoam. Sakheis kandambá. Andé qambaqapé gindu-waniapát, matev giqeivat. Nginik sakheis Yesú namba me:geavún, Gelili plovin-te ginduzav, neka vømbø-tøkeam. ⁵⁶ Sakhei nøme,

namba gi:waniapam, nømu Meli. Magdala vemiyav-ák. Neka Meli nømu, ndugu Zems neka Zosef, tigú evó. Neka nømu ndugu, Zebedi-gú zás. Zems neka Zion, tigú evó.

Yesu manqei ozu-te gi-oeinam

(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Zion 19:38-42)

⁵⁷ Ezoqa kopo møndøgoám. Teqa iz Zoséf. Alimatea vemiyav-ák. Gigiap kopoav ezoqám. Ndego Yesu-gé paev ezoqam nøme ndøgoám. Yaq Yesu gitøkewem, qakhagus ndøgo, ⁵⁸ ndego Pailøt-té genøwáv, Yesu-qa kha-qa yaq-te vømømbō-viam. Yaq Pailøt ekeza nakhag ezoqam gezø-ein, “Ság. Ngenek teqa kha, sà bendáp.” ⁵⁹ Yaq Zosef até gendego, teqa kha vøndap, ndabua ndakinak sasa me:løvønøvem. ⁶⁰ Yaq ekeza manqei ozu-té gemø-oeiú, ndøgo nandi-te ge-oz. Yaq nandi-qape ndøqambesám, manqei-pakha mboqog vøtok, sasa ndøwav. ⁶¹ Yaq Meli Magdala vemiyav-ak neka Meli nømu, manqei-pakha avønin-té giqonavát, gimbo-kewagat.

Nakhag ezoqam, Yesu-qa manqei-pakha gimbo-kewagat

⁶² Yaq khøuwa nøme qandopave, khøuwa kandakanda-qa lou khakheinam khøuwa qame-navøem, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Felisi ezoqam, Pailøt-té ginøzáv. ⁶³ Gimbo-einim, “Khanánqa. Ni matavap av qanimbi-veséz nqægo: Ndego khavozam ezoqam gekhandi:vtam, ndego av gene-eín, ‘No løvøte-te nango ndækhandi:n, khøuwa misika-qa zita-te.’” ⁶⁴ Yaq nakémbá. Nakhag ezoqam qókhofotáz, ndøgo manqei-pakha-te. Yaq ùni bembøe-keogé, atema khøuwa misika bemø-nasinim. Soqain ndøgo, tegi paev ezoqam teqa kha ti-aqonømem, yaq ezoqa vøzømbé-khavozám, av nqægo, ‘Ndego løvøte-tē gendo-khandi:v.’ Khavozam manqat av nqægo, amba tøfakhanin, yaq ndøgo, teqa khavozam manqat ate ndægo, ibugukhokhof gemanqatam, ambá unime-løvuumín.”

⁶⁵ Yaq Pailøt gezø-ein, “Qanimáv. Nakhag ezoqam zó-upøzó. Neka ùni mbøe-keogé, nandav manqei-pakha.” ⁶⁶ Yaq ndigu manqei-pakha-te vøzav. Yaq nandi-qape-te ndøgo, ndigu mboqog-te go:zavam, khakhatap mo:goném. Soqain ndøgo, ezoqa sa ti-oz. Yaq nakhag ezoqam, sègeziváz ndøgo, manqei-pakha gimbo-kewagat.

28

Yesu løvøte-te gendo-khandi:v

(Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Zion 20:1-10)

¹ Sabat khøuwa qame-navøem, yaq Sande qanaqanus qandopave, Meli, ndugu Magdala vemiyav-ak, neka Meli nømu, manqei pakha-té ginøzáv. Ambá gemø-qeivimín.

² Yaq nqova mbaín, manqei qando-kukuvøem. Manqei kukuvøem kandambá. Zapa ndøgo, Evezøza-gé enzol ezoqam ndovís, yan-te, nandi-qape vø-qambesam, manqei-pakha mboqog tambav-te go:zavam, nandi mumat sasa mo:qom. ³ Teqa kha waev kandambá, vøiyam-ús, neka teqa ndabua ùnime:papaqá. ⁴ Yaq nakhag ezoqam gi-ometam, ndigu møe kandambá. Kha sègezømbu-wageapát, vø-o:az. Andé løvøte ezoqam me me:singitavát.

⁵ Geté ndigu sakheis, enzol ezoqam av gezømbe-eín nqægo, “Zo møe ndøgøném. No møtenøtén. Zo Yesu-qa zovawét, ndego tae mutui-te gitøkewem. ⁶ Ndego nqanek mbaín. Mbumbukiam møndø-khandi:v, løvøte-

te. Ate av-té, ekezan manqat ge:manqatam. Zøtøndézāv. Manqei ndøgo, ma kha qæveam, nqáne. ⁷ Ndakin nakhama ndøzāv, tegi paev ezoqam manqat vømøzø-ein. Av qazozømbé-ein nqægo, 'Ndego møndø-khandiv, løvøte-te. Yaq ndakin Gelili plovins-té genómá. Ndego é-ndo:má ndøgo, zoqa megemege-te. Yaq ndøgo, tozomø-ometám.' Nqáe! No ndakin mðezø-ein."

⁸ Yaq ndigu sakhei menas, manqei-pakha sège-ivøvém. Nakhamas-té. Møe-ús. Geté até khanakhanakh kandambá. Yaq tegi paev ezoqam-té ginøbøin. Ambá manqat møzø-einin.

⁹ Geté nakhoa livin ndøugu, nqáe! Yesu zøfakhán, vøzø-ein, "Qanaqanus mbomá, zo-te!" Yaq ndigu tinøzāv ndøgo, katuk vømbø-møkuim, zenda tokhotapak sasa mbogeagimem, vømbø-vizumem. ¹⁰ Yaq Yesu gezø-ein, "Zo møe ndøgøném. Nogi paev ezoqam-té qanøzāv, manqat vømøzø-ein. Gelili plovins-té giabenøzāv. Yaq no ndøgo timø-nømendám."

Khokho emanqat, Yesu-qa kha-qa yaq-te qapanqavøem

¹¹ Ndigu sakheis nakhoa-te gi-apat, yaq nakhag ezoqa nøme ndigu, manqei-pakha gimbo-kewagat, taon-té ginøveséz, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, matev ate ndægo, ande āv khanē-fakhanumat, vømèzømas. ¹² Yaq ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, megetapak nømé namba me:qonáv, manqat vøkakambam. Manqat gumu-kopo:nem, yaq até gindigonem, nakhag ezoqam moni vøzø-etoam. Moni andé kandambá. ¹³ Gizø-ein, "Zo ezoqa āv qazozømbé-manqatét, 'Ni nìsømbiát, lova. Yaq tegi paev ezoqam tinduzāv ndøgo, teqa kha vø-aqonømem.' ¹⁴ Geté ndego Lom gaman ezoqam, taqa yaq-te te-ewag, yaq ni āv qeimbøé-einin nqægo: Ndøgo zoqá manqa-zapá mbá. Zo mbofògeáp."

¹⁵ Yaq ndigu nakhag ezoqam, moni gindøpøzem, āv tini-matønumám, av gizømbe-ein. Yaq nqanek khokho emanqat, sège-panqavøemát, Zu ezoqam-qa bawan mokho-te. Até ndaki khøuwa-té-a, sège-panqavøemét.

Yesu ekeza paev ezoqam, sasae-qa yaq-te manqa gezø-løvua

(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Zion 20:19-23; Kel 1:6-8)

¹⁶ Yaq Yesu-gi paev ezoqam ileven, Gelili plovins-té ginøzāv, manqei pøyat-te vømøqavig. Ate av-té, av Yesu gezømbe-manqatam. ¹⁷ Yaq gi-ometam ndøgo, katuk ndømøkuim, vømbø-vizumem. Geté nøme ndigu, gò:nakém. ¹⁸ Yaq Yesu sègezø-khanøgim, gezø-ein, "Gigiap ate ndægo, yan-te neka manqei-qape-te nqago, Mbumbukiam noqá zenda-té genøvé. No notó-kawaentát.

¹⁹ Yaq nakémbá. Bawabawan-te ate ndækhazet, sozó-okhoát, ezoqa noqa manqat vømē-zømesim, yaq ndigu bemø-nogi-paev-ezoqam-ez. Yaq ibøkha iz zozø-etoumát, Tat-qā iz-tè, neka Yo-qā iz-tè, neka Nqova Mbomambaqape-qā iz-tè. ²⁰ Neka vøe-zømesimít. Manqat ate ndægo, av no qazømbe-manqatam, bemøndapem.

Nqáe! No ndægoát zo namba, khøuwa ate ndægo, atema manqei-qape vaev-te."

Manqat Mbomambaqape Mak gepeawam

Megeat Manqat-qase

Nqanek emanqat, Yesu-qa yaq-te, ndego Mbumbukiam-ge Yo, Mak ndøpeawám. Ndego iz nøme, Zion-Mak mbo-akhaemám. Ndego ambá av nqægo, Yesu-gí paev ezoqam tuelv mokho-tê gunu:goám.

Mak, ndego Pol-ge zifu Banabas, tegé ekeabøí (Kol 4:10). Ndego Zelusalem taon-tê gekhouwév, neka Pita neka Pol neka Banabas, tiqa sasae-te vøzø-tøkeam.

Ni kopømba mbain uni tizi:nøten, gekha manqei-tê ndøgo, Mak nqanek manqat gepeawam. Geté Kliten bawan megetapak, nupøkhan mba giyagam, áv gini-matavupám nqægo: Mak Lom taon-tê abewáv, yaq ndego ta taon-te ndøgo, Pitá namba abetegoám, ngenek Yesu-qa yaq-te ge-vototupam, yaq Mak vøpeawam.

Mak nqanek manqat, Yesu-qa yaq-te, Lom ezoqam nonqo ndøpeawám. Nginik ezoqam, tiqa poev, bazaføgakh matev zøgoám. Yaq nakémbá, Mak manqat andé kandambá, Yesu-qa bazaføgakh-qa yaq-tê gene-peawám, av ndego enqoni-us ezoqa kopoav ge:khakhæz, neka ezoqam ndigu nqova soqøsoqa gizømbu-goam, vøzø-ngeasumam, neka tiqa manqa-zapazapa-te vønqovotaz, ndøgo qazø-geageapam.

Nqanek manqat-qa vaev, Mak 16:9 qangaz, ta manqat ndøgo, ezoqa vini abe-peawám.

Zion Yesu-qa nakhoa gekhakheinumat

(Met 3:1-12; Luk 3:1-18; Zion 1:19-28)

¹ Emanqat Mbomambaqape, Yesu Keliso-qa yaq-te, ndego Mbumbukiam-ge Yo, nqáne. ² Matev áv qanengáz, av Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya ge:peawam. Ndego áv gene-peawám nqægo, “Mbumbukiam ge-ein:

Nqáe! Noge u-anem notó-khofotáv, qoqa megemege-te.

Ndego nakhoa møqá-khakheinám.

³ Leg-av manqei-te ndøgo, ezoqam-qa manqa wag ndø-akhayam.

Av qane-akhayám nqægo,

‘Evezøza-qa nakhoa é-mozoto-khakheinømém.

Nakhoa ndaføyamba-qape zombøé-viæém, ndego te:geav.’ ”

⁴ Yaq Zion ndøfakhán, leg-av manqei-te ndøgo, ezoqam ibøkha iz vøzø-etoumam neka Mbumbukiam-qa Manqat vøe-zømesimam. Av gezømbe-manqatám nqægo, “E-mozoqambúz, neka ibøkha iz vø-upøgim. Yaq Mbumbukiam zoqa manqa-zapazapa, ndømbøe-navøém.” ⁵ Ezoqa kopoáv, gindupindam te-te. Zudia pløvins-tê gindu-okhoám, pløvins ate ndægo, neka Zelusalem taon-ak vøndø-pindam. Yaq manqa-zapazapa ndøgo, gimatønnumam, gevøndæmém, neka Zoden kea-te ndøgo, ibøkha iz vø-upøgim.

⁶ Zion ndabua egeieqei uzøpøteáv. Geté ndabua ge-uzupam, kemol-qá su gini-geveaném, neka ndabua segim nonqo, søvakha gigiap-gí ngusúm gini-khakheinøvémém. Neka lou gelogam, bamøkhokeakh neká ndokhos, ti-mba ndígu telouzám.

⁷ Zion ezoqa manqat āv gezømbe-manqatám nqægo, “Noqa zita-te, ezoqa kopo ndøgeāv. Ndego no ùnime:løvumbám. No ezoqa khàpe nøte-khapelavøqase-én. Até nqanek sasae khapelavøqasé-a, no katuk tæmøkui, teqa tamak khofoe-te tæmbotøke, no kopømba mbaín.

⁸ No zo ibøkha iz, ibøkhá qazømbe-etoumit. Geté ndego ibøkha iz, Nqova Mbomambaqapé gezømbé-etoumát.”

Yesu ibøkha iz gendap
(Met 3:13-17; Luk 3:21-22)

⁹ Ta khøuwa-te ndøgo, até Yesú-a, Zion-te vømat. Nazalet vemia-vé gendowáv, Gelili plovins-te ndøgo. Yaq até ndegó-a, Zion-te ibøkha iz vøndap, Zoden kea-te ndøgo. ¹⁰ Yesu ibøkha-te é-vøndo-fakhán-ae, yaq āv geneqéiv nqægo: Yan gëmboqoé. Yaq Nqova Mbomambaqape ndovís. André kuvøkuvuam me me:løvuvavún, te-te. ¹¹ Yaq yan-te ndo:go, manqa wag ndofakhán. Av qande-eín nqægo, “Qo nogé Yó. No poev kandambá qo-te. No nøtaqambo-khafuát.”

Saitan Yesu ge:khamasimat
(Met 4:1-11; Luk 4:1-13)

¹² Taqa zita-te, Nqova Mbomambaqape, Yesu leg-av manqei-té genø-itú. ¹³ Khøuwa fotí, leg-av manqei-te geyagam. Yaq Saitan Yesu teme-khamasím ndøgo. Yesu søvakha gígiap lozokhák namba me:yagám. Yaq enzol ezoqam tinduzavín ndøgo, Yesu vømbō-tøkeemin.

Yesu Gelili plovins-te sasae gengaz
(Met 4:12-22; Luk 4:14-15; 5:1-11)

¹⁴ Zion ndimbula-te gi-utøvem, yaq Yesu Gelili plovins-té genøwáv, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape vømē-zømesim. ¹⁵ Av gene-zømesimát nqægo, “Khøuwa mízi-khantøzém. Mbumbukiam-qa Megeat Matev, avønín. E-mozoqambúz neka Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape vø-unimanqatinim!”

¹⁶ Yesu Gelili kewan ndøgeg-te ge-ewat, yaq evenap menas tezømét ndøgo, Saemon neka Endlu. Voe ndø-ogiát. Zapa ndøgo, ndigu ezoqa menas, voe nqagim ezoqám. Ndøgo tiqá sasáe. ¹⁷ Yaq Yesu gezø-ein, “Vøndoazáv. No zonøndó-paevém. Yaq zo ezoqa takhaset matev nøté-zømesím.” ¹⁸ Yaq até gindigoném, voe sège-ivøvém, sasa mbopaevem.

¹⁹ Yesu agé okhoeáv, evenap menas nøme tenøzømét, Zems neka Zion. Ndigu Zebedi-gí nakheís. Khagua-té gunuguvám. Voe ndøpotofumát. ²⁰ Yaq ate ndigú-a, Yesu vøzø-akha. Yaq ndigu gèqá. Eve sège-ivøvém, tegi sasáe ezoqam namba, Yesu vømbō-paevem.

Yesu ezoqa kopo, nqova soqa gëmbo-ngeatam
(Luk 4:31-37)

²¹ Yesu ekeza paev ezoqam namba, Kapenaum taon-té ginøzáv. Yaq Sabat khøuwa-te ndøgo, Zú ezoqam-qá guliguli khoev-té gëmø-ón, ezoqa vømē-zømesim. ²² Ezoqam ndigu, teqa nømendim manqat gíyogem, mbøni zólév. Zapa ndøgo, ndego Mbumbukiam-qá iz-té neka bazaføgakh-té gene-zømesím. Ambá av nqægo, av Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam gi:zømesimam.

²³ Ta guliguli khoev-te ndøgo, ezoqa kopo møndu:goám. Ndego nqova soqa mbøigoám. Yaq ndego kandambaqapé sege-akhá, ²⁴ “Yésu, Názalet-ak! Gê,

qo ni gekha qonígú? Ni ngiænoat-qā qotøndóqav? No mōtenøtén, qo gekha ezoqām. Qo Mbumbukiam-gé Ezoqa Ndaføyamba-qapé.”

²⁵ Yaq Yesu ndego nqova soqa, gembøe-khafén, gembo-ein, “Qo manqat tia! Mòqotøndo-fakháq, qo nandav ezoqam-qa mokho-te ndoqotu:gu.”

²⁶ Yaq ndego nqova soqa, até gendego, ndego ezoqam mōndøkhæ-qantám, sùgumu-waguvupát, sasa ndøfakhan. Akhayam-ús, gendo-fakhan.

²⁷ Yaq ezoqa ewaqape, nqova ndafe kandambá, neka yaqyaq-a gibond, “Nqanek gekha matév? Teqa nømendim matev viní. Ndakinák, neka bazaføgakh-ús. Ngenek nqova soqøsoqa sègezømbe-khafenín, yaq ndigu teqa manqat o-mba vømbøe-ndapemin.”

²⁸ Yesu nqanek matev gego, yaq ndaføyambá, teqa emanqat sùgumu-panqavøemát, Gelili plovin-s-te ate qægoam.

Yesu ezoqa kopoav gekhakhæz

(Met 8:14-17; Luk 4:38-41)

²⁹ Yesu Zu ezoqam-qa guliguli khoev gendo-ivav, yaq Saemon neka Endlu, tiqá khoev-té genøwáv. Até Zems neka Zion, namba me-apát. ³⁰ Yaq khoev-te gimøfakhaz, Saemon-gu zimpuka, ngusu tatas enqoni mbovitát. Venanqei nonqo-té gubuvám. Yaq Yesu tøke-qa mboviømém, tuqa yaq-te. ³¹ Yaq Yesu tenøwáv ndøgo, zenda vømbøgea, neka vø-eqeiu. Yaq ngusu tatas enqoni, sègembo-navøém. Yaq ndugu até gundigu, lou vøzøta.

³² Yaq khøuwa gumusinan ndøgo, ezoqa ewaqape, enqoni qazøgoam o nqova soqøsoqa gizømbu-goam, Yesu-té gindu-upøgím. ³³ Vemiav-ak ezoqa ewaqape ndozáv. Khoev vimá ginømóváb. ³⁴ Yaq gekha enqoni, bugug vinivinimba qazøgoam, Yesu gèkhakhæz. Ezoqa kopoáv. Neka nqova soqøsoqa kopoav, ezoqam-qa mokho-te gizømbu-goam, vøzø-ngeasam. Ndego nqova soqøsoqa takeáv, manqat timanqatat. Zapa ndøgo, ndigu mōndæzøtéz, ndego gekha ezoqām.

Yesu manqei vinivinimba nøme-te ge-okhoam

(Luk 4:42-44)

³⁵ Khøuwa nøme qandopave, lovølova-ús, até gupøistám, Yesu gesüzám, khoev vø-ivav, ezoqam-av manqei-te sasa ndøwav, vømø-guligulim. ³⁶ Yaq Saemon-za, gèmbovawát. ³⁷ Yaq gi-ometam ndøgo, gimbo-einim, “Ezoqa ewaqape qoqa ndøvawét.”

³⁸ Geté Yesu manqat gezø-qavøiu, “Ni até vemivemiav nøme-té-a, avønin nqagot, biziniáv, Mbumbukiam-qa Manqat bamē-zømesim. Zapa ndøgo, no ta zapaya nqáneq qatøndenáv.”

³⁹ Yaq Yesu Gelili plovin-s até ndægo sugumu-vatát, ezoqa tiqa guliguli khoev-te vøe-zømesimat, neka nqova soqøsoqa vøzø-ngeasumat, ezoqam-qa mokho-te gu:goat.

Yesu kha sisi-us ezoqam gekhakheinøvem

(Met 8:1-4; Luk 5:12-16)

⁴⁰ Khøuwa nøme, kha sisi-us ezoqam ndowáv. Yaq Yesu-qa megemege-te, katuk ndømøkuí, vømbøviam, “Ambá gokhakheinømbemin. Poev taqagoat, qo kopømbaqapé, toqo-khakheinømbem.”

⁴¹ Yaq Yesu ngenek ezoqam tanakh mbogó, zenda vømbøeve, gembo-ein, “Nqanøpoév. Qo vøkhakhæq.” ⁴² Yaq nqova mbaín, ndego ezoqam, kha sisi sègembo-navøém.

⁴³ Yaq Yesu ngenek ezoqam gèkhofotáv. Geté áv genegugú nqægo, ⁴⁴ “Qo ezoqa nõme zò-eín, av matev qaqambe-fakhan. Geté Mbumbukiam-gé iziz ezoqam-té qonóqáv, bemóqamekh, neka Mbumbukiam-te etoam matev voqógõ, av Mozes gezõmbe-eín, kha sisi tóqa-navøem. Yaq ezoqa tiabiti-zotéz, qo móqo-eqeieqi-éq.”

⁴⁵ Geté ngenek ezoqam gewav, ndego Yesu-qa manqat sège-võndazát. Ezoqa ewaqape zõmanqatát. Yaq ta zapaya ndõgo, Yesu kopõmba mbain, ezoqa ewaqape-qa bõi-te, vemivemlav-te võe-onimit. Geté vemlav bavokho ndõgo, ezoqam-av manqei-té genø-qonumát. Geté ezoqa ta manqei vinivinimba-te giyagam, sègendo-okhoám, te-te.

2

*Yesu kagi ezoqam gekhakheinøvem neka manqa-zapazapa vømbõ-evøzam
(Met 9:1-8; Luk 5:17-26)*

¹ Khapé outpøteáv. Yaq Yesu Kapenaum taon-té genøveséz. Yaq ezoqa mõndoyogém, av nqægo, ndego khoev-té gegõ. ² Yaq gèndopindám te-te. Ezoqa kopoáv. Khøev ùnime-khazém. Até bavokhó-a, mboqog-te ndo:go, lõvøzupøteáv. Yaq Yesu Mbumbukiam-qá Manqat me:zømesimat. ³ Ge:zømesimat, yaq ezoqa foa tündizáv. Kagi ezoqam ndø-eqeitavún. ⁴ Ambá Yesu-té ginø-eqeinamín. Geté ezoqa khápumu-khouwéz, võe-öz. Yaq até gindigonem, khoev ová ginøqavíg, yaq ova ndo:go, ma Yesu ge:qotam, nqa vømõ-løozem, neka ndego enqoni-us ezoqam, kita-te geqeam, sasa ndøføløtøvem. ⁵ Yesu tiqa unimanqatin geqeiv, yaq ngenek kagi ezoqam, áv gembø-eín nqægo, “Ati. Qoqa manqa-zapazapa mõndøqa-navøém.”

⁶ Yaq Mozes-qa guguna manqat nõmendim ezoqam, wambap-te giqon-avam, ekeza mokho-mba áv gini-matavupát nqægo, ⁷ “Gekha zapá, ngenek av nge-manqate? Mbumbukiam-qá iz ndõngi:tít. Ezoqam-qa manqa-zapazapa, Mbumbukiam yakhapús, ndezø-evøzam.”

⁸ Yesu é-mõndæ-otév, av gi:matavupat. Yaq gezø-ein, “Zo gekha zapá, zoqa mbõni-te av ndøzøte-matavupit? ⁹ Gè, gekha manqát ndõgo, føgakh mbain? Ndõgõ, no ngenek kagi ezoqam tæmbo-ein, ‘Qoqa manqa-zapazapa mõndøqa-navøém,’ o ndõgõ, tæmbo-ein, ‘Mõqo-itán, kita vøkhazo, okho sasa ndõngaz?’ ¹⁰ Geté no ndakin nõtézmás, Ezoqam-ge Yo, bazaføgakh nqambõgõ, ezoqam-qa manqa-zapazapa tezø-evøzam, nqanek manqei-qape-te.” ¹¹ Yaq Yesu até gendego, ngenek kagi ezoqam áv gembø-eín nqægo, “No nqataqá-manqate. Mõqo-itán, neka kita vøkhazo, khoev-te sasa ndøqav.”

¹² Yaq ndaføyambá, ngenek ezoqam sège-itán, kita vøkhazo, bavokho sasa ndõwav. Ezoqa ewaqape até gembo-kewagát, gemat. Ndigu nqova ndafe kandambá, neka Mbumbukiam-qa iz vø-eqanem. Gi-einim, “Ni bugukhokhof matev av nqægo qeiviáv.”

*Yesu Livai gembo-akha, tembopavat, neka teqa khoev-te lou vølog
(Met 9:9-13; Luk 5:27-32)*

¹³ Taqa zita-te, Yesu Gelili kewan-té genøveséz. Yaq ezoqa kandambá, gindupindam te-te. Yaq Yesu Mbumbukiam-qa Manqat vøe-zømesim. ¹⁴ Yesu ta manqei ndõgo ge-ivav, nakhoa gegeveat, ezoqam ndø-omét. Teqa iz Livái.* Alfius-gé yó. Teks upøgim khoev-qase mokho-té gunu:qotám. Yaq Yesu áv gembø-eín nqægo, “No qonõndó-páev.” Yaq Livai até gendego, gè-itán, vømbõpav.

¹⁵ Taqa zita-te, Yesu Livai-qa khoev-te, lou mólóg. Ta lou loge-te ndógo, teks moni upøgim ezoqa nøme neka ezoqa nøme, ndigu manqa-zapazapa-us ndizæza, møndógoám. Kopoáv. Yaq ndigu Yesu neka paev ezoqam, namba me:qonavát. Ezoqam av ngi:gu, kopoáv, Yesu gimbojavam. ¹⁶ Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, ndigu Felisi gizø-akhaemam, Yesu giometam, ezoqam av ngi:gu, lou namba gi:logat, yaq ndigu tegi paev ezoqam, áv gezømbe-eín nqægo, “Gekha zapá, ngenek teks moni upøgim ezoqam neka manqa-zapazapa-us ezoqam namba lou ndilóget?”

¹⁷ Yesu tiqa manqat ge-ewag, yaq áv gezømbe-eín nqægo, “Ezoqam ndigu enqoni mbain ndigu, ndigu mulømula etoam ezoqam mbain tøgoat, kopømbá. Geté enqoni-us ezoqam bezøgó, mulømula etoam ezoqam. No ambá av nqægo, ezoqa eqeieqei akhayam-qa nøgeavün. Geté no manqa-zapazapa-us ezoqam akhayam-qa nøgeavün.”

Yesu lou logemav matev-qa yaq-te gimboe-bevøpem
(Met 9:14-17; Luk 5:33-39)

¹⁸ Khøuwa nøme, Zion-gi paev ezoqam neka Felisi ezoqam, lou logemav matev ndøgoát. Yaq ezoqa nøme tinduzáv ndógo, Yesu vømbø-bevøpem, “Gekha zapá, Zion-gi paev ezoqam neka Felisi ezoqam, lou logemav matev gigoatun, geté qogi paev ezoqam gonemáv?”

¹⁹ Yaq Yesu yaya zø-etá, taqa yaq-te, gezø-ein, “Ge zó ndozo-matavap, ezoqa sæva te-oki, yaq zifuap lou loge-te tekhatob, ndigu zifuap kopømbá, lou logemav matev ndøgonem, ndego ti namba te:goat? Av taoká. Ndego anganeam, zifuap namba zua tiqoqongepet, ndigu kopømba mbain, lou logemav matev tigoat. ²⁰ Geté khøuwa ndøfakház. Yaq ndego ezoqam, ndego sævam ge-oki, ndøndafém, ti namba nde:go. Yaq tegi zifuap lou logemav matev, ta khøuwa-te ndógo tinigoát.

²¹ Ezoqa kopømba mbain, ndabua mbewat ndakinak, awenege ndabua-te to:tøke. Av toqotego ndægo, yaq ndabua toqosunguz, ndabua ndakinak ndøgo, segé-khapelavøqasé. Yaq ndabua keqæv sa tømø-khouwév.

²² Neka ezoqa kopømba mbain, waen ndakinak, awenege søvakha ngusum-te te-ewa. Zapa ndógo, awenege søvakha ngusum-te toqo-ewa, yaq waen topopon, ndigu gékeqáz. Yaq waen vøqouvøëm, neka søvakha ngusum vøsoqøz. Geté waen ndakinak ndøgo, søvakha ngusum ndakinak-té gotúqøuz.”

Yesu ndego kawá, Sabat khøuwa
(Met 12:1-8; Luk 6:1-5)

²³ Khøuwa nøme, Sabat khøuwá, Yesu ekeza paev ezoqam namba, wit khæe livin-mbá gunu-apát. Yaq tegi paev ezoqam, wit nanga ndøvingsømém, sasa ndølouz. ²⁴ Yaq Felisi ezoqam tiqa matev giqevim, Yesu áv gimboe-einím nqægo, “Nqáe! Gekha zapá, qogi paev ezoqam nqanek Sabat khøuwa-te sasæ ngigut. Khæfæp nandav?”

²⁵ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Ge zó, emanqat mozó-geveømem, av Deivid ge:matanam, tegi ezoqam namba ifn qazøvin? ²⁶ Ta khøuwa-te ndógo, Abiata Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape gegoam, Deivid Mbumbukiam-qá khoev-té genø-ón, flawa vømølouz, ndigu lou-qase-te go-abam, Mbumbukiam-gi. Matev av nqægo khæfæp. Mbumbukiam-gi iziz

ezoqam mba zø-mboqoatám, nginik flawa tilouzat. Geté Deivid sègelóuz, neka até ndigú-a, vøzø-etoam, te namba gi:goam.”†

²⁷ Yaq Yesu nøme gezø-ein, “Mbumbukiam ambá av nqægo, ezoqa Sabat khøuwa nonqo ndøkhakheinøvem. Geté ndego Sabat khøuwa, ezoqam nonqo ndøkhakheinám. ²⁸ Ezoqam-ge Yo, ndego kawá. Até Sabat khøuwá-ya, ndego teno-kawaevát.”

3

Yesu ezoqam pingim qambowau, gekhakheinøvem
(Met 12:9-14; Luk 6:6-11)

¹ Khøuwa nøme, Yesu Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te gemat, ezoqa kopo møndu:goám ndøgo. Ndego pingim gëmbowáu. ² Yaq ezoqa Yesu-te bøi mba mo-veém, ndego ngenek ezoqam peté-khakheinøvem, penømakhaya, Sabat khøuwa-te. Zapa ndøgo, ndigu Yesu manqa ovøyam-te vee-qa mbogoám. ³ Yaq Yesu ngenek ezoqam pingim qambowau gembo-ein, “Qoté-itán, livin-mba nqøugu.”

⁴ Yaq Yesu ezoqa ewaqape gezøbevap, “Gekha matèv ndøgo, Sabat khøuwa-te toqogo, kopømba? Ndøgò, matev eqeieqei toqogo, o ndøgò, matev soqain toqogo? Ndøgò, ezoqa toqo-khandi:v, o ndøgò, ezoqa pakhapakha toqokhana?” Geté ndigu yaq manqat qavøiwateáv.

⁵ Yesu gegambunim, ezoqa vøzømet, ndego qaqa ndøgó, neka mbøni mbonqosøgim. Zapa ndøgo, ndigu mokho qeiviáv. Yaq até gendego, ndego ezoqam gembo-ein, “Pingim qoté-ovøyam.” Yaq ndego ezoqam, pingim vø-ovøyam. Sègembo-eqeieqei.

⁶ Yaq Felisi ezoqam, Yesu-qa matev giqeivim, ndigu sège-ivøvem, vøzav, yaq gaman ezoqam Elod, tegi ezoqam namba, vømø-møvab, manqat vø-einim, Yesu ande áv kinílaëm.

Ezoqa bawan-qaqe Yesu gimbojavam

⁷ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam namba, Gelili kewan-té ginøzáv. Geté Gelili plovin-ak kopoáv, até gezøpavát. Até Zudia plovin-ak-a, ⁸ neka Zelusalem faon-ak, neka Idumea manqei-ak, neka Zoden kea yaq-keoqa manqei-ak, neka Taya-yak neka Saedon manqei-ak, vøndø-okhoam. Ndigu tindi-okhoám ndøgo, Yesu matev vinivinimba ge:matønumam, manqat giyogem. ⁹ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam, khagua khakheinam manqat zø-ein. Yaq tèabete-ketáo, ezoqa andé vøe-nqonøtøvem. ¹⁰ Zapa ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo, Yesu ezoqa kopoáv, gekhakheinøvem. Yaq enqoni-us ezoqa nøme, ezoqam gèqaqagimám, atema Yesu-te, kha vømbo-khanøzemin. ¹¹ Yaq ezoqam ndigu, nqová soqøsoqa gizømbu-goam, Yesu gi-ometamin, ndigu Yesu-qa megemegete, ekeza kha, manqei me:lavawín, vø-akhæmemin, “Qo Mbumbukiam-gé yó.” ¹² Geté Yesu ndigu gèzømbe-khafén. Ezoqa bezø-manqatè av nqægo, ndego gekha ezoqām.

Yesu u-anim tuelv gi-upøzo
(Met 10:1-4; Luk 6:12-16)

¹³ Yesu manqei poyat-té genøqavíg, ezoqa vømøvab, ndigu ekeza ma qambø-pøovam. Yaq ndigu te-te sasa ndøzav. ¹⁴ Yaq Yesu até gendego, ezoqa tuelv vøvevesam. Ndigu ezoqa tuelv, u-anim zø-akhá. Ndigu namba mé:goát.

† 2:26 2:26 Deivid av ge:matanam ndøge, yaq ezoqa teqa matev, soqain veweáv. Yaq nakémbá, Yesu teqa yaq-te, nqanek manqat ge-ein. 2:27 2:27 Deut 5:14 3:4 3:4 Luk 14:3 3:6 3:6 Met 22:15-16 3:10 3:10 Met 14:36 3:11 3:11 Luk 4:41 3:12 3:12 Mak 1:34

Yaq gékhofosám, ezoqam Mbumbukiam-qa Manqat vómé-zómesim, ¹⁵ neka bazafógakh vözö-etoám, yaq ndigu nqova soqosoqa vóngeasumat, ezoqam-qa mokho-te tu:goat.

¹⁶ Ezoqa tuelv gi-upözo, ngínik: Saemón. Yaq Yesu iz nøme gembo-akha, Pitá. ¹⁷ Nøme Zéms neka Zión. Ndigu Zebedi-gí nakhéis. Yesu iz nøme gezø-akha, Boanezéz. Taqa manqa mokho, “Ndan nakhéis.” ¹⁸ Nøme gi-upözo, Endlú neka Filip, neka Batolomeú, neka Metiú, neka Tomás, neka Zéms. Ngenek Zems, Alfius-gé yó. Neka nøme Tadiés neka Saemón. Ngenek Saemon, Zelot ezoqam ndógoám. ¹⁹ Neka nøme Zudas Iskaliót. Ezoqam genék, vaev-te Yesu tegi qaqa ezoqam-qa zenda-te geve.

*Yesu av gimboe-einim nqægo, Saitan-qa bazafógakh-tē genø-sasaeāt
(Met 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)*

²⁰ Yesu khoev-te gevesez, yaq ezoqa kopoáv, nqawa gindupindam. Yaq Yesu tegi paev ezoqam namba, ambá lou ndólogín. Geté ezoqam khápumu-khouwéz. ²¹ Yesu-gi ekeza ezoqam, nqanek manqat giyogem, yaq tinduzáv ndógo. Ambá gekhatowemín. Zapa ndógo, ndigu até vøe-einim, gékawakawaév.

²² Neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, Zelusalem taon-te ginduzav, áv gini-einim nqægo, “Ngenek Belzebul mbøigú, ndego nqova soqosoqa-ge kawa. Teqá bazafógakh-té genø-ngeasumatún, nqova soqosoqa.”

²³ Yaq Yesu ndigu ezoqam gemöváb, gezø-ein, “Manqat nandav, mokho mbaín. Gé, Saitan ekeza kha áv kené-ngeatám, ezoqam-qa mokho-te tu:goat?” Yaq Yesu yaya zø-etá, taqa yaq-te, gezø-ein, ²⁴ “Bawan kopo tigoat, yaq livin-mbá gunumú-qatønēm, izuizu nakhag vógonēm, ndigu sugumú-nasinim. ²⁵ Neka evenap tigoat, yaq livin-mbá gunumú-qatønēm, izuizu vónøfé, yaq ndigu sugumú-nasinim. ²⁶ Neka matev até kopó. Saitan ekeza kha livin-mba tunuqata, yaq ekeza kha namba vónøfé, ndego até segemó-navøém.

²⁷ Neka nøme nqáneq: Ezoqa kopømba mbaín, bazafógakh ezoqam-qa khoev-te sa te-on, gigiap vømbó-aqonám. Geté ndego bazafógakh ezoqam bétøkho-løvønøvéq. Váev gigiap tembo-aqonam, teqa khoev-te.

²⁸ No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha manqa-zapazapā ndógo, ezoqa ndimatanam, até ndógó-a, Mbumbukiam-qa iz ndingi:wat, ta manqa-zapazapa ndógo, Mbumbukiam kopømbá, segembøé-navøém. ²⁹ Geté ezoqa Nqova Mbomambaqape-qa iz tengiu, Mbumbukiam ta manqa-zapa ndógo, gembøé-navøemák. Ndógo miavmiáv, até gégoát.”

³⁰ Yesu nqanek manqat ge-ein, zapa ndógo: Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam áv gini-einim nqægo, “Nandev nqova soqa mbøigú, teqa mokho-te.”

*Yesu-gu evo neka emekheis, gekha ezoqám?
(Met 12:46-50; Luk 8:19-21)*

³¹ Ta khøuwa-te ndógo, Yesu-gu evo neka emekheis ndøfakház. Khoev vimá sogowán. Yaq manqat mba ndøkhofotøvém, av nqægo, Yesu yá betøndowáv.

³² Ezoqa kopoáv, Yesu-qa avønin-te gionavat. Unime:-khøogøvém. Yaq ezoqa gimbo-einim, “Nqáé! Qogu qavo neka qamekheis ngó:wani, bavokho. Qoqa mo:keogé.”

³³ Yaq Yesu gezø-ein, “Nogu evo neka nogi nqamekheis kinógoam?”
³⁴ Yaq gèqambuním, ezoqa vøzømet, uni gi:khøogøvem, giqonavam, gezø-ein, “Nqáe! Nogu evo neka nogi nqamekheis ngnínik! ³⁵ Zapa ndógo, gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam-qa poev ndimbopaev, nogi nqamekheis neka evo ndígu.”

4

Ezoqa manqei vinivinimba-te, wit nanga gezøgeakhat, taqa yaya etæ manqat (Met 13:1-9; Luk 8:4-8)

¹ Khøuwa nøme, Yesu Gelili kewan-te ndógo, zømesim manqat nqawa gengaz, ezoqa kopoáv gindupindam. Yesu ùnime-khøogøvém. Yaq ndego khagua-té genøketáo, khagua elavøqase vøšøkuz, sasa mo:qom. Ezoqa ewaqape, ndøgeg-té gigoám. ² Yaq ndego yaya etæ manqat zømanqatát. Kopoáv. Nøme gezø-eta, nqáneq,

³ “Nqáe! Ezoqam møndøgoám. Khae-té genøwáv, wit nanga vømø-zøgeakh.

⁴ Yaq wit nanga gepanqabumat, nøme nakhoa-té ginø-o:atát. Yaq pipisi tindu-løvuvám ndógo, vølouz.

⁵ Geté nøme ndigu, nandi-té ginø-o:atát. Nandi-te ndøgo, manqei khapekhapémbá qatøke:pat. Yaq mbusa nakhamas-té ginø-fakhanøvém. Zapa ndógo, manqei andé mbaín. ⁶ Geté yaq, khøuwa gendosasev, mbusa ndigu gifakhatat, khøuwa tatas ndølouwáz. Yaq gèkusíz. Zapa ndógo, ndigu ngum uni mbunipøteáv.

⁷ Wit nanga nøme, gapuk-té ginø-o:atát. Yaq gapuk ndøgo qa-eqa, ndigu gèvøtøgeám. Yaq louzi nonqo fakhazaneáv. Mbaín.

⁸ Geté wit nanga nøme ndigu, manqei eqeieqei-té ginø-o:atát. Yaq kopømbá gi-eqanat, nanga vøqataz. Wit nanga nøme ndigu, 30, louzi nonqo gitøkebupat. Nøme ndigu 60, neka nøme ndigu 100.”

⁹ Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, yaq áv gezøembe-eín nqáego, “Gekha ezoqám ndego, gea tømbo goat neka yoge kopømba vømboqoát, yà beyogé!”

Yesu gekha zapa, ezoqa yaya mba gezø-etæam (Met 13:10-17; Luk 8:9-10)

¹⁰ Ezoqa bawan-qape gi:zav, yaq Yesu-gi paev ezoqam tuelv neka ezoqa nøme gimbojavam, yaya etæ-qá manqa mokho mbobevøpém. ¹¹ Yaq gezø-ein, “Mbumbukiam zo mba zøtáke, mokho manqat tøzøte-zøtez, teqa Megeat Matev-qa yaq-te. Geté ezoqa nøme, no yaya mba nøzø-etæ.

¹² No ndigu yaya mba tæzøembe-etæ ndógo: Ndigu ndikeógé. Geté géqeivimák. Neka ndigu ndiyógé. Geté mokho gèndapemák. Amba tiqeivimin neka mokho vøndapemin, yaq ndigu ambá Mbumbukiam-té ginø-qambuzín, yaq ndego tiqa manqa-zapa zapa vøzø-evøzamin.”

Ezoqa manqei vinivinimba-te, wit nanga gezøgeakhat, taqa yaya etæ-qa manqa mokho

(Met 13:18-23; Luk 8:11-15)

¹³ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Gê, zo nqanek yaya etæ-qa manqa mokho ndapeáv? Yaq av tægoat ndægo, zo yaya etæ nøme-qa mokho áv khazøté-upøgim?”

¹⁴ Noqa yaya etæ-qa manqa mokho nqáneq: Ezoqam ndego wit nanga gezøgeakhat, ndego Mbumbukiam-qá Manqat me:zømesimát. ¹⁵ Wit nanga

ndigu, nakhoa-te gi-o:atat, taqa manqa mokho nqáneek: Ezoqa nøme, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat giyogemin, Saitan até gendewavín, manqat vøe-vibamin, tiqa mokho-te tøu-ogeakhat.

¹⁶ Neka wit nanga ndigu, nandi-te gi-o:atat, taqa manqa mokho nqáneek: Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa Manqat nakhamas-té ginø-ndapemin. Khanakanakh-ús. ¹⁷ Geté ta manqat ndøgo, uni mbuvøemáv, tiqa mokho-te. Yaq ndigu føgøføgakh wanimáv. Mbumbukiam-qa Manqat zapaya, yage føgakh-qape o ngenøgim matev qazø-fakhanin, ndigu nakhamas-té ginø-o:azín.

¹⁸ Neka wit nanga nøme ndigu, gapuk-te gi-o:atat, taqa manqa mokho nqáneek: Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa Manqat ambá giniyogé. ¹⁹ Geté ndigu fofogøap khåpe zømbe-khouwevín, tiqa yage zapaya, neka tiqa poev matev, gigiap kopøav neka matev vinivinimba-qa yaq-te, vøtubamin. Yaq Mbumbukiam-qa Manqat, tiqa mokho-te ndøugu, gèvøtagín. Yaq kopømba mbaín, mokho tømbo-fakhan.

²⁰ Neka wit nanga ndigu, manqei egeieqei-te gi-o:atat, taqa manqa mokho nqáneek: Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa Manqat, unime-yogemin neka manqa o-mba vømbøe-ndapemin. Yaq Mbumbukiam-qa Manqat, mokho mbøfakhán. Kandambá. Ezoqa nøme-te 30, neka ezoqa nøme-te 60, neka ezoqa nøme-te 100."

Waev-qa yaya etæ manqat
(Luk 8:16-18)

²¹ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "Gè, ezoqa lampa tøzøgoat, ndigu ndis o lou-qase mokho-té gunú-wuøém? Av taoká! Geté lampa asøzam nonqo-té ginø-wuøém. ²² Yaq até kopó. Gekha matèv ndøgo, ndøkxonøwe, bavokhó qandó-fakhanám. Neka gekha mokho manqat ndøgo, ndøkxonøwe, segendó-veveám.

²³ Gekha ezoqám ndego, gea tømboagoat neka yoge kopømba vømbógoat, ya beyogé!"

²⁴ Yaq Yesu nøme gezø-ein, "Unime-yogé, manqat nqæmanqate. Av zo gigiap o matev ndøzøte-geveam, Mbumbukiam zo av tezømbé-geveám. Yaq Mbumbukiam-qa matev ndømø-løvuám, av zo matev ndøzøte-matanam.*

²⁵ Gekha ezoqám ndego, mokho gendap, Mbumbukiam otevat nøme mba mbøé-etoám. Geté gekha ezoqám ndego, mokho ndapeav ndøgo, yaq Mbumbukiam até otevat-qasé-a, ndømbogo, segéviwám."

Yesu Mbumbukiam-qa Megeat Matev, wit nanga ge:khamas

²⁶ Yesu yaya nøme gezø-eta, nqáneek. Gezø-ein, "Mbumbukiam-qa Megeat Matev, kopømba ande av nqægo: Ezoqa khæ-te wit nanga tezøgeakh,

²⁷ yaq tebuvat, neka vøszamát, ndigu wit nanga yakhapus mokho-mbá segé-qatazát neka vøfisamát. Geté ndego gé-otevák, ande av kinífakház.

²⁸ Manqei yakhapus, ewa qambo-etoamin, gifisamin. Bugukhokhof wit gagayag ndøfitamin, yaq wit nanga sasa ndøqatazín, yaq louzi nonqo vøgonin.

²⁹ Yaq louzi nonqo gumu-fisamin, yaq ngenek avøe ogekham ezoqam tewavín ndøgo, vømø-qogazín."

4:19 4:19 Met 19:23-24   4:21 4:21 Met 5:15; Luk 11:33   4:22 4:22 Met 10:26; Luk 12:2

4:24 4:24 Met 7:2   * 4:24 4:24 Taqa manqa mokho nøme nqáneek: Qo Mbumbukiam-qa manqat elavøqase mba toqo-ewagat, yaq qateqat khapémhá toqondapat. Geté Mbumbukiam-qa manqat møe mba toqo-ewagat, neka voqombø-pavát, yaq qateqat kandambaqapé toqondap. Yaq av nqægo, Mbumbukiam qateqat nøme mba qambó-etoám.   4:25 4:25 Met 13:12; 25:29; Luk 19:26   4:29 4:29 Joel 3:13; Veve 14:15

Masted tae nanga-qa yaya etæ manqat

(Met 13:31-32; Luk 13:18-19)

³⁰ Yaq Yesu nøme gezø-ein, “Gè, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, áv khazí-khamasēm? Gekha yaya zí-etæēm, taqa yaq-te? ³¹ Masted tae nanga zí:khamasēm. Manqei-te toqo-zøgeakh, yaq ndigu khapimbá. Av tiuká, av tae nanga nøme ndigu. ³² Geté yaq giqatazin, mbusa vøfakhanin, yaq tae kandambá tøyat. Khae gigiap nøme møndø-løvuamin, neka tangtang kandakandá. Yaq ta tae tangtang guzuguzu-te ndøgo, kopømbaqapé, pipisi go:viviamin.”

Manqat nøme, yaya etæ-qa yaq-te

(Met 13:34)

³³ Yesu ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge-zømesimam, yaya av nqægo kopoáv gezø-etæam. Yaq ndøgo, ndigu mokho tiabembøe-ndapém.

³⁴ Ezoqa ewaqape, ndego yaya mba zø-etæám. Geté ekeza paev ezoqam namba, gimi-yakhapus-mba-ezin, ndego manqa mokho ate ndægo møndøzø-ovøyamin.

Yesu manqat mba ge-ein, khamøe sa qavøitav

(Met 8:23-27; Luk 8:22-25)

³⁵ Ta khagus ndøgo, Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Kewan yaq-keoqá qazinø-qantáv.” ³⁶ Yaq ezoqam ndigu, namba gi:goam, ekeza vemivemiav-té ginø-khofosám. Yesu khagua-te é-møndøketáo, yaq até tegi paev ezoqám-a, vøketab, yaq sasa ndøsøkuzim. Até khagua nømé-a, namba me-áz. ³⁷ Yaq giqantavat, anana-mba møndu:bøen, mbe-qape tándøfeá, khamøe khagua sasa ndøngetøyam, ibøkha vøu-yovøem. Lokh bøi-té qanø-tøvøyát. ³⁸ Geté Yesu khagua okho-te ndøgo, gèbuvám. Kawa kaoqa-té qamboveám. Yaq ekeza paev ezoqam gèti:nám, gimbo-einim, “Nøméndim ezoqam! Qo ni-te toqó-matavap? Ni avønín zigeón!”

³⁹ Yaq Yesu gendosuzam, vø-itan. Yaq até gendego, khamøe ndøgo, vøfegimam-a, vøvumøyat, manqat sasanqa-us mbo-ein. Yaq khamøe sègevøitáv. Qavøitav mbómá. Manqei sege:veát.

⁴⁰ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Zo, gekha mbøni zøva? Ge zø, Mbumbukiam unimanqatinteav sekembá sozógo?”

⁴¹ Yesu matev av nqægo gematanam, yaq tegi paev ezoqam, møe kandambá gigonem, neka yaqyaq-a gibond, “Ngenek gekha ezoqám? E, até khamøe fegim neka khamøe vumøe, manqat o-mba mbøendapé.”

5

Yesu ezoqam nqova soqøsoqa gembo-ngeasam

(Met 8:28-34; Luk 8:26-39)

¹ Yesu ekeza paev ezoqam namba, kewan yaq-keoqá ginøqantáv, Gelasa ezoqam-qa manqei-te vømøfakhaz. ² Yesu khagua-te é-vøndovuáo-ae, ezoqa nqova soqøsoqa-us é-vøndöwav. Nandi nqa-té gendo-fakhán. ³ Ta nandi nqa-te ndøgo, løvøte ezoqam ndø-osupám. Ngenek ndøgo teyagám. Ndego bazaføgakh kandambá. Até auli sén-a, kopømba mbáin, toqote-løvønøvem. ⁴ Khøuwa kopoáv, ezoqa ambá gini-løvønøvemám, bov-té neka pingim-te. Geté sen sègezø-løvusám. Ezoqa bazaføgakh-qape mbáin, vømbøé-kház. ⁵ Pappave neká lovølova, ndego manqei-pakha-te neka manqei popotap-té genø-okhoám. Sugú-akhaemét neka ekeza kha nandi gene-qaqagumám.

⁶ Yesu qámhá gegoam. Yaq ndego ezoqam Yesu ge-omet, gèndovuáo, Yesu-qa megemege-te, ekeza kha, manqei vøelavao.

⁷ Yaq ndego ezoqam, kandambaqapé møndæ-akhá, ge-ein, “Yésu, Mbumbukiam-ge Yo, ndego Egeiwat-Qape, qo no gekha qonógo? Mbumbukiam-qa iz-te, nøtaqa-viám, no nqosøgeap nø-etòám!” ⁸ Ndego nqanek manqat ge-ein, zapa ndógo: Yesu áv gene-ein nqægo, “Qo nqova soqa, nandev ezoqam-qa mokho-te ndoqotu:gu, mòqotòndo-fakháq.”

⁹ Yaq Yesu gembobevap, “Qo gekha íz?” Yaq gembø-qavøiu, “Noqa iz Bawan-qapé. Zapa ndógo, ni nqova soqøsoqa kopoáv.”

¹⁰ Yaq ngenek nqova soqa, Yesu áv gembøviám nqægo, “Ni nqanek manqei-te nqeigu, ndøkhofótán.” Viam kandambá gego.

¹¹ Ta manqei avønin-te ndógo, bøsi nen møndøwanám. Kopoav-qapé. Manqei poyat-té givagimám. ¹² Yaq nqova soqøsoqa Yesu gimbo-viømem, “Ni bøsik-qá mokho-té qanø-khofótán.” ¹³ Yaq Yesu sègezøták. Yaq ndigu nqova soqøsoqa até gindigonem, vøfakhaz, ndego ezoqam-qa mokho-te gu:goam, bøsik-te sasa mø-oz. Yaq bøsik manqei khavoe-té ginøbøin, ibøkha-te vømø-geonim. Bøsik kopoav-qapé, ande áv tu taosén ndægo, gigeonim.

¹⁴ Yaq ezoqam ndigu, bøsik gizø-kewagam, møe ndøbøin, yaq taon-te neka vemivemiav-te, ezoqa emanqat vømøzømbē-vototap. Yaq ezoqa tinduzáv ndógo, matev ndóqeivím, ma qæfakhan. ¹⁵ Yaq Yesu-te gifakhaz, matev áv giniqeivím nqægo: Ezoqam ndego nqova soqøsoqa gimboigoam, geqotam, ndabua ndø-uzupám neka matavap kopømbá qambogoam. Yaq ndigu møe ndøgoném. ¹⁶ Yaq ezoqam ndigu, matev bøi gi:qeivím, emanqat zømbe-vototáp, teqa yaq-te ndego, nqova soqøsoqa gimboigoam, neka bøsik, matev ande áv khazømbē-fakhan. ¹⁷ Yaq ezoqa Yesu áv gimboe-viømém nqægo, “Niqa manqei ambá qo-ivavín.”

¹⁸ Yesu khagua-te ge-keatawat, yaq ezoqam ndego, nqova soqøsoqa gembøngeasam, te namba okho-qa mboviám. ¹⁹ Geté Yesu ndego takeáv, gembø-ein, “Qakeza khoev-té neka ezoqam-té qonóqáv. Neka matev kandambaqape qaqafakhan, emanqat qozømbé-vototupát, av Mbumbukiam Evezøza geqambe-matanam neka tanakh áv keqambégo.” ²⁰ Yaq ndego ezoqam ténwáv. Ta vemiyav ten ate qægoam, ekeza manqei-te, ezoqa sùguzumbu-manqatát, Yesu ande áv kembøe-matanam. Yaq ezoqa nqova ndafe kandambá, giyogem.

Yesu sævam gukhakheinøvem, ndugu kouk qambowavam, neka mbasønakam vøkhandi:v

(Met 9:18-26; Luk 8:40-56)

²¹ Yesu kewan yaq-keoqa nqawa giqantavat, gimøqa, yaq ezoqa kopoáv gindupindam te-te. Ndego ndøgeg-te até gegoám, ²² yaq Zu ezoqam-qa guliguli khoev megeat ezoqam ndowáv. Teqa iz Zailés. Yaq Yesu ge-omet, ndego teqa zenda tokhotapak-qa megemege-te, ekeza kha, manqei me:laváo, ²³ vømboviám, gembø-ein, “Nogu yu avønin génaním. Ambá qotondo-qavín. Zenda qombøvé. Yaq ndugu enqoni tábembøe-navøém neka tåabete-khandi:v.”

²⁴ Yaq Yesu ndego ezoqam, namba me:wáv. Yaq ezoqa kopoáv, segembøpaevém, neka sège-nqonondumát, teqa avønin-te.

²⁵ Ezoqam gi-apat ndógo, sævam kopo møndu:goám. Ngunuk kouk mbowávám. Nupøkhán mbá. Viav ate qægoam, tuélv qambowavam.

²⁶ Ngunuk sævam, mulømula etoam ezoqam-te vinivinimba, ambá guni-okhoám, neka tugi moni ate gi:goam vø:ngiæzotam. Geté ndigu nqosøgeap mba mbo-etoumám. Tuqa enqoni navøpøteáv. Sà tønø-khouwevtát.

²⁷ Ngunuk Yesu-qa manqat møndø-ewág. Yaq ezoqa bawan-qape-qa mokho-te gu:goam, ndugu Yesu-qa zita-té gunduwáv, neka ndabua vømbø-khanaz.

²⁸ Av guni-matøvém nqægo, “No ngenek ndabua mba tæmbokhanaz, yaq no sæ-eqeieqeie-én.” ²⁹ Ndugu ndabua até é-vømbokhanáz-ae, yaq kouk waev sègembo-navøém. Yaq ndugu sège:otév, ekeza kha-te, “Nqanek enqoni møndønø-navøém.”

³⁰ Yesu tene-otév ndøgo, teqa bazaføgakh nøme, ezoqam-té qanøwáv, vøkhakheinøvem. Yaq gèndoqambún, ezoqa ewaqape-qa mokho-te, gezø-ein, “No ndabua gekha ezoqám nøkhanaz?”

³¹ Yaq ekeza paev ezoqam gimbo-einim, “Ezoqam toqó-zømete, nginik qoqa avønin-te khape gindikhas? Yaq gekha zapá, qo av qoqote-ein nqægo, ‘No kha gekha ezoqám nøkhanaz?’ ” ³² Geté Yesu sekembá segevavám, av nqægo, kha uni gekha ezoqám mbókhanaz? ³³ Yaq ngunuk sævam sègendowáv. Møe-ús. Kha sègemboi-wageapát. Zapa ndøgo, ndugu møndæ-otév, ezoqa nó, matev qanøfakhan. Yaq ndugu Yesu-qa megemege-te, ekeza kha, manqei melaváo, neka tuqa emanqat ate qægoam, vømbø-vøndaz. ³⁴ Yaq Yesu gumbo-ein, “Ngólam. Qoqa unimanqatin nandav, tøkhaakheinøqavém. Mòqoqáv. Qo mbøni betaqávæv. Enqoni møndøqqa-navøém.”

³⁵ Yesu ate av-té manqat ge:manqatam, yaq Zailles-qa khoev-te, ndego Zu ezoqam-qa guliguli khoev gezømbø-megetam, ezoqam tinduzáv ndøgo, vømbø-einim, “Qogu yu møndønanim. Nandev nømendim ezoqam, sekemba mbopøuwét, tendowav.”

³⁶ Yesu tiqa manqat møndø-ewág. Geté guliguli khoev megeat ezoqam, av gembøe-ein nqægo, “Qo ndøfoføgeáp! Soqó-unimanqatin.”

³⁷ Yesu ezoqa nøme gèzømbø-khafén, te namba ti:zav. Geté ti-mba ndigu tekhatób, Pita neka Zems neka Zion, Zems-ge yakhasek. ³⁸ Yaq guliguli megeat ezoqam-qa khoev-te gimøfakhaz, eiv neka osombo kandambá geqeiv. Manqa feazu khápumu-khouwév. ³⁹ Yaq Yesu khoev-te ge-on, ezoqa av gezømbø-ein nqægo, “Zo gekhá zø-eivumit? Neka gekha osombo zówanet? Ngunuk nakhasam nanimatév. Geté gèbuvit.”

⁴⁰ Geté ndigu Yesu gèvøngi:nám. Yaq Yesu ezoqa ewaqape gènatáz. Evøndipakha neka tegi paev ezoqam misika mba ndøkhatób, neka kouwat mokho-te vø-oz, ma nakhasam guigoam. ⁴¹ Yaq Yesu até gendego, zenda vømbøgea neka ekeza manqat-te sasa mbo-ein, “*Talita, kóun!*” Taqa manqa mokho nqáneq, “Khapúlav. Nqataqá-manqate. Mòqo-itán!”

⁴² Yaq ndaføyambá, ngunuk mbasønakam sège-itán, okho vøngaz. (Ngunuk mbasønakam, tuqa viav tuélv.) Nqanek matev qafakhan, yaq ezoqa nqova ndafe kandambá. ⁴³ Geté Yesu gèzømbø-khafén. Ezoqa nøme bezø-ein, av matev qæfakhan ndægo. Yaq ndego mbasønakam lou etoam manqat zø-ein.

6

*Yesu ekeza vemiyav-ak gisanqawem
(Met 13:53-58; Luk 4:16-30)*

¹ Yesu nqanek manqei ge-ivav, yaq ekeza vemiyav-té genøwáv. Até ekeza paev ezoqám-a, namba me-apát. ² Yaq Sabat khøuwa qandap, ndego nømendim manqat ndøngáz, tiqa guliguli khoev-te ndøgo. Ezoqa kopoáv,

teqa manqat giyogem. Neka ndigu nqova ndafe kandambá, gi-einim, “Ngenek ezoqam, otevat neka matavap loloakh gekham-tê gendap? Neka bazaføgakh gekham-tê gendap, umingiap matev vinivinimba ndematanam? ³ Gé, ngenek ndégó, khoev puanam ezoqam? Meli-gé yò? Zems neka Zosef neka Zudas neka Saemon, tigí zapikiá? Neka até tegí sænakheís-a, ni namba zí:yage?” Yaq ndigu vemia-vak, Yesu gésanqawém.

⁴ Geté yaq Yesu gezø-ein, “Manqei nõme-te, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, gëmbovizáp. Geté ekeza manqei-te neka ekeza ezoqam-te, ndego vizupáv.” ⁵ Ta manqei-te ndøgo, Yesu kopømba mbain, umingiap matev tematanam. Geté zenda enqoni-us ezoqa kopokopo mba zømbø-awám, yaq ndigu vøkhakhæz. ⁶ Yesu nqova ndafe kandambá, tiqa unimanqatin mbain matev-qa yaq-te.

*Yesu ekeza u-anim tuelv, manqa gezø-løvua, gekhofosam
(Met 10:5-15; Luk 9:1-6)*

Yaq Yesu vemivemian nõme-té genø-okhoám, ta manqei ndøgo, ezoqa vømē-zømesim. ⁷ Yaq ekeza paev ezoqa tuelv gëmøváb, vøndözav, yaq ndigu menømenas sasa ndøkhofosam, neka nqova soqøsoqa ngeasam nonqø bazaføgakh vøzø-etoam. ⁸ Av gezømbe-ein nqægo, “Gigiap mbain, sozó-panqanim. Tatuag mba zótonqogím, okho nonqo. Geté lou neka moqos neka moni ndøtonqøgím. ⁹ Zo kopømbaqapé, tamak tozo-uzam. Geté ndabua nõme ndøtonqøgím, sa nándav, nandozo-uzap.” ¹⁰ Neka nõme gezø-ein, “Zo ezoqa khoev tizø-einat, ta khoev-te ndøgo, até vøsokhoé. Yaq ta-mbá tøzøté-ivøvemát ndøgo, vemia-vak nõme-te tozozavat. ¹¹ Geté manqei nõme-te tozomø-fakhazat, yaq ndigu ezoqam zo khatobeav tøgoat neka zoqa manqat yogeav vøgoát, ta manqei ndøgo sège-ivøvemát. Yaq pakhakh ndøgo, zoqa zenda tokhotapak-te tøgoat, sozó-pomoememát. Yaq ndigu tiabiti-zøtezát, ni manqa-zapa zigonëm.”

¹² Yaq Yesu-gi paev ezoqam gëpanqanim, neka ezoqa Mbumbukiam-te gambuzan manqat vøzø-manqatat. ¹³ Yaq nqova soqøsoqa kopoáv, ezoqam-qa mokho-te gu:goat, gëzø-ngeasumám. Neka enqoni-us ezoqam, oil vøzømbø-gouzumam. Yaq ndigu sège-khakhæzín. Ezoqa kopoáv.

*Zion ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ande av kinlaem
(Met 14:1-12; Luk 9:7-9)*

¹⁴ Yesu-qa manqat sège-panqavøemát. Até Elód-a, ndego Gelili plovisnge kawa ezoqam gegoam, vø-ewag. Ezoqa nõme av gini-manqatám nqægo, “Yesu, ndego Zión ategó, ndego ezoqam ibøkha iz gezø-etoumam. Ekeqa nangó gendo-khandí-v. Yaq nakémbá, ndego umingiap matev vinivinimba ndematanam.” ¹⁵ Geté ezoqa nõme gimanqatam, “Ilaizá ategó.” Neka ezoqa nõme gimanqatam, “Yesu ndego Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám, av ibugukhokhof gi-yagam.” ¹⁶ Yaq Elod nqanek manqat ge-ewag, ndego av gene-ein nqægo, “Ngenek Zión ategó, no teqa monqo kepøzu manqat qævøovam. Nqawá gendo-khandí-v.”

¹⁷⁻¹⁸ Ta matev ndøgo, av qanefakhán nqægo: Elod-gu zas Elodias, ndugu ibugukhokhof tege namba qawan Filip-gú zas ndøgoám. Yaq Zion Elod av gembøe-manqatám nqægo, “Manqa-zapá nandav, qoge namba qawan-gu sævam qoqondaf.” Yaq Elod-qa qavøiwat, nakhag ezoqam ndøkhofotáz,

Zion vō-mōvōinam neka ndimbula-te vō-utōvem. ¹⁹ Elodias ndugu, qaqa mbo-goám, Zion-te, teqa manqat zapaya. Yaq ndugu Zion lōvōwe-qa mbogoám. Geté ndugu nakhōa qeiviáv, ande āv kumbōé-matanām. ²⁰ Zapa ndōgo, Elod mōe ndōgoám, Zion-te. Ndego mōndæ-otév, Zion ezoqam egeiegei neka ndafōyamba-qapé. Yaq Elod gēmbōe-vigimám. Elod, Zion-qa manqat, vivin ambá qambōe-etoumám. Geté ndego gēmbōe-khaneatám, teqa manqat ge-ewagam.

²¹ Geté vaev, Elodias khōuwa mbomambaqape tumō-khantáz ndōgo, Zion-qa lōvōte-qa yaq-te. Elod ge-qan, ta khōuwa iz gemō-khantaz, ndego lou kandambaqape ndōlóg, gaman ezoqam kandakanda neka nakhag megetapak neka Gelili plovins-ak kandakanda namba. ²² Yaq ate av-té lou gi:logat, Elodias-gú yu ndo-ón, ogiam-ús. Yaq Elod neka ezoqa ewaqape, namba gi:logat, poev kandambá qazōwav, tuqa ogiam-te.

Yaq Elod, ndego Zudia ezoqam-ge kawa, até gendego, mbasōnakam vōmbō-ein, “No unimanqatin nqataqa-manqate. Nōtaqambé-khavožák. Gekha gigiāp ndōgo, qo toqonō-viam, soqonō-ein. Yaq sōtaqá-etoám.” ²³ Yaq manqa mbusa āv genevé nqáego, “Unimanqatín. Gekha gigiāp ndōgo, qo taqapoe. Sōtaqá-etoám. Qo toqonō-ein, av nqáego, no gigiap neka manqei ate ndægo, nqæmbo-keoge, livin-mba sa tōtumu-qata, neka nōme qo vōtaqá-etoám, ság. Yaq sáego.”

²⁴ Yaq mbasōnakam evo-té gunōwáv, vōmbōbevap, “No gekha gigiap-qa manqat nombó-ein?” Yaq evo gundu-ein, “Gigiap nqáneq: Zion, ndego ibōkha iz etoam ezoqam, teqá kawa-qá manqat qombōé-ein.”

²⁵ Yaq ndafōyambá, mbasōnakam kawa ezoqam-té gunōveséz, vōmbō-ein, “Noqa poev nqáneq. Zion, ndego ibōkha iz etoam ezoqam, teqa kawa melek-té qotōndó-qonáv, ndakin.”

²⁶ Elod nqanek manqat ge-ewag, yaq ndego khanakhanakh mbáin. Mbōni mbová. Geté ndego poeveáv, tuqa manqat tesanqao. Zapa ndōgo, ndego manqa mbusa é-mōndo:vé, taqa yaq-te, neka ezoqa ewaqape lou namba gi:logat, mōndōyogém. ²⁷ Yaq ndafōyambá, nakhag ezoqam ndōkhofotáv, ndimbula khoev-te, Zion-qa kawa vōmōndó-ndāp. Yaq ndego nakhag ezoqam gēwáv, Zion-qa monqo vōmōkepaz. ²⁸ Yaq nqawa gendoqavan, kawa melek-té gendové, mbasōnakam vōmbō-etoam. Yaq mbasōnakam evo sasa mbo-etoam. ²⁹ Zion-gi paev ezoqam manqat giyogem, yaq ndigu tinduzáv ndōgo, teqa kha vōndapem, sasa mō-ozem.

Yesu ezoqa bawan-qape ge:zōkef

(Met 14:13-21; Luk 9:10-17; Zion 6:1-14)

³⁰ Yesu-gi u-anim, gekhofosam, nqawa gindu-vesezam, yaq te-te gindupin-dam, emanqat mbōe-vototém, matev ate ndægo gi:matōnumam neka ezoqa vōe-zōmesimam. ³¹ Yaq Yesu āv gezōmbe-ein nqáego, “Zo neka no, ezoqam-av manqei-té qazinó-niáv, vizimō-nikhapus-mokho-mba-ēn, neka pusa sasa zomōtá.” Yesu nqanek manqat ge-ein, zapa ndōgo. Ezoqa kopoáv, sege-vesendám, yaq vōndé-okhoam-a, yaq vō-okhoam. Yaq Yesu tegi paev ezoqam namba, kopōmba mbáin, lou tilog.

³² Yaq ndigu khagua-té ginōketáb, ezoqam-av manqei-te sasa ndōtinim. Ambá gimi-yakhapus-mokho-mba-ezín. ³³ Geté ezoqa kopoáv, é-mōndōzōmēt, gisōkuzim. Yaq mōndō-matōvemém, ande āv kinítinim. Yaq vemiaiv vinivinimba ate qægoat, ezoqa gēndobōin. Zapá ginōzáv. Yaq é-vōmōfakhaz, ma Yesu neka tegi paev ezoqam gimbōe-pōotat. ³⁴ Yaq Yesu gemō-asa, ezoqa bawan-qape mba mo:qéiv. Yaq ndego tanakh zōgó. Zapa

ndøgo, ndigu ezoqam, andé síp, keoge ezoqam mbain tigøat. Yaq ndego nømendim manqat vinivinimba zøngáz.

³⁵ Yaq qakhagus ndøgo, ekeza paev ezoqam tinduzáv ndøgo, vømbø-einim, “Gèkhagustét, neka vemiyav mbaín, nqanek. ³⁶ Ezoqam é-moqo-khofosám. Yaq vemivemiyav neka khoeov avøavun nqagot, ekeza lou bemøwi.”

³⁷ Geté yaq Yesu manqa qavøiwat gezø-ein, “Lou zo zozø-etoám, tilog.”

Yaq gimbo-einim, “Nakhoa mbain. Taqa fia khápumu-khouwév. Geté ni amba-té, 200 moni mokho tiniginunin, amba lou teimø-wiin, nginik ezoqa zøkefe nonqo.”

³⁸ Yaq Yesu gezøbevap, “Gê, zo flawa gekhá nandizøgo? Zøtézāv, neka zøtévawëm.” Yaq giqasem, gi-einim, “Flawa faév, neka zonga menas.”

³⁹ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Ezoqa ate nandi-gu, gagayag-té giabe-qoqongepát.” ⁴⁰ Yaq ndigu vøqoqongim. Bawabawan nøme-te, ezoqa 50 giqonavat, nøme-te 100. ⁴¹ Yaq Yesu até gendego, nginik flawa faev neka zonga menas gè-upøzó, yan-te sasa ndøqan, Mbumbukiam ike manqat vømbø-ein. Yaq flawa gëmbegím, tegi paev ezoqam vøzø-etoam, ezoqa ewaqape-te etoam nonqo. Até zongá-ya, paev ezoqam vøzø-etoam, yaq ndigu ezoqa ewaqape sasa zø-etoam. ⁴² Yaq ezoqa ewaqape, lou tilóg ndøgo, até vøzø-ewez. ⁴³ Yaq flawa neka zonga mbegeap ndøgo, ezoqa gi-ivøvem, gëpizumém. Yakhav tuélv ginqeitømem, qamøvea. ⁴⁴ Ezoqa kopoav-qapé, nqanek lou gilog. Angana ate gi-goam, faev taosén.*

*Yesu ibøkha mumat go:geavun
(Met 14:22-33; Zion 6:15-21)*

⁴⁵ Yesu nginik ezoqa kopoav-qape, lou guzumbu-etoam, yaq até gendego, tegi paev ezoqam vøzø-ein, “Zo khagua-té qanøketáb, yaq-keoqa, Betsaida vemiyav-te, vø-qantav. No nginik ezoqam ndøtokho-khofosám.” Yaq ndigu vøskuzim, sasa ndøtinim. ⁴⁶ Yaq Yesu ezoqa gumu-khofosam, manqei poyat-té genøqavíg, vømbø-guligulim.

⁴⁷ Yaq qamupøis ndøgo, Yesu sekembá segegoám, manqei-te. Yakhapús. Geté tegi paev ezoqam, kewan livin-mbá gunu-tiamát. ⁴⁸ Yaq Yesu av genezømét nqægo: Khamøe ndøshintavám. Yaq kave kandakandá sege-itimát. Yaq lova andé av 3 o 4 oklok ndægo, Yesu ekeza paev ezoqam-té genøwáv. Ibøkha mumát gono:mát. Yaq ndego tiqa khagua løvui-qa ndøgoám. ⁴⁹ Geté ndigu Yesu gi-ometam, ibøkha mumat go:geavun, ndigu até vøe-einim, ndego gevøgëv. Yaq ndigu møe ndøzøgeá. ⁵⁰ Ndigu ate gi-goam, gi-ometam, møe kandambá gigonem.

Geté Yesu nakhamas-té genøzø-akhá, gezø-ein, “Zo møe ndøgøném. Nó!” ⁵¹ Yaq khagua-té gezømbu-ketáo. Yaq khamøe sègevøitáv. Yaq ndigu nqova ndafé kandambá. ⁵² Ndigu møndæzøtéz, av nqægo, Yesu ezoqa kopoav-qape lou gezø-etoam. Geté ndigu mokho ndapeáv, teqa yaq-te. Matavap zua zøtokeapám.

*Yesu Genesalet manqei-te, enqoni-us ezoqam gekhakheinøvem
(Met 14:34-36)*

⁵³ Yesu tegi paev ezoqam namba giqantav, yaq Genesalet manqei-té gimøfakház, vømbø-asa. ⁵⁴ Manqei-te givøvuam ndøgo, yaq ndaføyambá, ezoqa Yesu gëmatøvømém. ⁵⁵ Yaq ndigu sège-panqaním, nakhamas-té, neka

6:35 6:35-44 Mak 8:1-9   * **6:44** 6:44 Sakheis neka nakheis møndøgoám, lou gilog. Geté ndigu gevebøpøtéav.   **6:46** 6:46 Luk 5:16   **6:49** 6:49 Luk 24:37   **6:51** 6:51 Mak 4:39

enqoni-us ezoqam vòmøndō-upøgim. Gekha manqei-tē ndøgo, ezoqa Yesu-qa yaq-te giyogemin, ndigu enqoni-us ezoqam kita-té ginø-abamín, Yesu-te sasa ndø-upøgimin, ma ndego te:goat. ⁵⁶ Neka gekha manqei vinivinimba-tē ndøgo, ge-okhoam, vemlav khasøkhasis-te neka vemlav kandakanda-te, ezoqa enqoni-us ezoqam, maket manqei-té ginø-upøgimín. Yaq Yesu āv gimboe-viømemín nqægo, “Kopømbá, nginik enqoni-us ezoqam, ndabua ov-qase mba tiqa-khanøzumát.” Yaq gekha ezoqām ndigu, ndabua gimbo-khanøzemin, ndigu sège-khakhæzín.

7

Mbumbukiam-qa nømendim matev, atanakha-zapazapa-za-qa nømendim matev, gèløvumám
(Met 15:1-9)

¹ Khøuwa nøme, Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam ndozáv, Yesu-te. Zelusalem taon-té ginduzáv. ² Yaq āv giniqevím nqægo: Yesu-gi paev ezoqa nøme, lou gilog, ndigu zenda uni sunguziáv, av Felisi ezoqam, ezoqa gi:zømesimam. ³ (Nginik Felisi ezoqam neka Zu ezoqam ate gi:goam, lou logemáv, zenda uni sunguzumav tøgoat. Geté atanakha-zapazapa-za-qá matev mbopaevemín, taqa yaq-te. ⁴ Yaq ezoqam maket manqei-te gindu-qavazín, ndigu møndøkhae-khakuamín, váev lou gilogin. Ndigu matev nøme kopoáv ndimbopaev, tigi atanakha-zapazapa-za-te gindu-upøgimam, kopømba ande av kap neka pot neka melek neka venanqei nonqo sunguzam matev.)

⁵ Yaq ndigu Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, Yesu gimbo-bevøpem, “Gekha zapá ndøgo, qogi paev ezoqam nigi atanakha-zapazapa-za-qa matev pøpøvumav ndøgo? Ndigu bugukhokhof zenda uni sunguzumáv, lou gilogin.”

⁶ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya, unimanqatiñ manqat ndø-eín, zo khavozam ezoqam-qa yaq-te. Ndego āv gene-peawám nqægo, ‘Mbumbukiam ge-eín: Nginik no tou mbá ginømbe-vizáp. Geté tiqa mbøni qámbá no-te.

⁷ Ndigu noqa iz, khokhó sege-eqawát. Zapa ndøgo, ndigu ezoqam-qá nømendim matev mba me:zømesimít. Ambá noqá nømendim matev.’

⁸ Mbumbukiam-qa nømendim matev, zo mòzo-ivøvém. Geté ezoqam-qá nømendim matev zombopavát.”

⁹ Yaq Yesu gezø-eín, “Mbumbukiam-qa nømendim manqat sanqawe neka zøkeza matev paev-qa yaq-te, zo ùni zøtezøté. ¹⁰ Mozes āv gene-eín nqægo, ‘Qave neká qavo, gèzøvizáp. Gekha ezoqām ndego, eve o evo soqa manqat tembo-ein, ndego ezoqa, yá belaém.’ ¹¹ Geté zo ndozo-manqate, ezoqa kopømbaqapé, eve o evo sa tembo-ein, av nqægo, gekha gigiáp ndøgo, no amba qo tøtaqa-etoamin, ndøgo Kobán. (Taqa manqa møkho, ‘Mbumbukiam-qá.’) ¹² Zo av ndøzøte-manqate, yaq zo ezoqa evøndipakha tøkëam-qa yaq-te, zøzømbø-khazú. ¹³ Yaq zo zøkeza nømendim matev møkho-te, atanakha-zapazapa-za-te qazo-upøgim, Mbumbukiam-qá Manqat zosanqawé. Neka zo matev av nqægo, kopoáv nandozogot.”

Ezoqam dv kené-manqa-zapa-us-ev-in?
(Met 15:10-20)

14 Yaq Yesu ezoga ewaqape nqawá genømøváb, gezø-ein, “Noqa manqat ùnime-yogé, zo ate nqazøte:go, neka mokho vømbø-ndapem! 15 Gigiap ndøgo, ezoqam-te ndø-oev, kopømba mbain, te:-manqa-zapa-us-ev, Mbumbukiam-qa bøi-te. Geté ndøgo tené-manqa-zapa-us-év, matev neka manqat ndøgo, te-te ndøndo-fakhate.”*

17 Yesu nginik ezoqam gezivaz, neka khoev mokho-te vømø-on, yaq ekeza paev ezoqam, nqanek manqat mokho-qa yaq-te mbobevøpém. 18 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Gê, até zó-a, manqa mokho upøgimáv? Ge zò, møzøtè-zøtez? Gekha gigiap ndøgo, ezoqam-te ndø-oev, ndøgo kopømba mbain, te:-manqa-zapa-us-ev, Mbumbukiam-qa bøi-te. 19 Zapa ndøgo, ta gigiap ndøgo, ambá av nqægo, mbøni-tê qanø-oein, geté emu-té qanø-oein, neka nqawa vømø-fakhanin.” (Nqanek manqat mokho-te, Yesu áv gene-ein nqægo: Mbumbukiam-qa bøi-te, lou ate ndægo eqeieqéi. Qoté-manqa-zapa-us-eqák.)

20 Yaq Yesu gezø-ein, “Ezoqam ndøgo tené-manqa-zapa-us-év, matev neka manqat ndøgo, te-te ndøndo-fakhate. 21 Zapa ndøgo, ezoqam-qa matavap soqøsoqa, ndøgo matev soqøsoqa-te nakhoa ndølowe, teqa mbøni-té qandofakhaté. Ta matev soqøsoqa nqáne: Mambe matev, neka aqonam matev, neka ezoga pakhapakha khaneam matev, 22 neka nøkenøkem ngi:wat matev, neka gigiap qovetam matev, neka sanqambap matev, neka khavozam matev, neka sapi matev, neka ova matev, neka manqa ponqom matev, neka qakeza iz eqawat matev, neka kawakawa matev. 23 Matev nqanek ate ndægo, ezoqam-qa mokho-té qando-fakhaté. Yaq ezoga ndøgo tene-manqa-zapa-us-evin.”

Bawan vini-ak sævam, Yesu gu-unimanqatin
(Met 15:21-28)

24 Yesu ta manqei ndøgo ge-ivav, yaq Taya taon avønin-té genøwáv. Yaq khoev-te gemø-on, ndego poeveáv ezoga nøme ti:zøtez av nqægo, ndego ngégø. Geté ndego kopømba mbain teknonawat. 25 Ta manqei-te ndøgo, sævam møndøgoám. Tugu mbasønakam-yu, nqova soqa mbøigoám. Ngunuk sævam, Yesu-qa yaq-te até é-vøe-ewág-ae, vøndøwaw, teqa zenda tokhotapak-qa megemege-te, ekeza kha, manqei vøelavao. 26 Ngunuk sævam, bawan vini-ák. Glik sævám. Finisia taon-té guqán, Silia plovins-te ndøgo. Yaq ndugu Yesu áv gumbøe-viám nqægo, “Nogu yu, ambá nqova soqa qombogeatamin?”

27 Yaq Yesu gumbo-qavøiu, “Matev eqeieqéi mbá, nakheis-qa lou toqondap, yaq gaqo sasa qozønqagím. Geté lou bugukhokhof nakheis betølog, bezøewez.”†

28 Geté yaq ndugu gundu-ein, “Evézøza. Nandav unimanqatin. Geté gaqo ndigu, lou-qase mokho-te ngu:sømbiap, lou khakhayakh ndølogatún, nakheis gi-ivøvemin.”

29 Yaq Yesu gumbo-ein, “Qoqa manqat, mokho kandambá. Khoev-té gonøqáv. Nqova soqa ndego, qogu yu-qa mokho-te gu-goam, møndømbø-fakhán.”

7:15 7:15 Kel 10:14-15 * 7:15 7:15 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgø. Ta manqat nqáne: 16Gekha ezoqám ndego, gea tømboqat neka yoge kopømba vømboqat, yá beyogé! † 7:27 7:27 Yesu gaqo ge-ein, zapa ndøgo. Zu ezoqam, bawan vini-ak, gaqo me:zæbám.

³⁰ Yaq ndugu khoev-te guqavan, tukewág ndógo, mbasønakam-yu, venanqei nonqo-té gumbobuvám. Neka nqova soqa møndø-fakhán, tu mokho-te gu:goam.

Yesu gea kandøgeap neka manqa-khou ezoqam gekhakheinøvem

³¹ Yesu nqanek manqei Taya taon avønin-te ndógo, nqawá genø-iváv. Yaq Saedon taon-té genøwáv, vømðløvu, Gelili kewan-te vømð-ova, neka vemiyav ten manqei-te sasa ndøwav. ³² Yesu gefakhan ndógo, yaq gea kandøgeap neka manqa-khou ezoqam ndøndafém, te-te. Yaq zenda awam-qa mboviømém.

³³ Yaq Yesu ndego ezoqam, ezoqa ewaqape-qa mokho-te gu:goam, manqei vini-té genøndáf, vømð-yakhapus-mokho-mba-ez. Yaq até gendego, kokosov gea nqa-te vømbowasam, neka kokosov-te køse sasa ndøpisib, yaq nasam vømbo-khantav. ³⁴ Yaq Yesu yan-té genøqán, mbøni sekeqape vøfok, ekeza manqat-te ge-ein, “Efata!” Taqa manqa mokho nqánek, “Sà bemboqoé!” ³⁵ Yesu nqanek manqat até é-vø-ein-ae, yaq ngenek ezoqam-qa gea gëmbo-mboqovøém, neka nasam kopømbá gëmbo-sasaetam, yaq ndego manqa manqate eqeieqei vøngaz.

³⁶ Yaq Yesu ndigu ezoqam äv genegugúb nqægo, “Ezoqa nøme zø-ein, taqa yaq-te.” Ndego manqat kopømbá gegugubam. Geté ndigu teqa emanqat, nøme mba mo:vøndazát. ³⁷ Ndigu nqova ndafe kandambá, yaq gimanqatam, “Matev ate ndægo ndematanam, qanimav tantáv. Ezoqa gea qazø-kandøgeapam neka manqa-khou vøgoam, ndigu ndakin kopømbá ndiyoge neka manqat ndimanqate.”

8

Yesu ezoqa bawan-qape nøme ge:zøkëf
(Met 15:32-39)

¹ Khøuwa nøme, até nqawá, ezoqa kopoáv, Yesu-te gindupindam. Yaq ndigu lou mbaín, vøeløg. Yaq Yesu ekeza paev ezoqam ndømváv, gezø-ein, ² “No tanakh nøzøgó, nginik ezoqam. Zapa ndógo, nginik no namba ngigu, khøuwa misiká. Yaq ndakin, ndigu lou mbaín. ³ No ndigu iffin-us sa tækhofosam, ekeza vemivemiyav-te, yaq bøi mözøgugím, livin-qase. Ezoqa nøme, andé qámáb gindu-okhoam.”

⁴ Yaq Yesu-gi paev ezoqam gimbo-qavøinam, “Gê, lou gekham-té qazíqeivím, nqanek ezoqam-av manqei-te, nginik ezoqam vizi:zøkëf.”

⁵ Yaq Yesu gezøbevap, “Flawa gekhám nandizøgo?”

Ndigu gindu-qavøinam, “Flawa ate gi-goam sevén.”

⁶ Yaq Yesu ndigu ezoqa bawan-qape, manqei-te qonam manqat zø-ein. Yaq até gendego, nginik flawa seven gè-upøzó, Mbumbukiam ike manqat vømbo-ein, sasa ndømbegim, ekeza paev ezoqam, ezoqa ewaqape etoám nonqo, vøzø-etoam, yaq ndigu sasa zø-etoam. ⁷ Até zonga khasøkhasís-a, vøzøgoam. Khapémbá. Yaq Yesu Mbumbukiam-te ike manqat qambøeva, até nginik zongá-ya, ekeza paev ezoqam, ezoqa ewaqape etoám nonqo, vøzø-etoam. ⁸ Yaq ezoqa ewaqape lou tilóg ndógo, até vøzø-ewez. Yaq lou mbegeap ndógo, ezoqa gi-ivøvem, gèpizumém. Kandambá qamøvea. Yakhav kandakanda sevén, ginqeitømem. ⁹ Ezoqa kopoav-qapé, nqanek lou gilog. Angana ate gi-goam, ande äv fo taosén ndi:gu.* Yaq Yesu ndigu ezoqam,

ekeza vemivemiav-té genø-khofosám. ¹⁰ Yaq ndego até gendego, ekeza paev ezoqam namba, khagua-té ginøketáb, Dalmanuta manqei-te sasa ndøtinim.

*Felisi ezoqam Yesu-qa umingiap matev qeivi-qa gigoam
(Met 12:38-42; 16:1-4)*

¹¹ Yaq Felisi ezoqam ndozáv, Yesu-te, neka te namba manqa itumbam vøngazem. Ndigu matemateam-qa mbogoám. Neka ambá umingiap matev mboqeivimín, ndego uni Mbumbukiam-qa bazaføgakh tøpømbøégo-a. ¹² Geté Yesu mbøni sekeqape ndøfók, gezø-ein, “Zo ezoqa ndakin nqazoyage, gekha zapá, zo umingiap matev qeivi-qa ndøzøgo? No unimanqatín nqazø-manqate, zo umingiap matev zóqeivimák.” ¹³ Yaq Yesu Felisi ezoqam tenøziváz ndøgo, khagua-te vøketao, yaq-keoqa sasa ndøqantav.

*Yesu Felisi ezoqam neka Elod, tiqa matev, flawa poponøvem nonqo
gekhamas
(Met 16:5-12)*

¹⁴ Yesu tegi paev ezoqam namba giqantavat, flawa kopo zømbu-khokhonavám, khagua-te. Nøme tonqozoateáv. Manqa matev zømbø-navøém. ¹⁵ Yaq Yesu gezø-ein, “Aiyá qagó. Felisi ezoqam neka Elod, tiqa flawa poponøvem nonqo, gømbøe-feazoát.”

¹⁶ Yaq tegi paev ezoqam, áv ginibondát nqægo, “Ngenek nqanek manqat ekeqá tene-eín ndøgo, ni flawa mbain nqazigu.”

¹⁷ Yesu é-møndæ-otév, ndigu gekha manqat mēbondat. Yaq gezø-ein, “Zo gekha zapá, flawa-qa yaq-te nqazøte-fofogeap? Gê, zo sekemba sozó-bevupit, neka mokho ndapeáv? Gê, zoqa matavap gétokeap? ¹⁸ Zo bøi ndøzøgó. Geté zo qeivupáv. Neka zo gea ndøzøgó. Geté zo yogeapáv. Gømbø-mataváp, ¹⁹ ta khøuwa-te ndøgo, no flawa faev qæmbegim, neka yaq ezoqa faev taosen vøtøzøkef. Zo yakhav ate qægoam gekhám, lou mbegeap qazo-nqeitømem, ndøgo qamøvea?”

Yaq gimbo-einim, “Yakhav ate qægoam tuélv, qeinqeitumem.”

²⁰ Yaq Yesu nøme gezø-ein, “Neka flawa seven qæmbegim, ezoqa fo taosen nonqo. Zo yakhav ate qægoam gekhám, lou mbegeap qazo-nqeitømem, ndøgo qamøvea?”

Yaq gimbo-einim, “Yakhav ate qægoam, sevén qeinqeitumem.”

²¹ Yaq Yesu gezø-ein, “Yaq ge zó, gekha zapá, noqa manqat-qa mokho sekemba qeivupav ndozogo?”

Yesu bøi waev mbain ezoqam gekhakheinøvem

²² Yesu ekeza paev ezoqam namba, Betsaida vemiav-te gimøfakhaz, yaq bøi waev mbain ezoqam ndondafém, neka Yesu te-te zenda awam-qa vømbø-viømem. ²³ Yaq Yesu ndego bøi waev mbain ezoqam pingi mbogéa, vemiav bavokho vø-itu. Yaq até gendego, teqa bøi-te, køse mbøe-pisib, neka zenda sasa mbøeve, gembobevap, “Toqóqeivi?”

²⁴ Yaq ngenek ezoqam bøi ge-eqa, gømbø-ein, “Ezoqam nqæzømété. Geté nginik ngi-okhoet, andé tae nøteqeivi.”

²⁵ Yaq Yesu teqa bøi-te, zenda nqawá genøvé. Yaq ngenek ezoqam bøi gømbøqoa, sègømbø-eqeieqeí. Gigiap ate qægoam ùnime-qeiváp. Bavokho-qapé. ²⁶ Yaq Yesu gømbø-ein, “Qakeza khoev-té qanøqáv. Geté vemiav mokho-te ndøqáv.”

Pita gematøvem, Yesu, ndego Mesaya
(Met 16:13-20; Luk 9:18-21)

²⁷ Yesu ekeza paev ezoqam namba, Sæzalia-Filipai taon avønin-té ginø-apat, vemiaf vinivinimba gagoat. Ate av-té gi-apat, yaq Yesu gezøbevap, “Gê, ezoqa no gekha ezoqâm mé:næna?”

²⁸ Yaq gimbo-einim, “Ezoqa nøme ndimanqate, qo Ziön, ndego ibøkha iz etoam ezoqam. Neka nøme ndimanqate, qo Ilaizá, o Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqá nómé, ndigu ibugukhokhof giyageapam.”

²⁹ Yaq Yesu gezøbevap, “Gemâ zo? No gekha ezoqâm zøténæna?”

Yaq Pita gembo-qavøiu, “Qo Mesayá.”

³⁰ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam manqa äv gezømbe-løvuá nqægo, “Zo ezoqa nøme zø-ein, no gekha ezoqâm.”

Yesu ekeza løvøte neka nango khandi:vat-qa yaq-te, ande gezømas
(Met 16:21-23; Luk 9:22)

³¹ Yesu tegi paev ezoqam, ekeza løvøte-qa yaq-te zømesim ndøngáz. Gezø-ein, “Ezoqam-ge Yo, nqosøgeap kandambaqape bendáp. Neka Zu megetapak neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam bésanqawém, sasa belaem. Geté khøuwa misika-qa zita-te, nqawa ndøkhandi:v.” ³² Yesu manqat bavokho-qapé gezø-ein, taqa yaq-te. Yaq Pita até gendego, Yesu sègekható, guguna manqat manqate vømbøngaz. ³³ Geté Yesu, gèndoqambún, ekeza paev ezoqam vøzømet, Pita sasa mboponqom, gembo-ein, “Mòqoqáv qo, Saitan! Zapa ndøgo, qoqa matavap nandav, ambá av nqægo, Mbumbukiam-té qandowäv. Geté manqei-qape ezoqam-té qandowäv.”

Yesu-te paev-qa toqogoat
(Met 16:24-28; Luk 9:23-27)

³⁴ Yaq Yesu ezoqa bawan-qape ndømøváb, ekeza paev ezoqam namba, gezø-ein, “Gekha ezoqâm ndego, no-te paev-qa ndego, ndego ekeza poev matev, zitá geabetewuá, neka ekeza tae mutui bē-eqa, neka no sasa benøndopaev. ³⁵ Gekha ezoqâm ndego, ekeza yage geawat-qa tegoat, ndego ndækhambuá. Geté gekha ezoqâm ndego, no neka Manqat Mbomambaqape zapaya, ekeza yage te:khambua, ndego ndømøqeív. ³⁶ Gèmbomataváp. Ezoqa manqei-qape gigiap ate nqægo tøm bogawam, yaq ekeza yage gèkhambuá, ta gigiap ate ndægo, äv khambøé-tøkê? ³⁷ Neka gê, ngenek ezoqam, gekha fia ndøgø, yage nango temendap?”

³⁸ Gekha ezoqâm ndego, noqa yaq-te neka noqa manqat-qa yaq-te, mivi tegoat, nginik manqa-zapazapa-us ezoqam mokho-te, ndakin ngiyage, ndigu Mbumbukiam-te tøkbeav ndigu, yaq até Ezoqam-gé Yó-a, ndego mivi ndøgø te-te, Eve-qa waev neka bazaføgakh-te tegeav, Mbumbukiam-gi enzol ezoqam namba.”

9

¹ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Zo ezoqa nøme, nqazo-waniap, naqanøká zøpakhaezák. Geté Mbumbukiam-qa Megeat Matev ndøzotøkhæ-qeivím. Bazaføgakh-us ndøgeáv.”

Yesu bugug qambo-enend
(Met 17:1-13; Luk 9:28-36)

²Yaq khøuwa siks-qa zita-te, Yesu, Pita neka Zems neka Zion, manqei poyat-gape-té genø-itúb, vømø-yakhapus-mba-ez. Yaq Yesu-te gi:kewagam, ndego bugug sògo-enendtát, tiqa bøi-te, ³neka teqa ndabua vømømbø-papaqa-qape. Bøi sanqatøve-ús. Manqei-gape-te ate nqægo, ezoqa kopømba mbain, ndabua tezunguz, vøpapaqā, kopømba ande av teqa ndabua qægoam. ⁴Yaq Ilaizā neka Mozes, sègezø-fakház. Yesu namba, manqat ndømanqatám.

⁵Yaq Pita Yesu gembo-ein, “Nøméndim ezoqam. Qanimáv, ni nqeigu. Ni khoev-qasis misika nizøpuán, qoqa kopo neka Mozes-qa kopo neka Ilaiza-qa kopo.” ⁶Pita nqanek manqat khokhó sege-ein. Ndego otevatéav gekha manqat ndø-ein. Zapa ndógo, ndigu møe ndøgoném.

⁷Yaq ozoz ndokawá, vøgutaz. Yaq ta ozoz-te ndøgo, manqat ndofakhán. Av qande-ein nqægo, “Ngenek nogé Yó. No poev kandambá te-te. Zo teqa manqat gèyogé.”

⁸Yaq ndigu amba me:qambuním. Geté ezoqa nøme zømeteáv. Yesu mba ndø-ometám, ti namba ge:goam.

⁹Yaq manqei poyat-te gi:visat, Yesu manqa áv gezømbe-løvua nqægo, “Matev nqanek, zo qazoqeivim, ezoqa nøme naqanøká me:zòmás. Geté Ezoqam-gé Yo, løvøte-te bêtøndokhæ-khandí:v.”

¹⁰Yaq ndigu teqa manqat gèkhatiwiím. Geté yakhapus mokho-mba, áv ginibondát nqægo, “Ngenek løvøte-te khandi:v-at-qa yaq-te, manqat ge-ein, taqa manqa mokho áv khanégo?”

¹¹Yaq Yesu gembo-bevøpém, “Gekha zapá ndøgo, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam ndimanqate, av nqægo, ‘Ilaiza betøkho-fakhán.’?”

¹²Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Unimanqatín, Ilaiza bugukhokhof ndøkho-fakhán, gigiap ate ndægo vøkhakheinám. Geté Ezoqam-ge Yo-qa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat nøme mozó-geveømem? Ndøgo áv qane-ein nqægo, ‘Ndego nqosøgeap kandambaqape ndøqeiv neka ezoqa gésanqawém.’” ¹³Geté Ilaiza-qa yaq-te, no nqazø-manqate: Ndego møndø-fakhán. Yaq ezoqam ndego, áv timbøe-matønumát, av ndigu ekeza qazømbe-pøovam. Nqanek matev áv tønefakhán, av Mbumbukiam-qa Manqat teqa yaq-te qæ-ein.”*

*Yesu opønakam gekhakheinøvem, ndego nqova soqa gembøigoam
(Met 17:14-21; Luk 9:37-43a)*

¹⁴Yaq Yesu, Pita neka Zems neka Zion namba, tegi paev ezoqa nøme-te nango gindugavaz, givisavun, yaq tizømét ndøgo, ezoqa kopoáv giwiania-pam ti-te. Neka ndigu Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam namba, manqa ndø-itumbumát. ¹⁵Yaq ezoqa ewaqape, Yesu gi-ometam, ndigu nqova zøndáf. Yaq tinøbøin ndøgo, khaiya mboma manqat vømbo-einim.

¹⁶Yaq Yesu gezø-ein, “Gekha zapayā zøtè-ponqombupit?”

¹⁷Yaq ezoqa tendowáv ndøgo, manqat vømbo-ein, “Nøméndim ezoqam. No nøkeza yo notøndo-ndáf qo-te. Ndego nqova soqa mbøigú, neka manqa khóu. ¹⁸Nqova soqa gè-uvutumátún. Yaq manqei me:lavawín. Yaq køse møndæqouzín, teqa manqa-nqa-te, neka khaya vøvivisamin, neka kha vømbo-føgakhin. No qogi paev ezoqam, møezø-ein. Nqova soqa ambá gengeatømemín. Geté ndigu amba me:goném. Kopømba mbain.” ¹⁹Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Zo unimanqatin mbain ezoqam, zo ndakin nqazoyage, gé, no

9:2 9:2-7 2 Pita 1:17-18; Kel 3:22 9:11 9:11 Mal 3:1 9:12 9:12 Mal 4:5-6; Psa 22:1-18; Isa 53:3

9:13 9:13 Met 11:14 * 9:13 9:13 Yesu Ilaiza-qa yaq-te manqat ge-ein, ndego Zion me-manqatám.

Qotéqelv: Met 11:14 neka 17:13

khøuwa andé gekhâm, zo namba tizi:yagat neka zoqa viniv vøe-eqatât? Geté ság! Opønakam vøndo-ndafêm.”

²⁰ Yaq opønakam vøndo-ndafem. Yaq nqova soqa Yesu ge-omet, ndego até gendego, nakhasam vø-uvutam. Kha sêgembøi-wageapát. Yaq nakhasam manqei-té genø-ogíú. Sêge-qambinimát, neka manqa-nqa-te køse vømbø-qounat.

²¹ Yaq Yesu eve gèmbobeváp, “Gekha khøuwā qambøengaz?”

Yaq ndego gendo-ein, “Ndógo, khapelavøqase ge-goam, tømboe-ngáz.

²² Khøuwa nøme, nqova soqa, gøinam-té neka ibøkha-té genø-nqagevemám. Laelae-qa mbogoám. Geté qo kopømba toqogoat, ambá tanakh qoniguín neka voqoní-tøkein.”

²³ Yaq Yesu gemo-ein, “Gekha zapá, av nqoqote-manqate nqægo, ‘Qo kopømba toqogoat?’ Matev ate ndægo kopømbá, te-te ndego, nde-unimanqatinat.”

²⁴ Yaq nakhamas-té, ndego nakhasam-ge eve, av gene-akhá nqægo, “No møe-unimanqatin. Gènøtøké. Yaq no kopømbaqapé, tæ-unimanqatin.”

²⁵ Yaq Yesu geqeiv, av nqægo, ezoqa bawan-qape gèpindumít, yaq ndego nqova soqa gèmboponqóm, gemo-ein, “Qo nqova soqa, manqa-khou neka gea kandøgeap, no nqataqá-manqate. Ngenek nakhasam mòqo-iváv, neka nango ndø-óq, teqa mokho-te.”

²⁶ Yaq ngenek nqova soqa, gè-ogeá, neka nakhasam vø-uvutam. Kandambá ge-uvutam, sasa ndøfakhan. Yaq ndego nakhasam, andé løvøte bugug me me:kewagám. Yaq ezoqa nøme av gini-einím nqægo, “Ndego møndønanim.” ²⁷ Geté Yesu zenda mbogeá, sasa ndø-eqeiu, vø-itan.

²⁸ Yaq vaev-te, Yesu khoev-te ge-on, ekeza paev ezoqam namba gimi-yakhapus-mba-ez, ndigu gèmbø-bevøpém, “Ní gekha zapá ndøgo, nqova soqa amba qati-ngeatømem?”

²⁹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Nqova soqa av nge:go, guligulim mbá qoté-ngeatám.”

Yesu qambo-menas, ekeza løvøte neka nango khandi:vat-qa yaq-te ge:zømas (Met 17:22-23; Luk 9:43b-45)

³⁰ Yesu ekeza paev ezoqam namba, nqanek manqei gi-ivøvem, yaq Gelili plovins mokho-té sugu-apát. Yaq ndego poeveáv, ezoqam ti:zøtez av nqægo, ndego gekham-té gego. ³¹ Zapa ndógo, ndego ekeza paev ezoqam me:zømesimát. Gezø-ein, “Ezoqam-ge Yo, ezoqam-qá zenda-té ginøveém, neka pakhapakha vømbó-khanøëm. Geté tenanim, yaq khøuwa misika-qa zita-te, nqawa ndøkhandi:v.” ³² Tegí paev ezoqam, nqanek manqat giyogem, ndigu manqa mokho ndapeáv. Geté møe ndøgoném, vømbøé-bevøpém.

Yesu-gi paev ezoqam mokho-te, megeat ezoqam, gekha ezoqám? (Met 18:1-5; Luk 9:46-48)

³³ Yaq Yesu, ekeza paev ezoqam namba, Kapenaum taon-té ginøzáv. Khoev-te gimø-oz ndøgo, yaq av gezømbe-ein nqægo, “Zo nakhoa-te ndøgo, gekha zapayá qazøté-ponqombem?” ³⁴ Geté ndigu yaq manqat qavøiwateáv. Zapa ndógo, nakhoa-te ndøgo, taqa yaq-te ndógo tini-ponqombém, ti mokho-te, iz akhae kandambaqape, gekha ezoqám ndøgo.

³⁵ Yaq Yesu segeqóm ndógo, ekeza paeve ezoqam tuelv, sasa ndómovab, gezø-ein, “Gekha ezoqām ndego, megeat iz ndape-qa tegoat, ndego yá betõndo-páev, neka ndego ezoqa ewaqape-gé sasae ezoqam begó.”

³⁶ Yaq Yesu nakhasam ndo-itú, tiqa mokho-te livin-mba ndõugu vøve, sasa ndõngenõtam, gezø-ein, ³⁷ “Gekha ezoqām ndego, noqa iz-te, nakhasam av ngego tekható, ndego no ndókhatómb. Neka gekha ezoqām ndego, no tekhatomb, ndego no mba gékhatombák, geté até ndegó-a, Mbumbukiam, no gendo-khofotan.”

Ezoqam ni sanqaupav ndigu, ndigu nigí
(Luk 9:49-50)

³⁸ Zion Yesu gembo-ein, “Nóméndim ezoqam. Ni ezoqam mõi-ometám. Ndego nqova soqsoqa ndõngeasumatún. Qoqá iz-té genõgotún. Yaq ni ndego nĩmbøe-khafeném. Zapa ndógo, ndego ni namba okhomáv.”

³⁹ Geté yaq Yesu gezø-qavõiu, “Mbøe-khafèáp, ndego. Zapa ndógo, gekha ezoqām ndego, noqa iz-te umingiap matev ndematanam, ndego noqa iz nakhamas-te gèngiuák. ⁴⁰ Gekha ezoqām ndego, ni-te sanqaupav ndego, ndego nigí. ⁴¹ No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqām ndego, zo noqa iz-te, ibøkha-qase tezø-etoam, zapa ndógo, zo Keliso-gè ezoqām, ngenek ezoqam yaq-fia eqeieqei ndõmõndáp.”

Matev soqsoqa ndógo, unimanqatin matev ndõngi:wat
(Met 18:6-9; Luk 17:1-2)

⁴² Yaq Yesu manqat nõme gezø-ein, “Gekha ezoqām ndego, nakhei nqonqon av ngi:gu, ndigu no ndi-unimanqatinat, manqa-zapa-te te-itub, teqa manqa-zapa kandamba tantáv. Ndego amba nandi-qape monqo-te timbo-møpõtøzemin, kewan-te sasa mø-oginamin, yaq ta yaq-fia te-te ndego, ambá andé khapémbá. Geté yaq-fia kandambaqape ndógo, Mbumbukiam-te temõndap.

⁴³ Qoqa zenda kopo, manqa-zapa-te tø-ituqabat, sègekepáz. Zenda kopo mba taqagoat, khandi miavmiav-te toqomø-oq, ndógo kopømbá. Geté soqain ndógo, qo zenda menas taqagoat, yaq gøinam-tè qonóqáv, ta gøinam ndógo, khouvøemav ndógo.†

⁴⁵ Neka qoqa zenda tokhotapak kopo, manqa-zapa-te tø-ituqabat, sègekepáz. Zenda tokhotapak kopo mba taqagoat, khandi miavmiav-te toqomø-oq, ndógo kopømbá. Geté soqain ndógo, qo zenda tokhotapak menas taqagoat, yaq gøinam-tè gimø-ogeqænám.‡

⁴⁷ Neka qoqa bøi kopo, manqa-zapa-te tø-ituqabat, sègekho fá. Qo bøi kopo mba taqagoat, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te toqomø-oq, ndógo kopømbá. Geté soqain ndógo, qo bøi menas taqagoat, yaq gøinam-tè gimø-ogeqænám. ⁴⁸ Ta gøinam-te ndógo, nonqou ndigu, ezoqam-qa kha ndiloge, nasiniapáv, neka gøinam khouvøemáv.

⁴⁹ Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, te-te søvakha gigiap giløvusamin, gøinam-te, ndigu ngalam mo:geemín. Yaq ndógo, søvakha gigiap sège-eqeieqei-in,

9:35 9:35 Luk 22:24-26; Met 20:25-27; Mak 10:43-44   9:37 9:37 Met 10:40   9:40 9:40 Met 12:30; Luk 11:23   9:41 9:41 Met 10:42   9:43 9:43 Met 5:30   † 9:43 9:43 Baebol kopokopo nõme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nõme ndógó. Ta manqat nqánek: 44Ta gøinam-te ndógo, nonqou ndigu, ezoqam-qa kha ndiloge, nasiniapáv, neka gøinam khouvøemáv.   ‡ 9:45 9:45 Até nqanéka, Baebol kopokopo nõme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nõme ndógó. Ta manqat nqánek: 46Ta gøinam-te ndógo, nonqou ndigu, ezoqam-qa kha ndiloge, nasiniapáv, neka gøinam khouvøemáv.   9:47 9:47 Met 5:29   9:48 9:48 Isa 66:24

Mbumbukiam-qa bɔi-te. Yaq matev até kopó, matev fəgəfəgəgəh yà betəndo-fakhaté, ezoqa ewaqape-te, ndigu bemə-eqeieqeie-ez, Mbumbukiam-qa bɔi-te.

⁵⁰ Ngalam gigiap qanimáv. Geté mokhov təməmbo-navəem, yaq áv kho-qotégó, nqawa ti-mokhov-us-ez? Zo ngalam bezəmbu:gu, zo mokho-te. Neka sambi matev-té qanəyagé, yaqyaq-a.”

10

*Nəkenəkem matev ngi:wat-qa yaq-te
(Met 19:1-12; Luk 16:18)*

¹ Yesu ta manqei ndəgo ge-ivav, yaq Zudia plovins-te neka Zoden kea yaq-keoqá genəwáv. Yaq até nqawá, ezoqa kopoáv gindupindam, yaq ndego vðe-zəmesim, av oskia ge:goam.

² Yaq Felisi ezoqam ndozáv, Yesu-te. Ambá gembə-matemateəmemín, gimbo-bevəpəem, “Gé, Mozes-qa guguna manqat, áv khané-ein? Ezoqa kopəmbá, səvam sa te-ivav, ó, kopəmba mbaín?”

³ Yaq Yesu gəzəbeváp, “Gé, zo Mozes gekha manqat zə-ein, taqa yaq-te?”

⁴ Yaq gimbo-qavəinam, “Mozes áv gene-ein nqəgo: Anganeam səvam ivəve-qa tegoat, ndəgo kopəmbá. Sakhei zəuvis pepa bepeawám, bembə-etoam, ndugu sasa bekhofotav.”

⁵ Yaq Yesu gəzə-ein, “Mozes nandav manqat gepeawam, zapa ndəgo: Zo khəpe zətesapí:z. ⁶ Geté Mbumbukiam manqei-qape ande ge:khakheinam, ndego ezoqam, anganeam neká səvam, təkakheinəvém. ⁷ Yaq nakémbá, anganeam eve neka evo géziváv. Yaq zəs namba mé:təkuaném, ⁸ yaq ndigu ezoqa menas, vəmə-kha-kopo-éz. Yaq ndakin ndigu ambá av nqəgo, kha menás, av bugukhokhof gi:goam. Geté kha kopó. ⁹ Ndigu Mbumbukiam ndətəkuzú. Yaq ezoqa beqatəzə.”

¹⁰ Yaq Yesu tegi paev ezoqam namba, khoev-te givesez, ndigu gəmbə-bevəpəm, taqa yaq-te. ¹¹ Yaq gəzə-ein, “Gekha ezoqám ndego, səvam te-ivav neka səvam vini və-okí, ndego manqa-zapa ndəgó, zas-te. Ndego nəkenəkem matev ndəngiú neka mambe mé:wáv. ¹² Yaq até kopó. Səvam ndugu, zivis tu-ivav, anganeam vini vəndáf, até ndugú-a, nəkenəkem matev ndəngiú neka mambe mé:wáv.”

*Yesu nakhei nqonqon zənda gəzəmbə-awam
(Met 19:13-15; Luk 18:15-17)*

¹³ Ezoqa nəme, Yesu-te, nakheis ndo-upəgím. Ndigu məndəzəpəé, Yesu ambá zənda zəmbə-awamín. Geté tegi paev ezoqam gəzəmbə-khafén, ndigu ezoqam. ¹⁴ Yesu nqanek matev geqeiv, ndego khanakhanakh mbaín, ekeza paev ezoqam-te, gəzə-ein, “Nakheis bəgeáv no-te. Zəmbə-khakházám. Zapa ndəgo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, tiqa ndigu, av nakheis ngi:gu.

¹⁵ No unimanqatín nqazə-manqate. Gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-qa Megeat Matev khatiwiav təgoat, av nakhei nqonqon ngi:gu, ndego teqa Megeat Matev mokho-te gəmə-onák.” ¹⁶ Yaq Yesu nginik nakheis, gə-pəgimám, zənda vəzəmbə-awam, sasa zəguligulim.

*Gigiap kopoav ezoqa ndakinak, Yesu-te gəndowav
(Met 19:16-26; Luk 18:18-27)*

17 Yesu manqei ndøgo ge-ivavtat, yaq ezoqa kopo tendotéit ndøgo, Yesu-ga megemege-te, katuk vømøkui, gembo-ein, “Nøméndim ezoqam mbomambaqape. No gekha matev nómatónumāt, khandi miavmiav vøténdáp?”

18 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Gekha zapá no mbomambaqape ndogote-næna? Ezoqa mbain, mbomambaqape. Mbumbukiam mba me-gó. 19 Qo Mbumbukiam-qa guguna manqat mðqote-qatéq, av qæ-ein nqægo, ‘Qo ezoqa pakhapakha zøkhanèám. Neka nøkenøkem matev ndøngi:wát. Neka ndø-aqònám. Neka meakha manqat ndømanqaté. Neka khavozam matev ndøgó. Qavé neka qavo, gèzøvizáp.’”

20 Yaq ngenek ezoqam gendo-ein, “Nøméndim ezoqam. Nqanek guguna manqat ate ndægo nqæmbòpæv, no khapelavøqase qategoam, atema ndakin.”

21 Yaq Yesu ngenek ezoqam, gèwawám, kuku matev-ús, gembo-ein, “Qan-ímáv. Geté matev kopo nøme nqánek qoqógó. Vøkhæqáv. Yaq gigiap ate nandaqambe-go, qomøwí. Yaq moni ndigu toqoqas, gigiap-av ezoqam qozø-etoám. Av toqotego ndægo, yaq qo gigiap qaniqanim, yan manqei-té qoqonø-møvømet. Yaq vòndoqáv. No qonøndó-pæv.” 22 Yaq ndego nqanek manqat ge-ewag, ndego avus-mba mbovoé. Yaq sègewáv. Mbøni vaev-ús. Zapa ndøgo, ndego gigiap kopoáv qambogoam.

23 Yaq Yesu geqambunim, ekeza paev ezoqam sasa ndøwabam, gezø-ein, “Gigiap kopoav ezoqam, ti-te ndigu unimé-føgákh, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te tu-oz.”

24 Yaq tegi paev ezoqam nqanek manqat giyogem, ndigu nqova ndafe kandambá. Geté Yesu manqat, nqawá genøzø-ein, “Nogi nakheis. Nakhoa føgakh-qapé, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te toqotu-oq! 25 Kemol ndugu, søvakra gigiap kandambaqapu, mil nqa-te one-qa tugoat, tu-te ndugu føgakh andé mbain, av gigiap kopoav ezoqam-te føgakh ndægo, ndego Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te one-qa tegoat.”

26 Yaq Yesu-gi paev ezoqam, nqova nøme mba zømbondáf, neka yaqyaq-a gibond, “Av tægoat ndægo, yaq gekha ezoqam ndókhandi:v?”

27 Yaq Yesu ti-te gekewag, gezø-ein, “Matev av nqægo, ezoqa kopømba mbain. Geté Mbumbukiam, ndego viní. Matev ate ndægo, ndego kopømbaqapé tego.”

Yesu toqombo-pavet, taqa yaq-fla
(Met 19:27-30; Luk 18:28-30)

28 Yaq Pita Yesu gembo-ein, “Nqáé! Ni gigiap ate qægoam, zitá qati-wuøém, qo nqeitaqambe-paev.”

29 Yaq Yesu gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqam ndego, khoev te-ivav, o namba-qaniap o evo o eve o nakheis tezivaz, o khæ te-ivav, no zapaya neka Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape zapaya, 30 ndego Mbumbukiam ndakin yage-te nøme mba mbøé-etoám, kopoav-qapé, wan andléd ate tægoat, khoev, neka namba-qaniap, neka evøndipakhasæv neka khæ. Geté ndego até ngenøgim matév-a vøndáp, no zapaya. Yaq megemege-te ndo-go, ndego khandi miavmiav ndøndáp.

31 Geté ezoqa kopoáv, ndigu ndakin nduo-megetap, gendópavát. Neka ezoqa kopoav, ndigu ndakin ndindopaev, gó:megetát.”

Yesu qambo-misika, ekeza løvøte neka nango khandi:v-at-qa yaq-te ge:zømas
(Met 20:17-19; Luk 18:31-34)

³² Yesu ekeza paev ezoqam namba nakhoa gigeveat, Zelusalem taon-te giqavigat, ndego gèzømbo-megetát. Yaq tegi paev ezoqam, nqova zøndáf neka mbøni zøvá, taqa yaq-te. Até ezoqa nómé-a, namba gi-apat, mœ ndõgoném.

Yaq Yesu ekeza paev ezoqam tuelv, nqawá genøkhatób, vømø-yakhapus-mba-ez, neka matev-qa yaq-te, ndõgo Zelusalem taon-té qazinø-qavigít. Yaq Zelusalem taon-te ndõgo, Ezoqam-ge Yo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam-qá zenda-té gimóveém. Yaq ndigu manqa ovøyam-te sasa ndóveém, manqat vókopo-nēm, av nqægo, yá benanīm, neka manqei vini-ak-qa zenda-te vøveém, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu. ³⁴ Yaq ndigu otøotam mé:vewém neka køse vømboè-pisibømēm, teqa kha-te, neka vøzulm, pakha-pakha sasa mbókhanøēm. Geté khøuwa mīsika-qa zita-te, ndego nqawa ndøkhandí:v.”

*Zems neka Zion, iz akhae ndape-qa gigoam
(Met 20:20-28)*

³⁵ Zems neka Zion, ndigu Zebedi-gi nakheis, tinduzáv ndõgo, Yesu manqat vømbo-einim, “Nømendim ezoqam. Nitaqá-viømém. Kopømbá, niqa poev matev toqogo.”

³⁶ Yaq Yesu gezø-ein, “Zo gekhā zøpøev, no tæzøgo?”

³⁷ Yaq gimbo-einim, “Niqa poev nqáne. Qo megeat iz kandambaqape toqomøndap, yaq ni ambá qo namba zimi-qonavín, ezoqa nøme, qoqa nakeamo zenda-te vøqøm, neka ezoqa nøme, qoqa yogea zenda-te vøqøm.”

³⁸ Geté Yesu gendo-qavøiu, “Zo zøtezøtezák, gekha matev-qa zonø-einim. Gê, zo kopømbá, ibøkha khaqain-qape tozo-izam, av no tøte-iz? Neka ibøkha iz ndõgo, no tændap, kopømbá tozo-upøgim?”*

³⁹ Yaq gimbo-einim, “Ni kopømbaqapé.”

Yaq Yesu gezø-ein, “Zo ibøkha khaqain-qape ndøzomø-izám, av no tøte-iz. Neka zo ibøkha iz ndøzomø-upøgím, av no tøtendap. ⁴⁰ Geté gekha ezoqām, noqa nakeamo zenda neka yogea zenda-te timøqonav, ambá av nqægo, nõ nõvesám. Geté ta qonam nonqo, tiqa ndígu tógoát, Mbumbukiam gevevesam.”

⁴¹ Yesu-gi paev ezoqa ten nøme, nqanek manqat giyogem, yaq qaqa ndõgoném, Zems neka Zion-te.

⁴² Yaq Yesu ekeza paev ezoqam tenø-møváb ndõgo, gezø-ein, “Zo mõzøte-zøté. Ezoqa ndigu, bawan vinivinimba, kawakawa-za ndizæza, ndigu ezoqa gètøkhonzát. Neka tigi megetapak, gø:kawæzát, av ekeza poev ndøzømbe:go. ⁴³ Geté zo mokho-te, matev av nqægo bègø. Gekha ezoqām ndego, zo mokho-te iz kandambaqape ndape-qa tegoat, ndego yá be-zogetøke-ezoqam-év. ⁴⁴ Neka gekha ezoqām ndego, zo mokho-te megeat-qa tegoat, ndego andé ezoqa ewaqape-ge yaq-fia mbain sasae ezoqam bezømbegø. ⁴⁵ Até Ezoqam-gé Yó-a, ndego matev até kopó. Ndego ambá ndõgo te-negeavūn, ezoqa sasae timbogoat neka vømbo-tøkeát. Geté ndego ezoqa tøke-qa neka teqa kha løvøte-te vee-qa ndøgeavūn. Yaq ezoqa kopoav, téabete-nqovotáz.”

*Yesu bøi waev mbain ezoqam gekhakheinøvem
(Met 20:29-34; Luk 18:35-43)*

10:32 10:32-34 Mak 8:31; 9:31   **10:38** 10:38 Mak 14:36; Luk 12:50   * **10:38** 10:38 Ibøkha khaqain-qape neka ibøkha iz ndape, Yesu-qa nqosøgeap me:manqaté, ndego tendap.   **10:39** 10:39 Kel 12:2; Veve 1:9   **10:42** 10:42 Luk 22:25-26   **10:43** 10:43 Met 23:11; Mak 9:35

⁴⁶ Yesu tegi paev ezoqam namba, Zeliko taon-te gimɔfakhaz, yaq nqawa gi-ivɔvem, ezoqa kopoáv, namba gi:zav. Yaq ate av-té nakhóa gi:geveat, keoqa-te ndɔgo, bɔi waev mbain ezoqam mɔndɔqotám. Teqa iz Batimeús. Timeus-gé yó. Ndego ezoqa gigiap-qa zɔvi:mám. ⁴⁷ Yaq ge-ewag av nqægo, Yesu, ndego Nazalet-ak ngéma, yaq ndego sège-akhá, “Yésu. Déivid-ge Zeo. No tanakh gènɔgɔ.”

⁴⁸ Yaq ezoqa kopoáv, gèguguím, “Qo manqat tía.” Geté ndego kandakanda nɔme mba mo:-akhayám, “Déivid-ge Zeo. No tanakh gènɔgɔ.”

⁴⁹ Yaq Yesu sège-itán, manqat vɔ-ein, “Ezoqam nandev, yà betɔndowáv, no-te.”

Yaq ezoqa ndego bɔi waev mbain ezoqam gèmbɔ-akhaém, gimbo-einim, “Qo khanakhanakh mbá qanegó. Qó-itán. Yesu ndeqandó-akhayam.”

⁵⁰ Yaq ndego até gendego, ekeza ndabua sekeqape, manqei-té genɔ-ogí. Yaq sasanqá sege-itán, Yesu-te vɔwaw.

⁵¹ Yaq Yesu gèmbɔ-ein, “Qo gekhá qápoe, no tɔtaqa-matanam?”

Yaq ndego bɔi waev mbain ezoqam gendo-ein, “Nɔméndim ezoqam. No bɔi keoge-qa nɔgɔ.”

⁵² Yaq Yesu gèmbɔ-ein, “Qanimáv. Mɔdoqáv. Qoqa unimanqatin nandav, tɔkhakheinɔqavém.” Yaq ndafɔyambá, ngenek ezoqam gèkewág, neka Yesu vɔmbɔpaev, nakhóa-te gi-apat.

11

Yesu Zelusalem taon-te, ande kawa ezoqam me ge-on

(Met 21:1-11; Luk 19:28-40; Zion 12:12-19)

¹ Yesu ekeza paev ezoqam namba, Zelusalem taon gi:khatoat, yaq Betfage neka Betani vemiaiv-te gimɔfakhaz, Oliv manqei pɔyat-te ndɔgo, ndego paev ezoqa menas tène-khofotáz, ² gezɔ-ein, “Tozonózáv ndɔgo, vemiaiv zoqa megemege-te ndo:go. Tozomɔ-oz, yaq ndafɔyambá, zo donki nakhasam zomɔ-ometám. Gémopotavát. Ta donki nakhasam-qa zita-te ndo:go, ezoqam bugukhokhof qomateáv. Yaq sozó-nqovotóvém, sasa zotɔndó-ituím. ³ Geté ezoqa tezɔbevap av nqægo, ‘Gekha zapá, ngunuk donki nqazo-nqovotavet?’ Yaq zo áv qazɔmbɔé-einím nqægo, ‘Evezɔza mbopóe, ngunuk. Yaq ndego nakhamás, nango ndɔzɔndo-khofotáv.’”

⁴ Yaq nginik paev ezoqam gizav, donki nakhasam mɔndɔ-ometám. Khoev mboqog tambav-té gumopotavám. ⁵ Yaq ezoqa nɔme, giwaniapam ndɔgo, gèzɔbeváp, “Zo gekhá zógot? Gekha zapá, nanduv nandozo-nqovotavet?” ⁶ Yaq paev ezoqam, manqat áv tizimbi-ein, av Yesu gezɔmbe-ein. Yaq ndigu sègezɔták.

⁷ Yaq donki ndugu, Yesu-té gindu-ituím. Yaq até gindigonem, ekeza ndabua donki-qá zita-té gimbɔe-khafuzím, Yesu vɔ:qom. ⁸ Yaq ezoqa kopoáv, Yesu-qa megemege-te, ekeza ndabua mo:mɔtagát, nakhóa-te, neka ezoqa nɔme vuv vɔndɔqogaz, sasa mo:mɔtag. ⁹ Yaq ezoqa nɔme Yesu-qa megemege-te vɔ:megetam-a, nɔme vɔndɔpavam, ndigu áv ginikhaemát nqægo, “Hosána! Iké: Mbumbukiam-te! Ndego ngenek ezoqam bèkhakheinɔvém, Evezɔza-qa iz-te ngegeav. ¹⁰ Mbumbukiam teqa Megeat Matev bèkhakheinám, ndego ni tenimbo-kawaevtam, av bugukhokhof nigi atanakha Deivid ginimbo-kawaevtam. Hosána! Iké: te-te, ndego uni ova-in ngo:yage!”

¹¹ Yaq Yesu Zelusalem taon-te gemø-on, ndego Mbumbukiam-qá khoev-té genøwáv, gigiap ate qægoam vømøqeiv. Yaq taqa zita-te, Betani vemiyav-té genøveséz, tegi paev ezoqam tuelv namba. Zapa ndøgo, khøuwa gësinanát.

Yesu fig tae manqat mba gembo-ein, yaq sa qakusi
(Met 21:18-19)

¹² Yaq khøuwa nøme qandopave, Yesu Betani vemiyav nqawa ge-ivav, yaq nakhoa livin ndøugu, ifi mbovín. ¹³ Yaq Yesu bøi ge-ogi, fig tae mba mo:qeiv, qandoyam. Esokho møndømbo-goám. Geté avønin-te ndøgo gewav, nanga-qa gemøkewag, esokho mba ndøqeiv. Tae nanga mbaín. Zapa ndøgo, taqá viáv mbá. ¹⁴ Yaq Yesu até gendego, ta fig tae ndøgo manqat vømbø-ein. Gembo-ein, “Qo tae nanga nqawa qóviámák. Ezoqa nango gélogemák qo-te.” Yaq Yesu-gi paev ezoqam, nqanek manqat møndøyogém, ge-ein.

Yesu ezoqa gengeasam, ndigu Mbumbukiam-qa khoev-te gigiap giwiam
(Met 21:12-17; Luk 19:45-48; Zion 2:13-22)

¹⁵ Yesu Zelusalem taon-te gevesez, Mbumbukiam-qa khoev uta-te nqawa ge-on, yaq até gendego, ezoqam ndigu gigiap gu:wiat, gengeasám, neka lou-qasis vøzø-nqagim, ndigu møni gi-enendat neka ndigu kuvøkuvu, Mbumbukiam-te løvusam nonqo, vøwiat. ¹⁶ Yaq ndego ezoqa takeáv, gigiap Mbumbukiam-qa khoev uta yaq-keoqa gisinatam. ¹⁷ Yaq Yesu gè:zømesím, gezø-ein, “Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, ‘Noqa khoev, bawabawan ate ndi-gu-qá guliguli khoev ndøgoát.’ Geté zo Mbumbukiam-qa khoev zò-enendém, vømø-aqonam-ezoqam-qa-pebam-khoev.”

¹⁸ Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, nqanek manqat giyogem, ndigu Yesu laelae-qá nakhoa mbovawém. Ndigu møe mbogoám. Zapa ndøgo, ezoqa ewaqape, teqa nømendim manqat, mbøni zølév.

¹⁹ Yaq qakhagus ndøgo, Yesu neka tegi paev ezoqam, Zelusalem taon nqawa ùni-ivøvém.

Unimanqatin matev-qa yaq-te
(Met 21:20-22)

²⁰ Khøuwa nøme qandopave, Yesu ekeza paev ezoqam namba nakhoa gigeveat, sège-keogém ndøgo, ta fig tae ndøgo, manqat gembo-ein, gèpakhá. Até lu-té. ²¹ Pita até gembo-matavupám, Yesu tae manqat gembo-ein. Yaq ndego Yesu áv gembøe-ein nqægo, “Nømendim ezoqam. Qotékewág. Ta tae ndøgo, nømkhaiya soqain-te qoqove, møndø-pakhá!”

²² Yaq Yesu gezø-ein, “Zo Mbumbukiam vø-unimanqatiním. ²³ No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqám ndego, nqanek manqei pøyat tembo-ein av nqægo, ‘Soqøqavíg, neka ndaola-té qomøbøiäg,’ yaq ndego nakeap mbain tøgoat, teqa mbøni-te, geté gè-unimanqatín av nqægo, matev segéfakhán, av manqat ge-ein, yaq matev segembó-fakhán. ²⁴ No nqazø-manqate. Gekha matèv ndøgo, zo tozombøe-guligulimat neka Mbumbukiam vøzømbøé-viømemāt, zo vø-unimanqatiním, av nqægo, matev møndø-fakhán. Yaq zo zøndapém. ²⁵ Geté zo tozo-guligulimat, yaq zo ezoqa nøme-te qafa tøzøgoat, ndigu zo manqa-zapazapa gizøgo, yaq zo sà bezømbo-navøém. Yaq

zoge Zøve ndego, yan-te ngo:yage, até zoqá manqa-zapazapá-ya, segembóé-navøém.”*

Yesu gimbo-bevøpem, gekha ezoqam-qá iz-tè, ndego matev gematønumat (Met 21:23-27; Luk 20:1-8)

²⁷ Yesu tegi pæv ezoqam namba, Zelusalem taon-te, nangó ginøveséz. Yaq Yesu Mbumbukiam-qa khoev uta mokho-te gu-okhoam, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Zu megetapak nøme, tinduzáv ndógo, ²⁸ gimbo-einim, “Qo gekha ezoqam-qá iz-tè qonógot, nandav matev nandoqo-matønumit? Iz gekha ezoqám qá-etoam, matev av nqægo ndoqogot?”

²⁹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Até nó-a, bevap kopo nqanógó, zo-te. Zo yaq tozonø-qavøinam, yaq no ndæzø-eín, av nqægo, no matev gekha ezoqam-qá iz-tè qatø-matønumit. ³⁰ Zønømbé-einím. Gé, Zion, ndego ezoqam ibøkha iz gezø-etoumam, ndego iz Mbumbukiam-tè, ó, manqei-qape ezoqam-tè gendap?”

³¹ Yaq ndigu ekeza mokho-mba gibond, “Av khazi-einím? Tizimbo-einim av nqægo, ‘Ndego iz Mbumbukiam-tè gendáp,’ yaq ndego ni áv ginimbí-eín nqægo, ‘Av tægoat ndægo, yaq gekha zapá, zo Zion unimanqatinteav qazogoam?’ ³² Geté tizimbo-einim av nqægo, ‘Zion, iz, manqei-qape ezoqam-tè gendáp,’ yaq nginik ezoqa bawan-qape, ndøndo-qambúz ni-te, qaqa vønígū.”

Ndigu megetapak, møe ndøgoám, ezoqam-te. Zapa ndógo, ezoqa ewaqape, áv gini-unimanqatintám nqægo: Zion, ndego Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám.

³³ Yaq Yesu áv gimboe-qavøinám nqægo, “Ni nítinøtenák.”

Yaq Yesu gezø-ein, “Av tægoat ndægo, yaq até nó-a, nøzø-einák, no gekha ezoqam-qá iz-tè qatøgot, nqanek matev.”

12

Yaya etæ manqat, khæ keoge ezoqam-qa yaq-te (Met 21:33-46; Luk 20:9-19)

¹ Yaq Yesu yaya etæ ndøngáz, gezø-ein, “Ezoqa møndøgoám. Ndego waen khæ ndøkhá, uta vø-ogi, neka waen nanga pesegim nongo, manqei vø-oz, neka khæ qeivi nonqo, khoev eqawat-qape vøwev. Yaq khæ ndøgo, ezoqá nøme-qá zenda-té genøvé, timbøe-kewagat, ekezan manqei nøme-te vøwav. ² Yaq waen nanga qakhata ndøgo, ndego khæ eve, sasae ezoqam ndøkhotótáv, ti-te ndigu, ma khæ gimboe-kewagam. Ekeza waen nanga upøgim-qa ndøgoám. ³ Geté ndigu khæ keoge ezoqam, até gindigonem, ngenek sasae ezoqam gèmvøinám, vøzuim, yaq khakha-mba nango sasa ndøkhotøvem.

⁴ Yaq ndego khæ eve, sasae ezoqa nøme ndøkhotótáv. Geté ndego kawaté ginømbø-khanæmém, mivi matev vømbø-etøomem. ⁵ Neka sasae ezoqam nøme gekhofotav, yaq ndigu pakhapakha mbokhanøém. Ngenek waen khæ eve, sasae ezoqa nøme kopoáv gekhofosumam. Nøme ndigu gèzitagám, neka nøme pakhapakha vøzø-khanæmam.

⁶ Yaq ngenek waen khæ eve, ekeza yo mba mbogoám, ndego gembøe-khafuatam. Yaq vaev ndégo tekhotótáv, ekeza manqa ge-ein, ‘Ngenek nogé yó. Ndego ndømbø-vizumém.’

* **11:25** 11:25 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndógó. Ta manqat nqáneq: **26**Geté zo ezoqa nøme-qa manqa-zapazapa sa navøpøteav tógoat, yaq zoge Zøve, matev até kopó, zoqa manqa-zapazapa, sa gembøé-navøemák. **12:1** 12:1 Isa 5:1-2

⁷ Geté ndigu khae keoge ezoqam gi-ometam, ekeza mokho-mba, āv gini-einim nqægo, 'Ngenek khae eve-gé yó. Waen khae ngének genó-kawa-év. Zilaém. Yaq khae nqanek, gemóniqá.' ⁸ Yaq até gindigonem, gemòvòinám, pakhapakhá vòmbò-khanøem, khae bavokho sasa ndø-ogi-nam.

⁹ Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, yaq gezø-ein, "Ge zò, ndozo-matavap? Ngenek waen khae eve, gekha matev ndógó? Ndego āv genégó nqægo: Ndego ndòndowáv, ndigu khae keoge ezoqam pakhapakha vòmòzò-khaneām, neka waen khae, ezoqa vini sasa zò-etoām.

¹⁰ Ge zò, Mbumbukiam-qa Manqat mozó-geveømem, av qæ-ein nqægo? 'Nandi-qapi ndigu, khoev puanam ezoqam gisanqabem, ndigu mòndømø-gigiap-qape-éz, khoev puanam nonqo.

¹¹ Nqanek matev, Evezøza ndømatanám. Ndøgo qanimav tantáv, niqa bøi-te.' "

¹² Yesu nqanek manqat gezø-ein, yaq Zu megetapak, møvøiwat-qá nakhoa mbovawém. Geté ndigu ezoqa bawan-qape-qá møe ndøgoám. Yaq ndigu Yesu sège-ivøvé, vøzav.

Yesu amba teks moni abam-qa yaq-te timbøe-matemateømemin
(Met 22:15-22; Luk 20:20-26)

¹³ Khøuwa nøme, Zu megetapak, Felisi ezoqam neka Elod-gi zifuap ndøkfofotáz, Yesu-te. Ndigu ambá gembo-matemateømemin. Yaq Yesu manqat soqain te-einin, yaq ndigu ambá gemòvòinámín. ¹⁴ Yaq ndigu tinduzáv ndøgo, vòmbò-einin, "Nøméndim ezoqam. Ni mótinøtén. Qo unimanqatin ezoqám. Qo møe mbaín, ezoqam-te. Geté qo manqat sòqo-manqaté, oskiá ndøgo, ezoqa kandakanda ø ezoqa khasøkhasis. Neka qo ezoqa Mbumbukiam-qa poev-qa yaq-te ndoqote-zømesim, qo unimanqatin manqat mba qomanqaté. Qonimbí-ein. Kopømbá, Siza-te teks moni tizi-abumat, ndego Lom kawa kandambaqape, ó, khafæp? Moni ndizi-abumat, ó, mbaín?"

¹⁵ Ndigu nqanek manqat gi-einin, yaq Yesu mòndø-matøvé, ndigu matemateam-qa mbogoám, yaq gezø-ein, "Zo gekha zapá, no matemateam-qa ndozonøgo? Moni mokho zøtøndé-ndøpøzēm, batézømet." ¹⁶ Yaq ndigu moni mokho gindu-ndøpøzem, vøe-ometem. Yaq gezøbevap, "Gé, gekha ezoqam-qá bugug neka iz mó:go, nginik moni mokho-te?"

Yaq gimbo-einin, "Siza-qá bugúg, neka teqá iz mo:gó."

¹⁷ Yaq Yesu gezø-ein, "Av tægoat ndægo, Siza-qa gigiap, Siza zombó-etoumemát. Geté gigiap ndøgo, Mbumbukiam-qa, Mbumbukiam zombó-etoumemát."

Yesu nqanek manqa qavøiwat gezø-ein, yaq ndigu nqova ndafe kandambá.

Sadusi ezoqam, Yesu løvøte-te nango khandi-nat-qa yaq-te gimbøe-bevøpem
(Met 22:23-33; Luk 20:27-40)

¹⁸ Yaq Sadusi ezoqam ndozáv, Yesu-te. Nginik Sadusi ezoqam, āv gini-unimanqatinát nqægo: Ezoqa tipakhaetat, ndigu nango gemø-khandi-zák, løvøte-te. Yaq ndigu Yesu bevap mbogoném, ¹⁹ gimbo-einin, "Nøméndim ezoqam. Mozes ni āv ginimbi-peawám nqægo: Ezoqa tenanimat, sæva te-ivavat, patu qataeveav vøgoāt, yaq ngunuk ngæmam, namba qawan be-okiát, tege namba qawan, ndego genanim, patu bembø-qatayat. ²⁰ Qotøndé-ewäg, nqanek emanqat. Angana mòndøgoám. Evenáp. Até gi:goam sevén. Yaq khøuwa ndego, sævam ndø-okí, vønanim. Patu qataeveáv. ²¹ Yaq eveqase

ndø-okí, ngunuk ngæmam, ndego teqa zita-te geqan. Geté ndego matev até kopó, patu qataeveáv genanim. Yaq até ndegó-a, teqa zita-te geqan, matev até kopó. ²² Yaq matev até gemát, atema ndigu evenap seven ate gi:goam vømū-pakhaez. Ndigu patu qataeveáv. Yaq vaev até sævam-a, vønanim. ²³ Gê, ezoqa unimanqatin løvøte-te tikhandi-z, yaq ta khøuwa-te ndøgo, timø-khandi-z, ngunuk sævam, gekha ezoqam-gū zas ndøgoat? Zapa ndøgo, ndigu evenap até gi:goam, ngunuk sævam kopo ndøkawawát.”

²⁴ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zoqa matavap soqain, zo ndozo-matavap av nqægo, ezoqa tipakhaetat, ndigu løvøte-te nango gemø-khandi:zák. Zo Mbumbukiam-qa Manqat neka teqa bazaføgakh zøtezeatáv. ²⁵ Ezoqa løvøte-te nango timø-khandi-z, ndigu andé enzol ezoqam me mé:goát, ndigu yan-te ngo:yage. Nøkenøkem matev mbaín. ²⁶ Geté løvøte-te toqo-khandi:q, taqa yaq-te, gé, zo Mozes-qa mbuk-te, emanqat mozó-geveømem, tae-qase-qa yaq-te, qawageapam? Ta emanqat-te ndøgo, Mbumbukiam Mozes áv gembø-eín nqægo, ‘No Eibleem-gé Mbumbukiám, neka Aezek-gé Mbumbukiám, neka Zekop-gé Mbumbukiám.’ ²⁷ Nqanek manqat ni áv qaninómánd nqægo: Ndigu ezoqam zua ndøkhandi:zát, Mbumbukiam namba. Zapa ndøgo, Mbumbukiam ndego ambá av nqægo, løvøte ezoqam-gé Mbumbukiám, geté ndego khandi ezoqam-gé Mbumbukiám. Yaq nakémbá, zo Sadusi ezoqam, zoqa matavap soqain, zo ndozo-matavap, av nqægo, ezoqa tipakhaetat, ndigu nqawa gekkhandi:zatak.”

Matev kandakanda menas ndøgo, matev ate ndægo qaløvuam

(Met 22:34-40; Luk 10:25-28)

²⁸ Yesu Sadusi ezoqa namba manqa gi-itumbumam, yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqa kopo møndøgoám, tiqa manqat vø-ewag. Yaq geqeiv av nqægo, Yesu qavøiwat mbomambaqapé gezø-ein, yaq ndego tendowáv ndøgo, bevap nøme vømbøgo, gembo-ein, “Gê, Mozes-qa guguna manqat mokho-te, gekha matév mó:megeat?”

²⁹ Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Matev nqo:megeat nqáneq, ‘Gèndoyogé, Izlael ezoqam! Evezøza, nígi Mbumbukiam, Evezøza sa ndégo. Mbumbukiam nøme mbaín. ³⁰ Kuku yá betaqagó, Evezøza-te, ndego qoge Mbumbukiam, uni qoqa mbøni-te neka uni qoge nqova-te neka uni qoqa matavap-te neka uni qoqa bazaføgakh-te.’ ³¹ Neka matev kandambaqapé nøme nqáneq, ‘Ezoqa nøme-te, kuku áv tabetaqambe:gó, av qakeza kha-te kuku ndaqambe:go.’ Matev kandakanda nøme mbaín, nqanek matev menas qaløvuam.”

³² Yaq ngenek Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, Yesu gembo-ein, “Nømendim ezoqam. Qanimáv. Qoqa manqat unimanqatin. Evezøza yakhapús, Mbumbukiam. Mbumbukiam nøme mbaín. ³³ Neka unimanqatin. Kuku yá betaqagó, Evezøza-te, ndego qoge Mbumbukiam, uni qoqa mbøni-te neka uni qoqa matavap-te neka uni qoqa bazaføgakh-te. Neka ezoqa nøme-te, kuku áv tabetaqambe:gó, av qakeza kha-te kuku ndaqambe:go. Matev kandakanda sa nqáneq. Taoká ndøgo, Mbumbukiam-te søvakha gigiap nqazi-løvusam, o gekha etoam matev nøme nqazimbogo.”

³⁴ Yesu geqeiv av nqægo, ngenek ezoqam-qa qavøiwat mokho kandambá, yaq áv gembø-eín nqægo, “Qo qambaqapé mbá, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te.”

Yaq taqa zita-te, ezoqa møe ndøgoném, Yesu bevap nøme vømbøé-gonēm.

*Yesu ambá av nqægo, Deivid-ge zeo mba, geté ndego até tege Evezøzá
(Met 22:41-46; Luk 20:41-44)*

³⁵ Yesu Mbumbukiam-qa khoev-te gegoam, ezoqa ge:zømesimat, yaq áv gezømbe-beváp nqægo, “Gê, zo ndozo-matavap? Gekha zapá, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam ndimanqate, av nqægo, Mesaya ndego, Deivid-gê zeð? ³⁶ Deivid ekezán, Nqova Mbomambaqape mokho-te, Mesaya-qa yaq-te ge-ein:

Evezøza Mbumbukiam, noge Evezøza, áv gembøe-ein nqægo,

‘Noqá nakeamo zenda-té qanøqóm.

Até qóqotát, atema no qogí qaqa ezoqam

qoqa zenda tokhotapak mokho-te vøtaqambú-áb.’

³⁷ Deivid ekezan, ndego Mesaya, Evezøza mbo-akhayám. Yaq gê, ngenek Mesaya, áv kené-Deivid-ge-zeo-ev?”

Ezoqa kopoáv, Yesu namba giwaniapam, teqa manqat giyogem. Yaq ndigu teqa manqat gèzømbe-khaneatám.

*Yesu ezoqa Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam-qa yaq-te gegugub
(Met 23:1-36; Luk 20:45-47)*

³⁸ Yesu ezoqa ge:zømesimat, nøme áv gezømbe-ein nqægo, “Gò:feazoát, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam-qa yaq-te. Ndigu tøzømbe-khaneát ndøgo, ti-okhoat, ndabua loloakh mbomømboma ndø-uzupát, neka ezoqa ewaqape, maket manqei-te, ndigu khaiya mboma manqat vizapus bezø-manqate, ³⁹ neka guliguli khoev-te neka lou loge kandakanda-te ndøgo, iz akhayapak-qa qonam nonqo-te vøqonumát. ⁴⁰ Ndigu ngængæm zømbe-khavozumatún, tiqa khoev neka gigiap vøzø-aqonumatun. Neka ezoqa ewaqape-qa bøi-te, guliguli loloakh ndøgoatún. Yaq nakémbá ndigu yaq-fia nqosøgeap, nøme mba mó:ndapém.”

*Ngæmam-qa etoam matev, Mbumbukiam-te
(Luk 21:1-4)*

⁴¹ Yesu Mbumbukiam-qa khoev-te, moni nqeisam nonqo avønin-té geqotám. Ndego ezoqa ndøzømetát, moni ginqéisumat. Gigiap kopoav ezoqam kopoáv, moni kandakandá ginqéisumat. ⁴² Yaq até sævám-a vøndøwaw. Ndugu ngæmám. Gigiap-av ezoqám. Zivis møndømbo-naním. Gunduwaw, moni mokho khasøkhasis menas vønqeitaz. Nginik moni, tiqa fia khapímbá. Ande áv penpakha kopó ndi:gú.

⁴³ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam ndømøváb, gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Ngunuk gigiap-av sævam, moni kandambá gu:nqeitaz, áv tiuká, av ezoqa ewaqape nøme, moni gi:nqéisumat. ⁴⁴ Zapa ndøgo, ndigu ezoqa nøme, moni kandakanda ambá gini-nqéisumám. Geté ndigu moni nøme kopoav-qapí ndizøgo. Geté ngunuk ngæmam, viní. Ndugu moni ate gimboegoam, sùgumu-áb. Nøme mbaín, tuqa yage nonqo.”

13

*Mbumbukiam-qa khoev tøsoqa
(Met 24:1-2; Luk 21:5-6)*

¹ Yesu Mbumbukiam-qa khoev ge-ivavtat, yaq tege paev ezoqa kopo nøme, áv gembøe-ein nqægo, “Nøméndim ezoqam. Qotéqéiv! Mbumbukiam-qa khoev-te ndøgo, khoev qaniqanimáv tantáv. Nandi kandakanda mbá ginipúan.”

² Geté Yesu gembo-qavøiu, “Khoev kandakanda ate ndægo, ndoqo-geivi, manqei-té qamø-khakhandám. Nandi kopo nøme, nandi nøme-te, gózaveák.”

Viniv vinivinimba tøfakhanam
(Met 24:3-14; Luk 21:7-19)

³ Taqa zita-te, Yesu Oliv manqei poyat-té genøwáv, vømøqom. Ta manqei poyat ndøgo, Mbumbukiam-qa khoev yaq-keoqá qagó. Pita neka Zems neka Zion neka Endlu, ti-mba ndígu tigoám, te namba. Yaq áv gimboe-bevøpém nqægo, ⁴ “Qonimbí-ein. Matev nandav, qoqote-manqatam, gekha khøuwā qanéfakhan? Neka andé gekha matev me nitíqevím, ni tøtinøten, av nqægo, nqanek matev ate ndægo avønín gēfakhanām?”

⁵ Yaq Yesu gezø-ein, “Aiyá qagó. Zo ezoqa betubám. ⁶ Ezoqa kopoáv, noqá iz-té gindú-okhoát. Ndigu ezoqa áv gizømbé-manqatát nqægo, ‘Ezoqa, nó’, neka ezoqa kandambá titubumat. ⁷ Zo nakhag-qa yaq-te tozo-ewagat neka nakhag u vozó-ewagát, zo møe ndøgó. Matev av nqægo, ndøkhae-fakhanám. Geté manqei-qape-qa vaev zuá. ⁸ Manqei nøme, manqei nøme namba, nakhag ndøgoát, neka kawa ezoqa nøme-qa bawan, kawa ezoqa nøme-qa bawan namba, vønøfeapát, neka manqei nøme-te, manqei vøkukuvøemát. Manqei vinivinimbá. Kopoáv. Manqei nøme-te, lou mbaimbai zøwagát. Geté nqanek matev ate ndægo, ngazu mbá. Ndøgo kopømba ande av-té, sævam tui-ova, nqosøgeap ande tuikhantav.

⁹ Zo aiyá qazógoát. Ezoqa zo manqa ovøyam-té ginø-abumát neka Zu ezoqam-qa guliguli khoev mokho-te vøfebumát. Neka no zapaya, zo megetapak neka kawakawa-za-qá megemege-té ginø-abumát, yaq zo ndigu noqa yaq-te vøzøtè-zømasát. ¹⁰ Geté ezoqa bawabawan ate ndigu, Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape bètøkhæ-yogém, yaq váev manqei-qape tømønavøem. ¹¹ Zo tigavemat neka manqa ovøyam-te vø-abumát, zo naqanóká ndøfogègèém, av nqægo, andé gekha manqat me zomø-einimát. Zapa ndøgo, matev tøfakhanumat, yaq matavap Mbumbukiam zø-etoumát, zo andé gekha manqat me zøtè-manqatát. Yaq zo ambá av nqægo, zøkezan zómanqatát. Geté Nqova Mbomambaqape ndómanqatát.

¹² Ezoqa nøme, ekeza namba-qaniap løvøte-té ginø-abumát neka evøndipakha nøme, ekeza nakheis løvøte-te vø-abumát. Neka nakheis nøme, ekeza evøndipakha segezø-qambuzát, løvøte-te vø-abumát. ¹³ Ezoqa ewaqape zo gésanqabát neka qaqa vøzøgoát, no zapaya. Geté gekha ezoqām ndego, bazaføgakh-us teyat, atema vaev-te, ndego ndømø-khandí:v.”

Gigiap soqaqape tøfakhan, Mbumbukiam-qa khoev-te, Zelusalem taon-te
(Met 24:15-28; Luk 21:20-24)

¹⁴ Yaq Yesu manqat nøme gezømas, gezø-ein, “Zo Mbumbukiam-qa khoev mokho-te, gigiap soqaqape zøqevím. Geté khafeap kandambá, gigiap av nqægo tøu-wuøyat ndøgu. (Gekha ezoqām ndego, nqanek manqat tegeveam, mokho bèmboqeiv.) Zo nqanek gigiap tozoqeivim, yaq gekha ezoqām ndigu, Zudia plovins-te tiyagat, manqei popotap-té giabenø-khokhóz. ¹⁵ Gekha ezoqām ndego, khoev ova to:yat, ndego khoev mokho-te bè-øn, gigiap vømøndó-pøgim. ¹⁶ Neka gekha ezoqām ndigu, khæ-te tisasætet, ndigu ndabua upøgim-qa bevèséz. ¹⁷ Ta khøuwa-te ndøgo, ti-te ndigu unimé-soqá, sakheis emu-us ndigu neka nakhei tete ndizøloge. ¹⁸ Mbumbukiam

zombó-vi:mát. Nqanek matev, qozaq viav-te befákhán. ¹⁹ Viniv ndøgo, ta khøuwa-te tøfakhan, føgakh-mbá tantáv. Mbumbukiam manqei-qape ande ge:khakheinam, atema ndakin, matev føgakh-qape fakhaneáv, av ta khøuwa-te ndøgo tæfakhan. Yaq até taqa zita-té-a, matev føgakh-qape av nqægo, nango gemó-fakhanák. ²⁰ Geté Mbumbukiam matavap é-møndo:vé, av nqægo, khøuwa ndø-tokhopogeaqasi:z. Mbain tøgønin, yaq ezoqa kopo ambá gemó-khandi:vák. Mbumbukiam, khøuwa, ti zapaya ndigu tené-tokhopogeaqasi:z, ndigu ekezan gevevesam.

²¹ Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa tezø-ein, av nqægo, 'Ngé! Mesaya ngének,' ó, 'Ndé. Mesaya ndégo,' yaq zo ndø-unimanqatiním. ²² Zapa ndøgo, khokho Mesaya neka khokho Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ndøfakhanám. Ndigu matev kandakanda neka umingiap matev ndømatønnumát. Yaq kopømba tøgønin, até ndigú-a, Mbumbukiam ekezan gevevesam, ambá ndætubám. ²³ Geté zo aiyá qazógoát. No ndakin matev ate ndægo, tømø-fakhanam, mðezømbe-eín."

Yesu nango tendoqavan

(Met 24:29-31; Luk 21:25-28)

²⁴ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "Ta khøuwa-te ndøgo, nqanek viniv kandambaqape tømē-navøem, yaq khøuwa waev segembó-navøém, neka løvøyak beawap mbain, ²⁵ neka nduku yan-te ngo:go vøndo-o-áz, neka gi-giap føgøføgakh yan-te nqo:go, vøkukuvøém. ²⁶ Yaq ezoqa Ezoqam-gé Yo ndø-ometám. Khaiya ozoz-té genøgeáv. Bazaføgakh-ús neka waev-qape-ús. ²⁷ Yaq ndego enzol ezoqam ndókhofosám, manqei-qape ate nqægo, khøuwa vøndē-fakhanin-a, vømē-sinanin, neka sanqa-sanqa vømbō-anam. Yaq gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam gevevesam, manqei-qape ande av khandēvavet, enzol ezoqam gémváb."

Yesu ge:zømas, ande av kinizøtéz, av nqægo, teqa qavøne khøuwa avønin

(Met 24:32-35; Luk 21:29-33)

²⁸ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "Zo fig tae-té qazøté-zøtéz. Tang-te mbusa tøfakhanam, esokho vøqabám, yaq zo mðzøte-zøtezín, wavam khøuwa avønín. ²⁹ Yaq matev até kopó. Zo nqanek matev tozo-qeivimat, tøfakhanumat, yaq zo søzøté-zøtéz, Ezoqam-ge Yo, avønín gendóqaván.

³⁰ No unimanqatin nqazø-manqate. Ezoqa nøme, ndakin ngiyage, naqanøká gépakhæzák. Até géyagát, atema ta khøuwa-te ndøgo, nqanek matev ate ndægo vømú-fakhanám.* ³¹ Yan neka manqei-qape ndømø-navøém. Geté noqa manqat gemó-navøemák."

Ezoqa mē-zøtezák, Yesu gekha khøuwa-tē gendé-qavān

(Met 24:36-44)

³² Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, "Ezoqa mē-zøtezák, nqanek matev gekha khøuwa-tē neka gekha khøuwa iz-tē qanéfakhān. Até enzol ezoqám-a, yan-te ngo:yage, neka até Yó-a, zøtezteáv. Geté Eve yakhapús sege:-otév. ³³ Yaq nakémbá. Aiyá qazógoát. Gø:feazoát. Zapa ndøgo, zo khøuwa iz zøteztezák, ta matev ndøgo tøfakhan.

13:19 13:19 Dan 12:1; Veve 7:14   **13:22** 13:22 Veve 13:13   **13:24** 13:24-25 Isa 13:10; Joel 2:10, 31; 3:15; Veve 6:12-13   **13:26** 13:26 Veve 1:7   **13:27** 13:27 Met 13:41   * **13:30** 13:30 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndego Mbumbukiam-qá khoev ngi-wat-qa yaq-té abete-manqatám, neka gekha matev vinivinimba nøme ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo tøfakhanam.

³⁴ Ndøgo kopømba ande av ndægo, ezoqam manqei nøme-te tewav. Khoev te-ivav, yaq ekeza gigiap, tegi sasae ezoqam-qá zenda-té genø-awám, timbøe-qeivat. Ezoqa vinivinimba, sasae vinivinimbá tezø-etoam. Yaq ndego ezoqam mboqog tembo-kewagat, äv gembøé-eín nqægo, 'Qo oskia mo:feaqoát.'

³⁵ Até zó-a, gò:feazoát. Zapa ndøgo, zo zøtezateáv, gekha khøuwá, ndego khoev eve tendoqavan, khagús o lova u-mbá, o kokolok tui-ogea o qanaqanus tænqovet. ³⁶ E-mozoto-khakheinám. Soqain ndøgo, ndego nqova tezøndaf, yaq zo venanqei sømbiam-tē gēzømēt. ³⁷ Nqanek manqat zo nqazø-manqate, no ezoqa ewaqape nøte-zømastét. Manqat nqáneq: Oskia mo:feazoát!"

14

Yesu gimbo-voqoem

(Met 26:1-5; Luk 22:1-2; Zion 11:45-53)

¹ Khøuwa menas mba mu-ewabám, atema Zu ezoqam-qa Pasova khøuwa kandambaqape-te neka ta khøuwa kandakanda nøme ndigu, flawa ponøvemav glouzaton. Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam nakhoa-qa ndøvawát, Yesu ande äv kimbøé-matemateømēm, neka vø-møvøinám, sasa ndølaēm. ² Geté ndigu äv gini-einím nqægo, "Ni khøuwa kandambaqape-te, bizi-matønømēm. Soqain ndøgo, ezoqa qaqa tigonem ni-te, yaq nøfe kandambaqape ndøfakhān, ti mokho-te."

Sævam tae et sisip mbomambaqape, Yesu-qa kha-te gumbøe-qouz

(Met 26:6-13; Zion 12:1-8)

³ Yesu Betani vemia-v-te gegoam, Saemon-qá khoev-té geqotám. Ngenek Saemon, bugukhokhof kha sisi-us ndøgoám. Yaq Yesu ate av-té lou ge:logat, sævam kopo tunduáv ndøgo, botol-qase vøndøndap. Tae et sisip qanimav-qape mu:nqeitavám. Taqa fia kandambá tantáv. Yaq ndugu até gundigu, botol gumboqōā, tae et sisip mbomambaqape, Yesu-qa kawa-te sasa mo:qouz.

⁴ Ezoqa nøme, nqanek matev giqevim, ndigu khanakhanakh mbain, neka yaqyaq-a gibond, "Gekha zapá, ngunuk nqanek tae et fia kandambaqape, sa gungiu? ⁵ Nqanek gigiap fia kandambá tantáv. Moni mokho tri andled møndø-løvuaám. Ngunuk ambá gewiín, fia kandambaqape vøqasin, yaq ni moni gigiap-av ezoqam vizizø-etoamin." Yaq ndigu ngunuk sævam gembønøqomēm.

⁶ Geté yaq Yesu gezø-ein, "Sēgembo-ivøvé. Gekha zapá, zo ngunuk sævam viniv nqazombøe-veet? Ngunuk matev mbomambaqapé gunø-matanam. ⁷ Zo gigiap-av ezoqam namba, oskia zøté-yageapát. Yaq gekha khøuwā ndøgo, zo tøzø-pøovat, kopømbaqapé tozozø-tøkeat. Geté no namba, oskia zí-yageák. ⁸ Matev egeieqei ndøgo, ndugu kopømbaqape qagoam, tumatanam, møndø-matanám. Ngunuk nqanek tae et sisip mbomambaqape, noqa kha-te guoqouz, ndugu no otønát nonqo me:khakheinømbém. ⁹ No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha manqei-tē ndøgo, ezoqa Manqat Mbomambaqape ti:zømesimat, manqei-qape-te ate nqægo, ezoqa ngunuk sævam-qa yaq-te mé:manqatát, matev mbomambaqape av guimatanam, neka ngunuk vømbøé-matavupát."

Zudas Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda namba, manqat gi:kopo-nem, Yesu tiqa zenda-te teve

(Met 26:14-16; Luk 22:3-6)

¹⁰ Yaq Zudas Iskaliot, ndego Yesu-gi paev ezoqa tuelv gegoam, ndego Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda-té genøwáv, manqat vømø-kopo-nem, av nqægo, Yesu tiqā zenda-tē genøvē. ¹¹ Yaq ndigu khanakhanakh kandambá gindapem, teqa manqat giyogem, neka yaq-moni etoam manqat vømbo-einim. Yaq Zudas nakhoa-qa ndøváo, Yesu tiqa zenda-te, ande äv kenévē.

Yesu tegi paev ezoqam namba, Pasova lou gilog

(Met 26:17-25; Luk 22:7-13, 21-23; Zion 13:21-30)

¹² Zu ezoqam-qa khøuwa kandakanda qangaz, ndøgo flawa poponøvemav gilouzatun, ta bugukhokhof khøuwa-te ndøgo, ndigu Pasova lou loge nonqo, sip nakheis gizitagatun, Yesu-gi paev ezoqam tinduzáv ndøgo, vømbo-bevøpem, “Gé, qoqa poev gekhâm? Ni gekham-tē qatiniäv, Pasova lou vømøqá-khakheinømēm?” ¹³ Yaq Yesu ekeza paev ezoqa menas ndøkhofotáz, gezø-ein, “Zelusalem taon mokho-té qazonózáv. Yaq ezoqam zomø-ometám. Ibøkha ndø-eqatét. Yaq zombó-paevém. ¹⁴ Khoev mokho-te te-on, yaq ta khoev ndøgo, khoev eve äv qazømbøé-einim nqægo, ‘Nømendim ezoqam äv geqande-beváp nqægo: Noqa khoev kouwat gekham-tē qágo, ma nogi paev ezoqam namba Pasova lou teimilog?’ ¹⁵ Yaq ndego zo khoev kouwat kandambaqape mé:zømás, khoev ova ndo:go. Qonam nonqo neka lou-qase khakheitáp. Yaq niqa lou ndøgo tozomø-khakheinømēm.”

¹⁶ Yaq nginik Yesu-gi paev ezoqam, taon-qape-te gizav, ndigu matev äv timiqeivím, av Yesu gezømbe-ein ndægo. Yaq ndigu Pasova lou vømø-khakheinømem.

¹⁷ Yaq qakhagus ndøgo, Yesu tegi paev ezoqam tuelv namba tinøpindám ndøgo, lou loge-te vøqonav. ¹⁸ Yaq ate av-té lou gi:logat, Yesu äv gezømbe-ein nqægo, “No unimanqatín nqazø-manqate. Zo ezoqa kopo, ndakin lou nqazologet, segenø-qambún, neka no qaqa ezoqam-qa zenda-te vøvē.”

¹⁹ Yaq tegi paev ezoqam, nqanek manqat giyogem, ndigu mbøni zøvá. Yaq ezoqa kopokopo ate gi:goam, äv gimbøe-bevupát nqægo, “Eisa. Qo ekeqá no qote-manqaté.”

²⁰ Yaq Yesu gezø-ein, “Zo ezoqa tuelv nqazo-qonøve, no namba lou yaf-te nqazi-afønunit, ezoqa kopo ngú:gú. ²¹ Ezoqam-ge Yo ndønánim, av Mbumbukiam-qa Manqat qæ-ein. Geté te-te ndego, unimé-soqá, ndego Ezoqam-ge Yo sa temboqambun, neka qaqa ezoqam-qa zenda-te vøvē. Ngenek ezoqam qaneav tøgonin, ambá qanimáv te-te.”

Evezøza-qa lou loge matev ande qæfakhan

(Met 26:26-30; Luk 22:14-20; 1 Ko 11:23-25)

²² Ndigu ate av-té lou gi:logat, yaq Yesu flawa ndøndapáz, Mbumbukiam-te ike manqat vø-ein, sasa ndømbegim, ekeza paev ezoqam vøzø-etoam, gezø-ein, “Møzo-upøgím. Nqanek noqá khá.”

²³ Yaq izam nonqo ndøndáp, waen-ús, Mbumbukiam-te ike manqat vø-ein, ekeza paev ezoqam sasa zø-etoam. Yaq ndigu ate gi:goam sùgumu-izumát, ta izam nonqo kopo-te. ²⁴ Yaq Yesu äv gezømbe-ein nqægo, “Nqanek noqá kóuk. Mbumbukiam poev mé-unimanqatín, tegi ezoqam namba. Noqa kouk, ezoqam kopoav zapayá qanévá. ²⁵ No unimanqatín nqazø-manqate. No waen tae nanga-qa et, nqawa naqanøká nø-izák. No sa ndøgo tømé-íz,

ta khøuwa-te ndøgo, no Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te, waen ndakinak tæmø-iz.”

²⁶ Lou gumulog, Mbumbukiam-te ouv sasa ndøqaem, yaq Oliv manqei pøyat-té ginøzáv.

*Yesu Pita gembo-vøndøyam, ndego teqa yaq-te to:nawam
(Met 26:31-35; Luk 22:31-34; Zion 13:36-38)*

²⁷ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Zo ate nqazøte:go, møe zóbøin. No sozó-nøuvøném. Mbumbukiam-qa Manqat, äv qane-peawáp nqægo, ‘No sip keoge ezoqam nólaváo. Yaq sip segemø-panqaním.’” ²⁸ Geté no løvøte-te tøtøndo-khandi:n, yaq Gelili plovin:s-té qatønáv. No é-ndøto:má ndøgo, zoqa megege-te.”

²⁹ Geté Pita gendo-ein, “Ezoqa ewaqape, qo ambá gini-qouvøqém. Geté no, nõqouvaqák.”

³⁰ Yaq Yesu gembo-ein, “No unimanqatín nqataqa-manqate. Nqægo lova, kokolok menas naqanøká gé-ogeayák. Qo noqa yaq-te ndøqotøkhæ-nawám. Misiká toqoto-nawám.”

³¹ Geté yaq Pita manqa qavøiwat gego, manqat bazaføgakh-ús ge-ein, “Äv taoká. Oskíá ndøgo, no totonanim, qo zapaya, no notó-nawamák, qoqa yaq-te.”

Yaq até tegi paev ezoqa nõmé-a, manqat kopó, äv tini-manqatám.

*Yesu Getsemani manqei-te gemø-guligulim
(Met 26:36-46; Luk 22:39-46)*

³² Yaq Yesu ekeza paev ezoqam namba, khae manqei-té ginøzáv. Taqa iz, Getsemani. Yaq gimøfakhaz ndøgo, tegi paev ezoqam, äv gezømbe-ein nqægo, “Até vo:qonøvé nqanek. No nomø-guligulím.” ³³ Yaq ndego ti-mba nginik gekhatób, namba gi:zav, Pita neka Zems neka Zion. Yaq Yesu mbøni vaev matev mbongáz. Viniv kandambá gembo-ewag. ³⁴ Yaq gezø-ein, “Noqa mbøni kandambá qanevá. No avønín, nõnaním. Até vøgó nqanek, neka até vo:tiawét.”

³⁵ Yaq Yesu elavøqase nõme vøwav. Khapémhá. Yaq katuk ndømøkuí. Bugug manqei-té, vøguligulim, av nqægo, “Kopømba tøgoat, ta matev ndøgo, tønøfakhan, ambá sege-løvumbín.” ³⁶ Neka nõme äv gene-ein nqægo, “*Aba! Tát!* Qo kopømbaqapé, matev ate ndægo toqogo. Nqanek nqosøgeap kandambaqape, ndøgo ande ibøkha khaqain-qape me tønømbe-fakhan, ambá qøndapín. Geté matev äv tabete-fakhán, av qoqa poev ndægo. Ambá ndøgo, av no nqanømbe-poev.”

³⁷ Yaq ndego tegi paev ezoqa misika-te gevesez, tezømét ndøgo. Gèsømbiám. Yaq Yesu Pita gembo-ein, “Sáemon! Qo qóbuvit? Ge qó, kopømba mbaín, no namba elavøqase toqote-tiawet? ³⁸ Zo até vo:tiawét, neka gøguligulímít. Soqain ndøgo, khamasim matev tøndowav zo-te, yaq zo zø-o:áz. Unimanqatín. Nqova poev ndømbógó. Geté kha, bazaføgakh mbaín.”

³⁹ Yaq Yesu nangó genøwáv, vømø-guligulim. Guliguli manqat até kopó, av bugukhokhof ge:guligulim. ⁴⁰ Yaq tegi paev ezoqa misika-te nango gendovesez, gezømet, ndigu nqawá ginø-sømbiám. Venanqei baza khåpe zømbeþós. Yaq gisuz ndøgo, ndigu mè:zøtezák, gekha manqat mbø-einím.

⁴¹ Yaq Yesu nqawá genøwáv, vømø-guligulim. Yaq qambo-misika, tegi paev ezoqam-te nango gendovesez, gezø-ein, “Zo sekembá sozó-sømbiapet neka

pusa zótavet? Sag! Khøuwa iz mōndōndáp. Ezoqam-ge Yo, manqa-zapazapa-us ezoqam-qá zenda-té ginōveém. ⁴² Mōzosúz. Bīziniáv. Ngé! Ezoqam ngének, no ezoqam-qa zenda-te teve!”

Yesu gimōvōinam

(Met 26:47-56; Luk 22:47-53; Zion 18:3-12)

⁴³ Yesu ate av-té manqat ge-manqatam, Zudas tēnefakhán. Tegi paev ezoqa tuelv, ezoqa nōme ndégo tegoám. Ezoqa kopoáv namba me-geavún, ndigu kaiya neka ndawa vōndō-upōgim. Nginik Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nōmendim ezoqam neka Zu megetapak kandakanda ndokhofotáz.

⁴⁴ Zudas, manqat é-mōndōzō-eín, av nqægo, “Ezoqam ndégo, no tængenōtam. Ndégo tozō-mōvōinám, neka gēmbo-kewagét, tozoqavaz.” ⁴⁵ Yaq Zudas até gendego, Yesu-té genōwáv, gembo-ein, “Nōméndim ezoqam.” Neka sasa ndōngenōtam. ⁴⁶ Yaq ezoqam tinduzáv ndōgo, vō-mōvōinam. ⁴⁷ Yaq paev ezoqa kopo, avōnin gembogoam, kaiya mba ndōliváz, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, tege sasae ezoqam, gea vōmbōkawa.

⁴⁸ Yaq Yesu gezō-ein, “Ge zó, no pepen ezoqam zóténæmbem, nakhag kaiya neka ndawa-us qazogeavun, no vozó-mōvōnonám? ⁴⁹ No khøuwa ate qæpavpavemam, Mbumbukiam-qá khoev-té qæqoám, zo namba, ezoqa vōtē-zōmesimam. Geté ndōgo, zo no mōvōnoateáv. Geté nqanek matev ate ndægo, tōnefakhán ndōgo, Mbumbukiam-qa Manqat tåbete-unimanqatín, av bugukhokhof ge-ein.”

⁵⁰ Yaq Yesu nqanek manqa manqate qamōmbōe-navōem, tegi paev ezoqam sēge-ivōvém. Mōe ndōbōin. ⁵¹ Geté ezoqa ndakinak kopo, Yesu até gembopavát. Ndabua papaqa-mba ndōlvōetám. Yaq ndigu ambá ndabua mbogeanemin. ⁵² Geté ndego ndabua gelōvōetam, sēge-iváv, vōteit. Naqei-áv.

Yesu manqa ovōyam-te gindafem

(Met 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; Zion 18:13-14, 19-24)

⁵³ Ezoqam ndigu, Yesu gimōvōinam, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-qá khoev-té ginōndafém. Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nōmendim ezoqam, tinōmōváb ndōgo. ⁵⁴ Pita Yesu até gembopavát. Andé qámbá gendōpavam. Yaq Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-qa khoev-te gemōfakhan, até ndegó-a, uta mokho-te vō-on. Yaq ndego vos keoge ezoqám namba me-qonáv, gōinam avōnin-te, kha vōqoqoutam.

⁵⁵ Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu ezoqam-gi manqa ovōyam megetapak ate gi-goam, Yesu, manqa-zapazapa-qa mbovawát. Yaq ezoqa amba gekha manqat ti-eininim, teqa yaq-te, ndigu ambá gelaemín. Geté ndigu teqa manqa-zapa qeiviáv. ⁵⁶ Zapa ndōgo, ezoqa kopoáv, khokho manqat ambá gini-manqatát, Yesu-qa yaq-te. Geté tiqa manqat vinivinimbá.

⁵⁷ Yaq ezoqa nōme até gindigonem, vōwan, Yesu-qa yaq-te meakha manqat vōmanqatat, gi-eininim, ⁵⁸ “Ni ngenek mōimbo-yogém. Av gene-eín nqægo, ‘No Mbumbukiam-qa khoev, ezoqa giwewem, nō-evózám. Yaq khøuwa misika mokho-te, nōme nówév. Geté tā khoev ndōgo, ambá av nqægo, ezoqam ndōwewēm.’ ” ⁵⁹ Geté ndigu ezoqam, nqanek manqat gimanqatat, ate ndigu-a, meakha manqat vinivinimbá gimanqatat.

⁶⁰ Yaq Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqape ndø-itán, tiqa megemege-te ndo:go, Yesu vømbøbevap, “Ge qó, yaq manqa qavøiwat taqágo, nginik qo-te manqat ngi-møvøet?”

⁶¹ Geté Yesu manqat einiáv neka yaq qavøiwateáv. Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, até gendego, Yesu vømbøbevap, “Gé, qo Mesayá? Mbumbukiam, ndego Iz Eqawat-Qape, tegé Yò?”

⁶² Yaq Yesu gembo-ein, “No nándev! Zo Ezoqam-ge Yo zomø-ometám. Mbumbukiam Bazaføgakh-qape-qá nakeamo zenda-té géqotát. Yaq ndego khaiya ozoz-té genøgeáv.”

⁶³ Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, mbøni mbon-qosøgím, nqanek manqat ge-ewag. Yaq até gendego, ekeza ndabua vøkeqa, gendo-ein, “Ság! Bøi vizu ezoqa nøme-qa bizivávém. ⁶⁴ Zo mözombo-yogém, Mbumbukiam-qa iz gengiu. Zo gekha zombó-matavap?”

Yaq ezoqa ewaqape áv gindi-einím nqægo, “Ngenek manqa-zapa ndøgó. Yá benaní!”

⁶⁵ Yaq ezoqa nøme até gindigonem, køse vømbøe-pisibømem, teqa kha-te. Bøi ndabuá gimbøe-gutøvém, zenda sasa me:zuim, gimbo-einím, “Qo Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam toqogoat, qotínómánd, av nqægo, qo gekha ezoqám ndølavaq.” Yaq vos keoge ezoqam ndozáv, Yesu vø-ituim neka vøzuim.

Pita Yesu-qa yaq-te go:nawam

(Met 26:69-75; Luk 22:56-62; Zion 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Pita khoev uta mokho-te gu:qotam, yaq Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, tegu sasae mbasønakam nømu ndowáv. ⁶⁷ Yaq Pita gu-omet, gøinam-te kha geqoqoutumat, ndugu áv gumbøe-ein nqægo, “Até qó-a, Yesú namba qotegoám, ndego Nazalet-ak!”

⁶⁸ Geté Pita gò:nawám, ge-ein, “No nøtenøtenák, qo gekhá qotè-manqate. Av khoqotè-manqate?” Yaq Pita gewav, uta mboqog avønin-te gemø-itan, kokolok tùni-ogeá.

⁶⁹ Yaq ngunuk mbasønakam, Pita nqawá gunø-omét. Yaq ezoqa nøme, avønin giwaniapam, ndugu áv guzømbe-ein nqægo, “Ezoqa nøme, Yesu namba ge:goam, ngének.”

⁷⁰ Geté Pita gò:nawám.

Agé outøpøteáv, ezoqa nøme, Pita-qa avønin-te giwaniapam, gimbo-einim, “Unimanqatín! Ezoqa nøme qó, te namba qazøtegoam. Zapa ndógo, até qó-a, Gelií plovins-ák.”

⁷¹ Yaq Pita gezø-qavøiu, “No unimanqatín nqazø-manqate. No nandev ezoqam nøtenøtenák, zo ndøzøte-manqate. No tøte-khavozumit, yaq Mbumbukiam kopømbaqapé, belávám.”

⁷² Pita nqanek manqat ge-ein, yaq ndaføyambá, kokolok nango tundi-ogeá. Yaq Pita manqat gembo-matøvém, av Yesu gembøe-ein nqægo, “Kokolok menas naqanøká gé-ogeayák. Qo noqa yaq-te, ndøqotøkhæ-nawám. Misiká toqoto-nawam.”

Yaq Pita mbøni mbová. Mbøni vaev kandambá, vøvin.

15

Yesu Pailøt-te gindafem, ndego Lom gaman ezoqam

(Met 27:1-2, 11-14; Luk 23:1-5; Zion 18:28-38)

¹ Yaq qanaqanus, lovølova-ús. Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Zu ezoqam-gi manqa ovøyam megetapak at gi:goam, matavap é-møndø-kopo-ném, Yesu ande gekha matev me mbógoném. Yaq ndigu até gindigonem, gèlvønøvemém, Pailøt-qa zenda-te vømøveem.

² Yaq Pailøt gembobevap, “Gé, qo Zu ezoqam-gé kawá?”

Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Nándav, av qo ndoqote-manqate.”

³ Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, manqa ndømønøém te-te. Manqat kandambá gimøvøem.

⁴ Yaq Pailøt Yesu nqawá genømbo-beváp, gembo-ein, “Nqáe! Nginik manqa-zapazapa kandambá ngi-møvøet qo-te. Yaq ge qø, yaq manqa qavøiwat taqágo?”

⁵ Geté até nqawá, Yesu yaq manqa qavøiwateáv. Yaq Pailøt nqova ndafe kandambá.

Pailøt manqa gevøovam, Yesu tae mutui-te titøkewem

(Met 27:15-26; Luk 23:13-25; Zion 18:39-19:16)

⁶ Zu ezoqam-qa Pasova khøuwa kandambaqape-te, Pailøt, ndimbula ezoqa kopo sège-nqonqotavín, ezoqam-te, vøfakhanin, av ndigu qazømbe-poein.

⁷ Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa kopo ndimbula-te møndøgoám, ezoqa nøme namba. Teqa iz Balabás. Ndigu Lom gaman ngeasam-qa ndøgoám neka ezoqa vølaem. ⁸ Yaq ezoqa kopoáv, Pailøt-té ginduzáv, vømbø-einim, “Qo ambá ezoqa kopo qonqonqotavín, géfakhán, av oskia qoqote-goatun ndægo.”

⁹ Yaq Pailøt gezø-ein, “Zo gekhá zøpøev? No ndégo tænnqonqotáv, tefakhan, ndego Zu ezoqam-ge kawa ndimbo-akhayam?” ¹⁰ Pailøt møndæ-otév, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, Yesu teqa zenda-te, ta zapaya ndøgo tiniveém. Ndigu ova ndø-einím. ¹¹ Geté Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, ezoqa ewaqape áv gizømbe-pouweát nqægo, “Pailøt Balabas betøndo-nqonqotáv, bavokho. Teoká ndego, Yesu.”

¹² Yaq Pailøt ezoqa gezøbevap, “Av tægoat ndægo, yaq ngenek ezoqam, zo Zu ezoqam-ge kawa nqazømbo-akhayam, gekha nombógo?”

¹³ Yaq áv gini-akhaém nqægo, “Tae mutui-té qanø-tøkeó!”

¹⁴ Yaq Pailøt gezøbevap, “Gekha zapá? Gé, ngenek gekha manqa-zapá ndøgo?”

Geté ndigu kandakanda nøme mba mo-akhaemém, “Tae mutui-té qanø-tøkeó!”

¹⁵ Yaq Pailøt ezoqa khanakhanakh-qa ndøgoám. Yaq Balabas zønqonqotáv. Geté Yesu nakhag ezoqam-qá zenda-té genøvé, bemøfeomem, tae mutui-te sasa bemø-tøkewem.

Nakhag ezoqam, Yesu otøotam gi:vewem

(Met 27:27-31; Zion 19:2-3)

¹⁶ Yaq ndigu nakhag ezoqam, Yesu gaman-qá khoev-té ginøndafém, ta uta mokho-te vømø-on, neka nakhag ezoqa ewaqape vøzø-akha, te-te vøndø-pindam. ¹⁷ Yaq até gindigonem, ndabua køkøk, kopømba ande av kawa ezoqam-qa ndabua ndægo, vømbø-uzim. Yaq gumbag fakiafakia-us ndø-ogeaném. Yaq kawa-té gimbøe-uzím. Andé kawa ezoqam-qá wawáq.

¹⁸ Yaq ndigu khokho khanakhanakh manqat mbomanqatát te-te, gimbo-einim, “Zu ezoqam-ge kawa, iké: qo-te.” ¹⁹ Yaq ndigu kawa-te, tæe gimboe-khanæmát, teqa kha-te, køse vømbøe-pisibømem. Yaq teqa megemege-te,

katuk ndømøkuí, iz khokho vømbø-eqanem. ²⁰ Otøotam gumuvewem, yaq ndabua køkouk, nqawá ginømbø-khofoném, neka ekeza ndabua vømbø-uzim. Yaq taon bavokhó ginø-ituíim, tae mutui-te vømø-tøkewēm.

Yesu tae mutui-te gitøkewem

(Met 27:32-44; Luk 23:26-43; Zion 19:17-27)

²¹ Nakhag ezoqam, Yesu taon bavokho gi-ituat, ezoqa ndø-ometám. Sailini taon-ák. Teqa iz Saemón. Aleksanda neka Lufus, tigé evé. Ndego ambá Zelusalem taon-té genømatín. Yaq nakhag ezoqam até gindigonem, ndego Yesu-qa tae mutui eqawat-qa yaq-te vøtøpøtøvem. ²² Yaq Yesu ndøgo tinøndafém, manqei iz nqambogo, Golgota. Taqa manqa mokho, “Kawapakha manqei.” ²³ Yaq Yesu ambá waen mbo-etømemín. Mulømula-ús. Mel tae et namba me:tøkuaném. Nqosøgeap navap nonqó. Geté Yesu gèmbøeqasí. ²⁴ Yaq Yesu tae mutui-té ginø-tøkewém. Gumu-tøkewem, yaq kas me-otám, av nqægo, teqa ndabua vinivinimba-te ndøgo, gekha ezoqám, gekha ndabua ndø-upá.

²⁵ Ndøgo khøuwa iz 9 oklok qanaqanús, Yesu tae mutui-te gitøkewem.

²⁶ Tae mutui-te ova ndo:go, manqat ndøtøkeém, ndego andé gekha manqazapa zapayá ginilaem. Av qane-peaupám nqægo, “Ngenek Zu ezoqam-gé kawá.” ²⁷⁻²⁸ Yesu gitøkewem, pepen ezoqam menás namba me:tøkebám. Nøme ndego, teqa nakeamo zenda-té ginø-tøkewém, neka nøme ndego, yogea zenda-te vøtøkewem.* ²⁹ Ezoqa gi-okhoat ndøgo, Yesu sège-ngenøitát. Kawa mba ndøngetæát, manqat vømbø-manqatat, av nqægo, “Qo Mbumbukiam-qa khoev ngi:wat-qa neka khøuwa misika mokho-te nango weve-qa qoqogoom, ³⁰ qo zakeza mokho-mba vøkhandí:q. Soqotøndó-vís, nandav tae mutui-te.”

³¹ Yaq até Mbumbukiam-gí iziz ezoqa kandakandá-ya, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka megetapak nøme namba, otøotam me:vewém. Yaqyaq-a, äv gini-manqatám nqægo, “Ezoqa nøme gèkhandi:ztám. Geté ekeza kha, kopømba mbain tekhandi. ³² Ngenek unimanqatin Mesaya neka Izlael ezoqam-ge kawa tegoat, yaq ndakin yá betøndovís, nqanek tae mutui-te. Yaq ni tabízi-unimanqatiním.”

Até ndígu-a, Yesu namba gi:tøkebupam, Yesu otøotam me:vewém.

Yesu ge-nanim

(Met 27:45-56; Luk 23:44-49; Zion 19:28-30)

³³ Yaq khøuwa muin qandap, qamat atema khagus 3 oklok vøndap, manqei ate qægoam, bøvun ndønqeiøvém. ³⁴ Yaq 3 oklok qandap, Yesu kandambaqape tène-ogeá. Ekeza manqat-te äv gene-akhá nqægo, “*Eloi, Eloi, lómá sabaxtáni?*” Taqa manqa mokho nqáneq, “Mbumbukiam, Mbumbukiam. Gekha zapá, no qoqo-nøuvan?”

³⁵ Geté ezoqa nøme, avønín giwaniapam ndøgo, teqa akhayam giyogem, ndigu manqa mokho ndapeáv. Yaq äv gini-einím nqægo, “Nqáe! Ngenek Ilaiza mbo-akhayám!”

³⁶ Yaq ezoqa nøme até gendego, ndabua-qa ndøteít, waen khaqain-qape-te vøuqoqom, tae-te sasa ndølvønám, Yesu vømbø-qantav. Izam-qa mbogoám. Yaq ge-ein, “Ziqeivím, Ilaiza petøndéwáv penømakhaya, vømbótøkē, tae mutui-te vøkoqoiü.”

15:21 15:21 Lom 16:13   **15:24** 15:24 Psa 22:18   **15:27-28** 15:27-28 Isa 53:12   * **15:27-28** 15:27-28 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqáneq: Yaq av nqægo, Mbumbukiam-qa Manqat møndø-unimanqatin, av qæ-ein nqægo, “Ndego pepen ezoqam me:vewém.”   **15:29** 15:29 Psa 22:7; 109:25; Mak 14:58   **15:34** 15:34 Psa 22:1   **15:36** 15:36 Psa 69:21

³⁷ Yaq Yesu kandambaqapé sege-ogeá, sasa ndónanim.

³⁸ Yaq Mbumbukiam-qa khoev-te, ndabua ndøgo, khafeap kouwat mboqog-te qafaleam, livin-mbá qanømu-qatavát. Sa ová qandoqatá, atema manqei-te. ³⁹ Yaq ndego nakhag kawa ezoqam, tae mutui-qa megemege-te go:yam, matev ge:qeiv, av Yesu ge:nanim, ndego av gene-ein nqægo, “Ngenek unimanqatin Mbumbukiam-gé Yó.”

⁴⁰ Ta manqei-te ndøgo, até sakheis-a, vøgoam. Andé qambaqapé gindu-waniapát, matev gigeivat. Ndigu sakheis, nømu Meli Magdala vemiaav-ák, neka nømu Salomé, neka nømu Meli. Ngunuk Zems neka Zoses, tigú evó. (Ngenek Zems ezoqa ndakinák. Geté ezoqa nøme møndøgoám, iz kopo qambøegoam.) ⁴¹ Yesu Gelili plovin-s-te ge-okhoam, ngnik sakheis møndømbø-pavám, neka vømbø-tøkeam. Neka sakheis nøme kopoáv, Yesu namba gi:geavun, atema Zelusalem taon-te ndøgo.

Yesu manqei ozu-te gi-oeinam

(Met 27:57-61; Luk 23:50-56; Zion 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Ezoqa kopo møndøgoám. Teqa iz Zoséf. Alimatea vemiaav-ák. Ndego manqa ovøyam ezoqam kandambaqape ndøgoám. Neka ndego Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa mo:kewagám.

Yaq qakhagus ndøgo, Sabat khøuwa khakheinam khøuwa-te, ngenek Zoséf, møe goneáv, geté Pailøt-té genøwáv, Yesu-qa kha-qa yaq-te vømømbø-viam.

⁴⁴ Yaq Pailøt Yesu-qa løvøte manqat ge-ewag, nakhamas mba genanim, ndego nqova mbondáf. Yaq nakhag kawa mbo-akhá, vømbøbevap, “Yesu até unimanqatin ndónanim?” ⁴⁵ Yaq ndego nakhag kawa gembo-unimanqatin, av nqægo, Yesu møndønanim, Pailøt Zoséf sègemboták, Yesu-qa kha tendap.

⁴⁶ Yaq Zoséf ndabua papaqa mowí, Yesu-qa kha, tae mutui-te qatøkeam, vømøndø-koqa. Yaq teqa kha ndabuá geneløvønám, manqei ozu-te vøndap. Ta manqei ozu ndøgo, nandi nqá. Yaq Zoséf Yesu temø-utáv ndøgo, nandi-qape vø-qambesam, manqei-pakha mboqog vøtok. ⁴⁷ Meli Magdala vemiaav-ák, neka Meli ndugu, Zoses-gu evo, ndigu até gendo-kewagám, Zoséf Yesu nandi nqa-te ge-utavat.

16

Yesu løvøte-te gendo-khandi:v

(Met 28:1-8; Luk 24:1-12; Zion 20:1-10)

¹ Sabat khøuwa qame-navøem, yaq Meli, ndugu Magdala vemiaav-ak, neka Meli, Zems-gu evo neka Salome, Yesu-qa kha-te giam nonqo, mulømula sisip mbomambaqape mø-wiim. ² Yaq Sande qanaqanus, lovølova-us, khøuwa ge:fakhatavun, ndigu sakheis manqei pakha-té ginøzáv. ³ Ndigu yaqyaq-a gibond, “Gekha ezoqám níqambesám, ndigu nandi-qapi, manqei-pakha mboqog ndætoke?” ⁴ Geté manqei-pakha-te gifakhaz, tigeivim ndøgo, mboqog gëmboqoatám. Nandi-qapi é-møndø-qambinim. Ngnik nandi, kandamba tintiv. ⁵ Yaq nandi nqa-te gi-oz, ezoqa ndakinak ndø-ometám. Nakeamo zenda-té geqotám. Ndabua papaqa ndø-uzám. Yaq ndigu møe kandambá gigonem.

⁶ Geté yaq ndego ezoqam gezø-ein, “Zo møe ndøgøném. No møtenøtén. Zo Yesu-qa zovawét, ndego Nazalet-ak, ndego tae mutui-te gitøkewem. Ndego nqanek mbain. Mbumbukiam møndø-khandi:v, løvøte-te. Nqáe! Manqei nqáne, gi:veem. ⁷ Ndakin mðozáv, Pita neka Yesu-gi paev ezoqa nøme,

manqat vømøzø-ein. Av qazozømbé-eín nqægo, ‘Gelili plovins-té genø má. Ndego é-ndo:má ndøgo, zoqa megemege-te. Yaq ndøgo, tozomø-ometám, av bugukhokhof gezømbe-ein ndægo.’”

⁸ Yaq ndigu sakheis møe kandambá gigonem. Kha sègezømbu-wageapát. Yaq nandi nqa-te gindu-fakhaz, ndigu møe ndøbøín. Yaq ndigu ezoqa nøme-te einiáv, matev ndøgo giqeivim. Zapa ndøgo, ndigu møe ndøgoném.

Yesu Meli Magdala vemiav-ak gembo-fakhan
(Met 28:9-10; Zion 20:11-18)

⁹ *Yesu Sande qanaqanus lovølova-us, løvøte-te gende-khandi:v, ndego bugukhokhof Meli Magdala vemiav-ak mbofakhán. Ngunuk sævam ndúgu, ibugukhokhof nqova soqøsoqa seven gimboigoam, Yesu gumbo-ngeasam. ¹⁰ Meli Yesu gu-omet, yaq tegi paev ezoqam-té gunøwáv. Ndigu mutøkhop ndøwaniapát neka vø-eivumat. Yaq Meli manqat vømøzø-ein. ¹¹ Geté manqat gimboयोग, av nqægo, “Yesu møndø-khandi:v. No møe-omét,” ndigu tuqa manqat gèqavotøvév.

Yesu ekeza paev ezoqa menas gezøfakhan
(Luk 24:13-35)

¹² Taqa zita-te, Yesu-gi paev ezoqa menas, Zelusalem taon gi-ivavtat, Yesu sègezø-fakhán, nakhoa-te ndøgo. Geté ndego bugug viní. ¹³ Yaq nginik ezoqa menas, nqawá ginøveséz, tegi paev ezoqa nøme vømøzø-ein. Geté ndigu unimanqatinteáv, tiqa manqat.

Yesu ekeza paev ezoqa ileven gezøfakhan
(Met 28:16-20; Luk 24:36-49; Zion 20:19-23; Kel 1:6-8)

¹⁴ Yaq vaev Yesu ekeza paev ezoqa ileven-té genøfakhán, ate av-té lou gi:logat. Yaq ndego gèzøponqóm. Zapa ndøgo, ndigu tiqa manqat unimanqatinteáv, ndigu Yesu gi-ometam, løvøte-te gendo-khandi:v. Mbøni gèzø-tokeapám.

¹⁵ Yaq Yesu av gezømbe-eín nqægo, “Manqei-qape ate nqægo, sozø-okhoát, ezoqa ewaqape, Manqat Mbomambaqape vømē-zømesim. ¹⁶ Gekha ezoqām ndego, te-unimanqatīn neka ibøkha iz vøndāp, ndego ndømø-khandi:v. Geté gekha ezoqām ndego, unimanqatinteav tegoat, ndego yaq-fia nqosøgeap ndøqeiv. ¹⁷ Ezoqam ndigu ti-unimanqatintat, umingiap matev av nqægo giní-matønumát. Ndigu noqa iz-te, nqova soqøsoqa segē-ngeasumát, ezoqam-qa mokho-te tu:goat, neka manqat ndakinak vinivinimba vøe-manqatāt. ¹⁸ Waza ti-upøgimat, o ibøkha mulømula-us ti-izumat, ndøgo ezoqa løvøte ndøzø-etoam, ndøgo gèngiæzoák. Neka ndigu enqoni-us ezoqam-te, zenda tižombø-aumat, yaq ndigu segé-khakhæzát.”

Yesu yan-te geqavig
(Luk 24:50-53; Kel 1:9-11)

¹⁹ Evezøza Yesu, ti-te manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq Mbumbukiam yan-té genøndáf, yaq ndego Mbumbukiam-qa nakeamo zenda-te vømøqom.

²⁰ Yaq tegi paev ezoqam sège-panqaním, neka Mbumbukiam-qa Manqat, manqei-manqei ate qægoam vømē-zømesim. Yaq Evezøza møndøzø-tøkeát, neka tiqa manqat, umingiap matev vinivinimba vøzømbē-unimanqatintat.

* **16:9** 16:9 Ibugukhokhof Baebol Glik manqat-te gipeaomem, Baebol kopokopo nøme-te, nqanek vaev manqat ves 9 atema 20 mbaín. **16:14** 16:14 1 Ko 15:5 **16:15** 16:15 Kel 1:8 **16:16** 16:16 Kel 2:38 **16:17** 16:17 Kel 2:4; 8:7 **16:18** 16:18 Luk 10:19; Kel 28:3-6 **16:19** 16:19 Kel 1:9-11; 2:33-34 **16:20** 16:20 Kel 14:3; Iblu 2:3-4

Manqat Mbomambaqape Luk gepeawam

Megeat Manqat-qase

Nqanek emanqat, Yesu-qa yaq-te, ndego Mbumbukiam-ge Yo, Luk ndøpeawám. Ngenek Luk, mulømula etoam ezoqám. Ndego ambá av nqægo, Yesu-gí paev ezoqam tuelv mokho-tē gunu:goám.

Ndego Pol namba me:sasaetám, ngenek manqei vinivinimba-te geokhoam, vømbø-tøkeam. Neka Luk até Lom taon-té-a, Pol namba vøgoam.

Luk Zu bawan-ák mbá. Ngenek Glik bawan-ák. Ndego nqanek manqat, Yesu-qa yaq-te, Glik ezoqam nonqo ndøpeawám. Até Tiofilús-a, te-te ndego, Luk nqanek manqat gekhofotav, Glik ezoqám.

Nginik Glik ezoqam, tiqa poev, matev ndaføyamba-qape zøgoám. Yaq nakémbá, Luk manqat andé kandambá, Yesu-qa matev ndaføyamba-qape-qa yaq-té gene-peawám, neka taqa yaq-te ndøgo, ndego ezoqam tanakh, äv kezømbē-goam.

Luk até Keliso-gi u-anim-qa emanqát-a, vøpeawam.

Luk teqa manqat ande ge:ngaz

¹ Ezoqa kopoáv, emanqat amba-amba me:peaumám, ta matev vinivinimba-qa yaq-te, ni mokho-te qafakhanumam, av Mbumbukiam ge:manqatam, tøfakhanam. ² Ndigu manqat ndøgo tipeaumám, av ezoqa nøme gi:zømesimam, ndigu matev ekeza bøi gi:qeivam, ande qandengaz atema vaev-te, neka ndigu ezoqa ewaqape vøe-zømesimam. ³ Até nó-a, no matev ate qægoam, mokho mðembo-vawát, vøemøqeiv, matev ande qandengaz, atema vaev-te.

Yaq nakémbá, Tiofilus, nigi kandambaqape, no nqæmatavap, emanqat eqeieqei bataqa-peawám, matev ate ndægo, av qæfakhanumat. ⁴ No tøtaqambé-peawám ndøgo, qo tønqatétq, manqat ndøgo, qo gi:qamekhæmam, ndøgo unimanqatín.

Enzol ezoqam, Zekalaya Zion-qa qane-qa yaq-te ge:-omat

⁵ Ta khøuwa-te ndøgo, Elod Zudia plovins-te kawa gegoam, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam møndøgoám. Teqa iz Zekalayá. Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa bawan-te, Abaeza gimbo-akhaemam, ndøgo tunu-sasaetám. Até tegú zás-a, Elon-gú ziu.* Tuqa iz, Elizabét. ⁶ Nginik ezoqa menas, tiqa yage eqeieqei, Mbumbukiam-qa bøi-te. Manqa-zapazapa mbaín. Evezøza-qa guguna manqat neka khæfap ate ndægo ùni mbøepavám. ⁷ Geté ndigu nakheis mbaín. Zapa ndøgo, Elizabet ndugu, sóg. Yaq ndakin ndigu ezoqa menas, khap møndøzøgó.

⁸ Khøuwa nøme, Zekalaya ekeza bawan namba, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam-qa sasae gego, Mbumbukiam-qa megemege-te, ⁹ ndigu nandi-qasis ndønqagevemém, iz-ús, av Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa matev qazømbe-goam. Yaq Zekalaya-qa iz ndøfakhán, Mbumbukiam-qa khoev mokho-te ton, Mbumbukiam-te tae et sisip mbomambaqape temø-mboqotav. ¹⁰ Yaq

---

1:1 1:1 Kel 1:1   * **1:5** 1:5 Até tugé evé-a, Mbumbukiam-gé iziz ezoqam ndøgoám, av Elon-gi zi ate gi-goam gigoam.   **1:9** 1:9 Exo 30:7

Zekalaya Mbumbukiam-qa khoev-te, tae et gemø-mboqotav, ezoqa ewaqape, bavokhó gono-waniapám. Gò-guligulimát.

¹¹ Zekalaya Mbumbukiam-qa khoev-te gu:goam, yaq nqáe! Evezøza-gé enzol ezoqam mbofakhán, lou-qase-qa nakeamo-te vø-itan, ma Mbumbukiam-te, tae et sisip mbomambaqape qæmboqotavat. ¹² Yaq Zekalaya ngenek enzol ezoqam ge-omet, ndego nqova mbondáf. Møe kandambá gego. ¹³ Geté ndego enzol ezoqam, áv gembøe-eín nqægo, “Zékalaya. Qo møe ndøgó. Mbumbukiam qoqa akhayam, møndøqa-ewág. Qogu sævam, Elizabet, nakhasam anganeam mbóqán. Yaq teqa iz Zion qombó-akhá. ¹⁴ Ndego khanakhanakh qá-etoám, voqókhōum. Neka até ezoqá nómé-a, khanakhanakh ndøgoném, teqa qane-qa yaq-te. Ezoqa kopoáv. ¹⁵ Ndego ezoqam kandambaqape ndøgoát, Evezøza-qa bøi-te. Ndego waen neka ibøkha føgøføgakh nøme be-ízám. Até ndøgó-a, evo-qa emu mokho-te tu:goat, teqa kha Nqova Mbomambaqape, é-ndømømo-tønøyám.

¹⁶ Ndego Izlael ezoqa kandambá, Evezøza-té gendó-qambuzú, tigi Mbumbukiam. ¹⁷ Ndego Evezøza-qá megemege-té genómá. Ilaiza-qá bazaføgakh-té neka Nqova Mbomambaqape-ús. Yaq ndego evøndipakha-qa mbøni, nakheis-té genøqambuá neka ezoqam ndigu, Mbumbukiam-qa manqa o-mba ndapeav ndigu, ndigu vø-enënd neka ezoqa nøme-qa matev vømbópævēm, ma teqa manqa o-mba ndimbøe-ndape. Ndego Evezøza-gi ezoqam é-ndo:khakheinøvēm, te nonqo.”

¹⁸ Yaq Zekalaya gembobevap, “Gé, no áv khaténøtēn, av nqægo, matev ndøfakhán, av qo qoqote-ein ndægo? No lawaqapé. Neka até nogú sævám-a, ndugu ngæpuká.”

¹⁹ Yaq enzol ezoqam gembo-qavøiu, “No Gebliél. No Mbumbukiam-qá megemege-té qatoyá. No ndégo tendo-khofotán, qo namba manqat vizí-einim neka nqanek manqat mbomambaqape batéqamakh. ²⁰ Nqáe! Qo manqa-khou qógoát. Manqat qómanqateák, atema ta khøuwa-te ndøgo, nqanek matev vømøfakhán. Zapa ndøgo, qo noqa manqat unimanqatinteáv. Geté nqanek matev ndømø-fakhán, ekeza khøuwa eqeieqei-te.”

²¹ Zekalaya nqanek matev qambøe-fakhan, yaq ezoqa ewaqape bavokho go:waniapam, gembøe-kewagát. Yaq ndigu gò:bevøpém, gekha zapá Mbumbukiam-qa khoev-te khøuwa mba ngu:ngeaomit? ²² Yaq vaev-te gendo-fakhan, ndego kopømba mbaín, manqat te-ein. Yaq ndigu sògo-matøvemém, ngenek umingiap ndøqeív, Mbumbukiam-qa khoev mokho-te. Yaq ndego zendá gezømbe-khamasím. Manqat até gekhoutáv.

²³ Yaq Zekalaya tege sasae khøuwa gumukhoub, Mbumbukiam-qa khoev-te ndøgo, ndego ekeza vemiaiv-té genøqaván. ²⁴ Yaq khapé outøpøteáv, tegu zas Elizabet, emu tūní-itán. Yaq ndugu ekeza khoev mokho-te mbá gunu:goám. Løvøyak faév. ²⁵ Yaq ndugu manqat áv guni-ein nqægo, “Evezøza matev kandambá gego, no-te. Ezoqa no gésanqambám. Geté teqa kuku matev kandambá. Yaq ndego ndakin noqa mivi matev, møndønø-nqagím.”

Enzol ezoqam, Meli Yesu-qa qane-qa yaq-te gui-omat

²⁶ Elizabet løvøyak gimømo-siks-ez, kha viniv-us guigoam, Mbumbukiam tege enzol ezoqam Gebliel, Nazalet vemiaiv-té genø-khofotáv, Gelili plovinste ndøgo. ²⁷ Mbasønakam-té genø-khofotáv. Tuqa iz, Melí. Ngunuk søvøta mba mbogoám. Anganeam-qa iz Zoséf. Ngenek Zoséf, Deivid-gé zeó,

ndego Izlael ezoqam-ge kawa kandambaqape gegoam. ²⁸ Yaq Gebliel Meli-te gemofakhan, ndego av gumbø-ein nqægo, “Khaiya mbomá. Mbumbukiam poev kandambá qo-te. Evezøza nandégó, qo namba.”

²⁹ Meli nqanek manqat gu-ewag, ndugu nqova ndafe kandambá. Yaq gó:beváp, nqanek manqat-qa mokho gekhâm?

³⁰ Yaq ndego enzol ezoqam gumbo-ein, “Méli. Qo møe ndøgð. Mbumbukiam kukú qo-te. Ndego qo ndøveatáq. ³¹ Nqæe! Qo emu qoté-itán, voqoté-ová. Nakhasam anganeám teqaqan. Yaq teqa iz Yesu qombó-akhá.

³² Ndego kandambaqape ndøgoát. Yaq ndego Mbumbukiam Egeiwat-Qape-ge Yo mbó-akhaemát. Neka Evezøza Mbumbukiam, ndego kawa mó:vé, av tege atazøkha Deivid ge:goam. ³³ Ndego zo Izlael ezoqam, Zekop-gi zi, kawa zømbógoát, miavmiav. Teqa Megeat Matev gemó-navøemák.”

³⁴ Yaq Meli ndego enzol ezoqam gumbobevap, “Gé, nqanek matev av khanømbé-fakhân? No anganeam mbain.”

³⁵ Yaq ndego enzol ezoqam gumbo-qavøiu, “Nqova Mbomambaqape ndóvis qo-te, neka Mbumbukiam-qa bazaføgakh vøgutáq, ndego Egeiwat-Qape. Yaq nakémbá, ndego nakhasam-yo teqaqan, ndego ezoqam egeieqei-qape ndøgoát, yaq ndego iz Mbumbukiam-ge Yo mbó-akhaemát. ³⁶ Nqæe! Até Elizabét-a, qogu ezoqam, emu me:yæét. Løvøyak siks. Ndugu ngæpuká. Ezoqa av gimbøe-manqatám nqægo, ngunuk sóg. Geté ndugu ndakin nakhasam anganeam ndøndáf. ³⁷ Zapa ndøgo, matev ate ndægo, Mbumbukiam kopømbaqapé, segé-matanám.”

³⁸ Yaq Meli gundu-qavøiu, “Qanimáv. No Mbumbukiam-gú sasae ezoqám. Matev sá befakhân, av qo ndoqote-manqate.”

Yaq ndego enzol ezoqam, tenø-iváv ndøgo, vøwav.

Meli Elizabet-te okha gumat

³⁹ Yaq khapé outøpøteáv, Meli gigiap tünø-khåkhëinâm, manqei popotap-te vøwav, Zudia plovin-te ndøgo. Nakhamas-té gunømat. Yaq verniav-te gumofakhan, ⁴⁰ ma Zekalaya geyagam, ndugu khoev-té gumø-ón, Elizabet khaiya mboma manqat vømbø-ein. ⁴¹ Elizabet Meli-qa manqat gu-ewag, yaq nakhasam kha ndøkhokhók, tuqa emu mokho-te. Yaq Elizabet, kha Nqova Mbomambaqapé qambøe-tønøyám. ⁴² Yaq ndugu kandambaqapé sege-akhá. Av guni-akhá nqægo, “Ni sakheis ate nqazi-gu-qa mokho-te, qo Mbumbukiam møndø-khakheinøqavém. Neka até nakhasám-a, qoqa emu mokho-te nandu:gu, ndego møndø-khakheinøvém. ⁴³ Geté no gekha ezoqám, noge Evezøza-gu evo, no-te gugeavun? ⁴⁴ Nqæe! No qoqa khaiya mboma manqat até vøe-ewág-ae, yaq nakhasam noqa mokho-te ngu:gu, khanakanakh ndøgo. Kha ndøkhokhók. ⁴⁵ Qo khanakanakh mbá qanegó. Zapa ndøgo, qo Evezøza-qa manqat mòqo-unimanqatín. Yaq matev ndøgo ndøfakhân, av geqambe-ein ndægo.”

Meli Mbumbukiam-qa iz gui-eqa

⁴⁶ Yaq Meli manqat av guni-ein nqægo, “Noqa mbøni mokho-te, no Evezøza-qa iz ùni nøte-eqatét.

⁴⁷ Neka no khóum, Mbumbukiam-te, ndego noge khandi etoam ezoqam.

⁴⁸ No tegú sasae mbasønakám. Ezoqa kandambaqapú mbá.

Geté ndego møndønøménd.

- Yaq ndakin-a, atema tōma, ezoqa ate ti:mønøzumit, noqa yaq-te āv ginømbé-manqatát nqægo, ‘Ndugu kopømbá, khanakhanakh.’
- 49 Zapa ndōgo, ndego Mbumbukiam Eqeivat-Qape, matev kandambaqapé genø-matanam. Ndego ndaføyamba-qapé.
- 50 Teqa tanakh matev até gémá, ezoqa ate ti:mønøzumit, ti-te ndigu, ndego timbo-vizupat.
- 51 Teqa zenda bazaføgakh-us, ndego matev kandakandá ge:matanam. Ezoqa ndigu gikhambuvupam, ndigu ekeza kha gi-eqatam, ndego gèpanqasám.
- 52 Kawa ezoqa kandakanda, ndego sège-nqagevém, tiqa qonam nonqo-te gigoam, vø-khokho-ezoqam-ez. Geté ezoqa ndigu, ekeza kha eqawatav ndigu, ndego gè-eqazó.
- 53 Ezoqa ndigu, ifi qazøvitam, loge gigiap mbomømboma me:zøkéf. Geté gigiap kopoav ezoqam, khakha-mbá sege-khofosám.
- 54 Ndego ni Izlael bawan-ak, tegi sasae ezoqam, møndøni-tøké, neka ndego manqa mate navøpøteáv, teqa tanakh matev-qa yaq-te, ⁵⁵ av bugukhokhof nigí atanakha-zapazapa-za manqa mbusa gezømbeve, Eibleem neka tegi zi, av nqægo, teqa tanakh matev segēmā ni-te, miavmiāv.”
- 56 Meli løvøyak ande āv misiká ndi:gu, Elizabet namba gi:søkhoam, yaq taqa zita-te, ekeza vemiyav-te nqawa sasa ndøqqavan.

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, geqan

- 57 Ta khøuwa-te ndøgo, Elizabet qakhantav, gui-ova, nakhasam anganeám gemboqan. ⁵⁸ Yaq ezoqam ndigu, avønin gimbo-puatat neka ekeza ezoqam, giyogem av nqægo, Evezøza tanakh-qapé gumbogo, nakhasam gumboqan, yaq ndigu khanakhanakh kandambá gindapem, tu namba.
- 59 Yaq opønakam-yo khøuwa eit qamømbo-ndap, ezoqam ndigu tegi ngusum qogøzat matev-qa yaq-te gimøvab, ndigu ambá eve-qá iz mbo-akhaemín, Zekalaya. ⁶⁰ Geté tegu evo, āv guni-eín nqægo, “Av taoká. Teqa iz Zion ndøgoát.”
- 61 Yaq ndigu gimbo-qavøinam, “Geté zogi zøkeza ezoqam, iz mbaín, av nandægo.” ⁶² Yaq ndigu eve gèmbøe-khamasimím, av nqægo, teqa poev gekhām, ndego ande gekha iz me mbó-akhā, nakhasam.
- 63 Yaq ndego peawam nonqo gigiap-qa ndøgoám, vømbø-etømem. Yaq ndego āv gene-peawám nqægo, “Teqa iz Ziön.” Yaq ezoqa ewaqape, nqova ndafe kandambá. ⁶⁴ Yaq nqova mbaín, Zekalaya, kumam nqawa gembosasae, manqa manqate vøngaz, Mbumbukiam-qa iz sasa ndø-eqa. ⁶⁵ Yaq ezoqa ewaqape, avønin gizø-puatat, ndigu nqova ndafe kandambá, neka møe ndøgoném. Yaq nqanek manqat, Zudia plovinš manqei popotap-te ate qægoam, sùgumu-panqavøemát. ⁶⁶ Yaq ezoqa ewaqape, nqanek manqat giyogem, ndigu matavap kandambá gigonem. Av gini-einím nqægo, “Gè. Ngenek nakhasam-yo, andé gekha ezoqam me mé:goát?” Ndigu āv gini-matøvemém nqægo, Mbumbukiam-qa bazaføgakh ndøgó, te namba.

Zekalaya Mbumbukiam-qa manqat gevevezam, Yesu neka Zion, tiqa yaq-te

- ⁶⁷ Yaq Zekalaya, nakhasam-yo-ge eve, kha Nqova Mbomambaqapé qambøe-tønøyám. Yaq ndego Mbumbukiam-qá manqat ndøvevezám. Manqat áv gene-ein nqægo,
- ⁶⁸ “Evezøza-qa iz, yà beto-eqawát, ndego Izlael ezoqam-ge Mbumbukiam. Ndego ni tøke-qa ndowáv, ni tegi ezoqam. Yaq gènqovotán.
- ⁶⁹ Ndego khandi etoam ezoqam bazaføgakh-qape nindo-khofotáv. Ngenek tege sasae ezoqam Deivid, tegé zeó.
- ⁷⁰ Nupøkán mbá, ndego tegi manqa vevezam ezoqam mokho-te, ndigu gevevesam, áv gene-ein nqægo:
- ⁷¹ Ndego ni ndøkhandí:n, nigi qaqa ezoqam-qa zenda-te nqazu:gu neka ezoqa ewaqape-qa zenda-te, ndigu ni ndisanqana.
- ⁷² Ndego ni tanakh nigú, av nigi atanakha-zapazapa-za gezømbe-ein. Poev matev ndøgo, ti namba ge-unimanqatin, ndego manqa mate navøpøteáv.
- ⁷³ Mbumbukiam nigi atanakha-zapa Eibleem, manqa mbusa áv gembøevé nqægo,
- ⁷⁴ ndego ni ndøkhandí:n, nigi qaqa ezoqam-qa zenda-te nqazu:gu. Yaq ni kopømbaqapé. Møe zigoák, teqa iz tizi-eqatat,
- ⁷⁵ neka niqa yage-te, khøuwa ate tægoat, ndaføyamba vizíyagát neka niqa matev eqeieqei vøgoat, teqa bøi-te.
- ⁷⁶ Yaq qo, noge yo, qo Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam qá-akhaemat, ndego Eqeiwat-Qape. Zapa ndøgo, qo Evezøza-qá megemege-té qoqotómá. Teqá nakhoa qotø-khakheinumít.
- ⁷⁷ Qo tegi ezoqam, áv qoqoté-zømesimít nqægo: Mbumbukiam tiqa manqa-zapazapa ndø-evøzám neka vøkhandí:z.
- ⁷⁸ Zapa ndøgo, nigi Mbumbukiam-qa kuku matev neka tanakh matev kandaqapé. Khandi etoam matev andé khøuwa me mé:fakhatáv.
- ⁷⁹ Yaq ezoqa waev zø-etoám, ndigu bøivun-te neka løvøte-te ndiyage. Yaq ndigu sambí yage-té genø-itúb.”
- ⁸⁰ Yaq Zion gèkhouwév, neka nqova-te bazaføgakh vømbøgo. Yaq ndego leg-av manqei-té geyagám, atema ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa ewaqape-qa megemege-te vø-itan, ndigu Izlael manqei-ak.

2

Yesu ge:qan (Met 1:18-25)

¹ Ta khøuwa-te ndøgo, Siza Ogastes, ndego Lom kawa ezoqam kandaqape, manqat áv gene-vøovám nqægo: Ezoqa ewaqape, manqei-manqei ate qægoam, Lom gaman gimbo-kewagam, tiqa iziz gaman-qá mbuk-té qabe-peawáp. ² Ezoqa gevebam matev av nqægo, khokhofá qafakhan, Lom gaman-qa mokho-te. Ta khøuwa-te ndøgo, Silia plovins-te, Kuilinius kawa ndøgoám. ³ Yaq ezoqa ewaqape, ekeza vemiav-té ginø-qavøním, tigi atanakha-zapazapa-za ma gindizav ndøgo, iziz vømø-awam.

⁴ Yaq até Zoséf-a, Nazalet vemiav, Gelili plovins-te ndøgo, gè-iváv. Yaq Deivid-qá vemiav-té genøqavíg, Zudia plovins-te ndøgo. Zapa ndøgo, ndego

Deivid-gé zeó. Ta vemiav-qa iz Betliém. ⁵ Yaq iz vee-qa gewav, Meli namba me-apát. Ndigu sòvòta mba zògoám. Geté Meli ndugu, emu-ús. ⁶ Yaq Betliem vemiav-te gi:sokhoam, Meli tùni-ová. ⁷ Nakhasam gemboqan, anganeám. Meli-gé nakhasa khòuwá. Yaq ndabuá guni-lòvònòvém, kao lou loge nonqo-te sasa ndòve. Zapa ndògo, khoev kouwat ndògo, ma okha ezoqam gisòmbi:matun, lòvòzupòtéáv. Gùmukhazém.

Enzol ezoqam, sip keoge ezoqam-te gimòfakhaz

⁸ Ta lova ndògo, Betliem vemiav bavokho, sip keoge ezoqam mòndògoám. Sip zòkewagát. ⁹ Yaq nqova mbaín, Evezòza-gé enzol ezoqam zòfakhán. Yaq Evezòza-qa waev-qape, sùgumu-gutavát, ndigu sip keoge ezoqam. Yaq ndigu mòe kandambá gigonem. ¹⁰ Geté ndego enzol ezoqam gezò-ein, “Zo mòe ndògòném. Nqáel! Nò manqat mbomambaqape nondapavún zo-te. Ndògo ezoqa ewaqape khanakhanakh zò-etoám. ¹¹ Nqágo lova, Deivid-qa vemiav-te, Betliem, khandi etoam ezoqam ndòqán, zo-te. Ndego Kelisó. Evezòzá. ¹² Zo ngenek nakhasam, áv qazóté-ometám nqágo: Ndego ndabua lòvònòváp, neka kao lou loge nonqo mokho-té gunu-utòvé.”

¹³ Yaq nqova mbaín, enzol ezoqa nòme kopoav-qape ndòfakház. Mbumbukiam-qá iz ndò-eqatát. Av gini-manqatám nqágo,

¹⁴ “Mbumbukiam-qa iz yà beto-eqawát, ndego uni ova-in ngo:yage.

Manqei-qape-te nqanek, sambi matev ndòfakhán, ndigu ezoqam-te, Mbumbukiam ndòmbopoev.”

¹⁵ Yaq enzol ezoqam, yan-te nango giqavav, ndigu sip keoge ezoqam áv gini-einím nqágo, “Bíziniáv, Betliem vemiav-te ndògo, matev bizimò-geivim, av Evezòza manqat ginindi-khofotav ndàgo.”

¹⁶ Yaq nakhasam-té ginòzáv, Meli neka Zosef neka nakhasam vòmòzòmet, ndego kao lou loge nonqo-te gu:qeam. ¹⁷ Nakhasam gi-ometam ndògo, yaq ndigu emanqat me:vototém, av enzol ezoqam, nakhasam-qa yaq-te gezòmbe-ein. ¹⁸ Yaq ezoqa ewaqape, sip keoge ezoqam-qa manqat giyogem, ndigu nqova ndafe kandambá. ¹⁹ Geté Meli ndugu, matavap mba ndò-aumát, matev ate ndàgo qambo-fakhanumat. Ndugu oskia mbomatavupám. ²⁰ Yaq sip keoge ezoqam giqavanat, ndigu Mbumbukiam-qa iz até go:eqatát neka ike manqat vòmòb-manqat, matev ate qàgoam-qa yaq-te, giyogem neka vòqevim. Matev áv tònèfakhán, av enzol ezoqam gezòmbe-ein.

Yesu iz gimbo-akhaem

²¹ Yaq nakhasam-yo khòuwa eit qamòmbò-ndap, tegi ngusum gi:kepòtòzem, iz Yesu mbo-akhaém, ate av-té, av enzol ezoqam Meli gumbòe-ein, ndugu emu itòneav qagoam.

Simeon Yesu-qa yaq-te, Mbumbukiam ike manqat gembo-ein

²² Yesu ge:qan, yaq khòuwa foti-qa zita-te, Meli kha sunguzam matev qamòmbòe-navòem, av Mozes-qa guguna manqat qà-ein, nakhasam ge:qanin, yaq Zosef neka Meli, Mbumbukiam-qá khoev-té ginòzáv, Zelusalem taon-te ndògo, Yesu Evezòza-qa zenda-te vòmòveém. ²³ Taqa yaq-te, Evezòza-qa guguna manqat, áv qane-ein nqágo, “Nakhei angana ate ti:goat, bugukhokhof tiqanet, ndigu Evezòza-gi ndògoát.” ²⁴ Yaq ndigu etoam matev mògoném, Mbumbukiam-te, av Evezòza-qa guguna manqat qà-ein. Ndògo áv qane-ein nqágo: Kuvòkuvu o mumuk nakhei menas qó-áb.

²⁵ Zelusalem taon-te ndøgo, ezoqa møndøgoám. Teqa iz Simeón. Ndego ezoqam ndaføyamba-qapé neka Mbumbukiam mbovizupám. Ndego teqá tenø-kewagám ndégo, Izlael ezoqam tekhandi:z. Mbumbukiam-gé Nqova Mbomambaqape mo:goám, te-te. ²⁶Nqova Mbomambaqape, ndego äv geneomat nqægo: Ndego naqanøká génanimák. Geté Mesaya ndøkhæ-omét, ndego Evezøza tendo-khofotav.

²⁷ Ta khøuwa-te ndøgo, Nqova Mbomambaqape, Simeon Mbumbukiam-qá khoev-té genø-itú. Yaq Meli neka Zosef, Yesu gindu-ndafem, gindu-oz, matev tigonem, av Mozes-qa guguna manqat qæ-ein, ²⁸ yaq Simeon até gendego, nakhasam gëndáf, Mbumbukiam ike manqat vømbø-ein. Av gene-ein nqægo,

²⁹ “Evezøza Eqeivat-Qape. Manqa mbusa ndøgo, no-te qoqove, møndø-unimanqatín. Yaq no, qoge sasae ezoqam, ndakin kopømbá, mbomambá sænaním.

³⁰ No ndakin qoqa ezoqa khandi:zat matev, nøkeza bói qateqeív, ³¹ ndøgo qo bawabawan ate ndægo nonqo qoqo-khakheinam.

³² Ngenek bawan vini-ak-qá waev ndøgoát, neka Mbumbukiam-qa yaq-te vøzømbé-vevezumát, neka ni Izlael-ak, qogi bawan ezoqam, iz kandambaqape vønigoát.”

³³ Simeon nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu evøndipakha, nqova ndafe kandambá. ³⁴ Yaq Simeon zenda mo:vé ti-te, vøzø-guligulim. Yaq ndego Meli gumbo-ein, “Nqáe! Mbumbukiam ngenek nakhasam tene-veatáv ndøgo: Ezoqa kopoáv gé-o:atát, ndego tisanqawat, neka ezoqa kopoav vøwaniapát, ndego ti-unimanqatintat, nqanek Izlael manqei-te. Ndego Mbumbukiam-qá khakhatap ndøgoát. Geté ezoqa kopoav gembó-sanqaupát. ³⁵ Yaq, qo Meli, qoqa mbøni andé nakhag kaiya me qambé-keqáz. Timbo-sanqaupat, yaq ezoqam-qa matavap, khonoam-te ndøgo, segendø-veveám.”

Ena ezoqa Yesu-qa yaq-te guizømas

³⁶ Ezoqa nøme møndøgoám, Mbumbukiam-qa khoev-te ndøgo. Sævám. Tuqa iz, Ená. Ndugu Mbumbukiam-gú manqa vevezam ezoqám. Fanuel-gú yú. Asa khagua bawan-ák. Ndugu ngæpuká. Anganeam namba gi:yagam, viav seven mbá, yaq tønø-nāním. ³⁷ Yaq ndugu tuni-ngæmam-év ndøgo, atema ndakin, viav 84 vømbøndap. Ndugu Mbumbukiam-qa khoev løvøinøvemáv. Pavpave neká lovølova, Mbumbukiam-qá iz mba ndø-eqatám, lou logemav matev vøgoam-a, vøguligulimam.

³⁸ Simeon ate av-té Meli neka Zosef namba manqat gi:manqatam, yaq ndugu tündiáv, Mbumbukiam-qa iz vø-eqa neka ezoqa ewaqape nakhasam-yo-qa yaq-te vøezømas, ndigu khandi etoam ezoqam gimbøe-kewagam, ndego Zelusalem ezoqam tenqovotaz.

Zosef neka Meli, Yesu namba Nazalet vemlav-te giqavaz

³⁹ Zosef neka Meli, matev ate ndægo gumugonem, av Evezøza-qa guguna manqat ndæmanqate, ndigu ekeza vemlav-té ginøqaváz, Nazalet, ndøgo Gelili plovins-te. ⁴⁰ Yaq ndego nakhasam gekhouwevtat, bazaføgakh-ús neka matavap loloakh-ús. Neka Mbumbukiam-qá kuku matev mo:goám te-te.

Yesu opønakam ge:goam, Mbumbukiam-qa khoev-te gemat

⁴¹ Viav-viav ate qægoam, Yesu-gi evøndipakha, Zelusalem taon-té ginø-okhoám, Pasova khøuwa kandakanda matev vømø-gonemín. ⁴² Yaq Yesu

viav tuelv qamømbøe-ndap, até ndegó-a, ti namba møvømbam khøuwa kandakanda-te vøwav, av tiqa matev qazømbe-goam. ⁴³ Yaq pindap gamezømbe-navøem, tegi evøndipakha gi:qavanat, Yesu Zelusalem taon-té segeqóm. Geté tegi evøndipakha zøtezateáv. ⁴⁴ Ndigu gimatavupam, ezoqá nómé namba me:qavanét. Geté khøuwa seke gingiaumat, gi-apat, ndigu tigi ekeza ezoqam neka zifuap-te amba mbøevawém. ⁴⁵ Geté ndigu ometeáv. Yaq Zelusalem taon-té ginøveséz, vømømbø-vawem. ⁴⁶ Yaq khøuwa misika-qa zita-te, Mbumbukiam-qá khoev-té gi-ometám. Mbumbukiam-qá Manqat nømendim ezoqám namba me:qonavám. Tiqá manqat ndø-ewagát, neka vøzø-sinøzumat. ⁴⁷ Ezoqa ewaqape, teqa manqat giyogem, ndigu teqa otevat neka manqa qavøiwat-qa yaq-te, nqova zøndáf. ⁴⁸ Yaq tegi evøndipakha gi-ometam, ndigu nqova ndafe kandambá. Yaq evo gumbo-ein, “Áti. Gekha zapá, qo matev av nqægo qoqoni-matanam? Nqáe! No qave namba, fofogeap kandambá qeitaqa-goat, amba qeitaqambe-vawat.”

⁴⁹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Gekha zapá, no qazonø-vawat? Gè, zo zøtezateáv, av nqægo, no Tat-qá khoev-té qabatu:gü?” ⁵⁰ Geté ndigu manqa mokho ndapeáv, gekhá mé:manqatam.

⁵¹ Yaq Yesu evøndipakha namba, ekeza vemiaiv-té ginøqaváz, Nazalet. Yaq ndego tiqa manqat ø-mba zømbo-ndapám. Geté Meli ndugu, matavap mba ndø-aumát, matev ate ndægo, qambo-fakhanumat. ⁵² Yaq Yesu gekhouw-evtat, até matavap loloákh namba sege-khouwevtát, Mbumbukiam neka ezoqam, kuku vøzøgoam te-te.

3

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimat

(Met 3:1-12; Mak 1:1-8; Zion 1:19-28)

¹ Ta viav-te ndøgo, Siza Taibilies viav 15 Lom kawa ezoqam kandambaqape gegoam, neka Pontius Pailøt, Zudia plovins-te, Lom gaman ezoqam vøgoam, neka Elod Gelili plovins vømbø-kewagam, neka tege eveqase Filip, Itulia neka Tlakonitis manqei vømbø-kewagam, neka ndego Lisantias, Ebilin manqei vømbø-kewagam, ² neka Anas neka Kayafas Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda vøgoam, yaq Zion-te, ndego Zekalaya-ge yo, Mbumbukiam-qá manqat ndøfakhán. Ta khøuwa-te ndøgo, Zion leg-av manqei-té gegoám. ³ Yaq ndego até gendego, Zoden kea avønin-te, manqei-manqei ate qægoam sege-okhoám, ezoqa vøe-zømesimam, av nqægo, “E-mozøqambúz, neka ibøkha iz vø-upøgim. Yaq Mbumbukiam zoqa manqa-zapazapa, ndømbøe-navøém.”

⁴ Matev äv tønefakhán, av Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya, mbuk-te ge:peawam. Ndego äv gene-peawám nqægo, “Leg-av manqei-te ndøgo, ezoqam-qa manqa wag ndø-akhayam.

Av qane-akhayám nqægo,

‘Evezøza-qa nakhoa é-mozoto-khakheinømém.

Nakhoa ndaføyamba-qape zombøé-viæém, ndego te:geav.

⁵ Manqei tømbevap ate ndægo, manqei nøme bètø-awáp, neka manqei popotap ate ndægo, bømøkuiáp.

Nakhoa ndøkfhafieapet, bëndaføyá, neka nakhoa ndø-asøtavet bëgevøem.

⁶ Yaq ezoqa ewaqape, Mbumbukiam-qa khandi etoam matev ndøqeivím.’ ”

⁷ Ezoqa kopoáv, ibøkha iz ndape-qa ginduzav, Zion-te. Geté ti-te ndigu, khokho sa ginduzav, ndego áv gezømbe-manqatám nqægo, “Zo waza soqøsoqa. Ge zó, ndozo-matavap? Zo é-ndozó-khokhoz, Mbumbukiam-qa qaqa tøfakhan?”

⁸ Matev eqeieqei vøkhæ-matønømé. Yaq mokho tøfakhan ndøgo, tønimanqatín ndøgo, zo unimanqatin zoqambúz, Mbumbukiam-te. Neka zøkeza mokho-mba ndømanqaté, av nqægo, ni Mbumbukiam gængiænoåk, zapa ndøgo, ni Eibleem-gí zí. No nqazø-manqate: Mbumbukiam kopømbaqapé, nginik nandi manqat mba zø-eín. Yaq segé-Eibleem-gí-zí-iz.

⁹ Ila khakheinøváp. Tae ndøbóu. Zapa-té qanómú-løvuvøemét. Gekha tæe ndøgo, nanga eqeieqei vi:mav ndøgo, gèbouím, gøinam-te vønqagimém.

¹⁰ Yaq ezoqa ewaqape, manqat gimboyogem, áv gimboe-bevøpém nqægo, “Av tægoat ndægo, yaq ni gekha nígoném?”

¹¹ Yaq Zion gezø-qavøiu, “Gekha ezoqám ndego, ndabua menas tømbo goat, nøme tæabembo-etoám ndego, ndabua mbain ndego. Neka gekha ezoqám ndego, lou tømbo goat, yà bembo-etoám ndego, lou mbain ndego.”

¹² Até teks moni upøgim ezoqám-a, ibøkha iz ndape-qa vøndözav. Yaq Zion gimbo-bevøpem, “Nøméndim ezoqam. Gebá ni? Gekhá nígoném?”

¹³ Yaq gezø-qavøiu, “Zo ezoqam-te, teks moni ndozo-upøgim, zo nøme khokho ndø-upøgím. Sà tø-upøgím ndigu, av gaman iziz ge:ve.”

¹⁴ Até nakhag ezoqám-a, Zion gimbo-bevøpem, “Gebá ni? Gekhá nígoném?”

Yaq gezø-qavøiu, “Ezoqa moni etoam-qa yaq-te ndøtøpøtøzát. Neka meakhá manqat ndømanqaté, ezoqam-qa yaq-te, ti-te moni upøgim nonqo. Sá, moni ndigu, gaman-te ndozo-upøgim.”

¹⁵ Ezoqa ewaqape, khandi etoam ezoqam-qa mo:kewagám. Yaq ndigu Zion-qa matev giqeivim, gø:bevøpém, “Eisa. Ngenek Mesayá agegó, ndego ezoqam, Mbumbukiam tendo-khofotav, ni tekhandi:n.”

¹⁶ Geté Zion gèzø-ovøyám, gezø-ein, “No Mesayá mbá. No zo ibøkha iz, ibøkhá qazømbe-etoumít. Geté ndego, noqa zita-te ngegeav, ndego no únime:løvumbám. No ezoqa khæpe nøte-khapelavøqase-én. Até nqanek sasae khapelavøqasé-a, no teqa tamak khofoe-te tæmbotøke, no kopømba mbaín. Ndego zo ibøkha iz, Nqova Mbomambaqapé neka gøina wageáp gezømbé-etoumát. ¹⁷ Ndego andé wit nanga evem ezoqam me mé:geáv. Wit evem nonqo ndø-ndapaváv. Yaq wit nanga ndø-evém, neka louzi nonqo ndigu, lou nqeitam nonqo khoev-té genø-nqeisám. Geté tag ndøgo, gøinam-té genølvutám. Ta gøinam ndøgo, miavmiav ndøwageáp. Khouvøemáv.”

¹⁸ Zion ezoqa guguna manqat vinivinimbá gezø-manqatam, kopoáv, neka Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape vøe-zømesimam.

¹⁹ Elod-qa yaq-te, ndego kawa ezoqam, Zion áv gene-eín nqægo, “Ngenek manqa-zapa ndøgó, namba qawan-gu zas, Elodias, sa geviwam, vø-oki neka matev soqøsoqa nøme kopoav vømatanam.” ²⁰ Yaq vaev-te, Elod matev soqa nøme mba mo:matanam, ndøgo Zion ndimbula-te ge-utav.

Yesu ibøkha iz gendap

(Met 3:13-17; Mak 1:9-11)

²¹ Zion ezoqa ewaqape ibøkha iz gezø-etoumat, yaq até Yesú-a, ibøkha iz vøndap. Yaq Yesu ate av-té ge:guligulimat, yan tønemboqoé. ²² Yaq Nqova

Mbomambaqape ndovís, te-te vō:qom. Bugug andé kuvøkuvuám. Yaq yan-te ndo-go, manqa wag ndofakhán. Av qande-eín nqægo, “Qo nogé Yó. No poev kandambá qo-te. No nøtaqambo-khafuát.”

*Yesu-gi atanakha-zapazapa-za
(Met 1:1-17)*

²³ Yesu Mbumbukiam-qa sasae ge:ngaz, ndego viav ande āv 30 ndægó. Ezoqa āv gini-matavupám nqægo: Ndego Zosef-gē yō.

Zosef, ndego Eli-gé yó.*

²⁴ Eli, ndego Matat-gé yó.

Matat, ndego Livai-gé yó.

Livai, ndego Melki-gé yó.

Melki, ndego Zenai-gé yó.

Zenai, ndego Zosef-gé yó.

²⁵ Zosef, ndego Matataias-gé yó.

Matataias, ndego Amos-gé yó.

Amos, ndego Naum-gé yó.

Naum, ndego Esli-gé yó.

Esli, ndego Nagai-gé yó.

²⁶ Nagai, ndego Mat-gé yó.

Mat, ndego Matataias-gé yó.

Matataias, ndego Semein-gé yó.

Semein, ndego Zosek-gé yó.

Zosek, ndego Zoda-gé yó.

²⁷ Zoda, ndego Zoanan-gé yó.

Zoanan, ndego Lesa-gé yó.

Lesa, ndego Zelubabel-gé yó.

Zelubabel, ndego Sealtiel-gé yó.

Sealtiel, ndego Neli-gé yó.

²⁸ Neli, ndego Melki-gé yó.

Melki, ndego Adi-gé yó.

Adi, ndego Kosam-gé yó.

Kosam, ndego Elmadam-gé yó.

Elmadam, ndego E-gé yó.

²⁹ E, ndego Zosua-gé yó.

Zosua, ndego Elieza-gé yó.

Elieza, ndego Zolim-gé yó.

Zolim, ndego Matat-gé yó.

Matat, ndego Livai-gé yó.

³⁰ Livai, ndego Simeon-gé yó.

Simeon, ndego Zuda-gé yó.

Zuda, ndego Zosef-gé yó.

Zosef, ndego Zonam-gé yó.

Zonam, ndego Eliakim-gé yó.

³¹ Eliakim, ndego Melea-gé yó.

Melea, ndego Mena-gé yó.

Mena, ndego Matata-gé yó.

Matata, ndego Neitan-gé yó.

Neitan, ndego Deivid-gé yó.

3:23 3:23 Luk 4:22; Zion 6:42 * **3:23** 3:23 Glik manqat-te, nqanek manqat uni bavokho-in mbá, Eli-qa yaq-te. Zøtezat ezoqa nøme, āv gini-mataváp nqægo: Eli ndego, Meli-gé evé, ambá av nqægo, Zosef-gē evé.

³² Deivid, ndego Zesi-gé yó.

Zesi, ndego Obed-gé yó.

Obed, ndego Boaz-gé yó.

Boaz, ndego Salmon-gé yó.

Salmon, ndego Nason-gé yó.

³³ Nason, ndego Aminadab-gé yó.

Aminadab, ndego Admin-gé yó.

Admin, ndego Ani-gé yó.

Ani, ndego Ezlon-gé yó.

Ezlon, ndego Pelez-gé yó.

Pelez, ndego Zuda-gé yó.

³⁴ Zuda, ndego Zekop-gé yó.

Zekop, ndego Aezek-gé yó.

Aezek, ndego Eibleem-gé yó.

Eibleem, ndego Tela-gé yó.

Tela, ndego Nao-gé yó.

³⁵ Nao, ndego Selug-gé yó.

Selug, ndego Leu-gé yó.

Leu, ndego Peleg-gé yó.

Peleg, ndego Eba-gé yó.

Eba, ndego Sela-gé yó.

³⁶ Sela, ndego Kenan-gé yó.

Kenan, ndego Afaksad-gé yo.

Afaksad, ndego Sem-gé yó.

Sem, ndego Noa-gé yó.

Noa, ndego Lamek-gé yó.

³⁷ Lamek, ndego Metusela-gé yó.

Metusela, ndego Inok-gé yó.

Inok, ndego Zaled-gé yó.

Zaled, ndego Malalél-gé yó.

Malalél, ndego Kenan-gé yó.

³⁸ Kenan, ndego Enos-gé yó.

Enos, ndego Set-gé yó.

Set, ndego Adam-gé yó.

Neka Adam, ndego Mbumbukiam ndøkhakheinøvé.

4

Saitan Yesu ge:khamasimat

(Met 4:1-11; Mak 1:12-13)

¹ Yesu Zoden kea-te gegoam, kha Nqova Mbomambaqapé qambø-tønøyám. Yaq gendovesez, ndego Nqova Mbomambaqape, leg-áv manqei-té genø-itú. ² Yaq nqova soqaqape, teme-khamasím ndøgo. Ge:khamasimam, khøuwa ate gi:goam, fotí. Ta khøuwa foti mokho-te ndøgo, Yesu lou logemáv. Sègegoám. Yaq vaev-te, ndego ifi mbovín.

³ Yaq ndego nqova soqaqape, Yesu gembo-ein, “Qo Mbumbukiam-ge Yo toqogoat, yaq nginik nandi, manqat mba qombó-eín. Yaq segé-lou-éz.”

⁴ Geté yaq Yesu gembo-qavøiu, “Mbumbukiam-qa Manqat áv qane-peawáp nqægo, ‘Ezoqa kopømba mbain, lou mba te:yagat.’”

⁵ Yaq ndego nqova soqaqape, Yesu lolol ová genø-itú. Yaq ndego até gendegó, manqei-manqei ate ndægo vøe-omat, nqanek manqei-qape-te

nqago, ⁶ gembo-ein, “Nqanek bawabawan ate nqægo, qoqá zenda-té qatóvé. Yaq qó qotó-kawaegtát, iz kandambaqape vóqágoát. Nqanek gigiap ate nqægo, noqá. Yaq gekha ezoqám ndego, no tønø-pøovat, tæmbo-etoam, no kopømbaqapé, sæmbó-etoám. ⁷ Yaq nakémbá, katuk qotóndó-møkuí no-te, neka voqonø-vizám, yaq nqanek gigiap ate nqægo, qoqa ndógoát.”

⁸ Geté yaq Yesu gembo-qavøiu, “Av taoká. Mbumbukiam-qa Manqat áv qane-peawáp nqægo: Evezøza-qá iz qó-egatát, ndego qoge Mbumbukiam. Neka te-mba ndégo, toqombó-vizupát.”

⁹ Yaq nqova soqagape, Yesu Zelusalem taon-té genø-itú, Mbumbukiam-qa khoev uní ova-in ndo:go vømøve, sasa mbo-ein, “Qo Mbumbukiam-ge Yo tóqogoat, soqóvuáq nqánek, atema manqei-te. ¹⁰ Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa Manqat áv qane-peawáp nqægo, ‘Mbumbukiam tegi enzol ezoqam ndözø-eín. Ndigu ndóqa-tøkeém. ¹¹ Yaq ndigu sogó-ndøpøqém. Yaq qoqa zenda tokhotapak, nandi-te kha geqá-khanøyák.’”

¹² Geté Yesu gembo-qavøiu, “Mbumbukiam-qa Manqat nøme, áv qane-eín nqægo, ‘Qo Evezøza, qoge Mbumbukiam, khamasim-te ndø-ávám.’”

¹³ Nqova soqagape, teqa khamasim matev ate qægoam qamømbøe-navøem, yaq ndego Yesu sège-iváv, vøwav. Yaq khøuwa nøme eqeieqei temözømet, nqawa ndógo temékhamás.

Yesu Gelili plovins-te sasae gengaz
(Met 4:12-17; Mak 1:14-15)

¹⁴ Yaq Yesu Gelili plovins-té genøveséz. Nqova Mbomambaqape-qa bazaføgakh, mõndu-goám te-te. Yaq teqa manqat sùgumu-panqavøemát, ta manqei-te ndógo, ate qægoam. ¹⁵ Ndego, ezoqam, Zu ezoqam-qá guliguli khoev-té gene-zømesimám. Ezoqa ewaqape, teqa manqat gi-ewagam, ndigu gembo-vizupám.

Yesu ekeza vemiy-ak gisanqawem
(Met 13:53-58; Mak 6:1-6)

¹⁶ Yesu Nazalet vemiy-te gemat, ma ge:khouwev ndógo, yaq Sabat khøuwa qandap, ndego guliguli khoev-té genø-ón, av ekeza matev qambøgoam. Yaq sège-itán. Mbumbukiam-qá Manqat geveam-qa ndógoám. ¹⁷ Yaq Aezaya-qá mbuk mbo-etøomém, vø-mboqoa, manqat nøme vøqeiv. Yaq áv gene-geveám nqægo,

¹⁸ “Evezøza-gé Nqova mo:gó, no-te.

Ndego oil nømboqóuz, vøveatan. Tene-veatán ndógo, ezoqa ndigu khakha-mba ndiyage, Manqat Mbomambaqape nóté-zømesimát.

Neka ndego no nqánek gende-khofotán. No ndimbula ezoqam nótézømás, av nqægo, ndigu kopømbaqapé, segéfakház, neka bøi waev mbain ezoqam vótézømás, av nqægo, ndigu bøi nango segé:kewág.

Ezoqam ndigu, ezoqam-qa mokho-te ndu:gu, ndigu ndingenezoat neka matev soqøsoqa ndizø-matanam, ndigu ndøkhandi:z.

¹⁹ No ndigu áv qazømbé-akhá nqægo, ‘Khøuwa mõndøndáp. Evezøza tegi ezoqam-te, matev mbomambaqape ndømatanám.’”

²⁰ Yesu nqanek manqat gumu-geveam, mbuk sasa ndøtok, mbuk keoge ezoqam nqawa vømbø-etoam, vøqom, yaq ezoqa ewaqape, Zu ezoqam-qa

guliguli khoev-te gu:qonavam, bœi te-te mbá. ²¹ Yaq Yesu nœmendim manqat ndœngáz, gezœ-ein, "Mbumbukiam-qa Manqat nqanek, zo qazoyogem, qægeveam, gè-unimanqatín, nqægo khaiya."

²² Yaq ezoqa ewaqape, teqa manqat giyogem, sègembœe-gœomém neka nqova zœndáf, teqa manqat mbomambaqape-qa yaq-te. Yaq ndigu gô:bevœpém, teqa yaq-te, gi-einim, "Gè, ngenek Zosef-gè yô?"

²³ Yaq Yesu gezœ-ein, "No mœtenœtén. Manqat ndœgo, ezoqa ndimanqate, no zonœ-einim. Av qazonœmbé-einim nqægo, 'Mulœmula etoam ezoqam, qakeza kha vœkhæ-khakheinám. Matev kandakanda ndœgo, ni qeiyogem, Kapenaum taon-te qoqo-matœnumam, até nqanék-a, qakeza vemiaiv-te, vœmatanám.' "

²⁴ Yaq Yesu nœme gezœ-ein, "No unimanqatín nqazœ-manqate. Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, ekeza vemiaiv-te, ezoqa teqa manqat géyogemák.

²⁵ No nqazœ-manqate: Ilaiza geyagam, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, yaq viav misika neka lœvœyak siks vikia seke qamat, ta khœuwa-te ndœgo, ngængæm kopoáv gigoam, Izrael manqei-te. ²⁶ Geté Mbumbukiam Ilaiza ambá av nqægo, Izrael ngængæm-tè genœ-khofotáv, vœmœzœ-tœkè. Geté ngæmam kopo-te mbá genœ-khofotáv, Zalefat taon-te guiyagam, Saedon manqei-te, vœmœmbœ-tœke.

²⁷ Neka ta khœuwa-te ndœgo, Ilaiza Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam gegoam, kha sisi-us ezoqa kopoáv giyagam, Izrael manqei-te. Geté ezoqa kopo khakhævateáv. Sa ndégo tekhakhæv, Naeman, ndego Silia manqei-ak."

²⁸ Ezoqa ndigu, Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te giqonavam, nqanek Yesu-qa manqat giyogem, ndigu mbœni zœnqosœgím. ²⁹ Yaq até gindigonem, vemiaiv bavokhó ginœ-ngeatœmém. Yaq manqei khavœ-té ginœ-ituím. Tiqa vemiaiv, manqei poyat-té qagoám. Yaq ndigu ambá timœ-oginamín ndœgo. ³⁰ Geté Yesu ezoqa ewaqape, sège-keqazotát. Livin-mbá sugumát, vœmœfakhan.

*Yesu ezoqa nqova soqa gembœ-ngeatam
(Mak 1:21-28)*

³¹ Yaq Yesu Kapenaum taon-té genœwáv, Gelili plovinœ ndœgo, neka Sabat khœuwa-te, ezoqa vœmè-zœmesim. ³² Yaq ezoqam ndigu, teqa manqat giyogem, mbœni zœlév. Zapa ndœgo, ndego Mbumbukiam-qa iz-té neka bazafœgakh-té genœ-zœmesimát.

³³ Ta guliguli khoev-te ndœgo, ezoqa kopo mœndu:goám. Ndego nqova soqa mbœigoám. Yaq ndego kandambaqapé sege-akhá, ³⁴ "A? Yésu, Názalet-ak! Gè, qo ni gekha qonígú? Ni ngænoat-qá qotœndóqav? No mœtenœtén, qo gekha ezoqám. Qo Mbumbukiam-gé Ezoqa Ndafœyamba-qapé."

³⁵ Yaq Yesu ndego nqova soqa, gèmbœe-khafén, gembœ-ein, "Qo manqat tia! Mœqotœndo-fakhág, qo nanda ezoqam-qa mokhœ-te ndoqotu:gu." Yaq ndego nqova soqa, até gendego, ndego ezoqam, manqei-té genœ-ogiú, sasa ndœfakhan. Yaq ge:fakhan, ndego teqa kha ngi:wateáv.

³⁶ Yaq ezoqa ewaqape nqova ndafe kandambá. Av gini-einim nqægo, "Ngenek ezoqam. Teqa manqat viní. Andé iz akhae ezoqam-qa manqa manqaté. Taqa bazafœgakh kandambá. Ndego nqova soqœsoqa, manqat mba zœmanqaté. Yaq ndigu sègendo-fakhazín."

³⁷ Yesu nqanek matev gego, yaq teqa emanqat sùgumu-panqavøemát, vemivemiav ate qægoam, ta manqei-te ndøgo.

*Yesu ezoqa kopoav gekhakhæz
(Met 8:14-17; Mak 1:29-34)*

³⁸ Yesu Zu ezoqam-qa guliguli khoev gendo-ivav, yaq Saemon-qa khoev-té genøwáv. Khoev-té ndøgo, Saemon-gu zimpuka, ngusu tatas enqoni mbogoám. Tatas kandambá. Yaq Yesu tøke-qa mboviøémém, tuqa yaq-te.

³⁹ Yaq ndego tuqá avønin-té genø-itán, sasa mo:foe, enqoni ndøgo, ivøve manqat vømbø-ein. Yaq enqoni sègembo-navøém. Yaq ndugu até gundigu, gè-itán, ndigu lou vøzøta.

⁴⁰ Yaq khøuwa gesinanat, ezoqa ewaqape, ekeza ezoqam, ndigu enqoni vinivinimba qazøgoam, Yesu-té gindu-itúb. Yaq zenda zømbø-awám, vøkhakheinøvem. ⁴¹ Ezoqa nøme kopoáv, ngova soqøsoqa zøfakhatát. Akhayam-ús. Av gini-akhaemám nqægo, “Qo Mbumbukiam-gé Yó!” Geté Yesu gèzømbe-khafén neka takeáv, manqat nøme ti-einim. Zapa ndøgo, ndigu ngova soqøsoqa møndæzøté, Yesu, ndego Mesayá.

*Yesu vemivemiav nøme-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimat
(Mak 1:35-39)*

⁴² Khøuwa nøme, qængøovat, Yesu taon tène-iváv. Yaq ezoqam-av manqei-té genøwáv, vømø-yakhapus-mokho-mba-ev. Geté ezoqa gèmbowawát. Yaq gi-ometam ndøgo, ndigu kesiwat-qa mbogoám. Manqei nøme-te, ambá géwavák. ⁴³ Geté Yesu gezø-ein, “No Manqat Mbomambaqape, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te, até vemivemiav nøme-té-a, bàme-zømesim. Mbumbukiam ta zapaya nqánek gende-khofotán.”

⁴⁴ Yaq Yesu até Zu ezoqam-qa guliguli khoev nøme-té-a, vemivemiav vinivinimba-te qapatat, Zudía plovins-te ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat vømē-zømesim.

5

*Yesu tegi pæv ezoqam, ande gezømbe-akha
(Met 4:18-22; Mak 1:16-20)*

¹ Khøuwa nøme, Yesu Genesalet kewan* ndøgeg-té geyám. Ezoqa me:zømesimát. Ezoqa kopoáv gindupindam. Mbumbukiam-qa Manqat ndø-ewagát. ² Yaq pu-te ndøgo, Yesu khagua menas ndøqeív. Voe nqagim ezoqam ndø-asæmém. Ndigu voe ndøsunguzát. ³ Yaq khagua nøme qa-asæam, Yesu tunuketáo ndøgo. Ndøgo Saemon-qa khaguá. Yaq gembo-ein, “Elavøqase vøndosøkúz.” Yaq Yesu khagua-té gunu:qóm, ezoqa ewaqape Mbumbukiam-qa Manqat sasa me:zømesim.

⁴ Yesu manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq ndego Saemon av gembøe-ein nqægo, “Ananá qazonø-tiním, voe vømø-nqagem.”

⁵ Yaq Saemon gembo-qavøiu, “Kándambaqape. Lova seke qapøistat, ni sasae kándá qeigoat. Voe ambá niti-nqagimát. Zongøyam kopo ndafeáv. Geté ság, av qo qoqote-ein ndægo, voe ndænqág.” ⁶ Yaq av gi-gonem ndægo, zonga kopoav-qapé gizømbe-ndap. Voe ambá vøkeqavøemin. ⁷ Khagua nøme-te, voe nqagim ezoqa nøme møndøbøetám. Yaq ndigu tøke-qa zø-akhá. Yaq gindutinim, zonga khagua menas-té ginø-geabám, até vømøzø-tøtøvøbam. Khagua ambá vøzø-geovøemin.

⁸ Yaƣ Saemon Pita, nqanek matev geqeiv, ndego katuk ndømøkuí, Yesu-qa megemege-te, vømbø-ein, “Evézøza. Noqa avønin-te ndøyá. Zapa ndøgo, no manqa-zapa-us ezoqám.”

⁹ Ndego nqanek manqat ge-ein, zapa ndøgo: Ndego neka ezoqa nøme, te namba gi:goam, ndigu nqova ndafe kandambá, zonga kopoav-qaqe gizømbendap. ¹⁰ Até Zems neka Zíon-a, ndigu Zebedi-gi nakheis, Saemon namba gi:sasaetam, nqova vøzøndaf.

Yaƣ Yesu Saemon áv gembøe-ein nqægo, “Qo møe ndøgó. Qo ndakin ambá av nqægo, zonga qótakhasát, geté ezoqa qótakhasát.” ¹¹ Yaƣ ndigu até gindigonem, khagua neka gigiap ate qægoam, sège-iváv, Yesu sasa mbopaevem.

*Yesu kha sisi-us ezoqam gekhakheinøvem
(Met 8:1-4; Mak 1:40-45)*

¹² Yesu vemia v nøme-te goeam, yaƣ ezoqa møndøgoám. Teqa kha ate qægoam, kha sisi-ús. Yaƣ Yesu ge-omet, ndego teqa megemege-te, ekeza kha, manqei me:laváo, bugug até manqei-té, vømbøviam, “Evézøza. Ambá qokhakheinømbemín. Poev taqagoat, qo kopømbaqaapé, toqo-khakheinømbem.”

¹³ Yaƣ Yesu zenda mbøevé, vømbø-ein, “Nqanøpoév. Qo vø-eqeieqei-éq.” Yaƣ nqova mbáin, ndego ezoqam, kha sisi sègembo-navøém.

¹⁴ Yaƣ Yesu manqa áv gembøe-løvuá nqægo, “Ezoqa nøme zø-eín. Geté Mbumbukiam-gé iziz ezoqam-té qonøqáv, bemøqamekh, neka Mbumbukiam-te etoam matev vømøgo, av Mozes gezømbø-ein ndægo. Yaƣ ezoqa tiabiti-zøté, av nqægo, qo mðqo-eqeieqei-éq.”

¹⁵ Yesu ndego ezoqam møndøgugú, geté teqa emanqat sège-panqavøemát. Yaƣ ezoqa kopoáv gindu-okhoam te-te. Ndigu teqa manqat yoge-qa ndøgoám, neka khakhæzat-qa vøgoam, ndigu enqoni qazøgoam. ¹⁶ Geté Yesu ezoqam-av manqei-té genøwávin, vømø-guligulimin.

*Yesu kagi ezoqam gekhakheinøvem neka manqa-zapazapa vømbø-evøzam
(Met 9:1-8; Mak 2:1-12)*

¹⁷ Khøuwa nøme, Yesu ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimat, Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, møndø-qonavám. Nøme Gelili plovin-té ginduzáv, vemivemias ate qægoam, neka nøme até Zudia plovin-té-a neka Zelusalem taon-te vøndø-okhoam. Yaƣ Evezøza Mbumbukiam-qa bazaføgakh, enqoni-us ezoqam khakheinøvem nonqo, møndøgoám, Yesu-te.

¹⁸ Yesu ezoqa ge:zømesimat, yaƣ ezoqa nøme tinduzáv ndøgo. Kagi ezoqam ndø-eqitavín. Ambá khoev mokho-té ginø-ndafemín, Yesu-qa megemege-te vø:veemin. ¹⁹ Geté ndigu nakhoa qeiviáv, vøe-öz. Zapa ndøgo, ezoqa khápumu-khouwéz. Yaƣ até gindigonem, khoev ová ginøqavíg, yaƣ ova ndø:go, ma Yesu ge:qotam, nqa vømø-løozem. Yaƣ ndego ezoqam sège-føløtøvé, kita-ús, ezoqa ewaqape-qa livin-te, Yesu-qa megemege-te. ²⁰ Yesu tíqa unimanqatin geqeiv, yaƣ ndego ezoqam áv gembøe-ein nqægo, “Nøfu! Qoqa manqa-zapazapa, møndøqo-avøém.”

²¹ Yaƣ Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam, nqanek manqat giyogem, ndigu áv ginibønd nqægo, “Gekha ezoqam ngenek, Mbumbukiam-qa iz ngengenøitit? Ezoqam-qa manqa-zapazapa, Mbumbukiam yakhapús, ndezø-evøzam.”

²² Yesu é-møndæ-otév, av ndigu gi:matavupat. Yaq gezø-ein, “Zo gekha zapá, zoqa mbøni-te av ndøzøte-matavupit? ²³ Gê, gekha manqát ndøgo, føgakh mbain? Ndøgò, no ngenek ezoqam tæmbo-ein, ‘Qoqa manqa-zapazapa møndøqa-navøëm,’ o ndógò, tæmbo-ein, ‘Mòqo-itán, neka okho vøngaz?’ ²⁴ Geté no ndakin nøtézomás, Ezoqam-ge Yo, bazaføgakh nqambógò, ezoqa manqa-zapazapa tezø-evøzam, nqanek manqei-qape-te.”

Yaq Yesu ngenek kagi ezoqam, äv gembøe-ein nqægo, “No nqataqá-manqate. Mòqo-itán, kita vøkhazo, khoev-te sasa ndøqav.” ²⁵ Yaq nqova mbain. Ndego ezoqa ewaqape-qa bøi-te, sège-itán, kita vøkhazo, khoev-te sasa ndøwav. Mbumbukiam-qa iz até go-eqatát, gemat. ²⁶ Yaq ezoqa ewaqape, nqova ndafe kandambá. Mbumbukiam-qa iz ndø-eqaném. Yaq äv gini-manqatát nqægo, “Ni nqægo khaiya, matev viní qaziqevim.”

*Yesu Livai gembø-akha, tembopavat
(Met 9:9-13; Mak 2:13-17)*

²⁷ Taqa zita-te, Yesu vemiyav ge-ivavtat, ndego teks moni upøgim ezoqam ndø-omét. Teks upøgim khoev-qase mokho-té gunu:qotám. Teqa iz Livai.† Yaq Yesu äv gembøe-ein nqægo, “No qonøndó-pæv.” ²⁸ Yaq Livai até gendego, vømbøpæv. Gigiap ate qægoam, sège-iváv.

²⁹ Yaq Livai lou kandambaqape ndølóg, ekeza khoev-te. Yesu mbokhanakhanákh. Teks moni upøgim ezoqam neka ezoqa nøme kopoáv, teqa lou loge-te gindupindam. ³⁰ Yaq Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, ndigu Felisi ezoqam-te ginøzaz, qaqa ndøgoném, Yesu-gi pæv ezoqam-te, gizø-ein, “Gekha zapá, zo teks moni upøgim ezoqam neka manqa-zapazapa-us ezoqam namba, ibøkha nqazøte-izit neka lou namba nqazøte-loget?”

³¹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Ezoqam ndigu enqoni mbain ndigu, ndigu mulømula etoam ezoqam mbain tøgøat, kopømbá. Geté enqoni-us ezoqam bezøgò, mulømula etoam ezoqam. ³² No ambá av nqægo, ezoqa eqeieqei akhayam-qa nøgeavün, tiqambuz. Geté no manqa-zapazapa-us ezoqam akhayam-qa nøgeavün, vøndó-qambüz.”

*Yesu lou logemav matev-qa yaq-te gimbøe-bevøpem
(Met 9:14-17; Mak 2:18-22)*

³³ Ezoqa nøme, Yesu äv gimbøe-einim nqægo, “Zion-gi pæv ezoqam, lou logemav matev ndøgoatún, vøguligulimatun. Até Felisi ezoqam-gi pæv ezoqám-a, vøgoatun. Geté qogi pæv ezoqam, matev av nqægo gonemáv. Ndigu lou sège-logatún, neka ibøkha vø-izumatun.”

³⁴ Yaq Yesu yaya zø-etá, taqa yaq-te, gezø-ein, “Ge zó ndozo-matavap, ezoqa sæva te-oki, yaq zifuap lou loge-te tekhatob, ndigu zifuap kopømbá, lou logemav matev ndøgonem, ndego ti namba ti:goat? Av taoká. Ndigu lou logemav matev gégonemák. ³⁵ Geté khøuva ndøfakház. Yaq ndego ezoqam, sævam ge-oki, ndøndafém, ti namba nde:go. Yaq tegi zifuap lou logemav matev, ta khøuva-te ndøgo tinigoát.”

³⁶ Yaq Yesu yaya nøme zø-etá, gezø-ein, “Ezoqa kopømba mbain, ndabua ndakinak tekeqa, yaq ta mbewat ndøgo, nqawønege ndabua-tè gemøtøkè. Zapa ndøgo, av toqotego nqægo, yaq ndabua ndakinak segemø-soqá, neka ndabua mbewat ndakinak gemø-kopømbayák, nqawønege ndabua namba.

³⁷ Neka ezoqa kopømba mbain, waen ndakinak, awenege søvakha ngusum-te te-ewa. Zapa ndøgo, awenege søvakha ngusum-te toqo-ewa, yaq waen

tøpopon, ndigu gékeqáz. Yaq waen vóqouvøëm, neka søvakha ngusum vósoqoëz. ³⁸ Geté waen ndakinak, søvakha ngusum ndakinak-té qotúqóuz.

³⁹ Geté unimanqatín, gekha ezoqám ndigu, waen awenege gi-izumatun, ndigu waen ndakinak gëzømbø-qasiín. Ndigu áv gini-einimín nqægo, ‘Qani-mav ndøgo, awenege.’”

6

Yesu ndego kawá, Sabat khøuwa (Met 12:1-8; Mak 2:23-28)

¹ Sabat khøuwa nøme, Yesu ekeza paev ezoqa namba, khae mokho-té gunu-pát. Yaq tegi paev ezoqam, wit nanga ndøvngisømém, sasa ndøtitisam, tag vøkhofovøem, mokho sasa ndølouz. ² Yaq Felisi ezoqa nøme, tiqa matev giqevim, ndigu áv gizømbø-eín nqægo, “Gekha zapá, zo wit nanga ndozo-vingisumit? Khafeáp nanda, Sabat khøuwa-te sasae av nqægo toqogot.”

³ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Ge zó, emanqat mozó-geveømem, av Deivid ge-matanam, tegi ezoqam namba, ifi qazøvin? ⁴ Mbumbukiam-qá khoev-té genø-ón, flawa vømøndø-upøzo, ndigu lou-qase-te go:-abam, Mbumbukiam-gi, yaq sasa ndølouz, neka ndigu ezoqam, te namba gi-goam, vøzø-etoam. Matev av nqægo khafeáp. Mbumbukiam-gi iziz ezoqam mba zø-mboqoatám, nginik flawa tilouzat.” *

⁵ Yaq Yesu gezø-ein, “Ezoqam-ge Yo, ndego kawá. Sabat khøuwa, ndego teno-kawaevát.”

Yesu ezoqam pingim qambowau, gekhakheinøvem (Met 12:9-14; Mak 3:1-6)

⁶ Sabat khøuwa nøme, Yesu Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te gemat, ezoqa ge:zømesimat, ezoqam møndøgoám. Teqa nakeamo pingim, gëmbowau.

⁷ Yaq Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, Yesu bøi mba mbøveém, ndego ezoqa peté-khakheinøvëm penømakhaya, Sabat khøuwa-te. Zapa ndøgo, ndigu Yesu manqa ovøyam-te vee-qa mbogóám.

⁸ Yesu é-møndæ-otév, ndigu ande gekha me mbómatavupam. Yaq ndego ezoqam, pingim qambowau, áv gembøe-eín nqægo, “Qoté-itán. Yaq ezoqa ewaqape-qá megemege-té qoqonø-itán.” Yaq ndego ge-itán, sasa ndøwav, ezoqa ewaqape-qa megemege-te vømø-itan.

⁹ Yaq Yesu ndigu Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam gezøbevap, “Ge zó, ndozo-matavap. Gekha matév ndøgo, Sabat khøuwa-te toqogo, kopømba? Ndøgø, matev eqeiegei toqogo, o ndøgø, manqazapa toqogo? Ndøgø, ezoqa toqo-khandi:v, o ndøgø, teqa yage toqongiu?”

¹⁰ Yaq Yesu sège-qambuním, ezoqa ewaqape vøzømet, yaq pingim wau ezoqam gembø-ein, “Pingim qoté-ovøyam.” Yaq ndego ezoqam, pingim gë-ovøyam. Sègembo-eqeiegei.

¹¹ Yesu matev av ge-matanam, yaq Zu megetapak, qaqa kandambá gigonem, neka yakhapus mokho-mba gibond, “Ni ngenek gekhá zimbøgnëm?”

Yesu tegi u-anim tuelv gevevesam (Met 10:1-4; Mak 3:13-19)

¹² Ta khøuwa-te ndøgo, khøuwa nøme, Yesu manqei poyat-té genøqavíg, vømø-guligulim. Yaq lova seke qamat, Mbumbukiam-té genø-akhaemat.

6:1 6:1 Deut 23:25   **6:2** 6:2 Zion 5:10   **6:3** 6:3 1 Sam 21:1-6   **6:4** 6:4 Lev 24:5-9   * **6:4** 6:4 Deivid av ge-matanam ndægo, yaq ezoqa teqa matev, soqain veweáv. Yaq nakémbá, Yesu teqa yaq-te, nqaneq manqat ge-ein.

¹³ Yaq qanaqanus qandopave, ndego ekeza paev ezoqam ndømøváb, ezoqa tuelv vøvevesam. Ndigu ezoqa tuelv, u-anim zø-akhá.

¹⁴ Ezoqam gevevesam ngínik: Saemón. Iz nøme gembo-akha, Pitá. Neka tege eveqase Endlú. Neka nøme Zéms, neka Zión, neka Filíp, neka Batolomeú, ¹⁵ neka Metiú, neka Tomás, neka Zems nømē. Ngenek Zems, Alfius-gé yó. Neka Saemón nømē. Ngenek Saemon, Zelot ezoqam ndøgoám. ¹⁶ Nøme Zudás. Ngenek Zems-gé yó. Neka nøme Zudas Iskaliót. Ezoqam ndégo, vaev-te Yesu tegi qaqa ezoqam-qa zenda-te geve.

Yesu Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimat neka enqoni-us ezoqam vøkhakheinøvemát
(Met 4:23-25)

¹⁷ Yesu tegi u-anim namba, manqei poyat-te ginduvis, yaq manqei gev-te gimøwan, tegi paev ezoqa nøme kandambá gindupindam. Neka ezoqa nøme kopoáv, Zudia plovins-té ginduzáv, vemivemiáv ate qægoam, neka Zelusalem taon-te vøndözav. Até ndøgó-a, Taya neka Saedon taon avønín, ndaola-te ndøgo, vøndözav. ¹⁸ Ndigu tindi-okhoám ndøgo, Yesu-qa manqat ndøyogém neka vøkhakhæz, ndigu enqoni qazøgoam. Yaq ezoqam ndigu nqova soqøsoqa gizømbu-goam, Yesu vøkhakheinøvem. ¹⁹ Ezoqa ewaqape, Yesu kha kwanqam-qa mbogøám. Zapa ndøgo, bazaføgakh ndofakhatám te-te, ezoqa ewaqape vøkhakhæz.

Gekha ezoqám ndigu, khanakhanakh tøzøgoat, neka gekha ezoqám ndigu, tisqoez
(Met 5:1-12)

²⁰ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam ndøwabám, gezø-ein, "Zo khanakhanakh mbá qanegó, zo gigiap-av ezoqam.

Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Megeát Matev, zoqá.

²¹ Zo khanakhanakh mbá qanegó, zo ndakin ifi ndøzøvinam.

Zapa ndøgo, zo ndøzø-ewéz.

Zo khanakhanakh mbá qanegó, zo ndakin ndozo-eivam.

Zapa ndøgo, zo khanakhanakh møzø-asøtáv.

²² Unimanqatín, zo khanakhanakh mbá qanegó, zo Ezoqam-ge Yo zapaya ndisanqaza neka ndøzømbø-qasi:v neka zoqa manqat ndipønqom neka zoqa iz ndingenøiwat. ²³ Matev av nqægo tøfakhan, yaq sègekhoúm, neka gè-ogiám. Zapa ndøgo, Mbumbukiam yaq-fia møndøzømbø-nøzá, yan-te nqo-go. Matev ndøgo, zo-te ndimatnam, até kopó, av tigi atanakha-zapazapa-za, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-te gi:matønunam.

²⁴ Geté zo, mōzo-soqoéz, gigiap kopoav ezoqam.

Zapa ndøgo, zo yage eqeieqei mōzotumu-ndapém. Nøme mbaín.

²⁵ Neka zo, mōzo-soqoéz, zo ndakin lou ndøzø-ewezat.

Zapa ndøgo, zo ifi mōzøvinám.

Neka zo, mōzo-soqoéz, zo ndakin khanakhanakh mba ndøzø-asøtøve.

Zapa ndøgo, zo mbøni vaev-té qazó-waniapát neka zó-eivumát.

²⁶ Neka zo, mōzo-soqoéz, ezoqa ewaqape zoqa iz ndi-eqawat. Matev ndøgo, zo-te ndimatnam, ndøgo até kopó, av tigi atanakha-zapazapa-za, khokho Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-te gi:matønunam."

Zogi qaqa ezoqam-te, kuku bezøgó
(Met 5:38-48; 7:12a)

²⁷ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Geté zo ezoqam, zo noqa manqat nqazoyøge, no nqazø-manqate: Zo kuku bezøgó, zøgi qaqa ezoqam-te. Neka matev eqeieqei zømatanám, ti-te ndigu, zo ndisanqaza. ²⁸ Ezoqa tiqa manqa manqat-te, zo soqain-te ti-abumat, yaq zo äv qane-guligulím: Mbumbukiam matev eqeieqei bezø-matanám. Neka gèzø-guligulím, ndigu zo yage føgøføgakh ndizø-etoam.

²⁹ Ezoqa tømøi teqatøkub, yaq sège-qambúq, yaq betaqā-tøkub. Neka ezoqa qoqa ndabua tendap. Sá! Até ndabua nømé-a, bëndáp.

³⁰ Gekha ezoqám ndego, gigiap-qa teqaviam, sègembo-etoám. Neka gekha ezoqám ndego, qoqa gigiap sa tendap, nqawa ndape-qa ndøgó. ³¹ Gekha matev ndøgo, zo ndøzøpøev, ezoqa zo-te timatønumat, zo matev äv tozozømbé-matønumát.

³² Zo kuku ti-te mba tøzøgoat, ndigu zo-te kuku ndøzøgo, yaq ge zø ndozo-matavap, zoqa matev viní? Eqeieqei-qapé? Av taoká. Até manqa-zapa-us ezoqám-a, kuku ndøzøgó, ti-te ndigu, kuku ndøzøgo.

³³ Neka ge zø ndozo-matavap, zo matev eqeieqei ti-mba ndigu tozozø-goat, ndigu matev eqeieqei ndimatånám zo-te, yaq zoqa matev viní? Eqeieqei-qapé? Av taoká. Até manqa-zapa-us ezoqám-a, matev äv tinigoatún.

³⁴ Neka ge zø ndozo-matavap, zo gigiap ti-mba ndigu tozozø-etoumat, zo ndøzøte-zøtezat, ndigu nqawa ndøzø-qavøiü, yaq zoqa matev viní? Eqeieqei-qapé? Av taoká. Até manqa-zapa-us ezoqám-a, gigiap møndø-etoumatún, yaqyaq-a. Yaq ndigu gigiap ate ndægo, nqawa tonqogim-qa ndøgonemín.

³⁵ Geté, zo kuku bezøgó, zøgi qaqa ezoqam-te. Neka matev eqeieqei zømatånám. Gigiap yaq-mbá segezø-etoám. Neka nqawa qavøiwat-qa ndøgó. Zo av zøzøte-matønumat ndægo, zo yaq-fia kandambaqape ndözø-m-ndapém. Yaq Mbumbukiam, ndego Eqeiwat-Qape, zo ekeza nakheis m:ézæb. Zapa ndøgo, até ndegó-a, matev eqeieqei zømatønumatún, ndigu ike manqat manqatemav ndigu neka ndigu ezoqa soqøsoqa. ³⁶ Ezoqa nøme-te, tanakh bezøgó, av zo Zøve yan-te ngo:go, tanakh ndømbøgo.”

*Ezoqa nøme ndøvøozødt
(Met 7:1-5)*

³⁷ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Zo ezoqa nøme ndøvøozødt. Yaq Mbumbukiam até zó-a gévøzoak. Neka ndømanqáté, av nqægo, ezoqa nøme ndigu ùnime-soqøsoqøezām. Yaq Mbumbukiam até zoqá yaq-té-a, av nqægo gé-einák. Ezoqam-qa manqa-zapazapa, sà bezømbo-naváp. Yaq Mbumbukiam até zoqá manqa-zapazapá-ya, segembøé-navøém. ³⁸ Gè-etoám, ezoqa nøme-te. Yaq Mbumbukiam zo ndøzø-etoám. Kandambá gezømbé-etoám. Kopømba ande av lou ndægo, ezoqa ava-te tenqitavet, gétøvøgimít, vømótøvā, neka vømø-qoqovøém. Av ezoqa tozozømbe-etoumat, zo Mbumbukiam äv tezømbé-etoám.”

³⁹ Yaq Yesu yaya zø-etá, gezø-ein, “Bøi waev mbain ezoqam, kopømba mbain, bøi waev mbain ezoqa nøme te-itu. Av tægoat ndægo, yaq ndigu ezoqa menas, manqei ozu-te até sugumú-o:áz. ⁴⁰ Paev ezoqam kopømba mbain, tege nømendim ezoqam teløvuum. Geté gekha ezoqám ndego, nømendim matev ate ndægo tumundap, ndego äv tenégoát, av tege nømendim ezoqam nde:go.

⁴¹ Gekha zapá, qafu-qa bøi-te, kupuk-qase ndoqoqeivi, geté tae-qape ndøgo, qakeza bøi-te nandaqa-genøe, qo qeivupäv? ⁴² Gekha zapá, qafu av ndoqombøe-manqate, ‘Nøfu, kupuk-qase bøi-te nandaqa-genøe, nøtaqālv,’

getē qakeza bōi-te nandav, qo tae-qape qeiviâv, nandaqa-genøe? Qo khavozam ezoqâm. Bugukhokhof nándav, toqólív, tae-qape, qakeza bōi-te nandaqa-genøe, eqeieqei voqókewäg. Yaq váev qafu-qa bōi-te, kupuk-qase ndøugu, toqoliv.”

Tae nanga eqeieqei o soqain toqoqev, yaq soqoté-qatéq, av nqægo, tae ndøgo eqeieqei o soqain

(Met 7:16-20; 12:33-35)

⁴³Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Tae eqeieqei, nanga soqøsoqa géviamák. Neka tae soqain, nanga eqeieqei géviamák. ⁴⁴Tae nanga toqoqev, yaq soqoté-qatéq, tae ndøgo eqeieqei o soqain. Bøning fakiafakia-uste, kopømba mbain, nanga mbomømboma, kopømba ande av fig ndi:gu, toqovingisam. Neka khouwe-khouwe-te ndøgo, kopømba mbain, gleips toqoløvus. ⁴⁵Yaq matev até kopó. Ezoqa eqeieqei, matev eqeieqei ndøgoatún. Zapa ndøgo, teqa mokho-te, matavap eqeieqei mbøigú. Geté ezoqa soqapape, matev soqøsoqa ndøgoatún. Zapa ndøgo, teqa mokho-te, matavap soqøsoqa mbøigú. Ünimanqatín. Gekha matavap ndøgo, ezoqam-qa mokho-te qamømbotøva, ndego ndøgo témanqatát.”

Khoev puanam matev menas-qa yaya etæ manqat

(Met 7:24-27)

⁴⁶Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Gekha zapá, no Evezøza ndozonø-akhayam, geté matev gonemáv, av no nqazømbe-manqate? ⁴⁷Gekha ezoqâm ndego, no-te tendowav, noqa manqat vó-ewäg, neka o-mba vó-ndáp, no nótézømás, ndego andē gekha ezoqâm. ⁴⁸Ndego ezoqam, kopømba ande av ndé:go, khoev manqei føgakh-te gewev. Uk ge-asøzam, até pakoa-té. Yaq khouwat qandowav, khamøe qando-okhoam, ndøgo kopømba mbain, tønqonaz. Zapa ndøgo, khoev føgakh-qapé qawevam. ⁴⁹Geté gekha ezoqâm ndego, noqa manqat sa te-ewagat, gete o-mba ndapeav vøgoat, ndego kopømba ande av ndé:go, khoev qoq-te gewev, uk sa go:føløzam. Yaq khouwat qandowav neka khamøe qando-okhoam, sègemø-khawá. Khoev ünime:ngiú.”

7

Yesu Lom nakhag kawa ezoqam-ge sasae ezoqam gekhakhçev

(Met 8:5-13)

¹Yesu teqa nømendim manqat qamømbøe-navøem, ezoqam-te, yaq Kape-naum taon-té genøwáv. ²Ta vemlav-te ndøgo, Lom nakhag kawa ezoqam møndøgoám, neka ndego sasae ezoqam vømbøgoam. Te-te ndego khafuat kandambá. Ndego sasae ezoqam, enqoni mbogoám, ambá vønanimin. ³Yaq ndego nakhag kawa ezoqam, Yesu-qa yaq-te manqat ge-ewag, ndego Zu megetapak ndøkhofotáz, te-te. Yesu áv gimboé-einím nqægo: Bètøndowáv, tege sasae ezoqam vøkhakheinøvēm. ⁴Yaq ndigu Yesu-te gi-apat, gimøfakhaz, gëmømbø-viømém. Viam kandambá gigonem, vømbø-einim, “Qombótøké, ngenek nakhag kawa. Ndego ezoqa mbomambaqapé, ⁵neka ndego poev kandambá, ni Zu ezoqam-te. Niqa guliguli khoev giwøvem, moni ndégo teáb.”

⁶Yaq Yesu namba me:záv. Khoev gi:khatoat, ndego nakhag kawa ezoqam, zifuap ndokhofotáz, teqa manqat vømbø-einim, av nqægo, “Khanánqa. Ság. Noqa khoev-te ndøqáv. No ezoqa eqeieqei mbá, noqa khoev-te

toqotõndo-oq. ⁷ Yaq nakémbá, no nõkezan okhoeáv qo-te. Geté manqat mba qó-ein. Yaq noge sasae ezoqam segé-khakháév. ⁸ Até nó-a, no ezoqam-qá mokho-té qatu:gu. Neka no mokho-te, nakhag ezoqam mu:gu. Ndigu ezoqa kopo tæmbo-ein, 'Võqáv', yaq ndego segéwáv. Neka ezoqa nõme tæmbo-ein, 'Mõqotõndoqáv', yaq ndego segendõwáv. Neka noge sasae ezoqam tæmbo-ein, 'Mõqo-matanám, nqanek', yaq ndego segé-matanám.*

⁹ Yesu nqanek manqat ge-ewag, yaq nqova mbondáf. Yaq gèndoqambún, ndigu ezoqa bawan-qape gimbo-pavam, vøzø-ein, "No nqazø-manqate. No nqanek Izlael bawan mokho-te, unimanqatin matev qeiviáv, av ngenek bawan vini-ak nge-unimanqatinat."

¹⁰ Yaq ndigu u-anim, nakhag kawa-qa khoev-te giqavaz, ti-ometám ndõgo, ndego sasae ezoqam, mõndø-khakháév.

Yesu ngæmam-ge yo gekhandiv

¹¹ Khøuwa nõme, Yesu taon nõme-té genómát. Ta taon-qa iz, Naín. Ekeza paev ezoqam neka ezoqa nõme bawan-qapé namba me-apát. ¹² Yaq nqáe! Taon uta mboqog ge:khatobat, ezoqa lõvøte ezoqam ndø-eqeitavún. Taon-té gindu-fakház. Ndego ezoqa ndakinák. Tegu evo ngæmám. Zivis gèmbonaním, neka ndügu nakheis nõme mbaín. Taon-ak kopoáv, ngæmam namba gi:geavun. ¹³ Yaq Evezøza ngunuk sævam gu-omet, ndego tanakh mbogó, gumbo-ein, "Qo ndø-eiv." ¹⁴ Yaq Yesu tenøwáv ndõgo, lõvøte ezoqam-qa kumøkuma vømøkhanaz. Yaq ezoqam ndigu, gi-eqeitam, sègewán. Yaq Yesu até gèndego, ndego lõvøte ezoqam, áv gembøe-ein nqágo, "Ndáe! No nqataqá-manqate. Mõqo-khandi:q." ¹⁵ Yaq ndego sègeqóm, manqa manqate vøngaz, yaq Yesu ndego ezoqam, evo nqawa sasa mbo-etoam.

¹⁶ Yaq ezoqa ewaqape, nqanek matev gigeivim, ndigu mõe ndõgoném, neka Mbumbukiam-qa iz vø-eqanem. Av gini-einím nqágo, "Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam kandambaqape ndøfakhán, ni mokho-te. Mbumbukiam ni-te tõke-qa ndowáv, ni tegi ezoqam." ¹⁷ Yaq nqanek manqat, Yesu-qa yaq-te, Zudia plovins-te ndõgo neka manqei-manqei áte qægoam, avøavun qagoat, sùgumu-panqavøemát.

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, tegi paev ezoqam, Yesu-te gekhofotaz (Met 11:2-19)

¹⁸ Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, tegi paev ezoqam, matev ate ndægo gi-ometem ndõgo, Yesu gematønumat, yaq ndego ekeza paev ezoqa menas zø-akhá. ¹⁹ Yaq Yesu-té genø-khofotáz. Av gimømbøé-bevøpém nqágo, "Gè, ezoqam qó, Mbumbukiam ge:manqatam, tendo-khofotav? O, ezoqa vini-qa nitó-kewagát?"

²⁰ Yaq Yesu-te gimøfakhaz, gimbo-einim, "Ni Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ndokhofotán. Qo nitaqá-bevøpém: Gè, ezoqam qó, Mbumbukiam ge:manqatam, tendo-khofotav? O, ezoqa vini-qa nitó-kewagát?"

²¹ Ta khøuwa-te ndõgo, ndigu ezoqa menas gigeavun, Yesu ezoqa kopoáv gekhakheinøvem. Ndigu enqoni bugug vinivinimba zøgoám neka nõme ndigu, nqova soqøsoqa vøzømbū-goam. Neka bøi waev mbain ezoqa kopoáv, bøi waev vøzø-etoam. ²² Yaq Yesu ndigu Zion-gi paev ezoqam gezø-qavøiu, "Zion-te nqawa tozovesez, yaq áv qazømømbøé-einím, av zo manqat nqazøte-yoge neka matev nqazøte-qeivi. Ezoqam ndigu, bøi waev mbain

* 7:8 7:8 Ndego nakhag kawa ezoqam nqanek manqat ge-ein, zapa ndõgo: Ndego mõndø-unimanqatin, av nqægo, Yesu ta enqoni ndõgo, ivøve manqat tembo-ein, yaq ndõgo segé-iváv.

7:15 7:15 1 King 17:23; 2 King 4:36

7:16 7:16 Luk 1:68

7:19 7:19-20 Psa 40:7; Mal 3:1; Veve 1:8

7:22 7:22 Isa 35:5-6; 61:1; Luk 4:18

gagoam, ndakin gèkeogé. Neka ezoqam ndigu, kagi gigoam, ndakin gè-okhó. Neka ezoqa ndigu, kha sisi-us gigoam, kha sisi møndòzò-navòém. Neka ezoqa ndigu, nga kandøgeap gigoam, ndakin gèyogé. Neka ezoqa ndigu, gipakhaetat, nanga møndò-khandí:z. Neka gigiap-av ezoqam, Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape ndyogé. ²³ Neka gekha ezoqam ndigu, no-te nakeapav ndigu, ndigu khanakanakh mbá giabitigú.”

²⁴ Zion-gi manqa upøgim ezoqam gi:qavaz, yaq Yesu Zion-qa yaq-te manqa manqate ndøngáz, ezoqa ewaqape-te, gezø-ein, “Gé, zo Zion-te qazo-apat, leg-av manqei-te ndøgo, zo gekha qeivi-qa zó-apat? Gé, zo ezoqa omete-qa zó-apat, ndego kopømba ande av gagayag ndægo, sa tøpovøemet, yaq vøepovét, yaq vøepovét, khamøe sa tøqambuvøemet? ²⁵ O gé, qazo-apat, zo ezoqa ndabua eqeieqei uzap omete-qa zó-apat? Nqáe! Ezoqa ndabua eqeieqei ndi-uzap neka gigiap kopoav si ndøzøwag, ndigu kawá ezoqam-qa khoev-té giyageáp. ²⁶ Geté zonømbé-einim. Zo gekha qeivi-qa zó-apat? Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam omete-qa zó-apat? Unimanqatín. Ndego Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam. Geté no nqazø-manqate. Ndego Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ate ndi-gu, møndò-løvubám. ²⁷ Zapa ndøgo, ezoqam ngének, teqa yaq-te Mbumbukiam-qa Manqat av nqæpeawap nqægo, ‘Nqáe! Noge u-anem notó-khofotáv, qoqa megemege-te. Ndego nakhoa møqá-khakheinám.’

²⁸ No nqazø-manqate. Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ndego kandambaqapé. Ndego ezoqa ewaqape, nqanek manqei-qape-te gifakhatat, møndò-løvubám. Geté até ezoqa khasøkhasis-a, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, ndigu Zion møndò-løvu:mém.”

²⁹ Ezoqa ewaqape, nqanek manqat giyogem, møndò-unimanqatiním, av nqægo, Mbumbukiam-qa matev eqeieqei. Até ndigú-a, teks moni upøgim ezoqam. Ibøkha iz sùgumu-upøgimát, Zion gezø-etoam. ³⁰ Geté Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat zøtezat ezoqam, ndigu Mbumbukiam-qa matavap gè-ogiím, tiqa yaq-te ge:pøoa, te-te tiqambuz. Neka ndigu gèzømbosasi, Zion ibøkha iz tezø-etoam.

³¹ Yaq Yesu gezøbevap, “Gé, nginik ezoqam, ndakin ngiyage, andé gekha me notékhamás? Nginik ande gekhám? ³² No nakheis notékhamás, maket manqei-te ndi-otam. Ndigu yaqyaq-a, av gini-akhayám nqægo, ‘Ni zo pøinda nizø-khambøemám. Khanakanakh-ús. Geté zo ogipøteáv. Neka ni osombo ouv nizø-qaqaemám. Geté zo eivøpøteáv.’

³³ Zó-a, até kopó. Gekha matèv ndøgo, zo ndozoqeivi, zo khanakanakh mbain. Zion ndego ibøkha iz etoam ezoqam gefakhan, lou logemav matev gegoam, neka waen izumav vøgoam, yaq zo av qazøte-manqatám nqægo, ‘Ngenek nqova soqa mbøigú.’ ³⁴ Geté ndakin Ezoqam-ge Yo gefakhan, ngenek lou møndò-logatún, neka waen vø-izumatun. Yaq zo av qazøte-manqaté nqægo, ‘Ngenek ezoqam zøté-ometám! Lou loge møqæ, neka waen izam møqæ. Neka ngenek teks moni upøgim ezoqam neka manqa-zapazapa-us ezoqam-gí zifú.’

³⁵ Zo av nqægo ambá qazøte-manqaté. Geté ezoqam-qa matev toqoqev, ndøgo Mbumbukiam-qa matavap loloakh-te ndøndo-fakhate, yaq soqoté-qatég, av nqægo, Mbumbukiam-qa matavap loloakh, unimanqatín.”

Manqa-zapa-us sævam, Yesu-qa zenda tokhotapak-te, tae et sisip mbomambaqape guoqouz

³⁶ Khōuwa nōme, Felisi ezoqam, Yesu lou loge manqat mbo-eín, teqa khoev-te. Yaq Yesu tenōwáv ndógo, lou vómōlog. ³⁷ Ta vemiyav-te ndógo, sævam mōndógoám. Ndugu manqa-zapa-ús. Yaq manqat gu-ewag av nqægo, Yesu Felisi ezoqam-qa khoev-te lou gelogat, ndugu tunduwáv ndógo, botol-qase vōndōndap. Tae et sisip qanimav-qape mu-nqetavám. Taqa fia kandambá tantáv. ³⁸ Yesu-qá zita-té gunduwáv, teqa zenda tokhotapak avōnin-te vō-itan. Ndugu gevín. Yaq bōi einu ndigu, Yesu-qá zenda tokhotapak-té ginō-lanqanimám.† Yaq ndugu até gundigu, susu ndógo, Yesu-qa zenda tokhotapak-te qagoam, ekeza izúm guni-vuogím, neka zenda tokhotapak vōmbō-ngeñotam, yaq tae et sisip mbomambaqape, teqa zenda tokhotapak-te sasa mbōeqouz.

³⁹ Yaq ndego Felisi ezoqam, ma Yesu gendekhato, nqanek matev geqev, ndego ekeza mokho-mba, āv gene-matavupát nqægo, “Ngenek amba unimanqatin manqa vevezam ezoqam tegonin, yaq ndego bête-otevín, ngunuk sævam, kha ndumbo-khanōzam. Ndego bête-otevín, av nqægo, ndugu manqa-zapa-ús.”

⁴⁰ Yesu teqa matavap é-mōndæ-otév, yaq gembo-ein, “Sáemon. No manqat nqanógó, qo-te.”

Yaq Saemon gembo-ein, “Nóméndim ezoqam, qonōmbé-eín.”

⁴¹ Yaq Yesu yaya mbo-etá, gembo-qavōiu, “Ezoqa menas mōndógoám. Ndigu moni etoam ezoqam-te, moni zōmbo-lōfokám. Moni kandambá. Nōme moni mokho 500 qambōe-lōfokam, neka nōme moni mokho 50.‡ ⁴² Geté ndigu ezoqa menas, moni mbain, ndego nango vōmbōé-qavōinām. Yaq ndego ezoqam, te-te moni qazōmbo-lōfokam, āv gezōmbe-eín nqægo, “Ság, moni nango nōqavōinám.”

Yaq Yesu Saemon gembobevap, “Ge qó ndogo-matavap? Nginik ezoqa menas, ndego ezoqam-te moni qazōmbo-lōfokam, kuku kandambaqape gekha ezoqām mbōgoāt, te-te?”

⁴³ Yaq Saemon gendo-qavōiu, “No nqæmatavap: Ezoqam ndégo, ndego moni kandambaqape qambōe-lōfokam, sa gembotak.”

Yaq Yesu gembo-ein, “Nándav. Qo unimanqatin ndoqo-manqate.”

⁴⁴ Yaq Yesu sævam-té genōqambún, Saemon sasa mbo-ein, “Ngunuk sævam qoté-omét. No qoqa khoev-te qatōndo-on, qo no ibōkha etopōteáv, noqa zenda tokhotapak sunguzu nonq. Geté ngunuk noqa zenda tokhotapak, ekeza bōi einu gunisungúz. Yaq ekeza izúm guni-vuogím. ⁴⁵ Qo no ngenōndōpōteáv, no qatōndo-on, av niqa matev ndægo. Geté ngunuk sævam, noqa zenda tokhotapak, oskia ndōngenōtumit, ande qatōnde-on, atema ndakin. ⁴⁶ Neka qo noqa kawa-te, oil qouziáv, qatōndo-on, av niqa matev ndægo. Geté ngunuk sævam, noqa zenda tokhotapak-te, tae et sisip mbomambaqape mo:qóuz. ⁴⁷ No nōtaqá-eín, gekha zapá ngunuk kuku khape qambe-khouwév no-te. Ngunuk kuku khape tōmbōe-khouwév ndógo, tuqa manqa-zapazapa kopoav-qape, mōndōmbo-navōém. Geté gekha ezoqām ndego, manqa-zapazapa khapelavōqase mba sa qambōe-navōem, teqa kuku khapémbá.”

⁴⁸ Yaq Yesu ndugu sævam āv gumbōe-eín nqægo, “Qoqa manqa-zapazapa, mōndōqa-navōém.”

⁴⁹ Yaq ezoqa nōme, lou loge-te namba gi:qonavam, ekeza mokho-mba gibond, “Ngenek kenōgoam, ezoqa manqa-zapazapa ndezō-evōzam?”

7:37 7:37 Met 26:7; Mak 14:3; Zion 12:3 † 7:38 7:38 Ta khōuwa-te ndógo, ezoqa lou loge-te giqonavam, andé gisōmbiapám. Bov gēzō-zageapám. Yaq nakémbá, ngunuk sævam, Yesu-qa zita-te gunduwav, eiv-us, tugi bōi einu, Yesu-qa zenda tokhotapak-te go:lanqanimam. ‡ 7:41 7:41 Ndigu moni, fia kandambá. Moni mokho 500, ndigu viav menas-qá fiá. Neka moni mokho 50, ndigu lōvōyak menas-qá fiá.

⁵⁰ Yaq Yesu ndugu sævam gumbo-ein, “Qoqa unimanqatin nandav, tøkhandi:q. Mòqoqáv. Qo mbøni betaqávæv.”

8

Sakheis ndigu, Yesu namba gi-okhoam

¹ Taqa zita-te, yaq Yesu taon neka vemivemiav ate qægoam sège-okhoám. Ezoqa Manqat Mbomambaqape, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te me:zømesimám. Ekeza paev ezoqam tuelv namba me-okhoám, ² neka sakheis vøgoam. Nginik sakheis, Yesu gèkhakhæz. Nøme ndigu, enqoni vøzøgoam-a, nøme ndigu, nqova soqøsoqa vøzømbü-goam. Sævam kopo nømu, Meli Magdala vemiav-ák. Yesu nqova soqøsoqa sevén, gumbo-ngeasam. ³ Neka sævam nømu, iz Zoaná. Ndugu Kuza-gú zás. Ngenek ezoqam, ndigu Elod-qa khoev-te gisasaetam, kawa zømbogoám. Neka sævam nømu, ndugu iz Susaná. Neka sakheis nøme kopoáv gigoam. Ndigu sakheis, ekeza gigiáp gizømbe-tøkeám, ndigu gi-okhoam.

Ezoqa manqei vinivinimba-te, wit nanga gezøgeakhat, taqa yaya etæ manqat (Met 13:1-9; Mak 4:1-9)

⁴ Khøuwa nøme, ezoqa kopoáv gimøvab. Vemivemiav ate ndægo, Yesu-te gindu-okhoam. Yaq ndego yaya zø-etá, gezø-ein,

⁵ “Ezoqa møndøgoám. Khae-té genøwáv, wit nanga vømø-zøgeakh. Yaq wit nanga ge:panqabumat, nøme nakhoa-té ginø-o:atát. Yaq ezoqa tetøkhonøvemém ndøgo, pipisi vølouz. ⁶ Geté nøme ndigu, nandi-té ginø-o:atát. Nandi-te ndøgo, manqei khapekhapémbá qatøke:pat. Yaq mbusa qafakhan, gèkusíz. Zapa ndøgo, ibøkha mbaín. ⁷ Wit nanga nøme, gapuk-té ginø-o:atát. Yaq gapuk ndøgo, wit namba qæ-eqa, ndigu gèvøtøgeám. ⁸ Geté wit nanga nøme ndigu, manqei egeieqei-té ginø-o:atát. Yaq kopømbá gi-eqanat, nanga vøqataz. Wit nanga kopokopo-te, louzi nonqo andled-andléd gitøkebupat.”

Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, yaq äv gene-akhá nqægo, “Gekha ezoqám ndego, gea tømboqat neka yoge kopømba vømbøgoát, yà beyogé!”

Yesu gekha zapá, ezoqa yaya mba gezø-etæam

(Met 13:10-17; Mak 4:10-12)

⁹ Yesu nqanek yaya ge-eta, yaq tegi paev ezoqam, manqa mokho-qa mbøbevoépém. ¹⁰ Yaq gezø-qavøiu, “Mbumbukiam zo mba zøtáke, zo nogi paev ezoqam, mokho manqat tözøte-zøtez, teqa Megeat Matev-qa yaq-te. Geté ndigu ezoqa nøme, no yaya mba nøzø-etæ. No yaya tæzømbe-etæ ndøgo: Ndigu ndøqeivát. Geté mokho gembó-ndapemák. Neka ndigu ndø-ewagát. Geté manqa mokho gembó-ndapemák.”

Ezoqa manqei vinivinimba-te, wit nanga gezøgeakhat, taqa yaya etæ-qa manqa mokho

(Met 13:18-23; Mak 4:13-20)

¹¹ Yaq Yesu tegi paev ezoqam gezø-ein, “Yaya etæ-qa manqa mokho nqáneq: Wit nanga ndigu, Mbumbukiam-qa Manqát.

¹² Nøme ndigu, nakhoa-te gi-o:atat, taqa manqa mokho nqáneq: Ezoqa nøme, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat giyogemín, yaq nqova soqaqape até gendewavin, Mbumbukiam-qa Manqat vøe-vibamín, tiqa mbøni mokho-te

ndøugu. Ndego tenegoatún ndógo, soqáin ndógo, ndigu ti-unimanqatinim, yaq Mbumbukiam khandi vøzø-etoám.

¹³ Neka wit nanga ndigu, nandi-te gi-o:atat, taqa manqa mokho nqánek: Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa Manqat khanakhanakh-us ndø-ndapemín. Geté ta manqat ndógo, uni mbuvøemáv, tiqa mokho-te. Yaq tiqa unimanqatin matev Mbumbukiam-te, khapekhapé outupáv. Khamasim matev qazø-fakhanin, ndigu nakhamas-té ginø-o:azín.

¹⁴ Neka wit nanga nøme ndigu, gapuk-te gi-o:atat, taqa manqa mokho nqánek: Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa Manqat ambá giniyogé. Geté tiyagat, ndigu tiqa yage-qa yaq-te fofogear khåpe zømbe-khouwevin, neka gigiap kopoav neka manqei-qape-qa khanakhanakh matev-qa yaq-te, poev khape vøzømbè-khouwevin. Yaq tiqa unimanqatin gevøtagin. Kopømba mbáin, mokho tøfakhan.

¹⁵ Neka wit nanga ndigu, manqei eqeieqei-te gi-o:atat, taqa manqa mokho nqánek: Ezoqa nøme, tiqa mbøni eqeieqei neka unimanqatin. Ndigu Mbumbukiam-qa Manqat ùnime:-yogemín. Ndigu føgøføgakh até gembø-geageapát neka yovitáv. Yaq Mbumbukiam-qa Manqat, tiqa mokho-te ndøugu, mokho ndøfakhanin.”

*Qoqa Klisten matev, ande waev me ndægo, ndøkhònaø
(Mak 4:21-25)*

¹⁶ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Lampa toqomag, yaq kopømba mbáin, baket mokho-te o lou-qase mokho-te toqo-khonoa. Geté lampa asøzam nonqo-té qonøwuá. Yaq gekha ezoqám ndigu, khoev-te ti-ozat, waev géqeivát.

¹⁷ Gekha matèv ndógo, ndøkhonøwe, bavokhó qandó-fakhán. Neka gekha mokho manqát ndógo, ndøkhonøwe, gendó-veveám. Yaq ezoqa ewaqape, gé:zøtéz.

¹⁸ Yaq nakémbá, aiyá qagó. Noqa manqat ùnime:-yogé, manqat nqæmanqate. Gekha ezoqám ndego, mokho gendap, Mbumbukiam otevat nøme mba mbøé-etoám. Geté gekha ezoqám ndego, mokho ndapeav ndógo, yaq até otevat-qasé-a, ndego ezoqam ndematavap ndømbogo, Mbumbukiam segéviwám.”

*Yesu-gu evo neka emekheis, gekha ezoqám?
(Met 12:46-50; Mak 3:31-35)*

¹⁹ Khøuwa nøme, Yesu-gu evo neka emekheis ndøfakház. Geté ndigu kopømba mbáin, Yesu-te vøe-øz. Zapa ndógo, ezoqa khápumu-khouwéz.

²⁰ Yaq ezoqa nøme, åv gimboe-einím nqægo, “Qogu qavo neka qamekheis ngó:wani, bavokho. Qo ndøqamekhám.”

²¹ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Nogu evo neka nqamekheis ndigu, Mbumbukiam-qa Manqat ndiyoge neka ndimbopæv.”

*Yesu manqat mba ge-ein, khamøe sa qavøitav
(Met 8:23-27; Mak 4:35-41)*

²² Khøuwa nøme, Yesu ekeza paev ezoqam namba, khagua-té ginøketáb, gezø-ein, “Yaq-keoqá qazinø-qantáv.” Yaq sasa ndøsøkuzim. ²³ Giqantavat, Yesu venanqei mbovin. Yaq gebúv. Yaq anana-mba møndu:bøen, mbe-qape tåndøfeå. Khamøe qando-okhoam, lokh bøi-té qanø-tønøyát, ambá vø-qambuanemin. ²⁴ Yaq até gindigonem, Yesu gèti:nám, gimbo-einim, “Evézøza, Evézøza. Ni avønín zigeón.”

Yaq Yesu gendosuzam, vø-itan. Yaq khamøe ndøgo, vøfegimam-a, vøvumøyat, manqat sasanqa-us mbo-ein. Yaq ndøgo sègevøitáv. Qavøitav mbómā. ²⁵ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Zo unimanqatin mbaín, Mbumbukiam-te?”

Yesu matev av ge:matanam Ndægo, yaq tegi paev ezoqam, nqova ndafe kandambá neka møe vøgonem. Yaq, yaqyaq-a gibond, “Ngenek gekha ezoqám? E, até khamøe fegim neka khamøe vumøe, manqat mba mbomanqaté. Yaq ndøgo manqa o-mba mbøendapé.”

Yesu ezoqam nqova soqøsoqa gembo-ngeasam

(Met 8:28-34; Mak 5:1-20)

²⁶ Yesu ekeza paev ezoqam namba, Gelasa ezoqam-qá manqei-té ginøqantáv. Ta manqei ndøgo, Gelili manqei yaq-keoqá qagó. ²⁷ Yesu khagua-te gendovuo, yaq vemia-vak kopo ndowáv. Ndego nqova soqøsoqa mbøigoám. Viav kopoáv, ndego ndabua uzumáv neka ve-te sømbimáv. Geté nandi nqa-té geyagám. Ta nandi nqa-te ndøgo, løvøte ezoqam ndø-osupám. ²⁸ Yaq ngenek ezoqam Yesu ge-omet, kandambaqapé sege-geá, ekeza kha, teqa megemege-te, manqei vøelavao. Yaq äv gene-akhá nqægo, “Yésu, Mbumbukiam-ge Yo, ndego Egeiwat-Qape, qo no gekha qonøgø? Mbumbukiam-qa iz-te, nqataqá-viam, no nqosøgeap nø-etðám.” ²⁹ Ndego nqanek manqat ge-ein, zapa ndøgo. Yesu nqova soqa fakhane manqat mbo-ein. Ndego nqova soqa oskia ndøqanøtumám. Khøuva kopoáv. Bov neka pingim, auli sen ambá gimboe-løvønøvememín. Geté ndego sège-løvuzuín. Yaq nqova soqa, ndego ezoqam-av manqei-té genø-ituín.

³⁰ Yaq Yesu gembobevap, “Qo gekha 1z?”

Yaq ndego gendo-qavøiu, “Noqa iz Bawan-qapé.” Nqanek tene-ein ndøgo. Zapa ndøgo, nqova soqøsoqa kopoáv, teqa mokho-te gimboigoam. ³¹ Yaq ndigu nqova soqøsoqa, Yesu äv gimboe-viømém nqægo, “Ni manqei ozu-te, nqa vaev mbain ndøgo, ndøkhofótán.”

³² Ta manqei avønin-te ndøgo, bøsi nen møndowanám. Kopoav-qapé. Manqei poyat-té givagimám. Yaq nqova soqøsoqa, Yesu gimbo-viømém, “Ni ambá bøsik mokho-té qonø-khofotanín?” Yaq Yesu sègezøták.

³³ Yaq ndigu nqova soqøsoqa, gèfakház, ndego ezoqam-qa mokho-te gu-goam, bøsik-te vømø-oz. Yaq bøsik manqei khavoe-té ginøbøín, ibøkha-te vømø-geonim.

³⁴ Yaq ezoqam ndigu, bøsik gizø-kewagam, nqanek matev giqevim, ndigu møe ndøbøín, yaq taon-te neka vemivemlav-te, ezoqa emanqat vømøzømbè-vototap. ³⁵ Yaq ezoqa tinduzáv ndøgo. Matev qeivi-qa ndøgoám, ma qæfakhan ndøgo. Yaq Yesu-te gimøfakhaz, ti-ometám ndøgo, ndego ezoqam, nqova soqøsoqa gimbo-fakhaz, ndabua ndø-uzupám neka matavap kopømba vømbo-goam. Yesu-qá zenda tokhotapak megemege-té gonoqotám. Yaq ndigu møe ndøgoném. ³⁶ Yaq ezoqam ndigu, matev bøi gi-qevim, emanqat zømbe-votót, ndego nqova soqøsoqa gimbo-goam, ande äv kenè-khakhæv.

³⁷ Yaq ezoqa ewaqape, Gelasa manqei-te giyagam, Yesu äv gimboe-viømém nqægo. Tiqa manqei, yà be-iváv. Zapa ndøgo, ndigu møe kandambá gionem. Yaq Yesu gèketát, sasa ndøsøkuzim.

³⁸ Yaq ndego ezoqam, nqova soqøsoqa gimbo-fakhaz, Yesu namba okho-qa mboviám. Geté Yesu ndego takeáv, gembo-ein, ³⁹ “Qakeza vemlav-té qonøqaváq, ezoqa voqomé-zømās, Mbumbukiam ande äv keqambè-matanam.”

Yaq ndego ekeza vemlav-té genøwáv. Manqat sège-manqatát, vemlav-te ate qægoam, Yesu ande äv kembøe-matanam.

Yesu sævam gukhakheinøvem, ndugu kouk qambowavam, neka mbasønakam vøkhandi:v

(Met 9:18-26; Mak 5:21-43)

⁴⁰ Yesu kewan yaq-keoqa nqawa geqantavat, gemøqa, yaq ezoqa kopoáv, khanakanakh mbogoném, ge:fakhan. Zapa ndógo, ndigu gèmbøe-kewagám. ⁴¹ Yaq nqáe! Ezoqam tendowáv ndógo. Teqa iz Zailés. Ndego Zu ezoqam-qá guliguli khoev megeat ezoqám. Yaq ndego até gendego, Yesu-qa zenda tokhotapak-qa megemege-te, ekeza kha, manqei me:laváo, ekeza khoev-te okho-qa yaq-te vømbøviam. ⁴² Zapa ndógo, tegu yu, ndugu viav ande av tuelv ndægo qambøegoam, gènanimtát. Neka ndego nakheis nøme mbaín.

Yaq Yesu gemat, ezoqa bawan-qape gèqanabát, ambá vøtøgutømemin. ⁴³ Ta bawan mokho-te ndógo, sævam kopo møndu:goám. Nduku kouk mbowávam. Nupøkhán mbá. Viav ate qægoam, tuélv, qambowavam. Nduku tugi moni ate gi:goam ambá guni-ngiæzotám, mulømula etoam ezoqam-te. Geté ezoqa kopo, kopømba mbaín vøe-khakheinøvém. ⁴⁴ Yaq ndakin ngunuk sævam, Yesu-qá zita-té gunduwáv, teqa ndabua ov-qase vømbø-khanaz. Yaq nqova mbaín. Tuqa kouk waev, sègembo-navøém.

⁴⁵ Yaq Yesu gebevap, “No gekha ezoqám ndókhantan?”

Geté ezoqa ewaqape gø:naomém. Yaq Pita gembo-qavøiu, “Evézøza. Ezoqa bawan-qape khápumu-khouwév, qoqa kha ngikhanazumit.”

⁴⁶ Geté Yesu gendo-ein, “Ezoqa møndø-khantán. No tøtenøtén ndógo. Zapa ndógo, noqa bazaføgakh nøme, ezoqam-té qanøwáv.”

⁴⁷ Yaq ngunuk sævam gui-otev av nqægo, Yesu møndøqānd, yaq sègendowáv. Kha wageap-ús. Yaq Yesu-qa megemege-te, ekeza kha, manqei me:laváo, ezoqa ewaqape-qa bøi-te vøvøndøyam, gekha zapayā guni-khantav, yaq ndaføyambā sege-eqeieqei-èv.

⁴⁸ Yaq Yesu gumbo-ein, “Ngólam. Qoqa unimanqatin nandav, tøkhlakheinøqavém. Mòqoqáv. Qo mbøni betaqávæv.”

⁴⁹ Yesu ate av-té manqat ge:manqatam, yaq Zailés-qa khoev-te, ndego Zu ezoqam-qa guliguli khoev gezømbø-megetam, ezoqam tendowáv ndógo, vømbø-ein, “Qogu yu møndønanim. Nandev nømendim ezoqam, sekemba mbopøuwét, tendowav.”

⁵⁰ Geté Yesu nqanek manqat ge-ewag, yaq ndego Zailés äv gembøe-eín nqægo, “Qo ndøfoføgeáp. Soqó-unimanqatin. Nduku segé-khandi:v.”

⁵¹ Yesu Zailés-qa khoev-te gemøfakhan, yaq ezoqa nøme gèzømbø-khafén, te namba ti-oz. Geté ti-mba ndigu tekhatøb, Pita neka Zion neka Zems, neka nakhasam-gi evøndipakha. ⁵² Ezoqa ewaqape, eiv neka osombo ndøgoném, nakhasam-te. Geté Yesu gezø-ein, “Eiv ság! Ngunuk nakhasam nanimateáv. Geté venanqei ndøbuvít.”

⁵³ Yaq ndigu Yesu gèvøngi:nám. Zapa ndógo, ndigu møndæzøté, ndugu møndønanim. ⁵⁴ Geté Yesu até gendego, mbasønakam zenda vømbøgea, sasa ndø-akha, “Khapúlav. Mòqo-itán!” ⁵⁵ Yaq tugu nqova, nqawá gumøndæ-veséz. Yaq ndaføyambá, ndugu sègendo-suzám, vø-itan. Yaq Yesu mbasønakam-te, lou etoam manqat ndø-eín. ⁵⁶ Nakhasam-gi evøndipakha, ndigu nqova ndafe kandambá. Geté Yesu gèzømbø-khafén. Ezoqa nøme bezø-eín, av matev qæfakhan ndægo.

9

*Yesu ekeza u-anim tuelv, manqa gezø-løvua, gekhofosam
(Met 10:5-15; Mak 6:7-13)*

¹ Khøuwa nøme, Yesu ekeza paev ezoqam tuelv, gèmváb. Yaq ndego iz neka bazaføgakh zø-etoám. Ndigu ezoqa nqova soqøsoqa vinivinimba zøngeasumat neka enqoni-us ezoqam vøkhakheinøvemát. ² Yaq tene-khofosám ndógo, ezoqa Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-té gini-zømesimát neka enqoni-us ezoqam vøkhakheinøvemát. ³ Áv gezømb-eín nqægo, “Tozo-okhoat, gigiap ndø-upøgím, av nqægo, tatuag neka moqos neka lou neka moni neka ndabua enend nonqo. ⁴ Zo ezoqa khoev tizø-einat, ta khoev-te ndøgo, até vøsokhoé. Yaq ta-mbá tøzøté-ivøvemát ndógo, vemiyav nøme-te tozozavat. ⁵ Geté zo vemiyav nøme-te tozomø-fakhazat, yaq ndigu zo khatobeav tøgoat, ta vemiyav ndøgo, sège-ivøvemát. Yaq pakhakh ndøgo, zoqa zenda tokhotapak-te tøgoat, sozó-pomoememát. Yaq ndigu tiabiti-zøtezát, ni manqa-zapa zigonēm.”

⁶ Yaq ndigu gèpanqaním, vemivemiyav vinivinimba-te, Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape vømē-zømesim-a, enqoni-us ezoqam vømø-khakheinøvem, manqei-manqei ate qægoam.

*Elod Yesu-qa yaq-te go:nakat
(Met 14:1-12; Mak 6:14-29)*

⁷ Yaq Elod, ndego Gelili plovinis-ge kawa ezoqam, manqat ge-ewag, matev vinivinimba qafakhanumat, ndego gò:beváp. Zapa ndógo, ezoqa nøme áv gini-manqatám nqægo, “Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, nangó gendo-khandí:v, løvøte-te.” ⁸ Geté ezoqa nøme gimanqatam, “Ilaiza ndøfakhán.” Neka ezoqa nøme, áv gini-manqatám nqægo, “Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, ibugukhokhof giyageapam, nøme nangó gendo-khandí:v.”

⁹ Yaq Elod áv gene-eín nqægo, “Zion, noqa manqa vøvøvam-te, monqo mbokepøzém. Geté ngenek gekha ezoqám, emanqat nqæmbo-yoge?” Yaq ndego Yesu omete-qa ndøgoám.

*Yesu ezoqa bawan-qape gezøkef
(Met 14:13-21; Mak 6:30-44; Zion 6:1-14)*

¹⁰ Yesu-gi u-anim nango ginduvesez, vøe-ometem, av nqægo, matev ande áv kiní-matønnumam, yaq ndego vemiyav nøme-té genø-itúb. Ta vemiyav-qa iz, Betsaidá. Ndego ambá gemø-yakhapus-mokho-mba-ezín, ti namba.

¹¹ Geté ezoqa ewaqape gi:zøtez, av nqægo, Yesu ande áv kenēma, yaq ndigu sègembo-paevém. Yaq Yesu sègekhatób, neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te vøe-zømesim neka enqoni-us ezoqam vøkhakheinøvem.

¹² Yaq qakhagus ndøgo, khøuwa ambá vømø-sinanin. Tegi paev ezoqam tuelv tinízáv, Yesu vømøbø-einim, “Ezoqa bawan-qape é-moqo-khofosám. Yaq vemivemiyav neka khoev avøavun nqagot, lou neka venanqei nonqo, tiabimiváo. Zapa ndógo, ni ezoqam-av manqei-té qazigú, nqanek.”

¹³ Geté yaq Yesu gezø-ein, “Lou zo zozø-etoám, tilog.”

Yaq gindu-qavøinam, “Ni flawa faev neka zonga menas mba nigú. Gè, nginik ezoqa bawan-qape, lou ni nimøzówí?” ¹⁴ Ndigu nqanek manqat gi-einim, zapa ndógo. Ezoqa kandambá gigoam. Angana ate gi:goam, ande áv faev taosén ndi:gú.*

Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Ezoqa yà beqonáv. 50 50-té giabenø-qoqongepét.”

¹⁵ Yaq Yesu-gi paev ezoqam, áv tini-matønømé, yaq ezoqa ewaqape vøqonam. ¹⁶ Yaq Yesu até gendego, nginik flawa faev neka zonga menas ge-upøzð, yan-te sasa ndoqan, Mbumbukiam ike manqat vømbø-ein. Yaq gëmbegím, tegi paev ezoqam vøzð-etoam, yaq ndigu ezoqa ewaqape sasa zø-etoam. ¹⁷ Yaq ezoqa ewaqape, lou tilóg ndøgo, até vøzð-ewez. Yaq lou mbegeap ndøgo, ezoqa gi-ivøvem, gëpizumém. Yakhav tuélv ginqeitømem, qamøvea.

Pita gematøvem, Yesu, ndego Mesaya
(Met 16:13-19; Mak 8:27-29)

¹⁸ Khøuwa nøme, Yesu geguligulimat, tegi paev ezoqam mba ndøgoám, te namba. Yaq ndego áv gezømbe-beváp nqægo, “Gê, ezoqa no gekha ezoqám ménæna?”

¹⁹ Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Ezoqa nøme ndimanqate, qo Ziön, ndego ibøkha iz etoam ezoqam. Neka nøme ndimanqate, qo Ilaizá. Neka nøme ndimanqate, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqa nøme, ndigu ibugukhokhof giyageapam, ezoqa kopo nqawá gendo-khandí:v.”

²⁰ Yaq Yesu gezøbevap, “Gemá zo? No gekha ezoqám zóténæna?”

Yaq Pita gendo-qavøiu, “Qo Mesayá, ndego Mbumbukiam ge:manqatam, tendo-khofotav.”

²¹ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gëgugúb, vøzømbë-khafen, gezø-ein, “Zo ezoqa nøme me:zømás, av nqægo, no gekha ezoqám.”

Yesu ekeza løvøte neka khandívat-qa yaq-te, ande ge:zømas
(Met 16:21-23; Mak 8:31-33)

²² Yaq Yesu manqat nøme, áv gezømbe-eín nqægo, “Ezoqam-ge Yo, nqosøgeap kandambaqape bendáp. Neka Zu megetapak neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam bésanqawém, sasa belae. Geté khøuwa timømbo-misika-gez ndøgo, ndego Mbumbukiam nango ndøkhandí:v.”

Yesu-te paev-qa toqogoat
(Met 16:24-28; Mak 8:34-9:1)

²³ Yaq Yesu ezoqa ewaqape gezø-ein, “Gekha ezoqám ndego, no-te paev-qa ndego, ndego ekeza poev matev, zitá geabetewuá, neka ekeza tae mutui bē-eqa, khøuwa ate tæpavpavemat, neka no sasa benøndopaev. ²⁴ Gekha ezoqám ndego, ekeza yage geawat-qa teqoat, ndego ndækhambuá. Geté gekha ezoqám ndego, ekeza yage te:khambua, no zapaya, ndego ndømøqeív. ²⁵ Gëmbo-mataváp. Ezoqa manqei-qape gigiap ate nqægo tømboqawam, geté ekezan gësoqoëv, vømø-navøëm, yaq ta gigiap ate ndægo, áv khambøé-tøkë?”

²⁶ Gekha ezoqám ndego, noqa yaq-te neka noqa manqat-qa yaq-te, mivi teqoat, yaq até Êzoqam-gé Yó-a, ndego mivi ndøgø te-te, ndego ekeza waev bazaføgakh-us neka Ève-qa waev bazaføgakh-us neka Mbumbukiam-gi enzol ezoqam-qa waev bazaføgakh-us namba te:geav. ²⁷ No unimanqatín nqazø-manqate. Zo ezoqa nøme nqazo-waniap, naqanøká zópakhaezák. Geté Mbumbukiam-qa Megeat Matev, ndòzotøkhaë-qeívím.”

Yesu bugug qambo-enend
(Met 17:1-8; Mak 9:2-8)

²⁸ Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ande av khøuwa eit-qa zita-te, ndego Pita neka Zion neka Žems tène-upøzó. Yaq manqei poyat-té gimøqavíg. Guligulim-qa ndøqavígát. ²⁹ Ndego ate av-té ge:guligulimat, yaq teqa bugug sège-enénd, neka ndabua vømbø-enend. Unime:-papaqá. Andé ndand vøiyám. ³⁰ Yaq nqáe! Ezoqa menas sègefakház. Ezoqa ngínik, Mozes neka Ilaiza. Manqat ndømanqatám, Yesu namba. ³¹ Ndigu ezoqa menas, Mbumbukiam-qá waev-ús. Yesu-qá løvøte-qa yaq-té gini-manqatám, neka ndego Mbumbukiam-qa manqa mbusa ande áv kemé-unimanqatín, Zelusalem taon-te ndøgo. ³² Pita neka tegi zifuap menas, venanqei zøvín. Yaq sègesømbí. Yaq nango gindusuz, ndigu Yesu Mbumbukiam-qá waev-ús ndø-ometám, neka ndigu ezoqa menas vøzømet, te namba giwanam. ³³ Yaq ndigu ezoqa menas, qavøne-qa gigoam, Pita Yesu áv gembøe-eín nqægo, “Evézøza. Qanimáv, ni nqei. Ni khoev-qasis misika nizøpuán, qoqa kopo neka Mozes-qa kopo neka Ilaiza-qa kopo.” Pita nqanek manqat khokhó sege-ein. Ndego otevatév, gekha manqat ge-ein.

³⁴ Pita ate av-té manqat ge:manqatam, yaq ozoz ndokawá, vøgutaz. Yaq ndigu paev ezoqam, møe kandambá gigonem, ozoz qagutaz. ³⁵ Yaq ozoz-te ndøgo, manqat ndofakhán. Av qande-eín nqægo, “Ngenek nogé Yó. No nøveatáv. Zo teqa manqat gèyogé.”

³⁶ Manqat ndøgo qame-navøem, yaq Yesu mba ndø-ometám. Yakhapús segeyám.

Ndigu paev ezoqam, nqanek matev giqeivim, gèkhonoumám. Ta khøuwa-te ndøgo, ndigu ezoqa nøme-te manqatemáv, taqa yaq-te.

*Yesu opønakam gekhakheinøvem, ndego nqova soqa gembøigoam
(Met 17:14-18; Mak 9:14-27)*

³⁷ Yaq khøuwa nøme qandopave, Yesu tegi paev ezoqa misika namba, manqei poyat-te ginduvis, yaq ezoqa bawan-qape møqás. ³⁸ Yaq nqáe! Ta bawan mokho-te ndøgo, ezoqa kopo áv gene-akhá nqægo, “Nøméndim ezoqam, no nøtaqa-viám. Ambá noge yo qombo-tøkeín. No nakheis nøme mbaín. Sa kopo ngéne. ³⁹ Nqova soqa ndøqanøtumatún. Yaq gè-ogeaín. Kha segembøi-wageapét neka køse vømbø-qounít. Faf-faf-ús. Ndego nqova soqa yovitáv neka ùnime:-ngiuín. ⁴⁰ No qogi paev ezoqam møezøviám, ngenek nqova soqa tingeatømem. Geté ndigu amba me-goném. Korpømba mbaín.”

⁴¹ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Zo matev køfigiap neka unimanqatin mbain ezoqam, zo ndakin nqazoyage, gè, no khøuwa andé gekhám, zo namba tizi-yagat neka zoqa viniv vøe-eqatát? Geté ság! Qoge yo vøndondáf.”

⁴² Yaq ndego opønakam, ate av-té ge:geavun, nqova soqa manqei-té genø-giú, vø-uvutam. Kha sègembøi-wageapát. Yaq Yesu ndego nqova soqa gembøe-khafén, vøfakhan, neka opønakam vøkhakheinøvem, yaq eve nqawa sasa mbo-etoam.

⁴³ Ezoqa ewaqape, nqanek Mbumbukiam-qa bazaføgakh-qape giqeivim, ndigu nqova ndafé kandambá.

*Yesu qambo-menas, ekeza løvøte-qa yaq-te ge:zømas
(Met 17:22-23; Mak 9:30-32)*

Ezoqa ewaqape, Yesu-qa matev ate ndægo-qa yaq-te, até gimbøe-matavupát, yaq ndego ekeza paev ezoqam gezø-ein, ⁴⁴ “Noqa manqat ùnime:-yogém, no ndakin tæzø-ein. Ezoqam-ge Yo, ezoqam-qá zenda-té ginøveém.” ⁴⁵ Geté Yesu nqanek manqat ge-ein, tegi paev ezoqam, manqa mokho ndapeáv.

Gèkhonawám ti-te. Yaq ndigu kopømba mbaín, manqa mokho vøe-qeivím. Geté ndigu møe ndøgoném, Yesu manqa mokho-qa yaq-te vømbøé-bevøpëm.

Yesu-gi paev ezoqam mokho-te, megeat ezoqam, gekha ezoqám?

(Met 18:1-5; Mak 9:33-37)

⁴⁶ Khøuwa nøme, Yesu-gi paev ezoqam, ekeza mokho-mba, gèponqombupát. Tini-ponqombupát ndøgo, ti mokho-te, iz akhae kandambaqape, gekha ezoqā ndøgo. ⁴⁷ Geté Yesu é-møndæ-otév, ndigu gekhā mbómatavupam. Yaq ndego nakhasam ndo-itú, teqa avønín-te vøve, ⁴⁸ gezø-ein, “Gekha ezoqām ndego, noqa iz-te, ngenek nakhasam tekható, ndego no ndøkhatómb. Neka gekha ezoqām ndego, no tekhatomb, ndego até ndegó-a, vøkhatō, ndego no gendo-khofotan. Zo mokho-te, ezoqa kandambaqape ndégo tegó, ndego iz mbain ndøgo.”

Ezoqam ni sanqaupav ndigu, ndigu nigí

(Mak 9:38-40)

⁴⁹ Zion Yesu gembo-ein, “Evézøza. Ni ezoqam mòi-ometám. Ndego nqova soqøsoqa ndøngeasumatún. Qoqá iz-té genøgotún. Yaq ni nĩmbøe-khafeném. Zapa ndøgo, ndego ni namba, qo-te pøpøvumáv.”

⁵⁰ Geté yaq Yesu gezø-qavøiu, “Mbøe-khafaép, ndego. Zapa ndøgo, gekha ezoqām ndego, zo-te sanqaupav ndego, ndego zogé.”

Samalia vemíav nøme-te, Yesu gisanqawem

⁵¹ Khøuwa ge:khatobat, Yesu yan-te te:qavíg, ndego matavap āv genegó nqægo: Zelusalem taon-té genøwáv. Yaq kopømba mbaín, teqa matavap toqo-enend taqa yaq-te. ⁵² Yaq ndego u-anim ndøkhofotáz, teqa megemege-te. Yaq ndigu vemíav nøme-te gimøfakhaz, Samalia manqei-te ndøgo, ambá nakhoa mømbo-khakheinømemín, vømébüv. ⁵³ Geté ndigu vemíav-ak, giyogem av nqægo, Yesu Zelusalem taon-tē genømā, yaq ndigu khatoweáv.† ⁵⁴ Yaq tegi paev ezoqa menas, Zems neka Zion, tiqa matev gigeivím, ndigu Yesu āv gimbøe-einím nqægo, “Evézøza. Qoqa poev gekhām? Ndzí-akhaem, gøinam betøndøvis yan-te, nginik ezoqam vøngiæzø?”

⁵⁵ Geté Yesu gèndoqambún, nginik ezoqa menas vøgugub.‡

⁵⁶ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam namba, vemíav nøme-té gimøzáv.

Yesu toqombo-paev, taqa yaq-te

(Met 8:19-22)

⁵⁷ Yaq ndigu ate av-té nakhoa gi:geveat, ezoqa tendowáv ndøgo, Yesu vømbø-ein, “Qo ande āv khoqoté-okhoāt, no até nøtaqá-pavát.”

⁵⁸ Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Qanimáv. Geté gømbo-mataváp. Gaqo lo-zokhak,§ sømbiam nonqo, manqei nqa ndøzøgó neka pipisi viviap ndøzøgō. Geté Ezoqam-ge Yo, khøev mbaín, te:sømbimat, pusa vøe-tayāt.”

⁵⁹ Yaq ezoqa nøme-te, Yesu āv gene-ein nqægo, “Qonøndó-páev.”

9:46 9:46 Luk 22:24   **9:48** 9:48 Met 10:40   **9:50** 9:50 Met 12:30; Luk 11:23   † **9:53** 9:53 Yaq Zu ezoqam-a, yaq Samalia ezoqam, qaqā matev zømbugoám. Yaq ndigu Samalia ezoqam poeveáv, Zu ezoqam tiqa manqei-te sa tu-apat.   **9:54** 9:54 2 King 1:9-16   ‡ **9:55** 9:55 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqáneq: Yaq Yesu gezø-ein, “Zo zøtæzæáv, zo gekha nqova-gl ezoqām. Zapa ndøgo, Ezoqam-ge Yo, ambá av nqægo, ezoqam-qa yage ngi:wat-qa ndøgeavún. Geté ndego ezoqa khandi:zat-qa ndøgeavún.”   § **9:58** 9:58 Nginik gaqo lozokhak-qa nqovønqova, Metiu 8:20 avønín-té qonøqeiv.

Geté yaq ndego ezoqam gendo-ein, “Evézøza. Até vøkhæ-keogé. Tat båtøkhæ-otáv.”*

⁶⁰ Geté yaq Yesu gembo-qavøiu, “Av taoká. Ekeza pakhaezat-ak tiabe-osám ndigu, gipakhaez.† Geté qo, ezoqa Mbumbukiam-qá Megeat Matev qomé-zømesím.”

⁶¹ Ezoqa nøme Yesu gembo-ein, “Evézøza. No ndøtaqando-páev. Geté båtøkhonáv, nogi ezoqam, ouo manqat bamøzø-ein.”

⁶² Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Gekha ezoqám ndego, manqei tekhaemet, yaq ndego zita-te sekembá segē-qambunimát, ndego kopømba mbain, Mbumbukiam-qá Megeat Matev-te sasae tego.”

10

Yesu ekeza paev ezoqa septi-tu gekhofosam

¹ Taqa zita-te, Evézøza paev ezoqa septi-tu nøme ndøvevesám. Yaq teqá megemege-té genø-khofosám. Ezoqa menømenas ndøkhofosumát, ndøgo taon neka vemivemiav ate qægoam, ma ekeza okho-qa gembøgoam. ² Yaq ndego manqa zølvuá, gezø-ein, “Khae-te avøe gigiap kandambá qakhatøkhatoom. Geté sasae ezoqam khapímbá, vøndé-peanēm. Yaq nakémbá. Khae eve, zombó-vi-mát, Mbumbukiam. Yaq sasae ezoqam, tæbetønde-khofotáz, teqa avøe gigiap qakhatøkhatoom ndøgo, betøndø-peanem. ³ Møzozáv. Nqáe! Zo andé sip nakheís. Geté zo gaqo khobokhobos-té qatø-khofosumít. ⁴ Moni neka moqos neka tamak ndø-upøgím. Ezoqa tozomø-qasat nakhoa-te, yaq ti namba manqa manqate-te, khøuwa iziz khapekhapé me:khøubám. ⁵ Khoev-te tozomø-ozat, zo bugukhokhof manqat nqáneq qazozø-einát, ‘Sambí zo-te, zo nqanek khoev-te nqazoyage.’ ⁶ Ndigu ezoqam, sambi-anim tigoat, zo vøkhatobát, yaq zoqa sambi manqat, até gégoát ti-te. Geté ndigu zo khatobeav tøgoat, zoqa sambi nango ndøzø-vesezát. ⁷ Zo ezoqa khoev tizø-etoumat. Zapa ndøgo, gekha ezoqám ndego, ndesasaeat, ndego teqa yage nonqo gigiap yá bemo-etoám. Sa ndøyægeap, khoev nøme-te, khoev nøme-te.

⁸ Gekha vemiv-tē ndøgo, tozomø-fakhazat, ndigu zo tikhatobat, yaq lou sēge-logemát, zoqa megemege-te timøvøemat. ⁹ Enqoni-us ezoqam zókhakheinøvemát, neka ezoqa āv qazozømbé-manqatát nqægo, ‘Mbumbukiam-qa Megeat Matev, møndø-fakhán zo-te.’ ¹⁰ Geté zo vemiv nøme-te tozomø-fakhazat, yaq ezoqa zo khatobeav tøgoat, yaq nakhoa-té qazonø-wanát, ta vemiv-te ndøgo. Yaq āv qazozømbé-manqatát nqægo, ¹¹ ‘Até pakhák-ha, niqa zenda tokhotapak-te nqatøkeap, zoqa vemiv-te qei-okhoam, ni nípomoemét. Yaq zo tøzøté-zøtéz ndøgo, zo manqa-zapa zogoném. Geté zo vøezøtéz, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, møndø-fakhán.’”

¹² Yaq Yesu tegi paev ezoqam gezø-ein, “No nqazø-manqate. Manqa Ovøyam Khøuwa Kandambaqape timø-khantaz, ndigu vemiv-ak-te unimé-soqá. Yaq-fia nqosøgeap ndøgo, ndigu tindapem, ndømø-løvuám, av Sodom taon-ak timidapem.”

* **9:59** 9:59 Ta khøuwa-te ndøgo, ngenek ezoqam-ge eve nanimateáv, as ndøgoát. Geté ndego bugukhokhof tege eve namba yage-qa ndøgoám. Yaq Yesu paev-qa sa ndøgo tenegoám, eve tembøe-nanim † **9:60** 9:60 Ezoqa ndigu gipakhaez, ndigu tønø-manqaté, ndigu Yesu paeveav ndigu. **9:61** 9:61 1 King 19:20 **10:1** 10:1 Mak 6:7 **10:2** 10:2 Met 9:37-38; Zion 4:35 **10:3** 10:3 Met 10:16 **10:4** 10:4 Met 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5 **10:7** 10:7 1 Ko 9:6-14; 1 Tim 5:18 **10:8** 10:8 1 Ko 10:27 **10:11** 10:11 Kel 13:51; 18:6 **10:12** 10:12 Gen 19:24-25; Met 10:15; 11:24

Mòndø-soqóéz, ndigu Keliso gisanqawem

(Met 11:20-24)

¹³ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Zo mòzo-soqóéz, zo Kolazin-ak neka Betsaida-yak. Zapa ndøgo, no umingiap matev, zo mokho-te qæmatønumam, ambá Taya neka Saedon taon mokho-te tæmatanamin, ndigu ambá nupøkán mbá, Mbumbukiam-te é-ndo-qambuzín, neka tiqa manqa-zapazapa zapaya, ndabua soqøsoqa vø-uzamin neka pakhakh-te vøqonavin. Geté zo qambuzaneáv. ¹⁴ Manqa ovøyam khøuwa timø-khantaz, zo-te unimé-soqá. Yaq-fia nqosøgeap ndøgo, zo tozomø-ndapem, ndømø-løvuám, av Taya neka Saedon taon-ak timindapem.

¹⁵ Neka ge zó, Kapenaum taon-ak? Zo, yan-té ginó-eqazø, av zo ndøzøte-matavap? Av taoká. Zo gøinam-té ginó-nqagevém.”

¹⁶ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Gekha ezoqám ndego, zoqa manqat tendap, ndego noqá manqat ndøndáp. Neka gekha ezoqám ndego, zo tesanqab, ndego no ndósanqámb. Neka gekha ezoqám ndego, no tesanqamb, ndego até ndegó-a, ma no gende-khofotan, vósanqao.”

Yesu-gi paev ezoqam septenti-tu, nango gindugavaz

¹⁷ Yesu-gi paev ezoqam septenti-tu, nango gindugavaz, ndigu khanakhanakh kandambá. Yaq gimbo-einim, “Evézøza. Até nqova soqøsoqá-ya, niqa manqat o-mba mo:ndapám, ni qoqa iz-te, manqat qeizø-manqatam.”

¹⁸ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No Saitan møe-omét. Yan-té gendobøiáv. Andé vøiyam me me:bøí. ¹⁹ Nqáe! No zo bazaføgakh mðezø-etoám. Zo waza soqøsoqa neka lakalaka sozó-tokhonevemát, neka zoge qaqa ezoqam, Saitan, teqa bazaføgakh ate ndægo vozó-tokhoném. Yaq zo-te matev-qase gemø-fakhanák. ²⁰ Geté zo ambá ta zapaya ndøgo, khanakhanakh ndøgø, nqova soqøsoqa zoqa manqat o-mba nduondape, geté zo khanakhanakh ndøgo tabezøgø, zoqa iziz yan-te ndo:peawap.”

Yesu khanakhanakh-us, Eve ike manqat gembo-ein

(Met 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu Nqova Mbomambaqape mokho-te, khanakhanakh kandambá gendap. Yaq áv gene-guligulím nqægo, “Tat, qo yan neka manqei-qape-ge Evézøza ndoqoqo. No ike kandambá qo-te. Zapa ndøgo, qoqa matavap qøkhonáo, ti-te ndigu, ekeza kha zøtezat neka matavap loloakh-us ezoqam ndivewe. Geté qo ti-te ndigu toqonø-vevezám, ezoqam ndigu ande av nakhei nqonqon me ndi:gu. Unimanqatín. Tát! Qoqa poev, áv tønegoám.”

²² Yaq Yesu manqat nøme ge-ein, “Gigiap neka matev ate nqægo, Tat noqá zenda-té genøvé. Ezoqa mè:zøtezák, ndego Yo gekha ezoqám. Eve mba me:otév. Neka ezoqa mè:zøtezák, ndego Eve gekha ezoqám. Yo mba me:otév, neka ndigu vøezøtéz, Yo Eve-qa yaq-te vevezam-qa ndezøgo.”

²³ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam-té genøqambún. Yaq ti-mba ndigu tezø-eín, “Zo khanakhanakh mbá qanegó, zo matev bøi nqazøte-qeivi, ndakin nqafakhanam. ²⁴ No nqazø-manqate: Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam neka kawakawa-za kopoáv, matev qeivi-qa ndøgoám, zo ndakin nqazo-qeivi. Geté ndigu qeiviáv. Neka ndigu manqat yoge-qa vøgoam, zo ndakin nqazoyoge. Geté ndigu yogeáv.”

Samalia ezoqam-qa yaya etæ manqat

25 Khøuwa nøme, Mozes-qá guguna manqat nømendim ezoqam ndowáv. Ndego Yesu ambá gembo-matemateamín, gembo-ein, “Nømendim ezoqam. No gekha matêv nómatønumāt, khandi miavmiáv vøténdáp?”

26 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Gê, Mozes-qa guguna manqat áv khané-ein? Qo qoqo-geveam, gekha mokho qombóndáp?”

27 Yaq ndego gendo-qavøiu, “Mozes-qa guguna manqat, áv qane-eín nqægo, ‘Kuku betaqagó, Evezøza-te, ndego qoge Mbumbukiam, uni qoqa mbøni-te neka uni qoge nqova-te neka uni qoqa bazaføgakh-te neka uni qoqa matavap-te. Neka ezoqa nøme-te, kuku áv tabetaqambe:gó, av qakeza kha-te, kuku ndaqambe:go.’”

28 Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Qo unimanqatín ndoqo-manqate. Qo matev áv tønégó. Yaq qo khandi ndòqondáp.”

29 Geté ndego ezoqam, ekeza iz khakheinam-qa ndøgoám, yaq gendo-ein, “Gê, ezoqa nøme, gekha ezoqám?”

30 Yaq Yesu gembo-qavøiu, emanqat me:votót, gembo-ein, “Ezoqa møndøgoám. Zelusalem taon-té gendowáv. Ambá Zeliko taon-té genø-visatín. Yaq nakhoa livin-qase ndøugu, pepen ezoqam ndøqás, vø-møvøinam, ndabua sasa mbokhofoem, vøzuim. Yaq sége-ivøvé. Ndego ambá vønanimin.

31 Yaq ta khøuwa iz kopo-te ndøgo, nakhoa-te ge:veam, Mbumbukiam-gé iziz ezoqam ndøgeavún. Yaq ndego ngenek ezoqam ge-omet, geveam, ndego nakhoa yaq-keoqá genøqantáv, vølvø. 32 Yaq matev até kopó, ta nakhoa-te ndøgo, Livai bawan-ak ndøgeavún. Yaq até ndegó-a, ngenek ezoqam ge-omet, geveam, ndego nakhoa yaq-keoqá genøqantáv, vølvø. 33 Yaq vaev, Samalia bawan-ak ndowáv, ta nakhoa-te ndøgo, ngenek ezoqam vø-omet. Yaq ndego tanakh mbogó, 34 te-te vøwav, nqamav-te oil neka waen ande mulømula me vømbøe-qouzam, sasa mboløvønam, ekeza donki-qa zita-te vø:ve.* Yaq okha ezoqam-qá venanqei nonqo khoev-té genøndáf, vømbø-kewagam. 35 Yaq khøuwa nøme qandøpave, ndego silva moni mokho menas ndø-upøzó, ndego okha ezoqam-qa khoev keoge ezoqam vømbø-etoam.† Yaq áv gembøe-eín nqægo, ‘Gèmbø-keogé, ngenek ezoqam. Yaq nango tøtøndo-qavan, qo fia nøme ande áv khoqoté-nqagivemèt, teqa kha-te, no fia ndægó.’”

36 Yesu nqanek emanqat gumuvotot, yaq ndego Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, áv gembøebeváp nqægo, “Ge qó ndoqo-matavap? Ezoqa misika mokho-te nginik, matev eqieqei, gekha ezoqám ndømatanam, te-te ndego, pepen ezoqam gizuim?”

37 Yaq ndego Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam gendo-ein, “Ezoqam ndégo, tanakh gembogo, vømbøtøke.”

Yaq Yesu gembo-ein, “Nándav. Yaq até qó-a, matev áv toqotégoát.”

Yesu Mata neka Meli okha gezømat

38 Khøuwa nøme, Yesu ekeza paev ezoqam namba, nakhoa gigeveat, yaq vemia vøme-té gimøfakház. Ta vemia vøme-te ndøgo, sævam møndøgoám. Tuqa iz Matá. Yaq ndugu Yesu khoev-té gunukható. 39 Ndugu yakhasuk møndømbø-goám. Tuqa iz Melí. Yaq ndugu Evezøza-qá zenda tokhotapak avønin-té gunøqóm. Nømendim manqat mbøe-ewagát. 40 Geté Mata ndugu, khandanakh mbafín, lou yakhapus gu-ifutat. Sasae khàpe mbøe-khouwév. Yaq ndugu tunøwáv ndøgo, Yesu vømbø-ein, “Evézøza. Ge qó ndoqo-matavap,

10:25 10:25 Met 22:35-40; Luk 18:18 10:27 Deut 6:5; Lev 19:18 10:28 10:28 Lev 18:5

* 10:34 10:34 Yaq Samalia ezoqam-a, yaq Zu ezoqam, qaqa matev zømbøgoám. Geté ndego Samalia ezoqam, tanakh mbogó, ndego Zu ezoqam, vømbøtøke. † 10:35 10:35 Nginik moni mokho menas-qa fia, andé kandambá. 10:39 10:39 Zion 11:1; 12:2-3

nqaneq matev egeieqei, no nakhapus nqæsaætet, yaq nogu nam, no tõekeav ndõgo? Gẽmbo-ein, nanduv, no yã benõtøké.”

⁴¹ Yaq Yesu gumbo-qavõiu, “Máta, Máta! Qo matev vinivinimba-qa yaq-te, khãpe qote-fofogeáp neka matavap khãpe qambe-khouwewát. ⁴² Geté matev kopõ mba betaqambegó. Ngunuk Meli, matev mbomambaqape ndõndáp, noqa manqat ngu-ewaget. Yaq ezoqa kopõmba mbain, tuiviwãm.”

11

Mbumbukiam-te toqo-guligulimat, taqa yaq-te

(Met 6:9-13; 7:7-11)

¹ Khõuwa nõme, Yesu manqei nõme-te geguligulimat, yaq qamõmbõe-navõem, ekeza paev ezoqa kopõ nõme, av gembõe-ein nqægo, “Evezõza. Ni guligulim-qa yaq-te qotínõmánd, av Zion, ndego ezoqa ibõkha iz etoam ezoqam, ekeza paev ezoqam ge:zõmas.”

² Yaq Yesu gezõ-ein, “Zo tozo-guligulimat, av qazõté-manqatát nqægo, “Tát!

Qoqa iz yã beto-eqawát.

Qoqa Megeat Matev, bêtõndowáv ni-te.

³ Khõuwa ate tæpavpavemat, ni lou gíni-etoám, av ni lou mbain nqati-gu.

⁴ Niqa manqa-zapazapa, sã betaqambo-navõemát.

Até ní-a, ezoqa nõme-qa manqa-zapazapa, mõndõnimbo-navupatún, ni-te gimatõnumatun.

Neka ni khamasim-te ndõ-ãmbám.’ ”

⁵ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezõ-ein, “Ge zõ, ezoqa kopõ, lova u-mbaqape zifu-qa khoev-te tema, vømõmbó-ein av nqægo, ‘Nõfu. Flawa misika mba qonõ-etoám. ⁶ Zapa ndõgo, noge nõfu nõme, manqei nõme-tẽ genõmã. Yaq ndakin noqã khoev-tẽ genõfakhã. Geté no lou mbain vømõbõe-etoám.’

⁷ Yaq qafu khoev mokho-te av gendẽ-qavõiũ nqægo, ‘Mõqo-nõuvãn! Khoev mboqog mõtõtøkãz. Ni nõsõmbiit, nakheis namba. Yaq kopõmba mbain tæszam, lou vøtaqã-etoám.’

⁸ No nqazõ-manqate: Ndego tesuzam, lou vømõbó-etoám, ndõgo ambã ta zapaya ndõgo tenégõ, ndego zifu ndembogo. Geté ta zapaya ndõgo tenészam, ndego ge:pouweam, yaq gigiap ate ndægo, ndego mbain ndõgo, vømõbõ-etoám.

⁹ Yaq nakémbã. No nqazõ-manqate: Gèviám. Yaq Mbumbukiam ndõzõ-etoám. Gèváo. Yaq zo ndõzo-qeivím. Gèkhaneám. Yaq Mbumbukiam zo mboqog ndõzõ-mboqozó. ¹⁰ Unimanqatín. Gekha ezoqãm ndego, ndeviam, ndego ndõndáp. Neka gekha ezoqãm ndego, ndevao, ndego ndõqeiv. Neka gekha ezoqãm ndego, mboqog-te ndekhaneam, ndego mboqog ndõmbo-mboqoz.*

¹¹ Gẽ, zo mokho-te, matev av khanégo? Nakhasam eve zongõyam-qa temboviam, ndego wazeam mbó-etoám? ¹² O gava-qa temboviam, ndego lakalakoam mbó-etoám? Av taoká. ¹³ Zo manqa-zapazapa-us, ambã qazõtégó. Geté zo zõkeza nakheis, gigiap egeieqei etoam mõzõte-zõtéz. Yaq av tægoat ndægo, zoge Zõve, yan-te ngo:yage, ndego Nqova Mbomambaqape nõme mba zømõbõ-etoám, gekha ezoqãm ndigu, timbõe-viõmemat.”

Yesu av gimbõe-einim nqægo, Saitan-qã bazafõgakh-tẽ genõ-sasæit

(Met 12:22-30; Mak 3:20-27)

10:42 10:42 Met 6:33 * **11:10** 11:10 Taqa manqa mokho av nqægo: Qo Mbumbukiam-te toqoqambuq, neka ande teqa mboqog-te me toqote-khanæmat, yaq ndego segékhatóq. Kopõmbaqapẽ teqa bawan-te toqomõ-oq.

¹⁴ Khøuwa nøme, Yesu manqa-khou ezoqam, nqova soqa mbongeatám. Yaq nqova soqa gembo-fakhan, ndego manqa manqate ndøngáz. Yaq ezoqa ewaqape, nqova ndafe kandambá. ¹⁵ Geté ezoqa nøme, av gini-einim nqægo, “Ngenek nqova soqøsoqa, Belzebul-qá bazaføgákh gene-ngeasám, ndego nqova soqøsoqa-ge kawa.”

¹⁶ Neka ezoqa nøme ndigu, matemateam-qa mbogoám, neka teqa umin-giap matev qeivi-qa vømbøgoam.

¹⁷ Geté Yesu é-møndæ-otév, av ndigu gi:matavupam, teqa bazaføgakh ande av khanëfakhan. Yaq ndego yaya zø-etá, taqa yaq-te, gezø-ein, “Bawan kopo tigoat, yaq ndigu livin-mbá gunumú-qatønëm, izuizu nakhag vøgonëm, nginik gèkhoubám, até vømú-nasiním. Neka até evenáp-a, tiqatønem, yaq izuizu ndønøfeapát, ndigu gemø-navøém. ¹⁸ Yaq Saitan-qa yaq-te, matev até kopó. Ndego ekeza kha livin-mba tumuqata, yaq ekeza kha namba vøenøfë, teqa bawan av khanëgoát? Yaq nakémbá, zoqa manqat mokho mbáin, nandozo-manqate av nqægo, no nqova soqøsoqa, Belzebul-qá bazaføgakh-të qatø-ngeasám. ¹⁹ No nqova soqøsoqa, amba Belzebul-qa bazaføgakh-te tøte-ngeasamin, av zo ndøzøte-manqate, yaq gë, zogí ezoqam, nqova soqøsoqa gekha ezoqam-qá bazaføgakh-të ginó-ngeasumatun? Gë, Saitan-qá bazaføgakh-të ginó-ngeasumatun. Av taoká. Yaq nakémbá. Tiqa matev møndø-unimanqatín, av nqægo, zoqa manqat mokho mbáin. ²⁰ No nqova soqøsoqa, Mbumbukiam-qá bazaføgakh-të qatø-ngeasumatún. Ndøgo zo av qanezømás nqægo: Mbumbukiam-qa Megeat Matev, møndø-fakhán zo-te.

²¹ Neka nøme nqané: Ezoqa bazaføgakh-qape, ekeza khoev-te bøibøi to:yøet neka sanqava kopoav vømbøgoát, yaq teqa gigiap kopømbá. Ezoqa gembó-aqonamá. ²² Geté ezoqa uni bazaføgakh-us-qape-in tendowav, namba vøenøfë, yaq-mba vøzū, yaq ndego sanqava géviwám, ndego go:tawam, neka teqa gigiap vømbó-upøgim, vømø-etøomëm, ezoqa nøme namba.†

²³ Gekha ezoqám ndigu, no-te nøzøzaneav ndigu, ndigu nogí qaqa ezoqám. Neka gekha ezoqám ndigu, no ezoqa møvøbam-qa yaq-te tøkemav ndigu, ndigu ezoqa gèpanqasumít.”

*Matev soqaqape tøfakhan, ezoqa manqa-zapa-te nqawa tevesez
(Met 12:43-45)*

²⁴ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Nqova soqa ezoqam-te tefakhan, yaq ndego mbenga qaqaniap manqei-té gé-okhoát. Manqei eqeieqei-qa ndøvawét, te:yagat. Geté qeiviav tøgoat, ekeza manqat av gené-einim nqægo, ‘Ság. Nøkeza khoev-té qatøveséz, ma qatønde-fakhan ndøgo.’ ²⁵ Yaq ndego nango tevesez, ta khoev ndøgo viayáp neka gapuk mbáin. ²⁶ Yaq nangó genówáv, nqova soqøsoqa seven nøme vømøndó-khatøb, ndigu uni gi:soqøsoqozam. Av teoká, av ndego ekezan ndego. Yaq ndigu tindúzáv ndøgo, namba vøméqòm. Yaq vaev-te ndøgo, ndego ezoqam, teqa yage unimé-soqá. Av taoká, av bugukhokhof ge:yagam.”

Unimanqatin khanakhanakh-qa yaq-te

²⁷ Yesu nqané manqat ge-ein, yaq ezoqa ewaqape-qa mokho-te, sæva kopo av guni-akhá nqægo, “Sævam ndugu khanakhanakh mbá guabitigú, qo gui-ova neka tete vøqā-etoumam.”

11:15 11:15 Met 9:34; 10:25   **11:16** 11:16 Met 12:38   **11:22** 11:22 Kol 2:15   † **11:22** 11:22 Ezoqa bazaføgakh-qape ndego, ekeza khoev-te bøibøi ndo:yøet, ndego Saitán. Geté ndego ezoqam uni bazaføgakh-us-qape-in, ndego yaq-mba tezu neka gigiap vømbó-upøgim, ndego Yesú.   **11:23** 11:23 Luk 9:50   **11:27** 11:27 Luk 1:28, 42, 48

²⁸ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Unimanqatin, nandav. Geté uni khanakhanakh-in ndigu tözøgoát, ezoqam ndigu, Mbumbukiam-qa Manqat ndiyögé neka manqa o-mba ndimbøē-ndapē.”

Yesu ekezan, Ziona ge:khamas

(Met 12:38-42)

²⁹ Ezoqam-qa bawan qakhouwevtat, Yesu-qa manqat gi-ewagat, yaq ndego āv gezømbe-ein nqægo, “Zo ezoqa ndakin nqazoyage, zo ezoqa soqøsoqá. Zo umingiap matev qeivi-qa mba zøgó. Geté zo matev nøme zóqeivimák. Sa ndógo tozóqeivim, av Ziona qambøe-fakhan. ³⁰ Matev ndøgo, Ziona qambo-fakhan, Niniva ezoqam āv qanezømas nqægo: Mbumbukiam ndokhofotáv. Yaq até ta matev ndøgó-a, Ezoqam-ge Yo tømbo-fakhan, zo mé:zømas, zo ndakin nqazoyage, av nqægo, no Mbumbukiam ndokhofotán.

³¹ Mbumbukiam-qa Manqa Ovøyam Khøuwa Kandambaqape-te, ndugu Siba manqei kawa sævam kandambaqapu, segé-itán. Yaq ndugu zo ezoqa soqøsoqa mé:zæb, zo ndakin nqazoyage. Zapa ndógo, ndugu qámábá gunduwav, Solomon-qa matavap loloakh manqat vømømbø-ewag, ndego Izlael kawa ezoqam kandambaqape. Geté, nqæ! Ngenek ezoqam, zo namba nge:go, ngenek Solomon ùnime:løvuám. Geté zo teqa nømendim manqat ndapeáv.

³² Ta Manqa Ovøyam Khøuwa Kandambaqape-te, até Niniva ezoqám-a, vøwān. Yaq ndigu zo ezoqa soqøsoqa mé:zæb, zo ndakin nqazoyage. Zapa ndógo, ndigu manqa-zapazapa-te gigoam, mändo-qambúz, Ziona-qa manqat giyogem. Geté, nqæ! Ngenek ezoqam, zo namba nge:go, ngenek Ziona ùnime:løvuám. Geté zo qambuzaneáv, teqa manqat qazoyogem.”

Niqa matev waev-té qabegó

(Met 5:15; 6:22-23)

³³ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Lampa toqomag, yaq kopømba mbain toqo-khono o yakhav mokho-te voqotú-utāv. Geté lampa asøzam nonqo-té qonøwuá. Yaq gekha ezoqām ndigu, khoev-te ti-ozat, waev ndøqeivát.

³⁴ Qoqa kha, waev bøi mbo-etoám. Bøi eqeieqei tøgøat, yaq kha ate ndægo, waev-té qágoát. Geté bøi soqain tøgøat, yaq qoqa kha ate ndægo, bøivun-té qágoát. ³⁵ Yaq nakémbá. Aiyá qagó. Soqain ndøgo, ta waev ndøgo, qoqa mokho-te nandaqambu:gu, tøbøivun.

³⁶ Yaq nakémbá, qoqa kha ate ndægo, waev mokho-te mba tøgøat neka bøivun-qase mbain vøgoát, yaq kha ate ndægo waev-ús, kopømba av-té, lampa-qa waev qo-te ndækhaev.”

Yesu Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam gezøponqom

(Met 23:1-36; Mak 12:38-40)

³⁷ Yesu manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq Felisi ezoqa kopo, Yesu lou loge manqat mbo-ein. Yaq khoev-té gemømbø-ón, lou loge-te vøqom. ³⁸ Geté Yesu bugukhokhof zenda sunguziav, av tiqa matev qægoam, lou gilogin. Yaq ndego Felisi ezoqam, nqova mbondáf.

³⁹ Yaq Evezøza, ndego āv gembøe-ein nqægo, “Zo Felisi ezoqam, zo kap neka melek, mumat mba zoto-sunguzumatún. Neka zo zøkezan, até kopó. Mumat-te ndo:go, eqeieqei. Geté zoqa mokho-te, gigiap qovetu matev neka manqa-zapazapa, møndømø-tøtvøvyám. ⁴⁰ Zo matavap mbain ezoqam, ge

zô ndozo-matavap, Mbumbukiam ndego ezoqam gekhakheinøvem, mumat mba mbøé-khakheinam, getê mokho-te khakheinøpøteáv neka ndego ote-vateáv, ndøgo mokho-te ndøugu? Av taoká. ⁴¹ Yaq nakémbá, gigiap nandav, zoqa melek neka kap nandu-nqeitøve, zo gigiap-av ezoqam zozø-etoám. Yaq nqáe! Gigiap ate ndægo, ndøgo tözømbé-eqeieqi.

⁴² Zo môzo-soqoéz, Felisi ezoqam. Zo até avøe gigiap uni khasøkhasis-ín-a, qazøtøndo-pe:tatun, zòqqaemín, qaqageap vømø-ten-in, yaq qatoat kopo Mbumbukiam vozombø-etømemín. Matev khasøkhasis av nqægo, zo môzogoatún. Geté matev kandakanda, kopømba ande av ezoqa nøme-te, matev eqeieqi matanam matev, neka kuku matev Mbumbukiam-te, zo gèzømbø-qasí:v. Matev eqeieqi khasøkhasis tozogoat, ndøgo kopømbá. Geté gigiap-qape ndøgo, matev eqeieqi kandakanda tozogoat.

⁴³ Zo môzo-soqoéz, Felisi ezoqam. Zo tözømbø-khaneát ndøgo, guliguli khoev-te, iz akhayapak-qá qonam nonqo-té qazó-qonumát, neka ezoqa ewaqape, maket manqei-te, zo khaiya mboma manqat vizap-us bezø-manqate.

⁴⁴ Zo môzo-soqoéz. Zo andé manqei-pakha ozap nøme me zøte-gó. Mumat-te ndøgo, bugug eqeieqi. Geté mokho-te ndøugu, kha møndølanqá. Yaq ezoqa sogó-okhoát, mumat. Zapa ndøgo, ndigu zøtezateáv, av nqægo, nqanek ezoqa-pikia nge-otøvê.”

⁴⁵ Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqa kopo, av gembø-ein nqægo, “Nømendim ezoqam. Qo nqanek manqat nandoqo-manqate, qo até ní-a, iz sòqonimbu-ngi-wát.”

⁴⁶ Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Unimanqatín. Até zó-a, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, zo môzo-soqoéz. Zo ezoqa viniv-qape zozømbø-awám. Yaq ezoqa amba-amba me-eqagím. Geté zo zenda-qase aumáv, ezoqa vozozømbé-tøkeát, ndigu nqanek viniv ndi-eqawat.

⁴⁷ Zo môzo-soqoéz. Zapa ndøgo, zo Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqei ozap-te, khoev qaniqanimav zozø-puanumatún, zoqa matavap vesezu nonqo. Geté ndigu zøkeza zözøkha-zapazapa-za ndøzitagát.

⁴⁸ Zo matev av nqægo ndozogo, yaq zo zò-unimanqatintét, av nqægo, matev ndøgo, zogi zözøkha-zapazapa-za gigonem, eqeieqi. Ndigu gèzitagám, ndigu Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, yaq zo tiqa manqei ozap mumat, khoev qaniqanimav zozø-puanumatún.

⁴⁹ Mbumbukiam ekeza matavap loloakh-te, taqa yaq-te áv gene-eín nqægo, ‘No manqa vevezam ezoqam neka u-anim notøndó-khofosumát, ti-te. Geté nøme ndigu, pakhapakha zòkhanæmát neka matev soqøsoqa vözøgoát.’

⁵⁰ Yaq nakémbá, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ate gi-goam gizitagat, Mbumbukiam manqei-qape ande ge-khakheinam, atema ndakin, taqa yaq-fia nqosøgeap, zo-té qanøbbói, zo ndakin nqazoyage, ⁵¹ ta zitøge matev ndøgo, qangaz, Eibol gilaem, qamat, atema Zekalaya vømølaem, yaq lou-qase-te ndøgo, ma Mbumbukiam-te søvakha gigiap giløvusumatun, yaq ndøgo, Mbumbukiam-qa khoev ndøwev, livin-qase ndøgu. No unimanqatín nqazø-manqate. Nqanek yaq-fia nqosøgeap, zo zóndapém, zo ndakin nqazoyage.

⁵² Zo môzo-soqoéz, Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam. Zo mboqog mboqogim nonqo, môzo-khonøbém, Mbumbukiam-qa yaq-te zøtezat nonqo. Zo zøkezan onimáv, neka zo ezoqa nøme zözømbø-kháZ, ndigu onim-qa ndigu.”

⁵³ Yesu nqanek khoev ge-ivav, yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam, qaqá matev ndøngazém, te-te. Yaq ndigu bevap

vinivini mbá gimbogoam. ⁵⁴ Ambá gembo-matemate memín. Yaq ndego manqat soqain te-einin, yaq ambá manqa ovoyam-té ginø-veemín.

12

Ezoqam-qa khavozam matev-qa yaq-te, gò:feazodt

(Met 10:26-27)

¹ Ndakin ezoqa kopoav-qapé gindupindam, Yesu-te. Taosen møndømø-løvú. Izuizum sège-tokhonømbemám. Geté Yesu bugukhokhof ekeza pæv ezoqam, av gezømbe-eín nqægo, “Gò:feazoát. Felisi ezoqam ndigu, khavozam ezoqám. Tiqa matev, bugug egeieqei ndøkeogé. Geté soqain. Neka tiqa khavozam matev, andé flawa poponøvem nonqo me:panqavøemín, ezoqa nøme-te. ² Geté gekha matév ndøgo, ndøgutøve, bavokhó qandó-fakhanám. Neka gekha manqát ndøgo, ndøkhonøwe, ndøndoveveám. ³ Manqat ndøgo, zo lovølova ndozo-manqate, yaq tøndo-paveat, ezoqa ewaqape sugumú-ewagét. Neka manqat ndøgo, zo khoev mokho-te, ezoqa nøme-qa gea-te sa ndozoto-potozu, bavokhó sugumú-vøndavét.”

Møe Mbumbukiam-te mbá qazinøgoát, ambá ndøgo, ezoqam-te

(Met 10:28-31)

⁴ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Nófuap! No nqazø-manqate: Zo ndigu møe zøgó, ndigu ezoqa pakhapakha sa ndikhanæ. Zapa ndøgo, ndigu kha mba zøngiú. Geté taqa zita-te, ndigu matev nøme kopømba mbaín tizøgo. ⁵ Geté no ndakin nøtézømás av nqægo, zo møe gekha ezoqám zombógoát. Zo møe ndégo tozombó-goát, Mbumbukiam. Ndego bazaføgakh ambá tamba nqānek, qambøegø, ezoqa tezig. Geté taqa zita-te, ndego kopømbaqapé, ezoqa gøinam-té gemø-nqagivém. Unimanqatín. Møe te-mbá tømbogó ndego. ⁶ Zo møzøte-zøtéz. Pipisi nakheis-qa fia khapekhaþembá. Moni mokhoqasis menas, faev soqotéwí. Pipisi, fia khasøkhasis ambá ginigú. Geté Mbumbukiam ndezø-keðgé, ndigu. Ndego pipisiam kopo, manqa mate gembøé-navøemák. ⁷ Geté gembo-mataváp. Zo-te até zogí izúm-a, zoqa kawa-te ate nandigu, Mbumbukiam møndø-gevebám. Yaq nakémbá. Zo møe ndøgø. Zo Mbumbukiam-qa bøi-te, pipisi kopoav-qape ùni zøte-løvubám.”

Ni mivi bizigú, Yesu-qa yaq-te

(Met 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ Yaq Yesu manqat nøme gezømas, gezø-ein, “No nqazø-manqate: Gekha ezoqám ndego, ezoqam-qa bøi-te te-unimanqatintat, av nqægo, ‘No Yesu-gè ezoqám,’ teqa yaq-te, até Ezoqam-gé Yó-a, Mbumbukiam-gi enzol ezoqam-qa bugug-te, av gené-unimanqatín nqægo, ‘Ngenek nogé ezoqám.’ ⁹ Geté gekha ezoqám ndego, ezoqam-qa bøi-te noqa yaq-te to:nawam, teqa yaq-te, até nó-a, ndætonawám, Mbumbukiam-gi enzol ezoqam-qa bugug-te.

¹⁰ Gekha ezoqám ndego, Ezoqam-ge Yo-qa yaq-te, manqa soqøsoqa ndemanqate, ta manqa-zapa ndøgo, Mbumbukiam kopømbá, segembøé-navøém. Geté ezoqa Nqova Mbomambaqape-qa iz tengiu, Mbumbukiam teqa manqa-zapa gembøé-navøemák.

¹¹ Zo ezoqa Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te o megetapak-qa megemege-te o gekha kawakawa-za-qa megemege-te ti-itub, yaq zo ndøfoføgeáp av nqægo, ande gekha manqat me zozømbé-qavøiú o gekha manqat zó-einím. ¹² Zapa ndøgo, ta khøwa-te ndøgo, Nqova Mbomambaqape zó-ovøyám, zo ande gekha manqat me zøté-einím.”

Gigiap kopoav ezoqam, ndego gigiap sa gemøndatat, taqa yaya etæ manqat

¹³ Yesu ezoqa bawan-qape manqat gezø-manqatat, yaq livin-te ndøugu, ezoqa kopo av gembøe-ein nqægo, "Nømændim ezoqam, noge ata gëmbo-ein, tat-qa gigiap, yà bani-etøomém, ndøgo gini-ivav, genanim."

¹⁴ Geté Yesu gëmbo-qavøiu, "Gé, no gekha ezoqám ndøve, qo neka qazøpikia tæzø-ein, av nqægo, "Zøve-qa gigiap av qazøtè-etøomém nqægo?"

¹⁵ Yaq Yesu ezoqa ewaqape, av gezømbe-ein nqægo, "Aiyá qagó neka zøkeza kha, gëmbo-keogé. Zo gigiap me-qovètú. Ezoqam-qa yage, ambá av nqægo, gigiap kopoav-qape-tè qanotawé."

¹⁶ Yaq Yesu yaya zø-etá, gezø-ein, "Ezoqa kopo møndøgoám. Gigiap kopoav ezoqám. Ndego khæ vømbøgoam. Yaq viav nøme-te, ndego avøe gigiap kopoav-qapé qambo-fakkan. ¹⁷ Yaq ndego ezoqam gematøvem, 'Av khatégó? Noqa khøev ate nqæpuate løvzupøteáv, avøe gigiap vøtè-nqeitám.'

¹⁸ Yaq ndego av gene-ein nqægo, 'No nqáneq qægó. Lou nqeitam khøev awenege nó-evzám. Yaq kandakanda ndakinak nópuán. Yaq lou tøtú-nqeitám ndøgo, noqa gigiap nøme namba. ¹⁹ Yaq taqa zita-te, no nøkeza møkho-mba av qatè-ein nqægo, "No ndakin gigiap kopømbá. Viav kopoáv, no gigiap-qa nófofogeapák. No ndakin pusa mba nótavát, lou vøeløgát neka ibøkha vøe-izumát. Yaq no khanakhanakh mbá qatéyagát."'

²⁰ Geté Mbumbukiam gëmbo-ein, 'Qo matavupav ezoqam, qo nqægo lova qónaganím. Yaq gé, qoqa gigiap ate nandaqambe:go, gekha ezoqám ndø-upgím, ndoqo-khatiwi? Qó mbá!'

²¹ Yesu nqanek yaya guzumbu-eta, yaq nøme av gezømbe-ein nqægo, "Ndigu matev av tøzømbé-fakhán, ndigu gigiap sa timøndatat, ekezan nonqo, geté Mbumbukiam-qa bøi-te, gigiap ande mbain me ndi:gu."

Zo gigiap-qa yaq-te ndøfofogeap

(Met 6:25-34)

²² Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, "Yaq nakémbá, no nqazø-manqate: Zo yage-qa yaq-te ndøfofogeap, av nqægo, gekha lou zólogát. Neka kha-qa yaq-te ndøfofogeap, av nqægo, gekha ndabua zó-uzumát. ²³ Yage-qa mokho, taoká ndøgo, lou mba toqologat. Neka kha-qa mokho, taoká ndøgo, ndabua mba toqo-uzumat. ²⁴ Pipisi zøtézømet! Ndigu avøe gigiap ogekhamáv, neka gendó-peanemák. Neka ndigu lou nqeitam nonqo khøev mbain. Geté Mbumbukiam ndøzøkefé. Gëmbo-mataváp. Zo teqa bøi-te, pipisi ùni zøte-løvubám. ²⁵ Ge zø ndozo-matavap, ezoqa kopo zo mokho-te tefofegeapat, ndego yage elavøqase ndømbó-seketet? Mbain! ²⁶ Até nqanek matev qasé-a, zo kopømba mbain, tozo-matønømem. Av tægoat ndægo, yaq zo gekha zapá, matev nøme-qa yaq-te ndozo-fofogeap?

²⁷ Neka flawas zøtézømet, ndi-umizan. Ndigu sasae gonemáv neka ndabua potofumáv. Geté no nqazø-manqate: Até Solomón-a, ndego kawa ezoqam kandambaqape, gigiap mbomømboma kopoav-qape qambo-goam, teqa ndabua bugug keoge mbain, av flawas ndi:gu, tíqa bugug ndækeoge. ²⁸ Nginik flawas, ndakin gagayag-te ndi-umianet, nakhamas-te ambá giní-pakhaéz, yaq gøinam-té ginø-nqagivemém. Geté Mbumbukiam ndabua bugug keoge egeieqei zø-etoám. Mbumbukiam flawas ndabua egeieqei ndezø-etoam, ndego zo nøme mba zømbó-uzám. Zoqa unimanqatin khapémbá, Mbumbukiam-te. ²⁹ Zo lou-qa yaq-te neka izam-qa yaq-te, matavap khapé bezømbe-khouwévát neka mbofofogéáp. ³⁰ Gigiap av nqægo

upøgim-qa yaq-te, miavmiav bavokho-ak mba ndømataváp, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu, nqanek manqei-qape-te. Geté zoge Zøve, ndego møndæ-otév, gigiap av nqægo, zo bèzøgó. ³¹ Zo bugukhokhof Mbumbukiam-qá Megeat Matev mba zombóvawát. Yaq ndego zo nqanek gigiap nøme, ndøzø-etoám.”

Moni mendebam-qa yaq-te
(Met 6:19-21)

³² Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo møe ndøgó, zo ande sip nakhei misika mba ndøzøte:go. Zapa ndøgo, zoge Zøve-qa poev nqánek: Ndego teqa Megeat Matev zo zø-etoám. ³³ Gigiap nandøzøgo, gèwí. Yaq moni ndigu, tozoqasem, gigiap-av ezoqam zozø-etoám. Av tøzøte-gonem ndægo, yaq zogi moni, yan manqei-té qazonó-møvøbumít. Ta manqei-te ndøgo, moni nqeisam nonqo ndigu, gékeqanimák. Neka moni ndigu, génasinimák. Neka aqona ezoqam, kopømba mbaín, tizømetam, neka khotet kopømba mbaín, tilouzim. ³⁴ Matev äv tøzøté-goném. Zapa ndøgo, ma zoqa gigiap qaniqanim ndægo, até zoqá mataváp-a, sa ndøgo tógoát.”

Evezøza-qa qavøne nonqo, é-mozoto-khakheinám

³⁵ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Zo é-mozoto-khakheinám. Neka zoqa lampa até betøkhæv. ³⁶ Zo andé nginik sasae ezoqam me me:gó. Khakheitáp. Ndigu ekeza kawa-qa tiokewaget, ndego sakhei etoam matev-te gewav, yaq khøuwa nøme nqawa tendoqavan, mboqog-te vøkhaneám, yaq ndigu mboqog nakhamas-té ginømbó-mboqozønám. ³⁷ Yaq ndigu sasae ezoqam khanakhanakh mbá ginigoát, kawa ezoqam tendoqavan, ndigu vøzømet, timbøe-tiawet. No unimanqatín nqazø-manqate. Ndego kawa ezoqam, tegi sasae ezoqam av te:zømet ndægo, yaq ndego sasae nonqo ndabua ndø-úz, lou loge-te qonam manqat vøzø-ein-a, lou vøzø-qoqōng. ³⁸ Sasae ezoqam av ngi:gu, khanakhanakh mbá ginigoát, até ndøgó-a, tigi kawa ezoqam lova u-mba o nqøev-te tendoqavan, yaq ndigu tezømet, av nqægo, ndigu møndo-khakheinám.

³⁹ Gèmbø-mataváp: Khoev eve amba te-otevin, av nqægo, ande gekha khøuwa iz-te, aqonam ezoqam tendowav, yaq ndego ambá gembótakák, khoev sa tembo-nqawain. ⁴⁰ Yaq até zó-a, zo vø:khakheinám. Zapa ndøgo, Ezoqam-ge Yo, ta khøuwa-te ndøgo tendéqaván, zo matavapøteav tøgoat, ndego tendoqavan.”

Yaya etæ manqat, sasae ezoqam eqeieqei neka sasae ezoqam soqaqape-qa yaq-te

(Met 24:45-51)

⁴¹ Yaq Pita Yesu gèmbobeváp, “Evezøza. Gè, yaya nqanek qoqo-eta, ni qoté-manqate, ó, ezoqa ewaqape qoté-manqate?”

⁴² Yaq Evezøza gembø-qavøiu, “Ge qó ndoqo-matavap? Gekha sasae ezoqám, ndego unimanqatín neka matavap loloakh-us? Sasae ezoqam unimanqatín neka matavap loloakh-us, av ngé:go. Tege kawa ezoqam, manqei nøme-te tewav, yaq ndego sasae ezoqam, keoge ezoqam teve, teqa khoev teqevat neka tegi sasae ezoqa nøme, khøuwa eqeieqei-te lou vøzø-etoumät, ⁴³ yaq vaev-te nqawa tendoqavan, teqeviv av nqægo, ndego sasae eqeieqei ndøgót, yaq ndego sasae ezoqam kopømbá, khanakhanákh. ⁴⁴ No unimanqatín nqazø-manqate. Ndego kawa ezoqam, gigiap ate ndømbøego, keoge ezoqam ndégo tévé, ngenek sasae ezoqam. ⁴⁵ Geté ndego sasae ezoqam,

av te:matavupat nqægo, noge kawa ezoqam nakhamas-te gendō-qavanāk, yaq ndego sasae ezoqa nōme kha zōkhanæmāt, angana neka sakheis, neka lou loge mōqæ vombōyāt neka ibøkha soqa izam mōqæ vōgoāt, yaq kawa mbō-okivāt, ⁴⁶ yaq tege kawa ezoqam, ta khōuwa-te ndōgo tendēqaván, ndego sasae ezoqam khakheinopōteav tōgoat neka otevatav vōgoāt, ndego tefakhan. Yaq kawa ezoqam, ndego sasae ezoqam, yaq-fia nqosōgeap mbō-etoám. Yaq-fia kandambá teta, te-te ndego. Yaq ndōgo tenō-khofotáv, ma unimanqatinteav ezoqa nōme ndi:gu.

⁴⁷ Gekha sasae ezoqām ndego, tege kawa ezoqam-qa poev te-otev, gete khakheinopōteav tōgoat neka teqa poev paeveav vōgoāt, ndego yaq-fia nqosōgeap kandambá tendap. ⁴⁸ Geté gekha sasae ezoqām ndego, tege kawa ezoqam-qa poev otevatav tōgoat, neka matev soqain vōgoāt, ndego yaq-fia nqosōgeap andé khapémbá tendap.

Gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam otevat kandambaqape gembo-etoam, yaq ndego nqawa kandambaqapé sa bembo-qavōiú. Neka gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam gigiap o matev kopoav teqa zenda-te go:ve, yaq ndego nqawa kandambá sa bembo-etoám.”

Ezoqa géqaqáb, Yesu zapaya
(Met 10:34-36)

⁴⁹ Yaq Yesu manqat nōme gezø-ein, “No nqanek manqei-qape-te, gōinam mboqotōve-qa nōgeavún. Neka noqa poev kandambaqape nqānek: Ambá gewagimín. ⁵⁰ Geté no ibøkha iz vini bātōkhæ-ndáp. Yaq no mbōni vaev kandambá, taqa yaq-te, atema matev ate ndægo, vōmō-navōēm.

⁵¹ Ge zō ndozo-matavap, no nqanek manqei-qape-te, ezoqa sambi etoam-qa nōgeavun? Av taoká. No ezoqa qaqaza-qa nōgeavún. ⁵² Ndakin matev āv qanéfakhán nqægo: Khoev kopo-te ezoqam faev tiyagat, ndigu ndōqatōném. Ezoqa misika, ezoqa menas gésanqáb, neka ezoqa menas, ezoqa misika vōsanqáb. ⁵³ Eve yo ndōsanqáo, neka yo eve vōsanqáo. Evo yu ndōsanqáo, neka yu evo vōsanqáo. Zakhapuka ziwap ndōsanqáo, neka ziwap zakhapuka vōsanqáo.”

Yesu-qa yaq-te, mokho vōmbo-ndapém neka vōqambuz
(Met 16:2-3)

⁵⁴ Yesu ezoqa bawan-qape manqat nōme gezø-ein, “Zo ozoz qazo-qeivimin, khōuwa sininím tōwuoyav, yaq zo nakhamas-te āv qazōte-einimín nqægo: Qæ ndōlanqá. Yaq unimanqatín. Qæ sège-lanqáin. ⁵⁵ Neka yaq sanqa khamøe qando-feain, yaq zo āv qazōte-einimín nqægo: Khōuwa tatas-qape ndōyōēt. Yaq unimanqatín. Khōuwa tatas-qape sège-itanín. ⁵⁶ Zo khavozam ezoqám, zo ndozo-manqate av nqægo, ‘Ni Mbumbukiam mōtinōtēn.’ Zo manqei neka khaiya qazo-qeivimin, yaq zo mōzōte-zōtezín, av nqægo, khaiya ande āv khanégoāt. Geté zo matev nqazo-qeivi, av ndakin nqæfakhate, zo gekha zapá, taqa mokho ndapeav ndozogo?”

Mbumbukiam-te nakhamas-té qanōqambúz
(Met 5:25-26)

⁵⁷ Yaq Yesu manqat nōme gezø-ein, “Zo gekha zapá, zōkhapus mokho-mba matavapōteav ndōgo, gekha matēv ndōgo, egeieqei ndōgo? ⁵⁸ Gembo-mataváp. Qo ezoqa nōme-te moni ndiqambo-lōfoke, yaq ndego qo manqa ovōyam-te ndapaqat-qa tegoat, qo manqat vōkho-khakheinám, te namba, ate av-té nakhoa-te tōzōte-āpet. Soqáin ndōgo, ndego qo manqa ovōyam megeat

ezoqam-qa zenda-te teve, yaq ndego qo polis ezoqam-qa zenda-te vóvê, yaq ndego qo ndimbula-te sasa ndó-utáq. ⁵⁹ No nqataqá-manqate. Qo ndøgo naqanóká qotøndó-fakhaqák, atema fia ate ndægo voqotumúgũ.”

13

Gekha ezoqam ndego, Mbumbukiam-te qambuniav tegoat, ndego gemò-navóém

¹ Ta khóuwa-te ndøgo, ezoqa nøme Yesu namba gi:goam, emanqat áv gimboe-vototém nqægo: Gelili ezoqa nøme, Mbumbukiam-te sòvakra gi-giap ndóløvusumát. Yaq ate av-té, etoam matev gi:goat, Pailøt-gi nakhag ezoqam, gèzitág. Yaq av nqægo, tiqa kouk, sòvakra gi-giap-té qanø-o:á, ndigu Mbumbukiam-te etoam nonqo lou-qase-te go:-aomem, neka tiqa kouk namba vòmø-tøkua. ² Yesu nqanek emanqat ge-ewag, yaq áv gezømbe-eín nqægo, “Ge zó ndozo-matavap, ndigu ezoqam, nqanek matev qazøfakhan, tiqa manqa-zapazapa kandambá, áv táoka, ndigu Gelili ezoqa nøme-qa manqa-zapazapa? Yaq nakembá, nqanek matev qazøfakhan ti-te? ³ Mbain! Geté no nqazø-manqate: Zo Mbumbukiam-te qambuzaneav tøgoat, yaq até zó-a, zo ate ndøzøte:go, áv tømé-nasiním. ⁴ Neka ge zó ndozo-matavap, ndigu ezoqa 18 gipakhaez, Siloam kewan-qasi avønin-te ndøgo, khoev eqawat-qape qandonqoe, tiqa manqa-zapazapa kandambá, áv táoka, ndigu ezoqa nøme-qa manqa-zapazapa, Zelusalem taon-te ndiyage? ⁵ Mbain! Geté no nqazø-manqate: Zo Mbumbukiam-te qambuzaneav tøgoat, yaq até zó-a, zo ate ndøzøte:go, áv tømé-nasiním.”

Yaya etæ manqat, fig tae vi:mav qagoam

⁶ Yaq Yesu yaya zø-etá, gezø-ein, “Ezoqa møndøgoám, ekeza waen khae-te, fig tae vømbøyam. Yaq tae nanga-qa gemøkewag, vi:pøteáv. ⁷ Yaq ndego tege sasae ezoqam, khae gembøe-kewagam, áv gembøe-eín nqægo, ‘Nqáe! No nqanek tae-te, nanga viam-qa nømbøe-kewagám. Viav misiká. Geté vi:máv. Sáq! Qókhavoé. Manqei mo:khazú.’

⁸ Geté yaq ndego sasae ezoqam gendo-qavøiu, ‘Khanánqa. Tae nqanek até betøkhæyá. Viav kopo nøme bêtøkho-ngeatám. Tae zapa-te nqanek, manqei mumat bætøkho-nqagím. Yaq pakhakh notóqouzám. ⁹ Eisa, viáv nøme qanéviám. Geté mbain tøgoat, kopømbá. Soqó-khavoé.’”

Yesu Sabat khóuwa-te, sævam zita køfi:v gukhakheinøvem

¹⁰ Sabat khóuwa nøme, Yesu Zu ezoqam-qa guliguli khoev nøme-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimat, ¹¹ yaq nqáe! Sævam kopo møndøgoám. Ndugu nqova soqa mbøigoám, ndego enqoni vømbø-etoam. Viav kandambá gumbøigoam. Viav ate qægoam 18. Yaq ndugu zita køfi:v. Kopømba mbain, ndaføyamba vøe-itån. ¹² Yesu ndugu sævam gu-omet, yaq sègembo-akhá, vøndøwav, yaq gumbo-ein, “Ngólam, qo mòqo-eqeieqei-éq. Qoqa enqoni nandav, møndøqqa-navóém.” ¹³ Yaq ndego zenda mbøevé. Yaq nqova mbain, ndugu sège-eqeieqei-év, ndaføyamba vø-itan, Mbumbukiam-qa iz sasa ndø-eqa.

¹⁴ Geté ndego Zu ezoqam-qa guliguli khoev megeat ezoqam, khanakhanakh mbain, Yesu ngunuk sævam, Sabat khóuwa-te guikhakheinøvem. Yaq ndego ezoqa áv gezømbe-eín nqægo, “Sasae khóuwa

ate ndi:gu, siks. Ta khøuwa-te ndógo tözötøndé-okhoát, eqeieqeizat-qa tozogoat. Ambá ndógo, Sabat khøuwa-te.”

¹⁵ Yaq Evezøza gembo-qavøiu, “Zo khavozam ezoqám. Até zó-a, zo sasae sòzogoatún, Sabat khøuwa-te. O gé, zo Sabat khøuwa-te, kao o donki ngovotumáv, neka ibøkha-te ituímáv. Av taoká. Zo mózogoatún. ¹⁶ Até ngunuk sævám-a, Eibleem-gú zíú. Geté Saitan viav kopoav-qapé gumøvøitam. Ate qægoam ¹⁸. Yaq ge zó ndozo-matavap? Ngunuk kopømba mbaín, Sabat khøuwa-te tu-eqeieqei-ev. Av taoká. Kopømbaqapé!”

¹⁷ Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq tegi qaqa ezoqam ate gi-goam, mivi ndòndapém. Geté ndigu ezoqa nøme, khanákhánákh, Yesu matev kandakanda ate qægoam, gematønumam.

Masted tae nanga-qa yaya etæ manqat

(Met 13:31-32; Mak 4:30-32)

¹⁸ Yaq Yesu gezø-ein, “Gé, Mbumbukiam-qa Megeat Matev ande gekhám? Gekhā nótékhamás? ¹⁹ Masted tae nanga nótékhamás. Ndigu khapikhapimbá. Geté ezoqa, nanga kopo khæ-te tezøgeakh, yaq ndigu gekhouwezín, vømø-tæ-in, neka pipisi tang-te sasa mo-viviamín.”

Flawa poponøvem nonqo-qa yaya etæ manqat

(Met 13:33)

²⁰ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Gé, Mbumbukiam-qa Megeat Matev gekhā nótékhamás? ²¹ Flawa poponøvem nonqo nótékhamás. Sakheis khasøkhasis ndø-upøgimatún, khapémbá, flawa-te vøu-pomogimimin. Flawa poponøvem nonqo, khapelavøqase ambá qanegó, neka flawa kandambā. Geté flawa ate ndi:gu, sègemø-popoezín.”

Yaya etæ manqat, mboqog khapelavøqasi-qa yaq-te

(Met 7:13-14, 21-23)

²² Yesu nakhoa gegeveat, Zelusalem taon-te gemat, ta taon neka vemivemíav-te ndógo, nakhoa-te qo:goat, Mbumbukiam-qa manqat me:zømesímát. ²³ Yaq ezoqa nøme, Yesu av gembøbevép nqægo, “Evézøza. Gé, ezoqa khapimbá, tikhandi:z?”

Yaq Yesu ndigu gezø-qavøiu, ²⁴ “Bazaføgakh ndø-asáz. Mboqog khapelavøqasi-té qazomø-óz. No nqazø-manqate. Ezoqa kopoáv, onim-qa tigoat. Geté kopømba mbaín. ²⁵ Khoev eve mboqog to:tokaz, yaq zo bavokhó sozotówán, vozó-khanæmém. Yaq zombó-viømém, ‘Evézøza. Mboqog qonímboqozó!’ Geté yaq ndego tendo-qavøiu, ‘Ni lou zilogám neka ibøkha zizimám, qo namba, neka qo niqa vemíav-te, mòqoti-nømendimám.’ ²⁷ Geté ndego nangó genøzø-qavøiu, tezø-ein, ‘No zo nøtenøtenák. Zo khazonø-goam? Mózozáv, zo manqa-zapazapa-us ezoqam ate ndözøte:go.’

²⁸ Zo zó-eivumát, neka khaya vozó-vivisumát, Eibleem neka Aezek neka Zekop neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ate ndi:gu tozo-zømet, Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te tigoat, geté zo bavokhø ginønqagevém. ²⁹ Ezoqa khøuwa fakhanam neka khøuwa sininin neka sanqanqa-té gindúzáv. Yaq ndigu Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, lou loge kandambaqape-té genøqonáv. ³⁰ Nqáe! Ezoqa nøme, ndakin ndindopaev, ndigu gó:megetát. Neka nøme ndigu, nduo-megetap, ndigu gendøpavát.”

*Yesu Zelusalem-ak-qa mbøni qambova
(Met 23:37-39)*

³¹ Ta khøuwa-te ndøgo, Felisi ezoqam ndozáv, Yesu vømømbø-einim, “Nqanek manqei mòqo-iváv. Viní qonóqáv. Zapa ndøgo, Elod qo løvøqa-qa qagó.”

³² Geté Yesu gezø-ein, “Ngenek khavozam ezoqam, Elod, ãv qazømømbøé-einim nqægo, ‘Nqæe! No nqægo neka qasun, nqova soqøsoqa sængiasumít, ezoqam-qa mokho-te ndu-gut, neka ezoqa vøe-khakheinøvemēt. Yaq khøuwa timønø-misika-ez, no sasae nutumúkhóu. ³³ No nakhoa até banø-geveét. Sæmá, nqægo neka qasun neka qapunum, atema Zelusalem taon-te vømømfakhån. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, kopømba mbain, manqei vini-te tilaem. Zelusalem taon-te mbá giabemø-laém.*”

³⁴ Zelusalem, Zelusalem, qo Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam pakhapakha ndoqozø-khaneam, neka nandí ndøqotē-zítøgē, ndigu Mbumbukiam qo-te ndendo-khofosam, no khøuwa kopoáv, qogi ezoqam baqa amba nøzømbe-eqatám, kopømba ande av kokolok evo nduigu, nakheis gukhatobin, ekeza taf mokho-te vø-ozin. Geté qo gèqambo-qasi-vám.

³⁵ Nqæe! Zoqa khoev nqanek, ezoqam mbain, segégoát. No nqazø-mangate: Zo nò nango naqanøká zónømendamá. Geté ta khøuwa-te ndøgo, sa tøzøtē-nømendám, zo tozo-einim, av nqægo, ‘Mbumbukiam ngenek ezoqam bèkhakheinøvém, Evezøza-qa iz-te ngegeav!’ ”

14

Yesu Sabat khøuwa-te, ezoqa gekhakheinøvem

¹ Sabat khøuwa nøme, Yesu lou Felisi iz akhae ezoqam-qá khoev-té gemølóg. Yaq ndigu bøi mba mbotakém, ande gekha matev me ndómatanám.

² Yaq nqæe! Ezoqa tendowáv ndøgo, Yesu-qa megemege-te vø-itan. Ndego bov neka pingim gèmbo-boqotám. ³ Yaq Yesu ndigu Mozes-qa gugana manqat nømendim ezoqam neka Felisi ezoqam, ãv gezømbe-beváp nqægo, “Gé, kopømbá, Sabat khøuwa-te ezoqa toqo-khakheinøvem, ó, khafeáp?”

⁴ Geté ndigu yaq qavøiwateáv. Yaq Yesu ngenek ezoqam, zenda mbøevé, vøkhakheinøvem, sasa ndøkhofotav.

⁵ Yaq Yesu gezø-ein, “Zonømbé-einim. Zo nqazo-qonøve, ezoqa kopo, Sabat khøuwa-te, yo o kao ibøkha ozu-te tumbøe-van, yaq gē, ndego sa ndø-ivav? Av taoká. Geté nakhamas-té genøliváv. Até ndøgø-a, Sabat khøuwa-te tøgoat.”

⁶ Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu kopømba mbain, manqat vømboé-qavøinám.

Qo qakeza iz toqovoa, yaq Mbumbukiam ndø-eqogó

⁷ Yesu nqanek lou loge-te gegoam, yaq ezoqa tezmét ndøgo, ndigu ezoqa kandakanda-qá qonam nonqo-té gimøqonám. Yaq Yesu yaya zø-etá, taqa yaq-te, gezø-ein, ⁸ “Qo ezoqa sakheí etoam lou loge-te tekhatog, yaq ezoqa kandakanda-qa qonam nonqo-te ndøqøm. Soqain ndøgo, ezoqa iz-akhae-qape tendowav, ⁹ yaq ndego ezoqam, ma qo ge:khatog, teqa-ein, ‘Qoqa qonam nonqo, ngēnek qombø-etoám,’ yaq qo mivi vøqøndáp, khøkho ezoqam-qa qonam nonqo-te sasa qomøqøm. ¹⁰ Geté ezoqa lou loge-te tekhatog, yaq khøkho ezoqam-qá qonam nonqo-té qamøqøm. Yaq ndego ezoqam, qo ma ge:khatog, tendowáv ndøgo, qo vøqá-ein, ‘Nøfu. Nqanek qoqonø-qøm,

* **13:33** 13:33 Yesu Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam ge-ein, ekezan me-ein. **13:35** 13:35 Psa 118:26 **14:3** 14:3 Luk 6:9 **14:5** 14:5 Met 12:11; Luk 13:15 **14:8** 14:8 Prov 25:6-7

ezoqa kandakanda-qa qonam nonqo-te.’ Yaq av nqægo, qoqa iz gó-eqatát, ezoqa ewaqape-qa bõi-te, ndigu qo namba lou-qase-te tiqonavat.”

¹¹ Yaq Yesu manqat nõme gezø-ein, “Unimanqatín. Gekha ezoqám ndego, ekeza iz te-eqatat, teqa iz gévoatat. Neka gekha ezoqám ndego, ekeza iz tevoatat, teqa iz gó-eqatát.”

Kopømba mbain, ti-mba toqozø-tøkeat ndigu, yaq tiqa-qavøitat

¹² Yaq Yesu ndego ezoqam, ma lou loge-te ge:khato, äv gembøe-ein nqægo, “Qo lou loge kandambaqape toqo-khakheinam, khøuwa muin o khagus, qo ambá av nqægo, qogi qafuap o namba-qaniap o qakeza ezoqa nõme o gigiap eve ezoqam, ndigu khøev avønin ndiqapuate, ti-mba ndigu toqókhatób. Av toqotegoat ndægo, yaq ndigu qo até tiqá lou loge-té-a, segé-khatoqabém. Yaq qoqa yaq-fia sa ndógo toqágoát. Yaq-fia nõme mbain. ¹³ Geté lou loge toqo-khakheinam, yaq gigiap-av ezoqam neka bov o pingim soqøsoqa ezoqam neka kagi ezoqam neka bõi waev mbain ezoqam qókhatób. ¹⁴ Av toqotegoat ndægo, qo kopømbá, khanakhanákh. Zapa ndógo, ndigu kopømba mbain vøqambé-qavøinám. Geté yaq-fia ndógo toqomøndáp, ezoqa egeieqei løvøte-tindusuz.”

Yaya etæ manqat, lou loge kandambaqape-qa yaq-te, ezoqa qazømbo-qasi (Met 22:1-10)

¹⁵ Ezoqa nõme, ndego lou namba gi:logat, nqanek manqat ge-ewag, yaq ndego Yesu äv gembøe-ein nqægo, “Ezoqa khanakhanákh mbá giabitigú, ndigu Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, lou loge kandambaqape-te ndógo, lou timølog.”

¹⁶ Geté yaq Yesu gembo-qavøiu, “Unimanqatín. Geté qoté-ewäg, nqanek emanqat:

Ezoqa mõndøgoám. Ndego lou loge kandambaqape ndøkhakheinám. Yaq ndego ezoqa kopoáv gezø-akhayam, teqa lou loge-te tinduzav. ¹⁷ Yaq lou loge khøuwa qamø-khantaz, ndego tege sasae ezoqam ndøkhofotáv, ti-te ndigu, vømøzø-ein, ‘Møzotøndozáv. Lou mõndømu-khakheinám.’

¹⁸ Geté ndigu ezoqa ewaqape, tanakh manqat mbo-einím. Kopømba mbain vøndézáv. Nõme ndego gendo-ein, ‘No manqei nowí. Yaq bàmønáv, bamøqeiv. Tanakhambá. Kopømba mbain, vøtøndénáv.’

¹⁹ Ezoqa nõme ndego gendo-ein, ‘No kao nowí. Ate gi:goam tén. Avøe manqei khayam nonqó. Yaq ndakin nõmé-khamasím. Tanakhambá. Kopømba mbain, vøtøndénáv.’

²⁰ Ezoqa nõme gendo-ein, ‘No sævam no-okí. Yaq kopømba mbain, vøtøndénáv.’

²¹ Yaq ndego sasae ezoqam gèndoveséz, ekeza kawa ezoqam, manqat vømømbø-ein. Ngenek nqanek manqat ge-ewag, yaq qaqá ndógo, ekeza sasae ezoqam vømbo-ein, ‘Ság. Nakhoa kandakanda neka khasøkhasis-té soqóqáv, taon-te ndógo. Nakhamas-té. Yaq gigiap-av ezoqam neka bov o pingim soqøsoqa ezoqam neka bõi waev mbain ezoqam neka kagi ezoqam qotøndókhatób, voqotøndó-itüb.’

²² Yaq ndego sasae ezoqam matev gumugu, av kawa ezoqam gembøe-ein, nango vøndøqavan, yaq äv gembøe-ein nqægo, ‘Káwa ezoqam. No ezoqa mõtøndo-khatób, av manqat qoqonømbe-ein ndægo. Geté qonam nonqo nõme, ndølvøváp.’

²³ Yaq kawa ezoqam gembo-qavøiu, "Taon bavokhó qonóqáv, ta nakhoa vinivinimba-te ndo:go. Yaq ezoqa qomøzø-pouwá. Bètøndozáv. Noqa khoev-te, ùni betetøváb. ²⁴ No nqazø-manqate: Ndigu ezoqam, no bugukhokhof qazø-akha, qazømbo-qasi, ndigu ezoqa kopø, noqa lou loge kandambaqape-te, gemø-onák."

*Vøkhæ-matøvém, Yesu paev-qa toqombo-goat
(Met 10:37-38)*

²⁵ Khøuwa nøme, ezoqa bawan-qape kandambá, Yesu namba nakhoa-te gipat. Yaq ndego tønøqambún ndøgo, ndigu gimbo-pavam, vøzø-ein,

²⁶ "Gekha ezoqám ndego, no-te tendowav, gete ndego ekeza eve neka evo neka zas neka nakheis neka namba-qaniap sanqabeav tøgoat neka atè ekeza yagé-a, sanqaweav vøgoat, ndego kopømba mbain, noge paev ezoqam tegoat.

²⁷ Neka gekha ezoqám ndego, ekeza tae mutui eqawateav tøgoat, no vønøndø-paæv, ndego kopømba mbain, noge paev ezoqam tegoat.

²⁸ Gømbø-mataváp. Zo ezoqa kopø, khoev eqawat-qape weve-qa tegoat, ndego bugukhokhof bètøkho-matøvém, av nqægo, taqa fia gekhám, atè vømúkhou. ²⁹ Soqain ndøgo, ndego sement mba tezav o uk mba te-asaz, yaq ndego kopømba mbain tøgoat, khoev sasae ate ndægo temøkhou, zapa ndøgo, moni mbain. Av tægoat ndægo, yaq ezoqa ewaqape, khoev timbo-qeivimat, gévøngi-namát, ³⁰ sasa ndø-einimát, av nqægo, 'Ngenek ezoqam khoev sasae amba me:ngáz. Geté kopømba mbain, vøekhøu.'

³¹ Neka nøme nqáne: Kawa ezoqam tegoat, yaq ndego tegi nakhag ezoqam ten taosen namba, nakhag gone-qa tegoat, kawa ezoqa nøme namba, ndego nakhag ezoqam tuenti taosen ndimbugu, yaq ndego bètøkhaeqóm, vømatøvém, av nqægo, teqa khagua pemé-eqá, penømakhaya. ³² Geté teqeiv av nqægo, kopømba mbain, yaq ndego u-anim bekhofotáz, kawa ezoqa nøme-te, ndego ate av-té qambaqape te:goat. Yaq ndigu sambu manqat manqate-qa bemømbø-viømém."

³³ Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, yaq äv gezømbø-ein nqægo, "Zó-a, kopó. Gekha ezoqám ndego, ekeza gigiap ate ndægo, zita wuøeav tegoat, ndego kopømba mbain, noge paev ezoqam tegoat."

*Ngalam-qa yaya etæ manqat
(Met 5:13; Mak 9:50)*

³⁴ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, "Ngalam gigiap qanimáv. Geté mokhov tømømbø-navøem, yaq nqawa äv kiní-ngalam-mokho-mba-öz? ³⁵ Ngalam av ngi-gu, mokho mbain. Atè ndøgø-a, manqei namba toqote-qambua, avøe ewa etoam nonqo, kopømba mbain. Soqó-ogizó.

Gekha ezoqám ndego, gea tømboqat neka yoge kopømba vømbøgoat, yà beyogé!"

15

*Sip kopo gu-ewan, yaq nqawa gufakhan, taqa yaya etæ manqat
(Met 18:12-14)*

¹ Khøuwa nøme, teks moni upøgim ezoqam neka manqa-zapa-us ezoqam kopoáv, Yesu-te gindupindam. Manqat yoge-qa mbozáv. ² Yaq Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, Yesu manqa mbogevøem, gi-einim, "Ngenek gekha zapá, manqa-zapa-us ezoqam namba ndi:tøkuat neka lou namba ndi:loge?"

³ Yaq Yesu yaya zø-etá, taqa yaq-te, gezø-ein,

⁴ “Zo ezoqa kopo, sip wan andled timbogoat, yaq kopo gembō-ewān, yaq gē, ndego gekhā ndógō? Ndego ndigu nainti-nain nōme, segéziváz, ta manqei-te ndógo, gagayag gilogatun, nōme-qa vómóvaō, ndugu gumbo-ewan. Yaq até gembóvawét, atema vómō-omét. ⁵ Yaq tu-omet, ndego khanakhanákh. Yaq nqanqa-té gunóvé, ⁶ sasa ndóqanāo, vóqavān. Yaq ndego zifuap neka ezoqa nōme, avōnin timbo-puatat, tenózō-akhá ndógo, vózō-eín, ‘Vōndozáv. Khanakhanakh zígoném, no namba. Zapa ndógo, sip kopo qanōmbo-navupam, mōe-omét.’

⁷ No nqazō-manqate: Yan-te nqo:go, matev até kopó. Khanakhanakh ndógo, tindapem, manqa-zapa-us ezoqa kopo, Mbumbukiam-te teqambun, ndógo gemó-lóvuám, av khanakhanakh ndógo, ezoqa eqeieqei nainti-nain-qa yaq-te tózōmbe-goat, ndigu ndimatavap, ni kopōmbaqapē Mbumbukiam-te qambuniav tógoat.”

Sæva kopo, moni mokho gimbo-nasiniapam, yaq nqawa guzømet, taqa yaya etæ manqat

⁸ Yaq Yesu yaya nōme gezø-eta, gezø-ein, “Sæva moni mokho ten timbogoat, yaq kopo gembō-nasinim, yaq gekhā ndógō? Ndugu lampa ndómág, khoev vóviayām. Yaq unimé:-vawét, atema vómózōmēt. ⁹ Yaq moni mokho tuzømet, zifuap neka ezoqa nōme, avōnin timbo-puatat, tunózō-akhá ndógo, vózō-eín, ‘Vōndozáv. Khanakhanakh zígoném, no namba. Zapa ndógo, moni mokho ndigu, ginø-nasiniapam, nango mōezømét.’

¹⁰ No nqazō-manqate: Manqa-zapa-us ezoqa kopo, Mbumbukiam-te geqambunin, yaq Mbumbukiam-gi enzol ezoqam, até kopó, khanakhanakh av tini-gonemin.”

Yaya etæ manqat, nakhei angana menas-qa yaq-te

¹¹ Yaq Yesu yaya nōme zø-età, gezø-ein, “Ezoqa kopo mōndógoám. Nakhei angana menás gimbogoam. ¹² Yaq khøuwa nōme, yo okho-qase até gendego, eve vombō-ein, ‘Tát! Gigiap ndógo, no ata namba toqoni-etoam, qo toqo-lawaqape-eq, no é-moqonōmbe-etoám ndakin.’ Yaq eve até gendego, ekeza gigiap ate ndægo, livin-mbá gunumu-qatatát, nakhei menas vózō-etoam.

¹³ Khapé outøpøteáv, yaq okho-qase ekeza gigiap gèwí. Yaq manqei nōme-té genówáv. Qámhá. Yaq tegi moni, khokho matev-té genø-nqagivemát. ¹⁴ Yaq moni até gi-goam gumukhoub, vikia seke ndófakhán, ta manqei-te ndógo, yaq ndego lou mbaimbai vombōpa. ¹⁵ Yaq ndego mo-manqei-anim ezoqam tōke-qa gemboviam, ndego bōsi nen-té genø-khofotumám, lou vómøzø-etoamin. ¹⁶ Yaq ndego ifi kandambá qambo-vinumam. Geté ezoqa lou etoumáv. Yaq ndego bōsik-qá lou soqaqapē loge-qa mbogoám.

¹⁷ Yaq matavap eqeieqei qamōndæ-vesez, ndego ekeza manqat av gene-eín nqægo, ‘Tat-gi sasæ ezoqam ate ndi:gu, ndigu lou kopoáv ndiloge. Geté no, nōpotonám. No avōnin nōnanim. ¹⁸ Ság! Manqei nqanek, nō-iváv. Yaq tat-té qatóqaván. No av qamōmbó-eín nqægo, ‘Tát! No manqa-zapa nogó, Mbumbukiam-te neka qo-te. ¹⁹ No ezoqa eqeieqei mbá, qoge yo sekemba tægoat. Ság. No qoge sasæ ezoqam mba nógoát.’ ²⁰ Yaq ndego até gendego, ta manqei ndógo gè-iváv, eve-te sasa ndōwav. Ndego qambaqape, ambá genegeavún. Yaq eve sège-omét. Yaq tanakh mbogó. Yaq até gendego, tenóvuáo ndógo, yo vómø-movøiu, sasa ndøngenøtam.

²¹ Yaq yo gembo-ein, ‘Tát! No manqa-zapa nogó, Mbumbukiam-te neka qo-te. No ezoqa eqeieqei mbá, qoge yo sekemba tægoat.’

²² Geté eve ekeza sasae ezoqam zø-akhá, gezø-ein, 'Nakhama ndøgó! Ndabua eqeieqei zotøndó-upøném, vozombó-uzømēm, neka kokosov-te mbi-mak khapelavøqasi vozombó-utözēm neka tamak vozombó-uzømēm. ²³ Kao-yu enaq-us vøndolaém. Yaq lou zilóg. Khanakhanakh-qape zígoném. ²⁴ Zapa ndógo, noge yo, andé genaním. Geté ndakin, møndø-khandí:v. Ndego gò:navupám. Geté ndakin, møndø-fakhán.' Yaq lou loge ndøngazém. Khanakhanakh kandambá gígonem.

²⁵ Ta khøuwa-te ndøgo, yo-khøuwa, khæ-té gegoám. Yaq nango gendo-qavan, khoev ge:khatoat, ndego ouv qaqayam ndø-ewág, ezoqa gi-ogimat.

²⁶ Yaq ndego sasae ezoqam mbo-akhá, gembobevap, 'Gekhâ ndøgo, manqa khape qæfeaz?'

²⁷ Yaq ndego sasae ezoqam gembo-qavøiu, 'Qaveqase ndoqaván. Yaq gave, kao-yu enaq-us ndølaváo. Zapa ndógo, ndego khanakhanakh kandambá, gomet av nqægo, te-te matev-qase nøme fakhaneav qagoam, gefakhan.'

²⁸ Geté ndego zapikia, nqanek manqat ge-ewag, ndego qaqa ndøgó. Yaq poeveáv, lou loge-te te-on. Yaq eve ndøfakhán, onim-qa yaq-te vømømbø-pouwa.

²⁹ Geté ndego yo-khøuwa, eve gembo-qavøiu, 'Nqæ! No viav kopoáv, sasae nqataqago. Neka no qoqa manqat nqagimáv. Geté qo até naningus-yu kopó-a, etopøteáv no-te, yaq nogi nøfuand namba khanakhanakh vøtígonēm.

³⁰ Geté nandev qoge yo gendoqavan, ndego qogi moni ate ndi:gu mambe sakheis-te go:ngiæzo, yaq qo até qoqotøndego, kao-yu enaq-us voqombø-lavao.'

³¹ Yaq eve gendo-ein, 'Áti. Qo no namba oskia qogó. Neka gigiap ate nqanømbe:go, ndøgo qoqá. ³² Geté ni lou ùni bizilóg neka khanakhanakh biní-asøtav. Zapa ndógo, qoge qaveqase, andé genaním. Geté nango møndø-khandí:v. Ndego gò:navupám. Geté ndakin, møndø-fakhán.' "

16

Yaya etæ manqat, gigiap keoge ezoqam-qa yaq-te, ndego ge:khavozam

¹ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam, emanqát nøme zøvotót, gezø-ein, "Qågoám. Ezoqa møndøgoám. Gigiap kopoav ezoqám. Neka ndego sasae ezoqam vømboqoam. Gigiap ate qægoam, ndégo tembøe-kawaevtám. Geté khøuwa nøme, ndego gigiap eve ezoqam, av gene-ewág nqægo: Tege sasae ezoqam, moni mbongiaæzøtét.

² Yaq gigiap eve ezoqam, até gendego, ndego gigiap keoge ezoqam vømbo-akha, gembo-ein, 'Gé, gekhâ ndøgo, qoqa moni ngiæzoat matev-qa yaq-te, manqat nqæyoge? Ság! Emanqat qópeawám, nogi moni andé av khoqombøe-kewagam. Zapa ndógo, qo kopømba mbaín, noge gigiap keoge ezoqam, sekemba toqogoat.'

³ Yaq ndego gigiap keoge ezoqam, ekeza manqat ge-ein. 'Av khatégø? Noge kawa gékhofonó, sasae-te. No bazaføgakh mbaín, manqei ozam sasae tægo. Neka no miví, ezoqa gigiap-qa vøzømbé-vi:mât. ⁴ Ság. No ndakin møtenøtén, andé gekha matev me nøtégø. Yaq sasae-te tækhofon, no ezoqa ekeza khoev-té ginø-khatombém.'

⁵ Yaq ndego até gendego, ezoqa ewaqape, ndigu tege kawa-te gigiap qazømbo-løfokam, vøzø-akhayam. Yaq ndego ezoqam, bugukhokhof gendowav, av gembøe-ein nqægo, 'Qo noge kawa-te, gigiap ate qægoam gekhâm nandaqambo-løfoke?'

⁶ Yaq ndego ezoqam gendo-qavøiu, ‘No te-te oil yakhav wan andléd, nqanømbø-løfoke.’

Yaq ndego gigiap keoge ezoqam gendo-ein, ‘Ság. Pepa taqa yaq-te gipeaomem, nqáneq. Gèqóm. Yaq yakhav fifti mba qotó-peawám. Nakhamas-té.’

⁷ Yaq ndego gigiap keoge ezoqam, ezoqa nøme gembobevap, ‘Gebá qo. Qo noge kawa-te, gigiap ate qægoam gekhâm nandaqambo-løfoke?’

Yaq ndego ezoqam gembo-qavøiu, ‘No te-te flawa pus wan taosén, nqanømbø-løfoke.’

Yaq ndego gigiap keoge ezoqam gembo-ein, ‘Pepa taqa yaq-te gipeaomem, nqáneq. Ság! Eit andled mba qotó-peawám.’

⁸ Yaq vaev-te, ndego gigiap kopoav ezoqam, tege keoge ezoqam-qa manqat ge-ewag, av khavozam matev ge:matanam, yaq ndego teqa iz gè-eqá. Zapa ndøgo, teqa matavap loloákh.”

Yaq Yesu taqa yaq-te, áv gezømbe-ein nqægo, “Unimanqatín. Manqei-qape ezoqa soqøsoqa, yaqyaq-a matev gimatønnumatun, tiqa matavap loloákh møndløví, ndigu ezoqa nøme-qa matavap, ndigu waev-te ndiyage.

⁹ Geté no nqazø-manqate. Manqei-qape ezoqam, moni manqa-zapazapa nonqo ndø-abumatún. Geté zo ezoqá nøme zozømbé-tøké. Yaq ndigu zogi zøfuap ndøgoát. Yaq vaev ndøgo, moni khatibam matev tømø-navøem, Mbumbukiam zo ekeza khoev miavmiav-té genø-upøzó.”

Gigiap neka moni keoge eqeieqei-qa yaq-te

¹⁰ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, gezø-ein, “Gekha ezoqam ndego, ezoqam-qa gigiap khapelavøqase, eqeieqei tembo-kewagat, ndego até gigiap kandambaqapé-a, eqeieqei mbøkewagát. Geté gekha ezoqam ndego, ezoqam-qa gigiap khapelavøqase, keoge eqeieqei mbain tøgoat, ndego até gigiap kandambaqapé-a, keoge eqeieqei gembøgoák.

¹¹ Yaq nakémbá, zo manqei-qape moni keoge eqeieqei gonemav tøgoat, ge zø ndozo-matavap, zo Mbumbukiam unimanqatin gigiap ndøzø-etoam, tozombo-kewagat? Av taoká. ¹² Neka gè, zo ezoqa nøme-qa gigiap keoge eqeieqei gonemav tøgoat, zo Mbumbukiam zøkeza gigiap ndøzø-etoam? Mbaín.”

Ezoqa kopømba mbain, kawakawa-za menas timbogoat, Mbumbukiam neka moni

(Met 6:24)

¹³ “Sasae ezoqa kopømba mbain, kawa ezoqa menas timbogoat, tezø-sasaetat. Kawa ezoqa menas timbogoat, yaq nøme ndego, gembø-pøovát. Geté nøme ndego, gembøé-qasi:vát. Nøme ndego, teqa manqat o-mba mbøéndapát. Geté nøme ndego, teqa manqat gembø-sanqawát. Yaq até zó-a. Zo kopømba mbain, Mbumbukiam-qa mokho-te neka mōni-qa mokho-te sa tozotumu-goat.”

Felisi ezoqam-qa khavozam matev, moni-qa yaq-te

¹⁴ Yaq Felisi ezoqam, nqanek manqat giyogem, moni-qa yaq-te, ndigu Yesu gèvøngi:nám. Zapa ndøgo, ndigu moni-te poev zøgoám.

¹⁵ Yaq Yesu gezø-ein, “Zo ezoqam-qa bøi-te, zoqa matev bugug eqeieqei keoge-qa zøgó. Geté Mbumbukiam, zoqa mbøni møndæ-otév. Matev nøme ndøgo, ezoqa eqeieqei ndivewe, ndøgo Mbumbukiam-qa bøi-te soqaqapé.”

Mozes-qa guguna manqat neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te
(Met 11:12-13; 5:31-32; Mak 10:11-12)

¹⁶ Yaq Yesu manqat nōme gezø-ein, “Zion gefakhan, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, yaq ndakin Mozes-qa guguna manqat-gi khøuwa neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-gi khøuwa, mōndomø-nasinim. Ndakin Manqat Mbomambaqape, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te ndøfakhán. Neka ezoqa ewaqape, onim-qa ndøgót. Bazaføgakh-ús.

¹⁷ Geté unimanqatín. Yan neka manqei-qape, kopømbá, tømø-navøem. Geté Mbumbukiam-qa guguna manqat mokho-te, peawap-qase gemø-navøemák.

¹⁸ Khamasim, nqáne: Gekha ezoqām ndego, sævam te-ivav, yaq sævam vini vø-okí, ndego nøkenøkem matev ndøngiú neka mambe mé:wáv. Neka gekha ezoqām ndego, sævam tu-okí, ezoqa nōme ge-ivav, até ndegó-a, mambe mé:wáv tu namba neka nøkenøkem matev vøngiú.”

Gigiap kopoav ezoqam neka Lazales, tiqa emanqat

¹⁹ Yaq Yesu emanqát nōme zøvotót, gezø-ein, “Qágoám. Ezoqa mōndøgoám. Gigiap kopoav ezoqám. Ndabua egeieqei fia kandakanda ndø-uzumám neka yage egeieqei-te vøiyagam. ²⁰ Tegi mboqog bavokho ndøgo, gigiap-av ezoqam ndøveém. Teqa kha ate qægoam, saté nqama-nqamav. Iz nqambógo, Lazalés.

²¹ Ndego lou khakhayakh loge-qa mbogoám, ndøgo gigiap eve-qa lou-qase-te qando-pomovam. Yaq gaqo ndozavín, nqamav vømbø-venegomemin. ²² Yaq Lazales genanim. Yaq enzol ezoqam, Eibleem-té ginø-eqeinám, teqa avønin-te vømøqom. Yaq vaev até ndegó-a, gigiap eve ezoqam, vønanim, neka ezoqa vømø-otøvem. ²³ Yaq ndego løvøte ezoqam-qa manqei-te gemøfakhan ndøgo, bøi ge-eqa, nqosøgeap kandambaqape gembo-ewagam, Eibleem mba momét. Lazales namba me:qonavám. Qámbá. ²⁴ Yaq sège-akhá, ‘Atákha. Eibleem. No tanakh genøgó. Lazales qotøndó-khofotáv. Kososv kopo ibøkha-té genø-qoqomáz, noge sas vøkhanáv, vøvamév. Zapa ndøgo, no nqanek gøina wægeap-te nqægo, nqosøgeap khæpe nømbe-khouwév.’

²⁵ Geté Eibleem āv gembøe-ein nqægo, ‘Nøzeø. Gømbo-mataváp. Qo qo-qoyagam, qo gigiap qaniqanimáv qaqagoam. Geté Lazales gigiap soqøsoqá geneyagám. Geté ndakin ngenek yage qanimav-qape ndøndapét. Geté qo nqosøgeap-qape qondapét. ²⁶ Neka nōme nqáne: Yaq qo-a, yaq ni, manqei ozu khavoe-qape nqøugu. Neka gekha ezoqám ndigu, nqanek ngiyage, qo-te okho-qa ndigu, kopømba mbain. Neka gekha ezoqám ndigu, nandav nandiyage, kopømba mbain, ni-te tinduzav.’

²⁷ Yaq ndego gigiap kopoav ezoqam gendo-ein, ‘Atákha. Av tægoat ndægo. Nøtaqá-viám. Lazales nogé tat-qá khøev-té qonø-khofotáv. ²⁸ No namba qatifakhan, fáev ate gi:goam. Yaq Lazales bèwáv, bemøzø-ein, tiqa matev bè-enénd. Soqáin ndøgo, até ndigú-a, nqanek nqosøgeap manqei-te tinduzav.’

²⁹ Geté yaq Eibleem gembo-qavøiu, ‘Qogi namba-qaniap, nømendim manqat ndøzøgó, Mozes neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gi-peaomem. Yaq tiabembo-pavét ndøgo, av ndigu gi-peaomem.’

³⁰ Yaq ndego gigiap kopoav ezoqam gendo-ein, ‘Atákha. Eibleem. Av taoká. Geté ezoqa kopo løvøte-te tendosuzam, manqat vøzø-ein, ndigu ndøqambúz.’

³¹ Geté yaq Eibleem gembo-qavøiu, ‘Ndigu Mozes neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqat yogeav tøgoat, yaq até ndøgó-a, ezoqa løvøte-te tendosuzam, ndigu teqa manqat yogeav av tinígóat.’”

17

*Ezoqa nøme, manqa-zapa-te toqo-itub
(Met 18:6-7; Mak 9:42)*

¹ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Matev vinivinimba ndøfakhanám, ndøgo ezoqa manqa-zapazapa-te tø-itubat. Geté ndego ezoqam, møndø-soqév, ndego matev av nqægo tematønumat, ndøgo ezoqa nøme manqa-zapazapa-te tø-itub. ² Ezoqa av nge:go, amba nandi-qape monqo-te timbo-møpøtøzemin, kewan-te sasa mø-oginamin, vømø-geonin, ndøgo ambá qanimáv. Geté soqain ndøgo, ndego nginik ezoqa khasøkhasis manqa-zapa-te te-itub. ³ Yaq nakémbá. Aiyá qagó.”

*Ezoqa nøme-qa manqa-zapazapa, sà betaqambo-navøemát
(Met 18:21-22)*

Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Klisten ezoqa nøme, manqa-zapa tematanam, yaq qógugú. Yaq ndego tematøvem, av nqægo, ‘Unimanqatín. No manqa-zapa nogó.’ Yaq qo teqa manqa-zapa, sà betaqambo-navøém. ⁴ Até ndøgó-a, ezoqa khøuwa kopo-te, matev soqsoqa seven tematønnumit qo-te, neka tanakh manqat seven vøqá-manqatét, yaq qo teqa manqa-zapazapa, até sa betaqambo-navøemát.”

Unimanqatin-qa yaq-te

⁵ Yaq Evezøza-gi u-anim gimbo-einim, “Niqa unimanqatin vønifitám.”

⁶ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Unimanqatín. Até ndøgó-a, zoqa unimanqatin khapelavøqase mba tøgøat, kopømba ande av masted tae nanga-qasi ndi-gu, zo kopømbá, nqanek tae-qape sozombó-einim, ‘Vøkhofóq. Yaq ndaola-té qoqomó-itán.’ Yaq tae nqanek, zoqa manqat o-mba zømbóndáp.”

Yesu ekeza paev ezoqam, sasae ezoqam ge:khamas

⁷ Yaq Yesu yaya zø-etá, gezø-ein, “Zo ezoqa nøme, sasae ezoqa teqagoat, ndego khae-te teqa-sasætat o sip tezø-kewagat, yaq ndego sasae manqei-te gendo-qavanin, gè, qo moqombó-einin, av nqægo, ‘Mòqotøndo-óq. Gèqóm. No namba lou zilóg?’ ⁸ Av taoká. Geté qo ndego av qoqombøe-einin nqægo, ‘Noqa lou vøkhætá, vøkhakheinam, voqó-yogím. Yaq nó lou loge neka ibøkha izam tønømbu-navøem, qo qakeza lou ndøgo toqonólóg.’

⁹ Yaq ndego sasae ezoqam, nqanek sasae qamømbøe-navøemin, yaq gè, qo ike manqat qombó-einin, ndego qoqa manqat o-mba geqambo-ndap? Av taoká.”

¹⁰ Yaq Yesu taqa yaq-te gezø-ein, “Zo até kopó. Zo matev ate ndægo tozotumu-gonem, av Mbumbukiam gezømbe-ein, yaq zo sa nqánek qazó-einin, ‘Ni khokho sasae ezoqam mbá. Ni satø ndøgo teigoném, av Mbumbukiam manqat ginimbi-ein.’”

Yesu kha sisi-us ezoqam ten gekhakheinøvem

¹¹ Yesu Zelusalem taon-te gemat, yaq æ tunumát, e Samalia manqei-a, e Gelili plovins. ¹² Yesu vemia v nøme-te ge-onat, yaq kha sisi-us ezoqam ndozáv. Tén ate gi-goam. Yaq ndigu qambaqapé segendowán.* ¹³ Yaq ndigu kandambaqape segendo-akhaém, “Yésu. Káwa ezoqam. Ni tanakh ginigú.”

17:3 17:3 Met 18:15   17:6 17:6 Met 17:20; 21:21   * 17:12 17:12 Ndigu qambaqape tindiwán ndøgo. Zapa ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo, kha sisi-us ezoqam kopømba mbáin, ezoqa nøme-qa avønin-te tazav. Khaféáp.   17:13 17:13 Lev 13:45-46

¹⁴ Yesu ndigu ezoqam gezømet, yaq āv gezømbe-eín nqægo, “Mbumbukiam-gí iziz ezoqam-té qazonøzāv, bemøzømet.” Yaq ndigu ezoqam ten ate av-té gi-apat, kha sisi sègezømbo-navøemtát.

¹⁵ Yaq ndigu ezoqam kopu ge-otev av nqægo, kha sisi møndønø-navøēm, ndego nangó nøvesész, Yesu-te. Mbumbukiam-qa iz, até go-eqatát. Kandakandá møndæ-akhayám. ¹⁶ Yaq ndego Yesu-qa zenda tokhotapak-qa megemege-te, katuk ndømøkuí, ike manqat vømbō-ein. Ndego ezoqam, bawan vini-ák. Samalia ezoqám.

¹⁷ Yesu ngenek ezoqam ge-omet, yaq āv gene-eín nqægo, “Ezoqa ate gi-goam tén, kha sisi-us gigoam, gi-eqeieqei-ez. Gemá ndigu ezoqa nain nøme, kinøqapi?” ¹⁸ Gê, ezoqa nøme, ambá gēmatøvemem, av nqægo, ni bāniveséz, Mbumbukiam-qa iz bamū-eqanem? Gê, ezoqa sa ngenék, manqei vini-ak?”

¹⁹ Yaq Yesu ndego ezoqam gembu-ein, “Qoté-itān. Mòqoqáv. Qoqa uni-manqatūn nandav, tøkhekheinøqavém.”

Mbumbukiam-qa Megeat Matev tøfakhan
(Met 24:23-28, 37-41)

²⁰ Khøuwa nøme, Felisi ezoqam Yesu gimbo-bevøpem, Mbumbukiam-qa Megeat Matev gekha khøuwā qanéfakhān, yaq ndego āv gezømbe-qavøiú nqægo, “Mbumbukiam-qa Megeat Matev tøfakhan, yaq kopømba mbaín, toqoqeiv, av gigiap o matev nøme ndoqote-qeivi. ²¹ Ezoqa kopømba mbaín, ti-einim av nqægo, ‘Nqáe! Mbumbukiam-qa Megeat Matev nqáneq,’ ó, ‘Ndæ! Mbumbukiam-qa Megeat Matev ndøgo.’ Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, zo mokho-té qanu:gu.”

²² Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Khøuwa ndømø-fakház. Yaq zo Ezoqam-gé Yo-gi khøuwa kopu zømete-qa zógoát. Geté zo zózømetamák. ²³ Ezoqa zo āv gizømbé-manqatát nqægo, ‘Ndæ! Keliso ndégo, yaq manqei,’ ó, ‘Nqáe! Keliso ngégo.’ Geté zo ndøzāv, neka ndigu zøpæev, tizav. ²⁴ Zapa ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo, Ezoqam-ge Yo tegeav, ndego nakhamas-té gendø-fakhān. Andé ndand mé:vøiyám, ndøgo yan-qape sa tumukhazet. ²⁵ Geté bugukhokhof, ndego nqosøgeap kandambaqape bètøkho-ndáp neka ezoqa ndakin ngiyage, bēsanqawem.

²⁶ Ezoqam-ge Yo nango tegeav, matev āv tønégóát, av Noa-qa khøuwa qægoam. ²⁷ Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa lou loge zøgoupám, ibøkha izam vøzø-goupam, neka sakhei vøzøkimam-a, vø-etoumam. Yaq matev até gemát, atema Noa khagua-qape-te vøu-on, khouwat-qape vøndōwav, ezoqa ewaqape vøngiæzo.

²⁸ Yaq até Lot-qá khøuwa-té-a, matev até kopó, āv tønegoám. Ezoqa lou loge zøgoupám, ibøkha izam vøzø-goupam, gigiap vøwiam, neka avøe gigiap vø-ogeakham, neka khoev vøpuanemam. ²⁹ Geté ta khøuwa-te ndøgo, Lot Sodom taon ge-ivav, gewav, gøinam neka nandi wagøvap-us ndø-o:áz. Andé qæ me melanqá, ezoqa ewaqape vøngiæzo.

³⁰ Yaq matev kopu, āv tønéfakhān, Ezoqam-ge Yo tendoveao, tendoqavan. ³¹ Ta khøuwa-te ndøgo, gekha ezoqām ndego, khoev ova to:yat, ndego khoev mokho-te bè-øn, gigiap vømøndó-upā. Neka gekha ezoqām ndego, khæ-te tesasaetet, ndego khoev-te nango bevèsész. ³² Lot-gu zas gēmbu-mataváp, ndugu andē gekha matev me mbøefakhan.

³³ Gekha ezoqām ndego, ekeza yage geawat-qa tegoat, ndego ndækhambua. Geté gekha ezoqām ndego, ekeza yage te:khambua, ndego ndòmøqeiv. ³⁴ No nqazø-manqate: Ta lova ndøgo, ezoqa menas venanqei nonqo kopo-te tisømbiit, yaq Mbumbukiam kopo ndøndáf. Geté nøme, segé-iváv. ³⁵ Neka sakhei menas, flawa timivisumit, nømu ndugu, Mbumbukiam ndøndáf. Geté nømu ndugu, segé-iváv.”†

³⁷ Yesu-gi paev ezoqam, nqanek manqat giyogem, yaq āv gimboe-bevøpém nqægo, “Évèzøza. Nqanek matev, gekha manqei-té qamøfakhān?”

Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Søvakha pikia ande āv kenèveāt, koe ndøgo tinø-piain.”

18

Ngæmam neka manqa ovøyam megeat ezoqam, tiqa yaya etæ manqat

¹ Yesu ekeza paev ezoqam, yaya nøme zø-etá. Tezømbe-etá ndøgo, ndigu bêtezøté, Mbumbukiam-te miavmiav be-akhayám neka be-ivøvém.

² Yaya gezø-eta nqáne, “Vemiav nøme-te, manqa ovøyam megeat ezoqam møndøgoám. Ngenek Mbumbukiam-te møe mbain neka ezoqam-qa yaq-te matavupáv. ³ Neka ta vemiav kopo-te ndøgo, ngæmam vøgoam. Zivis møndømbo-naním. Ndugu ngenek manqa ovøyam ezoqam-té gunø-okhoám, manqat vømømbø-einin, av nqægo, ‘No ùni nømbetøké. Nøge qaqa ezoqam, no ngiænoat-qa ndøgó.’ ⁴ Geté ndego manqa ovøyam megeat ezoqam, khøuwa kopoav, gèmbøe-qasi:vám. Geté vaev-te, ndego ekeza manqat āv gene-ein nqægo, ‘Ság! No Mbumbukiam-te møe mbain neka ezoqam-qa yaq-te matavupáv. ⁵ Geté no gènmbo-qasi:v, ngunuk ngæmam sekemba ngundu-okho, khøuwa ngunø-ngiæzoat. Ság! Sæmbótøké. Soqain ndøgo, nqanek matev sa tømá, no kha vømønø-føløvëm.’”

⁶ Yaq Evezøza nqanek emanqat gumuvotot, gezø-ein, “Ngenek manqa ovøyam megeat ezoqam, soqaqapé. Geté teqa manqat mozøyogem? ⁷ Yaq ge zø, ndozo-matavap, ndego ngunuk ngæmam gumbotøke, yaq Mbumbukiam, tegi ezoqam gevevesam, gezø-tøkeāk, neka ndigu manqa ovøyam-te, matev eqeieqei gèndapemāk, ndigu te-te oskia ndi-akhayam, pavpave neka lovølova? Neka Mbumbukiam yakha ndømbóva, tezøtøke? Mbaín. ⁸ No nqazø-manqate: Ndego ekeza ezoqam, nakhamas-té genøzø-tøké. Geté Ezoqam-ge Yo nango tendoqavan, gè, ndego unimanqatin ndøqeiv?”

Yaya etæ manqat, Felisi ezoqam neka teks moni upøgim ezoqam-qa yaq-te, ndigu Mbumbukiam-te gimø-akhaemem

⁹ Ezoqam-qa mokho-te, ndigu Yesu-qa manqat gi-ewagat, nøme ekeza kha, eqeieqei me:vewám. Yaq ndigu ezoqa nøme, gèsanqabám. Yaq Yesu ndigu yaya zø-etá, gezø-ein,

¹⁰ “Ezoqa menas møndøgoám. Nøme ndego, Felisi ezoqám. Neka nøme ndego, teks moni upøgim ezoqám. Yaq khøuwa nøme, ndigu ezoqa menas, Mbumbukiam-qá khoev-té ginø-apát. Guligulim-qa ndø-apát. ¹¹ Yaq ndego Felisi ezoqam, sège-itán. Anøzí. Yaq āv gene-guligulím nqægo, ‘Ike kandambá, Mbumbukiam. Zapa ndøgo, no āv tiuká, av ezoqa nøme soqøsoqa ndi:gu, ndi-aqonom neka ndi:khavozam neka mambe ndi-okho. Neka no āv teoká, av ngenek teks moni upøgim ezoqam ngego. ¹² No pula kopo-te,

17:33 17:33 Luk 9:24 † **17:35** 17:35 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqáne: **36**Neka ezoqa menas, khae-te tisaasetet, nøme ndego, Mbumbukiam ndøndáf. Geté nøme ndego, segé-iváv. **18:1** 18:1 Kol 4:2; 1 Tes 5:17 **18:12** 18:12 Isa 58:1-4; Met 23:23

khøuwa menas, lou logemav matev nogoatún. Neka gigiap ate ndægo, qæ-upøgimatun, no nõqqaqáin, qaqageap vømø-ten-in, neka qatoat kopo qo vøtaqá-etoamin.'

¹³ Geté ndego teks moni upøgim ezoqam, qambaqapé segendo-itán. Yaq geguligulim, ndego kawa eqawateáv, yan-te. Zapa ndógo, ndego miví. Geté ndego ekeza savim ndøtøkubám, mutøkhop vø-itan, sasa ndø-ein, 'Mbumbúkiam! No tanakh gènøgó. No manqa-zapa-us ezoqám.' "

¹⁴ Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, yaq áv gezømbø-eín nqægo, "No nqazø-manqate: Nginik ezoqa menas khoev-te gigavaz, ezoqam ngenek ge-eqeieqi-év, Mbumbúkiam-qa bøi-te, vaev-te geguligulim. Ambá ndego, Felisi ezoqam. Zapa ndógo, gekha ezoqám ndego, ekeza iz te-eqatat, teqa iz gévoatát. Neka gekha ezoqám ndego, ekeza iz tevoatat, teqa iz gó-eqatát."

Yesu nakhei nqonqon, zenda gezømbøve

(Met 19:13-15; Mak 10:13-16)

¹⁵ Ezoqa nõme, Yesu-te, nakhei nqonqon ndo-itub. Ndigu møndøzøpoé, Yesu ambá zenda zømbø-awamín. Geté tegi paev ezoqam nqanek matev gigeivim, gèzømbø-khafén, ndigu ezoqam. ¹⁶ Geté Yesu ndigu nakheis, sègezø-akhá. Yaq áv gene-eín nqægo, "Nakheis bègeáv, no-te. Zømbø-khakházám. Zapa ndógo, Mbumbúkiam-qa Megeat Matev, tiqa ndigu, av nakheis ngi-gu.

¹⁷ No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqám ndego, Mbumbúkiam-qa Megeat Matev khatiwiav tøgoat, av nakhei nqonqon ngi-gu, ndego teqa Megeat Matev mokho-te gemø-onák."

Gigiap kopoav ezoqa ndakinak, Yesu-te gendowav

(Met 19:16-26; Mak 10:17-27)

¹⁸ Khøuwa nõme, megeat ezoqa nõme, Yesu áv gembøbeváp nqægo, "Nøméndim ezoqam mbomambaqape. No gekha matev nómatønómát, khandi miavmiav vøténdáp?"

¹⁹ Yaq Yesu gembo-qavøiu, "Gekha zapá, no mbomambaqape ndoqote-næna? Ezoqa mbaín, mbomambaqape. Mbumbúkiam mba megó. ²⁰ Qo Mbumbúkiam-qa guguna manqat mõqote-qatéq, av qæ-ein nqægo: Qo nõkenøkem matev ndøngi:wát. Neka ezoqa pakhapakha zøkhanæám. Neka ndø-aqònáim. Neka meakha manqat ndømanqaté. Qavé neka qavo, gèzøvizáp."

²¹ Yaq ndego ezoqam gendo-qavøiu, "Nqanek guguna manqat ate ndægo, nqæmbøpæv, no khapelavøqase qategoam, atema ndakin."

²² Yesu nqanek manqat ge-ewag, yaq gembo-qavøiu, "Qanimáv. Geté matev kopo nõme nqanek qoqógó. Gigiap ate nandaqambe:go, qówí. Yaq moni ndigu toqoqas, gigiap-av ezoqam qozø-etoám. Av toqotego ndægo, yaq qo gigiap qaniganim, yan manqei-té qoqonø-møvøemét. Yaq vøndoqáv. No qonøndó-pæv."

²³ Geté ngenek ezoqam, nqanek manqat ge-ewag, ndego khanakhanakh mbaín. Avus-mba mbøvoé. Zapa ndógo, ndego gigiap kopoáv qambogoam.

²⁴ Yesu ngenek ezoqam ge-omet, avus-mba qambovoe, yaq áv gene-eín nqægo, "Gigiap kopoav ezoqam, ti-te ndigu unimé-føgákh, Mbumbúkiam-qa Megeat Matev mokho-te tu-oz. ²⁵ Kemol ndugu, søvakha gigiap kandambaqapu, mil nqa-te one-qa tugoat, tu-te ndugu føgakh andé mbaín, av

gigiap kopoav ezoqam-te fɔgakh ndægo, ndego Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te one-qa tegoat.”

²⁶ Yaq ezoqam ndigu, nqanek manqat giyogem, äv gini-bevøpém nqægo, “Av tægoat ndægo, yaq gekha ezoqâm ndøkhandi:v?”

²⁷ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Gekha matëv ndøgo, ezoqam-te kopømba mbain ndøgo, Mbumbukiam kopømbaqapé, segé-matanám.”

Yesu toqombo-pavet, taqa yaq-fla

(Met 19:27-30; Mak 10:28-31)

²⁸ Yaq Pita Yesu gembo-ein, “Nqáe! Ni nikeza gigiap ate qægoam, zitá qatiwøém, qo nqeitaqambe-paev.”

²⁹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqâm ndego, khoev te-ivav o zas o namba-qaniap o evøndipakha o nakheis tezivaz, Mbumbukiam-qa Megeat Matev zapaya, ³⁰ ndego Mbumbukiam, ndakin yage-te nqanek, nøme mba mbøé-etoám, kopoav-qapé, yaq megemege-te ndo-go, ndego khandi miavmiav vømøndäp.”

Yesu qambo-misika, ekeza løvøte neka nango khandi:vat-qa yaq-te gezømas
(Met 20:17-19; Mak 10:32-34)

³¹ Yesu ekeza paev ezoqam tuelv, tëne-itúb, vømø-yakhapus-mokho-mbaez, yaq gezø-ein, “Nqáe! Ni ndakin Zelusalem taon-té qazinø-qavigít. Yaq matev ate ndægo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, Ezoqam-ge Yoqa yaq-te gi:peaomem, gemø-fakhanám. ³² Ndego manqei vini-ak-qá zenda-té ginøveém, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu. Yaq ndigu otøotam mé:vewém neka vøngenøinám neka køse vømbøé-pisibømëm teqa kha-te, sasa ndøfeomëm, vølaëm. ³³ Geté khøuwa timømbø-misika-ez ndøgo, ndego nqawa ndøkhandi:v.”

³⁴ Yesu-gi paev ezoqam, nqanek manqat giyogem, ndigu manqa mokho-gase ndapeáv. Ti-te ndigu, teqa manqat mokho mbaín. Ndigu zøtezateáv, av nqægo, Yesu gekhá mé:manqatam.

Yesu bøi waev mbain ezoqam gekhakheinvøvem

(Met 20:29-34; Mak 10:46-52)

³⁵ Yesu Zeliko taon ge:khatoat, yaq bøi waev mbain ezoqam møndøgoám. Nakhoa keoqa-té geqotám. Ezoqa gigiap-qa zøvi:mát. ³⁶ Yaq ndego ezoqa bawan-qape gezø-ewag, manqa qazøfeazat, giløvuat, yaq gèbeváp, ge-ein, “Gekhá ndøgo?”

³⁷ Yaq ezoqa gimbo-einim, “Yesu ndømá, ndego Nazalet vemiyav-ak.”

³⁸ Ngenek bøi waev mbain ezoqam, nqanek manqat ge-ewag, yaq até gendego, sège-akhá, “Yésu. Déivid-ge Zeo. No tanakh gènogó.”

³⁹ Yaq ndigu ezoqam, Yesu-qa megemege-te go:-apat, gèguguím, gimbo-einim, “Qo manqat fla.”

Geté ndego kandakanda nøme mba mo:-akhayám, “Déivid-ge zeo. No tanakh gènogó!”

⁴⁰ Yaq Yesu sège-itán, ezoqa vøzø-ein, “Nandev ezoqam, vøndo-ituím, no-te.”

Yaq ndego ezoqam gendowav, Yesu ndego äv gembøbeväp nqægo, ⁴¹ “Qo gekhá qápøev, no tøtaqa-matanam?”

Yaq ndego gendo-qavøiu, “Evézøza. No bøi keoge-qa nøgó.”

⁴² Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Qanimáv. Mòqokewág. Qoqa unimanqatin nandav, tøkhekheinqavém.” ⁴³ Yaq nqova mbaín. Ngenek ezoqam

gèkewág, Yesu vombōpaev. Mbumbukiam-qa iz até go-eqatát, gemat. Yaq até ndigú-a, ezoqa bawan-qape, nqanek matev giqevim, Mbumbukiam-qa iz vø-eqanem.

19

Zakies-qa emanqat

¹ Yesu Zeliko taon-te ge-on, yaq livin-mbá gunu:mát. ² Ta taon-te ndøgo, ezoqam møndøgoám. Teks moni upøgim kawa ezoqám. Teqa iz Zakiés. Ndego gigiap eve ezoqám. ³ Yaq ndego Yesu omete-qa ndøgoám, ndego andē gekha ezoqám. Getē kopømba mbain. Zapa ndøgo, ezoqa khápeme-khouwéz, neka ndego khápeme-tokhopogeaqase-év, vøe-omēt. ⁴ Yaq ndego megemege-té genøvuáo, Yesu omete-qa gego, tae-te vømøqavig. Zapa ndøgo, Yesu ndøgo tenómá.

⁵ Yesu tae gumukhato, yaq bøi ndø-eqá. Yaq ndego Zakies av gembø-ein nqægo, “Zákies. Nakhama ndovís. No nqægo, qoqá khoev-té qægoát.” ⁶ Yaq Zakies até gendego, gendovís, Yesu khoev-te vøkhato. Khanakhanakh-ús.

⁷ Ezoqa ewaqape, nqanek matev giqevim, yaq ndigu Yesu, manqa mbo-geveém, gi-einim, “Ngenek gekha zapá, manqa-zapazapa-us ezoqa namba, lou timølog.”

⁸ Yaq khoev-te gimøqonav, Zakies até gendego, sège-itán, Evezøza vombø-ein, “Evezøza. Nqæ! Nøqa gigiap livin-mbá qatumú-qatá. Yaq nøme, gigiap-av ezoqam nøzø-etoám. Neka gekha moni ndigu, no ezoqa qazø-aqonøvemam, no nqawá qanøzø-etoám. No moni nøme foa-foá, indap, tæzømbø-abam.”

⁹ Yaq Yesu gendo-ein, “Nqægo khaiya, nqanek khoev-te, khandi møndø-fakhán. Zapa ndøgo, até ngenek ezoqám-a, Eibleem-gé zeó.* ¹⁰ Ezoqam-ge Yo, ndøgo tenegeavún. Ezoqa gezóváo, ndigu gi-ewaz, neka vøkhandi:z.”

Yaya etæ manqat, sasae ezoqam-qa yaq-te, kawa ezoqam moni gezø-etoam, ti:sasaetat

(Met 25:14-30)

¹¹ Ezoqa ewaqape ate av-té manqat gimbø-ewagat, yaq Yesu manqat nøme mba mo:manáz. Zapa ndøgo, ndego Zelusalem taon ge:khatoat, ezoqa até vøe-einim, Mbumbukiam-qa Megeat Matev ndakin ndøfakhán, yaq Yesu kawa ndøgoát. Yaq Yesu yaya zø-etá, taqa yaq-te, gezø-ein,

¹² “Qàgoám. Ezoqam møndøgoám. Iz akhae ezoqám. Yaq ndego manqei qambaqape okho-qa ndøgoám. Ndøgo kawa iz møndáp, yaq vaev ekeza manqei-te nango vøveséz. ¹³ Yaq gewav, tegi sasae ezoqam ten møndøzømbøkhæ-akhá, ezoqa kopokopo moni mokho kopokopo vøzø-etoam.† Yaq gezø-ein, ‘Zøtè-sasaeném, no tøte-ewambat,’ yaq ndego sasa ndøwav.

¹⁴ Getē ekeza manqei-te ndøgo, ezoqa gèmbø-sanqaupám. Yaq ndigu u-anim ndøkhofotáz, teqa zita-te. Ndigu ta manqei qambaqape ezoqam, av tiabezømbe-ein, ‘Ni poëveáv, ngenek ezoqam, nigí kawa tegoat.’

¹⁵ Getē ndego ezoqam, kawa iz møndømbo-akhaém, ekeza manqei-te vøqavan. Yaq gemøfakhan ndøgo, ndego manqat mba ndøkhofotám. Tegi sasae ezoqam bètøndopiá, betè-otev, ndigu moni ande gekha-gekhám gíqaqasam, ndego ge-ewawam.

19:7 19:7 Luk 15:2   **19:8** 19:8 Exo 22:1; Num 5:6-7   **19:9** 19:9 Kel 16:31; Luk 13:16   * **19:9** 19:9 Yesu ngenek ezoqam, Eibleem-ge zeo ge:veo, zapa ndøgo: Ndego av tene-unimanqatín, av Eibleem ge-unimanqatín.   **19:10** 19:10 Luk 15:4-5; Zion 3:17; 1 Tim 1:15   † **19:13** 19:13 Nginik moni vini. Fia kandakandá.

¹⁶ Yaq ndego sasae ezoqam, bugukhokhof gendowav, ndego kawa ezoqam āv gembøe-ein nqægo, 'Káwa ezoqam. Qogi moni mokho kopo, noqa zenda-te qoqozav, ndakin mōndømø-ten-éz.'

¹⁷ Yaq kawa ezoqam gembo-ein, 'Qanimáv. Qo sasae ezoqam mbomambaqapé. Ndakin qo kawa ezoqam nõveét. Taon ate tægoat tén, toqoto-kawaeqtat. Zapa ndógo, gigiap khapelavøqase ndógo, qoqa zenda-te qæve, qo qanimáv qoqombo-kewagam.'

¹⁸ Yaq sasae ezoqa nõme gendowav, kawa vømbø-ein, 'Káwa ezoqam. Qogi moni mokho kopo, noqa zenda-te qoqozav, ndakin mōndømø-fæv-éz.'

¹⁹ Yaq kawa ezoqam gembo-ein, 'Qanimáv. Qo taon fáev, toqoto-kawaeqtat.'

²⁰ Yaq sasae ezoqa nõme gendowav, kawa ezoqam vømbø-ein, 'Káwa ezoqam. Qogi moni mokho kopo, noqa zenda-te qoqozav, ngínik. Ndabua mbewát qate-løvønøvé, sasa nokhonab. ²¹ No møe nøtaqa-goám. Zapa ndógo, qo ezoqa kefak-qapé. Qo moni soqo-upøgimín ndógo, qakezan sasae gonemav ndoqogo, neka qo avøe gigiap voqð-peain, ndógo qakezan ogekhæmav ndoqogo.'

²² Yaq kawa ezoqam gembo-qavøiu, 'Qo sasae ezoqa soqaqapé. Qo yaq-fia āv tøtaqambé-matanám, av manqat qoqote-ein. Qo āv qoqote-ein nqægo: Qo mōqote-qatéq. No ezoqa kefak-qapé, neka no moni sæ-upøgimatún, ndógo no sasae gonemav qægoatun neka avøe gigiap sa vøe-peain, ndógo no ogekhæmav ndógo. ²³ Av tægoat ndægo, yaq qo gekha zapá, nogi moni, moni nqeisam nonqo khoev-te zaveav qagoam? Yaq ndakin no qatøndo-qavan, ndigu ambá elavøqase ndøkhouwezín, no nqawa qændapaz.'

²⁴ Yaq ndego kawa ezoqam, até gendego, ndigu sasae ezoqa nõme, teqa avønin-te giwaniapam, vøzø-ein, 'Moni mokho kopo vøe-viomém. Yaq ndégo tozombó-etømém, ndego moni mokho ten ndimbógó.'

²⁵ Geté ndigu sasae ezoqam gindu-einim, 'Káwa ezoqam. Ndego sasae ezoqa nõme, moni mokho ten ndimbógó.'

²⁶ Yaq ndego kawa ezoqam gendo-qavøiu, 'No nqazó-manqate: Gekha ezoqám ndego, kopoav ndømbogo, ndego nõme mba mbøé-etømém. Geté gekha ezoqám ndego, khakha-mba ndego, khapelavøqase nõme ndømbogo, gé-viomém.'

²⁷ Geté nogi qaqa ezoqam-qa yaq-te, ndigu poeveav qagoam, no kawa tæzømbo-goat, ndigu vøndo-upøzó, noqa bugug-te sasa zózitág, vøpakhæz. "

Yesu Zelusalem taon-te, ande kawa ezoqam me ge-on

(Met 21:1-11; Mak 11:1-11; Zion 12:12-19)

²⁸ Yesu nqanek manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq nakhoa até gegeveát, atema Zelusalem taon-te. ²⁹ Yaq Betfage neka Betani vemiar ge:khatoat, Oliv manqei poyat avønin-te ndógo, yaq ekeza paev ezoqa menas tene-khofotáz, ³⁰ gezø-ein, "Tozonózáv ndógo, vemiar zoqa megemege-te ndo-go. Tozomø-oz, yaq zo donki nakhasam zomø-ometám. Gémpotavát. Ta donki nakhasam-qa mumat-te ndógo, ezoqam bugukhokhof qomateáv. Yaq sozó-nqovotøvé, sasa zotøndó-ituím. ³¹ Geté ezoqa tezøbeav av nqægo, 'Gekha zapá, ngunuk donki nqazo-nqovotavet?' Yaq zo āv qazømbøé-einim nqægo, 'Evezøza mbopøe, ngunuk.'

³² Yaq ndigu ezoqa menas gizav, Yesu gekhofotaz, ndigu matev āv tim-igeivím, av gezømbe-ein ndægo. ³³ Yaq donki gi-nqovotavat, tugi evøndipakha, āv gizømbe-ein nqægo, “Gekha zapâ, ngunuk donki nqazo-nqovotavet?”

³⁴ Yaq gizø-ein, “Evezøza mbopóe, ngunuk.” ³⁵ Yaq ndigu Yesu-té gindu-itúim, ekeza ndabua vømbøe-khafuzim, Yesu sasa mbotøkeem, tuqa zita-te vø:qom. ³⁶ Yaq Yesu donki-te go:qotat, nakhoa gegeveat, ezoqa teqa megemege-te, ekeza ndabua mo:møtagát, nakhoa-te.

³⁷ Yaq Zulusalem taon gi:khatoat, Oliv manqei poyat gindi-isøtaz, yaq Yesu-gi paev ezoqa bawan-qape, khanakanakh zømbø-asøtáv, neka teqa iz vø-eqanem. Manqa gèzømbo-eqavát. Teqa iz ndógo tini-eqaném, umingiap matev vinivinimba giqevam, Yesu gematønumam.

³⁸ Av gini-akhaemavún nqægo, “Mbumbukiam ngenek kawa ezoqam, bèkhakheinøvé, Evezøza-qa iz-te ngegeav.

Mbumbukiam ndego yan-te ngo:go, sambi ndøgót ni-te. Teqa iz bèto-eqavát, ndego uni ova-in ngo:yage.”

³⁹ Yaq Felisi ezoqa nøme, ndigu ezoqa bawan-qape mokho-te gu:goam, Yesu āv gimbo-einím nqægo, “Nøméndim ezoqam, qogi paev ezoqam gèzømbe-khafén. Manqat av nqægo bemanqáté!”

⁴⁰ Geté Yesu gezø-qavøiu, “No nqazø-manqate: Ndigu manqat tikhoutav, yaq nandi ndó-akhaemém.”

Yesu Zulusalem ezoqam-qa gevin

⁴¹ Yesu Zulusalem gumukhato, taon geqev, yaq gèvin. ⁴² Ge-ein, “Zulusalem taon, qo nqægo khøuwa, amba toqo-matøvemín, av nqægo, ‘Sambi āv khaténdāp,’ yaq qo ambá qoqeivín. Geté ndøgo gèkhonøwé, qoqa bøi-te. ⁴³ Khøuwa ndøfakház. Yaq qogi qaqa ezoqam, qoqa taon uta-te ndøgo, manqei ndømøvemém. Taon unimé:khawagét, qo vótokāq. ⁴⁴ Yaq ndigu qo unimé-ngiæqonám, qogi ezoqam pakhapakha vøzø-khaneām. Ndigu qo mokho-te, nandi kopo nøme, nandi nøme-qa mumat-te, gèzivazemák. Nqanek matev tenéfakhán ndøgo. Zapa ndøgo, qo matavapøteáv, av nqægo, Mbumbukiam qo tøke-qa ndøgeavūn.”

Yesu Mbumbukiam-qa khoev-te gegoam

(Met 21:12-17; Mak 11:15-19; Zion 2:13-22)

⁴⁵ Yaq Yesu Mbumbukiam-qa khoev uta-te gemø-on, ndego até gendego, ezoqam ndigu gigiap gu:wiat, vøngeasam. ⁴⁶ Gezø-ein, “Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo, ‘Noqa khoev, guliguli khoev ndøgoát.’ Geté zo Mbumbukiam-qa khoev, zø-enendém, vømø-aqonam-ezoqam-qa-pebam-khoev.”

⁴⁷ Ta pula-te ndøgo, khøuwa ate qæpavpavemam, Yesu ezoqa Mbumbukiam-qá khoev-té gene-zømesimám. Geté Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka megetapak nøme, ndigu Yesu laelae-qá nakhoa mbovawám. ⁴⁸ Geté ndigu nakhoa qeiviáv, Yesu ande āv kimbøe-goném. Zapa ndøgo, ezoqa ewaqape Yesu løvøinøvemáv. Soqáin ndøgo, teqa manqat kopo ti:løvuiim.

20

Yesu gimbo-bevøpem, gekha ezoqam-qá iz-tè, matev gematønumat
(Met 21:23-27; Mak 11:27-33)

1 Khøuwa nøme, Yesu Mbumbukiam-qa khoev-te, ezoqa ge-zømesimat neka Manqat Mbomambaqape vøzø-manqatat, yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Møzes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Zu megetapak nøme ndozáv, 2 vømbø-bevøpem, “Qonimbí-ein. Qo gekha ezoqam-qá iz-tē qonøgot, nandav matev nandoqo-matønumit? Iz gekha ezoqam qá-etoam?”

3 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Até nó-a, bevap kopo nqanøgó, zo-te. Zonømbé-einim. 4 Gè, Zion, ndego ezoqa ibøkha iz gezø-etoumam, ndego iz Mbumbukiam-tē gendap, ó, manqei-qape ezoqam-tē?”

5 Yaq ndigu ekeza mokho-mba gibond, “Av khazi-einim? Tizimbo-einim av nqægo, ‘Ndego iz Mbumbukiam-tē gendap,’ yaq ndego ni āv ginimbí-ein nqægo, ‘Av tægoat ndægo, yaq gekha zapá, zo Zion unimanqatinteav qazogoam?’ 6 Geté tizi-einim av nqægo, ‘Zion, iz, manqei-qape ezoqam-tē gendap,’ yaq nginik ezoqa bawan-qape, nandí ginizítang. Zapa ndøgo, nginik āv gini-unimanqatinát nqægo: Zion ndego Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam ndøgoám.”

7 Yaq ndigu gimbo-qavøinam, “Ni nītinøtenák, teqa matev gekham-tē qandø-fakhan.”

8 Yaq Yesu gezø-ein, “Av tægoat ndægo, yaq até nó-a, nøzø-einák, no gekha ezoqam-qá iz-tē qatøgot, nqanek matev.”

*Yaya etæ manqat, khæ keoge ezoqam-qa yaq-te
(Met 21:33-46; Mak 12:1-12)*

9 Yaq taqa zita-te, Yesu ezoqa ewaqape yaya zø-etá, gezø-ein, “Ezoqa møndøgoám. Ndego waen khæ ndøkha. Yaq khæ ndøgo, ezoqa nøme-qá zenda-té genøvé, timbøe-kewagat, ekezan manqei nøme-te vøwav. Møp-mbá gene-ewawám.

10 Yaq waen nanga qakhata ndøgo, ndego khæ eve, sasae ezoqam ndøkhofotáv, ti-te ndigu, ma khæ gimboe-kewagam. Ekeza waen nanga upøgim-qa ndøgoám. Geté ndigu khæ keoge ezoqam, ngenek sasae ezoqam gèzuim. Yaq nango khakha-mbá sege-khofotøvé.

11 Yaq ndego khæ eve, sasae ezoqa nøme ndøkhofotáv. Geté até ndegó-a, vøzuim-a, vøngenøinam, khakha-mba nango sasa ndøkhofotøvem.

12 Yaq ndego khæ eve, sasae ezoqa nøme ndøkhofotáv. Nðakin gèmbomisika-éz, sasae ezoqam gekhofosumam. Geté até ndegó-a, vøzuim-a, kouk vømbø-etømem, khæ bavokho sasa ndøngeatømem.

13 Yaq ndego khæ eve, ekeza manqa ge-ein, ‘Nðakin gekhā nógø? Ságl! Nøkeza yo nókhofotáv, ndego nqæmbøe-khafuat. Ngenek tiabembøe-vizumém.’

14 Geté ndigu khæ keoge ezoqam, khæ eve-ge yo gi-ometam, yaq ndigu ekeza mokho-mba āv ginibønd nqægo, ‘Ngenek khæ eve-gé yó. Waen khæ ngenek genó-kawa-év. Zílaém. Yaq khæ nqanek, gemóniqá.’

15 Yaq ndigu até gindigonem, khæ bavokhó ginø-ituim, pakhapakha vømømbó-khanøem.”

Yesu nqanek yaya etæ manqat qamømbøe-navøem, yaq ezoqa āv gezømbe-ein nqægo, “Ge zó, ndozo-matavap? Ndego khæ eve, gekha matev zømatanám, ndigu khæ gimbo-kewagam? 16 Ndego āv genégø nqægo: Ndego ndøndowáv, ndigu khæ keoge ezoqam pakhapakha vømøzø-khaneám, neka waen khæ, ezoqa vini sasa zø-etoám.”

Yaq ezoqam ndigu, nqanek Yesu-qa manqat giyogem, āv gini-einim nqægo, “Matev av nqægo befákhán!”

17 Yaq Yesu ndigu gèwabám, gezø-ein, “Zo ndozo-matavap, matev av nqægo

kopømba mbain, tøfakhan, yaq gê, gekha zapâ, Mbumbukiam-qa Manqat av nqæpeawap nqægo:

‘Nandi-qapi ndigu, khoev puanam ezoqam gisanqabem, ndigu møndømø-gigiap-qape-éz, khoev puanam nonqo.’?

¹⁸ Gekha ezoqam ndego, nginik nandi-te to:bøiav, ndego keqaniáp. Neka nandi ndigu, teqa kha-te to:bøiaz, ndego peseinøváp.”

¹⁹ Yesu nqanek manqat gezø-ein, yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, ambá ndaføyamba ndømøvøinamín. Zapa ndógo, ndigu äv gini-matøvemém nqægo: Yesu nqanek yaya ge-eta, ndigu tene-manqatám. Geté ndigu matev-qase goneáv. Zapa ndógo, ndigu ezoqam-qa møe ndøgoném.

*Yesu amba teks moni abam-qa yaq-te timbøe-matemateømemín
(Met 22:15-22; Mak 12:13-17)*

²⁰ Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, bøi mba mo:veém, Yesu-te. Yaq ndigu bøibøi ezoqam ndøkhofotáz, Yesu bemømbøe-khavozømem, av nqægo, ndigu yoge egeieqei mbøgoném. Geté ndigu ambá gembo-matemateømemín. Yaq Yesu ambá Lom gaman ezoqam-qa zenda-té ginø-veemín, gaman-qa yaq-te amba manqat soqain te-einin. ²¹ Yaq nginik ezoqam, Yesu äv gimbo-einim nqægo, “Nøméndim ezoqam, ni mótinøtén, manqat ndógo, qo ndoqo-manqate neka ezoqa ndoqote-zømesim, egeieqei. Neka qo ezoqam-te møe mbain, oskiá ndógo, ndigu ezoqa kandakanda o ezoqa khasøkhasis. Geté qo ezoqa Mbumbukiam-qa poev-qa yaq-te ndoqote-zømesim, qo unimanqatin manqat mba qomanqaté. ²² Qonimbí-ein. Kopømbâ, Siza-te teks moni tizi-abumat, ndego Lom kawa kandambaqape, ó, khafeáp?”

²³ Geté Yesu tiqa matemateam matev, é-møndæ-otév, yaq gezø-ein, ²⁴ “Moni mokho zoté-nømondém. Gê, gekha ezoqam-qa bugug neka iz mó:go?”

Yaq gindu-einim, “Siza-qa bugúg, neka teqá iz mó:gó.”

²⁵ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Av tægoat ndægo, Siza-qa gigiap, Siza zombó-etoumemát. Geté gigiap ndógo, Mbumbukiam-qa, Mbumbukiam zombó-etoumemát.”

²⁶ Yesu-qa manqa qavøiwat qanimav-qape giyogem, yaq ndigu nqova ndafe kandambá. Kopømba mbain, timbo-matemateømem, ezoqa ewaqape-qa bøi-te. Yaq ndigu manqat nøme einiáv. Sège-ivøvém.

*Sadusi ezoqam, Yesu løvøte-te nango khandi:nat-qa yaq-te gimboe-bevøpem
(Met 22:23-33; Mak 12:18-27)*

²⁷ Yaq Sadusi ezoqam ndozáv, Yesu-te. Nginik Sadusi ezoqam, äv gini-unimanqatinát nqægo: Ezoqa tipakhaetat, ndigu nango gemø-khandi:zák, løvøte-te. Yaq ndigu Yesu äv gimboe-einim nqægo, ²⁸ “Nøméndim ezoqam, Mozes ni äv ginimbi-peawám nqægo: Ezoqa tenanimat, sæva te-ivavat, patu qataeveav vøgoät, yaq ngunuk ngæmam, namba qawan be-okiat, tege namba qawan, ndego genanim, patu bembø-qatayat.

²⁹ Qotøndé-ewäg, nqanek emanqat. Angana møndøgoám. Evenáp. Até gi:goam sevén. Yaq khøuwa ndego, sævam ndø-okí, vønanim. Patu qataeveáv.

³⁰ Yaq eveqase ndø-okí, ngunuk ngæmam, ndego teqa zita-te geqan. Yaq até ndegó-a, vønanim. Nakheis qazaneáv. ³¹ Yaq ndakin ngæmam ndégo te-okí, teqa zita-te go:qavigavun. Yaq até ndegó-a, vønanim. Nakheis mbain. Yaq matev até gemát, atema ndigu evenap seven ate gi:goam vømu-pakhaez. Ndigu patu qataeveáv. ³² Yaq vaev até sævám-a, vønanim.

³³ Gê, ngunuk sævam-qa yaq-te, matev áv khanégo? Ezoqa unimanqatin lõvøte-te tikhandi:z, yaq ta khøuwa-te ndøgo, timø-khandi:z, ngunuk sævam, gekha ezoqam-gû zas ndøgoát? Zapa ndøgo, ndigu evenap ate gi:goam, ngunuk sævam kopo ndøkawawát.”

³⁴ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Nøkenøkem matev sa nqáneq qagó, ndakin nqaziyage, manqei-qape-te. ³⁵ Geté ezoqa ndigu, Mbumbukiam egeieqei tezæb, lõvøte-te nango tisuz, neka megemege-te vømóyāg, ndigu nøkenøkem matev gezógoák. ³⁶ Ndigu andé enzol ezoqam me mé:goát, neka lõvøte nõme gemø-qeivimák. Ndigu Mbumbukiam-gi nakheis ndøgoát. Zapa ndøgo, ndigu lõvøte-te mõndø-khandi:z. ³⁷ Geté lõvøte-te khandi:nat-qa yaq-te, Mozes ekezan mõndænømand, av nqægo, ndøgo unimanqatin. Zapa ndøgo, Evezøza Mozes gembo-fakhan, tae-qase-te ndøgo, qawageapam, yaq Mozes ndego áv gembøe-akhá nqægo: Eibleem-gé Mbumbukiám neka Aezek-gé Mbumbukiám neka Zekop-gé Mbumbukiám. ³⁸ Mbumbukiam ndego ambá av nqægo, lõvøte ezoqam-gé Mbumbukiám, geté ndego khandi ezoqam-gé Mbumbukiám. Te-te ndego, ezoqa ewaqape, gipakhaetat, zua ndøkhandi:zát.”

³⁹ Yaq Mozes-qa guguna manqat nõmendim ezoqa nõme, Yesu-qa manqat giyogem, áv gini-einim nqægo, “Nømendim ezoqam. Qoqa qavøiwat manqat, qanimáv tantáv.” ⁴⁰ Yaq taqa zita-te, ezoqa nõme bevap goneáv, te-te. Møe ndøgoném.

*Yesu ambá av nqægo, Deivid-ge zeo mba, geté ndego até tege Evezøza
(Met 22:41-46; Mak 12:35-37)*

⁴¹ Yaq Yesu ezoqa gezøbevap, “Ge zø, ndozo-matavap? Gekha zapá, ezoqa av ndi:manqate, av nqægo, Mesaya ndego, Deivid-gé Zeó? ⁴² Sams mbuk mokho-te, Deivid ekezan áv gene-peawám nqægo:

Evezøza Mbumbukiam, noge Evezøza, áv gembøe-ein nqægo,
‘Noqá nakeamo zenda-té qanøqóm.

⁴³ Até qóqotát, atema no qogi qaqa ezoqam,
kopømba ande av zenda tokhotapak awam nonqo,
qoqa zenda tokhotapak mokho-te vøtaqambú-áb.’

⁴⁴ Deivid, ndego Mesaya, Evezøza mbo-akhayám. Yaq gê, ngenek Mesaya, áv kené-Deivid-ge-zeo-ev?”

*Yesu ekeza paev ezoqam, Mozes-qa guguna manqat nõmendim ezoqam-qa
yaq-te gegugub*

(Met 23:1-36; Mak 12:38-40)

⁴⁵ Ezoqa ate av-té teqa manqat gi-ewagat, yaq Yesu ekeza paev ezoqam áv gezømbe-ein nqægo, ⁴⁶ “Gò:feazoát, Mozes-qa guguna manqat nõmendim ezoqam-qa yaq-te. Ndigu tømbe-khaneát ndøgo, ti-okhoat, ndabua loloakh mbomømboma ndø-zupát, neka ezoqa ewaqape, maket manqei-te, ndigu khaiya mboma manqat vizap-us bezø-manqate, neka guliguli khoev-te neka lou loge kandakanda-te ndøgo, iz akhayapak-qa qonam nonqo-te vøqonumát. ⁴⁷ Ndigu ngængæm zømbe-khavozumatún, tiqa khoev neka gi-giap vøzø-aqonumatun. Neka ezoqa ewaqape-qa bøi-te, guliguli loloakh ndøgoatún. Yaq nakémbá ndigu yaq-fia nqosøgeap, nõme mba mó:ndapém.”

21

*Ngæmam-qa etoam matev Mbumbukiam-te
(Mak 12:41-44)*

¹ Yesu Mbumbukiam-qa khoev-te gegoam, yaq gigiap kopoav ezoqam ndözömét. Ndigu moni ndø-abumát, moni nqeisam nonqo-te ndøgo. ² Yaq até sævám-a, vø-omet. Ngunuk ngæmám. Gigiap-av ezoqám. Zivis møndømbo-naním. Ngunuk moni mokho khasøkhasis menas mba mu:nqeitáz.

³ Yesu ngunuk sævam gu-omet, yaq äv gene-eín nqægo, “No unimanqatín nqazø-manqate. Ngunuk gigiap-av sævam, moni kandambá gu:nqeitáz, äv tiuká, av ezoqa ewaqape nøme, moni gi:nqeisumat. ⁴ Unimanqatín. Ndigu ezoqa nøme, moni kandakandá ginqeisumat. Geté ndigu moni nøme kopoav-qapí ndizøgó. Geté ngunuk ngæmam, viní. Ndugu moni ate gimbbøgoam, sùgumu-áb. Nøme mbaín, tuqa yage nonqo.”

Mbumbukiam-qa khoev tøsoqa, Zelusalem taon-te ndøgo
(Met 24:1-2; Mak 13:1-2)

⁵ Ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa khoev-qa yaq-te, äv gini-manqatám nqægo, “Mbumbukiam-qa khoev mbomambá tantáv. Nandi kandakanda qaniqaním giniwævém. Neka gigiap qaniqaním gimbbø-fegém, gigiap ndøgo, ezoqa Mbumbukiam-te etoam matev gi:goam.”

Geté yaq Yesu gezø-qavøiu, ⁶ “Khøuwa ndømø-fakház. Yaq nqanek khoev ate ndægo, ndozoqeivi, manqei-té qamø-khakhandám. Nandi kopo nøme, nandi nøme-te, gó:zaveák.”

Viniv vinivinimba tøfakhanam
(Met 24:3-14; Mak 13:3-13)

⁷ Yaq ndigu Yesu gimbo-bevøpem, “Nøméndim ezoqam. Matev nandav, qoqote-manqatam, gekha khøuwā qanéfakhān? Neka andé gekha matev me nitíqeivím, ni tötinøten, av nqægo, nqanek matev avønín gëfakhān?”

⁸ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Gø:feazoát. Soqain ndøgo, zo ezoqa titubam. Ezoqa kopoáv, noqá iz-té gindú-okhoát. Ndigu ezoqa äv gizømbé-manqatát nqægo, ‘Ezoqa, nó’, ó, ‘Khøuwa møndø-fakház.’ Geté zo ndigu zøpaév. ⁹ Nakhag neka nøfeap kandakanda-qa yaq-te tozo-ewagat, yaq zo møe ndøgonëmát. Matev av nqægo, bugukkhokhof ndøkho-fakhanám. Geté manqei-qape-qa vaev, zuá.”

¹⁰ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Manqei nøme, manqei nøme namba, nakhag ndøgoát, neka kawa ezoqa nøme-qa bawan, kawa ezoqa nøme-qa bawan namba, vønøfeapát, ¹¹ neka manqei nøme-te, manqei vøkukuvøemát. Manqei kukuvøem kandakandá. Neka manqei vinivinimba-te, ifin matev neka enqoni soqøsoqa ndøfakhanám, neka matev kandakanda møe-us neka yan-te khakhatap kandakanda vøfakhanám.

¹² Geté nqanek matev ate ndægo, okhokho-té qanø-fakhanám. Zo ezoqa ndøkhae-gavemat neka matev soqøsoqa vøzø-matønnumát. Ndigu zo manqa ovøyam-té ginø-abumát, Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te ndøgo, neka zo ndimbula-te vønqeisumat. Neka no zapaya, zo megetapak neka kawakawa-za-qá megege-té ginø-abumát. ¹³ Matev av nqægo tøfakhanam, yaq zo kopømbaqapé, ndigu ezoqam Manqat Mbomambaqape zøtè-zømesimát. ¹⁴ Geté zo naqanøká ndøfogøëmém, av nqægo, zo andé gekha manqat me zozø-qavøitát. ¹⁵ Zapa ndøgo, manqat eqeieqei neka matavap loloakh, nø nøzø-etoumát. Yaq zogi qaqa ezoqam, kopømba mbaín, zoqa manqat tiqavøitát neka vøzø-nqagimát.

¹⁶ Até zogí zovøndipakhá-ya neka namba-qaniap neka zokeza ezoqam neka zofuap, segezó-qambúz, neka zo ezoqa nòme vòzitāg. ¹⁷ Ezoqa ewaqape zo gésanqabát, no zapaya.

¹⁸ Geté zoqa kawa-te, izum ate nandizombi:gu, kopo gezó-nasinimák. ¹⁹ Zo fógofógakh ndøwaniáp. Yaq zo khandi zomøndapém.”

Zelusalem taon ngi-wat-qa yaq-te

(Met 24:15-21; Mak 13:14-19)

²⁰ Yaq Yesu manqat nòme gezó-ein, “Zo nakhag ezoqa tozo-zømet, ndigu Zelusalem taon uni ti:khawaget, yaq zo sòzøté-zøtéž, av nqægo, ndøgo avønín gésoqá. ²¹ Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa ndigu Zudia plovins-te tiyagat, manqei popotap-té giabenø-khokhóž. Neka ndigu Zelusalem taon-te tiyagat, taon ya be-ivøvém. Neka ezoqa ndigu bavokho to:yagat, taon-te betøndò-ž. ²² Nginik khøuwa, Mbumbukiam-qá yaq qavøiwat khøuwá, ezoqa manqá-zapazapa gi:goam. Yaq Mbumbukiam-qa Manqat ate ndægo, gemø-unimanqatín, taqa yaq-te ndøpeawap. ²³ Ta khøuwa-te ndøgo, ti-te ndigu unimé-soqá, sakheis emu-us ndigu neka nakhei tete ndizøloge. Yage fógakh-qape ndøfakhán, nqanek manqei-te. Nginik bawan ezoqam, Mbumbukiam-qá qaqa ndøqeivím.

²⁴ Zu ezoqa nòme, nakhag kaiya-té ginó-pakhaetát, neka nòme vòzø-geagimāt, manqei vinivinimba-te sasa ndø-itubāt, manqei-qape-te ate nqægo. Yaq Zelusalem taon, bawan vini-ak ndøtokhonumát, atema bawan vini-ak-gi khøuwa vømø-nasiním.”

Yesu nango tendoqavan

(Met 24:29-31; Mak 13:24-27)

²⁵ Yaq Yesu manqat nòme gezó-ein, “Khøuwa neka løvøyak neka nduku, matev vinivinimba zøfakhanám. Neka manqei-qape-te nqanek, bawabawan vinivinimba gó:bevøpém neka møe vøgonēm. Zapa ndøgo, ndaola-te ndøgo, khamøe kandakanda ndøvumøemát. U-ús. ²⁶ Ezoqa møe khape tözømbe-khouwevat, matev kandakanda nòme-qa timbøe-kewagat, manqei-qape-te tøfakhanam, yaq bøi zøgugimát. Até ndøgó-a, gigiap yan-te nqo-go, vøkukuvøem. ²⁷ Yaq ezoqa, Ezoqam-gé Yo ndø-ometám. Khaiya ozoz-té genøgeáv. Bazafógakh-ús neka waev-qape-ús.

²⁸ Matev av nqægo tøngazøngazam, zo sège-fógofógakhæzám. Kawa mba zotó-eqá. Zapa ndøgo, zo Mbumbukiam avønín génqovotáz.”

Fig tae-qa yaya etæ manqat

(Met 24:32-35; Mak 13:28-31)

²⁹ Yaq Yesu yaya zø-etá, gezó-ein, “Zo fig tae o gekha tae nòme zóqeivát. ³⁰ Zo qazo-qeivimin, esokho qaqa bamin, yaq zo mòzøte-zøtežín, wavam khøuwa avønín. ³¹ Yaq matev até kopó. Zo nqanek matev tozo-qeivimat, tøfakhanumat, av no qazømbe-manqatam, yaq zo sòzøté-zøtéž, Mbumbukiam-qa Megeat Matev avønín géfakhán.

³² No unimanqatín nqazø-manqate. Ezoqa nòme, ndakin ngiyage, naqanøká gépakhaezák. Até géyagát, atema ta khøuwa-te ndøgo, nqanek matev ate ndægo vømú-fakhanām.*

21:16 21:16 Met 10:21-22   **21:22** 21:22 Jer 5:29; 46:10; Hos 9:7   **21:24** 21:24 Psa 79:1; Veve 11:2   **21:25** 21:25 Isa 13:10; Ezek 32:7; Joel 2:31; Veve 6:12-13   **21:27** 21:27 Dan 7:13; Met 26:64;

Veve 1:7   * **21:32** 21:32 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndego Mbumbukiam-qá khoev ngi-wat-qa yaq-té abete-manqatám, neka gekha matev vinivinimba nòme ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo tøfakhanam.

³³ Yan neka manqei-qape ndòmø-navoém. Geté noqa manqat, gemó-navoemák.”

Aiyá qabizigú, soqain ndøgo, ni khakheinøpøteav tøgoat

³⁴ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Aiyá qagó. Zo manqei-qape matev-te, kawa ndøvðá, kopømba ande av ibøkha soqa izam matev neka qakeza yage-qa yaq-te khape toqote-fofogeapat. Soqain ndøgo, ta khøuwa ndøgo, zo ande ka me tözøte-ndap. ³⁵ Nqanek khøuwa, ezoqa ewaqape-té qanøfakhán, nqanek manqei-qape-te ngiyage. Nakhamas-té.

³⁶ Zo oskia mo:feazoát. Gèguligulim, av nqægo, nqanek matev ate ndægo tøfakhanam, zo bazaføgakh-us tözøté-wanim, yaq vaev Ezoqam-ge Yo-qa megemege-te vozotó-wán.”

³⁷ Ta pula-te ndøgo, khøuwa ate qæpavpavemam, Yesu ezoqa Mbumbukiam-qá khoev-té gene-zømesimám. Yaq qakhagusin ndøgo, ndego Zelusalem taon, gè-ivavín. Yaq lovølova, Oliv manqei poyat-té gemøbuvín. ³⁸ Yaq qanaqanus qando-pavein, ezoqa ewaqape, Mbumbukiam-qá khoev-té ginøzavín, lovølova-ús, Yesu-qa manqat vømø-yogemin.

22

Yesu gimbo-voqoem

(Met 26:1-5; Mak 14:1-2; Zion 11:45-53)

¹ Zu ezoqam-qa khøuwa kandambaqape, Pasova ndimbo-akhayam, ndøgo flawa poponøvemav gilouzatun, avønin qagoám. ² Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, Yesu laelae-qá nakhoa mbovawém. Geté ndigu poeveáv, ezoqa ewaqape-qa bøi-te timøvøinam. Zapa ndøgo, ndigu ezoqam-qá møe ndøgoám.

Zudas Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda namba, manqa gikopo-nem, Yesu tiqa zenda-te teve

(Met 26:14-16; Mak 14:10-11)

³ Yaq Zudas, iz nøme Iskaliot gimbo-akhaemam, ndego Yesu-gi paev ezoqa tuelv gegoam, Saitan mbøi-ón. ⁴ Yaq Zudas até gendego, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam-gi megetapak-té genøwáv, ti namba manqa vømø-khakheinømem, Yesu tiqa zenda-te ande áv kenévé.

⁵ Ndigu teqa manqat giyogem, yaq ndigu khanakhanákh, neka te-te moni etoam manqat vøkhakheinømem. ⁶ Yaq Zudas tiqa manqat gè-unimanqatín. Yaq khøuwa eqeieqei-qa mo:kewagám. Yesu ezoqa ewaqape-te ande áv khambøé-løvüz, yaq tiqa zenda-te ndøgo tenévé.

Yesu-gi paev ezoqa menas, Pasova lou gimø-khakheinømem

(Met 26:17-25; Mak 14:12-21; Zion 13:21-30)

⁷ Zu ezoqam-qa khøuwa kandambaqape gimø-khantøzem, ndøgo flawa poponøvemav gilouzatun, neka Pasova lou loge nonqo sip nakheis vøzitagatun, ⁸ yaq Yesu Pita neká Zion, tèkhofotáz, gezø-ein, “Pasova lou zomø-khakheinømém, ni tizimølog.”

⁹ Yaq gimbo-einim, “Gé, qoqa poev gekhám? Ni gekham-té qeimø-khakheinømēm?”

¹⁰ Yaq gezø-qavøiu, “Zelusalem taon-te tozomø-oz, zo ezoqa zó-ometám. Ibøkha ndø-egatét. Yaq zombó-paevém, atema khoev-te vømø-øn. ¹¹ Yaq ta khoev ndøgo, khoev eve áv qazømbøé-einim nqægo, Nømendim ezoqam, áv geqande-beváp nqægo: Khoev kouwat gekham-té qágo, ma nogi paev

ezoqam namba, Pasova lou teimølog?" ¹² Yaq ndego zo khoev kouwat kandambaqape mé:zòmás, khoev ova ndo:go. Qonam nonqo neka lou-qase khakheitáp. Yaq zo lou ndógo tozomø-khakheinømém."

¹³ Yaq ndigu gizav, matev av timiqeivím, av Yesu gezømbe-ein ndægo. Yaq ndigu Pasova lou vømø-khakheinømem.

Evezøza-qa lou loge matev ande qæfakhan
(Met 26:26-30; Mak 14:22-26; 1 Ko 11:23-25)

¹⁴ Yaq qakhagus ndøgo, lou loge khøuwa iz gimø-khantaz, Yesu tegi u-anim namba, tinøpindám ndógo, lou loge-te vøqonav. ¹⁵ Ndego av gezømbe-ein nqægo, "No nqosøgeap banøndáp. Geté noqa poev kandambaqape, nqáneq gagoám. Nqaneq Pasova lou bízikhæológ, zo namba. ¹⁶ No nqazø-manqate: No Pasova lou nøme, naqanøká nomølogák, atema Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, matev ate ndægo vømø-unimanqatín, ndøgo Pasova lou loge matev kha-mba ndømbo-ove."

¹⁷ Yaq Yesu izam nonqo ndøndáp, waen-ús, Mbumbukiam-te ike manqat vø-ein, yaq gezø-ein, "Møzondapém. Yaq søzøtumú-izumít, zo ate ndøzøte:go. ¹⁸ No nqazø-manqate: No waen tae nanga-qa et, nqawa naqanøká nø-izák, atema Mbumbukiam-qa Megeat Matev vømøfakhán."

¹⁹ Yaq taqa zita-te, Yesu flawa ndøndapáz, Mbumbukiam-te ike manqat vø-ein, sasa ndømbegim, ekeza paev ezoqam vøzø-etoam, gezø-ein, "Nqaneq noqá khá, zo nqazø-etoumit. Matev av nqægo até vøgó. Yaq no zonømbé-matavupát."

²⁰ Yaq matev até kopó, lou loge qamezømbe-navøem, Yesu izam nonqo ndøndáp, waen-ús, gezø-ein, "Nqaneq waen, Mbumbukiam poev ndakinák mé-unimanqatín. Noqá kóuk gené-unimanqatín, ndøgo zo zapaya tøwa.

²¹ Geté. Nqáel! Ezoqam ndego, ma nogi qaqa ezoqam-qa zenda-te teve, ngégo, nqaneq lou loge-te nqazi-qonøve. ²² Ezoqam-ge Yo ndønáním, av Mbumbukiam-qa poev ndægo. Geté ndego møndø-soqoév, ndego ezoqam, ma nogi qaqa ezoqam-qa zenda-te teve."

²³ Yesu nqaneq manqat ge-ein, yaq ekeza paev ezoqam ekeza mokho-mba, av ginibønd nqægo, "Eisa, ni mokho-te matev av nqægo, gekha ezoqám ndómatanám?"

Megeat Matev eqieqei-qa yaq-te

²⁴ Yaq Yesu-gi paev ezoqam-qa mokho-te, ponqombap matev ndøfakhán. Tini-ponqombupát ndógo, ti mokho-te, iz akhae kandambaqape, gekha ezoqám ndógo?

²⁵ Yaq Yesu gezø-ein, "Bawabawan-gi kawakawa-za, ezoqa gètøkhonøzát. Yaq nginik megetapak, ekeza kha, keoge ezoqa eqieqei me:vewé. ²⁶ Geté zo mokho-te, matev av nqægo bègó. Gekha ezoqám ndego, zo mokho-te iz kandambaqape tegoat, ndego yá be-khapelavøqase-év. Neka gekha ezoqám ndego, megeat ezoqam tegoat, ndego yá be-zoge-tøke-ezoqam-év. ²⁷ Gê, ezoqa kandambaqape ákenego? Ndégò, lou-qase-te ndemia, ó, ndégò, lou ndeyogimit? Zo møzøte-zøtéZ, ezoqa kandambaqape ndégo, lou-qase-te teqotat. Geté no zo mokho-te, zogé sasae ezoqám.

²⁸ Zo nó namba zi:goám. Neka zo no nõuvõnateáv, matev fõgõfõgakh qanõ-fakhanumam. ²⁹ Yaq nakémbá. No zo Megeat Matev nõzõ-etoám, kopõmba av-té, Tat no Megeat Matev genõmbe-etoam. ³⁰ No kawa iz tæmõndap, zo noqa lou-qase-te, lou zologát neka ibõkha vozó-izumát, no namba, neka zõkeza kawa ezoqam-qa qonam nonqõ-te vozotó-qonavát, neka Izlael khagua bawan tuelv vozozõmbó-kawaeztát.”

Yesu Pita gembo-võndõyam, ndego teqa yaq-te to:nawam

(Met 26:31-35; Mak 14:27-31; Zion 13:36-38)

³¹ Yesu Pita áv gembõ-eín nõægo, “Sáemon, Sáemon. Nqáe! Saitan Mbumbukiam zo khamasim-qá yaq-té gembõevíám. Ndego zo andé wit me mé-evém, tag võkhofovõém. ³² Geté no, nõguligulím, qo zapaya, Saemon. Qoqa unimanqatin, betaqa-návõém. Yaq nõqawa toqotõndo-qambuq, qafuap võzõtóké. Yaq tiqa unimanqatin bezõmbë-fõgakh.”

³³ Geté Pita gembo-qavõiu, “Evézõza. No kopõmbá. Ndimbula-te sáenáv, qo namba, neka sizimú-pakhaén.”

³⁴ Yaq Yesu gembo-ein, “Píta! No nõqataqá-manqate. Nqægo lova, kokolok naqanóká gé-ogeayák. Qo noqa yaq-te, nõdqotõkhæ-nawám. Misiká toqoto-nawam. Av qoqoté-manqatát nõægo, ‘No ngenek ezoqam nõtenõtenák.’”

Yesu-gi paev ezoqam bèto-khakheinám

³⁵ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezõbevap, “Ta khõuwa-te nõõgo, zo qækhofosam, yaq no av qazõmbe-ein nõægo, moni neka moqos neka tamak nõõ-upõgím, yaq ge zõ, gigiap mbain mozógoam?”

Yaq gindu-qavõinam, “Mbain. Ni kopõmbá qeigoam.”

³⁶ Yaq Yesu gezõ-ein, “Qanimáv. Geté ndakin viní. Gekha ezoqám ndego, moni nõqesam nonqo timbogoat neka moqos võmbõgoát, bètonqoatét. Neka gekha ezoqám ndego, nakhag kaiya mbain tõgoat, ndego ekeza ndabua nõme, yà bewi. Yaq moni ndigu teqas, nakhag kaiya mé:wí. ³⁷ Mbumbukiam-qa Manqat áv qane-peawáp nõægo: ‘Ndego pepen ezoqam me:vewém.’ No nõqazõ-manqate. Nqanek manqat bè-unimanqatin, nõ mokho-te. Unimanqatin. Gekha manqát nõõgo, noqa yaq-te nõõpeawap, avõnín géfakhán.”

³⁸ Yaq Yesu-gi paev ezoqam gindu-einim, “Evézõza. Nqáe! Nakhag kaiya menas nõginik.”

Geté ndego gendo-ein, “Ság. Tiá.”

Yesu Oliv manqei poyat-te gemõ-guligulim

(Met 26:36-46; Mak 14:32-42)

³⁹ Taqa zita-te, Yesu Zelusalem taon, gè-iváv. Yaq Oliv manqei poyat-té genõwáv, av oskia ge:goam, neka tegi paev ezoqam võmbõ-paevem.

⁴⁰ Yaq gimõfakhaz nõõgo, ekeza paev ezoqam áv gezõmbe-eín nõægo, “Zo bazafõgakh-qa, gèguligulím. Soqain nõõgo, khamasim matev tõndowav zo-te, yaq zo zõ-o:áz.”

⁴¹ Yaq ndego sègeziváv, elavõqase nõme võwav. Atap ande av nõægo, nandi toqo-ogizo, timõ-bõiaz. Yaq ndego katuk nõdõmõkuí, võguligulím.

⁴² Av gene-guligulím nõægo, “Tát! Qo taqa-põovat. Nqanek nõqosõgeap kandambaqape, nõõgo ande ibõkha khaqain-qape me tõnõmbe-fakhan, ambá qõndapín. Geté matev áv tabete-fakhán, av qoqa poev nõægo. Ambá nõõgo, av no nõqanõmbe-poev.” ⁴³ Yaq yan-te nõõgo, enzol ezoqam nõovís, bazafõgakh võmbõ-etoam. ⁴⁴ Yesu mbõni vaev kandambaqape nõõndáp.

Yaq ndego bazafɔgakh-us nɔme mba mo:guligulim. Tata andé kóuk. Sège-lanqavám, manqei-te.

⁴⁵ Yesu guligulim qamɔmbɔeva, ge-itan, tegi paev ezoqam-te gevesez, yaq áv genezómét nqágo: Gèsɔmbíám. Bazafɔgakh gèzɔ-navòém. Zapa ndógo, ndigu mbɔni vaev matev khápe zɔmbe-khouwév. ⁴⁶ Yaq Yesu gezɔ-ein, “Zo gekha zapá, venanqei mba ndozo-sɔmbiit? Mòzosúz. Neka gèguligulim. Soqain ndógo, khamasim matev tɔndowav zo-te, yaq zo zɔ-o:áz.”

Yesu mɔvɔiwat-qa ginduzav

(Met 26:47-56; Mak 14:43-50; Zion 18:3-11)

⁴⁷ Yesu ate av-té manqat ge:manqatam, yaq nqáe! Ezoqa bawan-qape tɔnɔfákház. Ndigu Zudas ndɔ-itubavún, ndego Yesu-gi paev ezoqa tuelv nɔme gegoam. Yaq ndego até gendego, Yesu-té genɔwáv, vɔngenɔtam.

⁴⁸ Yaq Yesu gembo-ein, “Zúdas. Gè, qo Ezoqam-ge Yo ngenɔtam-ús, qaqa ezoqam-qa zenda-te nqoqoveet?”

⁴⁹ Yaq ndigu ezoqam, Yesu namba gi:goam, go:matɔvemem, ande gekha matev me ndɔfakhán, yaq áv gimboe-einim nqágo, “Evézɔza, nakhag kaiyá ndɔtízitag?” ⁵⁰ Yaq paev ezoqa nɔme, até gendego, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, tege sasae ezoqam, nakeamo gea vɔmbókawa.

⁵¹ Geté yaq Yesu gezɔ-ein, “Ság. Matev av nqágo tɔnév.” Yaq Yesu teqa gea gèmbokhanáz, nango vɔmbɔ-eqeieqei.

⁵² Yaq Yesu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam neka Zu megetapak nɔme, ndigu mɔvɔiwat-qa gigeavun, áv gezɔmbe-ein nqágo, “Ge zɔ, no pepen ezoqam zɔténæmbem, nakhag kaiya neka ndawa-us qazogeavun?” ⁵³ No khòuwa ate qæpavpavemam, Mbumbukiam-qá khoev-té qæqoám, zo namba. Geté ndógo, zo no kha khanɔzéáv. Geté ndakin, zoqa khòuwa qanimav-qape mɔndɔ-fakház. Kawa matev, bɔivun-qá bazafɔgakh ndɔndáp.”

Pita Yesu-qa yaq-te go:nawam

(Met 26:57-58, 69-75; Mak 14:53-54, 66-72; Zion 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Yaq ezoqam ndigu gigeavun, até gindigonem, Yesu vɔ-mɔvɔinam, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-qa khoev-te sasa ndɔ-ituum. Pita até gezɔpavát. Andé qámbá gendopavam. ⁵⁵ Khoev-te gimɔfakhaz, yaq uta mokho-te ndɔugu, gɔinam mɔndɔ-lɔvutám. Yaq Pita tenɔqóm ndógo, ti namba, ndigu gɔinam-te gigonavam. ⁵⁶ Sasae mbasɔnakam Pita gu-omet, gɔinam waev-te geqotam, yaq ndugu gèwawám, gundu-ein, “Até ngenék-a, Yesú namba me:goám!”

⁵⁷ Geté Pita gò:nawám, gendo-ein, “Ngolam, no nandev ezoqam, nɔtenɔtenák.”

⁵⁸ Yaq khapé outɔpɔtéáv, ezoqa nɔme Pita tɔnɔ-ɔmèt, gembo-ein, “Unimanqatín. Até qó-a, qo tigi ezoqám.”

Geté yaq Pita gendo-qavɔiu, “Khanánqa. Av taoká. Nó mbá.”

⁵⁹ Andé mɔi-mbá sege-auwám. Ande av wan awá ndægó, ezoqa nɔme tɔándɔwáv, gendo-ein, “Unimanqatín. Mɔtenɔtén. Ezoqa nɔme ngének, Yesu namba ge:goam. Zapa ndógo, até ngenék-a, Gelili plovin-ák.”

⁶⁰ Yaq Pita gendo-qavɔiu, “Khanánqa. No nɔtenɔtenák, qo gekhá qoté-manqate.”

Yaq Pita ate av-té manqat ge:manqatam, kokolok tundi-ogeá.

⁶¹ Yaq Evezøza gèndoqambún, Pita vøwawam. Yaq Pita tembo-matøvé m ndøgo, Evezøza av gembøe-ein nqægo, “Nqægo lova, kokolok naqanøká gé-ogeayák. Qo noqa yaq-te ndòqotøkxæ-nawám. Misiká toqoto-nawam.”

⁶² Yaq Pita bavokhó genøfakhán, vømøvin. Eiv baza ùni mbøepós, ge-eivat.

Yesu otøotam vøe-vewem-a, vøzuim

(Met 26:67-68; Mak 14:65)

⁶³ Yaq ndigu vos keoge ezoqam, Yesu gimbo-kewagat, otøotam me:vewát neka vøzuat. ⁶⁴ Bøi ndabuá gimbøe-gutøvé m, vømbø-einim, “Qo Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam toqogoat, qotínø mánd, av nqægo, qo gekha ezoqám ndølavag?” ⁶⁵ Yaq ndigu ngenøgim manqat nøme kopoáv gimbo-manqatat.

Yesu Zu megetapak-te, manqa ge-ovøyam

(Met 26:59-66; Mak 14:55-64; Zion 18:19-24)

⁶⁶ Yaq qanaqanus qænqovat, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qá guguna manqat nømendim ezoqam neka Zu megetapak nøme tímønóváb. Yaq Yesu tiqá megemege-té ginø-ituím.

⁶⁷ Yaq gimbo-bevøpem, “Qonimbi-ein. Gé, qo Mesayá?”

Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No tæzø-ein, zo no ma zó-unimanqatinimák. ⁶⁸ Neka no zo bevap tæzøgo, zo ma zonó-qavøinamák. ⁶⁹ Geté avønín, Ezoqam-ge Yo Mbumbukiam-qá nakeamo zenda-té gemøqóm, ndego Bazaføgakh-Qape.”

⁷⁰ Yaq ndigu ate gi:goam gimbo-bevøpem, “Av tægoat ndægo, yaq gé, qo Mbumbukiam-gé Yø?”

Yaq gezø-qavøiu, “Manqat nándav, av zo ndøzøte-manqate. No tèntév.”

⁷¹ Yaq ndigu gi-einim, “Ság! Bøi vizu ezoqa nøme-qa bizivávém. Ni manqat ekeza tou-té qazinømbo-yogém.”

23

Yesu Pailøt-te manqa ge-ovøyam, ndego Lom gaman ezoqam

(Met 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Zion 18:28-38)

¹ Yaq ndigu megetapak ate gi:goam, até gindigonem, Yesu Pailøt-té ginø-ituím. ² Yaq ndigu manqa ndøsoøkuzømé m, Yesu-qa yaq-te, gimbo-einim, “Ni ngenek ezoqam av qati-ometám nqægo. Nigi bawan ezoqam-qá matavap ndø-enegimatún. Neka ngenek, ezoqa av gezømbe-manqatatún nqægo: Siza-te, ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape, teks moni be-ábám. Neka ngenek ekeza kha, Mesaya neka kawa ezoqam me:vewé.”

³ Yaq Pailøt Yesu gembobevap, “Gé, qo Zu ezoqam-gé kawá?”

Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Nándav, av qo ndoqote-manqate.”

⁴ Yaq Pailøt Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka ezoqa ewaqape gezø-ein, “No ngenek ezoqam, teqa manqa-zapa qeiviáv.”

⁵ Geté ndigu sekembá segembo-pouweám, av nqægo, “Ngenek ezoqa ge:zømesimatun, matavap ùni zømbe-ngi:tatún, ni Zu ezoqam-qa manqei-te ate nqægo. Gelili plovins-té gendongáz. Yaq ndakin nqanek Zelusalem taon-té gegó.”

Yesu Elod-te manqa ge-ovøyam

⁶ Yaq Pailøt nqanek manqat ge-ewag, ezoqa gezøbevap, “Gé, ngenek ezoqam, Gelili plovins-ák?”

⁷ Yaq Pailøt ge:-otev av nqægo, Yesu ta plovins-te ndøgo tendowāv, ma Elod gembo-kewagam, yaq ndego Elod-té genø-khofotáv. Zapa ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo, ngenek Zelusalem taon-té gegoám.

⁸ Yaq Elod Yesu ge-omet, ndego khanakhanakh kandambá. Zapa ndøgo, ndego omete-qa ndøgoám. Nupøkhn mbá. Ndego møndø-ewág, Yesu-qa yaq-te. Yaq ndakin, ndego umingiap matev qeivi-qa mbogoám, av Yesu ge:matønumam. ⁹ Yaq Elod Yesu bevap kandambá gembogoat. Geté ndego yaq manqat qavøiwateáv. ¹⁰ Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, até gegoám, Yesu-qa manqa vøøkuzømem. Manqat kandambá gimboe-møvømem.

¹¹ Yaq Elod ekeza nakhag ezoqam namba, Yesu otøotam me:vewém neka vøngenøinam. Ndigu kawa ezoqam-qá ndabua mbo-uzím, Pailøt-te nango sasa ndøkhofotøvem. ¹² Ta khøuwa-te ndøgo, Elod neka Pailøt, zifu matev ndøngazém. Geté bugukhokhof, ndigu qaqa zømbugoám.

Pailøt manqa gevøovam, Yesu tae mutui-te titøkewem

(Met 27:15-26; Mak 15:6-15; Zion 18:39-19:16)

¹³ Yesu Pailøt-te nango gindu-ituim, yaq ngenek Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka megetapak nøme neka ezoqa ewaqape ndømváb, ¹⁴ gezø-ein, “Zo ngenek ezoqam no-te qazøtøndo-ndafem, neka zo av ndøzøte-manqate av nqægo, ngenek ezoqam-qá matavap ndø-enegim, nqáe! No amba nømbøe-beváp, zoqa bøi-te. Geté no teqa manqa-zapa-qase qeiviáv, av zo manqa ndøzømbøe-møvømet. ¹⁵ Até Elód-a, teqa manqa-zapa-qase qeiviáv. Yaq nakémbá, ndego ni-te nango gendo-khofotav. Ngenek ezoqam matev-qaqase goneáv, ta zapaya tizi:laem. ¹⁶ Geté nakhag ezoqam bètøkho-feomém. Yaq sænqonqotáv.”*

¹⁸ Geté ndigu ezoqa ewaqape sùgumu-tøkúz, gindu-akhaemem, “Gèlaém nandev. Geté Balabas qonindó-nqonqotáv.” ¹⁹ Balabas ndimbula-té gunu-utavám. Zapa ndøgo, ndego Lom gaman ngeasam-qa mbogoám, ndøgo Zelusalem taon-te, neka ezoqa vølavao.

²⁰ Pailøt Yesu nqonqotøve-qa mbogoám. Yaq ndego ezoqa ewaqape, manqat amba zømbøe-eín, nango. ²¹ Geté ndigu sekembá sege-akhaemám, “Gèlaváo. Tae mutui-té qanø-tøkeó!”

²² Yaq ndakin Pailøt gèmbø-misiká, gezø-ein, “Gekha zapá? Ngenek gekha manqa-zapá ndøgo? No teqa manqa-zapa qeiviáv, ta zapaya tizi:laem. Geté nakhag ezoqam bètøkho-feomém. Yaq sænqonqotáv.”

²³ Geté ndigu ivøveáv. Sekembá sege-akhaemát, av nqægo, Yesu tae mutui-té geabe-tøkewé. Tiqa akhayam, Pailøt-qa manqat ùnime-tømbuá.

²⁴ Yaq vaev-te, ndego manqa āv tene-vøovám, av ndigu qazømbe-pøovam.

²⁵ Ndego ezoqam, ndigu qazø-pøovam, tefakhan, ndego ségezø-nqonqotáv, ndego Lom gaman ngeasam-qa gembogoam neka ezoqa vølavao, yaq ta zapaya ndimbula-te gi-utavam. Geté Yesu nakhag ezoqam-qá zenda-té genøvé, yaq ndigu matev bemømbø-matønømem, av ezoqa ewaqape poev qazømbe-goam.

Yesu ezoqa zitøge manqei-te gi-ituim

(Met 27:32; Mak 15:21; Zion 19:17)

²⁶ Nakhag ezoqam, Yesu taon bavokho gi-ituat, ezoqa ndø-ometám. Sailini taon-ák. Teqa iz Saemón. Ndego ambá Zelusalem taon-té genømatín. Yaq

23:7 23:7 Luk 3:1 * **23:16** 23:16 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqáneek: 17Pasova khøuwa kandambaqape-te, Pailøt ndimbula ezoqa kopo ndønqonqotavín.

ndigu até gindigonem, vø-møvøinam, Yesu-qa tae mutui vømbøe-veem, sasa ndøtøpøtøvem, teqa zita-te te-eqatet.

²⁷ Ezoqa bawan-qaqe kandambá, gimbopavat. Neka sakheis kopoáv, Yesu gëmbo-eivumát, neka ekeza savi vø-qambubumat. ²⁸ Yaq Yesu gëndoqambún, gezø-ein, “Zelusalem taon-ak, sakheis, zo noqá ndø-eivumít. Geté zo zøkezan-qa ndø-eivám neka zogi nakheis-qa vozó-eivám. ²⁹ Nqáé! Khøuwa ndømø-fakház. Yaq ezoqa áv giní-einím nqægo, ‘Sakheis ndigu, khanakhanakh mbá giabitiqú, ndigu sog ndigu neka nakheis mbain ndigu neka nakheis tiqa tete logemav ndigu.’ ³⁰ Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa olol vinivinimba, áv gimbøe-manqatát nqægo, ‘Niqá mumát qando-muvuvøém’ neka manqei popotap vømbø-einím, ‘Ni vøkhonám.’ ³¹ Nginik matev av nqægo ngimatønumit no-te, no kopømba ande av tae khandin me nqate:go, yaq ge zó ndozo-matavap, zo gekha matèv zøfakhán, zo kopømba ande av tae pakhapakha me ndøzøte:go? Matev unimé-soqá tøzøfakhan.”

³² Yesu gi-ituat, yaq até ezoqa menas nømé-a, vø-itubat, timøzitag. Ndigu pepen ezoqám.

Yesu tae mutui-te gitøkewem

(Met 27:33-44; Mak 15:22-32; Zion 19:18-27)

³³ Yaq ta manqei-te ndøgo gimøfakhaz, kawa-pakha manqei ndimbo-akhayam, ndigu Yesu tae mutui-té ginø-tøkewém, neka pepen ezoqa menas, vøtøkebam. Nøme ndego, Yesu-qa nakeamo zenda-té ginø-tøkewém, neka nømme ndego yogea zenda-te vøtøkewem.

³⁴ Yesu gi-pototumat, yaq áv gene-ein nqægo, “Tát. Tiqa manqa-zapa, qo sá betaqambo-navøém. Zapá ndøgo, nginik zøtezateáv, andé gekha matev me ndømatunumit.”

Gumu-tøkewem ndøgo, yaq nakhag ezoqam, teqa ndabua, kas me:otám.

³⁵ Ezoqa tiwaniapát ndøgo. Matev ndøqeivát. Geté Zu megetapak, Yesu otøotam me:vewém, gi-einim, “Ezoqa nømme gekhandi:ztam, yaq ndakin ekeza kha bekhandí, ngenek uni Mesaya-in tegoat, ndego Mbumbukiam geveatav.”

³⁶ Até nakhag ezoqám-a, otøotam me:vewém, waen khaqain-qaqe etoam-qa vømbøgonem. ³⁷ Yaq áv gimbøe-einím nqægo, “Qo Zu ezoqam-ge kawa toqogoat, qakeza kha qókhándí.”

³⁸ Teqa kawa-te, ova ndo:go, manqat ndøtøkeém. Av qane-peaupám nqægo, “Ngenek Zu ezoqam-gé kawá.”

³⁹ Pepen ezoqa nømme, ndego namba gi:tøkøbupam, Yesu otøotam me:veó, gëmbo-ein, “Gé, qo Mesayá? Av tægoat ndægo, qo qakeza kha qókhándí neka ni voqó-khandí.n.”

⁴⁰ Geté ndego pepen ezoqa nømme, namba gi:tøkøbupam, gëgugú, gëmbo-ein, “Gé, qo ndakin yaq-fia nqosøgeap kopo ndoqote-ndapet, av ngenek nge:ndapet, qo Mbumbukiam-te møe mbaín? ⁴¹ Ni nqanek yaq-fia nqosøgeap, nikeza manqa-zapa zapayá qazindapét. Geté ngenek ezoqam, manqa-zapa-qase goneáv.”

⁴² Yaq ngenek pepen ezoqam, Yesu gëmbo-ein, “Yésu. No gënøndo-matøvév, qo kawa iz toqomøndap.”

⁴³ Yaq Yesu gëmbo-ein, “No unimanqatín nqataqa-manqate. Nqægo khøuwa, qo no namba, Paladais manqei-té qazígoát.”

*Yesu ge-nanim**(Met 27:45-56; Mak 15:33-41; Zion 19:28-30)*

⁴⁴Yaq khøuwa ande av muin qandap, qamat atema khagus 3 oklok vøndap, manqei ate qægoam, bøvun ndønqeivøém. ⁴⁵Khøuwa waev sègembo-navøém. Neka ndabua ndøgo, Mbumbukiam-qa khoev mokho-te qafaleam, sège-keqavát. Livin-mbá qanumu-qatavát. ⁴⁶Yaq Yesu kandambaqapé sege-akhá, “Tát! Noge nqova, qoqá zenda-té qatøveét.” Ndego nqanek manqat gumu-ein, yaq gènaním.

⁴⁷Yaq ndego nakhag kawa ezoqam, nqanek matev geqeiv, ndego Mbumbukiam-qa iz ndø-eqá, ge-ein, “Unimanqatín. Ngenek ezoqam ndaføyamba-qapé.”

⁴⁸Yaq ezoqa ewaqape, matev qeivi-qa gindupindam, matev ndøgo giqeivim, qafakhanumat, ndigu savi mba ndøqambubám, sasa ndøzav.

⁴⁹Ezoqa ewaqape, ndigu Yesu gi:zøtez, ande qámbá gindu-waniapam. Até ndigu-a, sakheis, ndigu Yesu gimbo-pavavun, Gelili plovins-te ginduzav, matev vøqeivim.

*Yesu manqei ozu-te gi-oeinam**(Met 27:57-61; Mak 15:42-47; Zion 19:38-42)*

⁵⁰Yaq nqáe! Ezoqa kopo møndøgoám. Teqa iz Zoséf. Alimatea vemia-ák. Ndego Zu ezoqam-qá manqa ovøyam megeat ezoqá nømé. Ndego ezoqa mbomambaqapé neka ndaføyamba-qapé. ⁵¹Mbumbukiam-qá Megeat Matev-qa mo:kewagám. Ta khøuwa-te ndøgo, Zu megetapak nømé, manqat gikopo-nem, Yesu tilaem, ndego tiqa manqat unimanqatinteáv. ⁵²Yaq ndego Pailøt-té genøwáv, Yesu-qa kha-qa yaq-te vømømbō-viam. ⁵³Yaq gembotak, Zoséf até gendego, Yesu vøkoqoiu, tae mutui-te getøkewam, ndabua sasa me:løvønøvem, nandi nqa manqei-pakha-te vømø-utav. Ta manqei-pakha ndøgo, nandi giløtøzem, bugukhokhof løvøte ezoqa utøveáv. ⁵⁴Ta khøuwa ndøgo, Sabat gigiap khakheinam khøuwá. Yaq Sabat khøuwa avønín qagoám, tøngaz.

⁵⁵Sakheis ndigu, Yesu gimbo-pavavun, Gelili plovins-te ginduzav, ndigu Zoséf gèmbø-paevém, nandi nqa manqei-pakha vøqeivim, neka Yesu-qa kha áv kimí-utøvem. ⁵⁶Yaq khoev-te givesez, tae nanga etet sisip mbomømboma møkhaheinømém. Yesu-qá kha-te giam nonqó. Geté Sabat khøuwa é-møndøngáz. Yaq ndigu gèqovezát, av Mozes-qa guguna manqat qæ-ein.

24*Yesu løvøte-te gekhandi:v**(Met 28:1-10; Mak 16:1-8; Zion 20:1-10)*

¹Yaq Sande qanaqanus, lovølova-ús. Ndigu sakheis manqei pakha-té ginøzáv, tae etet sisip mbomømboma vø-upøgim, Yesu-qa kha-te giam nonqo gikhakheinumat. ²Yaq manqei-pakha-te gimøfakhaz, áv giniqeivím nqægo: Nandi ndigu nqa qætøkam, gèqambiním. ³Geté ndigu gi-oz, Yesu-qa kha qeiviáv, ndego Evezøza. ⁴Ndigu ate av-té matavap gimboe-aumat, yaq nqáe! Tiqa avønin-te, ezoqa menas sègefakház. Tiqa ndabua bøi sanqatøve-ús. ⁵Yaq ndigu sakheis, møe kandambá gigonem. Bøi manqei-té ginøvøogím. Geté ndigu ezoqa menas gindu-einim, “Gekha zapá, nqanek løvøte ezoqam-qa manqei-te, khandi ezoqam-qa ndozovawet? ⁶Ngenek

mbain, nqanek. Mòndø-khandí:v. Tozombó-matavap, manqat ndøgo gezø-ein, zo namba Gelili plovins-te gegoam? ⁷ Ndego āv gene-ein nqægo, 'Ezoqam-ge Yo, manqa-zapazapa-us ezoqam-qá zenda-té giabenø-veém, neka tae mutui-te bētøkewem. Geté khøuwa timømbø-misika-ez ndøgo, ndego nqawa ndøkhandí:v.' "

⁸ Yaq ndigu sakheis, nqawa tinø-matøvemém ndøgo, av Yesu manqat gezømbe-manqatam. ⁹ Yaq taon-té ginøqaváz, Yesu-gi paev ezoqa ileven neka paev ezoqa nøme, manqat vømøzø-ein. ¹⁰ Sakheis ndigu, Yesu-gi u-anim manqat gizø-ein, ngínik: Meli, ndugu Magdala vemiyav-ák, neka Zoanā, neka Meli nømu, ndugu Zems-gu evo, neka sakheis nøme vøgoam, ti namba. ¹¹ Geté ndigu paev ezoqam, sakheis-qa manqat gèqavotøvé. Ti-te ndigu, tiqa manqat, mokho mbain. ¹² Geté Pita até gendego, manqei ozu-té genøteít. Yaq nandi nqa mokho-te gemø-fakhanam, ndego ndabua mba ndøqeív. Ezoqam mbain. Yaq nangó genøqaván. Matavap mba ndø-aumát, ande gekha matev me ndøfakhan.

Yesu tegi paev ezoqa menas gezøfakhan, ndigu Emaus vemiyav-te gi-apat (Mak 16:12-13)

¹³ Yaq nqáe! Ta khøuwa kopo-te ndøgo, Yesu-gi paev ezoqa menas nøme, Emaus vemiyav-té ginø-apat. Yaq Zelusalem taon-a, yaq Emaus vemiyav, taqa atap ande āv ileven kilomitá ndægó. ¹⁴ Nakhoa-te gi-apat, manqat ndøgo tini-manqatát, matev ate ndægo, ande āv khanéfakhan. ¹⁵ Ndigu ate av-té, nakhoa gi:geveat, manqat vømanqatat-a, matavap vø-aumat, yaq Yesu ndowáv, namba sasa me:zav. ¹⁶ Geté ndigu matavapøteáv, ndego. ¹⁷ Yaq Yesu gèzøbeváp, "Zo gekha manqat zøtè-manqatet, nqanek nakhoa nqazo-geveet?"

Yaq ndigu sègewán. Avus-mba zøvøovøém. ¹⁸ Yaq ezoqa kopo, iz nqam-bogo Kleopas, āv gembø-ein nqægo, "Ezoqa ewaqape mokho-te, Zelusalem taon-te gipindam, qo mbá atoqogó, emanqat yogeav ndoqogo, matev ndøgo qafakhan, ndakin khøuwa-te."

¹⁹ Yaq Yesu gèzøbeváp, "Gekha matèv ndøfakhan?"

Yaq gindu-qavøinam, "Yesu-qá manqat niti-manqatét, ndego Nazalet vemiyav-ak. Ndego Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam ndøgoám. Teqa manqat neka matev bazaføgakh kandambá. Ezoqam nekā-e, Mbumbukiam, ndego eqeieqi me:vewám. ²⁰ Geté Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka nigí kawakawa-za nøme, Lom gaman ezoqam-qá zenda-té ginøveém. Yaq tiabiti-laém. Yaq ndigu tae mutui-té ginø-tøkewém. ²¹ Geté ni āv qati-matavupám nqægo: Ezoqam ategó ndego, ni Izlael ezoqam tenqovotan. Geté matev viní qafakhan. Ndakin khøuwa mòndømø-misika-éz, nqanek matev qafakhan. ²² Neka nøme nqáne: Nigi sakheis nøme, nqova nindáf. Nqægo qanaqanus, manqei-pakha-te gi-apat, ²³ ndigu teqa kha qeiviáv. Yaq ndigu ginduqavaz, āv ginimbi-ein nqægo, 'Ni umingiap niqeiám. Enzol ezoqam nizømét. Neka ndigu enzol ezoqam, āv ginimbi-ein nqægo, ndego mòndø-khandí:v.' ²⁴ Yaq nigí ezoqa nøme ndøzáv, manqei-pakha-te ndøgo. Yaq matev āv timiqeivím, av sakheis gi:manqatam. Geté ndigu ometeáv, ndego."

²⁵ Yaq Yesu ndigu ezoqa menas gezø-ein, "Ge zò, mokho ndapeáv? Zo zuā zøtè-bevupit, manqat até ndægo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gi:manqatam? ²⁶ Neka gè, zo mokho ndapeáv, av nqægo, Mesaya ndego,

nqosøgeap betøkhæ-ndáp, yaq váev iz kandambaqape temøndap.” ²⁷ Yaq Yesu Mbumbukiam-qá Manqat zø-ovøyám, manqat ate ndægo, ekezan-qa yaq-te ndøpeawap. Mozes-té genøngáz, qamat, atema manqat ate ndægo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gimbøe-manqatam.

²⁸ Yaq ndigu Emaus vemíav gi:khatóat, yaq Yesu bugug áv gene-kewagám nqægo: Segë-gegevét. ²⁹ Geté ndigu áv gimbøe-viømém nqægo, “Qo ní namba bizi-gú. Gèkhagustét. Avønín gépøís.” Yaq Yesu namba me:záv, tíqa khoev-te vømøqonav.

³⁰ Yaq ti namba lou loge-te gíqonavam, Yesu flawa ndøndapáz, Mbumbukiam ike manqat vømbø-ein, sasa ndømbegim, vøzø-etoam. ³¹ Yaq ndigu bøi fea mba ndøkewág. Yesu khæ gèmatøvemém. Geté nqova mbaín, ndego tíqa bøi-te, sègezømbo-navøém. ³² Yaq ndigu ekeza mokho-mba gi-einim, “Unimanqatín. Níqa mokho-te, andé gøinam me me:wageapám, Yesu nakhoa-te manqat gini-manqatam, neka Mbumbukiam-qa Manqat-qa mokho vøenømand.”

³³ Yaq ndigu paev ezoqa menas, até gindigonem, Zelusalem taon-té ginøveséz, Yesu-gi u-aním ileven neka paev ezoqa nøme vøzømet, giwambupam. ³⁴ Yaq ndigu, ndigu ezoqa menas áv gizømbe-eín nqægo, “Unimanqatín. Yesu møndø-khandí:v, løvøte-te. Saemon-té gemøfakhán.” ³⁵ Yaq ate ndigu paev ezoqa menás-a, emanqat vøzømbē-votot, matev ande áv khazømbē-fakhan, ndøgo nakhoa-te, neka yaq ndigu Yesu ande áv kiní-matøvemem, flawa gembegim, gezø-etoam.

Yesu ekeza paev ezoqam gezøfakhan

(Met 28:16-20; Mak 16:14-18; Zion 20:19-23; Kel 1:6-8)

³⁶ Ndigu ezoqa menas, ate av-té manqat gi:manqatam, yaq nqova mbaín, Yesu sègefakhán, ti mokho-te, gezø-ein, “Sambí, zo-te.”

³⁷ Geté ndigu nqova zøndáf neka møe kandambá. Av gini-matavupám nqægo: Ngenek nqová. ³⁸ Geté Yesu gezø-ein, “Gekha zapá, zo nqova qazøndaf? Neka gekha zapá, zo ndozoto-nakeapet? ³⁹ Zenda tokhotapak neka geagim nonqo zonømbé-qeivím. Ezoqa nó. Kha zonø-khanøzømém. Yaq zo ndøzøte-zøtéz, av nqægo, no uní ezoqam-aním-ín. Nqova ndigu, bazag neka kha mbaín, av zo no ndakin nqazøte-nømende.”

⁴⁰ Yesu nqanek manqat gumu-ein, yaq ndego teqa zenda tokhotapak neka geagim nonqo me:zømás. ⁴¹ Ndigu khanakhanakh kandambá neka óu gimbo-matavupat. Geté ndigu zua me:nakát. Yaq Yesu gezø-ein, “Zo lou loge nonqo tøzógo, tæløg?” ⁴² Yaq ndigu até gindigonem, zonga-kha vesu vømbø-etømem. ⁴³ Yaq Yesu gèndáp, tíqa bøi-te ndøgo, vølog.

⁴⁴ Yaq Yesu gezø-ein, “No zo namba qazi-goam, mðezø-manqatám, av nqægo: Matev ate ndægo, noqa yaq-te, Mozes-qa guguna manqat-te neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa peawap-te neka Sams mokho-te ndøpeawap, sà befakhanám.”

⁴⁵ Yaq Yesu gè:zømesím, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat mokho bembøē-ndapem, ⁴⁶ gezø-ein, “Manqat áv qane-peawáp nqægo: Mesaya nqosøgeap kandambaqape bendáp, vønánim. Geté khøuwa tímømbo-misika-ez ndøgo, ndego nqawa ndøkhandí:v, løvøte-te. ⁴⁷ Yaq teqa iz-te, bawabawan ate ndægo, manqat áv tiabiti-zømesím. Ndigu Mbumbukiam-té giabenø-qambúz neka yaq ndego tíqa manqa-zapazapa vøzø-evøzám. Zelusalem taon-té giabenø-ngazém, nqanek.

⁴⁸ Zo matev ate ndægo, zøkeza bøí qazøte-qeivám. Yaq zo ezoqa zømé-zømesím. ⁴⁹ Nqáe! No zo Mbumbukiam-qá bazaføgakh nozøndó-khofotáv, av noqe Tat, manqa mbusa ge:ve. Zo nqanek Zelusalem taon-te, até vøgó, atema nqanek bazaføgakh vozøndapëm, ndøgo yan-te tøndovis.”

Yesu yan-te gegavig

(Mak 16:19-20; Kel 1:9-11)

⁵⁰ Yaq khøuwa nøme, Yesu ekeza paev ezoqam, Zelusalem taon bavokhó genø-itúb, Betani vemlav avønin-te vømøfakhaz. Yaq ndego zenda ndø-eqá, vøzø-guligulim. ⁵¹ Yaq ate av-té gezømbe-guligulimat, ndego sògo-zivatát. Mbumbukiam yan-té genø-eqeitát. ⁵² Yaq ndigu katuk ndømøkuí, vømbø-vizumem, Zelusalem taon-te sasa ndøqavaz. Ndigu khanakhanakh kandambá. ⁵³ Yaq ndigu khøuwa ate qæpavpavemam, Mbumbukiam-qá khoev-té gigoám, Mbumbukiam-qa iz vø-eqatam.

Manqat Mbomambaqape Zion gepeawam

Megeat Manqat-qase

Nqanek emanqat, Yesu-qa yaq-te, ndego Mbumbukiam-ge Yo, Zion ndøpeawám. Yesu-gi paev ezoqam tuelv, nøme ndégo tegoám.

Zion nqanek manqat, Yesu-qa yaq-te, ezoqa ewaqape nonqo ndøpeawám, manqei-manqei ate nqægo ndisokhoeapet. Ndego teqa emanqat ande ge:ngaz, ndógo tene-manqaté, av Yesu Eve namba oskia vøegoam-a, atema manqei-qape-te vøfakhan. Mbumbukiam ni ekezan-qa yaq-te, Keliso mokho-té genø-niveáz, ni teqa yaq-te, mokho bizí:ndapem. Zion nqanek manqat ezoqa ewaqape nonqo, ta zapaya nqánek gene-peawám: Ézoqa ewaqape, tiabiti-unimanqatinim: Yesu ndego Kelisó. Mbumbukiam-gé Yó. Yaq ndigu tiqa yage, teqá zenda-té giabenø-veém, neka te mokho-te, unimanqatin khandi betëndapem.

Yaq nakémbá, Zion manqat kandambaqape, ambá taqa yaq-te ndøgo tene-peawám, matev vinivinimba, Yesu gematønumam. Geté ndego manqat kandambaqape, Yesu-qá manqat-qá yaq-té gene-peawám, av ndego ezoqa emanqat vøzømbē-vototupam-a, vøe-zømesimam.

Manqat ndøgo, khandi nqani-etoam, qamø-ezoqam-ev

Nqanek Manqat, Yesu Kelisó

¹ Ibugukhokhof, manqei-qape khakheinøpøteav qagoam, Manqat ndøgo, oskia ndøgoám. Nqanek Manqat Mbumbukiam namba me:goám, neka ndøgo Mbumbukiam. ² Ngenek ezoqam, ngenek Manqat nqago, ndego Mbumbukiam namba oskia ndøgoám, ibugukhokhof, atema ndakin.

³ Mbumbukiam gigiap ate nqægo, te mokho-té genø-khakheinumát. Gigiap kopo mbaín, ndego te mokho-te khakheinøpøteav qagoam. ⁴ Te mokho-te, khandi ndøgoám. Neka nqanek khandi, ezoqam-qá wáev. ⁵ Nqanek waev bøivun-té qanuwaév. Yaq bøivun, kopømba mbaín, nqanek waev vøe-khoutáv.

⁶ Yaq ezoqa ndowáv. Mbumbukiam ndokhofotáv. Teqa iz Zión. ⁷ Ndego ezoqa zømesim-qa ndøgeavún. Waev-qá yaq-té gené-zømesím. Yaq te mokho-te ndego, ezoqa ewaqape, tiabiti-unimanqatinim. ⁸ Zion ndego ekezan, wáev mbá. Ndego ezoqa waev-qa yaq-te zømesim-qa mba ndøgeavún. ⁹ Ta waev ndøgo, unimanqatin wáev. Ezoqa ewaqape-té qanøwá. Nqanek waev, manqei-qape-té qanøfakhán.*

¹⁰ Ngenek ezoqam, ndego Manqat ndøgo, ndego manqei-qape-té gegoám. Ta manqei-qape, te mokho-té qando-fakhán. Geté manqei-qape ezoqam, gébi-nám. ¹¹ Ndego ekeza ezoqam-té genøgeavún. Geté ndigu khatoweáv. ¹² Geté gekha ezoqam ndigu, gikhatowem neka ndego vø-unimanqatinim, ndego iz zø-etoám. Ndigu kopømbá, gemø-Mbumbukiam-gí-nakheis-éz. ¹³ Nginik ambá av nqægo, evøndipakha-qā kouk-té o kha-qā poev-té o zivis-qā poev-té ginøqáz. Geté Mbumbukiam mokho-té ginøqáz.

14 Nqanek Manqat gëmø-ezoqam-év, ni namba vizimlyag. Ni teqa bazaføgakh neka waev mõiqréivím. Ndøgo Yo kopo-qá bazaføgákh neka wáev. Eve-té qandowáv. Te mokho-te, kuku matev neka unimanqatin manqat, møndømø-tová.

15 Zion ndégo tene-manqatám. Teqa yaq-te, ndego áv gene-akhá nqægo, “Ezoqam ngének, no qate-manqatam av nqægo: Ndego ezoqam, noqa zita-te tegeav, ndego no ùnime:løvumbám. Zapa ndøgo, no qaneav qagoam, ndego até gegoám.”

16 Teqa kuku matev-te, te mokho-te qamu-tóva, ni ezoqa ate nqazi-gu, kuku matev oskia zi-upøgimatún, miavmiav. 17 Mozes mokho-te, Mbumbukiam guguna manqat ni-etoám. Geté Yesu Keliso mokho-te, kuku matev neka unimanqatin manqat ndofakhán, ni-te. 18 Ezoqa kopo Mbumbukiam ometeáv. Geté tege Yo kopo, ndego ekezán, Mbumbukiám. Neka ndego Evé namba me:yagé. Ngének, gini-ovóyám, teqa yaq-te.

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ezoqa Keliso-qa yaq-te ge:zømesimam (Met 3:1-12; Mak 1:1-8; Luk 3:1-18)

19 Zu megetapak, Zelusalem taon-te ndøgo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqam neka Livai ezoqam ndøkhotofáz, Zion-te, vømømbō-bevøpem, av nqægo, “Gê, qo gekha ezoqám?” 20 Yaq Zion, ndego naopøteáv. Sègezø-eín, “No Mesayá mbá.”

21 Yaq ndigu gimbo-qavøinam, “Av tægoat ndægo, qo gekha ezoqám? Ilaizá?”

Yaq Zion gezø-qavøiu, “Mbaín. No Ilaizá mbá.”

Yaq gimbo-bevøpem, “Gê, qo Mbumbukiam-gê manqa vevezam ezoqám, ni nqazimbøe-keoge?”

Yaq ndego gendo-qavøiu, “Mbaín. No teoká ndego.”

22 Yaq ndigu gimbo-einim, “Av tægoat ndægo, yaq qo gekha ezoqám? Ni qavøiwat manqat batikhæ-ndapém, ni tømizømas, ndigu, ni ma gindi-khofotan. Gê, qo qakezan-qa yaq-te gekhá qoté-manqate?”

23 Yaq Zion gezø-ein, “No ndégo, ezoqam-qá manqa wág, leg-av manqei-te ndø-akhayam, av nqægo, ‘Evezøza-qa nakhoa é-mozoto-khakheinám.’ Av Aezaya, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, ge:peawam.”

24 Ti mokho-te ndigu, Zu megetapak gindu-khofotaz, nøme Felisi ezoqám. 25 Yaq ndigu Zion gimbo-bevøpem, “Qo Mesaya neka Ilaiza neka Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam goneav ndoqogo, yaq qo gekha zapá, ezoqa ibøkha iz ndoqozø-etoam?”

26 Yaq Zion gendo-qavøiu, “No ezoqa ibøkha iz, ibøkhá qazømbe-etoám. Geté zo mokho-te, ezoqam ngégo. Zo ndego zøtezøtezák. 27 Ezoqam ndégo, noqa zita-te ngegeav. Ndego no ùnime:løvumbám. No ezoqa khåpe nøte-khapelavøqase-én. Até nqanek sasae khapelavøqasé-a, no teqa tamak khofoe-te tæmbotøke, no kopømba mbaín.”

28 Nqanek matev, Betani vemíav-té qafakhán. Zoden kea yaq-keoqá, ta manqei ndøgo, Zion ezoqa ibøkha iz gezø-etoumam.

Yesu, ndego Mbumbukiam-gé Sip Nakhasám

29 Yaq khøuwa nøme qandopave, Zion Yesu ndø-omét. Te-té genømát. Yaq Zion ezoqa áv gezømbe-eín nqægo, “Ndé! Mbumbukiam-gé Sip Nakhasám. Ngenek manqei-qape ezoqam-qá manqa-zapazapa ndóndáp. 30 Ezoqam

ngének, no qate-manqatam av nqægo, 'Noqa zita-te, ezoqa ndøgeáv. Ndego no ùnime-løvumbám. Zapa ndógo, no qaneav qagoam, ndego até gegoám.'
³¹ No bugukhokhof ngenek nøtenateáv. Geté no qægeavun, ezoqam ibøkha iz nqazø-etoam, no nqáneq qatøndenáv, Izlael ezoqam gí:zøté, ezoqam ngenek."

³² Yaq nqanek matev-qa yaq-te, taqa zita-te qafakhan, Zion ezoqa áv gezømbe-manqatám nqægo, "No áv qateqeív nqægo: Yan-te nqo:go, Nqova Mbomambaqape ndovís. Andé kuvøkuvuam me me:løvuvavún, te-te vø:qom.

³³ No bugukhokhof nøtenateáv, ndego gekha ezoqám. Geté Mbumbukiam, ndego no gendo-khofotan, ezoqa ibøkha iz tæzø-etoumat, áv genenómánd nqægo, 'Qo ezoqam toqo-omet, Nqova Mbomambaqape te-te ndego tendovís, yaq te-te vø:qóm, ezoqam nándev. Ndego ezoqa ibøkha iz, Nqova Mbomambaqape-té genøzø-etoumát.'
³⁴ No mðeqeív, nqanek matev. Yaq no nó-unimanqatintét, av nqægo, ndego Mbumbukiam-gé Yó."

Yesu-gi bugukhokhof paev ezoqam

³⁵ Yaq khøuwa nøme qandopave, Zion manqei kopo-te ndøgo, nqawá genø-itán. Ekeza paev ezoqa menás namba me:goám. ³⁶ Yaq Zion Yesu geomet, gegeavun, ndego áv gene-eín nqægo, "Ndé! Mbumbukiam-gé Síp Nakhasám."

³⁷ Yaq ndigu Zion-gi paev ezoqa menas, nqanek manqat giyogem, até gindigonem, Yesu vømbø-paevem. ³⁸ Yaq Yesu gendoqambun, gezømet, gimbojavam, ndego áv gezømbe-beváp nqægo, "Zo gekham-qá zóvawet?"

Yaq gindu-qavøinam, "Lábai, qo gekham-té qoqó-qomat?" (Lábai, taqa manqa mokho, "Nømendim ezoqám.")

³⁹ Yaq gendo-qavøiu, "Zøtøndézäv. Zomøqeívím."

Yaq ndigu namba me:záv, vøqeívím, ma ge:qotam ndøgo. Ndøgo khagús. Khøuwa iz ande áv 4 oklók ndægó. Yaq ndigu Yesú namba me:goát, ate khøuwa vømøsinan.

⁴⁰ Ndigu ezoqa menas, Zion-qa manqat giyogem, yaq Yesu gimbo-paevem, ezoqa nøme Endlú. Saemon Pita-gé namba qawán. ⁴¹ Endlu Yesu ge-ivav, yaq até gendego, ekeza namba qawan-qa møváo, Saemon, vø-omet, gembo-ein, "Ni Mesaya ni-ometám, ndego Mbumbukiam manqa mbusa geve, tendokhofotav." (Nqanek manqat, Mesaya, Glik manqat-te, Keliso mbo-akhayám.)

⁴² Yaq ndego Yesu-té genø-itú.

Yesu Saemon ge-omet, yaq áv gembøe-eín nqægo, "Qo Saemon, Zion-ge yo, iz Sifas qá-akhaemát." (Sifas neka Pita, ndøgo mokho kopó, nandí.)

Yesu Filip neka Natanael gezø-akha, timbopavat

⁴³ Yaq khøuwa nøme qandopave, Yesu matavap áv genegó nqægo: Gelili plovins-té qatónáv. Ate av-té ge:mat, yaq ezoqam ndø-omét. Teqa iz Filip. Yaq áv gembøe-eín nqægo, "No qonøndó-páev."

⁴⁴ Filip, ndego Betsaida vemíav-ák. Até Endlu neka Pitá-ya, vemíav kopó. ⁴⁵ Yaq Filip Natanael ndø-omét. Gembo-ein, "Ni ndego tei-ometám, Mozes neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gi:peaomem, teqa yaq-te. Ndego iz nqambógo, Yesú. Zosef-gé yó. Nazalet vemíav-ák."

⁴⁶ Geté Natanael gendo-ein, "Gé, Nazalet vemíav-te, matev qanimav kopo ndófakhan? Géfakhanák."

Yaq Filip gendo-qavøiu, "Qotøndéqäv. Qakeza qó-omét."

⁴⁷ Yesu Natanael ge-omet, gegeavun, yaq teqa yaq-te āv gene-eín nqægo, “Ngé! Ngenek unimanqatin Izlael ezoqam. Te mokho-te, khavozam mbaín.”

⁴⁸ Yaq Natanael Yesu gembobevap, “Ge qô, no āv khoqotéqateq?”

Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Filip qo okhokho-té genøqa-eín. No é-møeqamékh, fig tae guzuguzu-te qoqoqotam.”

⁴⁹ Yaq Natanael gemo-qavøiu, “Nóméndim ezoqam. Qo unimanqatin Mbumbukiam-gé yó. Qo ni Izlael ezoqam-gé kawá.”

⁵⁰ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Qo ndøgo toqote-unimanqatin, no av qataqambe-ein nqægo, ‘No ē-møeqamékh, fig tae guzuguzu-te qoqoqotam.’ Geté qo matev uni kandakanda-in nøme ndøqoqevít.” ⁵¹ Yaq Yesu manqat nøme gemo-ein, “No unimanqatin nqazø-manqate. Zo yan mboqoat zøqevím. Yaq Mbumbukiam-gi enzol ezoqam segé-vesendát, Ezoqam-ge Yo-te vøevist neka vøe-qavigít.”

2

Yesu ibøkha ge-enend, sa qamø-waen

¹ Yesu Filip neka Natanael gezø-akha, timbopavat, yaq khøuwa menas-qa zita-te, ezoqa kopo sævam ndø-okí. Keina vemlav-té, ndøgo Gelili plovinste. Yesu-gu evo møndøgoám, ndøgo lou loge-te. ² Neka ate Yesú-a, tegi paev ezoqa namba, vøzø-akha, lou loge-te ndøgo.

³ Yaq waen gümü-navøém, ta lou loge-te ndøgo. Yesu-gu evo ndøgo matev guqeiv, yaq tunøwáv ndøgo, Yesu vømømbø-ein, “Ezoqa waen nøme mbaín. Møndømu-navøém.”

⁴ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Evo. Qo gekha zapá, nqanek manqat ndoqonø-manqate? Nogi khøuwa khantøzateáv. Zúá.”

⁵ Geté Yesu-gu evo, ndigu lou loge tøke ezoqam, āv guzømbe-eín nqægo, “Gekha manqat ndøgo, tezø-ein, sègembo-paevém.”

⁶ Ta khoev-te ndøgo, ibøkha zivem nonqo kandakanda møndø-asazám. Ate qægoam síks. Mbaqambaqá gini-khakheinøém. Ndøgo Zu ezoqam-qá kha sunguzam matev nonqó. Kha ti:sunguzat, yaq Mbumbukiam-qa bøi-te gé-ndaføyamba-éz. Ibøkha zivem nonqo kopokopo-te, kopømba ande āv 100 litás ndægó.

⁷ Yaq Yesu ndigu lou loge tøke ezoqam gezø-ein, “Nqanek ibøkha zivem nonqo ate nqægo, ibøkha qazøté-tøtvøémém.” Yaq ndigu ibøkha mu:qouzøémém, até vømø-tøtvøyam.

⁸ Yaq Yesu nøme gezø-ein, “Ibøkha-qase vøtakhaém. Yaq tozombó-etøomém ndøgo, ma lou loge-te nde:megeat.” Yaq ndigu até gindigonem, ibøkha-qase vømømbø-etøomem, ⁹ yaq ndego lou loge megeat ezoqam vøekhamas. Geté ta ibøkha ndøgo, ibøkha zivem nonqo-te qøugoam, møndø-qambúí, vømø-waen. Ndego otevatéáv, nqanek waen gekham-tè qanøgeavun. Geté ndigu tøke ezoqam, ibøkha ma gindi-takhaemem, møndæzøté. Yaq ndego lou loge megeat ezoqam, ndøgo tembo-akhá, sævam ndakin ge-okí, ¹⁰ vømøbø-ein, “Ezoqa waen giyogimatun, bugukhokhof waen eqeieqei-qape, fia kandakanda ndøyogememín. Yaq ezoqa kawa qazø-okii, waen fia khapelavøqase zøyogemín. Geté qo waen eqeieqei-qape, sòqo-mendewát, atema ndakin.”

¹¹ Yesu teqa umingiap matanam matev, nqanéq genøngáz, Keina vemlavte, Gelili plovinste. Ta mokho-te ndøgo, ndego ezoqa āv genezømas nqægo:

Teqa bazafogakh kandambá neka teqa iz, tò-eqavét. Yaq tegi paev ezoqam matev giqueivim, ndigu gè-unimanqatinim ndego.

¹² Taqa zita-te, Yesu, evo neka namba-qaniap neka tegi paev ezoqa namba, Kapenaum taon-té ginözáv. Yaq khøuwa elavøqasi timø-khoubim ndøgo.

Yesu ezoqa gengeasam, ndigu Mbumbukiam-qa khoev-te gigiap giwiam
(Met 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)

¹³ Zu ezoqam-qa khøuwa kandambaqape, Pasova, avønín qagoám. Yaq Yesu Zelusalem taon-té genøqavíg. ¹⁴ Yaq Mbumbukiam-qa khoev uta-te gemø-on, ndego ezoqa tezømét ndøgo. Ndigu kao neka sip neka kuvøkuvu ndøwiát, neka ezoqa nøme, lou-qasis-té giqonavát. Moni ndø-enendát. ¹⁵ Yaq Yesu até gendego, ezoqa febam nonqo ndølvønáz, yaq ndigu ezoqam vøngeasam, bavokho, tigi kao neka sip namba, neka moni enend ezoqam, moni mokho vøzø-nqagivem, lou-qasis sasa zøqambugim. ¹⁶ Yaq ezoqam ndigu, kuvøkuvu giwiat, ndego äv gezømbe-eín nqægo, “Gigiap mõzo-upøgím! Møzofakház! Noge Tat-qa khoev, kopømba mbain tozo-enendem, vømø-gigiap-wi-nonqo-khøev.”

¹⁷ Yesu nqanek matev gematanam, yaq tegi paev ezoqam timbo-matøvømém ndøgo. Mbumbukiam-qa Manqat, äv qane-peawáp nqægo, “No poev khæpe nømbe-khouwév, qoqa khoev-te. Ndøgo no mbøni nølóg.”

¹⁸ Yaq Zu megetapak, Yesu äv gimboe-bevøpém nqægo, “Ge qó, gekha umingiap matev qómatanäm, ni vøtínøtën av nqægo, qo iz akhaé, nqanek matev ndoqo-matønumit?”

¹⁹ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Mbumbukiam-qa khoev nqanek, vøevøzømém. Yaq khøuwa misika mokho-te, no nqawa ndæwév.”

²⁰ Geté ndigu gindu-qavøinam, “Nqanek khoev giwevat, viav foti-síks giniwevat. Yaq gé, qo khøuwa misika mokho-te, äv khoqotéwév? Nakhoa mbain!”

²¹ Geté Yesu Mbumbukiam-qa khoev ge-ein, ndego ekeza kha me-ein.

²² Vaev-te, Mbumbukiam Yesu løvøte-te nango ge-khandi:v, tegi paev ezoqam, teqa manqat gëmbo-matøvemém. Yaq ndigu Mbumbukiam-qa Manqat vø-unimanqatinim-a, Yesu-qa manqat vø-unimanqatinim.

Yesu ezoqam-qa matavap mõndæ-otév

²³ Yesu Zelusalem taon-te gegoam, ndøgo Pasova khøuwa kandambaqape qamat, yaq ezoqa kopoáv gè-unimanqatinim, umingiap matev giqueivam, gematønnumam. ²⁴ Geté Yesu ekezan, unimanqatinteäv, ndigu ezoqam. Zapa ndøgo, ndego ezoqa ewaqape mõndæ-otév. ²⁵ Ezoqa te-te manqat einiav tøgoat, ezoqa nøme-qa yaq-te, ndøgo kopømbá. Zapa ndøgo, ndego ezoqam-qa matavap, é-møndæ-otévín.

3

Nikodemus Yesu-te gegevun

¹ Zu megeat ezoqam mõndøgoám. Iz nqambógo. Nikodemús. Ndego Felisi ezoqám. ² Yaq khøuwa nøme, lová, Yesu-té genøwáv, vømømbø-ein, “Nøméndim ezoqam. Ni mõtínøtén. Qo Mbumbukiam ndokhofotáq, ni toqote-nømendimat. Ezoqa kopømba mbain, umingiap matev tematanam, av qo ndoqote-matanam, geté Mbumbukiam te namba te:goat.”

³ Yaq Yesu gembo-qavøiu, “No unimanqatin nqataqa-manqate: Ezoqa

kopømba mbain, Mbumbukiam-qa Megeat Matev temøqeiv, getē ndego nqawa teqan.”

⁴ Yaq Nikodemus gendo-ein, “Gê, ezoqa temu-khouwev, nqawa áv kenéqan? Kopømba mbain, evo-qa emu-te nqawa te-on, yaq nqawa sasa ndóqan.”

⁵ Yaq Yesu gembo-qavøiu, “No unimanqatin nqataqa-manqate: Ezoqa kopømba mbain, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te te-on, getē ndego ibøkha-te neka nqova-te teqan. ⁶ Ezoqa geqanin, ndego ezoqam-té gendo-fakhanin. Geté yage ndakinak nqova-te, Nqova Mbomambaqape-té qandowavin. ⁷ Qo nqova betaqandáf, qataqa-ein av nqægo, qo nango vøqâq. ⁸ Khamøe ndógo tønø-feain, av ekezan tømbe-pøovet. Qo, a, ndóqombo-ewagát. Geté go qotéqateqák, áv khandē-feain o áv khanēfetet. Yaq ezoqam-qa yaq-te, ndigu Nqova Mbomambaqape-te, yage ndakinak gindapem, matev até kopó.”

⁹ Yaq Nikodemus gendobevap, “Gê, matev av nqægo, áv khanégo?”

¹⁰ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Gê, qo Izlael ezoqam-ge nømendim ezoqam ndoqogo, qo qateqateáv, taqa yaq-te? ¹¹ No unimanqatin nqataqa-manqate. Matev ndógo, ni ezoqa nqeizømbe-manqate, ni mótinótén. Neka ni nqati-zømesim ndógo, ni nõiqeivím. Geté zo niqa manqat upøgimáv. ¹² Zo noqa manqat unimanqatinteav qagoam, no manqei-qape matev-qa yaq-te qazømbe-manqatam, gê, zo noqa manqat áv khazótē-unimanqatiním, no yan-qa matev-qa yaq-te, manqat tæzømbe-manqatat? ¹³ Ezoqa kopo yan-te qavigiáv. Yan-te nqo:go, sa ndégo tegoám, ndego yan-te gendovis. Ezoqam-gé Yó.

¹⁴ Mozes leg-av manqei-te, auli wazeam ge-eqei, tae-te vøtøkeo, yaq Ezoqam-ge Yo áv tiabiti-eqeinám. ¹⁵ Yaq ta matev mokho-te, gekha ezoqám ndego, Ezoqam-ge Yo te-unimanqatin, khandi miavmiav ndóndáp.

¹⁶ Mbumbukiam ni manqei-qape ezoqam, teqa kuku matev kandambaqape, áv gininømand nqægo: Ndego ekeza Yo kopo ni-etoám. Yaq gekha ezoqám ndego, te-unimanqatin, ndego soqaqape géqeivák, geté khandi miavmiav ndóndáp. ¹⁷ Mbumbukiam ekeza Yo, nqanek manqei-qape-te, ambá ta zapaya ndógo tendē-khofotav, manqei-qape ezoqam, manqa ovøyam-tē genø-áb. Geté ndógo tende-khofotáv, manqei-qape ezoqam, te mokho-te gékhandi:z. ¹⁸ Ezoqam ndego, Yo nde-unimanqatinat, ndego yaq-fia nqosøgeap géqeivák. Geté ezoqam ndego, unimanqatinteav ndego, teqa yaq-te Mbumbukiam mõndø-ein, ndego soqaqape ndóqeiv. Zapa ndógo, ndego Mbumbukiam-ge Yo kopo unimanqatinteáv. ¹⁹ Mbumbukiam ezoqa yaq-fia nqosøgeap ta zapaya nqánek gezømbé-etoám: Waev mõndø-geavún, nqanek manqei-qape-te. Geté ezoqa poev bøivun-té qazøgoám, ambá ndógo, waev-te. Zapa ndógo, tiqa matev matanam soqain. ²⁰ Unimanqatin. Gekha ezoqám ndego, matev soqøsoqa ndematanam, ndego waev gëmbøeqasi:v. Ndego waev-te fakhanumáv. Zapa ndógo, ndego poeveáv, teqa matev soqøsoqa tevøndaz. ²¹ Geté ezoqam ndego, matev eqeieqei ndematanam, ndego waev-té gendo-fakhanin. Yaq ezoqa áv giníqeivát nqægo: Ndego matev, Mbumbukiam-qá mokho-té genø-matanám.”

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, ezoqa ekezan-qa yaq-te neka Yesu-qa yaq-te ge:zomas

²² Taqa zita-te, Yesu ekeza paev ezoqa namba Zudia plovins-té ginözáv. Yaq ti namba khóuwa elavóqasi timø-khoubím ndógo, neka ezoqa ibøkha iz vømözø-etoam.

²³ Até Zíon-a, ezoqa ibøkha iz vøzø-etoumam. Aenon manqei-té gezø-etoumám, Salim veniav avønín-te. Zapa ndógo, ibøkha kandambá qaçon-avam, ta manqei-te ndógo. Yaq ezoqa kopoáv tinø-okhoám ndógo, ibøkha iz vøndapemin. ²⁴ (Ta khóuwa-te ndógo, Zion ndimbula-te utøveav ndógoám. Zuá.)

²⁵ Yaq manqa itumbam ndøfakhán, Zion-gi paev ezoqa nøme neka Zu ezoqa kopo. Kha sunguzam matev-qá yaq-té gini-itumbám, toqote-ndaføyambaeq Mbumbukiam-qa bøi-te. ²⁶ Yaq ndigu Zion-té ginözáv, vømømbø-einim, “Nøméndim ezoqam. Ndego ezoqam, qo namba Zoden kea yaq-keoqa qazøtegoam, teqa yaq-te manqat qoqote-manqatam, nqáe! Ndego ndakin ezoqa ibøkha iz zø-etoumít neka ezoqa ewaqape te-té tinø-apét.”

²⁷ Yaq Zion gezø-qavøiu, “Qanimáv. Ezoqa kopømba mbaín, matev tendap, vógø, Mbumbukiam ndego etopøteav tøgoat. ²⁸ Zo zøkezan mözoyogém, ndógo manqat, no av qate-ein nqægo, ‘No Mesayā mbā. Getē Mbumbukiam no bugukhokhof ndokhofotán. No nakhoa nombo-khakheinumít’. ²⁹ Ezoqa sævam te-oki, ndugu tegú sævám. Tege zifu segembóyát. Yaq ndego teqa manqat te-ewag, ndego khanakhanakh mbá genégoát. No ndakin até kopó, noqa khanakhanakh møndømø-tøvá. ³⁰ Yesu ndego yà bekhouwév. Geté no yá banø-khapelavøqase-én.

³¹ Ezoqam ndego ova gendovis, ndego ùnime:løvubám, ezoqa nøme ate ndigu. Geté ezoqam ndego, manqei-qape-te gendovav, av no nqate-go, ndego manqei-qape ezoqám neka ndego manqei-qape-qá manqat mba me:manqatatún. Geté ndego yan-te gendovis, ndego ezoqa ewaqape møndø-løvubám. ³² Ndego manqat ndógo tene-manqaté, ndego bøi vøe-qeivama, gea vøe-ewagam. Geté ezoqa teqa manqat upøgimáv. ³³ Geté gekha ezoqám ndego, teqa manqat gendap, ndego äv gene-unimanqatinát nqægo: Mbumbukiam-qa manqat unimanqatín. ³⁴ Ndego ezoqam, Mbumbukiam gendo-khofotav, ndego Mbumbukiam-qá manqat ndømanqaté. Mbumbukiam ekeza Nqova mbo-etoám. Kandambá gembo-etoam. Khapelavøqasé mbá.

³⁵ Eve kukú Yo-te. Ndego gigiap neka matev ate ndægo, teqá zenda-té genø-áo. ³⁶ Ezoqam ndego, Yo nde-unimanqatinat, ndego khandi miavmiav ndømbógó. Geté ezoqam ndego, Yo-qa manqat o-mba ndapeav ndógo, ndego khandi géqeivák. Mbumbukiam-qa qaqá, oskia ndógoát te-te.”

4

Yesu Samalia sævam namba, manqa gimanqatam

¹ Felisi ezoqam äv giniyogém nqægo: Ezoqa kandambá, Yesu-té ginønözáv, ibøkha iz vøzø-etoam. Ndigu ezoqa møndø-løvubám, ndigu ezoqam, Zion ibøkha iz gezø-etoumam. ² (Geté unimanqatín, Yesu ekezan, ezoqa ibøkha iz etopøteáv. Ekeza paev ezoqam mba zø-etoumám, ibøkha iz.)

³ Yesu nqanek manqat ge-ewag, gimanqatam, ndego Zudia plovins gè-iváv. Yaq ekeza paev ezoqa namba, Gelili plovins-té ginøveséz. ⁴ Yaq nakhoa ndógo

gegeveat, Samalia manqei mokho-té sugu-apát, ⁵ yaq Samalia manqei-te ndøgo, vemiyav nøme-te vømøfakhaz. Taqa vemiyav iz Siká. Manqei ndøgo, ibugukhokhof Zekop tege yo Zosef gembo-etoam, avønín qagoám. ⁶ Ndøgo Zekop-qá ibøkha ozu ndø-ozám. Yaq ande av khøuwa muin ndægo, Yesu gembo-ewéz, ge-geavun. Yaq ibøkha ozu-té genøwáv, vømøqom.

⁷ Yaq geqotam ndøgo, Samalia sævam ibøkha takhæ-qa ndowáv. Yaq Yesu ndugu sævam gumbo-ein, “Ambá ibøkha qonø-etoamín. Nø-iz.” ⁸ (Tegi paev ezoqam, vemiyav-té ginø-apát. Lou loge nonqo wi-qa ndøzáv.)

⁹ Yaq ndugu Samalia sævam gundu-qavøiu, “Qo Zu ezoqám. Geté no Samalia sævám. Gekha zapá, no ibøkha manqat nqoqonø-manqate?” Ndugu nqanek manqat gu-ein, zapa ndøgo: Zu ezoqam neka Samalia ezoqam, tøkuaátav.

¹⁰ Yaq Yesu gumbo-qavøiu, “Qo amba Mbumbukiam-qa etoam matev toqote-qateqin, neka voqotè-qateqin, ngenek gekha ezoqám, qo ibøkha manqat ngeqa-manqate, yaq qo ambá qombo-viamín, yaq ngenek ambá khandi ibøkha qa-etoamín.”

¹¹ Yaq ndugu sævam gumbo-qavøiu, “Khanánqa. Qo ibøkha takhayam nonqo mbain neka ibøkha nqanek møndosiná. Qámhá ndøndovaev. Gé, qo gekham-té qoqótakhá, nandav khandi ibøkha? ¹² Nqanek ibøkha ozu, nigi atanakha-zapa Zekop ni-etoám. Ndego nqanek ibøkha ekezan ndølogám, tegi nakheis neka tegi søvakra gigiap nanak namba. Yaq gé, qo ndego Zekop qóløvu?”

¹³ Yaq Yesu gumbo-qavøiu, “Gekha ezoqám ndego, nqanek ibøkha tezizumat, ndego ibøkha naq nango ndømbopáp. ¹⁴ Geté gekha ezoqám ndego, nqanek ibøkha te-iz, no tæmbo-etoam, ndego ibøkha naq nango gembópapak. Geté nqanek ibøkha, no tæmbo-etoam, te mokho-te andé kea kumbutøve me mé-goáf. Yaq ndøgo oskia ndómbatát, neka khandi miavmiav vømbó-etoám.”

¹⁵ Yaq ndugu sævam gundu-qavøiu, “Khanánqa. Nandav ibøkha nandoqote-manqate, genø-etoám. Yaq no ibøkha naq nango genøpapák, neka no ibøkha takhaemav tåbategø, nqanek ibøkha ozu-te.”

¹⁶ Yaq Yesu gumbo-ein, “Qanimáv. Vøkhæqáv, qeivis vømøndø-khato.”

¹⁷ Yaq ndugu gundu-qavøiu, “No anganeam mbain.”

Yaq Yesu gumbo-ein, “Qo unimanqatín ndoqo-manqate, av nqægo, ‘No anganeam mbain.’ ¹⁸ Qo angana fáev, qoqozø-qonumat. Yaq ndego anganeam, qo ndakin namba nandoqote-yage, ndego uni qeivis-in mbá. Manqat ndøgo, qoqo-ein, unimanqatín.”

¹⁹ Yaq sævam gundu-ein, “Khanánqa. No ndakin møtenøtén, qo Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám. ²⁰ Nigi Samalia atanakha-zapazapa-za, Mbumbukiam-qa iz, ta lol-te nqánek gimbo-egatám. Geté zo Zu ezoqam, áv gazøte-manqatè nqægo, ‘Ezoqa Mbumbukiam-qa iz, Zelusalem taon-te mbá giabe-egawát.’”

²¹ Yaq Yesu gumbo-ein, “Ngólam! Noqa manqat vø-unimanqatín. Khøuwa nqágeáv. Yaq ta khøuwa-te ndøgo, zo nqanek lol-te o Zelusalem taon-te zóqavigák, Tat-qa iz vozomø-eqanëm. ²² Zo Samalia ezoqam zøtezeatáv, zo gekha ezoqam-qá iz zø-egawat. Geté ni Zu ezoqam møtinøtén, gekha ezoqam-qá iz ní-egawat. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa ezoqa khandi:zát matev, Zu ezoqam-té qando-okhó. ²³ Geté khøuwa nqágeav. Unimanqatín. Khøuwa møndø-fakház. Yaq gekha ezoqám ndigu, Tat-qa iz uni ti-egatat,

ndigu Nqova Mbomambaqape mokho-té neka unimanqatin-té ginó-egatát. Mbumbukiam-qa iz eqawat ezoqam egeieqei av ngi:gu. Tat ezoqam av ngi:gu gezovawét. ²⁴ Mbumbukiam ndego Nqová. Gekha ezoqam ndigu, Mbumbukiam-qa iz ti-egatát, ndigu Nqova Mbomambaqape mokho-té neka unimanqatin-té giabenø-egawát.”

²⁵ Yaq ndugu sævam gundu-ein, “No mōtenōtén, Mesaya ndōfakhán, ndego Keliso ndimbo-akhayam. Yaq tefakhan, ndego ni matev ate nqægo génømendimát.”

²⁶ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “No nándev, ndakin manqat ngeqa-manqate.”

Yesu-gi paev ezoqam ginduvesez

²⁷ Yesu ndugu Samalia sævam namba, ate av-té manqat gi:manqatam, yaq ekeza paev ezoqam tñōfakhāz. Yaq ndigu nqova zōndáf, gi-ometam, ngunuk sævam namba manqat gimanqatam. Geté ndigu ezoqa kopo, manqat einiáv te-te, av nqægo, “Gekhá qápoev, tu-te?” ó “Gekha zapá, nandu manqat namba ndoqoté-manqatet?” Mbain.

²⁸ Yaq ndugu sævam, tuqa ibōkha takhayam nonqo sège-iváv. Yaq taon-té gunōwáv, ezoqa vōmōzō-ein, ²⁹ “Zōtōndézāv. Ezoqa zó-ometám. Ndego no matev ate qægoam, qæmatōnumam, sègenø-vōndazát. Eisa, ndego Mesayá, penōmakhaya?” ³⁰ Yaq ndigu até gindigonem, taon vō-ivøvem, Yesu-te sasa ndōzav.

³¹ Ndugu sævam gui-ewawam, Yesu-gi paev ezoqam av gimbøe-pouwém nqægo, “Nøméndim ezoqam. Lou mōqológ.”

³² Geté Yesu gezø-qavøiu, “No lou nqanōgó, tælog. Geté ta lou ndōgo, zo zōtezateáv.”

³³ Yaq tegi paev ezoqam, ekeza mokho-mba gibond, “Eisa? Ezoqa lou pømbøé-ndapavun-a?”

³⁴ Yaq Yesu gezø-ein, “Noqa lou nqáneq: No teqá poev matev nógó, ndego ma gende-khofotan, neka teqa sasae vōekhōu, ma genømbe-etoam. ³⁵ Zo av qazøte-manqatátun nqægo, ‘Løvøyak foa mba mu:yozá. Yaq avøe zindúpeá.’ Geté no nqazø-manqate: Gèqeiví. Avøe gigiap mōndømu-umiá. Kopømbá. Zotōndō-peá. ³⁶ Unimanqatín. Até ndakin-a, sasae ezoqam avøe gigiap ndøpe:tét, neka yaq-fia ndíndápét. Ta avøe gigiap ndōgo, ndipewat, ndøgo ezoqám. Yaq ndigu khandi miavmiav mōndapém. Yaq ezoqa ndigu vō-ogeakhát-a, vōndó-peanēm, ndigu khanakanakh sugumú-ndapém. ³⁷ Taqa yaq-te, nqanek manqat unimanqatín, ezoqa av gi:manqatátun nqægo: Ezoqa nømme gè-ogeakhín, neka ezoqa nømme vōndō-peain. ³⁸ No zo avøe gigiap pewat nonqo nokhofotáz. Ta avøe ndōgo, zo zōkezan ogekhexáv. Ezoqa vini ndø-ogeákh. Zo nango nangó sozotø-peain.”

Samalia ezoqa kopoav, Yesu gi-unimanqatinim

³⁹ Ta taon-te ndōgo, Samalia ezoqa kopoáv, Yesu gè-unimanqatiním. Ndigu tini-unimanqatiním ndōgo, sævam av guzømbe-ein nqægo, “Ndego no matev ate qægoam, qæmatōnumam, sègenø-vōndazát.” ⁴⁰ Yaq ndigu Samalia ezoqam, te-te gifakhaz, av gimbøe-viømēm nqægo, “Elavøqase vøkhæqóm nqanek, nite.” Yaq Yesu namba me:sokhoám. Khøuwa menás.

⁴¹ Yaq Yesu ge:zømesimam, ezoqa kopoav nømme mba mo-unimanqatiním.

⁴² Yaq ndigu, ndugu sævam av gimbøe-einím nqægo, “Ni ndakin ambá ta-mba ndōgo tōti-unimanqatinim, manqat ndōgo, qo qoqonimbi-ein. Geté ni manqat

nikezan nimboyogém neka ni mōtinōtén, ngenek unimanqatín manqei-qape ezoqam-gé khandi etoam ezoqám.”

Yesu gaman ezoqam-ge yo gekhandi:v

⁴³ Yesu khōuwa menas gumukhoub, Samalia manqei-te geqotam, gewav, yaq nakhoa até gegeveát, atema Gelili plovins-te. ⁴⁴ (Yesu bugukhokhof ekezan, manqat āv gene-eín nqægo, “Ekeza manqei-te, ezoqa Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam vizupáv.”)

⁴⁵ Geté Yesu ndakin Gelili plovins-te gemōfakhan, ndigu khanakhanakh mbogoném. Zapa ndōgo, Yesu Pasova khōuwa kandambaqape-te, Zelusalem taon-te goeam, até ndigú-a, mōndōgoám ndōgo, neka teqa matev ate qægoam vōqevim, ndōgo gematōnumam. ⁴⁶ Yaq Gelili plovins-te ndōgo, ndego nqawa Keina vemia-v-té gemōwáv. Ta vemia-v ndōgo, ibugukhokhof ibōkha ge-enend, vōmō-waen. Ta khōuwa-te ndōgo, Kapenaum taon-te, gaman ezoqam mōndōqotám. Tege yo, enqoni kandambaqape ndōqeív. ⁴⁷ Yaq ndego eve, ge-wag av nqægo, Yesu Zudia plovins mōndō-ivāv, yaq Gelili plovins-tē gegō, ndego tenōwáv ndōgo, vōmōmbō-ein, “Ambá Kapenaum taon-tē qotōndo-qavīn. Noge yo qomō-khakheinōvém. Ndego avōnín é-ndōnaním.”

⁴⁸ Yaq Yesu gembo-ein, “Zo umingiap matev qeivi-qa mba zogó. Geté zo qeiviav tōgoat, zo no zó-unimanqatinimák.”

⁴⁹ Geté ndego gaman ezoqam gendo-qavōiu, “Khanánqa. Vōndoqáv! Soqáin ndōgo, noge yo é-ndo-naním.”

⁵⁰ Yaq Yesu gembo-ein, “Qanimáv. Qo vōqáv. Qoge yo géyagét.”

Yaq ndego ezoqam, Yesu-qa manqat gè-unimanqatín, sasa ndōwaw.

⁵¹ Ndego ate av-té ge-mat, yaq nakhoa livin-te ndōugu, tegi sasae ezoqam ndozáv, vōmbō-einim, “Qoge yo, enqoni mōndōmbo-navōém. Gèyagét.”

⁵² Yaq ndego gezōbevap, “Gé, enqoni gekha khōuwa iz-tē qanōmbó-navōem?”

Yaq āv gindi-qavōinám nqægo, “Ngusu tatas enqoni, nōmōkhaiya, khaiya wan oklók qanōmbo-navōém.”

⁵³ Yaq ndego eve tenō-matōvém ndōgo. Tege yo gekhandi:v, até ta khōuwa iz-té ndōgo, Yesu manqat gembo-ein, av nqægo, “Qoge yo géyagét.” Yaq ndego, ekeza ezoqa namba ate gi:goam, khoev-te gimboyagam, tini-unimanqatiním ndōgo.

⁵⁴ Yesu Zudia plovins gende-ivav, Gelili plovins-te ge-okhoam, yaq umingiap matev gematanas, ta manqei-te ndōgo, ndakin gēmbō-menás.

5

Yesu kewan-qasi-te, ezoqa gekhakheinōvem

¹ Taqa zita-te, Zu ezoqam-qá pindap khōuwa kandambaqape ndōgoám. Yaq até Yesú-a, Zelusalem taon-te vōqavig. ² Zelusalem taon-te ndōgo, kewan-qasi ndigú. Taon mboqog ndigu, Sip mboqog ndimbo-akhayam, avōninté gigú. Iblu manqat-te, nginik kewan-qasi-qa iz, Betesda* mbo-akhayám. Yaq nginik kewan-qasi-te, lou-qasis ndōlōvōtupám. Fáev qalōvōtupam. Kewan-qasi mba ndōkhōgavát. ³ Ta lou-qasis-te ndōgo, enqoni-us ezoqa mo:sōmbiapát. Kopoav-qapí. Nōme ndigu, bōi waev mbain ezoqám, neka

4:44 4:44 Met 13:57   **4:45** 4:45 Zion 2:23   **4:46** 4:46 Zion 2:1-11   **4:47** 4:47 Met 8:5-6   **4:48**

4:48 Zion 2:18; 1 Ko 1:22   **4:50** 4:50 Met 8:13   **4:54** 4:54 Zion 2:11   * **5:2** 5:2 Iz nōme “Betsata” mbo-akhaemám

nøme ndigu, kagi ezoqám, neka nøme ndigu, kha zøwauwauám.† ⁵ Yaq enqoni-us ezoqa nøme møndøgoám. Ndego enqoni nupøkhán mbá qambogo. Viav 38. ⁶ Yesu ngenek ezoqam ge-omet, geqeiám, ndego møndæ-otév, ngenek enqoni nupøkhán mbá qambogo. Yaq Yesu áv gembøbeváp nqægo, “Gé, qo eqeieqeiqat-qa qógo?”

⁷ Yaq ndego enqoni-us ezoqam gendo-qavøiu, “Khanánqa. No eqeieqeiinat-qa nqægó. Geté no ezoqam mbaín, ibøkha-te vøendapán, ibøkha wa tøqavat. No bafe-qa tøtegoat, ezoqa nøme é-møndøbafín.”

⁸ Yaq Yesu gembo-ein, “Ság. Mòqo-itán, kita vøkhazo, okho sasa ndøngaz!” ⁹ Yaq nqova mbaín. Ndego ezoqam, sège-eqeieqei-év, kita vøkhazo, okho sasa ndøngaz. Ta khøwa-te ndøgo, matev qafakhan, Sabat khøuwá. ¹⁰ Yaq Zu megetapak, ndego ezoqam gekhakhæv, áv gimboe-einím nqægo, “Nqægo khaiya, Sabat khøuwá. Khafeáp nandav, Sabat khøwa-te, kita nandogø-ndapavet.”

¹¹ Geté ndego gezø-qavøiu, “Ndego ezoqam, no gekhakheinømbem, áv genømb-ein nqægo, ‘Kita vøkhazó, okho sasa ndøngaz!’ ”

¹² Yaq gimbo-bevøpem, “Ndego gekha ezoqám, geqa-ein av nqægo, ‘Kita vøkhazó, okho sasa ndøngaz!’?” ¹³ Geté ndego ezoqam, ge-eqeieqei-ev, otevatéav. Zapa ndøgo, Yesu é-møndøwáv. Yaq gembøe-navøém. Ezoqa khápumu-khouwéz, ta manqei-te ndøgo. ¹⁴ Vaev-te, Yesu ndego ezoqam, enqoni qambogoam, Mbumbukiam-qá khoev-té ge-omé, gembo-ein, “Nqáe! Qo ndakin mòqo-eqeieqei-éq. Geté manqa-zapa matanam qó-iváv. Soqáin ndøgo, matev soqaqape nøme mba tømøqqa-fakhan.” ¹⁵ Taqa zita-te, ndego ezoqam, Zu megetapak-té genøwáv. Yaq áv gemezømás nqægo, “Ezoqam ndego, no gekhakheinømbem, Yesú.”

Yesu, ndego khandi zapá

¹⁶ Yesu Sabat khøwa-te, matev av nqægo gego, yaq Zu megetapak, ngi-wat matev ndøngazém, te-te.

¹⁷ Geté Yesu áv gezømbe-ein nqægo, “Noge Tat oskia ndøsasaeát. Até ndakin-a. Yaq até nó-a, no oskia nosasaeát.”

¹⁸ Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu Zu megetapak, qaqa nøme mba zømbolowáz. Yaq ambá gelaemín. Zapa ndøgo, ndego ambá av nqægo, Sabat khøwa khafeap mba ndønqawá. Geté ndego Mbumbukiam ekeza eve me:veó. Yaq av nqægo, ndego ekezan, Mbumbukiam namba sugumu-víam.

¹⁹ Taqa yaq-te, Yesu áv gezømbe-ein nqægo, “No unimanqatín nqazø-manqate. Yo kopømba mbaín, ekeza mokho-mba, matev tematanam. Ndego sa ndøgo témátønumát, av Eve nde-omete, ndematanam. Eve ande áv kené-matanám, Yo áv tené-matanám. ²⁰ Eve kúkú Yo-te. Ndego matev ate ndægo møndæ-ometimatún, av ekezan nde-matanam. Yaq ndego matev kandakanda nøme mba mó:-ometimít. Ndøgo ndømø-løvuám, av ndakin qazøte-qeivim. Yaq zo nqova zøndafát, matev tozo-qeivimat. ²¹ Kopømba ande av eve, løvøte ezoqam ndetiæzoat neka khandi ndězø-ētōám, até Yó-a, ezoqa khandi zø-etoumát, av ekezan ndømbøe-pøev. ²² Neka nøme nqánek: Eve ndego, ezoqam-qa manqa ovøyam yogeapáv. Geté manqa ovøyam matev

† **5:3** 5:3 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqánek: Nginik ezoqam, ibøkha wa qæv-qa mo:kewagám. **4**Zapa ndøgo, khøwa kopokopo-te, Evézøza-gé enzol ezoqam ndowávín, ibøkha kha vømbø-khanazin. Yaq ate av-té, ibøkha wa tæqavat, yaq gekha enqoni-us ezoqám ndego, bugukhokhof gebafín, ndego enqoni sègembo-navøemín. **5:8** 5:8 Met 9:6 **5:10** 5:10 Jer 17:21-22; Neh 13:19 **5:18** 5:18 Met 26:4; Zion 7:1; 10:30 **5:19** 5:19 Zion 5:30 **5:22** 5:22 Zion 5:27; Kel 10:42

ate ndægo, Yo-qá zenda-té genóvé. ²³ Mbumbukiam tenegó ndógo: Ezoqa Yo áv tiabembøe-vizáp, av Eve ndimbøe-vizap. Gekha ezoqám ndego, Yo vizøpøteav tgoat, ndego até Evé-a, gembó-vizapák, ndego Yo gendo-khofotav.

²⁴ No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqám ndego, noqa manqat te-ewagat neka ndego vø-unimanqatintát, ndego no gendo-khofotan, ndego khandi miavmiav møndóndáp. Ndego yaq-fia nqosøgeap gemóndapák. Geté ndego løvøte møndø-iváv, khandi vøndap. ²⁵ No unimanqatín nqazø-manqate. Khøuwa nqágeav. Yaq ta khøuwa-te ndógo, løvøte ezoqám, Mbumbukiam-gé Yo-qá manqat ndóyogém. Yaq gekha ezoqám ndigu, tiyogimat, khandi ndóndapemát. Nginik khøuwa møndø-fakház.

²⁶ Av Eve ekeza mokho-te khandi ndømbøego, ndego até Yó-a, khandi møndømbo-etoám. Yaq até Yó mokho-té-a, khandi ndøgú. ²⁷ Eve até manqa ovøyam matév-a, Yo-qá zenda-té genóvé. Zapa ndógo, ndego Ezoqám-gé Yó.

²⁸ Zo nqova bezóndáf, taqa yaq-te. Khøuwa nqágeáv. Yaq løvøte ezoqám ate ndi-gu, tiqa manqei ozap-te, teqá manqat ndóyogém, ²⁹ neka vøndó-fakház. Gekha ezoqám ndigu, matev eqeieqei gimatønumam, ndigu tisuz, yaq khandi ndóndapém. Geté gekha ezoqám ndigu, matev soqøsoqa gimatønumam, ndigu tisuz, ndigu manqa ovøyam-té genóváv, yaq-fia nqosøgeap vøndapém.

³⁰ No nakhapus-mba, kopømba mbaín, matev kopo tæmatanam. No manqa ovøyam sa ndógo tæyogé, av Tat ndenømbe-manqate. Noqa manqa ovøyam matev, eqeieqei. Zapa ndógo, no ambá av nqægo, nøkeza poev mba nombopaæv. Geté no teqá poev mba nombopavét, ndego ma gende-khofotan.”

Yesu ndego uni Mbumbukiam-gé-Yo-in

³¹ Yaq Yesu manqat nøme áv gezømbe-eín nqægo, “No nøkezan-qa yaq-te manqat tøte-manqatat, yaq ezoqa kopømba mbaín, ti-zøtez av nqægo, noqa manqat unimanqatín tøpøtøgo-a. ³² Geté ezoqa nøme ndégo, ndego noqa yaq-te manqat nde-manqate. Yaq no møtenøtén, manqat ndógo, ndego noqa yaq-te nde-manqate, unimanqatín.

³³ Zo Zion-te, u-anim zokhofotáz. Yaq ndego zo noqa yaq-te, unimanqatín manqat me-zómás. ³⁴ Geté no ambá av nqægo, manqei-qape ezoqám benøgø, ndego noqa yaq-te, ezoqa te-zømesimat. No nqanek manqat sa ndógo tæzømbe-eín, zo tøne-khandi:z. ³⁵ Zion andé lampa me megoám, ezoqa waev vøzø-etoam. Zo elavøqase møndøzø-gawám, nqanek waev. Khøuwa khapémhá.

³⁶ Geté matev nøme ndógó, noqa yaq-te ndæmanqate. Ta matev ndøgo møndølvú, Zion-qa manqat. Matev nqánek, sasae, no Tat genø-etoam, tægo. Matev vinivinimba, no nqæmatanam, ndógo tøne-zømesím, av nqægo, no Tat ndokhofotán. ³⁷ Até Tát-a, ndego no ma gende-khofotan, noqa yaq-te, manqat ndemanqáté. Zo teqa manqa wag yogeáv neka bugug qeiviáv. ³⁸ Zoqa mokho-te, teqa manqat mbaín. Zapa ndógo, zo ndego unimanqatinteáv, ndego Mbumbukiam gendo-khofotav. ³⁹ Zo Mbumbukiam-qa Manqat mòzo-geve-matún. Zapa ndógo, zo áv qazøte-matavupatún nqægo: Ndógo zo khandi miavmiav zøtøqevím. Ta manqat ndøgo, noqá yaq-té qane-manqáté. ⁴⁰ Geté zo gèzømbo-qasí:v, no-te tozotøndozav, khandi miavmiav vozóndapém.

⁴¹ No ambá av nqægo, ezoqám-qa nogø, ndigu noqa iz ti-eqatát. ⁴² Geté zo viní. No møtenøtén, zo andé gekha ezoqám. Neka no møtenøtén, zoqa mbøni

mokho-te, zo Mbumbukiam-te poev mbaín. ⁴³ No Tat-qá iz-té qatøgeavún. Yaq zo no zosanqambém. Geté ezoqa nõme, ekeza iz-te tendowav, zo ndòzo-khatowém. ⁴⁴ Zo no unimanqatinteav ndógo tøzøtegó, zoqa poev nqáneq. Zoqa iz, ezoqa ndø-eqatát. Geté Mbumbukiam zoqa iz te-eqatat, ndøgo zo gèzømbø-qasi:v.

⁴⁵ Geté zo ndømatáváp, av nqægo, ezoqam nõ, Tat-qa megemege-te, zoqa manqa tæsøkus. Av taoká. Geté zoqa manqa, Mozes ndøsøkús, ndego zo ndozoto-vintøzat. ⁴⁶ Zo Mozes amba uni tøzøte-unimanqatinimin, yaq zo no ndòzo-unimanqatinimín. Zapa ndógo, ndego møndø-peawám, noqa yaq-te. ⁴⁷ Geté zo teqa manqat unimanqatinteáv. Yaq nakémbá, zo até noqá manqát-a, unimanqatinimáv.”

6

Yesu ezoqa bawan-qape ge:zøkef (Met 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

¹ Khøuwa nõme, taqa zita-te, Yesu ekeza paev ezoqa namba, Gelili kewan yaq-keoqá ginøqantáv. Nginik kewan, iz nõme ndimbo-akhayam, Taibelias Kewán. ² Ezoqa bawan-qape até gembopavát. Zapa ndógo, ndigu teqa umingiap matev ndøqeivím, enqoni-us ezoqam-te gematønnumam. ³ Yaq Yesu manqei poyat-té genøqavíg, ekeza paev ezoqam namba, vømøqonav. ⁴ Ta khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam-qa Pasova khøuwa kandambaqape, avønín qagoám.

⁵ Yaq Yesu bøi ge-eqa, ezoqa bawan-qape mba mo:zømét, gipitavun. Yaq ndego Filip áv gembøe-eín nqægo, “Gè, lou gekham-tè qazíwím, ezoqa bawan-qape tizi-zøkef?” ⁶ Ndego nqanek manqat ge-ein, Filip gè:khamás. Geté Yesu é-møndæ-otév, ndego ande áv kenégø.

⁷ Yaq Filip gendo-qavøiu, “Nakhoa mbaín, lou tizizøwi. Taqa fia khápumu-khouwév. Ní amba 200 moni mokho tiniginun, kopømba ande av løvøyak eit-qa sasae yaq-fia, yaq até ndøgó-a, kopømba ambá mbaín, lou tiziwi-min, nginik ezoqa bawan-qape vizi-zøkefin.”

⁸ Yaq tege paev ezoqa nõme, iz nqambogo Endlu, Saemon Pita-ge namba qawan, gendo-ein, ⁹ “Opønakam ngégó, nqanek. Ndego bali flawa faev neka zonga menas ndimbógó. Geté ndøgo gigiap khapémbá, ezoqa ewaqape zøkefe nonqo.”

¹⁰ Yaq Yesu ekeza paev ezoqam gezø-ein, “Ezoqa gèzø-eín, yà beqonáv.” Ta manqei ndøgo, gágayag kopoáv. Yaq ezoqa tønøqonáv ndøgo. Ángana ate gi:goam, ande áv faev taosén ndi:gú.* ¹¹ Yaq Yesu até gendego, flawá ge-upøzø, Mbumbukiam-te ike manqat vø-ein, ezoqa sasa zø-etoam, ndøgo gionqavam. Yaq até zonga-té-a, matev áv tene-matanám. Yaq ezoqa ewaqape lou kandambaqape, áv tinilóg, av ekeza qazømbø-pøovat. ¹² Yaq lou gumulog, qazø-ewez, Yesu ekeza paev ezoqam, áv gezømbø-eín nqægo, “Lou mbegeap, ezoqa gi-ivøvem, vøpizømém. Gigiap-qase bizingiínám.” ¹³ Yaq lou mbegeap ndøgo, ezoqa gi-ivøvem, ndigu ta bali flawa løvusap faev-te gilouzim, gèpizumém. Yakhav tuélv ginqeitømem, qamøvea.

¹⁴ Ezoqa nqanek matev bøi gi:qeivim, Yesu gematanam, ndigu áv gini-einím nqægo, “Ngenek unimanqatín Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám, ndego ni nqazimbøe-keoge.”

15 Yesu gematøvem, av nqægo, ndigu avønïn gendōzāv, ndego vōndafēm, yaq kawa iz mbō-akhaēm, yaq ndego nango manqei poyat-té genøwáv, vømø-yakhapus-mba-ev.

*Yesu ibøkha mumat go:geavun
(Met 14:22-33; Mak 6:45-52)*

16 Yaq qakhagus ndøgo, Yesu-gi paev ezoqam, pu-té ginø-ová. 17 Yaq khagua-té ginøketáb, vøsøkuzim. Kewan yaq-keoqá ginø-qantavát. Kapenaum taon-qa mbo-izumat. Ndakin mõndøpøis. Geté gisøkuzim, Yesu mbaïn. 18 Yaq khamøe ndovumá. Khamøe kandakandá qa-okhoam. 19 Yesu-gi paev ezoqam, ande av faev o siks kilomita ndægo gitiamat, yaq Yesu ndø-ometám. Ibøkha mumát genøgeavún. Khagua kha-mba mbo-ovát. Yaq ndigu mõe ndøgoném. 20 Geté Yesu gezø-ein, “Nó! Zo mõe ndøgoném.” 21 Yaq ndigu gëmbo-tøkeém, khagua-te vøzømbü-ketao. Yaq nqova mbaïn, tiqa khagua, ta manqei-te ndøgo tømøfakhán, ma gimboe-pøotat ndøgo.

Ezoqa Yesu gimbovawem

22 Yaq khøuwa nøme qandopave, ndigu ezoqa ewaqape, kewan yaq-keoqa sa gizuvaz, Yesu-qa ndøvawém. Zapa ndøgo, ndigu mõndæzøtéz, Yesu tegi paev ezoqam namba gi:tiamavun, khagua kopó gini-tiamavún. Yaq tegi paev ezoqam, nqawa giquavaz, Yesu ketøweáv ti-te.

23 Ndakin khagua nøme, Taibelias manqei-té qandobøín, ta manqei avøninte vø-aseam, ma Yesu Mbumbukiam ike manqat gembo-ein, yaq ezoqa ewaqape lou vølog. 24 Yaq ndigu ezoqa bawan-qape gi:zøtez av nqægo, Yesu mbaïn ndøgo, neka atē tegi paev ezoqām-a, mbaïn, yaq ndigu ta khagua-te ndøgo tinøguvím, Kapenaum taon-te sasa ndøqantam, Yesu vømømbō-vawem.

Yesu ndego khandi lóu

25 Ndigu ezoqam, Yesu gimbovawat, yaq-keoqa gimø-ometam, äv gimboe-bevøpém nqægo, “Nøméndim ezoqam. Qo nqanek gekha khøuwa iz-té qotégeavun?”

26 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No unimanqatín nqazø-manqate. Zo no ta zapaya mba ndøgo tøzønømbe-vawét, zo lou kandambaqape qazøtelog, atē vøzø-ewez. Geté ta matev ndøgo, Mbumbukiam zo noqa umingiap matev mokho-te zømesim-qa ndego, zo poev mbaïn, taqa mokho tozondapem. 27 Zo lou-qa mbosasæat ndøgo, sa tølanyat. Geté ta lou-qa ndøgo tømbo-sasæat, lanqalanqaumav ndøgo, neka khandi miavmiav vøzø-etoám. Nqanek lou, zo Ezoqam-ge Yo zø-etoám. Mbumbukiam, nigi Tat, mbusa ndømøpá te-te, av nqægo, ndego kopømbaqapé, matev tematanam.”

28 Yaq ndigu gimbo-bevøpem, “Gê, Mbumbukiam-qa poev gekhâm? Ni gekha matev nigoném?”

29 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Mbumbukiam-qa poev nqánek: Zo ndégo tozó-unimanqatíním, ndego Mbumbukiam gendo-khofotav.”

30 Yaq ndigu gindu-einim, “Ge qó, gekha umingiap matev qómatanām, ni vøiqeivím neka qo vøti-unimanqatíním? Gekha qógó? 31 Nigi atanakha-zapazapa-za leg-av manqei-te gigoam, mana ndølogám. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa manqat äv qane-peawáp nqægo, ‘Ndego lou zø-etoumám, tiqa loge nonqo. Ta lou ndøgo, yan-té qando-visigimám.’”

32 Yaq Yesu gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Matev ambá av nqægo, lou Mozes zø-etoumām, yan-té qando-visigimam. Geté unimanqatin

lou, yan-te ndøndo-okho, zo noge Tat zø-etoám. ³³ Lou ndøgo, Mbumbukiam ezoqa ndezø-etoam ngének, ndego yan-te gendovis neka manqei-qape ezoqam khandi ndezø-étóám.”

³⁴ Yaq ndigu gimbo-einim, “Evézøza. Lou av nandægo, ni oskia ni-etoám.”

³⁵ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Lou ndøgo, ezoqa khandi ndøzø-etoam, nó. Gekha ezoqám ndego, no-te tendowav, ndego ifi nqawa gembóvinák. Neka gekha ezoqám ndego, no te-unimanqatin, ndego ibøkha naq nqawa gembópapák.

³⁶ Geté no mðezø-eín, av nqægo. Zo no mðozo-nømendám, matev vinivinimba çæmatønumam. Geté zo no unimanqatinteáv. ³⁷ Ezoqa ewaqape, noge Tat tenø-etoam, ndigu no-té gindúzáv. Yaq gekha ezoqám ndego, no-te tendowav, no nósanqawák. ³⁸ Zapa ndøgo, no yan-te ambá ndøgo tøtøndevis, nøkeza poev tæmbopavat. Geté no nqánek qatøndevis, no teqá poev nombópavát, ndego ma gende-khofotan. ³⁹ Ndego no ma gende-khofotan, teqa poev nqánek: No ezoqa kopo bate-khambüüü, ndigu no genø-etoam. Geté no løvøte-té qabatø-khandi:z, vaev khøuwa-te. ⁴⁰ Nogé Tat-qa poev nqánek: Gekha ezoqám ndego, tege Yo-te tekewagat neka ndego vø-unimanqatintát, ndego khandi miavmiav tæbetendáp. Yaq no ndego vaev khøuwa-te nøkhandi:v.”

⁴¹ Zu megetapak nqanek manqat giyogem, yaq ndigu manqa ndøgeveømém, teqa yaq-te. Zapa ndøgo, Yesu áv gene-eín nqægo, “Lou ndøgo, yan-te qandovis, nó.”

⁴² Yaq ndigu gi-einim, “Ngenek Yesu, ndego Zosef-gé yó. Ni mizi:nøtén, tege eve neka evo. Yaq gekha zapá, av nde:manqate, av nqægo, no yan-té qatøndovis?”

⁴³ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zo manqa ndøgevét. ⁴⁴ Ezoqa kopo kopømba mbaín, no-te tendowav, Tat no-te ituiav tøgoat, ndego no gendo-khofotan. Yaq no ndego ezoqam, vaev khøuwa-te nøkhandi:v. ⁴⁵ Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, áv gini-peaomém nqægo, ‘Ezoqa ewaqape, Mbumbukiam ekezan mé:zømesím.’ Unimanqatín. Gekha ezoqám ndego, Tat-qa manqat te-ewag neka manqa mokho vøndáp, ndego no-té gendówáv. ⁴⁶ Geté unimanqatín. Ezoqa kopo, Tat ometeáv. Ezoqa sa ndégo te-omét, ndego Mbumbukiam-te gendowav. ⁴⁷ No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqám ndego, nde-unimanqatinat, ndego khandi miavmiav møndøndáp.

⁴⁸ Lou ndøgo, ezoqa khandi ndøzø-etoam, nó. ⁴⁹ Zogi atanakha-zapazapa-za, leg-av manqei-te ndøgo, mana ndølogám. Geté vaev-te, ndigu gèpakhaetát. ⁵⁰ Geté lou nqanek, yan-te qandovis, vini. Gekha ezoqám ndego, nqanek lou telog, ndego gènanimák. ⁵¹ Nqanek khandi lou nó, yan-te qandovis. Gekha ezoqám ndego, nqanek lou telog, ndego miavmiav ndøyagát. Nqanek lou, ezoqa tæzø-etoam, ndøgo noqá khá. Yaq manqei-qape ezoqam, khandi mé:ndapém.”

⁵² Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu Zu ezoqam, gèponqombém, gi-einim, “Ngenek ezoqam ekeza kha áv kinimbí-etoám, tizilogem?”

⁵³ Yaq Yesu gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Zo Ezoqam-ge Yoqa kha logeav tøgoat neka teqa kouk izøpøteav vøgoát, zo khandi gezøgoák, zoqa mokho-te. ⁵⁴ Gekha ezoqám ndego, noqa kha telog neka noqa kouk vø-íz, ndego khandi miavmiav ndøndáp. Yaq no vaev khøuwa-te ndækhandi:v. ⁵⁵ Zapa ndøgo, noqa kha unimanqatin lóu, neka noqa kouk unimanqatin ibøkhá. ⁵⁶ Gekha ezoqám ndego, noqa kha telog neka noqa kouk vø-íz, ndego

⁵² Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu Zu ezoqam, gèponqombém, gi-einim, “Ngenek ezoqam ekeza kha áv kinimbí-etoám, tizilogem?”

⁵³ Yaq Yesu gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Zo Ezoqam-ge Yoqa kha logeav tøgoat neka teqa kouk izøpøteav vøgoát, zo khandi gezøgoák, zoqa mokho-te. ⁵⁴ Gekha ezoqám ndego, noqa kha telog neka noqa kouk vø-íz, ndego khandi miavmiav ndøndáp. Yaq no vaev khøuwa-te ndækhandi:v. ⁵⁵ Zapa ndøgo, noqa kha unimanqatin lóu, neka noqa kouk unimanqatin ibøkhá. ⁵⁶ Gekha ezoqám ndego, noqa kha telog neka noqa kouk vø-íz, ndego

⁵² Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu Zu ezoqam, gèponqombém, gi-einim, “Ngenek ezoqam ekeza kha áv kinimbí-etoám, tizilogem?”

⁵³ Yaq Yesu gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Zo Ezoqam-ge Yoqa kha logeav tøgoat neka teqa kouk izøpøteav vøgoát, zo khandi gezøgoák, zoqa mokho-te. ⁵⁴ Gekha ezoqám ndego, noqa kha telog neka noqa kouk vø-íz, ndego khandi miavmiav ndøndáp. Yaq no vaev khøuwa-te ndækhandi:v. ⁵⁵ Zapa ndøgo, noqa kha unimanqatin lóu, neka noqa kouk unimanqatin ibøkhá. ⁵⁶ Gekha ezoqám ndego, noqa kha telog neka noqa kouk vø-íz, ndego

⁵² Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu Zu ezoqam, gèponqombém, gi-einim, “Ngenek ezoqam ekeza kha áv kinimbí-etoám, tizilogem?”

⁵³ Yaq Yesu gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Zo Ezoqam-ge Yoqa kha logeav tøgoat neka teqa kouk izøpøteav vøgoát, zo khandi gezøgoák, zoqa mokho-te. ⁵⁴ Gekha ezoqám ndego, noqa kha telog neka noqa kouk vø-íz, ndego khandi miavmiav ndøndáp. Yaq no vaev khøuwa-te ndækhandi:v. ⁵⁵ Zapa ndøgo, noqa kha unimanqatin lóu, neka noqa kouk unimanqatin ibøkhá. ⁵⁶ Gekha ezoqám ndego, noqa kha telog neka noqa kouk vø-íz, ndego

noqá mokho-té gunu:gú neka no teqá mokho-té qatu:gú. ⁵⁷ Av no khandi Tat gende-khofotan, neka no te mokho-te nqæyage, yaq matev até kopó. Gekha ezoqám ndego, no teloutan, ndego géyagét, no mokho-te. ⁵⁸ Lou yan-te qandovis, nqánek. Nqánek lou vini. Av taoká, av lou ndægo, ndigu atanakha-zapazapa-za gilogam. Vaev-te, ndigu gèpakhaetám. Geté gekha ezoqám ndego, nqánek lou telog, ndego miavmiav ndóyagát.”

⁵⁹ Yesu nqánek manqat ndógo te-eín, ezoqa Kapenaum taon-te, Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te ge:zømesimam.

Yesu-qa manqat, khandi miavmiav manqát

⁶⁰ Ezoqa nøme, Yesu gimbo-pavam, nqánek manqat giyogem, teqa kha loge-qa yaq-te, yaq ndigu kopoáv, áv gini-eínim nqægo, “Nqánek manqat mokho mbaín. Av khazi-ndapëm, teqa manqat?”

⁶¹ Yesu é-møndæ-otév, ndigu tegi paev ezoqam, manqa ndøgeveát, teqa manqat-qa yaq-te. Yaq gezø-ein, “Ge zó, nqánek manqat wema zómiviz?”

⁶² Av tægoat ndægo. Yaq gè, zo áv khazøté-zæyáz, Ezoqam-ge Yo tozo-ometam, nango teqavig, ma bugukhokhof ge:goam? ⁶³ Ezoqa khandi, Mbumbukiam-gé Nqova zø-etoám. Kha yakhapus-mba, kopømba mbaín tøkhandi:v. Manqat ndógo, zo qazø-manqatam, ndøgo Mbumbukiam-gé Nqova-ús neka khandi-ús.

⁶⁴ Geté zo mokho-te, ezoqa nøme no unimanqatinteáv.”

Yesu nqánek manqat ge-ein, zapa ndógo. Ndego sasae ande ge:ngaz, ndego é-møndæ-otév, gekha ezoqám ndigu, te-te unimanqatinteav tigoat neka gekha ezoqám ndego, qaqa ezoqam-qa zenda-te vóvè. ⁶⁵ Yaq Yesu manqat nøme áv gene-eín nqægo, “No nakémbá qazø-ein, av nqægo, ezoqa kopømba mbaín no-te tinduzav, ndigu noqe Tat ituzaev tøgoat.”

⁶⁶ Ta khøuwa-te ndógo, Yesu-gi paev ezoqa kandambá, zitá gini-wuowém. Yaq ndigu ndego sekemba paeveáv.

⁶⁷ Yaq Yesu ekeza paev ezoqa tuelv gezøbevap, “Gebá zo? Até zó-a, ndozó-nøuvønem?”

⁶⁸ Yaq Saemon Pita gembo-qavøiu, “Evézøza. Gè, ni qo teiqouvøqem, yaq gekha ezoqam-tè qeitóniáv? Qoqa manqat, ezoqa khandi miavmiav zø-etoám. ⁶⁹ Ni mði-unimanqatiním neka møtinøtén, av nqægo, Ezoqa Ndaføyamba-qape qó, ndego Mbumbukiam gendo-khofotav.”

⁷⁰ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zo ezoqa tuelv, no nøkezan nøvevesám. Geté zo mokho-te, ezoqa kopo, ndego ezoqa soqaqapé.”

⁷¹ Yesu nqánek manqat, Zudas me-eín. Saemon Iskaliot-gé yó. Yesu-gi paev ezoqa tuelv, nøme ndégo tegoám. Geté vaev-te, ndego sègembo-qambún, qaqa ezoqam-qa zenda-te vøve.

7

Yesu-gi namba-qaniap, ndigu ndego unimanqatinteav gigoam

¹ Taqa zita-te, Yesu Gelili plovins-té ge-okhoám. Ndego poeveáv, Zudia plovins-te tewav. Zapa ndógo, ta manqei-te ndógo, Zu megetapak, laelae-qa mbogoám. ² Ta khøuwa-te ndógo, Zu ezoqam-qa khøuwa kandakanda, ndøgo khoev-qasis gipuanumatun, avønín qagoám.

³ Yaq Yesu-gi namba-qaniap, áv gimbo-eínim nqægo, “Nqánek manqei vø-iváv. Zudia plovins-té qonóqáv. Yaq qogi paev ezoqam, umingiap matev ndóqeivím, qoqo-matønumatun. ⁴ Ezoqa tømbo-pøovat, ezoqa ewaqape teqa yaq-te ti:zøtez, yaq kopømba mbaín, tekthonao. Qo unimanqatin, matev

kandakanda ndoqo-matanam, yaq ezoqa ewaqape bèqamekhám.” ⁵ Yesu-gi namba-qaniap, nqanek manqat gi-einim, zapa ndógo. Até ndigú-a, ndego unimanqatunteáv.

⁶ Yaq Yesu gezø-ein, “Nogi khøuwa eqeieqei fakhazaneáv. Zuá. Geté zote, khøuwa ate ndi:gu, eqeieqei. ⁷ Manqei-qape ezoqam, kopømba mbaín, zo tisanqabat. Geté ndigu no, gèsanqaná. Zapa ndógo, no ndigu áv qazømbe-manqaté nqægo: Tiqa matev soqáin. ⁸ Zo vòzáv ndógo, møvøna kandambaqape-te. No naqanóká nónavák. Zapa ndógo, nogi khøuwa eqeieqei fakhazaneáv. Zuá.”

⁹ Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndego Gelili plovins-té segeqóm.

Yesu ezoqa Zelusalem taon-te, møvøna kandambaqape-te ge:zømesimam

¹⁰ Yesu-gi namba-qaniap, møvøna kandambaqape-te gi:zav, yaq vaev até Yesú-a, vøwav. Geté ndego ambá ezoqa ewaqape-qá bøi-tè genø-okhoám, geté khonoam-té genø-okhoám. ¹¹ Yaq møvøna manqei-te ndógo, Zu megetapak gèmbovawém. Gibevoþem, “Ngenek gekham-tè gégo?”

¹² Ezoqa kopoáv, teqa manqat mokho-mbá gunu-manqatám. Ezoqa nøme áv gini-manqatám nqægo, “Ngenek ezoqa qanimáv.” Geté ezoqa nøme gi-einim, “Mbaín. Ngenek ezoqa ewaqape gètubumít.” ¹³ Geté ezoqa kopo, teqa yaq-te manqat bavokho einiáv. Zapa ndógo, ndigu Zu megetapak-qá møe ndógoám.

¹⁴ Møvøna khøuwa livin-mba møndømuwán. Yaq Yesu Mbumbukiam-qá khoev-té genøwáv, ezoqa vømē-zømesim. ¹⁵ Yaq Zu megetapak teqa manqat giyogem, ndigu nqova ndafe kandambá. Gi-einim, “Ngenek otevat gekham-tè gèndap? Ndego skul kandambaqape-te okhoeáv.”

¹⁶ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Manqat ndógo, no nqate-zømesim, ambá av nqægo, nøkeza nømendim manqát. Geté teqa ndégo, no ma gende-khofotan. ¹⁷ Gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-qa poev matev paev-qa tego, ndego segé:-otév, av nqægo, manqat ndógo, no nqate-zømesim, Mbumbukiam-tè qando-okhø, ø, no nøkeza matavap-tè qate-zømesim. ¹⁸ Gekha ezoqám ndego, ekeza manqat mba ndemanqate, ndego ekeza iz eqawat-qa mba ndógo. Geté ndego ezoqam, ndego teqa iz eqawat-qa ndego, ma gende-khofotav, ndego unimanqatín manqat ndømanqaté. Neka te mokho-te, manqa-zapa mbaín. ¹⁹ Zo Mozes, guguna manqat zø-etoám. Geté zo ezoqa kopo, teqa guguna manqat pøpøvumáv. Zo gekha zapá, no lambe-qa ndozogo?”

²⁰ Yaq ezoqa ewaqape gindu-qavøinam, “Nandav manqat, mokho mbaín. Gekha ezoqám, qo løvøqa-qa ndégo? Qo nqova soqa qambu:gu, manqat av nandoqote-manqate.”

²¹ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “No Sabat khøuwa-te, ezoqa kopo qækhakhèinøvem, yaq zo ate ndøzøte:go, nqova nøzøndáf. ²² Geté até zó-a, zo sasae sozogoatún, Sabat khøuwa-te. Zapa ndógo, até Sabat khøuwa-té-a, zogi nakhei angana ngusu zozø-qogavatún, av Mozes zo guguna manqat gezømbe-etoam. (Geté unimanqatín. Mozes mbá, nqanek matev gengaz. Atanakha-zapazapa-za ndøngazém. Mozes okhokho-té genøfakhán.) ²³ Zo até Sabat khøuwa-té-a, nakhei angana ngusu zozø-qogøzát. Zapa ndógo, Mozes zo guguna manqat, áv tezømbe-etoám. Neka zo poveéáv, tozo-nqanonem. Av

tægoat ndægo, yaq zo gekha zapá, qaqa ndozogo no-te, no Sabat khøuwa-te, ezoqam-qa kha ate ndægo qækhakheinan. ²⁴ Zo matev mumat-te mba mo:gevèwát. Geté ùnime:-gevewát, gekha matèv ndøgo, eqeieqei o soqain.”

Ezoqa Yesu-qa yaq-te go:bevøpem

²⁵ Zelusalem taon-ak nøme, āv gini-einim nqægo, “Gé, ezoqam ngénèk, laelae-qa ndimbogo?” ²⁶ Nqáe! Ndego manqat ezoqa ewaqape-qa bøi-té genø-manqaté. Geté ezoqa kopo, manqat-qase einiáv, taqa yaq-te. Gé, ndigu megetapak, peté-matøvemem-a, av nqægo, ndego unimanqatín Mesayá? ²⁷ Geté ngenek ezoqam-qa yaq-te, ni mizi:nøtén, gekham-tè gendówav. Geté Mesaya tendowav, ezoqa gézøtezák, ndego ákendèwav.

²⁸ Yaq Yesu ezoqa Mbumbukiam-qa khoev-te ge:zømesimat, āv gene-akhá nqægo, “Ge zò, no unimanqatín møzøté-zøtez? Neka zo møzøté-zøtez, no gekham-tè qatøndónav? No ambá av nqægo, nøkeza matavap-tè qatøgeavün. Ndego, no ma gende-khofotan, ndego unimanqatin-qapé. Geté zo zøtezateáv ndego. ²⁹ No møtenøtén ndego. Zapa ndøgo, no te-té tøtøndonáv neka ndégo tendo-khofótán.”

³⁰ Zu megetapak, nqanek manqat giyogem, yaq ambá gemøvøinamín. Geté ezoqa kopo zenda veeáv te-te. Zapa ndøgo, teqa khøuwa khantøzateáv. ³¹ Geté ezoqa kopoáv, ezoqa bawan-qape mokho-te ndøugu, møndø-unimanqatiním. Gi-einim, “Ngenek amba Mesaya goneav tøgonin. Yaq gé, unimanqatin Mesaya tendowavín, ndego amba umingiap matev nøme mba mó:matanamín, av ngenek nge:matanam? Av taoká. Yaq nakémbá, ngenek Mesayá agegó.”

Zu megetapak, Yesu møvøiwat-qa gimbogoam

³² Yaq Felisi ezoqam nqanek manqat giyogem, ezoqa ewaqape khonoam-te Yesu-qa yaq-te gi:manqatat, yaq ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda namba, Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam ndøkhofotáz. Yesu ambá gemøvøinamín.

³³ Yaq Yesu ezoqa gezø-ein, “No khapé nøtégoák, zo namba. Yaq no te-te ndégo tøtøqaván, no ma gende-khofotan. ³⁴ Zo no zonøvawát. Geté zønømendamá. Ma tøtegoat ndøgo, zo kopømba mbaín, tozotøndozav.”

³⁵ Yaq Zu megetapak, ekeza mokho-mba gibond, “Gé, ngenek gekha manqei genøwāv, yaq ni amba tizimbøe-vawēm, geté zì-ometamá? Gé, ngenek Glik manqei-te okho-qa mbógo, ndøgo nigí ezoqa nøme ndindu-yageapet, neka Glik ezoqa vømé-zømesim? ³⁶ Neka gé, ngenek gekhā mé:manqate, av ge-ein nqægo, ‘Zo no zonøvawát, geté zønømendamá,’ neka, ‘Ma tøtegoat ndøgo, zo kopømba mbaín, tozotøndozav.’”

Khandi ibøkha-qa yaq-te

³⁷ Møvøna-qa vaev khøuwa gimø-khantøzem, ndøgo khøuwa uni kandambaqape, yaq Yesu ezoqa ewaqape-qa megemege-té genø-itán. Yaq āv gene-akhá nqægo, “Gekha ezoqām ndego, ibøkha naq ndømbopapat, ndego no-té geabetøndo-wáv, bē-iz. ³⁸ Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-manqaté nqægo, ‘Gekha ezoqām ndego, no te-unimanqatin, te-te ndego, khandi ibøkha ndøqouvát.’”

³⁹ Yesu nqanek manqat, Nqova Mbomambaqape me:-eín, ezoqa tindafemat, ndigu ndego ti-unimanqatinim. Ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam

ezoqam-te, tege Nqova naqanaqá etopóteáv. Zuá. Zapa ndógo, Yesu iz kandambaqape ndapeav zua ndógoám.

Ezoqa Yesu zapaya gíqatønem

⁴⁰ Ezoqa nõme, ezoqa bawan-qape mokho-te gu:goam, nqanek Yesu-qa manqat gimboyogem, yaq ndigu áv gini-einim nqægo, “Ngenek unimanqatín Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám, ndego tendo-khofotav!”

⁴¹ Neka ezoqa nõme, áv gini-einim nqægo, “Ngenek ezoqam, Mesayá!”

Geté ezoqa nõme gi-einim, “Áv taoká. Mesaya Gelili plovins-te gendówavák. ⁴² Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa manqat áv qane-eín nqægo, ‘Mesaya ndego Deivid-gé Zeo ndógoát, ndego nigi kawa ezoqam kandambaqape. Neka ndego Beliem vemiyav-té géqán, ta vemiyav ndógo, ma Deivid ge:yagam.’”

⁴³ Yaq ezoqa gèqatøném, Yesu zapaya. ⁴⁴ Ezoqa nõme, ndego mõvøiwat-qa mbogoám. Geté ezoqa kopo, zenda veeáv te-te.

Zu megetapak, Yesu unimanqatinteav qagoam

⁴⁵ Yaq ndigu vos keoge ezoqam, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Felisi ezoqam-te gíqavaz, yaq ndigu áv gizømbe-beváp nqægo, “Gekha zapá, zo ndego ni-te ndafeav ndozogo?”

⁴⁶ Geté ndigu gindu-qavøinam, “Ezoqa kopo nõme, manqat manqatemáv, av ndego manqat nde:manqate.”

⁴⁷ Yaq Felisi ezoqam gezø-qavøiu, “Gé, ndego até zó-a, gétubam? ⁴⁸ Ni megetapak ó Felisi ezoqam-qa mokho-te, ezoqa kopo mbain, ndego Yesu nde-unimanqatinat. ⁴⁹ Nginik ezoqa ewaqape, ndego ndi-unimanqatinat, ndigu Mozes-qa guguna manqat zøtezateáv. Mbumbukiam ndigu ndøngiæzø.”

⁵⁰ Yaq ndego Felisi ezoqa nõme, Nikodemus, ndego bugukhokhof Yesu-te gemat, ndigu áv gezømbe-eín nqægo, ⁵¹ “Gé, niqa guguna manqat gekhá ndø-ein? Kopømbá, ezoqa lõvøte-te tiziveem, ni teqa manqa yogeáv tøgoat neka teqa manqa-zapa qeiviav vøgoát? Kopømba mbain.”

⁵² Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Gé, até qó-a, Gelili plovins-ák? Mbumbukiam-qa Manqat ùnime:-geveám. Yaq soqóqeiv ndógo, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqa kopo gendówavák, Gelili plovins-te.”

* ⁵³ Taqa zita-te, ezoqa ewaqape sège-qavøním.

8

Sævam mambe guiwav, Yesu-te gindu-ituim

¹ Ezoqa ewaqape gíqavønim, yaq Yesu Oliv manqei pøyat-té genøwáv. ² Yaq khøuwa nõme qandopave. Qanaqanus lovølova-ús. Ndego Mbumbukiam-qá khøev-té genøveséz. Yaq ezoqa kopoáv, gindupia, te-te. Yaq ndego tenøqóm ndógo, ndigu vøe-zømesim.

³ Yaq Mozes-qa guguna manqat nõmendim ezoqam neka Felisi ezoqam, sævam ndo-ituím. Ngunuk áv giniqatém nqægo, nõkenøkem matev ndøngiú. Mambe me:wáv. Yaq ndugu ezoqa ewaqape-qá megemege-té ginøveém.

⁴ Yaq ndigu Yesu gimbo-einim, “Nõmendim ezoqam. Ngunuk sævam áv qatíqatém nqægo, nõkenøkem matev ndøngiú. ⁵ Niqa guguna manqat-te,

7:40 7:40 Zion 6:14   **7:41** 7:41 Zion 1:46   **7:42** 7:42 Psa 89:3-4; Mica 5:2   **7:46** 7:46 Mak 1:22

7:48 7:48 Zion 12:42   **7:50** 7:50 Zion 3:1-2   **7:52** 7:52 Zion 7:41-42   * **7:52** 7:52 Ibugukhokhof nqanek manqat Glik manqat-te gipeaomem, mbuk nõme-te, 7:53 atema 8:11 mbain.   **8:5** 8:5 Lev 20:10; Deut 22:22-24

Mozes manqa āv ginimbi-løvua nqægo, 'Sævam av nguigu, mbaqambaqa qotépou, bēnanim.' Yaq ndakin qo gekha manqat qó-ein, tuqa yaq-te?"
⁶ Nqanek manqat timbøe-einim ndógo, Yesu matemateam-qa mbogoám. Ndego amba manqat soqain te-einin, ndigu ambá manqa ovøyam-té ginøveemin.

Geté ndego sègefoé. Yaq manqei-te kokosóv gene-peawám. ⁷ Yaq ndigu sekembá segembo-sinøzumát. Yaq Yesu kawa nango gendo-eqa, gezø-ein, "Zo nqazowani, gekha ezoqām ndego, manqa-zapa mbain ndego, bugukhokhof mbaqambaqa tèabe-ogezó ndego, tu-te." ⁸ Yaq ndego nangó genøfoé, manqei-te vøpeawam.

⁹ Yaq ndigu nqanek manqat giyogem, ezoqa ewaqape sège-panqanim. Ezoqa kopokopo ndøkhofatám. Ibugukhokhof, laombøkik ndø-ivøvém. Yaq vaev-te, Yesu yakhapus mbá sege-ivøvém, ndugu sævam vømbøyam. ¹⁰ Yaq Yesu kawa nangó gendo-eqa, ndugu sævam vømbø-ein, "Nginik ezoqam kinøqapi? Gè, ezoqa nøme mbáin, qoqa yaq-te ndimanqate, av nqægo, qo vønaqanim, qakeza manqa-zapa zapaya?"

¹¹ Yaq ngunuk sævam gundu-qavøiu, "Khanánqa. Ezoqam nøme mbáin."

Yaq Yesu gumbo-ein, "Até nó-a, no nó-einák, av nqægo, qo vønaqanim. Mòqoqáv. Geté manqa-zapa nango mògó."

Yesu ndego manqei-qape-qá wáev

¹² Khøuwa nøme, Yesu ezoqa manqat nøme āv gezømbe-ein nqægo, "No manqei-qape-qá wáev. Gekha ezoqām ndego, no tenøndo-pæv, ndego bøvun-te sekemba gé-okhoák. Geté ndego waev mbógoát, ta waev ndógo, ezoqa khandi ndøzø-etoam."

¹³ Yaq Felisi ezoqam, āv gimbøe-einim nqægo, "Nandav manqat, qo qakeza qote-manqaté, qoqa yaq-te. Yaq kopømba mbáin, tei-unimanqatinim."

¹⁴ Yaq Yesu gezø-qavøiu, "Unimanqatin. No nøkeza nøte-manqaté, nqanek manqat. Geté, noqa manqat unimanqatin. Zapa ndógo, no mōtenøtén, no gekham-té qatøndōnav neka no gekham-té qatōma. Geté zo zøtezeátv, no ma qatøndenav neka no ma nqatēma. ¹⁵ Zo ezoqa nøme, manqei-qape ezoqam-qá matavap-té qazonø-gevezoát. No ezoqa gevezoatáv. ¹⁶ Geté no tægevezo, yaq noqa gevezoat matev unimanqatin. Zapa ndógo, no ezoqa ambá nakhapus mbá sægevezoat. Geté no Tát namba niti-gevezoát, ndego ma gende-khofotan. ¹⁷ Zoqa guguna manqat-te, āv qane-peawáp nqægo: Ezoqa menas matev bøi ti:qéivim, yaq ndigu manqa ovøyam-te manqat kopo ti-einim taqa yaq-te, yaq ta manqat ndógo, unimanqatin. ¹⁸ Até noqa yaq-té-a, matev kopó. Ezoqa nøme, noqa yaq-te tezø-ovøyam, nó, neka ezoqa nøme, noqa yaq-te tezø-ovøyam, nogé Tát."

¹⁹ Yaq ndigu gimbo-bevøpem, "Ge qó, qave kenøqáqape?"

Yaq Yesu gezø-qavøiu, "Zo no zøtezeátv, neka zo até nogé Tát-a, zøtezeátv. Zo no amba tøzøte-zøtezin, yaq zo até nogé Tát-a, ndøzøte-zøtezin."

²⁰ Yesu ezoqa Mbumbukiam-qa khoev-te ge:zømezimat, nqanek manqat ate nqægo ta kouwat-te ndógo temanqatám, ma ezoqa Mbumbukiam-te moni gi-abumam. Geté ezoqa ndego møvøiwateáv. Zapa ndógo, tege khøuwa fakhazaneáv, ndigu ti:møvøinam. Zuá.

Yesu ovd gendovis, ambá av nqægo, manqei-qape-te gendowav

²¹ Yaq Yesu ezoqa manqat nōme āv gezømbe-eín nqægo, “No ndænāv. Yaq zo no ambá ndøzønømbe-vawát. Yaq zo zøkeza manqa-zapazapá nambá sòzøtè-pakhaetát. Zo kopømba mbain, tozotøndozav, no ma nqatemala.”

²² Yaq Zu megetapak, ekeza mokho-mba gibond, “Gé, ndego ekeza kha ndøngiū, yaq nakémbá, ge-ein av nqægo, ‘Zo kopømba mbain, tozotøndozav, no ma nqatemala.’”

²³ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Zo manqei-qape-ák. Geté no ova-yák. Zo manqei-qape ezoqám. Geté no manqei-qape ezoqám mbá. ²⁴ Yaq nakémbá, no zo qazø-ein av nqægo, zo zøkeza manqa-zapazapā nambá sòzøtè-pakhaetát. Zo unimanqatinteav tøgoat, av nqægo, no ndégo, yaq zo zøkeza manqa-zapazapá nambá sòzøtè-pakhaetát.”

²⁵ Yaq ndigu gimbo-bevøpem, “Gé, qo gekha ezoqám?”

Yaq Yesu gendo-qavøiu, “No zo oskia nøzø-manqatám, no gekha ezoqám. ²⁶ No manqat kandambá nqanøgo, no amba zoqa yaq-te tøte-manqatatin neka vøe-gevezoatin. Geté no manqei-qape ezoqam sa ndøgo tæzømbe-manqaté, no te-te qæ-ewagam, ndego no gendo-khofotan. Ngenek ezoqam, teqa manqat unimanqatín.”

²⁷ Yesu nqanek manqat gezø-ein, ndigu mokho ndapeáv, av nqægo, Eve-qā yaq-tē gezømbe-manqatām.

²⁸ Yaq Yesu āv gezømbe-eín nqægo, “Zo Ezoqam-ge Yo tozotumu-eqeinam, yaq zo zøtézøtéz, no ndégo, neka no ambá av nqægo, matev nøkeza matavap-te mbā qatø-matanām. Geté no sa nqáneq qæmanqaté, av Tat ge:nømand. ²⁹ Ndego ezoqam, no gendo-khofotan, ngégó no namba. Ndego no nøvunateáv. Zapa ndøgo, no oskia ndøgo tægoatún, av ndego poev ndømbøgo.”

³⁰ Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ezoqa kopoáv gè-unimanqatínim.

Mbumbukiam-qa unimanqatin manqat, ezoqa génqovotáz

³¹ Ndigu Zu ezoqam, Yesu gi-unimanqatinim, ndego āv gezømbe-eín nqægo, “Zo noqa manqat mokho-te tozotu-yagat, yaq zo uni nogi paev ezoqam-in zógoát. ³² Yaq zo unimanqatin manqat zøtézøtéz. Yaq nqanek unimanqatin manqat, zo génqovotáz. Yaq zo bavokhó qazonø-fakház.”

³³ Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Ni Eibleem-gí zí. Ni ambá av nqægo, ezoqam-gí yaq-fia mbain sasae ezoqám, neka ndigu ni gètøkønāt. Gekha zapá, nqoqo-manqate av nqægo, ni bavokho seifakhān?”

³⁴ Yaq Yesu gezø-ein, “No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqám ndigu, manqa-zapazapa ndimatnam, ndigu manqa-zapazapa-gí yaq-fia mbain sasae ezoqám. Ndøgo gètøkøzát. ³⁵ Geté unimanqatín, yaq-fia mbain sasae ezoqam, ezoqam-qa khoev-te ate nonqo gú:goák. Geté khoev eve-ge nakhasam, oskia mú:goát. ³⁶ Zo Mbumbukiam-ge Yo mboqog tezø-mboqozo, zo vozófakház, yaq zo ùni ndøzøte-fakház. Zo manqa-zapazapa-gí yaq-fia mbain sasae ezoqam, sekemba zógoák.

³⁷ No møtenøtén, zo Eibleem-gí zí. Geté zo no pakhapakha khaneam-qa zonøgó. Zapa ndøgo, noqa manqat, zo mokho-te mbain. ³⁸ No ndøgo tæmanqaté, no Tat ge:nømand. Geté zo ndøgo tozo-matanám, av zoge zøve ge:zømas.”

³⁹ Yaq ndigu gimbo-qavøinam, “Nigi tat Eibleém.”

Yaq Yesu gezø-ein, “Zo amba Eibleem-gi zi tozogonin, zo matev amba āv tōzøte-matanamín, av ndego ge:matønumam.* 40 No zo unimanqatin manqat mba nōzø-manqatám, ndøgo no Mbumbukiam-te qæ-ewagam. Geté zo no pakhapakha khaneam-qa zonøgó. Eibleem matev av nqægo matanapøteáv. 41 Zo āv tōzøte-matanám, av zoge zøve nde:matanam.”

Yaq ndigu gimbo-qavøinam, “Av taoká. Ni mambe nakheís mbá. Nigi Tat, Mbumbukiam yakhapús.”

42 Yaq Yesu gezø-ein, “Mbumbukiam amba zoge zøve tegonin, zo ambá kuku zogonin no-te. Zapa ndøgo, no Mbumbukiam-té qatøndonáv, atema zote. No ambá av nqægo, nøkeza matavap-té qatøgeavün. Geté no ndégo tendokhofotán. 43 Zo gekha zapá, mokho ndapeav ndozogo, no manqat nqazø-manqate? Zo ndapeav tōzøtegó ndøgo, zo kopømba mbaín, noqa manqat tozondapem. 44 Zapa ndøgo, zo nqova soqaqape-gí nakheís. Zoge zøve ndégo. Gekha matév ndøgo, ndego ndømbøe-khaneat, zo matanam-qa zogó. Ibugukhokhof, atema ndakin, ndego pakhapakha khaneam ezoqam oskia ndøgó, neka ndego elavøqase nōzøneáv unimanqatin-te. Zapa ndøgo, te mokho-te unimanqatin mbaín. Ndego gekhavoizamín, ndego ekeza matev mba mbopaevín. Zapa ndøgo, ndego khavozam ezoqám neka khavozam manqat ate ndægo, ndego evé. 45 Geté no unimanqatin manqat nomanqaté. Yaq nakémbá, zo no unimanqatinteáv. 46 Gé, zo mokho-te, ezoqa kopømbá, noqa yaq-te te-ein, av nqægo, ngenek manqa-zapa ndøgó. Kopømba mbaín. Av tægoat ndægo, no unimanqatin manqat nqæmanqate, yaq gekha zapá, zo no unimanqatinteav ndozogo? 47 Gekha ezoqám ndégo, Mbumbukiam-gé, ndego Mbumbukiam-qa manqat géyogé. Geté zo Mbumbukiam-gé mbá. Yaq nakémbá, zo manqat yogeapáv.”

Yesu gø:megeat, Eibleem gèpæv

48 Yaq Zu megetapak, Yesu gimbo-einim, “Ni møi-einim. Qo Samalia ezoqám. Neka qo nqova soqa qambugú.”

49 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No ambá av nqægo, nqova soqa nømbugū. Av taoká. No Tat nombovizáp. Geté zo noqa iz, zòvoát. 50 No ambá av nqægo, nøkeza iz eqawat-qa nogó. Geté ezoqa ndégó, noqa iz eqawat-qa ndego. Ndego no egeieqei me:næná. 51 No unimanqatin nqazø-manqate. Gekha ezoqám ndego, noqa nømendim manqat tembopavat, ndego miavmiav løvøte géqeivák.”

52 Yaq ndigu Zu ezoqam gimbo-einim, “Ndakin ni mōtinōtén, av nqægo, qo nqova soqa nandeqambū:gu! Qoqa manqat, mokho mbaín. Eibleem mōndønānīm neka até Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqám-a, vøpakhæz. Geté qo āv qotote-manqaté nqægo: Gekha ezoqám ndego, qoqa nømendim manqat tembopavat, ndego miavmiav løvøte géqeivák. 53 Gé, qo nigi atanakha-zapa Eibleem neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, moqóløvub, ndigu gipakhæz? Qo qakeza kha gekha qotévewé?”

54 Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No amba nøkeza iz tæ-eqawatin, ta iz eqawat mokho ambá mbaín. Geté noqa iz, noge Tat ndø-eqawát. Ezoqa ndégo, zo ndøzøte-manqate, av nqægo, ndego nigi Mbumbukiām. 55 Zo ndego zøtezateáv. Geté no ndego mōtenōtén. No amba av tōte-manqatein nqægo, no ndego nōtenōtenāk, yaq no ambá khavozam ezoqam nogonín, av zo ndøzøte:go. Geté no ndego mōtenōtén, neka no teqa manqat o-mba notondapé. 56 Zoge

* **8:39** 8:39 Yesu nqanek manqat tene-eín ndøgo. Zapa ndøgo, Eibleem Mbumbukiam mōndø-unimanqatin. Geté ndigu Yesu uni unimanqatinteáv. **8:41** 8:41 Isa 63:16 **8:44** 8:44 1 Zion 3:8 **8:46** 8:46 2 Ko 5:21; 1 Pita 2:22 **8:47** 8:47 1 Zion 4:6 **8:48** 8:48 Mak 3:21-22 **8:51** 8:51 Zion 5:24

atanakha-zapa Eibleem, ndego noqa fakhane khøuwa-qa khanakhanakh-us mo:kewagám. Yaq ndego møndøqeív. Yaq khanakhanakh kandambá gendap.”

⁵⁷ Yaq ndigu gimbo-einim, “Qoqa manqat nandav, mokho mbain. Qo viav fiiti ndapeáv. Zuá. Yaq gè, qo Eibleem áv khoqoté-omet?”

⁵⁸ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “No unimanqatín nqazø-manqate. Eibleem qaneav gegoam, no nõgoám.”

⁵⁹ Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu mbaqambaqa mba ndøpitáz. Ambá gepouimín. Geté Yesu é-møndøpeó, Mbumbukiam-qa khoev vø-ivav.

9

Yesu ezoqam gekhakheinøvem, ndego bøi waev mbain geqan

¹ Yesu gewav, yaq bøi waev mbain ezoqam ndø-omét. Ndego áv teneqán. Bøi waev mbain. ² Yaq ekeza paev ezoqam gimbo-bevøpem, “Nøméndim ezoqam. Gè, ndego bøi waev mbain geqan, ndøgo gekha ezoqam-qá manqa-zapá? Ndøgo ekezá manqa-zapá, ó, evøndipakha-qá manqa-zapá?”

³ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Ndego bøi waev mbain geqan, ndøgo ambá av nqægo, ekeza manqa-zapa zapayá, o evøndipakha-qá manqa-zapa zapayá. Geté te mokho-te, Mbumbukiam-qá bazaføgakh tabete-qeiví. ⁴ Ate av-te paveat ndægo, ni teqa sasae, ndego no gendo-khofotan, é-bizigoném. Geté bøvun nqágeáv. Yaq ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa kopo kopømba mbain, sasae te. ⁵ No manqei-qape-te nqægo, no manqei-qape-qá wáev.”

⁶ Yesu nqanek manqat gumu-ein, yaq manqei-te, køse ndøpisib. Yaq gèqoózó, vø-menegim. Yaq até gendego, ta qoq ndøgo, bøi waev mbain ezoqam-qá bøi-té genøgí, ⁷ vømbø-ein, “Mòqoqá. Bugug Siloam kewan-qasité qomøsungúz.” (Siloam, taqa manqa mokho nqánek, “Ezoqam gikho-fotøvem.”) Yaq ndego bøi waev mbain ezoqam, sègewáv, bugug vømøsunguz. Yaq gendoqavan, teqa bøi sège-eqeieqei.

⁸ Taqa zita-te, ndigu ezoqam, khoev avønin qazø-puatam neka ezoqa nõme ndigu bugukhokhof gi-ometupam, ezoqa gigiap-qa gezøvi:mam, gèbevøpém, “Gè, ezoqam ngénèk, nakhoa-te geqonumam, ezoqa gigiap-qa gezøvi:mam?”

⁹ Ezoqa nõme gindu-einim, “Ezoqam ngénèk.”

Geté ezoqa nõme gindu-einim, “Mbain. Teoká ndego. Ngenek andé teqa bugug me:keogé.”

Geté ndego ezoqam, bøi waev mbain gegoam, ekezan áv gene-eín nqægo, “Ezoqam nõ.”

¹⁰ Yaq ndigu gimbo-bevøpem, “Gè, áv khanégo, qo ndakin ndoqo-keoge?”

¹¹ Yaq ndego gendo-qavøiu, “Ndego ezoqam, iz nqambogo Yesu, ndego qoq ndøqoá, noqa bøi-te vø:ge. Yaq áv genømbe-eín nqægo, ‘Siloam kewan-qasité qonøqáv, bugug voqomø-sungúz.’ Yaq no sænáv, bugug vømø-sunguz. Qatumu-sunguz ndøgo, yaq no kopømbá qækewag.”

¹² Yaq ndigu gimbo-bevøpem, “Gè, ndego ndakin kenáqape?”

Yaq ndego gendo-qavøiu, “No nøtenøtenák.”

Bøi waev mbain ezoqam, ndego Yesu gekhakheinøvem, Felisi ezoqam gimbo-sinøzømem

¹³ Taqa zita-te, ndego ezoqam, bøi waev mbain gegoam, Felisi ezoqam-té ginøndafém. ¹⁴ Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu qoq geqoa, yaq ndego bøi waev mbain ezoqam vøkhakheinøvem, ta khøuwa ndøgo, Sabat khøuwá. ¹⁵ Yaq

ndakin até ndigu Felisi ezoqám-a, vømbō-bevøpem, av nqægo, ndego bøi waev ande áv kenëndap?

Yaq ndego gezø-ein, “Ndego noqa bøi-te, qoq mo:gé, yaq no bugug vøemø-sunguz. Yaq ndakin no kopømbá nqækeoge.”

¹⁶ Yaq Felisi ezoqa nøme gi-einim, “Ndego ezoqam, ambá av nqægo, Mbumbukiam ndokhofotáv. Zapa ndógo, ndego Mozes-qa guguna manqat pøpøvumáv, Sabat khøuwa-qa yaq-te.”

Geté ezoqa nøme gi-einim, “Gé, ezoqa manqa-zapa-us tegoat, áv khané:go, umingiap matev av nqægo tematønumat?”

Yaq ti mokho-te, qaqa matev ndøgoám.

¹⁷ Yaq ndigu Felisi ezoqam, nqawá ginømbø-sinøzømém, ndego ezoqam, bugukhokhof bøi waev mbain gegoam. Gimbo-einim, “Ge qó, áv khoqoté-matavap, teqa yaq-te, ndego bøi geqa-khakheinam?”

Yaq ndego ezoqam gendo-qavøiu, “Ndego Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqám.”

¹⁸ Geté ndigu Zu megetapak unimanqatinteáv, av nqægo, ndego ezoqam bøi waev mbain ndøgoám, yaq ndakin ndego kopømbá ndekeoge. Yaq ndigu evøndipakha ndømváb. ¹⁹ Yaq áv gezømbe-beváp nqægo, “Gé, ngenek zogé yó, zo teqa yaq-te ndøzøte-manqate, av nqægo, ngenek bøi waev mbain geqan? Av tægoat ndægo, gé, áv khané:go, ndakin ndekeoge?”

²⁰ Yaq tegi evøndipakha gindu-qavøinam, “Ni møtinøtén, ngenek nigí yó, neka ngenek bøi waev mbain geqan. ²¹ Geté ni nøtenateáv, ndego ndakin ande áv kenē-keoge o bøi gekha ezoqám mbøkhakheinam. Ekezan mbobevøpém! Ndego møndømu-khouwév. Kopømbá, ekeza tezø-qavøiu.”

²² Ndigu evøndipakha, nqanek manqat tini-einim ndógo, ndigu Zu megetapak-qá møe ndøgoném. Zapa ndógo, ndigu Zu megetapak, manqat é-møndø-kopo:ném, av nqægo, gekha ezoqám ndego, te-unimanqatin, av nqægo, Yesu ndego Mesayá, yaq ndego ezoqam gembøé-khafeném. Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te, sekemba gé-okhoák.

²³ Yaq nakémbá, tegi evøndipakha gi-einim av nqægo, “Ngenek møndømu-khouwév. Ekeza mbobevøpém.”

²⁴ Yaq ndigu Zu megetapak, ndego ezoqam, bøi waev mbain gegoam, nqawá ginømbø-akhaém, vømbō-einim, “Mbumbukiam-qa iz-te, qo unimanqatin manqat qó-eín. Ni møtinøtén, nandev ezoqam qó ndoqote-manqate, ndego manqa-zapa-us ezoqám.”

²⁵ Yaq ngenek ezoqam gendo-qavøiu, “No nøtenateáv, ndego manqa-zapa-us ezoqám penømakhaya. No sa nqáneq qatenøtén. No bøi waev mbain nogoám. Yaq ndakin no kopømbá nqækeoge.”

²⁶ Yaq ndigu gimbo-bevøpem, “Gé, ndego gekha matev qámatanam? Ndego qoqa bøi áv kené-khakheinam?”

²⁷ Yaq ndego gendo-qavøiu, “No mðezø-eín. Geté zo yogeáv. Gekha zapá, zo nqawa yoge-qa ndozogo? Gé, ate zó-a, zo tegi paev ezoqam gone-qa zógo?”

²⁸ Yaq ndigu mbøni nqosøgeap mboyogém, vømbō-einim, “Tege paev ezoqam, qó. Ni Mozes-gí paev ezoqám. ²⁹ Ni møtinøtén, Mbumbukiam manqat Mozes mbomanqatám. Geté nandev, ni ünimi:-nøtenateáv. Até ndøgó-a, ma gendewav, ni nøtenateáv.”

³⁰ Yaq ndego gendo-qavøiu, “Nandav nqova ndafe-ús, zo zøtezateav ndozogo, ndego ma gendewav, yaq ndego no bøi vønø-khakheinam. ³¹ Ni mizi:nøtén, Mbumbukiam manqa-zapa-us ezoqam-qa manqat yogeapáv. Geté gekha ezoqám ndigu, ndimbovizap neka matev ndimatanam, av

ndego poev ndømbøego, ndígu tezøyogé. ³² Manqei-qape ande qæfakhan, atema ndakin, ezoqa yogeáv av nqægo, ezoqa bøi waev mbain ezoqam ndøkhakheinøvēm, ndego bøi waev mbain geqan, vøkewäg. ³³ Ndego ezoqam, amba Mbumbukiam khofotøveav tegonin, ndego matev-qase ambá gé:matanamák.”

³⁴ Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Qo manqa-zapa mokho-té qonøqáq. Yaq ge qó, ni nømendim-qa qógo?”

Yaq ndigu gèmbøe-khafeném, tiqa guliguli khoev-te nqawa gé-onák.

Ezoqam ndigu unimanqatinteav ndigu, ndigu andé bøi waev mbain ezoqám

³⁵ Yesu ge-ewag, av nqægo, Felisi ezoqam ndego ezoqam gèmbøe-khafenēm, ndego bøi waev mbain gegoam, tiqa guliguli khoev-te nqawa gē-onák, yaq ge-omet, ndego áv gèmbøebéváp nqægo, “Gé, qo Ezoqam-ge Yø moqó-unimanqatin?”

³⁶ Yaq ndego gendo-qavøiu, “Khanánqa. Qonømbé-ein, ndego gekha ezoqám? Yaq no ndego nó-unimanqatin!”

³⁷ Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Qo mòqo-omét ndego. Ezoqam ngének, ndego ndakin manqat ngeqa-manqate.”

³⁸ Yaq ndego ezoqam gendo-ein, “Evézøza. No møe-unimanqatin!” Yaq até gendego, Yesu-qa megemege-te, katuk ndømøkuí, vømbøvizam.

³⁹ Yaq Yesu gembo-ein, “No nqanek manqei-qape-te, ezoqam-qa matev gevewat-qa nøgeavún. Yaq bøi waev mbain ezoqam, bøi tlabiti-kewäg, neka bøi eqeieqei ezoqam, bemø-bøi-waev-mbain-ezoqam-ez.”

⁴⁰ Yaq Felisi ezoqa nøme, ndigu avønin giwaniapam, nqanek manqat gimboयोग, ndigu áv gimbøe-einím nqægo, “Ge qó, até ní-a, bøi waev mbain ezoqam qotínæna?”

⁴¹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zo amba ande bøi waev mbain ezoqam me tozogonin, zo ambá manqa-zapazapa-yav sozogonín. Geté zo áv qazøte-manqaté nqægo, ‘Ni nikeogé.’ Yaq nakémbá, zo manqa-zapazapa zua zøgó.”

10

Yaya etæ manqat, sip keoge ezoqam eqeieqei-qa yaq-te

¹ Yesu manqat nøme, áv gene-ein nqægo, “No unimanqatin nqazø-manqate. Gekha ezoqám ndego, sip-qa khoev-te, mboqog-anim-te oneav tøgoat, geté khoev-te nakhoa vini-tē genøqavíg, ndego aqona ezoqám neka pepen ezoqám. ² Geté sip keoge ezoqam eqeieqei, mboqog-anim-té genø-onín.

³ Mboqog keoge ezoqam, mboqog mbo-mboqozoín. Tegi sip, teqa manqa wag møndæzøté, neka vøyogemín. Ndego sip iziz zø-akhayamín, bavokho sasa ndø-itubin. ⁴ Yaq tegi sip bavokho ge-itubin, gèzømbo-megeín, ndigu vømbø-paevemín. Zapa ndógo, ndigu teqa manqa wag, møndæzøté. ⁵ Ndigu ezoqa vini gembó-paevemák. Geté møe mbóbbóin. Zapa ndógo, ndigu teqa manqa wag zøtezateáv.”

⁶ Yesu nqanek yaya manqat gezø-eta, ndigu manqa mokho ndapeáv, gekha mé:manqate.

Yesu, ndego mboqóg

⁷ Ndigu nqanek yaya etæ-qa mokho ndapeav qagoam, yaq Yesu manqat nøme áv gezømbe-ein nqægo, “No unimanqatin nqazø-manqate. No sip-gi mboqóg. ⁸ Ezoqa ewaqape ibugukhokhof go:geavun, ndigu aqona ezoqám neka pepen ezoqám. Geté sip tiqa manqat yogeapáv. ⁹ No mboqóg. Gekha

ezoqām ndego, no-te tendo-on, ndego khandi ndóndáp. Yaq ndego, kopømba ande av sip me nduigu, gé-onimát neka nango vófakhanāt, gagayag eqeieqei loge nonqo vømøqeiavāt.

¹⁰ Aqona ezoqam, sip aqonøvem neka zitøge neka ngiæzoat-qa mba ndo-kohtútín.

Geté no ezoqa khandi etoam-qa nogevún. Yaq ta khandi ndøgo, tàbete-tøvá, ti mokho-te.”

Yesu, ndego sip keoge ezoqam mbomambaqapé

¹¹ Yaq Yesu manqat nøme ge:zømas, “No sip keoge ezoqam mbomambaqapé. Sip keoge ezoqam mbomambaqape, ekeza khandi gésanqáo, sip zapaya. ¹² Geté ezoqa nøme, ndego sip keoge sasae, moni qaçasam nonqo mba ndego, ndego segéteít, gaqo khobos te-omet. Ndego sip segézuváz. Zapa ndøgo, ndego sip keoge ezoqam eqeieqei mbá neka ndigu sip ekezán mbá. Yaq gaqo khobokhobos, sip segé-ngeasám, vøpanqaním. ¹³ Ezoqam av ngenek nge-go, ndego sasae, moni qaçasam nonqo mba ndøgoatún, neka ndego sip gezømbé-køfiayák.

¹⁴ Sip keoge ezoqam mbomambaqape, nó. No nøkeza sip møtenøtén, neka ndigu no vøezøtez, ¹⁵ ate av-té, Tat no ge-otev neka no ndego vøtènøten. Yaq no nøkeza khandi nósanqáo, sip zapaya. ¹⁶ No sip nøme ndinøgó. Ndigu nqanek sip uta mokho-té mbá. Até ndigú-a, batøndo-khatób. Ndigu noqa manqa wag ndøyogém. Yaq sip bawan kopo mé:goát, neka sip keoge ezoqa kopo vøzógoát.

¹⁷ Tat kukú no-te. Zapa ndøgo, no nøkeza khandi nósanqáo, ezoqa zapaya. Yaq no nango tàbate-khandí:n. ¹⁸ Ezoqa ambá av nqægo, no khandi ndævimbām. Geté no nøkeza poev-té qatósanqáo. No bazaføgakh nqanøgó, nøkeza khandi tæsanqao neka nqawa vøendáp. No Tat nø-eín, matev av nqægo tægo.”

¹⁹ Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq Zu megetapak nangó ginø-qatøném.

²⁰ Ndigu ezoqa kopoáv, äv gini-einím nqægo, “Nandev ezoqam, nqova soqa mbøigú! Matavap kumbøgeáp, nandev. Gekha zapá, zo teqa manqat ndozoyoge?”

²¹ Geté ezoqa nøme, äv gini-einím nqægo, “Manqat av nqægo, kopømba mbain, nqova soqa-us ezoqam-te tøn-do-fakhatat. Neka gè, nqova soqa, bøi waev mbain ezoqam äv kené-khakheinøvem?”

Yesu gisanqawem

²² Zelusalem taon-te ndøgo, pindap khøuwa kandambaqape ndøfakhán. Zu ezoqam, Mbumbukiam-qá khoev mboqoat khøuwa mbomatavupatún, ma ibugukhokhof ndøgo, Mbumbukiam-qa khoev nqawa teqa zenda-te giveem. Ta khøuwa-te ndøgo, qozaq viav ndø-ogitát. ²³ Yesu Mbumbukiam-qa khoev uta mokho-te, Solomon-qá lou-qase-té ge-okhoám. ²⁴ Yaq Zu megetapak ndøpindám, te-te, vømbø-bevøpem, “Gè, ni manqat ndaføyamba gekha khøuwä qonimbí-eín? E-moqoni-eín: Gè, qo Mesayá?”

²⁵ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No møezø-eín. Geté zo no unimanqatinteáv. Matev ndøgo, no Tat-qa iz-te nqæmatanam, zo ndøgo tøn-e-zømesimít, av nqægo, no gekha ezoqām. ²⁶ Geté zo no unimanqatinteáv. Zapa ndøgo, zo nogí síp mbá.

²⁷ Nogi sip, manqa wag nø-ewagatún. No mōtenōtén ndigu, neka no ndigu genōpáev. ²⁸ No ndigu khandi miavmiav nōzø-etoám. Ndigu sa gemō-nasinimák. Ezoqa kopo, ndigu noqa zenda-te gévimbamák. ²⁹ Noge Tat, ndego no ndigu genø-etoam, ndego ezoqa ewaqape ùnime-løvubám. Ezoqa kopømba mbaín, ndigu Tat-qa zenda-te te-viwam. ³⁰ No neka Tat, ni kopó.”

³¹ Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu Zu megetapak, nqawa mbaqambaqa mba ndøpitáz. Ambá gepouimín, vølaemin.

³² Yaq Yesu gezø-ein, “No matev egeiegei kopoav nomatønumám, zoqa bøite, ndøgo Tat-te qando-fakhanam. Yaq gé, nqanek matev egeiegei ate ndægo, kopo ākhanégo, ta zapaya ndøgo, no lambe-qa nqazonøgo?”

³³ Yaq ndigu gimbo-qavøinam, “Ni ambá av nqægo, qoqa matev egeiegei zapayá qati-pouqobēm, vøi-laqabēm. Geté ni ndøgo tōtī-laqabēm. Qo Mbumbukiam-qa iz qongi:wát. Qo ezoqam mbá, qo. Geté qo Mbumbukiam-qa qote-khamasiáp.”

³⁴ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Zoqa guguna manqat-te, Mbumbukiam āv gene-ein nqægo, ‘No mōezø-ein: Zo mbumbúk.’ ³⁵ Ni mīzi:nōtén, manqat ndøgo, ta mbuk-te ndøpeawap, unimanqatín. Mbumbukiam-qa Manqat gé-enendák. Mbumbukiam ndigu mbumbuk me:zæb, ti-te ndigu teqa manqat qafakhan. ³⁶ Av tægoat ndægo, yaq gekha zapá, zo no ndozonø-manqate, ‘qo Mbumbukiam-qa iz qongi:wát’, no qæ-ein, av nqægo, no Mbumbukiam-gē Yō. No Tat ndøveatán neka nqanek manqei-qape-te vøndø-khofotan.

³⁷ No amba matev matønumav tægonin, av noge Tat ndømbøe-poev, yaq ság, zo no ndø-unimanqatínim. ³⁸ Geté no mōematønumatún. Yaq nakémbá. Zo noqa manqat unimanqatin poeveav tozogoat, zo noqa matev matanam zó-unimanqatínim. Yaq zo tōzōté-zōtéz ndøgo, neka mokho vozóndapēm, av nqægo, Tat no mokho-té gunu:gu neka no Tat mokho-té qatu:gu.”

³⁹ Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu ambá nqawá ginø-møvøinamín. Geté ndego sēgezømbo-navøēm.

⁴⁰ Taqa zita-te, Yesu nqawa Zoden kea yaq-keoqá genøveséz, ta manqei ndøgo, ma bugukhokhof Zion ezoqa ibøkha iz gezømbe-etoumam. Yaq ndøgo temøqóm. ⁴¹ Yaq ezoqa kopoáv gimøndæ-pindam. Ndigu āv gini-manqatám nqægo, “Zion umingiap matev goneáv. Geté manqat ate ndægo, ngenek ezoqam-qa yaq-te ge:manqatam, unimanqatín.”

⁴² Yaq ndøgo, ezoqa kopoáv, gè-unimanqatínim ndego.

11

Lazales genanim

¹ Ezoqa mōndøgoám. Iz Lazalés. Ndego enqoni mbogoám. Ndego tegi sænakheis namba, Meli neka Mata, Betani vemiaiv-té giyagám. ² Ngunuk Meli, tuge anganøm-yo Lazales enqoni qambogoam, ndúgu, tae etéf sisip mbomambaqape, Evezøza-qa zenda tokhotapak-te guoqouz neka yaq susu ekeza izum vømbøe-vuogim. ³ Yaq ndigu Lazales-gi sænakheis manqat ndøkhotøvém, Yesu-te, “Evézøza, qoge qafu mbomambaqape, enqoni mbogó.”

⁴ Geté Yesu nqanek manqat ge-ewag, ndego āv gene-ein nqægo, “Nqanek enqoni, løvøte-te gé-ituák. Geté tønefakhán ndøgo, Mbumbukiam-qa iz mé-eqá, neka Mbumbukiam-ge Yo, iz kandambaqape vøendāp.”

⁵ Yesu poev kandambá, Mata-te neka tugu namba qawan-te neka Lazales-te. ⁶ Geté Lazales-qa enqoni-qa yaq-te manqat ge-ewag, ndego nakhamas-te okhoeáv ti-te. Geté ta manqei-te ndógo, ma gegoam, khøuwa menas nøme, møndø-qovezám. ⁷ Taqa zita-te, ndego ekeza paev ezoqam, áv gezømbe-eín nqægo, “Nqawa Zudia plovins-té qazinø-qaván, Lazales bizimø-ometam.”

⁸ Geté tegi paev ezoqam gimbo-qavøinam, “Nøméndim ezoqam. Nømønqei qagoam, ezoqa qo ambá nandí gini-pouqabemín ndógo, vølaqabemín. Gê, qo unimanqatín, veseze-qa qógo?”

⁹ Yaq Yesu gezø-ein, “Paveat kopo-te, khøuwa iziz tuélv nqambøigu. Gekha ezoqám ndego, paveat-te te-okhoat, ndego kopømba mbáin tekhaotav, vøbøiáv. Zapa ndógo, paveat-qá waev-té genø-okhoát. ¹⁰ Geté gekha ezoqám ndego, bøvun-te te-okhoat, ndego ndøkhaotáv, vøbøiáv. Zapa ndógo, ndego waev mbáin.”

¹¹ Taqa zita-te, Yesu manqat nøme, áv gezømbe-eín nqægo, “Nigi nøfu Lazales, venanqei ndøbuvít. Geté no nangó qamótiú.”

¹² Yaq tegi paev ezoqam gindu-qavøinam, “Evézøza. Qanimáv. Ndego ndebuvít, yaq ndø-eqeieqei-év.”

¹³ Ndigu até vøe-einim, Yesu Lazales-qa venanqei sømbiam-qa yaq-te mba me:manqaté. Geté ndego teqa løvøte-qa yaq-té gene-ein. ¹⁴ Yaq Yesu manqat ndaføyamba zø-ein, “Lazales møndønanim. ¹⁵ Geté zo zapaya, no khanakanákh, no te namba goneav qagoam. Yaq zo kopømbá, no tønemanqatiním. Geté, ság. Ndakin ziniáv te-te.”

¹⁶ Yaq Tomas, iz nøme gimbo-akhaemam, qaqangeáp, paev ezoqa nøme áv gezømbe-eín nqægo, “Sá bizimuniáv. Yaq sizimú-pakhaén te namba.”

Yesu ndégo, ezoqa løvøte-te ndekhandi:zat neka khandi ndezø-etoám

¹⁷ Yesu Betani vemiaiv-te gemøfakhan, yaq áv gene-ewág nqægo: Lazales manqei-pakha-te møndø-utøvém. Ndakin khøuwa foa møndømø-navøém.

¹⁸ Yaq Betani vemiaiv-a, yaq Zelusalem taon, taqa atap khapémbá. Tri kilomita mbá. ¹⁹ Zudia ezoqam kopoáv ginduzav, Mata neka Meli eiv vømøzø-tøkē, tigi anganøm-yo gezømbe-nanim.

²⁰ Mata gu-ewag, av nqægo, Yesu ngøeáv, yaq nakhoa-té gunøwáv. Yesu mbøeqatáz. Geté Meli khoev-té ginoqotám.

²¹ Yaq Mata Yesu gumbo-ein, “Evézøza. Qo amba nqanek toqogonin, yaq noge anganøm-yo, ambá gé-nanimák. ²² Geté no møtenøtén, até ndakin-a, qo Mbumbukiam andē gekha mē toqombo-viam, ndego ndøqa-etoám.”

²³ Yaq Yesu gumbo-qavøiu, “Qoge anganøm-yo nango ndøkhandi:v.”

²⁴ Yaq Mata gundu-ein, “No møtenøtén. Vaev khøuwa-te, løvøte ezoqam tikhandi:z, até ndegø-a, tékhandi:v.”

²⁵ Yaq Yesu gumbo-ein, “Ezoqam nó, ezoqa løvøte-te nqækhandi:zat neka khandi nqázø-étøám. Gekha ezoqám ndego, no nde-unimanqatinat, ndego géyagét, oskia ndego tenanim. ²⁶ Neka gekha ezoqám ndego, ndeyage neka no ndē-unimanqatínat, ndego gé-nanimák. Gê, qo nqanek moqó-unimanqatin?”

²⁷ Yaq ndugu gundu-qavøiu, “Evézøza. No møe-unimanqatín, av nqægo, qo Mesayá. Mbumbukiam-gé Yó. Qo ndégo, Mbumbukiam manqat ge-ein, av nqægo, nqanek manqei-qape-te tendo-khofotav.”

Yesu Lazales-qa gevin

²⁸ Mata nqanek manqat gumu-ein, yaq tugu namba qawan-té gunoqaván, Meli, manqat vómombō-ein. Sêgembo-vóá, gumbo-ein, “Nømendim ezoqam mõndō-geavún. Ngégó nqanek. Qoqa ndøbeváp.”

²⁹ Meli nqanek manqat gu-ewag, yaq ndugu até gundigu, gè-itán, te-te vøwav. ³⁰ Yesu vemlav mokho-te fakhaneav ndøgoám. Ndego zua ndo:goám, ma Mata gumiqat. ³¹ Ndigu Zu ezoqa nøme, Meli namba khoev-te gigoam, eiv gimbo-tøkeam, gi-ometam, av nqægo, ndugu nakhamas-te gu-itan, vøfakhan, yaq ndigu gëmbo-paevém. Ndigu até vøe-einim, manqei pakha-té gunōmā. Gemøvín. ³² Meli Yesu-te gumufakhan, gu-omet, yaq teqa zenda tokhotapak-te, ekeza kha, manqei me:laváo, vombō-ein, “Evézøza. Qo amba nqanek toqogonin, yaq noge anganøm-yo ambá gè:nanimák.”

³³ Yesu Meli gu-omet, gu-eivam, neka ndigu Zu ezoqa nøme, namba gi:geavun, vø-eivumam, ndego mbøni mbonqosøgím, tanakh vøzøgo. ³⁴ Yaq gezøbevap, “Zo ndego gekham-té qazomø-otøvem?”

Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Evézøza. Bíziniáv, vømøqeviv.”

³⁵ Yaq Yesu gèvín.

³⁶ Yaq ndigu Zu ezoqam, åv gini-einím nqægo, “Ndæ! Ndego kuku kandambá qambogoam te-te.”

³⁷ Geté ezoqa nøme åv gini-einím nqægo, “Ngenek, ndego bøi waev mbain ezoqam ndøkhekheinøvem. Yaq gè, kopømba mbain, Lazales amba tekhekheinøvemín? Yaq ndego ambá gè:nanimák.”

Yesu Lazales løvøte-te gekhandiv

³⁸ Yesu manqei-pakha-te gemefakhan, mbøni kandambaqape, nangó qanømbo-nqosøgím. Ta manqei-pakha ndøgo, køi nqá. Mboqog mbaqambaqa-qapé gini-tokavám.

³⁹ Yaq Yesu gezø-ein, “Mbaqambaqa-qape vø-qambesømém.”

Geté Mata, ndugu løvøte ezoqam-gu sævømiu, gundu-ein, “Evézøza. Vøvanq unimé-soqá. Ndego khøuva mõndømbo-foa-éz, manqei-pakha-te ngu:gu.”

⁴⁰ Yaq Yesu gumbo-ein, “No mõtaqa-eín. Toqo-unimanqatin, yaq Mbumbukiam-qa bazaføgakh-qape qóqeviv.” ⁴¹ Yaq ndigu ezoqam até gindigonem, mbaqambaqa-qape vø-qambesømem.

Yaq Yesu ová genøqán. Yaq åv gene-eín nqægo, “Tát! No ike kandambá qo-te. Qo noqa manqat, mõqo-ewág. ⁴² No mõtenøtén, qo noqa manqat oskia qøvyogé. Geté no nqanek manqat ti zapaya ngínik qate-manqaté, ezoqa ewaqape ngwaniap. Ngínik tiabiti-unimanqatiním, av nqægo, no qo qotøndo-khofotán.”

⁴³ Yesu nqanek manqa manqate qanømboe-navøem, yaq kandambaqapé mõndæ-akhá, “Lázales. Møqotøndo-fakháq!”

⁴⁴ Yaq ngenek ezoqam, genanim, sègendo-fakhán. Teqa zenda lou geagim nonqo neka zenda tokhotapak-te, ndabua até gembøe-løvøtupám, neka kawa-te vombō-løvøtupam.

Yaq Yesu ezoqa åv gezømbe-eín nqægo, “Ndabua nandav, vømbo-nqovozømém, bævav.”

Yesu ande gimboe-voqoem

(Met 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

⁴⁵ Ndigu Zu ezoqam, Meli-te gindupia, yaq matev giqevim, Yesu gematanam, ndigu ezoqa kopoáv, gè-unimanqatiním. ⁴⁶ Geté ezoqa nøme, Felisi ezoqam-té ginøzáv, Yesu-qa matev-qa yaq-te, emanqat vømøzø-votot.

⁴⁷ Yaq Felisi ezoqam neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, Zu megetapak nøme ndøpisám. Manqa ndø-ovøemém. Yaq áv ginibondát nqægo, “Gekhā zígøném? Ngenek ezoqam, umingiap matev khápumu-khouwév, ngematanam. ⁴⁸ Sa tizimbo-taket, matev av nqægo sa tegot, yaq ezoqa ewaqape gé-unimanqatiním ndego. Yaq Lom megetapak, Mbumbukiam-qa khoev géngi:nám neka manqei vønimbí-viním.”

⁴⁹ Yaq ti mokho-te ndigu, ezoqa kopo, iz nqambogo Kayafas, ndego ta viav-te ndøgo Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape gegoam, ndego áv gene-eín nqægo, “Ge zó, matavap mbaín? ⁵⁰ Mozombó-matøvemem? Qanimav ndøgo, ezoqa kopo tenaním, ezoqa ewaqape zapaya, ambá ndøgo, ní ezoqam ate nqazi:gu, sa tizimu-nasiním.” ⁵¹ Kayafas nqanek manqat ge-ein, ndego ambá av nqægo, yakhapus mbā sege-matøvém. Geté ndego Mbumbukiam-qa manqat ndøveáz. Zapa ndøgo, ta viav-te ndøgo, ndego Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqapé. Yaq nakémbá, ndego av ge-ein nqægo, Yesu Zu bawan-ak zapaya mē:naním. ⁵² Geté unimanqatin, Zu ezoqam zapaya mbá mbá. Geté até ti zapaya ndigú-a, Mbumbukiam-gi nakheis até ndi:gu, manqei-manqei vinivinímba ndindu-yageapet. Yaq até ndigú-a, tiabiti-tøkuaném, vømó-kopoéz.

⁵³ Ta khøuwa-te ndøgo, Zu megetapak voqoe ndøngazém, av nqægo, Yesu gēlaém. ⁵⁴ Yaq nakémbá, Yesu Zudia plovinš-te, kha sekemba vøndæveáv. Geté Eflaim vemiaiv-té genøwáv, ndøgo leg-av manqei avønín-te ndøgo. Yaq ekeza paev ezoqam namba, ndøgo tiyagám.

⁵⁵ Ta khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam-qa Pasova khøuwa kandambaqape, avønín qagoám. Yaq ezoqa ewaqape, Zelusalem taon-té ginøqavát, Mbumbukiam-qa bøi-te, é-betø-ndaføyamba-ez, tiqa khøuwa kandambaqape nonqo, av Mozes-qa guguna manqat qæ-ein. ⁵⁶ Yaq ndigu Yesu-qa ndøvawát. Mbumbukiam-qa khoev uta mokho-te gimøvabat, ndigu áv ginibondát nqægo, “Áv khazóté-matavap? Ndego petøndéwáv penømakhaya, nqanek møvøna kandambaqape-te?” ⁵⁷ Geté Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Felisi ezoqam, ezoqa manqa é-møndøzømbo-løvuá, av nqægo, gekha ezoqam ndego, te-otev, Yesu ákenégo, bèzø-eín. Zapa ndøgo, ndigu Yesu møvøiwat-qa mbogoám.

12

Meli tae et sisip mbomambaqape, Yesu-qa kha-te gumbøe-qouz

(Met 26:6-13; Mak 14:3-9)

¹ Khøuwa siks mba mu-ewabám, Pasova khøuwa kandambaqape. Yaq Yesu Betani vemiaiv-té genøwáv. Betani vemiaiv ndøgo, ma Lazales geqotam, ndego løvøte-te gekhandi:v. ² Yaq qakhagus ndøgo, Yesu zapaya, lou ndøkhakheinømém. Mata ndøyogím, lou. Ezoqa nøme, Yesu namba lou loge-te giqonavam, Lazalés.

³ Yaq Meli até gundigu, Yesu-té gunøwáv, botol-qase tae et sisip mbomambaqape, fia kandambaqape, vøndøndap, yaq Yesu-qa zenda tokhotapak-te sasa mo:qouz. Yaq ekeza izúm gumbøe-vuogím. Taqa sisip gø:yát. Khoev-qape ùnime:gutáv.

⁴ Yaq Yesu-ge paev ezoqa kopo nøme, Zudas Iskaliot, ndego vaev sa gembøqambun, áv gene-eín nqægo, ⁵ “Nqanek tae et fia kandambaqape, ambá ziwi:mín, moni mokho trí andled vizí-qasemin. Yaq moni ndigu, ambá

gigiap-av ezoqam zizø-etoamín.”⁶ Ngenek nqanek manqat ge-ein, ambá av nqægo, gigiap-av ezoqam me:goám. Geté zapa ndógo: Ndego aqona ezoqám. Yesu neka tegi paev ezoqam-gi moni, ndégo tembo-kewagám neka nøme sège-nøzøzoín, ekezan nonqo.

⁷ Geté Yesu gembo-ein, “Sègembo-iváv, ngunuk. Ei mbá guni-matanám. Nqanek tae et sisip mbomambaqape gugeatam neka noqa kha-te vø:qouz, ngunuk no otønat nonqo me:khakheinømbém.”⁸ Zo gigiap-av ezoqam namba oskia zøtè-yageapát. Geté no namba, oskia zi:yageak.”

Lazales gimbo-voqoem

⁹ Zu ezoqa bawan-qape giyogem av nqægo, Yesu Betani vemia-v-tè gegø, yaq ndigu tinøzáv ndógo. Ndigu ambá av nqægo, Yesu zapaya mbá gini-apát, geté ndigu até Lazales omete-qa ndøgoám, ndego Yesu løvøte-te gekhandi:v.¹⁰ Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, nqanek matev giqevim, ndigu av gini-voqoém nqægo, “Até Lazalés-a, bizilaém.”¹¹ Zapa ndógo, Lazales zapaya, Zu ezoqa kopoáv, Yesu-té ginønøzáz, ndego vø-unimanqatinim.

Yesu Zelusalem taon-te, ande kawa ezoqam me ge:-on

(Met 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

¹² Yaq khøuwa nøme qandopave, ezoqa bawan-qape Pasova khøuwa kandambaqape-te gindupindam, av giniyogém nqægo: Yesu Zelusalem taon-té gendóváv. Avønín géfakhán.¹³ Yaq ndigu epek ndø-upøgím, vømbø-qatøzem. Yaq av gini-akhaemát nqægo, “Hosána! Iké: Mbumbukiam-te. Ndego ngenek ezoqam bèkhakheinøvém, Evezøza-qa iz-te ngegeav, ngenek Izlael ezoqam-ge kawa.”

¹⁴ Yaq Yesu donki ndakinak ndø-omét. Yaq zita-té gembøeqóm, sasa ndøwav. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa manqat, é-møndo-éin, av nqægo,¹⁵ “Zayon ezoqam. Zo møe ndøgó, zo ezoqam, Zelusalem taon-te ndozoyage. Ngé! Zoge kawa ngegeav. Donki ndakinak-qa zita-té gonoqotáv.”

¹⁶ Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu donki-qa zita-te, Zelusalem taon-te gewav, tegi paev ezoqam nqanek manqat-qa mokho zøtezateáv. Geté vaev-te, Yesu iz kandambaqape gendap, yaq tinizøtéz ndógo, nqanek manqat, Yesu-qa yaq-té qane-peaupám. Yaq ezoqa Yesu av timbøe-matønømém, av Mbumbukiam-qa Manqat bugukhokhof qæ-ein.

¹⁷ Ndigu ezoqa kopoav, Yesu gi-ometam, Lazales gembo-akha, ndego manqei-pakha-te gegoam, neka løvøte-te vøkhandi:v, ndigu nqanek emanqat sège-vøndazát.¹⁸ Yaq nakémbá, ezoqa kopoav-qape nakhoa-te gizav, Yesu vømbøe-qatøzem. Zapa ndógo, ndigu nqanek umingiap matev-qa yaq-te, møndoyogém, Yesu gematanam.¹⁹ Yaq Felisi ezoqam ekeza mokho-mba, av ginibónd nqægo, “Ndæ, zøtèqevim? Ni ezoqa Yesu-qa yaq-te qazizømbi-khafen, kopømba mbain. Ezoqa ewaqape sègembo-pavét.”

Bawan vini-ak, Yesu omete-qa gigoam

²⁰ Ndigu ezoqam-qa mokho-te, Zelusalem taon-te gi-apat, Pasova khøuwa-te Mbumbukiam-qa iz timø-eqanem, Glik ezoqam møndøgoám.²¹ Yaq ndigu Filip-té ginøzáv, ndego Betsaida vemia-v-ak, ndøgo Gelili plovins-te, vømbø-einim, “Khanánqa. Ni ambá manqat nimbo-einimín, Yesu.”²² Yaq Filip Endlu-té genøwáv, vømbø-einim. Yaq ndigu ezoqa menas, sasa ndøzav, Yesu vømbø-einim.

²³ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Qanimáv. Khøuwa iz mõndøndáp. Mbumbukiam avønín, iz kandambaqape mbó-etoám, Ezoqam-ge Yo. ²⁴ No unimanqatín nqazø-manqate. Wit nanga, manqei-te bõiazaneav tøgoat neka pakhaezateav vøgoát, yaq yakhapus mbá segégoát. Geté tipakhaez, yaq nanga ndøvíám. Kopoáv.

²⁵ Gekha ezoqám ndego, yage-te møqæ tømboyat, ndego ndækhambuá. Geté gekha ezoqám ndego, nqanek manqei-qape-te, ekeza yage zita te:wua, ndego miavmiav ndøgeatát. ²⁶ Gekha ezoqám ndego, noqa sasae gone-qa ndego, ndego no bènøpáev. Yaq ma no tøtegoat, até ndegó-á, gégoát. Gekha ezoqám ndego, noge sasae ezoqam tegoat, ndego noge Tat, iz kandambaqape mbó-etoám.”

Yesu ekeza løvøte-qa yaq-te gezømas

²⁷ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “No nófofogeapét. Matavap gènømbukiambøpét. Gè, no gekha manqat nó-ein? Ndógó? ‘Tát! No vøkhandí:n. Nqanek viniv-qape benøfakhán.’ Geté áv taoká! No nqánek qategeavún. Khøuwa egeieqei mõndøndáp. ²⁸ Tát! Qakeza iz vø-eqá!”

Yaq yan-te nqo:go, manqat ndofakhán. Av qane-ein nqægo, “No nøkeza iz, mbø-eqá. Yaq no nangó qatø-eqá.”

²⁹ Ezoqa ewaqape, ta manqei-te ndøgo giwaniapam neka nqanek manqat vøyogem, nøme áv gini-einim nqægo, “Ndand ndønqøøz.” Geté nøme gi-einim, “Enzol ezoqam, manqat mbo-ein.”

³⁰ Yaq Yesu gendo-ein, “Manqat nqanek, yan-te qandovis, ambá av nqægo, no zapayá qane-manqatám. Geté zo zapayá qane-manqatám.

³¹ Ndakin Mbumbukiam manqei-qape ezoqam gégevezó, neka ndego manqei-qape kawa ezoqam, Saitan, vø-ogiü. ³² No manqei-qape-te nqægo, ti-eqanonam, yaq no ezoqa ewaqape nókhatób, no-te.”

³³ Yesu nqanek manqat ge-ein, tenezømás ndøgo, ndego ande áv kenénaním.*

³⁴ Yaq ezoqa ewaqape gindu-einim, “Mozes-qa guguna manqat, ni qeiyo-gem, áv qaninømánd nqægo, Mesaya ndego miavmiav ndøyagát. Yaq ge qó, gekha zapá, qo av ndoqote-manqate nqægo, Ezoqam-ge Yo gènaním? Neka gé, ndego Ezoqam-ge Yo, gekha ezoqám?”

³⁵ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Waev, zo mokho-te khøuwa nøme khapémhá tøgoat. Zo ndakin waev zua nandazømbego, yaq waev-té qanø-okhó. Soqáin ndøgo, zo bøvun tøgutaz. Zapa ndøgo, gekha ezoqám ndego, bøvun-te tema, ndego gé-otevák, ande áv kenéma. ³⁶ Ndakin waev zua ndøgó, zo namba. Yaq nakémhá, vø-unimanqatiním, nqanek waev, yaq até zó-a, vozó-waev-ezoqam-éz.”

Yesu nqanek manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq gèwáv. Gèpeó, ezoqam-te.

Ezoqa kopoáv, Yesu unimanqatintev

³⁷ Yesu ezoqa ewaqape-qa bõi-te, umingiap matev vinivinimba kopoáv gematønumam. Geté até ndøgó-a, ndigu unimanqatintev ndego. ³⁸ Nqanek matev tønøfakhán ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat tåbete-unimanqatín,

12:23 12:23 Zion 13:31-32; 17:1   **12:24** 12:24 1 Ko 15:36   **12:25** 12:25 Met 16:25   **12:27** 12:27 Psa 6:3; 42:5; Met 26:38   **12:32** 12:32 Zion 3:14   **12:33** 12:33 Zion 19:6   * **12:33** 12:33 Ndøgo tene-ein, tae mutui-te ti-eqeinam, vøtøkewëm.   **12:34** 12:34 Psa 110:4; Isa 9:7; Dan 7:14   **12:35** 12:35 Zion 8:12   **12:36** 12:36 Ef 5:8   **12:38** 12:38 Isa 53:1

tege manqa vevezam ezoqam Aezaya gepeawam. Ndøgo āv qane-manqatē nqægo,

“Evézøza. Manqat ndøgo, ni qati-zømesimam, gekha ezoqā ndø-unimanqatin? Neka gekha ezoqā ndømatøvem, av nqægo, nqanek matev kandakanda, Mbumbukiam ndømatanām?”

³⁹ Ezoqa kopømba mbaín, Yesu gé-unimanqatiním. Taqa yaq-te, Aezaya manqat nøme āv gene-eín nqægo,

⁴⁰ “Mbumbukiam bøi møndøzø-gutám, neka mbøni vøzøtok.

Yaq nakémbá, ndigu kopømba mbaín, bøi ti:qeivat neka tiqa mbøni-te, kopømba mbaín, mokho timbo-ndapemat, neka ndigu kopømba mbaín, no-te tinduzav, neka no ndigu vøe-khakheinøvēm.”

⁴¹ Aezaya nqanek manqat, Yesu me-eín. Ndego é-møndo:qeív, av nqægo, Yesu iz kandambaqape ndøndáp.

⁴² Ezoqa kopoáv, ndigu Yesu unimanqatinteáv. Geté até Zu mege-tapak møkho-té-a, nøme møndø-unimanqatiním. Kopoáv. Geté ndigu gèkhonoumám. Ndigu manqat bavokho einiáv, av nqægo, Yesu-tē ginønøzáz. Zapa ndøgo, ndigu Felisi ezoqam-te møe ndøgoám. Soqáín ndøgo, ndigu tiqa guligulim-te tizømbe-khafen. ⁴³ Ndigu iz kandakanda, ezoqam-te ndape-qa ndøgoám, ambá ndøgo, Mbumbukiam-te.

Ezoqa manqa ovøyam-te tø-ab, nqánek, Yesu-qa manqat

⁴⁴ Yaq Yesu sa manqa ndøyám. Av gene-eín nqægo, “Gekha ezoqām ndego, no nde-unimanqatinat, ndego ambá av nqægo, no mba ndø-unimanqatināt. Geté ndego até ndegó-a, no gendo-khofotan, nde-unimanqatfnát. ⁴⁵ Neka gekha ezoqām ndego, no ndenømende, ndego até ndegó-a, no gendo-khofotan, nde-omété. ⁴⁶ No vaev nogeavún, nqanek manqei-qape-te. Yaq gekha ezoqām ndego, no nde-unimanqatinat, ndego bøvun-te sekemba géyageák.

⁴⁷ Gekha ezoqām ndego, noqa manqat ndeyoge, gete o-mba ndapeav ndøgo, no ndego manqa ovøyam-te nøveák. Zapa ndøgo, no ambá ta zapaya ndøgo, tøtegeavún, manqei-qape ezoqam manqa ovøyam-te tæ-ab. Geté no ndigu khandi-zat-qa nogeavún. ⁴⁸ Gekha ezoqām ndego, no ndesanqana neka noqa manqat o-mba ndapeav ndego, matev ndøgó, ndego manqa ovøyam-te tøve. Ndego vaev khøuwa-te, manqa ovøyam-te, nqánek qávé, manqat no nqæmanqate. ⁴⁹ Zapa ndøgo, manqat ndøgo, no qate-zømesimam, ndøgo ambá av nqægo, noqa matavap-tē qando-fakhaté. Geté manqat, Tat nølvuát, ndego no gendo-khofotan, no gekha manqat banø-ein neka ezoqa batē-zømesim. ⁵⁰ Neka no møtenøtén, manqat ndøgo, no manqa genø-løvua, tøte-zømesim, zo khandi miavmiav zø-etoám. Yaq nakémbá, gekha manqat ndøgo, no nqate-manqate, no āv qate-manqatē, av Tat genømbe-ein.”

13

Yesu ekeza paev ezoqam, zenda tokhotapak gezøsunguz

¹ Pasova khøuwa kandambaqape, avønín qagoám. Yesu é-møndæ-otév, teqa khøuwa møndø-fakhān. Ndego nqanek manqei-qape, avønín gé-iváv, Eve-te vøwāv. Ndego kuku mbogoám, ekeza ezoqam-te, nqanek manqei-qape-te. Yaq ndakin ndego āv genezømás nqægo: Teqa kuku kandamba tantáv.

² Khagus, Yesu ekeza paev ezoqam namba, lou gilog, Zudas, Saemon Iskaliot-ge yo, nqova soqaqape matavap é-mòndømbo-etoám, av nqægo, Yesu segembō-qambūn. ³ Yesu mōndæ-otév, Eve matev ate ndægo, teqá zenda-té genóvé. Neka ndego mōndæ-otév, Mbumbukiam-té gendowáv, neka yaq nango Mbumbukiam-te vóvesēz. ⁴ Yaq Yesu até gendego, lou loge-te geqotam, gè-itám, ndabua mumat go:-uzam, gèkhofá, neka ndabua susu vuogim nonqo, bōndim-te vōlvōnen. ⁵ Qamōmbøeva ndøgo, ndego ndis-te ibøkha ndøqóuz, tegi paev ezoqam-qa zenda tokhotapak sunguzam vōngaz, neka ndabua bōndim-te qambo-lōvøetam, susu sasa zømbe-vuogim. ⁶ Yaq Saemon Pita-te gendowav, ngenek Yesu áv gembøe-eín nqægo, “Évezøza. Qo ezoqa kandambaqapé. Kopømba mbaín, noqa zenda tokhotapak toqosunguz.”

⁷ Yaq Yesu gembo-qavøiu, “Qo ndakin mokho ndapeáv, matev no nqæmatønunit. Geté vaev-te ndøqome-qatég.”

⁸ Yaq Pita gendo-ein, “Kopømba ùnime-mbaín, zenda tokhotapak toqonø-sunguz.”

Yaq Yesu gembo-qavøiu, “No qoqa zenda tokhotapak sunguziav tøgoat, yaq qo kopømba mbaín, noge ezoqam toqogoat.”

⁹ Yaq Saemon Pita gendo-qavøiu, “Évezøza! Av tægoat ndægo, yaq qo zenda tokhotapak mba qonø-sunguzák, geté até lou geagim nonqó-a neka kawa voqonø-sungūz.”

¹⁰ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Gekha ezoqām ndego, tekhakuam, teqa kha ate ndægo bæbæs. Ndego kha nango gésunguzák. Geté zenda tokhotapak mba ndøsungúz. Até zó-a, bæbæs. Geté ezoqa ewaqapé mbá.” ¹¹ Yesu é-mōndæ-otév, gekha ezoqām ndego, sa temboqambun. Yaq nakémbá, av ge-ein nqægo, “Ezoqa ewaqapé mbá, bæbæs.”

¹² Yesu tiqa zenda tokhotapak gumusunguz, yaq ndabua mumat go:-uzam, gekhofa, nqawa tène-úz, vōqom, ma geqotam ndøgo. Yaq gezøbevap, “Zo mokho mozombó-ndapem, no ndakin matev qazø-matønumat? ¹³ Zo no ‘Nømendim ezoqam’ neka ‘Evezøza’ zonø-akhayám. Yaq ndøgo qanimáv. Zapa ndøgo, no unimanqátín, zoge nømendim ezoqām neka zoge Évezøzá. ¹⁴ No zoge Evezøza neka zoge nømendim ezoqam nqægo, zenda tokhotapak qazø-sunguzat, yaq até zó-a, zo yaqyaq-a zenda tokhotapak zósunguzumát. ¹⁵ No matev môtezømás. Yaq até zó-a, matev kopo zómatønumat, av no qazømbe-matanam. ¹⁶ No unimanqátín nqazø-manqate. Sasae ezoqam, ekeza kawa ezoqam gélvøuák. Neka u-anim, ma gélvøuák, ndego ezoqam, ma gendekhofotav. ¹⁷ Ndakin zo mōzøte-zøtéz, taqa yaq-te. Zo áv tøne-matanám. Yaq zo khanakanakh-us zógoat.”

¹⁸ No ambá av nqægo, zo ezoqa ewaqape nøte-manqatē. No mōtenøtén, ndigu ezoqam, no qævevesam. Geté manqat ndøgo, Mbumbukiam-qa manqat-te nqapeawap, tåbete-unimanqátín, av qæ-ein nqægo, ‘Ndego ezoqam, lou namba qatilogat, sègenø-qambūn.’ ¹⁹ Ndakin, nqanek matev fakhaneav ndøgo, no é-ndøtezømastét, taqa yaq-te. Yaq matev tøfakhan, zo tøne-unimanqátíním, av nqægo, no ndégo.

²⁰ No unimanqátín nqazø-manqate. Gekha ezoqām ndego, ezoqa nøme tekhatø, ndego no qatønø-khofotav, ndego no ndøkhatømb. Neka gekha ezoqām ndego, no tekhatomb, ndego ndégo tékható, ma no gendekhofotan.”

*Yesu tegi paev ezoqam ge:zomas, av nqægo, ezoqa kopo segembø-qambūn
(Met 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23)*

²¹ Yesu nqanek manqat gumu-ein, yaq ndego mbøni mbová. Yaq ndego manqat ndaføyamba zø-eín, av nqægo, “No unimanqatín nqazø-manqate, zo ezoqa kopo segenø-qambūn, neka no qaqa ezoqam-qa zenda-te vøvē.”

²² Yesu-gi paev ezoqam, nqanek manqat giyogem, yaq sègewambám. Gø:bevøpém, ndego gekha ezoqám mé:manqate. ²³ Ndego paev ezoqa nøme, Yesu kuku qambogoam te-te, ndego Yesu avønin-té geqotám. ²⁴ Yaq Saemon Pita, bøi mba mbokhouwá, av nqægo, “Qombøébevāp, nandev. Gekha ezoqá mé:manqate?”

²⁵ Yaq ndego paev ezoqam, Yesu-té genøsiná, vømbøbevap, “Evézøza. Gekha ezoqám qoté-manqate?”

²⁶ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “No lou mbewat, yaf-té qatúqoqóm. Yaq gekha ezoqám ndego, tæmbo-etoam, ezoqam ndégo.” Yaq Yesu até gendego, yaf-te lou mbewat vøuqoqom, Zudas, ndego Saemon Iskaliot-ge yo, sasa mbo-etoam.

²⁷ Zudas nqanek lou mbewat gendap, yaq Saitan mu-ón, teqa mokho-te.

Yaq Yesu āv gembøe-eín nqægo, “Matev ndøgo, qo matanam-qa ndoqogo, nakhamas-té qanøgó.”

²⁸ Ndigu ezoqa nøme, lou loge-te giqonavam, ndigu mokho ndapeáv, gekha zapā Yesu nqanek manqat gembø-ein. ²⁹ Ezoqa nøme āv gini-matavupám nqægo: Yesu Zudas loge gigiap wi-qa yaq-te abembøe-eín, tiqa khøuwa kandambaqape nonqo, o gigiap-av ezoqam moni etoam-qa yaq-te abembøe-eín. Zapa ndøgo, moni ndégo tembo-kewagám. ³⁰ Zudas nqanek lou mbewat ge:ndap, yaq até gendego, bavokho vøfakhan. Ta khøuwa-te ndøgo, lová.

Yesu guguna manqat ndakinak gezø-løvua

³¹ Zudas ge-ivav, gewav, yaq Yesu āv gene-eín nqægo, “Ndakin Ezoqam-ge Yo, iz kandambaqape ndøndāp. Neka te mokho-te, Mbumbukiam iz kandambaqape vøndāp. ³² Mbumbukiam Ezoqam-ge Yo-qa mokho-te, iz kandambaqape tendap, yaq ndego até Ezoqam-gé Yó-a, iz kandambaqape mbó-etoám. Unimanqatín, ndego iz kandambaqape, avønín é-ndømbo-etoám. ³³ Nogi nakheis. No ndakin khøuwa khapimbá, zo namba tøtegoat. Zo no ambá ndøzønømbe-vawém. Geté, av Zu megetapak qazømbe-ein, no zo manqat kopó, āv tæzømbé-eín, ‘Zo kopømba mbain tozotøndoav, ma no nqatemala.’

³⁴ No zo ndakin guguna manqat ndakinak nøzø-løvua. Manqat nqáne: Zo kuku ya bezøgó, yaqyaq-a. Av no kuku qanømbe-goam zo-te, yaq até zó-a, zo kuku āv tabezømbe:gó, yaqyaq-a. ³⁵ Zo kuku tøzøgoat, yaqyaq-a, yaq ezoqa ewaqape segézøtéz, av nqægo, zo nogi paev ezoqám.”

*Yesu Pita gembø-vøndøyam, ndego teqa yaq-te to:nawam
(Met 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)*

³⁶ Saemon Pita Yesu gembøbevap, “Evézøza. Gê, qo ākhoqotéma?”

Yaq Yesu gembø-qavøiu, “No ma nqatemala, qo ndakin kopømba mbain, toqonøndo-paev. Geté vaev-te, qo qonøndó-páev.”

³⁷ Yaq Pita gembøbevap, “Evézøza, gekha zapá, no kopømba mbain ndøgo, qo ndakin tøtaqando-paev? No notónaním, qo zapaya.”

³⁸ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Gê, qo unimanqatín qotó-naqaním no zapa? Av taoká. No unimanqatín nqataqa-manqate, kokolok naqanóká gé-ogeayák. Qo noqa yaq-te, ndòqotøkxæ-nawám. Mísiká toqoto-nawam.”

14

Mbumbukiam-te, nakhoa Yesu

¹ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Zo mbøni bezøvã. Geté zo Mbumbukiam zó-unimanqatiním. Neka até no-á, vø-unimanqatinim. ² Noge Tat-qa khoev-te, kougiap kopoáv. Amba mbain tøgonin, no av nqægo ambã nõzømbé-einák. Yaq no tøtemá ndøgo, zo khoev nomøzø-khakheinám. ³ No tænav ndøgo, khoev vømøzø-khakheinám, yaq nango ndòtøndo-veséz, zo vøekhatøb, nõkezan-te. Yaq até zó-a, tønégó, ma no tøtegoat. ⁴ Zo nakhoa mõzøte-zøté, ndøgo ndølowe, ma no tøtema.”

⁵ Yaq Tomas gembobevap, “Evézøza, ni nõtenateáv, ma qo toqotema. Gê, ni nakhoa áv khatinøtøn?”

⁶ Yaq Yesu gemo-qavøiu, “Nakhoa, nó. Neka unimanqatin, nó. Neka khandi, nó. Ezoqa no mokho-te mbá, gindúzáv, atema Tat-te. Nakhoa nøme mbain. ⁷ Zo no qazøte-zøtez, yaq zo até nogé Tát-a, ndøzøte-zøté. Até ndakín-a, zo mõzøte-zøté ndego. Neka zo ndego mõzo-ometám.”

⁸ Yaq Filip gembo-ein, “Evézøza. Ni ambã Qave qoti-nømandín. Ság, nqanek.”

⁹ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Filip. No nupøkxán mbá, zo namba nqaziyage. Yaq gê, qo no qateqateáv? Gekha ezoqám ndego, no genømend, ndego Tat ndø-omét. Gekha zapá, qo no ndoqonø-manqate, av nqægo, ‘Ni ambã Qave qoti-nømandín?’ ¹⁰ Gê, qo unimanqatinteáv, av nqægo, no Tat-qã mokho-tè qatu:gü neka ndego Tat, no mokho-tè gunu:gü? Manqat ndøgo, no nqazø-manqate, no ambã av nqægo, nõkeza matavap-tè qatø-manqatè. Geté Tat mu:sasaeát, ndego noqa mokho-te ngu:gu. ¹¹ Zo no vø-unimanqatiním, no zo av nqazømbè-manqate nqægo, no Tat mokho-tè qatu:gü, neka ndego Tat, no mokho-tè gunu:gü. Geté zo nqanek manqat unimanqatinteav tøgoat, zo tøzøté-unimanqatiním ndøgo, no matev nqæmatanam. ¹² No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha ezoqám ndego, no nde-unimanqatinat, ndego matev áv gené-matønnumát, av no nqate-matanam. Unimanqatín. Matev ndøgo, tematønnumat, ndømø-løvuuám, av matev no nqate-matanam. Zapa ndøgo, no Tat-té qatømá. ¹³ Yaq gekha matèv ndøgo, zo noqa iz-te tozo-viømemat, no ndæmatønnumát. Yaq ndøgo, Yo mokho-te, Tat-qa iz tåbete-eqawát. ¹⁴ Unimanqatín. Gekha matèv ndøgo, zo noqa iz-te tozotøndo-viømemat, no ndæmatønnumát.”

Yesu manqa mbusa geve, Nqova Mbomambaqape tendo-khofotav

¹⁵ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Zo kuku tøzøgoat no-te, yaq zo noqa manqa løvuat manqat ndòzombo-pavát. ¹⁶ No Tat ndæmboviám. Yaq ndego zo tøke ezoqam nøme zø-etoám. Yaq ngenek zo namba mé:yagát, miávmiav. ¹⁷ Ngenek tøke ezoqam, Nqova Mbomambaqapé. Ndego unimanqatin manqat mba ndømanqatè. Manqei-qape ezoqam, kopømba mbain, tindafem. Zapa ndøgo, ndigu ndego ometupáv neka ndego zøtezateáv. Geté zo ndego mõzøte-zøté. Zapa ndøgo, ndego zo namba me:gó neka zo mokho-te até gü:goát.

¹⁸ No tænav, no ambá av nqægo, zo andē loundik me nõtézuváz. Geté no nango ndõtõndogaván, zo-te. ¹⁹ Khapé gé:-auwamák. Yaq manqei-qape ezoqam no nango génõmendamá. Geté zo no ndõzo-nõmendát. Zapa ndõgo, no tæyagat, yaq até zó-a, zo ndõzoyagát. ²⁰ Ta khõuwa-te ndõgo, zo tõtõté-zõtéz ndõgo, no Tat-qá mokho-té qatu:gũ neka zo no mokho-té qazotu:gũ neka zo no mokho-té qatu:gũ.

²¹ Gekha ezoqám ndego, noqa guguna manqat te-ewagat neka võmbópavát, ezoqam ndégo, kuku ndõmbogo no-te. Neka gekha ezoqám ndego, no-te kuku ndõmbogo, noge Tat kukú te-te. Neka até nó-a, kukú te-te. Neka no ndego, nõkezan-qa yaq-te, nombó-võndøyám.”

²² Yaq Zudas gembo-ein, (ngenek Zudas teoká ndego, Zudas Iskaliot), “Evézõza, gekha zapá, qo ni qakezan-qa yaq-te toqoni-võndøyam, geté manqei-qape ezoqam qozõ-võndøyamák?”

²³ Yaq Yesu gembo-qavõiu, “Gekha ezoqám ndego, no-te kuku tõmbogoat, ndego noqa manqat o-mba mbõendapát. Yaq noge Tat kuku mbõgoát te-te. Yaq ni nitõndú-niáv, te namba võtíqõm. ²⁴ Geté gekha ezoqám ndego, kuku mbain tõgoat no-te, ndego noqa nõmendim manqat, o-mba gó:ndapeák. Nqanek manqat zo nqazoyoge, ndõgo ambá av nqægo, nõkeza manqát, geté ndõgo Tat-qá manqát, ndego no gendo-khofotan.

²⁵ No nqanek manqat, tæzõmbe-eín ndõgo, ate av-té, no zo namba nqate:go.

²⁶ Ndego tõke ezoqam, Nqova Mbomambaqape, ndego Tat noqa iz-te tendokhofotav zo-te, ndego zo matev ate ndægo gé:zõmesimát neka matavap vözõ-mboqoyát, manqat ate ndægo, no qazõ-manqatam.

²⁷ No mbõni bõiv matev nõzõ-iváv zo-te. Noqá mbõni bõiv matév. Mbõni bõiv matev ndõgo, tæzõ-etoam, viní. Av taoká, av manqei-qape ezoqam ndizõmbe-etoam. ²⁸ Zo manqat mõzonõ-yogém, no qazõ-ein, av nqægo, ‘No nõmá. Geté no nango ndõtõndo-veséz zo-te.’ Zo amba kuku tõzõgonin, no-te, yaq zo ambá khandakhanákh, no Tat-te nqæma. Zapa ndõgo, ndego no mõndõ-lõvumbám.

²⁹ Matev okhokho-té qanõfakhán. Geté no ndakin é-bazõmbe-eín. Yaq matev tõfakhan ndõgo, zo tõne-unimanqatinim. ³⁰ No zo namba, manqat kandakanda nõme nõmanqateák. Zapa ndõgo, nqanek manqei-qape-ge megeat ezoqam, Saitan, ngégeav. Ndego kopõmba mbain, no tetõmbuno.

³¹ Geté manqei-qape ezoqam, tlabiti-zõtéz, av nqægo, no kukú Tat-te. Yaq nakémbá, no matev ate nqægo, áv tõtégót, av ndego no manqa genõmbe-lõvua.

Má. Biziniáv. Nqane manqei bizi-ivõvém.”

15

Yesu ndego waen táe, ni tangtáng

¹ Yesu tegi pæv ezoqam, manqat nõme, áv gezõmbe-eín nqægo, “No unimanqatin waen táe, neka noge Tat, waen khæ keoge ezoqám. ² Gekha tång ndõgo, no-te nqago, nanga vi:mav ndõgo, ndego géqóg. Geté tang ndõgo, nanga qavi:matun, tang-qasis qapakhapakhawamin, gëmõkuiamin. Ndego tenegoatún ndõgo, yaq tang ndõgo, tãbete-eqeieqeí neka nanga kopoav betæviam. ³ Zo mõzo-eqeieqeí-éz. Noqa nõmendim manqat mokho-té, zo qate-zõmesimam, tõzõte-eqeieqeí-éz. ⁴ Zo no mokho-te até vøugú, yaq no zo mokho-te oskia nõtúgoát. Tang kopõmba mbain, ekezan mba nanga tõviam,

geté tae-te tøbunözupit. Zo até kopó. No mokho-te goneav tozogoat, zo kopømba mbain, mokho tözøfakhan.

⁵ No waen taé, neka zo tangtáng. Gekha ezoqám ndego, no mokho-te tu:goat neka no te mokho-te vøtugoát, ndego mokho kandambá tømbo-fakhan. Zo no namba bunøzeav tøgoat, zo matev-qase kopømba mbain, tozomatønnumat. ⁶ Gekha ezoqám ndego, no mokho-te goneav tøgoat, ndego ande tang soqaqape me mé-ogím, vøkakavøem. Tangtang av nqægo gémønøyám, gøinam-te sasa mønqagím, vólønqotám. ⁷ Zo no mokho-te até tozotugoat neka noqa manqat zo mokho-te até vøugoát, yaq gekha matëv ndøgo, zo poev tözøgoat, vøviømemát, yaq zo ndòzo-upøgimát. ⁸ Zo mokho kandamba tözø-fakhanam neka ta mokho-te tözøte-zømas, av nqægo, zo nogí paev ezoqám, noge Tat iz kandambaqape ndøgo tenéndáp. ⁹ No kuku zo-te, äv qanømbegó, av Tat kuku ndømbøego no-te. Zo até vøugú, noqa kuku matev mokho-te. ¹⁰ Zo noqa manqa løvuat manqat, o-mba tozoto-ndapat, yaq zo noqa kuku matev mokho-te oskia ndòzotu-goát, ate av-té, no Tat-qa manqa løvuat, o-mba nqato-ndape, neka no teqa kuku matev-te oskia nqatu:gu. ¹¹ No zo nqanek manqat, tæzømbe-manqaté ndøgo: Noqa khanakhanakh zo mokho-te tåbetegó neká zoqa khanakhanakh tåbezømbe-tøtvøyám.

¹² Noqa manqa løvuat nqáneq: Zo yaqyaq-a kuku äv tåbezømbe:gó, av no kuku nqanømbe:go zo-te. ¹³ Ezoqa zifuap-te kuku kandambaqape tømbo-goat, yaq ekeza yage sa tenqonqotav, ti zapaya, teqa kuku matev, ùnime:løvúám, kuku matev ate ndægo. ¹⁴ Zo nogí nøfuáp, zo manqat tozombo-pavat, no nqazø-løvuat. ¹⁵ No zo ndakin sasae ezoqam, sekemba nøzø-akhayamák. Zapa ndøgo, sasae ezoqam mè:zøtezák, ekeza kawa ezoqam, ande gekha matev me mé:gó. Geté no zo nøfuap nøzø-akhayám. Zapa ndøgo, manqat ate qægoam, Tat-te qæ-ewagam, no zo møte-zømesimám. ¹⁶ Zo ambá av nqægo, no zo zoveatønëm. Geté zo no nøvevesám. Neka no zo tøte-abám ndøgo, zo mokho kandambaqape tåbezømbe-fakhan. Yaq ta mokho ndøgo, ate nonqo tåbetegót. Yaq gekha matëv ndøgo, zo Tat noqa iz-te tozombo-viømemat, ndego segezø-etoumát.

¹⁷ Noqa manqa løvuat manqat zo-te nqáneq: Zo kuku yà bezøgó, yaqyaq-a.”

Manqei-qape ezoqam, Yesu-gi paev ezoqam gésanqabát, ate av-té, Yesu gísanqawam

¹⁸ Yaq Yesu manqat nøme gezø-ein, “Zo manqei-qape ezoqam tisanqabat, yaq zo manqa matev nqawá qanø-eimimát, av nqægo, ndigu bugukhokhof no mo:sanqambám. ¹⁹ Zo amba manqei-qape-gi tozogonin, yaq manqei-qape ezoqam, ambá kuku zøgonín zo-te, ate av-té, ekeza ezoqa nøme-te, kuku ndøzømbe:go. Geté zo manqei-qape-gí mbá. No nøvevesám zo, nqanek manqei-qape-te. Yaq nakémbá, ndigu manqei-qape ezoqam, zo gésanqazá. ²⁰ Gëmbo-mataváp. No äv qazømbe-ein nqægo, ‘Sasae ezoqam, ekeza kawa ezoqam géløvúák.’ Ezoqa no ngenøgim ginøgoam, yaq ndigu até zó-a, ngenøgim zøgoát. Neka ezoqa, noqa nømendim manqat gi-upøgimam, yaq até zoqá nømendim manqát-a, ndø-upøgimát. ²¹ Ndigu zo nqanek matev ate ndægo, no zapayá gizømbé-matønnumát. Zapa ndøgo, ndego ezoqam, no gendo-khofotan, ndigu zøtezateáv. ²² No okhoeav tøgonin neka no ndigu manqat einiav vøgonin, ndigu manqa-zapazapa ambá mbain sègegonin. Geté no møegeavún neka no ndigu manqat vøzø-ein. Yaq nakémbá, ndigu

kopømba mbain ti-einim, av nqægo, 'Ni manqa-zapa-üs mbā, zapa ndøgo, ni nøtenateāv.' ²³ Gekha ezoqām ndigu, no ndisanqana, ndigu até nogé Tát-a, ndisanqáwé. ²⁴ No ti mokho-te amba matev goneav tøgonin, av bugukhokhof ezoqa goneav qagoam, ndigu manqa-zapazapa ambá mbain sègegonín. Geté ndigu noqa matev møndø-qeivám. Geté até ndøgó-a, ndigu no sège-sanqambám, Tat namba. ²⁵ Geté nqanek matev tønèfakhán ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat tåbete-unimanqatín, tiqa guguna manqat-te ndøpeawap, av nqægo, 'Ndigu no khokhó sege-sanqambám. Mokho mbain.'

²⁶ Ndego tøke ezoqam tendowav, no zo-te tøtøndo-khofotav, no Tat-te tægoat, ndego zo mē:zømesimát, noqa yaq-te. Ndego tøke ezoqam, Nqova Mbomambaqapé. Ndego Tat-té gendowavín neka unimanqatín manqat mba ndømanqaté. ²⁷ Neka ate zó-a, zo ezoqa noqa yaq-te vøzøtè-zømesimát. Zapa ndøgo, zo oskia zogoám no namba, no sasae andé qatengaz, atema ndakin."

16

¹ "No zo nqanek manqat ndøgo tæzømbè-manqaté, zoqa unimanqatín navøpøteav tåbezømbegó. ² Zo Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te, gizømbé-khæfapát. Unimanqatín. Khøuwa ndømø-fakház. Yaq ezoqa zo løvøte-te ti-abumat, ndigu áv gini-matavupát nqægo: Ndigu Mbumbukiam-qā sasae ndøgöt. ³ Ezoqa matev av nqægo, zapa ndøgo tinígoném, ndigu no mē:zøtezák, neka até noge Tát-a, mē:zøtezák. ⁴ Geté no zo nqanek manqat tæzømbè-manqatám ndøgo, ta khøuwa ndøgo timøfakhaz, yaq zo matavap nango tåbezømbè-vesezú, no ande gekha manqat me nøzømbè-manqatam. No zo bugukhokhof manqat einiáv, taqa yaq-te. Zapa ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo, no møegoám, zo namba."

Nqova Mbomambaqape-qa sasae-qa yaq-te

⁵ Yaq Yesu tegi paev ezoqam, manqat nøme gezø-ein, "No ndakin nømá. Te-te ndego tøtømá, no ma gende-khofotan. Geté zo ezoqa kopo no-te bevøpøteáv av nqægo, 'Gé, qo ákhoqotéma?' ⁶ Zapa ndøgo, zo mbøni zøvá, ta zapaya ndøgo, no qazø-ein. ⁷ Geté no unimanqatín nqazø-manqate. Ndøgo qanimáv zo-te, no tænav. Zapa ndøgo, no okhoeav tøgoat, yaq ndego tøke ezoqam gendowavák zo-te. Geté no tænav, yaq no ndego notøndó-khofotáv zo-te.

⁸ Ndego tendowav, ndego manqei-qape ezoqam áv genézømás nqægo: Tiqa matavap soqain, manqa-zapa neka matev eqeieqei neka Mbumbukiam-qa manqa ovøyam-qa yaq-te. ⁹ Manqa-zapa-qa yaq-te, ndego te:zømas: Manqa-zapa nqánek, ndigu no unimanqatinteav ndøgo. ¹⁰ Neka matev eqeieqei-qa yaq-te, ndego te:zømas: Ezoqa Mbumbukiam-qa bøi-te, ta mokho-te ndøgo tini-eqeieqei-éz, no Tat-te tænav. Yaq zo nango zónømendamá. ¹¹ Neka manqa ovøyam-qa yaq-te, ndego te:zømas: Mbumbukiam ndego manqei-qape-ge megeat ezoqam, Saitan, manqa ovøyam-te møndøvé. Ndego yaq-fia nqosøgeap, ndømøqeiv.

¹² No zo-te manqat kandambá, manqa manqate-qa nqægo. Geté zo ndakin kopømba mbain, mokho tozombo-ndapem. ¹³ Geté Nqova Mbomambaqape tendowav, ndego unimanqatín manqat mba ndemanqate, yaq ndego zo unimanqatín manqat-té genø-itúb, ate ndægo. Ndego ambá av nqægo, ekeza matavap-té genø-manqatát. Geté ndøgo témanqatát, manqat ndøgo te-ewagat. Neka ndego gé:zømesimát, megemege-te ndo:go, ande gekha matev

me mó:fakhanām. ¹⁴ Ndego noqa iz ndó-eqatát. Zapa ndógo, manqat ndógo, zo te:zomesimat, no-té gé-upøgimát. ¹⁵ Matev neka bazaføgakh ate ndægo, noge Tat ndømbogo, ndógo noqá. Yaq nakémbá no qæ-ein av nqægo, manqat ndógo, ndego Nqova Mbomambaqape zo te:zomesimat, ndógo no-té gé-upøgimát.”

Yesu-gi paev ezoqam-qa mbøni vaev matev, khanakhanakh-té qamøzø-qambui

¹⁶ Yaq Yesu tegi paev ezoqam manqat nøme, äv gezømbe-ein nqægo, “Khøuwa khapëmbá ngu:yoza, yaq zo no sekemba zønømendæák. Yaq taqa zita-te, khøuwa khapëmbá tu-ewabat, yaq zo no nqawa ndòzo-nømendäm.”

¹⁷ Yaq ndigu ekeza paev ezoqa nøme gibond, “Nqanek gekha mokhó, ngenek av ginimbi-ein nqægo, ‘Khøuwa khapëmbá ngu:yoza, yaq zo no sekemba zønømendæák. Yaq taqa zita-te, khøuwa khapëmbá tu-ewabat, yaq zo no nqawa ndòzo-nømendäm.’? Neka ndøgo gekha mokhó, ge-ein av nqægo, ‘Zapa ndógo, no Tat-té qatömá.’?” ¹⁸ Yaq ndigu nøme äv ginibondát nqægo, “Nqanek manqat, ‘Khøuwa khapëmbá,’ ndógo gekha mokhó? Ni zi:nøfenák, ngenek gekha mē:manqate.”

¹⁹ Yesu mõndæ-otév, ndigu ambá gembo-bevøpemín. Yaq ndego äv gezømbe-ein nqægo, “Gé, zo ndógo tøzté-bondet, no av qazømbe-ein nqægo, ‘Khøuwa khapëmbá ngu:yoza, yaq zo no sekemba zønømendæák. Yaq taqa zita-te, khøuwa khapëmbá tu-ewabat, yaq zo no nqawa ndòzo-nømendäm.’?”

²⁰ No unimanqatín nqazø-manqate: Zo ndòzo-eivám neka mbøni vøzøvá. Geté manqei-qape ezoqam, khanakhanakh zø-asøtáv. Zo mbøni ndøzøvá. Geté zoqa mbøni vaev, sègemø-qambui. Yaq zo khanakhanakh mõzø-asøtáv.

²¹ Sævam gui-ovain, qakhantavin, ndugu mbøni mbovaín. Zapa ndógo, tuqa nqosøgeap khøuwa mõndøndáp. Geté nakhasam geqomin, yaq ndugu nqosøgeap sekemba gembó-matavapák. Zapa ndógo, ndugu khanakhanákh. Nakhasam ndakinak ndøfakhán, manqei-qape-te. ²² Até zø-a, zo ndakin mbøni zøvavét. Geté zo nqawa ndæzømét. Yaq zo khanakhanakh mõzø-asøtáv. Yaq ta khanakhanakh ndógo, ezoqa kopømba mbaín, zo ti:vibam. ²³ Ta khøuwa-te ndógo, zo no sekemba zonø-bevapák. No unimanqatín nqazø-manqate. Gekha matëv ndógo, zo Tat noqa iz-te tozombo-viømemat, ndego segezø-etoumát. ²⁴ Atema ndakin, zo Mbumbukiam-te noqa iz-te viimáv. Geté zo gèviám, yaq zo ndòzo-upøgimát. Yaq zoqa khanakhanakh, nøme mba tàbete-tøtvøyám.”

Yesu manqei-qape-qa bazaføgakh mõndøtokhóm

²⁵ Yaq Yesu tegi paev ezoqam, manqat nøme äv gezømbe-ein nqægo, “No zo manqat qazø-manqatam, yaya nøzø-etæám. Geté khøuwa ndømø-fakház, yaq no zo yaya sekemba nøzø-etæák. Geté zo Tat-qa yaq-te, manqat bavokhó sæzømbó-manqatát. ²⁶ Ta khøuwa-te ndógo, zo Tat noqá iz-té qazonømbó-vi:mát. No einiáv av nqægo, Tat nō nombóvi:mát zoqa yaq-te. ²⁷ Zapa ndógo, ndego Tat ekezan, kuku zo-te. Ndego kuku zo-te tømbegegø ndógo, zo no-te kuku ndøzømbego neka vozø-unimanqatinim, av nqægo, no Tat-té qatøndonáv. ²⁸ Unimanqatín. No Tat-té qatøndonáv, manqei-qape-te vøfefakhan. Yaq ndakin no manqei-qape nqawá qatø-iváv. Yaq Tat-té qatøqván.”

²⁹ Yesu nqanek manqat gezø-ein, yaq ekeza paev ezoqam äv gimboe-einim nqægo, “Nqáe! Qo ndakin manqat bavokhó qotø-manqaté. Qo ambá av nqægo, yaya sekembá soqoni-etæ. ³⁰ Ni ndakin mõtinøtén, qo matev ate

ndægo mðqote-qatêq. Até ezoqam-qá beváp-a, qo é-moqote-qateqín. Yaq ni nqáneq qati-unimanqatinát, av nqægo, qo Mbumbukiam-té qoqotøndoqáv.”

³¹ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Ge zó, ndakin tozó-unimanqatinat? ³² Nqáe! Khøuwa nqágeav. Unimanqatín. Ndøgo mðndø-fakhán. Yaq zo khokhó sozó-panqanimít. Zøkeza kha mba zótêqevít, yaq no sozó-nøuvøném. Geté no ambá av nqægo, nakhapús sægø. Zapa ndøgo, Tat ngêgø, no namba. ³³ No zo nqanek tæzømbæ-eín ndøgo: Zo mbøni bøv tønégø, no mokho-te. Zo nqanek manqei-qape-te, viniv zo-eqawát. Geté zo anøzi ndøgø! Zapa ndøgo, no manqei-qape-qa bazaføgakh, møetømbuá.”

17

Yesu tegi paev ezoqam-qa yaq-te ge:guligulim

¹ Yesu nqanek manqam manqate qamømbøe-navøem, yaq yan-té genøqán, manqat sasa ndø-ein, “Tát! Khøuwa iz mðndøndáp. Qoge yo-qa iz vø-eqá, yaq yo qoqa iz betê-eqa. ² Qo ezoqa ewaqape, teqá zenda-té qonø-áb. Yaq ndego khandi miavmiav bezømbê-etoam, ezoqam ate ngi:gu, ndego qoqombo-etoam. ³ Khandi miavmiav nqáneq: Ezoqa qo gé:zótéz. Unimanqatin Mbumbukiam qo qakhapús. Neka ndigu Yesu Keliso vøezøtéz, ndego qo qoqotøndo-khofotav.

⁴ No qoqa iz mðe-eqá, nqanek manqei-qape-te. Sasae ndøgo, qoqonø-etoam tægo, mùtumukhóu. ⁵ Yaq ndakin, Tat, no nqawa qo namba tøtegoat, no iz kandambaqape nqawa vønø-etoám, av no oskia qategoam, qo namba, até ndøgø-a, manqei-qape khakheinpøteav qagoam.

⁶ No nginik ezoqam mðtezømás, qoqa yaq-te, ndigu qo manqei-qape ezoqam-qa mokho-te qoqo-vesam neka no voqonø-etoam. Ndigu qogí ezoqám. Yaq qo mðqonø-etoám ndigu. Yaq ndigu manqat o-mba qambo-ndapém. ⁷ Ndigu ndakin mðndæzøtéz, matev ate ndægo, no qoqonø-etoam, qo-té qandowáv. ⁸ Manqat ndøgo, qoqonø-etoam, mðtezømás, neka ndigu vøndapem. Ndigu mðndæzøtéz, no unimanqatin qo-té qatøndonáv. Neka ndigu mðndø-unimanqatiním, av nqægo, no qo qotøndo-khofotán.

⁹ No tiqa ndigu tøtaqambe-vi:mít. No ambá av nqægo, manqei-qape ezoqam-qá qataqambe-vi:mít, geté tiqa ndigu, no qoqonø-etoam. Zapa ndøgo, ndigu qogí ezoqám. ¹⁰ Ezoqa ate nginømbi:gu, qogí. Neka ezoqa ate ngiqambi:gu, nogí. Yaq ti mokho-te, noqá iz me:eqawát.

¹¹ No ndakin qo-té qatøgeáv. No manqei-qape-te sekemba nógoák. Geté ndigu, nqanek manqei-qape-te até gégoát. Tát! Qo mbomambaqape, neka ezoqa nøme mbain, av qo ndoqote-go. No áv qataqambe-viám nqægo: Qoqa iz bazaføgakh-us mokho-te ndøgo, qoqonø-etoam, gèzø-keogé, ndigu ezoqam. Yaq ndigu kopo mé:goát, ate av-té, qo neka no kopo nqazi:gu. ¹² No ti namba qatigoam, no qoqa iz bazaføgakh-us mokho-te ndøgo, qoqonø-etoam, mðezø-kewagám. No eqieqei qazø-kewagam. Ezoqa kopo khambuiwateáv. Sate ndégo tøte-khambuiá, av Mbumbukiam-qa Manqat qæ-ein, ndego te-ewan. Nqanek manqat tàbete-unimanqatin.

¹³ No ndakin qo-té qatøgeáv. Geté nqanek manqat, no ndakin nqæmanqate, no manqei-qape-te zua nqægo, no ndøgo tøte-manqaté, noqa khanakhanakh tàbete-tøvá, ti mokho-te. ¹⁴ No qoqa manqat mðte-zømesimám. Geté manqei-qape ezoqam, gèsanqazá ndigu. Zapa ndøgo, ndigu manqei-qape-gí mbá,

ate av-té, no nqate:go, manqei-qape-gē mbā. ¹⁵ No nōtaqá-viamák, av nqægo, vōndo-upōzō, ndigu manqei-qape-te ngyiage. Geté no āv qataqambe-viám nqægo: Gēzō-keogé. Andé nqova soqaqape vōe-ngiæzō. ¹⁶ Ndigu manqei-qape-gí mbá, ate av-té, no nqate:go, no manqei-qape-gē mbā. ¹⁷ Qo vōndo-nōzōzō, qakezan-te, ndigu ezoqam. Yaq ndigu bemō-uni-Mbumbukiam-gi-nakheis-ez. Unimanqatin manqát qande-nōzōzō. Unimanqatin manqat ndōgo, qoqa manqat. ¹⁸ No ndigu manqei-qape-te, āv tōte-khofotáz, av qo no nqanek manqei-qape-te qoqotōnde-khofotan. ¹⁹ No ti zapaya, nōkeza kha, qoqá zenda-té qatōvé. No tōtégoát ndōgo, yaq até ndigú-a, ekeza kha qoqa zenda-te tiabiti-veém, neka unimanqatin qogi ezoqam bēgo.

²⁰ No ambá av nqægo, tiqa yaq-te mbā qataqambe-vi:mít, ndigu ndakin no namba ngi:gu, geté até tiqá yaq-té-a, ndigu tiqa manqat zapaya, no ti-unimanqatinim. ²¹ Tát! No āv qataqambe-viám nqægo: Ndigu kopo betegó. Av qo no mokho-te nqoqote:go neka no qo mokho-te nqatu:gu, yaq até ndigú-a, ni mokho-té giabetu:gú. Yaq manqei-qape ezoqam, tiabiti-unimanqatinim, av nqægo, no qo qotōndo-khofotán. ²² No iz kandambaqape nōzō-etoám, ate av-té, qo iz kandambaqape qoqonōmbe-etoam. Yaq ndigu kopo tiabitigú, ate av-té, qo neka no kopo nqazi:gu. ²³ No ti mokho-té qatu:gú neka qo no mokho-té qoqotu:gú. Yaq até ndigú-a, kopo betegó. Yaq manqei-qape ezoqam, tiabiti-unimanqatinim, av nqægo, no qo qotōndo-khofotán neka qoqa kuku ti-te, āv tōqambegó, av qo no-te kuku ndaqambe:go.

²⁴ Tát! No āv qanōmbe-poév nqægo: Ndigu ezoqam, no qonō-etoam, no namba nitigoát, no ande āv khatégoát. Yaq ndigu tiabiti-qeivím, av nqægo, qo no iz kandambaqape qonō-etoám. Zapa ndōgo, qo kuku é-mōndōqambe-goám no-te, nqanek manqei-qape khakheinōpōteav qagoam. ²⁵ Tat ndafōyamba-qape! Manqei-qape ezoqam, qo mē:zōtezák. Geté no qo mōtenōtén. Neka nginik paev ezoqam, mōndæzōtéz, av nqægo, no qo qotōndo-khofotán. ²⁶ No ndigu mōzezō-ovōyám, qoqa yaq-te. Yaq no até nōzō-ovōemát. Yaq kuku matev ndōgo, qo no-te nqaqago, ti mokho-té qabezōgó. Neka até nó-a, ti mokho-té qabatu:gú.”

18

Yesu gimvōinam

(Met 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)

¹ Yesu nqanek manqat ate ndægo qamōmbōe-navōem, yaq ekeza paev ezoqam namba, Zelusalem taon sēge-iváv, Kidlon kea vōmōtanqa. Yaq-keoqa ndōgo, khae ndōgoám. Oliv tae kháe. Yaq Yesu ekeza paev ezoqam namba, timō-óz ndōgo. ² Zudas, ndego Yesu sa gemboqambun, mōndæ-otév, nqanek khae. Zapa ndōgo, Yesu ekeza paev ezoqam namba, tinō-wambamín ndōgo. ³ Yaq ndakin Zudas tendowáv ndōgo, nakhag ezoqam neka Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam vō-itub. Nginik, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Felisi ezoqam ndokhofotáz. Yaq ndigu nakhag gigiap neka mogenda neka lampa vōndō-upōgim, gigeavun.

⁴ Yesu é-mōndæ-otév, matev ate ndægo, te-te tōfakhanam. Yaq ndego sēgendo-veáo, vōzō-ein, “Zo gekha ezoqá zombóvawet?”

⁵ Yaq ndigu gindu-qavōinam, “Ni Yesu nimbovawét, ndego Nazalet vemia-avak.”

Yaq Yesu gendo-qavōiu, “Ezoqa nó.”

Zudas, ndego Yesu sa gemboqambun, mōndōgoám, ti namba.

⁶ Yesu nqanek manqat ge-ein, “Ezoqa nõ,” yaq ndigu sègesináz, manqei-te vø-o:az.

⁷ Yaq Yesu nangó genøzø-beváp, “Zo gekha ezoqã zombóvawet?”

Yaq ndigu nqawa gindu-qavøinam, “Ni Yesu nimbóvawét, ndego Nazalet-ak.”

⁸ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “No mðezø-ein. Ezoqa nó. Av tægoat ndægo, no ndozonø-vawet, yaq nginik ezoqa nõme, vøzøták. Bézáv.” ⁹ Yesu nqanek manqat tene-ein ndøgo, manqat tåbete-unimanqatín, ndego bugukhokhof ge-ein, av nqægo, “Tát! No ezoqa kopo khambuiwateáv, ndigu no qoqonø-etoam.”

¹⁰ Saemon Pita, nakhag kaiya mðndømbø-goám. Yaq ndego até gendego, segeliváz, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-ge sasae ezoqam, nakeamo gea vømbøkawa. Ndego sasae ezoqam, teqa iz Malkús.

¹¹ Geté Yesu Pita áv gembøe-ein nqægo, “Kaiya nandiv, nango vø-utáz, ma qoqotønde-livaz. Ge qø, ndoqo-matavap, no nqanek iðøkha khaqain-qape, no Tat genø-etoam, tæ-iz, nó-izák? Av taoká. Bànø-iz.”*

Yesu Anas-te gi-ituim

¹² Yaq nakhag ezoqam neka tigi kawa ezoqam neka Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam, até gindigonem, Yesu vø-møvøinam, sasa mboløvønem. ¹³ Yaq bugukhokhof Anas-té ginø-ituim. Ta viav-te ndøgo, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, Kayafas ndøgoám. Yaq ndego Anas, Kayafas-gé zimuí. ¹⁴ Kayafas ndégo, bugukhokhof Zu megetapak gezø-ein, av nqægo, “Qanimav ndøgo, ezoqa kopo tenanim, ezoqa ewaqape zapaya. Ambá ndøgo, ezoqa ewaqape tipakhaez.”

Pita Yesu-qa yaq-te bugukhokhof go:nawam (Met 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)

¹⁵ Saemon Pita neka paev ezoqa kopo nõme, Yesu até gembopavát. Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, ndego paev ezoqa nõme, mðndæ-otév. Yaq Yesu Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-qa khoev uta mokho-te gi-ituim, ndego namba me-óz. ¹⁶ Geté Pita uta mboqog-té sogo-itán. Yaq ndego paev ezoqa nõme, nangó gendoveséz, mbasønakam manqat vømbø-ein, ndugu uta mboqog gumbo-kewagam, yaq ndugu Pita vømbøtak, vø-on. ¹⁷ Yaq mbasønakam ndugu, mboqog-te guoyam, Pita áv gumbøe-ein nqægo, “Qo ngenek ezoqam-gé paev ezoqa nõmé atoqogó?”

Geté Pita gembø-qavøiu, “Av taoká. No tegé paev ezoqám mbá.”

¹⁸ Ta lova ndøgo, sasae ezoqam neka vos keoge ezoqam, gøinam ndøløvutím. Zapa ndøgo, qozaq ndønqeivøém. Yaq gøinam gè-ogitøvém, kha vøqoqoutam. Yaq até Pitá-ya, ti namba vøewan, kha sasa ndøqoqoutam.

Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape Yesu gembø-sinøzam (Met 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)

¹⁹ Yaq Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, Yesu gembø-sinøzám. Tegi paev ezoqam neka teqa nõmendim matev-qá yaq-té gembøebeváp.

²⁰ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “No manqat ezoqa ewaqape-qá bøi-té qatø-manqatám. No oskia guliguli khoev vinívinimba-té neka Mbumbukiam-qa khoev-té gate-zømesimám, ma Zu ezoqam ate ndi:gu gi:pindumatun. No ezoqa khonoam-te zømesimáv. ²¹ Qo gekha zapá, no nqoqonø-sinøzam?”

Toqozó-beváp ndígu, noqa nòmendim manqat gi-ewagam. Nqáe! Ndigu mòndæzótéz, av no qate-zòmesimam.”

²² Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq vos keoge ezoqa nòme, ndego avònin geyam, até gendego, Yesu loko vòmbòtòkub, gembo-ein, “Qo Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, manqat av nandægo mboqavòiwát!”

²³ Yaq Yesu gendo-ein, “Manqat ndøgo, qæ-ein, soqain tøgoat, yaq vòkhæ-nòmánd, taqa soqain-qa yaq-te. Geté manqat ndøgo, qæ-ein, unimanqatin tøgoat, yaq gekha zapá, no loko qoqonø-tøkub?”

²⁴ Yaq Anas Yesu Kayafas-té genø-khofotáv, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape. Yesu até gembo-løvøetám.

Pita Yesu-qa yaq-te, qamømbø-menas neka qamømbø-misika go:nawam

(Met 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)

²⁵ Pita ate av-té gøinam-te geyam, kha geqoqoutumat, yaq ezoqa nòme ãv gimboe-einim nqægo, “Gebá qo? Qo ngenek ezoqam-gé pæv ezoqa nómé atoqogó.”

Geté Pita gò:nawám, gendo-ein, “Mbaín. No tegé pæv ezoqám mbá.”

²⁶ Yaq Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-ge sasæ ezoqam kopo, ndego Pita gea gembokawa, tege ekeza ezoqam, gembo-ein, “Qo no andé møteqamékh, ndøgo khæe-te.”

²⁷ Geté Pita nqawá genø:nawám.

Yaq ate av-té, manqat ge:manqatam, kokolok tündi-ogéá.

Yesu Pailøt-te manqa ge-ovøyam, ndego Lom gaman ezoqam

(Met 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)

²⁸ Yesu Kayafas-qa khoev-te gegoam, yaq qanaqanus lovølova-us, ndego Lom gaman ezoqam-qá khoev-té ginø-ituim. Geté ndigu Zu megetapak ozaneáv, khoev-te ndøgo. Zapa ndøgo. Soqain ndøgo, ndigu Mbumbukiam-qa bøi-te ande khavim-us me ti:goat, ndigu bawan vini-ak-qa khoev-te timøz, yaq kopømba mbaín vøgoát, Pasova khøuwa kandambaqape-qa lou tilog.

²⁹ Yaq ta zapaya ndøgo, Pailøt bavokhó gendo-fakhán, vøzøbevap, “Ngenek gekha manqa-zapá zombó-qeivim?”

³⁰ Yaq gindu-qavøinam, “Nandev amba manqa-zapa goneav tøgonin, yaq ni ambá nitøndí-ndafemák qo-te.”

³¹ Yaq Pailøt gezø-ein, “Av tægoat ndægo, zo zøkeza ndøndafém, neka matev vømbø-gonem, av zøkeza guguna manqat qæ-ein ndægo.”

Geté ndigu gimbo-qavøinam, “Nakhoa mbaín. Lom-qa khæfeap ni takeáv, ni ezoqam løvøte-te tei-abumat.”

³² Nqanek matev tønefakhán ndøgo, Yesu-qa manqat tàbete-unimanqatin, ndøgo bugukhokhof ge-ein, ndego ande ãv kenénanim.

³³ Yaq Pailøt nangó genø-ón, khoev mokho-te, Yesu vømbø-akha, vø-on. Yaq ãv gembøbeváp nqægo, “Gé, qo Zu ezoqam-gé kawá?”

³⁴ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Gé, nandav bevap qoqá matavap-tē qandó-fakhate, ó, ezoqá nòme qá-ein, noqa yaq-te?”

³⁵ Yaq Pailøt gendo-qavøiu, “No Zu ezoqám mbá. Qo noqa zenda-te, qogi qakeza ezoqam neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda ndøveém. Ge qó, gekha manqa-zapa qómatanam?”

³⁶ Yaq Yesu gendo-ein, “Noqa Megeat Matev, ambá nqanek manqei-qape-tē qando-fakhatē. Amba nqanek manqei-qape-te tøndo-fakhanin, yaq nogi sasæ ezoqam, ambá nøfe-qape ndøngazemín, no zapaya, yaq ezoqa ambá

kopømba mbáin, no Zu ezoqam-qa zenda-te tiveemín. Unimanqatín. Noqa Megeat Matev, ambá nqānek qando-fakhatē.”

³⁷ Yaq Pailøt gembobevap, “Av tægoat ndægo, yaq ge qó, kawa ezoqám?”

Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Nándav, av qo ndoqote-manqate. No kawá. No nqānek qateqán neka no nqānek manqei-qape-te nqānek qatefakhán, ezoqam unimanqatin manqat nøtézømás. Gekhá ezoqám ndego, unimanqatin manqat-te tønøzan, ndego noqa manqat gé-ewagát.”

³⁸ Yaq Pailøt gembo-ein, “Gé, unimanqatin manqat ákhanégo?”

*Pailøt manqa gevøovam, Yesu tae mutui-te titøkewem
(Met 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25)*

Pailøt nqānek manqat ge-ein, yaq nqawa bavokhó genøfakhán, Zu ezoqam-te, vøzø-ein, “No teqa manqa-zapa qeiviáv. ³⁹ Zo møzøte-zøtéz. No zoqa Pasova khøuwa kandambaqape-te, ndimbula ezoqa kopo nøzø-nqonqotavín, av zoqa poev ndægo. Yaq ndakin zo gekhá zøpoev? No ngének qazø-nqonqotáv, ngenek Zu ezoqam-ge kawa?”

⁴⁰ Geté ezoqa ewaqape sùgumu-tøkúz, gindu-akhaemem, “Mbaín. Teoká nandev. Geté Balabas qónqonqotáv.” (Balabas, ndego pepen ezoqam ndøgoám.)

19

¹ Yaq Pailøt nakhag ezoqam, Yesu zui manqat zø-ein, yaq ndigu sasa ndøndafem, vømøzuim. ² Yaq ndigu nakhag ezoqam, gumbag fakiafakia-us ndø-ogeaném. Yaq kawa-té gimbøe-uzím. Andé kawa ezoqam-qá wawáq. Neka ndabua køkøk, kopømba ande av kawa ezoqam-qa ndabua ndægo, vømbø-uzim. ³ Yaq ndigu otøotam me:vewém. Gézavín, manqat vømbø-einimin av nqægo, “Zu ezoqam-ge kawa, iké: qo-te,” neka loko vømbø-tøkubømemin.

⁴ Yaq Pailøt nangó genøfakhán, bavokho, ezoqa ewaqape vøzø-ein, “Nqáe! Yesu notøndó-itú, zo-te, zo vøzøté-zøtéz, av nqægo, no teqa manqa-zapa qeiviáv.”

⁵ Yaq Yesu gendo-fakhan, gumbag fakiafakia-us neka ndabua køkøk até gembøe-uzupám. Yaq Pailøt gezø-ein, “Ngé! Ezoqam ngének.”

⁶ Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam gi-ometam, ndigu áv gini-akhaemém nqægo, “Gélaváo. Tae mutui-té qanø-tøkéó!”

Yaq Pailøt gezø-ein, “Zo ndøndafém, neka tae mutui-te vømø-tøkewem. Geté no, teqa manqa-zapa qeiviáv.”

⁷ Yaq Zu ezoqam nango gindu-qavøinam, “Ni guguna manqat nqanígú. Yaq ndøgo áv qane-ein nqægo: Nandev yá benaním. Zapa ndøgo, ndego ekeza kha, Mbumbukiam-gé yo me:vewám.”

⁸ Yaq Pailøt nqānek manqat ge-ewag, ndego møe nøme mba mbøe-khouwév.

⁹ Yaq nangó genø-ón, khoev mokho-te, Yesu vømømbø-bevap, “Qo gekha manqei-ák?”

Geté Yesu manqa qavøiwateáv. ¹⁰ Yaq Pailøt Yesu gembo-ein, “Gé, qo no-te manqa manqate geqambó-gasi? Qo áboqote-qatéq? No iz nqanøgó. Tønø-pøovat, yaq sænqonqotáq. O, tønø-pøovat, no qo tae mutui-té qatø-tøkég.”

¹¹ Yaq Yesu gendo-qavøiu, “Qo no-te matev-qase ambá qómatanamák, Mbumbukiam qo-te amba iz etopøteav tøgonin. Yaq nakémbá, ndego ezoqam, no qoqa zenda-te geve, teqa manqa-zapa mōndø-løvuaám, qoqa manqa-zapa.”

¹² Pailøt nqanek manqat ge-ewag, yaq ndego nakhoa-qa ndøváo, Yesu ande äv kené-nqonqotav. Geté Zu ezoqam, äv gindi-akhaemém nqægo, “Qo nandev sa togo-nqonqotav, yaq qo Siza-gé zifú mbá, ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape. Zapa ndøgo, ezoqa av nde:manqate nqægo, no kawā, ndego Siza-gé qaqa ezoqám.”

¹³ Yaq Pailøt tiqa manqat ge-ewag, ndego Yesu bavokhó genø-itú, yaq Pailøt manqa ovøyam qonam nonqo-te vøqom. Ta manqei ndøgo, Nandi Manqei mbo-akhayám. Iblu manqat-te, taqa iz Gabatá. ¹⁴ Ta khøuwa-te ndøgo, Pasova gigiap khakheinam khøuwá. Yaq ndakin, ande äv khøuwa muín ndægó. Yaq Pailøt Zu ezoqam gezø-ein, “Ngé! Zoge kawa ezoqam ngének.”

¹⁵ Geté ndigu gindu-akhaemem, “Yà belaé. Yà belaé. Tae mutui-té qanø-tøkeó.”

Yaq Pailøt gezøbevap, “Gê, no zoge kawa ezoqam, unimanqatín tae mutui-té qatø-tøkeó?”

Geté ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda gindu-qavøinam, “Ni kawa ezoqam kopo mba nigú. Sízá. Ezoqa nøme mbain.”

¹⁶ Taqa zita-te, Pailøt Yesu nakhag ezoqam-qa zenda-té genøvé, tae mutui-te bemø-tøkewem.

Yesu tae mutui-te gitøkewem

(Met 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

Yaq nakhag ezoqam, Yesu gëndafém. ¹⁷ Yesu tae mutui, ekezan moqatát, gemat. Taon ge-ivav, yaq ta manqei ndøgo temøfakhán, kawa-pákha manqei ndimbo-akhayam. (Iblu manqat-te, ta manqei-qa iz, Golgotá.)

¹⁸ Yaq ndøgo, Yesu tae mutui-té ginø-tøkewém. Até ezoqa menas nømé-a, vøtøkebam. Nøme yaq ginø-tøkewém, neka nøme yaq vøtøkewem. Yesu livin-mbá gunu-tøkewám. ¹⁹ Pailøt manqat ndøpeawám. Yaq tae mutui-té ginø-tøkeém, Yesu-qa kawa qameva. Av qane-peaupám nqægo, “Ngenek Yesú. Nazalet vemiyáv-ák. Zu ezoqam-gé kawá.” ²⁰ Manqat ndøgo, Iblu manqat-té neka Latin manqat-té neka Glik manqat-té qanø-peaupám. Zu ezoqa kopoáv, nqanek manqat gigeve:mam. Zapa ndøgo, Yesu ma ge:tøkewam, qambaqapé mbá, taon-te. ²¹ Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, nqanek manqat gigeveømem, yaq Pailøt äv gimboe-einim nqægo, “Qo manqat soqain soqo-peawám, qoqo-peawam, av nqægo, ‘Zu ezoqam-gé kawá.’ Qo äv qoté-peawám nqægo, ‘Ngenek ekezan ndø-eín, av nqægo, no Zu ezoqam-gé kawá.’”

²² Geté Pailøt gezø-qavøiu, “Manqat ndøgo, qæpeawam, até bepeawáp.”

²³ Ndigu nakhag ezoqam, Yesu tae mutui-te gumu-tøkewem, yaq teqa ndabua gëmøvømem. Møvøyap foá. Yaq ndigu nakhag ezoqa foa, ezoqa kopokopo, møvøyap kopokopo ndø-upøgimát. Geté ndabua nøme ndøgo, gindapem, viní. Ta ndabua ndøgo, gevewat kopó. Sekeqapé. Potoføpøteáv.

²⁴ Yaq nakhag ezoqam yaqyaq-a gibond, “Nqanek ndabua sekeqape, bizi-keqagimém. Geté Zí-otám. Nandi-qasis zinqagevemát. Yaq ziqeivím, ande gekha ezoqam me ndøndäp, nqanek ndabua.” Nqanek matev tønøfakhán

ndógo, manqat ndógo, Mbumbukiam-qa Manqat-te ndópeawap, tábete-unimanqatín, av qæ-ein nqægo, “Noqa ndabua nôme gè-etóomém neka ndabua sekeqape vøe-otómem.” Yaq nginik nakhag ezoqam, av tinigoném.

²⁵ Yesu-qa tae mutui avónin-te ndógo, tegu evo møndóyám. Até tugú namba gawán-a, neka Meli nòmu, ndugu Klopas-gu zas, neka Meli nòmu, Magdala vemia-v-wówanam. ²⁶ Yesu evo gu-omet, tege paev ezoqam namba guiyam, te-te kuku qambogoam, yaq ndego evo av gumbøe-ein nqægo, “Evo, nandev ndakin qogé yó.” ²⁷ Yaq ndego paev ezoqam, av gembøe-ein nqægo, “Nanduv ndakin qogú qavó.” Ta khøuwa-te ndógo, ndego paev ezoqam, ndugu ekeza khoev-té genøkható.

Yesu ge:nanim

(Met 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49)

²⁸ Yesu møndæ-otév, matev ate ndægo møndómukhóu, Mbumbukiam ma gende-khofotav, manqei-qape-te. Yaq ndego av gene-ein nqægo, “No ibøkha naq nópáp.” Nqanek manqat tene-ein ndógo, Mbumbukiam-qa Manqat tábete-unimanqatín, taqa yaq-te manqat qa-ein.

²⁹ Avónin-te ndógo, waen khaqain-qape møndø-wuóyám. Yaq nakhag ezoqam, ndabua ndóndapém. Yaq waen-té gunu-qoqoném, Isop tae-te sasa ndóløvnenem, Yesu-qa tou-te vømbø-qantøvem. ³⁰ Yesu elavøqase ge-iz, yaq av gene-ein nqægo, “Ndakin mütumukhóu.” Yaq kawa sègevoá, vønanim.

Yesu totokha-te gikeqatøvem

³¹ Ta khøuwa-te ndógo, Sabat gigiap khakheinam khøuwá. Yaq Zu megetapak poeveáv, ndigu ezoqam, tae mutui-te gitøkebupam, sekemba titøkebupat. Geté nakhamas-té giabenø-pakhaéz. Zapa ndógo, nôme tøndopave, Sabat khøuwa kandambaqapé. Yaq ndigu Pailøt av gimbøe-einim nqægo, “Nginik ezoqam, tae mutui-te ngitøkebab, nakhag ezoqam bov bezømkui. Yaq ndigu nakhamas-té giabenø-pakhaéz, tae mutui-te é-bè-upøgim.”

³² Yaq nakhag ezoqam tizáv ndógo, ndigu ezoqa menas, Yesu namba gi:tøkebupam, bov vømøzø-møkui. Bugukhokhof ndégo, yaq getøkewam, tímbo-møkuimém, yaq ndego nôme, getøkewam, vømbø-møkuimem. ³³ Geté Yesu-te ginduzav, tikeogém ndógo, ndego é-møndønanim. Yaq ndigu teqa bov møkuipøteáv. ³⁴ Geté nakhag ezoqa nôme, até gendego, Yesu-qa totokha-te, sumbianq vøe-keqatav. Yaq kouk neka ibøkha tøndo-qouvøém ndógo.

³⁵ Ndego ezoqam, nqanek matev bøi ge:qeiv, emanqat ndóvotót. Emanqat ndógo, gevotot, unimanqatín. Ndego møndæ-otév, ndego unimanqatín manqat mba ndómanqaté. Yaq ndego tene-ein ndógo, zo tønne-unimanqatínim. ³⁶ Nqanek matev tønefakhán ndógo, Mbumbukiam-qa Manqat tábete-unimanqatín, av qæ-ein nqægo, “Bazag kopo gembónqoeák.” ³⁷ Neka manqat nôme av qane-ein nqægo, “Ezoqa te-te ndégo tinø-kewagát, gikeqatøvem.”

Yesu manqei-pakha-te gi-oeinam

(Met 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56)

³⁸ Taqa zita-te, ezoqa kopo Pailøt-té genóváv, Yesu-qa kha-qa yaq-te vømømbø-viam. Teqa iz Zoséf. Alimatea vemia-v-ák. Ndego Yesu-gé paev ezoqá nómé. Geté khonoam-té genømbø-pavám. Zapa ndógo, ndego Zu megetapak-qá møe ndógoám. Yaq Pailøt sègemboták. Yaq Zoséf tenóváv

ndøgo, Yesu-qa kha tae mutui-te vømøndō-ndap. ³⁹ Até Nikodemús-a, ndego lova kopo, Yesu-te gemat, vøndōwav. Ndego tae etet sisip mbomømboma ndø-upatavún. Tae etet menas tøkúát, mel neka aloe. Tae etet kandambá. Ande āv 30 kilogrém ndøgo.

⁴⁰ Ndigu ezoqa menas, Yesu-qa kha gëndapém, tae etet sisip mbomømboma namba, ndabua papaqa vøe-gutøvem, av Zu ezoqam-qa matev qazømbe-goam, ezoqa manqei-pakha-te gi-eoinamin. ⁴¹ Ta manqei-te ndøgo, ma Yesu gi:laem, khae møndøgoám. Yaq ta khae-te ndøgo, manqei-pakha møndø-ozám. Ndakinák. Ta manqei-pakha ndøgo, nandi giløtøzem, bugukhokhof løvøte ezoqa utøveáv. ⁴² Yaq ndigu Yesu-qa kha timø-utøvem ndøgo. Zapa ndøgo, ta khøuwa ndøgo, Zu ezoqam-qá khae gigiap khakheinam khøuwá. Yaq khøuwa nøme tøndopave, Sabat khøuwá, neka ta manqei-pakha ndøgo, avønín qagoám.

20

Manqei-pakha-te, ezoqam mbain (Met 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)

¹ Yaq Sabat khøuwa qame-navøem, Sande qanaqanus qænqøovat, até gupøistám, Meli Magdala vemiav-ak, manqei pakha-té gunøwáv. Yaq tuqeiv ndøgo, nandi-qape mboqog-te go-tokavam, mbain. Viní gizavám. ² Yaq matev guqeiv ndøgo, gètéit, Saemon Pita neka ndego paev ezoqa nøme, te-te Yesu kuku qambogoam, vømøzø-ein. Av guzømbe-ein nqægo, “Evezøza, manqei-pakha-te gu-goam, ezoqa møndøndafém. Neka ni nøtenateáv, ndego gekham-té gimøveem.”

³ Yaq Pita neka ndego paev ezoqa nøme, até gindigonem, manqei-pakha-te vøzav. ⁴ Ndigu ezoqa menas, sùgumu-bøitát. Geté ndego paev ezoqa nøme, nakhamas-té genøteít, Pita vølvøvu, manqei-pakha-te ndøgo, é-vømøfakhan. ⁵ Yaq nandi nqa mokho-te gemø-fakhanam, ndabua mba ndøqeiv, Yesu ge:gutavam. Geté ndego oneáv, mokho-te ndøugu. ⁶ Yaq Saemon Pita gefakhan, ndego ndaføyamba ndø-ón, manqei ozu mokho-te ndøugu, ndabua ndøgo, Yesu ge:gutavam, vøqeiv, qa-awam. ⁷ Até ndabua nømé-a, Yesu-qa kawa-te qaløvøtupam, vøqeiv. Ndøgo viní qaveám. Putøgiap ndøveám. ⁸ Yaq até ndegó-a, ndego paev ezoqa nøme, bugukhokhof go:fakhan, manqei ozu-te vø-on. Yaq matev geqeiv, ndego gè-unimanqatín, av nqægo, Yesu møndø-khandí:v. ⁹ Mbumbukiam-qa Manqat møndø-ein, av nqægo, ndego løvøte-te ndøkhandí:v. Geté ndigu bugukhokhof mokho ndapeáv, taqa yaq-te. ¹⁰ Yaq ndigu paev ezoqam, khoev-té ginøqaváz.

Yesu Meli Magdala vemiav-ak gembo-fakhan (Met 28:9-10; Mak 16:9-11)

¹¹ Meli, ndugu Magdala vemiav-ak, manqei ozu bavokho até go:goám. Gè-eivát. Gui-eivam, yaq manqei ozu mokho-té gunø-fakhanám. ¹² Yaq ndugu, ma bugukhokhof Yesu-qa kha qæveam, enzol ezoqa menas ndøzømét. Ndabua papaqa-mba ndø-uzupám. Nøme ndego, kawa-té geqotám, neka nøme ndego, mbage-te vøqotam. ¹³ Yaq ndigu Meli āv gimboe-bevøpém nqægo, “Ngólam. Qo gekham-qá qó-eivit?”

Yaq ndugu guzø-qavøiu, “Noge Evezøza-qa khatae, gëndapém. Yaq no nøtenøtenák, gekham-té gimøveem.”

¹⁴ Yaq ndugu nqanek manqat gumu-ein, guqambun, Yesu mba mo:-omét, geyam. Geté ndugu matavapöteáv, av nqægo, ndego Yesú.

¹⁵ Yaq Yesu gumbohevap, “Ngólam. Qo gekham-qá qó-eivit? Qo gekha ezoqam-qá qóvawet?”

Ndugu até vøe-ein, ndego khae keoge ezoqám. Yaq gumbo-ein, “Khanánqa, av qo khatae toqotendap-a, kopømbá toqonø-ein, av nqægo, qo gekham-té qonøve? Yaq no nømøndó-ndáp.”

¹⁶ Yaq Yesu gendo-ein, “Meli!”

Yaq guqambun, uni vøe-omet, ndugu ekeza Iblu manqat-te áv guni-ein nqægo, “Labúni!” Taqa manqa mokho, “Nømendim ezoqám.”

¹⁷ Yaq Yesu gembo-ein, “No kha naqanóká nøkhánáz. Zapa ndógo, no Tat-te qavigiáv. Zuá. Geté nogi nøfuap-té qanøqáv, manqat av nqægo vøzø-ein: No te-te ndégo tötø-vesezét, ndego noge Tat neka zoge Tat, ndego noge Mbumbukiam neka zoge Mbumbukiam.”

¹⁸ Yaq Meli, ndugu Magdala vemiyav-ak, paev ezoqam-té gunøwáv, vøzø-ein, “No Evezøza no-omét.” Yaq ndugu manqat nøme vøzø-ein, av ndego manqat gumbøe-ein.

Yesu ekeza paev ezoqam gezøfakhan

(Met 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)

¹⁹ Ta khøuwa-te ndøgo, Sande khagús, paev ezoqa ate gi:goam, khoev mokho-té gunu:goám. Mboqog ate gi:goam gètøkøvemém. Zapa ndógo, ndigu Zu megetapak-qá møe ndøgoám. Yaq Yesu segezø-fakhán ndógo, ti mokho-te vø-itan, gezø-ein, “Sambí, zo-te.”

²⁰ Yesu nqanek manqat gumu-ein, yaq ndego teqa zenda neka totokha me:zømás. Yaq ndigu paev ezoqam, khanakhanakh kandambá gindapem, Evezøza gi-ometam.

²¹ Yaq Yesu nango áv gezømbe-ein nqægo, “Sambí, zo-te. Av no Tat gendekhofotan, yaq no zo áv töté-khofosám.”

²² Yesu nqanek manqat guzumbu-ein, yaq até gendego, qozøqozaq zøkhabá, gezø-ein, “Nqova Mbomambaqape vøndafém. ²³ Zo ezoqa tiqa manqa-zapazapa sa tözømbø-navøemat, ndigu segezø-navøemat. Geté zo tiqa manqa-zapazapa navøepøteav tøgoat, tiqa manqa-zapazapa, até gezøgoát.”

Tomas manqa geqavotam, Yesu-qa yaq-te

²⁴ Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu ekeza paev ezoqam-te gefakhan, yaq Tomas, iz nøme qaqangeap gimbo-akhaemam, ndigu paev ezoqa tuelv, kopo nøme ndego gegoam, gè-ewawám.

²⁵ Yaq ndigu paev ezoqa nøme, Tomas gimbo-einim, “Ni Evezøza ni-ometám.”

Geté Tomas gezø-qavøiu, “No teqa zenda-te, ikuk nqa-nqa qeiviav tøgoat, neka nogi kokosov ta nqa-nqa-te watøzateav vøgoát, neka noqa zenda teqa totokha-te wazeav vøgoát, ma sumbianq gigenab, yaq no nøzø-unimanqatinák.”

²⁶ Pula kopo-qa zita-te, paev ezoqa ate gi:goam, nqawá ginømvøváb, ta khoev mokho-te ndøgu. Até Tomás-a, vøugoam. Mboqog ate gi:goam gètøkøvupám. Geté Yesu sègefakhán, ti mokho-te vø-itan. Gezø-ein, “Sambí, zo-te.”

²⁷ Yaq Yesu Tomas áv gembøe-ein nqægo, “Qogi kokosov nqánek qonøzáv, neka noqa zenda voqóqelv. Yaq qotøndé-visi, qoqa zenda noqa totokha-te qotéwáz. Yaq qo qavotam matev sège-iváv. Geté vø-unimanqatin.”

²⁸ Yaq Tomas manqat sa nqáneq ge-ein, “Noge Evezøza neka noge Mbumbukiam.”

²⁹ Yaq Yesu gembo-ein, “Qo toqote-unimanqatín ndógo, no qotenømend. Geté gekha ezoqám ndigu, no ndi-unimanqatín, oskiá ndógo, no nømendea v gítoat, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú.”

Zion nqaneq emanqat gekha zapá gené-peawam

³⁰ Yesu ekeza paev ezoqam-qa bugug-te, umingiap matev nøme kopoáv gematønumam. Geté ta matev-qa yaq-te, manqat peawapøteáv, nqaneq mbuk-te. ³¹ Geté manqat ndógo, nqaneq mbuk-te nqapeawap, tønne-peawáp ndógo, zo tønne-unimanqatíním, av nqægo, Yesu ndego Mesayá neka ndego Mbumbukiam-gé Yó. Yaq zo nqaneq manqat tozo-unimanqatíním, zo te mokho-te khandi zøténdapém.

21

Yesu ekeza paev ezoqa seven gezøfakhan, yaq ndigu zonga kopoav-qaqpe gizømbe-ndap

¹ Taqa zita-te, Yesu ekeza paev ezoqam nangó genøzø-fakhán. Taibelias kewan-té. Matev áv qanefakhán nqægo:

² Saemon Pita neka Tomas, iz nøme gimbo-akhaemam Qaqangeap, neka Natanael, ndego Keina vemíav-ak, Gelili plovin-s-te ndógo, neka ndigu Zebedi-gi nakhei menas neka Yesu-gi paev ezoqa menas nøme, namba me-goám.

³ Yaq Saemon Pita, ezoqa nøme gezø-ein, “No zonga nømø-khachasám.”

Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Qanimáv. Ni namba zí:tiním.” Yaq ti-ováv ndógo, khagua-te vømøketab. Geté ta lova ndógo, voe amba me-qeivupát. Zonga mbáin.

⁴ Yaq khøuwa gefakhata vun, Yesu ndøgeg-té geyám. Geté ndigu paev ezoqam matavapøteáv, av nqægo, ngenek Yesü.

⁵ Yaq Yesu gezø-ein, “Nøfuap. Zonga møndøzømbé-ndap?”

Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Mbáin. Ndapeáv.”

⁶ Yaq ndego áv gezømbe-ein nqægo, “Voe nandav, nakeamo zenda-té qanø-ogím, ma khagua nandøzømbe-bøyat. Yaq zo zonga ndøzømbendáp.”

Yaq ndigu áv tini-matønømém, av gezømbe-ein ndægo. Geté ndigu voe nango amba me-itiím. Zapa ndógo, zonga khápumu-khouwéz.

⁷ Yaq ndego paev ezoqa nøme, Yesu kuku qambogoam te-te, Pita gembo-ein, “Evezøzá, ngenek.”

Yaq Pita ge-ewag, av nqægo, Evezøza ndøgø, ndego ndabua sekeqape ndølvøén. Zapa ndógo, ndego ta ndabua sekeqape ndógo, gø:khofá, ta lova ndógo, zonga-qa givawat. Yaq ndego ibøkha-té genøbáf, vøtanqa, manqei-te vømøqqa.

⁸ Geté paev ezoqa nøme, khagua-us gibøetam, ùnime:-tokhotøvém, manqei-te. Voe zonga-us, sège-livavát. Ndigu qambaqapé mbá, gibøetam. Manqei avønín. Ande áv 100 kifigiáp ndægó.

⁹ Yaq gíqa ndógo, gøinam mba mo-qeivím, taq-te zonga vø:qoqoutøvupat neka flawa vø-abam.

¹⁰ Yaq Yesu gezø-ein, “Zonga nøme vøndo-upøzonám, nandiv ndakin gizømbe-ndap.”

11 Yaq Saemon Pita, khagua-te, nangó genóketáo, voe manqei-te vō-iti. Zonga kandakanda kopoáv gizømbe-ndap. Ate gi:goam 153. Geté voe kevapøpøteáv.

12 Yaq Yesu gezø-ein, "Võndozáv. Lou zológ." Ezoqa kopo bevøpøteáv, av nqægo, "Qo gekha ezoqám?" Zapa ndógo, ndigu mœe ndõgoném, neka ndigu é-mõndæzøté, ngenek Evezøza.

13 Yaq Yesu gøinam-té gendowáv, flawa neka zonga vøndõ-upøzo, sasa zø-toam.

14 Ndakin gømbo-misiká, Yesu ekeza paev ezoqam-te gefakhanam, Mbumbukiam ndego lõvøte-te gendo-khandiv, taqa zita-te.

Yesu Pita manqa gembo-løvua

15 Yaq ndigu lou loge gamezømbe-navøem, Yesu Saemon Pita av gembøe-ein nqægo, "Sáemon, Zion-ge yo, qo kuku taqágo, no-te? Neka qoqa kuku matev no-te mõndømø-løvua, nginik ezoqa nõme-qa kuku matev no-te?"

Yaq Pita gendo-qavøiu, "Evézøza. Qo mõqote-qatéq, no poev nqanøgó qo-te."

Yaq Yesu gembo-ein, "Nogi sip nakheis, gè:zøkefé."

16 Yaq Yesu nangó genømbo-ein, "Sáemon, Zion-ge yo, qo kuku taqágo, no-te?"

Yaq Pita gendo-qavøiu, "Evézøza. Qo mõqote-qatéq, no poev nqanøgó qo-te."

Yaq Yesu gembo-ein, "Nogi sip, gèzø-keogé."

17 Yaq Yesu nangó genømbo-beváp. Ndakin gømbo-misiká, gembo-ein, "Sáemon, Zion-ge yo, qo poev taqágo, no-te?"

Yaq Pita mbøni mbová. Zapa ndógo, Yesu gømbo-misiká, gembo-bevupam, av nqægo, "Qo no-te poev taqágo?"

Yaq Pita gendo-ein, "Evézøza, qo matev ate ndægo mõqote-qatéq. Neka qo mõqote-qatéq, no poev nqanøgó qo-te."

Yaq Yesu gembo-ein, "Nogi sip gè:zøkefé. 18 No unimanqatín nqataqamanqate. Qo ezoqam ndakinak qoqotegoam, qo ndabua segim nonqo qakeza qoløvnøvemám, sasa qoqavín, ma taqambe-pøøvet. Geté toqo-lawaqape-eq, qo pingim qó-eqagim. Yaq ezoqa vini qáløváz. Yaq ndógo tenóitú, qo ma okho poeveav ndoqotego."

19 Yesu nqanek manqat ge-ein, tene-omát ndógo, Pita ande av kenénaním neka ta mokho-te ndógo, ndego Mbumbukiam-qa iz ande av kembøé-eqá.

Taqa zita-te, Yesu Pita av gembøe-ein nqægo, "No qonøndó-páev."

Paev ezoqam-qa yaq-te, te-te ndego Yesu kuku qambogoam

20 Pita gendoqambun, yaq ndego paev ezoqa nõme ndø-omét. Ngenek gèzøpavám. Ezoqa ndégo, te-te ndego, Yesu kuku qambogoam, neka ndego Pasova lou loge-te, Yesu-qa savim-te go:vintavam, neka vømbøbevap, av nqægo, "Evézøza, gekha ezoqám ndego, qo sa teqaqambun?"

21 Pita ndego ezoqam ge-omet, yaq ndego Yesu av gembøebeváp nqægo, "Evézøza, gemá ngenek? Áv kenénaním?"

22 Yaq Yesu gembo-qavøiu, "No tønø-pøøvat, ndego até teyaget, atema no vøtøndóqaván, yaq gè, ndógo gekhá ndógo, qo-te? Nqanek qoqá matév mbá. Qo soqonøndó-páev."

23 Yesu nqanek manqat ge-ein, yaq ta zapaya ndógo, Klisten ezoqa bawan mokho-te, manqat av qane-panqavøém nqægo: Ndego paev ezoqam génanimák. Geté Yesu manqat einiáv av nqægo, ndego génanimák. Ndego sa

nqáneek ge-ein, “No tønø-pøovat, ndego ate teyaget, atema no vøtøndóqavān, gē, ndøgo gekhā ndøgo, qo-te?”

Vaev manqat, nqanek emanqat-qa yaq-te

²⁴ Ndego paev ezoqam, teqa yaq-te Yesu nqanek manqat ge-ein, ezoqam ndégo, nqanek emanqat ate nqægo gevotot neka vøpeawam. Ni møtinøtén, manqat ndøgo, ndego ge-ein, unimanqatín.

²⁵ Yesu matev nøme kopoáv gematønumam. Ta matev vinivinimba ate ndægo, amba tøpeawapín, éisa, no nqæmatavap, manqei-qape-te, mbuk ate ndægo, ambá géløvuzuák.

Keliso-gi U-anim-qa Emanqat

Megeat Manqat-qaše

Nqanek emanqat, Luk ndøpeawám. Ezoqa kopo ndégo, ibugukhokhof Luk mbuk Yesu-qa yaq-te, gepeawam. Ngenek Luk, mulømula etoam ezoqám. Ndego nqanek Keliso-gi u-anim-qa emanqat, Tiofilus-té genø-peawám. Geté ndego ezoqa ewaqape nonqo ndøpeawám, manqei-manqei ate nqægo.

Nqanek emanqat-te, Luk Keliso-gi u-anim-qa yaq-té genevototát, neka tiqa matev ate qægoam, gimatønumam. Nqova Mbomambaqape, Yesu-gi paev ezoqam, bazaføgakh zø-etoám, neka até ndigú-a, vøzø-etoam, ezoqa ewaqape, gi-unimanqatintam neka vømbøpavam. Yesu-gi paev ezoqam, ezoqa teqa manqat, bugukhokhof Zelusalem taon-té gini-zømesimám. Yaq ndigu ezoqam, tiqa manqat gi-unimanqatintam, ndigu taon neka vemivemiyav nøme-té ginø-okhoám, neka Manqat Mbomambaqape, Yesu-qa yaq-te, Zu ezoqa nøme vøzø-vototupam. Yaq ezoqa nøme, manqei-manqei nøme-té ginø-okhoám, neka nqanek Manqat Mbomambaqape, Zu ezoqam neká bawan vini-ak, vøezømesimam. Yaq nqanek manqei vinivinimba-te, ezoqa nøme, Yesu ekeza khandi etoam nonqo ndøndafém, yaq Klisten bawan matev vøngazem.

Nqanek emanqat mokho-te, sapta 1 atema 12, Pita-za-qa yaq-té qanemanqaté. Neka sapta 13 atema 28, ndøgo tønemanqaté, matev vinivinimba, Pol-za gimatønumam. Manqei nøme-te, Pol ge-okhoam, Luk møndøgoám, te namba. Yaq ta emanqat mokho-te nqanek, Luk áv gene-peawám nqægo: “Ni nimatønumám.” Ta emanqat nqanek: Kel 16:10-17, 20:5-21:18 neka 27:1-28:16. Emanqat nøme-te, ndøgo ekezan goneav qagoam, ndego áv gene-peawám nqægo: “Ndigu timatønumám.”

Yesu manqa mbusa geve, Nqova Mbomambaqape tendo-khofotav

¹ Tiofilus. Khaiya mbomá, qo-te!

Ta mbuk ndøgo, no bugukhokhof qæpeawam, no tøtø-peawám ndøgo, matev ate ndægo, Yesu gematønumam neka ezoqa vøe-zømesimam, ndego teqa sasae ande ge-ngaz, ² atema ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam yan-te vøkhato. Bugukhokhof, ndego Nqova Mbomambaqape mokho-te, tegi u-anim, manqa é-møndøzø-løvuá, ndigu bugukhokhof gevevesam. ³ Yesu tae mutui-te gitøkewem, genanim, nango gendo-khandi:v, yaq ndego khøuwa foti mokho-te, gèfakhanumám ti-te, neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te vøe-zømesimam. Ndego khøuwa kopoáv, áv gene-zømesimám nqægo: Ndego unimanqatin ndøkhandi:v. ⁴ Khøuwa nøme, Yesu ti namba ge-goam, ndego áv gezømbe-eín nqægo, “Zelusalem taon naqanøká ndø-ivøvém. Geté manqa mbusa ndøgo, av noqe Tat ge-ve, tozombøé-kewagát ndøgo, no qazømbe-manqatam. ⁵ Zion, ndego ezoqa ibøkha iz, ibøkha-té genøzø-etoumám. Geté zo avonín, ibøkha iz, Nqova Mbomambaqapé qazøté-ndapém.”

⁶ Khøuwa nøme, Yesu-gi u-anim, te namba gi:møvab, ndigu áv gimbøe-bevøpém nqægo, “Evézøza. Eisa, qo ni Izlael ezoqam, ndakin megeat matev nqawa poqonimbí-etoám, penømakhaya, yaq ni nikeza ezoqam nimbø-kawaevtát?”

⁷ Yaq Yesu gezø-qavøiu, “Matev áv taoká, av ndægo, zo zøtēzøtēz, ta khøuwa neka viav, Tat ekeza poev-te gezav. ⁸ Geté Nqova Mbomambaqape zo-te

tendovis, zo bazaføgakh zóndapém. Yaq zo nogi bœi vizu ezoqam zógoát, neka noqá u zóløozumát, nqanek Zelusalem taon-te, neka Zudia plovins-te ate ndægo, neka Samalia manqei-te, atema manqei-qape-qa vaev-te.”

*Yesu yan-te geqavig
(Mak 16:19-20; Luk 24:50-53)*

⁹Yesu manqa manqate qamømbøe-navøem, yaq Mbumbukiam yan-té genø-eqeíú. Ndigu até ge-ometát, ge-eqanat, atema khaiya ozoz vømē-otan.

¹⁰Tiqa bœi é-møndø-mø-føgøføgakhám, yan-te. Yaq nqáe! Tiqa avønin-te, ezoqam menas sêgefakház. Ndabua papaqa ndø-uzupám. ¹¹Yaq ndigu áv gizømbe-eín nqægo, “Gélili plovins-ak. Zo gekhá zówanet, yan ndozo-waomit? Ngenek Yesu, Mbumbukiam zo mokho-te gendaf, yaq yan-te vøqavig, ndego nqawa áv tendéqaván, av zo ndakin qazøte-ometam, yan-te geqavigat.”

*Matias Zudas-qa iziz gendap
(Met 27:3-10)*

¹²Yaq Yesu-gi u-anim, ta manqei poyat ndøgo, Oliv manqei poyat gimbo-akhaemam, gè-ivøvém, Zelusalem taon-te vøvesez. Yaq ta manqei pøyat-a, yaq Zelusalem, taqa atap khapémbá. Ande áv 1 kilomitá ndægó.

¹³Zelusalem taon-te gimøfakhaz, yaq khoev ova kouwat-té ginøzáv, ma gipindumam. Ezoqam ngínik: Pita neka Zion neka Zems neka Endlu neka Filip neka Tomas neka Batolomeu neka Metiu, neka Zems nøme, ndego Alfius-ge yo, neka Saemon, ndego Zelot ezoqam, neka Zudas, ndego Zems-ge yo. ¹⁴Ngínik møndø-møvøbumám, vøguligulimam. Até sakhéis-a, vøgoam. Neka até Melí-a, Yesu-gu evo, neka tegi emekheis, vøgoam.

¹⁵Khøwa nøme, ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatnam, nqawa gimøvab, ezoqam ande av 120 ate gi-goam, yaq Pita tenø-itán ndøgo, vøzø-ein, ¹⁶“Nøfuap. Mbumbukiam-qa Manqat-te, Nqova Mbomambaqape Deivid mokho-te, Zudas-qa yaq-te, manqat é-møndo-ein, ndego ndigu ezoqam gezø-ovemavun, ndigu Yesu gimøvøinam. Yaq nqanek manqat bē-unimanqatín, matev vøfakhan. ¹⁷Ni Yesu-gi u-anim, nøme ndégo tegoám, neka sasae kopømba vøtigoam, ni namba.”

¹⁸(Moni ndigu, Zudas gendapaz, matev soqaqape ge-matanam, khæe me-wiim. Yaq ta manqei-te ndøgo, ndego sêgebøiáv. Pakhapakhá. Teqa kha sêge-keqavøemát, neka teqa emu vøndø-qouvøem. ¹⁹Ezoqa ewaqape, Zelusalem taon-te giyagam, manqat sùgumu-ewagát, taqa yaq-te. Yaq ta khæe manqei ndøgo, ekeza manqat-te, Akeldama mbo-akhaemám. Taqa manqa mokho nqáne, “Khæe Manqei Kouk-ús.”)

²⁰Yaq Pita nøme gezø-ein, “Sams mbuk mokho-te, áv qane-peawáp nqægo, “Teqa khoev unimé-khakhambá. Ndøgo ezoqa gó:yageák.’ Neka nøme ndøpeawap, nqáne, “Teqa sasae, ezoqá nøme bendáp.’

²¹Yaq nakémbá, ni ezoqa kopo bizimbo-vawém, ndego ni namba qazi-goam, ta khøwa ate qæpavavemam, nigí Evezøza Yesu, ni namba ge-okhoam, ²²sasae ande qandengaz, Zion ezoqa ibøkha iziz gezø-etoumam, atema ta khøwa-te ndøgo, Yesu ni genøuvan, Mbumbukiam yan-te gendaf. Yaq ngenek ezoqam, nqanek sasae até begót, ni namba, neka u beløozumit, av bœi ge-qeiv, av nqægo, Yesu løvøte-tē gendo-khandí.v.”

²³ Pita nqanek manqat ge-ein, yaq ndigu ezoqa menas ndø-upøzó. Nøme ndego, Zoséf. Iz menas nøme møndombo-goám, Basabas neka Ziastes. Neka nøme ndego, Matías. ²⁴ Yaq ndigu áv gini-guligulimém nqægo, “Evézøza. Qo ezoqa ewaqape-qa matavap mðqote-qatétq. Qotínómánd, nginik ezoqa menas, ákenégo, qo qoqo-veatav, ²⁵ ndego qoge u-anim tegoat, Zudas-qa iziz vøendáp. Zudas nqanek sasae, zitá genewúa. Yaq ndøgo tenøwáv, ma Mbumbukiam manqei gembøe-mendeo.”

²⁶ Yaq ndigu nandi-qasis ndønqagevemém, iz-ús. Yaq Matias-qá iz ndøfakhán. Yaq Keliso-gi u-anim ileven-te, ndégo tindafém.

2

Nqova Mbomambaqape gendovis

¹ Zu ezoqam-qa khøuwa kandambaqape-te ndøgo, Pentikos ndimbo-akhayam, ndigu ezoqam ate gi:goam, khoev kopo-té ginømøváb. ² Yaq nqova mbain, yan-te ndo:go, u ndowáv. Andé khamøe-qape me-fetavún. Yaq khoev ate qægoam, ma gi:qonavam, u ùnime:kház. ³ Yaq ndigu andé gøina wageap me-me:qeivím. Sègendo-panqavøém, ezoqa ewaqape-qa kha-te, vøqonam. Andé ezoqa sas bugug me-me:kewagám. ⁴ Yaq nginik ezoqam ate gi:goam, kha Nqova Mbomambaqapé qazømbe-tønøyám. Yaq bawan vinivinimba-qá manqát gini-manqatát, av Nqova Mbomambaqape, matev gezømbe-etoumat.

⁵ Ta khøuwa-te ndøgo, Zelusalem taon-te ndøgo, Zu bawan-ak kandambá giwambupam. Manqei-manqei ate ndægo, sugumu-pitát, ndigu ezoqam, Mbumbukiam gimbo-vizupam. ⁶ Yaq nginik ezoqam, nqanek u giyogem, tindúzav ndøgo, matev vøqeivím. Ézoqa kandambá. Yaq ndigu nqova zøndáf. Zapa ndøgo, Yesu-gi paev ezoqam, manqat gimanqatát, ndigu tiqá bawan vinivinimba-qá manqát gini-manqatám.

⁷ Ndigu nqova ndafe kandambá, yaq gibevoþem, “Nqáé! Nginik manqa ngimanqate, nginik Gelili plovinis-ak mbá. ⁸ Gè, áv khané:go, ni ate nqazi:gu nqazizø-yoge, nikeza manqat vinivinimba ngi-manqate? ⁹ Ni ezoqa vinivinimba, nøme Patia manqei-ák, nøme Midia manqei-ák, nøme Elam manqei-ák, neka nøme ndigu Mesopotemia-yák, neka nøme Zudia-yák, neka nøme Kapadosia-yák, nøme ndigu Pontus-ák neka nøme ndigu Esia-yák, ¹⁰ nøme Fligia-yák neka nøme Pamfilia-yák, nøme Izip manqei-ák neka nøme Libia-yák, ndøgo Sailini taon avønin-te. Até Lom ezoqám-a, vøndøzav. ¹¹ Ti mokhote, nøme Zu bawan-ák neka nøme bawan vini ezoqám, ndigu ti-te ginøzaz, Mbumbukiam timbo-vizupat. Neka ni ezoqa nøme, Klit manqei bawa-yák, neka ezoqa nøme, Alebia manqei-ák. Geté ni ate nqazi:gu, nginik niqa manqat vinivinimba-té qazizø-ewagét. Mbumbukiam-qa matev kandakanda-qa yaq-té gini-manqatét.”

¹² Ndigu nqova ndafe kandambá neka gø:nakém, taqa yaq-te. Yaq áv ginibónd nqægo, “Gekha matèv nqanek?”

¹³ Geté ezoqa nøme gèvongezó, ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatinim, gi-einim, “Nginik ezoqam, gèndo-íz.”

Pita-qa manqat

¹⁴ Yaq Pita, ndigu u-anim ileven nøme namba, tenø-itán ndøgo. Yaq sa manqa ndøyám. Yaq ezoqa ewaqape, gi-oteipam, áv gezømbe-eín nqægo, “Zo Zu ezoqam, nogi ezoqam, neka zo ezoqa nøme, nqanek Zelusalem taon-te nqazo-wambap, vøndoyogém, no mokho bazø-ovøyam. ¹⁵ Nginik ezoqam,

ambá av nqægo, ge-lz, av zo ndøzøte-matavap. Ezoqa lovølova ndø-izumatún. Geté ndakin qanaqanus 9 oklok mbá. ¹⁶ Geté matev, ndakin qafakhan, ndøgo, av Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Zoel ge:manqatam. Ndego ge-ein,

¹⁷ Mbumbukiam āv gene-eín nqægo,

“Vaev khøuwa-te,

no ezoqa ewaqape,

noqe Nqova nøzø-etoám.

Zogi nakhei angana neka zogi nakhei sakheis,

noqa manqat ndøvevezumát

Zogi ezoqa ndakinak,

umingiap ndøqeivát,

neka zogi laombøkik,

venanqei vótamát.

¹⁸ Ta khøuwa-te ndøgo,

no até sasae ezoqám-a, angana neka sakheis, ndigu no ti-unimanqatintat,

Nqova Mbomambaqape vøezø-etoám.

Yaq ndigu noqa manqat ndøvevezumát.

¹⁹ No umingiap matev nómatønumát,

khaiya ova neká manqei-qape-te.

Kouk neka wageap neka ekuqape ndøfakhán.

²⁰ Khøuwa ndøbøivunév, neka løvøyak andé kouk mé:goát.

Nqanek matev ndøkhæ-fakhán.

Yaq Evezøza-qa Khøuwa Kandambaqape ndøfakhán, ndego teqa bazaføgakh neka waev te:zømas.

²¹ Ta khøuwa-te ndøgo,

gekha ezoqám ndego,

Evezøza-te tøkeam-qa te-akha,

ndego gékhandi:v.” ’ ’ ”

²² Pita nqanek Zoel-qa manqat qamømbøe-navøem, yaq ndego manqat nøme āv gezømbe-eín nqægo, “Izlael ezoqam! Manqat qåndoyogé nqanék, nogi ezoqam! No Yesu Nazalet-ak-qa yaq-té qazømbé-eín. Zo zøkeza møzøte-zøté, te mokho-te, Mbumbukiam zoqa avønin-te, umingiap matev neka matev kandakanda vinivinimba ndømatønumám. Mbumbukiam tene-matanám ndøgo, zo tønèzøté, ndego Yesu ekezan ndokhofotáv. ²³ Ezoqa ndego zoqa zenda-te giveem, yaq zo ndego ezoqa soqøsoqa mokho-te, tae mutui-te sasa zotøkewem, vozølaem, ndøgo Mbumbukiam ekezan ndøpøoá. Ndego é-møndæ-otév, matev av nqægo ndøfakhán. ²⁴ Geté Yesu løvøte-qa bazaføgakh mokho-te gu:goam, Mbumbukiam møndø-nqovotáv, vøkhandi:v. Løvøte, ngenek ezoqam amba me:geiú. Geté kopømba mbaín.

²⁵ Yesu løvøte-te tekhandi:v, taqa yaq-te, Deivid nupøkhan mba, āv gene-eín nqægo,

‘No Èvezøza, noqa megemege-te, oskia no-ometám.

Ndego noqa avønin-té gegó.

Yaq nò kha genø-wagimák.

²⁶ Yaq nakémbá, noqa mbøni mokho-te, no khanakhanák neka no manqat khanakhanakh-us nomanqaté.

Até noqá khá-ya, Mbumbukiam-te mbá qanøtawát.

²⁷ Zapa ndøgo, qo no ezoqa pakhaezatak-qa manqei-te qønøuvanák.

Qo qoge Ezoqam Mbomambaqape, teqa kha, sa qó-ivavák, vølanqā.

²⁸ Qo no nakhoa qotenománd, no khandi ande āv khaténdāp. Qo no namba qotégoát. Yaq no khanakhanakh nógoát.”

²⁹ Pita nqanek Deivid-qa manqat qamombœ-navœem, yaq nœme āv gezombe-eín nqægo, “Nófuap. Nigi atanakha-zapa Deivid-qa yaq-te, no ndaføyambá qazombé-eín. Ndego møndonanim, neka vœ-otœvem. Até ndakin khœuwa-té-a, teqa manqei ozu nqáneq qagó. ³⁰ Geté Deivid møndæ-otév, tegi zi, ezoqa kopo, teqa iziz ndóndáp neka kawa ezoqam vógoát. Mbumbukiam te-te manqa mbusa ndové, taqa yaq-te. Deivid Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam ndógoám. ³¹ Yaq nakémbá, ndego é-møndœqœiv, Keliso tenanim, yaq Mbumbukiam gékhandí.v. Unimanqatín. Mbumbukiam ndego ezoqa pakhaezatak-qa manqei-te ivœveáv, neka teqa kha, manqei ozu-te lanqœveáv. ³² Ngenek ezoqam, Mbumbukiam lœvœte-te gekhandí.v, Yesú. Ni ate nqati:gu, nikeza bóí qatiqœivím. ³³ Mbumbukiam ndego ekezan-té genœ-eqœiú, neka teqa nakeamo zenda-te vœve. Yaq Eve Nqova Mbomambaqape mbo-etoám, av ibugukhokhof manqa mbusa ge:ve, yaq Yesu ndakin ní vœni-etoam. Matev nqáneq, ndego nqazo-geivi neka nqázœyögé. ³⁴ Ni mizi:nótén, Deivid mbá, yan-te geqavig. Geté ndego Mesaya me:manqatám, av ge-eín nqægo,

‘Evezœza Mbumbukiam, noge Evezœza, āv gembœ-eín nqægo, “Noqá nakeamo zenda-té qanœqóm.

³⁵ Até qóqotát, atema no qœgi qaqa ezoqam, kopœmba ande av zenda tokhotapak awam nonqo, qoqa zenda tokhotapak mokho-te vœtaqambú-āb.”’

³⁶ Yaq nakémbá, zo Izlael bawan-ak ate ndœzœte:go, zo vœezœtéz. Ngenek Yesu, zo tae mutui-te qazo-tœkewem, Mbumbukiam āv gene-veatáv nqægo: Ndego Evezœza neka Mesaya ndógoát.”

Ezoqam Mbumbukiam-te giqambuz neka ibœkha iz vœndapem

³⁷ Yaq ndigu ezoqam, Pita-qa manqat giyogem, tiqa mbœni, møndœkhanáz. Yaq ndigu Pita neka Keliso-gi u-anim nœme, āv gizœmbe-beváp nqægo, “Nófuap. Ni ndakin gekhá nigonēm?”

³⁸ Yaq Pita gezœ-qavœiu, “Zo é-mozoqambúz, neka Yesu Keliso-qa iz-te, ibœkha iziz vœ-upœgim. Yaq Mbumbukiam zoqa manqa-zapazapa, segembœ-nævœm, yaq zo Nqova Mbomambaqape vozóndafem. ³⁹ Manqa mbusa ndœgo, Mbumbukiam taqa yaq-te géve, ndœgo zoqá neka zœgi nakheis-qá neka até tiqá ndigú-a, ndigu qamba-qamba ndindu-yageapet. Gekha ezoqám ndigu, ndego Evezœza, nígi Mbumbukiam, ndezœ-akhayam, te-te tinduzav, nqanek manqa mbusa tiqa ndígu.”

⁴⁰ Pita manqat nœme kandambá gezœ-manqatam. Manqat nœme, āv gezœmbe-eín nqægo, “Mœzoqambúz. Soqain ndœgo, nginik manqa-zapazapa-us ezoqa namba tœzœte-soqœez, ndakin ngiyage.”

⁴¹ Ezoqa ndigu, Pita-qa manqat gindapem, ndigu ibœkha iz ndœndapém. Ta khœuwa-te ndœgo, ezoqa kandambá, Klisten bawan-te gi-oz. Ate gi:goam, ande āv tri taosen ezoqám ndi:gú.

Klisten ezoqam, nqova kopo-te giyagam

⁴² Ndigu Klisten ezoqam, āv gini-matœnumám nqægo: Keliso-gi u-anim-qá nœmendim manqat ndœ-ewagám, neka yacyaq-a vœtœke:mam. Ndigu gœpindupám, lou vœlogin neka Evezœza-qa lou loge matev vœgonemin neka

vøguligulimemin. ⁴³ Mbumbukiam, Keliso-gi u-anim mokho-te, umingiap matev kopoáv gematønumat. Ezoqa ewaqape, nqova ndafe kandambá neka møe vøgonemin. ⁴⁴ Ndigu ezoqa ate gi:goam, Yesu gi-unimanqatinim, ndigu nqova kopo-te sùgumu-yagám. Neka tiqa gigiap ate qazømbe-goam, sège-etoumám, yaqyaq-a. ⁴⁵ Ekeza manqei neka gigiap vinivinimba gèwiám. Yaq moni ndigu, gi:qagasumam, ndigu tizø-etoumám, lou-qa o gigiap-qa gi:potonumam. ⁴⁶ Khøuwa ate qæpavpavemam, ndigu Mbumbukiam-qa khoev-té ginø-pindupám. Yaq Klisten zifuap vinivinimba-qa khoev-te, ndigu lou ndølogám neka Evezøza-qa lou loge matev vømø-gonemin. Khanakanakh-ús. Lou sège-etoumám, yaqyaq-a. ⁴⁷ Yaq tiqa matev ate qægoam, ndigu Mbumbukiam-qa iz me-eqatám. Ezoqa ewaqape, poev ndøveém, ti-te. Yaq khøuwa ate qæpavpavemam, Evezøza Klisten bawan-te, ezoqá nøme ndøyogimám, ndigu khandi gezø-etoamin.

3

Kagi ezoqam gikhakheinøvemem

¹ Khøuwa nøme, ande av khagus tri oklok ndægo, ta khøuwa iz-te ndøgo, Zu ezoqam giguligulimam, Pita neka Zion, Mbumbukiam-qa khoev-té ginø-apát. ² Ta khøuwa iz-te ndøgo, ezoqa kagi ezoqam ndø-eqeitavún. Ndego áv teneqán, kagi. Khøuwa ate qæpavpavemam, ndego mboqog tambav-té ginø-ivøvemín, ta mboqog ndigu, Qanimav-Qape gimbo-akhaemam. Yaq ndego ezoqa moni-qa zøviámín, ndigu Mbumbukiam-qa khoev-te gi-onimam. ³ Yaq ndego Pita neka Zion gezømet, gi-onat, ndego moni-qa zøviám. ⁴ Ndigu ezoqa menas, gèwaomém. Yaq Pita ndego áv gembø-eín nqægo, “Ni-té qotøndé-kewág.” ⁵ Yaq ndego vøkewag. Ndego áv gene-matavupám nqægo: Moni nø-etøomém.

⁶ Geté Pita gembo-ein, “No moni mbaín. Geté no tøtaqá-etoám ndøgo, no nqanøgo. Yesu Keliso-qa iz-te, ndego Nazalet vemiaav-ak, mòqo-itán neka okho vøngaz.” ⁷ Yaq Pita nakeamo zenda mbogeá, vø-eqeiú. Yaq nqova mbaín, teqa zenda tokhotapak sègembo-føgføføgakhám neka gømig vømbo-føgføføgakhæzam. ⁸ Yaq ndego sasanqá sege-itán, okho vøngaz. Yaq Mbumbukiam-qa khoev-te, namba me-óz. Sège-okhoát neka vøvøumat, neka Mbumbukiam-qa iz vø-eqatat.

⁹ Ezoqa ti-ometám ndøgo, ge-okhoam neka Mbumbukiam-qa iz ge-eqatat. ¹⁰ Gimatøvemem, av nqægo, ezoqa ngènek, mboqog tambav-te geqonumam, ta mboqog ndigu Qanimav-Qape gimbo-akhaemam, neka gigiap-qa vøvi-mam, yaq ndigu nqova ndafe kandambá, ta matev-qa yaq-te, ndøgo qambo-fakhan.

Pita-qa manqat, Mbumbukiam-qa khoev mokho-te

¹¹ Ndego ezoqam, kagi gegoam, Pita neka Zion, ti-te gèmø-tøkenøvém. Yaq lou-qase-te gizav, ndøgo Solomon-qa Lou-Qase gimbo-akhaemam, ezoqa ewaqape tinøbøin ndøgo, ngenek ezoqam vø-ometam. Yaq ndigu nqova ndafe kandambá. ¹² Pita nginik ezoqa gezømet, yaq áv gezømbe-eín nqægo, “Zo Izlael-ak, nogi ezoqam. Gekha zapá, zo nqova qazøndaf, matev av nqægo qafakhan? Neka gekha zapá, ni-te ndozotøndo-keoge? Ge zô, ndozo-matavap, ni ngenek nikeza bazaføgakh-té qeitø-khakheinøvemem, okho gengaz? Ó, ni ezoqam qaniqáním, Mbumbukiam-qa bøi-te, yaq nakèmbá, ndego ni

ginitøke, ngenek ezoqam qeikhakheinøvemem? Av taoká! ¹³ Ta matev mokho-te, ndego Eibleem neka Aezek neka Zekop-ge Mbumbukiam, ndego nigí atanakha-zapazapa-za-ge Mbumbukiam, ndego tege sasae ezoqam Yesu, iz kandambaqape mbo-etoám. Ezoqam ngenék, zo Lom ezoqam-qa zenda-te qazoveem, yaq ndigu vølaem. Pailøt ambá sege-nqonqotavín. Geté zo Yesu zòsanqawém. ¹⁴ Zo ngenek Ezoqam Mbomambaqape neka Ndaføyamba-qape, zòsanqawém. Yaq zo Pailøt pepen ezoqam-qa zombo-viømém, sa tezø-nqonqotav. ¹⁵ Zo ngenek khandi zapa ezoqam, zòlaém. Geté Mbumbukiam mõndø-khandí:v, løvøte-te. Ni nikeza bói qatigeivím. ¹⁶ Ngenek ezoqam, zo nqazo-omete neka ndøzøtè-zøtèzāt, ngenek Yesu-qa bazaføgakh neka iz mokho-té, bazaføgakh gendap. Nqanek matev, uni-manqatin matev-té qando-fakhán. Ni Yesu qei-unimanqatinim, yaq ndego ngenek ezoqam gèkhakhæv, av zo ndakin nqazøte-omete.

¹⁷ Nøfuap. No mõtenøtén, matev ndøgo, zo neka zogi megetapak, Yesu gazombo-matønømem, zapa ndøgo: Zo zøtezeatév. ¹⁸ Mbumbukiam, tegi manqa vevezam ezoqam ate gi:goam mokho-te, é-møndinømánd, av nqægo, ndego Mesaya, tendo-khofotav, ezoqa tekhandi:z, ndego nqosøgeap ndøqeiv, vønanim. Yaq ta matev mokho-te ndøgo, qafakhanam, nqanek manqat mõndø-unimanqatín.

¹⁹ Yaq ndakin, zo é-mozo-enénd neka Mbumbukiam-te vozøqambüz. Yaq ndøgo, Mbumbukiam zoqa manqa-zapazapa, segembøé-navøém. ²⁰ Yaq ndego zo pusa taev matev zø-etoám, neka Mesaya vøndø-khofotáv, ndego ibugukhokhof geveatav, ezoqa tekhandi:z. Ngenek ezoqam, Yesú. ²¹ Geté ndego bugukhokhof yan-té geabeto:gó, atema ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam gigiap neka matev ate ndægo nango vøndakināk, av ndego nupøkhan mba, tegi manqa vevezam ezoqam mokho-te ge-ein, ndigu gevevesam.

²² Mozes äv gene-eín nqægo, 'Evezøza, zoge Mbumbukiam, zo mokho-te manqa vevezam ezoqam ndøveatáv, av no nqate:go. Yaq gekha manqát ndøgo, tezø-manqatat, zo vøndapemát. ²³ Geté gekha ezoqám ndego, teqa manqat ndapeav tøgoat, yaq Mbumbukiam ndego gèngiü. Yaq ndego Mbumbukiam-ge ezoqam sekemba gégoák.' ²⁴ Até Samuél-a, neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ate gi:goam, teqa zita-te gipavavun, ndigu matev ndøgo tini-manqatám, av ndakin khøuwa-te qæfakhanam. ²⁵ Manqa mbusa ndøgo, Mbumbukiam tegi manqa vevezam ezoqam mokho-te gendo-ein, ndøgo zogi atanakha-zapazapa-za-te geve, ta manqa mbusa ndøgo, zo nonqó. Mbumbukiam Eibleem namba, poev ge-unimanqatin, yaq äv gembøe-eín nqægo, 'Qogi qazi, ezoqa kopo mokho-te, no ezoqa ewaqape matev mbomømboma nøzø-matanám, nqanek manqei-qape-te.' ²⁶ Mbumbukiam ngenek sasae ezoqam Yesu, ndego geveatav, bugukhokhof zo-té gendo-khofotáv. Ndego tende-khofotáv ndøgo, ndego zo matev mbomømboma zømatanám, zoqa manqa-zapazapa-te tøzøtønde-gambuz."

4

Pita neka Zion, ndimbula-te ginqeitaz

¹ Pita neka Zion, ezoqa manqat até gezø-manqatám, yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqam neka Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam-ge kawa

neka Sadusi ezoqam tīnōfākhāz. ² Ndigu khanakhanakh mbaín, ndigu ezoqa menas, ezoqa gi:zōmesimat, neka gi:zōmas, av nqægo, Mbumbukiam kopōmbaqapē ezoqa lōvōte-te tekhandi:z, zapa ndōgo, ndego Yesu ndōkhandi:v, lōvōte-te. ³ Yaq ndigu Pita neka Zion sēgegavēm. Yaq ndimbula-té genō-nqeitáz, atema nōme vōndōpave. Manqa ovōepōteáv. Zapa ndōgo, gēpōistát.

⁴ Geté ezoqa kopoáv, ndigu tiqa manqat giyogem, gē-unimanqatiním. Yaq ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatintam, mōndōmō-faev-taosen-éz, angana.*

⁵ Yaq khōuva nōme qandopave, Zelusalem taon-te ndōgo, Zu ezoqa kandakanda neka megetapak neka Mozes-qa guguna manqat nōmendim ezoqam ndōmōváb. ⁶ Até Anás-a, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, neka Kayafas, neka ezoqa nōme, Zion gimbo-akhaemam, neka Aleksandá, neka Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-gi ezoqa nōme, vōgoam. ⁷ Yaq Pita neka Zion, tiqa megemege-té ginō-áb, sasa zōbevap, “Nqanek matev, gekha bazafōgakh-tē neka gekha ezoqam-qá iz-tē qazonō-gonem?”

⁸ Pita, Nqova Mbomambaqape kha é-mōndōmbōi-tōnyám. Yaq ndigu āv gezōmbe-qavōiú nqægo, “Zo kawakawa-za neka megetapak! ⁹ Zo ni ndakin matev mbomambaqape-qa yaq-te nqazonimbi-sinōzumit, ni kagi ezoqam qeimbo-matōnōmem, yaq ngenek vōkhakhæv, ¹⁰ zo vōezōtéz neka até Izlael ezoqam ewaqapē-a, betēzōtez: Ngenek ezoqam, zoqa bōi-te ngeya, Yesu Keliso-qá iz-té gene-eqeieqei-év, ndego Nazalet vemīav-ak. Zo ndego tae mutui-té qazonō-tōkewém. Geté Mbumbukiam lōvōte-te mōndō-khandi:v.

¹¹ Ezoqam ngének, teqa yaq-te Mbumbukiam-qa Manqat qæ-ein, av nqægo, ‘Nandi-qapi ndigu,

zo khōev puanam ezoqam qazo-sanqabem,
ndigu mōndōmō-gigiap-qape-éz, khōev puanam nonqo.’

¹² Ezoqa nōme mbaín, niqa khandi:nat nonqo. Yesu yakhapús. Nqanek manqei-qape ate nqægo, Mbumbukiam ezoqa nōme khofotōveáv, ni tekhandi:n.”

¹³ Ndigu megetapak, ndigu ezoqa menas gizōmet, manqat ndafōyamba gi-einim neka mivi mbaín, ndigu nqova ndafe kandambá. Zapa ndōgo, ndigu mōndæzōtéz, ndigu khokho ezoqám, skul kandakanda mbaín. Neka ndigu mōndæzōtéz, ndigu ezoqa menas, Yesú namba me:goám. ¹⁴ Geté ndigu zōtezateáv, gekha manqat zōqavōiū. Amba zōmbe-eín. Zapa ndōgo, ndego ezoqam, kagi gegoam, Pita neka Zion namba me:wánám. Ndego mōndō-khakhæv. Yaq ndōgo bavokho-qapé.

¹⁵ Yaq ndigu bavokhó ginō-khofotáz. Yaq gizav, ndigu Zu megetapak, manqa ovōyam khōev-te gu:qonavam, manqa ndōvōovōmém. ¹⁶ Gi-einim, “Gekha zizōgō, nginik ezoqa menas? Ezoqa ewaqape, nqanek Zelusalem taon-te ngiyage, mōndōmu-yogém, av matev gi:matōnōmem ndægo. Unimanqatin. Ndōgo matev viní. Ni kopōmba mbaín tizio-naomem. ¹⁷ Geté nqanek manqat Yesu-qa yaq-te, ezoqa nōme-te, bepanqávōém. Yaq nakémbá. Ni manqa āv qazizōmbé-lōvuá nqægo, ndigu teqa iz-te, ezoqa nōme manqat nqawa bezō-eín.”

¹⁸ Yaq ndigu nqawa gizō-akha, khōev mokho-te vōu-oz, yaq gēzōmbe-khafén. Ndigu Yesu-qa iz-te, manqat nqawa be-einím, neka ezoqa nqawa bete-zōmésím! Matev av nqægo, uní bete-navōém!

¹⁹ Geté Pita neka Zion gizō-qavōiu, “Zo zōkeza mokho-mba, zōté-

4:4 4:4 Kel 2:41 * 4:4 4:4 Sakheis neka nakheis mōndōgoám, ndigu Yesu gi-unimanqatintam. Geté ndigu gevebōpōteáv. 4:10 4:10 Kel 3:6, 13-16 4:11 4:11 Psa 118:22 4:12 4:12 Met 1:21 4:18 4:18 Kel 5:28 4:19 4:19 Kel 5:29

matovomēm, av nqægo. Egeieqei ākhanégo? Zoqá manqat nindapēm, ó, Mbumbukiam-qá manqat nindapēm? ²⁰ Ni kopømba mbain, manqa sa teikhoutavat, av ni bói qatigeivam, neka vøi-ewagam.”

²¹ Yaq ndigu megetapak, kha-khoiv manqat nøme zø-eín. Geté yaq sège-nqonqotáz, vøzav. Ndigu nakhoa qeiviáv, yaq-fia nqosøgeap ande áv kizømbé-etoám. Zapa ndøgo, ezoqa ewaqape Mbumbukiam-qá iz ndø-eqatát, ta matev ndøgo, qafakhan. ²² Ngenek ezoqam, ndego kagi-qape geqan, yaq Yesu-qa iz-te vøkhakhæv, ndego viav 40 mõndømø-løvú.

Mbumbukiam bazaføgakh-qa gimbo-viømem

²³ Pita neka Zion até vønqonqotáz-ae, ekeza Klisten bawan ezoqam-te e-vøzav, yaq emanqat vøzøvotot, av Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka megetapak nøme gizømbe-manqatam. ²⁴ Ndigu Klisten bawan ezoqam, nqanek manqat giyogem, yaq sùgumu-guligulimém. Nqova kopo-té. Mbumbukiam áv gimboe-akhaém nqægo, “Bázaføgakh-us-qape. Yan neka manqei-qape neka ndaola, neka gigiap ate nqægo, ta mokho-te nqøugut, qo qokhakheinumát. ²⁵ Qo nigi atanakha-zapa Deivid, ndego qoge sasae ezoqam gegoam, qoge Nqova Mbomambaqape mokho-te, manqat qombo-etoám. Yaq ndego áv gene-eín nqægo,

‘Gekha zapá, bawan vini-ak qaqa ndigu?’

Neka gekha zapá, ndigu amba mba ndi:voqoyam?

²⁶ Nqanek manqei-qape-gi kawakawa-za neka megetapak mõndø-tøkuaném. Ndigu nøfe-qa mba mo:keogé, Evezøza namba, neka Mesaya namba, ndego geveatav.’

²⁷ Unimanqatín. Matev av nqægo, mõndø-fakhán, nqanek taon-te. Ndigu kawakawa-za menas, Elod neka Pontius Pailøt, manqei vini-ak neka Izlael manqei-ak namba me:tøkuaném. Neka nøfe-qa mba mo:kewagám, te-te ndego, Yesu, qoge sasae ezoqam, ndego qo Mesaya qoqo-veatav. ²⁸ Geté ta matev mokho-te ndøgo, gimatønumat, ndigu qoqá matavap neka poev mba mbopavát. Qoqa bazaføgakh-te, qo nupøkhán mbá, é-moqopøoá, matev av nqægo tàbete-fakhán.

²⁹ Yaq ndakin, Evezøza, vømbo-matøvém, kha-khoiv matev ndøgo, gimatønumat. Ginitøké, ni qogi sasae ezoqam, yaq ni qoqa manqat, ndaføyamba neka mivi mbain tàbati-manqaté. ³⁰ Qo zenda qotó:vé, ti-te ndigu, engoni ndøzøgo, yaq vøkhakhæz. Neka qoge sasae ezoqam mbomambaqape, Yesu, teqa iz mokho-te, umingiap matev vinivinimba voqø-matønumát.”

³¹ Ndigu gumu-guligulimem, yaq manqei ndøgo, ma gi:qonavam, sùgumu-kukuvøemát. Yaq kha Nqova Mbomambaqapé qazømbe-tønøyám. Yaq ndigu Mbumbukiam-qá Manqat me:zømesimát. Bazaføgakh-ús neka mivi mbain.

Klisten ezoqam, yaqyaq-a gitøke:mam

³² Ndigu ezoqa ate gi:goam, Yesu gi-unimanqatintam, ndigu nqova kopo zømbe-goám. Ezoqa kopo einiáv, av nqægo, “Nqanek gigiap, nøkeza nonqo mbá.” Geté gigiap ate qægoam, sège-etoumám, yaqyaq-a. ³³ Keliso-gi u-anim, ezoqa áv gini-zømesimám nqægo: Yesu løvøte-te mõndø-khandí:v. Yaq ndego Evezøzá. Ndigu bazaføgakh-us me:zømesimám. Neka Mbumbukiam, matev mbomømboma zømatønumám, kopoáv, ti-te ndigu, ezoqa ewaqape. ³⁴ Ezoqa kopo gigiap-qa potonøpøteáv, ti mokho-te. Ezoqa nøme ndigu, manqei o

khoev qazøgoam, gèwiám. Yaq moni ndigu, gi:qaqasumam, ³⁵ Keliso-gi u-anim-té ginø-upøgimám. Yaq ndigu gèqaqabemín, yaq gekha ezoqám ndigu, gigiap-qa gipotonumam, vøzø-etoamin.

³⁶ Ezoqa nøme, matev av nqægo gego, teqa iz Zoséf. Ndego Livai bawanák. Saiples manqei bawá geqán. Ndigu Keliso-gi u-anim, iz Banabas mboakhaemám. (Taqa manqa mokho, “Ezoqa zita tøpøzu ezoqám.”) ³⁷ Ngenek manqei ndøwi. Yaq moni ndigu, geqas, Yesu Keliso-gi u-anim-té genøndapáz, ezoqa tøke nonqo.

5

Ananayas neka Safila, meakha manqat gi-einim

¹ Geté ezoqa nøme møndøgoám. Iz Ananayás, neka ndego zas vømbøgoam. Tuqa iz Safilá. Até ndegó-a, ekeza manqei nøme, gèwí. ² Geté moni ndigu, gendapaz, nøme gèkhonáb. Tegu zas møndæ-otév. Yaq moni nøme ndigu, Yesu Keliso-gi u-anim-té genøndapáz. Yaq áv gezømbe-ein nqægo, “Moni ndigu, qeiqasem, ngínik.”

³ Yaq Pita Ananayas gembo-ein, “Ananayas. Gekha zapá, qo Saitan qoqombotak, qoqa mbøni mokho-te gendo-on, yaq Nqova Mbomambaqape voqombøe-khavoz, qo moni nøme qoqokhonab, manqei qoqowi. ⁴ Ndøgo qakeza manqei ndøgoám. Yaq qo qakeza poev-té qonøwí. Yaq moni qoqoqas, até ndigú-a, gemøqa-qakezanéz. Geté gekha zapá, qo matavap soqøsoqa qoqo-tonqogim? Qo ambá av nqægo, ezoqa mba qombøekhavöz. Geté Mbumbukiam qombøekhavöz.”

⁵ Yaq Ananayas nqanek manqat ge-ewag, sègebøiáv, vønanim. Yaq ezoqa ewaqape, manqat giyogem, kha zøkhoí. ⁶ Yaq ezoqa ndakinak, teqa kha ndabuá gini-løvønømem, bavokho sasa ndø-eqanem, vømø-ozem.

⁷ Khapé outøpøteáv. Ande áv tri awáz ndægó, zas tündü-øn. Ndugu otevateáv, matev ndøgo, qafakhan. ⁸ Yaq Pita gumbobevap, “Soqoní-ein. Moni ndigu qazoni-etoam, venanqei, ndigu manqei qazøte-wiim?”

Yaq gundu-qavøiu, “Venanqei.”

⁹ Yaq Pita gumbo-ein, “Gekha zapá, qeivis namba, manqat qazokopo-nem av nqægo, Evezøza-ge Nqova Mbomambaqape khamasim-te qazoveem? Nqæe! Ezoqa ndigu, qoge anganeam gi-otøvem, mboqog tambav-té gonowaní. Yaq ndigu até qó-a, gé-eqæqonám.”

¹⁰ Pita nqanek manqat ge-ein, yaq ndugu teqa megemege-te sègebøiáv, vønanim. Yaq ndigu ezoqa ndakinak ginduqavaz, gi-ometam av nqægo, møndønanim, yaq bavokhó ginø-eqeinám, zivis-qa avønin-te vømø-otøvem.

¹¹ Yaq Klisten bawan ezoqam ate gi:goam neka ezoqa ewaqape, nqanek manqat giyogem, ndigu kha-khoiv kandambá.

Keliso-gi u-anim, ezoqa kandamba gikhakhæz

¹² Keliso-gi u-anim, ezoqam-qa mokho-te, umingiap matev kopoáv gimatønumam. Ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatintam, Solomon-qa løy-qasé-té ginøwambám, ndøgo Mbumbukiam-qa khoev-te. ¹³ Bavokho ezoqam, møy ndøsinønimám. Yaq ndigu Klisten ezoqam namba, tøykuateáv. Geté ndigu gèzø-vizupám. ¹⁴ Yaq Evezøza, ezoqa nøme mba mo-unimanqatiním. Ezoqa kandambá. Angana neká sakheis.

¹⁵ Matev ndøgo, ndigu Keliso-gi u-anim gimatønumat, ta zapaya ndøgo, ezoqa nøme enqoni-us ezoqam ndo-upøgimám. Yaq ndigu ekeza venanqei

nonqo neka kita-te, nakhoa-té ginø-abumám. Yaq Pita-gé nqovønqova mba bekhantáz, ma ndego te:ma. ¹⁶ Até vemivemiav nøme-té-a, Zelusalem taon avønin-te ndøgo, enqoni-us ezoqam ndo-upøgimám, neka ezoqa nøme, nqova soqøsoqa giqantavam. Yaq ndigu ezoqa ate gi:goam, gèkhakhæz.

Enzol ezoqam, Keliso-gi u-anim gezøtøke, ndimbula-te gigoam

¹⁷ Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape neka tegi paev ezoqa ate gi:goam, ndigu Sadusi ezoqam gigoam, ndigu ova ndø-einím, Keliso-gi u-anim-te. Ova kandambá qazøgoam. ¹⁸ Yaq ndigu até gindigonem, Keliso-gi u-anim sègegavém, ndimbula-te vønqeitaz. ¹⁹ Geté ta lova ndøgo, Evezøza-ge enzol ezoqam ndowáv, ndimbula mboqog vøzø-mboqogim, ndigu Keliso-gi u-anim bavokho sasa ndøkhatob, ²⁰ vøzø-ein, “Zo Mbumbukiam-qá khoev-té qanøzáv. Yaq ezoqam-qá megemege-té qazomówán, manqat ate ndægo, khandi-qa yaq-te, vøzomè-zømás.”

²¹ Yaq ndigu u-anim, manqa o-mba mbøendapém, av enzol ezoqam gezømbe-ein. Yaq qanaqanus, khøuwa gendo-eqan, ndigu Mbumbukiam-qá khoev-té ginøzáv, ezoqa vømè-zømesim.

Ta khøuwa iz kopo-te ndøgo, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape neka tegi paev ezoqam, Zu megetapak ate gi:goam ndøpisám. Manqa ndø-ovøemém. Yaq ndigu ndimbula khoev-te, manqat ndøkhofotøvém. Ndigu Keliso-gi u-anim, bègeáv. ²² Geté ndigu sasae ezoqam, ndimbula-te gifakhaz, ndigu Keliso-gi u-anim qaseáv, mokho-te ndøugu. Yaq ndigu sègeveséz, manqat vømø-einim, ²³ “Ni ndimbula khoev-te qeimø-fakhan, mboqog qeizømetat, tokøváp. Neka ndimbula keoge ezoqam mōndo-feazotát, mboqog-te ndøgo. Geté mboqog qeimboqogimem, ezoqam mbaín, mokho-te.”

²⁴ Ndego Mbumbukiam-qa khoev vos keoge ezoqam-ge kawa neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, nqanek manqat giyogem, ndigu gø:bevupém, av nqægo, “Gê, ndigu gekha matêv zøfakhan?”

²⁵ Yaq ezoqam tendowáv ndøgo, vøzø-ein, “Nqáe! Nginik ezoqam, zo ndimbula khoev-te qazo-nqeitaz, Mbumbukiam-qá khoev-té gígú. Ezoqa me:zømesimít.”

²⁶ Yaq ndego vos keoge ezoqam-ge kawa neka tegi sasae ezoqam, tinøzáv ndøgo, nginik Keliso-gi u-anim, nqawa vømøndō-upøzo. Geté ndigu tøpøtøzateáv. Zapa ndøgo, ndigu møe ndøgoném. Soqáín ndøgo, ezoqa qaqa tizøgo, nandi vøepøub, neka vøpakhaéz.

Keliso-gi u-anim, manqa ovøyam-te, Mbumbukiam-qa Manqat manqate-te møe goneav qagoam

²⁷ Yaq ndigu vos keoge ezoqam, Keliso-gi u-anim, Zu megetapak-qá manqa ovøyam-té ginø-tonqozó. Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape gezø-ein, ²⁸ “Ni zo khafeap nizømbové, av nqægo, ‘Zo ezoqa Yesu-qa iz-te me:zømèsím.’ Geté nqáe! Zo nandav nømendim manqat, Zelusalem taon-te ate nqægo, sòzo-vøndøzém. Neka zo nĩ zoni-løvøyáp, ngenek ezoqam gilaem.”

²⁹ Yaq Pita neka ndigu Keliso-gi u-anim nøme gizø-qavøiu, “Ni Mbumbukiam-qá manqat bambupáev, ambá ndøgo, ezoqam-qa manqat.

³⁰ Nigi atanakha-zapazapa-za-ge Mbumbukiam, Yesu løvøte-té gendokhandí:v, ndego zo qazolaem, tae mutui-te qazo-tøkewem. ³¹ Yaq

Mbumbukiam ndego ekezan-té genø-eqeíú, neka teqa nakeamo zenda-te vøve. Yaq ndego kawa neka khandi etoam ezoqam ndøgoát. Yaq ni Izlael ezoqam tábizi-qambún, yaq Mbumbukiam niqa manqazapazapa bembøē-navøem. ³² Matev ndøgo, Yesu gematønumam neka te-te vøfakhanumam, ni bøi qatigeivám. Yaq ni ezoqa niti-zømesimít. Neka até Nqova Mbomambaqapé-a, ndego Mbumbukiam ndigu tezø-etoumat, ndigu teqa manqa o-mba ndimbøe-ndape, ndego nqanek matev ate ndægo møndøqeív.”

Gamaliel-qa manqat, Keliso-gi u-anim-qa yaq-te

³³ Ndigu iz-akhayapak, nqanek manqat giyogem, ndigu qaqa kandambá gigonem. Yaq ambá pakhapakha zøkhaneamín. ³⁴ Geté Zu ezoqam-qa manqa ovøyam-te ndøgo, ezoqa kopo møndu:goám. Teqa iz, Gamaliél. Ndego Felísi ezoqám neka Mozes-qá guguna manqat nømendim ezoqám. Ezoqa vizap kandambá gimbogoam. Yaq ndego gè-itán, ndigu Keliso-gi u-anim bavokho vøkhæ-khofotaz.

³⁵ Yaq ndego gezø-ein, “Zo nogi ezoqam, Izlael bawan-ak. Aiyá qagó, nginik ezoqam gekha matev tozozø-matanam. ³⁶ Zo gèmbø-mataváp. Nupøkhan mbá mbá. Tiudas ndøgoám. Ndego ekeza kha, kandambaqape me:veó. Ezoqa fo andléd gimbopavam. Geté ndego gilaem, yaq ndigu te namba gi:goam, khokhó sege-panqanimát. Yaq matavap ndøgo, qambogoam, sègembøepá.

³⁷ Taqa zita-te, ta khøuwa-te ndøgo, gaman, ezoqam-qa iziz gindapat, ezoqá nøme ndøfakhán. Teqa iz Zudás. Gelili plovins-ák. Ndego gaman-te nakhag vøngaz. Neka ezoqa kopoáv gimbopavam. Geté até ndøgo-a, vølaem. Neka tegi paev ezoqam ate gi:goam, sège-panqanimát. ³⁸ Yaq nakémbá. No nginik ezoqam-qa yaq-te, áv qazømbé-ovøyam nqægo: Zo matev ndømatønømém, ti-te. Sègezø-iváv. Av tiqa sasae neka matev ezoqam-qa matavap-te mba qando-fakhanin, yaq segemø-navøém. ³⁹ Geté, av nqanek matev Mbumbukiam-te qande-fakhan, yaq zo kopømba mbaín, nginik ezoqam tozozømbø-khaz. Soqáin ndøgo, zo Mbumbukiam namba tozo-nøfeapat.” Yaq ndigu iz-akhayapak, Gamaliel-qa manqat, gè-unimanqatinim.

⁴⁰ Yaq ndigu Keliso-gi u-anim, nango gizø-akha, vøndø-oz. Yaq gèfebám, khafeap vøzømbøve, av nqægo, “Zo ezoqa Yesu-qa iz-te, nqawa me:zømesím.” Yaq sège-nqonqotáz, vøzav.

⁴¹ Yaq Keliso-gi u-anim, nqanek Zu ezoqam-qa manqa ovøyam gi-ivøvem, ndigu khanakhanakh-ús giqavanat. Ndigu khanakhanakh-us tinigú ndøgo, Mbumbukiam ndigu eqeieqeí ge:zæb, Yesu zapaya mivi matev gindapem.

⁴² Ndigu ezoqa zømesim ivøveáv. Geté khøuwa ate qæpavpavemam, Manqat Mbomambaqape me:zømesimám. Mbumbukiam-qa khoev-te neka ezoqam-qa khoev vinivinimba-te, ndigu áv gizømbe-ovøemám nqægo: Yesu, ndego Mesayá. Ezoqam ndøgo, Mbumbukiam geve, ezoqa tekhandi:z.

6

Tøke ezoqam seven givevesam

¹ Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu-gi paev ezoqam, bawan qazø-khouvevtat, yaq ti mokho-te ponqombap ndøfakhán, yaq Zu bawan-ak, ndigu Glik manqat vømanqatām-a, yaq ndigu, Iblu manqat vømanqatam. Ndigu Zu bawan-ak, Glik manqat gimanqatam, áv gini-einim nqægo, “Zo khøuwa kopoav, ngængæm lou-qa yaq-te qazozø-tøkematun, ndigu angana gizø-pakhaez, yaq nigí ngængæm tøke agé upøgimáv.”

² Keliso-gi u-anim tuelv, nqanek manqat giyogem, yaq ndigu ezoqa ewaqape ndomováb, Yesu gi-unimanqatintam, vözö-ein, “Matev av nqægo, eqeieqei mbá, ni Keliso-gi u-anim, Mbumbukiam-qa Manqat zomesim teivövem, yaq lou etoam matev-tê qanimbö-ngetögeapât. ³ Yaq nakémbá, nigi nõfuap, ezoqa seven zóvevám, zo mokho-te, ndigu zo qazöte-zötez, kha Nqova Mbomambaqapê qazömbe-tönöyam, neka ndigu matavap loloakh ndözögö. Yaq ndigu tizi-áb, ezoqa lou tizö-etoumat. ⁴ Geté ni Keliso-gi u-anim, bazafögakh ndögo teitö-asazát, teiguligulimat neka ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat vöti-zomesimát.”

⁵ Ezoqa ewaqape khanakanákh, nqanek manqat-qa yaq-te. Yaq ndigu Stiven ndoveatövém, teqa unimanqatin bazafögakh-us qambogoam neka kha Nqova Mbomambaqape vömböe-tönöyam. Ezoqa nõme givevesam, Filíp neka Plokólus neka Nikanó neka Timón neka Pamenás neka Nikolás. Nikolas, ndego Antiok taon-ak ndögoám. Geté ndego mõndömö-Zu-bawan-ak-év, yaq ndego Mbumbukiam-anim vömbö-vizupam. ⁶ Yaq ndigu ezoqa seven, givevesam, Keliso-gi u-anim-té ginö-upözö. Yaq ndigu gèzö-guligulim, neka zenda vözömbö-awam.

⁷ Mbumbukiam-qa Manqat sége-vöndavát. Yaq Yesu-gi paev ezoqam, Zelusalem taon-te ndögo, tiqa bawan sá tönö-khouewvtát. Até Mbumbukiam-gi iziz ezoqám-a, ezoqa kopoáv, Yesu-qa manqat vöndapem-a, vö-unimanqatinim.

Stiven gimövöinam

⁸ Mbumbukiam Stiven gëmbo-tökeám neka bazafögakh vömbö-etoumam. Yaq Stiven, ezoqa mokho-te, umingiap matev kandakanda ndömatönumám. ⁹ Geté ezoqa nõme, ndigu Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te gimövöbumam, ndögo Nqovotözat Ezoqam-qa Guliguli Khoev gimbo-akhaemam, ndigu Stiven namba, ponqombap ndöngazém. Nõme ndigu Sailini taon-ák neka nõme Aleksandlia taon-ák neka nõme Silisia manqei-ák neka nõme Esia manqei-ák. ¹⁰ Geté Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape, Stiven matavap loloakh mbo-etoám. Yaq ndigu kopomba mbaín, teqa manqat tilövumem. ¹¹ Yaq ndigu khonoam-te, ezoqa nõme tìnö-nözözö ndögo, gizö-ein, “Zo ezoqa nõme, meakha manqat zómanqatát, av nqægo, ‘Ngenek ezoqam, Mozes-qá neka Mbumbukiam-qá iz ndöngi:tatún. Ni mõimbo-yogém, manqat av ge:manqatam.’” ¹² Yaq ta matev mokho-te ndögo, ndigu ezoqa nõme neka megetapak neka Mozes-qa guguna manqat nõmendim ezoqam, qaqá zölówáz, Stiven-qa yaq-te. Yaq ndigu até gindigonem, Stiven vö-mövöinam, Zu megetapak-qa manqa ovöyam-te sasa ndöndafem. ¹³ Yaq ndigu, ezoqa nõme, khavozam nonqo ndötonqözö. Yaq ndigu av gini-einim nqægo, “Ngenek ezoqam, Mbumbukiam-qa khoev neka Mozes-qa guguna manqat-qa yaq-te, manqat soqösoqa oskia ndömanqatatún. ¹⁴ Ni ngenek av qeimböe-yogém nqægo, ‘Ngenek Yesu, Nazalet verniav-ak, Mbumbukiam-qa khoev géngiú neka niqa matev ate ndægo vó-enënd, Mozes nigi atanakha-zapazapa-za gezö-etoam, yaq ni vizimö-ndapem.’”

¹⁵ Yaq Zu megetapak ate gi:goam, manqa ovöyam-te gionavam, Stiven-te böi é-möndözömbo-fögákh. Yaq bugug gimbo-qeivim, ndögo waev ünime:papaqá. Andé enzol ezoqam-qá bugug me me:kewagám.

7

Stiven manqa ovøyam khoev-te, manqat gezø-manqatam

¹ Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, Stiven gembobevap, “Gè, manqat ndøgo, ngiqa-møvøet, unimanqatín?”

² Yaq Stiven gezø-qavøiu, “Tát-za neka ata-za! Zøtøndé-yogēm. Nigi atanakha-zapa Eibleem, Elan taon-te yageav qagoam, gete Mesopotemia manqei-te zua gegoam, yaq ndego Mbumbukiam Iz-akhae-qape mbofakhán, ³vømbø-ein, ‘Qoqa manqei neka qakeza ezoqa vøzuváz. Yaq manqei ndøgo toqonóqáv, ma no tøteqamakh.’

⁴ Yaq Eibleem ekeza manqei, ndøgo iz nøme Kalde manqei gimboakhaemam, sège-iváv. Yaq Elan taon-té genøwáv, vømøqom. Yaq tege eve genanim, Mbumbukiam ndego nqáneq gendo-khofotáv, zo ndakin nqazoyage. ⁵ Geté Mbumbukiam Eibleem-te, manqei-qase etopøteáv. Mbaín! Geté ndego manqa mbusa mbové, av nqægo, manqei ndømbo-etoám, ndego neka tegi zi. Ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam manqa mbusa geve, Eibleem nakhasam fakhaneav mbogoám. Zuá. ⁶ Mbumbukiam Eibleem av gembøe-ein nqægo, ‘Qogi qazi manqei nøme-té géyagát. Ta manqei-te ndøgo, ndigu mo-manqei-aním mbá. Yaq ndigu yaq-fia mbain sasae ezoqam ndøgoát. Ezoqa ndigu gengenøzotát. Viav kandambá. Até tægoat, viav fo andlé. ⁷ Geté no ndigu bawan ezoqam, ndigu yaq-fia mbain sasae-te titøpøtavat, yaq-fia nqosøgeap nøzø-etoám. Yaq taqa zita-te, qogi qazi gendó-fakház, ta manqei-te ndøgo ti-sokhoat. Yaq noqa iz nqáneq gi-egatát.’

⁸ Yaq Mbumbukiam, Eibleem namba, poev ndø-unimanqatín, neka ngusu qogøzat matev vømbø-etoam. Yaq tege yo Aezek geqan, ta khøuwa-te ndøgo, ndego khøuwa eit qamømbø-ndap, Eibleem ngusum mbokepøtáz. Yaq ndego Aezek, matev até kopó, tege yo Zekop, ngusum vømbøkepøtaz. Yaq até Zekóp-a, tegi nakhei angana tuelv, ngusu vøzøqogaz, ndigu nigi atanakha-zapazapa-za kandakanda.

⁹ Ndigu atanakha-zapazapa-za, tigi eveqase-te Zosef, ova ndø-einím. Yaq ndego gèwiím. Yaq ndigu ezoqam, ma gi:wiim, Izip manqei-té ginø-ituím, ndego yaq-fia mbain sasae ezoqam vøveem. Geté Mbumbukiam até gegoám, te namba, ¹⁰ neka teqa yage føgakh-te vøkhandi:v. Yaq Zosef Felo-qa megemege-te go:-itan, ndego Izip manqei-ak-ge kawa, Mbumbukiam matavap loloakh mbo-etoám. Yaq Felo, até gendego, Zosef vesøteve iz vømbø-akha. Yaq Izip manqei ate qægoam neka kawa-qa khoev ate qægoam, ndégo tembo-kewagám.

¹¹ Yaq Izip neka Keinan manqei ate qægoam, vikia sekeqape ndømát. Yage føgakh kandambá. Nigi atanakha-zapazapa-za, lou mbaín. Gèzø-navøém.

¹² Yaq Zekop ge-ewag, av nqægo, Izip manqei-te, lou zua ndøgø, yaq ndego ekeza nakheis, nigi atanakha-zapazapa-za, andé tene-khofotáv, ndøgo Izip manqei-te. ¹³ Yaq khøuwa nøme nqawa ginduzav, Zosef ekeza zapikia-za tènèzømás, av nqægo, ‘No zogé zøveqasé.’ Ndakin Felo møndæ-otév, Zosefi namba-qaniap ngínik. ¹⁴ Yaq Zosef eve-te Zekop, manqat ndøkhofotáv, av nqægo: Ndego ekeza ezoqam namba, Izip manqei-té giabetøndoázv. Ndigu ezoqa ate gi:goam septenti-fáev. ¹⁵ Yaq Zekop Izip manqei-té genøwáv, ekeza

ezoqa namba. Yaq ndógo teyagám, atema vōnanim. Neka até ndigú-a, tegi nakhei angana, nigi atanakha-zapazapa-za, ndógo tiyagám, atema vumū-pakhaez. ¹⁶ Ndigu gipakhaetat, yaq tiqa kha Sekem manqei-té ginø-tonqogimám. Yaq ndógo, tinø-osumám, ta manqei ozu-te ndógo, ibugukhokhof Hamo-gi nakheis-qa manqei ozu qagoam, yaq Eibleem vōwi.

¹⁷ Khōuwa qækhatōat, Mbumbukiam ekeza manqat te-unimanqatin, av ibugukhokhof Eibleem-te manqa mbusa ge-ve, ndigu bawan kandambá qazø-khouwev, Izip manqei-te ndógo. ¹⁸ Geté ndego kawa ezoqam ndakinak, Izip manqei gembo-kewagam, ndego Zosef-qa yaq-te otevatéav. ¹⁹ Yaq ngenek kawa ezoqam, nigi atanakha-zapazapa-za gèzømbø-khavozumám neka ngenøngim matev vøzø-matønūmam. Ndego āv gene-vøvómam nqægo: Tigi nakhei ndakinak qaniap, bavokhó giabeto-abupít. Yaq ndigu tiabitipakhaeté.

²⁰ Ta khōuwa-te ndógo, Mozes tèneqán. Mbumbukiam poev kandambá te-te. Ndego geqan, yaq bugukhokhof evøndipakha-qá khoev-té gunugoám, neka vømbø-kewagam. Løvøyak misiká. ²¹ Geté bavokho gimø-ivøvem, av Felo manqa ge:vøvomam, ndego Izip ezoqam-ge kawa, yaq kawa-gú yu ndø-omét. Yaq ndugu gè-anqó, neka kopømba ande av ekeza nakhasam nde:go vø-okef. ²² Yaq ndigu Mozes, Izip ezoqam-qá matavap loloakh me:-ometimám, ate qægoam. Yaq ndego otevat kandambá. Manqa manqate nekā sasae gone-qa yaq-te.

²³ Yaq Mozes viav foti qamømbø-ndap, yaq ndego okha ndøwáv, ti-te ndigu, Izlael ezoqam, tegi ekeza ezoqam. ²⁴ Yaq ndego tekewág ndógo, Izip ezoqam, Izlael ezoqam ndøfeumát. Yaq Mozes até gendego, vømbøtøke, Izip ezoqam pakhapakha vømbø-khana. ²⁵ Mozes āv gene-matavupám nqægo: Ekeza ezoqam ābe-matøvemém, av nqægo, ndego Mbumbukiam ndokhofotáv, ndigu vøe-khandi:z. Geté ndigu matavapøteáv. ²⁶ Yaq khōuwa nøme qandopave, Mozes Izlael ezoqa menas ndøzømét, ginøfeat. Yaq ndego ndigu nqawa tøkuzuat-qa ndøgoám, gezø-ein, 'Nqá! Zo bawan kopó. Zo gekha zapá, nqazonøfeat?' ²⁷ Geté ndego, ma nøfe gendengaz, Mozes gèngontáv, vømbø-ein, 'Ge qó, gekha ezoqám ndøveataq, nigi kawa neka manqa ovøyam megeat ezoqam toqogoat?' ²⁸ Gé, qo até nó-a, løvømbø-qa qógo, av nømkhaya Izip ezoqam qotelavao?' ²⁹ Mozes nqanek manqat ge-ewag, yaq ndego gekhokhón, Midian manqei-te vømøqom. Ta manqei-te ndógo, ndego mo-manqei-aním mbá. Yaq geyagam ndógo, nakhei angana menás gimbo-fakhaz.

³⁰ Yaq viav foti nøme qame-navøem, leg-av manqei-te, Sainai lol avøninte, enzol ezoqam mbofakhán. Tae-qase wageap-us ndakho-té genømbø-fakhán. ³¹ Mozes nqanek matev geqeiv, ndego nqova ndafe kandambá. Yaq avøninte gewav, matev uni qeivi-qa gegoam, ndego Evezøza-qá manqa wag ndø-ewág. Ndógo āv qane-eín nqægo, ³² 'No qogi atanakha-zapazapa-za-gé Mbumbukiám, ndigu Eibleem neka Aezek neka Zekop.' Mozes kha wageap kandambá, nqanek manqat ge-ewag. Yaq ndego møe ndógó, vøekewág. ³³ Yaq Mbumbukiam gembo-ein, 'Qoqa tamak vøkhoføé. Zapa ndógo, nqanek manqei, ma nqoqote-ya, khakheitáp. Noqá. ³⁴ No matev soqøsoqa, Izip ezoqam nogi ezoqam ndizø-matanam, mðøqeiv. Neka tiqa fumugap, mðe-ewág. No ndógo tøtøndevís, no ndigu nønqovotáz. Yaq nakémbá, mðoqóáv. No nqawa Izip manqei-té qatø-khofotáv.'

³⁵ Ngenek Mozes, ndégo, ibugukhokhof Zu ezoqam gisanqawem, gimbo-einim, 'Ge qô, gekha ezoqâm ndôveataq, nigi kawa neka manqa ovoyam megeat ezoqam toqogoat?' Geté ndego Mbumbukiam ndokhofotáv, ezoqa tezombo-megetet neka vónqovotáz. Nqanek sasae, enzol ezoqam mokho-té genombo-etoám, ndego tae-qase wageap-us mokho-te gembo-fakhan. ³⁶ Yaq ndigu Izlael ezoqam, ndégo tezombo-megé, Izip manqei vō-ivovem. Ndego umingiap matev kandambá gegoat, até Izip manqei-té-a neka kewan-te ndôgo, Ndaola Kòkuk ndimbo-akhayam, neka ta viav foti ndôgo, ndigu leg-av manqei-te gigoam. ³⁷ Ngenek Mozes, Izlael bawan-ak áv gezombe-ein nqægo, 'Mbumbukiam zo mokho-te manqa vevezam ezoqam ndôveatáv, av no nqate:go.' ³⁸ Nigi atanakha-zapazapa-za, leg-av manqei-te ndôgo, Sainai lolol avonin-te giwambupam, lolol-te Mozes ndôqavíg, Mbumbukiam-ge enzol ezoqam-qa manqat vômō-ewag. Mbumbukiam-qa khandi manqat, ndégo tendáp, ni vōni-etoam.

³⁹ Geté nigi atanakha-zapazapa-za, teqa manqat upogimáv. Ndigu sègesanqawám, neka Izip manqei-te nqawa vesezam-qa ndôgoám. ⁴⁰ Mozes lolol-te go:goam, yaq ndigu Elon, tege zapikia, áv gimbo-einim nqægo, 'Tae khøuiap mbumbuk qoní-khakheinøvém. Yaq ndôgo tønimbó-megetát. Zapa ndôgo, ndego Mozes, ni Izip manqei-te gendo-itumb, ni zì:nøtenák, gekha matev mbófakhan.' ⁴¹ Yaq ta khøuwa-te ndôgo, ndigu tae ndøkhøuwimém. Andé kao nakhasam-qá bugug me:kewagám. Yaq ndigu até gindigonem, søvakha gigiap vombō-løvusømem. Ta tae khøuiap ndôgo, ekeza zenda gi:khakheinømem, andé Mbumbukiam me me:vewém, neka khanakhanakh vømbøgonem.

⁴² Yaq Mbumbukiam ndigu zitá genewuáb, neka ekeza matev soqøsoqa-te vøzō-ivav. Yaq ndigu khøuwa neka løvøyak neka nduku zøtabupám. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa mbuk-te, áv qane-peawáp nqægo, 'Mbumbukiam ge-ein,

"Zo Izlael ezoqam. Zo viav foti leg-av manqei-te qazotu-yageapam, etoam matev neka søvakha løvusam matev qazogoam, zo ndôgo nō zonø-matønumam?

Av taoká. Nó mbá.

⁴³ Geté zo ndego khape mbumbukiam Molek-qá palai khoev zo-egatát neka ndego khape mbumbukiam nøme, Lefan, teqa nqovønqova, ndukuam ge:khamas, vozō-egatat.

Zo tae khøuiap zokhakheinømem, vozombō-tabupam.

Yaq nakémbá, no zo ndængeasám. Qámba.

Zo Bèbilon manqei ndôzo-løvúim."

⁴⁴ Nigi atanakha-zapazapa-za leg-av manqei-te giyageapam, ndigu Mbumbukiam-qá palai khoev zøgoám. Ta palai khoev mokho-te, Mbumbukiam áv genezømás nqægo: Ndego møndøgoám, ti namba. Mbumbukiam ekezan mbo-ein, Mozes, neka nqovønqova vøe-omat, nqanek palai khoev ande áv kiníwævém. Yaq giwævém, ndigu ùni mbøepavát. ⁴⁵ Yaq ta khøuwa-te ndôgo, Zosua nigi atanakha-zapazapa-za-ge megeat ezoqam gegoam, yaq ndigu nqanek manqei gindapem, ndôgo bawan vini-ak-qa manqei qagoam, ndigu Mbumbukiam tiqa megemege-te gengeasumat, yaq nigi atanakha-zapazapa-za nqanek palai khoev mândo-ndapém, ndôgo evøndipakha-za gi:kawawavun. Yaq nqáneq qawevám,

atema Deivid-gi khøuwa vømø-khantøzem. ⁴⁶ Deivid, ndego ezoqam matev mbomambaqapé. Mbumbukiam khanakhanákh te-te. Yaq ndego Mbumbukiam áv gembøviám nqægo, ‘Ambá khoev eqeieqei nøtaqa-wevín. Yaq ni Zekop-gi zi, ndøgo teitaqá-vizupát?’ ⁴⁷ Geté Mbumbukiam ndego takeáv. Yaq Deivid-ge yo, Solomon, manqa ndego tevøovám, Mbumbukiam-qa khoev giwevem.

⁴⁸ Geté unimanqatín, Mbumbukiam, ndego Eqeiwat-Qape, khoev-te qonumáv, ndøgo ezoqa zenda gi:wevemin. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqa nøme, ge-ein, ⁴⁹ ‘Evezøza áv gene-eín nqægo, “Noqa qonam nonqo, yán. Neka manqei-qape, noqa zenda tokhotapak awam nonqó. Yaq ge zó, gekha khoev bugug zonøwevēm? Neka manqei áv khazóté-qeivím, no tøteyagat?’ ⁵⁰ Gigiap ate nqægo, no nøkezan nokhakheinám.””

⁵¹ Stiven nqanek emanqat ate ndægo gumuvotot, yaq ndego manqa ovøyam megetapak, áv gezømbe-eín nqægo, “Zo sapi ezoqám! Zoqa mbøni neka zoqa matavap gèzø-tokeáp. Zo Mbumbukiam zøtezateáv neka teqa manqat yøgeapáv. Até zó-a, zo Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape oskia zosanqawé, av zogi atanakha-zapazapa-za gi:matønumam. ⁵² Gê, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqa kopó møndøgoam, zogi atanakha-zapazapa-za yage ngi:wateav qambogoam? Mbaín. Neka ndigu ezoqam, ge:zømesimam, av nqægo, ndego Ezoqam Ndaføyamba-qape ndøndowāv, ndigu gèzitagám. Ngenek ezoqam, gi:manqatam, møndø-geavún. Geté zoqa matev até kopó, av zogi atanakha-zapazapa-za gi:goam. Zo sòzomboqambúz, vozølaem. ⁵³ Zo Mbumbukiam-qa guguna manqat mðzondapém. Mbumbukiam-gí enzol ezoqam mo:veém, zoqa zenda-te. Geté zo o-mba ndapeáv.”

Stiven nandi gi:pouwim, genanim

⁵⁴ Ndigu manqa ovøyam megetapak, Stiven-qa manqat giyogem, ndigu qaqa kandambá neka khaya vømbø-vivisumem. ⁵⁵ Geté Stiven, Nqova Mbomambaqape kha é-møndømbøi-tønøyám. Yaq ndego yan-té genøqán, Mbumbukiam-qa waev bazaføgakh-us vøqeiv neka Yesu vø-omet. Mbumbukiam-qá nakeamo zenda-té geyám. ⁵⁶ Yaq Stiven áv gezømbe-eín nqægo, “Nqáe! No yan mboqat nqæqeivi. Neka Ezoqam-ge Yo, Mbumbukiam-qá nakeamo zenda-té geyá.”

⁵⁷ Yaq ndigu nqanek manqat gimboyogem, zenda gea me:tokeám, vøtøkuz. Yaq sa tinø-viviám ndøgo, ⁵⁸ Stiven vø-møvøinam. Yaq taon bavokhó ginø-ituím. Yaq nandi gini-pouwím. Ndigu ezoqam, Stiven-qa manqat gisøkuzømem, yaq nandi pouwi gingazem, tiqa ndabua loloakh møndøkhøfoé. Yaq ezoqam ndakinak-qá zenda tokhotapak-té ginø-awém. Teqa iz, Sól. Yaq ndego tembo-kewagám.

⁵⁹ Yaq Stiven nandi gi:pouwat, ndego áv gene-akhá nqægo, “Yésu. Evézøza! Noge nqova vøkható!” ⁶⁰ Yaq ndego sa manazap ndømøkuí, vø-akha, “Evezøza! Qo nginik ezoqam-te, nqanek matev soqaqape ngimatønumit, yaq-fia ndøtá.” Yaq nqanek manqa manqate qamømbøe-navøem, tènenaním.

8

¹ Ndigu Stiven gilaem, Sol møndø-unimanqatín.

Sol Klisten ezoqam gengiæzotat

Ta khøuwa-te ndøgo, ndigu Stiven gilaem, Klisten bawan ezoqam ngiæzoat matev ndøngáz, Zelusalem taon-te ndøgo. Yaq ndigu Klisten ezoqam ate gi-goam, Zudia neka Samalia manqei-té ginø-panqaním. Keliso-gi u-anim mba ndøsokhoám, Zelusalem taon-te ndøgo.

² Yaq ezoqa nøme, ndigu Mbumbukiam gimbo-vizupam, Stiven gè-otøvém. Ndigu enu kandambá te-te.

³ Geté ndego Sol, Klisten bawan ezoqam ngiæzoat matev ndøngáz, ta khøuwa-te ndøgo. Yaq ndego tenø-okhoám ndøgo, khoev ate qæpuatat, ndigu vøgavemin, ndigu Yesu gi-unimanqatintam, angana nekā sakheis, yaq ndimbula-te sasa ndønqeisamin.

Filip Samalia manqei-te, ezoqa Mbumbukiam-qa manqat gemezømas

⁴ Geté ndigu Klisten ezoqam, manqei vinivinimba-te gipanqanim, Mbumbukiam-qa Manqat sège-vøndazát, ma gi-okhoam ndøgo.

⁵ Até Filip-a, matev até kopó gego. Ndego Samalia manqei mokho-te, taon nøme-te gemøfakhan, yaq ndigu ezoqam, Keliso-qá yaq-té gene-zømesimát.

⁶ Yaq ezoqa ewaqape, Filip-qa manqat giyogem neka umingiap matev vøqeivim, gematønnumam, ndigu yoge eqeieqei ndøgoném te-te. ⁷ Ezoqa kopoáv, ndigu nqova soqøsoqa gizømbu-goam, ndigu sègezø-fakház. Zøgeæz-ús. Neka kagi ezoqam neka okho soqøsoqa ezoqam kopoáv, sège-khakhæz.

⁸ Yaq ta taon mokho-te ndøgo, ezoqa khanakhanakh kandambá gindapem.

Saemon, ndego manqa-sisi ezoqam, teqa emanqat

⁹ Ta taon-te ndøgo, ezoqa nøme møndøgoám. Teqa iz Saemón. Ndego manqa-sisi matev ndømatønnumám. Yaq ndigu Samalia ezoqam, nqova zøndaføgimám. Neka ndego ekeza kha, ezoqa kandambaqape me:vewám.

¹⁰ Yaq ezoqa ewaqape, iz-akhayapak nekā khokho ezoqam, te-mbá ti-waumám ndégo. Yaq áv gini-einimin nqægo, “Ngenek Mbumbukiam-qa bazaføgakh ndøndáp, ta bazaføgakh ndøgo, bazaføgakh kandambaqape ndimbo-akhayam.” ¹¹ Yaq ndigu yoge eqeieqei mbogoám. Zapa ndøgo, teqa manqa-sisi matev mokho-te, ndego nqova zøndaføgimám. Viav kopoáv.

¹² Geté Filip, ndigu ezoqam, Manqat Mbomambaqape, Mbumbukiam-qa Megeat Matev neka Yesu Keliso-qa bazaføgakh-qa yaq-te ge:zømas, yaq ndigu gè-unimanqatiním, angana nekā sakheis, neka ibøkha iz vøndapem.

¹³ Até Saemón-a, vø-unimanqatin neka ibøkha iz vøndap. Yaq ndego Filip-te, gemø-tøkenøvém. Ndego nqova ndafe kandambá, umingiap matev vinivinimba geqeivam, Filip gematønnumam.

¹⁴ Yaq Keliso-gi u-anim, Zelusalem taon-te giyagam, giyogem av nqægo, Samalia ezoqam Mbumbukiam-qa Manqat møndø-ndapém, yaq ndigu Pita neka Zion tikhofotáz, ti-te. ¹⁵ Yaq ndigu ezoqa menas gimøfakhaz ndøgo, ndigu Samalia ezoqam-qa yaq-te, áv gini-guligulimém nqægo, Nqova Mbomambaqape ndøndafém. ¹⁶ Zapa ndøgo, ndigu Nqova Mbomambaqape ndafeáv. Geté Evezøza Yesu-qa iz-te, ibøkha iz mba ndøndapém. ¹⁷ Yaq ndigu Keliso-gi u-anim menas, zenda zømbø-awám, yaq ndigu Nqova Mbomambaqape vøndafem.

¹⁸ Yaq Saemon geqeiv, ndigu ezoqa nøme, Nqova Mbomambaqape gindafem, ndigu Keliso-gi u-anim zenda gizømbø-awam, yaq ndego moni ndondapáz. ¹⁹ Yaq ndego Pita neka Zion, áv gezømbe-ein nqægo, “Até nó-a. Bazaføgakh nandav, zonø-etøomém. No ezoqa nøme zenda, tabazømbe-awám, yaq ndigu Nqova Mbomambaqape betëndafem.”

²⁰ Geté Pita gembo-qavøiu, “Qo nandiv moni namba, gøinam-té qonóqáv! Manqa-zapá nandav, qo qoqo-matavupam av nqægo, Mbumbukiam-qa etoam matev, moní qoqotewí. ²¹ Qo kopømba mbáin, nqanek sasae mokho-te toqotugoat. Zapá ndógo, qoqa manqøni, eqeieqeí mbá, Mbumbukiam-qa bøi-te. ²² Vøqambúq. Qoqa manqa-zapazapa nandav, zitá qanewuá. Yaq Evezøza qombóviám. Eisa, yaq ndego ta manqa-zapa nandav pømbøé-navøem, penømakhaya, qo teqa bazaføgakh amba moni toqote-wiin. ²³ No áv qate-qamekhé nqægo: Qoqa matavap khápumu-soqá. Neka manqa-zapazapa matev, qo møndø-løvónáq.”

²⁴ Yaq Saemon gendo-ein, “Zo ezoqa menas, Evezøza áv qazømbøé-viømém nqægo: Matev nandav, av zo nqazonømbem-manqate, befákhán no-te.”

²⁵ Pita neka Zion, ta taon-te ndøgo, ezoqa Evezøza-qa manqat gi:zømesimat, qazømbem-navøem, yaq Zelusalem taon-té ginøqaváz. Yaq nakhoa livin-te ndøugu gu-apat, ndigu Samalia manqei-te, vemia v kopóáv, ezoqa Manqat Mbomambaqape mezømesimát.

Filip Itiopia ezoqam, Mbumbukiam-qa Manqat ge-omat

²⁶ Khøuwa nøme, Evezøza-ge enzol ezoqam, Filip áv gembøe-ein nqægo, “Mòqo-itán, yaq ta nakhoa-te ndøgo toqonóqáv, ma Zelusalem taon-te qandewav, atema Gaza taon-te ndø-ovøev.” (Ta nakhoa-te ndøgo, ezoqa agé okhomáv.) ²⁷ Yaq Filip até gendego, gè-itán, vøwav. Yaq nqæ! Nakhoa livin-te ndøugu, ndego ezoqa mbøeqatáz. Ngenek Itiopia manqei-ák. Gaman iz akhae ezoqám. Kawa sævam, tuqa iz Kandasi, tugé sasae ezoqám. Tuqa gigiap ate qægoam neka moni ate gi:goam, ndego tembo-kewagám. Ndego Zelusalem taon-té gegoám. Mbumbukiam-qa iz ndø-eqatám. ²⁸ Yaq ndakin ekeza manqei-té genø-qavanát. Manqei khagua wil-us-té gono-qotavún, hos gulivavun. Yaq ndego, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya-qá mbuk ndøgeve:mavún.

²⁹ Yaq Nqova Mbomambaqape, Filip áv gembøe-ein nqægo, “Toqonóqáv ndøgo, hos manqei khagua wil-us ndulivav. Yaq avønín soqombómá.”

³⁰ Yaq Filip tenøvuáo ndøgo. Yaq ndego ngenek ezoqam áv gembøe-ewág nqægo: Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya-qá mbuk ndøgeve:mét. Yaq Filip gembobevap, “Mokho moqombó-ndap, nandav nandoqo-geve:met?”

³¹ Yaq ndego gembo-qavøiu, “Gè, mokho áv khambøéndāp, ezoqam ovøyam nonqo mbain tøgøat?” Yaq ndego até gendego, Filip vøkhato, ova vø:qavig, te namba vømøqonav. ³² Mbumbukiam-qa Manqat ndøgo, gegeve:mavun, nqánek,

“Ndego andé sip me me-ituím, ndugu laelae-qa ndimbogo.

Neka ate av-té, sip nakhasam nduigu, su gimbo-qogemin, manqat mbain tugoat,
até ndegó-a, manqat mbáin.

³³ Ndego ngenøgim kandambá gendap.

Yaq manqa ovøyam ndøgo, gimbo-etøomem, eqeieqeí mbá.

Ezoqa tegi zi-qa yaq-te gémanqateák.

Zapa ndøgo, teqa yage, nqanek manqei-qape-te, livin-mbá gembøe-kepøzém.”

³⁴ Yaq ndego gaman ezoqam, Filip gembo-ein, “Qoténømand. Ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, gekha ezoqá mé:manqate? Ekezán, ó, ezoqá vini?”

³⁵ Yaq Filip manqat ndógo sogomanáz, Manqat Mbomambaqape, Yesu-qa yaq-te, vøe-omat.

³⁶ Yaq ndigu ate av-té nakhoa-te gi:teitat, ibøkha ndøqeivím. Yaq ndego gaman ezoqam gendo-ein, “Nqáe! Ibøkha nqáne. No ambá ibøkha iz nondapín.”*

³⁸ Yaq ndego gaman ezoqam, nøzøgim ezoqam bøyat manqat mbo-ein, vøbøen. Yaq Filip, ndego gaman ezoqam namba, tinø-ová ndógo, ibøkha iz vømbø-etoam.

³⁹ Yaq ibøkha-te nango gindu-fakhaz, yaq nqova mbaín, Evezøza-ge Nqova Mbomambaqape, Filip sègekható. Yaq ndego gaman ezoqam, Filip nango ometeáv. Yaq sège-qavanát. Khanakhanakh-ús.

⁴⁰ Yaq Filip Azotus taon-té gemøfakhán. Yaq gemat, atema Sæzalia taon-te vømøfakhan, ta vemiav ate qægoam, nakhoa-te qo:goat, ndego ezoqa Manqat Mbomambaqape me:zømesimát.

9

Sol Yesu Keliso-te geqambun

(Kel 22:6-16; 26:12-18)

¹ Zelusalem taon-te ndógo, Sol Evezøza-gi paev ezoqam, sekembá sègezø-utavám. Zitøge-qa zøgoám. Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-té genøwáv, ² pepa peawam manqat vømømbø-ein. Yaq ndego, av teqa poev qægoam, pepa áv tembøe-peawám. Gekha ezoqám ndigu, Sol tiqasat, ndigu Yesu-qa Nakhoa ndimbøpeav, angana nekā sakheis, ndego kopømbaqapé, segé-gavemát, neka Zelusalem taon-te vøtonqozoát, yaq ndimbula-te sasa ndønqeitazát. Nqanek pepa, ndego Damaskus taon Zu ezoqam-qa guliguli khoev megetapak-té genø-peawám. Yaq Sol bëndapét, atema ti-te ndigu.

³ Geté Sol gewav, Damaskus taon gumu-khatoam, yaq nqova mbaín, yan-te, waev bæbæs-qape ndovís, vøgutav. ⁴ Yaq ndego manqei-té genøbøiáv. Manqa wag mba mo:-ewág. Ndógo áv qane-ein nqægo, “Sol, Sol! Gekha zapá, no ndoqo-ngiænotet?”

⁵ Yaq Sol gendo-ein, “Kándambaqape. Qo khoqonø-goam?”

Yaq manqat ndógo, qando-qavøiu, “No Yesú. No ndégo, qo ndoqo-ngiænotet. ⁶ Ndakin mòqo-itán. Yaq taon-té qonøqáv. Ezoqam ndégó. Yaq ndego ndøqa-ein, qo ande áv khoqotégø.”

⁷ Ezoqam ndigu, Sol namba gi-apat, sègewán. Manqa wag mba gi-ewagam, gete ezoqam mbain, yaq ndigu møe ndøgoném. Ndigu nqova zøndáf. Yaq manqa manqateáv. ⁸ Yaq Sol manqei-te geveam, nqawa ge-itan, bøi geqaqanam, ndego bøi waev mbaín. Yaq ndigu pingi mbogeaném, Damaskus taon-te vø-ituim. ⁹ Sol khøuwa misiká, bøi waev mbain gegoam. Lou logemáv-a, ibøkha izumav.

¹⁰ Damaskus taon-te ndógo, Yesu-ge paev ezoqam kopo møndøgoám. Teqa iz Ananayás. Ndego umingiap ndøqeív. Evezøza iz mbovéó, “Ananayas.” Yaq Ananayas áv gene-qavøiu nqægo, “Evezøza. No nqæya.”

¹¹ Yaq Evezøza Ananayas gembo-ein, “Mòqo-itán. Ta nakhoa-té ndógo toqonøqáv, Nakhoa Ndaføyamba-qape ndimbo-akhayam. Zudas-qa khoev-te

8:36 8:36 Kel 10:47 * **8:36** 8:36 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqáne: 37 Yaq Filip gembo-ein, “Qanimáv. Uni toqote-unimanqatin, yaq kopømbaqapé.” Yaq ndego gendo-qavøiu, “No mðe-unimanqátin, av nqægo, Yesu Keliso, ndego Mbumbukiam-gé Yó.” **8:40** 8:40 Kel 21:8 **9:1** 9:1 Kel 8:3

toqomø-fakhaq, yaq ezoqa Tasmus taon-ak-qá yaq-té qozømbé-beváp. Ndego iz nqambógo, Sól. Nqáe! Ndego gèguligulimít. ¹² Sol umingiap ndøqeív. Ndøgo áv geneqeív nqægo: Ezoqa kopø, iz nqambogo Ananayas, khoev-té genømbø-ón, zenda vømbøe-ao. Yaq ndego bøi waev nqawa tèabetendáp.”

¹³ Geté Ananayas gendo-qavøiu, “Evezøza. No nandev ezoqam-qa yaq-te, manqat kandambá qæ-ewagam, av ndego qogi ezoqam, Zelusalem taon-te ndøgo, matev soqøsoqa gezømbe-matønumam. ¹⁴ Yaq ndakin ndego Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda-qa iz-te, nqanek Damaskus taon-té gegø. Yaq ndego até nqanék-a, gekha ezoqam ndigu, qoqa iz ndi-eqawat, tèabete-gavém.”

¹⁵ Geté Evezøza Ananayas gembo-ein, “Sègeqáv! Zapa ndógo, no nõveatáv, ndego. Ndego noqá sasae ndógoát. Ndego ezoqa tèabete-zømesím, noqa yaq-te, até ndigü-a, bawan vini-ak neka tigi kawakawa-za neka Izlael ezoqam.

¹⁶ No ndego áv qatè-omát nqægo: Ndego nqosøgeap neka viniv kandambá teqevat, no zapaya.”

¹⁷ Yaq Ananayas tenøwáv ndógo, ta khoev-te ndøgo, vømbø-on. Yaq ndego Sol zenda mbøe-áo, vømbø-ein, “Nøfu! No Evezøza ndokhofotán, qo-te, ndego Yesu, nakhoa-te geqafakhan, qo nqanek qoqogeavun. No ndego ta zapaya ndógo tende-khofotán. Qo bøi nqawá qonøkewág, neka kha Nqova Mbomambaqapé qaqambé-tønøyám.”

¹⁸ Yaq nqova mbaín, Sol-qa bøi-te, andé zongøyam-qá paq me ndenqeivøém. Yaq ndego bøi nqawá genøkewág. Yaq Sol tenø-itán ndógo, ibøkha iz vøndap.

¹⁹ Yaq ndego lou vølog. Yaq kopømbá, bazaføgakh nqawa qamøndæ-vesez.

Sol Damaskus taon-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam

Yaq Sol elavøqase møndø-qovezám, ndigu ezoqam namba, Yesu gi-unimanqatintam, Damaskus taon-te ndøgo. ²⁰ Yaq ndego ndaføyambá, Zu ezoqam-qa guliguli khoev vinivinimba-té genø-okhoám, ezoqa Yesu-qa yaq-te sasa me:zømesim, neka vøzø-ovøyam, av nqægo, Yesu ndego Mbumbukiam-gè Yø.

²¹ Ndigu ezoqam ate gi:goam, teqa manqat giyogem, ndigu nqova ndafe kandambá. Yaq gi-einim, “Gè, ezoqam ngénék, ndego Zelusalem taon-te, ndigu ezoqam gengiæzotam, ndigu Yesu ndi-unimanqatinat? Ndego até nqanék-a, ndógo tenegeavún, ezoqa av ngi:gu gégavém, yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda-té genø-tonqozø.”

²² Sol-qa nømendim matev, taqa bazaføgakh sà tønø-khouewtát. Ndego ezoqa áv gene-zømesimám nqægo: Yesu ndego Mesayá. Ezoqam ndégo, Mbumbukiam geve, ezoqa tekhandi:z. Yaq ndigu Zu bawan-ak, Damaskus taon-te ndøgo giyagam, kopømba mbaín, vømbøe-qavøinám.

²³ Khøuwa andé møe-mbá segembo-auwám. Yaq Zu bawan-ak gembo-voqoém. Ambá gelaemín. ²⁴ Geté Sol nqanek voqoe-qa yaq-te, é-møndæ-ewág. Ndigu ezoqam, laelae-qa gimbogoam, lovølova neká pappave, vos oskia mbøe-keavám, taon mboqog-te. ²⁵ Geté khøuwa nøme, qapøis, Sol-gi paev ezoqam, ava-té ginø-utøvé, taon uta bøi mboqog-te sasa ndøføløtøvem, vøkhokhon.

Sol Zelusalem taon-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam

²⁶ Yaq Sol Zelusalem taon-té genøveséz. Yaq ndego ambá Yesu-gi paev ezoqam namba me:tøkuanemín. Geté ndigu møe mbogoném. Ndigu unimanqatinteáv, av nqægo, ndego ndakin møndø-Yesu-gè-paev-ezoqam-év.

²⁷ Geté Banabas gèkható, Keliso-gi u-anim-te sasa ndø-itu. Yaq ndego tènøzø-ovøyám ndógo, av nqægo, Sol nakhoa-te Evezøza ndø-omét, yaq ndego manqat vømbø-ein. Yaq Damaskus taon-te ndógo, ndego ezoqa Yesu-qá iz-té gene-zømesimám. Kha føgakh-mbá neka møe mbaín. ²⁸ Yaq Sol namba me-goám, ndigu. Yaq Zelusalem taon-te ate qægoam, ndego ezoqa, Evezøza-qá iz-té gene-zømesimám. Kha føgakh-mbá neka møe goneáv. ²⁹ Ndego até namba ndigú-a, Zu ezoqam, Glik manqat gimanqatam, manqa vømanqatam, neka ti namba manqa vø-itumbam. Yaq ndigu ambá gelaemín. ³⁰ Geté Klisten zifuap, taqa yaq-te manqat giyogem, yaq ndigu Sol Sæzalia taon-té ginø-ituím, ekeza taon-te sasa ndøkhofotøvem, Tasus.

³¹ Ndigu Klisten bawan ezoqam, Zudia neka Gelili neka Samalia manqei-te ate qægoam giyagam, ndigu ndakin sambi zøgoám. Tiqa unimanqatin matev, møndøzø-føgøføgakhám, yaq ndigu Evezøza vømbø-vizupam. Yaq Nqova Mbomambaqape-qa zita tøpøzu matev mokho-te, tiqa bawan sà tønø-khouwevtát.

Pita Ainius gekhakhæv

³² Khøuwa nøme, Pita manqei vinivinimba-te gevatam, yaq Lida vemiaiv-té genøfakhán, Klisten ezoqam-te okha vøwav. ³³ Yaq ta vemiaiv-te ndógo, kagi ezoqam ndø-omét. Teqa iz Ainiás. Ndego viav kopoáv, venanqei nonqo-te mbá gesømbimám. Até qægoam, viav eít.

³⁴ Yaq Pita ndego äv gembøe-eín nqægo, “Ainius. Yesu Keliso gèkkhakhæq. Mògo-itán, neka venanqei nonqo vølvøven, nandoqote-sømbiam.” Yaq nqova mbaín, Ainius sège-itán.

³⁵ Ezoqa ewaqape, Lida vemiaiv-te neka Salon vemiaiv-te giyageapam, Ainius gi-ometam, ge-eqeieqi-ev, yaq ndigu Evezøza-té ginøqambúz.

Pita Tabita løvøte-te gukhandi:v

³⁶ Ziopa taon-te, sævam møndøgoám, Yesu gu-unimanqatintam. Tuqa iz Tabitá. Glik manqat-te, Dokas mbo-akhaemám. Ndugu matev eqeieqei ndømatønómám, neka gigiap-av ezoqam vøzø-tøkemam. ³⁷ Yaq Pita Lida vemiaiv-te gegoam, Tabita enqoni ndøndáp, vønanim. Yaq tuqa kha gèsunguzím. Yaq khoev ova kouwat-té ginøveém.

³⁸ Ziopa taon qambaqapé mbá, Lida vemiaiv-te. Yaq Ziopa taon-te ndógo, ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatintam, giyogem av nqægo, Pita Lida vemiaiv-té gegø, yaq angana menas ndøkhofotáz. Ndigu Pita-te, manqat äv ginindapát nqægo: Ndego nakhamas-té geabetøndo-wáv.

³⁹ Yaq Pita até gendego, ndigu ezoqa menas namba vøezav. Yaq gimøfakhaz ndógo, ndigu khoev ova kouwat-té ginø-ituím. Ta khoev kouwat-te ndógo, ngængæm kopoáv gipindam, vø-eivumam. Yaq ndigu Pita gè-ogitøvé, neka ndabua vinivinimba vøe-ometømem, Tabita guzø-potofumam, ndugu khandi guigoam.

⁴⁰ Yaq Pita ezoqa ate gi-goam, bavokhó genø-khofotáz. Yaq ndego katuk ndømøkuí, vøguligulim. Yaq kha-té genøqambún, vømbø-ein, “Tábita, mòqosuzám.”

Yaq ndugu até gundigu, bøi vø-qaqanam. Yaq Pita gu-omet, sègeqóm. ⁴¹ Yaq Pita zenda mbogea, vø-eqei, ndugu sasa ndø-itan. Yaq ndego, ndigu ngængæm neka ezoqa nøme, Yesu gi-unimanqatintam, nqawá genøzø-akhá, vøndø-oz. Yaq ndego äv genezømás nqægo: Ndugu nqawa møndø-khandi:v.

⁴² Ezoqa ewaqape, Ziopa taon-te ndógo, møndø-ewagát, taqa yaq-te. Yaq ezoqa kopoáv, Evezøza gi-unimanqatinim. ⁴³ Yaq Pita Ziopa taon-te ndógo,

andé mœ-mbá sege-qovezám. Saemón namba me:qotám, ndego sɔvaxha gigiap-gi ngusum khakheinɔvem ezoqam.

10

Mbumbukiam-ge enzol ezoqam, Konilius gembo-fakhan

¹ Sæzalia taon-te ndôgo, ezoqa mɔndɔyagám. Iz nqambógo, Koniliús. Nakhag bawan mokho-te, ndôgo Itali nakhag bawan gimbo-akhaemam, kawa ezoqam nœme ndégo tegoám. ² Konilius ekeza ezoqa namba, khoev-te gi:yagam, Mbumbukiam ndø-unimanqatintám neka vɔmbô-vizupam. Neka ndego gigiap-av ezoqam, sêgezø-tøkeám. Neka ndego khøuwa kopov, Mbumbukiam-té genø-guligulimám.

³ Khøuwa nœme, khagus yaq-té. Ande áv 3 oklók ndægó. Konilius umingiap ndøqeív. Av geneqeív nqægo: Mbumbukiam-gé enzol ezoqam ndøgeavín, iz vɔmbôveo, “Koniliús”. Bavokho-qapé sogo-omét, ndego enzol ezoqam.

⁴ Yaq Konilius, ndego sêge-waumám. Mœ-ús. Yaq gembobevap, “Kándambaqape. Qo no-te manqat taqágo?”

Yaq ndego enzol ezoqam gendo-qavøiu, “Mbumbukiam qoqa guliguli manqat, mɔndɔqa-ewág. Neka ndego mɔndɔ-qamékh, qo gigiap-av ezoqam qoqozø-tøkematun. Nqanek matev, andé etoam matev me me:qavíg, Mbumbukiam-te. Yaq ndakin Mbumbukiam yaq qaqaqvøitít. ⁵ Ezoqa Ziopa taon-té qonø-khofotáz. Ndigu manqat áv tiabiti-ndapét. Ezoqam, iz nqambogo Saemon, iz nœme Pita ndimbo-akhayam, ndego bètøndowáv. ⁶ Ndego Saemon nœme-qá khoev-té geqomát. Ngenek sɔvaxha gigiap-gi ngusum khakheinɔvem ezoqám. Teqa khoev ndaola avønin-té qambowév.”

⁷ Enzol ezoqam ge-ivav, ndego manqat gembo-manqatam, yaq Konilius tegi sasae ezoqa menas zø-akhá, neka nakhag ezoqam kopo, gembo-sasaetam, vɔmbô-akha. Ngenek Mbumbukiam mbovizupám. ⁸ Konilius nginik ezoqa misika, manqat ate qægoam, mɔndzømbøkhæ-ovøyam, Ziopa taon-te sasa ndøkhofotaz.

Pita umingiap geqeiv

⁹ Yaq khøuwa nœme qandopave, ndigu Ziopa taon gikhatoumat, Pita khoev ová genøqavíg, vɔmø-guligulim.* Khøuwa iz, ande áv khøuwa muín ndægó.

¹⁰ Yaq Pita ifin mbovín. Yaq lou loge-qa mbogoám. Yaq ezoqa nœme lou gi-ifutat, ndego umingiap ndøqeív. ¹¹ Yan gembøqoé. Neka yan-te ndôgo, andé ndabua kándambaqape me ndæføløvøém, atema manqei-te. Taqa vavap foa-té qando-geageapám. ¹² Ta mokho-te ndøgu, sɔvaxha gigiap bugug vinivinimbá gu:goam, nœme ndi-okho-a, nœme ndivisiapi-a, nœme ndiløvøvám.

¹³ Yaq manqa wag tøndowáv ndôgo, qando-ein, “Pita! Mòqo-itán. Sɔvaxha gigiap nandiv qózitág, voqóløuz.”

¹⁴ Geté Pita yaq gendo-qavøiu, “Evézøza. Av taoká. No sɔvaxha gigiap louzimáv, taqa yaq-te Mozes-qa guguna manqat av ndæmanqate, soqain ndôgo, Mbumbukiam-qa bøi-te.”

¹⁵ Geté nqanek manqa wag, nqawá qandowáv, te-te, qambo-ein, “Gigiap ndôgo, Mbumbukiam gesunguz, qo kopømba mbain, soqain toqote-vewat.”

¹⁶ Manqat av nqægo, misiká qando-fakhan. Yaq nqova mbain, ndabua nqawá qanøveséz, yan-te.

* **10:9** 10:9 Ta khøuwa-te ndôgo, tiqa khoev puanam matev viní. Ve-zita mbain. Andé lou me mé:løvetát. Yaq kopømbaqapé, soqóqavíg. **10:14** 10:14 Lev 11:1-47; Ezek 4:14 **10:15** 10:15 Mak 7:15, 19

17 Pita nqaneq umingiap-qa mokho até gembøe-bevupát, yaq nqáe! Ndigu angana, Konilius gendo-khofotaz, Saemon-qa khoev tíniqeivím. Yaq mboqog tambav-té gonowán. 18 Yaq ndigu áv gini-akhaém nqáego, “Gê, Saemon, ndego iz nøme Pita ndimbo-akhayam, téqomat?”

19 Pita ate av-té, umingiap-qa yaq-te gembøe-matavupat, yaq Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape, áv gembøe-ein nqáego, “Qoté-ewág. Angana misika qoqa ndøvawét. 20 Mòqo-itán. Manqei-té qonóvis. Yaq soqóqáv, ti namba. Ndøfòfògeáp. Zapa ndøgo, nō notøndo-khofotáz, ndigu.”

21 Yaq Pita tenøvis ndøgo, ndigu ezoqam vøzø-ein, “Nqáe! Ezoqam nó, zo qazombo-vawavun. Zo gekham-qá zógeavun?”

22 Yaq ndigu gindu-einim, “Nakhag kawa ezoqam ndokhofotán. Iz nqambøgo, Konilius. Ndego ezoqam ndaføyamba-qapé neka Mbumbukiam mbovizáp. Zu bawan-ak ate ndi:gu, gèmbovizáp. Mbumbukiam-gé enzol ezoqam mbofakhán. Yaq ndego qo akhae manqat mbo-ein. Qo teqá khoev-té qonóqáv, yaq ni qoqa manqat banlyogem.”

23 Yaq Pita ndigu gekhatób, neka khoev vøzø-ein. Yaq qanaqanus qandopave, Pita namba me:qaváz. Até Ziopa taon-ak nømé-a, ndigu Yesu gi-unimanqatintam, vøzøfikat.

Pita Konilius-qa khoev-te gemøfakhan

24 Yaq khøuwa nøme qandopave, Sæzalia taon-te gimøfakhaz, Konilius gèzømbo-kewagát. Ndego ekeza ezoqam neka zifuap mbomømboma, é-møndømøváb.

25 Yaq Pita khoev-te gemømbø-on, Konilius teqa zenda tokhopatak-qa megemege-te, ekeza kha, manqei me:laváo, khanakanakh vømbøgo. 26 Geté Pita gè-eqeíú, gembø-ein, “Mòqo-itán. Até nó-a, no ezoqám. Ate av-té, qo nqoqote:go.”

27 Yaq Pita Konilius namba, manqat até go:manqatát, khoev mokho-te gionat. Yaq khoev mokho-te ndøugu, áv geneqeiv nqáego: Ezoqa kopoáv, gipindam. 28 Yaq gezø-ein, “Zo møzøte-zótéz. Ni Zu bawan-ak-te, khafeáp, bawan vini-ak namba tøti-tøkuanem o tiqa khoev-te tei-on. Geté Mbumbukiam, no áv genenómánd nqáego: No ezoqa nøme, khavim-us o soqain, Mbumbukiam-qa bøi-te, batezæzá. 29 Yaq nakémbá, qo manqat qoqonøndo-khofotav, no qoqa manqat ogieáv. Yaq ndakin no nøtaqá-beváp. Qo gekham-qá, qonøndé-akha?”

30 Yaq Konilius gendo-qavøiu, “Khøuwa foa møndømø-nasiním. No nøkeza khoev mokho-te, nøguligulimát. Khøuwa iz ande kopó, av ndakin nqáego. Khagus tri oklók. Yaq nqáe! Noqa megemege-te, ezoqam sógo-itán. Ndabua ge-uzam, papaqá. Bøi sanqatøve-ús. 31 Yaq ndego áv genømbe-ein nqáego, ‘Konilius! Mbumbukiam qoqa guliguli manqat møndøqa-ewág. Neka ndego møndø-qamékh, qo gigiap-av ezoqam qoqozø-tøkematun. 32 Yaq nakémbá. Ezoqa Ziopa taon-té qonø-khofotáz. Saemon qombó-akhá, ndego iz nøme Pita ndimbo-akhayam. Ndego bètøndowáv. Ndego Saemon nøme-qá khoev-té geqomat. Ngenek søvakha gigiap-gi ngusum khakheinøvem ezoqám. Teqa khoev ndaola avønín-té qambowév.’ 33 Yaq no até qatøndego, ezoqam nøtaqandø-khofotaz. Yaq no khanakanákh, qoqotøndogav. Yaq ni ndakin nqéigu. Mbumbukiam-qá bøi-té. Manqat ate ndægo níyogém, av Evezøza qo manqa geqambe-løvua, toqoti-nømand.”

Pita Konilius-qa khoev-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømas

³⁴ Yaq Pita manqat gengaz, gezø-ein, “No ndakin ùni nòtenòtén. Mbumbukiam-qa bòi-te, ezoqam ate ndi:gu kopó. Viniviniimba mbáin. ³⁵ Bawabawan viniviniimba ate ndægo, gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam ndimbovizap neka matev eqeieqei ndímátánám, ndigu sêge-khatobín. ³⁶ Manqat no qatòndo-ndap, nqáneq, Mbumbukiam Izlael ezoqam-te gendo-khofotav, ta Manqat Mbomambaqape, sambi-qa yaq-te, ndøgo Yesu Keliso mokho-te ndøndo-okho. Ngenek Yesu, ezoqa ewaqape-gé Evezøzá. ³⁷ Zo mðzøte-zøtéZ, matev ndøgo, Zudia plovins-te ate ndægo qafakhanumam. Gelili plovins-té genøngáz, Zion ezoqa ge:zømesimat neka ibøkha iziz vøzø-etoumat. ³⁸ Neka zo mðzøte-zøtéZ, Mbumbukiam ndego Yesu Nazalet vemiaiv-ak, Nqova Mbomambaqape ande oil me gembøe-qouz neka bazaføgakh vømbø-etoam. Neka zo mðzøte-zøtéZ, Yesu ande äv kenë-okhoam, matev eqeieqei gematønumam neka ezoqa ewaqape gekhakheinøvemam, ndigu nqova soqaqape-qa bazaføgakh mokho-te gu-goam. Zapa ndøgo, Mbumbukiam møndøgoám, te namba.

³⁹ Ni matev ate qægoam, Yesu Zudia plovins-te neka Zelusalem taon-te gematønumam, mðiqeivím. Yaq ndigu gèlaém. Tae mutui-té ginø-tøkewém. ⁴⁰ Geté genanim, yaq khøuwa misika-qa zita-te, Mbumbukiam ndego nangó genø-khandí:v, yaq ndego ezoqa vøezømas. ⁴¹ Ezoqa ewaqapé mbá. Geté sati ndigu, Mbumbukiam ibugukhokhof gevevesam, bòi vizu ezoqam tigoat. Nginik ezoqam ní. Ndego løvøte-te gesuzam, yaq ndego löu namba vøtilogam-a, ibøkha namba vøti-izumam. ⁴² Yesu ni manqat äv ginimbi-løvuá nqægo: Ni ezoqa Mbumbukiam-qá Manqat nití-zømesimát neka äv teizømbé-ovøemát, ezoqa kopo sa ngenek, Mbumbukiam geveatav, ndego khandi neka løvøte ezoqam-qa manqat te-ewag, ndigu manqa ovøyam-te tiwan. ⁴³ Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ate gi-goam, teqa yaq-te äv gini-manqatám nqægo, ‘Gekha ezoqám ndigu, ndego ti-unimanqatinim, Mbumbukiam te mokho-te, tiqa manqa-zapazapa segezø-evøzám.’ ”

Bawan vini-ak Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape gindafem

⁴⁴ Pita ate av-té nqanek manqat ge-manqatam, yaq Nqova Mbomambaqape ndovís, atema ti-te ndigu ate gi-goam, ndigu nqanek manqat gi-ewagat. ⁴⁵ Yaq ndigu Zu bawan-ak, Yesu gi-unimanqatintam, ndigu Pita namba gi-geavun, ndigu nqova zøndáf, giqeivim av nqægo, Mbumbukiam até bawan vini-ák-a, Nqova Mbomambaqape zø-etoám. ⁴⁶ Zapa ndøgo, ndigu äv giniyogém nqægo: Nqova Mbomambaqape mokho-te, ndigu manqat viniviniimba-té ginø-manqatát neka Mbumbukiam-qa iz vø-eqatat.

Yaq Pita gendo-ein, ⁴⁷ “Nginik ezoqam, Mbumbukiam-gé Nqova Mbomambaqape ndøndafém, ate av-té, ni qazi:ndafem. Gè, gekha ezoqá zømbøkház, ibøkha iz tindapem?” ⁴⁸ Yaq Pita ge-ein, “Nginik ibøkha iz, sà bendapém, Yesu Keliso-qa iz-te.” Yaq taqa zita-te, ndigu Pita äv gimbbøe-viømém nqægo, “Elavøqase vønimbøkhaë-qomát.”

11

Pita Zelusalem taon-te geqavan, manqat ge:zømas ndøgo, matev qafakhanam

10:34 10:34 Deut 10:17; Lom 2:11   **10:37** 10:37 Met 4:12-17   **10:38** 10:38 Met 3:16; Luk 4:17-21
10:41 10:41 Kel 1:8; Luk 24:42-43   **10:42** 10:42 Kel 17:31; 1 Pita 4:5   **10:43** 10:43 Isa 53:5-6; Jer 31:34; Kel 2:38   **10:44** 10:44 Kel 11:15; 15:8   **10:46** 10:46 Kel 2:4; 19:6   **10:48** 10:48 Kel 19:5

¹ Keliso-gi u-anim neka Klisten ezoqa nõme, Zudia plovins-te giyagam, møndoyogém, av nqægo, até bawan vini-ák-a, Mbumbukiam-qa Manqat møndõ-ndapém. ² Yaq Pita Zelusalem taon-te nqawa gendoqavan, ndigu Zu ezoqa nõme, Yesu gi-unimanqatinim, gèponqombém, te namba. ³ Ndigu āv gimboe-einim nqægo, “Manqa-zapá nandav, qo tiqa khoev-te qoqo-oq, ndigu Zu bawan-ak mbain ndigu, neka ti namba lou vøzõtē-logam?”

⁴ Yaq Pita emanqat ate qægoam, gèzømbe-votót, gezø-ein,

⁵ “No Ziopa taon-té qægoám. Yaq khøuwa nõme, no qæguligulimat, no umin-giap nõqeív. Yan-te nqo:go, andé ndabua kandambaqape me ndæfəlɔvøém, no-te. Taqa vavap foa-té qando-geageapám. ⁶ Yaq qatu:vøot, søvakha gigiap nõzømét. Nøme nanák neka nõme lozokhák, nõme ndi-okho, neka nõme ndivisiagiap, neka nõme ndiløvūvám. ⁷ Yaq no manqa wag nõ-ewág. Ndøgo āv qande-eín nqægo, ‘Pita! Mðgo-itán. Søvakha gigiap qózitág, voqólðuz.’

⁸ Geté yaq no qambo-qavøiu, ‘Evézøza. Av taoká! Noqa manqa-nqa-te, søvakha gigiap-qase kopo øeveáv, taqa yaq-te Mozes-qa guguna manqat qæ-ein, soqain ndøgo, Mbumbukiam-qa bøi-te.’

⁹ Geté nqanek manqa wag, nqawá qandowáv yan-te, qanø-ein, ‘Gigiap ndøgo, Mbumbukiam gesunguz, qo kopømba mbain, soqain toqote-vewat.’

¹⁰ Manqat av nqægo, misiká qando-fakhatam. Yaq gigiap ate qægoam, nqawá qanøqaván, yan-te.

¹¹ Nqanek matev qame-navøem, yaq nqáe! Ezoqa misika ndøfakház, ta khoev-te ndøgo, ma qategoam. Sæzalia taon-té gindu-khofotáz. ¹² Yaq Mbumbukiam-ge Nqova, āv genømbe-eín nqægo, ‘Qo ndøfəfəðgeáp. Sègeqáv, ti namba.’ Yaq nginik Klisten nõfuap, ezoqa siks, namba nitiniáv, Konilius-qa khoev-te vøimø-on.

¹³ Yaq Konilius ni emanqat nimbivotót. Teqa khoev-te ndøgo, ndego Mbumbukiam-gé enzol ezoqam ndø-omét. Yaq ndego āv gembøe-eín nqægo, ‘Ezoqa Ziopa taon-té qonø-khofotáz. Saemon qombó-akhá, ndego iz nõme Pita ndimbo-akhayam. Ndego bètəndowáv. ¹⁴ Ndego qo manqat qá-eín. Yaq ta manqat mokhoa-te ndøgo, qo neka qogi ezoqam, qoqa khoev-te ndiyage, zøtē-khandi:z.’

¹⁵ Yaq no manqa manqate qængaz, Nqova Mbomambaqape ndovís, atema ti-te. Até kopó, av ibugukhokhof ni-te gendevis. ¹⁶ Yaq no Evezøza-qá manqat nombø-matøvé, manqat ndøgo ge-ein, ‘Zion, ndego ezoqa ibøkha iz, ibøkha-té genøzø-etoumám. Geté zo, ibøkha iz, Nqova Mbomambaqapé qazøtē-ndapém.’

¹⁷ Ndigu Mbumbukiam-qa etoam matev kopo me:ndapém, av ni bugukhokhof qazi-ndapem, ni Evezøza Yesu Keliso qazi-unimanqatinim. Yaq gé, no gekha ezoqám, Mbumbukiam tæmbøe-khaz?”

¹⁸ Ndigu Pita-qa manqat giyogem, yaq ndigu manqat nõme einiáv. Yaq Mbumbukiam-qá iz ndø-eqaném, vø-einim, “Av tægoat ndægo, yaq Mbumbukiam até bawan vini-ák-a, nakhoa zømboqóá, te-te tiqambuz neka khandi vøndapém.”

Mbumbukiam-qa Manqat, Antiok taon-te qafakhan

¹⁹ Ta khøuwa-te ndøgo, Stiven gilaem, yaq Klisten ezoqam ngiæzoat matev qafakhan, yaq ndigu manqei vinivinimba-te gipanqanim, ezoqa nõme

Finisia manqei-té neka nøme Saiples bawa-té neka nøme Antiok taon-té ginøfakház. Geté ta manqei vinivimimba ndøgo, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat, Zu bawan-ak mba me:zømesimám. ²⁰ Geté Klísten ezoqam nøme, ndigu Saiples bawa-té neka Sailini taon-te giyagam, Antiok taon-té ginøzáv. Yaq ndigu Manqat Mbomambaqape, Yesu-qa yaq-te, ndego Evezøza, até bawan vini-ák-a, vøe-zømesimat. ²¹ Mbumbukiam-qa bazaføgakh møndøgoám, ti namba. Yaq ezoqa kandambá, gi-unimanqatinim neka Evezøza-te vøqambuz.

²² Yaq ndigu Klísten bawan ezoqam, Zelusalem taon-te giyagam, nqanek manqat giyogem, ndigu Banabas ndøkhofotøvé, Antiok taon-te ndøgo. ²³ Yaq ndego Antiok taon-te gemøfakhan, ndego khanakhanakh kandambá, matev gegeiv, Mbumbukiam-qa kuku matev mokho-te qafakhan. Yaq ndego zita tøpøzu manqat zø-ein, ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatinim. Ndigu Evezøza, føgøføgakh até bembo-geageáp. ²⁴ Banabas, ndego ezoqam matev mbomambaqapé, neka kha Nqova Mbomambaqape é-møndømo mbo-tønøyám, neka teqa unimanqatin bazaføgakh-ús, Yesu-te. Yaq te mokho-te ezoqa kopoáv, Evezøza-te giqambuz.

²⁵ Yaq Banabas, Antiok taon gè-iváv, Tásus taon-te vøwáv. Sol-qa ndøvavát. ²⁶ Yaq kha gemboqeiv, ndego Antiok taon-té genø-itú. Yaq viav kopó, Sol neka Banabas, Klísten bawan ezoqám namba me:goám, Antiok taon-te ndøgo, neka Mbumbukiam-qa Manqat vøe-zømesimat. Ezoqa kandambá gi:zømesimam.

Ezoqa ndigu Yesu ndimbopæv, Klísten iz ndizø-akhayam, Antiok taon-té qanøngáz.*

²⁷ Ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam-gí manqa vevezam ezoqam ndozáv. Zelusalem taon-té ginduvís, atema Antiok taon-te. ²⁸ Ti mokho-te, ezoqa møndøgoám. Teqa iz, Agabús. Yaq ndego tenø-itán ndøgo. Mbumbukiam-ge Nqova mokho-te, áv gene-ein nqægo, “Vikia sekeqape ndøfakhán, ezoqa lou mbaimbai vøzøpá, manqei-qape ate nqægo.” (Nqanek matev tønøfakhán ndøgo, Klodíes Lom kawa kandambaqape gegoam.) ²⁹ Yaq Klísten ezoqam, Antiok taon-te ndøgo, manqa áv gini-kopo:ném nqægo: Ndøzøtøkè, ndigu Klísten zifuap, Zudia plovins-te ndiyage. Ezoqa ewaqape, moni áv tiabiti-abumít, av ndizømbi:gut. ³⁰ Yaq moni ndigu, gimøvøbumim, Klísten megetapak-te, Zelusalem taon-te ndøgo, Banabas neká Sol, tindapavát.

12

Elod Aglipa, Klísten ezoqam gengiæzotat

¹ Ta khøuwa-te ndøgo, ndego kawa ezoqam Elod, Klísten ezoqam ngiæzoat matev ndøngáz. ² Yaq Zems, Zion-ge zapikia, kaiyá ginilaém. ³ Yaq Elod ge-otev av nqægo, Zu bawan-ak khanakhanakh gindapem, taqa yaq-te, yaq ndego até Pitá-ya, vø-møvøiu. Nqanek matev, Zu bawan-ak-qa khøuwa kandakanda-té qanøfakhán, ndøgo flawa poponøvemav gilouzatun. ⁴ Pita gimøvøinam, yaq ndimbula-té ginø-utøvé. Yaq nakhag ezoqam-qá zenda-té ginøveém. Nakhag bawan foá gimbo-kewagat. Ndigu sège-enendtát. Bawan kopokopo-te ezoqa foá. Pasova kandambaqape tømø-navøem, yaq Elod Pita manqa ovøyam-te vee-qa mbogoám, ezoqa ewaqape-qa bøi-te. ⁵ Geté

11:22 11:22 Kel 4:36   **11:25** 11:25 Kel 9:30   * **11:26** 11:26 Klísten, taqa manqa mokho nqánek: Keliso-gi ezoqám.   **11:28** 11:28 Kel 21:10   **11:30** 11:30 Kel 12:25

Pita ndimbula mokho-te ge-utavam, ndigu Klisten bawan ezoqam, gèmboguligulimám. Ndigu Mbumbukiam-te viam kandambá gimboqat, teqa yaq-te.

Mbumbukiam-ge enzol ezoqam, Pita gembotøke, ndimbula khoev-te gefakhan

⁶ Ta lova ndøgo, Elod Pita amba manqa ovøyam-te tevein, nøme pave, Pita gèbuvát. Nakhag ezoqa menas-qá livin-té gunubuvát. Pingim auli sén gimboe-løvønømé. Yaq sen ndigu, nakhag ezoqa menas-qá pingim-te giløvøtupám. Neka nakhag ezoqa nøme, mboqog tambav-té ginøwanát.

⁷ Yaq nqáe! Evezøza-gé enzol ezoqam mbofakhán. Yaq waev mu:sanqatáv, ndimbula khoev mokho-te ndøugu. Yaq ndego enzol ezoqam, Pita gevoevo mbokesáz, vøtiu, gemo-ein, “Nakhama ndøgó! Mògo-itán!” Yaq ndaføyambá, auli sen Pita-qa pingim-te giløvøtupam, sège-vinginím.

⁸ Yaq enzol ezoqam gendo-ein, “Ndabua segim nonqo mòqolováz, neka tamak vø-uzam.” Yaq Pita sège-matanám. Yaq ndego enzol ezoqam manqat nøme gemo-ein, “Qoqa ndabua qozaq nonqo vø-uz. Yaq no qonøndó-páev.”

⁹ Pita ndego enzol ezoqam sègemo-pavát, ndimbula mokho-te gifakhatat. Geté ndego otevatéav, av nqægo, matev ndøgo qambo-fakhan, enzol ezoqam mokho-te, unimanqatín penømakhaya. Ndego até vøe-ein, umingiap ndøqeivít. ¹⁰ Gi-apat ndøgo, ndigu vos keoge ezoqam, gù:løvubumát, nøme vømølvub-a, nøme vømølvub, yaq auli mboqog-te sasa ndøfakhaz, taon-te go:goam. Nginik auli mboqog, ekezan mbá segezømo-mboqóz, vøfakhaz. Yaq gimøzav ndøgo, nakhwa gimø-geveem, yaq nqova mbaín, enzol ezoqam, sègembøe-navøém. Pita sège-iváv.

¹¹ Yaq Pita matavap tønømo-mboqovøém ndøgo, matev ndøgo, te-te qafakhan. Yaq ge-ein, “Ndakin, no møtenøtén. Evezøza unimanqatín, ekeza enzol ezoqam ndokhofotáv, no vøkhandi:n, no Elod-qa zenda-te qægoam, neka matev ate ndægo, ndigu Zu bawan-ak gimatavupam, no amba tønø-fakhanin.”

¹² Yaq matavap qamømo-ndaføya, taqa yaq-te, ndego Meli-qá khoev-té genøwáv, ndugu Zion-gu evo, ndego iz nøme Mak ndimbo-akhayam. Ezoqa kandambá gipindam ndøgo, giguligulimat. ¹³ Pita uta mboqog bavokho go:khaneam, yaq sasae mbasønakam ndowáv. Tuqa iz Lodá. Ndugu ambá mboqog mømo-mboqozóin. ¹⁴ Geté Pita-qa manqa wag gu-ewag, yaq ndugu khanakhanakh ndønáp. Geté ndugu mboqog mboqozoatév. Ndugu nqawá gunøteít, ndigu ezoqa vøzø-ein, “Pita ngóya, mboqog-te.”

¹⁵ Yaq ndigu gimbo-einim, “Qo kawa qá-oki?”

Geté ndugu sekembá sege-pouweám, av nqægo, “No unimanqatín nqæmanqate!”

Geté ndigu gindu-einim, “Pita-gé nqova ategól!”

¹⁶ Pita sekembá sogo-khanæmám, mboqog-te. Yaq ndigu mboqog gimbo-qozønam, te-mbá tinø-ometám. Yaq ndigu nqova zøndáf. ¹⁷ Yaq ge-on, Pita zenda ndø-eqá. Manqa manqate me:khoutøvém. Yaq ndego gèzø-ovøyám, Evezøza ande äv kembøe-tøke, ndimbula-te gu:goam, ge:fakhan. Yaq gezø-ein, “Zems gèmo-einim, neka ndigu Klisten nøfuap nøme, matev ande äv kxanømbē-fakhan.” Yaq ndego sègezuváz, manqei nøme-te vøwav.

¹⁸ Yaq khøuwa nøme qandopave, ndigu nakhag ezoqam Pita gimbo-kewagat, ndigu nqova ndafe kandambá. Gèmbøenakát, ande gekha matev me mbøéfakhan. ¹⁹ Yaq Elod Pita vawe-qá manqat ndøvøovám. Geté ndigu

ometeáv. Yaq ndego, ndimbula vos keoge ezoqam zøsinøzám, manqa sasa ndøvovam, ndigu bèzitág, bèpakhaez.

Taqa zita-te, Elod Zudia plovins gè-iváv, Sæzalia taon-te vøyaq.

Elod Aglipa genanim

²⁰ Ndego kawa ezoqam Elod, Taya neka Saedon taon ezoqam-te qaqa mbogoám. Yaq ta zapaya ndøgo, ndigu gètøkuaném. Yaq Elod-te okho-qa ndøgoám, sambi manqat namba vømé-einím. Yaq ndigu Blastus-te tøke-qa ndøzáv, ndego Elod-ge sasae ezoqam kandambaqape. Zapa ndøgo, ndigu lou tinotabám ndøgo, Elod-qa manqei-te qando-okhoam.

²¹ Yaq ta khøuwa ndigu, Elod gezav, ndigu gindizav, ndego ndabua qaniqanim ndø-uzám, ekeza qonam nonqo-te vøqom, ezoqa ewaqape-te, manqa manqate sasa ndøngaz. ²² Yaq ndigu ezoqam ate gi-goam, giwaniapam, teqa manqat gi-ewagat, äv gindi-akhaemám nqægo, “Ngenek ezoqam, teqa manqat nqazimbo-ewaget, ndego mbumbukiam. Ezoqam-aním mbá.”

²³ Elod nqanek manqat ge-ewag, yaq ndego ndigu ezoqam sègezø-iváv. Manqat khoutøpøteáv. Geté ndego vizap ambá Mbumbukiam mbo-etoamín. Yaq Èvezøza-ge enzol ezoqam, até gendego, vølavao. Nonqou ndøloutøvém, vønaním.

²⁴ Geté Mbumbukiam-qa Manqat sà tønø-vøndavát neka ezoqa kopoáv, teqa manqat qakhanøsumat.

²⁵ Banabas neka Sol, Zelusalem taon-te gizav, ndigu moni vøzø-etoam, ta sasae ndøgo gumø-khouim, yaq Antiok taon-té ginøveséz, Zion vøkhatowem, ndego iz nøme, Mak gimbo-akhaemam.

Pol ande ge:ngaz, manqei vinivinimba-te ge-okhoam, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimat

13

13:1-14:28

Banabas neka Sol, Mbumbukiam-qa sasae-te givevesam

¹ Klisten bawan ezoqam mokho-te, Antiok taon-te ndøgo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam neka nømendim ezoqam, møndøgoám. Nøme Banabás. Neka nøme Simeón. Iz nøme gimbo-akhaemam, Nigá. Neka ezoqa nøme Lusiús. Ngenek Sailini taon-ák. Neka ezoqa nøme Manaén. Ngenek Elód namba me-fis, ndego kawa ezoqam. Neka ezoqa nøme Sol.

² Yaq ndigu Èvezøza iz gimbo-eqatát neka lou logemav matev vøgoat, ndigu Nqova Mbomambaqape, äv gezømbe-eín nqægo, “Banabas neká Sol, tozó-vevesám. Ndigu sasae ndøgo úgoát, no qazømbe-akha.”

³ Yaq ndigu lou logemav matev nøme gigoam neka vøguligulimam, Banabas neka Sol, zenda zømbø-awám, sasae-te sasa ndøkhofotaz.

Banabas neka Sol, Saiples manqei bawa-te gigoam

⁴ Nqova Mbomambaqape, Banabas neka Sol gekhofotaz, yaq ndigu Selusia taon-té ginø-ová. Yaq palai khagua-té ginøketáb, Saiples manqei bawa-te vøndafaz. ⁵ Yaq Salamis taon-te gimøfakhaz, ndigu Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te, Mbumbukiam-qa Manqat me:zømesimát. Até Zion-Mák-a, møndøgoám, ti namba, vøzø-tøkeam. ⁶ Yaq ndigu manqei bawa sekeqape ndøvototát, atema Pafos taon-te vømøfakhaz.

Ta taon-te ndøgo, Zu ezoqam ndøqatém. Teqa iz, Ba-Yesú. Ndego manqasisi ezoqám. Ndego ekeza kha, Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam me:vewám. Geté ndøgo unimanqatín mbá. ⁷ Ndego gaman ezoqam-gé sasae ezoqam ndøgoám, iz qambogoam Segies Paulus. Ngenek matavap loloakh ezoqám. Ndego Mbumbukiam-qá Manqat yoge-qa ndøgoám, yaq Banabas neka Sol vøzø-akha. ⁸ Geté ndego manqa-sisi ezoqam, Glik manqat-te, iz nøme Elimas gimbo-akhaemam, ndigu amba zømbekhá. Zapa ndøgo, ndego poeveáv, ndego kawa ezoqam, Yesu te-unimanqatin.

⁹ Sol, ndego iz nøme Pol gimbo-akhaemam, Nqova Mbomambaqape kha é-møndømbøi-tønøyám. Yaq ndego Elimas, bøi mbøe-møvuiú, ¹⁰ gembo-ein, “Qo nqova soqaqape-gé yó. Qoqa mokho-te, khavozam matev neka khokho manqa manqate matev ate ndægo møndømbø-tøvá. Qo matev eqeieqei ate ndægo ngi-wat-qa qogó. Neka qo Evezøza-qa nakhoa ndaføya-ndaføya, køfigim-qa qogó. ¹¹ Yaq nqáe! Evezøza yaq-fia ndakin ndótá. Qo bøi waev geqá-navøém, neka khøuwa-qa waev qóqeiviák. Møe-mbá segeqá-auwám.”

Yaq ndaføyambá, ndego bøvun ndøgutáv, bøi waev vømbø-navøem. Yaq ndego sògo-visimát. Ezoqa itui-qa ndøvawát. ¹² Yaq ndego gaman ezoqam, nqanek matev geqeiv, ndego Yesu gè-unimanqatin. Ndego Evezøza-qa nømendim matev-qa yaq-te, nqova ndafe kandambá.

Pol neka Banabas Antiok taon nøme-te gigoam, ndøgo Pisidia manqei-te

¹³ Yaq Pol neka ndigu ezoqa nøme, namba gi-okhoam, Pafos taon gè-ivøvé. Yaq Pega taon-té ginøtiním. Ndøgo Pamfilia plovins-té qagó. Yaq Zion-Mak ndigu gèzuváz, Zelusalem taon-te vøvesez.

¹⁴ Geté ndigu ezoqa menas, Pega taon-te gigoam, zapá ginøzáv, atema Antiok taon-te, Pisidia manqei-te, vømfakhas. Yaq Sabat khøuwa-te ndøgo, ndigu Zu ezoqam-qa gulguli khoev-té gimø-óz, sasa ndøqonav. ¹⁵ Gulguli khoev-te ndøgo, ezoqa Mozes-qa manqat neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqat gumu-geveømem, yaq gulguli khoev megetapak, Pol neka Banabas manqat zøkhofotáv, av nqægo, “Nøfuap. Andé manqat vøzøtè-geatát, ezoqam-qa zita tøpøzu nonqo, vøni-eín.”

¹⁶ Yaq Pol tenø-itán ndøgo, zenda sasa zø-eqa, ezoqa vøzø-ein, “Izlael-ak, nogi ezoqam, neka zo ezoqa nøme, Mbumbukiam ndozombo-vizap, zøtøndeyogém. ¹⁷ Ni Izlael ezoqam, nigi Mbumbukiam, nigi atanakha-zapazapa-za ndøvevám. Yaq ndigu Izip manqei-te giyagam, ndego bawan kandambá gezø-khouwev. Yaq teqa bazaføgakh kandambaqape mokho-te, ndego nqawá gendo-khatób, Izip manqei vø-ivøvem. ¹⁸ Yaq ndigu viav foti leg-av manqei-te giyageapam, teqa manqat gisanqawam, ndego sège-khatibám. ¹⁹ Yaq Keinan manqei-te ndøgo, Mbumbukiam bawan seven tènengiú, neka manqei ekeza ezoqam vøzø-etoam. ²⁰ Nqanek matev ate ndægo qafakhanam, taqa atap, viav ande áv 450 ndægó.

Taqa zita-te, Mbumbukiam manqa ovøyam iz-akhayapak zø-etoumám, ti keoge nonqo, atema Samuel, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, vømfakhan.

²¹ Yaq ndigu kawa ezoqam-qa giviømem, tezømbø-megetat, Mbumbukiam Sol zø-etoám. Ndego Kis-gé yó. Benzamin khagua bawan-ák. Yaq ndégo tezømbø-megetám. Viav foti. ²² Yaq Mbumbukiam Sol gervingitav, ndego

Deivid ndóvé, tigi kawa. Teqa yaq-te, Mbumbukiam āv gene-eín nqáego, 'No ezoqam mōe-omét, av no nqanømbe-poev. Deivid. Zesi-gé yó. Ndego matev ate ndægo tématønumát ndógo, av no nqanømbe-poev.'

²³ Yaq Mbumbukiam ndakin Deivid-ge zeo kopo, Izlael ezoqam-gé khandi etoam ezoqam ndóvé, av bugukhokhof manqa mbusa ge:ve. Ngenek ezoqam, Yesu. ²⁴ Geté Yesu sasae ngazeav qagoam, bugukhokhof Zion Izlael ezoqam ate gi:goam, āv gene-zømesimám nqáego, 'Yage é-mozo-enénd neka ibøkha iz vøndapem.' ²⁵ Yaq Zion sasae qambøe-navøemtat, ndego ezoqa āv gezømbe-eín nqáego, 'Ge zó, ndozo-matavap, no gekha ezoqám? No teoká ndego, zo nqazombøe-keoge. Geté nqáe! Ndego ngégeáv, noqa zita-te. Ndego no únime-løvúmb. Até nqanek sasae khapelavøqasé-a, no teqa tamak khofoe-te tæmbotøke, no kopømba mbáin.' "

²⁶ Yaq Pol manqat nøme ge-ein, "Nógi ezoqam, zo Eibleem-gi zi, neka zo ezoqa nøme, Mbumbukiam ndozombo-vizap! Nqanek manqat, khandi:nat matev-qa yaq-te, Mbumbukiam ni-té gendo-khofotáv. ²⁷ Ndigu ezoqam, Zelusalem taon-te ngiyage neka tigi megetapak, ndigu gebiinám, ngenek Yesu. Ndigu qeiviáv, av nqægo, ndego khandi etoam ezoqám, Mbumbukiam gendo-khofotav. Neka ndigu Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqat mokho ndapeáv, ndógo Sabat khøuwa ate ndægot, guliguli khoev-te gigeve:matun. Geté Yesu løvøte-te giveem, ta matev mokho-te, manqat ndógo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gipeaomem, tøfakhan, møndø-unimanqatín. ²⁸ Ndigu Yesu-qa manqa-zapa qeiviáv, ta zapaya ndógo, ndego løvøte-te tiveem. Geté ndigu Pailøt, Yesu laelae manqat sègembø-einím. ²⁹ Yaq ndigu matev ate ndægo gimboi-matønømem, av Mbumbukiam-qa Manqat teqa yaq-te qæpeaupam, yaq tindu-koqoinám ndógo, tae mutui-te getøkewam, neka manqei ozu-te vømø-utøvem. ³⁰ Geté Mbumbukiam løvøte-te møndø-khandi:v. ³¹ Yaq taqa zita-te, ndigu ezoqam, ibugukhokhof te namba Gelili plovinste gi-okhoam, atema Zelusalem taon-te, ndigu gè-ometupám. Khøuwa kopoáv. Yaq ndigu ezoqam, matev bøi gi:qeivim, nigi ezoqam gè-zømesimít.

³² Yaq ni ndakin nqéiwani. Ni zo Manqat Mbomambaqape nitizómás. Matev ndógo, Mbumbukiam nigi atanakha-zapazapa-za manqa mbusa gezøve, tematanam, ³³ ndakin møndøni-matanám, ndego Yesu løvøte-te ge:khandi:v. Taqa yaq-te, Sams 2-te āv qane-peawáp nqáego: Mbumbukiam ge-ein,

'Qo nogé yó. No nqægo khaiya, nøtaqa-qave-én.'

³⁴ Mbumbukiam møndø-khandi:v, ndego Yesu. Ndego manqei-pakha-te nqawa gévesezák neka gemø-lanqaevák. Taqa yaq-te, Mbumbukiam āv gene-eín nqáego,

'No zo ndæzøtøké, neka matev eqeieqei vøzø-matanám,
av no bugukhokhof Deivid qambøe-ein.'

³⁵ Neka Sams nøme-te, āv qane-peawáp nqáego,
'Mbumbúkiam! Qo qoge Ezoqam Mbomambaqape,
teqa kha, sa qó-ivavák, manqei ozu-te vølanqá.'

³⁶ Nqanek manqat, Deivid ambá av nqáego, ekezan me:-eín. Ni mizi:nøtén, Deivid geyagam, ndego Mbumbukiam-qá poev mbopavám. Geté ndego

gènaním. Yaq ndigu tinø-otøvém ndógo, ma tegi atanakha-zapazapa-za gi-
osupam, teqa kha vòlanqa. ³⁷ Geté ndego ezoqam, Mbumbukiam løvøte-te
gekhandi:v, teqa kha ambá av nqægo, manqei ozu-té qamømbø-lanqã.

³⁸ Yaq nakémbá, nogi nõfuap. Zo vøezøté. Ngenek ezoqam-qa mokho-te,
Mbumbukiam zoqa manqa-zapazapa segezø-evøzám. Manqat nqánek, ni
ezoqa nqati-zømesim. Geté Mozes-qa guguna manqat mokho-te, zo kopømba
mbain, Mbumbukiam-qa bøi-te tozo-ndaføyamba-ez. ³⁹ Geté Yesu mokho-
te, gekha ezoqám ndego, nde-unimanqatinat, Mbumbukiam-qa bøi-te segé-
ndaføyamba-év.

⁴⁰ Yaq nakémbá, zo gø:feazoát! Soqain ndógo, zo unimanqatinteav tøgoat,
yaq ta matev ndógo tøzøfakhan, Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam
nøme ge-ein, av nqægo,

⁴¹ 'Zo ezoqam, Mbumbukiam-qa Manqat otøotam ndøzøte-vewe!

Nqáe! Zo nqova zøndáf, vozó-pakhaēz.

Zapa ndógo, no zo mokho-te, matev vini nõmatanám.

Zo ezoqa taqa yaq-te tizømbø-manqatat,
zo zó-unimanqatinimák.' "

⁴² Yaq Pol neka Banabas, Zu ezoqam-qa guliguli khoev gi-ivøvem, ezoqa
ndigu nqawa vesezu manqat zø-eín, Sabat khøuwa nøme-te. Ndigu taqa yaq-
te, manqat nøme yoge-qa ndøgoám. ⁴³ Wambap qame-navøem, yaq ezoqa
kopoáv gizø-pavat, Zu ezoqam neka ezoqa nøme ndigu, Zu ezoqam namba
gi-tøkuanem neka Mbumbukiam vømbø-vizupam. Yaq Pol neka Banabas,
ndigu ezoqam, gøgugúb. Ndigu Mbumbukiam-qa kuku matev-té giabenø-
sokhoé.

⁴⁴ Yaq Sabat khøuwa nøme, ezoqa kandambá, andé ewaqapé, ta taon-te
ndógo, gindupindam, Evezøza-qa Manqat vøyogem. ⁴⁵ Yaq Zu megetapak
ndigu ezoqa kopoav gizømet, ndigu ova ndø-einím, neka Pol ngenøgim
manqat vømbø-einim-a, manqat vø-itumbam. ⁴⁶ Geté Pol neka Banabas
møe goneáv. Yaq äv gezømbø-qavøiú nqægo, "Ni Mbumbukiam-qa Manqat,
bugukkhokhof zo Zu ezoqam bati-zømesím. Geté zo zòsanqawém. Yaq ta
mokho-te ndógo, zo zøkeza kha soqaqape zøtevevé, yage miavmiav vøzøté-
ndapém. Yaq nqáe! Ni ndakin Mbumbukiam-qa Manqat, bawan vini-ak niti-
zømesimát. ⁴⁷ Zapa ndógo, Evezøza ni äv ginimbi-eín nqægo,
'No qo bawan vini-ak-qa waev nõvé.

Qo mokho-te, ezoqa khandi mé:ndapém, atema nqanek manqei-qape-qa
vaev-te.' "

⁴⁸ Yaq ndigu bawan vini-ak, nqanek manqat giyogem, ndigu
khanakhanakh kandambá. Yaq ndigu Evezøza-qa iz ndø-eqaném, teqa
manqat zapaya. Yaq gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam gevevesam,
khandi miavmiav tindapem, ndigu gè-unimanqatiním.

⁴⁹ Yaq Evezøza-qa Manqat, sége-vøndavát, ta manqei-te ndógo, ate qægoam.

⁵⁰ Geté Zu bawan-ak, ti-te ndigu, sakhei iz-akhayapak, ndigu Zu ezoqam-
qa guliguli matev gindapem, neka taon megetapak, qaqa zøløwáz, Pol neka
Banabas-qa yaq-te. Yaq ndigu, nginik ezoqa menas-te, ngiæzoat matev
ndøngazém, neka tiqa manqei-te ndógo vønataz. ⁵¹ Yaq Pol neka Banabas,
tiqa zenda tokhotapak-te, pakhakh mba ndøpomoemém. Yaq ndigu ezoqam

gé:zòtéz, av nqægo, niqā manqa-zapā, Mbumbukiam-qa Manqat qanimboqasi. Yaq ndigu Aikonium taon-té ginøzáv. ⁵² Geté ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatintam, Antiok taon-te ndøgo, ndigu khanakhanakh kandambá neka kha Nqova Mbomambaqapé qazømbe-tønøyám.

14

Pol neka Banabas, Aikonium taon-te gigoam

¹ Até Aikonium taon-té-a, Pol neka Banabas, Zu ezoqam-qá guliguli khoev-té ginø-okhoam, ezoqa vømē-zømesimin. Yaq ezoqa kopoáv, Zu bawan-ak nekā bawan vini-ak, Yesu ndø-unimanqatinim. ² Geté ndigu Zu ezoqa nøme, ndigu Yesu unimanqatintev gigoam, ndigu bawan vini-ak qaqa zøløwáz, Klisten ezoqam-qa yaq-te. Yaq ndigu ségezø-qambúz. ³ Geté Pol neka Banabas møp-mbá gini-sokhoám, Aikonium taon-te ndøgo, ezoqa Evezøza-qa yaq-te vøe-zømesimam. Kha føgakh-mbá neka møe gonemáv. Yaq ti mokho-te, Evezøza umingiap matev neka matev vinivinimba ndømatønnumám. Ta matev mokho-te ndøgo, ndego ezoqa áv genezømás nqægo: Tiqa manqat, teqa kuku matev-qa yaq-te, unimanqatin. ⁴ Ndigu ezoqam, taon-te ndøgo giyagam, gèqaqagimém. Nøme ndigu Zu ezoqam-té ginønøzáz, neka nøme Keliso-gi u-anim-te vønøzaz. ⁵ Yaq Zu bawan-ak neka bawan vini-ak, tigi megetapak namba, Pol neka Banabas ambá gengiæzoín. Ndigu ambá nandi gini-zitagin, vøpakhaezin. ⁶ Geté ndigu ezoqa menas manqat gi:yogem, ndigu Likonia manqei-té ginø-khokhóz. Yaq Listla neka Debe taon-té ginø-okhoám, neka vemivemíav nøme-te, ta taon avønin-te ndøgo. ⁷ Até ndøgo-a, ezoqa Manqat Mbomambaqapé vøe-zømesimam.

Pol neka Banabas, Listla neka Debe taon-te gigoam

⁸ Listla taon-te ndøgo, ezoqam møndøqotám. Ndego hov gèmbowauwauám. Ndego áv teneqán. Ande ge:qan, atema ndakin, ndego okhomáv. ⁹ Yaq Pol ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesim, ndego yoge eqeieqei ndógó. Pol ge-omet, av nqægo, ndego møndø-unimanqatin, Mbumbukiam kopømbā tekhakheinøvem, yaq ndego bøi mbøe-møvuiú. ¹⁰ Yaq manqat bazaføgakh-ús, áv gembøe-eín nqægo, “Qoté-itán!” Yaq ndego ezoqam sasanqá sege-itán, okho vøngaz.

¹¹ Yaq ezoqa ewaqape matev giqeivim, Pol gematanam, yaq ndigu ekeza Likonia manqat-te, áv gini-akhaemém nqægo, “Mbumbuk ndovís ni-te! Andé ezoqa bugug me:keogé.” ¹² Yaq Banabas tigi mbumbukiam Zus-qá iz mbo-akhaém, neka Pol tigi mbumbukiam nøme-qa iz Hemes vømbø-akhaem. Pol av gimboe-akhaemam nqægo, zapa ndøgo: Ndego manqa manqate ezoqám. [Ate av-té, av tigi mbumbukiam Hemes nde-go.] ¹³ Yaq ndego khape mbumbukiam Zus-ge iziz ezoqam, ma mbumbukiam-qa khoev taon bavokho qæwewam, ndego taon mboqog-té genøgeavún, kao neka flawas khokhosap vøndø-upøgim. Ndego ezoqa ewaqape namba, Pol neka Banabas, ambá etoam matev zøgonín neka kao vøzøluwavin, [av ekeza mbumbuk-te gi:matønumatun.]

¹⁴ Ndigu ezoqa menas giyogem, [av nqægo, ezoqa ndigu mbumbuk me:zæb,] yaq ndigu ekeza ndabua ndøkeqagim, [av Zu ezoqam-qa matev qazømbe-goam, mbøni nqosøgeap gindapemin.] Yaq ndigu ezoqa ewaqape-qá livin-té ginøbøín, vø-akhaemem, ¹⁵ “Nøfuap. Zo gekha zapā, matev av

nqazøte-matønumit? Ni até kopó, av zo ndøzøte:go. Ezoqam-anim mbá. Ní sa ndógo tøtgieavún. Zo Manqat Mbomambaqape niñi-zømesím. Zo khape mbumbuk tønneziváz. Yaq khandi miav-ak Mbumbukiam-té qazonø-qambúz, ndego yan neka manqei-qape neka ndaola neka gigiap áte nqægo, ta mokho-te nqøugut, gekhakheinam. ¹⁶ Bugukhokhof qagoam, Mbumbukiam zo bawan vinivinimba, zøkeza nakhoa-té genøzuváz, qazo-okhoam. ¹⁷ Geté ndego zo matev egeieqei oskia zømatanam. Yaq zo tønnezøtézát, av nqægo, ndego ndekhandí.vát. Ndego zo qæ zø-etoumatún, yante qando-lanqain, neka avøe viav egeieqei vøzø-etoumatun, qa-ogiiin, neka lou kandakanda neka khanakhanakh vøzø-etoumatun.” ¹⁸ Oskia ndógo, Pol neka Banabas nqanek manqat gizø-ein, ndigu ambá kopømbá mbaín, ezoqa tizømbø-khazin, etoam matev tizøgonin.

¹⁹ Yaq Antiok neka Aikonium taon-te, Zu ezoqam ndozáv, ezoqa bawanqape ekezan-te vø-eozo. Yaq ndigu Pol nandí gini-pouwím. Yaq gimatavupam, av nqægo, møndønanim, ndigu taon bavokhó ginø-livøvé. ²⁰ Geté ndigu ezoqam, Yesu gimbopavam, Pol gi-ogitøvem, ndego sège-itán. Yaq taon-té genøveséz.

Yaq khøuwa nøme qandopave, ndego Banabas namba, ta taon ndógo gè-ivøvé, Debe taon-te vøzav.

Pol neka Banabas, Antiok taon-te givesez, Silia manqei-te ndógo

²¹ Até Debe taon-té-a, Pol neka Banabas, ezoqa Manqat Mbomambaqape mezømesimát. Yaq ti mokho-te, ezoqa kandambá, gi-Yesu-gi-paev-ezoqam-ez. Taqa zita-te, ndigu Listla neka Aikonium neka Antiok taon-té ginøveséz, ²² ndigu ezoqam, Yesu gimbopavam, zita tøpøzu manqat vøzø-ein. Av gizømbe-eín nqægo: Ndigu unimanqatin-te, bazaføgakh-us até bewaniáp. Neka nøme vøzø-ein, “Ni Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te onim-qa tizigoat, yaq ni matev føgøføgakh kopoáv tiziqeivit.”

²³ Yaq ta Kliten ezoqam-qa bawan vinivinimba-te ndógo, Pol neka Banabas, megetapak ndøvevesám, ti keoge nonqo. Yaq gèguligulimemín, neka lou logemav matev vøgonemín. Yaq ndigu Kliten megetapak, Evezøza-qá zenda-té ginø-abín, te-te ndego, ma ndigu gi-unimanqatintam.

²⁴ Yaq Pisidia manqei-te gu:mutiat, ndigu Pamfilia plovins-té gimøfakház.

²⁵ Yaq Pega taon-te ndógo, Mbumbukiam-qa Manqat gumu-zømesim, ndigu Atalia taon-té ginøvis. ²⁶ Yaq ndógo, palai khagua-té gimøketáb, Antiok taon-te vømøteit, ma ibugukhokhof Kliten ezoqam, Pol neka Banabas, Mbumbukiam-qa kuku matev-te gi-ab, nqanek sasae-te tezøtøke, ndigu ndakin qamøzø-navøem.

²⁷ Pol neka Banabas, Antiok taon-te gimøfakhaz, ndigu Kliten bawan ezoqam ate gi-goam, gèmváb, emanqat vøzømbē-votot, Mbumbukiam ti mokho-te ande gekha matev me ndømatønumam, neka ndego bawan viniak, unimanqatin-te, nakhoa āv kezømbē-mboqoa. ²⁸ Yaq ndigu møp-mbá gini-sokhoám, ndógo, ndigu ezoqa nøme namba, Yesu gimbopavam.

Pol Zulusalem taon-te gegoam

15

15:1-15:35

Zulusalem taon-te, Mozes-qa guguna manqat-qa yaq-te gi:kakambam

¹ Antiok taon-te ndøgo, ezoqa nøme Zudia plovins-té ginduzáv. Yaq ndigu Klisten ezoqam, áv gini-zømesimám nqægo, “Zo ngusum qogøzateav tøgoat, av Mozes-qa guguna manqat qæ-ein, yaq zo zókhandi:zák.” ² Geté Pol neka Banabas unimanqatinteáv, tiqa manqat. Yaq manqa itumbam kandambá qafakhan, taqa yaq-te. Yaq vaev-te, ndigu Klisten ezoqam, manqa áv gini-kopo:ném nqægo: Pol neka Banabas, Klisten ezoqa nøme namba, Zelusalem taon-té giábenøzáv, Keliso-gi u-anim neka megetapak taqa yaq-te bemezømas.

³ Yaq Klisten bawan ezoqam, gèkhofotáz, ndigu. Yaq nakhoa gigeveat, ndigu ezoqa ewaqape, Finisia neka Samalia manqei-te ndøgo, emanqat zømbe-vototáp, av bawan vini-ak Mbumbukiam-te giqambuz. Yaq ndigu Klisten ezoqam, nqanek manqat giyogem, ndigu khanakhanakh kandambá gindapem.

⁴ Yaq Zelusalem taon-te gimøfakhaz, ndigu Keliso-gi u-anim neka megetapak neka Klisten bawan ezoqam, gèkhatób. Yaq ndigu ezoqa menas, emanqat zømbe-vototáp, matev-qa yaq-te ndøgo, Mbumbukiam ti mokho-te gematønnumam. ⁵ Geté Felisi ezoqa nøme, ndigu Yesu gi-unimanqatintam, sège-umiáz, gi-einim, “Bawan vini-ak, ndigu gi-Klisten-ezoqam-ez, ndigu ngusum bezø-qogøzát. Neka ni áv tabizizømbe-manqaté. Ndigu Mozes-qa guguna manqat bembopáev.”

⁶ Yaq ndigu Keliso-gi u-anim neka megetapak tinøpindám ndøgo, manqat vøe-kakambam. ⁷ Yaq khøuwa mba gezømbemat, manqat gi:kakambumat, Pita sège-umián, gezø-ein, “Nøfuap. Zo mðzøte-zøtéz. Ibugukhokhof, ni mokho-te, Mbumbukiam no ndøveatán, teqa Manqat Mbomambaqape, bawan vini-ak tøte-zømesimat. Ndigu no-té ginøyogém neka vø-unimanqatinim. ⁸ Yaq Mbumbukiam, ndego ezoqa ewaqape-qa matavap nde-otevat, møndø-khatób. Ni ndøgo tizi:nøtén, ndego Nqova Mbomambaqape gezø-etoam, av bugukhokhof ni ginimbi-etoam.

⁹ Mbumbukiam-qa bøi-te, ni neka ndigu kopó. Ndigu gi-unimanqatinim, yaq ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam tiqa manqa-zapazapa sègezøveøzám. ¹⁰ Yaq ndakin, zo gekha zapá, Mbumbukiam khamasim matev-te ndozoveet, ndigu ezoqam, Yesu ndi-unimanqatinat, nqanek viniv awam-qa ndozozøgo, Mozes-qa guguna manqat ate ndægo tímbovat, ndøgo nigí atanakha-zapazapa-za neka ni kopømba mbain qagoam, amba tizi-eqanemin? ¹¹ Kopømba mbaín, nandav! Ni áv qazi-unimanqatinát nqægo: Mbumbukiam ní Evezøza Yesu-qa kuku matev zapayá gini-khandi:n. Yaq ti-te ndigu, bawan vini-ak, até kopó.”

¹² Yaq Pol neka Banabas, umingiap matev-qa yaq-te gi:zøvototap, Mbumbukiam ti mokho-te bawan vini-ak gezø-matønnumat, yaq ndigu ezoqa ate gi:goam, tiqa manqat giyogem, manqa sùgumu-khoutavát.

¹³ Yaq ndigu manqa manqate qamøzømbu-navøem, Zems ezoqa ewaqape, áv gezømbe-eín nqægo, “Nøfuap! Zøtøndé-yogém. ¹⁴ Saemon Pita ni ndøgo teni:nømánd, Mbumbukiam ibugukhokhof bawan vini-ak mokho-te, ezoqa nøme gekhatob, yaq ndigu vø-ekeza-ezoqam-ez. ¹⁵ Manqat ndøgo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gipeaomem, møndø-unimanqatin, nqanek matev, ndakin qafakhan. Ndigu áv gini-peaomém nqægo,

¹⁶ ‘Evezøza ge-ein,

“Khøuwa ndøfakház.

Yaq no notøndó-veséz,
Deivid-qa kawa matev, ndøgo ande palai khoev ndægo, qanqoe,
nqawa vøewév.

Khoev-qa gigiap ate ndægo qasoqøsoqoam,
no nqawá qatø-khakheinám.*

17 Yaq até bawan vini-ák-a, tiabenømbe-vawém.

Zapa ndøgo, até ndigú-a, nigí.

No, Evezøza, áv qate-manqaté nqægo:

Matev av nqægo ndæmatanám.

18 Nupøkhán mbá no qæ-ein, matev av nqægo tøfakhan.” ’ ’ ”

19 Yaq Zems manqat nømme gezø-ein, “Yaq nakémbá, no nqæmatavap, ni bawan vini-ak, Mbumbukiam-te tiqambuz, viniv nømme bizizømbø-àwám.

20 Ni sa nqáneq qazizø-peawam, ‘Loge gigiap ndøgo, ezoqa batae-te ti-aumat, ndigu beløgé. Zapa ndøgo, gigiap av nqægo, Mbumbukiam-qa bøi-te soqain. Neka ndigu mambe okho matev, kha bembo-khanøzám. Neka søvakha gigiap ndigu, ezoqa naq tizø-khotøgimat, ndigu beløuzí. Neka ndigu kouk beløgé.’

21 Ezoqa ewaqape møndæzøté, taqa yaq-te. Zapa ndøgo, taon ate ndægot, Mozes-qa guguna manqat oskia me:zømesimatún, Zu ezoqam-qa guliguli khoev-té, Sabat khøuwa ate ndægot, teqa manqat gigeve:matun. Nupøkhán mbá gingazem, nqaneq matev.”

Pepa gikhofotøvem, Klisten bawan vini-ak-te

22 Keliso-gi u-anim neka megetapak neka Klisten bawan ezoqam ate gi:goam, manqa áv gini-kopo:ném nqægo: Tigi ezoqa nømme tinø-khofotáz ndøgo, Antiok taon-te, Pol neka Banabas, ti namba. Yaq ngínik givevesám. Zudás, iz nømme gimbo-akhaemam, Basabás, neká Sailes. Ngínik ezoqa menas, Klisten bawan megetapák. 23 Pepa ndøgo, ndigu ezoqam namba gi:khofotøvem, áv gini-peaomém nqægo: “Khaiya mbomá, zo-te, nigí nøfuap.

Ni Keliso-gi u-anim neka megetapak, ni zogi zøfuap, nqaneq pepa zo-té qeitø-peaomit, zo Klisten ezoqam, zo bawan vini-ak nandozogo, Antiok taon-te neka Silia manqei-te neka Silisia manqei-te nandozo-yageap.

24 Ni áv qatiyogém nqægo: Nigi ezoqa nømme, zo-té ginduzáv, zo manqat vini vøe-zømesim. Yaq zo mutøkhop zowaniáp, av ndigu manqat gizømbe-manqatam. Geté ndigu ambá av nqægo, niqa manqa vøovam-té ginduzáv zo-te. Yakhapus mokho-mbá sege-matøvemém. 25 Ni ndakin matavap kopo qeindapem, taqa yaq-te, yaq ni manqat áv qati-kopo:ném nqægo: Ezoqa zivevesám. Yaq ndigu zo-té qeitøndú-khofotáz. Ndigu nigí nøfuand mbomømbomá namba ndézáv, Banabas neka Pol, 26 ndigu nigí Evezøza Yesu Keliso-qa sasae-te, ekeza kha ginqonqotøvem. 27 Ezoqa ni nqei-khofotavap, ngínik, Zudas neka Sailes. Yaq ndigu niqa manqat ndø-unimanqatiním, av pepa-te nqati-peaomit. 28 Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape, teqa matavap, neka niqa matavap, kopó, taqa yaq-te. Ni zo viniv nømme nizømbó-veák. Geté sa nqáneq qazombó-pavát: 29 Loge gigiap ndøgo, ezoqa batae-te ti-aumat, zo ndøløgé. Neka kouk ndøløgé. Neka søvakha gigiap ndigu, ezoqa naq tizø-khotøgimat, zo ndøløuzí. Neka zo mambe okho matev, kha mbokhanøzám. Zo nqaneq matev vinivinimba gonemav tøgoat, qanimáv. Manqat nømme mbaín. Ouo!”

* **15:16** 15:16 Nqaneq yaya manqat-qa mokho, Mbumbukiam ge-eta, nqáneq: Ndego Deivid-gi zi mokho-te, ezoqa kopo nqawa ndøveatáv, kawa tegoat. Ngenek ezoqam Yesú. **15:20** 15:20 Exo 34:15-17; Lev 17:10-16 **15:28** 15:28 Met 23:4

³⁰ Yaq ndigu ezoqa foa gikhofotaz, Antiok taon-té ginøvis. Yaq gifakhaz ndøgo, ndigu Klisten bawan ezoqam ate gi:goam gëmøváb, pepa vøzø-etoam.

³¹ Yaq ndigu nqanek pepa gigeveømem, ndigu khanakhanakh kandambá. Zapa ndøgo, zita tøpøzu manqat mbomømbomá qøupeapum. ³² Zudas neka Sailes, ndigu Mbumbukiam-gí manqa vevezam ezoqám. Yaq ndigu Klisten ezoqa nøme manqat kandambá gizø-manqatam. Tiqa manqat zita zøtøpáz, neka unimanqatin vøzøføgakh.

³³ Zudas neka Sailes, khøuwa andé kandambá gisokhoam. Yaq ndigu Klisten ezoqam, sambi matev-té ginø-khofotáz, ti-te ndigu, ma gindi-khofotaz.†

³⁵ Geté Pol neka Banabas, até gesokhoám, Antiok taon-te ndøgo. Yaq ndigu, ezoqa kopoav nøme namba, Evezøza-qá yaq-té gini-zømesimám neka Manqat Mbomambaqape vøe-zømesimam.

Pol qambo-menas, manqei vinivinimba-te ge-okhoam, Mbumbukiam-qa Manqat ge-zømesimam

15:36-18:22

Pol neka Banabas gíqatønem

³⁶ Khøuwa nøme, Pol Banabas äv gembøe-eín nqægo, “Tizinø-veséz ndøgo, taon ate ndægot, Mbumbukiam-qa Manqat qazi-zømesimavun, nigí Klisten nõfuap vizimø-zømet. Yaq zimø-zømet, ndigu ande äv kinígut.” ³⁷ Banabas møndø-unimanqatin. Geté ndego Zion, iz nøme Mak gimbo-akhaemam, ndafe-qa mbogoam, tezø-fikatin. ³⁸ Geté Pol poeveäv, ndego tezøfikit. Zapa ndøgo, ndego ti namba Pamfilia plovins-te gegoam, yaq sègeziváz, neka ti namba sasae khouiäv. ³⁹ Ndigu ezoqa menas, manqat kandambá gi-itumbam, teqa yaq-te. Yaq gèqatøném. Nakhøa vinivinimba ndøgeveám. Banabas, Mak namba, Saiples manqei bawa-té ginøtiním. ⁴⁰ Geté Pol, Sailes ndøveatáv, namba te:ma. Yaq Klisten ezoqam, Antiok taon-te ndøgo, ndigu Evezøza-qá kuku matev-té ginø-áb, ndigu vøzivaz. ⁴¹ Yaq ndigu Silia neka Silisia plovins-té gi-okhoám, Pol Klisten bawabawan vinivinimba-te, ezoqa zita tøpøzu manqat vøzø-manqatat, tiqa unimanqatin vøzø-føgøføgakham.

16

Pol Timoti geveatav, te namba te-okhoat

¹ Yaq Pol Debe neka Listla taon-té genøwáv. Yaq nqæ! Listla taon-te ndøgo, ezoqa møndøgoám. Yesu-gé paev ezoqám. Iz nqambógo, Timotí. Até tegu evø-a, Yesu ndø-unimanqatintám. Ngunuk Zu bawan-ák. Geté tege eve, ndego Glik bawan-ák. ² Klisten ezoqam ate gi:goam, Listla neka Aikonium taon-te giyagam, ndigu Timoti matev eqeieqei me:vewám. ³ Pol Timoti khatowe-qa mbogoám, namba ti-apatín. Geté bugukhokhof, Pol Timoti ngusum mbokepøtáz, (vø-Zu-ezoqam-ev.) Zu bawan-ak zapayá genematanám, ta manqei-te ndøgo giyagam. Zapa ndøgo, ndigu møndæzøtéz av nqægo, Timoti-ge eve, ndego Glik bawan-ák, (neka ndigu tigi nakhei angana ngusum qogøvemäv.) ⁴ Ndigu taon vinivinimba-te gi-okhoam, yaq ndigu Klisten ezoqam, manqat zø-etoumát, ta manqat ndøgo, Keliso-gi u-anim neka megetapak Zelusalem taon-te ande äv kiní-kopo:nem, neka vøzø-ein, “Manqat qàmboapév nqanek.” ⁵ Yaq Klisten bawabawan vinivinimba,

† 15:33 15:33 Ibugukhokhof Baebol gipeaomem, manqat sa nqænek qagoám. Geté vaev-te, manqat nøme äv gini-mønøzém nqægo: 34 Geté Sailes matavap äv genegó nqægo: Tenøqóm ndøgo. 15:37 15:37 Kel 12:12, 25 15:38 15:38 Kel 13:13; Kol 4:10 16:1 16:1 Kel 14:6; 2 Tim 1:5 16:2 16:2 Filip 2:19-22 16:4 16:4 Kel 15:23-29

tiqa unimanqatin matev mōndōzō-fōgōfōgakhám, neka tiqa bawan sà tōnō-khouwevtát, khōuwa ate qāpavpavemam.

Pol Mbumbukiam-qa umingiap geqeiv, Masedonia plovins-ak gemōndæ-akha

⁶ Yaq Pol neka ndigu ezoqa nōme, te namba gi-okhoam, Fligia neka Galesia manqei-te sēge-apát. Ta manqei-te ndōgo, ndigu ezoqa Manqat Mbomambaqape zōmesateáv. Zapa ndōgo, Nqova Mbomambaqape ndigu takeáv, ezoqa Esia plovins-te ndōgo, ti:zōmesimat. ⁷ Yaq ndigu Misia manqei iziz gimō-khanōzem, ndigu ambá Bitinia plovins-té ginōzavín. Geté Yesu-ge Nqova, até ndōgō-a, takeáv, tizav. ⁸ Yaq ndigu Misia manqei sēgemō-lōvuim, atema Tloas taon-te vōmō-ova.

⁹ Yaq ta lova ndōgo, Pol umingiap ndōqeív. Masedonia manqei-ak ndō-omét, geyam, vōmbōviam, “Qandoqáv, nqanek Masedonia plovins-te, ni vōnitōke.” ¹⁰ Pol nqanek umingiap geqeiv, yaq ni nakhoa-qa nakhamas-té qeitōvawém, Masedonia plovins-te vōtiniáv. Zapa ndōgō, ni áv qati-matōvemém nqāgo: Ni Mbumbukiam ni-akhá, ni ndigu ezoqam, Manqat Mbomambaqape bamizōmas.

Lidia Yesu gu-unimanqatin

¹¹ Yaq ni Tloas taon tōti-ivōvém. Palai khagua-té qeitō-ketám, Samotles manqei bawa-te vōimō-fakhan. Yaq khōuwa nōme qandopave, ni Neapolis taon-té qeimō-fakhán. ¹² Yaq zapá qeimōniáv, atema Filipai taon-te. Ta taon ndōgo, Masedonia plovins mokho-te, kandambaqapé. Lom ezoqam mokawaeztám. Yaq ni elavōqase, teitō-qovezám ndōgo.

¹³ Yaq Sabat khōuwa qandap, ni taon bavokhó qeitō-fakhán. Yaq kea keoqa-té qeitōniáv. Zapa ndōgo, ni áv qati-matōvemém nqāgo: Ndōgo Zu ezoqam-qá pindap manqei atōgó, giguligulimemin. Sakheis nōme, é-mōndōpindám ndōgo. Yaq ni sēiqonáv, ti namba manqa manqate vōingazem. ¹⁴ Sævam nōmu, ndugu niqa manqat gu-ewagam, tuqa iz Lidiá. Tiatila taon-ák. Nd-ábua kōkōuk ndōwiám, moni guiqaqasumam. Ndugu Zu ezoqam-qá gulguli matev ndōndáp, neka Mbumbukiam vōmbō-vizupam. Yaq ndugu Pol-qa manqat gu-ewag, Evezōza matavap mbomboqoá, yaq ndugu teqa manqat vō-unimanqatin. ¹⁵ Yaq ngunuk sævam neka ndigu ezoqa nōme, khoev-te namba gu-yagam, ibōkha iz ndōndapém. Yaq ndugu ni áv gunimbi-eín nqāgo, “Zo no unimanqatin Evezōza-gu paev ezoqam tōzōte-næmbem, yaq noqá khoev-té qazōtōndózáv, vozomōqōm.” Yaq ni tuqa manqat, nīmbo-paevém, tuqa khoev-te vōimōqom.

Pol neka Sailes ndimbula khoev-te ginqeitaz

¹⁶ Khōuwa nōme, ni Zu ezoqam-qa gulguli manqei-te qei-apat, yaq sasae mbasōnakam ndōqánd. Ngunuk nqova soqa mbōigoám. Ndugu ezoqa é-mōndæ-zōmasín, megemege-te ndo-go, matev ande áv khañ-fakhan. Ta matev mokho-te ndōgo, ndugu tugi sasae kawakawa-za, fia kandakanda zōmbe-qaqasumám. ¹⁷ Yaq ngunuk mbasōnakam, Pol neka ni, sēgeni-pavám, vōndō-akhaemam, “Nginik ezoqam, ndigu Mbumbukiam-gí sasae ezoqám, ndego Egeiwat-Qape. Nginik nakhoa me:zōmesím, zo khandi ande áv khazōté-ndapém.” ¹⁸ Ngunuk matev av nqāgo, khōuwa kopoáv gumatōnumam. Yaq Pol gēmbō-ewéz. Yaq ndego até gendego,

gèqambún, nqova soqa vømbø-ein, “Yesu Keliso-qa iz-te, no nqataqá-manqate: Mòqofakháq, qo mbasønakam-qa mokho-te ndoqotu:gu.” Yaq ndaføyambá, nqova soqa sègefakhán.

¹⁹ Yaq tugi kawakawa-za giqeivim, av nqægo, tu mokho-te, moni nqawa gèqasemák, yaq Pol neka Sailes sègegavém. Yaq maket manqei-té ginø-itub. Ndabua mba zøgeageapát, taon megetapak-qa megemege-te vø-ab. ²⁰ Yaq nginik, ndigu Lom megetapak-té ginø-tonqozó, vøzø-ein, “Nginik Zu bawanak, taon ningiitít! ²¹ Matev ndøgo, ezoqa ndi:zømesim, ni Lom ezoqam-te khafeáp, tizimbo-pavat.” ²² Yaq até ezoqa nømé-a, giwaniapam, Pol neka Sailes-te, qaqa zøqambuí. Yaq ndigu Lom megetapak, até gindigonem, Pol neka Sailes, ndabua zøkeqagím, neka nakhag ezoqam febam manqat vøzø-ein. ²³ Kha kandambá gizø-khaneam, gifebam. Gumufebam, yaq ndimbula khoev-té ginø-nqeitáz. Yaq ndego ndimbula keoge ezoqam, manqa áv gimboe-løvuaném nqægo, “Qo ùni zømbe-keogé, nginik ezoqa menas. Soqain ndøgo, tifakhaz.” ²⁴ Ndego nqanek manqat ge-ewag, yaq ta kouwat-te ndøgo tenø-nqeitáz, uni mokho-te-in qøugoam. Yaq tiqa bov, tae menas livin-té gezømbu-sokhofám, sasa ndøtøkua, vøtok.

²⁵ Yaq ande av lova u-mba ndægo, Pol neka Sailes, gèguligulimát neka Mbumbukiam-te ouv vø-qaqemat. Yaq ndigu ndimbula ezoqa nøme, sègezø-ewagát. ²⁶ Yaq nqova mbaín, manqei kandambá qakukuvøem. Ndimbula khoev sùgumu-kukuvøemát. Yaq mboqog ate gi-goam, ekeza mbá segembo-qonimát, neka ndimbula ezoqam auli sen gizø-møpusupat, vøzø-nqovonim.

²⁷ Yaq ndego ndimbula keoge ezoqam gesuzam, nqanek matev geqeiv, mboqog gimboqogepam, yaq ndego kaiya mba ndøndapáz. Ambá ekeza kha ndøngiuin. Zapa ndøgo, ndego áv gene-matavupám nqægo: Ndimbula ezoqam møndø-khokhonim. ²⁸ Geté Pol gembo-akha, “Qo qakeza kha ndøngiú. Ni ndimbula ezoqam ate nqati:gu, nqeitú:gu.”

²⁹ Yaq ndego ndimbula keoge ezoqam, waev-qa ndø-akhá, ndimbula khoev mokho-te vøteit. Kha sègemboi-wageapát. Yaq até gendego, ekeza kha manqei me:laváo, Pol neka Sailes, tiqa megemege-te. ³⁰ Yaq ndego bavokhó ginø-itúb, vøzø-ein, “Khanánqa-za. Nø gekha matev nógø, tøte-khandi:n?”

³¹ Yaq gimbo-qavøinam, “Evezøza Yesu qó-unimanqatin. Yaq até khandi voqotëndáp, qogi ezoqam namba, khoev-te ndiqayage.” ³² Yaq Pol neka Sailes, Evezøza-qá Manqat me-ometimém, neka ndigu ezoqa ate gi-goam, khoev-te namba gi:yagam.

³³ Yaq ta lova u-mba ndøgo, ndego ndimbula keoge ezoqam, Pol neka Sailes nqamav zøsungúz. Taqa zita-te, ndego ndaføyambá, ibøkha iz ndøndáp, ekeza ezoqa namba. ³⁴ Yaq ndego khoev-té genøkhatób, lou vøzø-etoam. Yaq ndego ekeza ezoqam namba, khanakhanakh kandambá gindapem, ndakin Mbumbukiam gi-unimanqatinim.

³⁵ Yaq khøuwa nøme qandopave, qanaqanus, Lom megetapak, polis ezoqam ndøkhotáz, ndimbula keoge ezoqam vømbø-einim, “Nandiv ndimbula ezoqa menas, vønqonqotáz!”

³⁶ Yaq ndego ndimbula keoge ezoqam, Pol gembo-ein, “Lom megetapak, zo nqonqotøzat manqat ndokhofotøvém. Yaq ndakin zo kopømbá, sambi-té qazonø-fakház.”

³⁷ Geté Pol ndigu polis ezoqam gezø-ein, “Ndigu ni ezoqa ewaqape-qá bøi-té ginøfembám. Oskia ndøgo, ni Lom manqei-ak nqeigu neka ni bugukhokhof manqa ovøepøteav vøgoam. Yaq ni ndimbula khoev-té ginø-nqeitán. Yaq ndakin, ndigu ni khonoam-te khofotønát-qa ndøgó. Geté kopømba mbáin. Ndigu ekezan betønðozáv, ni taon bavokho bøkhofotan.”

³⁸ Yaq ndigu polis ezoqam, nqanek manqat, Lom megetapak me-zømás. Yaq nginik giyogem, av nqægo, Pol neka Sailes Lom manqei-åk, ndigu møe kandambá gigonem. [Zapa ndøgo, khafeap kandambá, Lom manqei-ak sa toqofewam, manqa ovøepøteav tøgoat.]³⁹ Yaq ndigu tinduzáv ndøgo, Pol neka Sailes tanakh manqat vøzø-ein, neka taon ivøve-qa vøzøviam.

⁴⁰ Yaq ndimbula khoev-te gindu-fakhaz, ndigu Lidia-qá khoev-té ginøzáv. Yaq Klisten ezoqa nøme tizømét ndøgo, neka zita tøpøzu manqat vøzø-ein, taon sasa ndø-ivøvem.

17

Pol neka Sailes Tesalonika taon-te gigoam

¹ Yaq Pol neka Sailes, Amfipolis taon neka Apolonia taon sègemø-løvumí. Yaq até ge-apát, atema Tesalonika taon-te vømøfakhaz. Ta taon-te ndøgo, Zu ezoqam-qa guliguli khoev mønðøwewám. ² Yaq Pol tenøwáv ndøgo, av oskia ge:goatun, ezoqa vømē-zømesim. Sabat khøuwa misiká, manqat gezø-manqatam. ³ Ndego äv gezømbe-ovøemám nqægo: Mbumbukiam-qa Manqat é-mønðø-eín, ndego Mesaya, Mbumbukiam geve, ezoqam tekhandi:z, ndego nqosøgeap bendáp, neka løvøte-te betønðø-suzam. Yaq Pol nøme gezø-ein, “Ndego Yesu, no nqazømbe-manqate, Mesaya ngének.”

⁴ Yaq Zu bawan-ak nøme, nqanek manqat gè-unimanqatiním, Pol neka Sailes-te vønøzaz. Até Glik bawan-åk-a, ndigu Zu ezoqam-qa guliguli matev gindapem neka Mbumbukiam vømbø-vizupam, kopoáv, neka sakhei iz-akhayapak kopoáv, tiqa manqat gi-unimanqatiním.

⁵ Geté Zu bawan-ak nøme, ova ndø-einím. Yaq ndigu ezoqa soqøsoqa ndø-upøzó, maket manqei-te sa gi-okhoam, neka ezoqa ewaqape qaqa vøzølwaz. Yaq ndigu Zeisen-qá khoev-té ginøbøin, Pol neka Sailes vømøzøvao. Yaq ambá ezoqa ewaqape-té ginø-tonqozoín. ⁶ Geté ndigu ezoqa menas, zømeteav qagoam, yaq até gindigonem, Zeisen neka Klisten ezoqa nøme vøgavem. Yaq taon megetapak-té ginø-itúb. Ndabua mba zøgeageapát. Yaq äv gini-akhaemát nqægo, “Ezoqam ndigu, manqei-qape-te ate nqægo, manqa-zapazapa gigoatun, ndakin nqáneq gígú. ⁷ Yaq ngenek Zeisen, nginik ezoqam, ekeza khoev-té genøkhatób. Nginik ezoqam ate ngi-gu, Siza-qá khafeap ndømøkuiám, nigí kawa ezoqam kandambaqape. Zapa ndøgo, ndigu äv gini-manqaté nqægo: Kawa nøme ndégó. Iz nqambógo, Yesú.”

⁸ Yaq taon megetapak neka ezoqa ewaqape, khanakhanakh mbáin, nqanek manqat giyogem. ⁹ Yaq ndigu Zeisen neka ezoqa nøme, namba gi-goam, moní abam manqat zø-ein. Yaq ndigu moní gi-abem, vønqonqotaz.

Pol neka Sailes, Belia taon-te gigoam

¹⁰ Yaq ta khøuwa kopo-te ndøgo, qapøis, ndigu Klisten ezoqam, até gindigonem, Pol neka Sailes, Belia taon-té ginø-khofotáz. Yaq gimøfakhaz ndøgo, ndigu Zu ezoqam-qá guliguli khoev-té ginøzáv. ¹¹ Nginik Zu bawan-ak, Belia taon-te ndøgo, tiqa matev egeiegeí, äv tiuká, av ndigu Tesalonika taon-te gi-yagam. Ndigu Manqat Mbomambaqape unime-ndapém. Yaq khøuwa ate qæpavpavemam, Pol ge-zømesimam, ndigu teqa manqat,

Mbumbukiam-qá manqat namba me:geveatát. ¹² Yaq Zu ezoqa kopoáv, gè-unimanqatiním. Neka até Glik iz-akhayapak sakhéis-a, neka Glik angana, vø-unimanqatinim. Ezoqa andé kandambá.

¹³ Geté Tesalonika Zu bawan-ak nøme, giyogem, av nqægo, Pol ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat Belia taon-té genø-zømesimit, yaq ndigu tinduzáv ndógo, ezoqa teqa yaq-te qaqa vøzølwaz. ¹⁴ Yaq ndigu Klisten ezoqam, até gindigonem, Pol ndaola keoqa-té ginø-khofotøvém. Geté Sailes neka Timoti, Belia taon-te, até gesokhoám.

¹⁵ Yaq ndigu ezoqam, Pol namba gi-apat, até ge-ituát, atema Atens taon-te vømøfakhaz. Yaq ndigu nqawa ginduqavaz, Pol Sailes neka Timoti-te manqat ndøkhofotáv. Ndigu bétøndoázv. Andé nakhamas-té.

Pol Atens taon-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam

¹⁶ Pol Atens taon-te ndógo, ndigu ezoqa menas gezømbø-kewagam, yaq áv geneqeív nqægo: Ta taon-te ndógo, tae khøuiiap kopoav-qaqé qagoam. Yaq ndego mbøni mbonqosøgím. ¹⁷ Yaq ndego Zu ezoqam-qá guliguli khoev-té genø-okhoám, ti namba manqat vømø-einimin, Zu ezoqam neka ndigu ezoqa nøme, Zu ezoqam-qa guliguli matev gindapem neka Mbumbukiam vømbo-vizupam. Yaq khøuwa ate qæpavpavemam, ndego até maket manqei-té-a, gekha ezoqam ndigu, sa gi-okhoam, manqat vøzø-manqatam. ¹⁸ Yaq ezoqa nøme, ndigu Epikuli neka Stoik-qa nømendim matev gimbopavam, ndigu Pol namba manqa ndø-itumbám. Yaq áv gini-einím nqægo, “Ngenek gekha khokho manqát ndømanqatet? Gè, ngenek ni nømendim-qa ndógo?” Geté ezoqa nøme gi-einim, “Ngenek manqei vini-ak-gi mbumbuk-qá yaq-te ate-manqaté.” Av gi-einim ndægo, zapa ndógo: Pol Yesu neka ezoqa løvøte-te khandi:zat-qá yaq-té gene-manqatám.

¹⁹ Yaq ndigu Pol Aleopagus manqei-té ginø-ituím, ma taon megetapak gi-pindumam. Yaq ndigu taon megetapak, Pol áv gimboe-einim nqægo, “Kopømbá, ni qoqa nømendim ndakinak-qa yaq-te, qo ezoqa ndoqote-zømesim, toqoni-ovøyam?” ²⁰ Manqat nøme ndógo, ni nqeitaqa-yoge, vini. Yaq ni taqa manqa mokho ndape-qa nigú.” ²¹ (Ndigu Atens taon-ak, neka até bawan vini-ák-a, taon-te okha gindu-okhoam, tiqa poev kandambaqape ndógo tøgóám, khøuwa kopoav, ezoqa emanqat ndakinak vinivinimba vøvototupam-a, vø-ewagam.)

²² Yaq Pol, Aleopagus manqei-te ndógo, megetapak-qá megemege-té genø-itán, gezø-ein, “Zo Atens ezoqam. No áv qateqeív nqægo: Zo guliguli matev-te, bazaføgakh zo-asazét. ²³ Zapa ndógo, no zoqa taon mokho-te qatu-okhoam, neka gigiap vinivinimba qæqeív, zo ndozombo-tabap, yaq no lou-qase nøme nøqeív, zo mbumbukiam nøme søvakra gigiap qazombø-løvutumatur. Yaq ta lou-qase-te ndógo, manqat av qane-peawáp nqægo, ‘Mbumbukiám nøme-qá, ni nøtenateav ndego.’ Ndego Mbumbukiam nøme, zo ndozombo-vizap, gete zo zøtezateav ndógo, ndégo, no nqazømbe-manqate.

²⁴ No Mbumbukiam ndégo tøte-manqaté, ndego manqei-qape neka gigiap ate nqægo, ta mokho-te nqøugut, gekhakheinam. Ndego Evezøzá. Yan neka manqei-qape ndégo teno-kawaevát. Ndego ambá av nqægo, guliguli khoev-té geyagē, ezoqa gipuanumatur. ²⁵ Neka ndego gigiap-av ezoqám mbá. Ndego ambá av nqægo, ni-té gonotawē. Av taoká. Geté ndego ezoqam ndégo, ni ezoqa ate nqazi:gu, khandi neka mbøni fokeam neka gigiap ate nqægo ngini-etoam. ²⁶ Ibugukhof, Mbumbukiam ezoqa kopo ndøkhakheinøvém. Yaq ni bawabawan vinivinimba ate nqazi:gu, ngenek

ezoqa kopo mokho-té genó-khakheinombém, manqei-qape bizikhazem. Neka Mbumbukiam ni bawabawan vivivinimba khóuwa nizáv, ni tiziyagat neka gekha manqei-te qaziyagát. ²⁷ Mbumbukiam matev av nqægo, tenegó ndógo. Ni teqa tábizimbøe-vawém, neka eísa, te-te pizí-visiim penómakhaya, neka pizí-ometám penómakhaya. Zapa ndógo, ndego Mbumbukiam qambaqapé mbá ni-te, ni ezoqam ate nqazi:gu. ²⁸ Ni teqá mokho-té qazu:yagé, neka teqá mokho-té qazu-okhó, neka teqá mokho-té qazu:gu. Ndógo até kopó, av zogi emanqat vototap ezoqa nøme ndimanqate, av nqægo, 'Ni tegí nakheís.'

²⁹ Yaq nakémbá, ni Mbumbukiam-gi nakheís nqazigu, yaq ni bizi-matáváp, av nqægo, 'Mbumbukiam ndego gigiáp, kopømba ande av gol neka silva neka mbaqambaqa mbumbuk ndi:gu. Mbumbuk av ngi:gu, ndigu ezoqa zøtezat ndøzøgo, ekeza zendá gini-khakheinøvematún.'

³⁰ Ibugukhokhof, Mbumbukiam qaqa goneáv, ta zapaya ndógo, ndego vizøpøteav qagoam. Zapa ndógo, ndigu ndego zøtezateáv. Geté ndakin, ndego ezoqa ewaqape, manqei-manqei ate ndægot, áv gezømbe-manqaté nqægo, tiqa yage bè-enénd neka te-te beqambuz. ³¹ Ndego khóuwa møndózáv. Ta khóuwa-te ndógo, ndego ni manqei-qape ezoqam ate nqazi:gu, manqa ovøyam-té genó-ámb. Ta manqa ovøyam ndógo, egeieqei. Te mokho-te ndégo tenógó, ndego geveatav. Ezoqam ndégo, løvøte-te gekhandi:v. Teqa khandi:vatev matev mokho-te, Mbumbukiam ezoqa ewaqape, áv gininómánd nqægo: Ezoqam geveatav ngéek."

³² Ezoqa nøme ndigu, Pol gimboyogem, ezoqa løvøte-te khandi:zat-qa yaq-te ge:manqatam, ndigu gèvøngi:nám. Geté nøme ndigu, gimbo-einim, "Ni khóuwa nøme, qoqa manqat nqawa yoge-qa nigú, taqa yaq-te."

³³ Yaq Pol ndigu gèzuváz, vøwav. ³⁴ Geté ezoqa nøme, møndø-tøkuaném, Pol namba, Yesu vø-unimanqatinim. Ezoqa kopo nøme ge-unimanqatin, teqa iz Dionisiús. Ndigu taon megetapak, Aleopagus møvøna manqei gipindumam, ezoqa nøme ndégo tegoám. Sævam nømu ndugu, gu-unimanqatin, tuqa iz Damalís, neka ezoqa nøme vøgoam, gi-unimanqatinim.

18

Pol Kolin taon-te gegoam

¹ Khóuwa nøme, Pol Atens taon tène-iváv, Kolin taon-te vøwav. ² Yaq Zu ezoqam tenøqát ndógo. Teqa iz Akuilá. Ndego Pontus manqei-té geqán. Ndego, tegu zas namba, Plisila, Itali manqei-té giyagám. Geté ndakin Kolin taon-té ginøyág. Zapa ndógo, Klodies, ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape, manqat áv gene-vøovám nqægo: Zu ezoqam ate ndi:gu, Lom taon bè-ivøém. Yaq Pol okha ndøwáv, Akuila neka Plisila, ti-te ndigu vøqom. ³ Yaq namba me:yagám, sasae namba vøegoam. Zapa ndógo, até ndigú-a, palái khoev potofam ezoqám, av Pol gegoam.

⁴ Yaq Sabat khóuwa ate qæpavpavemam, ndego Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te, Zu bawan-ak neká Glik bawan-ak, manqat zømanqatám. Ndigu Yesu bè-unimanqatinim.

⁵ Yaq Sailes neka Timoti Masedonia plovins-te ginduzav, Pol sasae nøme goneáv. Geté khóuwa kopoáv, ezoqa Mbumbukiam-qá Manqat mba me:zømesimám. Ndego Zu bawan-ak áv gezømbe-ovøemám nqægo: Ndego Mesaya, Mbumbukiam geve, ezoqa tekhandi:z, ndego Yesú. ⁶ Geté ndigu Pol-qa manqat, gèsanqawém, neká vøngenøinam. Yaq ndego pakhakh mba

ndøpomoyám, ekeza ndabua-te qambogoam, vøzø-ein, “Zo khandi qazo-sanqawem, tozo-soqoez, ndøgo noqá manqa-zapá mbá. Zøkeza manqa-zapá. No ndakin bawan vini-ak-té qatónáv, Mbumbukiam-qa manqat vømé-zømesim.”

⁷Yaq Pol Zu ezoqam-qa guliguli khoev gè-iváv. Yaq Titius Ziastes-qá khoev-té genøwáv, vømøqom. Teqa khoev, guliguli khoev avønin-té qawevám. Ngenek ezoqam, Zu ezoqam-qá guliguli matev ndøndáp, neka Mbumbukiam vømbo-vizupam. ⁸Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te ndøgo, Klispus megeat ezoqam ndøgoám. Yaq vaev, até ndegó-a, neka ndigu ezoqa ate gi-goam, teqa khoev-te gi-yagam, Evezøza vø-unimanqatinim. Neka ezoqa nøme kopoáv, Kolin taon-te ndøgo, Pol-qa manqat gi-ewagam, vø-unimanqatinim, neka ibøkha iz vøndapem.

⁹Khøuwa nøme, lová, Pol umingiap ndøqeív. Ta mokho-te ndøgo, Evezøza av gembøe-eín nqægo, “Qo møe ndøgó. Ezoqa manqat até vøe-zømesimít. Qo manqat ndøkhoutáv. ¹⁰No nqægó, qo namba. Ezoqa kopømba mbaín, tengiæqo. Zapa ndøgo, ezoqa kopoáv, nqanek taon-te ngiyage, ndigu nogi ezoqám.”

¹¹Yaq Pol Kolin taon-te viav andé møe-mbá geyagam. Viav kopó neka nøme livin-mbá gunumu-nqawá, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat gè-zømesimam.

¹²Ta khøuwa-te ndøgo, Galio Akaya plovinste ndøgo, Lom kawa ezoqam gegoam, yaq Zu bawan-ak até gindigonem, bawan vøpizumem, Pol sasa ndømvøinam, manqa ovøyam-te vøndafem ¹³Yaq gi-einim, “Ngenek ezoqam, ezoqa av gene-zømesimatún nqægo: Ndigu Mbumbukiam matev vini-té giabembo-vizáp. Geté matev av nqægo khafeáp, Mozes-qa guguna manqat-te.”

¹⁴Pol ambá manqat ndø-einín. Geté Galio mba, é-møndo-løfokév, Zu bawan-ak gezø-ein, “Ngenek ezoqam amba manqa-zapa tegonin o ezoqa telavawin, no zoqa manqat ndæ-ewagin. ¹⁵Geté zo zøkeza nømendim manqat neka iziz neka guguna manqat mba zøte-itumbumít. Yaq nakémbá, zo zøkhapus mbá sozó-ovøemém, taqa yaq-te. No zoqa manqa ovøyam, nø-ewagák.” ¹⁶Yaq ndego tiqa manqa ovøyam, gèzø-evøzám, bavokho vøngeasam.

¹⁷Yaq ndigu até gindigonem, Sostenes, ndego Zu ezoqam-qa guliguli khoev megeat ezoqam vø-møvøinam, manqa ovøyam khoev megemege-te, sasa ndøzuim. Geté Galio ndigu geagipøteáv. Sègezøták.

Pol Antiok taon-te gevesez

¹⁸Taqa zita-te, Pol Klisen ezoqam namba, Kolin taon-te ndøgo, elavøqase nøme, møndø-qovezám. Yaq vaev, ndego sègezuváz, Plisila neka Akuila namba. Silia manqei-té ginøtiním. Geté Senklia taon-te ndøgo, khagua-te giketab, Pol bugukhokhof izu ndøqogáz, vømø-kawa-mokho-mba-ev, av Zu ezoqam-qa matev qazømbe-goam, manqa mbusa gumu-khouimin. Zapa ndøgo, Pol manqa mbusa ndøvé, Mbumbukiam-te.

¹⁹Yaq ndigu Efesus taon-te gimøfakhaz, Pol Plisila neka Akuila gèzuváz. Yaq ndego Zu ezoqam-qá guliguli khoev-té genøwáv, Zu ezoqam namba manqat vømø-einim. ²⁰Yaq ndigu Pol, khøuwa elavøqase qomat manqat mbo-einim, ti namba. Geté ndego poeveáv.

²¹Geté ndego ouo manqat gezø-ein, ndego av gezømbe-eín nqægo, “No nqawa ndøtøndo-veséz, Mbumbukiam poev tømboqat.” Yaq ndego Efesus taon, gè-iváv, vøšøkuzim.

²² Yaq Pol Sæzalia taon-te gemofakhan, ndego Zelusalem taon-té genøqavíg, Klisten bawan ezoqam-te ndøgo, okha vømøwaw. Taqa zita-te, ndego Antiok taon-té gemø-ová.

Pol gambo-misika, manqei vinivinimba-te ge-okhoam, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam

18:23-21:16

²³ Yaq Pol elavøqase møndø-qovezám, Antiok taon-te ndøgo. Geté vaev-te, ndego nqawa ge-ivav, Galesia neka Fligia manqei-té genøwáv, ta manqei-te ate qægoam, ndigu Yesu gi-unimanqatintam, zita tøpøzu manqat vøzø-manqatat, tiqa unimanqatin vøzø-føgføgakham.

Apolos Efesus taon-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam

²⁴ Ta khøuwa-te ndøgo, Zu bawan-ak ezoqa kopo, Efesus taon-té genøwáv. Teqa iz Apolós. Ndego Aleksandlia taon-té gegán. Ndego Mbumbukiam-qa Manqat ùnime-otév neka teqa manqa manqate qanimav tantáv. ²⁵ Ndego Evezøza-qa Nakhoa é-møndæ-ometimém. Yaq ndego ezoqa, Yesu-qa yaq-té gene-zømesimám. Khanakhanakh-ús neka ndaføyamba-qapé. Geté ibøkha iz upøgim-qa yaq-te, ndego sa ndøgo tene-otév, av Zion ezoqa gezømbe-etoumam.

²⁶ Yaq ngenek Apolos, Zu ezoqam-qa guliguli khoev-te, Efesus taon-te ndøgo, manqa manqate ndøngáz. Kha føgakh-mbá. Yaq Plisila neka Akuila, teqa manqat giyogem, ndigu ekeza khoev-té ginø-khatowém, Mbumbukiam-qa matev-qa yaq-te, nøme vømbøe-ovømem.

²⁷ Yaq vaev Apolos matavap geve, Akaya plovins-te tewav, Klisten zi-fuap, zita mbotøpøzém, neka pepa vømbø-peaomem. Ta pepa-te ndøgo, ndigu Klisten ezoqa nøme-te, go:yagam ndøgo, áv gini-peaomém nqægo, “Nandev ezoqam, vømø-khatowém.” Yaq gemofakhan ndøgo, ndego tøke kandambá gezøgo, ndigu ezoqam, ndigu Mbumbukiam-qa kuku matev mokho-te, Yesu gi-unimanqatinim. ²⁸ Zu bawan-ak, ezoqa ewaqape-qa bøite, Apolos namba manqa gi-itumbam, ndego gèpitáz. Ndego Mbumbukiam-qa Manqat mokho-te, áv genezømás nqægo: Ndego Mesaya, Mbumbukiam geve, ezoqam tekhandi:z, ndego Yesú.

19

Pol Efesus taon-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam

¹ Ta khøuwa-te ndøgo, Apolos Kolin taon-te goeam, Pol manqei popotap-té ge-okhoám, atema Efesus taon-te vømøfakhan. Yaq ndego ezoqa nøme tezømét ndøgo, Yesu gi-unimanqatintam, ² vøzøbevap, “Zo Nqova Mbomambaqape mozøndafem, zo Yesu ande qazøte-unimanqatinim?”

Yaq gindu-einim, “Mbaín. Ni Nqova Mbomambaqape-qa yaq-te yogeáv.”

³ Yaq Pol gezøbevap, “Av tægoat ndægo, zo gekha ibøkha iz zøndapem?”

Yaq gindu-qavøinam, “Ni ibøkha iz ndøgo teindapém, av Zion ezoqa gezømbe-etoumam.”

⁴ Yaq Pol gezø-ein, “Gekha ezoqám ndigu, Zion-qa ibøkha iz gindapem, ndigu ta mokho-te ndøgo, áv gini-vøndæmém nqægo, ndigu Mbumbukiam-té ginøqambúz. Zion ezoqa gezø-ein, ‘Ndégo tozó-unimanqatinim, noqa zita-te tegeav.’ Ngenek ezoqam, Yesú.”

⁵ Yaq ndigu ezoqam, Pol-qa manqat giyogem, ndigu ibøkha iz, Yesu-qa iz-té ginøndapém, ndego Evezøza. ⁶ Ibøkha iz gumundapem, yaq Pol zenda

mo:vé, ti-te. Yaq Nqova Mbomambaqape ndovís, ti-te. Yaq ndigu bawan vinivinimba-qá manqat-té ginø-manqatám, neka Mbumbukiam-qa manqat vøvevezumam. ⁷ Angana ate gi:goam, ibøkha iz gindapem, ande äv tuélv ndi:gu.

⁸ Yaq Pol Efesus taon-te ndøgo, Zu ezoqam-qá guliguli khoev-té genø-okhoám, ezoqa namba manqat vøe-manqatam, kha føgakh-mbá, neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev-qa yaq-te vøzø-ovøyam. Matev av nqægo, løvøyak misiká gematønumam. ⁹ Geté ndigu Zu bawan-ak nøme, Pol-qa manqat ndapeáv. Ndigu føgakhín. Yaq ndigu ezoqa ewaqape-qa bøi-te, Yesu-qa Nakhoa gèngi:nám. Yaq Pol ndigu ezoqa nøme namba, Yesu gim-bopavam, sègeziváz. Yaq khøuwa ate qæpavpavemam, ndego ezoqa Tilanus-qá skul khoev-té gene-zømesimám. ¹⁰ Ndego matev av nqægo, viav menás gematønumam. Yaq Zu bawan-ak neká bawan vini-ak ate gi:goam, Esia manqei-te gisokhoam, Evezøza-qa Manqat sùgumu-ewagát.

Skeva-gi nakhei angana, nqova soqøsoqa amba gi:ngeamam

¹¹ Mbumbukiam Pol mokho-te, umingiap matev vini gematønumam. ¹² Ezoqa nøme ndabua mba ndø-upøgimám, tata vuogim nonqo neka mim-te faleam nonqo, ndego ge-uzumam, yaq enqoni-us ezoqam-té ginø-aumám. Yaq ndigu enqoni sègezø-navøemín, neka ezoqa nøme ndigu, nqova soqøsoqa gizømbu-goam, vøzø-fakhazin.

¹³ Zu ezoqa nøme, ndigu manqei vinivinimba-te gi-okhoam, nqova soqøsoqa gingeasumam, ndigu ndakin nqova soqøsoqa, amba Yesu-qá iz-té ginø-ngeasamín, ndego Evezøza. Ndigu äv gini-einimín nqægo, “No zo nqova soqøsoqa nqazø-manqate: Yesu-qa iz-te, ndego Pol ezoqa nde-zømesim, vøfakház.”

¹⁴ Ezoqa nøme, ndigu matev av nqægo gimatønumam, ndigu Skeva-gi nakhei angana sevén. Ngenek Skeva, Mbumbukiam-gé iziz ezoqa kandambaqapé nómé, Zu ezoqam mokho-te. ¹⁵ Yaq khøuwa nøme, ndigu matev amba av nqægo tigonemín, yaq nqova soqa, äv gezømbe-eín nqægo, “No Yesu møtenøtén, neka Pol vøtønøten. Geté zo, gekha ezoqám?” ¹⁶ Yaq ndego ezoqam, nqova soqa gembøegoam, até gendego, gèndovuáo, vøzitag. Kha kandakandá gezø-khaneam, neka ndabua vøzølvøi. Yaq ndigu gèbøin, khoev vø-ivøvem. Kouk até gezømbo-wavupát.

¹⁷ Yaq ezoqa ewaqape, Efesus taon-te giyagam, nqanek manqat giyogem, Zu bawan-ak neká bawan vini-ak, ndigu nqova ndafe kandambá. Yaq Evezøza Yesu, gèmbø-vizumém. ¹⁸ Yaq ezoqa nøme, ndigu gi-unimanqatintam, tiqa matev soqøsoqa gèvøndøzém, ezoqa nøme-te. Ezoqa kopoáv, matev av nqægo gigonem. ¹⁹ Yaq ndigu ezoqa nøme, manqa-sisi matev vinivinimba gimatønumam, tiqa manqa-sisi mbuk, gèndo-tonqogim, ezoqa ewaqape-qa bøi-te, vølvøtømem. Mbuk ndøgo, giløvutømem, taqa fia kandambá tantáv. Silva moni mokho, ande äv fifti taosén ndægó.

²⁰ Yaq ta matev nqanek gi:matønømem, Evezøza-qa Manqat sège-vøndavát. Bazaføgakh-ús.

²¹ Taqa zita-te, Pol matavap äv genegó nqægo: Ndego Masedonia neka Akaya plovins-té geabenøwáv, yaq vaev Zelusalem taon-te bævav. Yaq Pol nøme ge-ein, “Taqa zita-te, no até Lom taon-té-a, banønnav.” ²² Yaq Pol bugukhokhof tegi tøke ezoqa menas, Timoti neka Elastus mo:khofotáz, ndøgo

Masedonia plovins-te. Geté ndego ekezan, elavøqase nøme møndø-qovezám, Esia manqei-te ndøgo.

Efesus taon-te, qaqa matev qafakhan

²³ Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu-qa Nakhoa zapaya, qaqa matev kandambá qafakhan.

²⁴ Ezoqa nøme møndøgoám. Iz nqambógo, Demitliús. Ndego silva gi-giap ndøkhakheinumám. Taqa bugug, ande Atemis-qá khoév, tigu mbumbukiam sævam. Ndøgo silva, auli gigiap fia kandakandá. Yaq ndego neka ndigu ezoqa nøme, nqanek sasae namba gi-goam, moni kandakandá gi-qaqasumam. ²⁵ Yaq Demitlius, ndigu ezoqa sègezømbu-akhá, ndigu sasae kopo gi-goam, gezø-ein, “Nøfuap. Zo mðzøte-zøtéz. Ni nqanek sasae-te, moni kandakandá qazi-qaqasumatun. ²⁶ Geté zo ámozo-qeivím neka ámozo-yogém. Ngenek ezoqam Pol, ezoqa ewaqape matavap zøqambuatét. Nqanek Efesus taon mokho-te mbá mbá, geté avønín, até Esia manqei ate ndægó-a. Ndego ezoqa áv gene-zømesimatún nqægo: Mbumbuk ndigu, ezoqa zenda gi-khakheinøvematum, ndigu uni mbumbuk-aním mbá. Neka ezoqa kopoáv, sège-unimanqatiním. ²⁷ Yaq nakémbá, ni aiyá qabizigú. Soqáin ndøgo, teqa manqat níqa sasae-qa iz mbomambaqape tøngiu. Geté ta-mbá mbá. Uni qæsoqa nqáneq, ezoqa ngunuk Atemis, nigu mbumbukiam sævam kandambaqapu, tuqa khoev khokho ti:vewat, yaq ta mokho-te ndøgo, ezoqa ngunuk mbumbukiam sævam-qa iz tingi:nam, ndugu Esia manqei-te neka manqei-qape-te ate ndægø ndimbovizap.”

²⁸ Yaq ndigu nqanek manqat giyogem, qaqa kandambá gigonem. Yaq áv gini-akhaemát nqægo, “Atemis, Efesus taon-gu mbumbukiam sævam, tuqa iz kandambaqapé!” ²⁹ Yaq nakhamas-té, ezoqa ewaqape, taon mokho-te ndøgo, sùgumu-akhayát. Manqa vøe kandambá qapa. Yaq ndigu wambap manqei-té ginøbøin, Gaius neka Alistakus, ndigu Masedonia plovins-ak menas, Pol namba gigeavun, vøgavem. ³⁰ Pol ambá ezoqa ewaqape-qá megemege-té genø-itanín, manqat vøzø-einin. Geté ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatintam, gètøkøvém, tewav. ³¹ Até plovins megetapak nømé-a, ndigu Pol-gi zifuap gigoam, ndigu manqa ndøkhofotøvém te-te, av nqægo, ndego wambap manqei-te bèwáv. „Soqáin ndøgo, ezoqa timølaem.”

³² Ezoqa ewaqape, giwaniapam ndøgo, manqa wag gèzømbø-eqavát. Ezoqa nøme, manqat vini ndø-akhaemám, neka nøme manqat vini vø-akhaemam. Neka ezoqa kopoáv, mè:zøtezák, av nqægo, gekha mokhø gindípindam.

³³ Yaq Zu bawan-ak nøme, Aleksanda ndøtøpøtøvém, ndego ezoqa ewaqape manqat bemøzø-ein. Yaq Aleksanda ezoqa ewaqape, zenda zø-eqá. Manqa khoutam-qa zøgoám. Yaq ambá gezø-ovøyamín, av nqægo, nqanek matev qafakhan, ndøgo Zu bawan-ak-qá manqa-zapá mbá. ³⁴ Geté ezoqa ewaqape gimatøvemem, av nqægo, ndego Zu bawan-ák, yaq ndigu nøme mba mo-akhaemém, av nqægo, “Atemis, Efesus taon-gu mbumbukiam sævam, tuqa iz kandambaqapé!” Ndigu khøuwa iz kandambá gi:khoubim. Ande áv tu awáz ndægø, gi-akhaemat.

³⁵ Yaq vaev-te, ezoqa ewaqape-qa manqat, taon megeat ezoqam zøkhoutäv, gezø-ein, “Efesus taon-ak. Nogi ezoqam. Ezoqa ewaqape møndæzøtéz, av nqægo: Ngunuk mbumbukiam sævam Atemis, tuqa khoev neka tuqa nqovønqova, yan-te qandobøi, ni zimbo-kewagatún, ni Efesus taon-ak. ³⁶ Ezoqa kopømba mbaín, manqa tiqavotømem. Yaq nakémbá, zo manqa

feazu vò-ivòvém. Neka matev-qase, ngetøgeap-te ndògòném. ³⁷ Nginik ezoqam, zo khokho qazøtøndo-itub nqanek, ndigu nigu mbumbukiam sævam-qa iz ngi:wateáv, neka tuqa khoev-te, gigiap aqonøpøteáv. ³⁸ Demitlius neka nginik ezoqa nøme, sasae kopo gi:goatun, manqat tøzøgoat, ezoqam-qa manqa-zapa zapaya, yaq ndigu manqa ovøyam khoev-té giabenøzáv. Manqa ovøyam khøuwa ndògó neka manqa ovøyam iz-akhayapak ndígú, ndigu manqat gikhakheinumatum. ³⁹ Neka zo manqat nøme tøzøgoat, yaq ni taon manqa manqate møvøna khøuwa-té qabizinø-ovøemém. ⁴⁰ Ni aiyá qabizigú. Soqáin ndògo, nigi gaman megetapak, niqa manqa tisøkuzømem, av nqægo, 'Zo ezoqa ewaqape mbøni sozozømbu-sokhofát.' Nqanek matev, nqægo khaiya qafakhan, mokho mbáin. Yaq tinibevap, yaq ni kopømba mbáin, mokho tizi:zømas." ⁴¹ Ngenek taon megeat ezoqam, nqanek manqat qamømbøe-navøem, yaq ndigu ezoqa tène-khofósám.

20

Pol Masedonia neka Glik manqei-te ge-okhoam

¹ Nqanek qaqa matev qame-navøem, yaq Pol ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatintam, gèzø-akhá, zita tøpøzu manqat sasa zø-etoam, ouo manqat vøzø-ein. Yaq Pol tenøzuváz ndògo, Masedonia plovin-te vøwaw. ² Yaq ta manqei-te ndògo gu:mat, ndego Klisten ezoqam, zita tøpøzu manqat zømanqatát. Manqat kandambá gezø-manqatat. Yaq até gemát, atema Glik manqei-te vømøfakhan. ³ Yaq ndògo løvøyak misiká, geqotam.

Taqa zita-te, Pol ambá palai khagua-té genøketawín, Silia manqei-te vømø-fakhanin. Geté ndego áv gene-ewág nqægo: Zu bawan-ak nøme gèmbovoqoém. Gélaém. Yaq ndego matavap gè-enénd. Yaq Masedonia plovin mokho-té genøveséz. ⁴ Ezoqa nøme, namba gi-apat, nginik: Sopatá. Ndego Pilus-gé yó. Belia taon-ák. Neka nøme Alistakús neka Sekundús. Ndigu Tesalonika taon-ák. Neka nøme Gaiús. Ndego Debe taon-ák. Neka até Timotía, neka nginik Esia manqei-ak menas, Tikikus neka Tlofimius, ndigu vø-apat. ⁵ Nginik ezoqam, gø:megetát. Yaq Tloas taon-té ginimbo-kewagám. ⁶ Geté ni até nitøndu-sokhoám, atema Zu bawan-ak-qa khøuwa kandakanda, ndògo flawa pønøvemav gilouzatum, vømø-nasinim. Yaq ni Filipai taon-te ndògo, palai khagua nindapém. Yaq khøuwa faev-qa zita-te, nginik ezoqam, Tloas taon-te nqawa vøiqas. Pula kopó, qeisokhoam ndògo.

Pol Tloas taon-te, ezoqa ndakinak nqawa gekhandiv

⁷ Sande khøuwa-te ndògo, ni Klisten ezoqa nømé namba nitimøvám, Evezøza-qa lou loge matev vøimøgoném. Yaq Pol ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat tene-zømesimát ndògo, até vømø-umbá. Zapa ndògo, ndego khøuwa nøme, ivøve-qa ndògoám. ⁸ Ta khoev-te ndògo, ni qeipindam, kouwat ová qeito-qonavám. Neka ndògo ndavand waev kopoáv qakhavat. ⁹ Møvøna-te ndògo, iwateam møndògoám. Teqa iz Yutikus. Bøi mboqog-té geqotám. Yaq Pol ate av-té manqat ge:geveat, ngenek Yutikus venanqei-qape mboqaná, vøbuv. Nqova mokho-té gembøi-teitát. Yaq ndego manqei-té genøbøiáv. Yaq ezoqa ginduvis, gindafem, ndego é-møndønánim. Lou løvøtap misika-té gendobøiav.

¹⁰ Yaq Pol gendovis, Yutikus-qá mumat-té genøqoqóz, vøpøtiu, neka ezoqa gezø-ein, "Zo mbøni khapé bezømbèvá. Ngenek ngekhandivát." ¹¹ Yaq Pol nqawá genøqavíg, ezoqa namba Evezøza-qa lou loge matev vøgonem. Yaq ndego manqat até gemanqatát, ezoqam namba, atema: vøndøpave, sasa

ndøzivaz. ¹² Ndego iwateam, nqawa gekhandi:v, ezoqa khoev-té ginø-ituím. Ezoqa ewaqape, khanakhanakh kandambá gindapem, te zapaya.

Pol Tloas taon ge-ivav, Miletus taon-te gewaw

¹³ Tloas taon-te ndøgo, ni palai khagua-té qeitø-ketám, atema Asos taon-te. Ndøgo Pol-qá poév, av nqægo qeimatønømem. Geté ndego ekezan, zapa okho-qa mbogoám. Yaq sa ndøgo, temøketáo. ¹⁴ Yaq Asos taon-te ndøgo, qeimø-qaqandam, ndego gèndo-ketáo, atema Mitilini taon-te, vøimøteit. ¹⁵ Yaq khøuwa nøme qandopave, ni Kios manqei bawa avønin-té qeimø-fakhán. Yaq nøme qamøpave, ni ate niqantavát, Samos manqei bawa-te vøimø-fakhan. Yaq khøuwa nøme qamøni-pave, ni Miletus taon-té qeimø-fakhán. ¹⁶ Pol matavap é-møndögó, av nqægo, ni até nitúgúvít. Efesus taon seimø-løvuím. Ndego gè:ngetøgeapát neka poeveáv, ni Esia manqei-te, khøuwa mba tøti-khoubit. Zapa ndøgo, kopømba tøgoat, ndego Pentikos khøuwa kandambaqape-te, Zelusalem taon-te gone-qa ndøgoám.

Pol Efesus Klisten megetapak, manqa gezø-løvua neka ouo manqat gezø-ein

¹⁷ Ni Miletus taon-te qeimø-fakhan, yaq Pol Efesus taon-te, manqat ndøkhofotáv. Klisten megetapak, yá betøndozáv, bønømendam. ¹⁸ Yaq gi-fakhaz, ndego áv gezømbe-ein nqægo, “Zo møzøte-zøté, av no qateyagam, Esia manqei-te ande qategeavun, neka khøuwa ate qægoam, zo namba qazi:yagam. ¹⁹ No Evezøza-qá sasae mba nogoám neka no nøkeza iz eqawa-teáv. No nqanek sasae qægoam, nøme nø-eivumám. Neka no yage føgakh-qapé qændapat, Zu ezoqam, noqa yage ngi:wat-qa givawam. ²⁰ Neka zo møzøte-zøté, no Mbumbukiam-qa Manqat qate-zømesimam, no manqat-qase khonøweáv, zo tøzømbe-tøkeat. Geté zo ùni nøte-zømesimám, ezoqa ewaqape-qa bøi-te neká zøkeza khoev vinivinimba-te. ²¹ No ezoqa áv qazømbe-ovøemám nqægo: Zu bawan-ak neká bawan vini-ak, tiqa yage bè-enénd, neka Mbumbukiam-te bēqambuz neka nigí Evezøza Yesu bē-unimanqatinim.

²² Yaq ndakin, nqáe! No Zelusalem taon-té qatónáv. Nqova Mbomambaqape ndø-itumbít, tænav. Geté, unimanqatín, no nøtenøtenák, ande gekha matev me mønøfakhán. ²³ Ta-mba nqánek qatenøtén, gekha tåon ndøgo, qæ-okhoatun, Nqova Mbomambaqape áv gene-nømendimatún nqægo: No ndimbula-té gimø-utøném neka no yage føgakh-qape vøemøqeiv. ²⁴ Geté no nøkeza yage-te, matavapøteáv. Gigiap-qape sa nqánek: No bøiat uni nøtèkhóu, neka ta sasae ndøgo, Evezøza Yesu genø-etoam, vøtumú-khóu, ezoqa Manqat Mbomambaqape tøte-zømesimit, Mbumbukiam-qa kuku matev-qa yaq-te.

²⁵ Yaq nqáe! No áv qatenøtén nqægo: No zo mokho-te qæ-okhoam neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev vøtē-zømesimam, zo noqa bugug nqawa zonø-qeivimák. ²⁶ Yaq nakémbá, no zo áv qazømbé-ein nqægo: Zo ezoqa nøme, Mbumbukiam te-ivav, vøsoqoëv, ndøgo noqá manqa-zapá mbá. ²⁷ Zapa ndøgo, no manqat kopo khonøweáv zo-te. Geté no Mbumbukiam-qa poev ate ndøgo, ezoqa khandi:zat-qa yaq-te, søtumu-zømesimát. ²⁸ Zo zøkeza kha, gèqeivi. Neka ate ezoqa ewaqapé-a, vøzømete, ndigu Nqova Mbomambaqape, zoqa zenda-te ge-ab, zo tozozø-kewagat. Zo andé sip keoge ezoqam me zøte:gó. Zo Mbumbukiam-gi bawan ezoqam, mbomambá segezø-keogé, ndego ekeza kouk ge:wi. ²⁹ No møtenøtén, no tænav, yaq zo

mokho-te, ezoqa nøme andé gaço lozokhak khobokhobos me ndézáv. Yaq ndigu ezoqa ngiæzoat-qa ndógoát, ndigu kopømba ande av sip ndi-gu. ³⁰ Até zo mokho-té-a, ezoqa nøme vófakház. Ndigu Klisten ezoqam-qa matavap enegim-qa ndógoát. Yaq nginik Klisten ezoqam, ndigu tiabezømbe-páev. ³¹ Yaq nakémbá. Gó:feazoát. Até vømbo-mataváp. No zo ate ndøzøte-go, viav misíka mokho-te, pappave neká lovølova, oskia nogugubám. Nøme ndøgo eiv-ús, qægugubam.

³² No zo ndakin Mbumbukiam-qá zenda-té neka teqá Manqat-té qatø-abét, ndøgo teqa kuku matev-qa yaq-te ndæmanqate. Nqanek manqat mokho-te, zoqa unimanqatin kopømbaqapé, gezømbé-føgákh, yaq zo matev mbomømboma vozøndapëm, ndøgo Mbumbukiam tegi ezoqam ate ndi-gu-qa gekhakheinam.

³³ No zo namba qategoam, no ambá av nqægo, ezoqa nøme tigi moni neka tiqa ndabua nøte-qovetám. ³⁴ Zo møzøte-zøté, no nøkeza zendá qate-sasaetám, moni qæqagasumam, nøkeza kha keoge nonqo neka tiqa ndigu, namba qati-okhoam. ³⁵ Matev ate qægoam, no qæmatønnumam, no äv qatezømás nqægo: Ni sasae bazaføgakh-us bizigú. Yaq av nqægo, ni kopømbaqapé, ndigu ezoqam zizøtøké, ndigu bazaføgakh mbain ndigu, ekeza kha timbo-kewagat. Ni até bizimbo-mataváp, av nigí Evezøza Yesu ekezan ge-ein, 'Khanakhanakh ndøgo, toqondap, ezoqa nøme gigiap toqombo-etoam, ndøgo gø:megeát. Møndølvú, av khanakhanakh ndægo, ezoqam-te gigiap toqondap.' "

³⁶ Pol nqanek manqat qamømbøeva, yaq katuk ndømøkuí, nginik ezoqa ewaqape namba, vøguligulimem. ³⁷ Yaq ndigu ge-eivám, Pol sasa ndømøvøinam neka vøngenøtømem. ³⁸ Ndigu mbøni vaev kandambaqape, ta zapaya ndøgo tinindapëm, ndego gezø-ein av nqægo, "No bugug nqawa zonø-qeivimák."

Yaq Pol khagua pu-te ge-ova, ndigu gèmbøfikím, vømø-khofotøvem.

21

Pol Zusalem taon-te gewav

¹ Ni ouo manqat qeizømbu-akha, vøiketamb, yaq ni ndaføyamba niteitát, atema Kos manqei bawa-te. Yaq khøuwa nøme qandopave, ni Lodes manqei bawa-té qeimø-fakhán. Yaq até niteitát, atema Patala taon-te. ² Yaq ni palai khagua nøme qeiqeivim, qabøetam, ndøgo Finisia manqei-te qantøve-qa qagoam, yaq ni teitø-ketámb ndøgo, vøi-teit. ³ Yaq ni Saiples manqei bawa qeiqeivim, sèimø-gigizím. Sa nakeamó qeitøtéit, atema Silia manqei-te vøimø-fakhan. Yaq ni Taya taon-té qeimø-tokhotøvém, gigiap ndøgo, khagua-te qøugeyam, vø-ivøvem.

⁴ Yaq Taya taon-te ndøgo, Klisten ezoqam qeizøvao, vøizømet, yaq ni namba niti-sokhoám ndigu. Pula kopó. Ndigu Nqova Mbomambaqape mokho-te, Pol äv gimbøe-viømém nqægo: Ndego Zusalem taon-te bèwáv. ⁵ Geté ta pula kopo ndøgo, qame-navøem, ni tøti-ivøvém, vøi-niav. Yaq Klisten ezoqa ewaqape, até sakheis neka nakheis, gínifikát, atema taon bavokho vøimø-fakhan. Yaq ndøgeg-te ndøgo, ni katuk nimøkuí, vøi-guligulimem. ⁶ Yaq ni yaqyaq-a, ouo manqat qeitumu-einim, ni palai khagua-té qeitø-ketámb, yaq ndigu khoev-te vøqavaz.

⁷ Ni Taya taon qei-ivøvem, yaq Tolemais taon-té qeitøteít. Yaq ni Klis-ten nõfuap-te, okha nimøniáv, neka namba vømi-qovez. Khøuwa kopó.
⁸ Yaq khøuwa nõme qandopave, ni nizuváz. Yaq até nigóát, atema Sæzalia taon-te vøimø-fakhan. Yaq ndøgo, ni Filip-qá khoev-té qeimøqóm. Ngenek Filip, ezoqa Manqat Mbomambaqape me-zømesimám, ndigu Yesu-te betøndeqambuz. Ibugukhokhof, Zelusalem taon-te ndøgo, tøke ezoqam seven givevesam, ezoqa nõme ngének. ⁹ Ngenek nakhei sakheis foá gim-bogoam. Ngængæm. Angana upøgipøtéáv. Ndigu Mbumbukiam-qá Manqat ndøvevezumám, av ndego gezømbø-ovøemam.

¹⁰ Ni Sæzalia taon-te, khøuwa andé møi-mbá qeisokhoam. Yaq Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam ndowáv. Teqa iz Agabús. Zudia plovins-té gendo-ová. ¹¹ Ndego ni-te gendowav, yaq Pol-gi ndabua segim nonqo ndøndapáz, ekeza zenda tokhotapak neka geagim nonqo vølvønám. Yaq sasa ndø-ein, “Nqova Mbomambaqape, av gene-manqaté nqægo: Ngenek ezoqam, ndabua segim nonqo ngimbogo, Zu megetapak Zelusalem taon-te, av tini-løvønøvemém. Yaq ndigu bawan vini-ak-qá zenda-té ginøveém.”

¹² Ni nqanek manqat qeiyogem, yaq ni ndigu Klis-ten ezoqa nõme namba, ta taon-te ndøgo giyagam, Pol av qeimboe-viømém nqægo: Ndego Zelusalem taon-te bəqá.

¹³ Geté ndego gendo-ein, “Zo gekha zó-eivumit neka noqa mbøni ndøzø-ngítít? No møekhakheinám. Ta-mbá taoká ndøgo, no timø-løvønømbemem, Zelusalem taon-te ndøgo. Geté até ndøgó-a, noge Evezøza Yesu zapaya tæmønanim.”

¹⁴ Yaq ni kopømba mbain qagoam, teqa matavap teimbo-enendem, yaq ni ndego sekemba pouweáv. Yaq av qati-einim nqægo, “Evezøza-qá poev mba begó.”

¹⁵ Nginik khøuwa-qa zita-te, Sæzalia taon-te ndøgo, ni gigiap nikhakheinám, Zelusalem taon-te sasa niqavig. ¹⁶ Yesu-gi paev ezoqa nõme, Sæzalia taon-ak, ndigu ni namba qati-apat, Neison-qá khoev-té ginø-itúmb, vøimøqonav. Ngenek ezoqam, Saiples manqei-ák. Yesu ande gimboe-paevem, ezoqa nõme ngének.

Pol Zelusalem taon-te, Klis-ten megetapak namba giqonav

¹⁷ Ni Zelusalem taon-te qeimø-fakhan, Klis-ten nõfuap, ni gèkhatómb. Khanakanakh-ús. ¹⁸ Yaq khøuwa nõme qandopave, Pol neka ni ezoqa nõme, Zems-té qeitøniáv. Até Klis-ten megetapak-a, até ndi-gu, vøpindam. ¹⁹ Yaq Pol ndigu zenda kaka guzumbu-itiam, ndego emanqat zømbø-votót, matev ate ndægo, Mbumbukiam bawan vini-ak-te, teqa sasae mokho-te gematønumam.

²⁰ Ndigu teqa manqat giyogem, yaq Mbumbukiam-qá iz ndø-eqaném. Yaq Pol gimbo-einim, “Nøfu. Nqáe! Qo mòqote-qatéq, ande gekha taosen Zu bawan-ak, Yesu Keliso gi-unimanqatinim. Nginik ezoqa ate ngi-gu, Mozes-qa guguna manqat, bazaføgakh-us zua mbopavét. ²¹ Geté ndigu manqat av giniyogem nqægo: Qo Zu ezoqa ate ndi-gu, ndigu bawan vini-ak namba ndi-sokhoe, av qoqote-zømesimatún nqægo: Ndigu Mozes-qa guguna manqat bə-ivøvem neka tigi nakhei angana ngusum sekembā bezø-qogázát, neka ndigu niqa matev vinivinimba sekembā bembøpæv. ²² Yaq ndakin av khazígonēm, ndigu ti-zøtez av nqægo, nqanek manqat unimanqatin mbá? Ndigu abeyogém, qo qoqofakhaq. ²³ Yaq nakémbá, taqa yaq-te, niqa

matavap nqáneek. Av qoqoté-matanám. Angana foa ndígú, ni namba. Ndigu manqa mbusa ndóveém, Mbumbukiam-te. ²⁴ Nginik ezoqa, vò-upòzó. Yaq Mbumbukiam-qá khoev-té qonóqáv, ti namba, matev vozomó-goném, av Mozes ge:peawam, Mbumbukiam-qa bòi-te eqeieqei toqome-fakhaq. Yaq ta matev-qa fia, qakeza moní qozómbéwí. Yaq taqa zita-te, ndigu kopómbaqapé, tigi izum nqawá genóžó-qogáz, vómó-kawa-mokho-mbá, av Mozes-qa manqat qæ-ein. Qo nqanek matev toqo-matanam, yaq ezoqa ewaqape tiabiti-zótéz, av nqægo, manqat ndógo, qoqa yaq-te gi:yogem, ndógo unimanqatin mbá. Yaq ndigu tiabiti-qeivím, av nqægo, qo qakezan, Mozes-qa guguna manqat zua ndoqombó-páev.

²⁵ Geté bawan vini-ak-qa yaq-te, ndigu Yesu gi-unimanqatinim, ni pepa mizi-khofotóvém ti-te. Ni manqat áv qazi-kopo:ném nqægo: Loge gigiap ndógo, ezoqa batae-te ti-aumat, ndigu belógé. Neka kouk belógé. Neka sóvakha gigiap ndigu, ezoqa naq tizø-khotógimat, ndigu belóuzí. Neka ndigu mambe okho matev, kha bemo-khanóžém.”

²⁶ Yaq khóuwa nòme qandopave, Pol ndigu angana foa gè-itúb, neka ti namba matev vòngazém, av Mozes ge:peawam, Mbumbukiam-qa bòi-te toqome-ndafóyamba-eq. Taqa zita-te, Pol Mbumbukiam-qá khoev-té genó-ón, Mbumbukiam-gi iziz ezoqam vóméžomas, gekha khóuwá ndógo, matev ate ndægo tómóžó-navøem. Yaq taqa zita-te, Mbumbukiam-gi iziz ezoqam kopómbaqapé, ndigu ezoqa kopokopo, sóvakha gigiap zólóvutám Mbumbukiam-te.

Pol Mbumbukiam-qa khoev-te gimóvøinam

²⁷ Khóuwa seven ambá vómó-nasinimin, ndigu nqanek matev tigonemin. Geté Zu ezoqa nòme, ndigu Esia manqei-te ginduzav, Pol Mbumbukiam-qá khoev-té gi-ometám. Yaq ndigu até gindigonem, ezoqa teqa yaq-te mbøni vòžó-sokhof, sasa ndómóvøinam. ²⁸ Yaq áv gini-akhaemém nqægo, “Izrael-ak! Ginitóké! Ezoqam ngének, manqei-manqei ate ndægo, teqa nòmendim manqat mokho-te, ni Zu ezoqam-qa iz neka Mozes-qa guguna manqat neka nqanek Mbumbukiam-qa khoev ndengi-wat. Neka nòme nqáneek: Ngenek bawan vini-ak ndo-itúb, nqanek Mbumbukiam-qa khoev-te, taqa khakheitap matev vøngiu.” ²⁹ Ndigu nqanek manqat gi-einim, zapa ndógo. Pol Zelusalem taon-te ge-okhoam, ndigu Tlofimus ndó-ometám, te namba. Ngenek Tlofimus, Efesus taon-ák. Yaq ndakin ndigu áv gini-matavupám nqægo: Pol ndego Mbumbukiam-qá khoev-té abe-ituát.

³⁰ Yaq ezoqa ewaqape, Zelusalem taon-te ndógo, mbøni nqosøgeap ndóndapém, taqa yaq-te. Yaq ezoqa tindubøin ndógo, Pol vø-móvøinam, Mbumbukiam-qa khoev bavokho sasa ndó-ituim, mboqog é-vòtokøvemem. ³¹ Ndigu ezoqam, Pol laelae-qa mbogoám. Geté ndego Lom nakhag kawa ezoqa kandambaqape, manqat ge-ewag, av nqægo, Zelusalem taon ate qægoam, qaga kandambaqape ndófakhán, ³² yaq ndego até gendego, tegi nakhag ezoqam, tigi kawakawa-za namba vø-upòzo, ezoqa ewaqape-te sasa ndøbøin. Yaq ezoqa nakhag ezoqam neka tigi kawa kandambaqape gizømet, gibøitavun, yaq ndigu Pol-qa kha khaneam, sège-ivóvém. ³³ Yaq ndego nakhag kawa kandambaqape, tendowáv ndógo, Pol vø-móvøiu, neka nakhag ezoqam, ndego auli sen menas lóvønøvem manqat vòžó-ein. Yaq ndego ezoqa gezøbevap, “Ngenek gekha ezoqám? Neka gekha manqa-zapa ndógo?”

³⁴ Geté ezoqa sège-akhaemát. Ezoqa nòme manqat vini ndó-akhaemám, neka nòme manqat vini vø-akhaemam. Manqa feazu kandambá. Yaq

nakhag kawa ezoqam, kopømba mbain qagoam, qaqa-qa manqa mokho vøe-qeiv, yaq ndego tegi nakhag ezoqam, Pol nakhag ezoqam-qa khoev-te ndafe manqat zø-ein. ³⁵ Yaq khokhop gumu-khatoem, nakhag ezoqam, Pol gè-eqeinám. Zapa ndøgo. Ezoqa khapumu-khouwéz, neka ndigu qaqa kandambá gigonem, Pol-te. Yaq soqán ndøgo, ndigu kha timbo-ngi-nam. ³⁶ Ezoqa ewaqape até gezøpavát, vøndø-akhaemat, “Gelaém nandev!”

Pol ezoqa ewaqape manqat gezø-ein

³⁷ Ndigu nakhag ezoqam, Pol ambá nakhag ezoqam-qá khoev-té ginø-ndafemín. Geté Pol ndego nakhag kawa ezoqa kandambaqape gembo-ein, Glik manqat-té, “Kopømbá, manqat-qase tøtaqa-ein?”

Yaq ndego gendo-qavøiu, “Oú! Qo Glik manqat toqó-manqate? ³⁸ Av tægoat ndægo, yaq qo ndego Izip ezoqám mbá, ndego nakhag matev gengaz, gaman namba, neka leg-av manqei-te pepen ezoqam fo taosen vømøvab.”

³⁹ Yaq Pol gendo-ein, “Av taoká. No Zu bawan-ák. No Tasmus taon-té qæqán, Silisia manqei-te. No mo-manqei-aném, ta taon kandambaqape-te ndøgo. Ndoqonøtak? No nginik ezoqam, ambá manqat nøzø-einín.”

⁴⁰ Yaq ndego nakhag kawa ezoqam sègemboták. Yaq Pol khokhop-té genø-itán, yaq ezoqam-qa manqa khoutam nonqo, zenda vøzø-eqa. Yaq ndigu manqa sùgumu-khoutavát. Yaq Pol ndigu ekeza Iblu manqat-te, äv gezømbe-ein nqægo:

22

¹ “Tát-za neka ata-za. Noqa manqat gèndoyogé. No manqat nøzø-ovøyám, nøkezan-qa yaq-te.”

² Yaq ndigu manqat gimboyogem, ekeza Iblu manqat-te gezømbe-ein, ndigu tìnizøyáz. Susú sege-waniapám. Yaq Pol ge-ein,

³ “No Zu bawan-ák. No Tasmus taon-té qæqán, ndøgo Silisia manqei-te. Geté no nqánek qækhouwén, Zelusalem taon-te. Nømendim ezoqam genøgoam, Gamaliél. Ndego no nigi atanakha-zapazapa-za-qa guguna manqat ate ndægo, ùnime-nømendimát. Yaq no nqánek guguna manqat, bazaføgakh-us nombopavát. Ate av-té, zo ndakin ndøzømbøe-paev. ⁴ No ndigu ezoqam, Yesu-qa Nakhua ndimbopaev, nøngiæzotám, neka pakhapakha khaneam-qa vøezøgoam. Angana neka sakheis, nøgavemín neka ndimbula-te vøe-nqeitazín. ⁵ Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape neka Zu megetapak nøme, ndigu møndæzøtéz, noqa manqat unimanqatín. Ezoqa nginik, pepa ginø-etøomem, no amba Zu megetapak, Damaskus taon-te tæzø-etoamin. Yaq ndigu ambá gezøtezín, av nqægo, no Klisten ezoqam, Zelusalem Zu megetapak-qá manqa vøovam-té qatøgavém, neka nqánek Zelusalem taon-te vøtøndó-khatøb, yaq ndigu kha nqosøgeap bëndapem.”

Pol ezoqa emanqat gezømbe-votot, ndego ande av kene-Klisten-ev (Kel 9:1-19; 26:12-18)

⁶ Yaq Pol manqat nøme gezø-ein, “Ni qei-apat, yaq ande av khøuwa muin ndægo, Damaskus taon qeítumu-khatoem, yaq nqova mbain, yan-te waev bæbæs-qape ndovís, no vøgután. ⁷ Yaq no manqei-té qatøbøián. Manqa wag mba noto-ewág. Ndøgo äv qane-ein nqægo, ‘Sol! Sol! Gekha zapá, no ndoqo-ngiænotet?’

⁸ Yaq no qambo-qavøiu, ‘Kándambaqape. Qo khoqonø-goam?’

Yaq manqat ndøgo, qando-ein, ‘No Yesú. Nazalet vemia-v-ák. No ndégo, qo ndoqo-ngiænotet.’

⁹ Ndigu ezoqa nøme, no namba qati-apat, ndigu waev møndø-qeivím. Geté ndigu manqat-qa wag uni yogeáv, no-te qando-manqatam.

¹⁰ Yaq no qatøndo-ein, 'Evezøza. Gè, áv khatégø?'

Yaq Evezøza gendo-qavøiu, 'Mòqo-itán. Damaskus taon mokho-té qonøqáv. Yaq manqat ndøgo toqomø-ewág, gekha matèv ndøgo, Mbumbukiam ndømbopoev, qo toqo-matønnumat.'

¹¹ Geté no bøi waev mbaín, vøténáv. Zapa ndøgo, ta waev bæbæs-qape ndøgo, no-te qandovis, bøi gènøngiú. Yaq ndigu ezoqa nøme, no namba qati-apat, pingim nøgeatát, Damaskus taon-te vøimø-fakhan.

¹² Damaskus taon-te ndøgo, ezoqa kopo møndøgoám. Teqa iz Ananayás. Ndego Mbumbukiam mbovizupám neka Mozes-qa guguna manqat vømbøpavam. Zu ezoqam ate gi:goam, ndego gëmbo-vizupám. ¹³ Ngenek ezoqam, tendowáv ndøgo, noqa avønin-te vø-itan, yaq genø-ein, 'Nøfu! Sól! Nqawa qotékewág!' Yaq nqova mbaín, noqa bøi waev nqawa qandovesez, no ndego vøe-omet.

¹⁴ Yaq ndego áv genømbe-eín nqægo, 'Nigi atanakha-zapazapa-za-gi Mbumbukiam, qo tene-veatáq ndøgo: Qo teqa poev qotéqatéq neka ndego Ezoqam Ndaføyamba-qape voqó-omét neka manqat ndøgo voqó-ewág, teqa manqa-nqa-te ndøndo-okho. ¹⁵ Qo tegé bøi vizu ezoqam qógoát neka ezoqa ewaqape emanqat voqozømbé-vototupát, matev ndøgo qoqoqev neka voqó-ewag. ¹⁶ Yaq qo ndakin gekham-qá qotó-keoge? Mòqo-itán, ibøkha iz vøndap, neka Evezøza vømbø-akha. Yaq qoqa manqa-zapazapa, betaqambè-sunguz.' "

Pol emanqat ge:votot, Mbumbukiam gëmbo-akha, bawan vini-ak teqa Manqat te:zømesimat

¹⁷ Yaq Pol manqat nøme gezø-ein, "No Zelusalem taon-te qatøndo-vesez, yaq Mbumbukiam-qa khoev-te qæguligulim, no umingiap nøqeív. ¹⁸ No Evezøza no-omét. Ndego áv genømbe-eín nqægo, 'Nakhama ndøgó! Zelusalem taon qó-iváv. Zapa ndøgo, ndigu qoqa manqat gëndapemák, noqa yaq-te.'

¹⁹ Geté no qambo-qavøiu, 'Evezøza. Nginik ezoqam noqa manqat ndøndapém. Zapa ndøgo, ndigu møndæzøtéz, av no Zu ezoqam-qa guliguli khoev vinivinimba-te qate-okhoam, neka ndigu ezoqam vøe-gavemam neka kha vøezø-khanæmam, ndigu qo ndi-unimanqatinat. ²⁰ Neka nginik møndæzøtéz. Qoge bøi vizu ezoqam Stiven gilaem, vønanim, no mðegoám. Neka no mðe-unimanqatín, gilaem, neka ndigu ezoqam-qa ndabua vøezø-qeivam, ndigu gilaem.'

²¹ Geté Evezøza genø-ein, 'Qóqáv! No bawan vini-ak-té qatø-khofotáq. Qámbá.' "

Pol nakhag ezoqam ge:zømas, av nqægo, ndego Lom ezoqam

²² Atema nqanek, ezoqa ewaqape manqat mbomambá segëmbo-ewagát. Geté yaq Pol bawan vini-ak-qa yaq-te gëme-ein, yaq ndigu sùgumu-tøkúz, gindu-akhayat, "Gélaém! Nandev beyágé, nqanek manqei-qape-te. Ezoqam av nge-go, yage-te bizi-khatiwl." ²³ Ezoqa ewaqape, sùgumu-akhayát, neka ekeza ndabua vøkhofoe, qaqa-ús, neka pakhakh namba sasa ndø-eqazam.

²⁴ Yaq ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, tegi nakhag ezoqam, Pol nakhag ezoqam-qa khoev-te ndafe manqat zø-ein. Yaq ndøgo bèzúim, Pol ndigu manqa qæf betèzømas, ezoqa ewaqape gekha zapā gini-akhawem.

²⁵ Yaq gumu-løvønøvemem, amba tizuimin, Pol até gendego, ndego nakhag kawa ezoqam, avønin gemboyam, vømbø-ein, “Gê, Lom manqei-qa khafeap av khané-ein? Kopømbâ, no Lom mo-manqei-anem nqægo, sa toqo-petembam, noqa manqa-zapa qeiviav tøgoat?”

²⁶ Yaq ndego nakhag kawa ezoqam nqanek manqat ge-ewag, ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape-té genøwáv, vømbø-ein, “Qo moqoté-gateq, matev nandoqogot? Ngenek ezoqam, Lom mo-manqei-aném.”

²⁷ Yaq ngenek Pol-té genøwáv, vømbø-bevap, “Qonømbé-ein. Qo unimanqatín, Lom mo-manqei-aném?”

Yaq Pol gembo-qavøiu, “Nandav unimanqatín.”

²⁸ Yaq ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape gendo-ein, “No moni kandambá qænqagevem, Lom mo-manqei-anem iz qændap.”

Yaq Pol gendo-ein, “Geté no. Møeløvíq. No Lom ezoqam noqán.”

²⁹ Yaq ndaføyambá, ndigu ezoqam, Pol amba tizuimin neka vømbø-sinøzømemin, sège-ivøvém. Ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, ge-otev, av nqægo, Pol Lom mo-manqei-aném, yaq sège-løvønøvém, ndego møe kandambá gego. „Zapa ndøgo, khafeap kandambá, Lom mo-manqei-anem sa toqo-løvønøvem, voqózü.”

Pol Zu manqa ovøyam-te ge-itan

³⁰ Yaq khøuwa nøme qandopave, ndego nakhag kawa ezoqam, manqa qæf otevat-qa ndøgoám, Zu ezoqam Pol-te gekha manqat ndimøvømet. Yaq Pol auli sen tømboe-nqovosám. Yaq manqat ndøkhotáv. Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak ate gi:goam, bømøváb, manqa bøvømem. Yaq gimøvab, ndego Pol tenø-itú ndøgo, tiqa megemege-te vømø-itan.

23

¹ Yaq Pol ndigu Zu megetapak, manqa ovøyam-te gimøvab, bøi mbøe-møvøiú ti-te, gezø-ein, “Tát-za neka ata-za. Noqa mbøni-te, no bevap mbáin, noqa yage-qa yaq-te. Matev ate ndægo, nqæmatanam, atema ndakin, eqeieqei Mbumbukiam-qa bøi-te.”

² Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, Ananayas, nqanek manqat ge-ewag, ndego até gendego, ndigu ezoqa Pol-qa avønin-te giwanam, teqa tou tøkui manqat vøzø-ein.

³ Yaq Pol Ananayas gembo-ein, “Até qó-a, Mbumbukiam tou qátøkuí. Qo andé khoev møndæap bugug eqeieqei me qote:gó. Bavokho ndo:go, khakheitáp. Geté mokho-te ndøgu, møndølanqá. Qo noqa manqa ovøyam yoge-qa qogó, av Mozes-qa guguna manqat qæ-ein. Geté qo qakezan, khafeap qonqawatét, ezoqa noqa tou tøkui manqat qoqozø-ein.”

⁴ Yaq ndigu ezoqam, Pol-qa avønin-te giwanam, gimbo-einim, “Qo gekhá qógot? Ngenek ezoqam, qo manqat qaqa-us qoqombo-ein, Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqapé.”

⁵ Yaq Pol gezø-ein, “Nøfuap. Tanakhambá. No nøtenateáv, av nqægo, ngenek Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqapé. Unimanqatín. Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-peawáp nqægo, ‘Qo ndego manqat qaqa-us mbø-ein, ndego qogi ezoqam ndezømbo-megeat.’”

⁶ Pol møndæ-otév, ndigu Zu megetapak, manqa ovøyam-te giquonavam, nøme Sadusi ezoqám, neka nøme Felisi ezoqám. Yaq ndego av gezømbe-akhá nqægo, “Nøfuap. No Felisi ezoqám. Neka até nogé tát-a, Felisi

ezoqam ndøgoám. No manqa ovøyam-te, ta zapaya nqáneq qate-itán, no Mbumbukiam-te nqatotana, ndego løvøte ezoqam nango tekhandi:z.” ⁷ Pol nqanek manqat até vø-ein-ae, ndigu Felisi ezoqam neka Sadusi ezoqam, bawan é-vøqaqagimem, neka manqa vø-itumbam. ⁸ Zapa ndøgo, Sadusi ezoqam, ndigu enzol ezoqam neka nqova neka ezoqa løvøte-te khandi:zat-qa yaq-te unimanqatinteáv. Geté Felisi ezoqam, møndø-unimanqatintám. ⁹ Yaq ndigu manqat kandambá gi-itiim. Manqa gèzømbø-eqavát. Yaq Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqa nøme, ndigu Felisi ezoqam gigoam, sègewaním, neka áv gini-akhaém nqægo, “Ni ngenek ezoqam, teqa manqa-zapa, qeiviáv. Eisa, enzol ezoqam o nqova, manqat unimanqatín as mbó-eín.”

¹⁰ Yaq manqa itumbam, sà tønøzø-khouvevtát. Yaq ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, møe ndøgø. Soqain ndøgo, ndigu Pol tikeqeinøvemem. Yaq ndego nakhag ezoqa ndøkhotáz. Ndigu Pol bëndafém, neka nakhag ezoqam-qa khoev-te bemø-ituim.

¹¹ Ta lova ndøgo, Pol Evezøza mbofakhán, teqa avønin-te vømbø-itan, manqat vombø-ein, “Qo kha føgakh-mbá qagó! Av qo nqanek Zelusalem taon-te, ezoqa noqa yaq-te qote-zømesimam, yaq qo até Lom taon-té-a, qoté-zømesimát.”

Pol gimbo-voqoem

¹² Khøuwa nøme gandopave, Zu ezoqa nøme tinipindám, manqat vøkopo:nem neka Mbumbukiam-te vø-unimanqatinim, av nqægo, “Ni lou naqanøká zilogák neka ibøkha naqanøká zi-izamáq. Geté Pol, ndego ezoqam soqaqape, pakhapakha bizimbøkhaé-khanøém. Ni goneav tøgoat, yaq Mbumbukiam kopømbá, ni-te yaq-fia ndótá.” ¹³ Ezoqa kopoáv, 40 møndømbø-løvú, Pol gimbo-voqoem.

¹⁴ Yaq nginik ezoqam, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak-té ginøzáv, vøzø-ein, “Ni Mbumbukiam-te, áv qati-unimanqatinim nqægo, ‘Ni gigiap-qase naqanøká nilogák. Geté Pol, pakhapakha bàmboøkhaé-khanøém.’ ¹⁵ Yaq ndakin, zo neka Zu megetapak nøme, manqa ovøyam-te giqoqongatun, nakhag kawa ezoqam kandambaqape-te manqat zókhofotøvém. Pol zo-té giabetøndo-ituim. Av qazømbøé-matemateømém nqægo, ‘Ni Pol ambá nqawá qeinømbosinøzømemín, neka manqa qæf vøimbø-yogemín.’ Yaq ni khakheitap nitøgoát. Yaq tendowav, ni seilaém. Ma géfakhanák nqanek.”

¹⁶ Geté Pol-gu zan-ge yo, møndø-ewág, ta voqoe ndøgo. Yaq ndego nakhag ezoqam-qá khoev-té genøwáv, Pol vømømbø-ein. ¹⁷ Pol nqanek manqat ge-ewag, yaq nakhag kawa ezoqam kopo mbo-akhá, vømbø-ein, “Iwateam ngenek, nakhag kawa ezoqam kandambaqape-té qanø-itú, ndego manqat bembø-ewag, ngenek ngembo-geawat.”

¹⁸ Yaq ndego, ngenek iwateam ndaføyambá, nakhag kawa ezoqam kandambaqape-té genø-itú, vømømbø-ein, “Pol nøndo-akhá, ndego ndimbula-te nde-utøve. Yaq áv genømbe-eín nqægo. No ngenek iwateam, qo-té qabatøndo-ndáf. Zapa ndøgo, ndego manqat qageawát. Qo geqá-eín.”

¹⁹ Yaq ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, iwateam sège-itú, vø-yakhapusiz, gembobevap, “Qo gekha manqat qonøgeawat?”

²⁰ Yaq ndego iwateam gendo-ein, “Zu ezoqam manqat áv gini-kopo:ném nqægo: Geqá-matemateømém. Ndigu áv giqambé-einim nqægo: Ndigu Pol-qa manqat nøme yoge-qa ndøgø. Yaq ndego qasun tiqa manqa ovøyam-té giabenø-ituim. ²¹ Geté qo tiqa manqat zøpæv. Zapa ndøgo, ndigu Pol

laelae-qa ndøgó. Ezoqa kopoáv, 40 møndømø-løvú, vos nduoke:ve, Pol tilaem. Ndigu Mbumbukiam-te, manqat áv gini-unimanqatiním nqægo: Ndigu lou naqanøká gélogák neka ibøkha naqanøká gé-izamák. Pol pakhapakha, ndømbøkhaè-khanøém. Ndigu møndø-khakheinám. Qoqá poev manqat-qa mo:yozü.”

²² Yaq ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, iwateam nqawa gekhofotav, é-møndøgugú, gembo-ein, “Qo ezoqa nøme mbø-eín, nqanek manqat qoqote-nømand.”

Pol gaman ezoqam Filiks-te gindafem

²³ Yaq ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, até gendego, nakhag kawa ezoqa menas vøzø-akha, gezø-ein, “Nakhag ezoqam 200 zókhakheinøvém, neka 70 nøme ndigu hos ndi:bøiat vozó-khakheinøvém, neka 200 nakhag ezoqa nøme, sanqava-us, vozó-khakheinøvém. Ndigu ate ndi:gu, Sæzalia taon-té giabenøzáv. Lova 9 oklok zó-umiáz. ²⁴ Hos nømi bözøfikít, Pol to:qotet. Zo ngenek mbomambá segendafét, Filiks-te, ndego gaman ezoqam. Soqain ndøgo, livin-qase matev-qase tømbo-fakhan.”

²⁵ Yaq ndego nakhag kawa kandambaqape, pepa ndøpeawám. Av genepeawám nqægo,

²⁶ “Filiks, nigí gaman ezoqam kandambaqape. Khaiya mbomá, qo-te. No Klodies Lisiás, nqanek pepa nqæpeomit.

²⁷ Ngenek ezoqam, no nqækhofotavav, Zu ezoqam ndømøvoinám. Yaq ndigu ambá gilaemín. No qæ-ewag av nqægo, ndego Lom mo-manqei-aném, yaq no nönáv, nogi nakhag ezoqam namba, vøi-khandi:vem. ²⁸ No nøtenat ndape-qa qægoam, Pol-te gekha manqat ndømøvøemet, yaq no tiqa manqa ovøyam-té qatøndáf. ²⁹ Geté no áv qateqéiv nqægo: Ngenek ezoqam, matev soqa-qase goneáv, ta zapaya ndøgo, ezoqa ndimbula-te nqazi-nqeisam o løvøte-te nqazi-abam. Geté ndigu manqat, ekeza khafep manqat-qa mba mbøe-søkuzumít. ³⁰ No qæ-ewag, av nqægo, ndigu gømbo-voqoém, yaq no ndáføyambá, qo-té qatøndo-khofotáv. Yaq ndigu Zu ezoqam, manqat ndimbo-søkuzumít, áv qazømbe-eín nqægo. Ndigu qo-té giabetøndoázv. Yaq manqat nándav timø-ovøemém, te zapaya.”

³¹ Yaq ndigu nakhag ezoqam, áv tini-matønømém, av ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape gezømbe-vøovam. Yaq ta lova ndøgo, ndigu Pol Antipatlis taon-té ginø-ituím. ³² Yaq khøuwa nøme qandopave, ndigu nakhag ezoqam, zapa gigeavun, nakhag ezoqam-qá khoev-té ginøveséz. Geté ndigu nakhag ezoqa nøme, hos-us gigoam, ndigu Pol namba, Sæzalia taon-té ginø-apát. ³³ Yaq Sæzalia taon-te gimøfakhaz, ndigu gaman ezoqam, pepa mboetøomém, neka Pol teqa zenda-te vøveem.

³⁴ Yaq pepa gegeveam, ndego Pol áv gembøebeváp nqægo, “Qo gekha plovins-ák?” Yaq ge-ewag, av nqægo, ndego Silisia plovins-ák, ³⁵ gembo-ein, “No qoqa manqat ndøgo tøtø-ewág, ndigu ezoqam tifakhaz, manqat gíqa-søkuzim.” Yaq tegi nakhag ezoqam, áv gezømbe-eín nqægo. Pol Elød-qá gaman khoev-té giabenø-utøvém, ta ndimbula khoev-te ndøgo bembøe-keoge.

24

Pol manqa ovøyam-te giveem

¹ Khøuwa faev-qa zita-te, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, Ananayas, megetapak neka manqa ovøyam otevat ezoqam namba, Titulus, Sæzalia taon-té ginøzáv, gaman ezoqam-te, Pol-qa manqa vømó-søkuzømēm.

² Yaq Pol gimbo-akhaem, vøndō-on, Titulus teqa manqa søkuzam manqat, āv genengáz nqægo, “Nigi kandambaqape, Filiks. Qo mokho-te, ni nupøkhán mbá, sambi-té qeitøygé. Enend matev vinivinimba ndøgo, qoqa matavap loloakh-te qafakhan, ezoqa ewaqape zøtøkeé, niqa manqei-te. ³ Ni ezoqa ate nqati:gu, nqanek manqei-te nqeiyyage, oskia nimanqatatún, taqa yaq-te. Neka ni ike kandambá qo-te. ⁴ Geté soqain ndøgo, noqa manqat khape tæseke, qogi khøuwa vøe-sisindøvēm. Ta-mba nqánek qataqambé-viám. Niqa manqat-qase nqanek, qó-ewág.

⁵ Ni āv qatigatém nqægo, ngenek ezoqam manqa-zapa-ús. Ndego manqei-qape-te ate nqægo, Zu ezoqam mokho-té, qaqa ndøngazungazumatún. Nazalin bawan, ni-te giqataz, megeat ezoqam ngének. ⁶ Neka ndego ambá bawan vini-ak ndo-itubín, Mbumbukiam-qa khoev-te, taqa khakheitap vønguiin. Yaq ni ndøgo teitø-møvøinám.* ⁸ Qo ngenek toqombo-sinøzam, yaq qo qakezan ndøqote-qatéq, manqat ate ndægo unimanqatín, ni ngenek manqa ovøyam-te nqeiweet.”

⁹ Yaq Zu ezoqam ate gi:goam, namba gi:geavun, teqa manqa søkuzam manqat møndø-unimanqatínim.

Pol Filiks-te manqa ge-ovøyam, ndego gaman ezoqam

¹⁰ Yaq ndego gaman ezoqam, Pol bøi mba mbokhouwá, av nqægo: Manqat yá bemanqaté. Yaq Pol gendo-ein, “No qatenøten, av nqægo, qo nqanek manqei-te, viav kandamba ezoqam-qa ovøyam manqat nqoqoyoge, yaq no khanakhanákh, qo-te manqat tæ-ovøyam. ¹¹ Ndakin khøuwa tuelv mbá gimø-nasinim, no Zelusalem taon-te qæmat, Mbumbukiam-qa iz eqawat nonqo. Ezoqa toqozø-bevap, yaq geqá-unimanqatínim. ¹² Ezoqa no nømendeáv, av nqægo, Mbumbukiam-qa khoev-te, ezoqa namba niti-ponqombēm, o Zu ezoqam-qa gulgili khoev vinivinimba-te o taon mokho-te, ezoqa qaqa nøzøløwáz. ¹³ Manqat nqanek, no-te ngi-møvøet, kopømba mbáin ti:qamekhem, av nqægo, ndøgo unimanqatín. ¹⁴ Geté, unimanqatín nqánek: No nigi atanakha-zapazapa-za-ge Mbumbukiam, nqánek qambøe-vizáp: No Yesu-qá Nakhoa nombopáev, ndøgo ezoqa nøme soqain ndivewe. No Mozes-qa guguna manqat ate ndægo neka manqat ndøgo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gipeaomem, mðe-unimanqatín. ¹⁵ Matev ndøgo, taqa yaq-te no Mbumbukiam-te nqatotana, até kopó, av ndigu te-te nduotaza. Ni te-te taqa yaq-te nqánek qeitotaná: Løvøte ezoqa ewaqape gékhandi:z, ndigu matev eqeieqei vøgoam-a, matev soqøsoqa vøgoam. ¹⁶ Yaq nakémbá, no bazaføgakh oskia nø-asøzú. Noqa mbøni mokho-te, manqa-zapa mbáin, sá begó, Mbumbukiam-qa bøi-te neká ezoqam-qa bøi-te.

¹⁷ No viav kandambá, qæ-ewambam. Yaq no Zelusalem taon-te ndøgo tøteveséz. No ndigu nogi bawan ezoqam, moni etoam-qa nogoám, tigi Klisten zifuap gindu-khofotøzem, gigiap-av ezoqam tøke nonqo, neka no

24:5 24:5 Kel 17:6   24:6 24:6 Kel 21:28-30   * 24:6 24:6 Ibugukhokhof Baebol gipeaomem, manqat sa nqánek qagoám. Geté vaev-te, manqat nøme āv gini-mønøzém nqægo: Ni nikezan, manqa ovøyam-qa nimbogoám, av Mozes-qa guguna manqat qæ-ein. 7 Geté ndego nakhg kawa ezoqam kandambaqape, Lisias, gèvimbám, niqa zenda-te gegoam. 8 Yaq āv ginimbi-ein nqægo. Ni qo-te gabatøndu-niáv, teqa yaq-te, manqat banl-søkuzømem.   24:15 24:15 Zion 5:28-29

Mbumbukiam-te etoam matev gone-qa vōegoam. ¹⁸ Ta khōuwa-te ndōgo, no ezoqa nōme Mbumbukiam-qa khoev-te ginōmendā, no Zu ezoqam-qa matev mūtumugú, Mbumbukiam-qa bōi-te eqeieqei fakhane nonqo. Neka ezoqa kandambá mbá, no namba, neka no qaqa matev goneáv. ¹⁹ Zu ezoqam, no ginōmendā, Esia manqei-ák. Amba ndigu tinduzavín, qo-te noqa manqa vōsōkuzōmemín, ndigu unimanqatin noqa manqa-zapazapa tiqeivimin. ²⁰ O ngínik giabetaqa-einím, ngiwaniap, no-te gekha manqazapa ndōqeivim, no tiqa manqa ovōyam-te qæ-itan. ²¹ Ndigu khanakhanakh mbain, ekeqá taqa yaq-te nqáneq qazōmbegó, no tiqa megemege-te, manqat-qase qæ-akha. No sa nqáneq qæ-akhá, ‘No manqa ovōyam-te ta zapaya nqáneq qate-itán, no Mbumbukiam nqæ-unimanqatinat, ndego lōvōte ezoqam nango tekhandi:z.’”

²² Filiks, ndego otevat andé kandambá, Yesu-qa Nakhoa-qa yaq-te. Yaq Pol teqa manqat qame-navōem, Filiks nqānek manqa ovōyam sēgetók, ge-ein, “Lisias tefakhan, ndego nakhag kawa ezoqam kandambaqape, yaq no matavap ndōgo tōtōvé, zoqa manqa ovōyam-qa yaq-te.” ²³ Yaq nakhag kawa ezoqam-te, ndego Pol gembo-kewagam, ndego āv gembōe-eín nqægo, “Ngenek até vōmbo-keogé. Geté elavōqase vōmbo-mboqoaném. Yaq tegi ezoqam kopōmbá, tindu-okhoat, vōmbó-tōkemāt.”

Pol Filiks neka Dlusila, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zōmas

²⁴ Khōuwa nōme, Filiks, zas namba ndezáv. Tegu zas, Dlusila, ndugu Zu bawan-ák. Yaq ndego manqat ndōkhofotáv, Pol bētōndo-ituím. Yaq Pol taqa yaq-te ndōgo ge:manqatat, Keliso Yesu ande āv khoqoté-unimanqatin, ndego yoge eqeieqei mbogó. ²⁵ Geté yaq Pol matev eqeieqei neka qakeza kha nōzōgim matev neka Mbumbukiam-qa manqa ovōyam khōuwa-qa yaq-te gendo-ein, ndōgo tōgeav, yaq Filiks mōe ndōgo, gembo-ein, “Ság! Vōkhæqaváq. No nango tōtaqambé-akhá ndōgo, khōuwa eqeieqei tæzōmet.”

²⁶ Filiks Pol-te, khōuwa andé kopoáv, manqat gekhofotumam, tendo-okhoat, yaq manqat vō-einimat. Zapa ndōgo, ndego moni ndōpazat-qa mbo-goám. Yaq Pol ndego amba moni tembo-etoamin, yaq amba gēnqonqotavín.

²⁷ Viav menas qame-navōem, yaq Filiks-qa iziz, Posius Festus ndōndáp, gaman ezoqam tegoat. Geté Filiks gewav, yaq Pol ndimbula-te sēge-iváv. Zapa ndōgo, ndego Zu ezoqam khanakhanakh etoam-qa ndōgoám.

25

Pol Festus-te manqat ge-ovōyam

¹ Festus Zudia plovins-te gefakhan, gaman ezoqam iz vōndap, yaq khōuwa misika-qa zita-te, ndego Sæzalia taon, gē-iváv. Yaq Zelusalem taon-té genōqavíg. ² Yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak, Pol-qa yaq-te, manqa ndosōkuzōmém te-te. ³ Yaq ndigu Festus āv gimboe-viōmém nqægo: Pol Zelusalem taon-té geabetōndo-khofotáv. Ndigu nqānek manqat gimbo-einim, zapa ndōgo: Nakhoa livin-te ndōgu, ndigu Pol laelae-qa mbogoám.

⁴ Geté Festus yaq manqat gezō-qavōiu, “Pol ndimbula-te até gekhægoát, Sæzalia taon-te ndōgo. No avōnín, é-ndæqaván. ⁵ Zogi megetapak bē-apét, no namba. Yaq ndigu manqat ndōgo, timō-sōkuzōmém, Pol-qa yaq-te, av ndego unimanqatin manqa-zapazapa te:goat.”

⁶ Festus khøuwa ande av ten o eit ndægo, Zelusalem taon-te geqovezam, yaq Sæzalia taon-té genøveséz. Yaq khøuwa nøme qandopave, ndego manqa ovøyam khoev-te, teqa qonam nonqo-té genøqóm. Yaq manqat ndøkhotátv. Pol bètøndo-ituím. ⁷ Yaq Pol gendo-on, ndigu Zu ezoqam, Zelusalem taon-te ginduzav, gè-ogitøvém, neka teqa manqa vøsoøkuzømem. Manqa-zapazapa kandakandá gimbo-søkuzømem. Geté ndigu kopømba mbain gi-zømas, av nqægo, tiqa manqat unimanqatín. ⁸ Yaq Pol gezø-qavøiu, “No Zu ezoqam-qa khafeap o Mbumbukiam-qa khoev-qa khafeap o Siza, ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape, teqa khafeap kopo nqawateáv.”

⁹ Festus ndigu Zu ezoqam khanakhanakh etoam-qa ndøgoám, yaq Pol gembo-ein, “Poev taqagoat, yaq ni Zelusalem taon-té qazinø-niáv. Yaq qoqa manqa ovøyam ndøgo, tømøqá-ewág.”

¹⁰ Geté Pol yaq gembo-qavøiu, “No poeveáv, tænav. No ndakin Siza-qa manqa ovøyam-té qatø-itán. Yaq noqa manqat yoge qábegó nqanek. Qo mðqote-qatéq, no Zu ezoqam-te, manqa-zapa-qase goneáv. ¹¹ No amba unimanqatín manqa-zapa kandambaqape tægonin, ta zapaya no løvøte tæqeivin, yaq ság, ambá kopømbá, no tænanimin. Geté nginik Zu ezoqam, noqa manqa-zapa-qase qeiviáv, manqa nginø-møvøet. Yaq ezoqa kopømba mbain, no tiqa zenda-te sa tiveem. Yaq nakémbá, no av qanømbe-pøe nqægo: Noqa manqa ovøyam, Siza ekezan be-ewág, ndego Lom manqei-ge kawa ezoqam kandambaqape.”

¹² Yaq Festus tegi zøtezat ezoqam namba, manqa gumu-vøovomem, ndego Pol av gembøe-ein nqægo, “Qo Siza-te okho-qa qogoám, ndego qoqa manqa ovøyam te-ewag. Yaq ság. Qo Siza-té qonøqáv.”

Pol Aglipa neka Benis, tiqa megemege-te gindu-ituim

¹³ Khapé outøpøteáv, kawa ezoqam Aglipa, tegu yakhasuk namba, Benis, Sæzalia taon-té ginøfakház, Festus-te okha vøzav. ¹⁴ Ndigu andé møe-mbá sege-qovezám ndøgo. Yaq Festus, ndego kawa ezoqam, Pol-qa yaq-té geneomát. Gembo-ein, “Filiks gewav, yaq ndego ezoqa kopo ndø-iváv, ndimbula-te ndøgo. ¹⁵ No Zelusalem taon-te qæmat, yaq Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda neka Zu megetapak, manqa ndøsoøkuzømem, teqa yaq-te. Ndigu no av ginømbe-einim nqægo: Løvøte-té qabatøvé, teqa manqa-zapa zapaya. ¹⁶ Geté no av qazømbe-ein nqægo, ‘Ni Lom bawan-ak, matev mbain, av nqægo, ezoqa tiqa zenda-te sa teiveem, ndigu manqa gimbo-søkuzømemin. Geté ndego khøuwa eqeieqei bømbo-etoám, ekeza manqat tezø-ovøyam.’ ¹⁷ Yaq ndigu nqanek ginduzav, no khøuwa nøme sisindøvepøteáv. Geté khøuwa nøme qandopave, no manqa ovøyam qonam nonqo-té qatoqóm, neka Pol itui manqat vøe-ein. ¹⁸ Yaq ndigu Zu ezoqam teqa manqa gisøkuzømem, ndigu ambá av nqægo, manqa-zapazapa kandakanda me-manqatám, av no qate-matavupam. ¹⁹ Geté ndigu sa ekeza Mbumbukiam vizap matev-qa yaq-té gini-manqatám, neka ezoqa nøme-qa yaq-te vøe-manqatam, ndego genanim, ndego iz nqambogo, Yesu. Teqa yaq-te, Pol av gene-manqaté nqægo, ‘Ndego ndekhandi:vát.’ ²⁰ No nøtenateav qagoam, no manqa qæf ande av khatéqéiv, taqa yaq-te, yaq no Pol av qambøe-ein nqægo. Poev tømboqat, yaq ndego kopømbá, Zelusalem taon-té genøwáv. Yaq ni teqa manqat ndøgo teimømbó-ovøemém. ²¹ Geté Pol poeveáv, yaq ge-ein, ‘Lom kawa ezoqam kandambaqape, ekezan be-ewág, noqa manqa ovøyam.’ Yaq nakémbá, no av qate-vøovám nqægo: Pol ndimbula-té geabetøkhe-utøvé. Yaq khøuwa

eqeieqei tømø-khantaz, no Siza-té qatø-khofotáv, ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape.”

²² Yaq Aglipa Festus gembo-ein, “No ndego ezoqam, manqat nõkezan yoge-qa nombogó.”

Yaq Festus gembo-qavøiu, “Qanimáv. Qasun qombó-ewág.”

²³ Yaq khøuwa nõme qandopave, Aglipa neka Benis, tñifakház. Ndigu khakheinam kandambá go-gonem, ndabua qaniqanim vø-uzam neka agiwa-qasis khagi-us vø-qanabam. Ndigu pindap khøev-te, nakhag ezoqa kandakanda neka taon megetapák namba sugumu-óz. Yaq Festus, Pol itui manqat ge-ein, tindu-ituim ndøgo, mokho-te vøu-on.

²⁴ Yaq Festus áv gene-eín nqægo, “Nigi kawa ezoqam Aglipa, neka zo ezoqa ate nqazøte-go, nqazo-waniap. Ezoqam ngének, teqa yaq-te, no Zu ezoqam ate ndigu, Zelusalem taon-te neká nqanek taon-te, ginømbe-pouwe. Ndigu áv gini-akhayám nqægo: Ndego yage khapé bembø-sekétét. ²⁵ Geté no teqa manqa-zapa-qase qeiviáv, ta zapaya ndøgo, ezoqa lõvøte-te nqazi-abam. Geté ekezan qambo-pøovam, teqa manqa ovøyam manqat, Lom kawa ezoqam kandambaqape te-ewag, yaq no matavap áv qatevé nqægo: Ndækhofotáv, te-te ndego. ²⁶ Geté sa ndøgo. No nõtenøtenák, gekha manqat nõpeawám, nigi kawa ezoqam kandambaqape-te tækhofotav, teqa yaq-te. Yaq nakémbá, no ngenek qoqá megemege-té qatøndo-itú, qo nigi kawa ezoqam Aglipa, neka zo ezoqa ewaqape-qa megemege-te, zo nqazo-waniap. Yaq teqa manqat tiziyogem, no kopømbaqapé, pepa tæpeawam. ²⁷ Soqain ndøgo, no ndimbula ezoqam, Lom taon-te tækhofotav, gete ovøyam manqat eqeieqei khofotøveav tøgøat, teqa yaq-te.”

26

Pol Aglipa-te manqa ge-ovøyam

¹ Yaq Aglipa Pol gembo-ein, “Qo kopømbaqapé, manqat toqo-ein, qakezan-qa yaq-te.”

Yaq Pol zenda ndø-eqá, manqat vøngaz, ge-ein, ² “Nigi kawa ezoqam, Aglipa! No khanakanakh kandambá, qoqa megemege-te, no manqat tæ-ovøyam, Zu ezoqam-qa manqat ate ndægo-qa yaq-te, ginø-søkuzømem. ³ Qo Zu bawan-ak-qa matev ate ndægo-qa yaq-te, qateqat kandambá. Até ndøgó-a, manqa gi-itumbumatun. Yaq nakémbá, no áv qataqambe-viám nqægo: Noqa manqat qonó-ewág. Aiyav-té.

⁴ Zu ezoqa ewaqape, noqa yage ate ndægo mõndæzøté, no nõkeza manqei-te qæyagam, no khapelavøqase qategoam, yaq taqa zita-te, no Zelusalem taon-te vøe-yagam. ⁵ Ndigu mõndæzøté. No Felisi ezoqam nõgoám, neka khafeap matev ate ndægo vøembø-pavam, av Felisi ezoqam gi-goatun. Ndigu tøzø-pøovat, yaq gé-unimanqatiním qo-te.

⁶ Yaq no ndakin nqanek manqa ovøyam-te, ta zapaya nqánek qate-itán, Mbumbukiam-te nqatotana, matev tøfakhan, av ndego nigi atanakha-zapazapa-za-te manqa mbusa ge-ve. ⁷ Zu ezoqam-qa khagua bawan tuelv, ndigu Mbumbukiam pappave neka lõvølova ndimbovizap, te-te ndego, até taqa yaq-te nqánek gonotáz.

Nigi kawa ezoqam! Ta matev ndøgo, no nqæ-unimanqatinat, tøfakhan, ta zapaya nqánek, Zu ezoqam, no manqa ginø-søkuzømem. ⁸ Yaq gekha zapá, zo ndozo-matavap, av nqægo, kopømba mbaIn, toqo-unimanqatin, Mbumbukiam lõvøte ezoqam, nqawa tekhandi:z?

⁹ Até nó-a, qæmatavupam, no ndigu ezoqam, Yesu Nazalet-ak ndimbopaev, bânøtokáz. Yaq no matev kandakandá qæmatønumat, teqa iz voat nonqo. ¹⁰ No áv qate-matønumám, Zelusalem mokho-te. No Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda-qa iz-te, Mbumbukiam-gi ezoqam kopoáv, ndimbula-té qatø-nqeisumám. Yaq ndigu pakhapakha khaneam-qa gizøgonin, no nõ-unimanqatinín. ¹¹ No ndigu Zu ezoqam-qa guliguli khoev vinivinimbat-e, yaq-fia nqosøgeap nõzø-etoumám, tiqa Klisten matev zapaya. Yaq no ndigu amba nõzømbe-khakhazumám, tiqa unimanqatin Yesu-te, betè-ivøvem. No mbøni nqosøgeap kandambá, qanøgoam ti-te. Yaq no ndigu, até taon vinivinimba qambaqape-té-a, mõezøpavám, vøe-ngiæzotam.”

Pol emanqat gezø-votot, ndego ande av kenè-Klisten-ev

¹² “Yaq khøuwa nõme, no Damaskus taon-té qatømát. No ndøgo ambá Klisten ezoqam nõmøndo-gavemín. Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda-qá iz-té qatømát. Ndigu tikhofotøném. ¹³ Nigi kawa ezoqam, Aglipa! Ta khøuwa-te ndøgo, no nakhoa-te qæmat, ande áv khøuwa muín ndægo, no waev bæbæs-qape nõqeív. Ta waev-qa bazaføgakh, mõndøløví, khøuwa tatas-qa waev. Yan-té qandovís, no vøgután, até ndigú-a, ezoqa nõme namba qati-apat. ¹⁴ Yaq ni ezoqam ate qatigoam, manqei-té qeitø-o:án. Yaq no manqa wag mba noto-ewág. Ndøgo noqa Iblu manqat-te, áv qane-eín nqægo, ‘Sol! Sol! Gekha zapá, no ndoqo-ngiænotet? Kopømba mbaín, tane-viæge toqopam.’

¹⁵ Yaq no qambobevap, ‘Kándambaqape. Qo khoqonø-goam?’

Yaq Èvezøza gendo-qavøiu, ‘No Yesú. No ndégo, qo ndoqo-ngiænotet. ¹⁶ Møgo-itán! No nqáneq qataqambe-fakhán. Qo nõveatáq. Qo nogé sasae ezoqam neka bøi vizu ezoqam qógoát, neka ezoqa emanqat voqozømbé-vototupát, matev ndøgo, no-te qoqoqeív neka nõme ndøgo, no vaev-te tøte-qamekhæmit. ¹⁷ No qøgi ezoqam neka bawan vini-ak-té qatø-khofotáq. Yaq ndigu qo ngiæqoat-qa tigoat, no ndækhandi:q. ¹⁸ Qo ndigu bøi qozø-mboqoá. Yaq ndigu bøivun zitá giabiti-wuøém, neka waev-te betèqambuz. Neka Saitan-qa bazaføgakh, tñabiti-ivøvé, Mbumbukiam-te betønøzaz. Yaq ndigu no mokho-te, manqa-zapazapa segezø-navøém, neka vø-nogi-ezoqam-èz, ndigu ezoqa nõme namba, no ndi-unimanqatinat.’”

*Pol ekeza nõmendim sasae-qa yaq-te ge-zømas
(Kel 9:1-19; 22:6-16)*

¹⁹ “Nigi kawa ezoqam, Aglipa! No nqáneq umingiap sanqaweáv, Mbumbukiam-te qandowav. Manqa o-mba nõmbøendáp. ²⁰ Yaq no até qatøndego, Damaskus taon-te ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat nõmendim vøengaz. Taqa zita-te, no Zelusalem taon-té qatønáv neka Zudia manqei até ndægo vøe-okhoam, neka até bawan vini-ak-té-a, vøe-okhoam. No ezoqa áv qate-zømesimám nqægo: Manqa-zapazapa matanam, zitá giabiti-wuøém, neka Mbumbukiam-te bēqambuz. Yaq tiqa matev mokho-te, ndigu ndimatanam, áv giabiti-zømás, ndigu unime-qambúz, Mbumbukiam-te. ²¹ No Zu ezoqam, Mbumbukiam-qa khoev mokho-te, ta zapaya nqáneq gini-møvønonám, neka lambe-qa vønøgoam. ²² Geté Mbumbukiam, no oskia nõtøkeám. Yaq nakémbá, no até ndakín-a, ezoqa iz-akhayapak neka khokho ezoqam-qá megemege-té qatoyá, neka nqátè-zømēsím. No ezoqa sa nqáneq qate-zømesím, av Mozes neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gi-manqatam, matev tøfakhanam. ²³ Ndigu áv gini-einím nqægo: Ndego Mesaya, Mbumbukiam geve, ni tekhandi:n, nqosøgeap ndøndáp, vønaniím.

Yaq lɔvɔte-te, bugukhokhof ndégo tenósuzám. Yaq ndego Zu ezoqam neka bawan vini-ak-te, waev ndóndáp.”

²⁴ Pol nqanek manqat ge-ein, yaq Festus gèmondótáv, vø-akhao. Gembo-ein, “Pól. Qo kandaniáp. Qoqa qateqat ndape kandambaqape nandav, qòte-kandaqanim.”

²⁵ Geté Pol gembo-qavøiu, “Nigi kandambaqape, Festus! No ambá av nqægo, kandaniáp. Manqat nqæmanqate, unimanqatín neka mokho-ús.

²⁶ Ngenek, nigi kawa ezoqam, Aglipa, møndæ-otév, manqat no nqæmanqate. No kopømbaqapé, bavokhó sæmbøe-manqatát. Matev ate ndægo, no nqate-manqate, ngenek ábe-ewagám. Zapa ndógo, ta matev ndøgo, ambá av nqægo, khonoam-tē qanø-fakhanám. ²⁷ Nigi kawa ezoqam, Aglipa! Qo Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqat moqó-unimanqatin? No mōtenōtén. Qo mōqo-unimanqatín.”

²⁸ Yaq Aglipa Pol gembo-ein, “Ge qó, ndoqo-matavap, qoqa manqat-te nandav, no nakhamas-te ndæ-Klisten-en?”

²⁹ Yaq Pol gendo-qavøiu, “Nakhamas-te ó aiyav-te. No Mbumbukiam, āv qambøe-viám nqægo: Qo mbá mbá. Geté até ezoqa ewaqapé-a, ndakin noqa manqat ngi-ewaget, zo āv tōne:gó, av no nqate-go. Geté auli sen ndigu, no ginømbe-mopvømem.”

³⁰ Yaq ndego kawa ezoqam, Aglipa, neka gaman ezoqam Festus neka ndugu Benis, ezoqa ewaqape namba, sūgumu-umiáz. ³¹ Yaq bavokho gizav, ndigu yaqyaq-a gibond, “Ngenek ezoqam manqa-zapa-qase goneáv, ta zapa ndøgo, ezoqa lɔvɔte-te nqazi-abam neka ndimbula-te nqazi-nqeisam.”

³² Yaq Aglipa Festus gembo-ein, “Qo ngenek ezoqam ambá soqo-nqonqotavín, ndego ekezan poeveav tōgonín, Siza teqa manqa ovøyam manqat te-ewag, ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape.”

Pol Lom taon-te gewav

27

27:1-28:15

Pol gesøkuz, Lom taon-te gemat

¹ Khøuwa qandap, ndigu gizavem, ni Itali manqei-te teimøtinim, yaq Pol neka ndimbula ezoqa nøme, nakhag kawa nøme-qá zenda-té ginø-áb. Teqa iz Zuliés. Ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape-qa nakhag bawan mokho-té gunu-sasaetám. ² Palai khagua møndøbøetám, ta pu-te ndøgo. Khakheitáp. Adlamitium taon-té qandowáv. Yaq Esia plovins-te, pu vinivinimba-te tøkeam-qa ndøgoám. Yaq ni teitø-ketámb ndøgo, vøi-søkuzim. Ezoqa nøme møndøgoám, ni namba. Ndego Tesalonika taon-ák, ndøgo Masedonia plovins mokho-te. Teqa iz Alistakús.

³ Khøuwa nøme qandopave, ni Saedon taon-té qeimø-fakhán. Yaq Zulies, Pol tanakh mbogó. Ndego sègemboták. Ekeza zifuap-té genówáv, ndigu loge gigiap neka gekha gigiap nøme bembø-etømem. ⁴ Ni nqawa qeisøkuzim, yaq khamøe sa ni-té qandofeá. Yaq ni Saiples manqei bawa niti-otán. Sèitø-guguyát. ⁵ Yaq ni qeitu-qantavat, anana-mba ndøugu, Silisia neka Pamfilia manqei sa nakeamo-te vøtikhatøvem, yaq Maela taon-té qeimø-fakhán, Lisia manqei-te ndøgo. ⁶ Ta taon-te ndøgo, ndego nakhag kawa ezoqam, palai khagua nøme ndøqeív. Aleksandlia taon-té qandowáv. Itali manqei-te teiti-qa ndøgoám. Yaq ndego ni tenø-itúmb ndøgo, vøimøguv.

⁷ Qeisokuzim, yaq khøuwa kopoáv, ni aiyav-té qeitø-teitát. Yaq Naides taon qati-khatoumat, ni ambá seiteitatín. Geté kopømba mbaín. Zapa ndøgo, khamøe gèqavønótám. Yaq ni Salmone manqei luát qeitø-qantáv, Klit manqei bawa-te ndøgo. ⁸ Yaq seitø-guguyát. Geté føgakh-mbá qeitiámát, atema vaev-te khagua pu nøme-te vøimø-fakhan. Ta pu ndøgo, iz Pu Mbomambaqapé. Lasea taon avønín-té qagó.

⁹ Ta-mba av nqægo qati-teitavun, ni khøuwa kandambá qeingiæzotavun. Zu ezoqam-qa khøuwa, ndøgo lou logemav matev gigoatun, é-møndømunasiním, yaq mbe viav vøngaz. Yaq ndakin Pol ezoqa äv genegugúb nqægo, ¹⁰ “Láo. No äv gateqeví nqægo: Ni sa tizi-teitit, yaq ni matev føgakh-qape zimøqeivím. Ni nqaneq palai khagua neka gigiap giníngiú. Geté ta-mbá mbá. Até niqá khandí-a, kopømbá, sa tømø-navøem.” ¹¹ Geté ndego nakhag kawa ezoqam, Pol-qa manqat gè-ogí. Yaq palai khagua eve neka nözøgim ezoqam-qá manqat ndøndáp. ¹² Zapa ndøgo, ta khagua pu ndøgo, qanimáv mbá, qozøqozaq viav khøuwa-te, khagua tøbøetat, mbe qafakhanumatun. Yaq nakémbá, ezoqa kandambá, nqawa søkuzam-qa ndøgoám. Kopømba tøgoat, ambá Finiks taon-té ginøteitín. Taqa khagua pu, Klit manqei bawa-te ndøgo, khøuwa sininím-té qavé. Nøme ndøgo, nakeamo zenda-té neka nøme ndøgo, yogea zenda-té. Yaq ndøgo kopømbaqapé, qozøqozaq khøuwa-te, khagua tøbøetapat.

Mbe qandofea

¹³ Yaq sa niqa yogea-te ndøgo, khamøe-qase qandofea, palai khagua sasae ezoqam, äv gini-matavupám nqægo: Kopømbaqapé. Seitiním, av manqat gi-einim. Yaq angølap sége-khatobumím, vøi-søkuzim. Yaq ni Klit manqei bawa uní avønín-té seitø-guguyát. ¹⁴ Geté nqova mbaín, sa manqei bawa ndøgo, mbe-qape ndoféá. Taqa bazaføgakh kandamba tantáv. Mbe av nqægo, Khøuwa Fakhanam Yogea Zenda Mbe mbo-akhaemám. ¹⁵ Mbe ndøgo, khagua qanqagim, ni kopømba mbaín, eqeieqi niteit, teimbøe-qatazet. Yaq ság. Khamøe ni qavevendumat, sèimbøkhæ-takát. ¹⁶ Yaq Kauda manqei bawa-qase avønín-te qeitø-guguyat, ni khagua-qase eqawaf-qa nigoám, ndøgo qeitiat. Geté føgakh kandambá. Vaev-té qeitø-eqaném, ova vøitø-veem, sasa niløvnømem. ¹⁷ Yaq ta sasae ndøgo qame-navøem, ndigu sasae ezoqam, palai khagua tini-møpøvmém, tabetē-føgakh-a, neka palai vøføløzømem. Zapa ndøgo, ndigu møe ndøgoném. Soqain ndøgo, ndøgo Libia manqei avønín-te, ndivind bawa-te teitø-qavig, ibøkha mokho-te ngu:gu. Palai giføløzømem, yaq khamøe mba mbotakém, qavevendumat. ¹⁸ Geté khøuwa nøme qandopave, khamøe ndøgo qafegimam, sà tønø-khouvevtát. Yaq khagua keoge ezoqam, até gindigonem, gigiap khagua-te qøugeyam, gènqagimém, khagua vøvøyan. ¹⁹ Yaq khøuwa nøme qandopave, ndigu até khagua-qa sasae gi-giáp-a, vøngqagimem. Ekezan ndønqagimém. ²⁰ Yaq khøuwa kopoáv, ni nduku neká khøuwa zømetupøteáv, niqa nakhoa qeivi nonqo. Neka mbe sègemát. Khápumu-føgákh, qafegimam. Ni sèimbøkhæ-ovøemém. Neka matavapøteáv, av nqægo, ndèiyagēt.

²¹ Ndigu ezoqam, khagua mokho-te gu:goam, khøuwa kopoáv, lou logemáv. Yaq Pol tíqa megemege-te ndo:go, tenø-itán ndøgo, vøzø-ein, “Zo noqa manqat ambá zøyogem. Ni Klit manqei, até bizindu-ivøvømín. Yaq nqaneq matev føgakh-qape neka gigiap qasoqsoqoam, ambá gé:fakhanák ni-te. ²² Geté no ndakin nqazø-manqate. Zo ndøfofögeáp. Zo ezoqa kopo gó:navøemák. Palai khagua mba ndøsoqá. ²³ No Mbumbukiam-gé ezoqám, neka te-mba ndøgo

tæmbovizáp. Yaq lova qapøistat, tege enzol ezoqam nõfakhán. ²⁴ Ndego āv genømbe-ein nqægo, 'Pól. Qo mõe ndõgõ. Qo ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape, Siza, teqa megemege-te, ndõqomø-itán. Yaq nqáe! Qo zapaya, Mbumbukiam até ezoqa ewaqapé-a, qo namba ndõzøte-guvi, ndõkhandi:z.'

²⁵ Yaq nakémbá, lao, zo anøzi ndõgõ. No Mbumbukiam, āv qate-unimanqatinát nqægo: Matev ndõfakhán, av genømbe-ein ndægo. ²⁶ Geté nqanek palai khagua, manqei bawa-qase-té qanótõun, vótøkuvøem."

²⁷ Ni pula menas, Meditelenien ndaola-te qeitu-bøetam, yaq ta lova nõme ndõgo, ndigu khagua sasae ezoqam, āv gini-matavupám nqægo: Manqei ābizimu-khatoem. ²⁸ Yaq mbag ndõføløzém, gigiap viniv vømøpøem. Igian qeivi nonqó. Yaq āv giniqevim nqægo: Ibøkha-qa igian, 40 mitá. Geté nõme qeimø-kawamb, nqawa gimø-føløzem, taqa igian 30 mita mbá. ²⁹ Yaq ndigu ezoqam, mõe ndõgoném, av nqægo, khagua andé nandi-té vømé-ngøovøem. Yaq ndigu khagua-qa okho-te, angølap ndõnqagivemém. Angølap foá. Yaq paveat-qa ndõguligulimém.

³⁰ Yaq ndigu khagua sasae ezoqam, khokhozan-qa ndõgoám, khagua-qase ibøkha-te vøføløzem. Yaq ndigu ezoqa nõme, ambá gezø-matemateamín, av nqægo, ndigu ambá angølap nõme ndõnqagevememín, khagua mege-te ndo:go. ³¹ Geté Pol nakhag kawa neka nakhag ezoqa nõme gezø-ein, "Nginik khagua sasae zøtezat ezoqam, nqanek khagua-te guveav tøgoat, yaq zo zøyageák." ³² Yaq ndigu nakhag ezoqam, até gindigonem, khagua-qase-qa mbag vøqogømem, ibøkha-te vøbøi.

³³ Yaq qanaqanus lovølova-ús, Pol ezoqa ewaqape, āv gezømbe-ein nqægo, "Zo lou mõzológ. Zapa ndõgo, zo pula menas sa qazo-qovezumam, zo lou eqeieqei logemáv. ³⁴ Yaq nakémbá. No nqazø-pouwe. Zo lou zológ. Zo bazaføgakh, bèzøndo-qaván. Yaq zo soqain-qase, zomø-qeivimák."

³⁵ Pol nqanek manqat ge-ein, yaq ndego flawa ndõndapáz, ezoqa ewaqape-qa bøi-te, Mbumbukiam ike manqat vømbo-ein. Yaq gømbezó, louzi vøngaz. ³⁶ Yaq ezoqa ewaqape, tiqa mokho-te, é-qazø-eqeieqeatát. Yaq até ndigú-a, lou vølog. ³⁷ Ni ezoqam, palai khagua-te qeitu:guvam, kandambá. Ate qatigoam, 276. ³⁸ Ezoqa ewaqape lou gumulog, qazø-ewez, yaq wit ndigu, khagua-te gu:geabam, gènqagivemém. Khagua betøvøyan.

Palai khagua qamø-ngøovøem

³⁹ Yaq qanaqanus qandopave, khagua keoge ezoqam, manqei ndøqeivim. Geté ndigu amba me:matøvemém. Geté øgewe giqeivim, manqei ge:v qagoam, ndigu matavap, āv giniveém nqægo: Palai khagua, sa ge:v-té qabenø-qavíg. ⁴⁰ Yaq angølap gi:zøitam, mbag gèqogém. Yaq ndaola-té segezuvøzém. Yaq mbag ndõgo, khagua nõzøgim nonqo-te qaløvøtupam, sègeføløzømem, neka palai ndõgo, mege-te qo:løvøtupam, vøvøndøzem. Khamøe ambá manqei ge:v-té qanø-ziandamín. ⁴¹ Geté livin-qase ndøugu, ibøkha mokho-te, nandi bawa mu:zavám. Yaq khagua mege, nandi-té qano:qavíg, vømøføgakh. Kha khokhoæv. Geté okho, khamøe ndømøkuimát, khagua ate ndægo vømü-møkuvøem.

⁴² Yaq nakhag ezoqam, ndimbula ezoqam, zitøge-qa ndõgoám. Soqain ndõgo, ndigu manqei-te titanqayam, vømø-khokhoním. ⁴³ Geté ndego nakhag kawa ezoqam, Zulies, Pol khandi:vát-qa ndõgoám. Yaq ndego gèzømbø-khá:z. Ezoqa ewaqape, ndigu tanqayam gi:zøtez, ndego ibøkha-te vøvøvam manqat zø-ein, bemø-tanqayam, manqei-te bemøqaqavam. ⁴⁴ Geté

ndigu ezoqa nøme, tanqayam zøtezateav gigoam, khagua qaqageap-te fabam manqat zø-eín, manqei-te betē-tanqayam. Yaq av nqægo, ni ezoqa ate qatigoam, manqei-té qeimø-qaqavám, vøi-khandi:n.

28

Malta manqei bawa-te gigoam

¹ Ni manqei-te qeimøqa, yaq ni āv qatiyogém nqægo: Nqanek manqei bawa, iz Maltá. ² Ndigu ezoqam, ta manqei-te ndøgo giyagam, matev egeieqi nimatanám, vøkhatomb. Yaq gøina niløvutím. Zapa ndøgo, qæ ndølanqavát neka qozaq ndønqei-vøém.

³ Pol gøina ndøpizumat. Yaq gøina geløvut, qawagim, te-tata ndøgo, wazeam ndongikáv, pingim-te vømbøtag. Wazeam av nge:go teqatag, yaq løvøte qóqéiv. ⁴ Yaq ndigu mo-manqei-anim, Pol gi-ometam, wazeam pingim-te gembo-følawam, āv ginibónd nqægo, “Ngenek pepen ezoqám as ndøgoát. Unimanqatín. Ndego geoneáv, ibøkha-te. Geté ndakin, ndugu mbumbukiam nømu, ezoqam-te yaq-fia ndutaev, unimé:-laváo.”

⁵ Geté Pol wazeam sège-vingitáv, gøinam-te sasa ndø-ogiu. Yaq ndego soqain-qase qeiviáv. ⁶ Ezoqa āv gini-matavupám nqægo: Ndego ndømbø-tøpui, o segebøiáv, vønanim. Yaq amba me:nqanqeutupám. Geté Pol-te matev-qase fakhaneav qagoam, yaq matavap gè-enendém, gi-einim, “Ngenek mbumbukiám nøme ategó.”

⁷ Ta manqei avønin-te ndøgo, manqei nøme møndøgoám. Ndøgo Publius-qá manqei. Ngenek megeat ezoqam ndøgoám, ta manqei bawa-qase-te ndøgo. Yaq ngenek ni gèkhatómb, lou neka venanqei nonqo vøni-etoam. Khøuwa misiká. ⁸ Publius-ge eve, enqoni mbovinumám. Ngusum tatas neka emu mbogoám. Venanqei nonqo-té gebuvám. Yaq Pol tenøwáv ndøgo, zenda vømbøeve, sasa ndøguligulim. Yaq ndego enqoni, sègembo-navøém. ⁹ Nqanek matev qafakhan, yaq até enqoni-us ezoqa nømé-a, manqei bawa-te giyagam, Pol-te vøndözav. Yaq enqoni sègezø-navøém. ¹⁰ Ndigu ni vizap kandambá ginigu. Yaq ni manqei nqawa qei-ivøvem, gekha gigiāp ndøgo, ni mbain qeigoam, ndigu sègeni-etoám.

Pol Lom taon-te gemøfakhan

¹¹ Ta manqei bawa-te ndøgo, palai khagua møndøbetám. Khamøe viav qa-ogitat, ndøgo tømbøegéz. Aleksandlia taón qandovuá. Palai khagua-qa mege-te ndøgo, Mbumbuk Qaqangeap-qá nqovønqova mo:goám.

Yaq khamøe viav qame-navøem, ni tøtiketám, vøi-søkuzim. Løvøyak misiká qeisokhoam, ta manqei bawa-te ndøgo. ¹² Yaq ni Silakus taon-té qeimø-tokhotáv, khøuwa misika vøimø-qovezam. ¹³ Yaq nqawa qei-ivøvem, ni Legium taon-té qeitøteft, vøimø-tokhotav. Yaq nøme qandopave, khamøe sa zita-té qandofeáv, vøšokutan. Yaq khøuwa menas mbá qati-teitát, Puteoli taon-te vøimø-fakhan. ¹⁴ Ta taon-te ndøgo, Kliten ezoqam møndøgoám. Ndigu gèkhatómb. Yaq ni pula kopó, ti namba qati-goam. Yaq nqawa qei-ivøvem, zapá qeitøniáv, atema Lom taon-te.

¹⁵ Ndigu Kliten ezoqam, Lom taon-te giyagam, manqat é-møndømø-yogém, av nqægo, ni Puteoli taon-te qeifakhan. Yaq ndigu ezoqa nøme, ni nømende-qa ndozáv. Andé qámbá, ginduzav. Nøme ndigu, ni Apius maket-té qeitø-qaqandám neka nøme, ta manqei-te ndøgo, vøi-qaqandam, Venanqei

Nonqo Khoev Misika gimbo-akhaemam. Pol nginik ezoqa gezømet, yaq Mbumbukiam ike manqat mbo-eín, neka mbøni vømbøbøi.

Pol Lom taon-te, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge-zømesimat

¹⁶ Ni Lom taon-te qeimø-fakhan, yaq gaman ezoqam, Pol sègembo-takém, av nqægo, khoev eqeieqei-té géyagát. Geté nakhag ezoqa kopo møndømbo-goám, gembo-kewagam.

¹⁷ Yaq khøuwa misika-qa zita-te, Pol Zu megetapak zø-akhayám. Yaq gindupindam, ndego äv gezømbe-eín nqægo, “Tát-za neka ata-za. Noqa yaq-te, manqat nqáneq: No manqa-zapa-qase goneáv, nigi ezoqam-te neka nigi atanakha-zapazapa-za-qa mätev-te. Geté Zu ezoqam, no sège-møvnonám, Zelusalem taon-te. Yaq no Lom ezoqam-qá zenda-té ginøvéém. ¹⁸ Geté Lom ezoqam ginø-sinøzumem, ndigu no nqonqotønat-qa ndøgoám. Zapa ndøgo, ndigu no-te manqa-zapa-qase qeiviáv, ta zapaya ndøgo, ezoqa løvøte-te ndi-abam, av Zu ezoqam noqa yaq-te qazømbe-pøovam. ¹⁹ Geté Zu ezoqam, tiqa manqat gèsanqawém. Yaq no nakhøa nøme qeiviáv. Yaq no äv qazømbe-eín nqægo: Ndego Lom kawa ezoqam kandambaqape, Siza, ekezan be-wäg, noqa manqa ovøyam manqat. Geté no ambá av nqægo, nøkeza ezoqam manqa nømøzø-søkuzám. ²⁰ No zo ta zapaya nqáneq qazømbe-akhá, nqáneq manqat tæzø-ein. No nginik auli sen, te zapaya ndégo tinømbe-løvønøzat, ni Izlael ezoqam, Mbumbukiam-te nqazio-tana, tendo-khofotav, ni tekhandi-n.”

²¹ Yaq ndigu gindu-qavøinam, “Zudia ezoqam, ni qoqa yaq-te pepa kho-fotøveáv. Neka nigi ezoqa kopo okhoeáv, ni-te, manqa vøqā-søkuzim, o qo zapaya, manqat soqain vøni-ein. ²² Geté ni qakeza manqat yoge-qa nigú, ande äv khoqotè-matavap. Zapa ndøgo, ni äv qatiyogé nqægo: Manqei-manqei ate ndægot, ezoqa nqáneq bawan ndakinak, manqa mbogeve-matún.”

²³ Yaq ndigu Pol namba, khøuwa nøme ndøzavém. Yaq ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa kandambá gindupindam, Pol ma ge-qotam. Yaq khøuwa gemat, qanaqanus atéma khagus, Pol Mbumbukiam-qá Megeat Matev-qá yaq-té gene-zømesimat. Ndego äv gezømbe-ovøemát nqægo: Mozes-qa guguna manqat neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqat mokho-te, Yesu-qa yaq-te, møndø-peaomém. Yaq ndego ndigu Yesu-te khatoza-qa ndøgoám. ²⁴ Ezoqa nøme, møndø-unimanqatiním, Pol-qa manqat. Geté nøme ndigu, unimanqatinteáv.

²⁵ Yaq ndigu ekeza mokho-mba, ponqombap ndønqazém. Yaq sègezáv. Geté Pol ndigu bugukhokhof, äv gezømbe-eín nqægo, “Manqat ndøgo, Nqova Mbomambaqape zogi atanakha-zapazapa-za gezø-ein, Aezaya manqat mokho-te, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, nqáneq manqat unimanqatin. Ndøgo äv qane-eín nqægo,

²⁶ Vøqáv, ndigu ezoqam vømøzø-ein:

Zo ndøzo-ewagát.

Geté manqa mokho zombó-ndapemák.

Zo ndøzo-kewagát.

Geté zóqeivimák.

²⁷ Zapa ndøgo, nginik ezoqam,

mbøni gèzø-føgøføgakhám,

neka gea gèzø-tokeáp,

neka bøi ndikøpøitáp.

Zapa ndøgo, ndigu poeveáv,

bøi ti:qeivat neka gea ti:-ewagat,
neka mokho tindapem,
yaq no-te vøndé-qambūz,
no vøté-khakheinøvēm.’ ”

²⁸Yaq Pol nøme gezø-ein, “Zo vøezøté. Mbumbukiam nqanek khandi manqat, ndakin até bawan vini-ak-té genø-khofotáv. Yaq ndigu ndøndapém.”*

³⁰Ta khoev-te ndøgo, Pol viav menás geqotam, fia vø-aumam. Yaq gekha ezoqām ndigu, gindu-okhoam, sège-khatobín. ³¹Ndego ezoqa Mbumbukiam-qa Megeat Matev neka Evezøza Yesu Keliso-qa yaq-té genezømesimám. Ndego manqat sège-manqatám. Ezoqam-qa møe goneáv. Neka ezoqa kopo ndego khazeáv.

---

* **28:28** 28:28 Baebol kopokopo nøme-te, Glik manqat-te gipeaomem, manqat nøme ndøgó. Ta manqat nqánek: 29 Pol nqanek manqat ge-ein, yaq Zu ezoqam sègezáv. Izuizu manqa ndø-itumbumát. Manqa itumbam kandambá gigoat.

Lom

Pol-qa pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Lom taon-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Pol Lom taon Klisten bawan ezoqam-té genø-peawám. Ta khøuwa-te ndøgo, ndego Kolin taon-té gegoám. Pepa gumu-peawam, yaq Fibi mbo-etoám. Yaq Lom taon-te ngúnuk gundapát. Lom taon ndøgo, kandambaqapé. Itali manqei-té qagó. Gaman kawakawa-za ndøgo tigoám. Klisten ezoqam ndigu, Lom taon-fe gisøkhoam, nøme ndigu, Zu ezoqám, neka nøme ndigu, bawan vini-ák.

Nqanek pepa mokho-te, Pol taqa yaq-te ndøgo tene-peawám, Mbumbukiam-qa bøi-te, ande āv khoqoté-ndaføyamba-ēq. Ndego āv gene-eín nqægo: Ezoqa ewaqape, manqa-zapazapa-ús. Neka ezoqa kopømba mbain, Mozes-qa guguna manqat pæv mokho-te o matev eqeieqei gone mokho-te, Mbumbukiam-qa bøi-te ti-ndaføyamba-ez. Geté Yesu ti-unimanqatinim, yaq Mbumbukiam tiqa manqa-zapazapa ate ndægo, segembøé-navøém, yaq ndigu teqa bøi-te vø-ndaføyamba-ēz. Yaq ndigu kopømbaqapé, yage ndakinak ndøndapém, Yesu namba vøe-yagāt.

¹ No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-gé sasae ezoqám. No Mbumbukiam ndøveatán. Tegé u-anem nógoát. Ezoqa teqa Manqat Mbomambaqape nøté-zømesimát.

² Mbumbukiam é-møndo-eín, tegi manqa vevezam ezoqam mokho-te, nqanek Manqat Mbomambaqape, ndøfakhán. Mbumbukiam-qa Manqat mokho-té qapeawáp. ³ Nqanek Manqat Mbomambaqape, ekeza Yo-qa yaq-té qanegó. Manqei-qape-qa matev-te, ndego Deivid-gé zeó. ⁴ Geté løvøte-te gendo-khandi:v, ta mokho-te, Nqova Mbomambaqape, ni āv qaninømánd nqægo: Ngenek Mbumbukiam-gé Yó, neka ndego bazaføgakh-qapé. Ndego Yesu Kelisó. Nigi Evezøzá.

⁵ Te mokho-te, Mbumbukiam kuku mbogoám no-te, neka no tege u-anem vøve. Yaq no bawabawan-te ate ndægo, ezoqa nó-itubít. Yaq ndigu tiabiti-unimanqatinim neka teqa manqat tiabiti-ndapém. Yaq Keliso-qa iz tåbete-qawát.

⁶ Até zó-a, zo Mbumbukiam vøzø-akha. Zo ndakin Yesu Keliso-gí ezoqám.

⁷ Nqanek pepa zo-té qatø-peaomít, zo Lom taon-te nandozo-yage. Mbumbukiam kuku kandambá zo-te. Ndego zo ekeza ezoqam me:zæzá.

Mbumbukiam, nigi Tat, neka Yesu Keliso, nigi Evezøza, tiqa kuku matev neka sambi matev ndøgoát, zo-te.

Pol gepøogeapam, Lom taon-te tewav

⁸ Noqa manqat āv qaténgáz nqægo: No ike kandambá, noge Mbumbukiam-te, Yesu Keliso mokho-te, zo ezoqa ewaqape zapaya. Zapa ndøgo, manqei-qape ate nqægo, ezoqa zoqa unimanqatin-qa yaq-te, sùgumu-manqatét. ⁹ Mbumbukiam, te zapaya no kha sa nqæ-nqonqotøve, no ezoqa teqa Manqat Mbomambaqape, ekeza Yo-qa yaq-te nqate-zømesim, ndego møndæ-otév, no oskia nøzø-guligulimatún. Khøuwa kopoáv. ¹⁰ Neka no

ndego āv qambøe-vi:matún nqægo: Ndego poev tømbo goat, nakhoa bènø-mboqoá. Yaq notøndónáv, vaev-te, zo banøzømet. ¹¹ No vao kandambá zo-te. No zo zømete-qa neka Nqova Mbomambaqape-qa bazaføgakh etoam-qa nözøgó. Zo unimanqatin-te, tønø-føgakhæz. ¹² Yaq no zo namba tizi:goat, ni yaqyaq-a, niqa unimanqatin matev mokho-te, zita zítøpøzát, zo noqa zita vozó-tøpøzēm, neka no zoqa zita vøe-tøpáz.

¹³ Nøfuap! Zo vøezøtéz, av nqægo: No khøuwa kopoáv, qæpøogeapam, zo tæzømet. Até zo mokho-té-a, noqa sasae-te, mokho bēfakhán, av manqei nømø-te qæfakhanumat. Geté gènømbe-paín. ¹⁴ No Mbumbukiam-qa Manqat, ezoqa ewaqape sá bazømbu-etoám, oskiá ndøgo, Glik bawan-ak o bawan vini-ak ndigu, neka oskiá ndøgo, zøtezat ezoqam o zøtezatav ezoqam ndigu. ¹⁵ Yaq nakémbá, no poev kandambá. Até zó-a, zo Lom taon-te nandozo-yage, Manqat Mbomambaqape nøtézømás.

Mbumbukiam eqeieqei ndigu tenezæzá, ndigu ndi-unimanqatinat

¹⁶ No mivi mbaín, nqanek Manqat Mbomambaqape-qa yaq-te. Zapa ndøgo, ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam-qá bazaføgakh mu:sasaeát. Yaq gekha ezoqām ndigu, ndi-unimanqatinat, gékhandíz. Nqanek khandi matev, bugukhokhof Zu ezoqam-té qanøfakhán. Yaq vaev, até manqei vini-ak-té-a, vømøfakhan. ¹⁷ Nqanek Manqat Mbomambaqape mokho-te, ni Mbumbukiam teqa matev eqeieqei-qape nivevezám. Ta matev eqeieqei-qape nqáneq: Ezoqa teqa bøi-te, unimanqatin matév gini-ndaføyamba-ézát. Unimanqatin matév qane-ngazøngazám neka unimanqatin matév qame-kopømba-ín. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo, “Ezoqam ndøgo tené-ndaføyamba-év, te-unimanqatintat. Yaq géyagét.”

Mbumbukiam qaqa tenøgó ndøgo, ndigu ndisanqawe

¹⁸ Nqanek manqat, Mbumbukiam ni eqeieqei ndenæna, ni nqazi-unimanqatinat, ndøgo gigiap-qapé. Zapa ndøgo, Mbumbukiam, ndego yan-te ngo-yage, āv gene-vevezám nqægo: Ndego qaqa kandambá. Ezoqa ndigu, ndisanqawe neka manqa-zapazapa ndimatānam, neka ta mokho-te, unimanqatin manqat sa nditokhonam, ti-te ndigu, Mbumbukiam yaq-fia ndótá. ¹⁹ Zapa ndøgo, ndigu Mbumbukiam-qa yaq-te, møndæzøtéz. Ndego ekezan møndøzø-vøndøyám. ²⁰ Unimanqatin. Ezoqa kopømba mbaín, Mbumbukiam te-omet. Geté Mbumbukiam manqei-qape ande ge:khakheinam, atema ndakin, gigiap ate ndægo, gekhakheinam, ni āv qani-nømendím nqægo: Ndego bazaføgakh-qapé, miavmiáv, neka ndego unimanqatin Mbumbukiam. Yaq nakémbá, ezoqa kopømba mbaín, timanqatat av nqægo, “Ni manqa-zapazapa goneāv, zapa ndøgo, ni Mbumbukiam-qa yaq-te nītinøtenāk.” ²¹ Ndigu Mbumbukiam møndæzøtéz. Geté ndigu matavapøteáv, av nqægo, ndego Mbumbukiām. Neka ndigu ndego vizupáv. Neka ndigu te-te ike manqat manqatemáv. Yaq tiqa matavap møndømø-mokho-mbaín. Tiqa mokho-te, matavap eqeieqei mbaín. Bøivun mu:nqeitám.

²² Ndigu ekeza kha, matavap loloakh-us me:vewé. Geté tiqa matavap, møndøzø-livilivisám. ²³ Tiqa matev, mokho mbaín. Zapa ndøgo, khandi miav-ak Mbumbukiam, ndigu vizupáv. Geté tae khøuwiap bugug vinivinimba mbovizáp, ekezan ndikhakheinam, bugug kopømba ande av ezoqam ndi-gu,

vaev-te tipakhaez, o pipisi ndi:gu o sɔvaxha gigiap ndi:gu o gigiap ndivisiagiap ndi:gu. ²⁴Yaq nakémbá, Mbumbukiam sègezø-iváv. Ndigu manqa-zapazapa, sà bematønumít, av ndi:qovetu. Yaq tiqa mambe matev-te, izuizu kha soqaqape-té giabenø-veém, neka yaqyaq-a mivi betē-etoam. ²⁵Ndigu unimanqatín manqat, Mbumbukiam-qa yaq-te, gè-ivòvém, khavozam manqat vømbø-paevem. Ndigu gigiap mba mbovizáp, Mbumbukiam gekhakheinam, neka taqa iz ndimbø-éqāwāt. Geté Mbumbukiam, ndego gigiap ate nqægo gekhakheinam, ndigu vizupáv. Geté teqa iz, miavmiav, bêtø-eqawāt. Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

²⁶Mbumbukiam zita gi:wuowem, yaq ndego sègezø-iváv. Ndigu mivi matev, sà tiabiti-matønumít, av ekezan ndi:qovetu. Sakheis nøme, nøkenøkem matev eqeieqei, gè-ivòvém. Yaq izu sakheis mambe matev ndøgoatún. ²⁷Yaq até anganá-ya, ezoqa nøme, nøkenøkem matev eqeieqei, gè-ivòvém, sakheis namba. Yaq tiqa poev, ndøgo ekeza mbøni mokho-te ande gøinam me ndøwageap, angana nøme-té qanø-okhoatún, yaq ndigu izu angana mambe matev vøgoatun. Ta mokho-te ndøgo, ndigu mivi-qape ndø-ndapemín. Ndøgo tiqa matev-qa yaq-fiá.

²⁸Ndigu ezoqam, gèzømbø-qasí:v. Mbumbukiam-qa yaq-te matavapøtéav. Yaq Mbumbukiam ndigu tiqa matavap soqøsoqa-té genøziváv. Matev sà tiabegó ndøgo, eqeieqei mbain ndøgo. ²⁹Ndigu tiqa mokho-te, manqa-zapazapa vinivinimba gèmøzø-tøtvøyám. Ezoqa soqaqape-te abam matev, neka gigiap qovetu matev, neka ezoqa ngenøgim matev, neka ova matev, neka ezoqa pakhapakha khaneam matev, neka nøfee matev, neka khavozam matev, neka ka awam matev, ndigu khåpe zømbe-khouév. Ndigu manqa ndøgeve:matún, ³⁰neka manqat soqøsoqa vømanqatatum. Ndigu Mbumbukiam gèsanqawé. Ezoqa nøme gèvøozotatún neka ekeza mokho-mba vøe-khambuvapatun neka ekeza kha vø-eqatatum. Ndigu manqa-zapazapa nøme matanam-qa ndøvawatún. Neka ndigu evøndipakha-qa manqat pøpøvumáv. ³¹Ndigu matavap eqeieqei mbaín. Manqa mbusa giveemin, yaq ndigu matev gonemáv, av gi-einimin. Ndigu kuku matev mbaín neka tanakh matev mbaín, ezoqa nøme-te. ³²Mbumbukiam-qa Manqat, áv qanemanqaté nqægo, “Gekha ezoqám ndigu, matev av nqægo gigoatun, ndigu bèpakhaéz.” Ndigu nqanek manqat mõndæzøté. Geté manqa-zapazapa sègegoatún. Geté ta-mbá mbá ndøgo, ekezan manqa-zapazapa ndimatanam. Ndigu até ezoqa nømé-a, zita zøtøpazét. Matev áv tini-matønumát.

2

Mbumbukiam-qa manqa ovøyam matev eqeieqei

¹Qo gekha ezoqam, ezoqa nøme-te manqat ndoqo-møvøyam, qo kopømba mbain toqo-matavupat, av nqægo, qo qakezan, manqa-zapa mbain. Zapa ndøgo, matev nøme, taqa yaq-te, qo ezoqa nøme-te manqat ndoqo-møvøyam, qo qakezan mõqogøatún, av ndigu ndi:matanam. Yaq até qó-a, manqa-zapa-ús. ²Ni mizi:nøtén, Mbumbukiam ti-te ndigu, yaq-fia ndetawat, ndigu matev soqøsoqa ndimatanam, ndøgo eqeieqei. ³Yaq ge qó, ndoqo-matavap, qo qakezan matev av ndoqote-matanam, av ezoqa nøme-te manqat ndoqote-møvøyam, yaq qo Mbumbukiam-qa yaq-fia taev-te, ndoqóvuaq? Av taoká. Qóvuaqák. ⁴Neka ge qó, Mbumbukiam-qa kuku matev kandambaqape neka tanøtanakh matev neka aiyaiyav matev qo-te, geqambó-qasi:v? Neka qo

qeiviáv, av nqægo, Mbumbukiam qo teqa kuku matev mokho-te, qambuqan-qa ndeqago. ⁵ Geté qo ùni qote-fògakhæq neka gèqambo-qasí:v, toqoqambuq. Yaq ta matev mokho-te, qo Mbumbukiam-qa qaqa, qo-te ndømbogo, qòkhouwevtét. Yaq ndego, ta khøuwa-te ndøgo, teqa qaqa tøndovea, qo-te yaq-fia āv tenétá. Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa ewaqape tinòqeivím ndøgo, teqa manqa ovøyam matev eqeieqei. ⁶ Mbumbukiam ezoqa ewaqape, yaq-fia āv tezømbé-etoám, av ndigu ndi:matanam. ⁷ Ti-te ndigu, matev eqeieqei matanam-te bazaføgakh ndi-asøzu, neka yage qanimav-qape-qa ndivawe, Mbumbukiam namba, neka megemege-te ndo:go, iz akhae kandambaqape neka khandi vaev mbain ndape-qa ndigu, ti-te ndigu, Mbumbukiam khandi miavmiáv zø-etoám. ⁸ Geté ti-te ndigu, ekeza kha mba ndi:qeivi neka uni-manqatin manqat ndisanqawe neka matev soqøsoqa ndimbopaev, Mbumbukiam qaqa zógó neka yaq-fia vótá. ⁹ Ezoqa ewaqape, ndigu manqa-zapazapa ndimatanam, vini-v-qape neka mbøni vaev matev zófakhanám. Bugukhokhof Zu ezoqám. Geté até bawan vini-ák-a. ¹⁰ Geté ti-te ndigu, matev eqeieqei ndimatanam, Mbumbukiam yage qanimav-qape neka iz akhae matev neka sambí matev zø-etoám. Bugukhokhof Zu ezoqám. Geté até bawan vini-ák-a. ¹¹ Zapa ndøgo, Mbumbukiam, ndego manqa ovøyam ezoqam eqeieqei. Ndego ambá av nqægo, yaq-mbā genøwawīn.

¹² Matev av nqægo: Gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam-qa guguna manqat mbain ndigu neka manqa-zapa ndimatanam, ndigu gésoqoéz, oskiá ndøgo, guguna manqat mbain ndigu. Neka gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam-qa guguna manqat ndøzøgo neka manqa-zapa ndimatanam, yaq Mbumbukiam ekeza guguna manqat mbópáev. Yaq yaq-fia āv tezømbé-etoám. ¹³ Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa bøi-te, ndaføyamba ambā ndigu tīgu, teqa guguna manqat sa ndiyoge. Geté ndaføyamba ndigu tīgú, teqa guguna manqat ndimbopaev. ¹⁴ Bawan vini-ak, ndigu Mbumbukiam-qa guguna manqat mbain. Geté ndigu ezoqa nøme, matev sège-matønnumatún, av guguna manqat ndæmanqate. Zapa ndøgo, oskiá ndøgo, ndigu Mbumbukiam-qa guguna manqat zøtezateav ndøgo, ndigu guguna manqat ndøzógó, tíqa mokho-te. ¹⁵ Tíqa matev ni āv qaninómánd nqægo: Mbumbukiam-qa guguna manqat, tíqa mbøni-té qanu-peawáp. Manqa-zapa gigoatun, yaq ekeza matavap ndøgo, soqøsoqa me:zæbín. Geté matev eqeieqei gigoatun, ekeza matavap ndøgo, ezoqa eqeieqei vøezæbin. ¹⁶ Mbumbukiam-qa manqa ovøyam kandambaqape-te, bavokhó qandó-fakhán, ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam Yesu Keliso-qa mokho-te, ezoqam-qa matev tegevea, khonoam-te ndimatanam. Manqat Mbomambaqape, no ezoqa nqate-zømesim, āv tønne-manqaté.

Zu ezoqam-qa yaq-te, ndigu Mozes-qa guguna manqat ndimbopaev

¹⁷ Gebá qo, Zu ezoqam, qo Mozes-qa guguna manqat-te ndoqoto-taqa neka Mbumbukiam-qa yaq-te ndoqote-khambuvap? ¹⁸ Qo Mbumbukiam-qa poev mðqote-qatéq, neka qo mðqote-qatéq, gekha matév ndøgo, eqeieqei. Zapa ndøgo, qo Mozes-qa guguna manqat, møndæ-qamákh. ¹⁹ Qo āv qoqote-mataváp nqægo: Qo bøi waev mbain ezoqam-gí ituza ezoqám neka tíqá waév, ndigu bøvun-te ndiyage. ²⁰ Neka qo ndoqo-matavap, qo matavap mbain ezoqam-gí ovøyam ezoqám neka qo zøtezat mbain ezoqam-gí nømendim ezoqám. Qo Mozes-qa guguna manqat nandaqago, yaq qo āv

qoqote-mataváp nqægo: Qo matev ate ndægo mðqote-qatêq neka unimanqatin manqat ate ndægo ndaqágó.

²¹ Ge qó, ezoqa nõme ndoqote-zømesim, qo qakeza nõmendim matev toqombó-paev? Qo ezoqa ndoqozø-manqate av nqægo, “Ndø-aqðnám,” gebá qakezan, moqó-aqonumatun? ²² Neka qo ezoqa nõme ndoqo-guguza av nqægo, “Nøkenøkem matev ndøngi:wát,” gebá qakezan, nõkenøkem matev moqó-ngi:tatun? Neka qo tae khøuwiap ndoqo-sanqawe, gè, qo tae khøuwiap khoev-te, taqa gigiap fia kandakanda moqó-aqonumatun? ²³ Qo áv qoqote-khambuváp nqægo, “Ni Mbumbukiam-qa guguna manqat nqanígú.” Geté qo sðqo-møkuimatún, neka ta mokho-te, Mbumbukiam-qa iz voqð-voain. ²⁴ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat áv qane-peawáp nqægo, “Zo Zu ezoqam zapayá, bawan vini-ak, Mbumbukiam-qa iz ndingi:wát.”

²⁵ Qo Mbumbukiam-qa guguna manqat toqombo-pavat, yaq qoqa ngusum kepøtøzat matev, mokho-ús. Geté toqonqawa, qo andé ngusum kepøtøzateav ezoqam me qote:gó. ²⁶ Bawan vini-ak, ndigu ngusu qogøzat matev mbain. Geté ndigu Mbumbukiam-qa guguna manqat timbopavat, yaq Mbumbukiam ndigu andé ngusu qogøzat ezoqam me me:zæzá. ²⁷ Ndigu bawan vini-ak, ndigu ngusu qogøzat matev mbain ndigu, gete Mbumbukiam-qa guguna manqat sa ndimbopav, ndigu qo Zu ezoqam, manqa-zapa-us mé:qæq, qo ngusu qogøzat matev nandaqagó neka guguna manqat uni ndoqote-qateqat, gete qoqo-møkuiatun.

²⁸ Zu ezoqam-anim, ambá ndégo, ndego ngusum-te ndego, neka tegi ngusum vøkepøtøzem. ²⁹ Geté Zu ezoqam-anim ndégo, ndego ekeza mbøni-te Zu ezoqam ndego. Neka unimanqatin ngusu qogøzat matev, ambá ndégo, ezoqam-qa kha-te gigoatun, av Mozes-qa guguna manqat nqæpeawap. Geté unimanqatin ngusu qogøzat matev ndégo, Mbumbukiam-ge Nqova, ezoqam-qa mbøni-te gegoatun. Ezoqam av ngi:gu, ambá av nqægo, iz akhae matev ezoqam-tè gi-upøgimatún, geté ndigu iz akhae matev, Mbumbukiam-tè gi-upøgimatún.

3

Matev ndøgo, Mbumbukiam manqa mbusa geve, tego, ndego ndømatanám

¹ Av tægoat ndægo, av qate-peaumavun. Yaq gè, ndøgo qanimáv, Zu ezoqam ndoqogo? Neka ngusu qogøzat matev mokho tógo? ² Ndøgo qanimavqapé neka mokho kandambá. Bugukhokhof nqáne: Mbumbukiam ekeza manqat, Zu ezoqam-qá zenda-té genøvé. ³ Unimanqatin, Zu ezoqa nõme, Mbumbukiam-qa manqat paeveáv. Geté, zó ndozo-matavap? Mbumbukiam ndigu gezø-ein, av nqægo, “Zo nogí ezoqám,” yaq gè, ndego ekeza manqat ndøsanqawe? ⁴ Av taoká. Mbumbukiam unimanqatin manqat mba ndømanqaté. Ezoqam ambá ndækhavozám. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, “Mbumbúkiam! Ezoqa ndøqeivim, av nqægo:

Manqat ndøgo, qo ndoqo-manqate, ndaføyamba-qapé.

Ezoqa qo manqa ovøyam-te vee-qa teqago, yaq qo ndøqopitáv.

Zapa ndøgo, qo unimanqatin ezoqám.”

⁵ Niqa manqa-zapazapa mokho-te, ezoqa tiqevivat av nqægo, Mbumbukiam ekezan, matev eqeieqei-qapè, yaq gè, ni áv khazi-einim? Gè, ezoqa nõme-qa manqat unimanqatin, ndigu ndimanqate, av nqægo, ndøgo eqeieqei mbá, Mbumbukiam ni-te yaq-fia teta, niqa manqa-zapazapa zapaya? ⁶ Av

taoká. Mbumbukiam-qa matev eqeieqei-qapé. Teqa manqa ovøyam amba soqain tōgonin, yaq gé, ndego manqei-qape ezoqa ate ndi:gu-qa manqa ovøyam áv kené-ewäg?

⁷Ezoqa nōme, áv gini-manqatatún nqægo, “Noqa meakha manqat mokho-te, ezoqa tigeivat, av nqægo, Mbumbukiam ndego vini, ndego unimanqatin manqat mba ndōmanqatē, yaq ta mokho-te ndōgo, Mbumbukiam-qa iz tō-eqatat, yaq gekha zapá, no Mbumbukiam manqa-zapa-us tenæmbat?” ⁸Neka ezoqa nōme ndimanqate, “Manqa-zapazapa, sà bizigú. Yaq matev eqeieqei tãbetōnde-wáv.” Ezoqa nōme, ni-te manqat áv gini-mōvōét nqægo: Ni ezoqam áv tōti-zōmesím. Geté ndōgo meakha manqát. Mbumbukiam ti-te ndigu, yaq-fia eqeieqei ndótá, ndigu ni-te manqat av nqægo ndimōvōet.

Ezoqa kopo eqeieqei mbaín, Mbumbukiam-qa bōi-te

⁹Yaq ndakin áv khañégo? Ni Zu ezoqam, bawan vini-ak tizí-lōvuza? Av taoká. No zo mōte-zōmesimavún, av nqægo, Zu ezoqam neka bawan vini-ak, manqa-zapazapa-qa mokho-te, kopōmbá sugumu:gu. ¹⁰Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo: “Ezoqa eqeieqei kopo mbaín.

Unime:-mbaín.

¹¹Ezoqa matavap loloakh-us kopo mbaín.

Neka ezoqa kopo mbaín,

ndego Mbumbukiam-qa poev gone-qa ndembogo.

¹²Ezoqa ewaqape,

Mbumbukiam zitá gini-wuowém.

Ndigu sūgumu-soqoéz.

Ezoqa kopo, matev eqeieqei gonemáv. Mbaín.

¹³Tiqa manqa-nqa,

andé manqei-pakha ozap mboqogeap me me:gó.

Tiqa tou,

meakha manqat me:manqaté.

Tiqa manqat,

andé wazeam soqaqape-gi khayam me me:gó.

¹⁴Tiqa manqa-nqa-te,

manqat soqōsoqa neka ezoqa ngenōgim matev, mōndōmō-tōtōvøyám.

¹⁵Ndigu ezoqa nōme,

pakhapakha nakhamas-té ginō-khanæmatún.

¹⁶Ndigu ande áv kiní-okhoatun,

ezoqa gēngiæzotátún

neka potonam matev vōzō-etoumatun.

¹⁷Ezoqa nōme namba, sambi-te ande áv khoqoté-yagát,

ndigu zōtezateáv.

¹⁸Neka ndigu Mbumbukiam-te,

mōe mbaín.”

¹⁹Ni mizi:nōtén, Mozes-qa guguna manqat ate ndægo, ti-té tōnō-manqaté, ndigu guguna manqat mokho-te ndu:gu. Yaq ezoqa ewaqape, manqat tãbiti-khoutōvém, neka manqei-qape ezoqam ate ndi:gu tãbiti-matōvemém, av nqægo, ni ezoqa ewaqapé, manqa-zapazapa-ūs, Mbumbukiam-qa bōi-te. ²⁰Guguna manqat toqombo-pavat, ta mokho-te ndōgo, ezoqa kopōmba

mbaín, Mbumbukiam-qa b̄oi-te ti-ndaf̄oyamba-ez. Geté guguna manqat, niqa manqa-zapazapa mba me:v̄ond̄ozú.

Ni Mbumbukiam-qa b̄oi-te, nd̄ogo tizi-ndaf̄oyamba-én, Yesu tizi-unimanqatinim

²¹ Geté ndakin, Mbumbukiam-qa matev egeieqei-qape, taqa yaq-te Mbumbukiam-qa Manqat nd̄æmanqate neka tegi manqa vevezam ezoqam gi-manqatam, m̄andoveá. Nd̄ogo ambá av nq̄ægo, Mozes-q̄á guguna manqat mokho-t̄e qandoveá. ²² Yaq gekha ezoq̄am ndigu, Yesu Keliso ndi-unimanqatinat, Mbumbukiam egeieqei mé:z̄æb.

Ezoqa ewaqape kopó. Vinivinimba mbaín. ²³ Ni ezoqa ate nqazi:gu, manqa-zapazapa-ús. Ni zibus̄ot̄ov̄ém, matev, av Mbumbukiam qamb̄øe-p̄ovam. Yaq ni ambá av nq̄ægo, Mbumbukiam-q̄á waev-t̄e qazu:yaḡe. ²⁴ Mbumbukiam kuku kandambá ni-te. Yaq Yesu ni genqovotan, ta zapaya nd̄ogo, ndego ni egeieqei me:n̄æmb. Yaq-mbá segegó.

²⁵ Mbumbukiam, Yesu niqa manqa-zapazapa ev̄ozam nonqo ndokhofotáv. Kop̄omba ande av s̄ovakha gigiap ndi:gu, tenénaním, Mbumbukiam-gi iziz ezoqam gil̄ovusumatun, yaq Mbumbukiam-qa q̄aqa v̄øe-nav̄óém, ni-te. Yaq ni teqa b̄oi-te nd̄ogo tizi-ndaf̄oyamba-én, ni tizi-unimanqatinim, av nq̄ægo, Yesu-qa kouk ni zapayā qanewā. Mbumbukiam nq̄anek matev tenegó nd̄ogo: Ni ḡi:n̄om̄ánd, av nq̄ægo, teqa matev egeieqei-qap̄é. Ndego ezoqa yaq-fia nq̄os̄ogeap nakhamas-te etop̄oteáv, tiqa manqa-zapazapa zapaya, ndigu bugkhokhof gimat̄onumam, Yesu fakhaneav qagoam. ²⁶ Zapa nd̄ogo, ndego aiyaiyav matev ezoq̄am. Mbumbukiam ni ndakin kh̄ouwa-te, teqa matev egeieqei-qape, ta mokho-te nq̄ánek gini-n̄om̄endím: Ndego Mbumbukiam egeieqei-qape, ni egeieqei nd̄ogo tenénæmb, ni Yesu tizi-unimanqatinim.

²⁷ Av t̄ægot̄and̄ægo, yaq ḡé, ni kop̄ombá nqazi-khambuvap? Av taoká. Kop̄omba mbaín! Zapa nd̄ogo. Ni Mbumbukiam-qa b̄oi-te, ambá ta zapaya nd̄ogo, tizi-ndaf̄oyamba-én, Mozes-qa guguna manqat nqazimbo-paev. Geté ni Mbumbukiam egeieqei sa nd̄ogo tininæná, ni nqazi-unimanqatinat. ²⁸ Ni ndakin āv qazi:q̄eiv̄i nq̄ægo: Ezoqa Mbumbukiam-qa b̄oi-te nq̄ánek gini-ndaf̄oyamba-éz, Yesu ti-unimanqatinim. Taoká nd̄ogo, Mozes-qa guguna manqat timbopavat. ²⁹ Ḡembo-mataváp. Ḡé, Mbumbukiam ndego Zu ezoqam-ḡé Mbumbukiam yakhap̄ús? Neka ndego bawan vini-ak-ḡé Mbumbukiam mbá? Av taoká. Ndego at̄é bawan vini-ak-ḡé Mbumbukiam. ³⁰ Zapa nd̄ogo, Mbumbukiam kopo sate nd̄ego. Ndego ezoqa egeieqei nq̄ánek gen̄ez̄æb, ndigu Yesu ti-unimanqatinim, Zu ezoqam nekā bawan vini-ak. ³¹ Yaq ḡé, ni Yesu nqazi-unimanqatinat, Mozes-qa guguna manqat khokho manqat zivewe? Av taoká. Geté ni āv qazi-unimanqatinát nq̄ægo: Manqat nd̄ogo nd̄opeawap, unimanqatin.

4

Mbumbukiam Eibleem, egeieqei ta zapaya nq̄ánek geneveó, ndego ḡé-unimanqatin

¹ Ni qaziq̄eivim av nq̄ægo, ni Mbumbukiam-qa b̄oi-te, niqa unimanqatin matev mokho-te tizi-ndaf̄oyamba-en, yaq ḡé, nigi bawan-ge atanakha-zapa Eibleem-qa yaq-te, gekha manqat z̄i-einim? Ndego āv kené-ndaf̄oyamba-ev? ² Eibleem Mbumbukiam-qa b̄oi-te, amba ekeza matev matanam-te te-ndaf̄oyamba-evin, yaq ndego kop̄ombá, ambá ge:khambuvimín. Geté ndego

kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa megemege-te te:khambuvupat. Zapa ndógo, ndego ambá av nqægo, matev-qaqe ndømatanām. ³ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-eín nqægo, “Eibleem Mbumbukiam, gè-unimanqatín. Yaq Mbumbukiam ndego ta zapaya ndógo, ndaføyamba-qaqe me:veó.”

⁴ Gekha ezoqām ndego, ndesasaeat, yaq-fia ndó-upøgimāt, ndógo kuku matév mbá. Zapa ndógo, ndego fia-qa ndøsasaeát. ⁵ Geté gekha ezoqām ndego, matev-qaqe goneav tøgoat, gete te-unimanqatin, av nqægo, Mbumbukiam manqa-zapa-us ezoqam, eqeieqei tiqa unimanqatin matev zapayā geneveó, ndego Mbumbukiam-qa bøi-te gé:-ndaføyamba-év. ⁶ Deivid ndógo tene-manqatām, av ge-ein nqægo: Gekha ezoqām ndego, sasae goneav qagoam, gete Mbumbukiam ndego ndaføyamba teveo, ndego kopømbá, khanakhanákh. Sams mbuk mokho-te, ndego āv gene-peawām nqægo:

⁷ “Ezoqa ndigu Mbumbukiam-qa Manqat gimøkuimam,

yaq ndego tiqa manqa-zapazapa sa qambøe-navøem neka vøtok,
ndigu ezoqa kopømbá, khanakhanákh.

⁸ Unimanqatín. Gekha ezoqām ndego, Evezøza teqa manqa-zapazapa sekemba matavapøteav ndógo,
ndego kopømbá, khanakhanákh.”

⁹ Gé, nqanek khanakhanakh, Deivid ge:manqatam, tiqa mba ndigù, Zu ezoqam? Av taoká. Ndógo até tiqa ndigú-a, bawan vini-ak, ndigu ngusum qogøzativ ndigu. Ni āv qazi:qeivím nqægo: Mbumbukiam Eibleem ndaføyamba-qaqe, teqa unimanqatin zapayá geneveó. ¹⁰ Yaq gé, ndego Eibleem eqeieqei gekha khaiya-tē geneveo? Ta khøuwa-te ndógo, ndego ngusum é-møndømbó-kepøtøzem, ó, taqā zita-tē ginømbō-kepøtøzem? Nqæ! Ta khøuwa-te ndógo, Mbumbukiam Eibleem eqeieqei geveo, ndego ngusum naqá kepøtøzateāv. ¹¹ Yaq Eibleem vaev-te ngusum gimbo-kepøtøzem, ndógo andé khakhatáp av nqægo, Mbumbukiam ndego teqa unimanqatin matev zapaya, eqeieqei é-møndæveó, ndego ngusum kepøtøzateav gegoam. Yaq av nqægo, Eibleem møndø-tigi-atanakha-zapa-év, ndigu ndi-unimanqatinat, yaq ta mokho-te ndógo, Mbumbukiam-qa bøi-te vø-ndaføyamba-ez. Ndego até tigi atanakha-zapá, ndigu ngusum qogøzativ ndigu. ¹² Eibleem até Zu ezoqām-a, ndigu ngusu qogøzat ndizøgo, møndø-tigi-atanakha-zapa-év. Geté ndego ambá ta zapaya ndógo, tene-tigi-atanakha-zapa-év, ndigu ngusu qogøzat ndizøgo. Av taoká. Geté ndógo tene-tigi-atanakha-zapa-év, ndigu teqa matev ndimbopaev neka ndi-unimanqatinat, av ndego ge-unimanqatintam, ndego ngusum kepøtøzateav qagoam.

Manqa mbusa ndógo, Mbumbukiam geve, tiqa ndigu, ndi-unimanqatinat

¹³ Mbumbukiam Eibleem neka tegi zi, manqa mbusa āv gezømbevē nqægo, “Manqei-qaqe zoqá.” Geté ndego ambá ta zapaya ndógo tezømbevē, Eibleem guguna manqat gembopavam. Geté ndego Mbumbukiam, gè-unimanqatín, yaq teqa bøi-te vøe-ndaføyamba-ev. Yaq Mbumbukiam, ndego nqanek manqa mbusa, ta zapaya ndógo tembøvé. ¹⁴ Ezoqa nqanek Mbumbukiam-qa manqa mbusa aamba guguna manqat paev matev mokho-te tindapemín, yaq unimanqatin matev, mokho ambá mbaín. Yaq até ta manqa mbusá-ya, Mbumbukiam Eibleem-te geve, mokho ambá mbaín. ¹⁵ Mozes-qa guguna manqat, kopømba mbaín tønítøke. Zapa ndógo, toqonqawa, yaq

Mbumbukiam-qá qaqa qóqéfv. Geté nqanek guguna manqat amba mbain tɔgonin, yaq ambá kopɔmba mbain, toqonqawa.

¹⁶ Yaq nakémbá, matev ndógo, Mbumbukiam manqa mbusa geve, ni unimanqatin matev mokho-té qazinɔ-ndapét. Mbumbukiam-qá kuku matev mokho-té. Ndego matev ni Eibleem-gi zi ate nqazi:gu, giní-etoám. Ndego ambá ti-mba ndigu tezɔ-etoám, ndigu Mozes-qa guguna manqat mokho-te ndu:gu. Geté ndego ni ate nqazi:gu giní-etoám, ni nqazi-unimanqatinat, av Eibleem ge-unimanqatintam. Zapa ndógo, Eibleem ni ezoqa ate nqazi:gu, nqazi-unimanqatinat, nigí atanakha-zapá. ¹⁷ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa manqat-te, ndego Eibleem av gembɔe-eín nqágo, “Nɔ qo bawan kopoav-gé atanakha-zapa nɔvé.” Mbumbukiam-qa bɔi-te, Eibleem bawan kopoav-gé atanakha-zapá. Yaq Eibleem Mbumbukiam-qa manqat, gè-unimanqatin. Zapa ndógo, ndego mɔndæ-otév, Mbumbukiam, ndego bazafɔgakh-qapé. Ndego kopɔmbaqapé, lɔvɔte ezoqam segé-khandí:z neka gekha matév ndógo, mbain ndógo, manqat vɔ-eín, yaq segefakhán.

¹⁸ Eibleem khápumu-lawaqape-év, neka zas khape vɔe-ngæpuka-ev, nakhei tizɔfakhaz. Geté ndego sège-unimanqatin, neka Mbumbukiam-te, av genetawám nqágo: Ndego nakhasam ndɔmbo-etoám, yaq ndego bawabawan kopoav-gé atanakha-zapa ndógoát, av Mbumbukiam manqa mbusa ge:ve te-te, gembo-ein, “Qogi qazi av tinigoát. Kopoav-qapi.” ¹⁹ Ta khɔuwa-te ndógo, Eibleem-qa viav, ambá andled vɔmɔndapin. Ndego kha é-mɔndɔmbɔe-bɔi. Neka Sæla-qa kha até kopó. Kopɔmba mbain nakhei tizɔfakhaz. Eibleem mɔndæ-otév. Geté ndego sège-unimanqatintám. Teqa unimanqatin matev, khapelavɔqase navɔepɔteáv, Mbumbukiam-te. ²⁰ Ndego manqa qavotɔpɔteáv, Mbumbukiam-qa manqa mbusa-qa yaq-te. Geté teqa unimanqatin nɔme mba mbɔe-khouewtát, neka ta mokho-te ndógo, Mbumbukiam-qa iz vɔ-eqatam. ²¹ Ndego matavap é-mɔndo:vé av nqágo: Mbumbukiam ndego kopɔmbaqapé, matev ndɔmatanám, av manqa mbusa gembɔeve. ²² Yaq Mbumbukiam, Eibleem teqa unimanqatin matev zapaya, ndafɔyamba-qape me:veó. ²³ Nqanek manqat, Mbumbukiam-qa Manqat-te nqapeawap, ambá av nqágo, Eibleem-qa mba ndɔpeawáp. ²⁴ Geté ndógo, até ní nonqó-a, sùgumu-peawáp. Até ní-a, Mbumbukiam eqeieqei mí:næmb, ni ndego nqazi-unimanqatinat, ndego Yesu lɔvɔte-te gekhandi:v, nigí Evezɔza. ²⁵ Mbumbukiam Yesu niqa manqa-zapazapa zapayá, ezoqam-qa zenda-te geve, gilaem. Neka ndego lɔvɔte-te nqánek gene-khandi:v: Ni zí-ndafɔyamba-én, Mbumbukiam-qa bɔi-te.

5

Mbumbukiam ni eqeieqei gi:næmb

¹ Mbumbukiam ni eqeieqei gi:næmb, ni qazi-unimanqatinim, yaq ni ndakin sambí, Mbumbukiam namba. Nigi Evezɔza Yesu Keliso mokho-té qando-fakhán. ² Ndego ni, unimanqatin matev mokho-te, nakhoa nim-bogoá, Mbumbukiam-qa kuku matev-te vizimɔ-fakhan. Yaq ni ndakin ta kuku matev-té qaziyagé. Yaq ni khanakhanákh. Zapa ndógo, ni tizio-taná ndógo: Ni yage qanimav-qape zindapém, Mbumbukiam namba. ³ Geté ni khanakhanakh ta-mbá taoká ndógo, ma nqazimbɔe-keoge. Geté ni até viniv matev mokho-té-a, khanakhanákh. Zapa ndógo, ni mízi:nɔtén, viniv matev mokho-te, ni baza nimbí-fɔgákh. ⁴ Yaq bazafɔgakh-us toqoyat, qo qɔbɔiaqák,

khamasim matev tøndo-okhoat. Yaq ta bazafogakh-us waniap matev mokho-te, Mbumbukiam-te vintønat matev ndøfakhán. ⁵ Nqanek vintønat matev, Mbumbukiam-te, ni ambá av nqægo, mivi ni-etoám. Zapa ndøgo, ni Mbumbukiam Nqova Mbomambaqape ni-etoám, neka te mokho-te kuku matev vøni-etoam. Ndego teqa kuku matev, andé ibøkha me mu:qóuz, niqa mbøni-te.

⁶ Ni bugukhokhof manqa-zapa-té qazu:goám, neka kopømba mbain, vizifakhán. Geté oskiá ndøgo, ni bugukhokhof Mbumbukiam qazisanqawam, Keliso khøwa egeieqei-te, niqa é-møndønaním. ⁷ Ezoqa ambá gènanímák, ezoqa egeieqei-qa. Eisa, ezoqa nøme egeieqei-qape tegoat, ezoqa pembøé-naním, penømakhaya? ⁸ Geté Mbumbukiam ni áv gininømánd nqægo: Teqa kuku matev kandambá ni-te. Zapa ndøgo, Keliso niqa ndøgo tenø-naním, ni manqa-zapa-te zua qazu-goam.

⁹ Ni Yesu-qa kouk qazi-ndaføyamba-en, yaq ni nøme mba zionøtén: Ni te mokho-te ndízi-khandi:n neka Mbumbukiam-qa qaqa zíqevimák. ¹⁰ Ni bugukhokhof Mbumbukiam-gí qaqa ezoqam zigoám. Geté tege yo-qa løvøte mokho-te, ni nqawa mízi-tøkuaném, Mbumbukiam namba. Ni ndakin Mbumbukiam namba nqawa qazi-tøkuanem, neka tege yo, løvøte-te gekhandi:v, ni nøme mba zionøtén, Mbumbukiam ni gékhandi:n. ¹¹ Geté ni ta-mbá taoká ndøgo, khanakhanákh, matev tizimøe-kewagat. Geté até ndakín-a, ni khanakhanákh, Mbumbukiam-te. Zapa ndøgo, nigi Evezøza Yesu Keliso mokho-te, ni mízi-tøkuaném, Mbumbukiam namba.

Løvøte, Adam mokho-té qando-fakhán, neka khandi, Keliso mokho-te vøndø-fakhan

¹² Manqa-zapa, ezoqa kopo mokho-té qando-oé, manqei-qape-te, neka teqa manqa-zapa mokho-te, løvøte vøndø-oe.* Yaq løvøte, ezoqa ewaqape-té qando-panqavøém. Zapa ndøgo, ezoqa ewaqape manqa-zapazapa sùgumu-goát. ¹³ Mozes-qa guguna manqat mbain qagoam, manqa-zapazapa até gogoám, nqanek manqei-qape-te. Geté unimanqatín, khafeap mbain tøgoat, yaq ezoqa kopømba mbain, timøkuimat, vø-manqa-zapa-us-ëv. ¹⁴ Geté até ta khøwa-té-a, Adam-qa khøwa-te atema Mozes-qa khøwa-te, ezoqa løvøte matev zømbo-kawaevtám. Unimanqatín. Ndigu Mbumbukiam-qa khafeap nqawateáv, av Adam ge-nqawa. Geté até ndigú-a, manqa-zapazapa ndøgoám, yaq vøpakhaetam.

Adam andé Keliso-gé nqovønqova me:goám, ndego vaev-te gefakhan. ¹⁵ Geté Adam-qa manqa-zapa neka Mbumbukiam-qa matev, ndøgo ni yaq-mba gini-etoam, ùnime-vinivinimbá. Zapa ndøgo, ezoqa kopo-qa manqa-zapa mokho-te, Adam, ezoqa kopoav gèpakhaetát. Geté ezoqa kopo nøme-qa mokho-te, Yesu Keliso, Mbumbukiam ezoqa kopoav, kuku matev zø-etoám. Yaq ta etoam matev ndøgo, ùnime:løvuám, ndego ezoqa kopo nøme-qa manqa-zapa. ¹⁶ Neka vinivinimba nøme ndømbògó, yaq matev ndøgo, Mbumbukiam ni yaq-mba ndini-etoam neka yaq ndego ezoqa kopo-qa manqa-zapa. Ndego ezoqam-qa manqa-zapa kopo mokho-te, yaq-fa nqosøgeap matev ndøfakhán. Geté Mbumbukiam, teqa kuku matev mokho-te, ni egeieqei mi-næmb, ni manqa-zapazapa kopoav-qape qazimatønnumam. ¹⁷ Ni løvøte qanimbo-kawaev, ndego ezoqa kopo-qa manqa-zapa mokho-te, yaq ni nøme mba zionøtén: Ni Mbumbukiam-qa kuku matev uni kandambaqape-in qazindapem neka Mbumbukiam-qa bøi-te

5:8 5:8 Zion 3:16; 1 Zion 4:10   **5:9** 5:9 Lom 1:18; 2:5; Ef 2:3-5   **5:12** 5:12 Gen 3:6; Lom 6:23

* **5:12** 5:12 Ngenek ezoqa kopo, Adám.   **5:13** 5:13 Lom 4:15

vizi-ndaføyamba-en, ni ziyagát, Yesu Keliso mokho-te, neka te namba vizimú-kawaën.

¹⁸ Matev av nqægo: Ndego ezoqa kopo, Adam, manqa-zapa gego, yaq ezoqa ewaqape, yaq-fia sùgumu-ndapém. Løvøté. Yaq ndakin matev até kopó. Ndego ezoqa kopo, Keliso, matev egeieqei kopo gego, niqa genanim, yaq ni sizimu-ndaføyamba-én, Mbumbukiam-qa bøi-te, neka mi-avmiav viziyagát. ¹⁹ Ezoqa kopo Mbumbukiam-qa manqat gesanqao, yaq ta mokho-te ndøgo, ezoqa kopoáv, sùgumu-manqa-zapa-us-éz. Yaq matev ate kopó. Ezoqa kopo nøme, Mbumbukiam-qa manqat o-mba go:ndap, yaq ezoqa kopoáv, sugumú-ndaføyamba-éz, Mbumbukiam-qa bøi-te.

²⁰ Mbumbukiam ni Mozes-qa guguna manqat ndøgo tinimbi-etoám: Ni nøme mba tàbizi-nøtén, av nqægo, ni manqa-zapazapa kandambá qazigoam. Geté ezoqam-qa manqa-zapazapa qazø-khouwev, yaq Mbumbukiam-qa kuku matev nøme mba mo:khouwév. ²¹ Matev nqáneq qanefakhán: Av ni manqa-zapa qanimbo-kawaevtat, yaq ni vizipakhaentat, yaq ndakin Mbumbukiam-qa kuku matev binimbo-kawaevtét, ni Mbumbukiam-qa bøi-te bizimí-ndaføyamba-en, yaq Yesu Keliso mokho-te, niqi Evezøza, khandi miavmiav vizimø-ndapém.

6

Ni pakhaenát, manqa-zapa-te

Geté Keliso mokho-te, ni yage ndakinak zindapém

¹ Niqa manqa-zapazapa tøkhouwev, yaq Mbumbukiam-qa kuku matev vøkhouwév, yaq gè, ni áv khazi-einím? Gè, ni manqa-zapazapa sekemba sizigoát, yaq av nqægo, Mbumbukiam-qa kuku matev vøkhouwevtét? ² Av taoká. Ni pakhaenát, manqa-zapa-te. Yaq kopømba mbain, manqa-zapa mokho-te sekemba tiziyagat. ³ Gè, zo møzøté-zøtez? Ni ibøkha iz qazindapem, neka Keliso Yesu namba vizi-tøkuanem, ni até teqá løvøte-té-a, sizimu-ón. ⁴ Ni ibøkha iz qazindapem, ni Keliso namba sizimu-pakhaén, neka te namba, manqei-pakha-te vø-ondam. Yesu genanim, yaq Tat-qa bazaføgakh-qape-te nqawa vøkhandi:v, yaq matev até kopó: Ni te namba qazi-pakhaen, yaq ni ndakin khandi ndakinak-té qabizi-yagé.

⁵ Unimanqatín! Ni Keliso namba qazi-tøkuanem, ndego genanim, yaq ni áv tizimí-khandi:n, av ndego ge:khandi:v. ⁶ Ni mìzi:nøtén, niqa awe-nege yage matev, tae mutui-té ginø-tokém, Keliso namba, vønanim. Nqaneq matev tønégó ndøgo: Manqa-zapa, bazaføgakh sekemba gembógoák, niqa kha mokho-te. Yaq ni sekemba ginimbó-kawaevaták. ⁷ Zapa ndøgo, gekha ezoqám ndigu, gipakhaezin, ndigu manqa-zapa sekemba gezømbó-kawaevaták. ⁸ Ni Keliso namba sa qazimu-pakhaen, ni áv qazi-unimanqatinát nqægo: Ni até sizimú-yagát, te namba. ⁹ Ni mìzi:nøtén, Keliso løvøte-te gendo-khandi:v, ndego nqawa génanimák. Løvøte ndøgo, bazaføgakh nøme mbain, tømbøe-kawaev. ¹⁰ Keliso genanim, kopo mba me-naním, manqa-zapa-qa bazaføgakh vø-khoutav. Yaq ndakin ndeyage, ndego Mbumbukiam-qa ndøyagé. ¹¹ Yaq matev até kopó. Zo zøkeza yage-qa yaq-te, áv qambøe-mataváp: Manqa-zapa gone-te, ni løvøte ezoqám. Geté ni Mbumbukiam-qa ziyagé, Keliso Yesu mokho-te.

¹² Yaq nakémbá, manqa-zapa zoqa manqei-qape kha bezombo-kawàév, yaq kha-qa poev soqosoqa zombó-paevém. ¹³ Zoqa kha vinivinimba nandözö-bunuzupit, matev eqeieqei mbain-te ndonqonqotövé, manqa-zapa matanam-te. Geté zøkeza kha, Mbumbukiam-té qazonó-nqonqotavát. Gëmbomataváp! Zo mózo-pakhaéz. Geté ndakin mózo-khandi:z. Neka zoqa kha ate ndægo, matev eqeieqei matanam nonqo begó, Mbumbukiam-te. ¹⁴ Yaq manqa-zapa zo gezombó-kawaevák. Zapa ndógo, zo ndakin ambá av nqægo, Mozes-qa guguna manqat mokho-té qazotu:gu. Geté zo Mbumbukiam-qa kuku matev-té qazotu:gu.

Ni matev eqeieqei-gí sasae ezoqam bizigu

¹⁵ Ni Mozes-qa guguna manqat mokho-te sekemba goneav nqazigu, gete Mbumbukiam-qa kuku matev mokho-te nqazu:gu, yaq gé, ni manqazapazapa sizigoát? Av taoká! ¹⁶ Ge zó, mözóté-zøtez? Zo zøkeza kha ezoqa nøme tozombo-etømem, sasae gone nonqo, neka teqa manqat o-mba tozombø-ndapat, yaq zo ndòzo-tegi-sasae-ezoqam-éz. Yaq matev até kopó. Zo zøkeza kha manqa-zapa-te tozo-etømem, zo manqa-zapa-gé sasae ezoqám. Geté taqa yaq-fia, lõvoté. Geté zo zøkeza kha Mbumbukiam tozombo-etømem, teqa manqat o-mba tozombø-ndapat, yaq zo ndòzo-ezoqa-ndaføyamba-éz. ¹⁷ No ike kandambá, Mbumbukiam-te. Zapa ndógo, bugukhokhof qagoam, zo manqa-zapa mokho-té qazotugoám. Geté zo Mbumbukiam-qa manqat qazoyogem, gi:zømesimam, yaq zo tiqa manqat o-mba zozombo-ndáp. Neka zo áv tözøte-yagé. ¹⁸ Zo manqa-zapa mokho-te qazotugoam neka ande sasae ezoqam me qazombø-goam, Mbumbukiam zo mõndö-nqovotáz, zo vozofakhaz. Yaq zo ndakin mózo-matev-eqeieqei-gí-sasae-ezoqam-éz.

¹⁹ No nqanek yaya nqæ-etæet, zapa ndógo: Zo sasae ezoqam-qa yaq-te, mõzøte-zøté. Geté Mbumbukiam-qa matev-qa yaq-te, føgákh tözøte-zøtez. Av zo bugukhokhof, zoqa kha manqa-zapazapa sa qazombo-nqonqotavam, matev soqosoqa vinivinimba vozö-matønumam-a, guguna manqat vozö-møkuimam, yaq guguna manqat mõkuimam matev nøme mba qo:khouwev, zo ndakin zoqa kha matev eqeieqei mbonqonqotövém. Yaq zoqa matev áv tønégóat, av Mbumbukiam ndømbøe-poev.

²⁰ Zo bugukhokhof manqa-zapa mokho-te qazotugoam, zo matev eqeieqei kawaevateáv. ²¹ Zo manqa-zapazapa vinivinimba qazo-matønumam, taqa yaq-te zo ndakin mivi ndozogo, yaq gé, ta manqa-zapazapa ndógo, áv khazømbé-tøkeat? Ndøgo zo tøkéeáv. Geté taqa qavøiwat, lõvoté. ²² Geté zo mõzofakház, manqa-zapa mokho-te qazotugoam. Yaq zo ndakin, Mbumbukiam-qa mokho-té qazotu-yagé, vozö-tegi-sasae-ezoqam-ez. Taqa qavøiwat nqáne: Zo ndakin áv qazøte-yagé, av Mbumbukiam ndømbøe-poev, neka khandi miavmiav vozomø-ndapëm. ²³ Zapa ndógo, manqa-zapa-qa yaq-fia, lõvoté. Geté Mbumbukiam-qa etoam matev, ndógo ni yaq-mba ndini-etoam, ndøgo khandi miavmiáv. Keliso Yesu mokho-té qazindapé, ndego nigi Evezøza.

7

Ni ambá av nqægo, Mozes-qa guguna manqat mokho-te, sekemba suzu:gu

¹ Nøfuap! Zo Mozes-qa guguna manqat qazøte-zøtez, yaq gé, zo mõzøte-zøtez? Khafeap, ezoqa sa ndógo tømbøé-kawaevtát, ndego teyagat. Geté

ndego tenanim, yaq khafeap sekemba gembøe-kawaevaták. ² Khamasim, sævam anganeam tumboyagat, yaq ndugu anganeám namba mé:tøkuaat. Geté zivis tembonanim, ndugu segéfakhán, ta khafeap mokho-te ndøgo, gu:goam. ³ Zivis sekemba temboyagat, yaq sævam anganeam nøme tundaf, khafeap ndøgo, ndugu nøkenøkem ngi:wat ezoqam mé:vewát. Geté zivis tembonanim, yaq ndugu nøkenøkem khafeap mokho-te gu:goam, ndakin mbain. Kopømbaqapé, anganeam nøme tundaf. Ndugu nøkenøkem khafeap génqawayák. ⁴ Nøfuap! Zo-te matev até kopó. Keliso genanim, yaq zo sòzøtumu-pakhaéz, te namba. Yaq Mozes-qa guguna manqat, zo sekemba kawaevateáv. Zo ndakin tege ndégo tozogó, ndego løvøte-te gesuzam. Yaq niqa yage-te, mokho binimbi-fakhan, av Mbumbukiam ndømbøe-poev. ⁵ Ni manqei-qape matev-te qaziyagam, yaq Mozes-qa guguna manqat mokho-te, poev soqøsoqa ninøzøgimám, neka niqa kha manqa-zapazapa-te vø-itiat. Geté taqa qavøiwat, løvøté. ⁶ Ni bugukhokhof Mozes-qa guguna manqat mokho-te qazu:goam, ni ndakin mizifakhán. Ni pakhaenát, ta matev-te ndøgo, ni qageanotam. Yaq matev neka sasae ndøgo, ndakin nqazi-matanam, ndøgo ambá av nqægo, av bugukhokhof qazi:goam, khafeap vinivinimba qazimbo-pavat. Geté matev ndakinak, Nqova Mbomambaqape-qa mokho-té qazinø-matønumit.

Mbumbukiam-qa guguna manqat, manqa-zapazapa ndovevezám

⁷ Yaq gé, ni áv khazi-einim? Gé, Mozes-qa guguna manqat, manqa-zapa-ús? Av taoká. Mozes-qa guguna manqat mbain tøgønín, yaq no ambá nøténøtenák, gekha matév ndøgo, manqa-zapa-us. Khamasim. No ezoqam-qa gigiap qovetu matev-qa yaq-te, ambá nøténøtenák, Mozes-qa guguna manqat einiaiv tøgønín, “Qo ezoqa nøme-qa gigiap me:qovétú.” ⁸ Mozes-qa guguna manqat, ambá av nqægo, manqa-zapazapa-ús. Geté ta guguna manqat mokho-te, manqa-zapazapa, nakhoa ndøqeív, no ezoqam-qa gigiap qovetu matev vinivinimba-te vø-itumb. Guguna manqat mbain tøgønín, yaq manqa-zapazapa, bazaføgakh ambá mbain. ⁹ Bugukhokhof qagoam, no Mozes-qa guguna manqat nøtenateav qagoam, no sæyagám. Geté no guguna manqat qatenøten, yaq no áv qate-matøvém nqægo: No manqa-zapa-ús. ¹⁰ Yaq no andé nønanim. Yaq no áv qate-matøvém nqægo: Guguna manqat ndøgo, no amba khandi tønø-etoamin, no løvøte nø-etoám. ¹¹ Guguna manqat mokho-te, manqa-zapazapa, nakhoa ndøqeív, no vøtumbam-a, vølavamb. ¹² Geté unimanqatin. Guguna manqat, Mbumbukiam-té qandowáv, neka manqat ate ndægo nqøu-peawap, ndaføyamba-qapé neka eqeieqeí neka mbomambaqapé. ¹³ Av tægoat ndægo, yaq gé, nqanek manqat qanimav-qape, løvøte-té qanø-itumb? Av taoká. Geté ndøgo noqá manqa-zapá, løvøte-te qa-itumb. Manqa-zapa, guguna manqat mbomambaqape ndæ-otán, neka løvøte vøfakhan. Nqanek tønefakhán ndøgo: No Mbumbukiam-qa guguna manqat mokho-te, áv tabate-qeiví, av nqægo, manqa-zapa ndøgo, únime-soqá.

Mbumbukiam-qa guguna manqat yakhapus, kopømba mbain tønitøke, ni matev eqeieqeí tizigoat

¹⁴ Ni mizi:nøtén, av nqægo: Mozes-qa guguna manqat, Mbumbukiam-gé Nqova-té qando-fakhán. Geté no manqei-qape ezoqám. No manqa-zapa mokho-té qatu:gú. Neka no manqa-zapazapa-gé sasae ezoqám. ¹⁵ No

mokho qeivupáv, matev qægoatun. Matev eqeieqei ndøgo, no gone-qa nqægo, no gonemáv. Geté matev soqøsoqa ndøgo, no ndønømbo-qasi:v, no sægoatún. ¹⁶ No matev qægoatun, no poeveav ndøgo, tægo, yaq no mðe-unimanqatinín, Mbumbukiam-qa guguna manqat qanimáv. ¹⁷ Yaq nakémbá, matev soqøsoqa qægoatun, no ambá av nqægo, nøkezan nogoatún. Geté manqa-zapa ndøgoatún, no mokho-te nqøugu. ¹⁸ No mðtenøtén, noqa manqei-qape kha mokho-te, matev eqeieqei-qase mbaín. Zapa ndøgo, matev eqeieqei, no gone-qa nogó. Geté kopømba mbaín tæmatanam. ¹⁹ Matev eqeieqei, no gone-qa nqægo, no gonemáv. Geté, no matev soqøsoqa no-goatún, ndøgo no poeveav ndøgo, tægo. ²⁰ No matev qægoatun, no poeveav ndøgo, tæmatanam, yaq ndøgo nó mbá, matev qæmatønumatun. Geté ndøgo, manqa-zapa ndøgoatún, no mokho-te nqøugu.

²¹ Yaq no nøkezan-qa yaq-te, áv qateqeiví nqægo: No matev eqeieqei gone-qa nogó. Geté matev ndøgo, no qæmatønumatun, soqain. ²² Noqa mbøni mokho-te, no khanakhanákh, Mbumbukiam-qa guguna manqat-qa yaq-te. ²³ Geté matev ndøgo, noqa kha mokho-te nqæqeiví, viní. Noqa matavap mokho-te, no mðtenøtén, Mbumbukiam-qa guguna manqat qanimáv, neka no pæv-qa nogó. Geté ta matev ndøgo, noqa matavap mokho-te nqøugu, neka ta matev ndøgo, noqa kha mokho-te nqøugu, ndøgo izuizu ndønøféáp. Neka manqa-zapa ndøgo, noqa kha mokho-te nqøugu, no andé ndimbula ezoqa me me:geanoát. ²⁴ No soqaqape-té qægó. No gekha ezoqám nótøkè, noqa kha løvøte-te nqa-itumbit? ²⁵ No ike kandambá, Mbumbukiam-te. Noge tøke ezoqam, Yesu Kelisó. Nigi Evezózá.

No mokho-te, matev av nqægo: Noqa matavap mokho-te, no matev eqeieqei gone-qa nogó, av Mbumbukiam-qa guguna manqat ndæmanqate. Geté noqa manqei-qape kha mokho-te, no manqa-zapazapa gone-qa nogó.

8

Yage ndakinak, Nqova Mbomambaqape mokho-te

¹ Yaq ndakin, gekha ezoqám ndigu, Keliso Yesu mokho-te ndu:gu, Mbumbukiam ti-te ndigu yaq-fia gétayák. ² Zapa ndøgo, Nqova Mbomambaqape-qa bazaføgakh, ndøgo Keliso Yesu mokho-te, khandí ndøni-etoam, mðndø-nqovotáq, qo manqa-zapa-qa bazaføgakh mokho-te qoqotugoam, ndøgo løvøte-te qa-ituqabat. ³ Mozes-qa guguna manqat, ambá gini-tøkeín. Geté kopømba mbaín. Zapa ndøgo, niqa matev, manqa-zapazapa-ús. Geté matev ndøgo, guguna manqat kopømba mbain qagoam, tømatanam, Mbumbukiam ndømatanam. Ndego ekeza Yo ndokhofotáv. Ngenek, teqa kha até kopó, av ni manqa-zapazapa-us ezoqam nqazi:gu. Yaq Mbumbukiam, ezoqam-qa manqa-zapazapa, te-te ndégo tenøvé, neka niqa manqa-zapazapa-qa yaq-fia, te-te vøta. ⁴ Mbumbukiam tenegó ndøgo: Ni manqei-qape ezoqam-qa matev qazi-ivøvem, neka Nqova Mbomambaqape-qa matev nqazimbo-pæv, ni matev eqeieqei zigoát, av guguna manqat ndæmanqate.

⁵ Nqáe! Gekha ezoqám ndigu, manqei-qape ezoqam-qa matev ndimbopaev, ndigu manqei-qape ezoqam-qa matev mba mbomataváp. Geté gekha ezoqám ndigu, Nqova Mbomambaqape-qa matev ndimbopaev, ndigu ndøgo timbo-mataváp, av Nqova Mbomambaqape ndømbøe-poev. ⁶ Manqei-qape, ezoqam-qa matavap tønøzeinaqavem, taqa qavøiwat, løvøté. Geté Nqova Mbomambaqape tenøzeinaqavem, taqa qavøiwat, khandí neka sambí. ⁷ Zapa ndøgo, gekha ezoqám ndigu, manqei-qape ezoqam-qa matavap

ndøzø-nøzøgim, ndigu Mbumbukiam-gí qaqa ezoqám. Zapa ndógo, ndigu Mbumbukiam-qa guguna manqat o-mba upøgimáv. Neka unimanqatín. Ndigu kopømba mbain, teqa manqat o-mba timbøe-ndapat. ⁸ Gekha ezoqám ndego, manqei-qape ezoqam-qa matavap ndømbo-nøzøgimit, te-te ndego, Mbumbukiam kopømba mbain, khanakanakh tømboogat.

⁹ Geté, zo viní. Zo ambá av nqægo, manqei-qape ezoqam-qá matev zønøzøgimit. Geté zo Nqova Mbomambaqape zønøzøgimit, av ndego unimanqatin zo mokho-te ndu:yage. Geté gekha ezoqám ndego, Keliso-ge Nqova mbain ndego, ndego Keliso-gé mbá. ¹⁰ Zoqa kha gènaním, manqazapa zapaya. Geté Keliso zo mokho-te tegoat, yaq zo mòzo-ndaføyamba-éz, Mbumbukiam-qa bøi-te, neka Nqova Mbomambaqape vozøndafem, yaq ndego khandi vøzø-etoam. ¹¹ Mbumbukiam, ndego Yesu løvøte-te gekhandi:v, tege Nqova zo mokho-te tu:yagat, yaq ndego Mbumbukiam, Keliso løvøte-te gekhandi:v, até zoqá khá-ya tønanim, Khandi mbó-etoám, tege Nqova mokho-te, ndego zo mokho-te ndu:yage.

¹² Nøfuap! Av tægoat ndægo, Nqova Mbomambaqape ni mokho-te ngu:yage, yaq ni matev eqeieqei-té qabizi-yagé, ambá ndógo, av niqa manqei-qape matev ni nøzøgim-qa ndógo. ¹³ Zapa ndógo, zo kha-qa poev-te tozoyagat, zo ndózo-pakhaéz. Geté zo Nqova Mbomambaqape mokho-te, zoqa kha-qa poev tozolaem, yaq zo zóyagét. ¹⁴ Gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam-ge Nqova ndezø-nøzøgim, ndigu Mbumbukiam-gí nakheís. ¹⁵ Zapa ndógo, Nqova ndego, Mbumbukiam zo gezø-etoam, ndego ambá av nqægo, zo gevøozø, kopømba ande av kawakawa-za, tigi yaq-fia mbain sasae ezoqam ndivøzoat, yaq zo nqawa møe matev-té qazøyagát. Av taoká. Geté zo Nqova Mbomambaqape mokho-te, mòzo-Mbumbukiam-gí-nakheis-éz. Yaq ni ndakin kopømbaqapé, Mbumbukiam, Tat Tat-qa sizimbó-akhaemát. ¹⁶ Mbumbukiam-ge Nqova neka nigi nqova møndø-tøkuaném. Sùgumu-unimanqatinát, av nqægo: Ni Mbumbukiam-gí nakheís. ¹⁷ Ni Mbumbukiam-gí nakheís nqazigu, yaq matev ndógo, Mbumbukiam ni nonqo genøza, zindapém. Ni Kelisó namba sizimú-ndapém. Ni viniv tizi-eqatat, av Keliso ge:-eqatat, yaq ni yage qanimav-qape sizimú-ndapém, te namba.

Yage qanimav-qape-qa yaq-te, ni tizindapem

¹⁸ No áv qate-mataváp nqægo: Viniv ndógo, ni ndakin nqazi-eqatet, khapémbá, yage qanimav-qape namba toqote-khamas, Mbumbukiam ni vaev-te tinindu-veaz. ¹⁹ Unimanqatín. Gigiap ate nqægo, Mbumbukiam gekhakheinam, oskia mo:qozáp. Gø-etàp. Taqá tønno-keogé ndógo, Mbumbukiam ekeza nakheis tendo-veataz, ndigu yage qanimav-qape-te vømø-öz. ²⁰ Ibugukhokhof, Mbumbukiam gigiap ate nqægo gekhakheinam, ndógo eqeieqei-qapé. Geté vaev-te, matev gè-enénd, yaq gigiap vøsoqøsoqoam.* Ndógo ambá av nqægo, ekeza poév, qasoqa. Geté Mbumbukiam ndømatanám. Yaq ndakin gigiap ate nqægo, tonotawé ndógo: ²¹ Mbumbukiam gigiap ate nqægo, gekhakheinam, ndógo ndakin ande ndim-bula mokho-te nqøugu neka vøsoqøsoqoam, vaev-te gènqovóz neka matev qanimav-qape suguzumbú-etoám, Mbumbukiam-gí nakheis namba. ²² Ni mizi-nøtén: Até ndakin-a, gigiap ate nqægo, Mbumbukiam gekhakheinam,

8:9 8:9 1 Ko 3:16; 12:3   **8:10** 8:10 Gal 2:20   **8:13** 8:13 Gal 6:8; Kol 3:5   **8:15** 8:15 2 Tim 1:7; Mak 14:36   **8:15** 8:15-17 Gal 4:5-7; Veve 21:7   **8:16** 8:16 2 Ko 1:22   **8:20** 8:20 Gen 3:17-19   * **8:20** 8:20 Matev ndógo tø-enénd, Adam neka Iv Mbumbukiam-qa manqat unimanqatinteav qagoam neka teqa khafeap vønqanom.   **8:21** 8:21 Isa 11:6-9

nqosøgeap-té qagó. Yaq ande av sævam nduigu, tui-ova, nqosøgeap tumboewag, gè-esevemét. ²³ Geté gigiap mbá mbá, ndø-esevemet. Geté até ní-a, oskiá ndøgo, ni Nqova Mbomambaqape qazindafem, kopømba ande av mbusa me ndæløvøvat, ndøgo Mbumbukiam vaev-te teni-etoam, ni zì-esevemét. Ni ta khøuwa-qa ndøgo tizio-endupít, Mbumbukiam ni tegi nakheis te-upono neka kha ndakinak vizindapēm. ²⁴ Ni mīzi-khandi:n. Geté matev ndøgo, Mbumbukiam ni ginimbi-ein, tini-etoam, ni ndakin kopømba mbaín, tiziqeivim. Geté ni tizio-taná ndøgo: Matev ndøfakhán. Unimanqatín. Matev toqoqev, yaq qo oskia qotó-taqabaták, av nqægo, ndøfakhán. Gè, matev tøfakhan, yaq ezoqa tégo, ndego zua ndo:tawe av nqægo, matev ndøfakhán? ²⁵ Ni nqazio-tana av nqægo, matev ndøfakhán, ndøgo fakhaneav ndøgo, yaq ni até sizimbøé-kewagát. Kopømba mbaín tønī-ewez.

²⁶ Ni sa nqazi-esevemet neka bazaføgakh mbain nqazigu, Nqova Mbomambaqape, gīni-tøkefn. Ni zì:nøtenák, eqeieqei āv khazi-guligulimāt. Gekha manqát zì-einīm? Yaq Nqova Mbomambaqape ndøvi:mát, Mbumbukiam-te, niqa yaq-te. Esevem-ús. ²⁷ Yaq Mbumbukiam, ndego ezoqam-qa mbøni mokho-te ndeqeivi, ndego Nqova-qa matavap mōndæ-otév. Zapá ndøgo, Nqova Mbumbukiam-gi nakheis-qa yaq-te ndemboviam, ndego teqá poev mbopáev.

²⁸ Ni mīzi:nøtén. Ezoqa ndigu, Mbumbukiam-te poev ndøzøgo, gekha matév ndøgo, tøzøfakhan, ndigu mokho eqeieqei segezø-fakhán. Ezoqam ndigu, Mbumbukiam gezø-akha, av ndego ge:pøoa. ²⁹ Mbumbukiam ndigu é-mōndæ-otév, neka vøvevesam. Yaq ndigu āv tiabiti:gú, av ekeza Yo ndego. Yaq ngenek yo-khøuwa ndøgoát, neka emekheis kopoav vømbógoát. ³⁰ Ndigu ezoqam, Mbumbukiam ibugukhokhof gevevesam, ndigu mōndøzø-akhá. Yaq ndigu gezø-akha, ndego eqeieqei me:zæb. Yaq ndigu eqeieqei ge:zæb, ndego yage qanimav-qape zø-etoám.

Gekha matev ndøgo, tønī-fakhanumat, ndøgo kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa kuku matev-te tøqatono

³¹ Yaq ndakin, ni āv khazi-einīm, taqa yaq-te, ni qazi-qeivavun? Manqat nqáne:k: Mbumbukiam ni namba te:goat, yaq gé, ezoqa kopømbá, ni titokhōnan? Kopømba mbaín. ³² Gè, ndego ekeza Yo keavateav qagoam, gete sa gendo-nqonqotav, ni zapaya, yaq ndego ni ginī-tøkeāk, gekha matev nømete? Av taoká. Ndego yaq-mbá segeni-tøkeát. ³³ Neka gé, ezoqa kopømbá, ndigu soqøsoqa tizæb, ndigu Mbumbukiam gevevesam? Kopømba mbaín. Ndigu, Mbumbukiam ekezan eqeieqei me:zæb. ³⁴ Neka gé, ezoqa kopømbá, tiqa yaq-te ti-einim av nqægo, ndigu yaq-fia nqosøgeap ndøqeivim. Av taoká. Zapá ndøgo, Keliso Yesu ekezan ndønaním, ti zapaya. Geté ta-mbá taoká ndøgo. Ndego mōndø-khandi:v. Yaq ndego ndakin Mbumbukiam-qá nakeamo zenda-té geqomát neka ni zapaya vømbō-vi:matun. ³⁵ Av tægoat ndægo, yaq gé, ezoqá o matev kopømbá, ni Keliso-qa kuku matev-te tøqatono? Gé, ni matev føgakh-qape, o potonom matev, o ngiænoat matev, o ifin, o ndabua mbain, o fofogeap, o pakhapakha khaneam matev ndøqatono? Av taoká. Kopømba mbaín. ³⁶ Unimanqatín. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo,

“Qo zapaya, khøuwa kopoáv,
ni ezoqa løvøte-te ambam-qa nigú.

Ndigu ni sip sɔvakhə gɪgiap me:næná,
ndigu zitɔge-qa ndizɔgo.”

³⁷ Geté ta matev ate ndægo, qani-fakhanumatun, ni Keliso mokho-te, ndego ni-te kuku ndɔmbogo, ùni zi:pitavét. ³⁸ No mɔtenɔtén. Gekha matév ndɔgo, ni-te tɔfakhanumit, ndɔgo kopɔmba mbaín, ni Mbumbukiam-qa kuku matev-te tɔqatono. Até lɔvɔté-a, neka até khandí-a, neka até enzol ezoqám-a, neka até nqova soqɔsoqá-ya, neka até ndɔgɔ-a, ndakin yage-te o megemege-te tɔni-fakhanumit, neka gekha gɪgiap bazafɔgakh-ús ndɔgo, kopɔmba mbaín, ni tɔqatono. ³⁹ Neka gekha gɪgiap ndɔgo, ova nqo:go o mokho-te nqɔugu, neka gekha gɪgiap nɔmē manqei-qape-te nqago, ndɔgo kopɔmba mbaín, ni Mbumbukiam-qa kuku matev-te tɔqatono, ndego ni Keliso Yesu mokho-te gini-etoam, nigí Evezɔa.

9

Pol-qa tanakh, ekeza ezoqam-qa yaq-te, Izlael ezoqam, ndigu Yesu unimanqatinteav ndigu

¹ Manqat nɔme, no ndakin nqæmanqate, unimanqatín. Keliso-qa megemege-té qato-manqaté. No nɔté-khavozamá. Neka até Nqova Mbomambaqapé-a, ndego no mokho-te ngu:gu, sùgumu-unimanqatínát, noqa manqat. ² No mbɔni vaev neka tanakh kandambá nqanɔgo. Yaq ndɔgo kopɔmba mbaín, tɔnavɔem. ³ No nɔkeza ezoqam nɔte-manqaté, Izlael ezoqam. No ndigu Keliso namba tɔkuat-qa nɔzɔgɔ. No amba Keliso-te nɔzɔneav tɔgonin, te-te vɔe-qatanin, yaq no Mbumbukiam amba soqain-te vɔvein, matev av nqægo, nogi ezoqam amba tɔzɔ-tɔkein, ndigu Keliso namba titɔkuanemin, yaq no-te ambá kopɔmbá. ⁴ Ndigu Mbumbukiam-gí ezoqám. Ndego ekeza nakheis ndigu tenezæb, neka teqa bazafɔgakh neka waev vɔzɔ-vevezam, neka ti namba, teqa poev vɔ-unimanqatintam, neka teqa guguna manqat vɔzɔ-etoam, neka guliguli matev eqeieqei vɔezɔmas, neka manqa mbusa vɔzɔve. ⁵ Ezoqam ndigu, tigi atanakha-zapazapa-za Mbumbukiam gevevesam. Keliso ge-ezoqam-ev, ndego Izlael ezoqam ndɔqán. Ndego Keliso, Mbumbukiám. Gɪgiap ate nqægo teqá mokho-té qanu:gú. Teqa iz miavmiav, bèto-eqawát.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

Mbumbukiam ezoqa av kenē-vevesam

⁶ Unimanqatín, Izlael ezoqa kopoáv, ndigu unimanqatinteáv, Yesu-qa yaq-te. Geté kopɔmba mbaín, ta zapaya ndɔgo, toqo-matavupat av nqægo, Mbumbukiam-qa manqa mbusa ti-te, sège-navɔēm. Av taoká. Geté Izlael ezoqam ate ndigú mbá, ndigu uni Izlael-ezoqam-in. ⁷ Eibleem-qa yaq-te, matev até kopó: Ambá ndigu, ezoqa ewaqape, ndigu Eibleem gemanazam, ndigu uni tegi zi-in. Geté uni tegi zi-in sati ndigu, tege yo Aezek gemanazam. Zapa ndɔgo, Mbumbukiam Eibleem av gembɔe-eín nqægo, “Qogi qazi iz, ti-mba ndigu tɪndapém, qoge yo Aezek-gi nakheis.” ⁸ Nqanek ni av qani-nɔmendím nqægo: Mbumbukiam-gi nakheis, ambá ndigu tigū, ndigu ezoqam-qa kouk-te gindu-fakhaz. Geté Mbumbukiam Eibleem-gi zi ndigu tenezæzá, tiqa yaq-te ndigu, manqa mbusa geve. ⁹ Mbumbukiam Eibleem-te, taqa yaq-te manqa mbusa geve, ndego av gembɔe-eín nqægo, “Viav nɔme, no nqawa ndɔtɔndonáv, khɔuwa kopo-te. Yaq qogu sævam, Sæla, nakhasam anganeam é-ndɔmbɔe-fakhán.”

¹⁰ Yaq nigi atanakha-zapa Aezek-gi nakhei menas-qa yaq-te, Isao neka Zekop, matev até kopó, ndigu tegu zas Lebeka-te gimófakhaz. ¹¹⁻¹² Ndigu qaqangeap qazaneav qagoam neka matev eqeieqei o matev soqain goneav vógoam, Mbumbukiam kopo nòme é-mòndò-veatáv. Mbumbukiam Lebeka áv gembøe-eín nqægo, “Zapikia eveqase mokho-té guntu:goát.” Nqanek matev, ni áv qani-nòmendím nqægo: Mbumbukiam ezoqa ndevevesam, ndego ambá ta zapaya ndògo tene-vevesám, gekha matév ndògo, ezoqa gegoatun, geté ndego ekeza poev-te mbá genø-vevesumatún. ¹³ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, “No Zekop, nòmbøe-khafuatám. Geté Isao, gènømbø-qasi:vám.”

Gekha ezoqam ndego, Mbumbukiam tanakh gone-qa ndembogo, ndego segembógó

¹⁴ Av tægoat ndægo, Mbumbukiam ezoqa nòme tevevesam neka ezoqa nòme vevesupøteav vógoát, yaq gê, ni áv khazi-einím? Gê, Mbumbukiam-qa matev eqeieqei mbá? Av taoká. ¹⁵ Taqa yaq-te, Mbumbukiam Mozes áv gembøe-eín nqægo, “Gekha ezoqam ndego, noqa tanakh matev vòndøze-qa nqæmbogo, no sæmbó-vòndáz. Neka gekha ezoqam ndego, no kuku matev etoam-qa nqæmbogo, no sæmbó-etoám.” ¹⁶ Matev ambá av nqægo, ezoqam-qá poev-tê o ezoqam-qá matev-tê qanotawê. Geté Mbumbukiam-qá tanakh matev-té qanotawê. ¹⁷ Yaq nakémbá, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo: Mbumbukiam Felo gembo-ein, ndego Izíp ezoqam-ge kawa, “No qo kawa, ta zapaya ndògo tôte-veatáv: No qo mokho-te, ezoqa noqa bazaføgakh sòté-zømesimát, neka noqa iz manqei-qape-te ate nqægo vòvòndavê.” ¹⁸ Ni áv qazi:qeivím nqægo: Mbumbukiam ezoqa nòme, tanakh gone-qa ndembogo, yaq segembógó. Yaq tømbo-pøovat, ezoqa nòme-qa matavap tøføgakh, yaq até ndògò-a, segembógó.

¹⁹ Eisa, taqa yaq-te ezoqa kopo, áv gepøté-eín penømakhaya, “Av tægoat ndægo, yaq gekha zapá, Mbumbukiam ezoqam-te yaq-fia teta, teqa matev-qa yaq-te? Nakhoa mbáin, teqa poev namba toqote-nøfeipat.” ²⁰ Geté, gømbo-mataváp. Qo gekha ezoqám, Mbumbukiam teqa matev-qa yaq-te toqombo-sinaz. Gê, ganda pot kopømbá, te-te ndego gekhakheinam, tømbo-ein, av nqægo, “Gekha zapá, no av qoqote-khakheinømbem nqægo?” Kopømba mbáin! ²¹ Ndego ezoqam, ganda pot gekhakheinumatun, ndego yakhapús, gekha pot ndøkhlakheinám. Poev tømboqat, ganda kopo-qapi-te, pot nòme eqeieqei-qape neka pot nòme khokho-qape tekhakheinam, ndego yakhapús.

²² Mbumbukiam-qa matev até kopó. Ndego ezoqa teqa qaqá zømesim-qa zøgoám, ndigu tisoqoez. Ndigu tiabiti-zøté: Mbumbukiam ndego bazaføgakh-qapé. Geté ndego até aiyav matev zøgoám, oskiá ndògo, ndego ti-te qaqá qambogoam. ²³ Neka ndigu, Mbumbukiam tanakh ndømbogo ti-te, gé-zømás, av nqægo, teqa waev neka bazaføgakh kandambá tantáv. Ndigu tenézømás, ndigu ibugukhokhof go:khakheinøvem, teqa waev neka bazaføgakh tiqeivim. ²⁴ Ndigu ezoqam, ní. Ndego ni Zu bawan-ak mokho-te mbá mbá, geté até bawan vini-ak mokho-té-a, sègenimbu-akhá. ²⁵ Mbumbukiam-qa Manqat mokho-te ndògo, tege manqa vevezam ezoqam Ozea gepeawam, Mbumbukiam bawan vini-ak-qa yaq-te, áv gene-eín nqægo, “No ndigu bawan ezoqam, nogi ezoqam goneav qagoam,

nogi bawan ezoqam nõtézæb.

Neka ta bawan ndøgo, no kuku goneav qanøgoam,
no ndigu nogi kuku ezoqam võtézæb.

²⁶ Neka ta manqei-te ndøgo,

Mbumbukiam ibugukhokhof ezoqa gezø-ein,
‘Zo nogi ezoqam mba,’

ndego ndigu äv genézæb nqægo:

Mbumbukiam khandi miavak-gí nakheis.”

²⁷ Neka Aezaya, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqa nøme,
Izrael ezoqam-qa yaq-te, äv gene-akhá nqægo,
“Izrael ezoqam kopoav-qapi.

Andé ndivind me me:gó, ndøgeg-te ndisingitavet.

Geté ndigu ezoqa khapímbá tikhandi:z.

²⁸ Zapa ndøgo, matev ndøgo, Evezøza ibugukhokhof ge-ein, tego,
ndego nakhamas-té genøgó, ezoqa vøngiæzo,
ta manqei-te ndøgo, ma ndi:yage.”

²⁹ Taqa yaq-te, Aezaya bugukhokhof manqat nøme äv gene-ein nqægo,

“Evezøza Bazaføgakh-qape,

nigi atanakha-zapazapa-za nøme amba khandi:zateav tøgonin,

yaq ndakin ni é-ndizi-soqoenín, kopømba ande av Sodom neka Gomola
taon qatua.”

Izrael ezoqam-qa yaq-te, ndigu unimanqatinteav qagoam

³⁰ Av tægoat ndægo, Mbumbukiam Zu ezoqam gevevesam, yaq gé, ni
äv khazi-einím? Manqat nqáneq: Unimanqatín. Bawan vini-ak ambá
av nqægo, Mbumbukiam-qa bøi-te eqeieqei-qa ndøgoám. Geté Mbumbukiam
ndigu eqeieqei me:zæb. Zapa ndøgo, ndigu møndø-unimanqatiním.

³¹ Geté Izrael ezoqam, ndigu bazaføgakh gi-asazat, Mozes-qa guguna manqat
paev mokho-te, amba Mbumbukiam-qa bøi-te ti-ndaføyamba-ez-in, ndigu
ndaføyamba matev qeiviáv. ³² Yaq gekha zapá, ndigu qeiviav ndøgo? Zapa
ndøgo, ndigu Mbumbukiam-qa bøi-te, eqeieqei ekeza matev matanam
mokho-te gone-qa ndøgoám, ambá ndøgo, gi-unimanqatinim, av nqægo,
Yesu ezoqa khandi:zat-qa gigeavun. Yaq ndigu andé nandi me:khaosám,
nandi ndigu, ezoqa gi:khaosumatun. ³³ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa

manqat, äv qane-peawáp nqægo,

“Nqáé! No Zayon manqei-te,

nandi nózáv.

Nandi nginik,

ezoqa ndøkhaosumat, vø-o:atát.

Geté gekha ezoqam ndego,

nginik nandi te-unimanqatintat,

ndego mivi gégoák.”

10

¹ Nøfuap! Noqa poev kandambaqape nqáneq: Zu ezoqam møe-mbá
sa bekhandi:z. No Mbumbukiam-te oskia no-akhaematún, tiqa yaq-
te. ² No zo äv qate-unimanqatinát nqægo: Ndigu bazaføgakh ndø-asazét.
Mbumbukiam-qa matev gone-qa ndøgó. Geté ndigu nakhoa eqeieqei
zøtezateáv. ³ Ndigu Mbumbukiam-qa matev eqeieqei-qa yaq-te, mokho
ndapeáv. Yaq ndigu teqa bøi-te, eqeieqei ekeza mokho-mba gone-qa ndøgó.

Yaq nakémbá, ndigu ekeza kha, Mbumbukiam-qa mokho-te veeáv. Neka ndigu Mbumbukiam takeáv, ndigu equeieqi tezæb, av ekeza poev ndægo. ⁴ Keliso Mozes-qa guguna manqat, møndótók. Yaq nakémbá, gekha ezoqám ndego, nde-unimanqatinat, ndego Mbumbukiam equeieqi mé:veó.

Gekha ezoqám ndego, Yesu nde-unimanqatinat, Mbumbukiam ndòkhandí:v

⁵ Guguna manqat mokho-te equeieqi gone-qa yaq-te, Mozes áv gene-peawám nqægo, “Gekha ezoqám ndego, guguna manqat ndembopaev, ndego ndøyagét.” ⁶ Geté ndigu ezoqám, Mbumbukiam-qa bøi-te, ta mokho-te ndøgo gi-ndaføyamba-ez, gi-unimanqatinim, ndigu áv gini-manqaté nqægo: Kopømba mbaín, qakeza mokho-mba toqobevap, av nqægo, “Gekha ezoqám ndóqváv, yan-te, Keliso tendondaf?” Zapa ndøgo, Keliso møndø-visavún. ⁷ Neka kopømba mbaín, qakeza mokho-mba toqobevap, av nqægo, “Gekha ezoqám ndóvís, løvøte ezoqám-qa manqei mokho-te, Keliso vøndóndáf?” Zapa ndøgo, Keliso løvøte-te møndø-khandí:v. ⁸ Neka kopømba mbaín, vini toqoqav. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat áv qane-eín nqægo, “Teqa Manqat qoqá avønin-té qagó. Qoqa manqa-nqa-té qagó neka qoqa mbøni mokho-té qanu:gu.” Nqanék manqat, unimanqatin matev-qa yaq-te nqæmanqate, nqáneq, ni ezoqa nqati-zømesim. ⁹ Qo qakeza tou toqote-ein, av nqægo, “Yesu ndego Evezøzå,” neka mbøni mokho-te voqó-unimanqatín, av nqægo, Mbumbukiam Yesu møndø-khandí:v løvøte-te, yaq qo ndòqo-khandí:q. ¹⁰ Zapa ndøgo, gekha ezoqám ndego, teqa mbøni mokho-te nde-unimanqatinat, ndego gé-ndaføyamba-év, Mbumbukiam-qa bøi-te. Neka gekha ezoqám ndego, teqa tou-te ndemanqate, av nqægo, “No nò-unimanqatinát,” ndego ndòkhandí:v. ¹¹ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, “Gekha ezoqám ndego, ngenek nde-unimanqatinat, ndego mivi gégoák.” ¹² Yaq ndøgo, vinivinimba mbaín, yaq Zu ezoqám-a, yaq bawan vini-ak. Ni ezoqám ate nqazi:gu, Evezøza kopo nimbigú. Yaq gekha ezoqám ndigu, ndimbo-akhayám, ndego matev equeieqi-qape zómatønumát. ¹³ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat áv qane-eín nqægo, “Gekha ezoqám ndego, Evezøza tøke-qa tembo-akha, ndego ndòkhandí:v.”

¹⁴ Geté unimanqatín, ndigu te-te áv kiní-akhaemát, ndigu unimanqat-inteav tøgoat? Neka áv kiní-unimanqatinim, teqa yaq-te yogeav tøgoat? Neka áv kiní-ewagát, ezoqám mbain tigoat, ndigu Manqat Mbomambaqape ti:zømesimat? ¹⁵ Neka ndigu ezoqa nøme, Manqat Mbomambaqape áv kiní-zømesimát, ezoqa ndigu khofotøzateav tigoat? Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, “Ndøgo qanimav-qapé, ezoqám ndigeav, Manqat Mbomambaqape ndindapav.” ¹⁶ Geté unimanqatín. Izlael ezoqa ewaqapé mbá, Manqat Mbomambaqape gi-unimanqatinim. Aezaya, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqám, møndø-eín, “Evezøza! Niqa manqat, gekha ezoqám ndø-unimanqatinim?” ¹⁷ Ni áv qazi:qeivím nqægo: Unimanqatin matev, manqat yoge mokho-té qando-okhó. Neka manqat ndøgo, ezoqa ndiyoge, Keliso-qá manqat-té qando-fakhaté. ¹⁸ Yaq gé, ndigu Izlael ezoqám, Manqat Mbomambaqape møndøyogem? Møndøyogém. Tiqa yaq-te ndigu, ezoqa Manqat Mbomambaqape ndi:zømesim, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, “Tiqa manqa wag, manqei-qape ate nqægo

sùgumu-panqavøemát.

Neka tiqa manqat, manqei-qape vaev até vømøkhanaz.”

¹⁹Neka bevap nøme nqáneq: Gè, Izlael ezoqam, manqa mokho møndømbó-ndapem? Ndigu møndømbo-ndapém. Geté ndigu unimanqatinteáv. Taqa yaq-te, Mozes bugukhokhof áv gene-peawám nqægo,

“Mbumbukiam ge-ein:

Zo Zu bawan-ak,
zo nogí ezoqám.

Geté no bawan vini-ak, ndigu iz mbain ndigu, nókhatób.

Yaq zo ova zómanqatát.

No qaqa nøzóløwáz, ti namba.

Ndigu zøtezat mbain, Mbumbukiam-qa yaq-te.

„Geté ndigu teqa manqat ndøndapém.”

²⁰Neka Aezaya, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, taqa yaq-te, manqat nøme áv gene-eín nqægo,

“Mbumbukiam ge-ein:

No ndígu tinømendám,

ndígu no vaweav qagoam.

Neka:

No ti-te ndígu tæmøfakhán,

ndígu noqa yaq-te bevøpøteav qagoam.”

²¹Geté Izlael ezoqam-qa yaq-te, Aezaya áv gene-peawám nqægo,

“Mbumbukiam ge-ein: Khøuwa ge-okhoam, no zenda nøzø-visiám. Geté ndígu gèsapi:zát neka noqa manqat ndínqágím.”

11

Izlael ezoqam mokho-te, ezoqa andé khapimbá, ndi-unimanqatinat

¹Gè, Mbumbukiam, ekeza ezoqam, Izlael-ak, møndø-sanqab? Av taoká. Mbumbukiam ekeza ezoqam sanqabeáv. Até nó-a. No Izlael ezoqám, Eibleem-gé zeó, neka no Benzamin khagua bawan-ák. ²Mbumbukiam ekeza ezoqam sanqabeáv, ndígu nupøkhan mba gevevesam. Gè, zo Mbumbukiam-qa Manqat møzøté-zøtez, ndøgo Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Ilaiza, ekeza ezoqam qaqa gezøgoam, Izlael-ak? Ta khøuwa-te ndøgo, ndego Mbumbukiam-te áv geneviám nqægo, ³“Evézøza! Qogi manqa vevezam ezoqam, gèzitág, neka lou-qasis ndøgo, ma søvakha gígiap giløvusumam qo-te, vømøkuim. No nakhapús sege-nøuvøném. Yaq ndígu ndakin até nó-a, løvømbe-qa ndøgó.”

⁴Yaq Mbumbukiam gekha manqát mbóqavøiu? Av gembøe-qavøiú nqægo, “Av taoká. Qo ambá av nqægo, qakhapus sege-qouvøqēm. Nogí angana seven taosen nøme ndígu. Até ndígú-a, ndígu Bal-te, ndego khape mbumbukiam, manazap møkuiáv.”

⁵Até ndakin khøuwa-té-a, ezoqa nøme ndígú, Izlael bawan mokho-te, ndígu Mbumbukiam ekeza kuku matev-te gevevesam. ⁶Mbumbukiam ndígu ekeza kuku matev-té genø-vevesám, ambá ta zapaya ndøgo, av ndígu matev gi:matønumam. Mbumbukiam, ndígu amba ta zapaya ndøgo tevevesamin, av ndígu matev gi:matønumam, yaq teqa kuku matev, ambá unimanqatin kuku matév mbá.

⁷Matev av nqægo: Matev ndøgo, Izlael ezoqam bazaføgakh gi-asøzam, amba tiqeivimín, ndígu qeiviáv. Geté ndígu tiqeivím, Mbumbukiam

ekeza gevevesam. Geté ndigu ezoqa nõme, gèføgakhæz. ⁸ Taqa yaq-te Mbumbukiam-qa Manqat, äv qane-peawáp nqægo, “Mbumbukiam ndigu andé venangei bazapos-qape me zømbe-etoám.

Yaq tiqa bøi kopømba mbaín ti-kewagat
neka tiqa gea kopømba mbaín ti-ewagat.

Matev av nqægo sègemá, atema ndakin.”

⁹ Ti-te ndigu, matev ndógo tófakhán, av Deivid Mbumbukiam-te, tegi qaqa ezoqam-qa yaq-te ge:viam. Ndego äv gene-ein nqægo, “Ndigu lou-qasis-te, lou tilogat,

yaq timatavupat av nqægo, matev-qase giní-fakhanāk,
ndøgo bèzø-ká

neka bemøzø-voe, betëndapem,
neka bezø-køi-ez, bemø-khaosam.

Nqanek tiqá manqa-zapazapa-qá yaq-fiá.

¹⁰ Tiqa bøi waev, bèzø-navøém.

Yaq géqeivimák.

Neka ndigu viniv-qape oskia be-eqawát, bezø-ewez.”

Bawan vini-ak, ande tae tang me me-gó, Mbumbukiam gebunøzam

¹¹ Bevap nõme nqánek: Gè, Zu ezoqam gi-o-az, ndigu ate nonqø gi-o-az? Av taoká! Geté tiqa manqa-zapa zapaya, khandi matev, bawan vini-ak-té qanøwáv. Yaq Zu ezoqam, ova tiabiti-einím. ¹² Zu ezoqam-qa manqa-zapazapa zapaya, manqei-qape ezoqa nõme khandi gindapem, yaq Mbumbukiam matev kandakánda nõme mba mó:gó, Zu ezoqam ate ndi:gu, te-te tivesez.

¹³ No ndakin zo-té qatø-manqatét, zo bawan vini-ak. No Mbumbukiam zo bawan vini-ak-té gendo-khofotán. Yaq no khanakhanakh kandambá, nqanek sasae nqægot. ¹⁴ Eisa, no nqanek sasae nqægot, nõkeza ezoqa nõme ova peté-einím penømakhaya, yaq Mbumbukiam-te petéqambüz penømakhaya, khandi vøndapëm. ¹⁵ Mbumbukiam Zu ezoqam qambøe-qasi, yaq ta mokho-te ndøgo, manqei-qape ezoqa nõme, nqawa te namba getøkuzu, yaq gé, gekha matev ndófakhán, Mbumbukiam Zu ezoqam nqawa tekhatob? Matev kandambaqape nõme mba mó:fákhan. Løvøte ezoqam segé-khandi:z.

¹⁶ Ezoqa wit gipezotatun, yaq flawa ndigu, bugukhokhof gi:løvusumatun, Mbumbukiam mbo-etømemín. Yaq av nqægo, flawa ate ndi:gu, Mbumbukiam-gi. Neka ezoqa tae te-ogeakh, tae lu Mbumbukiam-qa zenda-tøvè, yaq até táng-a, Mbumbukiam-qá. „Yaq matev até kopø. Izlael ezoqam-gi atanakha-zapazapa-za, Mbumbukiam-gi ndøgoám. Yaq vaev até tigi zí-a, Mbumbukiam-gi vøgoāt.”

¹⁷ Izlael ezoqam, andé oliv tae zenda-yak eqeieqei me:yá, neka zo bawan vini-ak, andé leg-ak oliv tæ. Ta oliv tae eqeieqei ndøgo, Mbumbukiam tang nõme mõndø-møkuiám, yaq zo ande leg-ak oliv tae tang me ndøzøte:go, vøbunøzam. Yaq zo ndakin oliv tae eqeieqei namba, et eqeieqei zo-upøgimatún, ta lu-te ndøndo-fakhate. ¹⁸ Geté qo me:khambùváp, ta zapaya ndøgo, Mbumbukiam tae tang gimøkui, yaq qo vøbunøtaq. Gëmbo-mataváp. Matev, ambá av nqægo, qo lu qo-eqawát. Geté lu qo ndø-eqaqæwát.

¹⁹ Eisa, ezoqa kopo zo mokho-te peté-ein penømakhaya, av nqægo, “Mbumbukiam tae tang tene-møkuiám ndøgo, no batè-tøkua.” ²⁰ Ndøgo unimanqatín.

Tae tang nõme ndõgo, ta zapaya ndõgo tene-møkuiám, ndigu unimanqat-inteav qagoam. Geté qo sekemba ta zapaya ndõgo toqotegó ndõgo, qo ndoqo-unimanqatinat. Qo me:khambùváp, taqa yaq-te. Geté mõe qógoát. ²¹ Zapa ndõgo, Mbumbukiam Zu ezoqam kopõmba ande av tae tang ndægo gimøkuiam, ndigu unimanqatinteav qagoam, yaq ndego até qó-a, gékhofoqó, qo unimanqatinteav toqogoat.

²² Gẽmbo-mataváp. Mbumbukiam ndego tanákh. Geté ndego até fõgákh. Ti-te ndigu, zita giwuowem, ndego fõgákh. Geté qo-te, tanákh. Geté qo aiyá qagó. Soqaín ndõgo, teqa tanakh matev toqo-ivav, yaq ndego até qó-a, vónqaoqó, ta tae-te ndõgo. ²³ Zu ezoqam ndigu, tiqa unimanqatinteav matev Keliso-te ti-ivõvem, yaq Mbumbukiam ndigu nangó genõbunõsám tae-te, av bugukhokhof gi:goam. Ndego kopõmbaqapé, nqawa tebungõsam. ²⁴ Zo bawan vini-ak, zo andé leg-ak oliv tae tang me zõtegoám. Geté ta leg-ak oliv tae-te ndõgo, zo qazogoam, Mbumbukiam zo gẽndomøkús, tae eqeieqei-te võbungõsam. Geté Zu ezoqam, andé tae zenda-yak eqeieqei me:yá. Yaq tae tang ndõgo, Mbumbukiam gemøkuiam, ndego ùnime:-kopõmbá, tiqa tae-te nango tebungõzam.

Mbumbukiam até Zu ezoqám-a, võkhandi:z

²⁵ Nõfuap. Manqat ndõgo, no ndakin Izlael ezoqam-qa yaq-te tõe-ein, bugukhokhof khõuwa, khonoam-té qagoám. Geté no zo zõtezat-qa nõzõgó. Zapa ndõgo, soqaín ndõgo, zo zõkeza kha matavap loloakh-us tõzõte-vewat, gete mokho ndapeav tõgoat. Unimanqatín. Izlael ezoqa nõme, Mbumbukiam zitá gini-wuowém. Geté matev av nqægo, sa tõmbõé-outõpít ndõgo, atema bawan vini-ak ate ndi:gu võkhandi:z, ndigu Mbumbukiam gevevesam. ²⁶ Taqa zita-te, Izlael ezoqam ate ndi:gu gékhandi:z. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, “Khandi etoam ezoqam,

Zayon taon-té gendó-fakhán,
yaq ndego Izlael ezoqam-qa qasi:vap matev Mbumbukiam-te
võzõ-khofoé, ndigu Zekop-gi zi.

²⁷ Yaq no ti namba, poev áv qaté-unimanqatín nqægo:

No tiqa manqa-zapazapa nõkhofoé.”

²⁸ Unimanqatín. Izlael ezoqam, Manqat Mbomambaqape gẽsanqawém, yaq av nqægo, ndigu võ-Mbumbukiam-gi-qaqa-ezoqam-ez. Matev av nqægo gigonem, zo mõndõzõ-tõké, zo bawan vini-ak, yaq zo vozõ-Mbumbukiam-gi-ezoqam-ez. Geté Mbumbukiam kuku zua mbogó, ndigu Izlael ezoqam-te. Zapa ndõgo, Mbumbukiam tigi atanakha-zapazapa-za, é-mõndõ-vevesám. ²⁹ Mbumbukiam ezoqa gevevesám ineka matev eqeieqei võzõ-matanamin, ndego matavap enendatáv, taqa yaq-te. ³⁰ Zo bawan vini-ak, zo bugukhokhof qagoam, Mbumbukiam-qa Manqat, zõnqagimám. Geté ndakin, Zu ezoqam teqa manqat ndapeav ndõgo, zo Mbumbukiam-qa tanakh matev zondapém. ³¹ Av zo Mbumbukiam-qa tanakh matev qazõte-ndapem, Zu ezoqam Mbumbukiam-qa Manqat o-mba ndapeav qagoam, yaq vaev até ndigú-a, Mbumbukiam-qa tanakh matev, áv tiníndapém.

³² Ezoqa ewaqape, Mbumbukiam-qa manqat gẽnqagimám. Yaq Mbumbukiam sègezõ-iváv, ndigu vømõ-manqa-zapazapa-gi-ndimbula-ezoqam-ez. Mbumbukiam tenegó ndõgo: Zapa ndõgo, ndego ezoqa ewaqape-te, tanakh gone-qa ndõgó.

Mbumbukiam-qa iz, bèto-eqawát

³³ Mbumbukiam kandambá tentév. Teqa matavap neka otevat igian-qa pé. Ni ezoqa kopomba mbaín, teqa matavap-qa mokho tizindapem neka nakhoa vizíqeivím, ndego ndegeve. ³⁴ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, "Gê, Evezøza-qa matavap, gekha ezoqám mé:-otev? Neka gekha ezoqám mbó-ovøyám?"

³⁵ Neka gé, ezoqa Mbumbukiam gigiap møndømbó-etoam, yaq Mbumbukiam ndego yaq-fia bembøgo?"

³⁶ Av taoká. Zapa ndøgo, gigiap ate nqægo ndégo tekhakheinám, neka ndégo tegeawát neka te nonqo ndégo tøgó. Mbumbukiam-qa iz, miavmiav, bèto-eqawát.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

12*Niqa kha, Mbumbukiam bizimbo-etøomém*

¹ Nófuap! Mbumbukiam tanakh kandambá ginigu. Yaq nakémbá. No nqazø-pouwe. Av Mbumbukiam-gí iziz ezoqam, søvakra gigiap gi:løvusumatun te-te, yaq zo zøkeza kha Mbumbukiam áv tømboe-etøomém. Ndøgo zoqá etoam matév, te-te. Geté ndøgo khandín. Ambá av nqægo, nanimát. Zo Mbumbukiam-gí ezoqam zógoát, ndego khanakhanakh bembøgo. Av tøzøte-gonem ndægo, yaq zo Mbumbukiam-qa iz eqeieqei zó-eqatát. ² Zo manqei-qaqe ezoqam-qa matev mbøpæv, ndigu Mbumbukiam zøteateav ndigu. Geté zo Mbumbukiam bè-enénd, neka zoqa matavap bezø-ndakinak. Yaq zo Mbumbukiam-qa poev zøtézøté, gekha matév ndøgo, mbomambaqaqe, neka gekha matév ndøgo, Mbumbukiam ndømboe-khaneat, neka gekha matév ndøgo, eqeieqei-qaqe ndøgo, teqa bøi-te.

Gekha matév ndøgo, Mbumbukiam ni gini-etoam, tizi-matønumat, ni eqeieqei bizi-matanám

³ Mbumbukiam teqa kuku matev mokho-te, no nømendim ezoqam ndové. Yaq nakémbá, no zo ezoqa ewaqaqe, nqazø-manqate: Zo zøkezan-qa yaq-te ndømatáváp av nqægo, "No nòto-eqanowát," zo eqazoateav tøgoat. Geté zo matavap eqeieqei bezøgó. Gekha matév ndøgo, tozo-matønumat, zo áv tønematanám, av Mbumbukiam unimanqatín matev gezømbe-etoam.

⁴ Niqa kha-te, gigiap vinivinimbá nqani-bunøzap. Neka kha-qa gigiap, sasae vinivinimbá ndømbogot. ⁵ Keliso-qa kha-te, matev até kopó. Ni Klisten ezoqam kopoáv. Geté Keliso-qa mokho-te, ni kha kopó. Neka ni andé kha gigiap vinivinimba zi:bunøzømém.

⁶ Ngova Mbomambaqaqe-qa matev, Mbumbukiam ni teqa kuku matev mokho-te gini-etoam, vinivinimbá. Mbumbukiam ezoqa nøme, teqa manqat vevezam matev gembo-etoam, yaq ndego áv teabete-matanám, av unimanqatín matev ndømboego. ⁷ Neka ezoqa nøme tøkeam matev gembo-etoam, yaq ndego ezoqa yá bezø-tøkeám. Neka ezoqa nøme, nømendim matev gembo-etoam, yaq ndego ezoqa yá bete-zømesím. ⁸ Neka Mbumbukiam ezoqa nøme, zita tøpøzu matev gembo-etoam, yaq ndego ezoqa zita yá bezøtøpøzú.

Neka Mbumbukiam ezoqa nøme, etoam matev gembo-etoam, yaq ndego khanakhanakh-us be-etoám. Neka Mbumbukiam ezoqa nøme, megeat matev gembo-etoam, ndego bazaføgakh be-asáz, ezoqa eqeieqei bezømbø-mege. Neka Mbumbukiam ezoqa nøme tanøtanakh matev gembo-etoam, ndego ezoqa nøme-te tanøtanakh matev khanakhanakh-us begó.

Kuku yá binigú, ezoqa nøme-te

⁹ Zoqa kuku matev ezoqa nøme-te, unimanqatin bezøgó. Ngusum-te sa bezømbø-khàzú. Manqa-zapa matev zombó-sanqaupát. Geté matev eqeieqei, føgøføgakh zombó-geageapát. ¹⁰ Zoqa kuku matev yaqyaq-a, andé evenap-qá kuku matev me bezømbe:gó. Kuku kandambá. Neka izuizu gèvizáp. ¹¹ Sasae bazaføgakh ndø-asøzú. Ndøwauwi:zát. Nqova Mbomambaqape betu-sasaeát, zo mokho-te, neka Evezøza-qá sasae zógoát. ¹² Zo Mbumbukiam-te ndozoto-taza, zo te-te khanakhanakh-us mo:tazá. Viniv matev tøzø-fakhanumat, zo føgøføgakh ndøwaniáp. Tatak bezøvín. Neka guligulim oskia ndøgó. ¹³ Mbumbukiam-gi ezoqa nøme, gigiap mbain ndigu, gèzøtøkeé, neka ezoqa nøme khoev gèzø-manqaté.

¹⁴ Zo ezoqa ndingæzoat, gèzø-guligulím. Av qane-guligulím: Mbumbukiam, ndigu matev eqeieqei bezø-matanám. Zo ndigu soqain-te ndø-áb.

¹⁵ Ezoqa khanakhanakh tigoat, yaq zo khanakhanakh ndøgó, ti namba. Neka ezoqa nøme ti-eivumit, yaq zo gè-eivám, ti namba.

¹⁶ Zo matavap kopo-té qayagé. Neka zøkeza kha ndø-eqàwát. Geté até ndigú-a, iz mbain ndigu, namba gè:tøkuát. Zo zøkeza kha matavap loloakh-us me:vèwé.

¹⁷ Ezoqa manqa-zapa tego zo-te, yaq soqain mbøe-qavøinám. Matev ndógo tozø-matønómát, ezoqa ewaqape eqeieqei ndivewe. ¹⁸ Nakhoa-qa gèvawé, av nqægo: Kopømba tøgoat, sambí matev-té qanø-yageáp, ezoqa ewaqape namba. ¹⁹ Nøfuap mbomømboma! Yaq-fia ndøtawát, ezoqam-te. Geté Mbumbukiam-qá qaqa-qa zotó-kewagát. Yaq-fia ndégo tétá. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat áv qane-peawáp nqægo: Èvezøza ge-ein, “Ezoqam nó, ezoqam-qa manqa-zapazapa nqæqavøiwat neka yaq-fia nqætawát.”

²⁰ Geté zo áv tøzøtégoát, av Mbumbukiam-qa Manqat qæ-ein,

“Qoge qaqa ezoqam, ifi tømbovitit,

yaq lou soqombó-etoám,

neka ibøkha naq tømbo-paptet,

ibøkha voqombó-etoám.

Av toqotegoat ndægo,

yaq ndego mivi ndøndáp, teqa manqa-zapa zapaya.”

²¹ Manqa-zapa qo betømbùqø. Geté matev eqeieqei qómatanám. Yaq ndógo, manqa-zapá voqoté-tømbuá.

13

Ni gaman mokho-té qabizu:gu

¹ Zo ate ndøzøte:go, gaman mokho-té qanu:gu. Zapa ndógo, gaman ambá av nqægo, ekeza mbá sege-fakhazín. Geté Mbumbukiam ndø-abamín. Yaq até ndigú-a, gaman ezoqam ndakin ngigu, Mbumbukiam ndø-abám. ² Yaq nakémbá, gekha ezoqám ndego, gaman-qa manqat ndesanqawe, ndego

Mbumbukiam-qá manqat ndøsanqawé. Yaq gekha ezoqám ndego, matev av nde:matanam, ndego yaq-fia áv tenéqéiv, av matev nde:matanam. ³ Gekha ezoqám ndigu, matev eqeieqei ndimatanam, ndigu kopømbá. Ndigu gaman kawakawa-za, mœ bezøgó. Geté mœ sa ndigu tígoát, ndigu manqa-zapazapa ndimatanam. Gê, qo mœ mbain gone-qa qógo, gaman kawakawa-za-te? Qanimáv. Qo matev eqeieqei ndømatanam. Yaq ndigu qo ezoqa eqeieqei mé:qæqabát. ⁴ Gaman ezoqam, ndigu Mbumbukiam-gí sasae ezoqám. Qoqá yage eqeieqei nonqó. Geté qo manqa-zapazapa toqogoat, yaq qo mœ qógoát, ti-te. Zapa ndógo, ndigu bazaføgakh ndøzøgó. Viniv segeqá-etøomé. Ndigu Mbumbukiam-qá sasae ndøgoatún, ezoqa viniv gizø-etoumatun, ndigu manqa-zapazapa ndimatanam. ⁵ Yaq nakémbá, zo gaman-qa manqat o-mba mo:ndapé. Manqat o-mba ta-mbá mo:ndápé ndógo, zo tíqa yaq-fia-qa yaq-te mœ tozombo-goat. Geté zo tíqa manqat o-mba tønendapé ndógo: Zapa ndógo, zo mōzøte-zøté, matev av nqægo eqeieqei.

⁶ Yaq nakémbá, zo gaman-te teks moni tozo-abumat, eqeieqei. Zapa ndógo, ndigu Mbumbukiam-gí sasae ezoqám, neka ta sasae-te ndógo, khøuwa iz vø-khoubumatun. ⁷ Zo gaman-te fia tözømo-løfokat, yaq sègezø-etoám. Teks moni upøgim ezoqam, teks moni sègezø-etoám. Neka gaman, gekha moni nøme upøgim-qa ndigu, vøzø-etoam. Ezoqa kandakanda, gèzøvizáp, neka tíqa iz, gè-eqawát.

Mbumbukiam-qa guguna manqat kandambaqape nqáne: Ni kuku binigú, ezoqa nøme-te

⁸ Zo ezoqam-te, gigiap o moni bezømbø-løfðké. Geté matev ndógo, zo izuizum oskia ndøzømo-løfokeap, kuku matév. Zapa ndógo, gekha ezoqám ndego, ezoqa nøme-te kuku ndømbogo, ndego Mbumbukiam-qa guguna manqat o-mba mo:ndapé. ⁹ Teqa guguna manqat, áv qane-eín nqægo, “Qo nøkenøkem matev ndøngi:wát,” neka “Ezoqa pakhapakhá ndøkhanéám,” neka “Gigiap ndø-aqðnám,” neka “Ezoqam-qa gigiap me:qovétú.” Nqanek khafep manqat vinivinimba neka gekha khafep nøme ndógo, ta mokho-te nqáneq qanu-gú, “Ezoqa nøme-te, kuku áv tabetaqambe:gó, av qakeza kha-te kuku ndaqambe-go.” ¹⁰ Gekha ezoqám ndego, ezoqa nøme-te kuku ndømbogo, ndego manqa-zapa gématanamák te-te. Yaq nakémbá, gekha ezoqám ndego, kuku ndømbogo, ndego guguna manqat ate ndægo, ndembøpáev.

*Ni matev eqeieqei-té qabizi-yage
Zapa ndógo, Keliso avønín gendóqaván*

¹¹ Zo matev áv tøn-matanám, av no qazømbe-manqatavun. Zapa ndógo, zo mōzøte-zøté, ndakin gekha khøuwa iz. Yaq nakémbá. Zo mōzosúz, zo venanqei ndozo-sømbiapet. Khøuwa iz mōndøndáp. Ni Yesu Keliso ande qazi-unimanqatinim, yaq khøuwa ndógo, ni Mbumbukiam uni te:khandi:n, andé qámbá qagoam. Geté ndakin, ta khøuwa ndógo, andé avønín. ¹² Lova genavøemtét. Paveat avønín géfakhán. Yaq nakémbá, matev soqøsoqa ndógo, ezoqa bøivun-te gigoatun, yá bizi-ivøém. Geté ni waev-qá nakhag gigiap zí-upøgím. ¹³ Ni paveat-té qabizi-yagé. Matev eqeieqei-té. Ni lou loge neka ibøkha soqa izam si biníwág. Ni matev bizi-matánám, ande av gaqo ndi:gu, neka mambe bizi-økthó. Ni bizinøfeé neka ova bizi-manqáté. ¹⁴ Matev av

nqægo, vònqagím. Geté nigi Evezøza Yesu Keliso-qa matev, andé ndabua ndakinak me zóté-uzám. Zoqa kha-qa poev matev sa mbotáké. Manqa-zapa-te be-itúzá.

14

Klisten ezoqa nøme-qa unimanqatin matev bizi-gevèwát

¹ Ezoqa nøme ndigu Yesu ndi-unimanqatinat, tiqa unimanqatin matev, bazaføgakh andé mbaín. Geté zo ndigu vòkhatób, zoqa mokho-te. Neka ti namba ndøponqòmbáp, tiqa unimanqatin matev-qa yaq-te. ² Ezoqa nøme äv gini-unimanqatinát nqægo: Loge gigiap ate ndægo eqeieqeí. Yaq kopømbá, tizilogat. Geté ezoqa nøme-qa unimanqatin matev, bazaføgakh mbaín. Yaq ndigu unimanqatinteäv av nqægo, kopømbá loge gigiap ate ndægo sa to-qolog. Yaq ndigu avøe gigiap mba ndølogé. ³ Gekha ezoqám ndigu, loge gigiap ate ndægo sa ndiloge, ndigu ezoqa nøme, søvakha logemav ndigu, bevøðzð. Neka ndigu ezoqam, avøe mba ndiloge, ndigu ezoqa nøme, gigiap ate ndægo ndiloge, manqa-zapa-us betezæzá. Zapa ndøgo, Mbumbukiam ndigu mõndø-khatób. ⁴ Ndigu ezoqam, lou ate ndægo ndiloge, neka ndigu ezoqam, avøe gigiap mba ndiloge, ndigu Mbumbukiam-gí sasae ezoqám. Ambá ndøgo, qogí sasae ezoqám. Yaq qo gekha ezoqám, ezoqa nøme-gi sasae ezoqam toqo-gevezo? Ndigu bazaføgakh-us tiwanat o ti-o:az, tigi kawa yakhapús segé-gevezó. Geté, unimanqatín. Ndigu bazaføgakh-us ndøwaniapát. Zapa ndøgo, Evezøza gèzø-geageáp.

⁵ Ezoqa nøme äv gini-mataváp nqægo: Khøuwa nøme ndigu, kandakandá, geté khøuwa nøme ndigu, khokhó. Geté ezoqa nøme ndimatavap. Khøuwa ate ndi:gu kopó. Vinivinimba mbaín. Taqa yaq-te, gigiap-qape nqáne: Qo matev ünime:gó, av ndoqote-unimanqatinat.

⁶ Ndego ezoqam, ndematavap av nqægo, khøuwa nøme ndigu, kandakandá, ndego nqanek matev Evezøza-qa ndøgoatún. Neka ndego ezoqam, loge gigiap ate ndægo sa ndeloge, até ndegó-a, Evezøza-qa vøgoatun. Ndego lou-qa yaq-te, Mbumbukiam-te ike manqat ndømanqaté. Neka ndego ezoqam, loge gigiap nøme logemav ndøgo, até ndegó-a, matev Evezøza-qa ndøgoatún, neka Mbumbukiam-te ike manqat vømanqatatun.

⁷ Ni mokho-te, ezoqam mbaín, ndigu ekezan nonqo mba tiyagat o ekezan nonqo mba tipakhaez. ⁸ Tiziyagat, ni Evezøza nonqo ziyagát. Neka tizipakhaen, ni Evezøza nonqo zípakhaén. Oskíá ndøgo, tiziyagat o tizi-pakhaen, ni Evezøza-gí. ⁹ Keliso ta zapaya ndøgo tenenaním, neka nqawa ta zapaya ndøgo tene-khandi:v, ndego lõvøte neká khandi ezoqam, segezømbú-Evezøza-evtát.

¹⁰ Yaq nakémbá, gekha zapá, qogi Klisten qafuap ndoqo-gevezoat? O gekha zapá, qogi Klisten qafuap ndoqo-vøozat? Ni até sizimú-wán, Mbumbukiam-qa megemege-te, manqat vizí-ovøemém. ¹¹ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, äv qane-peawáp nqægo, "No khandi miav-ak Evezøza, äv qate-manqaté nqægo:

Ezoqa ewaqape, katuk ndømøkúí no-te.

Neka ezoqa ewaqape, äv giní-einím nqægo:

No Mbumbukíam."

¹² Unimanqatín. Ni ezoqa ate nqazi:gu, manqat bízimø-ovøemém, Mbumbukiam-te, av qazi:yagam.

14:1 14:1 Lom 15:7   **14:2** 14:2 Gen 9:3-4   **14:3** 14:3 Kol 2:16   **14:4** 14:4 Met 7:1; Zems 4:11-12

14:5 14:5 Gal 4:10-11   **14:8** 14:8 Gal 2:20   **14:10** 14:10 2 Ko 5:10   **14:11** 14:11 Isa 45:23; Filip 2:10-11

Ni aiyáv qabizigú. Soqain ndøgo, Klisten ezoqa nøme, manqa-zapa-te tizi-itub

¹³ Yaq nakémbá, ni yaqyaq-a, sekemba bizi-gevèmbám. Geté ni matavap nqáneq qazí-goném: Matev nøme zímatanamák, ndøgo nigi Klisten nøfuap ande nandi me tøkhaosumat, yaq ndigu manqa-zapa-te vó-itüb. ¹⁴ No Evezøza Yesu mokho-te nqatu:gu, no mōtenōtén, lōge gigiap ate ndægo eqeieqeí, Mbumbukiam-qa bōi-te, toqolog. Geté ezoqa nøme, te-unimanqatin, av nqægo, lou nøme soqain Mbumbukiam-qa bōi-te, yaq te-te ndego, nqanek lou ndømsoqá, ndego telog. ¹⁵ Qo gigiap nøme toqolog, yaq qoge Klisten qafu soqain tembo-ewag; matev av nqægo toqogo, yaq qo kuku matev-te yageáv. Gèmbomatawáp. Keliso até teqa ndegó-a, genanim. Soqain ndøgo, qoqa lou loge matev mokho-te, teqa unimanqatin matev Yesu-te toqombongiui. ¹⁶ Yaq nakémbá, gò:feazoát. Soqain ndøgo, gigiap nøme ndøgo, zo ndøzōte-zōtezat eqeieqeí, ezoqa nøme-te tō-gigiap-soqa. ¹⁷ Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te, lou loge matev neka izam matev, gigiap-qapé mbá. Geté matev kandambaqape nqáneq: Matev eqeieqeí-te neka sambi matev-te neka khanakhanakh-us tiziyagat. Matev av nqægo, Nqova Mbomambaqapete qando-fakhaté. ¹⁸ Gekha ezoqām ndego, av nqægo teyagat neka Keliso av nqægo vōmbó-vizupát, teqa yaq-te, Mbumbukiam khanakhanakh neka ezoqa nøme teqa matev eqeieqeí mé:vewát.

¹⁹ Yaq nakémbá, ni bazaføgakh nqáneq qazí-asazét: Ni sambi matev-té qaziyagát, ezoqa nøme namba, neka tiqa unimanqatin matev-te vizizō-tōkeát. ²⁰ Kopømba mbaín, lou loge matev zapaya, Mbumbukiam-qa sasae toqongiu, ndego Klisten ezoqa nøme mokho-te ndego. Unimanqatín. Loge gigiap ate ndægo eqeieqeí, Mbumbukiam-qa bōi-te. Geté lou toqolog, yaq ta matev ndøgo, ezoqa nøme tiqa Klisten matev-te tøkhaosam, ndøgo soqain. ²¹ Yaq nakémbá, qanimav nqáneq. Qo sōvakha qólogeák o waen qó-izamák o gekha matev nøme qōmatanamák, ndøgo qoge qafu Klisten matev-te, ande nandi me tøkhaotav.

²² Qo ndoqo-unimanqatinat av nqægo, matev nøme eqeieqeí neka matev nøme soqain, toqo-matønumat, yaq soqó-unimanqatín. Ndøgo qo qakhapús, yaq Mbumbukiam-a, yaq qo. Kopømba mbaín, ezoqa nøme namba toqoteponqombupat. Gekha ezoqām ndego, matev av te:matønumat, av nde-unimanqatinat, ndego khanakhanakh mbá geabetegó. ²³ Geté ezoqa gigiap telog, taqa yaq-te ndøgo, ndego ndo:nake, yaq ndøgo manqa-zapa-ús te-te. Zapa ndøgo, ndego unimanqatinteáv, av nqægo, ekeza matev eqeieqeí. Gekha matēv ndøgo, ni tizigoat, gete ni unimanqatinteav tōgoat, ndøgo eqeieqeí, matev av nqægo, manqa-zapa-ús.

15

Ni Keliso-qá matev bizimbopév

¹ Ni ezoqam, unimanqatin bazaføgakh-us nqanigu, ni ndigu ezoqam, unimanqatin khapelavøqase ndøzøgo, yá bizizō-tōkeé. Kopømba mbaín, nikeza kha mba tizimbo-matawupat. ² Geté ni ate nqazi:gu, ezoqa nøme yá bizizō-matawáp, neka matev ndøgo tizi-matønumat, tiqa unimanqatin matev-te tōzō-tōkeat. ³ Até Kelisó-a, ndego ekeza kha-qa yaq-te matavapōteáv. Geté ezoqa Mbumbukiam-qa iz gingenōitat, ndego nqanek iz ngenōiwat matev, ekeza kha-té genōvé. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa manqat, av qane-peawáp

nqægo, “Mbumbukiam! Ezoqa qoqa iz gingenøitat, tiqa ngenøgim manqat, noqá kha-té qanøbói.”

⁴ Gekha manqát ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat-te ndøpeawap, ni nonqo ndøpeawáp. Ni tàbete-nømendím. Yaq ni bazaføgakh-us zì:waniapát, neka Mbumbukiam-qa Manqat, ni zita vóni-tøpazát, neka ni Mbumbukiam-te bizìø-tana, av nqægo, matev ndøfakhán, av manqat ginimbi-ein ndægo. ⁵ Bazaføgakh neka zita tøpøzu matev ndøgo, ni tønì-tøkeat, bazaføgakh-us tizi-waniapat, Mbumbukiam-té qando-okhó. No áv qate-guligulím nqægo: Ndego zo ate ndøzøte:go, matavap kopo zø-etoám, zo Keliso Yesu ndozombo-pæv. ⁶ Yaq zo nqova kopo-te, Mbumbukiam-qa iz søzøtumú-eqatát, ndego nigì Evezøza Yesu Keliso-ge Eve.

Keliso Zu ezoqam neka bawan vini-ak, tøke-qa sùgumu-geavún

⁷ Zo yaqyaq-a, áv tønè-khatimbáp, av Keliso zo ge:khatib, Mbumbukiam-qa iz betè-eqawat. ⁸ No nqazø-manqate: Keliso Zu ezoqam tøke-qa ndøgeavún. Gì:nømánd, av nqægo, Mbumbukiam ndego unimanqatín ezoqám. Manqa mbusa ndøgo, ndego Zu ezoqam-gi atanakha-zapazapa-za gezøve, gématanám. ⁹ Geté Keliso ate bawan vini-ák-a, tøke-qa sùgumu-geavún. Yaq até ndigú-a, Mbumbukiam-qa iz, tiabiti-eqawát, teqa tanakh matev zapaya. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo,

“No bawan vini-ak mokho-te,
qoqa iz nø-eqatát
neka ouv vøtaqá-qaqemát.”

¹⁰ Neka manqat nøme, áv qane-eín nqægo,
“Zo khanakhanakh, sùgumugú,
zo bawan vini-ak,
Mbumbukiam-gi ezoqam namba,
ndigu Zu bawan-ak.”

¹¹ Até nangó, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-eín nqægo,
“Zo bawan vini-ak ate ndøzøte:go, Evezøza-qá iz ndø-eqawát.
Bawabawan ezoqam ate ndì:gu, manqei-qape-te ngiyageap, yá bem-
bokhóm.”

¹² Neka até nangó, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam Aezaya,
áv gene-eín nqægo,
“Zesi-ge zeo ndøfakhán. Yaq ndego até bawan vini-ák-a, gezømbó-kawaevtát.
Yaq ndigu te-te ndégo tinøtabát.”

¹³ Yaq nakémbá, no áv qate-guligulím nqægo: Mbumbukiam, te-te ndego, ni nqazio-tana, matev mbomømboma tini-matanam, av manqa mbusa ge:ve, ndego zo khanakhanakh neka sambì gezø-tøtøvøyám, zo ndozo-unimanqatinat. Yaq zoqa vintøzat matev Mbumbukiam-te, Nqova Mbomambaqape-qa bazaføgakh mokho-te, tàbezømbe-khouwév.

Pol khanakhanakh, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat nde:zømesim

¹⁴ Nøfuap! No nøkezan áv qate-unimanqatinát nqægo: Zo matev eqeieqei mðzogoatún, ezoqa nøme-te. Neka zo zøtezat kandambá qazondapem. Neka zo kopømbá. Yaqyaq-a søzøté-nømendímát. ¹⁵ Geté manqat nøme, qæpeaumavun, andé nøzø-ponqomavún. Zapa ndøgo, no zo manqa matev eim-qa nøzøgoám. No Mbumbukiam teqa kuku matev mokho-te, genø-etoam, ndøgo tene-veatán: ¹⁶ No Keliso Yesu-ge sasae ezoqam, bawan vini-

ak mokho-té qatú:goát. No ndigu Manqat Mbomambaqape nqate-zømesim, no andé Mbumbukiam-gí iziz ezoqam-qa sasae me nøtegó. Yaq no ndigu bawan vini-ak, ande etoam matev me, Mbumbukiam nombó-etoám. Yaq Nqova Mbomambaqape ti mokho-te tesasaeta, ndigu tiabiti-Mbumbukiam-gi-nakheis-éz, yaq ndego khanakhanakh-us betékhatib.

¹⁷ No Mbumbukiam-qa sasae ate nqægo nqæqeivi, Keliso Yesu mokho-te qæmatønumam, yaq no khanakhanákh neka andé khambuváp, taqa yaq-te. ¹⁸ No noqa sasae-qa yaq-te, sa ndógo tøte-manqaté, Keliso no mokho-te gesasaeta, yaq bawan vini-ak Mbumbukiam-qa manqat o-mba vømbøé-ndapát. No manqat qazømbe-manqatam neka sasae vøegoam, ¹⁹ Mbumbukiam Nqova Mbomambaqape mokho-te, umingiav matev vinivinimba ndømatønumám. No Zelusalem taon-te qængaz, atema Ililikum manqei-te vønav, no Keliso-qa Manqat Mbomambaqape søtumuzømesimát, ezoqam-te.

²⁰ No ezoqa Manqat Mbomambaqape zømesim-qa, oskia ndógo tægoám, gekha manqei-té ndógo, ndigu Keliso-qa yaq-te yogeav qagoam. Zapa ndógo, no poeveáv, sasae sa tæmanaz, ezoqa nøme gengaz, kopømba ande av lou toqoløvua, ma ezoqa nøme uk gi-asøzem. ²¹ Geté no matev áv qategoatún nqægo, av Mbumbukiam-qa Manqat, Keliso-qa yaq-te nqæpeawap, “Ezoqam ndigu tí-ometám,

ti-te ezoqa teqa manqat zømesipøteav qagoam.

Ndigu ezoqam, bugukhokhof yogeav qagoam, mokho ndøndapém.”

Pol Lom ezoqam zømete-qa gegoam

²² Sasae ndógo, no nqanek manqei vinivinimba-te qægoam, no gègeanotám. Yaq no khøuva kopoáv, qæpøogepam, ambá notøndo-navín, zo-te. ²³ Unimanqatín. No viav kopoáv, zo-te okho-qa qægoam. Geté ndakin nqanek, manqei nøme mbaín, ezoqa Keliso-qa manqat yogeav ndógo. ²⁴ Yaq no Spein manqei-te, okho-qa nogó. Geté no tototaná ndógo: Nakhoa livinqase nqøugu, no zo bátøkhæ-zømét, ni khanakhanakh-us bizíqonav. Yaq zo tozonø-tøkem, vozó-khofotønëm, yaq no até khæ nónáv, Spein manqei-te. ²⁵ Geté no bugukhokhof Zelusalem taon-té qabatøkhænáv, Mbumbukiam-gi ezoqam vøemøzø-tøké. ²⁶ Zapa ndógo, ndigu Klisten bawan ezoqam, Masedonia neka Akaya plovins-te ndiyage, matavap áv giniveém nqægo: Gigiap-av ezoqam, Mbumbukiam-gi ezoqam mokho-te, ndógo Zelusalem taon-te, gezótøké. ²⁷ Ndigu yakhapus mokho-mbá sege-matøvemém. Geté unimanqatín. Matev av nqægo eqeieqei. Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa matev mbomømboma, bawan vini-ak-te, Zu ezoqam ndø-ndapavún. Yaq nakémbá, ndigu bawan vini-ak, andé gezømbo-løfoké, Zu ezoqam-te. Yaq bawan vini-ak, Zu ezoqam, gigiap-qa yaq-te bèzøtøké. ²⁸ No nqanek sasae tømønø-navøem, Zelusalem taon-té ndógo, moni tæzømbu-etoam, yaq no Spein manqei-té qatónáv, yaq livinqase nqøugu, zo vøemøzømét. ²⁹ No møtenøtén, no zo-te tøtøndonav, yaq Keliso-qa matev mbomømboma nøndapáv. Yaq ta matev mbomømboma, zoqa mbøni-te tåbete-tøtvøyám.

³⁰ Nøfuap! Nigi Evezøza Yesu Keliso-qa iz-te, neka kuku matev-te ndógo, Nqova Mbomambaqape ni ndini-etoam, no nqazø-pouwe: Zo

bazafogakh ndø-asøzú. Gèndo-guligulím, Mbumbukiam-te, noqa yaq-te. ³¹ Av qane-guligulím: Mbumbukiam no tèabenømbe-khakhazám, ti-te ndigu, unimanqatinteav ndigu, Zudia manqei-te ndøgo. Neka tøke matev ndøgo, no Zelusalem taon-te tændapav, ndigu Mbumbukiam-gi ezoqam, khanakanakh-us tiabiti-ndapém. ³² Yaq Mbumbukiam poev tømbo goat, no sætøndónáv, khanakanakh-ús, zo namba pusa vøemótá. ³³ Mbumbukiam, ndego ezoqa sambi ndezø-etoam, ndøgoát, zo namba, zo ate ndøzøte-go. Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

16

Pol-qa khaiya mboma manqat, ezoqa vinivinimba-te

¹ No ngunuk, nigu Klisten nøfu Fibi, tuqa matev eqeieqei-qape nøtevwé. Ngunuk, Klisten bawan ezoqam mokho-te, Senklia taon-te ndøgo, dikon ezoqám. ² Evezøza-qa iz-te, vøkhatowém. Ezoqam av nguigu, ni matev eqeieqei bizizø-matanám, ni Mbumbukiam-gi ezoqam. Neka gekha gigiáp ndøgo, ndugu mbain tøgoat, zombó-tøkeém. Zapa ndøgo, ngunuk ekezan, ezoqa kandambá guzø-tøkeam, neka até nó-a, vønø-tøkeam.

³ Plisila, zivis namba, Akuila, ndigu no namba qati-sasaetam, Keliso Yesu-qa sasae qeigoam, khaiya mboma manqat zozø-eín. ⁴ Nandiv ezoqa menas, ekeza kha ndønqonqotøvém, no zapaya. No ike kandambá ti-te. Geté no mbá mbá. Até bawan vini-ak-qa Klisten bawabawan ate ndi-gú-a, ike kandambá ti-te.

⁵ Até ndigú-a, tiqa khoev-te giguligulimatun, khaiya mboma manqat vøzø-eín.

Neka até nogé nøfu mbomambaqapé-a, Epenetus, khaiya mboma manqat vømbø-einim. Esia manqei-te ndøgo, bugukhokhof ezoqam nándev, Keliso gembopaev.

⁶ Neka até Melí-a, ndugu zoqa sasae kandambaqape gugu, khaiya mboma manqat vømbø-einim.

⁷ Neka Andlonikus neka ndugu Zunia, ndigu nogi ezoqam, no namba ndimbula mokho-te qatigoam, khaiya mboma manqat vøzø-eín. Keliso-gi u-anim mokho-te, nginik iz-akhayapak ezoqám. No Keliso unimanqatinteav qagoam, nginik é-møndø-unimanqatinim.

⁸ Neka até Ampliatús-a, khaiya mboma manqat vømbø-einim. No kuku kandambá te-te, Evezøza mokho-te.

⁹ Neka até Ubanés-a, ndego Keliso mokho-te, sasae kopo qeigoatun, khaiya mboma manqat vømbø-einim.

Neka até nogé nøfu mbomambaqapé-a, Stakis, khaiya mboma manqat vømbø-einim.

¹⁰ Neka até Apelés-a, khaiya mboma manqat vømbø-einim. Keliso zapaya, ngenøgim matev gendap, ngenek bazafogakh-mbá geyám, teqa unimanqatin-te.

Neka até Alistobulus-zá-ya, khaiya mboma manqat vøzø-eín.

¹¹ Neka até Elodión-a, khaiya mboma manqat vømbø-einim, ndego noge ezoqam.

Neka até Nasisus-zá-ya, ndigu Keliso ndi-unimanqatinat, khaiya mboma manqat vøzø-eín.

¹² Neka até ndigú-a, Tlifena neka Tlifosa, khaiya mboma manqat vøzø-eín, ndigu sakheis, Evezøza-qa sasae kandambaqape gigoam.

Neka até Pesis-a, khaiya mboma manqat vømbø-einim. Até ndugú-a, Evezøza-qa sasae kandambá gugoat. Nø kuku kandambá tu-te.

¹³ Neka até Lufús-a, khaiya mboma manqat vømbō-einim. Ndego Evezøza ùni mbøepavét.

Neka até tegú evó-a, khaiya mboma manqat vømbō-einim. Ndugu até nó-a, evo nøgoám.

¹⁴ Neka até ndigú-a, Asinklitus neka Flegon neka Hemes neka Patlobas neka Hemas neka ndigu Klisten zifuap nøme, ti namba ndi:yage, khaiya mboma manqat vøzø-ein.

¹⁵ Neka até ndigú-a, Filologus neka Zulia neka Neleus neka tegu sævømiu neka Olimpás neka Mbumbukiam-gi ezoqa ate ndi:gu, ti namba ndi:yage, khaiya mboma manqat vøzø-ein.

¹⁶ Zo tozo-møvabat, zenda kaka vø-itiamát, neka vøngenøndamat, ate av-té, Mbumbukiam-qa bøi-te eqeieqei ndægo.

Keliso-gi bawan vinivinimba, khaiya mboma manqat ndøkhhofotaváv, zo-te.

Pol-qa vaev guguna manqat

¹⁷ Nøfuap! No nqazø-pouwe. Zo gø:feazoát. Ezoqa nøme, zo manqat vini me:zømesimít, ambá ndøgo, av bugukhokhof qazøte-ewagam. Yaq ta mokho-te ndøgo, ndigu ezoqam-qa unimanqatin matev géngi:nám neka Klisten bawan ezoqam vø-qaqagím. Ezoqam av ngi:gu, zo møe zozønayát. ¹⁸ Ezoqam av ngi:gu, ambá ndøgo, nigí Evezøza Keliso-qa sasae ndøgöt. Geté ndigu ekeza kha-qa poev mba mbopáev. Tiqa manqat mbomømboma neka manqa enaq giam mokho-te, ndigu ezoqa gétubám, ndigu zøtezateav ndigu, nømendim av nqægo soqáin.

¹⁹ No khanakanakh kandambá, zoqa yaq-te. Zapa ndøgo, ezoqa ewaqape, av giniyogém nqægo: Zo Mbumbukiam-qa Manqat o-mba zotoñdapém. Geté no zo matavap loloakh-qa nøzøgó. Yaq zo kopømbaqapé, matev eqeieqei zómatønnumát. Geté manqa-zapazapa, zo kha mbokhanøzám. ²⁰ Mbumbukiam, ndego sambí ndini-etoam, avønín, Saitan géngiú, neka zoqa zenda tokhotapak mokho-te vøuvé.

Nigí Evezøza Yesu-qa kuku matev ndøgoát, zo namba.

²¹ Timoti, no sasae kopo namba qategoatun neka Lusius neka Zeisen neka Sosipata, nigí ezoqam, ndigu khaiya mboma manqat ndøkhhofotaváv, zo-te.

²² No Tetiés. Nqanek pepa no nopeawám, av Pol manqat genømbe-manqatat. Khaiya mbomá, zo-te, Evezøza-qa iz-te.

²³ Até Gaiús-a, no teqa khoev-te nqæyage neka Klisten bawan ezoqam, teqa khoev-te gipindumatun, khaiya mboma manqat ndøkhhofotaváv zo-te.

Até Elastús-a, ndego taon moni keoge ezoqam, neka Kuotas, ndego nigí nøfu, khaiya mboma manqat ngíkhöfötáváv, zo-te.*

Ike manqat, Mbumbukiam-te

²⁵ Mbumbukiam-qa iz, bizi-eqawát. Manqat Mbomambaqape, Yesu Keliso-qa yaq-te, no ezoqa nqate-zømesim, ndøgo av qane-ein nqægo: Mbumbukiam kopømbaqapé. Ndego gezótóké. Yaq zo unimanqatin matev-te, bazaføgakh-us zówaniapát. Bugukhokhof qagoam, nqanek Manqat Mbomambaqape, gèkhhonawám. Nupøkhan-mba-qapé. ²⁶ Geté ndakin, av

16:13 16:13 Mak 15:21   **16:16** 16:16 1 Ko 16:20; 1 Pita 5:14   **16:17** 16:17 Met 7:15; Tait 3:10

16:18 16:18 Filip 3:19; 2 Pita 2:3   **16:19** 16:19 Lom 1:8; 1 Ko 14:20   **16:20** 16:20 Gen 3:15   **16:21**

16:21 Kel 16:1-2; 19:22; 20:4   **16:23** 16:23 Kel 19:22; 1 Ko 1:14   * **16:23** 16:23 Ibugukhokhof

Baebol gipeaomem, manqat sa nqánek qagoám. Geté vaev-te, manqat nøme av gini-møzém nqægo: 24 Nigí Evezøza Yesu Keliso-qa kuku matev, ndøgoát zo namba, ate ndøzøte-go. Amén. Nqanek manqat unimanqatin.   **16:25** 16:25 Ef 1:9; 3:5, 9; Kol 1:26; Lom 1:5

Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gi:peaomem, neka ndego Mbumbukiam miav-ak ekezan ge-ein, tɔfakhan, ta manqat ndogo, khonoam-te qagoam, mǎndoveá. Yaq bawabawan ate ndi:gu, nqanek manqat gè-ewagét. Yaq ndigu tiabiti-unimanqatinim, neka o-mba betøndapem.

²⁷ Mbumbukiam, ndego yakhapus-mba matavap loloakh-us ndego, teqa iz, miavmiav, bèto-eqawát, Yesu Keliso mokho-te.

Amén. Nqanek manqat unimanqatin.

1 Kolin

Pol-qa bugukhokhof pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Kolin taon-te giyagam

Megeat Manqat-qa se

Pol Efesus taon-té gegoám, nqanek pepa, Klisten bawan ezoqam-te ge-peawam, ndigu Kolin taon-te giyagam. Kolin taon ndógo, kandambaqapé. Glik manqei-té qagó. Ta khóuwa-te ndógo, Glik manqei-qa iz, Akaya mbo-akhaemám. Klisten ezoqam ndigu, Kolin taon-te gisòkxoam, nòme ndigu, Glik ezoqám, neka nòme ndigu, Zu ezoqám. Ezoqa gisòkxoam ndógo, kandambá, gigiap kopoav ezoqám neka tiqa zòtezat andé kandambá.

Bugukhokhof khóuwa, Pol mòndógoám, Kolin taon-te ndógo, neka ndigu ezoqam, ndakin mba gi-Klisten-ez, vòe-zòmesimam. Nginik Yesu, oskia ndò-unimanqatím, neka guligulim-te vò-mòvòbumam. Gefé tiqa Klisten bawan, sège-qaqae. Neka ndigu matev soqain-té giyagám, kha-qa poev matev vòmbòpavam-a, manqa-zapazapa vinivinimba vòmatònumam. Pol mòndò-ewág, taqa yaq-te, yaq ndigu nqanek pepa mokho-te, unimanqatin matev neka Klisten matev eqieqei-qa yaq-te vòzò-peawam-a, tiqa matev-qa yaq-te, vòzò-ponqom.

¹ No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-gé u-aném. No Mbumbukiam ndòveatán, nqanek sasae nqægo. Ndógo teqá poév. Nqanek pepa, nigi Klisten nòfu Sostenés namba niti-peaomit.

² Zo-té qeitò-peaomit, zo Mbumbukiam-gi Klisten bawan ezoqam, nandav Kolin taon-te ndozoyage, zo Mbumbukiam Keliso Yesu mokho-te ge:khaz, vòzò-tegi-ezoqam-ez. Nqanek pepa até ti-té ndigú-a, vòe-peawám, ezoqa ewaqape-te, manqei-manqei até nqægo, nigi Evezòza Yesu Keliso-qa iz ndi-vewam, ndiguligulim. Ndego tigi Evezòzá neka nigi Evezòzá.

³ Mbumbukiam, nigi Tat, neka Yesu Keliso, nigi Evezòza, tiqa kuku matev neka sambu matev ndógoát, zo-te.

Pol-qa ike manqat Mbumbukiam-te, Kolin ezoqam-qa yaq-te

⁴ No Mbumbukiam, ike manqat oskia nombomanqaté, zoqa yaq-te, neka teqa kuku matev-qa yaq-te, ndego zo Keliso Yesu mokho-te gezò-etoam. ⁵ Te mòkho-te, zo andé gigiap kopoav ezoqám. Mbumbukiam zo nòmendim manqat neka zòtezat kandambá gezò-etoam. ⁶ Zapa ndógo, manqat ndógo, no Keliso-qa yaq-te gate-zòmesimam, mòndòmò-qóm, zo mokho-te. ⁷ Yaq ndógo, zo nigi Evezòza Yesu Keliso ndòzòmbòe-esap, tendoveao, tendoqavan, zo matev nòme lòvu:máv, ndógo Nqova Mbomambaqape, ni Klisten ezoqam ngini-etoam. ⁸ Yesu Keliso zo fògòfògakh zógeatát. Yaq zo unimanqatin matev-te, fògòfògakh zòwaniapát, atema vaev khóuwa-te. Yaq zo nigi Evezòza Yesu Keliso-qa Khóuwa Kandambaqape-te, ndego tendoqavan, manqa-zapazapa mbaín, sozógoát. ⁹ Mbumbukiam, ndego zo gezò-akha, tege Yo Yesu Keliso namba tòzòte-yagat, nigi Evezòza, ndego unimanqatin ezoqám. Ndego zo gezò-geatát, atema vaev-te.

Qaqae matev-qa yaq-te, Klisten bawan mokho-te

¹⁰ Nòfuap! Nigi Evezòza Yesu Keliso-qa iz-te, no nqazò-pouwe: Zoqa Klisten bawan mokho-te nandav, zo manqa ndò-itumbám neka qatoat matev

bezombù:ǵú. Geté zo nqova kopo-té qawaní, neka kha-mba, matev kopo zombó-ovét. ¹¹ Nǒfuap! No nqanek manqat nqazǒmbe-manqate, zapa ndǒgo: Nigu Klísten nǒfu Kloé, tugi ezoqa nǒme, no áv gini-nǒmǒndém nqǎgo: Zo mokho-te nandav, qatoat neka ponqombap matev zǒmbu:ǵú. ¹² No nqánek qate-manqaté: Zo mokho-te, ezoqa nǒme, áv gini-manqaté nqǎgo, “No Pol nombopáév,” neka nǒme ndimanqate, “No Apolos nombopáév,” neka nǒme ndimanqate, “No Pita nombopáév,” neka nǒme ndimanqate, “No Keliso nombopáév.”

¹³ Av khané:go? Gê, Keliso géqaqanim? Neka gê, no Pol, zoqa yaq-te no notónanim, tae mutui-te? Neka gê, zo ibǒkha iz qazondapem, noqá iz-té qazonǒ-ndapem? Av taoká. ¹⁴ No ike kandambá, Mbumbukiam-te. Zapa ndǒgo, zo mokho-te, no ibǒkha iz, ti-mba ngínik qazǒ-etoám, Klípus neka Gaius. Geté ezoqa nǒme, ibǒkha iz etopǒtéáv. ¹⁵ Soqáin ndǒgo, ezoqa timanqatat, av nqǎgo, “No ibǒkha iz, Pol-qá iz-té qatǒndáp.” ¹⁶ O! Unimanqatín. No até Stefanas neka tegi ezoqám-a, ibǒkha iz vǒezǒ-etoam. Geté ezoqa nǒme, no matavapǒtéáv, av nqǎgo, ibǒkha iz mǒezǒ-etoám. ¹⁷ Keliso no ambá av nqǎgo, ezoqa ibǒkha iz etoam-qa ndokhofotán. Geté ndego no Manqat Mbomambaqape zǒmesim-qa ndokhofotán. No ezoqa ambá av nqǎgo, manqei-qape-qá matavap loloákh qate-zǒmesim. Soqáin ndǒgo, Keliso-qa tae mutui manqat, tǒmǒ-khokho-manqat.

Mbumbukiam ekeza bazafǒgakh neka matavap loloakh, Keliso mokho-té gendo-vevezám

¹⁸ Unimanqatín. Ti-te ndigu, tisoqoez, ta manqat ndǒgo, Yesu tae mutui-te genanim, mokho mbáin. Geté ni-te, ni Mbumbukiam ngekhandi:ntet, nqanek manqat, bazafǒgakh-ús. Ndǒgo Mbumbukiam-qá bazafǒgákh. ¹⁹ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqǎgo, “No manqei-qape ezoqam-qa matavap loloakh nǒzǒngiú. No tiqa zǒtezat nǒsanqáo.”

²⁰ Mbumbukiam-qa manqat av qǎ-ein ndǎgo, yaq gê, manqei-qape ezoqam matavap loloakh-us neka zǒtezat ezoqam neka manqa manqate ezoqam-qa yaq-te, áv khané:go? Ndǒgo khokhó. Mbumbukiam manqei-qape-qa matavap loloakh, khokho matavap me:vewé.

²¹ Mbumbukiam ekeza matavap loloakh-te, matavap áv genevé nqǎgo: Manqei-qape ezoqam, kopǒmba mbáin, ekeza matavap loloakh-te, Mbumbukiam tizǒtez. Yaq teqa poev nqánek qagó: Ezoqa ndigu tékhandi:z, ndigu nqanek manqat ndi-unimanqatinat, ndǒgo ezoqa nǒme khokho manqat ndi:vewe. ²² Zu ezoqam, ndigu umingiap matev qeivi-qa mba ndǒgó, neka Glik ezoqam, matavap loloakh tonqogim-qa mbá ndǒgú. ²³ Geté ni ezoqa Keliso-qá yaq-te mbá qati-zǒmesim, ndego tae mutui-te gitǒkewem. Nqanek manqat, Zu ezoqam, qaqa zǒlǒozú. Neka bawan vini-ak, nqanek manqat, mokho mbain me:vewé. ²⁴ Geté ni Mbumbukiam ginindu-akha, nǒme Zu ezoqam neka nǒme bawan vini-ak, ni Keliso-te, Mbumbukiam-qá bazafǒgakh neka matavap loloakh ziqeiví. ²⁵ Mbumbukiam-qa matavap, ndǒgo ezoqa nǒme matavap livilivis ndi:vewe, ta matavap loloakh ndǒgo, manqei-qape ezoqam-qa matavap loloakh, ùnime:lǒvuám. Neka teqa matev

matanam, ndøgo ezoqa nøme bazapos ndi:vewe, taqa bazaføgakh, manqei-qape ezoqam-qa matev matanam, ùnime:løvuám.

²⁶ Nøfuap! Zo gëmbo-mataváp. Zo mokho-te nandav, Mbumbukiam gezø-akha, zo ezoqa khapimbá, manqei-qape ezoqam-qa bøi-te, matavap loloakh ndøzøgo o iz kandakanda ndøzøgo o zogi zøvøndipakha iz kandakanda qazøgoam. ²⁷ Geté Mbumbukiam ndigu tevevesám, ndigu manqei-qape-te, matavap livilivis neka iz mbain ndi:zæza. Ndego tene-matanám ndøgo: Matavap loloakh-us ezoqam neka iz-akhayapak, mivi mé:ndapém. ²⁸ Mbumbukiam ndigu tevevesám, ndigu iz mbain ndigu, neka ndigu, ezoqa nøme ndisanqaza. Ndego nqanek matev, manqei-qape-qa matev kandakanda ngi:wat-qa ndøgó. ²⁹ Ndego tenegó ndøgo: Ezoqa kopo, gé:khambuvimák, Mbumbukiam-qa bugug-te. ³⁰ Mbumbukiam ndømatanam, zo ndakin Keliso Yesu namba, ndøzøte-yage. Ndego ekeza matavap loloakh, Keliso mokho-té genøni-vevezám. Ni Mbumbukiam-qa bøi-te, te mokho-te ndégo tizi-ndaføyamba-én, neka vizimø-Mbumbukiam-gi-ezoqam-en neka Mbumbukiam ni te mokho-te vønqovotan, ni manqa-zapa mokho-te qazu:goam. ³¹ Matev av tønefakhán, av Mbumbukiam-qa Manqat ndæpeawap, “Gekha ezoqám ndego, khambuvap-qa tegoat, ndego taqa yaq-te teabete-khambuváp ndøgo, Evezøza gematanam.”

2

Pol Yesu-qa manqat, ande áv kenē-manqatam, Kolin taon-te gegoam

¹ Nøfuap! No zo-te qæmat, Mbumbukiam-qa Manqat qate-zømesimam, ndøgo khonoam-te qagoam, no ambá av nqægo, manqat kandakanda neka nøtenat kandambaqapē qazømbe-manqatám. ² Geté no matavap áv qategó nqægo: No zo mokho-te, manqat nøme nømanqateák. Geté Yesu Keliso-qá yaq-te mbá qatē-manqatát, ndego tae mutui-te gitøkewem. ³ No zo mokho-te qatu:goam, no kha bazaføgakh mbaín. No møe nøgoám neka kha wageap-ús. ⁴ Neka manqat ndøgo, zo qate-zømesimam, no ambá av nqægo, manqei-qape ezoqam-qá matavap loloakh qate-zømesimám. Geté zo Mbumbukiam-ge Nqova-qá bazaføgákh qate-zømesimám. ⁵ Soqain ndøgo, zoqa unimanqatin matev, ezoqam-qa matavap loloakh-te to:tawet. Geté Mbumbukiam-qá bazaføgakh-té qabeto-tawé.

Matavap loloakh, Nqova Mbomambaqape-te ndøndo-okho

⁶ Geté, unimanqatín. Manqat ndøgo, ni nqei-manqate, matavap loloakh-ús. Ndigu ezoqam, Klisten matev-te gifisam, kopømbaqapé, mokho tindapem. Geté nqanek matavap loloakh, ambá ndøgo, manqei-qape ezoqam-qá matavap loloakh, o kawakawa-za-qá matavap loloakh, ndigu manqei-qape ndo:kawaezat, tiqa bazaføgakh sa tømø-navøem. ⁷ Geté matavap loloakh, ni ezoqa nqati-zømesim, ndøgo Mbumbukiam-qá matavap loloakh. Teqa matavap loloakh nqánek: Manqei-qape khakheinøpøteav qagoam, Mbumbukiam é-møndo:pøoá, av nqægo: Matev ndømatanam, av ndakin ge:matanam, neka yage qanimav-qape vøni-etoám. Ibugukhokhof, nqanek matavap, Mbumbukiam geve, khonoam-té qagoám. ⁸ Nginik manqei-qape kawakawa-za, ezoqa kopo, Mbumbukiam-qa matavap loloakh otevatéav. Ndigu amba ti:zøtezin, ndigu nigí Evezøza iz eqawat-qape, tae mutui-te ambá

gétøkewemák. ⁹ Geté matev av qanefakhán, av Mbumbukiam-qa Manqat qæ-ein,

“Matev ndøgo, ezoqa bugukhokhof
tiqa bøi-te qeiviav qagoam
neka tiqa gea-te yogeav vøgoam
neka tiqa wema-te matavapøteav vøgoam,
Mbumbukiam, tiqa ndigu tene-mendewám,
ndigu kuku ndøzøgo te-te.”

¹⁰ Geté ta matavap ndøgo, bugukhokhof qakhonawam, ni Mbumbukiam Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te, møndøni-veáz. Ndego Nqova kopømbaqapé, nqanek matev ti:nømand. Zapa ndøgo, ndego matev ate ndægo gèqeiví, até Mbumbukiam-qa matavap igian-qapé-a, ndeqeiví. ¹¹ Gè, gekha ezoqám mé:-otevat, ezoqam-qa matavap? Sa ndégo tene-otevát, tege nqova, te mokho-te ndu:gu. Yaq matev até kopó: Ezoqa mè:-otevák, Mbumbukiam-qa matavap. Mbumbukiam-ge Nqova yakhapús sege-otevát.

¹² Ni ambá av nqægo, manqei-qape-gè nqova zindafém. Geté ni Nqova ndégo tizindafém, Mbumbukiam-te gendowav. Ndego ni ekeza Nqova, tinimbi-etoám ndøgo: Ni Mbumbukiam-qa matev mbomømboma, yaq-mba gini-etoam, zí:nøtén. ¹³ Manqat ndøgo, ni ezoqa nqati-zømesim, ambá av nqægo, av manqei-qape ezoqam, ekeza matavap loloakh-te ndi:nømendim. Geté ni ndøgo tøti-manqaté, av Nqova Mbomambaqape ndi:nømendim. Ni ezoqa Mbumbukiam-qa unimanqatin manqat nqezø-ovoyam, ndøgo Nqova Mbomambaqape ndi:nømendim, ni Nqova Mbomambaqape-qá mokho-té qeitø-manqaté.

¹⁴ Gekha ezoqám ndego, Nqova Mbomambaqape mbain ndego, ndego manqa mokho géndapák, ndøgo Mbumbukiam-ge Nqova-te ndøndo-okho. Te-te ndego, ta manqat, mokho mbain. Zapa ndøgo, qo Mbumbukiam-ge Nqova mbain tøgoat, qo kopømba mbain, Mbumbukiam-qa Manqat-qa mokho toqondap. ¹⁵ Geté gekha ezoqám ndego, Nqova Mbomambaqape ndembøigu, ndego Mbumbukiam-qa matev ate ndægo-qa yaq-te, mokho ndøndáp. Geté ezoqa nøme, ndigu Nqova Mbomambaqape mbain ndigu, ndigu kopømba mbain, teqa yaq-te mokho tindapem. ¹⁶ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-peawáp nqægo,
“Gè, gekha ezoqám mé:-otev,

Mbumbukiam-qa matavap?

Neka gé, ezoqa tígu,

Mbumbukiam timbo-ovømemem?”

Av taoká. Ezoqa mbain. Geté ni Keliso-qá matavap nimbu:gú. Yaq ni kopømbaqapé, mokho tizindapem.

3

Qaqae matev-qa yaq-te, Klisten bawan mokho-te

¹ Nófua! No zo-te qægoam, no kopømba mbain, manqat vøté-zømesim, av ndigu nqate-zømesim, ndigu Nqova Mbomambaqape ndezømbu:gu. Geté no manqat av qazømba-manqatám, av ndigu nqazømba-manqate, ndigu manqei-qape-qa matev zua ndimbopaev. Zapa ndøgo, zo Keliso-qa matev-te, andé nakhei nqonqon me zøtegoám. ² No zo andé tete nøzømba-etoumám, ambá ndøgo, lou føgøføgákh. Zapa ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo, zo kopømba mbain, manqa mokho vøzømbøé-ndapēm, av ndigu ndi:ndape, ndigu Mbumbukiam-qa matev-te e-ma go:fisam. Até ndakín-a, zo zuá, kopømba

mbaín, mokho tozombo-ndapem. ³ Zapa ndógo, zo zøkeza khatae-qa poev, zua zombopavét. Ge zô, ndózo-matavap? Zo-te nandav, ova matev neka ponqombap matev nandøzøgo, ndøgo khatae-qá poèv? Unimanqatin. Zo manqei-qape-qa matev-te, zua zoyagé. ⁴ Zapa ndógo, ezoqa nøme nandi-manqate, “No Pol nombopaëv,” neka nøme nandi-manqate, “No Apolos nombopaëv.” Matev av nqægo tozogoat, yaq zo manqei-qape ezoqam-qá matavap zua zombopaëv.

⁵ Gé, Apolos, ndego gekha ezoqám? Neka no, Pol, gekha ezoqám? Ni Mbumbukiam-gí sasae ezoqám, ni mokho-te zo Mbumbukiam vøzø-unimanqatinim. Mbumbukiam no sasae vini nø-etoám, neka Apolos sasae vini vømbø-etoam. ⁶ No zo mokho-te, andé ogekham sasae me nøtegoám, neka Apolos, ta avøe gigiap ndøgo, andé ibøkha me vømbøe-etoumam. Geté zoqa unimanqatin, Mbumbukiam ndø-uminøvemát. ⁷ Ezoqa ndego avøe vø-ogeakh-a, ndego ibøkha vømbø-etoumam, ndøgo gigiap-qapé mbá. Geté gigiap-qape sate ndégo, Mbumbukiam, ndego avøe nde-uminøvem. ⁸ Ogekham ezoqam neka ibøkha etoam ezoqam, nginik kopó. Nginik Mbumbukiam-qá sasae mba ndøgó. Yaq nginik ezoqam, yaq-fia áv timí-upøgím, av ekeza sasae gi:goam. ⁹ Ni ezoqa menas, ni kopømbá seitumu-sasaeát, Mbumbukiam-qa sasae-te. Zo andé Mbumbukiam-qá kháe neka andé Mbumbukiam-qá khoév. ¹⁰ Mbumbukiam-qa kuku matev mokho-te, ndego genø-etoam, nò andé nøte-khoev-puanam-ezoqam-matavap-loloakh-us-én. No uk nø-asáz. Yaq ezoqa nøme, khoev mo:wevét, ta uk-te ndøgo, qæ-asaz. Geté, gekha ezoqám ndego, khoev ndewevet, ndego yà beqeiví. Sasae eqeieqei begó. ¹¹ Ta uk ndøgo, ndø-asøzú. Ndøgo Yesu Kelisó. Ezoqa kopømba mbaín, nøme te-asaz. ¹² Ta uk-te ndøgo, ezoqa nøme, khoev gigiap qaniqaním giniwevét, kopømba ande av gol o silva o mbaqambaqa fia kandakanda ndi:gu. Geté ezoqa nøme, tae o peføpefa o gagayag mbá giniwevét. ¹³ Yaq vaev-te, Mbumbukiam-qa Khøuwa Kandambaqape-te, ezoqa ewaqape-qa sasae, tønøqeivát ndøgo, sasae eqeieqei pizi:goat-a. Gøina ndøqeiv. Gøinam ni ezoqa ewaqape-qa sasae matev, gini-geveá, av nqægo, ta sasae ndøgo, ni qazigoat, gøina wageap-te petéwevát, penømakhaya. ¹⁴ Gekha ezoqam-qá sasae, gøinam-te wageapøteav tøgoat, ndego yaq-fia eqeieqei ndøndáp. ¹⁵ Geté sasae ndøgo, gego, nømbowagim, ndego ezoqam, sasae khokhó segoám. Ndego ekezan, ndøkhandí:v. Geté andé gøinam-té gindú-qombi-nám.

¹⁶ Ge zô, møzøté-zøtez? Zo Mbumbukiam-qá khoév. Mbumbukiam-ge Nqova, zo mokho-té gunu:yaagé. ¹⁷ Gekha ezoqám ndego, nqanek Mbumbukiam-qa khoev tengiu, Mbumbukiam ndego gèngiú. Zapa ndøgo, ta khoev ndøgo, Mbumbukiam-qá khoév. Neka ta khoev ndøgo, zó.

¹⁸ Zo zøkeza kha, mbøe-khavòzám. Zo mokho-te, ezoqa nøme ndematavap, av nqægo, no manqei-qape ezoqam-qa bøi-te, matavap loloakh-ús, ndego bømø-matavap-livilivis-us-ezoqam-év. Yaq av nqægo, ndego segemø-matavap-loloakh-us-ezoqam-év. ¹⁹ Zapa ndøgo, manqei-qape ezoqam-qa matavap loloakh, ndøgo matavap livilivis, Mbumbukiam-qa bøi-te. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo,

“Mbumbukiam ndigu ezoqam,

ndimatavap av nqægo,

‘Ni matavap loloakh-ús,’

ndigu ekeza khavozam matév genégavém.”

²⁰ Neka manqat nøme ndøpēāwāp,

“Mbumbukiam, mōndæ-otév:

Matavap loloakh-us ezoqam-qa matavap,
ndøgo mokho mbaín.”

²¹⁻²² Yaq nakémbá, zo me:khambùváp, av nqægo, zo ande gekha ezoqam me zombøepaev. Zapa ndógo, ni ate nqati:gu, Pol neka Apolos neka Pita, ni zogí. Neka até ndógó-a, manqei-qape neka khandi neka løvøte neka ndaki yage neka vaev yage, ndøgo zoqá. ²³ Geté zo Keliso-gí, neka Keliso, ndego Mbumbukiam-gé.

4

Keliso-gi u-anim-qa yaq-te

¹ Zo ni āv qaninæná, av nqægo: Ni Keliso-gí sasae ezoqám. Ni Mbumbukiam tene-vevendám ndógo, teqa matavap ndøgo, khonoam-te qagoam, ezoqa batl-zømesim. ² Neka sasae ezoqam-qa yaq-te, zo mōzøte-zøtéZ, av nqægo: Gekha sasae ezoqám ndigu, ta sasae ndøgo, megeat ezoqam tiqa zenda-te geve, eqeieqei bematanám. ³ No-te, ndøgo gigiap-qapé mbá, av zo no ndøzøte-gevenoat o gekha ezoqa nøme, no ndi:gevenoat. Até ndógó-a, av no nøkeza kha nqate-gevewat, ndøgo gigiap-qapé mbá. ⁴ Unimanqatín. No nøtenøtenák, av nqægo, no manqa-zapa-qase møegō. Geté até ndógó-a, no kopømba mbaín tæ-ein, av nqægo, “No ndaføyamba-qapē.” Geté ndego, no nde:gevenoat, Evezøzá. ⁵ Yaq nakémbá. Zo ezoqa nøme-qa matev, ndøgevèwát. Sizio-kewagát, atema Evezøza vðmøfakhān. Ta khøuwa-te ndøgo, ndego matev ate ndægo, khonoam-te ndøgo, bavokhø genø-awám, neka matavap ate ndægo, ezoqam-qa mokho-te ndøkhoap, vøvøndāz. Neka ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam yakhapús, niqa iz te-èqā, ó, tevøa.

⁶ Nøfuap! No Apolos neka noqa yaq-te, yaya qazømbe-etæavun, no zo nøtegō. Zoqá nømendim nonqó, av nqægo, zo Mbumbukiam-qa Manqat ndølvøvüm. Soqáin ndøgo, zo tøvøte-khambuvupat, neka ezoqa nøme-qa iz tozo-eqatat, gete ezoqa nøme-qa iz, vozó-voatát. ⁷ Gé, qakeza kha, ezoqa kandambaqape qotévewē? Gømbo-mataváp. Gigiap neka matev tógo, qo Mbumbukiam-te ndapeav qoqogoam? Av taoká. Ndøgo ate ndægo, qo Mbumbukiam qa-etoám. Yaq gekha zapá, ndoqote-khambuvap?

⁸ Zo ndozo-matavap, zo matev ate ndægo mōzotumu-ndapém neka andé gigiap kopoav ezoqa me zøte:gó neka ni vozó-løvumbam neka kawa iz vozó-tonqogim. Unimanqatín. Zo unimanqatin-te, amba uni tøvøte-fisamin neka kawakawa-za-qa iz vozó-upøgimin, no ambá khanakhanákh. Yaq ni ambá zo namba kawakawa-za zigonín. ⁹ No nqæmatavap, Mbumbukiam ni Keliso-gi u-anim, vaev-té genø-åmb. Ni andé ndimbula ezoqam me nitigú, ndigu gigavemin, yaq otøotam-tē ginø-abín, ezoqa ewaqape-qa bøi-te sasa ndøzitagín, vøpakhaezín. Manqei-qape ezoqam-qa bøi-te mbá mbá, geté até enzol ezoqám-qá bøi-te-á. ¹⁰ Keliso zapaya, ezoqa nøme ni matavap livilivis ezoqam mi-næná. Geté zo, matavap loloakh ezoqam me:zæzá. Keliso zapaya, ni bazaføgakh, mōndønimbu-navøém. Geté zo mōzomø-bazaføgakh-us-ezoqam-éz. Zoqa iz, gò-eqawát. Geté niqa iz, gèvoát. ¹¹ Até ndakin-a, ni ifin nivinumatún neka ibøkha naq vønī-papumatun. Neka ni ndabua eqeieqei mbaín. Ni gèzitanqatún. Neka ni manqei mbaín, teiyagat. ¹² Ni nikeza zenda-te, sasae kandakanda nigoatún, niqa yage nonqo. Ezoqa ni soqa

manqat ndini-manqate, yaq ni Mbumbukiam ndigu t̄oke-qa nimbo-vi:matún. Neka ni ndingiaenoat, ni viniv, seindapé. ¹³ Ni ezoqa manqa soq̄osoqa gini-manqataton, ni yaq manqat eqeieqei qeiz̄ombe-qav̄oiúin. Ni manqei-qape ezoqam-qa b̄oi-te, n̄oim̄o-pageap-én. Unimanqatin. Ti-te ndigu, ni andé khavim. Matev av nq̄ægo, zua nd̄ogó, ndakin.

¹⁴ No nq̄anek manqat, ambá av nq̄ægo, zo mivi etoam-qa nopeaumavún. Av taoká. Geté zo nakhoa eqeieqei z̄omesim-qa nogó. Zapa nd̄ogó, zo nogi nakheis. Neka no kuku kandambá zo-te. ¹⁵ Zo n̄omendim ezoqam kopoav-qape, ambá gez̄ombigú, z̄okeza Klisten yage-te. Geté zo z̄ov̄ondipakha, kopoav-mbá. Zo z̄ove kopo mba z̄ombegó. Nó. Keliso Yesu mokho-te, no n̄oz̄o-z̄ove-én, zo Mbumbukiam-qa Manqat ande qatez̄omas. ¹⁶ Yaq nakémbá, no nq̄az̄o-pouwe: Zo āv t̄oneyagé, av no nq̄ateyage. ¹⁷ No ta zapaya nd̄ogó, Timoti not̄ondo-khofotáv, zo-te. Ndego andé nogé yó, Keliso mokho-te. No poev kandambá te-te. Ndego unimanqatin ezoqám. Ndego zo nq̄awá geaben̄oz̄o-eín, av no Keliso Yesu mokho-te nq̄ateyagé. Noqa yage matev, āv t̄one:gó, av no manqei-manqei ate nd̄ægo, Klisten bawan vinivinimba nq̄ate-z̄omesim.

¹⁸ Zo ezoqa n̄ome, āv qaz̄ote-khambuváp nq̄ægo: Pol nq̄awa gend̄o-vesezāk. ¹⁹ Geté no av̄onín, é-nd̄ot̄ondónáv, zo-te, Mbumbukiam t̄ombopoe. Yaq no n̄okeza b̄oi qat̄equeív, av nq̄ægo: Ezoqam ndigu ekeza iz ndi-eqawat, ndigu unimanqatin bazaf̄ogakh t̄op̄oz̄ombégo-a, ó, manqat mbá nd̄omanqate. ²⁰ Zapa nd̄ogó, Mbumbukiam-qa Megeat Matev, nd̄ogó manqat mbá mbá. Geté matev matanam-ús. Neka nd̄ogó bazaf̄ogakh-ús. ²¹ Ge z̄ó, gekhā z̄ópoev? No tae-us not̄ondónáv, zo v̄ot̄éfebām, ó, kuku matev-us neka aiyav-t̄ qat̄ogeāv, zo-te?

5

Klisten bawan ezoqam mokho-te, manqa-zapa t̄ofakhan

¹ No āv qate-ewág nq̄ægo: Zo mokho-te nandav, mambe okho matev viní qafakhan. Soq̄aqapé. Nd̄ogó m̄ond̄om̄o-l̄ovú, av bavokho-ak, ndigu Mbumbukiam z̄otezateav ndigu, gi:goatun. No āv gin̄ombe-einim nq̄ægo: Ezoqam nand̄égó, zo mokho-te. Ndego eve-gú zas mbopáev. ² Zo z̄ote-khambuváp, taqa yaq-te. Geté zo ambá mut̄okhop zowaniapín neka ngenek ezoqam, nq̄anek matev ndematanam, voz̄o-khofoinamín, zoqa Klisten bawan mokho-te nandu:gu. ³ Unimanqatin. No kha-te, n̄oyoná. Geté nq̄ova-te, no nd̄ot̄ú:gú, zo namba. No ngenek ezoqam-qa yaq-te, matev av nq̄ægo gego, matavap é-m̄oto:vé, av nq̄ægo: ⁴ Zo Yesu Keliso-qa iz-te, v̄om̄ováb. Yaq no nq̄ova-te, nd̄ægoát, zo namba, neka Yesu, nigi Evez̄oza, teqa bazaf̄ogakh v̄ógoát. ⁵ Yaq ngenek ezoqam, Saitan-qa zenda-té qazin̄o-veém, teqa yage v̄osoqā. Yaq ndego t̄ebet̄onde-qambún, neka Evez̄oza-qa Kh̄ouwa Kandambaqape-te, Mbumbukiam bet̄e-khandi:v.

⁶ Zo z̄okeza iz ndozo-eqawat, nandav soq̄ain. Nandev ezoqam, manqa-zapa av nde:matanam, ndego andé flawa popon̄ovem nonqo me me:gó. Ge z̄ó, m̄oz̄ot̄é-z̄otez? Popon̄ovem nonqo flawa-te toqotu-nq̄agim, oskiá nd̄ogó, khapelav̄oqase mba t̄ogoat, yaq flawa-te ate ndi:gu segem̄o-panqav̄ém, flawa v̄opop̄ōez. ⁷ Yaq nakémbá, zo āv qanegoném, av Pasova kh̄ouwa-te gi:goatun. Flawa awenege popon̄ovem nonqo-us, v̄o-ogím. Yaq zo andé flawa ndakinak popon̄ovem nonqo mbain me z̄ot̄égoát. Ndaf̄oyamba-qapé.

Unimanqatín, zo m̀dozo-ndaføyamba-qape-éz. Zapa ndógo, nigi Pasova sip nakhasam, m̀ndønaním, ni zapaya, ni vøkhandi:n. Ndego Kelisó. ⁸ Yaq nakémbá. Ni andé Pasova khøuwa kandambaqape zi:goném. Av Zu ezoqam, Pasova khøuwa-te, flawa awenege poponøvem nonqo-us gi:nqagevematur, ni matev soqøsoqa neka manqa-zapazapa vinivinimba, áv tabizi-nqagím. Neka av Pasova khøuwa-te, flawa ndakinak poponøvem nonqo mbain gilouzatun, ni matev eqeieqei, áv tabizi-gú neka unimanqatin manqat mba bizi-manqate.

⁹ No pepa nøme-te, bugukhokhof qazøndo-peawam, áv qazømbe-eín nqægo: Zo mambe okho ezoqam namba me:tøkúát. ¹⁰ Geté no nqanek manqat qæpeawam, no einiáv av nqægo, zo manqei-qape ezoqam ate ndi:gu, uni zøtëziváz, ndigu mambe ndi-okho o gigiap ndiqovetu o gigiap aqonam-te ndi-upøgim o batae ndimbovizap. Zo ezoqa ewaqape av ngi:gu, amba zøuvøzat-qa tozogoin, yaq zo ambá manqei-qape zo-ivøvemín. ¹¹ Geté no nqanek qæpeawám: Zo mokho-te nandáv, ezoqa tigoat, ndigu ekeza kha Klisten ndi:vewe, gete ndigu mambe ndi-okho, o gigiap ndiqovetu o batae ndimbovizap o ezoqam-qa manqa ndigeveam o íbøkha soqa izam møqæ ndigu o gigiap aqonam-te ndi-upøgim, yaq zo ti namba me:tøkúát. Neka ezoqam av ngi:gu, zo lou namba me:løgé. ¹² No nqanek manqat qæ-ein, zapa ndógo: Ndøgo niqá sasáe mbá, bavokho ezoqam tizi-gevezotat. Geté zøkeza Klisten bawan ezoqam zøgevezotát. ¹³ Mbumbukiam yakhapús, bavokho ezoqam tegevezo. Geté ni Klisten bawan mokho-te, áv tabizi-matanám, av Mbumbukiam-qa Manqat-te nqæpeawap: Manqa-zapa-us ezoqam, vønátáv, zoqa mokho-te nandu:gu.

6

Klisten ezoqa nøme, manqa ovøyam-te toqove, taqa yaq-te

¹ Gè, zoqa Klisten bawan ezoqam mokho-te, ezoqa menas manqat tøzøgoat, gigiap o matev-qa yaq-te, yaq ndøgo eqeieqei, bavokho ezoqam-te manqa ovøyam-te tizav, ambá ndøgo, zo Klisten bawan mokho-te tozokhakheinømem? Av taoká. Matev av nqægo, eqeieqei mbá. ² Ge zø, møzøté-zøtez? Vaev khøuwa-te, ni Mbumbukiam-gi ezoqam, manqei-qape ezoqam zigevezó. Zo vaev khøuwa-te manqei-qape ezoqam tozo-gevezotat, yaq gè, zo ndakin kopømba mbaín, zo mokho-te, manqa-zapa khasøkhasis tozo-khakheinømem? ³ Neka gè, zo møzøté-zøtez? Ni até enzol ezoqám-a, zigevezó. Av tægoat ndægo, yaq ni kopømbaqapé, manqei-qape matev tizi-geveatat. ⁴ Geté zoqa matev viní. Zoqa Klisten bawan mokho-te, manqa-zapa qafakhanin, yaq zo bavokhó qazonø-ndapemín. Yaq tiqa zenda-te ndigu tozonø-veemín, ndigu Klisten bawan-te iz mbain ndigu? ⁵ Zo ambá mivi zøvitiín. Gè, zo mokho-te, ezoqa kopo matavap loloakh-us mbaín, ndego ezoqa tegevezotat, izu Klisten ezoqam-te manqat tøfakhanat? ⁶ Klisten ezoqam, Klisten ezoqa nøme, manqa ovøyam-te teve, ndøgo soqain. Geté uni tønè-soqa-ín ndógo, Klisten ezoqam, Klisten ezoqa nøme, bavokho ezoqam-te tendaf, manqa ovøyam-te vømøvë, ndigu Mbumbukiam unimanqatinteav ndigu.

⁷ Zo yaqyaq-a, manqa ovøyam-te ndozo-ambam, zo m̀dozo-o:áz, Klisten matev-te. Klisten ezoqa nøme, manqa-zapa teqago o gigiap teqa-aqonam, qo soqombó-ták. ⁸ Geté zo ezoqa nøme-te manqa-zapazapa qazogøatun

neka gigiap aqonam-te vozoz̄o-up̄ogimatun, soqain nandav. Uni t̄one-soqa-ín nd̄ogo, matev av nq̄ægo, Klisten z̄ofuap-te ndozogo.

⁹ Ge z̄o, m̄oz̄oté-z̄otéz? Ezoqa soq̄o-soqa, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te gem̄o-ozák. Zo z̄okeza kha, mb̄oe-khav̄ozám. Ezoqa ndigu mambe ndi-okho, o batae ndimbovizap, o n̄oken̄kem matev ndingi:wat, o angana izuizum mambe ndigu, ¹⁰ ezoqam av ngi:gu, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te gem̄o-ozák. Até ndigú-a, aqonam ezoqam, o gigiap q̄ovetam ezoqam, o ib̄okha soqa izam m̄oq̄æ ezoqam, o ndigu manqa ndigeveam, o gigiap aqonam-te ndi-up̄ogim, ndigu gem̄o-ozák. ¹¹ Zo ezoqa n̄ome, matev av nq̄ægo m̄ozo-mat̄onumám. Geté Mbumbukiam zo m̄ond̄o-sungutáz, voz̄o-gegi-ezoqam-ez neka voz̄o-ndaf̄oyamba-ez, teqa b̄oi-te. Mbumbukiam, niḡi Evez̄oza Yesu Keliso neka ekeza Nq̄ova Mbomambaqape mokho-té gen̄o-matanám.

Niqa kha, Mbumbukiam-qá iz bizi-eqawdt

¹² Zo ezoqa n̄ome, áv qaz̄ote-manqaté nq̄ægo, „Ni kop̄ombá. Matev ate nd̄ægo sizi-mat̄onumát. Khafeap mbaín.” Unimanqatín. Ni-te khafeap mbaín. Geté matev n̄ome nd̄ogo, ni gini-t̄okeák. No-te khafeap mbaín. Geté soqain nd̄ogo, matev o gigiap n̄ome, noqa yage to:kawaevtat.

¹³ Neka ezoqa n̄ome, áv gini-manqaté nq̄ægo, „Lou nd̄ogo, emu nonq̄o. Neka emu nd̄ogo, lou nonq̄o.” Nd̄ogo unimanqatín. Geté ḡembo-mataváp. Nq̄anek gigiap menas, gigiap-qapé mbá. Vaev-te, Mbumbukiam nq̄anek gigiap menas ḡengiú. Neka n̄ome nq̄anek: Niqa kha, mambe okho nonq̄o mbá. Nd̄ogo Evez̄oza nonq̄o. Niqa kha nd̄ego teno-kawaevát. ¹⁴ Mbumbukiam, ndego Keliso l̄ov̄ote-te gekhandi:v, ndego ekeza bazaf̄ogakh-te, até ní-a, l̄ov̄ote-te v̄ókhandi:n.

¹⁵ Ḡé, zo m̄oz̄oté-z̄otéz? Zoqa kha nandav, Keliso-qá kha bun̄ozáp. Yaq ḡé, kop̄ombá, Keliso-qa kha, mambe ezoqa namba toq̄ote-t̄okua? Unime:kop̄omba-mbaín. ¹⁶ Neka ḡé, zo m̄oz̄oté-z̄otéz? Mambe okho s̄avam namba, venanq̄ei nonq̄o toq̄ote-t̄okua, yaq q̄o kha kopó, tu namba. Zapa nd̄ogo, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-eín nq̄ægo: Anganeam s̄avam namba ti:t̄okuanem, yaq ndigu kha kopó. ¹⁷ Geté gekha ezoq̄am ndego, unimanqatin matev m̄okho-te, Evez̄oza namba te:t̄okua, yaq ndego té namba tené:kopoevtát. Ndigu nq̄ova-te, kopó.

¹⁸ Zo mambe okho matev m̄oe zombónayát. Zapa nd̄ogo, gekha manqa-zapá nd̄ogo, ezoqa ndimatánam, nd̄ogo kha bavokh̄o gino:gó. Geté mambe tizi-okhoat, ni soqain-te, nikeza kha zí-aumát. ¹⁹ Ḡé, zo m̄oz̄oté-z̄otéz? Zoqa kha nandav, Nq̄ova Mbomambaqape-qá khoév, ndego Mbumbukiam-te qazondafem. Yaq ndego zo mokho-té geyagé. Zoqa kha, z̄okezán mbá. Nd̄ogo Mbumbukiam-qá. ²⁰ Ndego zo fiá genewí. Fia kandambá gego. Yaq nakémbá, zoqa kha, Mbumbukiam-qá iz z̄oté-eqatát.

7

N̄oken̄kem-qa yaq-te

¹ Taqa yaq-te nd̄ogo, zoqa pepa-te qaz̄ot̄ondo-bev̄opem, noqa qav̄oiwat nq̄anek: Ezoqa s̄ava okieav t̄oḡoat, nd̄ogo qanimáv. ² Geté soqain nd̄ogo,

ezoqa andé mambe matev-te vóe-o:áz. Yaq nakémbá, anganeam, ekeza zas bembogó, neka sævam ekeza zivis bembogó.

³ Anganeam ekeza kha-te khafeap betóvé, zas-te. Yaq matev até kopó. Até sævám-a, ekeza kha-te khafeap betóvé, zivis-te. ⁴ Zas ekeza kha kawaevateáv. Geté zivis mo:kawaevát. Yaq até kopó, zivis ekeza kha kawaevateáv. Geté zas mo:kawaevát. ⁵ Zo bezømbo-qasi:váp, yaqyaq-a. Geté zo manqat tozo-kopo:nem, av nqægo, khøuwa andé gekham tizi-qovezamat, ni matev zigoák, geté ni zíguligulimát, yaq ndøgo kopømbá. Geté ta khøuwa ndigu timø-nasinimat, yaq nango vøtøkuanemát. Soqain ndøgo, zo zøkeza kha nøzøgim-qa amba tøzøtegoat, yaq zo Saitan manqa-zapa-te te-itub. ⁶ No nqanek manqat, zo tøke nonqo nøzø-manqaté. No ambá av nqægo, zo nøkenøkem matev-qa yaq-te khafeap nozømbovè. ⁷ Unimanqatín. No nqæmatavap, zo Klisten ezoqam ate ndøzøte-go, nøkepøteav tøgonin, av no nqate-go, ndøgo ambá qanimáv. Geté Mbumbukiam, teqa kuku matev-te, ni matev vinivinimbá ndini-etoam. Ezoqa nøme vini-a, ezoqa nøme vini.

⁸ Neka ti-te ndigu, nøkepøteav ndigu, neka ngængæm, tigi angana gizø-pakhaez, noqa manqat nqáneq: Ndigu yakhapus-mba tiyagat, av no nqateyage, ndøgo qanimáv. ⁹ Geté ndigu ekeza poev matev amba ti:nøzøgimat, ság, sà benøkím. Soqain ndøgo, tiqa poev matev ande lou me tøzømbe-lonqotumit.

¹⁰ Neka zo ndozo-nøkiap, noqa manqat zo-te nqáneq. Geté unimanqatín. Nqanek noqá manqat mbá mbá. Evezøza-qa manqát. Manqat av nqægo: Zo até vønøkiáp. Sævam zivis be-iváv. ¹¹ Geté sævam ndugu, anganeam è-møndø-iváv, ndugu até begó, ngæmam, o nango zivis-té guabenø-qaván, te namba bemø-khakheinømem. Yaq anganeam, até kopó, ndego zas be-iváv.

¹² Ndigu ezoqa nøme-qa yaq-te, tigi angana o sakheis, Yesu unimanqatinteav ndigu, Evezøza manqat einiáv. Geté ti-te ndigu, noqa manqat nqáneq: Qogu sævam, Yesu unimanqatinteav ndugu, yaq ndugu qo namba yage-te poev zua mbogó, qo nanduv sævam ndø-iváv. ¹³ Neka qo sævam, qoge anganeam Yesu unimanqatinteav ndego, yaq ndego qo namba yage-te poev zua mbogó, qo nandev anganeam ndø-iváv. ¹⁴ Zapa ndøgo, anganeam ndego Yesu unimanqatinteav ndego, Klisten sævam namba ndi:nøkeap, yaq até ndego-a, Mbumbukiam-gé, zas zapaya. Neka até sævám-a, ndugu Yesu unimanqatinteav ndugu, Klisten anganeam namba ndi:nøkeap, até ndugú-a, Mbumbukiam-gú, zivis zapaya. Amba vini tøgonin, yaq zogi nakheis amba ndaføyambá mbá, Mbumbukiam-qa bøi-te. Geté ndigu ndaføyamba-qapí.

¹⁵ Geté anganeam, ndego Yesu unimanqatinteav ndego, zas ivøve-qa tegoat, o sævam, ndugu Yesu unimanqatinteav ndugu, zivis ivøve-qa tugoat, ság, bëmætønømem. Qo anganeam o sævam, Yesu ndoqo-unimanqatinat, kopømbaqapé, soqombó-ták. Geté yaq sævam-a, yaq anganeam, poev sekemba tønøgoat, até benøkíáp. Zapa ndøgo, ni Mbumbukiam, sambi yage-té gøzøni-akhá. ¹⁶ Eisa, qo Klisten sævam, qeivis Keliso-té qopøté-itú penømakhaya, yaq Mbumbukiam vøkhandí:v? Neka qo Klisten anganeam. Eisa, qo qayas Keliso-té qopøté-itú penømakhaya, yaq Mbumbukiam vøkhandí:v?

Ni av tabizi-yagé, av Mbumbukiam ni ginimbi-akha

¹⁷ Zo ezoqa kopokopo ate ndøzøte-go, ta yage mokho-te ndøgo, av Evezøza gezømbe-etoam, até vøyageáp, ta yage ndøgo, zo qazogoam, Mbumbukiam zo gezø-akha, vozø-Klisten-ez. No Klisten bawabawan ate ndægot, ezoqa

manqat āv tæzømbe-løvuát. ¹⁸ Mbumbukiam Zu ezoqam gemøndæ-akha, vø-Klisten-ev, ndego anganeam ngusum ē-møndømbo-kepøtözēm, ndego matev nango evøzam-qa bègō. Neka até kopó, ezoqa nøme, ndego ngusum kepøtözateav gegoam, ge-Klisten-ev, ndego ngusum bekepøtáz. ¹⁹ Zapa ndógo, ngusum møndømbo-kepøtözēm, ō, kepøtözateav tōgoat, nqonek gigiap-qapē mbá. Geté gigiap-qape nqáneq, Mbumbukiam-qa manqat o-mba toqombøe-ndapat. ²⁰ Ezoqa ewaqape, ta yage-te ndógo, gigoam, gi-Klisten-ez, até begó.

²¹ Qo ezoqam-ge yaq-fia mbain sasae ezoqam qoqogoam, qoqo-Klisten-eq, ság. Mbomatáváp. Até vøugú. Geté qogi kawakawa-za nqonqotøqat-qa tiqagonem, qanimáv. ²² Zapa ndógo, gekha ezoqām ndego, yaq-fia mbain sasae ezoqam gegoam, Evezøza gembo-akha, ndego ndakin nqonqotøvé, Evezøza mokho-te. Neka gekha ezoqām ndego, yaq-fia mbain sasae ezoqam goneav gegoam, Evezøza gembo-akha, ndego ndakin andé yaq-fia mbain sasae ezoqām. Zapa ndógo, ndego Keliso-gé. ²³ Ndego zo fiá genewí. Fia kandambá gego. Yaq nakémbá, zo manqei-qape ezoqa bezømbo-kawæz. ²⁴ Nøfuap! Ta yage-te ndógo, Mbumbukiam zo gezømbe-akha, zo até vøgō, Mbumbukiam namba.

Ngængæm-qa yaq-te

²⁵ Tiqa yaq-te ndigu, qazonø-bevøpem, ndigu nøkepøteav ndigu, no Evezøza-qa manqa løvuat mbain. Geté ndego, teqa tanakh matev mokho-te, no nøtenat nø-etoám. Yaq nakémbá, no nqæmatavap, noqa manqat unimanqatín, taqa yaq-te. ²⁶ Ni ndakin føgakh-te nqaziwani, yaq no nqæmatavap, qanimav av nqægo: Zo ezoqam, nøkepøteav até vøgō. ²⁷ Geté qo qoqo-oq, qo até vøyagé, av ndægo. Qogu sævam, ndø-iváv. Geté qo lousi khoev qeiviav tōgoat, qo sævam-qa ndøvaō. ²⁸ Geté unimanqatín. Sævam toqo-oki, ndógo kopømbá. Manqa-zapa mbain. Até ndógo-a, mbasønakam anganeam tundaf, ndógo manqa-zapa mbain. Geté gembo-mataváp. Ezoqam ndigu tinøkim, ndigu føgakh-te giwanát. Geté no poeveáv, zo matev føgøføgakh av nqægo tøzø-fakhanam.

²⁹ Nøfuap! No nqanek manqat qæ-ein, zapa ndógo: Manqei-qape-gi khøuwa khapímbá ngu-yoza. Yaq nakémbá, ndakin khøuwa-te nqanek, gekha ezoqām ndigu, ndinøkiaq, tiqa matavap nøkenøkem-qa yaq-te mba bezøgō. ³⁰ Neka gekha ezoqām ndigu, mutøkhop ndiwaniap, tiqa matavap mutøkhop-qa yaq-te mba, bezøgō. Neka gekha ezoqām ndigu, khanakhanakh ndøzø-asøtøve, tiqa matavap khanakhanakh-qa yaq-te mba bezøgō. Neka gekha ezoqām ndigu, gigiap giwiin, tiqa matavap gigiap-qa yaq-te mba, bezøgō. ³¹ Neka gekha ezoqām ndigu, manqei-qape gigiap ndøzømbo-ngetageapet, tiqa matavap manqei-qape gigiap-te mba bezøgō. Zapa ndógo, manqei-qape-qa bugug, av ndakin nqazi-qeivi, ndømø-navøém.

³² No āv qanømbe-poév nqægo: Zo fofogea-áv, sozóyagát. Zapa ndógo, gekha ezoqām ndego, sæva okieav ndego, ndego Evezøza-qá sasae mba mbomataváp. Ndego Evezøza khanakhanakh-qa mbogō. ³³ Geté gekha ezoqām ndego, sævam-us ndego, ndego manqei-qape gigiap mbomataváp. Zapa ndógo, ndego zas khanakhanakh-qa mbogō. ³⁴ Matev menás tø-itu:mat. Yaq matev até kopó, ngæmam o mbasønakam, tuqa matavap, Evezøza-qá sasae-te mbá qambogót. Ndugu āv qambøpoév nqægo: Ndugu ndaføyamba-gapu ndógoát, neka tuqa kha neka tugu nqova, Mbumbukiam-qa vøgoát. Geté sævam ndugu, zivis-us ndugu, ndugu manqei-qape gigiap mbomataváp.

Zapa ndógo, ndugu zivis khanakhanakh-qa mbogó. ³⁵ No nqanek manqat, zo tóke-qa nõzø-manqaté. No ambá av nqægo, zo toke-qa nõzøgõ. Geté noqa poev kandambaqave nqánek: Zo matev egeieqei-té qazógoát neka Evezøza-qa vozóyagát. Soqáin ndógo, zo matev menas tø-itubumat.

³⁶ Ezoqam mbasønakam-te søvøta gimbogonem, geté yaq ndego matavap geve, av nqægo, tiã, no sæva nõ-okiãk, geté ndakin ndego gematøvem, av nqægo, ndógo egeieqei mbã, no ndugu okieav tøgoat, zapa ndógo, ndugu nakhei tonqogim khøuwa avønin gemømbø-nasinim, av tægoat, ság, ndego yã begó, av ndømbøe-poev. Ndigu yã benøkím. Ndógo manqa-zapa mbain. ³⁷ Geté ndego ekeza matavap uni ge:ve, av nqægo, no sæva nõ-okiãk, neka ezoqa ndego taqa yaq-te tøvøtøveav vógoát, neka ndego ekeza kha-qa poev to:kawaevtat, neka ndego uni te:-unimanqatin av nqægo, ndógo kopømbã, no ndugu okieav tøgoat, yaq ság. Kopømbá. Ndego sæva be-økí. ³⁸ Nakhoa menás egeieqei, qo sæva toqo-økí, o, okieav tøgoat. Geté qanimav ndógo, qo sæva okieav tøgoat.

³⁹ Sævam zivis zua ndemboyage, ndugu zivis namba me:tøkuát. Geté zivis tembonanim, ndugu kopømbaqapé, anganeam nõme tundaf. Khafeap mbain. Geté ndego Klisten ezoqam begó. ⁴⁰ Geté no nqæmatavap, tuqa khanakhanakh ndømølvú, ndugu ngæmam sekemba tugoat. Nqanek noqá mataváp. Geté até nó-a, Mbumbukiam-ge Nqova ngenømbú-gú, nõ mokho-te.

8

Lou-qa yaq-te, khape mbumbuk-te gi-aumatun

¹ Zo søvakha-qa yaq-te qazøtøndo-bevøpem, tae khøuiap mbumbuk-te gi-aumatun, yaq ezoqa sasa ndølogin, taqa yaq-te, noqa qavøiwat nqánek: Unimanqatin. Ni mizi:nøtén. Ni ate nqazi:gu nõtenat nqanígú. Geté gateqat mba taqagoat, yaq ndógo soqoté-khambuvupát. Geté matev-qapé, niqa Klisten matev-te nqani-tøkee, kuku matév. ² Ezoqa nõme ndematavap av nqægo, teqa otevat kandambã, ndógo ni av qaninømánd nqægo, ndego otevat ndapeáv, av te-ndapin. ³ Geté gekha ezoqãm ndego, kuku ndømbogo Mbumbukiam-te, Mbumbukiam mõndæ-otév ndego.

⁴ Søvakha-qa yaq-te, khape mbumbuk-te gi-aumatun, ni mizi:nøtén, nginik uni mbumbuk-in mbã. Mbumbukiam kopo me:gó. Nøme mbain. ⁵ Gigiap nqágó, ezoqa “mbumbuk” ndi:zæza, manqei-qape-te nqanek o yan ova nqo:go. Unimanqatin. Mbumbuk neka evezøza-za av ngi:gu kopoáv. ⁶ Geté ni mizi:nøtén, Mbumbukiam sate ndégo, nigi Tat, ndego gigiap ate nqægo gekhakheinam neka ni teqa nqaziyage. Neka Evezøza sate ndégo, Yesu Keliso, te mokho-te, Mbumbukiam gigiap ate nqægo gekhakheinam neka ni te mokho-te nqaziyage.

⁷ Geté ezoqa nõme zøtezateáv. Ndigu mbumbuk gèzømbe-meá. Yaq ndigu søvakha tilogat, ndógo khape mbumbuk-te go:-aomem, ndigu av giní-matavupát nqægo: Khape mbumbuk zua zømbé-tabupít. Yaq nakémbã, ti-te ndigu soqáin, lou av nqægo toqolog. ⁸ Geté unimanqatin. Ni kopømba mbain, lou zapaya, Mbumbukiam-qa bøi-te tizi-ndaføyamba-en. Oskiã ndógo, lou nõme tizilog o logeav tøgoat, ndógo kopømbá, Mbumbukiam-qa bøi-te.

⁹ Geté aiyá qagó. Soqáin ndógo, zo lou nõme tozolog, taqa yaq-te ndozo-matavap, khafeap mbain, yaq zo ndigu ezoqa nõme vozó-itüb, ndigu unimanqatin-te bazaføgakh mbain ndigu, yaq zoqa matev, tiqa Klisten

matev-te tøkhaosam, vó-o:áz. ¹⁰ Qo qakezan mòqote-qatéq, khape mbumbuk, ndigu khokhó. Geté Klisten ezoqa nòme teqamekh, qo khape mbumbuk-qa khoev-te toqo-qotat, lou voqólóg, ndego otevateav ndógo, ndigu uni mbumbuk-ín mbá, yaq até ndego-a, lou segélóg, ndógo khape mbumbuk-te gi-aomem. ¹¹ Yaq av nqægo, qo ndego ezoqam qoqa qateqat soqoté-ngiú, ndego teqa unimanqatin-te bazaføgakh mbain ndego. Geté gèmbó-mataváp. Keliso até te zapaya ndégo, tenenaním. ¹² Qo Klisten qafuap, matev nòme-te toqo-itub, ndógo ndi:matavap, soqain, yaq qo manqa-zapa qógó, ti-te. Yaq av nqægo, qo ate Keliso-té-a, manqa-zapa qógó. ¹³ Yaq nakémbá, nogi Klisten nòfuap, noqa lou loge zapaya, tiqa unimanqatin-te amba ti-o:azin, yaq no sòvakh nango nólógák, noqa yage-te ate nqægo. Zapa ndógo, soqain ndógo, nogi Klisten nòfuap, manqa-zapa-te tæ-itub.

9

Pol sasae-te fia upògimav ambá genegoám, geté ndego khanakhandkh

¹ Ge zó, ndozo-matavap? No kopømba mbaín, gekha matév ndógo, Mbumbukiam ndenøtake, amba sa tæmatanamín? No kopømbaqapé. Neka gè, no Keliso-gè u-aném mbá? No nqægó. Neka gè, no Yesu ometeáv, ndego nigí Evezøza? No mðe-omét. Neka gè, ndógo noqá sasae zapayá mbá, zo Evezøza ndozo-unimanqatinat. Av taoká. Ndógo noqá sasae zapayá. ² Ezoqa nòme ndimatavap, no Keliso-gè u-aném mbá. Geté zo mðzøte-zøtéz, no unimanqatin Keliso-gè u-aném. Zapa ndógo, zo Evezøza ndozo-unimanqatinat, zo noqá khakhatáp, av nqægo, no unimanqatin Keliso-gè u-aném.

³ No ndigu ezoqam, ndigevenoat, áv qazømbé-qavøiú nqægo: ⁴ Ge zó, ndozo-matavap, no neka Banabas, ni Mbumbukiam-qa sasae nqeigu, amba niqa yaq-fia lou vøtilogin-a, ibøkha vøti-izamin, ndógo ambá eqeieqéí mbá? Av taoká. Ndógo ambá eqeieqéí. ⁵ Neka gè, ni amba tøn-poein, ni kopømba mbaín, amba Klisten sakheis teizøkimín neka namba vøti-okhoín, av ndigu Keliso-gi u-aním nòme neka Evezøza-gi emekheis neka Pita gi:goatun? Av taoká. Ni amba kopømbaqapé, ni tøn-poein. ⁶ Neka ge zó, ndozo-matavap, no neka Banabas, ni amba sasae nòme goneav teigonín, av ezoqa nòme gi:goatun, ndógo eqeieqéí mbá? Av taoká. Até ní-té-a, ndógo ambá eqeieqéí, ni sasae nòme goneav teigonín. ⁷ Gè, nakhag ezoqa tígu, ndigu yage nonqo, sasae nòme gi:goatun? Neka gè, khæ ogekhaem ezoqa tígu, ndigu ekeza avøe gigiap logemav ndigu? Neka gè, kao keoge ezoqa tígu, ndigu ekezan, kao-qa tete logemav ndigu? Av taoká. Matev av nqægo, mbaín.

⁸ Manqat ndógo, no nqæmanqate, ambá av nqægo, manqei-qape ezoqam-qá matavap-te mbá qando-fakhaté. Av taoká. Até Mbumbukiam-qá guguna manqát-a, Mozes gini-etoam, gè-unimanqatinát, noqa manqat. ⁹ Ndógo áv qane-peawáp nqægo, “Qo kao-qa manqa-nqa, mboløvnónám, wit tag koqogim sasae tugat.” Ge zó, ndozo-matavap, Mbumbukiam ndego kao mba zómatavupam, yaq ndego manqat ndógo tene-eín? ¹⁰ Av taoká. Geté ndego ni nimatavupám. Unimanqatín. Manqat ndógo, nqapeawap, ni zapayá qane-peawáp. Zapa ndógo, gekha ezoqám ndego, ezoqa nòme-qa khæ tekha neka gekha ezoqám ndego, avøe gigiap tepea, ndigu tonotazá ndógo: Khæ

eve, avøe gigiap nøme ndøzø-etoám, tiqa yaq-fia. ¹¹ Ni zo Mbumbukiam-qa Manqat qati-zømesimat, ni andé tege Nqova-qá avøe gigiap me niti-ogeakhát, zo mokho-te. Yaq ge zó, ndozo-matavap, ni sasae qatigoam, zo yaq gigiap-qase tozoni-etoam, ndøgo kopømbá mbain? ¹² Gê, zo ezoqa nøme ndozozø-tøkee, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat ndi:zømesim, yaq zo ni kopømba mbain tozoni-tøke? Ni sasae kandambá qeigoam, zo mokho-te. Geté ni einiáv av nqægo, yaq-fia bânindapēm. Ni yage føgakh-qape sèindapét. Zapa ndøgo, soqain ndøgo, ezoqa niqa yaq-fia manqat zapaya, amba Keliso-qa Manqat Mbomambaqape tisanqawemín.

¹³ Ge zó, mözøté-zøtez? Ezoqam ndigu Mbumbukiam-qa khoev-te ndisasaet, ndigu lege gigiap ndøgo ti-upøgimatún. Neka ndigu ezoqam, Mbumbukiam-te søvakh gigiap ndiløvusat, nøme ndøgo, tiqá. ¹⁴ Yaq matev até kopó. Evezøza manqa áv ginimbi-løvuá nqægo: Gekha ezoqám ndigu, ezoqa Manqat Mbomambaqape ti:zømesimat, ndigu yaq-fia bè-upøgim, tiqa yage nonqo.

¹⁵ Geté no manqatemáv av nqægo, no yaq-fia bânøndáp, zapa ndøgo, no zo mokho-te sasae kandambá nqægot. Neka no nqanek manqat ambá ta zapaya ndøgo tøte-peomít, no yaq-fia ndape-qa nøtegø. Av taoká. No ezoqam-te tambeáv. No andé khambuváp, taqa yaq-te. Neka no poeveáv, ezoqa nqanek khambuvap matev tinø-ngi-nam. No båtøkhæ-naním. ¹⁶ Geté no ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat nqate-zømesim, taqa yaq-te, no kopømba mbain, tøte-khambuvapat. Zapa ndøgo, nqanek sasae, Mbumbukiam ndøvé, no-te. No bânøgot. No ndæmø-soqoenín, no ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat amba zømesipøteav tægonin. ¹⁷ No nqanek sasae amba nøkeza poev-te mba tægoatin, yaq no ambá kopømbá. Yaq-fia ndændapín. Geté nqanek sasae, no Mbumbukiam nø-etoám. Nakhoa mbain, sa tæ-ivav. Oskia ndøgo, yaq-fia tændap o ndapeav tægoat. ¹⁸ Av tægoat ndægo, yaq gê, noqa yaq-fia gekhâm? Noqa yaq-fia sa nqánek: No ezoqa Manqat Mbomambaqape, yaq-mbá søtè-zømesim neka no yaq-fia upøgimáv, ta sasae-te.

Pol ezoqa ewaqape-te, é-møndømø-tigi-ezoqam-ev-ín

¹⁹ No ezoqam-gé sasae ezoqám mbá. Geté no mømø-ezoqa-ewaqape-gé-sasae-ezoqam-en-ín. Zapa ndøgo, no ezoqa ewaqape, Keliso-te yozoat-qa nogó.

²⁰ Zu ezoqam-te, no mømø-Zu-ezoqam-én. Unimanqatín. No ambá av nqægo, Mozes-qá guguna manqat mokho-té qatu:gü. Geté no ti-te mømøzø-Mozes-qa-guguna-manqat-paev-ezoqam-én. Zapa ndøgo, no ndigu ezoqam, Mozes-qa guguna manqat mokho-te ndu:gu, Keliso-te yozoat-qa nogó. ²¹ Neka bawan vini-ak, ndigu Mozes-qa guguna manqat mokho-te goneav ndigu, no mømøzø-Mozes-qa-guguna-manqat-goneav-ezoqam-én. No nøkezan, ambá av nqægo, Mbumbukiam-qa guguna manqat mokho-te goneáv. Av taoká. No Keliso-qá guguna manqat mokho-té qatu:gü. Geté no ndigu Keliso-te yozoat-qa nogó, ndigu Mozes-qa guguna manqat mokho-te goneav ndu:gu. ²² Ti-te ndigu, unimanqatin-te bazaføgakh mbain ndøgo, no mømø-bazaføgakh-mbain-ezoqam-én. Zapa ndøgo, no ndigu Keliso-te yozoat-qa nogó, ndigu unimanqatin-te bazaføgakh mbain ndøgo. Unimanqatín. No ezoqa ewaqape-te, mømø-tigi-ezoqam-én. Zapa ndøgo, noqa poev

kandambaqape nqáneq: No ande gekha nakhoa me tæqev, ndigu Keliso-té qatóyozó.

²³ No nqanek matev ate ndægo, Manqat Mbomambaqape zapayá qate-goatún. Yaq até nó-a, matev mbomømboma batē-upøgim, ndøgo Manqat Mbomambaqape ndæmanqate.

Ni bazaføgakh-us bizibøitít, atema yaq-fia bizimø-ndapem

²⁴ Ge zó, møzøté-zøtez? Bøiat-te, ezoqa kopoáv gibøinin, gififingimin. Geté ezoqa kopo mba mo:megeín, yaq-fia vøndapín. Yaq nakémbá. Zoqa Klisten matev-te, bazaføgakh-us ndøbøitít, atema yaq-fia vømø-upøgim.

²⁵ Gekha ezoqám ndigu, bøiat-te gififingimin neka yaq-fia upøgim-qa ndigu, ndigu kha-qa poev matev gèvoanemín, bazaføgakh vø-asazín. Geté unimanqatín. Ta yaq-fia ndøgo, gindapemín, ate nonqo gigiáp mbá. Geté ni nqazi-bøitit, yaq-fia ndøgo tizimø-ndapem, gemø-lanqayák. Ndøgo miavmiáv. ²⁶ Yaq nakémbá, no ambá av nqægo, khokho sæteitit. Geté no megemege-te, khamba nombo-ovét. Neka no andé kupundam ezoqám. No pingim khokho sa nqagimáv. ²⁷ No andé nøkeza kha me nøte-khanæmét, neka noqa poev pæv-qa nombogó. Soqáin ndøgo, no ezoqa nøme mba tæzø-manqatat, ndaføyamba ndøbøitit, gete no nøkezan ndaføyamba teitiav tøgoat, yaq yaq-fia ndapeav vøgoat.

10

Matev vinivinimba, Izlael bawan-ak-te qafakhanumam, ndøgo ni guguna nonqó

¹ Nøfuap! Zo nigi atanakha-zapazapa-za zozó-matavupát, ande gekha matev me zømbé-fakhanumam. Mozes gimboavat, ndigu ate gi:goam, ozoz mokho-té gunu-goám, neka ndigu ate gi:goam, kewan-te vømøtanqa. ² Neka ndigu ezoqa ate gi:goam, ozoz mokho-te gu-apat neka kewan-te gitanta, andé ibøkha iz me me:ndapém, vømø-Mozes-gi-pæv-ezoqam-ez. ³ Ezoqa ewaqape, lou kopo me:logám, Mbumbukiam gezø-etoumam. ⁴ Neka ndigu ibøkha kopo vøe-izumam, ndøgo Mbumbukiam gezø-etoumam. Ta ibøkha ndøgo, køi-té qando-fakhatám. Ndigu køi, namba me-okhoám. Ta køi ndigu, Kelisó. ⁵ Geté ezoqa kopoáv, Mbumbukiam khanakhanakh mbaín, ti-te. Yaq ndigu gèpakhaetám. Ezoqa peakha mba mu-osupát, Sainai leg-av manqei-te ndøgo.

⁶ Nqanek matev ate qægoam, ni guguna nonqo ndøfakhanám. Soqáin ndøgo, ni manqa-zapazapa-te poev tønigoat, av ndigu qazømbè-goam. ⁷ Zo khape mbumbuk zøkhanakhanakhát, av ndigu ezoqa nøme gi:matønømem. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, äv qane-peawáp nqægo, “Ndigu ezoqam gèqonáv, lou loge matev neka izam matev vøgonem. Yaq giwan, tæ khøuwiap mbokhanakhanakhém, vø-ogiam.” ⁸ Até mambe matév-a, ni bizigü, av ndigu ezoqa nøme gi:goam. Gembo-mataváp. Mbumbukiam yaq-fia ndótá, ti-te ndigu, matev gigonem. Ta khøuwa kopo-te ndøgo, ezoqa kopoáv gipakhaez. Ate gi:goam, tuenti-tri taosen ezoqám. ⁹ Ni Keliso khamasim-te bizi-áwám, av ndigu ezoqa nøme, Mbumbukiam khamasim-te gi:veem. Ndigu waza ndøfoqobám, vøpakhaez. ¹⁰ Neka Mbumbukiam-qa,

manqa ndòpònqóm, av ndigu ezoqa nõme gi:gonem, yaq ndego enzol ezoqam, ezoqa lõvõte ndezø-etoam, vøndõwaw, ezoqa pakhapakha vøzõkhana.

¹¹ Nqanek matev ate qægoam, ti-te qafakhanumam, ni guguna nonqo ndõfakhanumám. Tøne-peawáp ndõgo: Ni gè:guguná, ni ndakin vaev khøuwa-te nqaziyage.

¹² Gekha ezoqám ndego, ndematavap, av nqægo, no bazaføgakh-us noyá, ndego aiyáv geabegó. Soqain ndõgo, tebõiav. ¹³ Khamasim matev nõme fakhaneáv, zo-te. Satø ndõgo, ezoqam-te oskia qafakhanumatun. Mbumbukiam, ndego unimanqatin ezoqám. Ndego khamasim matev nõme sa gembótakák, zo-te tøndo-okhoat, ndõgo zo kopømba mbain tøgoat, ndaføyamba tozo-waniapat. Geté khamasim matev tøzø-fakhanumat, yaq ndego zo bazaføgakh zø-etoumát. Yaq zo kopømbaqapé, ta khamasim matev-te ndõgo, føgøføgakh zówaniapat.

Ni kopømba mbain, Mbumbukiam-anim neka khape mbumbuk namba tizitøkuatat

¹⁴ Yaq nakémbá, nogi nõfuap mbomømboma, zo khape mbumbuk neka tae khøuiwap vizap matev, møe zombónayát. ¹⁵ Zo ezoqam, no nqanek manqat nqazø-manqate, zo matavap loloakh-ús. Yaq nakémbá, zo zøkezan vøgeveaném, noqa manqat egeieqéi tøpøtegó-a. ¹⁶ Gømbo-mataváp. Ibøkha ndõgo, Evezøza-qa lou loge matev-te qazi-izumatun neka Mbumbukiam-te ike manqat vizil-manqatun, ndõgo ni Keliso-qá kók namba me:tøkunuín. Neka flawa ndigu, qazi-mbegimatun neka vizilouzin, ndigu ni Keliso-qá khá namba me:tøkunuín. ¹⁷ Ndõgo lou kopó, ni qazi-logatun. Yaq nakémbá, oskiá ndõgo, ni ezoqa kopoáv, ni kha kopó. Zapa ndõgo, ni ate nqazi-gu, lou kopo zilogé.

¹⁸ Zo Izlael ezoqam zozø-matavupát. Ndigu søvakha gilogin, ndõgo Mbumbukiam-te giløvutumatun, ndigu Mbumbukiám namba me:tøkuzuín. ¹⁹ Av tægoat ndægo. Yaq gè, ezoqa nõme søvakha gigiap, khape mbumbuk gizø-løvusumatun, ndigu unimanqatin mbumbuk zøløvusumatun? Neka ndigu mbumbuk, unimanqatin mbumbuk? ²⁰ Av taoká! Geté søvakha gigiap, ndigu khape mbumbuk gizø-løvusumatun, ndigu nqova soqøsoqa zøløvusumatun, ambá ndego, Mbumbukiam-anim. Yaq no poeveáv, zo nqova soqøsoqa namba tøzøte-tøkuatat.

²¹ Zo kopømba mbain, menas-te tozo-waniapat, Evezøza-qa lou loge matev-te, ibøkha tozo-izumat, neka ibøkha nõme vozø-izamat, ndõgo nqova soqøsoqa gizø-aumatun. Neka zo kopømba mbain, Evezøza-qa lou-qase-te, lou tozologat neka nqova soqøsoqa-qa lou-qase-te, lou vozologát. ²² Soqain ndõgo, ni Mbumbukiam qaqa tizimbo-løzem. Ge zó, ndozo-matavap, niqa bazaføgakh, teqa bazaføgakh ndømølvu? Av taoká. Gømø-løvuaák.

Gekha matev ndõgo, ni tizi-matønumat, Mbumbukiam-qa iz bete-eqawát

²³ Ezoqa nõme, av gini-manqaté nqægo, “Ni-te khafeap mbain. Matev ate ndægo sizigoát.” Unimanqatin. Ni-te khafeap mbain. Geté matev nõme, giní-tøkeák, niqa yage-te. Neka matev nõme, ni Klisten bawan giní-tøkeák, niqa unimanqatin-te bazaføgakh-us tizi-waniapat. ²⁴ Zo zøkeza kha mba mbomatáváp. Geté ezoqa nõme zozø-matavupát.

²⁵ Gekha sɔvakhā ndøgo, maket-te giwiatun, zo kopɔmbaqapé, sozólogát. Neka zo khapé mbøe-matáváp, av nqægo, ndigu khape mbumbuk-te peté-aomem-a? ²⁶ Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-ein nqægo, “Manqei-qape neka gigiap ate nqægo, manqei-qape-te nqago, ndøgo Evezøza-qa.”

²⁷ Ezoqa nøme, ndego unimanqatinteav ndego, zo lou loge manqat tezø-ein, teqa khoev-te, yaq zo okho-qa tozogoat, lou ate ndægo, sègelóg ndøgo, ma ndego tezømbe-etoam. Zo khapé mbøe-matáváp, av nqægo, zo manqa-zapa pözóté-gonēm penømakhaya, ta sɔvakhā ndøgo tozologem. ²⁸ Geté ezoqa nøme tezø-ein, av nqægo, “Nqanek lou mbumbuk-tē ginø-awēm,” yaq zo ndòlóg. Zo ndégo tözótégoát, ma manqat gezømbe-ein. ²⁹ No einiáv av nqægo, zo manqa-zapa zøgonēm, tozolog. Geté no ndégo tæmbøe-manqaté, ndego ezoqam, mā manqat gezømbe-ein. Soqain ndøgo, ndego tematavupat, av nqægo, zo manqa-zapazapa zogót, te namba.

Eisa, ezoqa nøme taqa yaq-te tepeté-manqate-a, “Gekha zapá, ezoqa nøme-qa matavap-te, sa tæmbotambam? Kopømba mbain. ³⁰ Neka gé, no Mbumbukiam lou-qa yaq-te ike manqat nqæmbo-manqate, yaq gekha zapá, noqa manqa ndigeveam?”

³¹ Noqa qavøiwat taqa yaq-te, nqáneq: Gekha matēv ndøgo, tozogoat, zo lou tozologat o ibøkha tozo-izumat, zo matev ndøgo tozógoát, Mbumbukiam-qa iz tæ-eqatat. ³² Oskia ndøgo, Zu ezoqam o Glik ezoqam o Mbumbukiam-gi bawan ezoqam tigoat, zoqa matev, ndigu tiqa unimanqatin-te bekhāðsám, vø-o:áz. ³³ Zo av qane-matanám, av no nqate-matanam. No ezoqa ewaqape, matev eqeieqei gone-qa nözøgó. No ambá av nqægo, nøkeza kha mba nøteqevi. Geté no ezoqā nøme nøtegó, ndigu khandi betëndapem.

11

¹ Zo noqa matev, av tozombøé-pavát, av no Keliso-qa matev nqæmbøe-paev.

Kawa gutam-qa yaq-te, guligulim-te

² No khanakhanák, zoqa yaq-te. Zapa ndøgo, zo noqa manqat miavmiav zombo-mataváp, neka matev ate ndægo ndözømbø-pæv, ndøgo no qate-zømesimam.

³ Geté no zo zøtezat-qa nözøgó. Keliso, ndego anganeam-gé kawá, neka anganeam, ndego sævam-gé kawá, neka Mbumbukiam, ndego Keliso-gé kawá. ⁴ Gekha anganeām ndego, teguligulim o Mbumbukiam-qa manqat tevevezam, ndego teqa kawa tegutav, ndego tege kawa mivi mbó-etoám, Keliso. ⁵ Geté gekha sævam ndugu, tuguligulim o Mbumbukiam-qa manqat tuvevezam, yaq ndugu kawa gutøveav tugoat, ndugu ekeza kawa mivi mbó-etoám. Zapa ndøgo, ndøgo andé izum me me-agáz. ⁶ Gekha sævam ndugu, kawa gutøveav tugoat, ndugu sá bemá, até izu bēqogaz. Geté sævam ndugu izum tuqogaz o tu-agaz, tu-te ndugu, mivi-ús. Yaq nakémbá, ndugu kawa yá begutáv.

⁷ Geté anganeam kopømba mbain, kawa tegutav. Zapa ndøgo, ndego andé Mbumbukiam-qa bugug me me:keogé. Te mokho-te, andé Mbumbukiam-qa iz kandambaqape neka bazaføgakh qoteqevi. Geté sævam mokho-te, andé

10:26 10:26 Psa 24:1   **10:28** 10:28 1 Ko 8:7   **10:30** 10:30 1 Tim 4:4   **10:31** 10:31 Kol 3:17
10:32 10:32 Lom 14:13   **10:33** 10:33 1 Ko 9:20-22   **11:1** 11:1 1 Ko 4:16   **11:3** 11:3 Gen 3:16; Ef

5:23   * **11:3** 11:3 Manqat mokho nøme nqáneq: Keliso, ndego anganeam-gé zapá, neka anganeam, ndego sævam-gé zapá, neka Mbumbukiam, ndego Keliso-gé zapá.   **11:7** 11:7 Gen 1:26-27

anganeam-qá iz kandambaqape neka bazaføgakh qoteqeiví. ⁸ Mbumbukiam ezoqam gekhakheinøvem, ndego ambá av nqægo, anganeam sævam gene-khakheinøvém. Geté ndego sævam, anganeam-qá khá gene-khakheinøvém. ⁹ Neka Mbumbukiam ambá av nqægo, anganeam sævam zapayá gene-khakheinøvém? Geté sævam anganeam zapayá gene-khakheinøvém. ¹⁰ Yaq ta zapaya ndógo, neka enzol ezoqam zapaya, sævam kawa gutam nonqo be-uzú, tuqa kawa-te, Klisten wambap-te tuguligulim o Mbumbukiam-qa manqat tuvevezam. Ndógo tuqá khakhatáp, av nqægo, ndugu iz ndømbógó, av tuimatanam.†

¹¹ Gëmbo-mataváp. Evezøza mokho-te, sævam anganeam-té gunø-vintøvé, neká anganeam sævam-te ndø-vintøvé. ¹² Unimanqatín. Sævam anganeam-qá khá guni-khakheinøvém. Neka anganeam, sævam-té gendo-fakhanín. Geté nginik ezoqa menas, Mbumbukiam ndøkhakheinøvém.

¹³ Zo zøkhapús sozombó-matøvemém. Gè, ndógo eqeieqei, sævam ndugu kawa gutøveav tøgoat, Mbumbukiam-te tuguligulim? ¹⁴ Até niqá matév-a, áv qaninómánd nqægo: Anganeam-te mivi-ús, izu loloakh timbogoat. ¹⁵ Geté sævam ndugu izu loloakh timbogoat, tu-te ndugu qanimáv. Zapa ndógo, tugi izum andé kawa gutam nonqo me mbøegó. ¹⁶ Geté zo ezoqa nøme, taqa yaq-te manqa itumbam-qa tozogoat, no sa nqáneq qazø-eín: Ni neka Mbumbukiam-gi bawan vinivinimba, matev nøme mbáin, taqa yaq-te.

Evezøza-qa lou loge matev-qa yaq-te

(Met 26:26-29; Mak 14:22-25; Luk 22:14-20)

¹⁷ Matev nøme-qa yaq-te, no ndakin manqa tæzø-løvua, no khanakanakh mbáin zo-te. Zapa ndógo, zo qazo-møvabin, zoqa matev soqáin. Ndógo zo gèngiæzoát, ambá av nqægo, gèzøtøkeē. ¹⁸ Bugukhokhof nqáneq: No áv qate-ewág nqægo, zo qazo-møvabin, zo mokho-te iziz matev zømbu:gu. No nqæmatavap, manqat nøme qæ-ewag, taqa yaq-te, unimanqatín atógó.

¹⁹ Unimanqatín, iziz matev nøme, zo mokho-te ndøfakhate, ndógo eqeieqei. Ndógo ni tønínómánd ndógo, gekha ezoqám ndigu, nakhoa eqeieqei-te ndiwaniap.

²⁰ Zo qazo-møvabin, lou vozølogín, zo ambá av nqægo, Evezøza-qá lou loge matev zogonemín. ²¹ Zapa ndógo, zo qazo-møvabin, ezoqa nøme lou loge sège-ngazemín. Yaq av nqægo, ezoqa nøme ifiifin-us oskia ndógoát. Geté nøme ndigu, lou khápeme-logín neka waen khape vøe-izamin, kawa vøzø-oki-in. ²² Gè, zo khoev mbáin, ma lou tøzøte-logat neka ibøkha vøzøtè-izumát? Zo ndigu ezoqam, zo mokho-te gigiap mbain ndigu, mivi qazozø-etoumatun, zo Mbumbukiam-gi bawan ezoqam, khasøkhasis zøtezæzá. Ge zó, ndozomatavap? No khanakanakh manqat nøzø-eín, taqa yaq-te? Av taoká. No khanakanakh mbáin, taqa yaq-te.

²³ Manqat ndógo, nigí Evezøza-te qændap neka zo qazø-etoam, nqáneq:

Ta lova ndógo, Evezøza Yesu, tege paev ezoqam kopo sa gëmboqambun, flawá gendápáz, ²⁴ Mbumbukiam-te ike manqat vø-ein, sasa ndømbegim, gezø-ein, “Nqanek noqá khá. Ndógo zo nonqó. Zo matev áv tønégó. Yaq no zonømbé-matøvememát.”

11:8 11:8-9 Gen 2:18-23 † **11:10** 11:10 Nqanek manqat-qa mokho, elavøqase føgákh, Glik manqat-te. Ezoqa nøme, áv gini-mataváp nqægo: Kawa gutam nonqo, nqáneq qane-manqaté. Até sakhéis-a, iz ndøndapém, guligulim-te Mbumbukiam-te tiguligulimat neka teqa manqat vøvevezumát. Geté ezoqa nøme ndimatavap, taqa mokho nqáneq: Sævam anganeam mokho-té gunu:gu. Neka nøme ndimatavap, mokho nqáneq: Sævam yakhapús, tømbo-pøovat, tuqa kawa tugutav o gutøveav tøgoat.

²⁵ Yaq lou gumulog, até izam nonqó-a, vōndap, waen-ús, sasa ndø-ein, “Nqanek waen, ndøgo Mbumbukiam-qá poev ndakinák, ndego tegi ezoqam namba, noqa kouk mokho-te ge-unimanqatin. Zo matev av tōnegó. Gekha khōuwā ndigu, zo nqanek ibøkha tozo-izumat, zo no zonømbé-matøvememát.”

²⁶ Gekha khōuwā ndigu, zo nginik flawa tozoluzat neka nqanek waen vozó-izamát, zo Evezøza-qá lōvøte-qa yaq-té zóté-zømasát, atema ekezan vøgeāv. ²⁷ Yaq nakémbá, gekha ezoqām ndego, ta matev-qa mokho-qa yaq-te matavapøteav tōgoat neka nginik flawa sa vólouza-a, Evezøza-qa waen sa vø-iz, ndego Evezøza-qá kha neka kouk-qa yaq-te manqa-zapa ndøgót. ²⁸ Yaq nakémbá, ezoqa ekeza matev bêtøkhæ-geveá, váev nginik flawa telouz neka nqanek waen vø-iz. ²⁹ Zapa ndøgo, gekha ezoqām ndego, nginik flawa sa telouz o waen sa te-iz, neka Evezøza-qa kha-qa mokho matavapøteav vøgoát, ndego ekeza kha, manqa ovøyam-té genóvé. ³⁰ Yaq nakémbá, zo mokho-te nandav, ezoqa kopoáv, bazaføgakh mbain neka enqoni-ús neka nøme ndigu mōndø-pakhaéz. ³¹ Geté ni nizeza matev amba tizi-geveanemin, yaq ni Mbumbukiam viniv matev av nqægo ambá giní-etoamák. ³² Geté ta viniv matev mokho-te, ni nqazi-ndape, Evezøza ni gè:guguná. Ndego ni nakhoa equeiqei-te ambam-qa nigú. Soqain ndøgo, ni manqei-qa ezoqa nøme namba, manqa ovøyam kandambaqape-te, viniv kandambaqape tizimøndapem.

³³ Yaq nakémbá, nogi nøfuap, zo tozo-møvabat, Evezøza-qa lou loge matev tozo-gonemat, ezoqa nøme-qa, vøzømbøkha-kewagát. ³⁴ Geté gekha ezoqām ndego, ifi tømbovinat, ndego lou khoev-té geabetøndokhæ-lóg. Soqain ndøgo, Mbumbukiam-qa manqa ovøyam tøzøfakhan, zoqa møvøna matev zapaya.

No ndakin taqa yaq-te, manqat nøme mbain. Nøme ndøgo tæzømbé-ovøyám, no zo-te tötøndonav.

12

Nqova Mbomambaqape-qa matev vinivinimba, ndego ezoqa ndezø-etoam

¹ Nøfuap! No ndakin Nqova Mbomambaqape-qa etoam matev-qá yaq-té qazømbé-qavøiu, zo qazonømbe-bevøpem. No poveeáv, zo taqa yaq-te zøtezeateav tōgoat.

² Zo mōzøte-zótéz, zo Keliso unimanqatinteav qazogoam, zo khape mbumbuk ndø-itubát. Geté ndigu khandi mbumbúk mbá, neka manqat manqatemáv. Yaq ndigu zo vøtubumam. ³ Yaq nakémbá, no zo zøtezat-qa nözøg: Gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape tembøigoat, ndego kopømba mbain, te-ein, av nqægo, “Yesu bèsoqoév.” Neka ezoqa kopømba mbain te-ein, av nqægo, “Yesu ndego Evezøzā,” ndego Mbumbukiam-ge Nqova mbain tōgoat.

⁴ Matev ndøgo, Nqova Mbomambaqape ezoqa ndezø-etoam, ndøgo vinivinimbá. Geté Nqova ndego, kopó. ⁵ Neka sasae ndøgo, Evezøza-qa nqazi-matanam, ndøgo vinivinimbá. Geté Evezøza, ndego kopó. ⁶ Neka matev ndøgo, Mbumbukiam ezoqa mokho-te ndu:matanam, ndøgo vinivinimbá. Geté ndego Mbumbukiam kopó, ndego matev ate ndægo, ezoqa ewaqape mokho-te ndu:matanam. ⁷ Gekha matév ndøgo, Nqova Mbomambaqape ezoqa vinivinimba ndezø-etoam, ndøgo Klisten bawan ezoqam ate ndi:gu-qá tøke nonqó.

⁸ Ezoqa nøme, Nqova Mbomambaqape matavap loloakh zø-etoumatún. Yaq ndigu manqat matavap loloakh-us ndømanqatátún.

Neka ndego Nqova kopo, ezoqa nøme zøtezat vøzø-etoumatun. Yaq ndigu ta zøtezat-te ndøgo, ezoqa zømbe-tøkeé.

⁹ Neka ndego Nqova kopo, ezoqa nøme unimanqatin matev vøzø-etoumatun.

Neka ndego Nqova kopo, ezoqa nøme, ezoqa khakhæzat nonqo, bazaføgakh vøzø-etoumatun.

¹⁰ Neka ezoqa nøme, ndego umingiap matev gone nonqo, bazaføgakh vøzø-etoumatun.

Neka ezoqa nøme, ndego Mbumbukiam-qa manqat vevezam matev vøzø-etoumatun.

Neka ezoqa nøme, ndego zøtezat vøzø-etoumatun. Yaq ndigu segé:zótéz, av nqægo, matev nøme, Nqova Mbomambaqape-tè qando-okhø, ó, nqova soqagape-tè qando-okhø.

Neka ezoqa nøme, ndego manqat vinivinimba-te manqate matev vøzø-etoumatun.

Neka ezoqa nøme, ndego nqanek manqat vinivinimba-qa mokho, ezoqa nøme oyøyam matev vøzø-etoumatun.

¹¹ Nqanek matev ate nqægo, Nqova kopo ndøsasaeát. Av ndego ekezan, eqeieqei nde:qeivi, ezoqa segezø-etoumat, matev.

Ni Klisten ezoqam ate nqazi:gu, ni Keliso-qá khá

¹² Ezoqam-qa kha kopó. Geté ta kha-te ndøgo, kha bunøzap vinivinimbá. Kha bunøzap vinivinimba ambá qanegó, geté kha kopó. Keliso-qa yaq-te, matev até kopó. Ni Klisten ezoqam vinivinimbá. Geté ni ate nqazi:gu, kha kopó. ¹³ Ni ezoqa vinivinimbá. Nøme ndigu Zu ezoqám, neka nøme ndigu Glik ezoqám. Nøme yaq-fia mbain sasae ezoqám, neka nøme ndigu, nqonqotøzat ezoqám. Geté ni ate nqazi:gu, Nqova kopo mokho-te, ibøkha iz kopo zi-ndapém, neka vizimø-kha-kopo-en. Mbumbukiam ni ate nqazi:gu, Nqova Mbomambaqape kopo nimbi-etoám, ni ande ibøkha me vizi-izim.

¹⁴ Ezoqam-qa kha, ambá av nqægo, kha bunøzu kopo mba me:gø. Geté gigiap vinivinimbá, nqani-bunøzap. ¹⁵ Gê, zenda tokhotapakh amba manqat tø-einin, av nqægo, “No zenda geagim nonqø mbá. Yaq nakëmbá, no kha bunøzū mbá.” Manqat av nqægo tø-einin, yaq gê, ndøgo sekemba kha-qá gigiáp mbá? Av taoká. ¹⁶ Neka gê, gea amba manqat tø-einin, av nqægo, “No bøi mbá. Yaq nakëmbá, no kha bunøzū mbá.” Manqat av nqægo tø-einin, yaq gê, ndøgo sekemba kha-qá gigiáp mbá? Av taoká. ¹⁷ Gëmbo-mataváp. Kha ate nqægo, amba bøi mba tøgonin, yaq manqat amba áv khané-yogein? Neka kha ate nqægo, amba gea mba tøgonin, yaq sisip amba áv khané-vutugiamin? ¹⁸ Geté matev áv taoká, av nqægo. Mbumbukiam ezoqam-qa kha-te, kha bunøzap vinivinimba áv tenevé, av ekeza qambøe-pøovam, neka sasae vinivinimba vømbø-etoam. ¹⁹ Kha ate ndægo, amba kha bunøzu kopo mba tøgonin, yaq kha eqeieqei ambá mbaín. ²⁰ Geté matev av nqægo: Ezoqam-qa kha-te, kha vinivinimbá ndøbunøzap. Geté kha ndøgo, kopó.

²¹ Bøi kopømba mbaín, pingim tømbo-ein, av nqægo, “Ság, qo mbain toqo-goat. No nøkhapus kopømbá.” Neka kawa kopømba mbaín, zenda tokhotapak vømbó-ein, av nqægo, “Ság, zo mbain tozogoat. No nøkhapus kopømbá.”

²² Av taoká. Até ta kha bunøzap nømé-a, ndøgo ande bazaføgakh mbain me ndækeoge, ndøgo gigiap-qapé. Ta kha bunøzap ndøgo mbain tøgoat, yaq kha

kopømba mbain, eqeieqei tøsasaetat. ²³ Gekha kha bunøzāp ndøgo, bugug keogeav tøgoat, ni ùni zimbøe-kewagatún. Neka kha bunøzap ndøgo, ni mivi ndøni-etoam, ni eqeieqei zigutumátún. ²⁴ Geté kha bunøzap ndøgo, bugug eqeieqei ndømbogo, ndøgo kopømbá, ni gutøveav tøgoat. Mbumbukiam niqa kha, āv gene-bunøzám nqægo: Ta kha bunøzap ndøgo, ande iz mbain me ndækeoge, iz kandakanda mbo-etoám. ²⁵ Mbumbukiam av ge:matanam ndægo, zapa ndøgo: Soqaín ndøgo, kha mokho-te iziz tøgoat. Geté kha bunøzap vinivinimba, yaqyaq-a yá betøkeám. ²⁶ Kha bunøzu kopo, nqosøgeap tømbo-ewagat, yaq kha ate ndægo, sugumbú-ewagét. Neka kha bunøzu kopo, iz kandambaqape tøndap, yaq kha ate ndægo, khanakhanakh sugumú-ndapét.

²⁷ Zo Klisten bawan ezoqam-qa yaq-te, matev até kopó: Zo ate ndøzøte:go, Keliso-qá khá. Neka ezoqa vinivinimba, zo mokho-te ndu:gu, ndigu Keliso-qá kha bunøzāp. ²⁸ Klisten bawan mokho-te, Mbumbukiam ezoqam vinivinimbá ge-abam. Bugukhokhof Keliso-gí u-aním. Tiqa zita-te, manqa vevezam ezoqám. Neka tiqa zita-te, nømendim ezoqám. Neka nøme ndígu, umingiap matev ndimatanam. Neka nøme ndígu, ndego bazaføgakh gezø-etoam, enqoni ezoqa tikhakhætát. Neka nøme ndígu, ndigu ezoqa ndizø-tøkee. Neka nøme ndígu, ndigu ezoqa nøme ndizømbo-megeat. Neka nøme ndígu, ndigu manqat vinivinimba-te ndi:manqate, av Nqova Mbomambaqape ndezømbe-etoam.

²⁹ Ge zó, ate ndøzøte:go, Keliso-gí u-aním? O ge zó, ate ndøzøte:go, Mbumbukiam-gí manqa vevezam ezoqám? O ge zó, ate ndøzøte:go, nømendim ezoqám? O ge zó, ate ndøzøte:go, umingiap matev mozó-matønnumatun? ³⁰ O ge zó, ate ndøzøte:go, Mbumbukiam bazaføgakh møndøzø-etoam, enqoni ezoqa tozo-khakhætát? O ge zó, ate ndøzøte:go, manqat vinivinimba-te møzøté-manqatatun? O ge zó, ate ndøzøte:go, ezoqa nqanek manqat vini-qa mokho mozozø-ovøematun? Mbain. Av taoká, av nqægo. ³¹ Geté zo bazaføgakh tønø-asøzú ndøgo: Nqova Mbomambaqape-qa matev, tozó-upøgím ndøgo, zoqa Klisten bawan ezoqam ndøzø-tøkee.

Geté matev nøme, no ndakin tæzø-ovøyam, ndøgo møndøløví, matev ate ndægo, no qate-manqatavun.

13

Matev uni qækandambaqape, kuku matév

¹ No amba bawa vini-ak-qa manqat-te o enzol ezoqam-qa manqat-te tøte-manqatein, gete no kuku mbain tægonin, yaq no manqa ambá khokhó segenø-feazuín. Mokho mbain. Ndøgo andé kanda wag o bel wag mba me:wagein.

² Neka no amba Mbumbukiam-qa manqat vevezam-te kopømba tægonin, neka matev ate ndægo, ndøkhoneve, tøte-nøtenin, neka nøtenat nøme ate ndægo tønøgonin, neka unimanqatin matev kandambaqape tønøgonin, manqei popotap nøzøgim nonqo, geté no kuku mbain tægonin, yaq no khokhó.

³ Neka no gigiap ate nqanømbe:go, amba gigiap-av ezoqam tæzø-etoamin, o noqa unimanqatin matev zapaya, nøkeza kha sa tænqonqotavin, gøinam-te tætain, vøe-nanimin, geté no kuku mbain tægonin, yaq noqa matev, mokho ambá mbain. Matev av nqægo, genø-tøkeák.

⁴ Gekha ezoqám ndego, kuku ndømbogo, ndego qaqa nakhamas-te gonemáv. Geté ndego ezoqa nøme gèzø-tøkeatún. Neka ndego ova matev mbain. Neka ndego khambuvap matev mbain neka ekeza iz eqawatáv.

⁵ Gekha ezoqám ndego, kuku ndømbogo, ndego gésapi:vák, neka ndego ekeza kha-qa yaq-te mba matavupáv, neka ndego mbøni nakhamas-te nqosøgeapáv, neka ndego manqa mate oskia gembó-eimák, ezoqa nøme manqa-zapa tembogo. ⁶ Gekha ezoqám ndego, kuku ndømbogo, ndego kxanakhakh mbaín, matev soqøsoqa-qa yaq-te. Geté ndego unimanqatin matev mbøe-khaneát. ⁷ Gekha ezoqám ndego, kuku ndømbogo, ndego tatak vinumáv. Geté ndego viniv sège-eqawát. Ndego Mbumbukiam oskia ndø-unimanqatintát neka te-te vó:tawát. Neka gekha viniv ndøgo, tømbo-fakhanumat, ndego føgøføgakh até géyát.

⁸ Kuku matev génavøemák. Geté Mbumbukiam-qa manqat vevezam matev, segé-navøém. Até manqat vinivinimba-te manqate matév-a, segé-navøém. Neka Mbumbukiam ezoqa nøme zøtezat vini tezø-etoam, ta matev ndøgo segé-navøém. ⁹ Nøtenat ndøgo, ni ndakin nqanigu, andé kopokopó. Neka ezoqa Mbumbukiam-qa manqat givevezumatun, ndøgo kopokopo mba ndøvevezumatún. ¹⁰ Geté uni matev-in tøfakhan, yaq nqanek matev vinivinimba, ibu-ibus nonqo nqanigu, ndømø-navøém.

¹¹ No nakhasam qategoam, no manqa áv tøte-manqatám, av nakheis ndi:manqate. Neka noqa matavap, áv tønømbe-goám, av nakheis ndi:matavap. Neka no matev áv tøte-geveatám, av nakheis ndi:gevevat. Geté ndakin, no møekhouwén, vøe-anganeam-en, neka nakheis-qa matev vøe-ivav. ¹² Niqa nøtenat ndakin bavokho-qapé mbá. Ndøgo ate av-té, qakeza bugug ibøkha-te toqoqev. Gø-ototáp. Geté vaev-te, ni abugug zíwambám, Mbumbukiam namba. No ndakin nøtenat khapémbá. Geté vaev-te, unin-qape, ndømenøtén, kopømba av-té, no ndakin Mbumbukiam ge-otev.

¹³ Nqanek matev misika, unimanqatin matev, neka Mbumbukiam-te vintønat matev neka kuku matev, sa gemø-navøemák. Geté ta matev misika mokho-te, matev uni qækandambaqape, kuku matév.

14

Mbumbukiam-qa manqat vevezam neka manqat vinivinimba-te manqate-qa yaq-te

¹ Zo kha-mba kuku matev mbo-ové. Neka zo matev upøgim-qa tøgó ndøgo, Mbumbukiam-ge Nqova-te ndøndo-okho. Zoqa poev kandambaqape, tabegó ndøgo, Mbumbukiam-qa manqat vevezam matev tozondapem. ² Zapa ndøgo, gekha ezoqám ndego, Nqova Mbomambaqape matev gembo-etoam, manqat vinivinimba-te nde:manqate, ndego ambá av nqægo, ezoqam-té genø-manqaté. Geté ndego Mbumbukiam-te mbá genø-manqaté. Ezoqa kopømba mbaín, teqa manqa mokho tindapem. Manqat ndøgo, ndemanqate, khonoam-té qagó. ³ Geté gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-qa manqat nde:vevezam, ndego ezoqam-té genø-manqaté. Yaq manqat ndøgo, nde-manqate, ndego ezoqá nøme-qá unimanqatin me:føgøføgakhamin, neka zita vøzømbē-tøpazin neka mbøni vøzømbē-bøiin. ⁴ Gekha ezoqám ndego, manqat vinivinimba-te nde:manqate, av Nqova Mbomambaqape ndembøe-etoam, ndego ekeza unimanqatin mba me:føgøføgakhamin. Geté gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-qa manqat nde:vevezam, ndego Klisten bawan ezoqam ate ndi:gu-qá unimanqatin ndøføgøføgakhamin, wambap-te.

⁵ No nqanøpoév, zo ezoqa ate ndøzøte:go, Nqova Mbomambaqape-qa etoam matev tozondapem, manqat vinivinimba-te tøzøte-manqatat. Geté noqa poev kandambaqape nqáne: Zo Mbumbukiam-qa manqat

zóvevezumat. Gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-qa manqat ndevevezam, ndego ezoqā nōme zōmbe-tōkeé. Geté ndego ezoqam, manqat vinivinimba-te nde-manqate, ndego teqa manqat mokho-te, ezoqa nōme tokemáv. Geté ezoqa nōme, teqa manqat mokho te-ovøemat, yaq ezoqa ewaqape-qa unimanqatin kopømbá tōzōmbe-føøføgakham.

6 Nøfuap! Ge zō, ndozo-matavap? No zo-te tōtøndonav, yaq no manqat vinivinimba-te sa tōte-manqatat, yaq ndøgo zo áv khazømbé-tøkē? Matev av nqægo gezø-tøkeák. Geté no manqat tōte-zømesimat, Mbumbukiam te:nømand, o nøtenat eqeieqei tæzø-etoam, o Mbumbukiam-qa manqat tæzø-vevezumat, o nømendim eqeieqei tōtøndo-ndap, yaq ndøgo zo kandambá tōzøtøke.

7 Pøinda neka gita zombó-matavupát. Ouv tozo-qaqæemat, yaq ezoqa pøinda tikhambøemem o gita tikhanøemem, gete taqa wag eqeieqei mbain tøgoat, yaq gē, ezoqa ouv-qa naq áv kinindapēm? Géndapemák. 8 O nakhag kawa ezoqam, kipi tekhambøyam, gete taqa wag ndaføyambā mbā, yaq gē, ezoqa áv kinizøtéz, av nqægo, nakhāg? Gézøtezák.

9 Yaq Klisten wambap mokho-te, matev até kopó. Ezoqa nōme, manqat vini-te mba te:manqatat, neka manqat mokho-us manqateav vøgoat, yaq gē, ezoqa nōme mokho áv kimbøe-ndapēm? Mokho gimbø-ndapemák. Manqat ndøgo ndemanqate, ndøgo khokhó sege-manqaté.

10 Manqei-qape-te nqanek, bawabawan-qa manqat vinivinimbá. Kopoav-qapé. Yaq nqanek manqat vinivinimba ate ndægo mokho-ús. 11 Geté no bawa vini ezoqam-qa manqat nøtenateav tøgoat, yaq no teqa manqa mokho nóndapák, neka até ndegó-a, noqa manqa mokho géndapák. 12 Yaq nakémbá, zo mokho-te, matev até kopó. Zo Nqova Mbomambaqape-qa etoam matev upøgim-qa ndozogo, zo matev upøgim-qa tøgó ndøgo, Klisten bawan ate ndi:gu, tiqa unimanqatin-te tōzōmbe-tøke.

13 Yaq nakémbá, gekha ezoqām ndego, Nqova Mbomambaqape-qa etoam matev tendap, manqat vinivinimba-te te:manqatat, yaq ndøgo yá beguligulím, Mbumbukiam téabembøe-tøké, yaq ndego ezoqa nōme ta manqa mokho bezømbē-ovøyam. 14 Unimanqatín. No manqat vinivinimba-te tøte-guligulimat, noge nqova géguligulimít. Geté noqa matavap, khokhó segégoát.

15 Yaq no gekha nógø? No matev menás sægoát. No nqova-té qatø-guligulimát, neka até matavap-té-a, vøe-guligulimát. Neka no ouv nqova-té qatø-qaqæemát, neka até matavap-té-a, ouv vøe-qaqæemát. 16 Geté qo Mbumbukiam-qa iz nqova-te mba toqombo-egatat, yaq gē, ezoqa nōme, ndigu nqanek manqat zøtezateav ndigu, Klisten wambap-te nandav, qoqa ike manqat áv kiní-unimanqatiním neka “Amen” áv kiní-einím? Nakhóa mbain. Zapa ndøgo, ndigu kopømba mbain, qoqa manqat-qa mokho timbo-ndapem. 17 Qoqa ike manqat, mbomambaqape ambá qanegó. Geté ezoqa nōme taqa manqa mokho ndapeav tigoat, yaq qoqa manqat ndigu gezø-tøkeák, tiqa unimanqatin-te.

18 No ike kandambá, Mbumbukiam-te. Zapa ndøgo, no manqat vinivinimba-te oskia nøte-manqaté, av Nqova Mbomambaqape matev ndenømbe-etoam. No møeløvúb, zo ezoqa ate ndøzøte-go, taqa yaq-te. 19 Geté Klisten wambap mokho-te, no amba manqat mokho-us faev mba tæ-einin, ezoqa zømesim nonqo, ndøgo ambá qanimáv. Ambá ndøgo, manqat vinivinimba-te, ande gekha taosen manqat tōte-manqatat, ta manqa mokho ezoqa ndapeav ndøgo.

²⁰ Nofuap! Zo ande nakheis me, sekemba ndøgø, zoqa zøtezat-te. Unimanqatín, manqa-zapa gone-qa yaq-te, zo andé nakhei nqonqon me me:gó. Geté zoqa zøtezat-te, zo ezoqa kandakanda ndøgø. ²¹ Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-peawáp nqægo:

Evezøza ge-ein,

“No ngnik bawan ezoqam,
bawa vini-ak-qá mokho-té

neka manqat vinivinimba-té qazømbé-manqatát.

Geté até ndøgø-a, ndigu noqa manqat géyogemák.”

²² Nqanek manqat ni av qani-nømendím nqægo: Ezoqa manqat vinivinimba-te tøzøte-manqatat, yaq ezoqa vini te-on, ndego ta matev-qa yaq-te otevatav ndøgo, o Klisten-av ezoqam te-on, yaq ndigu zo bianav mé:zæb. ²⁴ Geté zo Mbumbukiam-qa manqat tozo-vevezumat, yaq ezoqa vini te-on, ndego ta matev-qa yaq-te otevatav ndøgo, o Klisten-av ezoqam te-on, yaq ndego ta manqat ndøgo te-ewag, ndøgo teqa mbøni unimé:lév. Yaq ndego segé-matøvé, ndego manqa-zapazapa-ús. ²⁵ Teqa matavap, khonoam-te qagoam, bavokhó qanøfakhán. Yaq ndego ekeza kha, manqei mé:laváo, bugug até manqei-té, Mbumbukiam-qa iz vø-eqá. Yaq av gené-ein nqægo, “Unimanqatín. Mbumbukiam ngú-gú, zo mokho-te.”

²³ Gëmbo-mataváp. Zo tozo-møvatav, yaq zo ate ndøzøte:go, manqat vinivinimba-te tøzøte-manqatat, yaq ezoqa vini te-on, ndego ta matev-qa yaq-te otevatav ndøgo, o Klisten-av ezoqam te-on, yaq ndigu zo bianav mé:zæb.

²⁴ Geté zo Mbumbukiam-qa manqat tozo-vevezumat, yaq ezoqa vini te-on, ndego ta matev-qa yaq-te otevatav ndøgo, o Klisten-av ezoqam te-on, yaq ndego ta manqat ndøgo te-ewag, ndøgo teqa mbøni unimé:lév. Yaq ndego segé-matøvé, ndego manqa-zapazapa-ús. ²⁵ Teqa matavap, khonoam-te qagoam, bavokhó qanøfakhán. Yaq ndego ekeza kha, manqei mé:laváo, bugug até manqei-té, Mbumbukiam-qa iz vø-eqá. Yaq av gené-ein nqægo, “Unimanqatín. Mbumbukiam ngú-gú, zo mokho-te.”

Matev ndøgo, Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape ni ndini-etoam, eqeieqei av khazí-sasaetát

²⁶ Nofuap! Av tægoat ndægo, av no qate-manqatavun, yaq zoqa wambap-qa yaq-te, av khané:go? Av qazøtégoát nqægo: Zo ezoqa ewaqape matev vinivinimba zógoát. Ezoqa nøme ouv qaqayám, neka ezoqa nøme nømendím matév, neka ezoqa nøme Mbumbukiam-qá manqat vevezám, neka ezoqa nøme manqat vini-te manqaté, neka ezoqa nøme nqanek Mbumbukiam-qa manqat ovøyám, av ndigu ti:manqatat. Gekha matév ndøgo, zoqa guligulim-te tozo-matønumat, Klisten ezoqam-qá unimanqatín bete-føgøføgakhám.

²⁷ Ezoqa manqat vini-te te:manqatat, av Mbumbukiam matev tembøe-etoam, yaq kopømba mbáin, ezoqa kopøav matev kopo tigoat. Geté ezoqa menas o misika mba ndømanqatát. Yaq ndigu ezoqam kopømba mbáin, manqat sa tumu-manqatat. Geté ezoqa kopokopo ndømanqatát. Yaq ezoqa nøme ta manqa mokho ndøgo, bè-ovøyám, ezoqa mokho bembøe-ndapem. ²⁸ Geté manqa ovøyam nonqo ezoqam mbain tøgoat, yaq gekha ezoqám ndigu, manqat vini-te manqate-qa ndigu, ndigu manqat mbáin, sà beqonøvé. Ndigu Mbumbukiam-te, moko mbá giabetu-manqaté.

²⁹ Ezoqa Mbumbukiam-qa manqat tivevezumat, ezoqa menas o misika mba bevevezám. Yaq ndigu ezoqa nøme tiqonavat, tiqa manqat yá begeveaném, eqeieqei tøpøtégo-a. ³⁰ Ezoqa Mbumbukiam-qa manqat tevevezumit, yaq Mbumbukiam ezoqa nøme manqat te-omat, ndego

14:20 14:20 Ef 4:14   **14:21** 14:21 Isa 28:11-12   * **14:22** 14:22 Nqanek khakhatap, ndigu av qane-zømesím nqægo: Ndigu ndøsoqé. Zapa ndøgo, ndigu unimanqatinteav.   **14:23** 14:23 Kel 2:13   **14:24** 14:24 Zion 16:8   **14:26** 14:26 1 Ko 12:8-10   **14:29** 14:29 1 Tes 5:21

wambap-te teqotat, yaq ndego bugukhokhof ezoqam, Mbumbukiam-qa manqat tevevezumit, teqa manqat ya be-iváv. Yaq manqat ndégo témanqatát, Mbumbukiam manqat nôme ge-omat. ³¹ Zo ezoqa ate ndøzøte-go, Mbumbukiam-qa manqat tozo-vevezumat, zø-enendtát. Yaq ndógo, ezoqa ewaqape zøtezat tinindapém, neka zoqa manqat tiqa unimanqatin-te zita bezømbē-tøpaz. ³² Nqova Mbomambaqape, ezoqa manqa vevezam-qa yaq-te tømøsumáv. Geté gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam-qa manqat ndivevezam, ekezan ndømatøvememín, ande áv kiní-einím neka ande gekha khøuwa-tē gini-einím, manqat ndøgo, Mbumbukiam ge:zømas. ³³ Zapa ndógo, Mbumbukiam, khokho matev poeveáv. Geté ndego matev, sambi-té genø-matønumatún, Mbumbukiam-gi ezoqam-qa wambap mokho-te ate ndægo.

³⁴ Sakheis manqa bezø-feázú, wambap mokho-te. Kopømba mbain, manqat sa timanqatat. Geté ndigu megetapak-qá mokho-té giabetu-gú. Até Mozes-qá guguna manqát-a, áv tønē-manqaté. ³⁵ Geté ndigu manqa mokho ndape-qa tigoat, ekeza angana bezøbevapát, khoev-te tiqavazat. Zapa ndógo, sakheis Klisten wambap-te manqat sa timanqatat, ndógo egeieqei mbá.

³⁶ Gé, áv khané-go? Zo áv khazøté-matavap? Gé, Mbumbukiam-qa manqat, zo-té qandó-fakhan? O zo-te mbá qanøgeavun? Av taoká. ³⁷ Ezoqa nôme ndematavap, av nqægo, ndego Mbumbukiam-gē manqa vevezam ezoqám, o ndego Nqova Mbomambaqape-qā etoam matev ndømbøgō, ndego bēte-otév, manqat ndógo, no qazø-peaumavun, ndógo Evezøza-qá manqa løvuat manqát. ³⁸ Geté ndego nqanek manqat o-mba ndapeav tøgoat, yaq zo teqa manqat ndø-upøgím.

³⁹ Nøfuap! Manqat ate ndægo, Nqova Mbomambaqape-qa etoam matev-qa yaq-te qate-manqatavun, manqat kandambaqape nqánek: Zoqa poev kandambaqape, qabegó nqanek, Mbumbukiam-qa manqat tozo-vevezumat. Neka zo ezoqa zømbe-khaféap, manqat vinivinimba-te ti:manqatat, av Nqova Mbomambaqape, manqat ndezømbe-etoam. ⁴⁰ Geté zo matev ate ndægo, ndaføyamba neka egeieqei ndógó.

15

Manqat Mbomambaqape mokho-te, gigiap-qape nqánek, Keliso løvøte-te gekhandi:v

¹ Nøfuap! No zo ndakin Manqat Mbomambaqape-qa yaq-te, manqa mate eim-qa nøzøgó, no zo bugukhokhof qatezømas. Zo mōzondapém, nqanek manqat. Yaq zo bazaføgakh-uz øtu-waniáp. ² Zo manqat nqánek qazøte-khandi:zát, zo føgøføgakh tozombo-geatat, av no qate-zømesimam. Mbain tøgoat, yaq zo khokhó sozo-unimanqatiním.

³ Manqat ndógo tøtezømás, av Mbumbukiam ge:nømand. Bugukhokhof nqánek: Keliso niqa manqa-zapazapa evøzam nonqo ndønanim. Mbumbukiam-qa Manqat é-møndo-eín, matev ndøfakhán. ⁴ Yaq ndego gē-otøvém. Geté yaq khøuwa misika-qa zita-te, nqawá genø-khandi:v. Até taqa yaq-té-a, Mbumbukiam-qa Manqat é-møndo-eín. ⁵ Yaq ndego Pita-té gemøfakhán, yaq taqa zita-te, ekeza paev ezoqam tuelv vømøzø-fakhan. ⁶ Yaq taqa zita-te, Klisten ezoqa faev andled møndømø-løvú, gi-ometam. Nôme kopokopo møndø-pakhaéz. Geté ezoqa nôme, zua ndøyagé. Kopoáv. ⁷ Yaq taqa zita-te, Zems-té gemøfakhán, neka tegi u-anim ate gi:goam vømøzø-fakhan.

⁸ Yaq vaev-te, até nó-a, vømønð-fakhan. Taqa yaq-te, no andé khøuwa soqain-té qatøqán. ⁹ Zapa ndøgo, Keliso-gi u-anim mokho-te, ezoqa uni khapelavøqase-in nó. Unimanqatín, no ezoqa egeieqei mbá, ezoqa no Keliso-ge u-anem ndinæna. Zapa ndøgo, no Mbumbukiam-gi bawan ezoqam nøngiæzotám. ¹⁰ No Mbumbukiam-qá kuku matev zapayá, qæ-Keliso-ge-u-anem-en, av no ndakin nqate:go. Geté no Mbumbukiam teqa kuku matev, ambá av nqægo, khokhø segenø-etoám. Av taoká. Zapa ndøgo, sasae ndøgo, no qægoam, ndøgo møndømø-løvuám, av Keliso-gi u-anim nøme gi:sasaetam. Geté unimanqatín. No ambá av nqægo, nøkhapus mokho mbá sæsasætam. Geté Mbumbukiam-qá kuku matev ndøgoám, no namba.

¹¹ Geté ndøgo gigiap-qapé mbá, zo Manqat Mbomambaqape nø tøte-zømesimat o ndigu u-anim nøme ti:zømesimat. Zapa ndøgo, niqa manqat kopó. Yaq zo nqanek manqat mōzo-unimanqatiním.

Løvte ezoqam-qa khandi:zat-qa yaq-te

¹² Ni zo qati-zømesimam, av nqægo, Keliso løvte-tē gendo-khandi:v, yaq gē, áv khané:go, zo ezoqa nøme av ndøzøte-manqate, av nqægo, ezoqa løvte-te gendø-khandi:vák? ¹³ Ezoqa amba løvte-te khandi:zateav tøgønín, yaq até Kelisó-a, løvte-te ambá gékhandi:vák. Geté ndego møndø-khandi:v. ¹⁴ Neka nøme nqánek: Keliso amba løvte-te khandi:vateav tøgønín, yaq manqat ndøgo, ni qati-zømesimam, ambá khokhó. Mokho mbaín. Yaq até zoqá unimanqatín-a, ambá mokho mbaín. Khokhó. ¹⁵ Av tægønín ndægo, yaq ni Mbumbukiam-qa yaq-te, ambá khavozam ezoqam nigonín, ni zo nqati-zømesim, Mbumbukiam Keliso løvte-te gekhandi:v. Zapa ndøgo, Mbumbukiam ezoqa løvte-te amba khandi:zateav tøgønín, yaq ndego até Kelisó-a, ambá gékhandi:vák. ¹⁶ Zapa ndøgo, løvte ezoqam nango khandi:zateav tøgønín, yaq até Kelisó-a, ndego løvte-te nango ambá gékhandi:vák. ¹⁷ Yaq Keliso løvte-te amba khandi:vateav tøgønín, zoqa unimanqatin matev, ambá mokho mbaín. Ambá khokhó. Neka zo manqa-zapa-te, ambá zua zogonín. ¹⁸ Neka ndigu Klisten ezoqa nøme, gipakhaez, ambá gemø-soqoezín. ¹⁹ Ni ndakin yage-qa yaq-te mba, Keliso-te tizio-tambat, geté megege-qa yaq-te, ni Keliso-te zio-tambaták, yaq ni uni zí-tanakhamba-én. Yaq ni ezoqa ewaqape nøme ziløvubát, ndigu ti-tanakhamba-ez.

²⁰ Geté Keliso møndø-khandi:v, løvte-te. Bugukhokhof ndego tekhandi:v. Yaq ni mizi-nøtén, vaev-te até løvte ezoqa nømé-a, vøkhandi:z. ²¹ Løvte, ezoqa kopo-té qandowáv. Adám. Neka até løvte-te khandi:nat matév-a, ezoqa kopo-té qandowáv. Yesú. ²² Ni ezoqa ewaqape, Adam mokho-te, sizimú-pakhaentát. Yaq matev até kopó. Ni ezoqa ewaqape, Keliso mokho-te, sizimú-khandi:n. ²³ Mbumbukiam matev áv genevé nqægo: Bugukhokhof, Keliso ndøkhandi:v, løvte-te. Yaq vaev, nqawa tendoqavan, løvte-te ni ndøkhandi:n, tegi ezoqam. ²⁴ Yaq taqa zita-te, manqei-qape-qa vaev khøuwa vømófakház. Ta khøuwa-te ndøgo, Yesu megetapak ezoqam neka kawakawa-za neka gekha ezoqa o nqova nøme, Mbumbukiam namba ndi:nøfeap, géngiæzó. Yaq megeat matev, Yesu Eve mbó-etoám. ²⁵ Yesu manqei-qape até gekhæ-kawaevtát, atema Mbumbukiam-gi qaqa ezoqam ate ndi:gu vømúngiæzó, neka ekeza zenda tokhotapak mokho-te vøu-áb. ²⁶ Yaq qaqa matev ate ndægo tumungiu, vaev løvte ndøngiu. ²⁷ Mbumbukiam-qa Manqat é-møndo:-éin, av nqægo, "Matev ate ndægo, teqá zenda tokhotapak mokho-te

genó-áo.” Geté unimanqatín. Mbumbukiam gigiap ate nqægo, teqa zenda tokhotapak mokho-te ge-ao, ndego ambá av nqægo, até ekeza khá-ya, te mokho-té genóvê. Av taoká. ²⁸ Yaq gigiap neka matev ate ndægo, Keliso mokho-te tugoat, yaq ndego ekeza kha, Mbumbukiam-qá mokho-té genóvé, te mokho-te ndego, ibugukhokhof gigiap ate ndægo teqa mokho-te gu-ao. Yaq Mbumbukiam yakhapús, gigiap ate ndægo, kawa mó:goát.

²⁹ Ezoqa amba lóvøte-te khandi:zateav tiginin, av ezoqa nøme ndi:manqate, yaq gekha zapá, ezoqa nøme lóvøte ezoqam-qa iz-té, ibøkha iz gindapemin? Lóvøte ezoqam amba khandi:zateav tiginin, yaq tiqa matev, mokho ambá mbain. ³⁰ Yaq até ndógó-a, niqa kha khøuwa kopoav, Mbumbukiam-qa Manqat zapaya, lóvøte-te nqei-awam, ndøgo mokho ambá mbain. ³¹ Nøfuap! Unimanqatín. No nøkeza kha, khøuwa kopoáv, lóvøte-té qatø-awám. Até nømé-a, unimanqatín. Yesu Keliso mokho-te, nigi Evezøza, no zo nøte-khambuváp. ³² No Manqat Mbomambaqape zapaya, Efesus taon-te ezoqa soqøsoqa namba ande gaqo khobokhobos me qate-nøfe:pam, yaq ndøgo áv khanómbé-tøkē, ezoqa amba lóvøte-te khandi:zateav tiginin? Matev av nqægo, ambá genó-tøkeák. Ezoqa amba lóvøte-te khandi:zateav tiginin, yaq ezoqa nøme-qa manqat ambá unimanqatín, ndigu av ndi:manqate nqægo, “Lou sizilogát neka ibøkha sizl-izumát. Zapa ndøgo, ni avønín zipakhaën.”

³³ Geté gò:feazoát. Zo ezoqam-qa manqat av nqægo andé vøe-tubām. Zapa ndøgo, ezoqa soqøsoqa namba toqote-khokhombupat, yaq ndigu qoqa matev eqeieqi segé-ngi:nám. ³⁴ Matavap eqeieqi-té qanøqambúz neka manqazapazapa matanam é-vø-ivøvem. No nqanek manqat tæzømbe-manqaté ndøgo: Zo ezoqa nøme, Mbumbukiam zøtezateáv. Zo miivi bezøvití, ta zapaya.

Ezoqa lóvøte-te tikhandiz, yaq tiqa kha vini

³⁵ Eisa, ezoqa nøme áv gipøti-bevupēm penømakhaya, “Gê, lóvøte ezoqam áv kiní-khandi:z? Yaq tiqa kha ande áv khazømbé-goát, ndigu tinduqavaz?” ³⁶ Ezoqa ndigu av ndi:manqate, ndigu mokho ndapeáv, taqa yaq-te. Gëmbo-mataváp. Tae nanga toqo-zøgeakh, yaq mbusa naqanóká géfakhanák. Geté tae nanga ndøkhaè-pakhá. Yaq váev mbusa tøfakkan. ³⁷ Qo gigiap toqo-zøgeakh, kopømba ande av wit ndi:gu o gekha gigiap nøme ndægo, qo ambá av nqægo, tae-us qó-øgeákh. Geté qo nanga mba qózøgeákh. Yaq tae segéfakhán. ³⁸ Mbumbukiam, ta nanga ndigu, kha ndakinak mbó-etoám, av ndego qambøe-pøovam. Nanga vinivinimba, mbusa bugug vinivinimba zøfakhanamín.

³⁹ Até gigiap nømé-a, Mbumbukiam gekhakheinam, bugug vinivinimbá. Ezoqam-qa kha vini neka søvakha gigiap-qa kha vini, neka pipisi-qa kha vini neka zonga-qa kha vini. ⁴⁰ Gigiap nøme, yan-té qano:gó neka gigiap nøme manqei-qape-té qagó. Gigiap ndøgo, yan-te nqo:go, taqa bugug keoge vini, neka gigiap ndøgo, manqei-qape-te nqago, bugug keoge vini. ⁴¹ Khøuwa-qa bugug keoge vini, neka lóvøyak-qa bugug keoge vini, neka nduku-qa bugug keoge vini. Neka até ndukú-a, tiqa bugug keoge vinivinimbá.

⁴² Lóvøte ezoqam-qa khandi:zat-qa yaq-te, matev até kopó. Ezoqam-qa kha, kopømba ande av tae nanga ndægo, ti-øgeakhem, yaq segé-nøvøém. Geté lóvøte-te tøndo-khandi, yaq nqawa génanimák. ⁴³ Kha ndøgo, ndø-ozu, bugug soqáin neka bazaføgakh mbain. Geté lóvøte-te tøkhandi, yaq mbomambá segégoát neka bazaføgakh-ús. ⁴⁴ Kha ndøgo, tø-ozat, ndøgo manqei-qape

khá. Geté tøndo-khandi, yaq ndøgo khandi miavmiav khá. Manqei-qape kha nqago, yaq até khandi miavmiav khá-ya, ndógó. ⁴⁵ Mbumbukiam-qa Manqat áv qane-peawáp nqægo, “Ndego bugukhokhof ezoqam, Adam, Mbumbukiam khandi mbo-etoám, vø-ezoqam-ev.” Geté Keliso, ndego kopømba ande av Adam nøme, vaev-te gegeavun, ndego ekeza Nqova mokho-te, ezoqa khandi ndakinak zø-etoumatún. ⁴⁶ Geté unimanqatín. Matev ambá av nqægo, khandi miavmiav kha bugukhokhof mo-geavún. Geté bugukhokhof, manqei-qape kha mo-geavún. Yaq vaév, khandi miavmiav kha tøgeav. ⁴⁷ Bugukhokhof ezoqam, ndego manqei-qape-té gendowáv. Mbumbukiam manqei gene-khakheinøvem. Geté ndego ezoqa nøme, vaev gegeavun, ndego yan-té gendovís. ⁴⁸ Ni manqei-qape ezoqam, ni até kopó, av Adam nde-go, ndego Mbumbukiam manqei ge-khakheinøvem. Geté vaev-te, ni løvøte-te tizimø-khandi:n, ni andé Keliso me zí-goát, ndego yan-te gendovís. ⁴⁹ Ni ndakin Adam-qá bugug zí:keogé, Mbumbukiam manqei ge-khakheinøvem. Geté vaev-te, ni Keliso-qá bugug zí:kewagát, ndego yan-te gendovís.

⁵⁰ Nøfuap! No nqanek manqat tæzømbe-eín ndógo: Zo vøezøté. Manqei-qape kha neka kouk, kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te tømø-oe. Unimanqatín. Gigiap ndøgo, sa qamø-navøemin, kopømba mbaín, navupav manqei-te tømø-oe.

⁵¹ Nqæ! No mokho manqat nøtézomás: Ni ezoqa nøme, naqanøká zipakhaenák. Geté ni ate nqazi-gu, sizimú-enendtét. ⁵² Matev nakhamas-té qanøfakhán. Ndánd segení-nqøóz. Kipi-qá wag ziyogém, ta wag ndøgo, ezoqa tæzømas, av nqægo, vaev møndø-fakhán. Yaq ezoqa ndigu gipakhaez, ndøndo-khandi:z. Yaq ndigu miavmiav ndøyagát. Yaq até ní-a, ni ta khøwa-te zua tiziyagát, ni sizimú-enendtét, ti namba. ⁵³ Kha ndøgo, sa qamø-navøemin, bē-enénd, bemø-navupav-kha. Løvøte kha ndøgo, bē-enénd, bemø-khandi-miavmiav-kha. ⁵⁴ Nqanek matev tøfakhan, manqei-qape kha tø-enénd, vømø-navupav-khā neka løvøte kha vømø-khandi-miavmiav-khā, yaq Mbumbukiam-qa Manqat gemø-unimanqatín, ndøgo av qæ-ein nqægo, “Mbumbukiam-qa khagua, møndømø-eqá.

Løvøte matev, møndø-evøzám.

⁵⁵ Løvøte!

Gê, qoqa khagua møndø-eqa?

Av taoká. Møndø-løvuám.

Løvøte!

Qoqa sanqava khanáqape, qo ezoqa qoqote-keqasam?

Mbaín. Møndøqa-navøém!”

⁵⁶ Løvøte-qa bazaføgakh, manqa-zapa-té qando-fakhaté. Neka manqa-zapa-qa bazaføgakh, Mozes-qá guguna manqat mokho-té qando-fakhaté. ⁵⁷ Geté ike kandambá, Mbumbukiam-te. Yesu Keliso mokho-te, ndego nigi Evezøza, Mbumbukiam ni gíni-tøkeét. Yaq niqa khagua gemø-eqá.

⁵⁸ Yaq nakémbá, nogi nøfuap mbomømboma! Føgøføgakh ndøwaniáp neka matev nøme benøzøzó. Evezøza-qa sasae-te, bazaføgakh oskia ndø-asøzú. Zapa ndøgo, zo møzøte-zøté, sasae ndøgo, zo Evezøza mokho-te nandozogo, khokho nonqó mbá.

16

Moni-qa yaq-te, ndigu Zelusalem Klisten ezoqam-te khofosam-qa gigoam, ndigu gipotonumam

¹ Zoqa moni møvøbam-qa yaq-te, zo Zelusalem Klisten ezoqam-te khofosam-qa ndozogo, noqa manqat nqánek: Matev āv tōnegonēm, av no Galesia Klisten bawabawan vinivinimba qazømbe-ein. ² Sande-Sande, zo ezoqa ate ndözöte:go, moni nōme gè:mendebám, ndigu pula-te qazo-qaqasumatun. Ndigu moni, Zelusalem Klisten ezoqam-gí. Soqain ndøgo, moni sa ndøgo tözöté-møvøbēm, no tæfakhan. ³ Yaq no tötøndonav, no ndigu ezoqam, zo tozo-vevesam, nginik moni tindapavet, pepa nözø-etoám. Yaq Zelusalem Klisten ezoqam tiabiti-zötéz, av nqægo: No nqanek moni pisam matev, mõe-unimanqatín. Yaq no ndigu ezoqam nókhofotáz, zoqa etoam matev namba. ⁴ No tæmatøvem, av nqægo, atē nō-a, banōmā, yaq no ndæmá, ti namba.

Pol okho-qa yaq-te, gepøgeapam

⁵ No Masedonia plovinste tæmøfakhan, yaq no zo-té qatøndónāv. Masedonia ndøgo, nóqovezamák. ⁶ Geté zo namba, elavøqase ndæqóm. Yaq kopømba tøgoat, até qozaq viav-te ate ndægø-a, kopømba ande av løvøyak misika ndægo, sæqotát, zo namba. Yaq taqa zita-te, no gekha manqei nōme-te tænav, zo kopømbaqapé, sozonø-tøkeém. ⁷ No poeveáv, ndakin mba notøndónāv. Yaq waū sæzømet, vøeløvüb. Geté no tønøpoév ndøgo: No zo namba khøuwa andé mõe-mbá sizí-qovezám, Evezøza tømbo-pøovat, tenøtak.

⁸ No ndakin nqanek Efesus taon-te, até nóqotát, atema Pentikos khøuwa vømøndāp. ⁹ Zapa ndøgo, Mbumbukiam mboqog møndønø-mboqozó, nqanek. Yaq no kopømbaqapé, Mbumbukiam-qa manqat tøte-zømesim. Geté qaqa ezoqam kopoáv ngigu. Yaq nakémbá, no elavøqase båtøkhæ-qomát, nqanek.

¹⁰ Timoti zo-te tefakhan, yaq zo vøkhatowém. Yaq ndego fofogeap mbain, sà begó, zo namba. Zapa ndøgo, até ndegø-a, Mbumbukiam-qá sasæ ndegó, av no nqate:go. ¹¹ Ezoqa ndego besanqawém. Yaq ndego no-te nqawa veseze-qa tegoat, gømbo-tøkeém. Sambitè qando-khofotøvé. Zapa ndøgo, no ndego neka ndigu Klisten zifuap nōme, te namba gi:zav, nözømbø-éndāp.

¹² Nqanek manqat nōme, nigí Klisten nøfu Apolos-qa yaq-té qanegó. No nømbo-pouweám. Ndego bèmá, zo-te, ndigu Klisten ezoqa nōme namba, zo-te tizav. Geté ndego ùnime:-poeveáv, ndakin tewav. Geté vaev-te, khøuwa eqeieqei tezmømet, ndego ndøndowáv zo-te.

Vaev manqat neka khaiya mboma manqat vinivinimba

¹³ Zo gø:feazoát. Neka føgøføgakh ndøwaniáp, unimanqatin-te. Zo kha føgakh-mbá qagó neka mõe ndøgø. ¹⁴ Zo matev ate ndægo, kuku matev-us ndøgø.

¹⁵ Neka nōme nqánek: Zo mözøte-zötéz, Stefanus neka ndigu ezoqa nōme, te namba khoev-te ndiyage, ibugukhokhof nginik gi-Klisten-éz, Akaya plovinso mokho-te. Nginik Klisten ezoqa nōme kandambá gizøtøke. ¹⁶ Yaq no nqazø-pouwe: Zo ezoqa av ngi:gu neka gekha ezoqa nōme, ndigu ti namba Evezøza-qa sasæ ndigu, tiqá mokho-té qanu:gú.

¹⁷ No khanakhanakh kandambá qændap, zogi ezoqa misika, Stefanus neka Fotunatus neka Akaikus gigeavun. Unimanqatín. No ndakin kopomba mbain, zo namba tôte-qotat. Geté nginik ezoqam, zoqá iziz ndøndapém. ¹⁸ No nginik ezoqa mokho-té, kha vøndæv kandambá qændap. Até zó-a, zo tiqa mokho-te, kha vøndæv vozøndapem. Ezoqa av ngi-gu, gèzøvizáp.

¹⁹ Klisten bawabawan vinivinimba, nqanek Esia plovins-te ngiyage, khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv zo-te. Até Akuilá-ya, zas namba Plisila, neka ndigu Klisten ezoqa nøme, tiqa khoev-te gipindumatun, tiqa khaiya mboma manqat ngíkhōfōtāvāv, Evezøza-qa iz-te. ²⁰ Até Klisten ezoqam ate ngi:gú-a, no namba nqatiyage, tiqa khaiya mboma manqat ngíkhōfōtāvāv.

Zo tozo-møvabat, zenda kaka vø-itiamát neka vøngenøndamat, ate av-té, Mbumbukiam-qa bøi-te eqeieqei ndægo.

²¹ No Pol, nqanek khaiya mboma manqat-qase, nøkeza zendá gate-peaumít.

²² Gekha ezoqām ndego, Evezøza-te poev mbain ndego, ndego bèsoqoév.

Malanata!*

²³ Yesu Keliso-qa kuku matev, ndøgoát zo-te.

²⁴ No kuku kandambá zo-te, Keliso Yesu mokho-te.

2 Kolin

Pol-qa pepa qambo-menas, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Kolin taon-te giyagam

Megeat Manqat-qaše

Nqanek pepa, Pol nqawa, Kolin taon Klisten bawan ezoqam-té genø-peawám.

Ta pepa-te ndøgo, Pol bugukhokhof gezø-khofotav, ndego gèzøponqóm. Yaq taqa zita-te, ndego Taitus ndøkhofotáv, ti-te. Ndego tiqa yage matev, tèabete-geiví, yaq teqavan, Pol tiqa yaq-te emanqat bembøē-votot. Yaq Taitus geqavan, ndego emanqat, áv gembøe-votót nqægo: Kolin Klisten ezoqam, Pol-qa manqat møndø-ndapém, neka tiqa manqa-zapazapa-te vøndø-qambuz. Geté ezoqa nøme, Pol-qa manqat, gésanqawém, neka ndigu poeveáv, Pol tigi Klisten megeat ezoqam tezøgoat. Ndigu áv gini-manqatám nqægo: Pol ndego unimanqatin Keliso-ge u-aném mbá. Yaq ndakin nqanek pepa mokho-te, Pol møndæzømás, av nqægo, ndego unimanqatin Keliso-gé u-aném. Neka manqat nøme gepeawam, nqánek: Moni ndigu, Klisten gigiap-av ezoqam nonqo gipisam, ta pisam matev ndøgo, ùni bete-khouim. Yaq kopømbaqapé, ti-te ndigu tikhofosam.

¹ No Pól, nqanek pepa nqæpeamit. No Keliso Yesu-gé u-aném. Ndøgo Mbumbukiam-qá poév. Nqanek pepa nigi Klisten nøfu Timotí namba niti-peaomít.

Zo-té qeitø-peaomít, zo Mbumbukiam-gi Klisten bawan ezoqam, nandav Kolin taon-te ndozoyage, neka zo Mbumbukiam-gi ezoqa ate ndøzøte-go, Akaya plovinste nandozo-yageap. ² Mbumbukiam, nigi Tat, neka Yesu Keliso, nigi Evezøza, tiqa kuku matev neka sambi matev, ndøgoát, zo-te.

Pol-qa ike manqat Mbumbukiam-te, teqa tøke-qa yaq-te

³ Ni Mbumbukiam-qa iz, zì-eqatát, ndego nigi Evezøza Yesu Keliso-ge Eve, ndego tanakh møqæ Tat, te mokho-te ni kha oskia ndinimbi-føgakh. ⁴ Gekha vinív ndøgo, tønifakhanumat, ndego ndøni-tøkeát, ni kha vønimbiføgakhát. Yaq ta kha føgakh matev mokho-te ndøgo, Mbumbukiam ni ndini-etoam, ni kopømbaqapé, ezoqa nøme zizø-tøkeát, viniv matev tøzø-fakhanumat, yaq até ndigú-a, kha vøzø-føgakhát. ⁵ Keliso matev føgøføgakh kandambá ge-upøgim. Yaq ndakin até ní-a, matev føgøføgakh kandambá nqazi-upøgim, av ndego ge-upøgim. Geté te mokho-te, ni tøke kandambá nqazi-ndape, ni kha ndinimbiføgakhát. ⁶ Ni matev føgøføgakh nqei-upøgim, ndøgo zoqá tøke nonqó neka khandi ndape nonqó. Geté Mbumbukiam ndinitøke, neka niqa kha ndæføgakh, yaq ndøgo até zó-a, ndøzøtøké, neka zo kha vøzømbé-føgakh. Yaq zo kopømbaqapé, bazaføgakh-us zòwaniapát, matev føgøføgakh tøzø-fakhanumat, av ni nqanimbi-fakhanam. ⁷ Yaq nakémbá, ni zoqa yaq-te, Mbumbukiam-te mbá qeitøtaná. Zapa ndøgo, ni mōtinōtén, zo matev føgøføgakh ndozo-upøgim, av ni nqati-upøgim, zo até Mbumbukiam-qá tøké-a, ndøzø-ndapē, av ni nqati-ndape, neka zoqa kha vøzøføgakh.

⁸ Nøfuap. Ni zo zøtezat-qa nizøgó, av nqægo: Ni Esia plovinste ndøgo, matev føgøføgakh kandambá qani-fakhanumam. Khápumu-khouwév. Ni amba niti-eqaném. Yaq ni qeimativupam, ndèipakhaén. ⁹ Unimanqatin.

Matev bugug āv qambøe-kewagám nqægo: Ni avønïn nïpakhaën. Geté ndøgo tønïmbi-fakhán ndøgo: Ni ambá av nqægo, nïkeza kha-tē qeitōtanā, geté Mbumbukiam-te mbá qabatio-taná, ndego ezoqa lōvøte-te ndekhandi:zat. ¹⁰ Ndego ni mōndøni-tøké neka vøkhandi:n, lōvøte avønïn-te qeigoam. Até megege-te-a, Mbumbukiam gini-tøkeát, ni vøkhandi:ntát. Ni te-te mbá qeitōtanā. Ndego ni nqawa ndøkhandi:ntát. ¹¹ Até zó-a, zo niqa yaq-te ndøzøte-guligulim, zo zōni-tøkeé. Yaq zo ezoqa nøme kopoav, niqa yaq-te tōzøte-guligulimat, yaq ezoqa kopoáv, Mbumbukiam ike manqat mbómanqatát, ni zapaya, ta matev ate ndægo-qa yaq-te, Mbumbukiam ni gini-tøkeam.

Pol gekha zapa, Kolin taon-te okhoeav qagoam

¹² Ni nqáneq qati-khambuváp: Ni mōtïnøtén, matev nqaneq manqei-qape-te nqeimatanam, neka zo mokho-te vøi-matønumam, ndøgo ndaføyambá neka mbomambá, ate av-té, av Mbumbukiam ndømbøe-pøev. Ni matev ambá av nqægo, manqei-qape-qā matavap loloakh-tē qeitø-matanām. Geté ni Mbumbukiam-qá kuku matev-té qeitø-matanām. ¹³⁻¹⁴ Manqat ndøgo, ni nqei-peawam, ndaføyamba-qapé. Zo kopømbaqapé, mokho tozombo-ndapem. Ta mokho-te ndøgu, mokho manqat nøme mbaïn. Zo niqa manqat nøme-qa mokho, mōzondapém. Yaq no tototanā ndøgo: Vaev-te, zo mokho ate ndægo uni zombøé-ndapém. Yaq nigï Evezøza Yesu-qa Khøuwa Kandambaqape-te, até zó-a, kopømbaqapé, niqa yaq-te zøté-khambuvømém, ate av-té, ni zoqa yaq-te nqati-khambuvap.

¹⁵⁻¹⁶ Nø qæmatavupam, zo khanakhanákh atozogó, noqa yaq-te. Yaq no āv qatepøotám nqægo: No Masedonia plovin-s-te tænav, no bugukhokhof, ambá zo-té qatøndo-navïn. Yaq nango tøtøndo-qavanin, zo nqawa vøezømetin. Yaq av nqægo, no zo namba tizi:gonïn, ambá genø-menasín, neka zo khanakhanákh nøme vozø-ndapemïn. Yaq no amba Zudia manqei-te tæmatin, zo ambá zonø-tøkemïn.

¹⁷ Ge zó, ndozo-matavap? No matavap sæ-enendtatun? Neka no qæpøoain, no manqei-qape-qá matev-té qatø-pøogeapatun? Neka no khokhó sæmanqatatun, av nqægo, no matev nōgō, gete matev nōgoāk? Av taoká.

¹⁸ Mbumbukiam, ndego unimanqatïn. Ndego mōndæ-otév, ni ambá av nqægo, manqat khokhó seizø-manqatatün, geté matev vini nimatønumatün.

¹⁹ Até Yesu Kelisó-a, ndego Mbumbukiam-ge Yo, teqa yaq-te Sailes neka Timoti neka no qati-zømesimam, ndego ambá av nqægo, manqat khokhó sege-manqatām, yaq matavap gè-enendtām. Av taoká. Geté matev ndøgo, ndego ge-einin, tego, ndego ünime-gonín. ²⁰ Gekha manqa mbusa kopoav-qapé ndøgo, Mbumbukiam ge-umat, Yesu mōndø-unimanqatintát. Matev mōndø-matønumám. Yaq nakémbá, ni te mokho-te, āv qazi-manqaté nqægo, “Amén. Nqaneq manqat unimanqatïn,” neka Mbumbukiam-qa iz bembøe-egawat.

²¹ Zo neka ni, bazaføgakh Mbumbukiam ni-etøomít, niqa unimanqatin-te Keliso-te bazaføgakh-us tizi-waniapat, neka ndego Nqova Mbomambaqape ande oil me vønimbō-qouz. ²² Neka ndego ni-te mbusa ndømøpá, av nqægo, ni tegí. Nqova Mbomambaqape, ndego gini-etoam, ni mokho-te teyagat, ndego andé khakhatáp, av nqægo, Mbumbukiam ni vaev-te, nøme mba nimbó-etoám.

²³ No Kolin taon-te okhoeav qagoam, av bugukhokhof qatepøoa, zapa ndøgo. No pøeveáv, zo viniv nøme tæzø-etoam, neka zoqa matev-qa yaq-te

vøzø-ponqōm. No nqanek manqat Mbumbukiam-qá bøi-té qato-manqaté. Ndego mōndæ-otév, noqa manqat unimanqatin. ²⁴ Ni ambá av nqægo, zo kawaenat-qa nizōgō, zoqa unimanqatin-qa yaq-te. Geté ni zó namba zi:sasaeát. Zo khanakhanakh etoam nonqó. Ni mōtinōtén, zo bazaføgakh-us zowaniáp, zoqa unimanqatin-te.

2

¹ Yaq nakémbá, no matavap áv qategó nqægo: No notōndó-navák, zo-te. Soqáin ndøgo, ni mbøni nqawa tōniva. ² No mbøni vaev tæzø-etoam, yaq no ezoqa nøme mbáin, khanakhanakh tinø-etōmem. Zapa ndøgo, no khanakhanakh zo mba zōnø-etoám. ³ Yaq nakémbá. Manqat ndøgo, no bugukhokhof qazōndo-peawam, ta zapaya nqáneq qazōnde-peawám: Zoqa matev ambá bugukhokhof zokhakheinømemín. Soqáin ndøgo, no tōtōndonav, yaq mbøni nōvā. Geté no khanakhanakh ndape-qa nogó, zo namba. No nqæmatavap, no khanakhanakh tønøgoat, yaq até zó-a, zo ate ndøzøte-go, khanakhanakh sōzøtumú-goát, no namba.

⁴ No zo pepa bugukhokhof fofogeap-us neka mbøni nqosøgeap-us neka eiv-us nopeaumát. Ta manqat mokho-te ndøgo, no zo ambá av nqægo, mbøni vaev etoam-qa nōzøgoám. Geté no zo zøtezat-qa nōzøgoám, no kuku kandambá zo-te.

Ndego ezoqam, manqa-zapa gego, teqa manqa-zapa, sà bezømbo-navøém

⁵ Ndego ezoqam, ndego mbøni vaev matev gengaz, ndego ambá av nqægo, mbøni vaev matev no nø-etoám. Geté ndego zo ezoqa ewaqape zø-etoám. Unimanqatin, ezoqa ewaqape-té mbá. Soqáin ndøgo, no manqat tækhouwevtet. ⁶ Yaq-fia ndøgo, zo ezoqa bawan-qape qazombotaem, ndøgo ság. Matev nøme, bègō. ⁷ Geté zo teqa manqa-zapa, ndakin sà bezømbo-navøém. Neka gēmbo-tøkeém. Soqáin ndøgo, mbøni uni tømboeva, yaq ndego gemø-sanqawám. ⁸ Yaq nakémbá, no nqazø-pouwe: Av qane-ometém: Zo kuku te-te.

⁹ No ta pepa ndøgo, nqáneq qate-peawám: No nøtenat-qa nøgoám, av nqægo, zo bazaføgakh-us tōpøzøté-waniap-a, neka noqa manqat ate ndægo, o-mba tōpøzøté-ndape-a. ¹⁰ Gekha ezoqám ndego, zo teqa manqa-zapazapa, sa tōzømbo-navøemat, yaq até nó-a, segenømbó-navøemat. Manqa-zapa tøgoat, ndego ezoqam gego, no amba sa tønømbo-navøemin, ság, no zo zapaya, Keliso-qa bøi-te, mōndønømbo-navøém. ¹¹ No ndøgo, tóté-matanám. Soqáin ndøgo, Saitan ni tinimbi-khavo zam. Zapa ndøgo, ni teqa pøogeap, mīzi-nōtén.

Pol Taitus-qa amba ge:vaø

¹² No Tloas taon-te qæmø-fakhan, ezoqa Manqat Mbomambaqape, Keliso-qa yaq-te zømesim-qa, no Evezøza mboqog nømbe-mboqozó. ¹³ Geté no nōfofogeapám. Zapa ndøgo, noge nøfu Taitus, no amba nømbøe-vawám. Geté kha qeiviáv. Yaq no ndigu ezoqam, ouo manqat mba nøzø-eín, Masedonia plovins-te sasa nønnav.

Keliso-gi u-anim, Mbumbukiam-qá bazaføgakh-té ginø-sasaeát

¹⁴ No ike kandambá, Mbumbukiam-te. Zapa ndøgo, teqa khagua gø-eqawát. Keliso mokho-té qane-eqá. Ndego khanakhanakh-us nde-okho, ezoqa ewaqape teqa khagua eqawat-qa yaq-te nde:zømesim, ndego ni oskia nifíki. Yaq ni mokho-te, nøtenat Keliso-qa yaq-te, manqei-manqei ate

ndægot, andé gigiap sisip mbomambaqape me me:panqavøemét. ¹⁵ Zapa ndøgo, ni Mbumbukiam-te, andé Keliso-qá gigiap sisip mbomambaqape me nitigú. Nqanek sisip sège-panqavøemét, ti-te ndigu, ndikhandi:zat-a, ndigu ndisòqōētēt. ¹⁶ Ti-te ndigu, unimanqatinteav ndigu, ta sisip ndøgo, andé peakha vøvánq. Løvøte-té qanø-ituzá. Geté ti-te ndigu, khandi ndindapet, ta sisip ndøgo, mbomambaqapé. Khandi zø-etoám.

Yaq gé, gekha ezoqám, kopømba ndego, nqanek sasae tego? Khápumu-føgákh. ¹⁷ Ni áv tiuká, av ezoqa nøme ndi:gu, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat nømendim mokho-te, moni qaqasam-qa mba ndigu. Av taoká. Ni nqanek sasae, Mbumbukiam ni-etoám. Neka ni ezoqa khavozumáv. Ni Keliso-gí sasae ezoqám. Ni ezoqa nqati-zømesim, Mbumbukiam-qa bøi-té qeito-manqaté.

3

Kolin ezoqam, ndigu andé Pol-qa pepa

¹ Ge zó, ndozo-matavap? Ni nqanek manqat mokho-te, nikeza kha nqawa eqawat-qa nígu? O gé, ni ezoqa nøme-qa pepa binígu, ndigu amba níqa sasae-qa yaq-te ti:peaomemín, zo vøti-zømasín? O ni zoqa pepa binígu, zo amba níqa sasae-qa yaq-te tøvøte-peaomemín, ezoqa nøme vøti-zømasín? ² Av taoká. Pepa ndøgo, níqa sasae-qa yaq-te, zo zøkezán. Ta pepa ndøgo, níqá mbøni mokho-té qanu-peawáp. Ezoqa ewaqape kopømbá, segéqeivát neka sebé-geve:mát. ³ Nqanek pepa Keliso ndøpeawám. Ndøgo bavokho-qapé. Níqa sasae mokho-té qando-fakhán. Ndøgo ambá av nqægo, pën qane-peawáp. Geté Mbumbukiam-gé Nqova Mbomambaqapé qane-peawáp. Neka ndøgo ambá av nqægo, nandi-té qano-peawáp, av Mozes-qa guguna manqat ndæpeawap. Geté ezoqam-qa mbøni-té qanu-peawáp.

⁴ Ni nqanek manqat nqeimanqate, zapa ndøgo. Ni Mbumbukiam-te mbá qeítotaná, ndego ni Keliso mokho-te nqanek sasae gini-etoam. ⁵ Ni matavapøteáv, av nqægo, ni kopømbaqapē, nqanek sasae teigoat. Geté ni møtinøtén, bazaføgakh Mbumbukiam ni-etoám, nqanek sasae-te. ⁶ Bazaføgakh ndégo tini-etoám, ezoqa teqa poev matev ndakinak-qa yaq-te nqati-zømesim. Nqanek poev matev ndakinak, Mbumbukiam ezoqa namba ge-unimanqatin, viní. Av taoká, av Mozes-qa guguna manqat ndægo, mbukte-ndøpeawap. Geté ndøgo, Nqova Mbomambaqape-té qando-okhó. Mozes-qa guguna manqat, ni løvøte ni-etoám. Geté Nqova, ndego khandi ni-etoám.

Nqova Mbomambaqape-qa tatas neka waev, ùnime-løvú, Mozes-qa guguna manqat-qa tatas neka waev

⁷ Mozes-qa guguna manqat, ndøgo nandi-te qo:peaupam, neka løvøte ndøni-etoam, waev-us neka tatas-us ndofakhán. Ta khøuwa-te ndøgo, Mozes nqanek manqat gendap, yaq Izlael ezoqam teqa bugug-te, amba me:kewagám. Zapa ndøgo, taqa waev-qape, khápumu-khouwév. Geté vaev-te, ta waev ndøgo, sège-khapelavøqase-tát. ⁸ Nqanek Mozes-qa guguna manqat, waev-us neka tatas-us qafakhan, yaq gé, Nqova Mbomambaqape-qa sasae-qa yaq-te, áv khanégo? Teqa sasae-qa waev neka tatas ùnime-løvú, Mozes-qa guguna manqat-qa waev neka tatas. ⁹ Unimanqatin. Mozes-qa guguna manqat, ndøgo ezoqa manqa-zapazapa-us ndivewe neka løvøte-te ndø-abam, taqa tatas kandambá. Geté matev ndøgo, ta mokho-te ni

Mbumbukiam-qa b̄oi-te tizi-ndaf̄oyamba-en, nd̄ogo tatas neka waev n̄ome mba mo:gó. Kandambá tantáv. ¹⁰ Mozes-qa guguna manqat-qa tatas neka waev, matev ndakinak-qa tatas neka waev namba toqote-khamas, yaq nd̄ogo Mozes-qa guguna manqat, tatas andé mbaín. M̄ond̄om̄ombo-nav̄oém. ¹¹ Ta matev nd̄ogo, ndakin sa nqanav̄oemtet, taqa tatas neka waev kandambá qagoam. Geté matev ndakinak nd̄ogo, miavmiav nd̄ogo, ùnime:l̄ovú, ta matev nd̄ogo, av bugukhokhof q̄ægoam.

¹² Unimanqatín. Ni teitotaná nd̄ogo: Nqanek matev ndakinak, miavmiav nd̄ogoát. Yaq nakémbá, ni nqanek sasae, kha f̄ogakh-mbá qatigú. Mivi mbaín.

¹³ Ni āv tiuká, av Mozes nde:go, ndego ekeza bugug-te ndabua go:khafuzin, yaq Izrael ezoqam kop̄omba mbain qagoam, teqa bugug-qa waev gigeivim, nd̄ogo vaev-te qam̄o-nav̄oem.

¹⁴ Izrael ezoqam, tiqa wema ḡetokám. Até ndakín-a, zua z̄otokeáp. Mbumbukiam-qa poev gigevēomemin, ndego ibugukhokhof ti namba ge-unimanqatín, ndigu mokho ndapemáv. Ta manqat nd̄ogo, andé ndabua me z̄ombe-khafuzú. Até ndakín-a. Nqanek ande ndabua me nd̄oz̄ombe-khafuzú, Keliso mba z̄ombé-oqoá. ¹⁵ Até ndakin kh̄ouwa-té-a, ndigu Mozes-qa manqat gigeve:matun, tiqa wema-te, andé ndabua me z̄ombe-khafuzú. ¹⁶ Geté gekhá ezoqám ndego, Evez̄oza-te teqambun, ta ndabua nd̄ogo, nd̄ombo-oqoé. ¹⁷ Nqanek manqat Evez̄oza-qa yaq-te, Evez̄oza-gé Nqova me:manqaté. Yaq Evez̄oza-ge Nqova, ezoqa namba te:goat, ndego ezoqam, gigiap o matev kop̄omba mbaín t̄ol̄ov̄on̄ovupat. Geté ndego m̄ond̄om̄ombo-nqovov̄oém. ¹⁸ Ni Klisten ezoqam, niqa bugug-te ndabua khafuzuvá. Geté ni-te, Evez̄oza-qá waev ndogamewáp. Yaq ndego Evez̄oza, Nqova Mbomambaqape-qa mokhote, ni ḡe-enendtét, atema ni ande teqa bugug me vizim̄o-kewāg. Yaq Evez̄oza-qa waev, n̄ome mba mó:sanqatáv, niqa kha-te. Yaq sa t̄on̄o-khouwevtét.

4

Pol s̄egemát, Mbumbukiam-qa sasae-te

¹ Mbumbukiam ni nqanek sasae, ekeza tanakh matev-té gen̄oni-etoám. Yaq nakémbá ni yovitáv. Geté s̄ei-apét. ² Ni matev khonoam-te gonemáv neka matev mivi-us gonemáv, neka ni ezoqa khavozumáv, neka ni Mbumbukiam-qa Manqat k̄ofigimáv. Av taoká. Ni ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat, teqá b̄oi-té qeit̄o-z̄omesim. Yaq manqat nd̄ogo, ni nqati-z̄omesim, unimanqatín. Gekha ezoqám ndigu, matavap egeieqei nd̄oz̄ogo, ndigu m̄ond̄æz̄otéz, noqa manqat unimanqatín. ³ Manqat nd̄ogo, ni ezoqa nqati-z̄omesim, ambá av nq̄ægo, mokho manqát. Geté niqa manqat, mokho manqat ti-te mba ndigu t̄ogó, ndigu tisoqoez. ⁴ Saitan, ndego manqei-qape-ge mbumbukiam, ndego tiqa wema m̄ond̄oz̄o-tokéam, ndigu unimanqatinteav ndigu. Yaq ndigu kop̄omba mbaín, Manqat Mbomambaqape-qa waev v̄oe-q̄eivāt, nd̄ogo Keliso mokhote nd̄ondokhaev, ndego ande Mbumbukiam-qa bugug me nde:keoge. ⁵ Ni ezoqa ambá av nq̄ægo, nikezan-qā yaq-té qati-z̄omesim. Geté ni Evez̄oza Yesu Keliso-qá yaq-té qati-z̄omesim. Ni zogí sasae ezoqám. Nqanek sasae, Yesu ni-etoám. ⁶ Ndego Mbumbukiam, ndego av ge-ein nq̄ægo, “Waev bekhā, b̄oivun mokhote,” ndego até niqá mb̄oni-té-a, waev v̄ou-sanqatav. Yaq ni mokhote, até ezoqa n̄omé-a, Mbumbukiam-qa waev bet̄ez̄otez, ta waev nd̄ogo, Yesu Keliso-qa bugug-te nd̄okhaev.

Mbumbukiam matev mbomømboma, andé manqei pot-té genø-nqeitám

⁷ Ta matev mbomømboma, Mbumbukiam gini-etoam, ni manqei-qape ezoqam-qá kha-té qanu:gu. Geté niqa kha ndøgo, andé manqei pót. Gémøkuvøém. Yaq ezoqa áv giabiti-qeiví nqægo, bazaføgakh kandambaqape, ni mokho-te nqøu-sasaeat, Mbumbukiam-té qando-okhó, ambá ndøgo, nizezan-té qando-okhó. ⁸ Ni-te, matev soqøsoqa vinivinimba kandambá nqafakhanam. Geté ni tokhonønateáv. Khøuwa nøme, ni áv qati-bevøpémín nqægo, “Av khazí-gonēm ndakin,” geté ni yovitáv. ⁹ Ezoqa ni ngiænoat-qa ndøgo. Geté Mbumbukiam ni nøuvindáv. Neka ezoqa ni kha nikhanæmatún. Geté ni løvøte qeivupáv. ¹⁰ Niqa kha-te, ni andé Yesu-qá løvøte matev nitindapé. Nqanek matev ndøgo tønde-fakhaté: Niqa kha mokho-te, até Yesu-qá khandí-a, betè-veveam. ¹¹ Unimanqatín. Ni nqei khandí:nát. Geté niqa kha, oskia løvøte-té qeitø-awám, Yesu zapaya. Niqa kha, løvøte khá. Geté ta kha mokho-te ndøgo, até Yesu-qá khandí-a, tåbete-veveám. ¹² Yaq av nqægo, ni ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat nqati-zømesim, ndøgo ni løvøte ni-etoám. Geté zo khandi zø-etoám.

¹³ Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, “No Mbumbukiam, møe-unimanqatín. Yaq nakémbá, no manqat qæ-ein.” Ni nqova kopó, ndego ezoqa namba, nqanek manqat ge-ein. Até ní-a, ni ní-unimanqatínát. Yaq nakémbá, ni manqat nqei manqate. ¹⁴ Ni møtinøtén, Mbumbukiam, ndego nígi Evezøza Yesu, løvøte-te gekhandi:v, ndego até ní-a, løvøte-te vøkhandí:n. Yaq ndego ni ekeza megemege-té genø-ám. Zó namba mé-ám.

¹⁵ Nqanek matev ate ndægo, ni-te nqafakhanam, zo tøke nonqó qanimbi-fakhanám. Yaq ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam-qa kuku matev, ezoqa nøme mba mó:khatób, Yesu-te, yaq ndigu Mbumbukiam ike manqat bembøë-manqate neka Mbumbukiam-qa íz betè-eqawat.

¹⁶ Yaq nakémbá ni yovitáv. Geté sei-apét. Unimanqatín. Niqa kha-qa bazaføgakh, sège-navøemtét. Geté niqa mokho-te, ni khøuwa ate ndægot, sei-ndakinak-entét. ¹⁷ Matev føgøføgakh ndøgo, ni-te nqafakhanam, ndøgo ibu-ibus nonqó. Uni viniv-ín mbá. Geté vaev-te, ta matev mokho-te, matev mbomambaqape ndøfakhán. Ndøgo segémá. Miavmiáv. Neka ndøgo unimé-løvuám, matev ate ndægo, av ndakin nqanimbi-fakhanam. ¹⁸ Yaq nakémbá. Ni kha-mba, ambá ndøgo teimbo-ovè, bøi nqati-qeivi. Geté kha-mba ndøgo teimbo-ovè, bøi qeivupav ndøgo. Zapa ndøgo, gigiap ndøgo, bøi nqazi-qeivi, ndøgo ibu-ibus nonqó. Geté qeivupav ndøgo, miavmiav gigiáp.

5

Manqei-qape kha neka kha ndakinak-qa yaq-te

¹ Ni mízi-nøtén, niqa manqei-qape kha tøsoqa, ndøgo ande palai khoev me nqawev, yaq Mbumbukiam ni andé khoev ndakinak me nimbí-etoám, yan-té ngo:go. Ta khoev ndøgo, ambá av nqægo, ezoqa ndøpuanumatún. Geté Mbumbukiam ekezan ndøpuán. Ta khoev ndøgo, miavmiav ndøpuatét. Ndøgo niqá kha ndakinák. ² Ni nqanek kha-te nqaziyage, nqosøgeap zimboyogé. Esevem-ús. Neka ni tizimbo-éndáp ndøgo: Kha ndakinak ande ndabua ndakinak me zimí-uzám, ndøgo yan-te tøndowav. ³ Soqáin ndøgo, ni ande nqaei-av me tizi:goat, niqa manqei-qape kha tizi-ivøvem. ⁴ Unimanqatín. Ni nqanek manqei-qape kha-te nqazigu, ni zí-esevém.

Zapa ndógo, viniv khápumu-khouwév. Ni poeveáv, niqa manqei-qape kha, ande ndabua me tizi-khofoe. Soqáin ndógo, ni ande naqei-av me tizi:goat. Geté ni kha ndakinak, ande ndabua me uzam-qa zi:gu. Yaq niqa manqei-qape kha, ande khandi ndókhógu. ⁵ Mbumbukiam ndókhakheinómbém, kha ndakinak tizindapem. Ndego Nqova Mbomambaqape gini-etoam, ndógo ande khakhatáp, av nqægo, ndego ni até kha ndakinák-a, vóni-etoám.

⁶ Yaq nakémbá, ni kha fógakh-mba oskia nigú. Ni mǐzi:nótén, ni nqanek manqei-qape kha-te nqaziyage, ni Evezóza-qa khoev-te fakhaneáv. Zuá. ⁷ Ni ndakin nqaziyage, sízi-unimanqatinát. Matev qeivi zuá. ⁸ Geté ni kha fógakh-mbá. Ni manqei-qape kha, ndógo ande palai khoev me nqawev, ivove-qa nimbogó, neka Evezózá namba yage-qa nigú, teqa khoev-te ndógo. ⁹ Geté oskiá ndógo, ni Evezóza-qa khoev-te é-ndeimó-fakhán, o, manqei-qape-te zua niyagé, ni bazafógakh ni-asózú, ndego khanakhanakh etoam-qa nimbogó. ¹⁰ Zapa ndógo, ni ate nqazi:gu, Keliso-qa megemege-té qabizimó-waním, manqa bizimó-ovøemem. Yaq ni yaq-fia áv qazimí-upøgim, av nqanek manqei-qape kha-te, matev mbomømboma o soqøsoqa nqazi-matanam.

Mbumbukiam ezoqa nqawa tøkuzuat-qa ndógó, ekezan namba

¹¹ Ni mǔtinótén, Evezóza ni matev, ndóni-geveá. Yaq nakémbá, ni nímbovizáp, neka ezoqa Mbumbukiam-te yozoat-qa nizógó. Ndego ni mǔndæ-otév. Yaq no tototaná ndógo: Até zó-a, zo mǔzøte-zótéz, niqa matev eqeieqei. ¹² Ni ambá av nqægo, nikeza kha eqawat-qa nigú, zoqa bøi-te. Áv taoká. Geté ni zo zømesim-qa nizógó, av nqægo, zo ni tǔzøte-khambuvupat, ndógo kopømbá. Yaq av nqægo, zo kopømbaqapé, ndigu ezoqam sozozó-qavøitát, ndigu ndimatavap av nqægo, gigiap-qape ndógo, bøi toqote-qeivat, ambá ndógo, ezoqam-qa mbøni-te nqøugu. ¹³ Ni matavap mbain teigoat, av ezoqa nøme ndi:manqate, ni Mbumbukiam-qa iz eqawat nonqo nigú. Geté ni matavap eqeieqei tønigoat, ni zo nitigú. ¹⁴ Ni Keliso-qa kuku matev ndønøzøngím. Ni áv qati-unimanqatinát nqægo: Ezoqa kopo, ezoqa ewaqape-qa ndønáním. Yaq te mokho-te, até ní-a, ni ate nqazi:gu, vízi-pakhaen. Ni awenege matev-te, sekemba yageapáv. ¹⁵ Ndego ezoqa ewaqape-qa, ndógo tenenaním: Gekha ezoqám ndigu, ndiyage, ndigu ambá av nqægo, ekeza kha-qa beyagé, geté teqa ndégo tiabiti-yagé, ndego tíqa genaním neka lǔvøte-te vǔndō-khandi:v.

¹⁶ Yaq nakémbá. Ni ezoqa nøme sekemba gevezoatáv, av manqei-qape ezoqam ndi:matanam. Até Kelisó-a, ndego ni bugukhokhof qeigeveitam, av manqei-qape ezoqam ndi:matanam, ni ndakin av nqægo sekemba geveuatáv. ¹⁷ Gekha ezoqám ndego, Keliso mokho-te ndeyage, ndego mǔndø-ndakinak-év. Awenege matev, mǔndømø-navøém. Yaq nqáe! Matev ndakinak ndøngáz. ¹⁸ Nqanek matev ate ndægo, Mbumbukiam-té qando-okhó. Ndego ni Keliso mokho-te, nqawa ekezán namba me:tøkunú, neka ni nqanek sasae vóni-etoam, ta mokho-te ndógo, até ezoqa nømé-a, Mbumbukiam namba beté-tøkuanem. ¹⁹ Manqat ni ezoqa nqati-zømesim, nqánek: Keliso mokho-te, Mbumbukiam mu-goám. Yaq Mbumbukiam te mokho-te ndego, manqei-qape ezoqam vǔtøkuzu, ekezan namba. Yaq ndego ezoqam-qa manqa-zapazapa, sekemba matavupáv. Manqat nqánek, Mbumbukiam ni gini-etoam, ezoqa tǔti-zømesimat. Ndego ezoqa nqawa tøkuzuat-qa ndógó, ekezan namba.

5:6 5:6 Iblu 11:13-16

5:8 5:8 Filip 1:23

5:9 5:9 Kol 1:10; 1 Tes 4:1

5:10 5:10 Eccl 12:14

5:15 5:15 Lom 14:7-8

5:17 5:17 Lom 8:1; Gal 6:15

5:18 5:18 Lom 5:10

5:19 5:19 Lom

²⁰ Ni Keliso-qá iz-té qeinøzø-manqaté. Ni mokho-te, Mbumbukiam ezoqa ekezan zø-akhayám. Ni ezoqa Keliso-qa iz-te nqeiðø-pouwe: Zo Mbumbukiam-té qando-okhó neka teqa tøkuaat matev vøndapem. ²¹ Keliso, ndego manqa-zapa-qase goneáv. Geté Mbumbukiam, niqa manqa-zapa ate ndægo, Keliso-té geno:vé, yaq ni te mokho-te, Mbumbukiam-qa bøi-te bizimí-ndaføyamba-en.

6

¹ Ni Mbumbukiam namba nqeisasaeat, ni nqeiðø-pouwe: Zo Mbumbukiam-qa kuku matev qazondapem, até vøwaní, ta mokho-te ndøgu. Soqaín ndøgo, zo khokho sa qazondapem. ² Mbumbukiam áv gene-manqaté nqægo,

“Khøuwa eqeieqei qandap,
no qoqa guliguli manqat møe-ewág.

No mátaqa-tóké,
ta khøuwa-te ndøgo, no qæzav, ezoqa tækhandi:z.”

Nqáe! Khøuwa eqeieqei ndakín. Khøuwa ndøgo, Mbumbukiam gezav, ezoqa tekhandi:z, ndakín.

Keliso-gi u-anim, Mbumbukiam-qa sasae-te, viniv kandakanda ndi-eqawat

³ Ni matev eqeieqei mba nimbopáev. Soqaín ndøgo, niqa matev ezoqa tiqa unimanqatin-te tøkhaosam neka ezoqa Mbumbukiam-qa sasae vøngenøitát.

⁴ Geté gekha matēv ndøgo, nqani-fakhanam, ni áv qati-vøndøzú nqægo: Ni Mbumbukiam-gí sasae ezoqám. Potonam matev neka ngenøgim matev neka gekha matev føgøføgakh nqani-fakhanam, ni bazaføgakh-us niwaniáp. ⁵ Ni gèzítangatún, ndimbula-te vønqeindumatun. Neka ni vøngeandumatun.

Ni sasae føgøføgakh nigoatún, neka khøuwa nøme, ni venanqei sømbiam kopømba mbaín, neka ifi nivinumátún. ⁶ Ni matev eqeieqei-té qeiyaé, neka nøtenat nigú. Ni ezoqa matev aiyaiyav-te neka kuku matev-us nizøgó. Mbumbukiam-gé Nqova mu:sasaeát, ni mokho-te. Neka niqa kuku matev,

ezoqa nøme-te, ngusum-te mba khazeáv. ⁷ Ni ezoqa unimanqatin manqat mba nizø-manqaté. Ni Mbumbukiam-qa bazaføgakh-té qeitø-sasaeát neka matev eqeieqei nigoatún. Ndøgo niqá nakhag gigiáp, nøfe nonqo neká khakhazam nonqo. ⁸ Ezoqa nøme, gínivizáp. Geté nøme ndigu, mivi ni-etoumatún. Ezoqa nøme, iz gíni-eqawát. Geté nøme ndigu, iz gínivoát. Ezoqa nøme, ni khavozam ezoqam mi:næná. Geté ni unimanqatin manqat mba nimanqaté. ⁹ Ezoqa nøme, ni khokho ezoqam mi:næná. Geté nøme ndigu, ni møndæzøté. Ni ambá nipakhaenín. Geté, nqáe! Ni khandi zua nigú. Ni gèzítangatún. Geté ni løvøte, etopøteáv. ¹⁰ Ni mbøni nivavatún. Geté ni khanakhanakh oskia ni-asøtvé. Ni gigiap-av ezoqám. Geté ni mokho-te, ezoqa kopoáv, andé ge-gigiap-kopoav-ezoqam-éz. Ni zenda-zenda mbá qatiyagé. Geté Keliso mokho-te, ate ndægo, niqá.

¹¹ Zo Kolin-ak. Ni manqat ndaføyambá seizø-manqatám. Ni kuku kandambá zo-te. ¹² Ni ambá av nqægo, kuku matev gëmøni-navøem zo-te. Geté zo zøkezan zoto-tokém, niqa kuku matev. ¹³ No zo ndakin, andé nogi nakheis me nøzømbe-manqaté. Zo áv tønē-matanám, av ni nqeiðømbe-matanam. Até zó-a, zo kuku yá bezøgó ni-te.

Ni ezoqa namba bizi-tøkuàñém, ndigu unimanqatinteav ndigu

¹¹ Zo Kolin-ak. Ni manqat ndaføyambá seizø-manqatám. Ni kuku kandambá zo-te. ¹² Ni ambá av nqægo, kuku matev gëmøni-navøem zo-te. Geté zo zøkezan zoto-tokém, niqa kuku matev. ¹³ No zo ndakin, andé nogi nakheis me nøzømbe-manqaté. Zo áv tønē-matanám, av ni nqeiðømbe-matanam. Até zó-a, zo kuku yá bezøgó ni-te.

¹¹ Zo Kolin-ak. Ni manqat ndaføyambá seizø-manqatám. Ni kuku kandambá zo-te. ¹² Ni ambá av nqægo, kuku matev gëmøni-navøem zo-te. Geté zo zøkezan zoto-tokém, niqa kuku matev. ¹³ No zo ndakin, andé nogi nakheis me nøzømbe-manqaté. Zo áv tønē-matanám, av ni nqeiðømbe-matanam. Até zó-a, zo kuku yá bezøgó ni-te.

¹¹ Zo Kolin-ak. Ni manqat ndaføyambá seizø-manqatám. Ni kuku kandambá zo-te. ¹² Ni ambá av nqægo, kuku matev gëmøni-navøem zo-te. Geté zo zøkezan zoto-tokém, niqa kuku matev. ¹³ No zo ndakin, andé nogi nakheis me nøzømbe-manqaté. Zo áv tønē-matanám, av ni nqeiðømbe-matanam. Até zó-a, zo kuku yá bezøgó ni-te.

¹¹ Zo Kolin-ak. Ni manqat ndaføyambá seizø-manqatám. Ni kuku kandambá zo-te. ¹² Ni ambá av nqægo, kuku matev gëmøni-navøem zo-te. Geté zo zøkezan zoto-tokém, niqa kuku matev. ¹³ No zo ndakin, andé nogi nakheis me nøzømbe-manqaté. Zo áv tønē-matanám, av ni nqeiðømbe-matanam. Até zó-a, zo kuku yá bezøgó ni-te.

¹¹ Zo Kolin-ak. Ni manqat ndaføyambá seizø-manqatám. Ni kuku kandambá zo-te. ¹² Ni ambá av nqægo, kuku matev gëmøni-navøem zo-te. Geté zo zøkezan zoto-tokém, niqa kuku matev. ¹³ No zo ndakin, andé nogi nakheis me nøzømbe-manqaté. Zo áv tønē-matanám, av ni nqeiðømbe-matanam. Até zó-a, zo kuku yá bezøgó ni-te.

Ni ezoqa namba bizi-tøkuàñém, ndigu unimanqatinteav ndigu

14 Zo ti namba me:tøkùát, ndigu unimanqatinteav ndigu. Gê, matev eqeieqi neka matev soqain, áv khané-tøkúá? Neka gê, waev bøvun namba, áv khané-tøkúá? Kopømba mbain! 15 Yaq gê, Keliso nqova soqaqape namba, nqova kopo-te áv kiníyagát? Neka gê, ezoqam nde-unimanqatinat, áv kené-tøkúá, ezoqa nøme namba, ndego unimanqatinteav ndego? 16 Yaq gê, Mbumbukiam-qa khoev, tae khøuwiap namba áv khané-tøkúá? Nakhoa mbain. Zo mōzøte-zøtéz. Mbumbukiam-qa khoev, ní, ndego khandi miav-ak Mbumbukiam. Ndego ekezan, áv gene-eín nqægo,

“No ezoqám namba nøtéyagát
neka no ti mokho-té tøtú-okhoát.
No tigi Mbumbukiam tægoát
neka ndigu nogi ezoqam vøgoát.

17 Neka Evezøza manqat nøme, áv gene-manqaté nqægo:
Vøziváz ndigu, neka ti-te vøqataz.

Neka gigiap ndøgo, noqa bøi-te soqain ndøgo,
kha mbokhanøzém.

Yaq no zo ndækhatób.

18 Neka Evezøza, ndego bazaføgakh ate ndægo ndømbogo, manqat nøme áv gene-manqaté nqægo:

No Zøve nøzøgoát
neka zo nogi nakhei angana
neka nakhei mbasi vozonø-goát.”

7

1 Nøfuap mbomømboma! Mbumbukiam nqanek manqa mbusa mbomømboma ate ndægo gini-awam, yaq gekha manqa-zapazapā ndøgo, kha-te o matavap-te qazi-matønnumatun, zi-ivøvém. Ni Mbumbukiam-qá mokho-té qabizu:gu. Vizap-ús. Neka bazaføgakh bizi-asøzú, Mbumbukiam-qa bøi-te eqeieqi biziyage.

Taitus Kolin ezoqam-qa yaq-te emanqat gevotot, Pol khanakhanakh kandambá gendap

2 Ni zoqa mbøni, vøni-mboqoá. Ni ezoqam-te manqa-zapazapa goneáv, neka ezoqa kopo ngi:wateáv. Neka ni ezoqam-te, gigiap aqonøpøteáv. 3 No nqanek manqat, ambá av nqægo, zo vøzoat-qa nømanqaté. Áv taoká. No møezø-eín. Ní kuku kandambá zo-te, neka ni kuku até ginígoát, oskiá ndøgo, zo namba tizi-pakhaen o zo namba tizi-yagat. 4 No zo nò-unimanqatinát. Neka nøte-khambuváp, zo. No zoqa yaq-te nqate-matavap, niqa yage føgakh-qape mokho-te, no kha nømbe-føgakhát. Neka no khanakhanakh kandambá.

5 Ni Masedonia plovinste qeimø-fakhan, ni viniv kandambá, qanifakhanumam. Pusup mbain. Bavokho ndøgo, gini-ponqomám, neka ni mokho-te, møe neka fofogeap vønigoam. 6 Geté Mbumbukiam, ndego ezoqa kha føgakh matev ndezø-etoam, ndigu mbøni ndøzøvaev, ndego kha føgakh ni-etoám, Taitus gendowav. 7 Geté Mbumbukiam ni kha føgakh ta-mbá mbá ndøgo, gini-etoam, Taitus gegeavun, geté até ndøgø-a, ndego zoqa yaq-te manqat gini-ein, av matev mbomømboma qazømbøe-matønnumam. Neka ndego nøme áv gene-eín nqægo: Zo vao kandambá no-te, neka zo tanakh zøgø, av qazøte-matønømem, neka no ndøzønømbø-vígm. No nqanek manqat qæ-ewag, no khanakhanakh kandambá qændap.

8-9 Ta pepa ndøgo, no bugukhokhof qatøndo-peawam, zo mbøni zømbevå. Unimanqatín, no qæmatavupam, zapå sætøndo-khofotåv. Geté no ndakin khanakhanåkh, taqa yaq-te ndøgo, no qatøndo-khofotav. Zapa ndøgo, zo mbøni vaev-qase ambå qazøte-ndapém. Geté ta mbøni vaev matev mokho-te, zo Mbumbukiam-té qazonø-qambúz. Zoqa mbøni vaev matev mokho-te, Mbumbukiam ndøsasaetám. Yaq av nqægo, noqa pepa mokho-te ndøgo, zo soqain-qase qeiviåv. ¹⁰ Mbøni vaev matev av nqægo, Mbumbukiam-te ndøndo-fakhate, ndøgo ezoqa gèzøtøkeé, yaq ndigu Mbumbukiam-te vø-qambuzin, neka khandi vøndapemin. Mbøni vaev matev av nqægo-qa yaq-te, tanakh mbain taqagoat, kopømbå. Geté manqei-qape mbøni vaev matev, ezoqa løvøte-té qanø-ituzå. ¹¹ Nqåé! Zoqa mbøni vaev matev mokho-te, Mbumbukiam matev qaniqaním gezø-matønumam. Zo ndakin Mbumbukiam-qå poev matev paev-qa mba zombogó. Neka zo åv qazøte-matøvemém nqægo: Matev ndøgo, zo mokho-te qando-fakhan, soqaqapé. Neka zo møe. Soqain ndøgo, manqa-zapa nøme av nqægo tøzøfakhan. Neka zo vao kandambå no-te. Neka zo ndego ezoqam, manqa-zapa gego, mðzo-guguím. Ta matev ate ndægo, zo ni åv qazøte-nømand nqægo: Zo nakhoa eqeieqei geve-qa zogó.

¹² Ta pepa ndøgo, no qatøndo-peawam, no ambå te zapaya ndøgo, tøtønde-peawåm, ndego ezoqam, manqa-zapa gego o te zapaya ndego, manqa-zapa megemgo. Geté no nqaneq pepa ndøgo tøtønde-peawåm: Zo Mbumbukiam-qa megemege-te, åv qane-vøndøzém nqægo: Zo kuku ni-te neka zo niqa manqat o-mba zotondapé. ¹³ Ni kha møndøni-føgåkh, taqa yaq-te.

Geté taqa yaq-te mbå mbå. Ni kha nøme mba ndøgo tønimbi-føgåkh neka khanakhanakh vøindapem, Taitus manqat gini-ein, av nqægo, zo ate ndøzøte-go, qazombo-tøkeam neka mokho-te vozombø-eqeieqei-tam. ¹⁴ No Taitus-te, nøte-khambuvupåm, zo zapaya. Yaq zo mðzo-vøndøzém, av nqægo, noqa manqat unimanqatín, neka zo ni mivi etopøteåv, taqa yaq-te. Manqat ate ndægo, ni zo qeizø-manqatam, unimanqatín. Yaq ndakin, até niqå khambuvap manqåt-a, zoqa yaq-te Taitus qeimbo-einim, ndøgo møndø-unimanqatín. ¹⁵ Taitus zo-te gegeavun, yaq zo mðzo-khatowém, møe-ús neka vizap-ús, neka teqa manqat o-mba vøzømbøe-ndapem. Yaq matavap qambo-vesezin, ndego kuku kandambå zo-te. ¹⁶ No khanakhanakh kandambå. Zapa ndøgo, no åv qate-unimanqatínát nqægo: Zo matev eqeieqei sozógót.

8

Etoam matev eqeieqei-qa yaq-te

¹ Nøfuap! Ni zo zøtezat-qa nizøgó, av nqægo: Mbumbukiam Klisten bawabawan mokho-te, Masedonia plovin-te ndøgo, teqa kuku matev mokho-te, matev kandakandå gematønumam. ² Ndigu viniv-qape, ambå qane-khamasimåm. Geté ndigu khanakhanakh kandambå. Ndigu gigiap andé mbain. Geté tiqa khanakhanakh mokho-te, ndigu Klisten ezoqa nøme, tøke kandambå gizøgo. ³ No zo åv qate-unimanqatínát nqægo: Ndigu gigiap mbain ambå ginigú. Neka ambå kopømba mbain, ezoqa nøme tizøtøke. Geté ndigu nøme mba zømbo-etoåm. Ekeza poev-té ginøgoném. ⁴ Ndigu ekezan mbå segeni-viåm, av nqægo, "Até ní-a, ni ndigu Klisten ezoqam, gigiap-av ndigu, ndøgo Zudia manqei-te ndiyage, ambå nizø-tøkein, moni vøizø-khofotazin." ⁵ Ni qeimatavupam, ndigu moni-qasi mba ndø-etøomém.

Geté ndigu bugukhokhof, ekeza kha, Evezøza mbo-etøomém, yaq vaev até ní-a, ande ekeza kha me vønimbí-etoam. Ndigu Mbumbukiam-qá poev mbopaevém, taqa yaq-te.

⁶ Yaq ta zapaya ndøgo, ni Taitus áv qeimbøe-viømém nqægo: Ndego até zo mokho-té-a, ta tanakh matev sasae ndøgo, gengaz, zo ndigu Klisten ezoqa zapaya moni nqazo-pisam, ùni betekhóu. ⁷ Zo andé gigiap kopoav ezoqám. Zo Mbumbukiam bazaføgakh-us zo-unimanqatinát, neka teqa manqat eqeieqeie zomanqaté. Neka zo zøtezat kandambá. Neka zo Mbumbukiam-qá sasae gone-qa zogó. Neka zo mokho-te, kuku kandambá. Ta kuku matev ndøgo, ni-té qazoqvám. Yaq nakémbá, zo ande gigiap kopoav ezoqa me ndøzøte-go, zoqa tøke matev até kandambaqape bezøgó, ti-te ndigu, Zudia Klisten ezoqam.

⁸ No nøzø-pouweák, av nqægo, zo vøzøtøkē. Geté no tiqa yaq-te zømesim-qa nøzøgoám, ndigu Klisten ezoqa nøme ndizøtøke. Yaq no qeivi-qa nogó, av nqægo, até zoqá kuku matév-a, unimanqatín tøpøtégo-a. ⁹ Zo møzøte-zøtéz, nigí Evezøza Yesu Keliso, ndego kuku kandambá gego ni-te. Ndego gigiap kopoav ezoqam ndøgoám. Geté ndego møndømø-gigiapav-ezoqam-év. Zo me-gó. Ndego tenegó ndøgo, teqa gigiap-av matev mokho-te, zo andé tønè-gigiap-kopoav-ezoqam-éz.

¹⁰ Moni pisam-qa yaq-te, noqa matavap nqáneq: Zo-te qanimáv, zo moni tozo-etøomem, ndigu Klisten ezoqam nonqo. Viav nøme qagoam, zo matavap é-mozoto-veém, taqa yaq-te, neka moni pisam é-vozotø-ngazem. ¹¹ Yaq ndakin matev vøkhóuím, zo qazongazem. Av zo matavap qazøte-veem, taqa yaq-te, zo ndakin nqanek matev áv zøzøté-khouím. Khanakhanakh-ús. Gekha moni ndigu, zo kopømba ndøgo, tozozø-etoam, sègezø-etoám. ¹² Qo tøke-qa toqogoat, yaq Mbumbukiam ndøqa-khatiú, qoqa tøke matev. Ndego qoqa etoam matev, ndøgo tenékhamás, av gigiap nandaqambe-go. Geté gigiap mbain toqogoat, etoam nonqo, ság, etopøteav tøgoat.

¹³ Noqa poev ambá av nqægo, zo ndigu zogi moni ate ndigu tozozø-etoam, yaq zo zenda-zenda mbá sozøwán. Geté no áv qanømbe-poév nqægo: Matev sá betumuví. ¹⁴ Ndakin zo gigiap kopoáv nandøzøgo. Yaq zoqa gigiap nandav, zo kopømbá, zozømbé-tøké, ndigu ndikhakhambæzat. Yaq vaev ndigu tizøtøké, ndigu gigiap kopoav tøzøgoat, gete zo tozo-khakhambæztat. Yaq av nqægo, matev sugumú-víat. ¹⁵ Yaq matev áv qanégoát, av Mbumbukiam-qa Manqat, Izlael ezoqam-qa yaq-te nqæpeawap, ndigu leg-av manqei-te mana gipizumam, “Gekha ezoqám ndigu, kopoav gipizam, ndigu ambá av nqægo, mana khæpe zømbe-khouwēv. Neka gekha ezoqám ndigu, khapelavøqase gipizam, ndigu ambá av nqægo, mana khapémbá. Geté ezoqa ewaqape kopømbá gigoam.”

Ezoqa misika-qa yaq-te, Kolin taon-te tizav

¹⁶ No ike kandambá, Mbumbukiam-te. Zapa ndøgo, ndego Taitus kuku matev zo-te, áv gembøe-etoám, av no nqanømbe-go. ¹⁷ No qamboviam, zo-te tewav, yaq ndego nakhamas-té qanømbo-pøe. Ndego matavap av nqægo, é-møndømbøe-goám. ¹⁸ Ni te namba, até ezoqa nømé-a, nikhofotaváv. Ngenek nigí Klisten nøfu, Klisten bawabawan ate ndægot, gèmbovizáp. Zapa ndøgo, teqa Manqat Mbomambaqape nømendim matev qanimáv. ¹⁹ Klisten bawabawan ezoqam, ngenek até nqanek sasae-té-a, vøveatøvem: Ngenek ní

namba bati-apét, Klisten ezoqam tøke nonqo moni, Zelusalem taon-te bati-ndapavet. Ni tøtigút ndógo: Evezøza-qá iz be-eqawát neka ndigu Klisten ezoqam betøqeivim, av nqægo, ni ndigu tøke-qa nizøgø.

²⁰ Ni sa teitumu-apat, zapa ndógo: Soqaín ndógo, ezoqa niqa manqa tigeve-mat, ni tiqa etoam matev kandambaqape nqeigeazoat. ²¹ Ni matev eqeieqei gone-qa nigú. Ambá ndógo, Evezøza-qá bøi-te mbá, geté até ezoqam-qá bøi-té-a.

²² Ndigu ezoqa menas namba, nigí Klisten nøfu nøme nikhofotaváv. Ni teqa yage mõiqeivám. Khøuwa kopoáv neka matev vinivinimbá. Neka ni møtinøtén: Ndego ezoqa tøke-qa zøgó. Yaq ndakin, ndego zoqa yaq-te geewag, av zo ndigu Klisten ezoqa nøme tøke-qa ndozogo, ndego ti namba okhoqa nøme mba mo:gó, nqanek sasae-te bezømbëtøke.

²³ Yaq Taitus-qa yaq-te, ndego nogé yaq táng. Ndego no sasae namba, nítigú, zo nonqo. Neka ndigu nøfuap menas nøme, zo-te tinduzav, ndigu Klisten bawabawan-qá iz-té gindúzáv. Tiqa sasae, ndigu Keliso-qá iz me-eqawát. ²⁴ Yaq nakémbá, zo nginik ezoqam vøkhatób. Kuku matev-ús. Yaq Klisten bawabawan nøme, áv giabiti-qeivím nqægo, ni zo nqati-khambuvap, ndógo unimanqatín.

9

Manqat nøme, tiqa tøke-qa yaq-te, ndigu Klisten ezoqam-te tikhofotøvem, ndigu Zudia manqei-te ndiyage

¹ No manqat kandambaqape nøme peawapøteav tøgoat, zoqa tøke-qa yaq-te, Mbumbukiam-gi ezoqam-te, ndigu Zudia manqei-te ndiyage, kopømbá. ² No møtenøtén, zo tøke-qa zøgó. No taqa yaq-te, nøte-khambuvupám, ti-te ndigu, Masedonia plovins-te ndiyage. No ndigu áv qazømbe-eín nqægo: Zo Akaya plovins-te ndozoyage, møzo-khakheinám. Viav nøme qagoam, zo moni asøsam é-mozongazém. Yaq ndigu zoqa poev-qa yaq-te giyogem, ndigu Klisten ezoqam tozozø-tøke, yaq ate ndigú-a, poev áv tiniveém. Ezoqa kopoáv. ³ No nginik nøfuap ndógo tøte-khofotaváv: Soqaín ndógo, no zoqa yaq-te khokho sa qate-khambuvupam. Geté no tønpoév ndógo: Zo é-mozoto-khakheinám, av no zoqa yaq-te qate-ein. ⁴ Soqaín ndógo, Masedonia plovins-ak no namba titøndu-niav, yaq ndigu tiqeivim av nqægo, zo khakheinøpøteáv, yaq ni mivi teindapem, taqa yaq-te. Geté ni mbá mbá. Até zó-a, zo mivi vozø-ndapemín. ⁵ Yaq nakémbá, no áv qate-matøvem nqægo: No nginik nøfuap, bátøndokhæ-khofotáz, zoqa etoam matev bøkhakeinømem, av bugukhokhof manqa mbusa qazønimbi-ve. Yaq zoqa etoam matev, khakheitáp segégoát, neka matev khanakhanakh-us vozøgoát, ambá ndógo, qovetam matev-us zógoát.

Mbumbukiam ni gigiap ndini-etoam, yaq ni kopømbaqapé, ezoqá nøme zizømbé-tøkeát

⁶ Gømbo-mataváp: Gekha ezoqám ndego, khapelavøqase te-ogeakh, ndego khapémbá tepea. Geté gekha ezoqám ndego, kandambaqape te-ogeakh, ndego kandambá tepea. ⁷ Zo ezoqa kopokopo ate ndøzøte:go, ndigu áv qazozømbé-etoumát, av zo zøkezan matavap qazøte-aumat. Zo viniv ndøndápém, etoam-qa yaq-te. Neka zo ndigu ta zapaya mba zømbe-tøké ndógo, ndozo-matavap av nqægo, zo ezoqa nditøpøtøzat. Zapa ndógo, gekha ezoqám ndego, khanakhanakh-us nde-etoam, Mbumbukiam kuku te-te. ⁸ Mbumbukiam kopømbaqapé, zo gigiap nøme mba zømbó-etoám. Yaq zo

eqeieqei oskia zóyagát, neka kopømbaqapé, até ezoqa nømé-a, ndigu khakha-
mba ndigu, vozozø-tøkeát. ⁹ Ezoqam-qa yaq-te, ndego ezoqa nøme ndezø-
tøkee, Mbumbukiam-qa manqat, áv qane-peawáp nqægo,

“Ndego gigiap-av ezoqam,
yaq-mbá segezø-etoám.
Matev eqeieqei ndøgo, ndego ndematanam,
Mbumbukiam gembøé-navøemák.
Geté miavmiav mbómatavupát.”

¹⁰ Mbumbukiam, ndego avøe khayam ezoqam gigiap ogekhae nonqo
neka lou ndezø-etoam, ndego até zó-a, gigiap ogekhae nonqo segezø-etoám.
Yaq ndøgo segezø-khouwév. Yaq zo loge nonqo kandambá tozo-peanem.

Yaq até zoqa matev qanimav mokho-té-a, mokho kandambá tøzøfakhan.
¹¹ Mbumbukiam zo gigiap kopoáv segezø-etoám. Yaq zo kopømbaqapé, ta
gigiap mokho-te ndøgo, ezoqa nøme zozømbé-tøkeát. Yaq ni zoqa etoam
matev, ti-te teindapet, ndigu Mbumbukiam ike manqat mbómanqatát, zoqa

tøke-qa yaq-te. ¹² Unimanqatín. Zo ndigu tozozø-tøke, yaq matev ta-mbá
taoká ndøgo, tøn-do-fakhan, Klisten ezoqam zoqa gigiap tindapem, ndigu
ndikhakhambaezat. Geté ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam ike manqat
kandambá tendap. ¹³ Zo ndigu tozozø-tøke, yaq ndøgo zo søzøtè-vøndøzém,
av nqægo: Zo Manqat Mbomambaqape, Keliso-qa yaq-te, o-mba mözoto-
ndapém, ndøgo zo ezoqa nøme ndozozømbe-manqate. Yaq ndigu Klisten
ezoqam, zoqa etoam matev tindapem, áv giní-qeivím nqægo: Zo ezoqa nøme
tøke-qa zøgó. Yaq ndigu Mbumbukiam-qá iz ndø-eqatát, ta zapaya. ¹⁴ Yaq
ndigu zo gezø-guligulím. Kuku matev-ús. Ndigu áv giní-matøvemém nqægo:
Mbumbukiam zo kuku kandambá gezøgo. ¹⁵ Unimanqatín. Mbumbukiam-
qa kuku matev kandamba tantáv, ni-te. Kopømba mbaín, matev nøme namba
toqote-khamas. Neka ni ike kandambá, Mbumbukiam-te, ta zapaya.

10

Pol iz Mbumbukiam-té gendáp, sasae tegoat

¹ No Pol, no manqat-qase nøme nqanøgó. Nøkezan-qa yaq-té qanømbegó.
Ezoqa nøme, zo mokho-te, noqa yaq-te áv gini-manqaté nqægo, “Ndego
ni namba te:goat, ndego manqat aiyav-té genø-manqaté. Geté qambaqape
tegoat, ndego manqat sasanqa-ús sege-manqaté.” Yaq no ndakin, Keliso-
qa iz-te, ndego ekeza kha gevøa neka kuku ginigu, nqazø-pouwe: ² Zo no
ndøtøpøtøném, av nqægo, no tøtøndonav, manqat sasanqa-us banø-manqaté.
No kopømbaqapé, ndigu manqat sasanqa-us tæzø-ein, ndigu niqa yaq-te ndi-
matavap av nqægo, ni manqei-qape matev mba nimbopæv. ³ Unimanqatín.
Até ní-a, ni manqei-qape ezoqám. Geté ni ambá av nqægo, ninakhagát,
av manqei-qape ezoqam ndi:nakhagat. ⁴ Ni ambá av nqægo, manqei-qape
ezoqam-qá nakhag gigiáp qati-nøfeáp. Geté ni Mbumbukiam-qá nakhag
gigiap føgøføgákh qati-nøfeáp. Yaq ta mokho-te ndøgo, ni kopømbaqapé,
ezoqam-qa khokho matavap sei-tømbuatát, kopømba av-té, nakhag-te yaq-
ak-qa uta-qape toqote-ngiu, ⁵ neka khambuvap matev ate ndægo vøi-
tokhonumát, ndøgo ezoqam-qa zøtezat, Mbumbukiam-qa yaq-te, ndo:khazu.
Neka ezoqam-qa matavap ate ndægo, andé ndimbula khoev-té qati-nqeitám,
yaq ndigu Keliso-qa manqat o-mba bembøé-ndapem. ⁶ Ni møikhakheinám.

Zo Klisten bawan ezoqam, Mbumbukiam-qa Manqat o-mba tozotumu-ndapem, yaq gekha ezoqā nøme, zo mokho-te zua ndisanqawe, ni yaq-fia nizótá.

⁷ Zo eqeieqei ndømataváp. Gekha ezoqām ndego, ekeza kha Keliso-ge ezoqam nde:vewe, ndego yá bembo-matøvém, até ní-a, ni Keliso-gí ezoqám. Ndøgo bavokho-qa pé. ⁸ Unimanqatín. No tønø-poein, no ambá nøme mba noto-khambuvimín, ta bazaføgakh-qa yaq-te, Evezøza gini-etoam. Geté ta bazaføgakh ndøgo, ndego ni gini-etoam, ndøgo zoqá unimanqatin bazaføgakh etoam nonqó, ambá av nqægo, zo ngiæzoat nonqō. Yaq nakémbá, no mivi mbaín, noqa khambuvap-qa yaq-te. ⁹ No poeveáv, zo ndozo-matavap av nqægo, no zo nøzø-utøvē, noqa pepa vinivinimba-te. ¹⁰ Zapa ndøgo, ezoqa nøme, av gini-manqaté nqægo, “Pol-qa manqat, teqa pepa vinivinimba-te ndøpeawap, ndøgo bazaføgakh-ús neka sasanqa-ús. Geté ndego ekezan ni namba tizi-goat, yaq teqa manqa manqate, bazaføgakh mbaín. Khokhó.” ¹¹ Gekha ezoqām ndigu, av ndi-manqate, ndigu bêtezøtéz, niqa pepa-te manqat-ande sasanqa-us qeipeaumam, ni matev av tōtí-matønumát, zo namba tizi-goat.

¹² Ezoqa nøme, zo mokho-te nandav, ekeza kha ezoqa kandakanda me:vewé. Sáq! Ndigu yakhapús. Ni nikeza kha, ti namba nifi-khamasemák, vøimóví. Geté tiqa matev, mokho mbaín. Zapa ndøgo, ndigu ekeza matev, ekeza matev namba me:geveatatún neka ekeza kha, ekeza kha namba vøe-khamasimatun. ¹³ Geté ni khapé bati-khambuváp. Ni taqá yaq-te mbá tōtí-khambuvupát, Mbumbukiam ni sasae gini-etoam, teigoat. Até ta sasae ndøgó-a, zo mokho-te nqeigut, ni Mbumbukiam ni-etoám. ¹⁴ Ni amba zo-te okhoeav teigonin, zo qambaqaape ndozoyage, yaq ni taqa yaq-te ambá kopømba mbaín tōtí-khambuvapín. Ni amba av tōtigonin, yaq niqa khambuvap, ambá mokho mbaín. Geté ni mōitøndu-niáv zo-te, neka Manqat Mbomambaqaape, Keliso-qa yaq-te, vøtizømas. ¹⁵ Ni ambá av nqægo, nikeza iz ezoqa nøme-qā sasae-qa yaq-tē qati-eqawát, ndøgo ni nikezan goneav qagoam. Geté ni teitotaná ndøgo: Zo unimanqatin matev-te tozotumu-fisam, yaq niqa sasae bøkhouwév, zo mokho-te nandav. Yaq ezoqa nøme mba beto-unimanqatiním. ¹⁶ Unimanqatín. Ni até zoqá manqei yaq ndøndogó-a, ezoqa Manqat Mbomambaqaape zømesim-qa nigú. Zapa ndøgo, ni poeveáv, nikeza iz sasae nøme-qa yaq-te tōtí-eqatat, ndøgo ezoqa nøme, manqei nøme-te gimatønumam.

¹⁷ Khambuvap-qa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat av qane-peawáp nqægo, “Gekha ezoqām ndego, ndekhambuvap, ndego tèabete-khambuváp ndøgo, av Evezøza matev ge:matønumam.” ¹⁸ Ezoqam teoká ndego, ekeza kha kandambaqaape ndevewe, iz ndømbogo. Geté iz ndégo tømbogó, ndego Mbumbukiam kandambaqaape ndevewe.

11

Pol-qa matev neka khavozam nømendim ezoqam-qa matev, vinivinimba

¹ Tanakhambá. Manqat nøme, no ndakin tæzø-ein, mokho andé mbaín. Geté ság, “Gekha ezoqām ndego, zo aiyaiyav matev ndøzogoát, no namba, taqa yaq-te. ² Zo Kolin-ak, zo andé nogú yú. No ezoqa kopo-te ivøve-qa nom-bogó. Mbumbukiam ova ndømanqaté, zoqa yaq-te. Até nó-a, no poeveáv, ezoqa vini zo tezøkim. No søvøta møegó. Anganeam kopo mba bezøkim.

Ndego anganeam, Kelisó. No zo te-te andé mbasónakam matev mbomambaqape me etoam-qa nõzõgó. ³ Geté no nõfofogeáp, zoqa yaq-te. Soqain ndõgo, ezoqa zoqa matavap ti-enegim, yaq zoqa poev Keliso-te tõzõmbonavõem neka zo ndego uni paeveav vòzõgoát. Soqain ndõgo, zo matev tõzõfakhan, av Iv qambõe-fakhan, wazeam getuwam, teqa khavozam matev mokho-te. ⁴ Zo ezoqa nõme Yesu-qa yaq-te manqat vini ndimanqate, av ni qati-zõmesimam, o zo ti-te nõgova vini ndozo-upõgim, av bugukhokhof Nqova Mbomambaqape qazõte-ndafem, o zo manqat vini ndozozõ-upõgim, av bugukhokhof Mbumbukiam-qa Manqat qazõte-ndapem, zo ezoqa av ngi-gu, sõzo-khatobumatún.

⁵ No mõtenõtén. Nandiv ezoqam, zo Keliso-gi u-anim uni kandakanda-in ndõzõte-zæza, no ambá av nqægo, nõzõpæev. ⁶ Eisa? Noqa manqa manqate uni tatas-in mbá, av ezoqa nõme-qa manqat ndægo. Geté no nõtenat nqanõgó. Niqa sasae-te ate ndægo, zo mokho-te qeigoam, ni oskia nõzõ-võndazám, taqa yaq-te.

⁷ No Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape, yaq-mbá sõtezõmesimám. Neka nõkeza kha nõvoá. No tõte-voatát ndõgo: Zo tõne-eqáz. Yaq ge zó, ndozo-matavap, no av qate-matõnumam ndægo, no manqa-zapa nõgo? Av taoká. ⁸ No zo mokho-te qæsasætam, no moni Klisen bawan ezoqa nõme-té qæ-upõgimám, ndigu noqa yage nonqo ginõ-etoumam. No ndigu andé nõzõ-aqonõvemám. ⁹ No gigiap qatumu-wafenin, zo namba gategoam, no zo-te tambeáv. Geté noqa yage nonqo, ndigu tinõ-etoumám, nígi Klisen nõfuap, ndigu Masedonia plovins-te ginduzav. No zo-te tambeáv. Yaq até megemege-té-a, no zo-te notó-tambák. ¹⁰ No andé khambuváp, taqa yaq-te ndõgo, no zo-te tambemav ndõgo. Yaq ezoqa kopo, nandav Akaya plovins-te ate ndægo, noqa khambuvap taqa yaq-te, genõmbó-khazák. No unimanqatin manqat nõmbõe-manqaté. Neka Keliso-qa unimanqatin manqat, nqõgúgú, noqa mokho-te. ¹¹ Yaq ge zó, ndozo-matavap? No gekha zapá, av qate-ein nqægo? Gé, no kuku mbáin, zo-te? Av taoká. Mbumbukiam mõndæ-otév. No kuku nqanõgó, zo-te.

¹² Ndigu ezoqa nõme, áv gini-khambuváp nqægo: Ndigu até kopó, av ni nqati-gu. Geté ndõgo unimanqatin mbá. Ndigu zo moni-qa zõvi:matún. Geté ni zo moni-qa viimáv. Yaq nakémbá, no matev av ndakin nqate-matanam, até nómatõnumát. Até megemege-té-a, no zo moni-qa yaq-te, nõzõ-viamák.

¹³ Ndigu ekeza kha, Keliso-gi u-anim me:vewé. Geté ndõgo khavozam manqát. Ndigu Keliso-gi u-anim mbá. Ndigu zo-te, gè-khavozumatún, tiqa sasae-qa yaq-te. ¹⁴ Geté ni nõgova binĩndáf, matev av nqægo tõfakhan. Zapa ndõgo, até Saitán-a, ndego ekeza bugug sège-enendín, ezoqa vòzõmbè-khavozamin, av nqægo, “No Mbumbukiam-gè enzol ezoqám.” ¹⁵ Yaq nakémbá. Ni nõgova binĩndáf, ndigu Saitan-gi sasae ezoqam-qa yaq-te, ndigu ekeza bugug sa ndi-enendat, neka ande sasae ezoqa egeiegei me ndi:keoge. Geté vaev-te, ndigu yaq-fla áv tinĩqeivím, av matev ndi:matanam.

Pol-qa potonam matev vinivinimba

¹⁶ No nõqawá qatõ-ein. Ezoqa bematáváp, av nqægo, no bianav ezoqám. Geté zo av ndõzõte-matavap, yaq noqa manqat, áv qazõté-ndapém, av bianav ezoqa nõme-qa manqat ndõzõte-ndape. Yaq até nõ-a, elavõqase nõtè-khambuvupát, av bianav ezoqa ndi:matanam. ¹⁷ Manqat ndõgo, no ndakin

nqæmanqate, ambá av ndægo, av Evezøza manqat nde:manqate. Geté no andé bianav ezoqam me nøte-khambuvím. ¹⁸ Av nandiv ezoqa kopoav, ekeza iz ndi-eqawat, kopømba ande av manqei-qape ezoqam ndi:matanam, yaq ndakin até nó-a, nøkeza iz nøté-eqá. ¹⁹ Zo zøkeza kha matavap loloakh-us ndözøte-vewe, zo bianav ezoqam-qa manqat, gezømbe-khaneát. ²⁰ Zo ndigu sözozø-také, ndigu no ndizøtømev neka gigiap sa ndizø-upøgim neka ande ka me ndizø-awam neka zo khokho ezoqa ndi:zæza neka zo ande lokom me ndizømbe-tøkubam. ²¹ Geté ni zo namba qatigoam, ni matev av nqægo goneáv, zo-te. Yaq ge zó, ndozo-matavap? Ni bazaføgakh mbaín, yaq nakémbá, ni matev av nqægo gonemav qagoam?

No ndakin andé bianav ezoqam me nøte-manqaté. Ndigu ezoqam, matev nøme-qa yaq-te kopømba tøgoat, ti:khambuvupat, yaq até nó-a, no kopømbaqapé, tøte-khambuvím. ²² Ndigu áv gini-manqate nqægo, “Ni Iblu ezoqám.” Ndøgo unimanqatín. Geté até nó-a, no Iblu ezoqám. Neka ndigu ndimanqate, “Ni Izlael ezoqám.” Geté até nó-a, Izlael ezoqám. Neka ndigu ndimanqate, “Ni Eibleem-gí zí.” Geté até nó-a, Eibleem-gé zeó. ²³ Neka ndigu ndimanqate, “Ni Keliso-gí sasae ezoqám.” Tanakhambá. Manqat no ndakin nqæmanqate, andé bianav ezoqam-qa manqát. No ndigu úni nøteløvúb, sasae-qa yaq-te. No Keliso-qa sasae kopoav-qapé qæmatønnumam, áv taoká, av ndigu gi:matønnumam. No Keliso-qa sasae zapaya, khøuwa kopoáv, ndimbula-té ginø-nqeindumám. No ndigu møteløvúb, taqa yaq-te. Neka khøuwa kopoav-qape nøme mba mo:zumbám. Unimanqatín. Khøuwa kopoáv, ambá nønanimín. ²⁴ Khøuwa faev, no Zu ezoqa ndøfembumám. Khøuwa kopokopo-te, 39 kha ginø-khanæmam. ²⁵ Neka khøuwa misika, no Lom ezoqam vøzumbam. Neka khøuwa nøme, nandí gini-poumbím. Neka khøuwa nøme, palai khagua nitøkuvømám. Misiká, qani-tøkuvømam. Ta khøuwa nøme-te, no lova kopo neka páveat kopo, ndaola-té qatu-kawambát.

²⁶ No oskia qæ-okhoam, no løvøte-té qato-wanimám. Khøuwa kopoáv. Kea qætantaemam, no ambá ibøkha mbageap ndøkawambín. Khøuwa nøme, ambá pepen ezoqam ndøngiænonamín. Neka khøuwa nøme, ambá nøkeza Zu ezoqam ndøngiænonamín, neka khøuwa nøme, ambá bawan vini-ak vøngiænonamín. Neka no løvøte-te nøme, taon mokho-té neka ezoqam av manqei-té neka ndaola-té qatø-wanimám. Neka no khape Klísten ezoqam mokho-te, løvøte-te vøtø-wanimam. ²⁷ No sasae føgakh-qape nømbo-ngetøgeapám. Khøuwa nøme, no sasae khæpe nømbe-khouwevtám neka venan-qei sømbimáv. Neka khøuwa nøme, no ifn neka ibøkha naq páp. Khøuwa kandambá, iffina qægoam. Neka khøuwa nøme, no qozák neka ndabua eqeieqei mbaín. ²⁸ Geté ta-mbá taoká, ndøgo. No oskia Klísten babawawan ezoqam nøzø-fofogéáp, ndigu tiqa unimanqatín-te, áv kiní-ápet. ²⁹ Ezoqa unimanqatín-te bazaføgakh mbain tøgoat, no soqáin sæmbøe-ewagín. Neka ezoqa nøme, manqa-zapa-te gebøiavin, no mbøni nqosøgeap nombo-ndapín.

³⁰ Zo tøzø-pøovat, no tøte-khambuvím, yaq no nøkeza bazaføgakh mbain-qa yaq-té qaté-khambuvím. ³¹ Mbumbukiam, ndego nigi Evezøza Yesu-ge Eve, teqa iz miavmiav ndø-eqæv, ndego møndæ-otév. No khavozøpøteáv. ³² No Damaskus taon mokho-te qægoam, ndego gaman ezoqam, kawa Aletas-qa mokho-te gu:goam, ambá gemøvnoín, neka taon mboqog-te, bøibøi ezoqam vø-abam. ³³ Geté nogi nøfuap, ava-té ginø-utoném, taon uta bøi mboqog-te

sasa ndɔfɔlɔtɔnem. Yaq no tɔtɔ-khokhón ndógo, ndego gaman ezoqam, no mɔvɔnoat-qa gegoam.

12

Umingiap matev-qa yaq-te, Pol qambo-fakhanam

¹ No nɔme, sà bate-khambuváp. Geté, unimanqatín, matev av nqægo, ezoqa agé tɔkemáv. No ndakin umingiap neka vevezam manqat-qa yaq-té qazɔmbé-eín, Evezɔza genɔ-etoumam. ² No Keliso-ge ezoqa kopɔ, mɔtenɔtén. Ndego Mbumbukiam, yan uni ova-in-té genɔndáf.* Viav 14 mɔndɔmɔnavɔém, ndakin. No nɔtenɔtenák, av nqægo, ndego khá namba mé:qavig, ó, nqova mba ndóqavig. Mbumbukiam yakhapús sege-otév. ³ Neka no mɔtenɔtén, ngenek ezoqam, Paladais manqei-té genɔqavig. Yaq até nangó, no nɔtenɔtenák, ngenek khá namba mé:qavig, ó, nqova mba ndóqavig. Geté Mbumbukiam yakhapús sege-otév. ⁴ Ta manqei-te ndógo, ndego manqat ndɔ-ewág. Vini-qapé. Ezoqa kopɔmba mbain, manqat av nqægo timanqatat. Neka ti-te ndigu, khafeáp. ⁵ Yaq nakémbá, no teqá yaq-te ngéneq qate-khambuváp. Geté nɔkezan-qa yaq-te, nɔté-khambuvapák. Nɔkeza bazafɔgakh mbain-qa yaq-te mbá qaté-khambuvupát. ⁶ Geté unimanqatín. Até ndógo-a, no amba nɔkezan-qa yaq-te tɔte-khambuvapin, yaq no bianav ambá nɔtégoák. Zapa ndógo, manqat ndógo, no amba tæzɔ-einin, ndógo ambá unimanqatín manqát. Geté ság. No nɔkezan-qa yaq-te, nɔté-khambuvapák. Soqain ndógo, zo no khape tɔzɔte-eqanonam. Geté zo sa ndógo tɔzɔté-gevenonám, matev av nqate-mafanam neka manqat av nqate-manqate.

Pol ande sanqava me qambo-genɔyam

⁷ Unimanqatín. Mbumbukiam no matev kandakandá tantáv genɔvevezam. Geté no khapé bate-khambuváp, taqa yaq-te. Yaq nakémbá, Mbumbukiam no viniv-qape nɔ-etoám. Nqaneq viniv, no andé sanqava me nɔmbegenɔé. Ndógo andé Saitan-gé u-anim me ndæwawín, no vɔlavambin. Soqain ndógo, no khape tɔte-khambuvupat. ⁸ No Evezɔza, mɔembo-vi-mám. Nqaneq viniv, yá bekhofá. Misiká qambovi-mam. ⁹ Geté ndego av genɔmbeqavɔiú nqægo, “Noqa kuku matev mba taqagoat, ság. Matev nɔme be-taqáǵ. Zapa ndógo, noqa bazafɔgakh, kandambaqape ti mokho-te ndigu tɔnɔ-sasaeát, ezoqa ndigu bazafɔgakh mbain ndigu.” Yaq nakémbá, no khanakhanák neka taqa yaq-te ndógo tɔte-khambuváp, no bazafɔgakh mbain nqægo. Yaq ndógo, Keliso-qbá bazafɔgakh betu:ǵú, no mokho-te. ¹⁰ Yaq nakémbá, no bazafɔgakh mbain nqægo neka ngenɔgim matev o potonom matev o gekha viniv vinivinimba tɔnɔ-fakhanam, o ezoqa no tingiænonam, Keliso zapaya, yaq no khanakhanák. Zapa ndógo, no mɔtenɔtén. No bazafɔgakh ndógo tɔnɔgoát, no nɔkezan bazafɔgakh mbain tægoat.

Pol-qa fofogeap, Kolin ezoqam-qa yaq-te

¹¹ No andé bianav ezoqam me nɔte-manqatát. Geté zo noqa mbɔni, zɔnɔqagém, no qate-khambuvim. Noqa iz, ambá zɔ zɔ-eqawatín, taoká ndógo, no nɔkeza iz nqæ-eqawat. No khokho ezoqam ambá qategó. Geté ndigu ezoqam, zo Keliso-ǵi u-anim uni kandakanda-in ndɔzɔte-zæza, ndigu ambá av nqægo, no gélɔvumbim, yaq no nopaæv. Av taoká. ¹² No zo namba qategoam, neka umingiap matev vinivinimba qæmatɔnumam, ta mokho-te zo

* **12:2** 12:2 Nqaneq emanqat mokho-te, Pol ekezan me:manqaté. Geté ndego poeveáv, ekezan-qa yaq-te tekhambuvim. Yaq nakémbá, ndego ekeza iz veweáv. **12:7** 12:7 Job 2:6 **12:9** 12:9 Filip 4:11-13 **12:11** 12:11 2 Ko 11:5 **12:12** 12:12 Lom 15:19

Mbumbukiam-qa bazaføgakh qazoqeivat, yaq ndøgo zo møndøzø-vøndáz, no unimanqatin Keliso-gé u-aném. Neka viniv vinivinimba qambo-ewagam, no sæmát, sasae-te. Neka ivøveáv. ¹³ No ambá av nqægo, zo mokho-te nandav, matev andé khapëmbá qæmatønnumam, geté Klisten bawan ezoqa nøme-qa mokho-te, andé kandambá sæmatønnumám. Av taoká. Matev kopo, no zo mokho-te vini qæmatanam, sa nqáneq: No zo-te tambeáv, noqa yage nonqo. Zo tozo-matavúpat, no manqa-zapa nogō, no zo gigiap-qa yaq-te viøpøteav qagoam, yaq zo nqanek noqa manqa-zapa, sà bezømbo-navøém.

¹⁴ Nqáe! No avønín, nqawá qatøndónáv zo-te. Yaq genø-misiká, zo namba tøtegoat. Até ndakín-a, no zo-te notó-tambák. No zo nøpoév, tiuká ndigu, zogi moni. Unimanqatín. Matev ambá av nqægo, nakheis evøndipakha zøkeogē neka gigiap ndízø-etōám. Geté evøndipakha zøkeogé, nakheis, neka gigiap ndízø-etōám. ¹⁵ Sáq, no khanakhanákh. Gigiap ate nqanømbego, sæzø-nqonqotáv. Até nøkeza khá-ya, vøezø-nqonqotáv. Noqa kuku tønø-khouwev zo-te, yaq gé, zoqa kuku mé-khapelavøqasē no-te, ta zapaya?

¹⁶ Zo mōzøte-zøtéz, no zo-te gigiap-qa tambeáv. Geté ezoqa nøme, zo mokho-te, áv qazøte-mataváp nqægo: No ábøzømbe-khavóz, ka vøezøve. ¹⁷ Ge zó, ndozo-matavap, no zo ndigu ezoqa mokho-té qazømbé-khavozam, zo-te qatøndo-khofotaz? Av taoká. ¹⁸ No Taitus qamboviam, zo-te tendowav, Klisten nøfu nøme namba, yaq gé, ndego zo gezømbé-khavozam? Av taoká. Ndego matev av nqægo gonemáv. Ni nqova kopó, niqa sasae-te. Ni nakhoa vinivinimba okhomáv.

¹⁹ Ge zó, ndozo-matavap, ni nikezan zapayá qatí-peaomem? Av taoká. Ni Keliso-qá mokho-té qatu:gu neka nqanek manqat, Mbumbukiam-qá megemege-té qeinøzø-manqaté. Nigi nøfuap mbomømboma! Ni nqanek manqat ate nqægo, zó nizømbe-manqaté, zoqa unimanqatin matev bezømbé-føgakh. ²⁰ Zapa ndøgo, no nõfofogeáp. Soqáin ndøgo, no tøtøndonav, yaq zo vini tæzømet, ambá av nqægo, av no ndønømbe-pøev. Neka soqáin ndøgo, zo no vini tozo-nømendam, ambá av nqægo, av zo ndøzømbe-pøev. Neka soqáin ndøgo, no zo mokho-te ponqombap matev neka ova matev neka qaqa matev neka ezoqa qaqaqa matev neka manqat soqøsoqa manqate matev neka manqa geveam matev neka khambuvap matev neka sapi matev tæqev. ²¹ Soqáin ndøgo, no zo-te tøtøndonav, matev av nqægo tæqev, yaq noge Mbumbukiam zoqa megemege-te ndo:go, mivi nqawa tenø-etoam. Neka soqáin ndøgo, no ti zapaya mbøni vaev tændap, ndigu manqa-zapazapa gigoam, neka tiqa mambe okho matev-te neka sakhei o angana qovesam matev-te, qambuzaneav gigoam.

13

Vaev guguna manqat neka khaiya mboma manqat

¹ Ndakin genø-misiká, no zo-te tøtøndonav. Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, “Manqa ovøyam ate ndægot, tøné-unimanqatintát ndøgo, bøi vizu ezoqa misika o menas tigoat.”* ² No zo-te qægeavun, qanø-menas, no é-møezø-eín, neka até ndakín-a, no nqateyona, no nqawá qanøzø-eín, zo ezoqa nøme, manqa-zapazapa qazogoom neka zo ate ndøzøte:go: No

12:13 12:13 2 Ko 11:9   **12:18** 12:18 2 Ko 8:6, 16-18   **12:21** 12:21 2 Ko 13:2   **13:1** 13:1 Deut 19:15; Met 18:16; 1 Tim 5:19   * **13:1** 13:1 Pol nqanek manqat, bøi vizu ezoqa misika o menas-qa yaq-te, tene-eín ndøgo: Ndego gembó-misiká, Kolin taon-te tewav. Yaq ndøgo andé bøi vizu ezoqa misiká. Yaq ndøgo ndøzøvøndáz, teqa manqat gigiap-qapé neka unimanqatin.

zo-te nqawa tətəndonav, no aiyav matev genógoák, ti namba ndigu, manqa-zapazapa gigoam. ³ Zo qeivi-qa ndozogo, av nqægo, Keliso no mokho-te ndemanqate, ság, zo ndózo-qeivím. Ndego ambá av nqægo, bazafógakh mbaín. Av taoká. Ndego bazafógakh-qapé, zo mokho-te. ⁴ Unimanqatín. Ta khəuwa-te ndəgo, tae mutui-te getəkewam, ndego bazafógakh mbaín. Geté ndakin, ndego Mbumbukiam-qá bazafógakh-té geyagé. Até ní-a, ni Keliso mokho-te nqeyage, ni bazafógakh mbaín. Geté ni áv qati-zəmesimát nqəgo: Ni Keliso namba, Mbumbukiam-qá bazafógakh-té qeiyagát, zo mokho-te.

⁵ Zəkeza kha gəqeivi, zo Yesu uni təpəzətə-unimanqatinat-a. Zəkeza kha gəgevevát, taqa yaq-te. Zo ábəzətə-zətéz. Yesu Keliso, zo mokho-té gunu-gú. Mbain təgoat, yaq zo məzətə-busətəvém. ⁶ No tototaná ndógo: Zo zóqeivát. Ni nikezan, busətəveáv. ⁷ Ni Mbumbukiam-te, áv qati-guligulím nqəgo: Zo manqa-zapazapa zógoák. Ni ambá ta zapaya ndəgo tətí-guligulím, ezoqa tiqevát av nqəgo, ni sasae eqeieqei nigoám, zo mokho-te. Av taoká. Geté ni ndógo tətí-guligulím: Zo matev eqeieqei-té qayagé. Oskiá ndəgo, ezoqa nəme niqa sasae eqeieqei me vevəav təgoat. ⁸ Zapa ndógo, ni kopəmba mbaín, unimanqatín manqat tei-tokhonem. Geté unimanqatín manqat nqei-əqawat, ndəgo kopəmbaqapé. ⁹ Ni bazafógakh mbain təgoat, gete zo bazafógakh-us tozogoat, yaq ni khanakhanákh. Ni áv qati-guligulím nqəgo: Zo vəfisám, Klisten matev-te. ¹⁰ No ndakin nqateyona, no nqanek manqat ta zapaya ndógo tətə-peawám: Soqáin ndəgo, nə zo namba tətəgoat, yaq nəzə-ponqomát, ta iz mokho-te ndəgo, Evezəza genə-etoam. Ndego no nqanek iz, ndógo tenəmbə-etoám: Zo zətəfisám, Klisten matev-te, ambá ndəgo, zo zətəsoqəz.

¹¹ Nəfuap! Noqa manqat nqá-vaev. Zo khanakhanakh bezəgó. Neka bazafógakh ndə-asəzú, zoqa Klisten matev-te. Manqat ndəgo, no qazə-peaumam, gəmbopáev. Zo nqova kopo-té neka sambi-té qayagé, yaqyaq-a. Yaq Mbumbukiam, ndego kuku neka sambi ndini-etoam, ndəgoát, zo namba.

¹² Zo tozo-məvabat, zenda kaka və-itiamát neka vəngenəndamat, ate av-té, Mbumbukiam-qa bəi-te eqeieqei ndəgo.

Nginik Mbumbukiam-gi ezoqam, khaiya mboma manqat ndəkhofotaváv zo-te. ¹³ Evezəza Yesu Keliso-qa tanakh matev neka Mbumbukiam-qa kuku matev neka Nqova Mbomambaqape, ndəgoát, zo namba, zo ate ndəzətəgo. Neka te mokho-te, zo nqova kopo tənəgó.

Galesia Pol-qa pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Galesia manqei-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Pol Galesia manqei Klisten bawan ezoqam-té genø-peawám. Bugukhokhof khøuwa ndøgo, Pol Galesia manqei-te møndøgoám, neka bawan vini-ak, ndigu Zu ezoqam mbain ndigu, Antiok neka Aikonium neka Listla neka Debe taon-te ndøgo, Yesu-qa Manqat Mbomambaqape vøe-zømesimam, yaq ndigu vø-Klisten-bawan-ezoqam-ez (Kel 13-14).

Taqa zita-te, ti-te ndigu, Zu ezoqam ndözáv. Yaq áv gizømbe-manqatát nqægo: Ndigu Mozes-qa guguna manqat bembopáev. Mbain tøgoat, ndigu kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa bøi-te ti-eqeieqeie-ez. Yaq nginik Galesia ezoqam, tiqa khavozam manqat, gè-unimanqatiním. Geté Pol taqa yaq-te ge-ewag, yaq ndego nqanek pepa mokho-te, áv gezømbe-peawám nqægo: Av taoká. Ezoqa Mbumbukiam-qa bøi-te, sa ndøgo tiní-ndaføyamba-etzát, Yesu ti-unimanqatintat.

¹ No Pól, nqanek pepa nqæpeaumit. No Keliso-gé u-aném. No ambá av nqægo, ezoqa ndøveatønēm o ezoqa nø-etoám, sasae. Geté Yesu Keliso ndøveatán, Mbumbukiam namba, nigí Tat, ndego løvøte-te gekhandi:v.

² No nginik Klisten nøfuap ate ngi:gu namba, khaiya mboma manqat nikho-fotaváv zo-te, zo Klisten bawan vinivinimba, Galesia manqei-te nandozo-yageap.

³ Mbumbukiam, nigí Tat, neka Yesu Keliso, nigí Evezøza, tiqa kuku matev neka sambí matev ndøgoát, zo-te.

⁴ Yesu Keliso, ekeza kha, niqa manqa-zapazapa zapayá gene-nqonqotáv, ni nqanek manqei-qape-qa matev soqøsoqa matanam-te betē-khandi:n. Mbumbukiam, ndego nige Tat, áv tømboe-pøovám. ⁵ Teqa iz, miavmiav, bèto-eqawát. Amén. Nqanek manqat unimanqatin!

Mbumbukiam-qa Manqat nøme mbain, ni tizi-khandi:n

⁶ No nqova ndafe kandambá, zoqa yaq-te. Mbumbukiam Keliso-qa kuku matev mokho-te, zo yage ndakinak zo-etoám. Geté zo nakhamas-té qazonø-qambunít. Zo ndego zitá qazøte-wuawét, neka nømendim matev vini ndözøndápēt, khandi ndape nonqo. ⁷ Geté nakhoa nøme mbain, vøzøté-khandi:z. Ezoqa nøme, zo matavap enegim-qa mba zøgót, neka Keliso-qa Manqat Mbomambaqape køfigim-qa ndigū. ⁸ Geté ezoqa nøme zo Mbumbukiam-qa Manqat vini te:zømesimat, ambá ndøgo, av ni zo qati-zømesimam, ndego bèsøqoév. Até ni nikezán-a, amba manqat vini tøti-zømesimin, ni bani-soqoenin, o amba enzol ezoqam yan-te tendovisin, manqat vini te:zømesimin, ndego bèsøqoevin. ⁹ No nangó qanøzø-eín, av bugukhokhof qeizømbe-ein. Ezoqa khandi miavmiav ndape-qa yaq-te, manqat vini te:zømesimat, ambá ndøgo, av zo qazøte-ewagam, ndego ezoqa bèsøqoév. ¹⁰ Ge zò, ndozo-matavap? No av nqate-manqate, no ezoqa khanakhanakh-qa nøzøgo? Av taoká. No Mbumbukiam khanakhanakh-qa nombogó. No amba ezoqa khanakhanakh-qa tæzø-gonin, no Keliso-ge sasae ezoqam, ambá nøtégoák.

Manqat ndøgo, Pol ezoqa ge:zømesimam, Keliso-té qandowáv

¹¹ Nøfuap! No zo zøtezat-qa nøzøgó, av nqægo: Manqat Mbomambaqape, no zo qate-zømesimam, ndøgo ambá av nqægo, ezoqam-té qando-fakhaté. Av taoká. ¹² No ambá av nqægo, ezoqam-té qatøndo-ndáp, o ezoqa me:nømendimám. Geté Yesu Keliso ekezan nøveáz.

¹³ Zo mõzoyogém, no bugukhokhof ande av khatøgoam, no Zu ezoqam-qa matev manqa o-mba qatøndapam. No bazaføgakh nø-asazát, Mbumbukiam-gi ezoqam vøe-ngiæzotat, neka tiqa bawan evøzam-qa vøegoam. ¹⁴ No nøkeza kha ùni nøtevé, nigi atanakha-zapazapa-za-qa manqat vøtønøtøn neka vøembó-pavát. Neka no nòto-eqanát, ta matev-te nqanek, neka nogi bawan ezoqam, ndigu namba qatiqanim, vøe-tømbuzu.

¹⁵ Geté Mbumbukiam, ekeza kuku matev-te, no é-møndø-veatán. Okhokho-té qatøqán, neka no vønø-akha. ¹⁶ Yaq ndego gematøvem, av nqægo, khøuwa eqeieqei mõndøndáp, ndego ekeza Yo nøndo-veatáv, sasae vønø-etoam, no Manqat Mbomambaqape, bawan vini-ak baté-zømesim, teqa yaq-te. Ndego no nqanek sasae genø-etoam, yaq no ambá av nqægo, ezoqa nøme-té qatønáv, vønø-ovøyám. Av taoká. ¹⁷ Neka no ambá av nqægo, Zelusalem taon-té qatønáv, ti-te ndigu, ibugukhokhof Keliso-gi u-anim iz gindapem. Mbaín. Geté no ndaføyambá, Alebia manqei-té qatønáv, yaq taqa zita-te, no nango Damaskus taon-te vøe-qavan.

¹⁸ No Zelusalem taon-te, viav misika-qá zita-te mbá qatemát. Zapa ndøgo, no Pita omete-qa nogoám. Yaq pula menás, namba qatiyagam. ¹⁹ No Keliso-gi u-anim nøme, qaqasøpøteáv. Ezoqa nøme sa ndøgo tæ-omét, Zems, ndego Evezøza Yesu namba gi:qaz.

²⁰ Nqáé! No nqanek manqat, Mbumbukiam-qá bøi-té qanøzø-peamít. Ndego mõndæ-otév. No ambá av nqægo, meakha manqat nøzø-manqaté.

²¹ No taqa zita-te, Silia neka Silisia manqei-té qatønáv. ²² Ta khøuwa-te ndøgo, Klisten bawabawan ezoqam, Zudia manqei-te giyageapat, ndigu no kha qeiviáv. ²³ Ndigu sa nqánek gi-ewagám: Ndego ezoqam, ni gengiænotam, ndakin ezoqa unimanqatin matev-qa yaq-te me:zømesimít, ndøgo bugukhokhof navap-qa gembogoam. ²⁴ Yaq ndigu no zapaya, Mbumbukiam-qá iz ndø-eqatát.

2

Keliso-gi u-anim nøme, Pol-qa sasae gi-unimanqatinim

¹ Yaq viav 14-qá zita-te mbá, no Zelusalem taon-te nango qævesez. Banabás namba nitiniáv, Taitus vøi-ituat. ² No Zelusalem tøte-vesezát ndøgo: No Mbumbukiam é-møndønø-veáz, av nqægo, no bånønáv. Yaq no Klisten ezoqám namba nimiqonáv. Ambá ndigu, ezoqa ewaqape. Geté megetapak mbá. Yaq no Manqat Mbomambaqape nøzømbe-ovøyám, no bawan vini-ak qate-zømesimam. Soqáin ndøgo, ndigu noqa manqat poeveav tøgoat, no bawan vini-ak nqate-zømesim, yaq no nqanek sasae khokhø sægoát. ³ Yaq ndigu noqa manqat, gè-unimanqatinim. Até Taitús-a, ndego no sasae namba nqatigu, ndego Glik manqei-ak, ndigu pouweáv, ngusum tekepøtaz. ⁴ Manqat taqa yaq-te tønefakhán ndøgo: Zapa ndøgo, ezoqa nøme mõndøgoám. Ndigu Klisten ezoqam-qa me:qeivám, neka Klisten ezoqam namba vøe-tøkuatam. Ndigu niqa matev qeivi-qa ndøgoám, khonoam-té, ni

Keliso Yesu genqovotan. Yaq ndigu ni Mozes-qa guguna manqat mokho-te nqawa ambam-qa nigoám. ⁵ Geté ni tiqa manqat-te, poev elavøqase veeáv. Zapa ndógo, ni áv qanimbi-pøovám nqægo: Unimanqatin Manqat Mbomambaqape, ni zo qati-zømesimam, oskia begó zo namba.

⁶ Ndigu ezoqam, iz-akhayapak ndigu, Zelusalem taon-te ndøgo, noqa manqat møndø-unimanqatinim, neka manqat nøme einiáv, taqa yaq-te. Geté, unimanqatin. No-te, tiqa iz akhae gigiap-qapé mbá. Zapa ndógo, Mbumbukiam ezoqa ambá av nqægo, bavokhø genø-gevezoát. ⁷ Yaq ndigu megetapak, áv gini-matøvemém nqægo: No Mbumbukiam, bawan vini-ak Manqat Mbomambaqape zømesim nonqo ndøveatán, ate av-té, Pita ge:veatav, Manqat Mbomambaqape zømesim nðe:zømesimit. ⁸ Mbumbukiam, ndego Pita u-anim iz gembo-etoam, Zu ezoqam teqa Manqat te:zømesimat, ndego até nó-a, u-anem iz vønø-etoam, bawan vini-ak vøté-zømesimát. ⁹ Yaq Zems neka Pita neka Zion, ndigu ezoqa uni kandakanda-in ndizæza, ndigu møndø-matøvemém, av nqægo: Iz Mbumbukiam nø-etoám, nqanek sasae nqægot, yaq ndigu no neka Banabas zenda kaka vønī-itiám. Yaq ni manqat áv qatikopo-ném nqægo: Ni Manqat Mbomambaqape, bawan vini-ak niti-zømesimit neka ndigu Zu bawan-ak vøe-zømesimit. ¹⁰ Nqanek manqat mbá ginimbi-ein: Zo gigiap-av ezoqam, Zelusalem Klisten bawan mokho-te ngigu, sekembá sozozø-tøkeét. Yaq no møe-unimanqatin taqa yaq-te, neka bazaføgakh vøe-asaz.

Pol Pita manqa-zapa-qa yaq-te gembo-ovøyam

¹¹ Khøuwa nøme, Pita Antiok taon-te gegeavun, no ndaføyamba nomboponqóm. Zapa ndógo, matev nøme gematanam, soqain. ¹² Bugukhokhof, Pita bawan vini-ak namba, lou møndælogám. Geté ezoqa nøme gifakhaz, ndigu Zems gendo-khofotaz, ndego nangó genøsinán, neka bawan vini-ak namba, lou logemáv. Zapa ndógo, Zu ezoqa nøme, ndigu sekembá segetavupám, av nqægo: Ndøgo soqain, bawan vini-ak namba toqo-tøkua, ndigu ngusum qogøzatav ndigu. Yaq Pita ndigu Zu ezoqam, møe zøgoám. ¹³ Yaq ndigu Zu ezoqa nøme, Antiok taon-te ndøgo, Pita-qa matev, gembopaevém. Yaq ndigu lou sekemba logemáv, Klisten ezoqa nøme namba, ndigu Zu bawan-ak mbain ndigu. Até Banabás-a, Pita-qa matev vømbøpaev. ¹⁴ No qæqeiv, ndigu nakhhoa ndaføyamba paeveav qagoam, av unimanqatin Manqat Mbomambaqape ndæmanqate, yaq no Pita ezoqa ewaqape-qa bøite, áv qambøe-ein nqægo, “Qo Zu ezoqám. Geté qo andé bawan vini-ak me qoteyagé. Qo Zu ezoqam-qa matev pøpøvumáv, av bugukhokhof qoqotegoam, qo Klisten ezoqam mbain qoqogoam. Ndøgo kopømbá. Geté gekha zapá, ndakin qoqosinaq, neka ndigu bawan vini-ak ndoqozø-pouwe, ande Zu ezoqam me ti:yaqat?”

Mozes-qa guguna manqat qoté-khandi:qak, geté Yesu toqo-unimanqatin

¹⁵ Yaq no Pita manqat nøme, áv qambøe-ein nqægo, “Unimanqatin. Ni Zu ezoqa ziqaním. Ni ambá av ndi:gu, bawan vini-ak, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu. ¹⁶ Geté ni ndakin mizi-nøtén, Mbumbukiam ezoqa, ndaføyamba ambá ta zapaya ndøgo, tenezæzā, ndigu guguna manqat ndimbopaev. Geté ndego ndaføyamba, nqánek genezæzā, Yesu Keliso ndi-unimanqatinat. Até ni-a, ni Keliso Yesu nqánek qazi-unimanqatinim. Ni áv qazi-matøvemém nqægo: Mbumbukiam ni ndaføyamba nqánek genenæná, Keliso tizi-unimanqatinim, ambá ndøgo, ni Mozes-qa guguna manqat

tizimbo-pavat. Zapa ndógo, ezoqa kopo kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa bøi-te, ta mokho-te ndógo te-ndaføyamba-ev, ndego Mozes-qa guguna manqat ndembopaev.”

¹⁷ Ni Zu ezoqam ndakin Keliso mokho-te Mbumbukiam-qa bøi-te ndaføyamba-qa nqeiḡu, yaq ni mõiḡeiḡim, ate ní-a, ni manqa-zapa-ús. Av tægoat ndægo, yaq gé, Keliso ni manqa-zapa gone-qa níḡu? Av taoká. ¹⁸ Geté no manqa-zapa nqáneḡ qatégó, nqawa tæsinan, neka Mozes-qa guguna manqat nqawa vøembópæev. Zapa ndógo, no é-møeqeív, av nqægo, ndógo kopømba mbaín tønøtøke, Mbumbukiam-qa bøi-te tæ-ndaføyamba-en. ¹⁹ No bugukhokhof Mozes-qa guguna manqat pæev-qa nogoám. Geté kopømba mbaín. Yaq teqa guguna manqat, no andé manqa ovøyam-té qanøvé, løvøte vønø-etoam. Keliso tae mutui-te genanim, no té namba sòtumu-pakhaén. No ndógo tøtenaním: No Mbumbukiam-qa banøyagé. ²⁰ Yaq nakémbá. No nøkezan, ndakin yageáv. Geté Keliso ndøyagé, no mokho-te. No ndakin nqanek manqei-qape-te nqæyage, no unimanqatin matev-té qatøyagé, Mbumbukiam-ge Yo-te, ndego kuku ndømbogo no-te neka ekeza kha sa genqonqotav, no zapaya. ²¹ Mbumbukiam-qa kuku matev, no-te gego, no genømbó-qasiák. Unimanqatin. Ezoqa Mbumbukiam-qa bøi-te amba ndógo tini-ndaføyamba-ezín, Mozes-qa guguna manqat timbo-pæevin, yaq Keliso ambá khokhó sege-nanimín.

3

Keliso toqo-unimanqatin o khafeap matev toqombo-pavat, ndógo matev unime-viniviniimba

¹ Zo Galesia ezoqam, zo zó-kawakawa-ez? Gé, zo ezoqa sapi manqat zøvewam? Ni zo Yesu Keliso-qa yaq-te, úni nizømbe-ovøemám, tae mutui-te gitøkewem, yaq zo manqa mokho vozøndapem. ² No manqat kopo zønømbé-einím? Gé, zo Nqova Mbomambaqape, Mozes-qa guguna manqat pæev mokho-té qazonø-ndafem? Av taoká. Zo ndego nqáneḡ qazøte-ndafém, zo Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape qazo-ewagam neka vozø-unimanqatinim.

³ Zoqa matev, mokho mbaín. Zo Nqova Mbomambaqape-qá bazaføgákh qazøte-ngazém. Yaq gekha zapá, zo ndakin zoqa yageap, zøkeza bazaføgakh-te khoui-qa ndozogo? ⁴ Zo Mbumbukiam namba, mbomambá sozoyagám. Yaq gé, zo khokhó sozoyagam? No nqæmatavap, mbaín! ⁵ Gé, zo Mbumbukiam Nqova Mbomambaqape ta zapaya ndógo tezømbé-etoumit, neka zo mokho-te umingiap matev viniviniimba, ta zapaya ndógo tezømbégot, zo guguna manqat nqazombo-pæev? Av taoká. Ndego matev av nqægo, ta zapaya nqáneḡ gezømbegót, zo Manqat Mbomambaqape qazo-ewagam neka vozø-unimanqatinim.

⁶ Ndæ! Eibleem zombøe-matøvemēm? Ndego Mbumbukiam, gè-unimanqatin. Yaq Mbumbukiam ndego ta zapaya ndógo, ndaføyamba-qape me:veó. ⁷ Yaq zo vøezøté: Uni Eibleem-gi zi ndíḡu, ndi-unimanqatinat. ⁸ Mbumbukiam-qa Manqat, é-møndø-eín, av nqægo: Bawan vini-ak ti-unimanqatinim, yaq Mbumbukiam ndíḡu ndaføyamba mé:zæb. Yaq nakémbá, ndego Eibleem áv gembøe-eín nqægo, “Qo mokho-te, no bawabawan ate ndi:ḡu, matev eḡeieḡei nøzø-matønumát.” ⁹ Eibleem

Mbumbukiam, gè-unimanqatín, yaq ndego matev equeieqei vombò-matanam. Yaq nakémbá, gekha ezoqām ndigu, ndi-unimanqatinat, av Eibleem ge-unimanqatintam, Mbumbukiam ndigu matev equeieqei zómatanám.

¹⁰ Geté gekha ezoqām ndigu, Mozes-qa guguna manqat-te ndo:taza, Mbumbukiam-qa bòi-te ti-ndaføyamba-ez, ndigu møndø-soqoéz. Ti-te ndigu Mbumbukiam yaq-fia ndótá. Zapa ndógo, ezoqa kopo mbaín, ndego teqa manqat ate ndægo ndembopaev. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo: Gekha ezoqām ndigu, Mozes-qa guguna manqat ate ndægo paeveav ndigu, ti-te ndigu Mbumbukiam yaq-fia ndótá.

¹¹ Ndakin bavokho-qapé. Ezoqa kopømba mbaín, guguna manqat mokho-te, Mbumbukiam-qa bòi-te te-ndaføyamba-ev. Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-eín nqægo: Ezoqam ndógo tené-ndaføyamba-év, te-unimanqatintat. Yaq géyagét. ¹² Keliso toqo-unimanqatin o Mozes-qa guguna manqat toqombo-pavat, ndógo matev ùnime-vinivinimbá. Zapa ndógo, Mozes-qa guguna manqat paev mokho-te, ezoqa sa ndigu tíyagát, ndigu uni timbøepavat.

¹³ Ni bugukhokhof Mozes-qa guguna manqat, paev-qa zigoám. Geté kopømba mbaín. Yaq Mbumbukiam ni yaq-fia taev-qa nigoám, ta zapaya. Geté Keliso ni gèngovotán. Mbumbukiam niqa manqa-zapa-qa yaq-fia, te-te ndégo tenótá. Unimanqatín. Taqa yaq-fe, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-peawáp nqægo, “Gekha ezoqām ndego, tae-te tetøkewat, te-te ndego, Mbumbukiam yaq-fia ndótá.” ¹⁴ Keliso nqanek matev tene-matanám ndógo: Matev equeieqei ndógo, Mbumbukiam ge-ein, bawan vini-ak tezøgo, Keliso Yesu mokho-té qabenøzø-fakhán. Mbumbukiam Eibleem, manqa mbusa áv tembøevé. Yaq ni nqazi-unimanqatinat, Nqova Mbomambaqape bizi:ndafem, av Mbumbukiam manqa mbusa ge:ve.

Mbumbukiam Eibleem-te manqa mbusa é-møndové, yaq váev, Mozes-qa guguna manqat qafakhan

¹⁵ Nófuap! Zo mōzøte-zøté. Ezoqa manqa tikopo:nem neka poev vø-unimanqatínim, yaq ezoqa nøme kopømba mbaín, tíqa manqat-te, manqat nøme to:-awam o tíqa manqat vónqagimēm. Yaq matev até kopó. Manqa mbusa ndógo, Mbumbukiam Eibleem-te geve, ezoqa kopømba mbaín, tí-enendem. ¹⁶ Ta manqa mbusa ndógo, Mbumbukiam Eibleem neka tege zeo-té genóvé. Mbumbukiam-qa Manqat einiáv av nqægo, manqa mbusa tegi zítē genóvé, geté tege zeo kopo-té genóvé, Eibleem namba. Ngenek zeo, Kelisó. ¹⁷ Noqa manqa mokho nqánek: Mbumbukiam Eibleem namba, poev ge-unimanqatin, yaq viav 430-qa zita-te, Mozes-qa guguna manqat qafakhan, ta guguna manqat ndógo, kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa manqa mbusa tønqawa, ibugukhokhof Eibleem-te geve. Ta manqa mbusa ndógo, oskia ndógoát. ¹⁸ Ni Mbumbukiam matev mbomømboma, amba Mozes-qa guguna manqat paev mokho-te teni-etoamin, yaq manqa mbusa ndógo, Eibleem-te geve, ambá khokhó. Geté Mbumbukiam Eibleem matev áv gembøe-etoám, av manqa mbusa gembøeve. Yaq-mbá.

Mozes-qa guguna manqat-qa sasae, ndógo ibusa-ibusa nonqó

¹⁹ Av tægoat ndægo, ni tizi-unimanqatinim, ndógo gigiap-qapē, yaq gé, Mozes-qa guguna manqat, mokho gekhám? Mozes-qa guguna manqat,

ndógo tñefakhán: Ni tábizi-qeivím, av nqægo, manqa-zapazapa ndógo, ni qazigoatun, ùnime:-soqá, Mbumbukiam-qa bñi-te. Guguna manqat ndógo, enzol ezoqam Mozes gembo-etoam, sa ndógo tñégoát, atema Eibleemge zeo vómófakhán, teqa yaq-te, Mbumbukiam manqa mbusa gembøeve. Guguna manqat, ni nginginam mokho-té qanñni-fakhán. Ngenek nginginam, Mozes. ²⁰ Geté Mbumbukiam Eibleem namba manqat gi:kopo:nem, ndógo nginginam mbaín. Mbumbukiam manqat ekezan mbo-eín.

²¹ Yaq gè, yaq Mozes-qa guguna manqat-a, yaq manqa mbusa ndógo, Mbumbukiam Eibleem-te geve, qaqaq matev tógo? Av taoká. Zapa ndógo, Mozes-qa guguna manqat, ni amba khandi tñni-etoamin, yaq ni Mbumbukiam-qa bñi-te, ambá ndógo tizi-ndaføyamba-enín, teqa guguna manqat tizimbo-pavatin. ²² Geté Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-eín nqægo: Ni ezoqa ewaqape, manqa-zapa-qá mokho-té qazu:gú, neka ni bazafögakh mbaín, Mozes-qa guguna manqat tizimbo-pavat. Yaq nakémbá, Mbumbukiam, ta khandi ndógo, taqa yaq-te ibugukhokhof manqa mbusa geve, ndígu tezø-etoám, ndígu Yesu Keliso ndi-unimanqatinat.

²³ Nqanek unimanqatin matev fakhaneav qagoam, ni Mozes-qa guguna manqat mokho-te, løvñnat zigoám, neka andé ndimbula ezoqam me vizí:goam. Geté unimanqatin matev qandovea, ni zífakhán. ²⁴ Ni guguna manqat-qá mokho-té qazu:goám. Yaq ni tötöpøtambám ndógo, atema Keliso vómófakhán. Geté ndego gefakhán, yaq ni Mbumbukiam-qa bñi-te, nqánek qazi-ndaføyamba-én, ni Keliso tizi-unimanqatinat. ²⁵ Unimanqatin matev qafakhán, yaq ni ndakin Mozes-qa guguna manqat, sekemba töpøtñateáv.

Ni mízi-Mbumbukiam-gi-nakheis-én, ni Keliso nqazi-unimanqatinat

²⁶ Zo ate ndözøte:go, Keliso Yesu nqazo-unimanqatinat, zo mðzo-Mbumbukiam-gi-nakheis-éz. ²⁷ Zo ibøkha iz qazondapem, zo Keliso mokho-té qazotu:gú. Neka zo ndego andé ndabua me zøte-uzáp. ²⁸ Yaq nakémbá zo vinivinimba mbaín, zo Zu ezoqam neka zo bawan vini-ak, neka zo ezoqa iz ndözøgo neka zo iz mbain ndozogo, neka zo angana neka zo sakheis. Keliso Yesu mokho-te, zo kopó. ²⁹ Zo Keliso-qa mokho-te tozotugoat, zo Eibleem-gí zí. Yaq zo Eibleem-gi zi tozogoat, zo matev ndözø-ndapém, taqa yaq-te, Mbumbukiam Eibleem manqa mbusa gembøeve.

4

¹ Zo mözøte-zøté, gekha nakhasám ndego, vaev-te eve-qa gigiap ate ndægo to:kawaev, ndego khapelavøqase zua ndego, ndego andé khokho sasae ezoqam me me:gó, oskiá ndógo, gigiap ate ndægo, teqa ndógo. ² Yaq ndego ezoqam-qá mokho-té gunu:gú. Ndígu timbo-kewagét, atema ta khøuwa-te ndógo, tege eve gezav, gigiap ate ndægo to:kawaev. ³ Até ní-a, ni Keliso unimanqatinaveav qazigoam, ni andé nakheis me zi:goám, neka manqei-qape khafeap matev neka matavap mokho-té qazu:goám. Ni andé tigi khokho sasae ezoqam me zi:goám. ⁴ Geté, khøuwa egeieqei qandap, av Mbumbukiam ge-zav, ndego ekeza Yo ndokhofotáv, sævam-te vómøqan. Até ndegó-a, Mozes-qá guguna manqat mokho-té gunu:goám. ⁵ Ndego tenegeavún ndógo: Ezoqa géngovotáz, ndígu guguna manqat mokho-te gu:goam, yaq ni bizí-Mbumbukiam-gi-nakheis-en.

⁶ Ni Mbumbukiam-gi nakheis nqazigu, Mbumbukiam niqa mbñni-te,

ekeza Yo-ge Nqova Mbomambaqape ndokhofotáv. Yaq ngenek ni mokho-te, Mbumbukiam “Tat” mbo-akhaematún. ⁷ Yaq nakémbá, zo ambá av nqægo, ande khokho sasae ezoqa me sekembá sozogo. Av taoká. Zo Mbumbukiam-gí nakhéis. Yaq zo Mbumbukiam yage eqeieqei-qape zó-etoám, ndøgo ekeza nakheis nonqo ndemendewe.

Pol Galesia ezoqam gezø-fogogim, ndigu guguna manqat-te nango givesez

⁸ Ibugukhokhof, zo Mbumbukiam zøtezeatáv. Zo khape mbumbuk-qa mokho-té qazotugoám, neka zo ande tigi khokho sasae ezoqam me vøzøtøgoam. Ezoqa ndigu mbumbuk zø-akhaematún. Geté ndigu uni mbumbuk-aním mbá. ⁹ Zo ndakin Mbumbukiam mõzøte-zøté. O, unimanqatin nqáne. Zo Mbumbukiam me-otév. Geté,áv khané-go, zo khapeap matev-te neka khape mbumbuk-te nqawa ndozo-vesezet, ndigu bazaføgakh mbain ndigu neka kopømba mbain ndigu, zo tizøtøke? Gekha zapá, zo tiqa mokho-te nqawa gone-qa ndozogo, nqawa vozó-tigi-khokho-sasae-ezoqam-éz? ¹⁰ Zo khøuwa nøme, gigiap-qape zøtezezá, løvøyak nøme-te neka viav-te. Yaq zo ndozo-matavap, tozo-khatiwat, zo Mbumbukiam ndaføyamba me:zezá. ¹¹ No nøzø-fofogeáp zo. Andé noqa sasae ate ndægo khokho vøtégo, zo mokho-te bazaføgakh qæ-asazat.

¹² Nøfuap! No Zu ezoqám. Geté no ndakin ambá av nqægo, Mozes-qa guguna manqat mokho-te, ndaføyamba-qa nøgø, Mbumbukiam-qa bøite. No nqazø-pouwe. Zo noqa zøtéqeivát, taqa yaq-te. Até nó-a, no andé zo me nøtegoám, no zo namba qategoam. Zo no-te mbøni vaev etopøteáv, atema ndakin. ¹³ Ta khøuwa-te ndøgo, no zo Mbumbukiam-qa Manqat ande qate-zømesimat, no enqoni nøvítát. ¹⁴ Geté oskiá ndøgo, noqa enqoni zo viniv qazø-etoam, zo no sanqambeáv neka qasi:veáv. Geté zo sòzo-khatombém. Unimanqatín. Zo no andé enzol ezoqam me o Yesu Keliso me zøte-khatombém. ¹⁵ Zo Mbumbukiam-qa Manqat ande qazøte-yogem, zo khanakhanakh kandambá qazondapem. No mõtenøtén. Ta khøuwa-te ndøgo, zo kopømba tozogonín, zo ambá zøkeza bøi zokhawaín, no vozonø-etøomemin. Zapa ndøgo, zo kuku kandambá qazogoom no-te. ¹⁶ No zo unimanqatin manqat nqazø-manqate, yaq gé, no ta mokho-te ndøgo, mõezø-qaqa-ezoqam-en?

¹⁷ Nandiv khokho nømendim ezoqam, ndigu gawáp zo-te. Geté ndigu ambá av nqægo, zo tøkëam-qa zøgø. Ndigu zo qatozoat-qa mba zøgø, no-te. Ndigu sa nqáneq qazøpoév, zo ti-te gawap tøzøgoat. ¹⁸ Gawap taqagoat, ndøgo qanimáv, matev eqeieqei-te taqagoat. Zo ambá oskiá zøgonín, ambá ta-mba ndøgo, no zo namba tøtegoat. ¹⁹ Nogi nakhei mbomømboma! No viniv nangó qatøndapét zo zapaya, ate av-té, sævam viniv tundap, tui-ova, atema Keliso-qa matev zo mokho-te uni vømé-khouwëv. ²⁰ Noqa poev kandambaqape nqáneq: No ndakin zo-té qabanøgó. No amba zo namba tøtegonín, yaq no manqat ambá ndaføyamba nøzø-manqateín, kuku matev-us. Zapa ndøgo, no nqova ndafe kandambá, zoqa matev-qa yaq-te, neka nøzø-fofogeáp.

Sæla neka Hega, tiqa emanqat

²¹ Zo ezoqam, zo poev ndøzøgo, guguna manqat mokho-te tozotugoat, gé, zo mozøyogem, guguna manqat, gekha manqát ndø-ein? ²² Av qanepeawáp nqægo: Eibleem nakhei angana menás gimboqaz. Nøme ndego, tegu sasae sævam Hega-té gemøqán. Geté nøme ndego, ekeza zas-té gemøqán, Sæla. ²³ Tege yo, ndugu sasae sævam-te gemoqan, ndego ezoqam-qa

manqa vovam-té genqán. Geté, tege yo, tegu zas-te gemoqan, ndego ndógo tenoqán, av Mbumbukiam manqa mbusa ge-ve. ²⁴ Nqanek emanqat, yaya ni-etæ. Nginik sakhei menas, andé poev menas me me:gó, Mbumbukiam ezoqa namba gi-unimanqatinim. Poev nome, Sainai lolol-té ge-unimanqatin, Mozes-qa guguna manqat vov-etoam. Ta matev ndógo, andé Hega me me:gó, ndugu khokho sasae savam, Eibleem-ge nakhasa anganeam nome gumboqan. Yaq ta guguna matev mokho-te, até ní-a, vizí-khokho-sasae-ezoqam-en. ²⁵ Ezoqa ndakin Zelusalem taon-te, Mozes-qa guguna manqat ndimbopaev, ndigu andé khokho sasae ezoqam me me:gó, ate av-té, Hega nduigu, ndugu Sainai lolol guikhomas, Alebia manqei-te ndógo. ²⁶ Geté ni Klisten ezoqam, ni ambá av nqægo, ande khokho sasae ezoqam. Zapa ndógo, ni Zelusalem ndakinak taon-ák, ova nqo:go. Ndógo andé nigú evó. ²⁷ Tuqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-peawáp nqægo, “Qo khanakhanakh mbá qanegó,
qo savam, nakheis mbain ndoqogo.

Qo khanakhanakh-us ndo-akhá,
qo nakheis qazoneav qagoam.

Zapa ndógo, qo qakhapus mba nqoqoyage,
qo nakheis segeqá-goát. Kopoav-qapé.
Av taoká, av savam nomu nduigu, zivis-us ndugu.”

²⁸ Nofuap! Nqæ! Mbumbukiam Eibleem-te manqa mbusa ndové, yaq Aezek vovqan. Yaq zo até kopó. Mbumbukiam manqa mbusa ndové, zo vozó-Mbumbukiam-gi-nakheis-ez. ²⁹ Ta khouwa-te ndógo, ndego Hega ge yo, Ismael, ndego ezoqam-qa manqa vovam-te geqan, Aezek, ndego Mbumbukiam-ge Nqova-qa poev-te geqan, soqaqape-té geno-aumám. Até ndakin-a, matev até kopó. Ndigu ezoqa nome, zo guguna manqat paev-qa ndizogo, ndigu zo soqaqape-té ginø-abét, zo Mbumbukiam-ge Nqova-te qazofakhaz. ³⁰ Geté Mbumbukiam-qa Manqat, av khané-ein? Ndógo av qane-peawáp nqægo, “Nanduv khokho sasae savam, vøkhofotáv, ekeza yo namba.” Zapa ndógo, khokho sasae ezoqam-ge yo, kopømba mbain, zas-anim-ge yo namba, eve-qa gigiap to-kawaev. ³¹ Nofuap! Yaq nakémbá, ni ambá av nqægo, andé khokho sasae savam-gi nakheis, neka Mozes-qa guguna manqat mokho-té qazu:gü. Geté ni Eibleem-gu zas-anim-gi nakheis.

5

Keliso ni genqovotan

¹ Ni Keliso genqovotán, guguna manqat-qa mokho-te qazu:goam. Yaq ndakin ni nqanek nqovotønat matev-te, oskia tabizi:gü. Yaq nakémbá, zo føgøføgakh ndøwaniáp, neka nango ndøvèséz, ta viniv-te ndógo, ni ande khokho sasae ezoqam me qazi-eqatam. ² Nqæ! No Pol, nqazó-manqate. Zo ngusu qogøzat matev mokho-te, Mbumbukiam-qa bøi-te ndaføyamba-qa tozogoat, yaq matev ndógo, Keliso zoqa gematanam, gezø-tøkeák. ³ No nqawá qanøzø-ein: Gekha ezoqam ndego, ngusu qogøzat matev mokho-te, Mbumbukiam-qa bøi-te ndaføyamba gone-qa ndego, ndego Mozes-qa guguna manqat ate ndægo bembopáev. ⁴ Zo gekha ezoqam, zo Mozes-qa guguna

manqat paev mokho-te, Mbumbukiam-qa bœi-te ndaføyamba gone-qa ndozogo, zo mōzoqatáz, Keliso-te. Zo Mbumbukiam-qa kuku matev, zitá qazøte-wuøém. ⁵Geté ni ezoqam, Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape mokho-te nqaziyage, ni ta-mba nqáneq qazio-taná: Ni Mbumbukiam ndaføyamba nqáneq genénæmb, ni Keliso tizi-unimanqatintat. ⁶Zapa ndógo, Keliso Yesu mokho-te, ndógo gigiap-qapé mbá, ngusum e-má tiqambø-kepøtøzém, ó, kepøtøzateav vøgoat. Geté gigiap-qape nqáneq, Keliso tizi-unimanqatintat neka kuku matev vønigoat.

⁷Zo mbomambá sozongazém, Klisten matev-te. Yaq gé, zo matavap, gekha ezoqám zø-enegim, unimanqatin manqat sekemba paeveav ndozogo. ⁸Manqat ndógo, ezoqa nøme zo ndezømesim, ambá av nqægo, Mbumbukiam-té qando-fakhaté, ndego zo gezø-akha. Av taoká. ⁹Zo mōzøte-zøté: Flawa poponøvem nonqo khapelavøqase, flawa-te toqotu-pomogim, yaq ate ndigu segé-popoéz. Yaq matev até kopó. Khokho nømendim manqat khapelavøqase tøgoat, yaq ndógo segé-khouwév, ezoqa vøtubám. Ezoqa kopoáv. ¹⁰Geté no áv qate-unimanqatinát nqægo: Zo Mbumbukiam zøtøké. Yaq zo tiqa matavap vini ndapeav tønégó. Yaq gekha ezoqám ndego, zoqa matavap ndezø-enegimit, ndego yaq-fia nqosøgeap betëndap.

¹¹Nófuap! Gemboma mataváp. No amba ezoqa tøte-zømesimin, av nqægo, ngusum yá bezøqogáz, yaq no Zu ezoqam soqaqape-te ambá géveemák. No ezoqa amba zømesipøteav tøgonin, Keliso-qa løvøte mokho-te tikhandi:z, ndego tae mutui-te genanim, yaq no Zu ezoqam, qaqa ambá genøgonemák. ¹²No nqæmatavap, ndigu ezoqam zo ngusu qogøzat-qa yaq-te matavap ndizø-enegim, ndigu sá be-apét, até nqazí-a, bē-ovob.

¹³Nófuap! Zo Yesu nqovotøzat matev-té genøzø-akhá. Geté ndego ambá av nqægo, zo nqáneq gene-nqovotáz, zo matev vinivinimba sa tozo-matønumit, av zøkeza ndøzømbe-poev. Av taoká. Geté zo kuku matev bezøgó, yaqyaq-a, vøe-tøkeam. ¹⁴Zapa ndógo, manqat kopo ndógo, Mozes-qa guguna manqat ate ndægo ndøgutøve, nqáneq: “Ezoqa nøme-te, kuku áv tabetaqambe:gó, av qakeza kha-te kuku ndaqambe:go.” ¹⁵Geté zo izuizu tozo-keføngimat, neka kopømba ande av søvakra gigiap ndigu, izu kha vøzøløgát, zo aiyá qagó, andé vøzøtè-khoumbám.

Nqova Mbomambaqape-qa matev neka kha-qa poev matev

¹⁶No zo áv qazømbé-ein nqægo: Zo Nqova Mbomambaqape-qa mokho-té qanuyagé, ndego zo bønøzøgim. Yaq zo manqa-zapazapa zógoák, av zøkeza kha ndømbøe-poev. ¹⁷Kha-qa poev, Mbumbukiam-ge Nqova namba, gènøfeáp. Neka Mbumbukiam-ge Nqova, ezoqam-qa kha-qa poev namba ndē:nøfeáp. Qaqa ndøgó, yaqyaq-a. Yaq nakémbá, matev eqeieqei ndógo, gone-qa ndoqogo, kopømba mbaïn toqogo. ¹⁸Geté zo Nqova Mbomambaqape tezømbo-megetat, yaq ndógo vini. Zo ndakin ambá av nqægo, Mozes-qa guguna manqat-qa mokho-te sekemba søzøtu:gū.

¹⁹Ni kha-qa poev mizi:nøtén. Taqa poev nqáneq: Mambe okho matév, neka sakhei o angana qovesam matév, neka gekha manqa-zapazapa nøme ndógo, av nqægo. ²⁰Neka kha-qa poev nøme nqáneq: Tae khøuiap vizap matév o mbumbuk akhayam matév, neka manqa-sisi matév, neka sanqambap matév, neka manqa itumbam matév, neka gigiap qovet matév, neka

qaqa matēv, neka qakeza kha eqawat matēv, neka qaqaqae matev. ²¹ Neka kha-qa poev nōme nqānek: Ova matēv neka ibøkha soqa izam matēv neka lou loge mōqæ matēv neka gekha matev soqōsoqa av nqægo nōme ndōgo. No nqawá qanōzō-eín, av bugukhokhof qazōmbe-manqatam: Gekha ezoqām ndigu, matev av nqægo ndimatanam, ndigu Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te gemō-fakhazák.

²² Geté mokho ndōgo, Mbumbukiam-ge Nqova-te ndōndo-fakhate, nqānek: Kuku matēv, neka khanakhanakh matēv, neka sambi matēv, neka aiyaiyav matēv, neka tanōtanakh matēv, neka matev mbomōmboma gone matēv, neka matev egeieqei-te tōkenōmbem matev, ²³ neka qakeza kha voat neka egeieqei nōzōgim matev. Nqanek matev ate nqægo, guguna manqat kopo nqawateáv. ²⁴ Gekha ezoqām ndigu, Keliso Yesu-gi, ndigu ekeza kha-qa poev sekemba gembó-pavaták. Ndigu kha-qa poev, tae mutui-té ginō-tōkéém, poev soqōsoqa ate ndægo namba. ²⁵ Ni Nqova Mbomambaqape, khandi ndakinak gini-etoam, ni ndégo teabeni-nōzōgim. ²⁶ Ni bizi-khambūváp, neka yaqyaq-a qaqa bizilōdzú, neka yaqyaq-a ova bizi-manqaté.

6

Qo gigiap ndōgo toqópeá, av qoqote-ogeakh

¹ Nōfuap! Zo mokho-te ezoqa nōme manqa-zapa tego, yaq zo ezoqa, Nqova Mbomambaqape nanduzumbu-gu, ndego gēmbō-tōkéém. Kuku matev-ús. Geté zōkeza kha, gēgeiví. Soqáin ndōgo, teqa matev, atē zō-a, manqa-zapate tō-itub. ² Zo yaqyaq-a, viniv eqawat-qa yaq-te, gētōkéám. Av tōzōtegoat ndægo, zo Keliso-qa guguna manqat o-mba zombōé-ndapát. ³ Gekha ezoqām ndego, ndematavap, av nqægo, ndego ezoqa nōme gēlvubām, getē ndego ezoqa kandambaqapē mbā, ndego ekeza kha gēmbōe-khavozumít. ⁴ Ezoqa ewaqape ekeza matev, yá begevewát. Egeieqei tōgoat, yaq qo kopōmbá, khanakhanákh. Geté kopōmba mbáin, toqote-khambuvupat av nqægo, qoqa matev egeieqei, geté ezoqa nōme-qa matev soqáin. ⁵ Zapa ndōgo, ezoqa ewaqape, ekeza viniv ndōzōgó, ndi-eqægeapet.

⁶ Gekha ezoqām ndigu, Manqat Mbomambaqape ndi-upōgim, ndigu yá bembo-tōkéé, ndego nde:zōmesim, gigiap qaniqanimav-te.

⁷ Zo zōkeza kha mbōe-khavōzám, av nqægo, Mbumbukiam zimbōē-khavozōmēm. Ezoqa kopōmba mbáin, Mbumbukiam tembōe-khavozam. Gēmbō-mataváp. Gekha gigiáp ndōgo, toqo-ogeakh, qo ndōgo toqópeá. ⁸ Qo manqa-zapazapa, ande gigiap soqōsoqa me toqo-ogeakh, yaq ngi-wat matev qotōndé-pe:tát. Geté Nqova Mbomambaqape toqombo-pavat neka matev egeieqei toqo-matōnumat, kopōmba ande av avōe gigiap egeieqei me toqote-ogeakh, yaq qo khandi miavmiav qotōndé-pe:tát. ⁹ Yaq nakémbá, ni matev egeieqei matanam-qa yaq-te, bini-ewézát. Zapa ndōgo, khōuwa egeieqei-te, ni avōe gigiap egeieqei-qape zindúpeá, ni yovitav tōgoat. ¹⁰ Yaq nakémbá, gekha khōuwā ndōgo, ni kopōmba tōgoat, ezoqa nōme matev mbomōmboma tizizō-matōnumat, ni sá bizizō-matanám. Bugukhokhof matev mbomōmboma, ndigu tizizō-matanám, ndigu ni namba Keliso nqazi-unimanqatinat.

Gigiap-qape nqānek, Mbumbukiam khandi ndakinak gini-etoam

¹¹ No nqanek manqat-qase, nōkeza zendá qate-peaomít. Zōtēqevím! Taqa peawap kandakandá.

¹² Ndigu ezoqam, zo ngusu qogøzat-qa yaq-te nditøpøtøzat, ndigu Zu ezoqam-te, iz kandakandā ndape-qa mba ndøgó. Ndigu sa tinigoatún ndøgo: Soqain ndøgo, ezoqa soqaqape-te ti-ab, ndigu ezoqa Keliso-qa yaq-te ti:zømesimat, ndego tae mutui-te gitøkewem. ¹³ Ndigu ekezan, Mozes-qa guguna manqat pøpøvumáv, oskiá ndøgo, ngusum ndizø-qogøzat. Geté ndigu zo ngusu qogøzat-qa tizømbigú ndøgo: Tiabiti-khambuváp, av nqægo: Zo tiqa manqat o-mba zotondapé, taqa yaq-te. ¹⁴ Geté no nikeza Evezøza Yesu Keliso mba nøté-khambuvupát, ndego ni zapaya tae mutui-te genanim. Te mokhote, manqei-qape gigiap neka matev, møndønaním, no-te. Neka no nøkezan, manqei-qape matev-te, vøtø-nanim. ¹⁵ Ndøgo gigiap-qapé mbá, ngusum e-má tiqambø-kepøtøzēm, ó, kepøtøzateav vøgoat. Geté gigiap-qape nqánek, Mbumbukiam khandi ndakinak geqa-etoam. ¹⁶ Gekha ezoqām ndigu, nqánek manqat ndimbopaev, Mbumbukiam-qa sambi matev neka tanakh matev ndøgoát, ti namba. Ndigu ezoqam, unimanqatin Mbumbukiam-gí Izlael ezoqām.

¹⁷ Noqa vaev manqat nqánek: No ezoqa viniv nøme mba benømbòvé. Zapa ndøgo, no nqama ee nqanøgó, no ezoqa gizumbam, no Yesu-qa sasae nqægo.

¹⁸ Nogi Klisten nøfuap. Nigi Evezøza Yesu Keliso-qa kuku matev ndøgoát, zo namba.

Amén. Nqánek manqat unimanqatin.

Efesus

Pol-qa pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Efesus taon-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Pol Efesus taon Klisten bawan ezoqam-té genø-peawám. Ta khøuwa-te ndøgo, Pol nqanek pepa gepeawam, ndego Lom taon-té geyagám. Ndimbula mokho-té gunu:goám. Gaman ezoqam, ndego ta zapaya ndøgo tini-møvøinám, ndego ezoqa Yesu-qa yaq-te ge:zømesimam. Pol nqanek pepa, Tikikus mbo-etoám, yaq ngenek Efesus taon-te vøndap.

Nqanek pepa, ndigu Klisten ezoqam, Efesus taon-te giyagam, bètøk hæ-geveømém, yaq taqa zita-te, ndigu Klisten ezoqa nøme, taon vinivinimba nøme-te giyageapam, bezø-etoam, yaq até ndigú-a, bëgeveømém. Efesus taon ndøgo, kandambaqapé. Ta manqei-te ndøgo tøgó, ndakin khøuwa Teki (*Turkey*) ndimbo-akhayam. Ta khøuwa-te ndøgo, Efesus taon-te ndøgo, bisnis kandakanda ndøgoám, neka ndugu khape mbumbukiam Atemis, tuqa khoev kandambaqape vøgoam.

Klisten ezoqam ndigu, Efesus taon-te giyagam, nøme kopokopo ndigu, Zu ezoqám. Geté ezoqa kopoáv, ndigu bawan vini-ák. Pol nqanek pepa mokho-te, nginik Klisten ezoqam, áv gezømbe-peawám nqægo: Ezoqa ewaqape ndigu, ndi-unimanqatinát, ndigu Keliso mokho-te, kopó. Neka nøme nqáne: Ni Klisten bawan ezoqam, ni Keliso-qa khá, neka ndego nigí kawá. Neka ezoqa ndigu, ndi-unimanqatinát, ndigu andé khoév. Ta khoev-qa mui-uk, Kelisó. Neka nøme nqáne: Ni Klisten bawan ezoqam, andé Keliso-gú sævám.

¹ No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-gé u-aném. No nqanek sasae nqægot, ndøgo Mbumbukiam-qa poév.

Nqanek pepa zo-té gatø-peaomit, zo Mbumbukiam-gi ezoqam, Efesus taon-te nandozo-yage, zo Keliso Yesu uni ndøzømbøe-pæv.

² Mbumbukiam, nigí Tat, neka Yesu Keliso, nigí Evezøza, tiqa kuku matev neka sambí matev, ndøgoát zo-te.

Matev mbomømboma, Mbumbukiam ni Yesu mokho-te gini-etoam

³ Ni Mbumbukiam-qa iz, zí-egatát, ndego nigí Evezøza Yesu Keliso-ge Mbumbukiam neka Eve. Keliso mokho-te, ndego ni matev mbomømboma ate ndægo ni-etoám, ndøgo yan-te ndøndo-okho, niqa Klisten matev tøke nonqo. ⁴ Mbumbukiam manqei-qape, okhokho-té genø-khakheinám. Yesu Keliso mokho-te, ndego ni é-møndø-vevendám. Ni tegí ezoqam zigoát, neka teqa bøi-te ndaføyamba neka manqa-zapa-yav vizigoát. Mbumbukiam kuku matev, é-møndømbøe-goám ni-te. ⁵ Yaq ndego é-møndæpøoá, ni gé-uponó, neka Yesu Keliso mokho-te, tegí nakheis vizigoát. Nqanek Mbumbukiam-qa poev qanimav-qapé. ⁶ Ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam-qa iz bete-eqawát. Teqa kuku matev qanimav-qapé, ni-te. Yaq-mbá segeni-etoám, te mokho-te ndego, ndembøe-khafuat. ⁷ Keliso-qa kouk mokho-te ndøgo, qawa, ni gènqovotán, neka niqa manqa-zapazapa vømbøe-navøem. Mbumbukiam-qa kuku matev, khæpe mbøe-khouwév, ⁸ ni gini-etoam.

Teqa matavap loloakh neka teqa otevat kandambaqape-te, ⁹Mbumbukiam matev av tenegó, av bugukhokhof matavap ge:ve. Yaq matev ndøgo, ibugukhokhof khonoam-te qagoam, matev ate ndægo, Keliso mokho-te tematanam, ni vøenømand. ¹⁰Mbumbukiam-qa matavap, khonoam-te qagoam, nqáne: Uni khøuwa-in timø-khantaz, ndego gigiap ate nqægo gekhakheinam, yan-te nqo:go neka manqei-qape-te nqago, segépizám. Yaq kawa kopo mé:goát. Kawa sa ndégo, tégoát, Keliso. ¹¹Te mokho-te, ni Mbumbukiam tene-vevendám ndøgo: Ni tegé ezoqam zigoát, ate av-té, av ndego bugukhokhof ge:pøoa. Zapa ndøgo, gekha matavap neka poëv ndøgo, Mbumbukiam ndømbogo, ndego segé-matanám neka matev segéfakhán. ¹²Mbumbukiam tene-matanám ndøgo: Ni bugukhokhof ezoqam mokho-te, ni Keliso-te mba qeitø-tambat, Mbumbukiam-qá iz bete-eqawát.

¹³Yaq até zó-a, vozø-Keliso-gi-ezoqam-ez, zo unimanqatin manqat qazoyogem, ndøgo Manqat Mbomambaqape, zoqa khandi-qa yaq-te. Yaq zó Keliso qazo-unimanqatinim, Mbumbukiam mbusa ndømpáp, zo-te, av nqægo, zo tegí. Ta mbusa ndøgo, Nqova Mbomambaqapé. Ndégo, Mbumbukiam manqa mbusa ge:ve, tendo-khofotav. ¹⁴Ngenek Nqova Mbomambaqape, andé khakhatáp, av nqægo, vaev khøuwa-te, ni matev ate ndægo ndizimø-ndapém, av bugukhokhof manqat ge:-ein, ta khøuwa-te ndøgo, ndego ni uni te:khatomb, ni Mbumbukiam-gi ezoqam. Yaq Mbumbukiam-qá iz bete-eqawát.

Pol-qa ike manqat neka guliguli manqat, Efesus ezoqam-qa yaq-te

¹⁵No ande qate-ewag av nqægo, zo Evezøza Yesu qazo-unimanqatinim neka zo Mbumbukiam-gi ezoqam-te ate ndi:gu kuku ndøzøgo, ¹⁶yaq no Mbumbukiam-te ike manqat oskia nombomanqaté, zoqa yaq-te. No zo oskia nøzø-mataváp, noqa guliguli manqat-te. ¹⁷No av qate-guligulimatún nqægo: Nigi Evezøza Yesu Keliso-ge Mbumbukiam, ndego nigi Tat bazaføgakh-qape, yan-te ngo:yage, zo Nqova Mbomambaqape bezø-etoám. Yaq ngenek zo matavap loloakh bezømbē-etoam neka Mbumbukiam-qa yaq-te bezømbē-vevezam, yaq zo Mbumbukiam uni vøezøtez. ¹⁸Neka no av qate-guligulimatún nqægo: Zoqa matavap tábezømbē-mboqóé. Yaq zo vøzøté-zøtēz, gekha matev mbomømbomā ndøgo, ni te-te nqazio-tana, ndego tini-etoam. Mbumbukiam zo tegi ezoqam, matev kandakanda mbomømboma kopoav-qapé tezø-etoam. Ndego zo ta zapaya ndøgo tezømbe-akhá. ¹⁹Neka zo teqa bazaføgakh-qape tønēzøtēz, ni-te nqøu-sasaeat, ni ndego nqazi-unimanqatinat. Nqanek bazaføgakh, bazaføgakh nøme ate ndægo, ùnime-løvuuám. Nqanek bazaføgakh, ni-te nqøu-sasaeat, até kopó, av bazaføgakh ndægo, ²⁰Mbumbukiam Keliso løvøte-te ge:khandi:v neka ekeza nakeamo zenda-te, yan manqei-te nqo:go, qonam nonqo vømbø-etoam. ²¹Yaq Keliso uni ova-ín gono:gó. Ndego ezoqa nekā nqova, tigi megetapak neka vesøtapak, neka ndigu bazaføgakh-us ndigu neka kawakawa-za neka iz-akhayapak ate ndi:gu, ùnime-løvubám. Ta-mbá mbá, ndakin nqaziyage. Geté até ndøgó-a, megemege-te yage ndøgo. ²²Mbumbukiam matev ate ndægo, teqá zenda tokhotapak mokho-té genøvé, neka ni Klisten bawan ezoqam, kawa ndégo tinivé, matev ate ndægo, teqa mokho-te betū:goat. ²³Ni Klisten bawan ezoqam, ni Keliso-qá khá. Keliso, ndego manqei-qape-te ate

nqægo, gigiap ate ndægo mokho-te ndøugu, ndego Kliten bawan ezoqam mokho-té gunu:yagé, kha ndézø-tønøyām.

2

Mbumbukiam tanakh ginigu

Yesu Keliso mokho-te khandi gini-etoam

¹ Zo bugukhokhof Mbumbukiam-qa manqat qazo-sanqawam neka manqa-zapazapa qazo-matønnumam, zo pakhaezat zogoám. ² Ta khøuwa-te ndøgo, zo manqei-qape-qá matev soqøsoqa zombopavám, neka nqova soqøsoqa, ndigu nqanek manqei-qape-te ngiyage, tigi kawa-qa manqat o-mba vozombø-ndapam. Ngenek ndégo, ezoqam-qa mokho-te ndu:sasaeat, ndigu Mbumbukiam-qa manqat ndisanqawe. ³ Até ní-a, ni ezoqa ewaqape, bugukhokhof av tizi:yagám. Ni nikeza kha-qa poev, sizimbo-takát, ndøgo ni qa-itumbat. Gekha matev neka matavap soqøsoqā ndøgo, ni qazimbo-matøvememin, ni sizigonemin. Ni até kopó, av ndigu ezoqam ndi:gu. Até ní-a, ni Mbumbukiam-qa qaqa ndizi-qeivimin.

⁴ Geté Mbumbukiam, tanakh khåpe mbøe-khouwév ni-te. Zapa ndógo, teqa kuku matev kandambá. ⁵ Ni manqa-zapazapa-te qazu:goam, ni pakhaenat zigoám. Geté Mbumbukiam, Yesu Keliso mokho-te, ni møndø-khandi:n. Unimanqatín. Zo teqa kuku matev-té qazøte-khandi:z. ⁶ Mbumbukiam ni Keliso namba ge:khandi:n, ndego ni te namba qonam nonqo ni-etoám, yan manqei-te nqo:go. Keliso Yesu mokho-té genøni-etoám. ⁷ Ndego tenegó ndógo: Khøwa ate ti:goat, megemege-te ndo:go, ezoqa av tiabiti-qeiví: Teqa kuku matev, kandamba tantáv. Ndøgo gèløvuám, ezoqa ewaqape-qa kuku matev. Unimanqatín. Teqa kuku matev, kandamba tantáv ni-te, ndego ni Keliso Yesu mokho-te gi:nømand. ⁸ Zo Mbumbukiam-qa kuku matev-té qazøte-khandi:z, zo Yesu qazo-unimanqatinim. Zo ambá av nqægo, zøkeza matev matanam mokho-té qazøte-khandi:z. Av taoká. Ndego zo khandi, yaq-mbá segezø-etoám. ⁹ Zo ambá av nqægo, sasae-qape zøte-khanøzēm. Yaq nakémbá, ezoqa kopømba mbaín, ti:khambuvupat. ¹⁰ Zapa ndógo, ni Mbumbukiam ndøkhakheinømbém, av ndakin nqazi:gu. Ndego ni Keliso Yesu mokho-te, tene-khakheinømbém ndógo: Ni matev eqeieqei zigoát, ta matev eqeieqei ndøgo, Mbumbukiam ni gone nonqo gekhakheinam.

Yesu mokho-te, ni kopó

¹¹ Zo gëmbo-mataváp, zo bawan vini-ak: Zo bugukhokhof, bavokho-ak zogoám. Neka Zu ezoqam, ndigu ngusum gígogavatun, zo ngusu qogøzatav ezoqam zø-akhaemám, neka khokho ezoqam vøezæbam. (Geté nqanek ngusu qogøzat matev, ezoqa ndømatønnumatún.) ¹² Ta khøuwa-te ndøgo, zo Keliso mbaín. Izlael ezoqam-te, zo bavokho-ak zogoám. Zo ambá av nqægo, Zu ezoqam zogoám, Mbumbukiam geveataz. Yaq zo Mbumbukiam-qa poev mokho-te yageáv, ndego Izlael namba gi-unimanqatintam. Zo Mbumbukiam zøtezateáv neka te-te tabeáv, nqanek manqei-qape-te. ¹³ Geté ndakin, zo Keliso Yesu mokho-té qazotu-yagé. Zo ezoqam, bugukhokhof qambaqape qazogoam, zo ndakin Keliso-qa kouk mokho-te, avønín qazøtøndo-fakház.

¹⁴ Ngenek Keliso, sambí matev nindapavún. Zu bawan-ak neka bawan vini-ak, ndégo tetøkunú, ni bawan vøníkopo. Sinøndakha ndigu, gu:wabam,

ni qaqatnōtam, ndego gènqaozó. Ekeza khá gene-nqaozó, neka qaqá matev, yaqyaq-a qanambu-goam, vø-evøzam. ¹⁵ Mozes-qa guguna manqat, ndego mōndø-sisizám, matev ate ndægo, ezoqa gi:zømesimatun. Ndego tenegó ndøgo: Ekeza kha mokho-te, niqa bawan menas tåbete-tøkuá, ni bizí-bawan-kopo-en, neka sambí binígu. ¹⁶ Yesu tae mutui-te genanim, ndego qaqá matev gèkhoutáv, ni yaqyaq-a qanambu-goam. Ni bawan menas qanigoam, ndego sège-tøkunú, ni vizí-bawan-kopo-en, neka ni Mbumbukiam namba vøe-tøkunu. ¹⁷ Yesu nqanek manqei-qape-te gegeavun, ndego sambí manqat namba me:geavún, ti-te ndigu, avønin ndimbogo, Zu bawan-ak, neka até zo-té-a, zo bawan vini-ak, qambaqape ndozotøndogo. ¹⁸ Unimanqátin. Yesu mokho-te, ni Zu bawan-ak neká zo bawan vini-ak, kopømbaqapé, Mbumbukiam-ge Nqova kopo mokho-te, Tat-qá avønin-té qazinó-niáv.

¹⁹ Yaq nakémbá, zo ndakin ambá av nqægo, manqei vini-ak neka bavokho-ák. Geté até zó-a, mōzo-mo-manqei-anim-éz, Mbumbukiam-gi bawan namba, ndigu Zu ezoqam, neka até zó-a, vozø-Mbumbukiam-gi-ezoqam-ez. ²⁰ Zo andé khoév. Ta khoev ndøgo, Mbumbukiam ndøwevét. Uk ndøgo ge-asaz, Keliso-gí u-anim neka Mbumbukiam-gí manqa vevezam ezoqám. Yaq Keliso Yesu ekezan, ndego mui-úk. ²¹ Khoev ate ndægo, ngének gegeawát, ndæføgakhat. Neka Evezøza mokho-te, nqanek khoev sège-khouwevtét. Yaq gemø-Mbumbukiam-qá-khoév. ²² Keliso mokho-te, até zó-a, søzøtumú-Mbumbukiam-qá-khoev-éz, ezoqa nøme namba, ndego ndewevet. Yaq tege Nqova Mbomambaqape, nqanek khoev mokho-té gunú-goát.

3

Pol-qa sasae, bawan vini-ak-te gego

¹ Yaq nakémbá, no Pol, no zo bawan vini-ak, Mbumbukiam-qa Manqat Keliso Yesu-qa yaq-te nqate-zømesim, yaq ta zapaya ndimbula mokho-te nqatu:gu, nõguligulimatún, zoqa yaq-te.

² Zo åbozo-yogém ndøgo, Mbumbukiam nqanek sasae genø-etoam, zo Manqat Mbomambaqape tøte-zømesimat, teqa kuku matev-qa yaq-te. ³ Matavap ndøgo, khonoam-te qagoam, Mbumbukiam mōndøveáz, no vøenømand. No bugukhokhof elavøqase møezø-peawám, taqa yaq-te. ⁴ Yaq zo nqanek manqat tozo-geveømem, zo ndøzøte-zøté, no nøtenat nqanøgó, Keliso-qa yaq-te, ndøgo bugukhokhof khonoam-te qagoam. ⁵ Ibugukhokhof, ezoqa yage gimønøzumavun, zøtezateáv, taqa yaq-te. Geté ndakin, Mbumbukiam tege Nqova mokho-te, tegi u-anim neka manqa vevezam ezoqam, mōndøzøveáz. ⁶ Matev, khonoam-te qagoam, nqánek: Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape mokho-te, bawan vini-ak, ndakin mōndø-bawan-kopo-éz, Izlael ezoqam namba, neka vø-kha-kopo-ez. Yaq Keliso Yesu mokho-te, até bawan vini-ák-a, Mbumbukiam-qa matev mbomømboma ndø-upøgimít, av Mbumbukiam Zu ezoqam-te manqa mbusa ge:ve.

⁷ Mbumbukiam kuku mbogoám no-te. Yaq teqa bazaføgakh mokho-te, no mütumu-Manqat-Mbomambaqape-gé-sasae-ezoqam-én. ⁸ Mbumbukiam-gi ezoqa nøme até ndi:gu, no mōndø-løvumbumím. Geté no Mbumbukiam teqa kuku matev mokho-te, tene-veatán ndøgo: Bawan vini-ak, Manqat Mbomambaqape nøté-zømesimát, teqa matev mbomømboma-qa yaq-te, ndøgo ni Keliso mokho-te gini-etoam. Ta matev mbomømboma ndøgo, kopømba mbaín

tizi-geveømem. Khàpumu-khouwév. ⁹ Mbumbukiam, ndego manqei-qape neka gigiap ate nqægo gekhakheinam, no sasae nqáneq genø-etoám: No teqa matavap ndøgo, ibugukhokhof ekeza mokho-te qakhonawam, ezoqa yage gimønøzumavun, ezoqa ewaqape nøzømbé-ovøemát. ¹⁰ Mbumbukiam tene-matanám ndøgo: Klisten bawan ezoqam mokho-te, ndego ndakin ekeza matavap loloakh vinivinimba, nqova-gi kawakawa-za neka iz-akhayapak mé:zømás, ndigu ova ngo:yage. ¹¹ Matev ndøgo, Mbumbukiam nupøkhan mba gepøoa, ndego møndø-matanám. Keliso Yesu-qá mokho-té genøgó, ndego nigi Evezøza. ¹² Te mokho-te, ni ezoqa nqazi-unimanqatinat, kopømbaqapé, Mbumbukiam-té qazinø-okhoát. Kha føgakh-mbá neka møe mbaín. ¹³ Yaq nakémbá, zo mbøni bezøvæev, noqa yage føgakh-qape-qa yaq-te, ndøgo zo zapaya qanøfakhan. Zapa ndøgo, ndøgo zoqá tøke nonqó. Ta mokho-te ndøgo, zo yage equeieqei-qape zøtéqeivím.

Yesu Keliso-qa kuku matev ni-te

¹⁴ Yaq nakémbá, no Tat-qa megemege-te, katuk nomøkuiám, neka teqa iz nqæ-ëqāwát. ¹⁵ Bawabawan ate ndægo, yan-te nqo:go neka manqei-qape-te nqago, zapa ndøgo. ¹⁶ Mbumbukiam, ndego matev kandakanda mbomømboma kopoav-qapé, niqa tøke nonqo. Yaq nakémbá, no äv qambø-vi:matún nqægo: Ndego zo tege Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te, bazaføgakh bezø-etoám. Yaq zo bazaføgakh-us zógoát, zoqa mokho-te. ¹⁷ Yaq Keliso, zoqa unimanqatin matev mokho-te, zoqa mbøni-te betū:yage. Yaq zo matev ate ndægo, kuku matev-us vøego. Yaq zo ande tae me ndægo, lu manqei pakoa-te qamø-mbuvøem, føgøføgakh zówaniapát. ¹⁸ Yaq zo Mbumbukiam-gi ezoqam ate ndi:gu nøme namba, tønèzøtéz, av nqægo: Keliso-qa kuku matev-qape, ni-te ndømbogo, sà tønómá. Taqa vøndæv neka taqa sekeat neka taqa eqæv neka taqa igian, kandambá tantáv. ¹⁹ Unimanqatín. Ni manqei-qape ezoqam, ni kopømba mbaín, teqa kuku matev ate ndægo uni tizi:nøten. Geté no Mbumbukiam-te, äv qate-vi:matún nqægo: Zo Keliso-qa kuku matev tønèzøtéz. Yaq Mbumbukiam-qa matev mbomambaqape, ekezan-te ndøugu, até zó-a, ùni tabezømbe-tøtvøyám, zo mokho-te.

²⁰ Mbumbukiam-qa bazaføgakh, kandamba tantáv, ni mokho-te nqøu-sasaeat. Gekha viam manqát ndøgo, ni te-te nqanigu, neka gekha matavāp ndøgo, nqazi-matavap, teqa tøke kopømbaqapé, unimé:løvuám. ²¹ Teqa iz, bèto-eqawát, Klisten bawan ezoqam mokho-te. Ta zapaya ndøgo, ndego Keliso Yesu mokho-te gematanam, teqa iz miavmiav be-eqawát, atema ezoqa ewaqape yage vømønøzumit.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

4

Ni Klisten ezoqam ate nqazi:gu, ni Keliso-qá khá

¹ No Evezøza-qa sasae zapaya, ndimbula mokho-te nqatu:gu, no nqazø-pouwe: Zo Mbumbukiam gezøndo-akha, tegi ezoqam tozogoat, zo matev equeieqei-té qayageáp. ² Zo zøkeza iz ndø-eqāwát. Geté zo aiyaiyav matev-té qayageáp, ezoqa nøme namba, neka zo mbøni nqosøgeap nakha-nakhamas-te ndø-upøgím. Neka kuku matev até bezøgó yaqyaq-a. Ezoqa matev soqøsoqa timatønumat zo-te, zo matev nakhamas-te ndø-qavøinàmát. ³ Zo

Nqova Mbomambaqape mokho-te qazo-kopo-ez, yaq zo bazafogakh ndo-asozú. Ta sambi matev-te ndogo, ezoqa ndotokuzuat, até voyageáp. ⁴ Ni Mbumbukiam-gi ezoqam, ni kha kopó. Neka Nqova Mbomambaqape kopo me:gó. Neka até matev kopo me:gó, zo ndozoto-taza, tozondapem, ma Mbumbukiam gezembe-akha. ⁵ Neka Evezøza kopo me:gó. Neka unimanqatin matev kopo me:gó. Até ibøkha iz upogim matév-a, kopo me:gó. ⁶ Até Mbumbukiam-a, kopo me:gó, ndego ezoqa ewaqape-ge Tat. Ezoqa ewaqape, ndego tezømbo-kawaevát. Neka ezoqa ewaqape mokho-te, ndego tunu-sasaeát. Neka ndego ezoqa ewaqape mokho-té gunu:gu.

⁷ Ni ezoqa kopokopo ate nqazi-gu, Keliso teqa kuku matev mokho-te, matev vinivinimba ni-etoám, av ekezan qambø-pøovam. ⁸ Keliso ni matev ndini-etoam, taqa yaq-te Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-eín nqægo:

“Uni ova-in nqo:go geqavig,

ndego pingim-ak ndøkhatób, namba gi:qavig.

Yaq ndego ekeza ezoqam,

khanakhanakh matev zø-etoám.”

⁹ Nqanek manqat qa-ein, av nqægo, “ndego geqavig,” ndogo ni áv qani-nømendim nqægo: Keliso bugukhokhof, nqanek manqei-qape-té gendovís.

¹⁰ Ndego ezoqam, ibugukhokhof gendovís, ezoqam ndégo, uni ova-in nqo:go geqavig, neka yan uni vø-løvuum. Ndego teneqavig ndógo: Gigiap ate ndægo, yan-te nqo:go neka manqei-qape-te nqago, tèabete-tønøyám. ¹¹ Yaq ndego ni Klisten bawan, sasae ezoqam ni-etoám. Nøme tegi u-anim ndógoát, neka nøme tegi manqa vevezam ezoqam vógoát. Neka ezoqa nøme ndigu, ezoqa nøme Keliso-te yozoat-qa ndigu. Neka nøme ndigu, Mbumbukiam-gi ezoqam ndizø-keoge. Neka nøme ndigu, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ndi:zømesim. ¹² Keliso nginik ezoqam, ni Klisten bawan tøke nonqo ni-etoám. Yaq ni Mbumbukiam-gi ezoqam, teqa sasae eqeieqei bizi:gu, neka Keliso-qa kha betè-bazafogakh-us. ¹³ Tiqa sasae, sà bemá, atema ni ate nqazi-gu, niqa unimanqatin-te neka niqa nøtenat-te, Mbumbukiam-ge Yo-qa yaq-te, bizimí-kopo-en, neka Klisten matev-te bizimí-findam neka ande av Keliso ekezan nde:go, bizimí-kopømba-en.

¹⁴ Yaq ni ande av nakhei nqonqon ndi-gu, neka ande av khagua ndægo, khamøe ndøngetøyam, neka ande av gagayag ndægo, khamøe ndøpøogim, sekembá zigoák, nømendim matev vinivinimba tønifakhanumat. Yaq ni ezoqa manqa enaq neka khavozam manqat tini-manqatat, ni tiqa khokho nømendim manqat zimømbó-paevemák, ndøgo niqa unimanqatin matev ngi:wat-qa ndøgo. ¹⁵ Ni unimanqatin manqat mba bizi-manqaté. Kuku matev-ús. Neka niqa matev-te ate ndægo bizifindam, neka ande av Keliso nde:go, bizimí-kopømba-en, ndego nigí kawa. ¹⁶ Ni Klisten ezoqam, ni teqa kha nqazigu, ndégo tegeageáp, ta kha vinivinimba ndøgo, nqabunuzupit neka kha kinik-te ndøgeageapet. Yaq ni eqeieqei tiziyagat, ande av kha ndæbunuzupit, sasae vinivinimba eqeieqei ndømatanam, neka ni kuku tønigoat, yaq Keliso-qa kha segé-khouwév, bazafogakh-ús.

Yage ndakinak-qa yaq-te Yesu mokho-te

¹⁷ Yaq nakémbá, no Evezøza-qa iz-te nqazø-pouwe: Zo yage sekemba ndøndapét, av bavokho ezoqam ndi-gu, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu. Tiqa matavap, gènokhombáp. ¹⁸ Bøivun-té qagó. Ndigu gèqatáz, khandi-te ndøgo, Mbumbukiam ezoqa ndezø-etoam. Neka ndigu mokho

ndapeáv. Zapa ndógo, tiqa mbøni gètokeám. ¹⁹ Ndigu mivi matev mbain. Ndigu ekeza kha, manqa-zapazapa-té ginø-nqonqotøvém. Neka ndigu matev soqøsoqa vinivinimba møqæ mba zømbeyæt.

²⁰ Geté zøtezat ndógo, zo Keliso-te qazondapem, vini! ²¹ Zo mòzoyogém, teqa yaq-te, neka zo te mokho-te nqazoyage, zo unimanqatin manqat, møndæ-zømesimám, ndógo Yesu mokho-te ndógu. ²² Ta unimanqatin manqat, nqáne: Zoqa awenege yage matev, ndógo taqa poev matev soqøsoqa mokho-te zo qatubam neka soqaqape-te vø-itubam, vøkhofé. ²³ Yaq Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te, zoqa matavap bezø-ndakinak. ²⁴ Neka kopømba ande av ndabua ndakinak tøzøte-uzam, zo yage ndakinak zøndapém, ta yage ndakinak ndógo, Mbumbukiam gekhakheinam. Yaq zo matev eqeieqei-té neka unimanqatin-té qazóyagát, av Mbumbukiam ndømbøe-poev.

²⁵ Yaq nakémbá, ni yaqyaq-a meakha manqat manqate bizi-ivøvém. Geté unimanqatin manqat mba bizi-manqaté. Zapa ndógo, ni Klisten ezoqam ate nqazi:gu, kha kopo-té qani-bunøzáp. ²⁶ Zo qaqa tozo-gonemat, yaq ndógo zo manqa-zapa-te be-ítúb. Zo qaqa khapé bezømbe-lolokhòtáp. Geté é-vø-ivøvemmat. Yaq khøuwa okhokho-té geabemø-sinanát. ²⁷ Zo nqova soqaqape, elavøqase mbøe-løvùzím. ²⁸ Gekha ezoqám ndego, nde-aqonam, ndego aqonam matev, sà be-iváv. Teqa zenda sa be-awáp. Geté sasæ betegó. Yaq av nqægo, ndego kopømbaqapé, ndigu gezø-tøkeát, ndigu gigiap mbain ndigu.

²⁹ Manqat soqøsoqa ndógo, ezoqa nøme ndøngiæzoat, manqa-nqa-te bezøndo-fakhàté. Geté manqat eqeieqei mba ndømanqaté, ndógo ezoqa nøme ndøzømbe-tøkee. Yaq ndigu zoqa manqat ti-ewagat, tiqa mbøni-te bezømbè-eqeieqei. ³⁰ Zo Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape, viniv mbo-etødmém, ndego Mbumbukiam zo ande khakhatap me gezømbeve, av nqægo, zo tegé, neka ndego zo vaev khøuwa-te vøkhatøb, ekezan-te. ³¹ Ezoqam-qa manqa-zapazapa navupav matev neka mbøni nqosøgeap matev neka qaqa matev neka manqa sasanqa manqate matev neka ezoqam-qa iz ngi:wat matev, matev av nqægo até ndægo, vø-ivøvém, matev soqøsoqa ate ndægo nøme namba. ³² Geté zo yaqyaq-a, matev eqeieqei ndógó neka tanakh matev mba bezømbu:gu. Neka ezoqa matev soqøsoqa tizøgoat, zo sà bezømbo-navøemát, kopømba av-té, Mbumbukiam Keliso mokho-te, zoqa manqa-zapazapa sa gambøe-navøem.

5

Ni Klisten ezoqam waev-té qabizi-yagé

¹ Zo Mbumbukiam-gi nakheis ndozogo, ndego kuku ndømbogo zo-te, zo matev eqeieqei mba ndømatanám, av ekezan nde:go, matev eqeieqei nde-matanam. ² Neka kuku matev-té qayagé, ate av-té, Keliso kuku gambøegoam ni-te, neka ekeza kha ni zapaya vønqonqotav, kopømba ande av ezoqa søvakha gigiap Mbumbukiam-te gi:løvusumatun. Keliso ekeza kha ge-etoam, ndógo sisip qanimáv, Mbumbukiam-te. Yaq ndego khanakhanákh, taqa yaq-te.

³ Zo Mbumbukiam-gi ezoqam mokho-te, matev soqøsoqa elavøqase bezømbu:gu, av mambè okho matev ndægo neka gekha matev soqøsoqa

4:22 4:22 Lom 8:13; Kol 3:9   **4:23** 4:23 Lom 12:2   **4:24** 4:24 Gen 1:26; Kol 3:10   **4:25** 4:25 Kol 3:8-9; Zech 8:16   **4:26** 4:26 Psa 4:4; Zems 1:19-20   **4:29** 4:29 Kol 4:6   **4:30** 4:30 Isa 63:10; 1 Tes 5:19; Ef 1:13-14   **4:31** 4:31 Kol 3:8   **4:32** 4:32 Met 6:14; 18:22-35; Kol 3:12-13   **5:1** 5:1 Met 5:48
5:2 5:2 Iblu 10:10; Exo 29:18

av nqægo nøme ndøgo neka gigiap qovet matev. Zapa ndøgo, matev av nqægo, gemó-tøkuayák, Mbumbukiam-gi ezoqam namba. ⁴ Neka zo mambe okho manqat ndømanqáté, neka ezoqam ngenøgim matev-te ndø-àbám, neka gekha emanqat soqøsoqa nøme ndøgo, me:votótáp. Geté zo Mbumbukiam-te, ike manqat mba ndømanqáté. ⁵ Zo vøezótéz: Gekha ezoqám ndigu, mambe ndi-okho o matev soqøsoqa nøme av nqægo ndimatanam o gigiap qovet matev møqæ ndøzøya, ndigu Mbumbukiam-qa neka Keliso-qa Megeat Matev-te, gemó-ozák. Gigiap qovet matev, ndøgo andé batae-te ogiam matév. ⁶ Zo gó:feazoát! Soqáin ndøgo, ezoqam-qa khavozam manqat, zo manqa-zapa-te tø-itub. Zapa ndøgo, nqanek matev soqøsoqa zapaya, Mbumbukiam-qa qaqa ndøgeáv, ti-te ndigu, teqa manqat o-mba ndapeav ndigu. ⁷ Yaq nakémbá, ezoqam ndigu matev soqøsoqa ndimatanam, zo ti namba, me:tøkúát.

⁸ Zo ibugukhokhof, bøvun-té qazogoám. Geté zo ndakin Evezøza-gí ezoqám neka zo waev-té qazoyagé. Zo waev-te ndozoyage, yaq zo matev eqeieqei-te mbá qayagé. ⁹ Waev-te toqoyagat, yaq mokho ndøgo, ndøndofakhate, nqáneq: Matev mbomømbomá neka matev ndaføya-ndaføya neka unimanqatin manqat. ¹⁰ Zo gèvawé neka gè:zøtezát, gekha matév ndøgo, Evezøza ndømbøe-khaneat. ¹¹ Ezoqa ndigu bøvun-te ndiyage neka ti-te mokho soqøsoqa mba ndøndofakhate, zo ti namba, me:khokhòmbáp, tiqa matev matanam-te. Geté zo ezoqa gè:zømesím, matev av nqægo soqáin. Bematánám. ¹² Unimanqátin, matev nøme ndøgo, ezoqa khonoam-te ndimatanam, mivi-ús, toqote-manqatat. ¹³ Geté gekha matév ndøgo, waev-te tøfakhan, yaq soqóqeív, av nqægo, eqeieqei o soqáin. ¹⁴ Gigiap o matev, waev-te tøfakhatat, yaq segemø-waév. Yaq nakémbá, ouv nøme áv gini-qaqaematún nqægo,

“E-moqosuzám,
 qo venanqei nandoqo-buvit.
 E-moqo-khandí:q,
 qo løvøte-te nandoqogo.
 Yaq qo waev-té qoqógoát,
 ndøgo Keliso-te qandowav.”

¹⁵ Yaq nakémbá, zo gèqeíví, zo ande áv khazóté-yagát. Zo matavap livilivis ezoqam-qa, me:qeíví. Geté zo matavap loloakh ezoqam zógoát. ¹⁶ Khøuwa khokho ndøngiæzòát. Matev eqeieqei mba ndøgó. Zapa ndøgo, matev soqøsoqa khápumu-khouwév, ndakin nqaziyage. ¹⁷ Zo ande kandaniap ezoqam me ndøgó. Geté zo ùnime:vawé, gekha matév ndøgo, Evezøza ndømbopoev. ¹⁸ Neka zo ibøkha soqa khapekhapé me-izám, andé kawa vøzømbé-okí. Matev av nqægo, segé-ngiæzó. Geté zoqa kha, Nqova Mbomambaqapé qabezømbé-tønøyám. ¹⁹ Zo ouv gèqaqayám, yaqyaq-a, kopømba ande av Sams ouv ndægo, o ouv nøme ndøgo, Mbumbukiam-qa iz ndø-eqawat, o ouv ndøgo, Nqova Mbomambaqape nde:zømesim. Zo ouv khanakhanakhus zóqaqaemat, Evezøza-te, zoqa mbøní mokho-te. ²⁰ Neka Mbumbukiam, nigi Tát, ike manqat oskia zombó-etoumát, Yesu Keliso-qa iz-te, ndego nigi Evezøza, matev até ndægo, ndego zo-te ndematanam.

Angana neka sakheis, eqeieqei ande áv kinyagát

²¹ Zo Keliso ndozombo-vizap, zo izuizum mokho-té qanu:gu.

²² Zo sakheis, zøkeza angana-qá mokho-té qanu:gu, ate av-té, zo Evezøza-qa mokho-te ndozotu:gu. ²³ Zapa ndøgo, anganeam sævam-gé kawá, ate av-té, Keliso ni Klisten bawan ezoqam-ge kawa nde-go, ndego ni gekhandi:n, ni teqa kha nqazigu. ²⁴ Ate av-té, ni Klisten bawan ezoqam, Keliso-qa mokho-te nqazu:gu, yaq sakheis ekeza angana-qa mokho-te, áv tiabitu:gu, matev ate ndægo.

²⁵ Zo angana, zo zøkeza sakheis-te, kuku áv tabezømbe:gó, av Keliso Klisten bawan ezoqam-te, kuku qambøegoam, neka ekeza kha sa vønqonqotav, ti zapaya. ²⁶ Ndego tene-matanám ndøgo: Ni Klisten bawan ezoqam, ndego ni teqa manqat mokho-te, ande ibøkha me ge:sungutan, Mbumbukiam-gi mba zigoát. ²⁷ Keliso áv qambøe-pøovám nqægo: Ni Klisten bawan ezoqam ate nqazi:gu, ndaføyamba zigoát, teqa bøi-te, ate av-té, sævam bugug keoge egeieqei neka mbomambaqapu neka soqain-qase mbain ndu:gu, anganeam tundaf. ²⁸ Yaq matev até kopó. Angana ekeza sakheis-te, kuku áv tabezømbe:gó, av ekeza kha-te kuku ndøzømbe:go. Unimanqatín. Gekha ezoqam ndego, ekeza zas-te kuku tømboqat, ndego até ekeza kha-té-a, kuku ndømbógó. ²⁹ Gømbo-mataváp: Ezoqa ekeza kha, sanqaupáv. Geté ndigu egeieqei ndø-okefatún, neka keoge egeieqei vømbøgoatun. Ate av-té, Keliso ni Klisten bawan ezoqam nginimbi-keoge. ³⁰ Zapa ndøgo, ni Klisten ezoqam, ni teqá khá. ³¹ Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-eín nqægo, “Yaq nakémbá, anganeam eve neka evo gézíváz. Yaq zās namba mé:tøkuaném, yaq ndigu ezoqa menas, vømø-kha-kopo-éz.” ³² Taqa manqa mokho, igian kandambá. No Keliso neka ni Klisten bawan ezoqam nøte-manqaté. ³³ Geté nqanek manqat, até ni ezoqam-té-a, ni-té qando-manqaté. Angana ate ndi:gu, ekeza sakheis-te, kuku áv tabezømbe:gó, av ekeza kha-te kuku ndøzømbe:go. Neka sakheis, ekeza angana, yà bezøvizáp.

6

Nakheis neka evøndipakha egeieqei ande av kintiyagat

¹ Nakheis, zo Evezøza-qa mokho-te ndozotu:gu, zo zøvøndipakha-qa manqat o-mba mo:ndapé. Matev av nqægo, egeieqei. ² Mbumbukiam-qa Manqat áv qane-eín nqægo, “Qave nekā qavo, gézøvizáp.” Bugukhokhof guguna manqat nqáneq, taqa yaq-te, Mbumbukiam manqqa mbusa geve. Manqa mbusa geve, nqáneq, ³ “Av toqotegoat nqægo, yaq qo egeieqei qóyagát neka møm-mbá qotéyagét, nqanek manqei-qape-te.”

⁴ Zo evøndipakha angana, zogi nakheis qaqa zølòðzúl. Geté egeieqei zøgugubát neka Evezøza-qa yaq-fe vozozø-ovøemát.

Sasae ezoqam neka tigi kawakawa-za, egeieqei ande av kintiyagat

⁵ Zo sasae ezoqam, zøkeza manqei-qape sasae kawakawa-za, gézøvizáp, neka tiqa manqat o-mba mo:ndapé. Zoqa mbøni mokho-te, matev ndaføyamba até bezømbu:gu, ate av-té, zo Keliso-qa manqat o-mba ndøzømbe-ndape. ⁶ Zo sasae bazaføgakh-us, ta-mbá ndøgø ndøgo, ndigu kawakawa-za, zo tizømetat, tiqa enaq giam nonqo. Geté zo Keliso-gi sasae ezoqam ndozogo, zo tiqa sasae bazaføgakh-us ndøgó, av Mbumbukiam ndømbøe-poev. ⁷ Zo sasae khanakhanakh-us ndøgó. Zapa ndøgo, zo nqanek

sasae, ambá av nqægo, ezoqam-qa mba zogō, geté zo Evezōza-qa zogō.
 8 Gẽmbo-mataváp. Gekha ezoqãm ndego, matev eqeieqei tegoat, oskia ndōgo, ndego khokho sasae ezoqam ndego o iz akhae vōgoát, Mbumbukiam yaq-fia eqeieqei, ndõmbo-etoám.

9 Neka até zó-a, zo kawakawa-za, zo matev eqeieqei ndōgō, zogi sasae ezoqam-te. Zo zō-utōvẽ. Zapa ndōgo, zo mōzōte-zōtéz, tigi kawa neka zoge kawa, kopo me-gō. Yan-té gonoyagé. Neka ndego gématōvemák, qo ande gekha ezoqam, iz akhae ezoqãm, õ, khokho ezoqam.

Mbumbukiam-qa nakhag gigiap, yà bizi-uzám

10 Noqa vaev manqat nqáneq: Zo bazafōgakh-us ndōwaniáp, ta bazafōgakh ndōgo, Evezōza-te ndōndo-okho. Zapa ndōgo, teqa bazafōgakh, kandambá tantáv. 11 Zo Mbumbukiam-qa nakhag gigiap ate ndægo, vō-uzám. Yaq nqova soqaqape tezōmbe-khavoizam, zo kopōmbaqapé, kha fōgakh-mbá qazō-waniapát. 12 Zapa ndōgo, ni ambá av nqægo, manqei-qape ezoqãm namba zi:nōfeēt. Geté ni nqova soqōsoqá namba zi:nōfeēt, ndigu ova ngo:yage, ndigu kawakawa-za neka iz-akhayapak ndigu neka gekha nqova soqōsoqa bazafōgakh-us nōme ndigu, ezoqa ndigu bōivun-te ndiyage, ndizōmbokawaezat. 13 Yaq nakémbá, zo Mbumbukiam-qa nakhag gigiap ate ndægo, é-mozo-uzám. Yaq zo fōgōfōgakh zōwaniapát, nqova soqaqape-qa khamasim matev tōndo-okhoat. Yaq tōmō-navōem, zo até zōwaniapát.

14 Zo fōgōfōgakh ndōwaniáp. Unimanqatin manqat-té qanoyagé. Av tōzōte-yagat ndægo, yaq zo mōzoto-khakheinám. Ate av-té, av ndabua segim nonqo, bōndim-te toqote-lōvaz.

Neka matev ndafōyamba-qape ndōgō. Ndōgo andé sanqava khakhazam nonqo me mé:goát, savim-te taqambo-tōkeat.

15 Zo é-mozoto-khakheinám. Ezoqa Mbumbukiam-qá Sambi Manqat zōté-zōmesimát. Ndōgo ate av-té, av zenda tokhotapak-te, tamak toqote-uzupat.

16 Neka nōme nqáneq: Zo unimanqatin matev oskia zōgoát. Ate av-té, av sanqava khakhazam nonqo nōme, zenda toqote-geatat. Yaq zo kopōmbaqapé, nqova soqaqape-qa sanqava wageap-us ate ndægo, sōzōté-khoutumát.

17 Zo mōzōte-zōtéz, Mbumbukiam zo mōndō-khandí:z. Nqanek zōtezat, andé nakhag wawaq me me-gō, nakhag ezoqam kawa-te gi-uzumatun. Zo vō-uzám.

Neka Mbumbukiam-qa Manqat, ndōgo ande nakhag kaiya me ndi:gu, Nqova Mbomambaqape gezō-etoam, vōgeageváp.

18 Zo Mbumbukiam oskia mbo-akhayám, ate av-té, av Nqova Mbo-mambaqape ndezōmbe-nōzōgim. Gekha gulgulim o viam manqát ndōgo, Mbumbukiam-te tozogoat, zo bazafōgakh ndō-asōzú. Livin-qase, mō-ivōvém. Zo Mbumbukiam-te, tegi ezoqam ate ndi:gu-qá yaq-té qaneviám.

19 Neka zo Mbumbukiam, até noqá yaq-té-a, vōmbōe-viam. Yaq gekha manqát ndōgo, no tæmanqatat, Mbumbukiam manqat eqeieqei, téabønbe-etoám. Yaq no ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat tōte-zōmesimat, no kopōmbaqapé, manqat ndōgo, bugukhokhof qakhonawam, kha fōgakh-mbá qæmanqatát. 20 No Mbumbukiam-gé u upōgim ezoqám. No ndimbulate, teqa Manqat Mbomambaqape zapayá qategō. Zo Mbumbukiam-te

6:8 6:8 2 Ko 5:10; Kol 3:24-25   6:9 6:9 Kol 4:1; Lom 2:11   6:11 6:11 Lom 13:12; 2 Ko 10:4   6:12 6:12 1 Pita 5:8-9   6:14 6:14 Isa 11:5; 59:17; 1 Tes 5:8   6:15 6:15 Lom 10:15   6:17 6:17 Iblu 4:12
 6:18 6:18 Luk 18:1; Kol 4:2; 1 Tes 5:17   6:19 6:19 Kol 4:3-4; 2 Tes 3:1   6:20 6:20 2 Ko 5:20; Filem

gèndoviám, noqa yaq-te, no teqa manqat kha fògakh-mba tàbate-manqaté, av ndego ndømbøe-poev.

Pol-qa vaev manqat

²¹Noqa yaq-te, zo nigi Klisten nøfu Tikikus mé:zòmás, ndego ni nqeimbøe-khafuat, ndego unimanqatin Evezøza-ge sasae ezoqam. Yaq zo matev ate ndægo zøtéztéz, no ande āv khatēyage neka no andē gekha matev me notēgoatun. ²²No ngenek ta zapaya nqānek qate-khofotaváv: Zo zøtéztéz, ni ande āv khatēyage. Yaq zoqa kha gé:fògákh.

²³Nøfuap! Mbumbukiam, ndego nigi Tat, neka Yesu Keliso, ndego nigi Evezøza, tiqa sambi matev neka kuku matev neka unimanqatin matev, ndøgoát zo-te.

²⁴Mbumbukiam-qa kuku matev, ndøgoát zo-te, zo ate ndøzøte-go, zo nigi Evezøza-te, Yesu Keliso kuku ndøzøgo, ndøgo navupav ndøgo.

Filipai

Pol-qa pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Filipai taon-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Pol Filipai taon Klisten bawan ezoqam-té genø-peawám. Filipai ndøgo, taon kandambaqapé. Masedonia manqei-té qagó. Ta khøuwa-te ndøgo, Pol nqanek pepa gepeawam, ndego Lom taon-té geyagam. Ndimbula mokho-té gunu:goám. Gaman ezoqam, ndego ta zapaya ndøgo tini-møvoinám, ndego ezoqa Yesu-qa yaq-te ge:zømesimam. Bugukhokhof khøuwa ndøgo, Pol Filipai taon-te, møndøgoám.

Pol ndakin nqanek pepa, Filipai ezoqam-te, ta zapaya nqánek gene-peawám: Nginik ezoqam, moni ndøpisømé. Yaq Epaflodaitus-qa zendaté ginøzavém, ndego Pol vømømbø-etoam. Yaq Pol khanakhanakh kandambá gendap, tiqa tøke-qa yaq-te, neka ndakin ike manqat vøzø-peawam. Pol ndimbula mokho-te, ambá genegoám, geté ndego khanakhanakh. Yaq ndego Klisten ezoqam, äv gezømbe-peawám nqægo: Ndigu Evezøza-qa mokho-te, khanakhanakh oskia bezøgó.

¹ Nqanek pepa, no Pol neka Timoti nipeaomít. Ni Keliso Yesu-gí sasae ezoqám. Zo-té qeitø-peaomít, zo Mbumbukiam-gi ezoqam, Filipai taon-te ndozoyage, zogi megetapak neka dikon ezoqam namba, zo Keliso Yesu mokho-te ndozotu:gu.

² Mbumbukiam, nigí Tat, neka Yesu Keliso, nigí Evezøza, tiqa kuku matev neka sambí matev, ndøgoát, zo-te.

Pol-qa guliguli manqat, Filipai Klisten ezoqam-qa yaq-te

³ No Mbumbukiam, ike manqat oskia nombø-etoamatún, zo qazø-matøvemín. ⁴ No Mbumbukiam-te zoqa yaq-te qævi:matun, no khanakhanakh-us nogoatún. ⁵ Zapa ndøgo, no Mbumbukiam-qa Manqat u nqæløozu, zo no oskia zonøtøkéé, zo Yesu ande qazøte-unimanqatinim, atema ndakin. ⁶ Yaq nakémbá, no äv qate-unimanqatinát nqægo: Mbumbukiam, ndego zo mokho-te sasae mbømambaqape gengaz, unimé-khøu, atema Keliso Yesu-qa Khøuwa Kandambaqape-te, ndego tendoqavan. ⁷ Noqa mbøni zo-té qafølæ. Yaq nakémbá, ndøgo eqeieqei, no zo ate ndøzøte:go, av nqazønde-matavap. Zapa ndøgo, zo ndozonø-tøkéé noqa sasae-te, ndøgo Mbumbukiam teqa kuku matev-te genø-etoam, oskiá ndøgo, no ndimbula mokho-te nqatu:gu, o ezoqam Mbumbukiam-qa Manqat nqazø-unimanqatinat neka tiqa manqat nqæqavøiwat, ndigu ndiqavotam. ⁸ Mbumbukiam møndæ-otév, noqa manqat unimanqatin. No vao kandambá zo-te, zo ate ndøzøte:go. Noqa kuku zo-te, Keliso Yesu-tín qandowáv.

⁹ No Mbumbukiam-te, äv qate-vi:matún nqægo: Zoqa kuku nøme mba, tåbete-fitám, zoqa zøtezat neka matavap loloakh namba. ¹⁰ Yaq zo zøtézøtéz, matev eqeieqei äkhanégo. Yaq zo Keliso-qa Khøuwa Kandambaqape-te, ndaføya-ndaføyamba neka manqa-zapazapa-yav sozøgoát. ¹¹ Yaq zo Yesu Keliso mokho-te, matev eqeieqei zømbé-tøvá, tozo-matønumat, yaq Mbumbukiam-qa iz beté-eqawat.

Pol khanakhanákh, Mbumbukiam-qa Manqat sa ndøvøndavet, oskiá ndøgo, matev føgøføgakh ndøfakhanam te-te

¹² Nøfuap! No zo zøtezat-qa nõzøgó. Matev ndøgo, no-te qafakhanam, ambá av nqægo, Mbumbukiam-qa Manqat ndøtøk. Av taoká. Geté ndøgo, gèkhouwév. ¹³ Zapa ndøgo, nakhag ezoqam ate ngi:gu, Lom ezoqam-ge kawa-qa khoev ngimbo-keoge, neka até ezoqa ewaqape nõmé-a, nqanek ngiyage, nginik mõndø-matøvemém, av nqægo, no ndimbula mokho-te, Keliso zapayá qategó. ¹⁴ Yaq nginik nogi Klisten nõfuap kopoáv, kha mõndøzø-føgákh, ta zapaya ndøgo, no ndimbula mokho-te nqatu:gu. Yaq ndigu Mbumbukiam-qa Manqat, nõme vøndøzu-qa mba mo:gó. Kha føgakh-mbá neka mõe mbaín.

¹⁵ Unimanqatín. Ezoqa nõme ndigu Keliso-qa manqat, ta zapaya ndøgo tini-manqaté: Ndigu ova ndømanqaté neka qaqa ndøgó, no-te. Geté ezoqa nõme, ndigu unimanqatin matev-té ginø-matønumít. ¹⁶ Nginik kukú no-te. Zapa ndøgo, ndigu mõndæzøtéz, no Mbumbukiam nqanek, teqa Manqat Mbomambaqape manqate nonqo ndøvé. ¹⁷ Geté ndigu ezoqa nõme, ekeza iz eqawat-qa mba ndøgó. Ndigu matavap eqeieqei mbaín, Keliso-qa manqat ndimanqate. Geté ndigu no-te viniv nõme mba awam-qa mo:gó, no ndimbula-te nqægo. ¹⁸ Sáq. No khanakhanákh. Oskia ndøgo, tiqa matavap eqeieqei o soqain ndøgo, gigiap-qape sa nqáneq: Keliso-qa manqat, sá bevøndavét.

Neka no khanakhanakh-us até nõgoát. ¹⁹ Zapa ndøgo, no mõtenøtén: Zoqa guliguli manqat neka Nqova Mbomambaqape-qa tøke mokho-te, ndego Yesu Keliso gendo-khofotav, no ndækhandín, nqanek matev føgakh-qape-te, no-te qafakhan. ²⁰ Noqa poev neka vintønát matev kandambaqape, Mbumbukiam-te, nqáneq: No nõbøianák, noqa sasae-te. Geté no kha føgakh-mbáyáq, miavmiáv neka até ndakín-a, neka noqa kha mokho-te, Keliso-qa iz betè-eqawat, oskiá ndøgo, no tæyágát, ø, tænanim. ²¹ Zapa ndøgo, no-te av nqægo: No nqæyage, no Keliso-qa nõyagé. Yaq tænanim, yage eqeieqei nõme mba mõf: fakhán no-te. ²² Geté no oskia tæyagát, noqa sasae-te mokho eqeieqei nõme mba mõf: fakhán. Yaq no nõtenøtenák, gekha poev nõvé. ²³ No matev menás, nqa-itumbam. Noqa poev kandambaqape nqáneq: Nqanek yage bånø-iváv. Yaq Kelisó namba nõtéyagát. Nqanek qanimav-qapé. ²⁴ Geté zo zapaya, no até banøyagé. ²⁵ No mõematøvéq. Nqanek gigiap-qapé. Yaq no mõtenøtén, no até nõyagát, zo namba, ate ndøzøte:go, zoqa unimanqatin-te vøefisam neka khanakhanakh-us vøgo. ²⁶ Yaq zo Keliso Yesu mokho-te ndozoyage, no namba nango tizi-qaqandam, zo khanakhanakh nõme mba zotøndapém, noqa yaq-te.

²⁷ Gekha matév ndøgo, tøfakhan, gigiap-qape sa nqáneq: Zoqa yage, áv tabete:gó, av Keliso-qa Manqat ndæmanqate. Zapa ndøgo, no pøtøndénáv, penømakhaya, zo vøezømet, o pøté-ewambát, penømakhaya, yaq zoqa manqat mba nõ-ewág, no tabate-nøtén: Zo føgøføgakh zowaniáp, nqova kopote, neka unimanqatin matev zapaya, ndøgo Manqat Mbomambaqape-te ndøndo-okho, bazaføgakh-us zonøfeét. ²⁸ Neka zo mõe mbaín sozøgoát, zogi qaqa ezoqam-te. Yaq ndøgo, tinizøtéz, av nqægo, ndigu ndøsoqoéz, geté zo ndøzo-khandí:z. Mbumbukiam ndømatanám. ²⁹ Zapa ndøgo, Mbumbukiam zo Keliso mokho-te, ambá ta-mba nqáneq gezø-etoám, zo te-te ndozo-unimanqatinat, geté até ndøgó-a, zo Keliso zapaya, matev føgakh-qape

ndøzøte-ndape. ³⁰ Nqanek matev føgakh-qape, até kopó, av zo no-te qazøte-qeivim, neka qazo-ewagatun, no oskia nqanøgo.

2

Ni nqova kopo-té qabizigú neka yà bizi-tøkeám, yaqyaq-a

¹ Zo Keliso namba ndøzøte-yage, zo yaqyaq-a, zita mðzo-tøpøzatún. Neka teqa kuku matev, zo kha zøføgakhát. Neka zo Nqova Mbomambaqapé namba zøteyagé. Neka zo kuku matev neka tanakh matev zøgó, yaqyaq-a. ² Av tægoat ndægo, no khanakhanákh. Geté no khanakhanakh nøme mba ndógo tøté:gó, zo matavap kopo-te neka kuku matev kopo-te neka nqova kopo-te tozoyagat.

³ Zo zøkeza kha mba, mbomatáváp neka matev khokho ndømatánám, zøkeza iz eqawat nonqo. Geté zøkeza kha, gèvoát. Zogi Klisten zøfuap, kandakanda me:zæzá, neka zøkeza kha, khasøkhasis me:vewé. ⁴ Ezoqa ewaqape, ekeza yage mba, be:qeiví. Geté até ezoqa nøme-qá yagé-a, bēqeivi.

Keliso ekeza kha, gèvoát, yaq Mbumbukiam, gè-eqeíú

⁵ Zoqa matavap, áv tabezømbegó, av Keliso Yesu qambøegoam. ⁶ Ngenek uni Mbumbukiam-in. Geté nqanek manqei-qape-te gefakhan, ndego matavapøteáv, av nqægo, ndego Mbumbukiam-qa iz akhae segè-geatát.

⁷ Geté ndego matev av nqægo, sège-iváv, vø-khokho-sasae-ezoqam-ev. Ndego áv tenefakhán, av ni manqei-qape ezoqam nqazi:gu. ⁸ Yaq ndego ekeza kha nøme mba mo:voatát. Ndego Mbumbukiam-qa manqat o-mba mo:ndapát, neka até løvøté-a, vøndap. Até ndøgó-a, kopømba ande av pepen ezoqam nde:go, tae mutui-te gimø-tøkewem.

⁹ Yaq nakémbá, Mbumbukiam ndego uni ova-in-té genø-eqeíú. Yaq iz ndógo tembo-akhá, ndógo iz-akhayapak ate ndi:gu-qa iziz qaløvu. ¹⁰ Yaq ndógo, ezoqa ewaqape, Yesu-qa megemege-te, katuk mé:møkuí, teqa iz vø-eqanēm, gekha ezoqām ndigu, yan-te ngyoyage, neka manqei-qape-te ngyiay, neka manqei mokho-te ngu:yage. ¹¹ Yaq ezoqa ewaqape sugumú-manqatét, av nqægo, “Yesu Keliso, ndego Evezøzá,” neka Mbumbukiam-qa iz, ndego Tat, betē-eqawat.

Ni Klisten ezoqam, waev bizigú, nqanek manqei-qape-te

¹² Nogi nøfuap mbomømboma! Zo noqa manqat o-mba oskia zotondapám, no zo namba qazi:yagam. Geté até ndakin-a, no nqæyona, zo o-mba nøme mba zotøndapém. Zo ezoqa kopokopo ate ndøzøte:go, zo Mbumbukiam-gi ezoqam ndozogo, ndego gekhandi:z, zo matev eqeieqei mba ndøgó. Bazaføgakh-ús neka møe-ús. ¹³ Zapa ndógo, Mbumbukiam ekeza mu:sasaeát, zo mokho-te. Ndego zo matev eqeieqei gone-te, poev zø-etoumatún, neka matanam-te vøzø-tøkeatun. Yaq zo kopømbaqapé, matev zómatønumát, av ndego ndømbøe-poev.

¹⁴ Gekha matēv ndógo, zo ndozogo, bezømbo-qasi:váp neka manqa ndøpønqóm. ¹⁵ Yaq zo ndaføyamba zógoát, neka manqa-zapazapa mbaín, zo Mbumbukiam-gi nakheis, ezoqa matev soqøsoqa neka køfigiap mokho-te nqazotu-yage. Yaq zo nqanek manqei-qape-te, andé nduku me zøtégoát, ndigu khaiya-te, waev ndøzø-qamøetap, ¹⁶ zo ezoqa Mbumbukiam-qa khandi manqat tozozø-etoumat. Zo av tøzøtegoat ndægo, yaq no Keliso-qa Khøuwa

Kandambaqape-te, zo nõté-khambuvím. Yaq no töténótén ndógo, noqa bazafögakh asózu neka sasae, ambá av nqægo, khokhō.

¹⁷ Zoqa unimanqatin matev, andé sòvakha gigiap me me:gó, Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, gi:lòvusunatun. Yaq Mbumbukiam khanakhanákh, taqa yaq-te. Yaq no tænanim, noqa kouk vówá, kopømba ande av waen ndægo, ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, sòvakha gigiap-te go:qouzumemin, ság, no khanakhanákh. Yaq no khanakhanakh, até genømbú-goát, zo namba. ¹⁸ Zo matev até kopó. Até zó-a, zo khanakhanakh bezógó, no namba.

Pol Timoti Filipai taon-te khofotøve-qa gegoam

¹⁹ No Evezøza Yesu-te, tototaná ndógo: No Timoti nakhamas-té qatøndó-khofotáv zo-te. Yaq ndego tendoqavan, no zoqa yaq-te emanqat tenømbe-votot, no khanakhanakh vøendáp. ²⁰ No ezoqa nøme mbaín, av Timoti ngego, ndego zo-te miavmiav tøke-qa ndego. ²¹ Ezoqa ewaqape nøme, ekeza yage-qa yaq-te mba mbomatáváp, ambá ndógo, av Yesu Keliso ndømbøepo-ev. ²² Zo mōzøte-zøtéz, teqa matev mbomambaqapé. Ndego no namba, Manqat Mbomambaqape-qa yaq-te, sasae qeigoam, ni andé yo neka eve niti-sasaetám. ²³ Gekha khøuwā ndógo, no töténøten, andé gekha matev me nømbé-fakhān, no ngenek nakhamas-té qatøndó-khofotáv. ²⁴ Neka no Evezøza, áv gate-unimanqatinát nqægo: Até nó-a, no nakhamas-té qatøndónáv.

Pol Epaflodaitus, Filipai taon-te gekhofotav

²⁵ Neka no áv gate-matøvé m nqægo: No ndakin bugukhokhof nigi Klisten nõfu, Epaflodaitus batøndo-khofotáv. Zo-te nangó gendóveséz. Ngenek ezoqam, zo noqa tøke nonqo qazøtøndo-khofotøvem, ndego noqa sasae neka nõfe-te, Manqat Mbomambaqape zapaya, kandambá genøtøke. ²⁶ Ngenek vao kandambá zo-te. Ndego mbøni mbová, ge-otev, av nqægo, zo qazoyogem, ndego enqoni qambogoam. ²⁷ Unimanqatín. Ngenek enqoni kandambá qambogoam, neka ambá vønanimin. Geté Mbumbukiam tanakh mbogó. Geté te-mbá mbá. Até nó-a, tanakh vønøgo, ndego gekhandi:v. Soqain ndógo, noqa viniv neka fofogeap khape tønømbe-khouwev. ²⁸ Yaq no ndakin ndego khofotøve-qa nøme mba notogó. Yaq zo nango tozomø-ometam, zo khanakhanakh zøténdapém, neka noqa fofogeap benømbē-khapelavøqase. ²⁹ Zo gèkhatowém. Khanakhanakh-ús neka Klisten kuku matev-ús. Ezoqa, av ngenek ngego, gèzøvizáp. ³⁰ Zapa ndógo, Yesu Keliso-qa sasae zapaya, ndego ambá vønanimin. Ndego ekeza yage ndønqonqotáv, ta sasae-te ndógo, zoqa iz-te genømbe-tøkeat.

3

Mbumbukiam-qa bøi-te, eqeieqei ande av khoqoté-yagát

¹ Nøfuap! Manqat nøme nqáne: Zo khanakhanakh-us ndógó, Evezøza-qa mokho-te.

Manqat nøme, no ndakin tæpeawam, no bugukhokhof mðezø-peawám. Geté no genø-ewezák, nango tæzø-peawam. Zo tozombo-pævem, yaq zo gé:khakhasumát, khavozam nømendim ezoqam-qa nømendim matev-te.

² Manqat nqáne: Zo gò:feazoát, nandiv ezoqam-te, ndigu kopømba ande av gaqo ndi:gu ndi-okho, neka matev soqøsoqa ndimatanam, neka ezoqa ngusu qogøzat-qa ndizøgo. ³ Zapa ndógo, uni ngusu-qogøzat-ezoqam-in neka uni

Mbumbukiam-gi-ezoqam-in, ní, ni Mbumbukiam-qa iz, tege Ngova mokho-te nqazi-eqawat. Ni Keliso Yesu mba zi-khambuváp. Neka ambá ndógo tizio-taná, matev ezoqa ndimatanam.

⁴ Ezoqam-qa matev av nqægo, gigiap-qape tōgonin, yaq no ambá noto-vintanín. Ezoqa ndimatavap av nqægo, ndigu kopømba ndøgo, ezoqam-qa matev matanam-te nduotaza, yaq no kopømba ambá nøme mba notogonín. ⁵ No ande qateqan, khøuwa eit qamendap, no ngusum tīnømbi-kepøtøzēm, ate av-té, Mozes-qa guguna manqat ndæmanqate. Neka no uni Izrael-ezoqam-in. Benzamin khagua bawan-ák. Neka no uni Iblu-kouk-in. No Felisi ezoqam nogoám, neka Mozes-qa guguna manqat uni vøembø-pavam, av ndigu gi-goatun. ⁶ No bazaføgakh kandambá qæ-asazat. Neka no Klisten ezoqam nøngiæzotám. No até vøtē-ein, ndøgo Mbumbukiam-qa poév. Mozes-qa guguna manqat-qa bøi-te, no ezoqa ndaføyamba-qape nogoám.

⁷ Geté nqanek matev ate ndægo, no qæmatavupam, ndøgo gigiap-qapē, no ndakin Keliso mokho-te, khokho matev nøtevewé. ⁸ Unimanqatin. No ndakin Keliso Yesu qatenøten, noge Evezøza, ndøgo matev nøme ate ndægo, unime-løvuám. Matev nøme ate ndægo, møndønø-khokho-matév. No pageap nøtevewé. No Keliso mba benøggó, ⁹ neka no te-te bamø-tøkenømbem. No Mbumbukiam-qa bøi-te, ambá Mozes-qa guguna manqat pæv mokho-tē qate-ndaføyamba-ēn. Geté no ndaføyamba, unimanqatin matev mokho-té qægó, Keliso-te. Mbumbukiam ndømatanám, av nqægo, teqa bøi-te tizi-ndaføyamba-en, Keliso tizi-unimanqatintat. ¹⁰ Noqa poev-qape sa nqánek: No Keliso nøme mba batenøtentét, neka Mbumbukiam-qa bazaføgakh vøténøtentét, ta bazaføgakh ndøgo, Keliso løvøte-te gende-khandi:v. Neka no andé Keliso me bate:gó, oskiá ndøgo, no nqosøgeap tændap, av ndego ge-ndapat. Até ndøggó-a, no tænanim, av ndego ge-nanim. ¹¹ Yaq até nó-a, løvøte-te batēsuzam, vøemø-khandi:n.

Ni bazaføgakh bizi-asøzú, atema iziz bizimø-khanøzem

¹² No møtenøtén, no ambá av nqægo, Keliso-qa matev mütumundáp, vutumū-ezoqa-mbomambaqape-en. Geté no bazaføgakh zua nø-asazét, vøemø-kopømba-ēn, av Yesu Keliso ekeza nde:go. Zapa ndøgo, ndego no ta zapaya nqánek genevé. ¹³ Nøfuap! No møtenøtén, no matev av nqægo ndapeáv. Zuá. Geté no matev kopo nqánek qægó: Matev ndøgo, no bugukhokhof qægoam, nø-ivavtét. Neka bazaføgakh nø-asazét, matev megemege-te ndo:go, bamèkhanaz. ¹⁴ Yaq nakémbá, no ndaføyamba nøteitít, atema yaq-fia vøemøndáp. Ta yaq-fia ndøgo, yage ova nqo:go, ma Mbumbukiam Keliso Yesu mokho-te genømbe-akha.

¹⁵ Ni ezoqa ate nqazi:gu, Klisten matev-te qazifindam, niqa matavap kopo betegó, taqa yaq-te. Geté zo ezoqa nøme, matavap vini tōzøgoat, Mbumbukiam zo ndøzø-ovøyám. ¹⁶ Sá! Gigiap-qape nqánek. Matev ndøgo, ni qazi-matvømem, eqeieqei, ta mokho-te até biziyaqé.

¹⁷ Nøfuap. Noqa matev até vømbopáev. Gèzømeté, ndigu ezoqam, matev eqeieqei ndimbopaev, av ni zo qati-zømesimam, neka vozozø-pavát. ¹⁸ Zapa ndøgo, ezoqa nøme, ndigu møndømø-Keliso-gí-qaqa-ezoqam-éz, ndego tae mutui-te genanim. Ezoqa kopoáv. No zo møezø-manqatám, taqa yaq-te.

No ndakin nqawa nqazømbe-manqate, no nõ-eív. ¹⁹ Ndigu vaev khøuwa-te, géngiæzó. Zapa ndógo, tigi mbumbukiam, ekeza khá. Tiqa matev, gé:khambuváp. Geté ndigu ambá mivi ndøgonemín. Neka ndigu manqei-gape-qa gigiap mba mbomataváp. ²⁰ Geté ni yan mo-manqei-aním, na nigi khandi etoam ezoqam, Evezøza Yesu Keliso, nqazimbøe-endap, tendoqavan. ²¹ Ndego niqa nakenake nonqo kha, ndø-enénd, vømø-mbomambaqapē, av ekeza kha waev-us ndægo. Ekeza bazaføgakh-té genø-matanám, ta bazaføgakh ndøgo, ndego gigiap neka matev ate ndægo nde:tømbuat, teqa mokho-te vøguoát.

4

¹ Yaq nakémbá, nogi nõfuap mbomømboma, no zo-te kuku neka vao nqanøgo, zo noqa khanakhanakh neka noqa sasae-qa yaq-fia ndozogo; zo Evezøza mokho-te, føgføføgakh äv tõne-waniáp, av no qazømbe-manqatavun.

Guguna manqat vinivinimba

² Zo sakhei menas, Yuodia neka Sintike, no äv qazømbe-viám nqægo: Zo Evezøza-gi ezoqam ndozogo, zo matavap kopo bezømbegó. ³ Neka qo, Sizigus, noqa sasae-te kandambaqape qoqonø-tøkeam, no äv qataqambe-viám nqægo: Nandiv sakhei menas gézøtøké. Nginik no neka Klemen neka nogi sasae ezoqa nõme namba, Manqat Mbomambaqape-qa sasae-te, bazaføgakh ndø-asazám. Nginik ezoqa ate ngi-gu, tiqa iziz, Mbumbukiam-qá khandi mbuk-té qanø-peawáp.

⁴ Zo Evezøza-qa mokho-te, khanakhanakh-us oskia ndøgó. No nqawá qanøzø-eín: Zo khanakhanakh-us ndøgó!

⁵ Zo ezoqa ewaqape-te, matev aiyaiyav-té qanøgó. Gømbo-mataváp: Nigi Evezøza, avønín gendøqavan.

⁶ Zo ndøfødgeáp. Geté gekha matēv ndøgo, tømø-fakhanumat, zo Mbumbukiam zombó-akhaemát, neka zoqa poev matev-qa yaq-te vømboviam. Ike manqat-ús. ⁷ Yaq Mbumbukiam-qa mbøni bøiv matev, ndøgo niqa matavap ate nqægo qaløvuum, zo ndøkhakhasumát, Keliso Yesu mokho-te. Yaq zoqa mbøni-te neka kawa-te, zo fofogep mbaín. Sozógoát.

⁸ Nøfuap! Noqa vaev manqat nqáne: Gekha matēv ndøgo, unimanqatin neka mbomambaqape neka ndaføyamba-qape neka Mbumbukiam-qa bøi-te eqeieqi ndøgo, neka gekha matēv ndøgo, kuku matev-us ndøgo, neka gekha matēv ndøgo, ezoqa khanakhanakh tigonem, toqo-matanam; matavap av nqægo zoqa kawa-te, bêtø-tømvyám, matev qaniqanimav ate ndægo neka matev ndøgo, ezoqa iz tiqambe-eqatat. ⁹ Gekha matev ndøgo, no zo qate-zømesimam, neka no-te vozøndapem, neka vozøqeivim-a, vozøyogem, zo até vømbopáev. Yaq Mbumbukiam, ndego ni sambí matev ngini-etoam, ndego ndøgoát, zo namba.

Pol-qa ike manqat, Filipai ezoqam-te

¹⁰ No khanakhanakh kandambá neka no Evezøza-te, ike manqat nombomanqaté, zo tøke nango qazongazem, no-te. No mõtenøtén, zo øskia zonø-mataváp. Geté zo bugukhokhof, nakhoa mbaín, vozonømbé-tøkeëm. ¹¹ No ambá äv nqægo, gigiap mbaín, yaq nakémbá, nqanek manqat nqæmanqate. Av taoká. Zapa ndógo, no nõtenat äv qatendáp nqægo: Gekha matēv

ndøgo, tønø-fakhanumat, no khanakhanakh-us nøyagát. ¹² No matev menás qatenøten: Gigiap tønøgoāt, ō, mbain tøgoat. Gekha matēv ndøgo, tønø-fakhanumat, no nøtenat nøndáp, khanakhanakh-us āv khatéyagát, oskiá ndøgo, lou kandambaqape tønøgoat, o ifi tønø-vinummat, neka gigiap kopoav tønøgoat, o gigiap mbain tøgoat. ¹³ Te mokho-te ndego, no bazaføgakh ngenø-etoam, no matev ate ndægo, kopømbaqapé, sændapét.

¹⁴ Geté zo matev qanimáv qazogonem, zo noqa yage føgakh-te, qazonø-tøkeem.

¹⁵ Zo Filipai ezoqam, zo mðzøte-zøté. No Masedonia plovinš qate-ivav, no Mbumbukiam-qa Manqat ezoqa nøme-te ande qatendapat, zo mba zonø-tøkeám. Klisten bawan ezoqa nøme, no tøkeeáv. ¹⁶ Até ndøgó-a, Tesalonika taon-te qægoam, zo gigiap mðzonøndo-khofotumám, no gigiap mbain qægoam. ¹⁷ No ambá av nqægo, zo gigiap etoam-qa nøzøviām. Geté noqa poev nqáneq: Zo mokho-te matev egeieqei gezø-khouwév, neka Mbumbukiam-qa matev mbomømboma, ndego ta zapaya tezømbe-matanam, bezømbē-khouwev.

¹⁸ Gigiap ate ndægo, zo qazonøndo-khofotøvem, no mðendáp. Ike kandambá. Kopoáv qazonøndo-khofotøvem, Epaflodaitus gendapavun. Ndøgo mðndølvú, av no qambøe-potonumam. No ndakin kopømbá. Nqanek gigiap ande søvakha gigiap sisip mbomambaqape me mé:gó, Mbumbukiam-te toqota. Mbumbukiam mðndøndáp, zoqa etoam matev, neka ndego khanakhanákh, taqa yaq-te.

¹⁹ Mbumbukiam, no nqæmbo-sasaeat, gigiap neka matev ate ndægo, teqá. Vaev mbain. Yaq gekha gigiap-qā ndøgo, zo tøzøte-potonumat, ndego zo Keliso Yesu mokho-te, ndøzøtøké.

²⁰ Mbumbukiam, ndego nigi Tat, teqa iz, miavmiav, bèto-eqawát. Amén. Nqanek manqat unimanqatín!

Vaev manqat

²¹ Ezoqa ewaqape nandiv, ndigu Keliso Yesu mokho-te, Mbumbukiam-gi ezoqam ndigu, noqa khaiya mboma manqat zozø-ein. Até nginik Klisten nøfuáp-a, no namba nqatigu, khaiya mboma manqat ngíkhøfötāvāv, zo-te. ²² Neka até Mbumbukiam-gi ezoqam ate ngi:gú-a, nqanek taon-te ngiyage, khaiya mboma manqat ngíkhøfötāvāv. Neka ndigu ezoqam, Siza-qa khoev-te ndisasaeat, ndego Lom kawa kandambaqape, kandambaqape vønøpouwem, tiqa khaiya mboma manqat zo-te batøndø-khofotav.

²³ Èvezøza Yesu Keliso-qa kuku matev, ndøgoát zo-te.

Kolosi

Pol-qa pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Kolosi taon-te giyagam

Megeat Manqat-qaše

Nqanek pepa, Pol Kolosi taon Klisten bawan ezoqam-té genø-peawám. Ta khøuwa-te ndøgo, Pol Lom taon-té geyagám. Ndimbula mokho-té gunu:goám. Gaman ezoqam, ndego ta zapaya ndøgo tini-møvøinám, ndego ezoqa Yesu-qa yaq-te ge:zømesimam.

Kolosi taon, ta manqei-te ndøgo tøgó, ndakin khøuwa Teki (*Turkey*) ndimbo-akhayam. Pol nqanek pepa gumu-peawam, yaq Tikikus neká Onesimus, tezø-etoám, yaq ndigu Kolosi manqei-te vøndapem.

Pol nqanek pepa, ta zapaya nqánek gene-peawám: Epaflas bugukhokhof khøuwa, Lom taon-te gewav, ndego Pol āv gembøe-votót nqægo: Kolosi Klisten ezoqam mokho-te, ezoqa nøme ndígú. Ndigu ezoqa nøme-te, khavozam manqat me:zømesím. Av gini-zømesímít nqægo: Yaq Mbumbukiam-a, yaq ni, gigiap kandakanda ndígú, enzol ezoqám neka nqova kandakandá. Yaq ni bizizø-vizáp, iziz bizizø-eqawat. Neka tiqa khavozam manqat nøme nqánek: Yesu ndego Mbumbukiám mbá. Ndego andé enzol ezoqám. Neka lou nøme ndøgo, ni biziløgé. Neka ni Klisten ezoqam, ngusu bizigoqáz, ate av-té, Zu ezoqam gi:goatun. Yaq Pol nginik Kolosi Klisten ezoqam, nqanek pepa mokho-te, āv gezømbe-ovøyám nqægo: Manqat av nqægo, khavozam manqát. Neka Keliso ndego, gigiap ate ndægo-gé kawa ezoqám.

¹ No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-gé u-aném. Ndøgo Mbumbukiam-qa poév. Nqanek pepa, nigi Klisten nøfu Timotí namba niti-peaomít.

² Zo-té qeitø-peaomít, zo Mbumbukiam-gi ezoqam, zo Kolosi taon-te ndozoyage, zo nigi Klisten nøfuap, Keliso uni ndøzømbøe-paev.

Mbumbukiam, nigi Tat, teqa kuku matev neka sambi matev, ndøgoát zo-te.

Pol-qa ike manqat Mbumbukiam-te, Kolosi ezoqam zapaya

³ Ni zoqa yaq-te qeiguligulimatun, ni Mbumbukiam-te, ike manqat oskia ni-etoumatún, ndego Yesu Keliso-ge Eve. ⁴ Zapa ndøgo, ni āv qatiyogém nqægo: Zo Keliso Yesu zo-unimanqatinát, neka zo Mbumbukiam-gi ezoqa ewaqape-te, kuku zøgó. ⁵ Zo av nqægo, tøzøte-goatún ndøgo, zapa ndøgo: Zo tozoto-tazá ndøgo: Zo matev, ndøzomø-ndapém, ma Mbumbukiam zo yan manqei-te ndezømbe-mendewe. Zo taqa yaq-te, mðzoyogém, Manqat Mbomambaqape, ndøgo unimanqatin manqat, ande qazømbe-fakhan. ⁶ Ta manqat ndøgo, manqei-qape-te ate nqægo gèpanqavøemét, neka mokho ndøfákhatét. Até zo mokho-té-a, gu:sasáe, zo ande qazøte-yogem, neka Mbumbukiam-qa kuku matev-qa yaq-te, mokho vozøndapem. ⁷ Nqanek Manqat Mbomambaqape, Epaflas-té qazoyogém, ndego ni namba sasae qatigoatun, ndego Keliso-ge sasae ezoqam mbomambaqape, ni nqeimboe-khafuat, ndego zoge nømendim ezoqam mbomambaqape. ⁸ Ndego ni até zoqa kuku matev-qa yaq-té-a, emanqat vønimbi-votot, ndøgo Nqova Mbomambaqape, zo ndezø-etoam.

⁹ Yaq nakémbá, ni zoqa yaq-te, manqat ande qatiyogem, ni oskia nizø-

guligulím, neka ivøveáv. Ni Mbumbukiam-te, áv qati-vi:matún nqægo: Zo matavap egeieqei, tábezømbè-tøtvøyám. Yaq zo Nqova Mbomambaqape mokho-te, matavap loloakh neka zøtezat zømbégoát, neka teqa poev matev vøzøté-zøtéz. ¹⁰ Yaq zo kopømbaqapé, egeieqei zóyagát, av Evezøza ndømbøe-poev, zoqa yage-te ate ndægo. Yaq zo sasae egeieqei tozogoat, zo mokho zømbé-fakhán, neka zoqa zøtezat, Mbumbukiam-qa yaq-te, vøzømbé-khouwēv. ¹¹ Yaq Mbumbukiam, ndego bazaføgakh ate ndægo ndømbogo, zo bazaføgakh zømbé-etoám. Yaq zo kopømbaqapé, bazaføgakh-us zówaniapát neka gekha vinív ndøgo, tøzø-fakhanumat, vozó-eqatát, ¹² neka Tat íke manqat khanakanakh-us vozombó-manqatát. Ndego zo iz zø-etoám. Zo Mbumbukiam-gi ezoqa ewaqape namba, matev zøndapém, ndego ekeza waev-te, ndezømbè-mendewe. ¹³ Ni bøvun-qa bazaføgakh mokho-te qazu:goam, ndego ni gèkhandí:n, neka ekeza Yo-qa megeat matev mokho-te vø-amb, ndego ndembøe-khafuat. ¹⁴ Keliso mokho-te, ndego ni gènqovotán, neka nìqa manqa-zapazapa vømbøe-navøem.

Keliso-qa matev, taqa eqæv-qaqe kandambá tantáv

¹⁵ Ni kopømba mbain, Mbumbukiam tizi-ometam. Geté Keliso, Mbumbukiam-qá bugug ndondáp. Ndego tegé yo-khøuwá. Gigiap ate ndægo, Mbumbukiam gekhakheinam, ndego ùnime:løvuám. ¹⁶ Zapa ndøgo, Mbumbukiam gigiap ate nqægo, Keliso mokho-té genø-khakheinám, gigiap khaiya-te nqo:go, neka manqei-qaqe-te nqago, ndøgo nqazi-qeivap neka ndøgo qeivupav ndøgo, até nqova-gi megetapák-a neka kawakawa-za neka iz-akhayapak, neka gekha nqova bazaføgakh-us nøme ndigu. Gigiap neka matev ate ndægo, Mbumbukiam Keliso mokho-té genø-khakheinám, neka te nonqo ndøkhaheinám. ¹⁷ Gigiap ate ndægo fakhaneav qagoam, Keliso até gegoám. Neka gigiap ate nqægo, ndégo tegeawát. ¹⁸ Keliso ni Klisten bawan ezoqam-gé kawá, ni teqa kha nqazigu. Neka ndego ni Klisten bawan ezoqam-qá zapá. Ezoqa bugukhokhof løvøte-te gekhandi:v, ndégo. Yaq matev ate ndægo, ndégo tenó-kawaevtát. ¹⁹ Mbumbukiam áv qambøe-pøovám nqægo: Ekeza matev ate ndægo, ekeza Yo mokho-té qanú:goát, ²⁰ neka te mokho-te, gigiap ate ndægo, ekezan namba nqawa vøtøkuá, gigiap yan-te nqo:go neka nqanek manqei-qaqe-te nqago, neka teqa kouk mokho-te, ndøgo tae mutui-te qawa, sambí vøe-khakheinám.

²¹ Bugukhokhof, zo qámhá qazøtøndo-goam. Neka zo Mbumbukiam-gí qaqa ezoqam zogoám, zoqa matavap-te, neka manqa-zapazapa vozø-matønumam. ²² Geté ndakin, zo Mbumbukiam, ekezan namba, nqawa møndø-tøkuzú. Keliso-qá khá gene-tøkuzú, ndego genanim. Yaq zo teqa bøi-te, ndaføya-ndaføyamba neka manqa-zapazapa-yav sozógoát. ²³ Geté zo føgøføgakh ndøgeageáp, ndøgo zo ndoza-unimanqatinat, neka føgøføgakh ndøwaniáp. Soqain ndøgo, zo matev nøme tø-itub, yaq zoqa vintøzat matev Yesu-te zø-ivøvēm, taqa yaq-te Manqat Mbomambaqape ndæmanqate, zo qazoyogem. Nqanek Manqat Mbomambaqape, ezoqa ewaqape sùgumu-zømesimít, nqanek manqei-qaqe-te. Mbumbukiam no Pol, nqanek sasae nonqo ndøveatán.

Pol bazaføgakh-us gesasaetam, Yesu-qa Manqat Mbomambaqape zapaya

²⁴ No ndakin viniv nqæ-eqatet, zo nqazømbe-tøkeet, no khanakhanákh. No nõkeza kha-te, viniv áv tõtendapét, av Keliso ge:ndapat. Viniv av nqægo khouiáv. Zua ndómá. Ta viniv ndøgo, nqæ-eqatet, Keliso-qá kha tøke nonqó, Klisten bawan ezoqam. ²⁵ No Mbumbukiam, Klisten bawan ezoqam-gé sasae ezoqam ndóvé. No até zo-té-a, teqa manqat ate ndægo baté-zømesim. ²⁶ Nqanek manqat, ibugukhokhof khonoam-té qagoám, nupøkán mbá, ezoqa ate gi:goam, yage gimønøzumavun. Geté ndakin, Mbumbukiam ekeza ezoqam me:zómás. ²⁷ Mbumbukiam áv qambøe-pøovám nqægo: Teqa matavap mbomambaqape, khonoam-te qagoam, ni Klisten ezoqam, zi:nøtén. Ta matavap ndøgo nqánek: Keliso Zu ezoqam mokho-te mbá mbá, geté até zó bawan vini-ak mokho-té-a, gunú:yagát. Yaq até zo-a, matev eqeieqei-qape zøndapém, ma ndøzøte-vintavet, tøfakhan.

²⁸ Ni ezoqa ewaqape, teqa yaq-te ndégo tøti-zømesím, neka vøi-gugubatun-a, vøizø-ovøematun. Matavap loloakh-ús. Yaq ni ezoqa ewaqape Mbumbukiam-qa megemege-te teito-ab, ndigu Keliso mokho-te, tiqa Klisten matev-te é-betømü-fisam. ²⁹ No bazaføgakh ndøgo tøte-asazét, nqæ-sasaeat. No Keliso-qá bazaføgakh-té qatø-sasaeát, ndøgo no mokho-te bazaføgakh-us nqøu-sasaeat.

2

¹ No zo zøtezat-qa nõzøgó. No bazaføgakh nõ-asazét, zo zapaya, neka até Laodisia taon-ak zapayá-ya, neka ezoqa nõme ndigu, nõqa kha qeiviav ndigu. ² No bazaføgakh nqæ-asazet, ezoqa kha zømbé-føgákh, neka kuku matev mokho-te vøtøkuatát neka Mbumbukiam-qa manqat uni beté-zøtez, ndøgo khonoam-te qagoam. Nqanek manqat, khonoam-te qagoam, Kelisó. ³ Nøtenat neka matavap loloakh ate ndægo, Keliso mokho-té qanu:gu.

⁴ No nqanek manqat tøte-eín ndøgo: Soqáin ndøgo, zo ezoqa tiqa manqa enøenaq-us mokho-te titubam. ⁵ Unimanqatín. No kha-te, nõyoná. Geté nqova-te, no ndøtú:gu, zo namba. Neka no khanakhanákh, u nqæyoge, zoqa yage eqeieqei neka bazaføgakh-us waniap-qa yaq-te, unimanqatin matev-te, Keliso-te.

Keliso mokho-te, khandi ndøfakhán

⁶ Zo Keliso Yesu qazondafem, zoge Evezøza tegoat, yaq zo te mokho-te até vøuyagé. ⁷ Neka zo te mokho-te, ande tae me ndægo, lu manqei pakoa-te qamø-mbuvøem, føgøføgakh ndøwaniáp, neka te mokho-te vøfisám. Zoqa unimanqatin matev, bazaføgakh-us ndøgeageáp, av zo gi:zømesimam. Neka Mbumbukiam-te, ike manqat oskia mbomanqaté.

⁸ Zo gø:feazoát. Soqáin ndøgo, zo ezoqa tiqa khokho khavozam manqat neka manqei-qape ezoqam-qa matavap mokho-te tinøzøzo. Nømendim manqat av nqægo, ezoqam-qá matavap-té neka nqanek manqei-qape-gí nqova soqøsoqa-té qando-okhó. Ambá av nqægo, Keliso-té qando-okhó. ⁹ Zapa ndøgo, Keliso-qa kha, ndøgo kopømba ande av ezoqam-qa kha ndægo, Mbumbukiam-qá matév qanetóvá. ¹⁰ Neka zo Keliso mokho-te, ndego nqova iz-akhayapak neka bazaføgakh-us ate ndi:gu ndeløvuza, khandi vøzø-tøtøvyam. ¹¹ Zo Keliso mokho-te, andé ngusum qogøzat matev zøtendapém. Geté nqanek matev, ambá av nqægo, ezoqa zendá gene-matanám, neka ngusum vøqogaz. Geté ndøgo zoqa manqa-zapazapa matanam matev zøqóg.

Nqanek matev, Keliso ndómatanám. ¹² Zo ibókha iz qazondapem, gigiosam, zo andé Keliso namba, manqei ozu-té ginø-osám. Yaq Mbumbukiam zo Keliso namba, nango vòkhandiz, zo teqa bazafògakh qazo-unimanqatinim, ta bazafògakh ndògo, Keliso løvøte-te gendo-khandi:v.

¹³ Zo bugukhokhof zòkeza manqa-zapazapa-te qazogoam, zo pakhaezat ezoqa zogoám, neka zo ambá av nqægo, Mbumbukiam-gi ezoqam zogoám, kopømba ande av Zu ezoqam ndi:gu, ndigu ngusu gizø-qogavatun. Geté Mbumbukiam zo ndakin møndø-khandiz, Keliso namba. Niqa manqa-zapazapa ate ndægo, ndego møndømbøe-navøém. ¹⁴ Pepa ndògo, niqa manqa-zapazapa ndo:peawap neka matev ate ndægo, ni paeveav qagoam, ndògo ni amba manqa ovøyam-te tø-ambin, Mbumbukiam møndøngiú. Tae mutui-té genøndáp, vømøtøke. ¹⁵ Yaq ta matev mokho-te, ndego nqova iz-akhayapak neka gekha nqova bazafògakh-us nøme ndigu, ni amba manqa ovøyam-te ti-ambin, tiqa bazafògakh møndø-tømbuá neka ezoqa ewaqape-qa bugug-te, mivi matev vøzø-etoam.

Khafeap matev tizimbo-paevem, ndògo kopømba mbaín, ni tøkhandi:n

¹⁶ Yaq nakémbá, zo ezoqa lou loge o ibókha izam-qa yaq-te o pusup khøuwa-qa yaq-te, kopømba ande av løvøyak ndakinak gendo-itanin neka Sabat khøuwa-qa yaq-te, khafeap bezømbø-åwám. ¹⁷ Khafeap matev av nqægo, ndògo andé gigiap-qá nqovønqová, ndògo tømboe-megetav. Geté unimanqatin gigiap, Kelisó. ¹⁸ Zo ezoqa bevøðzø, ndigu khokho kha voat matev neka enzol ezoqam-te tabap matev ndøzøgawap neka emanqat ndivototap, av umingiap ndi:qeivi. Ezoqa av ngi:gu, ekeza iz mba ndø-eqawát. Geté tiqa manqat, mokho mbaín. Manqat ndògo, ezoqa nøme gi:zømesimatun, ndògo ekeza khokho matavap-té qando-fakhaté. ¹⁹ Ezoqa av ngi:gu, ndigu Keliso-te geawateáv, ndego ni Klisten ezoqam-ge kawa. Teqa kha ate ndægo, ndøbunuzupit neka søvakha kinik ndægeageapet, te-té qageageapét, neka ndego ndémbo-kèögé. Yaq nqanek kha sège-khouwevtét. Ate av-té, av Mbumbukiam ndømbøe-poev.

²⁰ Zo mōzo-pakhaéz, Keliso namba. Neka zo ndakin ambá av nqægo, manqei-qape-qa khafeap matev vinivinimba mokho-te sekembā søzøtu:gu. Geté yaq zo gekha zapá, khafeap matev mokho-te sekemba ndozotu-yage, zo amba manqei-qape-gi ezoqam oskia tozogonin, ²¹ khafeap matev kopømba ande av, “Nqanek gigiap ndøkhanáz!” o “Nqanek loge gigiap ndòlóg!” o “Nqanek gigiap ndøgeágim!”? ²² Nqanek gigiap ate nqægo, toqolog o toqoqea, ndògo manqei-qape gigiap yakhapús. Sège-navøemín. Khafeap matev neka nømendim matev, taqa yaq-te, ezoqa ndø-aumatún. ²³ Unimanqatin. Khafeap matev av nqægo, guliguli matev toqogoat, av qakeza poev ndægo, neka khokho kha voat matev, neka qakeza kha yage føgakh-qape etoam matev, ndògo bugug andé matavap loloakh me:keogé. Geté ndògo mokho mbaín. Kopømba mbaín, taqatøke, qoqa kha-qa poev soqøsoqa toqote-nøzøgim.

3

Mbumbukiam ni sùgumu-khandi:n, Keliso namba

¹ Mbumbukiam Keliso løvøte-te gekhandi:v, yaq ndego até zó-a, sùgumu-khandiz, yage ndakinak vøzø-etoam. Yaq nakémbá, zoqa mbøni-qa poev,

yan-qá matev-té qabegó, ma Keliso nde:qomat, Eve-qa nakeamo zenda-te. ²Zoqa matavap, yan-qá matev-qa yaq-té qabegó, ambá nqanek manqei-qape matev-qa yaq-te. ³Zapa ndógo, Keliso genanim, yaq até zó-a, sòzòtumu-pakhaéz. Zoqa khandi ndakinak, ndakin Mbumbukiam-qá mokho-té qanu-khonowé, Keliso namba. ⁴Geté Keliso tefakhan, ndego zoqa khandi zapa, yaq até zó-a, ndòzomø-fakház, te namba, teqa waev mokho-te.

Yage awenege neka yage ndakinak-qa yaq-te

⁵Yaq nakémbá, zoqa manqei-qape matev vinivinimba, vòlaém, kopømba ande av mambe okho matev, neka ezoqa nøme qovet matev, neka gekha matev soqøsoqa av nqægo nøme ndøgot, neka matev soqøsoqa-te poev matev, neka ezoqa nøme-qa gigiap qovet matev. Gigiap qovet matev, ndøgo andé batae-te ogiam matév. ⁶Nqanek matev soqøsoqa zapaya, Mbumbukiam-qa qaqa ndøgeáv, ti-te ndigu, teqa manqat o-mba ndapeav ndigu. ⁷Até zó-a, zo matev av nqægo mðzo-matønnumám, zoqa yage-te, zo bugukhokhof qazoyagam. ⁸Geté ndakin, zo matev av nqægo vø-ivøvém, kopømba ande av mbøni nqosøgeap matev, neka qaqa matev neka sanqambap matev. Ezoqam-qa iz ngenøgim manqat, neka mambe okho emanqat vototap, zoqa manqa-nqa-te betønðo-fakháté. ⁹Neka zo yaqyaq-a, meakha manqat sekemba ndømanqaté. Zapa ndógo, zo awenege yage ande ndabua me, mðzo-khofoé, taqa matev soqøsoqa namba, ¹⁰neka yage ndakinak vozø-uzam. Mbumbukiam nqanek yagé ndakinak, ndego gekhakheinam, oskia ndø-ndakinak-tét, atema kopømba ande av ekeza bugug ndægo vømøgø, neka ni Mbumbukiam uni vizimí-nøtën. ¹¹Zo nqanek yage ndakinak qazondapem, yaq zo mokho-te, vinivinimba nøme mbaín, yaq Zu ezoqam-a, yaq bawan vini-ak; yaq ndigu ngusu gizø-qogavatun-a, yaq ndigu qogøvemav ndigu. Neka ndøgo gekham mbaín, qo gekha manqei-ak o bawan-ak toqogoat, o khokho sasae ezoqam o iz akhae voqøgoat. Gigiap-qape Keliso yakhapús, ndego ni ate nqazi-gu mokho-te ngu:yage.

¹²Yaq nakémbá, zo Mbumbukiam gevevesam neka vozø-tegi-ezoqam-ez, ndego zo ndezømbo-khafuat, zo matev ndakinak zó-uzám, tanakh matev, neka kuku matev, neka qakeza iz eqawatav matev, neka aiyaiyav matev, neka qaqa nakha-nakhamas-te gonemav matev. ¹³Ezoqa matev soqøsoqa tizø-matønnumat, zo nakha-nakhamas-te ndø-qavøinámát. Zo yaqyaq-a, sá bezømbo-naváp, ate av-té, Evezøza zoqa manqa-zapazapa sa qambøe-navøem. ¹⁴Neka zo kuku bezøgó. Zapa ndógo, matev ndøgo, nqanek matev ate nqægo qaløvu, kuku matév. Matev nqáneq, ni Klisten ezoqam ate nqazi-gu, nqova kopø-te uni nqæløvønønát.

¹⁵Keliso-qá sambí matev bezø-nøzøgimít, zoqa mbøni-te. Zo Mbumbukiam sambí matev-té genøzø-akhá. Zo kha kopó. Neka zo Mbumbukiam ike manqat mbomanqaté. ¹⁶Keliso-qa Manqat bètu:qonám, zo mokho-te, bezø-tøtøvøyam. Gè:nømendím neka gøgugumbám, yaqyaq-a. Matavap loloakh-ús. Neka zo ouv gèqaqayám, kopømba ande av Sams ouv ndægo, o ouv nøme ndøgot, Mbumbukiam-qa iz ndø-eqawat, o ouv ndøgo, Nqova Mbomambaqape nde:zømesim. Ouv tozo-qaqaemat, yaq zoqa mbøni mokho-te, ike manqat mba bezømbugú, Mbumbukiam-te. ¹⁷Gekha manqät ndøgo, tozo-manqatat neka gekha matév ndøgo, tozogoat, gømbo-mataváp, zo Evezøza

Yesu-gí paev ezoqám. Neka te mokho-te, zo Mbumbukiam ike manqat mbomanqaté.

Angana neka sakheis, eqeieqei ande av kintiyagát

¹⁸ Zo sakheis, zøkeza angana-qa mokho-té qanu:gu. Matev av nqægo eqeieqei, Evezøza-qa bøi-te.

¹⁹ Zo angana, zo kuku bezøgó, zøkeza sakheis-te, neka qaqa zøgð.

Nakheis neka evøndipakha, eqeieqei ande av kintiyagát

²⁰ Zo nakheis, zo zøvøndipakha-qa manqat o-mba mo:ndapé, matev ate ndægo. Zapa ndøgo, matev av nqægo, Evezøza gembopoév.

²¹ Zo evøndipakha angana, zogi nakheis qaqa zøløzøtú. Soqáin ndøgo, ndigu sa timø-tabam.

Sasae ezoqam neka tigi kawakawa-za, eqeieqei ande av kintiyagát

²² Zo sasae ezoqam, zøkeza manqei-qape sasae kawakawa-za-qa manqat, o-mba mo:ndapé, matev ate ndægo. Zo sasae bazaføgakh-us ta-mbá ndøgð ndøgo, ndigu zo tizømetat, ti-te enaq giam nonqo. Geté zo Evezøza ùni mbøevizáp neka zogi sasae kawakawa-za-qa sasae tozogoat, tiqa manqat ùni mbøepáev. ²³ Gekha sasæ ndøgo, ndozogo, zo bazaføgakh-us ndøgð. Zapa ndøgo, zo nqanek sasae, ambá av nqægo, ezoqam-qa mba zogð, geté zo Evezøza-qa zogð. ²⁴ Zo mðzøte-zøtéz, zo Evezøza-te, yaq-fia ndøzomø-ndapém, ndøgo zo nonqo ndemendewe. Zoge unimanqatin kawa ezoqam, Kelisó. Zo teqá sasae zogót. ²⁵ Geté gekha ezoqám ndego, matev soqøsoqa tego, Mbumbukiam ndømbo-qavøiu, av matev ge:matanam. Ndego gématøvemák, qo ande gekha ezoqam, iz akhae ezoqám, ò, khokho ezoqam.

4

¹ Neka até zó-a, kawakawa-za, zogi sasae ezoqam eqeieqei zøkeogé neka matev eqeieqei zøgð. Zapa ndøgo, zo mðzøte-zøtéz, até zó-a, zo kawa ndezømbøgð. Ndego yan-tè gonoyagé.

Ovøyam manqat nøme, Klisten yage matev-qa yaq-te

² Zo oskia ndøguligulím. Matavap bèzøvisít. Neka Mbumbukiam ike manqat oskia mbomanqaté. ³ Neka até niqa yaq-té-a, gèndo-guligulím. Mbumbukiam ni nakhoa bìni-mboqoá, ni ezoqa nøme teqa manqat Keliso-qa yaq-te batl-zømesim, ndøgo khonoam-te qagoam neka ta zapaya nqanek, no ndimbula-te nqatu:gu. ⁴ Yaq no ezoqa teqa manqat bavokho-qape bazømbè-ovøyam, av Mbumbukiam-qa poev ndægo.

⁵ Zo bavokho ezoqam namba, matavap loloakh-us ndøyagé. Neka gekha khøuwā ndøgo, nakhoa tozo-qeivimat, Keliso-qa matev tøzøte-zømas, zo vøgonemát. ⁶ Zoqa manqat, kuku matev-us oskia begó. Neka ndøgo andé lou mokhov qanimav-qape me betegó. Yaq gekha ezoqám ndigu, zo unimanqatin-qa yaq-te tizømbe-bevupat, zo kopømbaqapé, qavøiwat eqeieqei zozøgoát.

Pol-qa vaev manqat

⁷ Noqa yage ate ndægo-qa yaq-te, zo nigi Klisten nøfu Tikikus mé:zømás, ndego ni nqeimboe-khafuat, ndego unimanqatin ezoqam, ndego ni namba Evezøza-qa sasae gegoatun. ⁸ No ngenek ta zapaya nqáneq qate-khofotaváv:

Zo tònèzotéz, ni ande āv khatiyage. Yaq zoqa kha gé:fogákh. ⁹ Ndego Onesimús namba mé:geáv, ngenek unimanqatin Klisten nõfu nõme, ni nqembøe-khafuat, zøkeza ezoqam. Nginik ezoqa menas, matev ate nqægo-qa yaq-te mé:zomás, nqanek nqafakhanam.

¹⁰ Alistakus, no ndimbula namba nqatigu, ndego khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv zo-te, neka até Mák-a, Banabas-ge ekeabøi, khaiya mboma manqat ngíkhøfõtävāv. Ngenek zo-te tendowav, yaq gèkhatowém, ate av-té, no bugukhokhof manqat qazønde-khofotav. ¹¹ Até Yesú-a*, iz nõme nqambogo, Ziastes, teqa khaiya mboma manqat ngèkhøfõtävāv. Nginik ezoqa misika yakhapús, Zu ezoqam, ndigu no namba Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te ndisasaeat. Tiqa tøke kandambá no-te. ¹² Até Epaflás-a, zøkeza ezoqam, ndego Keliso Yesú-ge sasae ezoqam, khaiya mboma manqat ngèkhøfõtävāv. Ndego zoqa yaq-te, bazafogakh-us oskia ndøguligulimatún. Zo Klisten matev-te, føgøføgakh tønè-waniáp, neka zoqa unimanqatin-te, Keliso-te, ùni tønefisám, neka zo Mbumbukiam-qa poev ate ndægo uni vøzøté-zøtéz. ¹³ No zo-te nõ-unimanqatintét, av nqægo: Ndego bazafogakh-us ndøsasaeát, zo zapaya, neka até ndigu Klisten ezoqa nõme zapayá-a, ndigu Laodisia taon-te neka Hielapolis taon-te ndisokhoe. ¹⁴ Até Lúk-a, ndego mulømula etoam ezoqam, ni nqembøe-khafuat, neka Dimas, khaiya mboma manqat ngíkhøfõtävāv.

¹⁵ Noqa khaiya mboma manqat, até nigi Klisten nõfuap-té-a, zøkhofotøvém, ndigu Laodisia taon-te ndisokhoe, neka Nimfa-te vozó-khofotøvém, neka ndigu Klisten bawan ezoqam-te, ndigu tuqa khoev-te gipindumatun. ¹⁶ Zo nqanek pepa tozotumu-geveømem, yaq Laodisia Klisten bawan ezoqam-té qanø-khofotøvém, ndigu bemø-geveømem. Neka ta pepa ndøgo, no Laodisia taon-te qækhofotav, até zó-a, vøgeveømém.

¹⁷ Zo Akipus gømbo-einím. Nandev sasae ùni betekhóu, Evezøza gømbo-etoam.

¹⁸ Nqanek khaiya mboma manqat-qase, no Pol nõkeza zendá qate-peaomít. No ndimbula-té qatu:gú. Zo bezømbo-nävøém, noqa yaq-te. Mbumbukiam-qa kuku matev, ndøgoát zo-te.

1 Tesalonika

Pol-qa bugukhokhof pepa, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Tesalonika taon-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Pol nqanek bugukhokhof pepa, Klisten bawan ezoqam-te gepeawam, ndigu Tesalonika taon-te giyagam, ta khøuwa-te ndøgo, ndego Kolin taon-té gegoám. Tesalonika ndøgo, taon kandambaqape ndøgoám. Masedonia manqei-té, neka ndaola-té.

Pol qambo-misika, manqei vinivinimba-te ge-okhoam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam, ndego até Tesalonika taon-té-a, vøgoam (Kel 17:1-14). Yaq teqa nømendim mokho-te, ezoqa nøme møndø-unimanqatiním. Ezoqa kopokopo nøme ndigu, Zu bawan-ák. Geté ezoqa kopoáv, ndigu bawan vini-ák. Ndigu Zu ezoqa nøme, ndigu Yesu unimanqatinteav qagoam, ndigu Klisten ezoqam, ngenøgim-té gin-abumám. Pol taqa yaq-te ge-ewag, ndego Timoti ndøkhofotáv ti-te, ngenek tiqa unimanqatin-te, zita tøpøzu manqat vømøzø-ein. Yaq taqa zita-te, Timoti nqawa gendovesez, ndego Pol tiqa matev eqeieqei-qa yaq-te vømbøe-votot. Yaq Pol nqanek pepa ndakin, nqáneq gene-peawám: Tiqa unimanqatin-te, zita tøpøzu nøme nonqó. Neka ndego tiqa bevap, løvøte neka Yesu-qa qavane-qa yaq-te, vøzømbē-qavøiu.

¹ Nqanek pepa, no Pol neka Sailes neka Timoti, ni nipeaomít. Zo-té geitø-peaomít, zo Klisten bawan ezoqam, Tesalonika taon-te ndozoyage, zo Mbumbukiam, ndego Tat, neka Evezøza, Yesu Keliso, tiqa mokho-te ndozotu:gu.

Mbumbukiam-qa kuku matev neka sambi matev, ndøgoát, zo-te.

Pol-qa ike manqat Mbumbukiam-te, Tesalonika Klisten bawan ezoqam-qa yaq-te

² Ni zoqa yaq-te qeiguligulimatun, ni Mbumbukiam ike manqat oskia nimbo-manqaté, zo ezoqa ewaqape-qa yaq-te. ³ Niqa guligulim-te, Mbumbukiam-te, nigi Tat, ni oskia teimbo-matavupatún ndøgo, av zo Yesu Keliso ndøzøte-unimanqatinat, neka zoqa sasae-qa yaq-te, ndøgo kuku matevus ndozogo, neka zoqa føgøføgakh waniap-qa yaq-te, zo nigi Evezøza Yesu Keliso-te ndozoto-taza.

⁴ Nøfuap, zo Mbumbukiam ndezømbø-khafuat, ni møtinøtén, ndego zo møndø-vevesám, vozø-tegi-ezoqam-ez. ⁵ Zapa ndøgo, ni Manqat Mbomambaqape qeindapavun, ndøgo ambá av nqægo, manqat mba ndøgeavún. Geté bazaføgakh neka Nqova Mbomambaqapé namba me:geavún. Yaq zo áv qazøte-qeivím nqægo: Niqa manqat unimanqatún. Zo møzøte-zøtéz, ni zo mokho-te ande áv khatiyagam. Ni zo nitigoám. ⁶ Ezoqa nøme, zo føgakh-te ambá gini-abumám. Geté zo niqa matev neka Evezøza-qa matev, zømbo-paevém neka manqat khanakhanakh-us vozøndapem. Ta khanakhanakh ndøgo, Nqova Mbomambaqape-té qando-okhó. ⁷ Yaq ta mokho-te nqanek, ezoqa ewaqape, Masedonia neka Akaya plovins-te, Yesu ndi-unimanqatinat, ndigu zoqa matev eqeieqei me:vewé neka paev-qa ndøgó. ⁸ Evezøza-qa manqat, zo ezoqa qazozø-manqatam, ambá av nqægo,

Masedonia neka Akaya plovins-te mbā qanø-panqavøēm. Geté manqei-manqei ate ndægo, ezoqa ewaqape, zoqa unimanqatin-qa yaq-te sùgumu-ewagát, ndøgo Mbumbukiam-te ndøzøgo. Ni ti-te ndigu, manqat einiav tøgoat, kopømbá. Zapa ndøgo, ndigu møndøygém. ⁹ Ndigu ekezan, emanqat møndæ-vototupatún, av zo ni qazøte-khatomb, ni zo-te qeigeavun, neka zo tae khøuwiap-te qazogøam, unimanqatin khandi Mbumbukiam-te ande äv khazøtē-qambuz, ndego zo ndakin ndozombo-vizap, ¹⁰ neka zo tege Yo Yesu ande äv khazømbø-keoge, yan-te tendovis, ndego Mbumbukiam løvøte-te gekhandi:v, yaq ndego ni Mbumbukiam-qa manqa ovøyam-te, teqa qaqate-vøkhandi:n.

2

Pol Tesalonika taon-te, Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam

¹ Nøfuap! Zo zøkeza mözøte-zøté, ni zo-te qeigeavun, ni ambá av nqægo, khokhø seigeavün. Geté mokho kandambá qafakan. ² Zo mözøte-zøté, ni bugukhokhof Filipai taon-te qeigoam, ezoqa ni gængiænotám, neka vøi-potonumam. Yaq ni zo-te qeitøndu-niav, ni ezoqa nøme, niqa manqa manqate-te tokømbem-qa nigoám. Geté Mbumbukiam ni møndøni-tøké, neka ni zo teqa Manqat Mbomambaqape, kha føgakh-mba vøizø-manqatam. ³ Ni ezoqa manqa qeizø-løvutatun, ni ambá av nqægo, khokho manqat nizø-manqatē o matavap soqøsoqa nigū o ezoqa khavozam-qa nigū. ⁴ Geté ni Mbumbukiam møndø-gevenó neka ezoqa eqeieqi vøenæmb, neka teqa manqat, niqa zenda-te vø:ve. Ni teqa manqat qeimanqatatum, ni ambá av nqægo, ezoqa khanakhanakh asøtøve-qa nizøgo. Geté ni Mbumbukiam khanakhanakh asøtøve-qa nimbogó, ndego niqa mbøni neka matavap ndini-gevwat. ⁵ Zo mözøte-zøté. Ni ambá av nqægo, ezoqa enaq nizøge:mām o khanakhanakh manqat vøizø-etoamam, yaq moni-qa nizømbi-goām. Mbumbukiam møndæ-otév, nqanek manqat unimanqatín. ⁶ Ni ambá av nqægo, nika iz eqawat-qa nizøgoām, zo niqa iz tozoni-eqatat, o ezoqa nøme vøni-eqatát. ⁷ Ni Keliso-gi u-anim nqeigu, ni tøn-poein, ni ambá nizø-pouweín, av nqægo, zo ni ezoqa kandakanda zøténæmbát. Geté ni zo mokho-te qeigoam, ni matev aiyayav-té qeitøgoám. Ni zo qeizø-kewagam, ni andé evo me nitigoám, ndugu nakheis tete nduzø-etoam. ⁸ Ni kuku kandambá zo-te. Yaq ni ambá av nqægo, zo Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape mba niti-zømesimām. Geté ni até nika yagé-a, vøizø-etoam. Zapa ndøgo, ni kuku khåpe nimbi-khouwév zo-te. ⁹ Nøfuap! Zo ndozombo-matáváp, ni sasae føgakh-qape qeikhanazat, zo mokho-te qeigoam. Ni pappave nekā lovølova, sèisasætám, neka niqa yage nonqo, moni vøi-qaqasumam. Zapa ndøgo, ni Mbumbukiam-qa Manqat qati-zømesimam, ni poeveáv, ni zogi ezoqa kopo-te sa teito-tambet, viniv vøizø-etoām.

¹⁰ Zo mözøte-zøté neka Mbumbukiam vøe-otev, ni zo namba qazi-yagam, ni äv tøtiyagám, av Mbumbukiam ndømbøe-poev. Ni matev eqeieqi-té qeitøyagám neka manqa-zapa-qase goneáv. ¹¹ Neka zo mözøte-zøté, ni zo ezoqa kopokopo-te, ate ndøzøte:go, äv teizømbe-matønnumám, av eve nde-go, ekeza nakheis-te te:matønnumat. ¹² Ni zo nigugubám neka zita vøizø-tøpazam neka vøizø-pouweam, av nqægo: Zo äv tøneyagé, av Mbumbukiam ndømbøe-poev, ndego zo teqa megeat matev-te neka waev kandambaqape-te ndezø-akhayam.

Klisten ezoqam, matev fəgəfəgəgəkh ambá qazəmbə-fakhanumám, geté ndigu fəgəgəkh-mbá giwaniapám

¹³ Ni Mbumbukiam, ike manqate oskia nimbo-manqaté. Zapa ndógo, zo teqa manqat qazoyogem ni-te, zo ambá av nqəgo, khokho sozondapēm, av ezoqam-qa manqat sa ndozo-upəgim. Geté zo Mbumbukiam-qá Manqat zondapēm. Yaq ndəgo unimanqatín. Nqanek manqat, zoqá mokho-té qanu-sasaeát, zo ndozo-unimanqatinat. ¹⁴ Nəfuap! Matev ndəgo, zo-te qafakhanam, até kopó, av Mbumbukiam-gi Klisten bawan vinivinimba qazəmbə-fakhanumam, ndigu Zudia plovins-te, Keliso Yesu-qa mokho-te ndu:gu. Zogi ezoqam, zo matev soqəsoqa, əv gizəmbə-matənumám, av Zu ezoqam, Zudia plovins-te ndəgo, Klisten ezoqam-te gizəmbə-matənumam. ¹⁵ Ezoqam ngínik, nigí Evezəza Yesu neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, ləvəte-te gi-abumam neka ni vəngiənotam. Mbumbukiam khanakhanakh mbain ti-te. Neka tiqa matev qaqa-ús, ezoqa ewaqape-te. ¹⁶ Ndigu ni tokəmbem-qa nigoám. Ni bawan vini-ak, ambá nití-zəmesimák, yaq ndigu vəe-khandi:z. Ta mokho-te ndəgo, ndigu manqa-zapazapa nəme mba mo:kapuimít, atema vəmətəvā. Geté Mbumbukiam-qa qaqa khakheitáp. Segezə-fakhán.

Pol Tesalonika ezoqam-te, nqawa vesezam-qa gegoam

¹⁷ Nəfuap! Ni zo qeizuvaz, yaq khapəmbá qa-auwam, ni vao kandambá qeigoam, zo-te. Neka ni zoqa bugug nqawa qeivi-qa nigoám. Unimanqatín. Ni qámbá zo-te. Geté niqa matavap-te neka mbəni-te, ni namba zi:gu.

¹⁸ Ni zo-te nqawa okho-qa nimboqám. No Pol, no khəuwa kopoáv, ambá notəndo-navín, zo-te. Geté Saitan ni gətəkəmbemám. ¹⁹ Nigi Evezəza Yesu tendəqavan, yaq ni gekham-qá yaq-té qeitə-təmb neka gekha mokhə qati-khambuvemēm neka teqa megemege-te ndəgo, khanakhanakh-us vətíwanát? Ndəgo zo zəkhapús. ²⁰ Unimanqatín. Ezoqam zó, ni nqati-khambuvap neka khanakhanakh nqāni-əsətəvə.

3

¹ Ni kopəmba mbain qagoam, sekemba amba qati-kewagam, yaq ni matavap əv qatigoném nqəgo: Ni nikezan, Atens taon-te até nitəkhə-sokhoát. ² Geté ni Timoti nitəndú-khofotəvém, zo-te, ndego nigí Klisten nəfu, ni Mbumbukiam-qa sasae namba nqati-sasaeát, ndego ni Manqat Mbomambaqape manqa manqate-te ngini-təke, Keliso-qa yaq-te. Yaq ndego zo təabəmbə-təké neka zita zətəpáz, zoqa unimanqatin matev bezəmbə-fəgəkh. ³ Soqain ndəgo, matev soqəsoqa ndəgo, zo-te qafakhanam, zoqa unimanqatin matev təkukugim. Zo zəkeza məzəte-zətéz, matev soqəsoqa av nqəgo təndo-okhoat, ndəgo Mbumbukiam-qá poév, ni-te. ⁴ Ni zo namba qatigoam, ni məizə-manqatám, av nqəgo, “Ni matev fəgəkh-qape, ndizimə-qeivím.” Yaq zo məzəte-zətéz, matev məndə-fakhanám. ⁵ Yaq nakəmbá, no kopəmba mbain qagoam, sekemba amba qate-kewagam, no Timoti notəndo-khofotáv. No nətənat-qa nəgoám, zoqa unimanqatin matev, əv khapezəmbəgo-a. Soqain ndəgo, ndego ezoqam, ndego ezoqa nde:khamasim, zo te:khamasim, yaq niqa sasae fəgəkh-qape, zo mokho-te qeikhanazat, vəmə-khokhə.

⁶ Geté ndakin Timoti nango gendovesez, zo-te gegoam, ndego zoqa unimanqatin matev neka kuku matev-qa yaq-te, manqat mbomambaqape ndøndapavún. Neka ndego ni áv ginimbi-eín nqægo: Zo ni oskia zoni-mataváp, khanakhanakh-ús, neka zo vao kandambá ni-te. Neka zo ni nqawa nømende-qa zogó, ate av-té, ni zo nqawa zomete-qa nqati:gu. ⁷ Nófuap! Ni yage føgakh-qape-te nqeyage, ezoqa matev soqøsoqa ngini-matanam, yaq Timoti zoqa unimanqatin-qa yaq-te emanqat ginimbi-votot, ndøgo ni møqæ ni-etoám. ⁸ Yaq ndakin niqa yage kopømbaqapé. Zapa ndøgo, ni møtinøtén, zo Evezøza mokho-te, bazaføgakh-ús ndozo-waniap. ⁹ Ni khanakhanakh kandambá, zoqa yaq-te. Ni nøtenateáv, Mbumbukiam zoqa yaq-te, ike manqat eqeieqi ande áv kheimbøé-einím. ¹⁰ Pavgave neká lovølova, ni Mbumbukiam-te oskia nivimátún. Bazaføgakh-ús. Ni zoqa bugug nango báníqevím neka zo manqat nøme batí-zømesim, ndøgo zo zøtezateav ndøgo, neka zoqa unimanqatin matev bezømbé-khouwev.

¹¹ Ni áv qati-guligulím nqægo: Mbumbukiam, ndego nigi Tat, neka nigi Evezøza Yesu, ndigu niqa nakhoa ekeza ndøkhakheinømém, ni zo-te teitøndu-niav. ¹² Neka Evezøza, zoqa kuku matev gezø-khouwév, yaq ndøgo kandambaqape ndøgoát, yaqyaq-a neká ezoqa nøme-te, ate av-té, ni zo-te kuku nqanimbi:gu. ¹³ Yaq ndego zo gezøtøké, zo bazaføgakh-us zówaniapát. Yaq zo Mbumbukiam-qa megemege-te, ndego nigi Tat, manqa-zapazapa-yav neka eqeieqi-qape sozógoát, ta khøuwa-te ndøgo, nigi Evezøza Yesu, ekeza ezoqam ate ndi:gu namba, tendoqavan.

4

Yage eqeieqi-qa yaq-te, av Mbumbukiam ndømbøe-poev

¹ Nófuap! Manqat nøme nqánek: Ni zo møti-zømesimám, ande áv khazóté-yagát, yaq Mbumbukiam khanakhanakh vømbøé-asøtáv. Ni møtinøtén, zo áv tøzøte-yagé. Yaq ndakin ni zo nízøviám, neka nigi Evezøza Yesu-qa iz-te, manqat áv qazimbí-løvuá nqægo: Ta matev-te ndøgo, zo vøfisám. ² Zo møzøte-zøtéz, nigi Evezøza Yesu-qa iz-te, zo gekha manqat nití-zømesimam. ³ Mbumbukiam-qa poev nqánek: Zo ndaføyamba-qape ndøyagé neka mambe okho matev, kha mbokhanøzám. ⁴ Neka zøkeza kha gèqeivi. Matev eqeieqi-té qayagé, av Mbumbukiam ndømbøe-poev. ⁵ Ezoqa me:qovèsám, av bavokho ezoqam ndi-matanam, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu. ⁶ Khafeap ndøgo, Mbumbukiam geve, ndøløvuám. Qoge Kliten qafu-te, manqa-zapa ndøgø, tegu zas voqó-aqonøvém. Evezøza yaq-fia ndøtá, ti-te ndigu, matev av nqægo ndimatanam. Ni zo møizø-manqatám, neka vøi-gugubam. ⁷ Mbumbukiam, ni ambá av nqægo, manqa-zapa gone-qā nimbi-akhā. Geté ni ndøgo tinimbi-akhá: Ni ndaføyamba-qape ziyagát. ⁸ Yaq nakémbá, gekha ezoqam ndego, nqanek nømendim manqat ndesanqawé, ndego ndego ambá av nqægo, ezoqam-qā manqat ndøsanqawé, geté ndego Mbumbukiam-qā manqat ndøsanqawé, ndego zo ekeza Nqova Mbomambaqape ndezø-etoam.

⁹ No zo-te, kuku matev-qa yaq-te, Kliten bawan ezoqam mokho-te, manqat nøme peaweav tøgoat, ndøgo kopømbá. Zapa ndøgo, zo Mbumbukiam ekeza me:zømás, zo kuku áv khazømbé-goát, yaqyaq-a. ¹⁰ Neka unimanqatin,

3:6 3:6 Kel 18:5 3:7 3:7 2 Tes 1:4 3:11 3:11 2 Tes 2:16-17 4:3 4:3 1 Tes 5:23; 1 Pita 1:16

4:4 4:4-5 1 Ko 6:13 * 4:4 4:4 Mokho nøme nqánek: Zo angana, zøkeza sakheis eqeieqi zøkeogé.

Vizap-ús. Ate av-té, Mbumbukiam ndømbøe-poev. 4:7 4:7 1 Pita 1:15-16; Iblu 12:14 4:8 4:8 Luk

10:16; 2 Ko 1:22 4:9 4:9 Zion 13:34

zo kuku ndøzøgǫ, Klisten ezoqam-te ate ndi:gu, nandav Masedonia plovins ate ndægo. Nøfuap. Ni manqat äv qazimbí-løvuá nqægo: Zoqa kuku matev, békhouwevtét.

¹¹ Zo bazaføgakh ndø-asøzú. Matev eqeieqei-té qayagé, neka zøkeza yage mba ndøndapét. Neka zøkeza zendá qane-sasaeát, ate av-té, ni zo qati-gugubam. ¹² Zo matev av ndægo tozogoat, yaq bavokho-ak zo ndøzøvizám neka zo ezoqa nøme-te zotótabák, lou neka gigiap-qa yaq-te.

Evezøza tendoqavan, taqa yaq-te

¹³ Nøfuap! Ni poeveáv, zo ndigu Klisten ezoqam-qa yaq-te zøtezeateav tøgoat, ndigu gipakhaez. Soqain ndøgo, zo mbøni tøzøvavat, av ezoqa nøme ndi:gu, ndigu Yesu-te vintøzateav ndigu. ¹⁴ Ni äv qazi-unimanqatinát nqægo: Yesu møndønanim, neka nango vøkhandi:v. Yaq ni ate nqáneq qazi-unimanqatinát: Ndigu Klisten ezoqam, gipakhaez, Mbumbukiam Yesu namba ndé-upozó, ndego tendoqavan.

¹⁵ Manqat ndøgo, ni ndakin teizø-ein, Evezøza ekeza ndø-ein, av nqægo: Ta khøuwa-te ndøgo, ndego Evezøza tendoqavan, ni ezoqam, zua nqaziyage, ni ndigu ziløvubák, ndigu bugukhokhof go-pakhaetat. ¹⁶ Zapa ndøgo, manqat bazaføgakh-us-qape ndówáv, neka enzol ezoqam-gi kawa ezoqa nøme vó-akhā neka Mbumbukiam-qa kipi wag vópā. Yaq Evezøza yan-té gendóvís. Yaq løvøte ezoqam, ndigu Keliso gi-unimanqatinim, ndigu bugukhokhof løvøte-té gindúsúz. ¹⁷ Yaq taqa zita-te, Mbumbukiam, ni zua nqaziyage, gékhatómb, vø-eqanō, ti namba ndigu, løvøte-te gindusuz. Khaiya ozoz-té genøkhatómb, yaq ni ova nqo:go, Evezøza namba vizimø-qaqandám. Yaq ni Evezøzá namba zí:yagát, miavmiav. ¹⁸ Zo yaqyaq-a, nqanek manqat, zita me:tøpøzú.

5

Yesu gendóqavn. Ni é-bizi-khakheinám

¹ Nøfuap! Ni zo taqa yaq-te manqat peaweav tøgoat, gekha khøuwa neka gekha viav Yesu tendoqavan, ndøgo kopømbá. ² Zapa ndøgo, zo mðzøte-zøtéz, Evezøza-qa Khøuwa, ndego tendoqavan, andé aqonam ezoqam me mé:geáv, lova khoev teqa-nqawa. Nakhamas-té. ³ Ezoqa géqaqavét. Neka äv gin-manqatát nqægo, “Ni sambi matev-té qaziyagé. Fofogeap mbaín.” Geté ndigu nqova zøndáf. Ezoqa ngiæzoat matev, ande sævam-qa nqosøgeap, gui-ovain, nakhamas-té qanøzø-fakhán. Yaq ezoqa kopømba mbaín tikhokhoz.

⁴ Geté zo, nøfuap, zo ambá av nqægo, bøivun-té qazoyagé. Yaq nakémbá, ta khøuwa kopømba mbaín, zo ande aqonam ezoqam me, nqova tøzøndaf. ⁵ Zo ate ndøzøte:go, zo waev neka paveat-gi ezoqám. Ni ambá av nqægo, lova neka bøivun-gi ezoqám. ⁶ Yaq nakémbá, ni bizi-sømbiápét, kopømba ande av ezoqa nøme ndi:gu. Geté ni oskia bízio-feanoát neka niqa kha eqeieqei bizinøzøgím. ⁷ Ezoqa ndigu, ndisømbiam, ndigu lovølova ndøsømbi:matún. Neka ezoqa ndigu, ibøkha soqa ndi-izam, ndigu lovølova ndø-izumatún. ⁸ Geté ni paveat-gi ezoqám. Yaq nakémbá, ni nikeza kha, eqeieqei bizinøzøgím. Ni unimanqatin matev neka kuku matev binigú. Matev av nqægo, andé sanqava khakhazam nonqó, savim-te taqambo-tøkeat. Neka niqa vintønát

matev Yesu-te, av nqægo, ndego ni gēkhandī:n, ni andé nakhag ezoqam-qá wawaq me bizi-uzáp. ⁹ Ni Mbumbukiam, ambá av nqægo, ndōgo tene-vevendám, ni qaqa nígu, neka vōngiænō. Geté ndego ni ndōgo tene-vevendám: Ni Yesu Keliso mokho-te gēkhandī:n, ndego nigí Evezøza. ¹⁰ Yesu ta zapaya nqáneq genenaním: Ni té namba bizi:yagé, oskiá ndōgo, ni e-ma tizio-pakhaen o tiziyagat, ndego tendoqavan. ¹¹ Yaq nakémbá, zo yaqyaq-a, zita ndøtøpøzú neka unimanqatin-te vøtøkeam. Ate av-té, ndakin ndøzøte:go.

Pol-qa vaev guguna manqat

¹² Nøfuap! Ni āv qazimbi-viám nqægo: Zo megetapak ezoqam, gèzøvizáp, ndigu zoqa Klisen bawan mokho-te, sasae bazaføgakh-us nandigu, ndigu zo nandizømbo-megetap neka nandi-guguza, Evezøza mokho-te. ¹³ Zo ndigu mœe-mbá sozozø-vizupát neka kuku kandambá sozozø-goát, tiqa sasae zapaya. Neka zo yaqyaq-a, sambí bèzøgó.

¹⁴ Nøfuap! Ni manqat nøme āv qazimbi-løvua nqægo: Ezoqam ndigu, ndiwauwi:zat, gèguguzá. Neka ndigu, kha føgakhateav ndigu, neka ndigu, tiqa unimanqatin-te føgakh mbain ndigu, gèzøtøkeé. Neka aiyaiyav matev ndøgó, ezoqa ewaqape-te. ¹⁵ Gèqeivi, av nqægo: Ezoqa manqa-zapa tego zo-te, zo ndego ta manqa-zapa ndōgo, mbøe-qavøinám. Geté zo yaqyaq-a, matev mbomømboma oskiá ndømatanám, neka até ezoqa ewaqape-té-a, matev mbomømboma vozó-matønumát.

¹⁶ Zo khanakhanakh-us oskiá ndøgó. ¹⁷ Neka oskiá ndøguligulím. ¹⁸ Neka gekha matēv ndōgo, tøzø-fakhanumat, zo Mbumbukiam ike manqat mbomanqaté. Matev av nqægo, Mbumbukiam-qá poév, zo-te, zo Keliso Yesu mokho-te ndozotu-yage.

¹⁹ Zo Nqova Mbomambaqape, nakhoa mbøe-khakházám, ndego zo mokho-te nandu-sasaeat. ²⁰ Nqova Mbomambaqape, ezoqa nøme-te manqat tevevezam, yaq ndego ezoqam zo te:zømas, ta manqat ndōgo, ndøsanqawém. ²¹ Geté zo manqat ate ndægo vøgeveaném neka vøqeivim, nqanek manqat Mbumbukiam-tē qapøtendē-wav-a. Yaq manqat ndōgo, unimanqatin tøgoat, zo vøndapém. ²² Geté matev soqain ate ndægo, zo zósanqawém.

²³ No āv qate-guligulím nqægo: Mbumbukiam, ndego ni sambí matev ndini-etoam, zo tèabete-khakheinøvé, teqa bøi-te vøzøté-ndaføyamba-ēz. Neka ndego zoge nqova neka zoqa matavap neka zoqa kha, eqeieqei tèabete-khatiwi. Yaq zo manqa-zapazapa mbain, sozógoát, nigí Evezøza Yesu Keliso tendoqavan. ²⁴ Mbumbukiam, ndego zo gezøndo-akha, ndego unimanqatin. Ndego ndømatanám.

²⁵ Nøfuap! Zo até ní-a, gñindu-guligulím.

²⁶ Zo tozo-møvabat, zenda kaka vø-itiamát, Klisen zøfuap ate ndi:gu namba, neka vøngenøndamat, ate av-té, Mbumbukiam-qa bøi-te eqeieqei ndægo.

²⁷ No Evezøza-qa iz-te, nqazø-pouwe: Zo nqanek pepa, Klisen ezoqa ewaqape-té qazonø-geveømém.

²⁸ Nigí Evezøza Yesu Keliso-qa kuku matev, ndøgoát, zo-te.

2 Tesalonika

Pol-qa pepa qambo-menas, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Tesalonika taon-te giyagam

Megeat Manqat-qase

Pol nqanek pepa nōme, Tesalonika taon Klisten bawan ezoqam-te ge-peawam, ta khōuwa-te ndōgo, ndego Kolin taon-té gegoám.

Bugukhokhof khōuwa, Pol Tesalonika taon-te, mōndōgoám, Mbumbukiam-qa Manqat vōe-zōmesimam. Yaq ezoqa kopoáv, teqa manqat gē-unimanqatiním. Geté Zu ezoqa nōme, ta zapaya ndōgo, ova ndō-einim, Pol vōngeatōmem (Kel 17:1-10).

Yaq ndakin Pol manqat áv gene-ewág nqágo: Tesalonika Klisten ezoqa nōme, ndigu gēqavotumít, av nqágo, Yesu nqawa tendoqavan. Ndigu áv gini-mataváp nqágo: Yesu nqawa mândoqaván. Yaq ndigu sège-qovezám neka sasae gōnemáv. Nqanek pepa mokho-te, Pol ndigu nqawá gene-zōmesim, Yesu-qa qavane-qa yaq-te. Yaq ndego nōme áv gezōmbe-peawám nqágo: Ndigu tiqa yage, bè-enénd, neka matev equeieqi-té geabeyagé. Sasae yá begó.

¹ Nqanek pepa no Pol neka Sailes neka Timoti, ni nipeaomít. Zo-té qeítō-peaomít, zo Klisten bawan ezoqam, Tesalonika taon-te ndozoyage, zo Mbumbukiam, nigí Tat, neka Evezōza, Yesu Keliso, tiqa mokho-te ndozotu:gu.

² Mbumbukiam, nigí Tat, neka Yesu Keliso, nigí Evezōza, tiqa kuku matev neka sambí matev ndōgoát, zo-te.

Yesu-qa qavōne khōuwa neka unimanqatin-te bazafōgakh-us waniap-qa yaq-te

³ Nōfuap! Ni Mbumbukiam ike manqat oskia bambu-manqaté, zo zapaya. Matev av nqágo equeieqéí. Zapa ndōgo, zoqa unimanqatin kandambá qazōmbe-khouwevtét, neka zoqa kuku matev, zo ate ndōzōte:go yaqyaq-a nandōzōgo, nāndōzō-khōūwēvtét. ⁴ Yaq nakémbá, ni zo niti-khambuvapatún, Mbumbukiam-gi Klisten bawabawan nōme mokho-te. Zapa ndōgo, zo ambá gini-ngenōzoát neka zo matev fōgōfōgakh ambá qazōte-upōgím, geté zo sekembá sozo-apét, zoqa unimanqatin-te neka bazafōgakh-us ndōzōwáni.

⁵ Ta matev ate ndægo, zo-te ndōfakhanumit, Mbumbukiam, ni áv gin-inōmánd nqágo: Teqa manqa ovōyam matev, ndafōyamba-qapé. Zo ndakin Mbumbukiam-qa Megeat Matev zapaya, ngenōgim matev ndozo-ndape, ndego zo equeieqi mé:zæb. Yaq zo kopōmbaqapé, teqa Megeat Matev-te ndōgo, ndōzōmō-óz. ⁶ Mbumbukiam-qa matev equeieqéí. Ndego yaq-fia ndótá, ti-te ndigu, zo ndingenōzoat. ⁷ Geté zo ndakin ndingiaēzoat, Mbumbukiam pusup zō-etoám, ni namba. Ta khōuwa-te ndōgo tenógó, Evezōza Yesu tendoveao, ndego tegi enzol ezoqam bazafōgakh-us namba, yan-te tendovis, gōina wageap-us. ⁸ Yaq ndego yaq-fia ndótá, ti-te ndigu, Mbumbukiam ndisanqawe neka ndigu Manqat Mbomambaqape, nigí Evezōza Yesu-qa yaq-te, manqa o-mba ndapeav ndigu. ⁹ Yaq-fia teta, nqánék: Ndigu soqapape-té gígoát. Miavmiáv. Neka ndigu Evezōza-te neka teqa waev bazafōgakh-us-te, géqatáz. ¹⁰ Nqanek matev ta khōuwa-te ndōgo tōnéfakhán, ndego

tendoqavan, neka iz kandambaqape vóndāp, ta zapaya ndøgo, ndego ekeza ezoqam gezømbe-matanam. Neka gekha ezoqām ndigu, ndi-unimanqatinat, khanakhanakh mbá ginígoát te-te. Até zo-á, zo sòzøtumú-goát, ti namba. Zapa ndøgo, manqat ndøgo, ni zo qeizø-manqatam, zo môzo-unimanqatiním. ¹¹ Yaq nakémbá, ni oskia niguligulimatún, zoqa yaq-te. Ni Mbumbukiam-te, āv qati-vi-matún nqægo: Ndego nigi Mbumbukiam, zo gezøtøkeé. Yaq zo āv tøzøté-yagát, av ndego gezømbe-akha, zo tozoyagat. Yaq zo ambá av nqægo, matev eqeieqei gone-qa mba zógōt. Geté zoqa unimanqatin matev mokho-te neka Mbumbukiam-qa bazaføgakh-te, zo matev eqeieqei uni zøtégoát. ¹² Yaq nigi Evezøza Yesu Keliso-qa iz, gé-eqatát, zo zapaya, yaq te mokho-te, até zoqá íz-a, vø-eqatát. Nqanek matev ate ndægo, nigi Mbumbukiam neka Evezøza Yesu Keliso, tiqa kuku matev mokho-té qando-fakhaté.

2

Matev vivininimba ndøkhæ-fakhanám, yaq vðev, Keliso tendoqavan

¹ Nøfuap! Nigi Evezøza Yesu Keliso-qa qavøne-qa yaq-te neka ni te namba tizipindam, taqa yaq-te, ni āv qazimbi-pouwé nqægo: ² Zo matavap nakhamas-te, bezø-enøvøém neka ndøføfogimém, ezoqa nøme tezø-ein, av nqægo, Yesu-qa qavøne khøuwa møndø-fakhān. Oskia ndøgo, ezoqa Nqova Mbomambaqape-qa iz-te, manqat av nqægo tezø-ein, o tein av nqægo, nqanek manqat ni-tē qandowāv o ní nítøndu-peaomēm, zo ndø-unimanqatiním. ³ Zo ezoqa betubām. Yesu naqanøká géfakhanák. Bugukhokhof ezoqa kopoāv, Mbumbukiam zitá giní-wuowém. Neka ndego ezoqam bêtøndokhæ-veáo, ndego Mbumbukiam-qa manqat ndemøkuiam, yaq ndego Mbumbukiam vaev-te vøngiū. ⁴ Ndego ezoqa soqaqape, Mbumbukiam-gé qaqa ezoqam ndøgoát. Neka ndego ekeza kha, āv genévewát nqægo: Mbumbuk ate ndi-gu, unimé:-løvubām, neka gekha gigiap nømē ndøgo, ezoqa ndimbovizap, vølvuām. Yaq ndego Mbumbukiam-qá khoev-té gemøqóm. Neka ezoqa āv gezømbé-manqatát nqægo, “No Mbumbukiam.”

⁵ Zo tozombó-matavap? No taqa yaq-te mðezømbe-manqatám, no zo-te qægoam. ⁶ Zo mðzøte-zøtéz, ndego ezoqa soqaqape, gekha ndøgeiwat, atema ta khøuwa-te ndøgo, ma Mbumbukiam gembøezav, tendoveao. ⁷ Khonoam-te ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat møkuiam matev, møndøngáz. Geté ndakin ezoqa kopo nqanek matev gø:tøké, atema ta khøuwa-te ndøgo, tewav. ⁸ Taqa zita-te, ndego ezoqa soqaqape gendóveáo. Geté vaev-te, Evezøza Yesu tendowav, ndego gélaváo. Segé-khambáo, vøsoqøev. Teqa bugug vaev-us, géngiū. ⁹ Ndego ezoqa soqaqape, Saitan-qá bazaføgakh-té genøgeáv, neka umingiap matev vivininimba vømatønumāt. Ndego andé Mbumbukiam-qá matev me mé:goát. Geté ndøgo khavozam matév. ¹⁰ Gekha matev soqøsoqā ndøgo, ndego sugumúgút, neka ezoqa vøtubām, ndigu Mbumbukiam vaev-te tengiæzo. Mbumbukiam ndigu ta zapaya ndøgo tené-ngiæzó: Ndigu poeveáv, unimanqatin manqat tindapem, yaq vøe-khandi:z. ¹¹ Ndigu unimanqatin manqat ndapeav tigoat, yaq Mbumbukiam tiqa matavap nøme mba zømbó-enegim. Yaq ndigu khavozam manqat vø-unimanqatiním. ¹² Yaq ndigu yaq-fia géndapém, ndigu unimanqatin manqat unimanqatinteav qagoam neka matev soqøsoqa vøzø-goupam.

Ni fəgəfəgəkh bizi-waniáp, ni Mbumbukiam gevevendam

¹³ Nófuap! Ni Mbumbukiam ike manqat oskia bambu-manqaté, zo zaya, ma Evezəza kuku ndəmbəgo. Mbumbukiam zo é-məndo-vevesám, zo gəkhandi:z, zo Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te, ndafəyamba ndozoyage neka unimanqatin manqat ndəzə-ünimānqātīnāt. ¹⁴ Mbumbukiam zo Manqat Mbomambaqape mokho-te, ni qati-zəmesimam, ndəgo tezəmbə-akhá: Zo nigi Evezəza Yesu Keliso-qa waev-té neka bazafəgəkh-qape-té qazógoát. ¹⁵ Nófuap! Yaq nakémbá, zo fəgəfəgəkh ndəwaniáp neka nəmendim manqat oskia ndəkhatiwi, ndəgo niqa manqat neka pepa mokho-te qati-zəmesimam.

¹⁶ Yesu Keliso, nigi Evezəza, neka Mbumbukiam, nigi Tat, ndego kuku ndəmbogo ni-te, neka teqa tanakh matev mokho-te, ni miavmiav zita ndini-təpəzu neka vintənat matev mbomambaqape gini-etoam, ¹⁷ ndigu zo zita bezətəpəzú, neka zo bezətəkee. Yaq zo kopəmbaqapé, gekha matev eqeieqei ndəgo, sozógoát neka manqat eqeieqei vozó-manqatāt.

3

Pol Klisten ezoqam gezəviam, tiqa yaq-te tiguligulimat

¹ Nófuap! Manqat nəme nqáneq: Zo niqa yaq-te, əv qane-guligulim: Evezəza-qa nəmendim matev, nakhamas-té qabənə-vəndá. Neka ezoqa bəndapém. Vizap-ús. Ate av-té, zo qazəte-ndapem. ² Neka nəme əv qane-guligulim: Mbumbukiam ni ezoqa soqəsoqa-te, téabinimbi-khakhazám, ndigu ni ngiənoat-qa ndigu. Zapa ndəgo, ezoqa nəme, ndigu unimanqatin-teáv, Mbumbukiam-qa Manqat. ³ Geté ndego Evezəza, unimanqatin. Ndego zo bazafəgəkh zə-etoám neka nqova soqaqape-te gezəmbó-khakhazumát. ⁴ Ni Evezəza-te əv qati-vintənat nqəgo: Manqat ndəgo, ni zo nqazimbi-ləvuat, zo matev məzəgoatún. Yaq zo sozó-apét, ta matev-te nqanek. ⁵ Ni Evezəza-te əv qati-guligulim nqəgo: Ndego zo téabezəmbə-təkeé, yaq zo Mbumbukiam-qa kuku matev nəme mba zətəzətéz, neka fəgəfəgəkh vozó-waniápāt, ate av-té, Keliso fəgəfəgəkh ge:yam.

Klisten ezoqam, sasae yə begə

⁶ Nófuap! Nigi Evezəza Yesu Keliso-qa iz-te, ni nqeižə-pouwe: Klisten ezoqa nəme, ndigu sasae ndəzəmbə-qasi:vap neka ndigu yageav ndəgo, av ni zo qati-zəmesimam, zo ti namba me:khokhəmbáp. ⁷ Zo zəkeza məzəte-zətéz, zo niqa yage matev gəmbəpáev. Zapa ndəgo, ni zo-te qeiyyagam, ni ambá av nqəgo, niwau:ntám. ⁸ Ni lou logemáv, ndəgo ni fia gonemav qagoam. Geté pəvpave neká lovəlova, ni sasae bazafəgəkh-us nigoám. Zapa ndəgo, ni poveáv, ni zo ezoqa nəme-te teito-tambat. ⁹ Ni ambá təni-pəin, ni ambá kopəmbá, zo-te lou-qa yaq-te teito-tambin. Geté ni nikeza zendá qati-sasaetám. Ni təti-matənumám ndəgo: Zo niqa matev, təmbəe-paevém. ¹⁰ Ni zo-te qeigoam, ni məizə-manqatám, av nqəgo: Gekha ezoqám ndego, sasae təmbəe-qasi:vap, ndego lou beləgo.

¹¹ Ni əv qatiyogé nqəgo: Zo ezoqa nəme khokhó sozoyagé. Sasae gonemáv. Ndigu kesov ezoqam-qa matev-té ginə-sokhosumatún. ¹² Ezoqam av nandi:gu, ni Evezəza Yesu Keliso-qa iz-te, nqeižə-pouwe, neka ni ndigu əv qati-guguzá nqəgo: Ndigu matev eqeieqei-té giabənə-yagé neka bəsasaet, ekeza lou-qa.

¹³ Nófuap! Zo matev eqeieqei matanam-te bezə-əwéz. ¹⁴ Klisten ezoqa nəme, manqat ndapeav teqoát, ni nqanek pepa-te qeipeaomem, gə-ometé,

neka zo te namba me:khokhòmbáp. Yaq ndego mivi bendáp. ¹⁵ Geté zo ezoqam av nge:go, qaqa ezoqam mèvewé. Geté zóguguím. Zo gèmbomataváp. Ndego zogé Klisten zófú.

Pol-qa vaev manqat

¹⁶ Ni āv qati-guligulím nqægo: Gekha matēv ndøgo, zo tøzø-fakhanumat, Evezøza, ndego sambi zapa, zo sambi oskia zø-etoumát.

Evezøza ndøgoát, zo namba, zo ate ndøzøte:go.

¹⁷ Nqanek khaiya mboma manqat-qase nqanek, no Pol, nøkeza zendá qate-peaomít. Noqa pepa-te ate ndægo, no āv tøte-peaumatún. Yaq ezoqa segézøtéz, ta pepa ndøgo, no-té qandowáv.

¹⁸ Nigi Evezøza Yesu Keliso-qa kuku matev, ndøgoát, zo-te, zo ate ndøzøte:go.

1 Timoti Pol-qa bugukhokhof pepa, Timoti-te

Megeat Manqat-qase

Pol nqanek bugukhokhof pepa Timoti-te gepeawam, ndego manqei vinivinimba-té genø-okhoám, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat vøe-zømesimam. Timoti ndego, ezoqa ndakinák. Esia manqei-té gekhouwév. Eve, Glik bawan-ák. Geté evo, Zu bawan ezoqám. Bugukhokhof khøuwa nøme, Pol manqei vinivinimba ge-okhoam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam, Timoti teqa manqat te-ewág ndøgo, vø-unimanqatin. Yaq taqa zita-te, Pol nqawa ezoqa zømesim-qa ge-okhoam, Timoti namba me-okhoám, vømbø-tøkeam. Yaq ndigu sùgumu-sasaetám (Kel 16:1-3).

Pol nqanek pepa gekhofotav, Timoti Efesus taon-té geyagám. Ta taon-te ndøgo, ndego Klisten bawan megeat ezoqam ndøgoám. Pol nqanek pepa, ta zapaya nqáneq gene-peawám: Timoti bèto-feaiwát. Soqáin ndøgo, khavozam nømendim ezoqam, ezoqa titubam. Neka Pol ndego Klisten megetapak vevesam-qa yaq-te, vøe-ometim.

¹ No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-gé u-aném. No nqanek sasae Mbumbukiam-qa manqa vøovam-té qatøgót, ndego nigí khandi etoam ezoqam, neka Keliso Yesu-qa manqa vøovam-te nqægøt, ndego ni nqazio-vintønat.

² Timoti! No nqanek pepa qo-té qatø-peamít. Niqa unimanqatin matev mokho-te, qo uni nogé-yo-ín. Mbumbukiam, nigí Tat, neka Keliso Yesu, nigí Evezøza, tiqa kuku matev neka tanakh matev neka sambí matev, ndøgoát, qo namba.

Nømendim ezoqa nøme-qa khavozam matev-te, gøfeaqoát

³ Av no bugukhokhof manqat qataqambe-løvua, Efesus taon qate-ivav, Masedonia plovins-te vøenav, qo nandav Efesus taon-te, até vøqomát, neka ezoqam ndigu khokho nømendim manqat ndi:zømesim, gèzømbe-khafaép.

⁴ Ndigu khokho emanqat vototap neka ekeza atanakha-zapazapa-za-qa iziz kopoav-qape geveam matev namba, khøuwa besisindøvém. Zapa ndøgo, matev av nqægo, ezoqa manqa itumbam-té qanø-ituzá. Ndøgo ezoqa gezø-tøkeák, ti-unimanqatintat neka Mbumbukiam-qa manqa vøovam ti:zøtez.

⁵ Geté Mbumbukiam-qa Manqat nømendim-qa mokho nqáneq: Ezoqa kuku bezøgó, kuku matev ndøgo, mbøni eqeieqei-te ndøndo-okho, ezoqa matavap eqeieqei mba tøzøgoat neka tiqa unimanqatin matev, ngusum-te mba khazeav vøgoát. ⁶ Ezoqa nøme, nqanek nømendim matev eqeieqei, møndø-ivøvém, yaq khokho manqa manqate matev-té ginøqambúz. ⁷ Ngínik ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa guguna manqat-qa yaq-te zømesim-qa ndøgó, Mozès gembo-etoam. Geté ndigu zøtezat mbaín, taqa yaq-te ndøgo, ndi:manqate, oskiá ndøgo, ndigu kha føgakh-mba ndimanqate.

⁸ Ni mízi:nøtén, Mbumbukiam-qa guguna manqat, Mozes gembo-etoam, qanimáv, ni ezoqa eqeieqei tizi-zømesim. ⁹ Neka ni bízi:nøtén. Nqanek guguna manqat, ezoqa eqeieqei nonqó mbá. Geté ti nonqo ndígu, ezoqa khafaep ndimøkuiam neka pepen matev ndimatnam, neka ndigu Mbumbukiam ndisanqawe neka manqa-zapazapa ndimatnam. Nqanek guguna manqat, ti nonqo ndígu, ndigu Mbumbukiam-qa matev pæveav ndigu neka

teqa iz ndingi:wat, neka evøndipakha neka ezoqa nōme pakhapakha ndizō-khaneam. ¹⁰ Neka nqanek guguna manqat ti nonqo ndigu, mambe ndi-okho, neka izuizum angana mambe matev ndigu. Neka ti nonqo ndigu, ndigu ezoqa nōme gi-aqonovematun, yaq ezoqa nōme-te vōwiin. Neka ti nonqo ndigu, khavozam ezoqam, neka ndigu manqa ovōyam-te meakha manqat gimangtatun. Neka gekha ezoqām ndigu, ndigu matev nōme ndimatanam, ndōgo nōmendim matev eqeieqei paeveav ndōgo, Mozes-qa guguna manqat, ti nonqo ndigu. ¹¹ Manqat Mbomambaqape ndōgo, Mbumbukiam noqa zenda-te geve, ezoqa tōte-zōmesimat, ni āv tōninōmānd. Ta manqat mokho-te, Mbumbukiam ni teqā waev neka iz eqawat-qape me:nōmendīm.

Ike manqat, Mbumbukiam-qa kuku matev zapaya

¹² No ike kandambá, Keliso Yesu-te, ndego nigi Evezōza. Ndego no bazafōgakh nō-etoám neka eqeieqei me:nāmb, teqa sasae tægōt. ¹³ No bugukhokhof, teqa iz nōngi:tām, neka tegi ezoqam vōe-ngiæzotam-a, vōe-zitagam. Geté Mbumbukiam tanakh nōgoám. Zapa ndōgo, ta khōuwa-te ndōgo, no Yesu unimanqatinteáv, neka no nōtenateáv, no ande gekha matev me nōtē-matōnumam. ¹⁴ Nigi Evezōza, kuku kandambá gego no-te neka unimanqatin matev neka kuku matev vōnō-etoam. Matev av nqægo, Keliso Yesu-té qando-okhó.

¹⁵ Keliso Yesu, mangei-qape-te, nqánek genegeavún, ni manqa-zapa-us ezoqam gékhandi:n. Nqanek manqat unimanqatin. Qanimáv, tizindapem. Manqa-zapa-us ezoqam mokho-te, ezoqa uni soqaqape-in nó. ¹⁶ Geté Mbumbukiam tanakh mbogoám, no-te. Zapa ndōgo, Keliso Yesu, ezoqa nōme zōmesim-qa ndōgoám, av nqægo, ndego qaqa nakha-nakhamas-te gonemáv. Yaq no-té genekhamás, no ezoqa soqaqape qægoam. Yaq ezoqa géqeivím, av nqægo, ndigu ti-unimanqatinim, kopōmbaqapé, khandi miavmiav tindapem. ¹⁷ Ndego miavmiav kawa ezoqam, ndego oskia ndeyage, ndego ezoqa ometupáv ndego, ndego yakhapus Mbumbukiam ndego, te-te ndego, miavmiav, vizap matev neka iz eqawat matev begó. Amén. Nqanek manqat unimanqatin.

¹⁸ Timoti, noge yo, noqa manqat qo-te nqánek. Ndōgo até kopó, av ezoqa nōme, qoqa yaq-te, Mbumbukiam-qa manqat givevezumat. Gēmbopáev. Yaq qo kopōmbaqapé, nōfe mbomambaqape-te, bazafōgakh-us qónōfeét. ¹⁹ Qoqa unimanqatin matev, qógeatát neka matev eqeieqei mbá qombópavát. Ezoqa nōme, matev av nqægo, mōndō-ivōvém. Yaq tiqa unimanqatin matev, ande khagua me vōtōkuvōem. ²⁰ Ezoqa menas, matev av nqægo gigonem, nōme Imenæus neka nōme Aleksandá. No nginik Saitan-qá zenda-té qatō-áb. Ndigu tiabiti-zōtéz, av nqægo: Mbumbukiam-qa iz nango gimō-ngi:namāk.

2

Klisten ezoqam, ande āv kint-guligulimāt

¹ Matev kandambaqape, no Klisten ezoqam bugukhokhof nqazō-pouwe, nqánek: Ndigu ezoqa ewaqape, bēzō-guligulim, neka tiqa yaq-te Mbumbukiam-te bembō-viōmemat neka ike manqat bembō-einimat. ² Neka ndigu gaman kawakawa-za neka megetapak bezō-guligulim. Yaq ni kopōmbaqapé, yage eqeieqei-té neka sambi matev-té qazíyagát, neka Mbumbukiam vizimbó-vizupát neka matev mbomōmboma vizigoát.

³ Mbumbukiam-qa bœi-te, ndego nigi khandi etoam ezoqam, guliguli matev av nqægo eqeieqei. Yaq ndego khanakhanákh. ⁴ Ndego áv qambœpoév nqægo: Ezoqa ewaqape khandi sugumú-ndapém neka unimanqatin manqat vœezõtêz. ⁵ Zapa ndôgo, Mbumbukiam sa kopo ndégo. Neka yaq Mbumbukiam-a, yaq ezoqam, iziz ezoqam sa kopo ngének, Keliso Yesu, ndego ge-ezoqam-ev, ⁶ ndego ezoqa ewaqape nqovotøzat nonqo, ekeza kha sa geve. Ta mokho-te, Mbumbukiam khøuwa eqeieqei-te, áv gininømánd nqægo: Ndego ezoqa ewaqape khandi:zat-qa ndôgó. ⁷ No Mbumbukiam nqáneq gene-veatán: No teqa u løozu ezoqam neka Keliso-ge u-anem nõgoát. Nqanek manqat unimanqatin. No khavozøpøteáv. No ndôgo tene-veatán: No vini bawan-ak unimanqatin manqat neka unimanqatin matev-qa yaq-te nøté-zømesimát.

⁸ Yaq nakémbá, no áv qanømbe-poév nqægo: Manqei-manqei ate ndægo, angana tiguligulimat, Mbumbukiam-te zenda ti-egagimat, tiqa mbøni mokho-te, eqeieqei mbá sa bezømbu-gú, qaqa mbaín neka ponqombap mbain.

⁹ Neka sakheis, ndabua, matev eqeieqei-té giabenø-uzám, matavap loloakh-ús, ambá av nqægo, angana poev tábezømbewáv. Neka ndigu izum, khapekhapé bete-løvønøvém. Neka gigiap bugug mbomømboma fia kandakanda, kopømba ande av agiwa-qasis ndi:gu, khapekhapé bete-kapuiám, kha-te. Neka ndabua fia kandakanda be-úzám. ¹⁰ Geté ndigu matev eqeieqei bemanám. Sakheis ndigu, Mbumbukiam ndimbovizap, tiqa khakheinam matev eqeieqei nqáneq.

¹¹ Sakheis Mbumbukiam-qa Manqat ti-ewagat, ndigu yoge eqeieqei begó. Ndigu nømendim ezoqam, yá bembovizáp neka manqat mbaín. Sá beqonøvé.

¹² No sakheis takeáv, angana tizømbo-kawæzatat neka ti:zømesim. Geté ndigu yoge mbá giabiti-waní. ¹³ Zapa ndôgo, Mbumbukiam bugukhokhof Adam ndøkhakheinøvém. Yaq váev, Iv gukhakheinøvem. ¹⁴ Neka ndøgo Adám mbá, wazeam getuwam. Geté Iv ndøtuwám, yaq ndugu Mbumbukiam-qa khafeap vønqawa. ¹⁵ Geté Mbumbukiam até sakheis-a, ndigu nakheis ndizøqanim, gékhandi:z, ndigu unimanqatin matev neka kuku matev-te ate tiyagat, neka matavap loloakh vøzøgoát neka eqeieqei vøyagát, av Mbumbukiam ndømbøe-poev.

3

Klisten megetapak-qa yaq-te

¹ Ezoqa poev tømbogoat, te-Klisten-megeat-ezoqam-ev, ndego sasae qanímáv tømbopoe. Nqanek manqat unimanqatin. ² Geté Klisten megeat ezoqam, matev eqeieqei bembogó. Yaq ndôgo, ezoqa nøme tiabiti-qeiví, ndego manqa-zapazapa mbain. Neka ndego sæva kopo mba bembogó. Neka ndego matev nakha-nakhamas-te, bègó. Neka ndego matavap loloakh-us begó. Teqa matev eqeieqei begó, yaq ezoqa tiabembøe-vizáp. Neka ndego ezoqa, khoev sà bezø-manqaté. Neka ndego Mbumbukiam-qa Manqat nømendim matev, ùni bete-otév. ³ Neka ndego khapekhapé bete-izám. Neka ndego qaqa nakha-nakhamas-te bègó. Geté ndego sambi matev neka aiyaiyav matev bembogó, ezoqam-te. Neka ndego moni-te, poev bembogó. ⁴ Ndigu khoev-te namba ndi:yage, ndego eqeieqei bezø-keogé,

neka nakheis ùni bete-zòmesím. Yaq ndigu teqa manqat o-mba bembø-ndapé neka yà bembovizáp. ⁵ Zapa ndógo, ezoqam ndego, ekeza nakheis neka zas keoge-eqeieqei-eáv tógoat, yaq gè, Mbumbukiam-qa Klisten bawan ezoqam, eqeieqei áv kezòmbé-kewagát? ⁶ Ezoqam ndego Klisten matev-te ndakinak tendo-on, ndego kopòmba mbáin, Klisten ezoqam tezòmbomege. Soqáin ndógo, te-khambuvupat, yaq Mbumbukiam manqa ovøyam-tè genøvè, av Saitan ge-ve. ⁷ Até bavokho ezoqám-a, Klisten megeat ezoqam-qa matev tiqeivat, ndigu ndego, ezoqa eqeieqei betevewé. Soqáin ndógo, manqa soqòsoqa tòfakhan teqa yaq-te, yaq nqova soqaqape-qa ka tendap.

Dikon ezoqam-qa yaq-te

⁸ Até dikon ezoqám-a, matev eqeieqei sa bezògó. Yaq ezoqa tiabezòmbè-vizáp. Ndigu unimanqatin manqat mba bemanqaté. Neka ndigu ibøkha soqa izam bezògáwáp. Neka ndigu moni-te, poev khapé bezòmbègò. ⁹ Ndigu ezoqa ndaføyamba begó, Mbumbukiam-qa bøi-te, neka teqa manqat, unimanqatin matev-qa yaq-te, ndógo ibugukhokhof khonoam-te qagoam, eqeieqei begeawát. ¹⁰ Tiqa matev, bèzòmbokho-qeív. Yaq ndigu manqa-zapazapa mbáin tógoat, ndigu kopòmbaqapé, dikon sasae tigonem.

¹¹ Até tigi sakheis-a, matev eqeieqei sa bezògó. Yaq ezoqa tiabezòmbè-vizáp. Ndigu manqa begevám. Neka ndigu matev nakha-nakhamas-te bègò. Neka ndigu unimanqatin ezoqam begó, matev ate ndægo.

¹² Ndigu dikon ezoqam, sakhei kopokopo mba bezògó. Neka ndigu tigi nakheis neka ezoqam, khoev-te namba ndi:yage, eqeieqei bezø-keogé. ¹³ Yaq ndigu sasae eqeieqei tigoat, ezoqa nòme gezø-vizupát. Yaq ndigu tiqa unimanqatin-te, Keliso Yesu-te, kha føgakh-mbá gíwaniapát.

Mbumbukiam-qa Manqat, khonoam-te qagoam

¹⁴ No tototaná ndógo: No nakhamas-té qatòndónáv, qo vøe-qamèkh. Geté no nqanek manqat nqæpeaomit, zapa ndógo: ¹⁵ No khøuwa tæføløtaz, nakhamas-te okhoeav tógoat, qo vøe-qatéq, Mbumbukiam-gi ezoqam, áv kiníyagát. Zapa ndógo, ni Klisten bawan ezoqam, ni khandin Mbumbukiam-gi ezoqám. Neka ni unimanqatin manqat, andé uk me zi-eqawát, neka ni unimanqatin manqat-qá zapá. ¹⁶ Niqa unimanqatin matev, Mbumbukiam ginindu-veaz, qanimav tantáv. Ezoqa kopòmba mbáin to:nawam.

Keliso manqei-qape-te gefakhan,
ndego ezoqam ndòfakhán, neka ezoqa vø-ometam.

Yaq Nqova Mbomambaqape, mòndøni-unimanqatín:

Ezoqam ngének.

Neka enzol ezoqam ndø-ometám.

Teqa manqat, manqei-manqei ate ndægo,
sùgumu-panqavøemát.

Neka manqei-qape-te ate nqægo,
ezoqa vø-unimanqatinim.

Yaq Mbumbukiam yan-té genøndáf,
neka iz kandambaqape vømbø-etoam.

4

Khavozam nømendim matev-qa yaq-te

¹ Nqova Mbomambaqape-qa manqat, bavokho-qapé. Av gene-manqaté nqægo: Vaev khøuwa-te, ezoqa nòme tiqa unimanqatin Yesu-te, ndø-ivøvém.

Yaq ndigu khavozam nqova neka nqova soqoŋsoqa-qa nɔmɛndim manqat mbɔpavát. ² Ndigu ezoqam, nɔmɛndim matev av nqægo ndivɔndɔzu, ndigu khavozam ezoqám. Tiqa matavap mɔndɔ-soqoŋsoqoám, yaq ndigu mɛ-zɔtezák, gekha matev eqeieqei neka gekha matev soqoŋsoqa. ³ Ndigu nɔkenɔkem matev-te neka loge gigiap nɔme-te, khafeap mo-aumatún. Geté loge gigiap nqanek, Mbumbukiam ndɔkhakheinám. Yaq ni Klisten ezoqam, ni nqazi-unimanqatinat neka unimanqatin manqat qazi-nɔten, kopɔmbaqapé, Mbumbukiam ike manqat zimbó-einimát, neka nqanek loge gigiap vizilogát. ⁴ Zapa ndógo, gigiap ate ndægo, Mbumbukiam gekhakheinam, eqeieqei. Yaq nakémbá, ni bizi-sanqáwé. Geté Mbumbukiam-te ike manqat zimanqatát, sasa zi-upɔgimát. ⁵ Zapa ndógo, Mbumbukiam-qa Manqat neka gulgulátim mokho-te, loge gigiap ate ndægo, gè-eqeieqei-ín, Mbumbukiam-qa bɔi-te.

Klisten megeat ezoqam eqeieqei-qa yaq-te

⁶ Qo Klisten qafuap av toqote-zɔmesimat ndægo, qo Keliso Yesu-ge sasae ezoqam eqeieqei qógoát. Yaq qo Mbumbukiam-qa Manqat mokho-te, unimanqatin matev-qa yaq-te, ndógo qo ande lou me ndoqote-loge, neka nɔmɛndim manqat eqeieqei mokho-te, qoqombo-pavat, bazafɔgakh-us qógoát. ⁷ Ezoqam-qa khokho emanqat vototap matev, ndógo ezoqa tɔkemav ndógo, zitá qanewuóé. Geté qo bazafɔgakh tɔnɔ-asɔzú ndógo: Av qane-yagé, av Mbumbukiam ndɔmbɔe-poev. ⁸ Ezoqa sasae tegoat, ekeza kha bazafɔgakh etoam nonqo, ndógo kopɔmbá. Elavɔqase gembótóké. Geté bazafɔgakh toqo-asaz, matev toqogo, av Mbumbukiam ndɔmbɔe-poev, ndógo kandambá tɔqatɔke. Av toqotegoat ndægo, qo khandi qóndáp, ndakin neka até megemege-té-a. ⁹ Nqanek manqat unimanqatin. Qanimáv, tizindapem. ¹⁰ Yaq nakémbá, ni bazafɔgakh zi-asazét neka sasae bazafɔgakh-us zigút. Zapa ndógo, ni Mbumbukiam-té qazio-taná, ndego khandi Mbumbukiam, ndego ezoqa ewaqape-ge khandi etoam ezoqam. Gekha ezoqám ndigu, ndego ti-unimanqatinim, khandi ndóqeivím.

¹¹ Nqanek manqat, ezoqa gèzɔ-manqatét neka gè-zɔmesimít. ¹² Qo ezoqa besanqáqá, ta zapaya ndógo, qo ezoqam ndakinak ndoqotego. Geté qo matev eqeieqei ndógó, manqat-te neka yage-te neka kuku matev-te neka unimanqatin matev-te neka qakeza kha eqeieqei nɔzɔgim-te. Yaq ezoqa gégamekhám, neka qoqa matev vɔmbó-paevém. ¹³ Qo ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat gèzɔ-geveám. Géguguzá, neka gè-zɔmesim, atema no banɔfakhan.

¹⁴ Bazafɔgakh ndógo, Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape geqatoam, Klisten megetapak zenda gíqambo-veem, yaq Mbumbukiam-qa manqat givevezɔmem qoqa yaq-te, ta bazafɔgakh ndógo, ndɔsanqáwé. Geté oskia mbogeawát, qoqa sasae-te. ¹⁵ Qo bazafɔgakh ndɔ-asɔzú, ta matev-te ndógo, no qataqambe-manqatavun. Até vɔgó. Yaq ezoqa av tiabiti-qeiví: Qo Klisten matev-te, kandambá qoqo-khouweq. ¹⁶ Qakeza yage neka nɔmɛndim matev, géqeiví. Até vɔyá, nqanek matev-te. Av toqotegoat ndægo, qo qakeza kha qókhándí neka até ndigú-a, voqó-khandí-z, ndigu qoqa manqat ti-ewagat.

5

Klisten megeat ezoqam, Klisten zifuap av kenézcebát

¹ Anganeam e-ma-khouwevat tegoat, qo manqa sasanqa-us mbomanqáté. Geté manqat taqagoat te-te, áv tønégugú, kopømba ande av qakeza qave toqote-gugu.

Neka anganeam ndakinak-te, manqat taqagoat, áv tønégugú, kopømba ande av qakeza qazøpikia o qaveqase toqote-gugu.

² Neka sævam e-ma-khouwevat tugoat, manqat taqagoat tu-te, áv tønégugú, kopømba ande av qakeza qavo toqote-gugu.

Neka sævam ndakinak-te manqat taqagoat, áv tønégugú, kopømba ande av qakeza qazan o qakhasuk toqote-gugu. Matev eqeieqei-té, Mbumbukiam-qa bøi-te.

Klisten ngængæm-qa yaq-te

³ Ngængæm tigoat, ndigu tøke ezoqa mbain tøgoat, yaq Klisten bawan ezoqam, bèzøvizáp neka yà bezøtøkéé. ⁴ Geté ngæmam ndugu, nakheis neka zi timbogoat, nginik Klisten matev eqeieqei begó neka ekeza ezoqam, yà bezø-keogé. Ndigu evøndipakha neka atanakha-za neka qaza-za, tiabezømbe-qavøiwát, av bugukhokhof gizømbe-kewagam. ⁵ Ngængæm ndigu, ekeza ezoqam mbain ndigu, ndigu Mbumbukiam-te mbá ginøtazá. Ndigu guligulim, sègezómá, pavpave neká lovølova, neka Mbumbukiam tøke-qa ndimbövíam. ⁶ Geté ngængæm ndigu, ekeza poev matev mba ndimbopaev, ndigu andé lovøte ezoqám. Oskíá ndøgo, ndiyage, ndigu møndø-pakhaéz.

⁷ Nqanek manqat gè:zømesím, ndigu Klisten ezoqam. Yaq ezoqa nøme, tiabiti-qeiví, ndigu manqa-zapazapa mbaín. ⁸ Gekha ezoqám ndego, ekeza ezoqam neka ndigu ezoqam, khoev-te namba ndi:yage, eqeieqei tøkemav tøgoat, ndego unimanqatin matev, zitá genewuá. Teqa manqa-zapa, Klisten-av ezoqam-qa manqa-zapa, møndølvú.

⁹ Ngæmam nømu-qa iz ndøpeawám, ta mbuk-te ndøgo, Klisten ezoqa ngængæm ndizø-tøkee, tiqa iziz ndøpeawap. Geté tuqa iz sa ndøgo toqó-peawám, ndugu viav 60 tumu-løvuat, neka ekeza anganeam mba gumbo-matavupam, ¹⁰ neka tuqa yaq-te, ezoqa ti:zøtez, ndugu sasae mbomømboma gugoavún, kopømba ande av nakheis eqeieqei guzø-kewagam, neka ezoqa khoev guzø-manqatam, neka ndugu mivi mbain qagoam, khokho sasae gugoam, ande av Klisten ezoqa nøme, zenda tokhotapak guzømbe-sunguzumam neka ndigu vøzø-tøkeam, yage føgakh qazø-fakhanumam, neka gekha sasae eqeieqei nøme vøgoam.

¹¹ Geté ngængæm ezoqa ndakinak-qa iziz ndøpeawám, ta mbuk-te ndøgo. Soqáin ndøgo, tiqa poev angana-te nango tøvav, yaq angana nqawa vø-upøgim, neka Keliso zita vøe-wuowëm. ¹² Av gigonemin, ndigu manqa-zapa ndøgonemín. Zapa ndøgo, manqa mbusa ndøgo, bugukhokhof giveem, av nqægo, “Ni angana nqawa ní-upøgimák,” ndigu gènqaoemín. ¹³ Neka nøme nqáneq: Ngængæm ezoqa ndakinak-qa iziz toqo-peawam, Klisten bawan ezoqam tizøtøke, ndigu géwauwíz neka áv qazømbé-meá nqægo: Ezoqam-qá khoev-te segé-okhoáf. Geté ta-mbá mbá. Ndigu manqa ndøgeve:mát neka ezoqam-qa matev-te, kesov vøsoxhosumát. Neka khokho manqat segé-manqatát, ndøgo ambá gèmanqateāk. ¹⁴ Yaq nakémbá, no nqæmatavap, qanimav nqáneq: Ngængæm ndakinak, angana nango bètonqogím. Yaq nakheis bezøfakház neka tiqa khoev eqeieqei bembøē-keoge. Yaq av nqægo, nigí qaqa ezoqam kopømba mbaín, ní Klisten ezoqam, niqa iz tingi:nam. ¹⁵ Ngængæm nøme, ndigu møndø-qambúz, Saitan vømbø-paevem.

¹⁶ Klisten sævam tugoat, ndugu ekeza ezoqa mokho-te, ngængæm timbo-goat, yaq ndugu yà bezøtøkeé. Ndugu Klisten bawan ezoqam-te nqanek viniv bezø-iváv, tizøtøkee. Yaq Klisten bawan ezoqam, ti-mbá tiabezø-tøkeé, ngængæm ndigu, ekeza ezoqam mbain ndigu.

Klisten megetapak-qa yaq-te

¹⁷ Klisten megetapak ndigu, Klisten bawan ezoqam egeieqei ndizø-keoge, ndigu vizap neka fia egeieqei be-upøgím. Bugukhokhof tiabe-upøgím ndigu, Mbumbukiam-qa emanqat vototap sasae-te, bazaføgakh ndi-asøzu neka ezoqa ndi:zømesim. ¹⁸ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-peawáp nqægo, “Qo kao-qa manqa-nqa, mboløvnám, wit tag koqogim sasae tugoat.” Neka nøme nqáneq, “Gekha ezoqám ndego, ndesasaeat, ndego yaq-fia bëndáp.”

¹⁹ Ezoqa kopo, Klisten megeat ezoqam-qa yaq-te, manqat teqa-ein, av nqægo, ndego manqa-zapa ndøgø, qo teqa manqat mbo-èwág, geté bøi vizu ezoqam misika o menas tigoat. ²⁰ Geté Klisten megeat ezoqam unimanqatin manqa-zapa tego, qo ezoqa ewaqape-qa bøi-te, qøgugú. Yaq ndigu Klisten ezoqa nøme, møe tinígoném, yaq manqa-zapa gégonemák.

²¹ No Mbumbukiam-qa bøi-te neka Keliso Yesu-qa bøi-te neka tegi enzol ezoqam, gevevesam, tiqa bøi-te, nqataqá-pouwe: Nqanek manqat, qataqambe-manqatavun, matev únime:gó. Qo ezoqa ndøgevezoát, neka yaq-mba ndø-ðkhó.

²² Qo ezoqa zenda vøvøqa zømbø-àwám, Klisten megeat sasae-te. Geté tiqa matev vøkhæqatéq. Soqain ndøgo, ndigu manqa-zapa tigonem, yaq ezoqa timatavupat, tiqa matev kopømbá qoqa bøi-te. Neka qo qakezan, ndaføyamba até vøyá, Mbumbukiam-qa bøi-te.

²³ Timoti, qo enqoni nandoqo-qeivap, ibøkha mokho-mba ndø-izám. Geté wæn khasøkhasis namba me-izám. Yaq qoqa emu egeieqei qágoát.

²⁴ Ezoqa nøme-qa manqa-zapa, bavokhó qagó. Yaq soqoté-qatéq, ndigu manqa ovøyam-te, yaq-fia ndøndapém. Geté ezoqa nøme-qa manqa-zapa, khonoam-té qagó, yaq vaev-té qandóveá. ²⁵ Neka matev egeieqei-qa yaq-te, até kopó. Nøme ndøgo, bavokhó qagó. Geté ta matev egeieqei nøme ndøgo, ndakin khonoam-te nqago, kopømba mbain, oskia tøkxonawat.

6

Sasae ezoqam-qa yaq-te

¹ Yaq-fia mbain sasae ezoqam, tigi sasae kawakawa-za, ùni bezømbe-vizáp. Soqain ndøgo, ezoqa nøme Mbumbukiam-qa iz neka niqa Klisten nømendim matev tingenoitat. ² Tigi sasae kawakawa-za, Klisten ezoqam tigoat, yaq sasae ezoqam kopømba mbain, vizap mbain tigoat ti-te, ta zapaya. Geté ndigu sasae egeieqei begó ti-te. Zapa ndøgo, ndigu kawakawa-za, ti-te sasae ndigu, ndigu até ge-unimanqatinát neka Mbumbukiam kukú, ti-te.

Khokho nømendim neka moni-te poev-qa yaq-te

Manqat ndøgo, av qate-qamekheimavun, ezoqa gè:zømesim neka gègugúb. ³ Geté ezoqa nøme-qa nømendim manqat vini tøgoat neka nigi Evezoza Yesu Keliso-qa manqat egeieqei uni leveav vøgoát, neka teqa nømendim matev, ezoqa tøkkeeav tøgoat, matev egeieqei-te tiyagat, av Mbumbukiam ndømbøe-poev, ⁴ ezoqam av ngego, ekeza iz khokhó sege-eqawát neka ndego mokho-qase ndapeáv. Teqa matavap, gømbo-soqøsoqoám. Ezoqam av ngenek

nge-go, manqa mokho zapaya, ponqombap neka manqa itumbam-qa mba ndógó. Geté matev av nqægo, ezoqa ova matev neka sanqambap matev neka ezoqam-qa iz ngenogim matev neka løyayap matev-té qanó-ituzá. ⁵ Ezoqam av ngi-gu, khøuwa kopoáv, gèponqombupatún. Tiqa matavap gèsoqosoqoám. Ndigu unimanqatin nømendim matev, møndø-ivøvém. Ndigu ndimatavap, qo Klisten matev-te toqoyagat, nakhoa ekeqá av nqægo: Qo gigiap kopoav qó-upøgimát.

⁶ Geté ni Mbumbukiam-qa matev tizimbo-pavat neka gigiap-qa yaq-te, ni nqanigu, khanakhanakh vønigoát, yaq ni unimanqatin gigiap kopoav ezoqám. ⁷ Ni qazi-qanimat, ni gigiap mbaín, sizi-geavún. Yaq até kopó. Ni manqei-qape nqawa tizi-ivøvem, ni gigiap mbaín, siziniáv. ⁸ Yaq nakémbá, loge gigiap neka ndabua nqanigu, ni kopømbá, khanakhanákh. Gigiap nøme binígu.

⁹ Geté ezoqa ndigu, gigiap kopoav upøgim-qa ndigu, ndigu khamasim matev-té ginø-o:azín, neka ka vøendapemin. Yaq tiqa khokho poev matev soqøsoqa kopoav-qape, soqaqape-té qanó-itúb, vøngiæzø. ¹⁰ Poev moni-te, ndøgo matev soqøsoqa ate ndægo-qá zapá. Ezoqa nøme, ndigu moni-te poev khape qazømbewav, ndigu unimanqatin matev, møndø-ivøvém. Yaq ta zapaya ndøgo, viniv kandambá gindapem.

Ni bazaføgakh bizi-asøzú, Klisten matev-te

¹¹ Geté qo, Mbumbukiam-ge ezoqam, matev soqøsoqa av nqægo, mø gombónayát. Geté bazaføgakh ndøgo tønø-asøzú: Matev eqeieqei gone-te, neka yage-te ndøgo, av Mbumbukiam ndømbøe-poev, neka unimanqatin matev-te, neka kuku matev-te, neka bazaføgakh-us waniap matev-te, matev føøføgakh toqoqev, neka aiyaiyav matev-te, ezoqa nøme-te. ¹² Qo nøfe mbomambaqape-te, unimanqatin matev-qa yaq-te, bazaføgakh-us qónøfeát. Khandi miavmiav, gèkhatiwi, ndøgo Mbumbukiam geqambe-akha, neka taqa yaq-te, qo ezoqa kopoav-qa bøi-te, qoqa unimanqatin matev qoqo-unimanqatin.

¹³ Mbumbukiam, ndego gigiap ate ndægo, khandi ndembo-etoam, neka Keliso Yesu, ndego Pontius Pailøt-qa bugug-te, unimanqatin manqat ge-unimanqatin, no tiqa bøi-te, nqataqá-manqate: ¹⁴ Mbumbukiam-qa Manqat, o-mba mo:ndapé. Yaq ezoqa äv tiabiti-qeivi, qoqa matev eqeieqei. Até vømbopáev, atema nigí Evezøza Yesu Keliso nango vøndoqaván, ¹⁵ ta khøuwa eqeieqei-te ndøgo, ma Mbumbukiam ge:zav, ndego iz eqawat-qape, ndego yakhapus megeat ezoqam, ndego kawakawa-za-ge Kawa neka evezøza-za-ge Evezøza. ¹⁶ Khandi miavmiav, ndego yakhapús ndømbogo. Ndego waev kandambaqape-té geyagé. Ezoqa kopømba mbaín, taqa avønin-te tewav. Ezoqa kopo, ndego ometeáv neka kopømba mbaín, ti-ometam. Vizap matev neka kawa matev, te-te ndégo. Miavmiáv.

Amén. Nqanek manqat unimanqatin.

Ovøyam manqat nøme, gigiap kopoav ezoqam-qa yaq-te

¹⁷ Ezoqam ndigu gigiap kopoav ndøzøgo, nqanek manqei-qape-te, manqat äv qazømbe-løvúa: Ndigu tiqa gigiap kopoav-qa yaq-te, bete-khambøváp neka betotázá. Zapa ndøgo, manqei-qape-qa gigiap, nakhamas-té qanø-navøemín. Geté ndigu Mbumbukiam-te mbá giabeto-tazá, ndego ni matev

mbomømboma ate ndægo ndini-etoam, niqa khanakhanakh nonqo. ¹⁸ Neka gezø-eín: Ndigu matev egeieqei kopoav matanam ezoqam begó. Ndigu etoam møqæ begó, neka ezoqa nøme yà bezøtøkeé. Khanakhanakh-ús. ¹⁹ Av ti:matønumat, ndigu gigiap kopoav, megemege-te nonqo mó:møvøemét. Yaq ndøgo kopømbaqapé tiotabat. Ndigu unimanqatin khandi ndøndapém.

Vaev guguna manqat

²⁰ Timoti! Sasae ndøgo, Mbumbukiam qoqa zenda-te geve, gèqeivi. Khokho manqat ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat kha-mba oveav ndøgo, neka ta manqat ndøgo, khokho nømendim ezoqa nøme 'nøtenat' ndimbo-akhayam, qo zitá qanewuøé. ²¹ Ezoqa nøme, meakha manqat av nqægo, møndø-ndapém, neka unimanqatin matev egeieqei vø-ivøvem.

Mbumbukiam-qa kuku matev, ndøgoát, zó namba.

2 Timoti

Pol-qa pepa qambo-menas, Timoti-te

Megeat Manqat-qase

Pol nqanek pepa nøme, Timoti-te gepeawam, ndego Lom taon-té geyagám. Ndimbula mokho-té gunu:goám. Pol áv gene-matøvé m nqægo: No avønín ndølbém, vøe-naním. Nqanek pepa, vaev pepá, Pol gepeawam. Taqa zita-te, ndego pepa nøme peawapøteáv. Pol Timoti taqa yaq-te ndøgo tembøe-peawám, ndego Klisten bawan ezoqam, eqeieqei ande áv kezømbé-kewagát. Neka Timoti ekezan, unimanqatin matev-te, bazaføgakh-us até beyá.

¹ No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-gé u-aném. Ndøgo Mbumbukiam-qá poév. Ndego manqa mbusa, áv genevé nqægo: Ni Keliso Yesu mokho-te, yage miavmiav zindapém. Yaq no ezoqa bâte-zømesím, taqa yaq-te.

² Timoti! No nqanek pepa qo-té qatø-peaomit. Qo andé uni nogé-yo-ín. No nøtaqambo-khafuát. Mbumbukiam, nigi Tat, neka Keliso Yesu, nigi Evezøza, tiqa kuku matev neka tanakh matev neka sambi matev, ndøgoát, qo namba.

Ni mivi bizígu, Mbumbukiam-qa emanqat vototap-te

³ Mbumbukiam møndæ-otév, no teqa sasae eqeieqei nogó neka nqæmbø-vízáp, ate av-té, nogi atanakha-zapazapa-za gi:goam. Neka no ike kandambá te-te. No oskia nøtaqando-mataváp, pávpave nekā lovølova, neka vøtaqandø-guligulimatun. ⁴ No qataqa-matøvemín, qo qoqoviq, no qateqouvaq, yaq no vao kandambá qo-te neka nqawa qamekhe-qa nøgó. Yaq no kopømbá, khanakhanakh tábenømbe-tøvá. ⁵ No qoqa unimanqatin matev, møtenøtén. Ndøgo ngusum-te mbá mbá. Qogu qazupúka Lois neka qogu gavo Yunis, unimanqatin matev, av tøzømbe-goám ndægo. Neka no áv gate-unimanqatinát nqægo: Qoqa unimanqatin matev, qo mokho-te nandu:gu, ndøgo até kopó.

⁶ Yaq nakémbá, no matavap, áv qataqambé-mboqoá nqægo: Matev ndøgo, Mbumbukiam geqa-etoam, no zenda qataqambove, qo toqo-matønumat, yaq ndakin qo mokho-te nandu:gu, ande gøinam me qoté-khambá, nqawa bēwagim. ⁷ Zapa ndøgo, Nqova Mbomambaqape, Mbumbukiam gini-etoam, ndego ambá av nqægo, ni møe matev ni-etoumatún. Geté ndego ni bazaføgakh neka kuku matev neka kha eqeieqei nøzøgim matev ni-etoumatún.

⁸ Yaq nakémbá, qo mivi ndøgó, ezoqa nigi Evezøza-qa yaq-te toqote-zømesimat. Neka noqa yaq-te, no te zapaya ndimbula-te nqatu-utønát, mivi ndøgó. Geté viniv soqó-eqatát, no namba, Manqat Mbomambaqape zapaya. Mbumbukiam bazaføgakh qá-etoám, ⁹ ndego ni gekhandi:n, neka gini-akha, ni tegi ezoqam tizigoat neka matev eqeieqei-te vizíyagát. Ndego ni ambá av nqægo, niqa matev matanam zapayá gene-khandi:n. Geté ndego áv tømboe-pøovám, neka ni ekeza kuku matev zapayá gene-khandi:n. Manqei-qape khakheinøpøteav qagoam, Mbumbukiam é-møndo:pøoá, ndego ni ekeza kuku matev, Keliso Yesu mokho-té ginínømánd. ¹⁰ Nqanek matev, ndakin møndø-fakhán, Keliso Yesu, nigi khandi etoam ezoqam, gegeavun. Ndego løvøte-qa bazaføgakh møndøngiú neka Manqat Mbomambaqape-qa mokho-te, khandi miavmiav vøndøndap.

¹¹ Mbumbukiam no nqáneq gene-veatán: No teqa u lóozu ezoqam neka Keliso-ge u-anem neka nómendim ezoqam nógoát. ¹² No matev vinivinimba ta zapaya ndógo tóte-potonám. Geté no mivi mbaín. Zapa ndógo, no mótenótén, gekha ezoqám ndego, no nqæ-unimanqatinat. Neka no áv qate-unimanqatinát nqægo: Sasae ndógo, ndego noqa zenda-te geve, ndego kopømbaqapé, gembó-kewagát, atema teqa qavøne khøuwa vømóndáp.

¹³ Nómendim manqat eqeieqei, qo no-te qoqo-ewagam, føgøføgakh ndøgeawát neka ezoqa áv tønè-zømesím. Unimanqatin matev neka kuku matev mokho-té qonógó, ndógo Keliso Yesu-te ndøndo-okho. ¹⁴ Nqova Mbomambaqape-qa bazaføgakh mokho-te, ndego ni mokho-te ngu-yage, qo unimanqatin manqat, Mbumbukiam qoqa zenda-te geve, eqeieqei mbokeogé.

¹⁵ Qo mòqote-qatéq, Esia manqei-ak ate ndi:gu, no sège-nøuvøném, até Figelus neka Emogenés-a, no vø-nøuvønem. ¹⁶ Onesifolus mba ndógó, no nøuvønateav ndógo. No áv qate-guligulím nqægo: Ndego neka tegi ezoqa nøme, namba ndi:yage, Evezøza tanakh tèabezømbegó. Zapa ndógo, ndego khøuwa kopoáv, noqa mokho-te, gèkhakheinumám. Neka ndego mivi goneáv, no ndimbula-te nqægo neka auli sen nqate-løvønømbap. ¹⁷ Geté ndego nqanek Lom taon-te gefakhan, ndego noqa, gèvawám, bazaføgakh-ús, atema vømøqand. ¹⁸ Noqa poev nqáneq: Evezøza manqa ovøyam khøuwa kandambaqape-te, tanakh bèmbogó. Qo mòqote-qatéq, ndego Èfesús taon-te ndógo, tøke kandambá genøgoam.

2

Klisten ezoqam, sasae mbomambá sa begó

¹ Noge yo! Qo bazaføgakh-us ndógó, ta kuku matev-te ndógo, Mbumbukiam Keliso Yesu mokho-te gini-etoam. ² Manqat ndógo, qo qoqo-ewagam, no ezoqa kopoav-qa bøi-te qate-zømesimam, ezoqa nøme qoté-zømesimát. Ezoqa ndígu toqoté-zømesimát, ndígu qo ndoqote-qateqat, ndígu unimanqatin ezoqam ndígu, neka ndígu kopømba ndógo, ezoqa nøme ti:zømesimat.

³ Qo Keliso Yesu-ge nakhag ezoqam mbomambaqape ndoqogo, yage føgakh-qape soqóndáp, no namba. ⁴ Qo mòqote-qatéq. Nakhag ezoqam nakhag-te gewavin, ndego sasae nøme geagimáv. Geté nakhag mba mbómatavupít. Yaq tege kawa ezoqam, ndego nqanek sasae-te gendo-akha, khanakhanakh tèabetendáp. ⁵ Neka ezoqa bøiat-te gefifingimin, ndego kopømba mbaín, yaq-fia tendap, ndego bøiat-qa matev uni paeveav tøgøat. ⁶ Ezoqam ndego, khae-te sasae bazaføgakh-us ndego, avøe gigiap bugukhokhof ndégo teabelóg, ndógo tepe:tat. ⁷ Manqat nqanek ùnime-matøvém, no nqataqa-manqate. Èvezøza qateqat qá-etoám, qo manqa mokho ate ndægo voqombó-ndáp.

⁸ Yesu Keliso qombó-matavupát, ndego Deivid-ge zeo, ndego Mbumbukiam løvøte-te gekhandi:v, teqa yaq-te Manqat Mbomambaqape ndæmanqate, no ezoqa nqate-zømesim. ⁹ No ta zapaya nqáneq qate-potonám, neka ande pepen ezoqam me, auli sen nqate-løvønømbap. Geté Mbumbukiam-qa manqat, kopømba mbaín tøløvøtupat. ¹⁰ Yaq nakémbá, no nqanek vinív ate ndægo, sæ-eqawát. No ti zapaya ndígu tóte-eqawát,

Mbumbukiam gevevesam. Yaq até ndigú-a, Keliso Yesu mokho-te, khandi ndóqeivím, neka yage miavmiav qanimav-qape bemóndapem.

¹¹ Nqanek manqat unimanqatin, av nqægo:

Ni Keliso namba sa qazimu-pakhaen,
yaq ni te namba sizimú-yagát.

¹² Ni bazafogakh-us tizi-waniapat, matev fógófógakh tóni-fakhanumat,
yaq ni kawa matev zimóndapém, te namba.

Ni teqa yaq-te tizio-naomem,
yaq até ndegó-a, niqa yaq-te, ndò:nawám.

¹³ Geté ni unimanqatin goneav tógoat te-te,
ndego unimanqatin até gembógoát ni-te.
Zapa ndógo, ndego ekeza manqat gó:nawamák.

Mbumbukiam-gi unimanqatin sasae ezoqam-qa yaq-te

¹⁴ Nqanek manqat, av no qataqambe-manqatavun, qo ezoqa matavap oskia qozó-mboqoatát. Neka qógugubát, Mbumbukiam-qa bói-te. Ndigu manqa mokho-qa yaq-te, manqa bete-itumbám. Zapa ndógo, manqa itumbam matev av nqægo, ezoqa gezó-tókeák. Geté ndigu segé-ngiæzó, ndigu manqat ti-ewagat. ¹⁵ Qo bazafogakh ndò-asózú, Mbumbukiam-qa bói-te, ezoqa eqeieqei vóego. Qo mivi ndógó, qoqa sasae-te, neka ezoqa unimanqatin manqat eqeieqei me:zomesím. ¹⁶ Khokho manqat, mœ qombónayát, manqat ndógo, Mbumbukiam-qa Manqat kha-mba oveav ndógo. Zapa ndógo, ta mokho-te, ezoqa Mbumbukiam nœme mba mó:sangawém. ¹⁷ Nginik ezoqam-qa manqat, andé nqamav me me:gó. Sa tónó-khouwevtét. Yaq kha unimé:ngiú. Ezoqa nœme ndigu, khokho nœmendim manqat av ndi:manqate, nœme Imenæús neka nœme Filetús.

¹⁸ Nginik ezoqa menas, unimanqatin manqat mōndø-ivōvém. Ndigu av gini-manqaté nqægo, “Khøuwa ndógo, Mbumbukiam ezoqa lōvøte-te tekhandi:z, mōndø-fakhán. Ni nango zimó-khandi:nák.” Yaq ta mokho-te ndógo, ndigu ezoqa nœme-qa unimanqatin matev, gèngi:tít. ¹⁹ Geté Mbumbukiam andé nandi-qapi me me:záv. Ndigu bazafogakh-qapé. Ezoqa kopømba mbaín tikukugimem. Nginik nandi-te av qano-peawáp nqægo: “Evezøza mōndæ-otév, ndigu ezoqam, tegi ndigu.” Neka nœme nqánek: “Gekha ezoqám ndigu, ekeza kha Evezøza-gi ndi:vewe, ndigu manqa-zapa zitá giabiti-wuóé.”

²⁰ Khoev-qape mokho-te, ndis fia kandakanda mbá mbá ndøu-awap, ndøgo gol neka silva gi:khakheinømem. Geté ndis nœme ndøgo, tae neka ganda mbá gini-khakheinømém. Ndis fia kandakanda ndøgo, lou loge kandakanda-te mbá ginø-upøgimín, lou vøte-qoqongín. Geté ndis nœme ndøgo, khokho matev neka pageap nonqó. ²¹ Gekha ezoqám ndego, khokho nœmendim manqat mœ tembonayat, ndego andé ndis fia kandambaqape me mé:goát, ndøgo lou loge kandakanda-te gi-upøgimatun. Ndego Mbumbukiam-ge ndógoát. Neka ndego khakheitáp. Gekha matev eqeieqei ndøgo, Mbumbukiam, tege Kawa ezoqam, ndømbopoev, ndego tego, ndego kopømbaqapé, segégoát.

²² Yaq nakémbá, poev matev soqøsoqa ndøgo, ezoqa ndakinak-te qafakhanumatun, mœ qombónayát. Geté matev ndaføyamba-qape neka unimanqatin matev neka kuku matev neka sambi matev qombópáev, ndigu

ezoqa nõme namba, ndigu Mbumbukiam-te mbõni ndaføyamba-qape ndi-akhayam. ²³ Geté khokho manqat ndõgo, av ezoqa nõme ndi:manqate, ndigu mokho ndapeav ndigu, mõe qombõnayát. Zapa ndõgo, qo mðqote-qatêq, manqat av ndægo, ezoqa ponqombap-té qanø-ituzá. ²⁴ Geté Evezøza-ge sasae ezoqam, beponqõmbáp. Ndego ezoqa ewaqape-te, matev aiyaiyav-té geabenøgó. Neka ndego nõmendim-te, kopømba begó. Neka ndego mbõni nakha-nakhamas-te, bembo-nqosõgeáþ. ²⁵ Yaq ezoqa nõme, teqa manqat sa tinqagimat, ndego qaqa bègó ti-te. Geté nakhoa eqeieqei betezømás. Eisa, Mbumbukiam pezømbé-tøkē penømakhaya, yaq ndigu vøe-qambüz neka unimanqatin manqat vøe-unimanqatinim, ²⁶ neka matavap vøzømbé-eqeieqei neka nqova soqaqape-qa ka-te vøndé-fakház, ma ndigu ge:gavem, ndigu teqa poev matev timbopavat.

3

Vaev khøuwa-te, ezoqa matev soqøsoqa timatønumat

¹ Qo vøe-qatêq, vaev khøuwa-te, matev føgøføgakh ndøfakhanám. ² Ta khøuwa-te ndõgo, ezoqa ekeza yage neka moni mba mbómatavupát. Ndigu khambuvap ndõgoát neka ekeza iz vø-eqatát, neka ezoqa nõme-qa iz vøvoatát. Ndigu ngenøgim manqat ndõmanqatát neka evøndipakha-qa manqa o-mba gezømbó-ndapeák. Ndigu ike manqat gémanqateák neka Mbumbukiam gembó-vizapák. ³ Ndigu kuku matev gezøgoák, neka ezoqa nõme-qa manqa-zapa gezømbó-navøemák. Ndigu manqa ndõgeve:mát, neka ekeza kha gènzøgimák. Qaqa-te segé-moqozét, neka matev mbomømboma gembó-sanqaupát. ⁴ Ndigu zifuap segezø-qambuzát. Ndigu matev soqøsoqa segé-matønumát neka gembó-matavapák, av nqægo, andé gekha matev me mé:fakhān. Neka ndigu ekeza iz khokhó segé-eqatát. Tiqa poev-qape, manqei-qape khanakhanakh matev-té qanøzómá. Geté ndigu Mbumbukiam-te poev mbaín. ⁵ Ndigu Klisten matev, ngusum-te mbá ginøkhasám. Geté Klisten matev eqeieqei-qa bazaføgakh, ndigu gembó-qavotumát. Ezoqam av ngi:gu, zitá qane-wuøezá.

⁶ Ndigu ezoqa nõme, sakheis-qá khoev-té ginø-okhoatún, neka manqa enøenaq vøzø-ge:matun, neka ande ka me vøendapin, sakheis ndigu matavap loloakh mbain ndigu, neka ndigu ekeza manqa-zapazapa zapaya, viniv ndi-eqawat, neka ekeza poev matev soqøsoqa ndøkhhåhsām. ⁷ Sakheis av ngi:gu, zøtezat ndape-qa oskia ndøgó. Geté kopømba mbaín, unimanqatin manqat ti:zøtez.

⁸ Kopømba ande av Zianes neka Ziambles, Mozes tokøve-qa gigoam, até nginik khokho nõmendim ezoqám-a, unimanqatin manqat, gèsanqawé. Tiqa matavap, gèzø-soqøsoqoám. Neka unimanqatin matev eqeieqei, mõndø-ivøvém. ⁹ Geté ndigu kopømba mbaín, ezoqa oskia tizømbe-khavozumat. Ezoqa ewaqape, av ginieqvát nqægo: Tiqa manqat mokho mbaín, ate av-té, Zianes neka Ziambles-qa yaq-te gi:qeivim, av nqægo, tiqa manqat mokho mbaín.

Pol-qa guguna manqat, Timoti-te

¹⁰ Geté qo, qo noqa nõmendim neka yage matev mðqombo-pavám, neka no gekha mokhó qatëyage. Neka qo noqa unimanqatin matev neka aiyaiyav matev neka kuku matev, mðqombo-pavám, neka no bazaføgakh-us av nqate-tokhotap, viniv matev tønø-fakhanumat. ¹¹ Qo mðqote-qatêq, no ngiænoat-te giveem, neka no av qate-potonumam, neka matev soqøsoqa ate ndægo

qanø-fakhanumam, Antiok taon-te neka Aikonium taon-te neka Listla taon-te, Keliso-qa sasae zapaya. Geté ta yage føgakh-te ate ndægo, no Evezøza, møndø-khandi:n.

¹² Unimanqatín. Gekha ezoqām ndigu, Keliso Yesu mokho-te, yage eqeieqei-qa ndigu, av Mbumbukiam ndømbøe-poev, ndigu ngenøgim matev ndøqeivím. ¹³ Neka gekha ezoqām ndigu, manqa-zapazapa ndimatanam neka ezoqa nøme ndizømbe-khavozam, tiqa manqa-zapazapa, sa tønøzø-khouevtét. Ndigu ezoqa nøme, gètubumít, neka ezoqa nøme, ndigu vøtubumít.

¹⁴ Geté qo, ta qateqat ndøgo, qoqondap, até vøgeawát. Qo mòqote-qatéq, ta manqat ndøgo, unimanqatín. Neka qo mòqote-qatéq, ta qateqat ndøgo, gekha ezoqam-tè qoqondap. ¹⁵ Qo nakhasa nqonqonam qoqotegoam, atema ndakin, qo Mbumbukiam-qa Manqat mòqote-qatéq. Ta manqat ndøgo, kopømbaqapé, matavap loloakh qá-etoám neka khandi voqoténdāp, Keliso Yesu togo-unimanqatín. ¹⁶ Mbumbukiam-qa Manqat ate ndægo, ndøpeawap, matavap Nqova Mbomambaqape zø-etoumám, ndigu gipeaomem. Yaq ta manqat ndøgo, kopømbaqapé, ezoqa gé:zømesimát, neka vøgugubāt, neka nakhoa eqeieqei-te vøzø-nøzøgimát, neka yage eqeieqei-qa yaq-te vøzø-ovøemát. ¹⁷ Yaq gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-ge ezoqam ndego, teqa manqat ndegeawat, ndego kopømbaqapé, matev mbomømboma ate ndægo segégoát.

4

¹ Mbumbukiam-qa bøi-te neka Keliso Yesu-qa bøi-te, ndego khandi ezoqam neka løvøte ezoqam manqa ovøyam-te te-ab, neka ndego teqavanav, kawa iz vøndāp, no tiqa bøi-te, manqat āv qataqambé-løvúa nqægo: ² Ezoqa Mbumbukiam-qa manqat soqoté-zømesimát, oskiá ndøgo, tøzø-pøovat o pøeveav tøgoat. Gèzøponqóm, ndigu matev soqøsoqa ndigu, neka gèguguzá. Neka ezoqa zita qozótópáz, Klisten matev-te. Qo manqat aiyaiyav-té qanøzø-manqaté neka eqeieqei soqoté-zømesimát. ³ Zapa ndøgo, khøuwa gemøfakház. Yaq ezoqa nømendim manqat eqeieqei yoge, gezømbó-qasi:vát. Yaq ndigu nømendim ezoqa vini, av tiqa poev ndægo, ndøvevesám. Kopoáv. Yaq kha gezø-wageapát, tiqa khokho manqat ti-ewagat. ⁴ Ndigu unimanqatín manqat, ndø-ivøvé. Yaq khokho emanqat vinivinimba yoge-té ginøqambúz. ⁵ Geté qo, gekha matēv ndøgo, tøqa-fakhanumat, qakeza kha eqeieqei ndønøzøgim. Viniv tøqa-fakhanumit, sège-eqatét. Ezoqa Manqat Mbomambaqape qoté-zømesimát, yaq kopømbaqapé, Mbumbukiam-te tiqambuz. Qo Mbumbukiam-qa sasae até ndægo, qoqa zenda-te geve, eqeieqei ndøgót.

Pol avønín é-ndønaním

⁶ No nqanek manqat qataqambe-manqatavun, zapa ndøgo: No avønín é-ndænaním. Noqa kouk andé waen me mé:wá, kopømba ande av Mbumbukiam-qa khøev-te waen gi-qouzumatun, Mbumbukiam etoam matev gimboqatun. Khøuwa iz avønín, é-ndæmø-khantáz, tæqavan. ⁷ No nøfeap mbomambaqape-te, eqeieqei nonøfeapavún. No bøiyat møndømønø-navøém. Ma qate-fifitavun, møemø-khanáz. No unimanqatín matev, livin-qase ivøveáv. No até nogeatám. ⁸ Mbumbukiam noqa bøiyat-qa yaq-fia, møndønømbo-khakheinám. Yaq-fia no tæmøndap, nqáne: Teqa

Khøuwa Kandambaqape-te, Evezøza, ndego manqa ovøyam megeat ezoqam ndaføyamba-qape, no eqeieqei mé:næmb. No mbá mbá, geté até ndigú-a, gekha ezoqám ndigu, kuku matev-us, Yesu-qa qavøne khøuwa ndimbøe-esap.

Pol-qa poev, Timoti nakhamas-te tendowav

⁹ Qo bazaføgakh ndø-asáz. Nakhamas-té qotøndóqáv. ¹⁰ No Dimas møndø-nøuván. Ndego nqanek manqei-qape-qa matev-te, poev khàpe mbøewáv. Yaq Tesalonika taon-té genøwáv. Klesens, ndego Galesia manqei-té genøwáv, neka Taitus Dalmesia manqei-te vøwav. ¹¹ Luk mba ndøgó, no-te. To-qotøndoqav, Mák namba ndæzáv. Yaq ndego kopømbaqapé, noqa sasae-te genótøké. ¹² No Tikikus Efesus taon-té qatø-khofotáv.

¹³ Qo toqotøndoqav, noqa qozaq nonqo ndabua, no Tloas taon-te, Kapus-qa khoev-te qæ-ivav, qotøndó-ndáp. Neka noqa mbuk vøndø-upa. Noqa poev kandambaqape nqanek: Ta mbuk ndøgo toqotøndó-upá, søvakha gigiap ngusum gi:khakheinømem.

¹⁴ Aleksanda, ndego auli gigiap gekhakheinumatum, ndego matev soqøsoqa ndøgoám, no-te. Kopoáv. Evezøza yaq-fia ndótá te-te, av no-te ge:matønumat. ¹⁵ Qo gø:feafoát te-te. Zapa ndøgo, ndego niqa nømendim matev bazaføgakh-ús, ginimbo-khakhazumam.

¹⁶ No manqa ovøyam-te ande qate-itan, ezoqa kopo no zita khonøewáv. Ezoqa ate gi:goam, sège-nøuvøném. Geté no Mbumbukiam-te, äv qate-guligulím nqægo: Ndego bembo-matáváp, no sa ginøuvønem. ¹⁷ Geté Evezøza møndøgoám, no namba, no bazaføgakh vønø-etoam. Yaq no kopømbaqapé, ndigu bawan vini-ak ate gi:goam, Mbumbukiam-qa Manqat ate ndægo vøtèzømas. No andé layon-qá manqa-nqa-té qatu:goám. Geté Mbumbukiam, no møndø-khandí:n. Yaq ndigu no løvøte-te veeáv. ¹⁸ Matev soqøsoqa ate ndægo, ezoqa no-te ndimatatanam, Evezøza no gékhandí:n. Yaq ndego no yan-te nqo:go, ekeza Megeat Matev-té genøndapán. Teqa iz, miavmiav, bètoeqawát.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín!

Khaiya mboma manqat vinivinimba

¹⁹ Plisila, zivis namba, Akuila, noqa khaiya mboma manqat qozø-eín, neka até Onesifolús-a, tegi ezoqam namba, khoev-te ndimboyage, khaiya mboma manqat vøzø-ein.

²⁰ Elastus, Kolin taon-té gemiá. Neka Tlofimus, Miletus taon-té qatøndo-iváv. Zapa ndøgo, ndego enqoni mbovitát. ²¹ Qo nakhamas-té qandoqáv. Yakha betaqává. Soqaín ndøgo, qozaq khøuwa ē-ndøfakhän.

Yubulus neka Pudens neka Linus neka ndugu Klodia neka Klisten ezoqam ate ngi:gu, khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv qo-te.

²² Evezøza ndøgoát, qo namba. Neka Mbumbukiam-qa kuku matev, ndøgoát zo-te, zo ate ndøzøte:go.

Taitus Pol-qa pepa, Taitus-te

Megeat Manqat-qase

Pol nqanek pepa Taitus-té genø-peawám. Taitus Glik bawan-ák. Zu ezoqám mbá. Ndego Yesu ndógo tene-unimanqatin, Pol-qa nømendim ge-ewag.

Taqa zita-te, Pol manqei vinivinimba nøme-te ge-okhoam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimat, Taitus namba me:mát, vømbø-tøkeat. Taitus até ndógó-a, Pol Zelusalem taon-te gewav, Keliso-gi u-anim nøme namba gimi-kakambam, namba vøewav (Kel 15:2, Gal 2:1-5). Pol Taitus khøuwa menás, Kolin taon-té genø-khofotáv (2 Ko 7:6-7, 8:6, 8:16). Taqa zita-te, Pol Taitus namba, Klit manqei bawa-té ginøzáv, yaq Taitus ta manqei-te ndógo, vømbø-Klisten-bawan-megeat-ezoqam-ev (Tait 1:5).

Nqanek pepa mokho-te, Pol Taitus Klisten megetapak vevesam-qá yaq-té gembøe-peawám. Neka ndego bèto-feaiwát. Soqain ndógo, khavozam nømendim ezoqam, ezoqa titubam. Neka Taitus ekezan, Klisten bawan ezoqam, eqeieqei bete-zømesím, yaq Pol vømbø-ovøyam, gekha yage matèv ndógo, eqeieqei, ti nonqo ndigu, Yesu ndi-unimanqatinat.

¹ No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Mbumbukiam-gé sasae ezoqám neka Yesu Keliso-gé u-aném.

No Mbumbukiam nqánek gene-veatán: No ezoqam ndigu, gevevesam, tiqa unimanqatin-te, zita nøzø-tøpazát, yaq ndigu unimanqatin manqat mé:zøté, neka matev eqeieqei-te, av Mbumbukiam ndømbøe-poev, vøyagát.

² Ni tizio-taná ndógo: Ni yage miavmiav zindapém. Manqei-qape khakheinøpøteav qagoam, Mbumbukiam ndego khavozumav ndego, manqa mbusa áv tenevé. ³ Yaq ndakin, av bugukhokhof khøuwa ge:zav, ndego manqat ndøveáz, taqa yaq-te. Mbumbukiam, ndego nig khandi etoam ezoqám, nqanek manqat noqá zenda-té genøvé, no ezoqa batè-zømesim.

⁴ Táitus! No nqanek pepa qo-té qatø-peaomit. Niqa unimanqatin matev mokho-te, ni sa nqanumberu, qo uni nogé-yo-in.

Mbumbukiam, nig Tat, neka Keliso Yesu, nig khandi etoam ezoqam, tiqa kuku matev neka sambi matev, ndógoát, qo namba.

Klisten megetapak vevesam-qa yaq-te

⁵ No Klit manqei bawa-te nandav, nqánek qateqøuvág: Qo sasae ndógo, qazingazem, qókhóu. Av bugukhokhof qataqambe-ein ndégo, vemiyav ate nandægot, Klisten megetapak qøvevesám. ⁶ Ezoqa toqo-veatav, ndego manqa-zapa-yav begó neka sævam kopo mba bembogó. Tegi nakheis, Yesu be-unimanqatinát neka evøndipakha-qa manqa o-mba bezømbø-ndapé neka sapi gonemav begó.

⁷ Klisten megeat ezoqam, ndego Mbumbukiam-qá sasae ndógó. Yaq nakémbá, ndego matev eqeieqei mba begó. Ndego ezoqa be-tøpøtázát neka mbøni tokhop bègø. Neka ndego khapekhape bete-izám. Neka ndego qaqa møqæ bègø. Neka ndego moni-te, poev khapé bembøewáv. ⁸ Neka ndego ezoqa nøme, khoev sà bezø-manqaté. Ndego matev mbomømbomate poev bembogó, neka matavap loloakh bembogó. Ndego, ezoqa matev ndaføyamba-qape begó neka Mbumbukiam-qá matev mba bembopáev, neka

ekeza kha nõzøgim eqeieqei betē-otev. ⁹ Ndego unimanqatin manqat, av gi-ometimam, até begeawát. Yaq ndego, teqa nõmendim matev eqeieqei mokho-te, kopømbá, até ezoqa nõmé-a, zita zótøpáz, neka ndigu vøgugubát, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat ndisanqawe.

Ezoqam ndigu, ezoqa nõme-qa unimanqatin matev ndingi:wat

¹⁰ No nqanek manqat qæmanqatavun, zapa ndógo: Ezoqa nõme, Mbumbukiam-qa manqat, gèsanqawé. Ezoqa kopoáv. Ndigu khokho manqat ndømanqaté neka ezoqa nõme nditübám. Ti mokho-te, matev av nqægo gigoatun, ezoqa kopoáv, Zu ezoqám. Yaq ndigu Klisten ezoqa nõme, ngusu qogøzat-qa yaq-te zøpouweatún. ¹¹ Qo nandiv ezoqam, gètøkáz. Manqat ndøgo ndi:zømesimit, bete-zømèsím. Ndigu khoev vinivinimba-te, ezoqa ewaqape ma ndi:sokhoyap, unimanqatin matev zøngi:wát. Neka ndigu fia upøgim-qa ndøgó, ti-te ndigu, ma ndi:zømesim.

¹² Klit ezoqam nõme, ndego Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam ndi:vewe, ekezan av gene-eín nqægo, “Nginik Klit ezoqam, meakha ezoqám. Ndigu andé søvakra gigiap khobokhobos me me:gó. Neka ndigu wauwáu neka lou loge møqæ.” ¹³ Nqanek manqat unimanqatin. Yaq nakémbá, qo gøgugúb, ndigu nõmendim matev eqeieqei gi-ivøvem. Manqat bazaføgakh-us qozø-manqatát. Yaq tiqa unimanqatin matev, tåbezømbe-eqeieqei. ¹⁴ Zu ezoqa nõme-qa khokho emanqat, neka ndigu ezoqam-qa khokho khafeap manqat, ndigu unimanqatin manqat zita gi:wuøem, tiqa manqat beyðgé. ¹⁵ Ezoqa ndigu, eqeieqei ndigu, ti-te ndigu, gigiap ate ndægo eqeieqei. Geté ezoqa ndigu, andé khavim-us ndigu neka unimanqatinteav ndigu, ti-te ndigu, gigiap kopo eqeieqei mbaín. Zapa ndógo, tiqa matavap neka tiqa mbøni, mõndøzø-khavim-ús. ¹⁶ Ndigu av gini-manqaté nqægo, “Ni Mbumbukiam mõtinøtén.” Geté tiqa yage mokho-te, ndigu av gini-nømendim nqægo: Ndigu Mbumbukiam zitá gini-wuowém. Mbumbukiam gëmbøeqasi:v, ezoqam av ngi:gu. Ndigu Mbumbukiam-qa manqat, gèsanqawé, neka kopømba mbaín, matev eqeieqei kopo timatønømem.

2

Klisten ezoqam vinivinimba, eqeieqei av kintyagát

¹ Geté qo ezoqa toqote-zømesimat, nõmendim manqat ndaføyamba-qape mba mbopáev.

² Angana e-ma-fisap tigoat, ndigu av qozømbé-ovøemát nqægo: Ndigu ekeza kha, eqeieqei benøzøgím. Yaq ezoqa, tiabezømbe-vizáp. Ndigu matavap loloakh begó. Neka tiqa unimanqatin matev neka kuku matev, ndaføyamba-qape bezøgó. Ndigu bazaføgakh-us até bewaniáp, matev føgøføgakh timø-qeivimat.

³ Neka sakheis e-ma-fisap tigoat, ndigu av qozømbé-ovøemát nqægo: Ndigu matev eqeieqei-té giabe-yagé, ate av-té, Mbumbukiam ndømbøe-pøev. Ndigu manqa begevèám. Neka ndigu waen izam benønøsám. Geté ndigu matev mbomømboma nõmendim ezoqam begó. ⁴ Yaq ndigu kopømbaqapé, sakhei ndakinak mé:zomás, tigi angana neka nakheis-te, kuku matev eqeieqei ande av khazømbé-goát, ⁵ neka matavap loloakh-us neka ndaføyamba-qape av kiníyagát, neka ndigu ezoqa nõme, khoev-te ndiyage, eqeieqei av kizømbé-kewagát, neka ekeza angana-qa mokho-te av kinígoát. Soqain ndøgo, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat tingenøitat.

⁶ Angana ndakinak, āv qoqoté-gugubát nqǎgo: Ndigu matavap loloakh begó, matev ate ndǎgo. ⁷ Gekha matēv ndøgo, ndoqo-matanam, qo eqeieqei ndømatanám. Yaq ndigu qoqa matev tiqeivat, kopømbá timbopavat. Qo ezoqa toqote-zømesimat, qoqa nømendim matev ndaføyamba neka mokho-us begó. ⁸ Qoqa manqat eqeieqei tøgoat, yaq ezoqa kopømba mbaín, manqa tigeve:mat taqa yaq-te. Yaq nigi qaqa ezoqam mivi ndøgoném neka kopømba mbaín, niqa yaq-te, manqat soqain timanqatat.

⁹ Sasae ezoqam, kawakawa-za-qa mokho-té giabetu:gu, matev ate ndǎgo. Ndigu sasae āv tiabitigú, av tigi kawakawa-za ndøzømbepoiev neka manqa beqavøgèǎp. ¹⁰ Neka ndigu gigiap be-aqònám, ti-te. Geté ndigu matev eqeieqei mba begó. Yaq tigi kawakawa-za tiabiti-zøtéz, ndigu unimanqatin ezoqám. Neka ezoqa, tiqa matev ate ndǎgo mokho-te, āv tiabiti-qeiví, Mbumbukiam, ndego nigi khandi etoam ezoqam, teqa manqat mbomam-baqapé.

Matev eqeieqei-te mbá qabizi-yagé atema Yesu befakkan

¹¹ Mbumbukiam ni āv gininømánd nqǎgo: Ndego kuku kandambá ni-te. Ndego ezoqa ewaqape khandi-qa zøgó. ¹² Teqa kuku matev, ni āv qani-nømendim nqǎgo: Ni matev yá bizi-ivøvém, ndøgo Mbumbukiam vizupav ndøgo, neka manqei-qape-qa poev matev. Geté ni ndakin khøuwa-te, matavap loloakh-té neka matev ndaføyamba-qape-té qabizi-yagé, av Mbumbukiam ndømbøe-poiev, ¹³ atema ni tegi khøuwa kandambaqape bizimø-khantøzem, ndego nigi Mbumbukiam neka khandi etoam ezoqam Yesu Keliso, bazaføgakh-us neka waev-qape-us tendoqavan, te-te ndego ni nqazio-tana neka ndego ni nqazimbøe-keoge. ¹⁴ Ndego ekeza kha nivé, neka ni manqa-zapazapa ate ndǎgo mokho-te qazu:goam, vønqovotana, vøsungutan. Yaq ni tegi ezoqa ndaføyamba-qape zigoát, neka matev mbomømboma matanam møqæ mba vizigoát.

¹⁵ Nqanek manqat qataqambe-manqatavun, ezoqa gè:zømesím. Manqa gèzø-løvuát neka gøguguzá, nandiv ezoqam. Ezoqa qo besanqaqábém.

3

Mbumbukiam ni matev eqeieqei gini-matanam, yaq ni matev eqeieqei bizi-matanám

¹ Ezoqa matavap qozø-mboqoatát: Ndigu iz-akhayapak neka gaman ezoqam-qa mokho-té giabetu:gu. Neka tiqa manqat o-mba bezømbø-ndapé. Neka gekha matev mbomømbomā ndøgo, ndigu sà begonemát. ² Ndigu ezoqam-qa manqa begevèám neka ndigu beponqømbáp. Geté ndigu sambim matev-té giabe-yagé, neka ezoqa ewaqape-te, matev aiyaiyav-té giabenøgó.

³ Até ní-a, ni bugukhokhof matavap eqeieqei mbaín. Ni Mbumbukiam-qa Manqat, zisanqawám, neka nakhoa eqeieqei paveáv. Ni gawap matev neka poev matev soqøsoqa mokho-té qazu:goám. Neka ni matev soqøsoqa matanam neka ova matev mokho-té qaziyaqám, neka ezoqa ni vøsanqambam-a, ni ndigu vizí-sanqabam. ⁴ Geté Mbumbukiam, ndego nigi khandi etoam ezoqam, ni āv gininømánd nqǎgo: Ndego tanakh neka kuku kandambá ni-te, ⁵ yaq ni vøkhandi:n. Ndego ni ambá av nqǎgo, niqa matev eqeieqei matanam zapayá gene-khandi:n. Geté ndego ni ekeza

tanakh matev zapayá gene-khandí:n. Ndego ni gèsungután, neka Nqova Mbomambaqape mokho-te, yage ndakinak vøní-etoam neka ni vizí-ezoqam-ndakinak-en. ⁶ Yesu Keliso mokho-te, ndego nigi khandi etoam ezoqam, Mbumbukiam ni Nqova Mbomambaqape, andé ibøkha me nimboqóuz. Kandambá, ginimbo-qouz. ⁷ Mbumbukiam tenegó ndógo: Ni teqa kuku matev mokho-te, teqa bøi-te qazi-ndaføyamba-en, neka vizí-tegi-nakheis-en, ni khandi miavmiav zimøndapém. Ni taqa yaq-te nqáneq nqazio-taná.

⁸ Nqáneq manqat unimanqatin. Yaq nakémbá, no nqataqá-manqate: Até vøzøpouwé, nandiv ezoqam. Ndigu yà bembopáev. Yaq ndógo, gekha ezoqam ndigu, Mbumbukiam ndi-unimanqatinat, bazaføgakh taqa yaq-te nqáneq giabiti-asøzú: Matev mbomømboma ndømatønumát. Zapa ndógo, matev av nqægo, eqeieqei. Ezoqa ewaqape zømbétøké. ⁹ Geté khokho manqat vinivinimba neka atanakha-zapazapa-za-qa iziz geveam matev neka ponqombap matev neka manqa itumbam matev, Mozes-qa guguna manqat-qa mokho-qa yaq-te, zitá qanewuóé. Zapa ndógo, matev av nqægo, mokho mbain neka ezoqa gezø-tøkeák.

¹⁰ Ezoqa nøme, teqa nømendim mokho-te, Klisten ezoqam teqatazotet, ndego gøgugú. Ndego qoqa manqat yogeav tøgoat, khøuwa nøme vøgugu. Geté ndego sekemba yogeav tøgoat, yaq zitá qanewuáo. ¹¹ Qo soqoté-qatég, ezoqa av ngenek ngego, ndego nakhoa eqeieqei møndø-iváv neka manqaza-pa-té gunu:yaagé. Ndego ekezan, kha soqaqape-té genøvé.

Pol-qa vaev manqat

¹² No Atimas o Tikikus tøtaqando-khofotav, qo Nikopolis taon-té qandoqáv. Nakhamas-té. Ni ndógo tizi-qaqandám. Zapa ndógo, no matavap av qategø nqægo: No qozøqozaq khøuwa, ndøgo khamøe tønqeivøem, ndógo tabøemiá.

¹³ Apolos neka ndego gaman khafeap otevat ezoqam, Zinas, manqei nømetizav, qo gèzøtøké. Ndigu gigiap-qase bewáféz, livin-qase nqøugu tu:-apet.

¹⁴ Nigi Klisten nøfuap nandav, bêtezøté, ezoqa ndigu gigiap tiwafez, matev mbomømboma av khoqozømbé-goát. Mbain tøgoat, yaq tiqa unimanqatin matev, mokho mbain.

¹⁵ Nginik ezoqam, no namba nqatiyage, khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv qo-te. Niqa khaiya mboma manqat qozø-éin, nandiv nigi Klisten nøfuap, ni namba Yesu Keliso nqazi-unimanqatinat neka kuku ndøzøgo ni-te.

Mbumbukiam-qa kuku matev, ndøgoát, zo-te, zo ate ndøzøte:go.

Filemon Pol-qa pepa, Filemon-te

Megeat Manqat-qase

Pol nqanek pepa, Filemon-té genø-peawám. Ngenek Filemon, Kolosi taon-té geyagám. Ndego gigiap kopoav ezoqám. Neka ndego Klisten ezoqám neka Pol-gé zifú.

Filemon ndego, yaq-fia mbain sasae ezoqam mõndõmbo-goám. Teqa iz Onesimús. Yaq khøuwa nõme, ngenek Onesimus, manqa-zapa ndøgó, Filemon-te, vøkhokhon. Yaq ngenek Lom taon-te gewav, ndego Pol-te, Yesu-qá Manqat Mbomambaqape mø-ewág, vø-Klisten-ezoqam-ev. Yaq ndego Pól namba me:yagám, vømbõ-tøkeam. Ndakin Pol ngenek nqawa Filemon-te khofotøve-qa ndøgó. Yaq nqanek pepa mokho-te, Pol Filemon av gembøeviám nqægo: Onesimus tendoqavan, nqawa vøkhatiú, kuku matev-us, neka teqa manqa-zapa betaqambõ-navøem. Yaq ndego ambá av nqægo, qoge sasae ezoqam mba qágoát, geté até qogé Klisten qafú.

¹ No Pól, nqanek pepa nqæpeaomit. No Keliso Yesu-qa sasae zapaya, ndimbula-té qatu:gú.

Filemon, no nikeza Klisten nõfu Timoti namba, qo-té qeitø-peaomít, qo nigi nõfu mbomambaqape, qo ni namba Keliso-qa sasae nqazigu.

² Até zo-té-a, nigu Klisten nõfu Afia, neka Akipus, qo ni namba kopømba ande av nakhag ezoqam nde:go, nõfe mbomambaqape-te ndoqo-nøfeap, ni khaiya mboma manqat nizø-khofotaváv. Neka até Klisten bawan ezoqám-a, qoqa khoev-te guligulim-qa gipindumatun, ni khaiya mboma manqat nqæizø-khøfõtáváv.

³ Mbumbukiam, nigi Tat, neka Yesu Keliso, nigi Evezøza, tiqa kuku matev neka sambu matev, ndøgoát, zo-te.

Pol-qa khanakhanakh, Filemon-qa kuku matev neka unimanqatin matev-qa yaq-te

⁴ No qæguligulimatun neka qataqa-matøvemin, no Mbumbukiam-te, ike manqat oskia nomanqaté. ⁵ Zapa ndøgo, no av qateyogé nqægo: Qo Yesu, nigi Evezøza, oskia qo-unimanqatinát neka qo Mbumbukiam-gi ezoqam-te ate ndi:gu, kuku qagó. ⁶ No av qate-guligulím nqægo: Qoqa unimanqatin matev, ni sa nqanumbugu, tåbetaqambe-khouwév. Yaq qo Mbumbukiam-qa matev mbomømboma-qa yaq-te, qateqat nõme mba qotóndáp, ndøgo ni Keliso mokho-te ndini-etoam. ⁷ Nøfu! No khanakhanakh kandambá qændap, neka noqa mokho-te, ùni qote-khakheinám, qoqa kuku matev-qa yaq-te qæ-ewag, qo Mbumbukiam-gi ezoqam-te nandaqago, neka qo tiqa matavap qoqozø-khakheinam.

Pol-qa viam manqat, Onesimus-qa yaq-te

⁸ Yaq nakémbá, no nõtaqa-viám. Unimanqatin, Keliso mokho-te, no iz nqanøgó. Yaq no ambá kopømbá, sataqá-eín, gekha matév ndøgo, qo amba toqogonin. ⁹ Geté no sataqá-viám. Zapa ndøgo, no mõtenøtén, qo kuku no-te. No ndakin lawaqapé neka no Keliso Yesu zapaya, ndimbula-té qatu:gú. ¹⁰ Noqa viam manqat, Onesimus-qá yaq-té qagó. No ndimbula mokho-te nqatu:gu, no Keliso-té qatøndáf. Yaq ndego mõndønø-yo-év. ¹¹ Bugukhokhof

khøuwa, ndego qoqa sasae eqeieqei gonemáv. Geté ndego ndakin møndø-enénd, neka kopømbaqapé, no sasae eqeieqei vønógō-a, qo vøqágō.

¹² No Onesimus, mbøni mokho nømbeám. Geté no qo-te nangó qatø-khofotáv. ¹³ No ndego keseiwat-qa nombogó. Yaq ndego qoqa iz-te, ambá genø-tøkein, no Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape zapaya, ndimbula-te nqatu:gu. ¹⁴ Geté no poeveáv, sa tækeseiu, no qo bevøpøteav tøgøat. Zapa ndógo, gekha matev eqeieqei ndógo, toqogo, qo qakeza poev-té qanógó, ambá av nqægo, qo noqa tøpøtøqat zapayá qotégō. ¹⁵ Eisa, ndego qo-te elavøqase ta zapaya ndógo tøpøté-ewawam-a, yaq ndego qo namba miavmiav tabete-yagē? ¹⁶ Ndego ndakin ambá av nqægo, qoge yaq-fia mbain sasae ezoqam mba ndøgō, av bugukhokhof ge-goam. Geté ndakin møndøqa-Klisten-qafu-év. No nøkezan, kuku kandambá te-te. Geté no møtenøtén. Qo kuku nømme mba qombøégó. Zapa ndógo, ndego ndakin qoge sasae ezoqam mbá mbá. Geté Èvezøza mokho-te, ndego møndøqa-Klisten-qafu-év.

¹⁷ Yaq nakémbá, no áv qataqambé-viám nqægo: No qoge sasae kopømba ezoqam toqotenæmb, yaq Onesimus áv toqoté-kható, av no nøkezan amba toqote-khatombin. ¹⁸ Av Onesimus qo-te manqa-zapa ge-goam, o ndego moni timbøe-løfokat qo-te, yaq fia ndógo, ndømbøe-løfoke, noqá zenda-té qonóvé. No nógó. ¹⁹ No nqanek manqat, nøkeza zendá qate-peaomít. No Pol, no teqa fia ndægó, qo-te. Geté gømbo-mataváp. Qo qakeza khandi mba qambo-løfoké no-te, qo no mokho-te qoqo-Klisten-eq. ²⁰ Yaq nakémbá, qo noge Klisten nøfu ndoqogo, no Èvezøza mokho-te, áv qataqambé-viám nqægo: No khanakhanakh qonø-etoám neka Onesimus qafu qókhatiú. Keliso zapayá qotégó. ²¹ No nqanek manqat nqæpeaomit, zapa ndógo: No møtenøtén, qo soqógó, av no nqataqambe-vi:mit. Neka no møtenøtén, matev ndógo toqo-matanam, ndømølvú, av no nqataqambe-vi:mit.

²² Neka manqat nømme nqáneq: No khoev kouwat qonø-khakheinám. Zapa ndógo, no tototaná ndógo: Mbumbukiam zoqa guliguli manqat ndøzø-qavøiú. Yaq no ndimbula-te nqægo, nófakhán, nqawa vizí-qaqandám.

Ezoqam vinivinimba-qa khaiya mboma manqat

²³ Epafias, ngenek Keliso Yesu zapaya, no namba ndimbula mokho-te nqeitø-nqeitønat, khaiya mboma manqat ndøkhofotáv, qo-te. ²⁴ Neka até Mák-a, neka Alistakus neka Dimas neka Luk, nginik no namba Mbumbukiam-qa sasae nqatigu, khaiya mboma manqat ngíkhofotáv.

²⁵ Nigi Èvezøza Yesu Keliso, teqa kuku matev, ndøgoát, zo namba.

Iblu Pepa, Iblu ezoqam-te

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Zu Klisen ezoqam-té ginø-peaomém. Nginik Zu bawanak, iz nøme, Iblu ezoqam zø-akhaemám. Zapa ndógo, ndigu Iblu manqat ndømanqatám.

Ni kopømba mbaín uni tizi:nøten, gekha ezoqām ndego, nqanek pepa gepeawam. Ezoqa nøme av gini-mataváp nqægo: Pol ategó. Geté ni ùni zi:nøtenák.

Nqanek pepa-qa manqat, taqa yaq-te nqáneq qanegó: Bugukhokhof khøuwa, Mbumbukiam nakhoa ndømbøqoá, ezoqa te-te av kindizav. Ta nakhoa nqáneq qagoám: Ezoqa Mozes-qá guguna manqat bembopáev, neka Mbumbukiam-te søvakha gigiap bembø-løvusam. Geté ta mokho-te ndøgo, ezoqa kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa bøi-te uni ti-eqeiegei-ez. Geté ndakin, Mbumbukiam nakhoa ndakinak ndømbøqoá. Yesu genanim neka teqa kouk vøwa, nakhoa nqáneq, Mbumbukiam niqa manqa-zapazapa te-evøzam. Nakhoa nøme mbaín. Yesu ndego Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqapé. Ndego Mbumbukiam-qa nakeamo zenda-té geyá neka ni zapaya oskia vøguligulimatun. Yaq nakémbá, ni awenege nakhoa bizizivøvém, neka Yesu uni biziz-unimanqatinim.

Keliso ndego até kopó, av Mbumbukiam ekezan nde:go

¹ Ibugukhokhof, Mbumbukiam nigí atanakha-zapazapa-za, manqat, manqa vevezam ezoqam mokho-té genøzø-manqatám. Khøuwa vinivinimbá neka nakhoa vinivinimbá. ² Geté ndakin vaev khøuwa-te, ndego ni ekeza Yo mokho-té ginindu-manqatám. Yan neka manqei-qape, Mbumbukiam te mokho-te ndégo tenø-khakheinám neka av gene-veatáv nqægo: Gigiap ate ndægo, ndégo téndáp. ³ Ndego Yo, Mbumbukiam-qá vaev mo:gamewáp, neka ndego até kopó, av Mbumbukiam ekezan nde:go. Gigiap ate ndægo, ndégo tegeawát. Ekeza manqat bazaføgakh-qapé genegeawát. Ezoqam-qa manqa-zapazapa sunguzam nonqo, nakhoa gumu-mboqoa, yaq yan manqei-te nqo:go, Kawa ezoqam kandambaqape-qá nakeamo zenda-té gemøqóm, ndego Mbumbukiam.

Mbumbukiam-ge Yo, enzol ezoqam, ùnime:-løvúb

⁴ Ndego Mbumbukiam-ge Yo, enzol ezoqam, ùnime:-løvúb. Iz ndøgo gendap, kandamba tantáv. Av taoká, av enzol ezoqam, iz ndøzømbe:go. ⁵ Gé, Mbumbukiam enzol ezoqa kopo, manqat møndømbø-ein, av nqægo, “Qo nogē yō. No nqægo khaiya, nøtaqa-qave-ēn?” O gé, ndego enzol ezoqam kopo-qa yaq-te, møndæ-ein, av nqægo, “No tegē eve nōgoāt,

neka ndego nogē yo ndøgoāt?”

Av taoká. ⁶ Geté Mbumbukiam ekeza yo-khøuwa, manqei-qape-te gendokhofotav, ndego av gene-eín nqægo, “Mbumbukiam-gi enzol ezoqam ate ndi:gu, bembovizáp, ndego.”

⁷ Geté enzol ezoqam-qa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-eín nqægo,

“Mbumbukiam ekeza enzol ezoqam,
andé khamøe me me:khofotumatún. Nakhamas-té.
Ndigu tegi sasae ezoqam,
andé gøina wageap me me:gó.”

⁸ Geté Mbumbukiam ekeza Yo, äv gembøe-eín nqægo,

“Mbumbúkiam!

Qoqa megeat matev, oskia ndógoát. Miavmiáv.

Qo ezoqa matev egeieqei qozømbe-kawaeqát.”

⁹ Qo poev, matev egeieqei-té qaqaqó.

Geté manqa-zapa matanam matev, qo qòsanqawé.

Mbumbúkiam!

Yaq nakémbá, qoge Mbumbukiam, qo oil qamboqóuz,

iz kandambaqape neka khanakhanakh vøqā-etoam.

Ndøgo ùnime:løvú, av qogi qafuap gi-upøgim.

¹⁰ Mbumbukiam-qa Manqat, Keliso-qa yaq-te, nøme äv qane-eín nqægo,

“Evézøza!

Ibugukhokhof, manqei-qape-qa zapa, qo qové,

neka yan qakeza zenda vøqoté-khakheinam.

¹¹ Yan neka manqei-qape, ndømø-navøém.

Andé ndabua pakha me mé:mbevøém.

Geté qo oskia qógót.

¹² Yan neka manqei-qape,

andé ndabua me qoté-putøgim

neka andé ndabua khavim-us me qoté-enénd.

Geté qo qakezan, qó-enendák,

neka qoqa yage, gemø-navøemák.”

¹³ Neka, gé, Mbumbukiam ekeza enzol ezoqa nøme, møndømbó-ein, av nqægo,

“Noqá nakeamo zenda-té qanøqóm.

Até qóqotát, atema no qogi qaqa ezoqam,

kopømba ande av zenda tokhotapak awam nonqo,

qoqa zenda tokhotapak mokho-te vøtaqambú-äb.”?

Äv taoká. Mbumbukiam nqanek manqat, ekeza yo mba mbo-eín.

¹⁴ Yaq gé, enzol ezoqam, ndigu gekhâm? Ndigu nqová. Mbumbukiam-qa sasae ndøgoatún, ndego ezoqa tøkeam-qa vøndø-khofosumatun, ndigu khandi miavmiav tindapem.

2

Ni ndizi-soqóén, Keliso-qa khandi etoam matev tizi-sanqawem

¹ Unimanqatún. Keliso enzol ezoqam unime:løvúv. Yaq nakémbá, ni unimanqatin manqat, føgøføgakh bizigeawát, ni qazi-ewagam. Soqáin ndøgo, tizi-køombam. ² Manqat ndøgo, Mbumbukiam enzol ezoqam mokho-te, nigi atanakha-zapazapa-za gezø-ein, ndøgo føgákh. Yaq gekha ezoqám ndigu, gimøkuimam, neka o-mba ndapeav vøgoam, ndigu yaq-fia møndapém, av Mbumbukiam ge-ein. ³ Ndigu yaq-fia soqaqape gindapem, ndigu nqanek manqat paeveav qagoam, yaq ge zó, ndozo-matavap, ni yaq-fia soqaqape zimø-ndápemák, ni Keliso-qa matev tizi-sanqawem, ndego ni ge:khandi:n? Av taoká. Yaq-fia nqosøgeap kandambá tizimø-ndapem. Nqanek khandi:nat matev-qa yaq-te, bugukhokhof Evezøza ekeza me:manqatám, yaq ndigu

ezoqam, gimbo-ewagam, ni-te vø-unimanqatintam. ⁴ Manqat ndøgo, gimanqatam, Mumbukiam møndø-unimanqatintám. Matev makhamakha neka umingiap matev vinivinimbá gene-unimanqatintám. Neka ndego até Nqova Mbomambaqape-qá matev mokho-té-a, vø-unimanqatintam, ndøgo ezoqa ndezø-etoam, av ekeza poev ndægo.

Yesu ni khandi etoam nonqo ge-ezoqam-ev

⁵ Manqei-qape ndakinak, taqa yaq-te ni nqazi-manqate, ndøgo megemege-te to:fakhan, Mbumbukiam ambá av nqægo, enzol ezoqam-qā zenda-tē genøvē, tiokawæztat. ⁶ Av taoká. Geté Mbumbukiam-qa Manqat-te, ezoqa nøme āv gene-ein nqægo,

“Mbumbukiam! Manqei-qape ezoqam, gigiap-qapé mbá.

Yaq gekha zapá, qo ndego ndoqombo-matavap?

Neka gekha zapá, qo ezoqam-ge yo ndoqombo-keoge?

⁷ Qo ndego ibusa-ibusa nonqo, enzol ezoqam-qá mokho-té qonøvé.

Geté vaev-te, qo mōqo-eqeíú, iz neka megeat matev ande kawa ezoqam-qa wawaq me voqombø-etoam.

⁸ Neka gigiap ate ndægo, te mokho-te voqotüve.”

Mbumbukiam gigiap ate ndægo, te mokho-te gu:ve, ndego gigiap kopo løvuiáv. Geté unimanqatín. Ndakin, ni kopømba mbáin, tiziqeivim av nqægo, gigiap ate nqægo, te mokho-tē qanuvē. ⁹ Geté ndøgo tiziqeiví. Yesu, ndego ibusa-ibusa nonqo, enzol ezoqam-qa mokho-te gu:goam, ndego Mbumbukiam kawa ezoqam-qa wawaq, iz neka vizap matev mbo-etoám. Zapa ndøgo, Mbumbukiam ezoqa ewaqape-te, kuku mbogoám, yaq Yesu ni nonqo vønanim.

¹⁰ Mbumbukiam, te mokho-te neka te zapaya gigiap ate nqægo nqago, ndego nakhei kopoav ituza-qa ndøgoám, ndigu te namba yage eqeieqei bemøndapem. Yaq nakémbá, ndego āv qambøe-pøovám nqægo: Ekeza Yo, nqosøgeap bendáp, yaq ta mokho-te ndøgo, ndego bemø-unimanqatin-khandi-etoam-ezoqam-ev. ¹¹ Ndego ezoqam, ndego ezoqa manqa-zapa-te ndesungutøzat, neka ndigu ezoqam, ndego ndesungutøzat, ndigu Eve kopó. Yaq nakémbá, ndego mivi mbáin. Geté ndigu namba-qaniap zø-akhayám.

¹² Ndego Mbumbukiam-te, āv gene-ein nqægo,

“Nogi namba-qaniap, qoqá yaq-té qaté-zømesimát.

No tiqa wambap-te, qoqa iz nó-eqatát. Ouv qaqayam-ús.”

¹³ Neka manqat nøme ge-ein, nqáneq,

“No Mbumbukiam-te mbá qatø-vintambát.”

Neka nøme nqáneq,

“Nqá! No nqáneq. Neka nakheis, Mbumbukiam genø-etoam ngínik.”

¹⁴ Ni manqei-qape ezoqam, kha-ús neka kouk-ús. Yaq nakémbá, até ndegó-a, vømø-kha-us-ev neka vømø-kouk-us-ev. Tene-ezoqam-év ndøgo, ndego tenanim, yaq teqa løvøte mokho-te, ndego nqova soqaqape gèngiú, ndego løvøte-qa bazaføgakh ndømbogo, ¹⁵ neka gekha ezoqám ndigu, tiqa yage-te ate ndægo, løvøte-qa møe mokho-te gu:goam, vønqovotáz. ¹⁶ Ndego ambá av nqægo, enzol ezoqam-qa ndøgeavün. Ndøgo bavokho-qapé. Geté ndego niqa ndøgeavün, ni Eibleem-gi zi nqazigu. ¹⁷ Yaq nakémbá, ndego bè-ezoqam-év, matev ate ndægo, neka niqa betèqeivi, ni tegi emekheis nqazigu. Yaq ndego Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqape ndøgoát, tanakh-matev-ús neka ndaføyamba-qapé, neka ekeza kha Mbumbukiam-te, ande

etoam matev me vøe-nqonqotāv, yaq Mbumbukiam ezoqam-qa manqa-zapazapa vøzømbé-evøzām. ¹⁸ Yaq nakémbá, ndego ekezan gepotonumam, khamasim-te gewanimam, ndego kopømbaqapé, ni giní-tøkeát, ni khamasim-te tizimø-wanimat.

3

Yesu gò:megeát, Mozes gèpáev

¹ Yaq nakémbá, nogi Klisten nøfuap, zo Mbumbukiam-gi ezoqam, ndego gezø-akha, ni namba tegi ezoqam sa tizimu-goat, zo Yesu mba mbomataváp, ndego Mbumbukiam-ge u-anem neka iziz ezoqam kandambaqape, teqa yaq-te ni ezoqa nqazi:-zømesim. ² Ndego sasae ndaføyamba-qape mbogoám, te-te ndego, geveatav, ate av-té, Mozes Izlael bawan mokho-te, ndigu ande Mbumbukiam-qa khoev me gi:goam, sasae ndaføyamba-qape ge:goam. ³ Gekha ezoqām ndego, khoev tewev, vizap kandambaqape teqa ndégo tøgó, ambá ndøgo, khoev-qa ndøgō. Yaq nakémbá, vizap kandambaqape Yesu-qa ndøgō, ambá av nqægo, Mozes-qa ndøgō. Zapa ndøgo, khoev ndégo tewév. ⁴ Gekha khøev ndøgo, ndøpuate, ezoqa ndøpuán. Geté gigiap ate nqægo, Mbumbukiam ndøkhakheinám. ⁵ Unimanqatín. Mozes Izlael ezoqam mokho-te, ndigu ande Mbumbukiam-qa khoev me gi:goam, sasae ndaføyamba-qape ndøgoám. Teqa sasae andé nqovønqova me me:goám, ta matev-qa yaq-te, vaev-te qafakhan, ndøgo ezoqa ndakin ndi:zømesimit. ⁶ Geté Keliso, ndego viní. Ndego khoev Eve-gé Yó. Ta khoev ndøgo, ekeza khoév. Yaq ndego eqeieqei mbokeogé. Nqanek khoev ní, ni kha føgakh-mba tizi-waniapat neka niqa vintønat matev Keliso-te, taqa yaq-te ni nqazi:-khambuvap, bazaføgakh-us vizimbó-geatát.

Gekha ezoqam ndigu, unimanqatinteav ndigu, ndigu kopømba mbain, pusup manqei-te timø-oz

⁷ Yaq nakémbá, Nqova Mbomambaqape, āv gene-manqaté nqægo, “Zo nqægo khaiya, Mbumbukiam-qa manqa wag tozo-ewagat,

⁸ zo sa ndøføgakhæz, av zogi atanakha-zapazapa-za gi:goam, ndigu Mbumbukiam-qa manqat gisanqawam neka ndego khamasim-te vø-aumam, ta khøuwa-te ndøgo, leg-av manqei-te giyageapam.”

⁹ Taqa yaq-te, Mbumbukiam āv gene-manqaté nqægo, “Ndigu no khamasim-té ginø-ambumám, oskiá ndøgo, noqa matev giqeivam, no viav foti leg-av manqei-te qazø-kewagam.

¹⁰ Yaq no qaqa nøqavigát ti-te.

Yaq no āv qate-eín nqægo,

‘Tiqa matavap-te, oskia ndøyoniáp. Noqa nakhoa ndøgo, no ituza-qa qazøgoam, ndigu qeiviáv.’

¹¹ Yaq noqa qaqa-te, no manqa mbusa āv qatevé nqægo,

‘Ndigu gé-ozák, ta manqei-te ndøgo, ma no amba pusup tæzømbe-etoamin.’”

¹² Nøfuap! Yaq nakémbá, zo aiyá qagó. Soqain ndøgo, zo mokho-te, ezoqa nøme tisapi:z neka unimanqatín matev vø-ivøvēm neka khandi Mbumbukiam, zita vøe-wuowēm. ¹³ Geté zo khøuwa ate tæpavpavemat, ndøgo

Mbumbukiam “Nqægo khaiya” ndembo-akhayam, zita ndõtøpøzú, yaqyaq-a. Soqain ndøgo, manqa-zapazapa zo ezoqa nøme tötubam, yaq vozø-føgakhæz.

¹⁴ Ni Kelisó namba zitøkuaném, ni unimanqatin matev, av bugukhokhof qazi:ndapem, føgøføgakh tizimbo-geageapat, atema vaev-te.

¹⁵ Ni mñiziqeivím. Mbumbukiam-qa Manqat, äv qane-eín nqægo, “Zo nqægo khaiya, Mbumbukiam-qa manqa wag tozo-ewagat,

zo sa ndøføgàkhæz, av zogi atanakha-zapazapa-za gi-goam, ndigu Mbumbukiam-qa manqat gisanqawam.”

¹⁶ Gè, gekha ezoqám ndigu, ndigu Mbumbukiam-qa manqa wag giyogem, yaq vøsanqawam? Ezoqa ndigu, Mozes mokho-te, Izip manqei-te gindu-fakhaz.

¹⁷ Neka gè, gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam viav foti qaqa qambogoam ti-te? Ezoqa ndigu, manqa-zapazapa gigoam, neka leg-av manqei-te, løvøte vøqeivam.

¹⁸ Mbumbukiam manqa mbusa geve, av nqægo, “Ndigu gè-ozák, ta manqei-te ndøgo, ma no amba pusup tæzømbe-etoamin,”

yaq gè, ndego gekha ezoqám mé:manqatam? Ndigu tené-manqatam, ndigu teqa manqat gisanqawam.

¹⁹ Nqanek emanqat, ni äv qani-nømendím nqægo: Ndigu ta manqei-te ndøgo, ma Mbumbukiam amba pusup tezø-etaamin, oneav ta zapaya ndøgo tinigóám: Ndigu unimanqatinteäv.

4

Ni Mbumbukiam-gi ezoqam, pusa zimøtä

¹ Manqa mbusa ndøgo, Mbumbukiam geve, ezoqa teqa pusup manqei-te ti-oz, ndøgo zua ndøgó. Yaq nakémbá. Ni aiyáv qabizigú. Soqain ndøgo, zo ezoqa nøme nakhoa tözøte-busøtvøem, neka oneav vozøgoät, av Mbumbukiam manqa mbusa ge:ve.

² Até ní-a, ni nqanek manqat mbomambaqape mñiziyogém, av ndigu gi:yogem. Geté ti-te ndigu, nqanek manqat ambá av nqægo, møndøzø-tøkè. Zapa ndøgo, ndigu unimanqatinteäv.

³ Ni nqazi-unimanqatinat, ni Mbumbukiam-qa pusup manqei-te, ndizimø-ón. Geté tiqa yaq-te, ndigu unimanqatinteav gigoam, Mbumbukiam äv gene-eín nqægo,

“Noqa qaqa-te, no manqa mbusa äv qatevé nqægo,
Ndigu gé-ozák, ta manqei-te ndøgo, ma no amba pusup tæzømbe-etoamin.”

Ndego nqanek manqat ge-ein, oskiá ndøgo, teqa sasae qamømbo-navøem, manqei-qape gekhakheinumat, neka ekezan pusa vøtä, ta sasae-te ndøgo.

⁴ Mbumbukiam manqei-qape gekhakheinam, yaq khøuwa seven qandap, ta khøuwa-qa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, äv qane-eín nqægo, “Khøuwa seven qandap, yaq Mbumbukiam pusa ndøtä, sasae ate ndægo gumukhou.”

⁵ Geté ta manqat-te ndøgo, bugukhokhof qaziqeivim, Mbumbukiam äv gene-eín nqægo, “Ndigu gé-ozák, ta manqei-te ndøgo, ma no amba pusup tæzømbe-etoamin.”

⁶ Nqanek manqa mbusa, Mbumbukiam ezoqam-te geve, pusup manqei-te timø-oz, ndøgo zua ndøgó. Geté ndigu ezoqam, nqanek manqat mbomambaqape bugukhokhof gi-ewagam, ndigu oneäv. Zapa ndøgo, ndigu Mbumbukiam-qa manqat, o-mba ndapeäv.

⁷ Yaq nakémbá, Mbumbukiam khøuwa nøme ndøzäv, ezoqa timø-oz. Ta khøuwa ndøgo, nqægo khøuwá. Matev ndøgo, leg-av manqei-te qafakhanam, møndømø-navøém. Nupøkhan mbá.

Geté vaev-te, até Deivid-a, av qazi-qeivim, taqa yaq-te, äv gene-eín nqægo, “Zo nqægo khaiya, Mbumbukiam-qa manqa wag tozo-ewagat,

zo sa ndøføgakhæz.”

⁸ Zosua ndigu amba pusup tezø-etoamin, av Mbumbukiam manqa mbusa ge:ve, yaq Mbumbukiam taqa zita-te, khøuwa nøme ambá gézavák, ezoqa amba pusup tindapemin. ⁹ Yaq nakémbá, pusup khøuwa zua ndøgó, ni Mbumbukiam-gi ezoqam, ande Sabat khøuwa me tizimø-khantøzem. ¹⁰ Yaq gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-qa pusup-te temø-on, ndego pusup ndótá, sasae-te, ate av-té, Mbumbukiam ekeza sasae-te pusa ge:ta. ¹¹ Yaq nakémbá, ni bazaføgakh bizi-asazét, ndøgo pusup manqei-te bizimø-on. Soqain ndøgo, ni ezoqa nøme, Mbumbukiam-qa manqat tizi-sanqawem neka nakhoa vizimé-busøtøvēm, av ndigu gi:busøtøvem.

¹² Mbumbukiam-qa Manqat, nqakhandi:át neka bazaføgakh-ús. Gekha nakhag kaiya geøvap yaqyaq-us khobos-qaþi ndigu, Mbumbukiam-qa Manqat, tiqa khobos møndømo-løvúb. Mbumbukiam-qa Manqat sa tunúma ndøgo, yaq kha-qa poev matev-a, yaq Nqova-qa poev matev, vømøqatá. Bazag segé-løwazét, wema ndu:søkhoføpit, vømøkhanáz. Teqa manqat, ezoqam-qa matavap neka poev matev, segé-geveá. ¹³ Unimanqatin. Gigiap ndøgo, Mbumbukiam gekhakheinam, kopo khonøweáv, te-te. Matev ate ndægo, ndego sùgumu-qeivi. Gigiap ate ndægo, bavokhó qanø-fakhaté, teqa bøi-te. Yaq gekha matēv ndøgo, ni nqazi-matanam, ni bizi-omøtém.

Yesu, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqa kandambaqape

¹⁴ Ni Mbumbukiam-ge iziz ezoqam uni kandambaqape-in nigú. Yesú. Mbumbukiam-gé Yó. Ndego yan uni ova-in-té genøqavíg, atema Eve-te vømøfakhan. Yaq nakémbá, ni unimanqatin matev, até bizigeawát, bazaføgakh-ús, ta unimanqatin matev ndøgo, ni ezoqa nqazi-zømesim. ¹⁵ Ngenek Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, ndego tanakh matev ndøgó ni-te. Ndego møndæ-otév, ni manqei-qaþe ezoqam, ni bazaføgakh khapémbá. Até ndegó-a, khamasim matev ate ndægo, møndømøndæ-okhoám, ate av-té, ni-te nqæfakhanam. Geté, unimanqatin. Ndego ekezan, manqa-zapa-qase goneáv. ¹⁶ Yaq nakémbá, ni møe mbaín. Mbumbukiam-te zikhanoím, ma ekeza qonam nonqo-te ndo:qomat. Ndego kuku matev-ús. Yaq ni tanakh matev neka kuku matev tiziqeivat ndøgo, neka tøke matev viži-ndapemát, gekha khøuwa-tē ndøgo, ni te-te tøke-qa tizi-okhoat.

5

¹ Gekha Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqapē ndego, Mbumbukiam ezoqa ewaqape mokho-te geveatavin, ndego Mbumbukiam-qa sasae ndøgoát, neka ezoqam-qa manqa-zapazapa zapaya, Mbumbukiam-te søvakra gigiap vóløvusumat neka etoam matev vøgoát. ² Ndego ezoqa nøme-te, matev aiyaiyav-té genøgoatún, ndigu Mbumbukiam-qa manqat uni zøtezateav ndigu neka nakhoa eqeieqei pøpøvumav ndigu. Zapa ndøgo, até ndegó-a, bazaføgakh mbain ezoqám. ³ Yaq nakémbá, ndego ambá av nqægo, Mbumbukiam-te søvakra gigiap ezoqa nøme-qa manqa-zapazapa zapaya mbā gene-løvusumatún, geté ndego até ekeza manqa-zapazapa zapayāya, vøe-løvusumatun. ⁴ Ezoqa kopømba mbaín, ekeza kha sa te-eqa, vømø-Mbumbukiam-ge-iziz-ezoqa-kandambaqape-ēv. Geté Mbumbukiam mboakhaín, ndego vømø-Mbumbukiam-ge-iziz-ezoqa-kandambaqape-evin, ate av-té, Elon gembøe-akha.

⁵ Yaq Keliso-qa yaq-te, matev até kopó. Até ndegó-a, ndego ambá av nqægo, ekeza kha ge-eqā, vømø-Mbumbukiam-ge-iziz-ezoqa-kandambaqape-ev. Geté Mbumbukiam mbo-akhá. Ndego av gembøe-eín nqægo,

“Qo nogé yó.

No nqægo khaiya, nõtaqa-qave-én.”

⁶ Neka manqat nõme-te, Mbumbukiam-qa Manqat mokho-te, ndego av gene-eín nqægo,

“Qo Mbumbukiam-gé iziz ezoqam qógoát. Miavmiáv,

Ate av-té, Melkizedek Mbumbukiam-ge iziz ezoqam gegoam.”

⁷ Yesu nqanek manqei-qape-te gegoam, ndego Mbumbukiam-te guligulim neka viam ndøgoám. Akhayam-ús neka eiv-ús. Ndego mõndæ-otév, Mbumbukiam kopømbaqapé, lõvøte-te tekhandi:v. Yaq Mbumbukiam, teqa akhayam mõndø-ewág. Zapa ndógo, ndego ekeza kha, Mbumbukiam-qá mokho-té gunu:vé. ⁸ Ndego Mbumbukiam-ge Yo ambá gene-goám. Geté ndego nqosøgeap sègendapát. Yaq ta nqosøgeap mokho-te ndøgo, Mbumbukiam-qa manqa o-mba ndape-qa yaq-te, otevat vøndap. ⁹ Yaq ndego matev ate ndægo gumu-matanam, av Mbumbukiam qambøe-pøovam, ndego gèmø-ezoqam-qá-khandi-miavmiáv-zapa-év, gekha ezoqám ndigu, teqa manqa o-mba ndimbøe-ndape. ¹⁰ Yaq Mbumbukiam ndego ekeza iziz ezoqa kandambaqape vøe-veo, ate av-té, Melkizedek Mbumbukiam-ge iziz ezoqa kandambaqape gegoam.

Ni ande nakhei nqonqon me, sekemba bizigú, niqa Klisten matev-te

¹¹ Yesu gemø-Mbumbukiam-ge-manqa-vevezam-ezoqam-ev, kopømba ande av Melkizedek nde-go, taqa yaq-te, manqat nõme kandambá ndøgo. Geté, khápeme-føgákh, zo teizø-ovøyam. Zapa ndógo, zoqa yoge matev mõndømø-føgákh. ¹² Zo nupøkhán mbá, qazo-Klisten-ezoqam-ez. Yaq ndakin, zo ambá ezoqa nõme zøte-zømesimín. Geté zo zøkezan, ezoqa nõme nqawa bèzøgó, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat-qa zapa betē-zømesim. Zo ambá lou føgøføgakh zologeín. Geté zo tete zua zologé. ¹³ Gekha ezoqám ndego, tete zua ndeloge, ndego nakhasa nqonqonam zua ndøgó neka ndego matev eqeieqei-qa yaq-te otevatéav. ¹⁴ Geté lou føgøføgakh ti nonqo ndigu tøgó, ndigu gumufisam. Ezoqam av ngi:gu, ekeza matavap, matev eqeieqei-qa yaq-te me-ometimám. Yaq ndakin ndigu kopømbá, segé-geveatát, gekha matev ndøgo, eqeieqei-a, gekha matev ndøgo, soqain.

6

Aiyáv qabizigú. Soqain ndøgo, Klisten matev-te tizimø-o:an

¹ Ni bizi-apét, Klisten matev-te bizimø-fíndam. Kopømba mbain, Klisten matev-qa zapa-qa yaq-te mba, oskia tizi-manqatat. Neka kopømba mbain, taqa yaq-te mba, oskia tizi-manqatat, matev soqøsoqa matanam-te av khoqoté-qambūq, ndøgo lõvøte-te tø-ituqobet, neka Mbumbukiam-te av khoqoté-unimanqatín. ² Neka kopømba mbain, ibøkha iz upøgim-qa yaq-te neka zenda awam-qa yaq-te neka lõvøte-te khandi:nat-qa yaq-te neka Mbumbukiam-qa manqa ovøyam-qa yaq-te mba, oskia tizi-manqatat, ndøgo ni yaq-fia soqaqape miav-ak-qape tøni-etoam. ³ Geté ni sà bizi-apét, Mbumbukiam tinitak.

⁴ Ezoqa nōme ndigu, Mbumbukiam-qa waev mokho-te mōndōgoám, neka teqa kuku matev vōe-khamasimam, neka Nqova Mbomambaqape vōndafem. ⁵ Ndigu Mbumbukiam-qa Manqat, mōndæ-khamasimám, neka mōndō-qeivím, ndōgo qanimav-qa pé. Neka ndigu teqa bazafōgakh-qaape mōndæzōtéz, ndōgo vaev-te bavokho-qaape tōndo-fakhan. ⁶ Geté ezoqam av ngi-gu, Mbumbukiam zita ti-wuowem, kopōmba mbaín, nqawa toqo-itub, tete nqawa tiqambuz. Ezoqam av ngi-gu, ndigu Mbumbukiam-ge Yo, tae mutui-te, andé nqawá ginó-tōkewém neka ezoqa ewaqape-qa bugug-te, mivi-te vōveém.

⁷ Ezoqa nōme, andé manqei egeieqei. Qæ ndōgo, qalanqavōemin, manqei av nqægo, gēsogín neka avōe gigiap vō-eqain, ti-te ndigu, khæe gikhayam. Ezoqam av ngi-gu, Mbumbukiam matev mbomōmboma zōmatanamín. ⁸ Geté gekha ezoqám ndigu, ande khæe soqōsoqa me, avōeavōe neka khouwe-khouwe qa-eqain, ndōgo mokho mbaín ndōgo, ezoqam av ngi-gu, aiyáv giabigú. Mbumbukiam-qa qaqa, avōnín gezōfakhán. Yaq vaev khōuwa-te, khæe av nqægo, gésonqotōvém.

⁹ Nōfuap mbomōmboma! Ni manqat av nqægo, ambá qeizōmbe-manqaté. Geté ni mōtinōtén, zo āv taoká, av nqanek khæe soqaqape nqægo. Geté zo zomō-khandí:z. ¹⁰ Mbumbukiam ambá av nqægo, ezoqa soqaqapē. Ndego manqa matev, gembōé-navōemák, sasae ndōgo qazozoat neka kuku ndōgo, te-te vōzōgoam, zo tegi ezoqam qazozo-tōkeam neka sekemba ndo-zozō-tōkeet. ¹¹ Niqa poev kandambaqape nqānek: Zo ezoqa ewaqape, bazafōgakh até vō-asōzú, atema vaev-te. Yaq matev ndōgo, zo ndozoto-taza, tōfakhan, tābezōmbe-unimanqatín. ¹² Soqain ndōgo, zo baza tōzōpos. Geté tiqá matev zombópavát, ndigu tiqa unimanqatin matev neka bazafōgakh-us waniap mokho-te, matev mbomōmboma timōndapem, av Mbumbukiam manqa mbusa geve.

Mbumbukiam matev segégo, av manqa mbusa geve

¹³ Mbumbukiam Eibleem-te manqa mbusa geve, ndego ekeza iz-té genōvé. Zapa ndōgo, ezoqa kandambaqape nōme mbaín, teqa iz-te manqa mbusa teve. ¹⁴ Ndego Eibleem, āv gembōe-eín nqægo, “No unimanqatin nqataqa-manqate. No matev egeieqei nōtaqá-matanám neka qazi kopoav-qaape nōtaqá-etoám.” ¹⁵ Yaq Eibleem sōgo-kewagám. Sēge-qaqavám, yaq matev ndōgo, av Mbumbukiam manqa mbusa gembōeve, vōmbō-fakhan. ¹⁶ Ezoqa manqa mbusa gi-aumatun, ndigu ezoqa kandambaqape-qá iz-té ginō-aumatún. Yaq ta matev-te ndōgo, ndigu ekeza manqat gē-unimanqatinimín. Soqain ndōgo, ezoqa tiqa manqat tiqavotōmem. ¹⁷ Até Mbumbukiam-a, manqa mbusa geve, ndego ezoqa zōmesim-qa ndōgoám, av nqægo, ndego gembōépayák. Geté ndigu matev unimé-ndapém, av manqa mbusa gezōmbeve. Yaq nakémbá, ndego manqa mbusa, ekeza iz-té genōvé. ¹⁸ Mbumbukiam matev menás gego. Manqat vōmanqatam-a, manqa mbusa vōve. Yaq nqanek matev menas, gé-enendák. Zapa ndōgo, Mbumbukiam kopōmba mbaín, meakha manqat temanqatat. Ni av qazi-nōten nqægo, ndōgo ni ezoqam, te-te khandi-qa qazibōin, zita nitōpōzú. Yaq ni kopōmbaqapé, niqa vintōnat Mbumbukiam-te, fōgōfōgakh zigeatát. Zapa ndōgo, ni mizi-nōtén, ni matev ndizimō-ndapém, niqa megemege-te ndo-go. ¹⁹ Nqanek nōtenat, andé angōlap me me:gó, niqa yage-te. Yaq ni zikōombamák. Geté ni fōgōfōgakh

nigeawát. Ta angølap ndigu, Mbumbukiam-qá khoev mokho-té ginø-ozán, ta kouwat-te ndøgo, ndabua nqo:føleap, ma Mbumbukiam nde:mia. ²⁰ Yesu ni zapaya, ta kouwat-te ndøgo, é-møndo:ón, vømø-Mbumbukiam-ge-iziz-ezoqa-kandambaqape-ev. Yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqa kandambaqape oskia ndøgoát, miavmiáv, av Melkizedek ge:goam.

7

Melkizedek-qa yaq-te

¹ Ngenek Melkizedek, Salem* taon-ak-gé kawa ezoqam ndøgoám, neka ndego Mbumbukiam Equeiwat-Qape-ge iziz ezoqam kandambaqape vøgoam. Eibleem nakhag-te gendoqavan, ndøgo kawa ezoqa foa gezøkha, Melkizedek gëmøqát, zenda vømbøeve, vømbø-guligulim. ² Yaq Eibleem gigiap ate ndægo, nakhag-te gendo-upøgim, gèqaqá, qaqageap vømø-ten, yaq qatoat kopo, Melkizedek vømbø-etoam. (Melkizedek-qa iz, manqa mokho menás: Nøme, kawa ezoqam ndaføyamba-qapé. Neka nøme, Salem taon-ak-gé kawa ezoqám. Nqanek manqat, mokho nøme nqambógo: Sambi kawa ezoqám.) ³ Melkizedek-ge eve neka evo neka tegi zøzøkha-za-qa yaq-te o teqa qane neka løvøte-qa yaq-te, manqat mbaín. Taqa yaq-te, ndego andé Mbumbukiam-gé Yó. Ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam oskia ndøgót.

⁴ Ngenek Melkizedek, ezoqa uni kandambaqape-in ndøgoám. Ni áv qazi:qeivím nqægo: Eibleem nigi atanakha-zapa kandambaqape ambá genegoám, niqa bawan gendongaz, geté ndego gigiap ate ndægo, nakhag-te gendo-upøgim, gèqaqá, neka ta qaqageap ten-te ndøgo, qatoat kopo, Melkizedek vømbø-etoam. ⁵ Unimanqatín. Mozes-qa guguna manqat, áv qane-eín nqægo: Gigiap ndøgo, ezoqa gi-upøgimin, bèqaqaemát, qaqageap bemø-ten-at. Yaq qatoat kopo, Livai-gí zi bendapemát, ndigu Mbumbukiam tegi iziz ezoqam gi-ab. Ndigu nqanek qatoat, ekeza ezoqam-té gindu-upøgimatún, oskiá ndøgo, até nginík-a, Eibleem-gi zi ndigu. ⁶ Geté ngenek Melkizedek, Livai-gé zeó mbá. Av taoká. Ndego é-møndo:qán. Geté oskiá ndøgo, ndego Livai-ge zeo goneav qagoam, ndego ta qatoat ndøgo, Eibleem gembø-etoam, sège-khatiú. Yaq ndego Eibleem-te, zenda mo:vé, vømbø-guligulim, te-te ndego, Mbumbukiam manqa mbusa gembøeve. ⁷ Ndøgo nake mbaín, av nqægo: Gekha ezoqám ndego, ezoqa nøme zenda tembøeve, ndego ezoqa kandambaqapé. Teoká ndego, ezoqa nøme, ndego zenda awam matev tendap. ⁸ Livai-gi zi, ndigu ezoqam-qa qatoat kopo gindapemin, ndigu mõndø-pakhaezín. Geté Melkizedek-qa yaq-te, ndego Eibleem-qa qatoat kopo gendap, Mbumbukiam-qa Manqat einiáv, av nqægo, ndego mõndønanim. ⁹ Yaq nakémbá, Eibleem Melkizedek qatoat kopo gembø-etoam, yaq até Livai-a, andé matev kopo me me:gó, oskia ndøgo, ndego ekezan, ezoqam-qa qatoat kopo gendapin. ¹⁰ Ta khøuwa-te ndøgo, Eibleem Melkizedek gegat, Livai qaneav ndøgoám. Geté Livai, Eibleem ndømanazám. Yaq nakémbá, ndego Livai, ta khøuwa-te ndøgo, andé Eibleem-qá kha mokho-té gunu:goám, neka Melkizedek-te, etoam matev vøgo, Eibleem namba.

Yesu, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqa ndakinak, ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa nøme, bugukhokhof gigoam, ùnime-løvúb

¹¹ Mozes-qa guguna manqat, Izlael ezoqam gindapem, ndøgo áv qane-manqaté nqægo: Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa sasae, Livai-gí zi

begeawát. Geté ni amba tiqa sasae mokho-te, Mbumbukiam-qa bõ-i-te tizi-ndaføyamba-enin, yaq Mbumbukiam-ge iziz ezoqa nõme, ambá gefakhanák. Geté ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, ndigu kopõmba mbaín tinitõke, tizi-ndaføyamba-en. Yaq nakémbá, Mbumbukiam-ge iziz ezoqa nõme békahnán. Teqa iziz matev, andé Melkizedek-qá matev me me:gó, ambá ndõgo, ande Elon-qá matév. ¹² Matev tõ-enend, Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa yaq-te, yaq até guguna manqát-a, bè-enénd, taqa yaq-te. ¹³ Nigi Evezõza, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqa nõme, ni nqazi-mañqate, ndego Livai khagua bawan-ák mbá. Teqa bawan-te, ezoqa kopo mbaín, ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa sasae gigoam. ¹⁴ Ni mizi:nótén, av nqægo, nigi Evezõza, Zuda khagua bawan mokho-té gunu:qán, ndigu Zuda-gi zi. Mozes Mbumbukiam-gi iziz ezoqam ge:manqatam, ndego nqanek bawan-qa yaq-te manqateáv. Livai-gi zi mba me:manqatám.

Yesu, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam oskia ndõgót

¹⁵ Mbumbukiam-ge iziz ezoqam vini gefakhan, kopõmba ande av Melkizedek ndego, yaq ndõgo ni áv qani-nõmendím nqægo: Matev taqa yaq-te ndõgo, mõndõ-enénd. Ndõgo bavokho-qapé. ¹⁶ Ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam-qa iz gendap, ndego ambá av nqægo, iz áv genendáp, av ezoqam-qa khafeap matev o guguna manqat ndæmanqate. Geté, ndego nqanek iz, khandi miavmiav-qá bazafõgákh genendáp. ¹⁷ Zapa ndõgo, Mbumbukiam-qa manqat, Keliso-qa yaq-te, áv qane-eín nqægo, “Qo Mbumbukiam-gé iziz ezoqam qõgót, miavmiáv, ate av-té, Melkizedek Mbumbukiam-ge iziz ezoqam ge:goam.”

¹⁸ Nqanek matev, ni áv qani-nõmendím nqægo: Guguna manqat ndõgo, bugukhokhof qagoam, Mbumbukiam gënqagím. Zapa ndõgo, ndõgo bazafõgákh mbaín. Kopõmba mbaín, tønitõke. ¹⁹ Mozes-qa guguna manqat mokho-te, ezoqa kopõmba mbaín, ti-ndaføyamba-ez. Geté ndakin, Mbumbukiam nakhoa ndakinak ndõmboqá, ni tizio-tambat. Ta nakhoa ndõgo, ùnime-lõvú, Mozes-qa guguna manqat. Yaq ta nakhoa-te ndõgo, ni kopõmbaqapé, Mbumbukiam-qá avõnin-té qazinõ-niáv.

²⁰ Mbumbukiam Yesu tege iziz ezoqam geve, yaq ndego manqa mbusa ndõvé, taqa yaq-te. Geté Livai-ak Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa iz gi-upõgim, Mbumbukiam manqa mbusa veeáv. ²¹ Geté Yesu tege iziz ezoqam geve, ndego manqa mbusa ndõvé. Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-manqaté nqægo, “Evezõza manqa mbusa, áv genevé nqægo:

Qo Mbumbukiam-gé iziz ezoqam qõgót. Miavmiáv.”

Yaq ndego matavap gé-enendák. ²² Mbumbukiam manqa mbusa geve, Yesu tege iziz ezoqam geve, ndõgo ni áv qani-nõmendím nqægo: Poev ndakinak, Yesu ezoqa namba ge-unimanqatin, ndõgo ùnime-lõvú, av bugukhokhof qægoam. Zapa ndõgo, ndego ekezan mbokeogé. ²³ Neka matev vini nõme nqáne: Ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqam nõme, kopoáv gigoam. Zapa ndõgo, ndigu mõndõ-pakhaezín, sasae vømõ-ivõvemin. ²⁴ Geté, ndego Yesu, oskia ndõyagét, yaq ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam-qa sasae, ezoqa nõme-te, sa gékawawaták. ²⁵ Yaq nakémbá, ndego kopõmbaqapé, gekha ezoqám ndigu, te mokho-te Mbumbukiam-te tinduzav, ndego unimé-khandí:z. Zapa ndõgo, ndego miavmiav ndõyagét, neka ndego Mbumbukiam-te oskia ndõvi:mát, ti zapaya.

Yesu, ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqa kandambaqape, kopømbaqapé tinitøke

²⁶ Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape av ngé:go geabinimbígú. Zapa ndógo, ngenek ezoqam ndaføyamba-qapé. Ndego manqa-zapazapa mbaín neka soqa matev-qase goneáv. Ndego ùnime-vini-év. Ndego áv tiuká, av ni manqa-zapa-us ezoqam nqazi:gu. Ndego møndø-eqanát. Qámhá. Yan møndømø-løvú. ²⁷ Ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa nøme, khøuwa kopoav Mbumbukiam-te søvakha gigiap giløvusumatun, bugukhokhof ekeza manqa-zapazapa zapayá gini-løvusumatún, yaq váev, ezoqa nøme-qa manqa-zapazapa zapaya vøløvusumatun. Geté ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam ndakinák, vini. Ndego ekezan zapaya, søvakha gigiap løvusumav tegoat, kopømbá. Zapa ndógo, ndego manqa-zapazapa mbaín. Neka ndego ambá av nqægo, søvakha gigiap oskia ndøløvusumatún. Geté ndego kopo me:gó. Ate nonqó ge:gó, ndego ekeza kha, ande søvakha gigiap løvusam matev me, sa genqonqotav. ²⁸ Ndigu ezoqam, Mozes-qa guguna manqat mokho-te, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda-qa iz gindapem, ndigu manqa-zapazapa-ús. Geté vaev-te, Mbumbukiam ekeza Yo, iziz ezoqa kandambaqape me:veó. Ndego ezoqam, Mbumbukiam-qa manqa mbusa mokho-te, nqanek iz gendap, ndego ndaføyamba-qapé. Neka ndego Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, oskia ndógót. Miavmiáv.

8

Yesu, ndego Mbumbukiam-gé iziz ezoqa ndakinák, yan-te ngo:go

¹ Ni manqat qati-manqatavun, gigiap-qape nqáne: Ni Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape av nqægo, nginígú. Yan-té gono:gó. Kawa ezoqam kandambaqape-qá nakeamo zenda-té gemøqóm, ndego Mbumbukiam. ² Ndego teqa iziz matev, uni Mbumbukiam-qa-khoev-in-té gegó, yan-te nqo:go. Ta palai khoev ndøgo, ambá av nqægo, ezoqa ndøwevém, geté Evezøza ndøwév.

³ Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda ate ndi:gu, tiqa iz ndógo tinindapém: Mbumbukiam-te etoam matev ndógoát neka søvakha gigiap vømbó-løvusumāt. Yaq nakémbá, até ndegó-a, nígi Mbumbukiam-ge iziz ezoqa kandambaqape, yan-te ngo:go, ndego gigiap etoam matev begó, Mbumbukiam-te. Yaq ndego ekeza kha mbo-etoám. ⁴ Ndego nqanek manqei-qape-te tegonín, yaq ndego ambá kopømba mbaín, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam tegonín. Zapa ndógo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa nígú, ndigu Mbumbukiam-te etoam matev gigoatun, av Mozes-qa guguna manqat ndæmanqate. ⁵ Ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa sasae gigoatun, ndigu yan-qá matev me:khamasimatún. Tiqa matev andé yan matev-qá nqovønqová. Até Mbumbukiam-qá khoév-a, manqei-qape-te nqawev, ndøgo andé Mbumbukiam-qá khoev-qá nqovønqová, ndøgo yan-te ngo:wev. Ta khøuwa-te ndøgo, Mozes Mbumbukiam-qa palai khoev weve-qa gembogoam, Mbumbukiam ndego áv gembøe-eín nqægo, “Palai khoev toqowev, qo gigiap ate ndægo ùni mbøepáev, av no olol-te ndo:go, qateqamakh.” ⁶ Geté Mbumbukiam-ge iziz ezoqam-qa sasae, Yesu gendap, ndøgo ùnime-løvú, ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqa nøme-qa iziz matev. Até ta poev ndakinák-a, Mbumbukiam ezoqa namba ge-unimanqatin, Yesu ni-te gendapavun, ndøgo ùnime-løvú, ta poev ndøgo, ibugukhokhof ge-unimanqatin. Zapa

ndøgo, manqa mbusa ndøgo, Mbumbukiam ndakin geve, ndøgo ùnime-løvú, av bugukhokhof ge:ve.

7 Poev ndøgo, Mbumbukiam ibugukhokhof ezoqa namba ge-unimanqatin, eqeieqei tøgønín, yaq ambá kopømbá, poev nøme unimanqatinteav tegønín. 8 Geté Mbumbukiam āv geneqeív nqægo: Ta poev ndøgo, ibugukhokhof ezoqa namba ge-unimanqatin, kopømba mbáin tøzøtøke. Zapa ndøgo, ndigu manqa-zapa-ús. Yaq ndego Evezøza, tegi ezoqam, āv gezømbe-eín nqægo, “Nqáe! Khøuwa nqágeav.

Yaq no Izlael ezoqam neka Zuda ezoqam namba, poev ndakinak nó-unimanqatin.

9 Ta poev ndøgo, tæ-unimanqatin, ambá av nqægo, av tigi atanakha-zapazapa-za namba qate-unimanqatin, ta khøuwa-te ndøgo, no ndigu pingi qazøndo-geagim neka Izip manqei-te vøtøndø-itub, vøndø-fakhaz.

Ta poev ndøgo, qei-unimanqatinim, ndigu sekemba paeveáv.

Yaq no gønømbø-qasí, ndigu.

10 Geté poev ndakinak, no Izlael ezoqam namba tøte-unimanqatin, av nqægo: Ta khøuwa-te ndøgo, no Evezøza, ndigu noqa guguna manqat, wema-té qanøzø-nqeitám neka mbøni-te vøzømbø-peawám.

Yaq no tigi Mbumbukiam nógoát neka ndigu nogi ezoqam vøgoát.

11 Ndigu ekeza ezoqam neka zifuap, sekemba gé:zømesimák neka gezø-manqateák, av nqægo, ‘Zo Evezøza vøezøtéz.’

Zapa ndøgo, ndigu ate ti:goat, no é-ndæzøtéz, ezoqa khasøkhasis nekā ezoqa kandakanda.

12 No tiqa manqa-zapazapa, ndønømbø-navøém neka gekha matev soqøsoqā gigoam, nombó-matavapák.”

13 Mbumbukiam poev ndakinak-qa yaq-te nde:manqate, ndego te-unimanqatin, yaq ndego ta poev ndøgo, bugukhokhof ge-unimanqatin, awenege me:vewé. Neka ni mizi-nøtén, gekha gigiap o matév ndøgo, qanqawønege neka sa ndømbevøemet, ndøgo avønín segé-navøém.

9

Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, søvakha gigiap-qa kouk namba, khafeap kouwat-te gi-onín

1 Mbumbukiam bugukhokhof khøuwa, Izlael ezoqam namba poev ge-unimanqatin, yaq ndego mõndæzømás, ande āv kimbøé-vizupāt. Ndigu Mbumbukiam-qá khoev zøgoám, ma gimbøe-vizupam. Palai khoév. Manqei-qape-té qawevám. Ezoqa ndøwevém. 2 Bugukhokhof kouwat-te, ta palai khoev mokho-te ndøgu, lampa asøzam nonqo mu:goám neka lou-qase vøu-wuøyam. Ta lou-qase-te ndøgo, flawa mo-abám. Mbumbukiam nonqó. Nqanek kouwat, khafeap kouwat mbo-akhaemám. 3 Ta kouwat-te ndøgo, ndabua sekeqape nøme ndøfaleám, neka taqa zita-te, kouwat nøme vøugoam. Nqanek kouwat, uni khafeap-qape kouwat mbo-akhaemám. 4 Ta

kouwat nøme mokho-te, Mbumbukiam-te etoam matev gone nonqo louqase mu:wuøyám. Gol khakheitáp. Gigiap sisip mbomømboma mboqotam nonqó. Neka mboges ndøgo, Mbumbukiam Izlael ezoqam namba, poev ge-unimanqatin, vøu-nqeitavam. Mboges ndøgo, gól gini-gutøvém, neka gigiap vøu-nqeitavam. Gigiap misiká: Nøme káp. Ta kap ndøgo, gol khakheitáp. Neka kap-te ndøgo, mana mu-nqeitavám. Neka gigiap nøme, Elon-qá tatuág, mbusa ekezan mba qambo-fakhan. Neka nandi vøndøgeap menas, Mbumbukiam-qa guguna manqat qo:peaupam, ta mokho-te Mbumbukiam Izlael ezoqam namba poev ge-unimanqatin, vøugoam. ⁵ Mboges mumat ndo:go, enzol ezoqam taf-us-qá nqovønqova mo:goám. Ndigu andé khakhatáp, av nqægo, Mbumbukiam møndøgoám ndøgo. Enzol ezoqam-qa taf, mboges mumat-té qano-vøndatám. Ta mboges mumat-te ndøgo, Mbumbukiam ezoqam-qa manqa-zapazapa ndøsunguzumám. Geté, ndakin khøuwa egeieqéi mbá, nqanek gigiap ate ndægo ovøyam nonqo. ⁶ Matev av tønøgoám.

Bugukhokhof kouwat-te, ta palai khoev mokho-te ndøugu, khøuwa ate ndæpavpaveam, Mbumbukiam-gí iziz ezoqam ndø-ozín, teqa sasae vøgonemín. ⁷ Geté ta kouwat uni mokho-te-in ndøugu, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape mba ndø-onín. Viav kopo-te, ndego khøuwa kopo mba me-onín. Ndego søvakha gigiap-qá kouk ndøndapín, Mbumbukiam-te etoam matev vømøgonín. Bugukhokhof, ekeza manqa-zapazapa zapaya møgonín neka yaq ezoqa nøme-qa manqa-zapazapa zapaya vømøgonín, ndøgo zøtezateav gigoam, av nqægo, manqa-zapazapá. ⁸ Nqanek matev mokho-te, Nqova Mbomambaqape, ni av gini-nømendím nqægo: Nqanek palai khoev øskia qawevam neka matev taqa yaq-te øskia vøgoam, yaq nakhoa mboqoeveáv, zuá, ezoqam Mbumbukiam-te timøfakhaz, andé kouwat uni khafeap-qape-te me vømé-øz. ⁹ Ndøgo ni av qaninømánd nqægo: Etoam matev Mbumbukiam-te, neka søvakha gigiap løvusam matev, kopømba mbaín, tiqa mbøni tøsunguz, neka vøe-ndaføyamba-ēz, ndigu nqanek matev gigoatun. ¹⁰ Nqanek søvakha gigiap løvusam matev neka gekha matev nøme ndøgot, kopømba ande av gekha lou toqolog o gekha ibøkha toqo-iz o av khoqoté-khakuām, ndøgo mumat matev mbá. Matev av nqægo, sa ndøgo tønøgoám, atema ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam nakhoa ndakinak vømboqoa.

Keliso ekeza kouk namba, Mbumbukiam-qa megemege-te gemøfakhan

¹¹ Geté ndakin Keliso ndøfakhán. Ndego Mbumbukiam-gé iziz ezoqa kandambaqape ndøfakhán. Matev mbomømboma ndø-ndapavún. Ta palai khoev ndøgo, ma ge-on, ndaføyamba-qapé. Ndøgo ùnime-løvú, ta palai khoev ndøgo, manqei-qape-te nqago. Ndøgo ambá av nqægo, manqei-qape ezoqa ndøwewēm. Av taoká. Ndøgo manqei-qape gigiáp mbá. ¹² Ta kouwat uni khafeap-qape mokho-te, Keliso khøuwa kopo mba me-ón. Geté ndego ambá av nqægo, naningus o kao-qá kóuk namba me-ón, Mbumbukiam-te etoam matev nonqo. Av taoká. Ndego ekeza kóuk namba me-ón, Mbumbukiam-te etoam matev vømøgo, ni sasa ndønqovotan neka khandi miavmiav vøni-etoam. ¹³ Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, ezoqam-te, kao neka naningus angana-qá kouk ndøpomoyamín, neka kao-yu gumu-lonqotøvemin, tuqa pakhakh vøzømbō-pomoyamín. Yaq gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam-qa bøi-te, ande khavim-us me gi:goam, nqawa vø-egeieqei-ezin. Geté nqanek

matev, ndigu mumat-te mbá qanø-sungutazín. ¹⁴ Geté Keliso-qa kouk vini. Ndøgo ùnime:-løvú, nqanek matev. Nqova miav-ak ge-itu, yaq ndego ekeza kha ande etoam matev egeieqei-qape me ndægo, Mbumbukiam-te genqon-qotav, ta kouk ndøgo, ni uni niqa mokho-té qanø-sungutønát. Yaq ni mivi nøme mbaín, niqa manqa-zapazapa-qa yaq-te, ndøgo ni løvøte-te qa-itumbat. Yaq ni kopømbaqapé, Mbumbukiam-qa sasae sizígút, ndego khandi miav-ak Mbumbukiam.

¹⁵ Poev ndakinak, Mbumbukiam ezoqa namba ge-unimanqatin, Keliso mokho-té qanøni-fakhán. Tae mutui-te genanim, ndego ezoqam-qa manqa-zapazapa-qa yaq-te, yaq-fia ndøgó, ndigu ta awenege poev matev mokho-te gu:goam, ndøgo Mbumbukiam ibugukhokhof ezoqam namba ge-unimanqatin, neka vønqovotaz. Ndego tenegó ndøgo: Gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam gezø-akha, khandi miavmiav bendapém, ate av-té, bugukhokhof manqa mbusa ge:ve.

¹⁶ Ezoqa tenanim, ndego bugukhokhof pepa gepeawam av nqægo, gekha ezoqam teqa gigiap tindapem, yaq vøkhæqatéq, av nqægo: Ndego unimé-nanin? Yaq váev, ndigu teqa gigiap tindapem. ¹⁷ Zapa ndøgo, ndego ezoqam oskia teyagat, ta pepa ndøgo gepeawam, mokho mbaín. Matev sa ndøgo, tønéfakhán, ndego tenanim. ¹⁸ Yaq nakémbá, até ta bugukhokhof poév-a, Mbumbukiam ezoqa namba ge-unimanqatin, kouk mokho-té qanøfakhán. Søvakha gigiap amba pakhaezateav tøgonin, yaq ndøgo ambá kopømba mbaín, tøfakanin. ¹⁹ Ta khøuwa-te ndøgo, Mozes ezoqa Mbumbukiam-qa guguna manqat ate ndægo ge:zømesim, ndego kao nakhasam neka naningus angana-qa kouk ndøndáp, ibøkha namba vøe-tøkua, Mbumbukiam-qa guguna manqat mbuk-te neka ezoqam-te sasa mo:pomoyam. Isop tae esokhó neka sip su kòkók genepomoyám. ²⁰ Yaq ndego ezoqa gezø-ein, “Nqanek kouk, av qane-unimanqatintét nqægo: Poev ndøgo, Mbumbukiam zo namba ge-unimanqatin, zo ùni mbøepáev.” ²¹ Mozes até palai khoev-té-a neka gigiap-te ate ndægo, guligulim nonqo qagoat, kouk av tene-pomoemám. ²² Mozes-qa guguna manqat, av qane-ein nqægo: Avønín, gigiap ate ndægo, kók qabete-sunguzú, bemø-egeieqei. Zapa ndøgo, kouk waeveav tøgoat, yaq Mbumbukiam manqa-zapazapa sa gembøé-navøemák.

²³ Ta gigiap ndøgo, palai khoev-te qagoam, av tini-sunguzumám. Geté nqanek gigiap ate nqægo, nqovønqova mbá. Gigiap egeieqei, yan-té qano:gó. Yaq ta gigiap ova nqo:go, kopømba mbaín, søvakha gigiap-qa kouk toqote-sunguz. Geté matev vini begó. Matev kandambaqapé. ²⁴ Keliso ambá av nqægo, ta khafeap kouwat-te ndøgo tenø-øn, ezoqa zenda gi:wevem. Zapa ndøgo, ta khafeap kouwat ndøgo, nqovønqova mbá. Geté ndego yan-té genø-ón. Yaq ndego Mbumbukiam-qa megemege-té geyá, neka ni zapaya, manqat ndømanqaté. ²⁵ Neka ndego ambá av nqægo, ekeza kha khøuwa kopoav nqonqotøve nonqo ndø-øn, kopømba ande av manqei-qape Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape nde:go, ndego viav-viav khafeap kouwat-te ge-onin, gigiap vini-qa kouk vøndapin. ²⁶ Matev av tægonin ndægo, yaq Keliso nqosøgeap ambá khøuwa kopoav mboyogeín, neka løvøte khøuwa kopoav vøqeiviin, manqei-qape ande qæfakhan, atema ndakin. Geté Keliso ndakin khøuwa-te, manqei-qape nqanavøemtet, kopo mba me:geavún, ate nonqó, neka ezoqam-qa manqa-zapazapa evøzam nonqo, ekeza kha vønqonqotáv.

²⁷ Ezoqa ewaqape, bèpakhaezát. Kopo mé:nanimát, yaq Mbumbukiam-qa manqa ovøyam-te bemø-itanat. ²⁸ Keliso-qa yaq-te, até kopó: Ndego ekeza kha, kopo me:nqonqotáv, neka ezoqa kopoav-qa manqa-zapazapa vø-ega. Yaq nqawa tendoqavan, ndego ambá av nqægo, ezoqam-qa manqa-zapazapa zapaya genegeáv. Geté ndego khandi zøndapáv, gekha ezoqám ndigu, teqa ndo:keoge.

10

Keliso niqa manqa-zapazapa zapaya, ekeza kha genqonqotav, yaq Mbumbukiam-te søvakha gigiap zitøge matev nøme bègø

¹ Matev ndøgo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda gimatønumatun, av Mozes-qa guguna manqat ndæmanqate, ndøgo nqovønqova mbá. Uni matev-ín mbá. Ndøgo ni matev mbomømboma mba me:nømendím, vaev-te tøfakhanam. Geté, unimanqatín, ndøgo kopømba mbaín, ni taqa yaq-te uni tæno mand. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, viav-viav ate ndøgo, etoam matev kopo gigoatun, ta matev ndøgo, ezoqa kopømba mbaín, ti-ndaføyamba-ez, ndigu Mbumbukiam-qa avønín-te gizavín. ² Ezoqa amba Mbumbukiam-te søvakha gigiap zitøge matev mokho-te ti-ndaføyamba-ezin, yaq gè, ndigu nqanek matev amba zua ndøgonín? Mbaín! Ndigu zua amba gégoák. Zapa ndøgo, ndigu ezoqam, Mbumbukiam ndimbovizap, ndigu ta matev mokho-te, é-møndø-sunguzín, yaq ndigu manqa-zapazapa-qa yaq-te, mivi sekemba ambá gégoák. ³ Geté ndigu Mbumbukiam-te viav-viav søvakha gigiap gizitagatun, ndøgo ekeza manqa-zapazapa-qa yaq-te, manqa matev mba zø-eimín. ⁴ Zapa ndøgo, kao neka naningus, tiqa kouk kopømba mbaín, ezoqam-qa manqa-zapazapa tø-evøzam.

⁵ Yaq nakémbá, Keliso manqei-qape-te gegeavun, ndego Mbumbukiam áv gembøe-eín nqægo,

“Ezoqa qo søvakha gigiap giqando-zitagatun neka etoam matev vøqandø-goatun,
ndøgo qo poveeáv.

Geté qo kha qonø-khakheinám, voqonø-etoam.

⁶ Søvakha gigiap giqando-løvusumatun

neka gekha etoam matev nøme vøqandø-goatun, tiqa manqa-zapazapa evøzam nonqo,
ndøgo qo khaneateáv.

⁷ Yaq no áv gate-eín nqægo:

Nqáe! No møgeavún.

Mbumbukiam-qa Mbuk-te,

manqat ndøpeáváp, noqa yaq-te.

Mbumbúkiam! No qoqá poev matev gone-qa nøgeavún.”

⁸ Keliso bugukhokhof, áv gene-eín nqægo, “Ezoqa qo søvakha gigiap giqando-zitagatun neka etoam matev vøqandø-goatun neka manqa-zapazapa evøzam nonqo søvakha gigiap vøqandø-løvusumatun, ndøgo qo poveeáv neka khaneateáv.” Ndego nqanek manqat ge-ein, oskiá ndøgo, Mozes-qa guguna manqat qa-ein, av nqægo, matev yá begó. ⁹ Yaq taqa zita-te, ndego manqat nøme vø-ein, “Nqáe! No qoqá poev matev gone-qa nøgeavún.” Nqanek manqat, ni áv qani-nømendím nqægo: Keliso awenege matev, gènøzá. Yaq taqa iziz, matev ndakinak ndømatanám. ¹⁰ Yesu Keliso Mbumbukiam-qa poev gembopaev, neka ekeza kha sa vønqonqotav, ta mokho-te ndøgo, ndego ni mõndø-Mbumbukiam-gí-ezoqam-én. Ate nonqó.

¹¹ Até Mbumbukiam-gí iziz ezoqam-qá matév-a, khøuwa kopoav matev kopo gigoatun, Mbumbukiam-te søvakha gigiap gimbo-løvusumatun, ta matev ndøgo, kopømba mbain, ezoqam-qa manqa-zapazapa tø-evøzam. ¹² Geté Keliso ezoqam-qa manqa-zapazapa zapaya, ekeza kha genqonqotav, ndego etoam matev kopo mba mé:matanám, ate nonqó, yaq Mbumbukiam-qa nakeamo zenda-te, vømøqom. ¹³ Yaq ndøgo Mbumbukiam-qa mo:keogé, atema ndego tegi qaqa ezoqam, ande zenda tokhotapak awam nonqo me, te mokho-te vømbøi-áb. ¹⁴ Ndego ekeza kha genqonqotav, ta matev kopo mokho-te, ndego ndigu ezoqam até ge-ndaføyamba-éz, ndigu ekezan nonqo genzøzo.

¹⁵ Até Nqova Mbomambaqapé-a, ni-te gè-unimanqatintét, taqa yaq-te. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat taqa yaq-te, bugukhokhof av qane-ein nqægo,

¹⁶ “Evezøza ge-ein: Megemege-te ndo:go, no ezoqa namba, poev av qaté-unimanqatin nqægo:

No ndigu noqa guguna manqat, mbøni-té qanøzø-nqeitám
neka tiqa wema-te vøzømbó-peawám.”

¹⁷ Yaq taqa zita-te, ndego manqat nøme, av gene-ein nqægo,
“Tiqa manqa-zapazapa neka matev egeiegei mbain ndøgo,
no sekemba nombó-matavapák.”

¹⁸ Yaq nakémbá. Mbumbukiam ezoqam-qa manqa-zapazapa sa qambø-navøem, yaq søvakha gigiap zitøge matev nøme bègø, te-te, ezoqam-qa manqa-zapazapa zapaya.

Ni unimanqatin matev, até bizigeawát

¹⁹ Nøfuap! Yaq nakémbá, Yesu-qa kouk mokho-te, ndøgo niqa manqa-zapazapa zapaya gawa, ni ndakin kopømbaqapé, ta kouwat uni khafeap-qape-te, Mbumbukiam-qa avønin-te, sizimø-øn. Møe mbain. Segen-imbú-løvuzít. ²⁰ Yesu ekeza kha genqonqotav, ndego nakhoa ndakinak nimboqoá, neka ndabua vønøza, ta ndabua ndøgo, khafeap kouwat-te qafaleam, ni Mbumbukiam-te qaqatønotam. Ta nakhoa ndakinak, khandité qanølwé:t. ²¹ Ni ndakin Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape ginigu, ndego ndinimbo-kawaevat, ni Mbumbukiam-qa khoev nqazigu, ²² yaq ni Mbumbukiam-qá avønin-té qabizinø-niáv. Mbøni egeiegei-té neka unimanqatin matev-ús. Ndego niqa mbøni-te, andé ekeza kouk me nimbi-pomoyám, niqa manqa-zapazapa vøni-evøzam, taqa yaq-te ni mivi qazigoam, neka niqa kha ande ibøkha bæbæs-qape me vønimbí-sunguz. ²³ Niqa vintønát Yesu-te, ni ezoqa nqazizømbe-manqate, ni bazaføgakh-us bizigeawát. Qavotam tiá. Zapa ndøgo, ndego ezoqam, ndego manqa mbusa geve, ndego unimanqatin-qapé. Ndego matev ndømatanám, av manqa mbusa ge:ve. ²⁴ Ni yaqyaq-a, yá bizi-mataváp, kuku matev-te neka matev mbomømboma gone-te, zita bizi-tøpøzu. ²⁵ Ni Klisten wambap matev bizi-ivøvém, av ezoqa nøme gigoatun. Geté sizi-pindupát neka zita vizi-tøpazát. Zo av nqægo nøme mba mo:gót. Zapa ndøgo, zø av qazøte-qeiví nqægo: Evezøza-qa khøuwa, ndego tendoqavan, avønín.

Mbumbukiam-ge Yo, zita toqote-wuao

²⁶ Ni unimanqatin manqat-qa yaq-te nøtenat qazindapem, gete zita tizi-wuøem neka manqa-zapa-te sekemba tizi-apet, yaq ndøgo etoam matev

nøme mbaín, Mbumbukiam tizimbo-etøomem, manqa-zapa evøzam nonqo.
²⁷ Av tizi-gonem, yaq nakhoa nøme mbaín. Ni manqa ovøyam-qa neka gøina tatas-qape-qa mba zimbøe-keogé, møe-ús, ta gøinam ndøgo, ndigu tøngiæzo, ndigu Mbumbukiam ndisanqawe. ²⁸ Zo mðzøte-zøtéz. Gekha ezoqam ndego, Mozes-qa guguna manqat gesanqao, yaq bøi vizu ezoqa menas o misika teqa matev giqevim, yaq ndego ezoqam, ya benanim. Kopømba mbaín, tanakh timbogonem. ²⁹ Yaq ge zó, ndozo-matavap? Ezoqa Mbumbukiam-ge Yo tetokhonav neka teqa kouk, khokho gigiap vøe-vøo, ta kouk ndøgo, Yesu ezoqa namba poev ndakinak ge-unimanqatin, neka ta mokho-te, ndego ezoqam, ge-Mbumbukiam-ge-nakhasam-ev, neka ndego Nqova Mbomambaqape-qa yaq-te ngenøgim manqat ndemanqate, te mokho-te ndego, Mbumbukiam-qa kuku matev ge-otev; av nde:matanam, ndego yaq-fia gekha nqosøgeap ndøndap? Ndego yaq-fia unimé-soqá tendap. Ndøgo unimé-løvú, av tiqa yaq-fia ndægo, ndigu Mozes-qa guguna manqat gimøkuimam. ³⁰ Zapa ndøgo, ni ndego mízi:nøtén, ndego manqat ge-ein, av nqægo, “Ezoqam nó, ezoqam-qa manqa-zapazapa nqæqavøiwat neka yaq-fia nqætåwåt.” Ndego ezoqam, Mbumbukiám. Neka Mbumbukiam-qa Manqat nøme, åv qane-ein nqægo, “Evezøza ekeza ezoqam manqa ovøyam-té genø-åb.” ³¹ Unimanqatin. Ti-te ndigu unimé-soqá, møe-ús, ndigu Mbumbukiam-qa zenda-té timø-o:az, ndego khandi miav-ak Mbumbukiam.

Ni bazaføgakh-us bizi-waniáp, niqa unimanqatin-te

³² Gëmbo-mataváp. Ta khøuwa-te ndøgo, zo unimanqatin manqat, ande waev me qazøte-qeivim, zo viniv neka potonam matev kandambá qazon-dapat. Geté zo bazaføgakh-us zowaniapám. ³³ Zo ezoqa nøme møndøngenzotám, ezoqa ewaqape-qa bugug-te, neka yage føgakh vøzø-etoumam. Neka zo ezoqa nøme, zo ndigu mðzozø-tøkeám, ndigu viniv gi-upøgimam. ³⁴ Kliten ezoqa nøme, ndimbula mokho-te ginqeitaz, zo ti-te ndigu, tanakh zøgoám neka vozozø-tøkeam. Neka ezoqa zoqa gigiap gizø-upøgimam, zo sòzozø-takám. Khanakhanakh-ús. Zapa ndøgo, zo mðzøte-zøtéz, zo ande gigiap nøme me, nandøzøgó. Ndøgo unime-løvú, av gigiap nøme, gizømbe-upøgimam. Zapa ndøgo, ta gigiap ndøgo, miav-ak-qapé.

³⁵ Yaq nakémbá, zoqa unimanqatin matev, ndønqagímém. Zapa ndøgo, taqa yaq-fia kandambá tantáv. ³⁶ Zo føgøføgakh ndøwaniáp. Yaq zo Mbumbukiam-qa poev tozombo-pavat, zo matev zøndapém, av manqa mbusa ge:ve. ³⁷ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, åv qane-ein nqægo, “Khøuwa avønín.

Yaq ndego ezoqam, tegeav, gégeáv.

Ndego khøuwa géføltazák.”

³⁸ Neka Mbumbukiam, manqat nøme åv gene-ein nqægo,
 “Noge ezoqam ndøgo tené-ndaføyamba-év, te-unimanqatintat.
 Yaq géyagét.

Geté teqambun, no tenøuvan,
 no khanakhanakh mbaín, te-te.”

³⁹ Ni åv tiuká, av ezoqam ndi:gu, tiqambuz, neka vøsoqøéz. Geté ni unimanqatin matev, bazaføgakh-us zigeawát, neka vizimø-khandi:n.

11

Toqo-unimanqatin, ndøgo gekhám?

¹ Unimanqatin matev, av nqægo: Toqo-unimanqatin, yaq soqoté-qatéq, matev ndøgo, Mbumbukiam-te ndoqoto-taqa, tɔfakhan, ndøgo ndɔfakhán. Toqo-unimanqatin, yaq soqoté-qatéq, matev ndøgo, bɔi qeivupav ndøgo, ndɔgó. ² Mbumbukiam nigí atanakha-zapazapa-za, eqeieqei tiqa unimanqatin matev zapayá genezæbám.

³ Unimanqatin matev mokho-te, ni áv qazi:qeiví nqægo: Manqei-qape ate nqægo, Mbumbukiam ekeza manqát gene-khakheinám, neka gigiap ndøgo, nqazi-qeivi, ndøgo tondo-fakhanám, ta gigiap ndøgo, qeivupav ndøgo.

Eibol neka Inok neka Noa, Mbumbukiam gi-unimanqatintam

⁴ Av khanégo, Mbumbukiam Eibol-qa etoam matev, mbomambaqape ge:veo, geté Kein-qa etoam matev, soqain me:veó? Zapa nqáneq: Eibol gé-unimanqatin. Yaq ta zapaya ndøgo, Mbumbukiam ndego ezoqa ndaføyamba-qape me:veó, neka teqa-etoam matev vøkhatiu. Eibol mɔndɔnaním. Geté até ndakín-a, teqa matev, ni unimanqatin matev-qa yaq-te me:nømendím.

⁵ Av khanégo, Mbumbukiam Inok ekezan-te gekhato, yaq ndego løvøte qeiviav qagoam? Zapa nqáneq: Inok gé-unimanqatin. Yaq ezoqa amba mbøevawém. Geté ometeáv. Zapa ndøgo, Mbumbukiam gèndáf. Teqa yaq-te, ndego ndafeav qagoam, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-eín nqægo: Mbumbukiam khanakhanakh mbogoám, teqa yage-qa yaq-te.

⁶ Ezoqa unimanqatin mbain tegoat, ndego kopømba mbáin, Mbumbukiam-te khanakhanakh fego. Gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-te tewav, ndego yá be-unimanqatin, av nqægo, Mbumbukiam ndégó, neka ndego yaq-fia eqeieqei zø-etoám, ezoqam ndigu, teqa ndivao.

⁷ Av khanégo, Noa khagua-qape gekhakheinam, av Mbumbukiam gembøe-ein, yaq ekeza ezoqa namba vøe-khandi:z, ndigu khoev-te gi:yagam? Zapa nqáneq: Ndego gé-unimanqatin neka Mbumbukiam-qa manqat o-mba mbøendáp, ndego ge-ein av nqægo, ezoqa tengiæzo, oskiá ndøgo, ndego bugukhokhof matev-qase qeiviav qagoam. Yaq teqa unimanqatin matev mokho-te, ndego manqei-qape ezoqam, áv genezømás nqægo: Tiqa manqa-zapazapa khápumu-khouwév. Geté ndego ekezan, Mbumbukiam ndaføyamba-qape me:veó, teqa unimanqatin matev zapaya.

Eibleem neka Sæla, Mbumbukiam gi-unimanqatintam

⁸ Av khanégo, Eibleem Mbumbukiam-qa manqa o-mba gembøendap, gembø-akha, yaq ekeza manqei vø-ivav, manqei vini sasa ndøwav, ma Mbumbukiam manqa mbusa gembøeve, temøndap? Zapa nqáneq: Ndego Mbumbukiam gé-unimanqatin, oskiá ndøgo, ndego otevatav qagoam, ma te:ma. ⁹ Ndego Mbumbukiam sège-unimanqatintám, neka manqei vini-ak namba vøe-yagam, ta manqei-te ndøgo, Mbumbukiam manqa mbusa gembøeve, tembo-etoam. Yaq ndego palai khoev mbá gene-yageapám. Até yo neka zeo, Aezek neka Zekop, ndigu Mbumbukiam-qa manqa mbusa kopo gindapem, palai khoév gini-yageapám. ¹⁰ Eibleem taon kandambaqape-qa mbøe-kewagám, ta taon ndøgo, miavmiav bazaføgakh-us ndøgo, ndøgo Mbumbukiam ekezan gepøoa neka vøkhakheinam.

11 Yaq áv khanégo, Eibleem zas namba, Sæla, nakhasam gezøqan, oskiá ndøgo, gumu-lawaqape-ev neka tegu zas sog vøgoam? Zapa nqáne: Ndego gè-unimanqatín. Ndego møndø-unimanqatín, av nqægo, Mbumbukiam matev ndømatanám, av manqa mbusa ge:ve. 12 Ta khøuwa-te ndøgo, ngenek ezoqam, andé løvøte yaq-te, møndømø-itán. Geté ndego ezoqa kopo, zi kopoav-qapé gimbo-fakhaz. Andé ndukú, khaiya-te nqo:go, neka andé ndivínd, ndøgeg-te ndigu. Kopømba mbaín, toqo-gevebam.

13 Nginik ezoqa ate ngi:gu, Mbumbukiam oskia ndø-unimanqatintám, até vømø-pakhaez. Ndigu ekezan, matev upøgipøteáv, Mbumbukiam manqa mbusa gezømbeve. Ndigu ta matev ndøgo, andé qámbá qiçeivam. Ndigu møndæzøtéz, vaev-te ndømø-fakhanám, neka ndigu khanakhanákh, taqa yaq-te. Ndigu manqat møndø-vøndøzumám, av nqægo, nqanek manqei-qape-te, ndigu mo-manqei-aním mbá. Geté ndigu andé okha mba me me:geavún. 14 Gekha ezoqám ndigu, manqat av ndi:manqate, ndigu áv gini-nømendím nqægo: Ndigu manqei-qa, zua ndøvawét, ma ti:yagat. 15 Nigi atanakha-zapazapa-za, amba ta manqei-qa yaq-te ti:manqatein, ma gi:geavun, yaq ndigu ambá kopømbá, nango tivesezin. 16 Geté ndigu manqei mbomambaqape-qa mbøe-esupám. Ndøgo yan-té qano:gó. Ta manqei ndøgo, únime-løvú, nqanek manqei-qape. Yaq nakémbá, ndigu Mbumbukiam, “nigi Mbumbukiam” gimbo-akhaemam, ndego mivi mbaín, taqa yaq-te. Zapa ndøgo, ndego yan-te nqo:go, taon mbomambaqape zøkhakheinám.

17 Mbumbukiam Eibleem khamasim-te geve, yaq ndego ekeza yo kopo, Aezek, amba telavawín, etoam matev vøgonin, ndego sège-unimanqatín, av nqægo: Mbumbukiam kopømbaqapé, tege yo segé-khandí:v, teqa yaq-te manqa mbusa geve. 18 Teqa yaq-te, Mbumbukiam áv gembøe-eín nqægo, “Qogi qazi, Aezek mokho-té ginøqá-fakház.” 19 Eibleem áv gene-matøvém nqægo: Yo tembonanim, ság, Mbumbukiam kopømbaqapé, løvøte-te nqava segé-khandí:v. Yaq unimanqatín. Tege yo, andé løvøte-te mé gemøndæ-khandí:v.

Aezek neka Zekop neka Zosef, Mbumbukiam gi-unimanqatintam

20 Yaq áv khanégo, Aezek tegi nakhei angana menas, Zekop neka Isao, zenda gezømbove, neka megemege-qa yaq-te, Mbumbukiam-qa manqat vøzø-vevezam? Zapa nqáne: Ndego gè-unimanqatín.

21 Yaq áv khanégo, Zekop Zosef-gi nakhei angana menas zenda gezømbove, tiqa yaq-te Mbumbukiam-te vøguligulim, ndego løvøte yaq-te gemø-itán. Zapa nqáne: Ndego gè-unimanqatín. Tatuág genø-tøpafám, neka Mbumbukiam-qa iz vøeqatat.

22 Yaq áv khanégo, Zosef løvøte gekhatoat, ndego Izlael ezoqam-qa yaq-te ge-ein, ndigu Izip manqei-te tifakhaz, yaq ndego manqa vøzø-løvua, av nqægo, “Noqa bazag vø-upatét, manqei tozo-ivøvem?” Ndego nqanek manqat tene-eín ndøgo: Ndego gè-unimanqatín, Mbumbukiam matev ndøgó, av manqa mbusa ge:ve.

Mozes Mbumbukiam ge-unimanqatintam

23 Yaq áv khanégo, Mozes geqan, yaq tegi evøndipakha løvøyak misika gikhonøwem? Zapa nqáne: Ndigu gè-unimanqatiním. Ndigu møndø-geivím, ndego opønakam mbomambaqapé. Yaq ndigu møe goneáv. Kawa

ezoqam-qa manqat sège-ogím, ndego ge-ein av nqægo, nakhei angana ndakin ngiqanet, yà bezitögē.

²⁴ Yaq áv khanégo, ndego Mozes gumu-khouwev, poeveav qagoam, ezoqa ndego Felo-gu yu-ge yo tivewem, ndego Izip ezoqam-ge kawa? Zapa nqáneK: Ndego gè-unimanqatín. ²⁵ Ndego poev tømboogoám ndógo: Mbumbukiam-gi ezoqa namba, potonam matev sugumú-ndapét, ambá ndógo, Izip ezoqa namba, khøuwa khapelavøqasi-te, manqa-zapa matanam-te sa tuzumbu-gøupat. ²⁶ Ndego áv gene-matøvém nqægo: Ngenøgim matev tendap, av Keliso ge-ndap, ndógo qanimáv, ambá ndógo, Izip ezoqam-qa gigiap kopoav-qape tømbo-gøupat. Zapa ndógo, ndego Mbumbukiam-qa yaq-fia-qa mbo-vawát.

²⁷ Yaq áv khanégo, Mozes Izip manqei ge-ivav neka Izip kawa ezoqam-qa qaqa møe goneav vøgoam? Zapa nqáneK: Ndego gè-unimanqatín. Ndego bazaføgakh-us ndøyám. Zapa ndógo, ndego Mbumbukiam-te, ndego ezoqa ometupav ndego, áv tenetawám, av ndego amba te-ometin.

²⁸ Yaq áv khanégo, Mozes Zu ezoqam manqa gezø-løvua, Pasova lou loge matev tigonem neka søvakha gigiap-qa kouk mboqog-te vø:giam. Zapa nqáneK: Ndego gè-unimanqatín. Soqafín ndógo, ndego enzol ezoqam, ezoqa ndengiæzoat, tigi nakhei angana bugukhokhof giqanat, pakhapakha tezø-khaneam.

Ezoqa vinivinimba nøme, Mbumbukiam gi-unimanqatintam

²⁹ Av khanégo, Izlael ezoqam, Ndaola Køkouk-te gitanqa, kopømba ande av manqei pap-te toqotema. Zapa nqáneK: Ndigu gè-unimanqatíním. Geté yaq Izip ezoqam gi:khamasem, ndigu gègeoním, vøpakhaez.

³⁰ Yaq áv khanégo, Zeliko taon-qa uta qanqoe? Zapa nqáneK: Izlael ezoqam, Mbumbukiam-qa manqat gè-unimanqatíním, neka Zeliko taon khøuwa seven vøkhøogumam, taon-qa uta vønqoe.

³¹ Yaq áv khanégo, ndugu mambe sævam, Leiab, bøibøi ezoqa khoev guzø-ein, sambi-us, neka Zeliko ezoqa nøme namba nanimateav vøgoam, ndigu Mbumbukiam-qa manqat giqavotøvem? Zapa nqáneK: Ndugu gè-unimanqatín.

³² Ezoqa nøme ndígú, ezoqam av ngi:gu. Kopoáv. Geté no khøuwa khåpe nømbe-elavøqasi-íz, Gideon neka Balak neka Samson neka Zefta neka Deivid neka Samuel neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, tiqa emanqat tæzømbe-vototupit. ³³ Nøme ndigu, bawan nøme namba, nakhag-te ginøfeapam, tiqa unimanqatin matev mokho-te, gèpitáz. Neka nøme ndigu, ezoqa nøme matev eqeieqei-té ginøzø-nøzøgimám, neka nøme ndigu, matev ndógo, av Mbumbukiam manqa mbusa gizømbe-aumam, vø-upøgimam. Ezoqa nøme ndigu, layon manqa-nqa zøtokemám. Yaq ndigu foqobumáv, vøe-pakhaez. ³⁴ Neka nøme ndigu, gøinam tatas-te gigoam, ndógo ngiæzoateáv. Neka nøme ndigu, nakhag-te gigoam, yaq-ak-gi nakhag kaiya, ndigu zitøgemáv. Nøme ndigu, bazaføgakh mbain. Geté Mbumbukiam bazaføgakh zø-etoám. Nøme ndigu, nakhag-te anøzi ndógoám, neka bawan nøme-gi nakhag ezoqam vøngeasumam. ³⁵ Sakhei nøme ndigu, Mbumbukiam gi-unimanqatintam, ekeza ezoqam gizø-pakhaetam, nango mõndzø-khandí:z.

Ezoqa nōme ndigu, gi-unimanqatintam, nqosøgeap gizø-etoumam, ndigu sège-upøgimám, vøpakhaez. Ndigu Mbumbukiam naopøteáv, yaq sègezøták. Zapa ndøgo, ndigu áv gini-matavupám nqægo: Tipakhaez, ndigu gèkhandí:z, neka yage mbomambaqape nōme mba vømóndapēm. ³⁶ Ezoqa nōme ndigu, gèngenøzotám neka vøfebumam. Neka nōme ndigu, auli sén gini-løvønvemám, ndimbula-te vøngeisumam. ³⁷ Nōme ndigu, nandí gini-poubám, vøpakhaez. Nōme ndigu, gèqaqabám. Neka nōme ndigu, nakhag kaiyá gini-zitagám. Nōme ndigu, ndabua eqeieqeí mbaín. Ndigu sip o naningus ngusum mba ndø-usupám. Nōme ndigu zenda-zenda mbá neka yage soqáin segendapát, ezoqa matev soqøsoqa vøzø-matønumam. ³⁸ Nōme ndigu, khoev mbaín. Leg-av manqei neka manqei pøpotap-té sege-okhoám, nandi nqa o manqei ozap-te vøyageapam. Ezøqa nōme, nqanek manqei-qape-te ngiyage, ndigu eqeieqeí mbá, ezoqa av ngi:gu, ti namba ti-yagat.

³⁹ Nginik ezoqa ate ngi:gu, Mbumbukiam gi-unimanqatintam, ndego eqeieqeí me:zæbám. Geté ndigu ekezan, matev ndapeáv, av Mbumbukiam manqa mbusa ge:ve. ⁴⁰ Zapa ndøgo, matev ndøgo, Mbumbukiam ni nonqo gepøoa, ndøgo unime-løvú, av bugukhokhof qægoam. Yaq nakémbá, ndigu ni namba, khæ zí-ndaføyamba-én.

12

Ni Yesu mba bizimbo-mataváp, viniv tønifakhanumat

¹ Nginik ezoqa ate ndi:gu, ni andé ozoz me me:khøogønát, neka unimanqatin matev-qa yaq-te ngi-nømëndím. Yaq nakémbá, matev ate ndægo é-bizi-vingitáv, ndøgo ni unimanqatin-te nqatokonat, neka manqa-zapazapa ate ndægo, ndøgo ni nakhamas-te ande ka me ndizi-ndapem. Yaq fifingiap-te, niqa megemege-te nqo:go, sizi-bøitít. Ni bizimø-vøún. ² Niqa bøi, Yesu-te mbá qabenø-føgakhát. Ndego niqa unimanqatin matev-qá zapá. Te mokho-te, ni iziz sizimø-khanøzém. Tae mutui-te gitøkewem, ndego nqosøgeap sège-egá, neka até mivi matév-a, gimbo-etømem, vøndap. Zapa ndøgo, ndego é-møndæ-otév, vaev-te, Mbumbukiam khanakhanakh mbó-etoám. Yaq ndego Mbumbukiam-qa nakeamo zenda-te vømøqom.

³ Zo Yesu mbomataváp. Manqa-zapa-us ezoqam, mivi gimbo-etoumat neka matev soqøsoqa vømbø-matønumat, ndego sègendáp. Yaq nakémbá, zo baza bezøpøs neka møvøú:z.

Viniv tønifakhanumat, ndøgo Mbumbukiam ni gè:gugund

⁴ Zoqa nøfe-te, manqa-zapa namba, zoqa kouk waeveáv, vozø-pakhaez. ⁵ Geté zo mbøni zøvaév. Gè, zo Mbumbukiam-qa manqat gezømbó-navøem, ndego zo ndezø-manqate, zo tegi nakheis ndozogo, av nqægo? “Noge yo, qo Evezøza-qa guguna manqat betaqambo-qásí:v. Neka ndøvøúq, ndego qo teqaponqom.

⁶ Zapa ndøgo, ezoqa ndigu, Evezøza kuku ndømbogo ti-te, ndigu gèguguzá, neka yaq-fia nqosøgeap zø-etoamín, ndigu ekeza nakheis ndezæ:za.”

⁷ Yaq nakémbá, viniv matev tøzø-fakhanumat, zo sège-eqatét. Zapa ndøgo, ta matev mokho-te ndøgo, Mbumbukiam zo gèguguzá. Ndøgo zo áv qane-zømesím nqægo: Zo Mbumbukiam-gí nakheis. Gè, nakheis tígu, eve gugubumav ndigu? Mbaín. ⁸ Zo zøve guguzaeav tøgoat, av nakheis nōme nde:guguza,

yaq zo uni ekeza nakheis-ín mbá. Zo andé mambe nakheis. ⁹ Nigi manqei-qape tat-za, ni mōndø-gugumbumám, yaq ni vizizø-vizupam. Yaq nakémbá, nigi Tat, ndego yan-te ngo:go, ni teqa mokho-te, nøme mba bizu:gú. Av tizi-gonem, ni khandi zindapém. ¹⁰ Nigi manqei-qape tat-za, ni áv tini-gugumbumám, av ekezan eqeieqei gi:vewam. Khøwa andé khapémhá. Geté Mbumbukiam mōndæ-otév, gekha matev eqeieqei, ni-te. Ndego ni ngeguguna, ni tøke-qa nigú. Yaq ni ndaføyamba tabizi:gú, av ekezan nde:go. ¹¹ Ezoqa teguguq, ta khøwa-te ndøgo, qo khanakhanakh mbaín. Ndøgo mbøni nqosøgeap-ús. Geté vaev-te, ndigu mokho zófakhán, guguna manqat gindapem. Tiqa yage sambi-ús neka ndaføyamba-qapé segégoát.

Ni bazaføgakh bizi-asazét, Klisten matev-te

¹² Yaq nakémbá, zo pingi qazø-wauwauam, neka manazap vøzø-soqøsoqoam, zo bazaføgakh nango, vø-asáz. ¹³ Neka ndø-onimít. Geté ndaføyambá sege-apét. Soqaín ndøgo, gømig ndigu, gizø-wauwau-ezam, ate nonqo tizømbe-qambunim. Geté nqawa bèzø-eqeieqei-éz.

¹⁴ Zo bazaføgakh ndø-asazét. Ezoqa ewaqape namba, sambi matev-té qayagé, neka áv toneyagé, av Mbumbukiam ndømbøe-poev. Zapa ndøgo, gekha ezoqám ndego, av nqægo yageav tøgoat, ndego Evezøza gé-ometák. ¹⁵ Zo aiyá qagó. Soqaín ndøgo, Mbumbukiam-qa kuku matev zita tøzøte-wuøem. Neka soqaín ndøgo, zo mokho-te, ande gigiap khaqain-qape me vøefakhán-a, vøpanqavøem, yaq zo Klisten bawan ezoqam kopoav vøngiæzø. ¹⁶ Zo aiyá qagó. Soqaín ndøgo, zo ezoqa nøme, mambe tøzøte-okhoat o Isao-qa tøzøte-qeivim, ndego Mbumbukiam zita ge:wuao. Ndego Isao, yo-khøwá. Yaq tege eve tumu-lawaqape-evin, ndego ambá zenda mbøveín, vømbø-guligulimin. Geté Isao gømbøeqasí. Yaq ta matev ndøgo, gèwí. Eveqase mbo-etoám. Lou zapayá gømbøe-etoám. ¹⁷ Zo mōzøte-zøtéz. Vaev-te, ndego mōndømbo-poé, amba eve-qa guliguli matev tendapin. Geté eve, áv gømbøe-eín nqægo, “Nakhoa mbaín, toqondap.” Yaq Isao sègevin. Ndego poev ùni mbøemat, eve-qa guliguli matev tendapin. Geté nakhoa mbaín, matev nango vøe-enënd, ndøgo gematanam.

Ni Zayon manqei pøyat-té qazinø-fakhán, ambá ndøgo, Sainai lolol-te qazinø-fakhán

¹⁸ Zo Mbumbukiam qazøte-zøtez, zo ambá av nqægo, Sainai lolol-té qazonø-fakház, av Izlael ezoqam gi:fakhaz, Mbumbukiam Mozes guguna manqat gømbø-etoam. Ta lolol ndøgo, manqei-qape olól. Ta khøwa-te ndøgo, ndigu lolol wageap-us ndøqeivím, neka bøvun vøzø-bøi, neka mbe vøzøfakhán. Møe-ús. ¹⁹ Kipi wag kandambaqape zøwagát neka manqa wag vøzø-manqatat. Izlael ezoqam nqanek manqa wag giyogem, ndigu møe kandambá. Yaq ndigu Mozes áv gimbøe-viømém nqægo, “Mbumbukiam manqat kopo nøme bemanqaté.” ²⁰ Zapa ndøgo, Mbumbukiam ndigu áv gezømbe-eín nqægo, “Gekha gigiap ndøgo, lolol tøkhanaz, ndøgo løvøte beqeív, oskiá ndøgo, ezøqam o søvakha gigiap tigoat. Nandí giabiti-pouzá, løvøte beqeivim.” Yaq ti-te ndigu, nqanek manqat khápumu-føgákh. ²¹ Matev ndøgo giqeivim, lolol-te qafakhán, ndigu møe kandambá gigonem. Até Mozés-a, áv gene-eín nqægo, “No møe kandambá. Kha sùgunumbu-wageapét.”

²² Geté zo vini. Zo ambá av nqægo, Sainai lolol-té qazonø-fakház. Geté zo Zayon manqei poyat-té qazonø-fakház. Zo khandi Mbumbukiam-qá Zelusalem taon-té qazomø-fakház, yan-te nqo:go. Zo ndógo tozomø-fakház, ma enzol ezoqam taosen-taosen, khanakhanakh-us ndimøvøza. ²³ Zo Mbumbukiam-gi nakheis-qá møvøna-té qazomø-fakház. Ngirik ezoqam, andé Mbumbukiam-gí nakhei bugukhokhof qaniap me megó, zo namba. Neka zoqa iziz, yan-té qano-peawáp. Neka zo Mbumbukiam-té qazonø-fakház, ndego ezoqa ewaqape-qa manqa ovøyam te-ewag. Neka zo ndógo tozomø-fakház, ma ndigu ezoqa mbomømboma gi:goam, ndigu Mbumbukiam ge-ndafoyamba-ez, tigi nqova ndakin te namba ndigu. ²⁴ Zo Yesu-té qazonø-fakház, te mokho-te, Mbumbukiam ezoqa namba, poev ndakinak ge-unimanqatin. Neka zo ndógo tozomø-fakház, ma zo ande teqa kouk me gizømbo-pomoyam. Ta kouk-qa manqat, Eibol-qa kouk-qa manqat, ùnime:løvuám. Ndógo ambá av nqægo, yaq-fia tawat-qa ndø-akhayám. Geté ndógo ni manqa-zapazapa evøzam-qa yaq-té qanimbi-manqaté.

²⁵ Yaq nakémbá, zo aiyá qagó. Zo ndego ndøsanqawé, ndemanqate. Ndigu ezoqam, ndego gisanqawam, ndego nqanek manqei-qape-te gegugubam, yaq-fia mõndø-ndapém, leg-av manqei-te gipakhaetat. Yaq ni yaq-fia nøme mba ziondapém, ni ndego zita tizi-wuowem, ndego yan-te ndenindomanqate. ²⁶ Ta khøuwa-te ndógo, manqei ndøkukuvøém, Mbumbukiam-qa manqa wag zapaya. Geté ndakin khøuwa-qa yaq-te, Mbumbukiam manqa mbusa av genevé nqægo, “No manqei nqawá qatø-kukugim. Geté manqei-qape mbá mbá. Até yán-a, søtumú-kukugim.” ²⁷ Mbumbukiam ge-ein av nqægo, ndego manqei nqawa tekukugim, taqa manqa mokho nqánek: Gigiap ate nqægo, ndego gekhakheinam, segé-kukugim, vømø-soqøsoqoám. Ndego tenégó ndógo: Yaq vaev gigiap sa ndógo tógoát, ndógo kukuvøem kopømba mbain tógoat.

²⁸ Ni Mbumbukiam-qá megeat matev-té qazinø-ón. Yaq ndógo kopømba mbain, tøkukuvøem, vøsoqá. Yaq nakémbá. Ni ike manqat zimbø-manqatát, neka teqa iz vizi-egatát. Vizap-ús neka møe-ús. Yaq ndego khanakhanakh betendap. ²⁹ Ni yá bizimbo-mataváp. Nigi Mbumbukiam andé gøina wageap me megó. Gigiap ate nqægo, segé-sonqotáv.

13

Klisten yage eqeieqei-qa yaq-te

¹ Zo yaqyaq-a, kuku matev até bezøgó. Zapa ndógo, zo Keliso mokho-te, evenáp. ² Ezoqa nøme khoev sozozø-manqatát. Zo bezømbo-qási:v. Ezoqa nøme ndigu, matev av gi:matønumam ndægo, ndigu khoev, enzol ezoqam zømanqatám. Geté ndigu ekezan zøteateáv. ³ Ezoqam ndigu, Keliso zapaya, ndimbula-te ndu-nqeitøzat, zo manqa matev bezømbo-nävøém. Geté zo ndigu av qazozømbé-tøké, av zo zøkezan, amba ndimbula-te tøzøte-gonin. Neka ezoqam ndigu, tiqa unimanqatin matev zapaya, nqosøgeap ndi-upøgim, av qazozømbé-tøké, av zo zøkeza kha-te, amba nqosøgeap tozømbo-yogein.

⁴ Nøkenøkem matev, zo ezoqa ewaqape, gømbovizáp. Zo yaqyaq-a, ùnime-unimanqatinát. Ezoqa vini-te, khokho ndø-ðkhø. Mbumbukiam yaq-fia ndótá, ti-te ndigu, mambe ndi-okho neka nøkenøkem matev ndingi-wat.

⁵ Zo moni-te poev khapé bezømbe-òkhó. Geté zo áv qane-mataváp, “Gi-giap ság, nqanigu.” Zapa ndógo, Mbumbukiam áv gene-eín nqágo, “No nóqouvaqák. Neka qo genómbó-navøemák.” ⁶ Yaq nakémbá, ni kha føgakh-mbá, neka ni áv qazi-manqaté nqágo, “Noge tøke ezoqam, Evezøzá.

No møe nógoák.

Ge, ezoqa gekhá nómatanám?”

Yesu Keliso enendatáv

⁷ Zogi megetapak, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat gi:zømesimam, zozó-matavupát, ndigu atema vaev-te, ande áv kinyagam. Zo Mbumbukiam áv neta-unimanqatinát. ⁸ Yesu Keliso enendatáv. Ndego até kopó, nømøkhaiyá, neka nqágo neka megemege-te ndo:go, miavmiav.

⁹ Ezoqa ndigu, tiqa khokho nømendim matev vinivinimba mokho-te, zo nakhoa vini-te itubam-qa ndizøgo, zótáké. Ezoqam-qa Klisten matev, Mbumbukiam-qa kuku matév qabezømbe-føgákh. Qanimav av nqágo. Ambá ndøgo, lou loge khafeap matev ndimbopaev. Matev av nqágo, ezoqa gezø-tøkeák.

Etoam matev eqeieqei-qa yaq-te, av Mbumbukiam ndømbøe-poev

¹⁰ Ni Klisten ezoqam, ni andé søvakra gigiap løvusam nonqo me nimbígú. Geté ndigu ezoqam, ndigu søvakra løvusam sasae zua ndigu, av Mozes-qa guguna manqat ndæmanqate, ndigu kopømba mbaín, nqanek søvakra tilog.*

¹¹ Mbumbukiam-ge iziz ezoqa kandambaqape, ndego kouwat uni khafeap-qape mokho-te, søvakra gigiap-qa kouk mba ndø-upøgimatún, ezoqam-qa manqa-zapazapa zapaya. Geté søvakra ndøgo, manqei viní gimø-taemín, vømø-pakhakh-in. Bavokhó, ambá ndøgo, ma ezoqa ndi:sokhoe. ¹² Yesu-qa yaq-te, até kopó. Até ndegó-a, taon bavokhó gemønáním. Yaq teqa kouk, ezoqa bemē-Mbumbukiam-gi-iz. ¹³ Yaq nakémbá, ni andé taon bavokhó qabizinø-niáv, neka Yesu namba, mivi áv qazimí-ndapém, av ndego mivi ge:ndap. ¹⁴ Zapa ndógo, nqanek manqei-qape-te, ni taon mbaín, oskia tøgoat. Geté ni ta taon ndógo tizimbo-vawét, megemege-te ndo:go, tøgeav. ¹⁵ Yaq nakémbá, ni Yesu mokho-te, Mbumbukiam-qa iz, oskia bizi-egawát. Ndøgo andé niqá søvakra løvusam matév, te-te. Yaq ta etoam matev mokho-te, ni áv qazi-unimanqatintét nqágo: Yesu nigí Evezøzá. ¹⁶ Zo matev eqeieqei matanam neka tøkeam matev, yaqyaq-a, bezømbo-nàvøém. Matev av nqágo, andé Mbumbukiam-te etoam matév. Yaq ndego gèmbøe-khaneát.

Megetapak-qa manqat, o-mba bizio-ndape

¹⁷ Zogi megetapak-qa manqat, o-mba mo:ndapé neka matev áv tønégó, av ndigu ndizømbe-manqate. Ndigu zo gèzø-keogé. Yaq vaev-te, ndigu manqa bømø-ovøemém, Mbumbukiam-te, tiqa sasae-qa yaq-te, zo mokho-te ngigut. Zo tiqa manqat o-mba tozoto-ndapat, yaq ndigu nqanek sasae khanakanakh-us ndógót. Geté zo goneav tozogoat, yaq ndigu sasae mbøni nqosøgeap-us ndógót. Yaq ndøgo ambá soqain zo-te.

13:5 13:5 Deut 31:6, 8; Josh 1:5   **13:6** 13:6 Psa 118:6   **13:7** 13:7 1 Ko 4:16   **13:9** 13:9 Lom 14:17

* **13:10** 13:10 Nqanek yaya etæ manqát. Niqa søvakra gigiap løvusam nonqo, Yesu-qá tae mutuí, ndøgo niqa manqa-zapazapa evøzam nonqo genanim. Geté ezoqam ndigu, Yesu unimanqatinteav ndigu, neka tiqa manqa-zapazapa evøzam-qa yaq-te, søvakra løvusam sasae-te zua ndo:taza, av Mozes-qa guguna manqat ndæmanqate, ndigu Yesu-qa matev kopømba mbaín, tøzøtøke.   **13:11** 13:11 Lev 16:27

13:12 13:12 Zion 19:17   **13:13** 13:13 Iblu 12:2   **13:14** 13:14 Iblu 11:10, 16; 12:22   **13:15** 13:15 Psa 50:14, 23   **13:16** 13:16 Filip 4:18   **13:17** 13:17 1 Tes 5:12

¹⁸ Zo ni ġinindu-guligulím. Ni āv qati-unimanqatinát nqægo: Ni manqa-zapa mbaín, niqa mbøni-te nqøugu. Geté ni khøuwa kopoav, matev qanimav matanam-qa nimbogó. ¹⁹ No zo guligulim-qa, nøme mba nqáneq qazømbegó: No Mbumbukiam nakhamas-te, nango tèabetønde-khofotán zo-te.

Guliguli manqat, Kliten ezoqam-qa yaq-te

²⁰ No āv qate-guligulím nqægo: Mbumbukiam, ndego ni sambi ndini-etoam neka niġi Evezøza Yesu løvøte-te gendo-khandi:v, ndego ni ande sip keoge ezoqa kandambaqape me ndinimbi-keoge, neka teqa kouk mokho-te, ezoqa namba poev ndakinak ge-unimanqatin, ndøgo miavmiav ndøgo, ²¹ ndego Mbumbukiam, zo yà bezøtøkeé. Yaq zo kopømbaqapé, matev egeiegei ate ndægo zómatønumát, av ndego poev ndømbøego. Yesu Keliso mokho-te, Mbumbukiam ni mokho-te matev ate ndægo bematanám, av ndego ndømbøe-khaneat. Keliso-qa iz, miavmiav, bèto-eqawát.

Amén. Nqanek manqat unimanqatin!

Vaev manqat

²² Nøfuap! No nqazø-pouwe. Zo nqanek zita tøpøzu manqat, vøndapém. Nqanek pepa, no zo qazø-peaumavun, sekeqapé mbá. ²³ Zo vøezøtéz: Niġi nøfu Timoti, ndimbula mokho-te gu:goam, møndø-fakhán. Ndego nakhamas mba tendowav, yaq no te namba nøtøndé-náv, zo vøezømēt.

²⁴ Niqa khaiya mboma manqat zomøzø-eín, zogi megetapak neka Mbumbukiam-ġi ezoqa ewaqape ate nandi:gu. Nginik Itali manqei-ak, khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv, zo-te.

²⁵ Mbumbukiam-qa kuku matev, ndøgoát zo-te, zo ate ndøzøte:go.

Zems Zems-qa pepa

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Zems ndøpeawám. Ngenek Yesu-gé eveqasé. Ndego Zelusalem Klisen bawan ezoqam-gé megeat ezoqam ndøgoám. Ndego nqanek pepa ti-te ndigu tenø-peawám, Zu Klisen ezoqam, manqei vinivinimba-te gipanqanim neka ndøgo vøyageapam.

Teqa pepa mokho-te, Zems ezoqa äv gene-guguzá nqægo: Ndigu matev eqeieqei-té giabe-yagé, neka tiqa unimanqatin matev, kopømba mbain, manqat mba tøgoat, geté matev matanam-us begó.

¹ No Zéms, nqanek pepa nqæpeaomit. No Mbumbukiam neka Evezøza Yesu Keliso, tigí sasae ezoqám.

Nqanek pepa zo-té qatø-peomit, zo Izlael khagua bawan tuelv ezoqam, manqei vinivinimba qazo-panqanim.

Khaiya mbomá, zo-te.

Khamasim matev tønifakhanam, yaq niqa unimanqatin matev ginimbi-khouwév

² Nøfuap! Zo khamasim matev vinivinimba tøzø-fakhanam, zo khanakhanakh mba bezø-asøtøvé. ³ Zapa ndøgo, zo mõzøte-zøté, matev vinivinimba, zoqa unimanqatin matev tækhamasimit, yaq bazaføgakh-us waniap matev zømbé-fakhán. ⁴ Yaq ta bazaføgakh-us waniap matev ndøgo, até bezøgó, atema vaev-te. Yaq zo uni zøtøfísám neka matev eqeieqei matanam-te zówafezák.

⁵ Geté zo mokho-te, ezoqa nøme matavap loloakh mbain tøgoat, ndego Mbumbukiam-té geabenøviám. Ndego gembøe-khaneát, ezoqa ewaqape matev mbomømboma tezø-etoam. Ndego geqá-ponqomák, toqombo-viam, geté matavap loloakh segeqá-etoám. ⁶ Geté gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam temboviam, ndego ùni bete-unimanqatin. Betonáké. Zapa ndøgo, ezoqam ndego, ndo:nake, ndego andé ndaola khamøe me me-asøtavé. Khamøe tønðo-fegimat, tøvumøet, segé-khaonimat. Kopømba mbain, ndaføyamba te-itan. ⁷ Ezoqam av nge:go, bematáváp, av nqægo, Evezøza-te matev eqeieqei kopo ndondáp. ⁸ Ezoqam av ngenek nge:go, matavap menasté geyá. Teqa yage-te ate ndægo, ndego bazaføgakh-us géyayák.

Gigiap-av ezoqam neka gigiap kopoav ezoqam-qa yaq-te

⁹ Klisen ezoqam ndego, gigiap-av neka iz mbain ndego, ndego khanakhanakh mbá geabetegó. Zapa ndøgo, Mbumbukiam iz kandambaqape mbo-etoám. ¹⁰ Geté gigiap kopoav ezoqam, äv geabete-mataváp: Mbumbukiam-qa bøi-te, teqa gigiap kopoav, gigiap-qapé mbá. Teqa gigiap andé flawas me mé:khataeztét, vø-o.áz. ¹¹ Ni mizi:nøtén. Khøuwa bazaføgakh-us tesasev, yaq gagayag gétá, flawas manqei-te vø-o.áz. Yaq tiqa bugug mbomømboma segé-soqá. Yaq até gigiap kopoav ezoqám-a, ndego bazaføgakh-us ndesasaeat, segemø-navøém.

Mbumbukiam-te, matev mbomømboma mba ndo-okhó

¹² Ezoqam khanakhanakh mbá geabetegó, ndego bazaføgakh-us teyat, khamasim matev tømbo-fakhanumat. Ndego bazaføgakh-us teyat, yaq-fia khandi miavmiav ndóndáp. Ta khandi miavmiav-qa yaq-te, Mbumbukiam manqa mbusa, áv genevé nqægo: Ezoqa ndígu tındapém, te-te kuku ndøzøgo.

¹³ Ezoqam ndego, manqa-zapa tækhamas, ndego bemanqáté, av nqægo, nqanek khamasim matev Mbumbukiam-té qando-okhó. Zapa ndøgo, manqa-zapa, kopømba mbáin, Mbumbukiam khamasim-te tøve, neka até Mbumbukiam ekezán-a, ndego ezoqa khamasim-te abumáv, manqa-zapa-te ti-o:az. ¹⁴ Geté ezoqa ewaqape, ekeza kha-qá poev ndø-abumatún, khamasim matev-te. Ndøgo tø-itubín neka vøtakhasin. ¹⁵ Yaq ndigu, kha, poev matev soqøsoqa-te, sa tinqonqotavat, yaq manqa-zapazapa zófakhanát. Ndøgo andé poev matev soqøsoqa-gí nakheís. Yaq manqa-zapazapa qakhouwevin, løvøte ndøfakhanín.

¹⁶ Nøfuap mbomømboma! Zo ezoqa betúbám. ¹⁷ Yan-te nqo:go, matev mbomømboma neka ndaføya-ndaføya mba ndo-okhó. Mbumbukiam-té qando-visín, ndego yan-qa waev vinivinimba gekhakheinam. Ta waev ndøgo, sège-enendát, vø-khouiat, neka nango vøkhyat. Geté Mbumbukiam gé-enendák. ¹⁸ Mbumbukiam áv qambøe-pøovám nqægo: Ni teqa unimanqatin manqat mokho-te, khandi ndakinak zındapém. Tene-matanám ndøgo: Ni gigiap ate nqægo mokho-te, ndego gekhakheinam, tegi bizigú. Ate av-té, gigiap ndøgo, toqope:tat, bugukhokhof gigiap teqa ndøgo.

Mbumbukiam-qa Manqat vømbopdev, sa ndøyøgé

¹⁹ Nogi nøfuap mbomømboma! Zo vøezøté. Ezoqa ewaqape, nakhamaste, manqa yoge matev bezóg. Geté manqa manqate-te neka qaqa-te, aiyáv qabezóg. ²⁰ Zapa ndøgo, ezoqam qaqa tegoat, ndego kopømba mbáin, matev tegoat, av Mbumbukiam ndømbøe-poev. ²¹ Yaq nakémbá, matev soqøsoqa até ndægo neka manqa-zapazapa ndøgo, zo mokho-te sekemba ndøugu, vø-ivøvé. Zo Mbumbukiam-qá mokho-té qanu:gú neka teqa manqat vø-upøgim, ndego zo mokho-te, ande avøe gigiap me, ge-ogeakh. Teqa manqat kopømbaqapé, zo segé-khandí:z.

²² Mbumbukiam-qa Manqat, o-mba mbøendapé. Sa ndøyøgé. Zo sa tozo-ewagat, zøkeza kha zombøé-khavozumít. ²³ Gekha ezoqám ndego, manqat sa te-ewagat, gete paeveav vøgoát, ndego kopømba ande av ndé:go, ekeza bugug glas-te geqeiv. ²⁴ Geté nqawa gewav, bugug ndøgo geqeiv, nakhamas-té qambøe-navøém. ²⁵ Geté gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-qa guguna manqat ndaføyamba-qape mokho-te ndu:qeivi, ndøgo ezoqa nqa-nqovotøzat, neka ta guguna manqat mokho-te, oskia teyagat, neka manqa matev navøepøteav vøgoát, gete tembopavat, ndego khanakhanakh ndøgoát. Gekha matév ndøgo, tematønumat, Mbumbukiam gembó-tøkeát.

²⁶ Gekha ezoqám ndego, ekeza kha Klisten ezoqam nde:vewe, gete ekeza tou keogé eqeieqei mbain vøgoát, ndego ekeza kha, gembøe-khavozumít. Teqa unimanqatin matev neka guliguli matev, mokho mbáin. ²⁷ Unimanqatin neka guliguli matev, av Mbumbukiam, nigi Tat, eqeieqei neka ndaføyamba-qape nde:vewe, nqáne: Loundik nakheís neka ngængæm, tíqa potonam matev-te, zizø-tøkeát, neka manqei-qape-qa matev sa zimbó-takaták, manqa-zapa-te tø-itumbat.

2

Ni ezoqa ewaqaqe-te, kuku binigu

1 Nôfuap! Zo Evezøza ndozo-unimanqatinat, ndego Yesu Keliso, ndego Mbumbukiam-qa waev-te ndeyage, zo yaq-mba ndø-ðkhó. ² Khamasim, ezoqa zoqa møvøza-te tendowav, yaq ndego tendo-khakheinam, ndabua eqeieqei vøndó-uzām neka kokosov-te gol gigiap fia kandakanda vøndó-utāz, neka até gigiap-av ezoqām-a, vøndowāv, ndego ndabua soqøsoqa tendozum; av tægoat ndægo, yaq matev eqeieqei ākhanégo? ³ Zo ndego ezoqam tozombo-vizumem, ndego ndabua eqeieqei te-uzupat neka vozombó-einīm, “Qonam nonqo qanimav-te nqanek, qonøqōm,” geté gigiap-av ezoqam tozombo-einīm, “Soqøyāt nandav,” o “Manqei-tē qanøqōm, nqanek noqa zenda tokhotapak-te.” ⁴ Gê, av tøzøte-gonem, eqeieqei? Av taoká. Zo zøqatáté, zo mokho-te. Neka matavap soqøsoqá qazøte-gevezoát.

⁵ Nogi nôfuap mbomømboma! Zøtøndé-yogēm. Mbumbukiam ndigu tevevesām, ndigu manqei-qaqe-qa bøi-te gigiap-av ezoqam ndigu, yaq ndigu tiqa unimanqatin matev mokho-te, vømø-ande-gigiap-kopoav-ezoqam-ez, neka ndigu Mbumbukiam-qa Megeat Matev-te vømø-øz, av ndigu manqa mbusa gezømbeve, ndigu Mbumbukiam-te kuku ndøzøgo. ⁶ Geté zo, zo gigiap-av ezoqam mivi matev zozø-etoumatún, neka khokho ezoqam ndøzøtē-zæzā. Gëmbo-mataváp. Gekha ezoqām, zo ndingæzøat, neka manqa ovøyam-te ndi-abam? Ezoqam ndígu, gigiap kopoav ezoqam. ⁷ Neka ezoqam ndígu, Yesu Keliso, zo tegi ndozogo, teqa iz qanimav-qaqe ndingenøiwat.

⁸ Zo nigi Kawa ezoqam-qa guguna manqat tozombo-pavat, av nqægo, “Ezoqa nømē-te, kuku āv tabetaqambe:gō, av qakeza kha-te kuku ndaqambe:go,” av tøzøtegoat, zo matev eqeieqei zomatønumat. ⁹ Geté zo yaq-mba tozo-okhoat, ezoqa nømē tozozø-vizupat, neka nømē vozó-sanqabāt, zo manqa-zapa zógoát. Yaq Mbumbukiam-qa guguna manqat, zo khafeap møkuiam ezoqam mé:zæbát. ¹⁰ Gekha ezoqām ndego, guguna manqat ndembopaev, gete manqat kopo tenqawa, ndego guguna manqat ate ndægo, sugumú-møkuiám. ¹¹ Zapa ndógo, Mbumbukiam, ndego ge-ein av nqægo, “Qo nøkenøkem matev ndøngi:wát,” ndego até nqanek manqat nømé-a, vø-ein, “Qo ezoqa pakhapakha zøkhanèām.” Yaq nakémbá, qo nøkenøkem matev ngi:wateav toqogoat, gete ezoqa pakhapakha toqokhana, yaq qo até moqo-khafeap-møkuiam-ezoqam-éq.

¹² Gëmbo-mataváp. Zo Mbumbukiam-qá manqa ovøyam-té qazomówán. Yaq ndego zo āv tené-gevezó, av teqa guguna manqat ndæmanqate, ndøgo ni ndønqovondam. Yaq nakémbá, zoqa matev matanam neka manqa manqate, eqeieqei sa bezøgó. ¹³ Zapa ndógo, gekha ezoqām ndego, tanakh mbain ndego, yaq até Mbumbukiám-a, tanakh mbain, te-te, teqa manqa ovøyam khøuwa-te. Geté gekha ezoqām ndego, tanakh ndømbogo, ndego kopømbaqapé, møe gégoák, manqa ovøyam matev-qa yaq-te.

Unimanqatin matev neka matev matanam-qa yaq-te

¹⁴ Nôfuap! Ezoqa nømē temanqatat av nqægo, “No Yesu, nð-unimanqatināt,” gete ndego matev-qaqe matønnumav tøgoat, yaq gê, gekha eqeieqei mbógo? Gê, unimanqatin matev av nqægo, kopømbá, tøkhandi:v?

¹⁵ Klisten ezoqa nøme, anganeam ð sævam, ndabua mbain tøgoat neka lou-qa tipotonumat, ¹⁶ yaq qo sa toqozø-ein, av nqægo, “Egeieqei soqðyagât, ndabua voqó-üz-a, lou voqóðlög,” gete qo ndigu tøkeeav tøgoat, av gigiap-qa ndi:potonam, ndøgo áv khazømbé-tøkē? ¹⁷ Yaq matev até kopó, qo unimanqatin matev mba taqagoat, gete matev matanam mbaín, yaq qoqa unimanqatin matev, mokho mbaín. Ndøgo andé nanimát.

¹⁸ Ezoqa nøme, áv gini-manqaté nqægo, “Ezoqa nøme ndigu, unimanqatin matev zøgó, geté nøme ndigu, matanam matev zøgó.” Ezoqa av ndi:manqate, no áv qazømbé-qavøiú nqægo, “Gê, qoqa unimanqatin matev áv khatéqeiv, qo matev matanapøteav tøgoat? Geté noqa matev matanam mokho-te, no áv qatégamákh nqægo: No unimanqatin matev, nqanðgó.” ¹⁹ Toqo-unimanqatin, av nqægo, Mbumbukiam kopo me:gø, qanimáv. Geté gembomataváp. Até nqova soqøsoqá-ya, áv tini-unimanqatinát. Neka ndigu møe kandambá te-te. Kha wageap-ús. ²⁰ Qo kandaniap ezoqam. Gê, qo qeiviáv, av nqægo: Matev matanam mbain tøgoat, yaq unimanqatin matev, mokho mbaín.

²¹ Gê, nigi atanakha-zapa Eibleem, Mbumbukiam-qa bøi-te áv kené-ndaføyamba-ev? Ndego teqa matev matanam mokho-té genø-ndaføyamba-év, ndego ekeza yo Aezek, Mbumbukiam-te etoam matev gone nonqo, lou-qase-te geve. ²² Qo áv qoteqeivi nqægo: Teqa unimanqatin matev neka matanam matev, kopømbá sugumu-sasaetám. Yaq matev ndøgo, gematanam, tø-unimanqatin ndøgo: Ndego Mbumbukiam, ùnime-unimanqatin. ²³ Yaq av nqægo, Mbumbukiam-qa Manqat ndøgo, ndøpeawap, møndø-unimanqatin, qa-ein, “Eibleem Mbumbukiam, gè-unimanqatin. Yaq Mbumbukiam ndego ta zapaya ndøgo, ndaføyamba-qape me:veó.” Yaq Mbumbukiam ndego zifu-zifu-qa mbo-akhá. ²⁴ Ndøgo ni áv qani-nømendim nqægo: Ezoqa Mbumbukiam-qa bøi-te, matev matanam mokho-té ginø-ndaføyamba-éz, ambá av nqægo, unimanqatin-te mbá.

²⁵ Até Leiáb-a, mambe sævam guyagam, ndugu Mbumbukiam-qa bøi-te, matev matanam mokho-té gunø-ndaføyamba-év, Izrael ezoqam-gi bøibøi-anim, khoev guzø-ein, yaq nakhoa vini-te vøkhofotaz, ndigu sasa ndøkhokhoz.

²⁶ Khatae nqova mbain tøgoat, ndøgo nanimát. Yaq até kopó, unimanqatin matev, matev matanapøteav tøgoat, ndøgo nanimát.

3

Tou-qa yaq-te

¹ Nøfuap! Zoqa Klisten bawan mokho-te, nømendim ezoqam khapé me:khøuwéz. Zapa ndøgo, zo møzøte-zøté. Ni Mbumbukiam-qa manqa ovøyam-te ndizi-waniap, ndego ni nømendim ezoqam unimé-gevenó, áv tiuká, ezoqa nøme ndigu.

² Ni ezoqa ewaqape, zibusøtumatún. Geté gekha ezoqám ndego, manqat soqa kopo einiav tøgoat, ndego møndømu-ndaføyamba-év. Ezoqam av ngenek nge:go, até ekeza kha ate ndægó-a, kopømbaqapé, tenøzøgim.

³ Hos, tuqa nøzøgim nonqo, auli gigiap-qase, manqa-nqa-te toqombo-sokhof, yaq kopømbaqapé, tuqa kha ate ndægó soqó-nøzøgim. ⁴ Neka nqáe! Até palai khaguá-ya, oskiá ndøgo, kandambaqape ndøgo, neka khamøe kandambaqape ndøsøkuzu, ndego nøzøgim ezoqam, nøzøgim nonqo

khapelavøqasé genénøzá, ma manqei ndømbøe-pøotet. ⁵ Yaq matev até kopó. Tou ndøgo, gigiap-qase khapémbá, niqa kha-te. Geté taqa matanam, kandambá tantáv. Nqáe! Wageap khapelavøqase, kopømbá, yaq leg-qape segéwagím. ⁶ Niqa tou, andé gøinám. Ndøgo gigiap khapémbá, níkeza kha-te. Geté ndøgo manqa-zapazapa vinivinimba ndøngazungazumatún. Kopoáv. Yaq kha ate ndægo, manqa-zapa sugumú-tønøemét. Yaq niqa yage ate ndægo, andé gøinam me sugumú-wageapét. Gøinam av nqægo, gøinam manqei-té qando-okhó.

⁷ Gekha søvækha gigiap lozokhāk ndigu, ndiløvuvam neka ndivisigiap neka ibøkha-te ndi-okho, ezoqa nanak zøgeagímín, vøvisizin. Ndøgo kopømbaqapé. ⁸ Geté tou ndøgo, ezoqa kopømba mbaín, nanak tembogea, vøvisiz. Ndøgo manqa-zapa-ús. Kopømba mbaín, toqo-khakhatam. Ndøgo andé mulømula soqaqapé. Ezoqa løvøte zó-etoám.

⁹ Niqa tou, Evezøza-te neka Tat-te, ike manqat zi:manqatatún, neka ezoqam soqain-te vizi:abumatum, ndigu Mbumbukiam andé ekeza bugug me ge:khakheinøvem. ¹⁰ Tou kopo-te, Mbumbukiam-te ike manqat ndøfakhanín neka ezoqa soqain-te abam manqat vøfakhanin. Nøfuap! Matev av nqægo, bægó. ¹¹ Gê, kea kumbutøve kopo-te, kopømbá, ibøkha bæbæs neka ibøkha soqain sa tumu-fakhatat? Kopømba mbaín. ¹² Nøfuap! Neka gê, fig tae-te, oliv nanga ndøviam? Neka waen tae-te, fig nanga ndøviam? Ndøgo unime-kopømba-mbaín. Yaq até kea kumbutøve-té-a, leat-us tøgoat, kopømba mbaín, ibøkha bæbæs toqotakha.

Matavap loloakh-qa yaq-te, Mbumbukiam-te ndøndo-okho

¹³ Gê, zo mokho-te, matavap loloakh neka zøtezat ezoqam tígu? Tigoat, yaq nandiv nqanek matev, ezoqa ekeza yage eqeieqei neka matev eqeieqei giabiti-zømesím. Ekeza kha voat-ús neka matavap loloakh-ús. ¹⁴ Geté zoqa mbøni mokho-te, ova matev tøzøgoat neka zøkeza kha mba vozøqevát, yaq zo me:khambùváp, av nqægo, zo matavap loloakh ezoqám. Av tøzøtegoat, zo zøte-khavozumít neka zoqa manqat, unimanqatín mbá. ¹⁵ Matavap loloakh av nandægo, ambá Mbumbukiam-té qandø-okho. Ndøgo Nqova Mbomambaqape-qá mbá. Geté manqei-qape-qá matév. Nqova soqaqape-té qando-okhó. ¹⁶ Ma ova matev neka qakeza kha qeivi mba matev ndøgo, até ponqombap matev neka manqa-zapazapa vinivinimba ate ndægó-a, ndøgó.

¹⁷ Geté matavap loloakh, Mbumbukiam-te ndøndo-okho, av qanegó nqægo: Bugukhokhof matavap eqeieqei-ús. Yaq sambi-ús neka matev aiyaiyav-te matanam-ús neka yoge eqeieqei-ús neka tanakh-matev-ús. Neka ndøgo mokho eqeieqei ndøfakhanín. Neka ndøgo ambá av nqægo, yaq-mba ndø-okhø. Neka taqa matanam, ambá av nqægo, ngusum-te eqeieqei, geté mokho-te soqain. ¹⁸ Gekha ezoqám ndigu, sambi-te tiyagat neka sambi matev andé avøe gigiap me ti-ogeakh, ndigu matev eqeieqei vinivinimba segezø-fakhanám.

4

Ni Mbumbukiam-qá mokho-té qabizu:gi

¹ Gê, zo mokho-te nandav, manqa itumbam matev neka nøfeap matev, gekham-té qandø-okho? Ndøgo zøkeza kha-qa poev matev-té qando-okhó, ndøgo zoqa mokho-te, matev eqeieqei namba ndønøfeap. ² Zo poev zøgó. Geté

zo gigiap o matev upøgimáv. Yaq zo ezoqa pakhapakha zozø-khaneám. Zo gigiap zøte-nønguvapatún. Geté kopømba mbain tozo-upøgim. Yaq zo qaqa zogoatún neka vozø-nøfe:patun. Zo gigiap neka matev mbain tözømbegó ndógo: Zo Mbumbukiam-te viimáv. ³Neka qazo-vi:matun, zo gigiap o matev upøgimáv. Zapa ndógo, zoqa matavap eqeieqei mbá. Zo Mbumbukiam-te, ta-mba nqáneq qazøte-vi:matún, av zoqa poev gigiap-te o matev-te ndözømbe:go.

⁴ Zo mambe ezoqam-qa zøteqeiví. Zo Mbumbukiam-te tøkebeáv. Gê, zo mözøté-zøtez? Zo manqei-qaqe matev-gi zifuap tozogoat, yaq zo Mbumbukiam-gi qaqa ezoqám. Unimanqatún. Gekha ezoqám ndego, nqaneq manqei-qaqe matev namba, nøfu matev-qa ndego, ndego møndømø-Mbumbukiam-gé-qaqa-ezoqam-év. ⁵ Mbumbukiam-qa Manqat, äv qane-manqaté nqægo, “Nqova ndego, ni mokho-te gu-utav, tege mba begó. Neka ndego ova ndømanqaté, teqa yaq-te.” Ge zó, ndozo-matavap, nqaneq manqat, khokhø segè-peawap? Av taoká. ⁶ Geté Mbumbukiam ni kuku matev nøme mba nimbo-etøomít. Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, äv qane-peawáp nqægo,

“Ezoqa ekeza iz ndi-eqawat, Mbumbukiam, gèvøzoát.
Geté gekha ezoqám ndigu, ekeza iz ndivoat, Mbumbukiam kuku matev zø-etoám.”

⁷ Yaq nakémbá, zo Mbumbukiam-qá mokho-té qanu:gú. Geté nqova soqaqape, gèmbøe-khakhazám. Yaq ndego gévuáo. Segéziváz. ⁸ Zo Mbumbukiam-té qanø-khanøgím, yaq ndego zo-te vøndó-khanøgím. Zo manqa-zapazapa-us ezoqam, zo ande zenda khavim-us ndözøgo, vøsungúz, neka matev soqøsoqa, zitá qane-wuøém. Neka zo matavap keambap ezoqam, zoqa matavap soqøsoqa, vø-ivøvém, matavap kopo vøndapem. ⁹ Zo mutøkhop ndøwaním, zoqa manqa-zapazapa zapaya. Gè-eivám, neka osombo vøwan. Zoqa otam nandav, bè-enénd, bemø-eiv, neka zoqa khanakanakh, bemø-mutøkhop. ¹⁰ Zøkeza kha, Evezøza-qa bugug-te, zóvoatát. Yaq ndego zo ndøeqgím.

Ezoqa nøme, bizi-gevezótt

¹¹ Nøfuap! Zo izuizu manqa ndøgevèám. Gekha ezoqám ndego, Klisten zifu-qa yaq-te, soqa manqat nde:manqate neka ndégèvèiwät, ndego soqa manqat, Mbumbukiam-qá guguna manqat-qá yaq-té gene-manqaté neka ndégèvèiwät. Geté qo Mbumbukiam-qa guguna manqat toqo-gevea, qo ambá av nqægo, qombopaæv. Geté qo sòqo-gevewát. ¹² Guguna manqat etoam ezoqam neka manqa ovøyam megeat ezoqam kopo mba me:gó. Mbumbukiám. Ezoqam ndégo, kopømba ndego, ezoqa tekhandi:v o vøngiü. Geté qo gekha ezoqám, ezoqa nøme toqo-geveiu?

Ni bizi-khambùváp

¹³ Zo ezoqam, zo ndozo-manqate, av nqægo, “Nqægo khaiya o qasun, ni taon nøme-tè qazinø-niäv. Viav kopo siziyagät, bisnis vizimø-gonëm, neka yaq-fia kandambaqape vizimø-qasëm.” Zo av ndözøte-manqate, gèndoyogé. ¹⁴ Zo zøtezateáv, qasun ande gekha matev me mé:fakhän, neka zoqa yage, ande äv khanégoät. Gèmbø-mataváp. Zoqa yage, ande khøifakhøifa me me:gó. Sège-fakhanín, neka sa vømø-navøemín. ¹⁵ Yaq nakémbá, zo äv qane-manqaté, “Evezøza poev tømboqat neka ni viziyagät, yaq ni matev ndógo

tizigoném, av nqazi-matavap.” ¹⁶ Zo zòte-khambuváp, ndozo-matavap, av nqægo, zo kopømbaqapē, sà tozo-matønumat, av ndøzømbøe-pøoat. Geté khambuvap matev av nqægo, soqáin.

¹⁷ Gëmbo-mataváp. Gekha ezoqám ndego, te-otev av nqægo, gekha matev eqeieqei ndøgo, tego, geté ndego goneáv, te-te ndego, matev av nqægo, manqa-zapa-ús.

5

Guguna manqat, gigiap kopoav ezoqam-te

¹ Yaq ndakin, no zo gigiap kopoav ezoqam nøzø-manqaté. Gëndoyogé. Zo gè-eivám neka gèzøgeæz. Zapa ndógo, vivin kandambaqape zøgeáv. ² Zoqa gigiap kopoav, khokhó sege-lanqavét neka zoqa ndabua, khotet mba ndølogét. ³ Zogi moni neka auli gigiap fia kandakanda, nagi mba ndøvøtæmét. Taqa nagi, áv qane-ovøyám nqægo: Zo nqanek gigiap-te ezoqa nøme tøkemav ndøgo, zo manqa-zapa-ús. Taqa nagi zoqa kha andé gøinam me mé:sonqotáv. Vaev khøuwa avønín. Geté zo gigiap-qape, sà tozonø-mendeomít. ⁴ Ezoqam ndigu, khæ-te gizø-sasaetam, zo zòzømbe-khavozumám. Fia etoumáv. Nqáe! Zoqa matev nandav, andé Mbumbukiam me mbøe-akhayám. Ndigu ezoqam, khæ-te gizø-sasaetam, tiqa akhayam, Evezøza Bazaføgakh-qape-qá gea-té qanø-oé. ⁵ Zo nqanek manqei-qape-te, gawap kandambá qazøgoam, neka gekha matév ndøgo, zo qazø-poein, zo sòzo-gonemín. Kopømba ande av bøsik toqote-okefet, atema vømø-enaq-sakha-mba-ëv, sasa qólavao, zo zøkeza kha áv tøzøte-okefé, zoqa zitøge khøuwa nonqo. ⁶ Zo ezoqam eqeieqei, manqa ovøyam-té qazonø-áb, vozøzitag, vøpakhaez. Geté ndigu zo-te yaq qavøiwateáv.

Matev føgføgakh ambá qabete-fakhanám, geté ni até bizi-waniáp

⁷ Nøfuap! Sozotó-kewagát, atema Evezøza betøndøqavan. Nqáe! Zo avøe ogekham ezoqam-qa matev mbomataváp. Avøe gigiap gi-ogeakhin, yaq sogó-kewagát, atema avøe gigiap mbomømboma vøkhatoamín. Ndigu møndæzøtéz. Qæ bètøkhæ-lanqavøém, qæ ndøgo, manqei menegim nonqo, neka qæ nøme ndøgo, avøe umivøem nonqo. Yaq sogó-kewagát. ⁸ Até zó-a, sozotó-kewagát, neka føgføgakh ndøwaniáp. Zapa ndógo, Evezøza-qa qavøne khøuwa, avønín.

⁹ Nøfuap! Zo manqa ndøpønqóm, yaqyaq-a. Soqáin ndøgo, Mbumbukiam zo manqa ovøyam-te te-ab. Nqáe! Ndego manqa ovøyam ezoqam, avønín géfakhán. ¹⁰ Nøfuap! Evezøza-gi manqa vevezam ezoqam zømataváp, ndigu teqa iz-te, manqat gimanqatam. Zo tiqá matev mbopáv. Ndigu matev føgføgakh ambá giniqéivám. Geté føgføgakh sekembá sege-waniapám. ¹¹ Nqáe! Ni ezoqam ndigu, føgføgakh giwaniapam, khanakhanakh-us nitizæzá. Zo Zob-qa yaq-te, mözoyogém. Ndego matev føgføgakh, ambá geneqéivám. Geté ndaføyambá segeyám. Neka zo mözøte-zøtéz: Vaev-te ndøgo, Evezøza matev mbomømboma mbogó. Zapa ndógo, Evezøza kuku neka tanakh kandambá.

¹² Nøfuap! Gigiap-qape nqáne: Zo manqat tozo-manqatát, zo zenda ndø-eqágím, Mbumbukiam-te. Neka zo yan-qa iz o manqei-qape-qa iz o gekha gigiap nøme-qa iz, ndøvèwám, zoqa manqat bazaføgakh etoam nonqo.

Zoqa manqat, unimanqatin mba begó. “Ya” tozo-manqatat, yaq “ya” begó. “Mbain” tozo-manqatat, yaq “mbain” begó. Soqaín ndøgo, zo Mbumbukiam, zoqa manqat zapaya, manqa ovøyam-te te-ab.

Guligulim-qa bazaføgakh-qa yaq-te

¹³ Zo mokho-te, ezoqa nøme viniv tømbogoat, ndego yà beguligulim. Neka ezoqa nøme, khanakhanakh tendap, ndego Mbumbukiam-qa iz eqawat nonqo, ouv beqaqaeám. ¹⁴ Zo mokho-te, ezoqa nøme enqoni tendap, ndego Klisten megetapak-te, manqat bekhofotáv. Yaq ndigu bètøndozáv, bembø-guligulimem, neka Evezøza-qa iz-te, oil bembø-øqouzumem. ¹⁵ Yaq tiqa guliguli manqat, unimanqatin matev-us tiguligulimem, ndego enqoni ezoqam, gékhakhæv. Evezøza gembótøké, vø-itån. Neka av ndego manqa-zapazapa gegoam, Evezøza segembøé-navøém. ¹⁶ Yaq nakémbá, zoqa manqa-zapazapa, yaqyaq-a é-mozo-vøndøyám, neka yaqyaq-a vøeguligulim. Yaq zo tønne-eqeieqei-éz. Zapa ndøgo, ezoqa eqeieqei-qa guligulim, taqa bazaføgakh kandambá. ¹⁷ Ilaiza mbovatáp. Ndego ezoqam até kopó, av ni nqazi:gu. Bazaføgakh-us geguligulim, av nqægo, Izlael manqei-te qæ belanqávøém, yaq qæ lanqavøepøteáv. Viav misiká neka løvøyak síks, qæ lanqavøepøteav qagoam. ¹⁸ Yaq nango geguligulim, av nqægo, qæ bèlanqávøém, yaq qæ sège-lanqavøém, neka kopømbá, avøe gigiap nango qa-umivøem.

¹⁹ Nøfuap! Zo mokho-te, ezoqa nøme unimanqatin manqat te-ivav, nakhoa nøme-te vøwāv, zo ndego nango nakhoa eqeieqei-té qamøndo-khatowém. ²⁰ Gømbo-mataváp: Gekha ezoqám ndego, ezoqa nøme, nango nakhoa eqeieqei-te tekható, ndego ngenek ezoqam løvøte-té gendó-khandí:v. Yaq Mbumbukiam teqa manqa-zapazapa kopoav-qape, gembó-matavapák.

1 Pita

Pita-qa bugukhokhof pepa

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Pita ndøpeawám, ndego Yesu-gi pæv ezoqa tuelv nøme gegoam. Ti-te ndigu tenø-peawám, Klisten ezoqam, manqei vinivinimba-te gipanqanim. Ta manqei vinivinimba-te ndøgo, ndigu andé manqei vini-ak me me-yageapám.

Pita Lom taon-té gegoám, nqanek pepa gepeawam. Ta taon-te ndøgo, ezoqa kopoáv, manqa-zapazapa vinivinimba ndømatønnumám, ate av-té, bugukhokhof khøuwa, ezoqa Bebilon taon-te gi-matønnumam. Yaq nakémbá, Pita Lom taon-qa yaq-te, yaya me-etá, neka Bebilon mbo-akhá (5:13).

Klisten-av ezoqam, ndigu Klisten ezoqam, ngenøgim matev kandambá gizø-etoumam. Yaq Pita nginik Klisten ezoqam, zita tøpøzu manqat zøkhofotáv, av nqægo: Ndigu tiqa unimanqatin matev, até begeawát, khanakhanakh-us. Neka Pita ndigu matavap zømboqoá. Ndigu manqa mate bezømbo-návøém. Yesu ndigu møndø-khandí:z. Yaq nakémbá, ndigu bazaføgakh-us bewaniáp, oskia ndøgo, yage føgøføgakh tiqeivat. Neka Pita ndigu Yesu-qa qavane-qa yaq-te vøe-zømesim. Klisten ezoqam taqa yaq-te timatavupat, yaq kopømbaqapé, bazaføgakh-us tiyagat.

¹ No Pitá, nqanek pepa nqæpeaomit. No Yesu Keliso-gé u-aném. No pepa zo-té qatø-peaomít, zo Mbumbukiam gevevesam, zo nandav Pontus neka Galesia neka Kapadosia neka Esia neka Bitinia manqei-te qazo-panqanim, zo nqanek manqei-qape-te ande manqei vini-ak ezoqam me ndözøte-yage.

² Mbumbukiam, nigi Tat, zo é-møndæ-otév, neka é-vøvevesam. Ndego zo Ngova Mbomambaqape-qa mokho-te, äv genekház nqægo: Zo tegé ezoqam zógoát, neka Yesu Keliso-qa manqat o-mba vozotó-ndapát neka zo teqa kouk mokho-te vøsungutáz.

No äv qate-guligulím nqægo: Mbumbukiam-qa kuku matev neka sambí matev, zo nøme mba zømbo-khouwév.

Yage mbomambaqape, ni yan-te ndønimbo-keoge

³ Ni Mbumbukiam-qa iz, zí-eqatát, ndego nigi Evezøza Yesu Keliso-ge Mbumbukiam neka Eve. Mbumbukiam Yesu Keliso løvøte-te gekhandi:v, ndego teqa tanakh kandambaqape mokho-te, ni khandi ndakinak ni-etoám. Yaq ndakin ni te-te, tizio-taná ndøgo: Ndego ni yage miavmiav ní-etoám.

⁴ Ta khandi ndøgo, gélanqayák neka gésoqayák neka elavøqase gemø-návøemák. Nqanek khandi, Mbumbukiam yan-te, zo nonqo me-mendewé,

⁵ zo Mbumbukiam-qa bazaføgakh ndøkhakhasam, zo ndozo-unimanqatinat. Yaq vaev-te, zoqa khandi ndakinak gendóveá. ⁶ Zo khøuwa elavøqasi-te nqanek, khamasim matev vinivinimba nqazø-fakhanam, zo mbøni zøvaév. Geté zo khanakhanakh kandambá. ⁷ Khamasim matev av nqægo, tözømbe-fakhanám ndøgo: Zo unimanqatin matev zømbé-khamasimát, eqeieqei tøpøtøgo-a. Ate av-té, gol gøinam gi:løvusumatun, pageap ndøgo, gol-te tötøkeapet, vøkoqovøemin, uni vømē-mbomambaqape-ezin. Gol ndigu, gigiap fia kandakandá. Geté até ndigú-a, segé-nasiním. Geté zoqa unimanqatin matev, gol ùnime:løvubám. Zo føgøføgakh tozo-geageapat, yaq Yesu Keliso

tendoveao, tendoqavan, zo Mbumbukiam gé-eqazó, neka iz kandambaqape neka vizap matev vøzø-etoám. ⁸ Zo Keliso ometeáv. Geté zo kuku zøgó, te-te. Até ndakin-a, zo ndego ometupáv. Geté zo sòzo-unimanqatinát, neka khanakhanakh ndøzø-àsøtvē. Tā khanakhanakh ndøgo, kandambá. Khanakhanakh nøme ate ndægo, ùnime-løvúaám. ⁹ Zo khanakhanakh tøzøtegó ndøgo: Zo møzøte-zøtéz, zo Mbumbukiam ndøkhandi:z. Ndøgo zoqa unimanqatin-qá yaq-fiá.

¹⁰ Mbumbukiam ezoqa ande āv kené-khandi:z, taqa yaq-te nqanek, tegi manqa vevezam ezoqam, zøtezat ndape-qa ndøgoám. Gëmbovawám. Neka ndigu teqa kuku matev-qa yaq-te, zo ndakin qazondapem, é-møndo-manqatám. ¹¹ Keliso-ge Nqova, ti mokho-te gu:goam, é-møndøzømbo-ovøyám, Keliso nqosøgeap ndøndáp, yaq vaev-te, ndego iz kandambaqape vøndáp. Yaq ndigu zøtezat-qa ndøgoám: Matev gekha khøuwa-tē qanøfakhān, neka ande āv khanéfakhān?

¹² Mbumbukiam nginik manqa vevezam ezoqam, āv gene-zømesimám nqægo: Matev ndøgo, gi-manqatam, ambá av nqægo, tiqā khøuwa-tē qanøfakhānám. Geté ndøgo zoqá khøuwa-té qanøfakhānám. Matev ndøgo, taqa yaq-te qazoyogem, zo ezoqa Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te, Mbumbukiam-qa Manqat gi-zømesimam, ndego Mbumbukiam yan-te gendo-khofotav. Até enzol ezoqám-a, zøtezat nøme ndape-qa ndøgó, taqa yaq-te.

Ndaføyamba bizigú, Mbumbukiam-qa bøi-te

¹³ Zo Mbumbukiam, møndø-khandi:z. Yaq zo yage eqeieqei zomøndapém. Yaq nakémbá, zo vøkhakheinám, neka zøkeza yage, gènzøgím. Zo Mbumbukiam-qá kuku matev-te mbá qanotazá, ndøgo zo tezø-etoam, Yesu Keliso tendoveao, tendoqavan. ¹⁴ Zo Mbumbukiam-gi nakheis ndozogo neka manqa o-mba ndøzømbøe-ndape, yaq zo zøkeza kha, poev soqøsoqa-te, sa ndønqonqotøvé, av bugukhokhof qazøtegoam, zo unimanqatin manqat zøtezateav qazogoam. ¹⁵ Geté gekha matēv ndøgo, zo ndozo-matanam, zo ndaføyamba ndøgó, ate av-té, Mbumbukiam ekezan ndaføyamba-qape nde-go, ndego zo gezø-akha. ¹⁶ Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo, “Zo ndaføyamba-qape ndøgó. Zapa ndøgo, no ndaføyamba-qapé.”

¹⁷ Gëmbo-mataváp. Mbumbukiam ndego, zo Tat ndozombo-akhayam, ndego ezoqa ewaqape-qa matev ndegevewat, ndego yaq-mba okhomáv. Yaq nakémbá, zo nqanek manqei-qape-te, ande manqei vini-ak ezoqa me nqazøte-yage, zoqa yage-te, Mbumbukiam møe zombógoát.

¹⁸ Zo møzøte-zøtéz, zo khokho matev-te qazoyagam, ndøgo zogi atanakha-zapazapa-za-te qando-fakhān, yaq zo Mbumbukiam ambá av nqægo, moni genewi, zo vøzøtē-fakhaz. Gigiap av ngi:gu, segemø-nasiním. ¹⁹ Geté ndego zo andé sip eqeieqei-qapu-qá kóuk genewi, ndugu soqain-qase mbain ndugu. Taqa fia kandamba tantáv. Ndøgo Keliso-qá kóuk. ²⁰ Manqei-qape khakheinøpøteav qagoam, Mbumbukiam Keliso é-møndo-veatáv. Geté ndakin vaev khøuwa-te, ndego møndø-fakhān. Zo nonqó, ²¹ zo te mokho-te Mbumbukiam ndozo-unimanqatinat, ndego løvøte-te gekhandi:v neka iz kandambaqape vømbø-etoam. Yaq nakémbá, zo Mbumbukiam-te mbá qazonø-tazá, neka ndego ndøzø-ünimánqätinát.

²² Zo unimanqatin manqat o-mba qazoto-ndapem neka Mbumbukiam-qa bœi-te vozō-eqeieqeie-ez, neka izu Kliten-te, poev eqeieqeie nandøzøgo, yaq zo yaqyaq-a kuku matev, bèzø-vøovét. ²³ Zo nqawá qazonø-qaním. Geté zo ndakin ambá av nqægo, ezoqam-qā kōuk qazøteqáz, ndigu tipakhaez. Geté zo Mbumbukiam-qā khandi manqát qazøteqáz. Yaq ndøgo kopømba mbain, tønnavøem. Geté oskia ndøgoát, miavmiav.

²⁴ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo, “Ezoqa ewaqape andé gagayag me me:gó.

Nakhamas-té ginø-nasiním.

Até tiqá iz akhae matév-a, kopó.

Andé gagayag nanga me mé:qatáz, vónasiním.

Unimanqatín. Gagayag gèpakhaín, neka nanga vøpomozin.

²⁵ Geté Evezøza-qa manqat, oskia ndøgoát. Miavmiáv.”

Manqat nqáneq, zo Manqat Mbomambaqape gi:zømesimam.

2

Khandin mbaqambaqa-qa yaq-te

¹ Yaq nakémbá, zo manqa-zapazapa ate ndægo vø-ivøvé, khavozam matev neka Kliten matev ngusum-te sa toqotø-khaz neka ova matev neka ngenøgim manqat manqate matev. ² Kopømba ande av nakhei nqonqon ndakinak ndi:gu, tete møqæ ndøzøya, zo ifin Mbumbukiam-qa Manqat yogete qabezø-vití. Yaq zo nqanek tete qanimav-qape tozologat, zo zófisám, khandi vozøndapēm. ³ Zo taqa mokhov qazøte-khamasem, zo mòzoqeivím, Evezøza-qa matev mbomambaqapé.

⁴ Zo Evezøza-té qandozáv, ndego khandin nandi, khoev puanam ezoqam gisanqabem, gete Mbumbukiam geveataz. Teqa bœi-te ndøgo, nginik nandi, gigiap-qapé. ⁵ Até zó-a, zo andé khandin nandi me zøte:gó. Mbumbukiam, ekeza khoev, zó genewevét. Yaq ta khoev-te ndøgo, zo andé Mbumbukiam-gí iziz ezoqa ndaføya-ndaføya me zøtégoát, neka Mbumbukiam-te, Yesu Keliso-qa mokho-te, zoqa kha ande etoam matev me vøzøté-etoumemát. Etoam matev av nqægo, Mbumbukiam, gèmbøe-khaneát.

⁶ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-peawáp nqægo, “Nqáe! No Zayon manqei-te, nandi nózáv.

Nginik nandi, gigiap-qapé. No nøkezan nøveatáz.

Yaq gekha ezoqám ndego, nginik nandi te-unimanqatintat, ndego miví gégoák. Miavmiáv.”

⁷ Nginik nandi, gigiap-qapé zo-te, zo ndozo-unimanqatinat. Geté tiqa yaq-te ndigu, unimanqatinteav ndigu, Mbumbukiam-qa Manqat, āv qane-eín nqægo,

“Nandi-qapi ndigu, khoev puanam ezoqam gisanqabem, ndigu møndømø-gigiap-qape-éz, khoev puanam nonqo.”

⁸ Neka manqat nøme, āv qane-eín nqægo,

“Nandi nginik, ezoqa ndøkhaosumát, vø-o:atát.”

Ezoqa ndigu tikhaosumát, ndigu Mbumbukiam-qa manqat o-mba ndapeav ndigu. Mbumbukiam é-møndømbøe-pøovám, matev āv tabezømbe-fakhán.

⁹ Geté zo viní. Zo Mbumbukiam-qá bawán. Ndego zo ekezan ndøveatáz. Zo Kawa Kandambaqape-gí iziz ezoqám. Ndego zo ekezan nonqo me:kház. Zo tegi zógoát, neka ezoqa teqa matev mbomømboma-qa yaq-te vøe-zømesimāt, ndego zo gezø-akha, zo bugukhokhof khøuwa bøivun-te qazoyagam, yaq teqa waev bæbæs-qape-te vozøfakhaz. ¹⁰ Ibugukhokhof, zo Mbumbukiam-gi ezoqam goneáv. Geté ndakin, zo tegi ezoqám. Ibugukhokhof, zo Mbumbukiam-qa tanakh matev ndapeáv. Geté ndakin, zo mózondapém.

Ni andé Mbumbukiam-gi pingim-ak

¹¹ Nøfuap mbomømboma! Zo nqanek manqei-qape-te, andé manqei vini-ak me zøte-yageáp. Yaq nakémbá, no nqazø-pouwe: Zo zøkeza kha, sa ndønqonqotøvé, khatae-qa poev-te, ndøgo zoqa poev eqeieqei namba ndønøfeap. ¹² Geté zo ezoqa mokho-te nandozo-yageap, ndigu Mbumbukiam zøtezateav ndigu, zo matev eqeieqei qane-yageáp. Yaq ndigu zo manqa-zapau ndizæza, ndigu segé-matøvemém, zoqa matev eqeieqei. Yaq até ndigú-a, tiabiti-unimanqatiním, yaq Mbumbukiam-qa iz vø-eqanēm, ta khøuwa-te ndøgo, tendowav.

¹³ Zo Evezøza-gi ezoqam ndozogo, zo megetapak-qá mokho-té qanu:gu. Osiá ndøgo, kawa ezoqam kandambaqape ndego, ¹⁴ o gaman ezoqam ndigu, ndego gevevesam, ndigu yaq-fia nqosøgeap tizø-etoumat, ndigu manqa-zapazapa ndimatanam, neka tiqa iziz tizø-eqatat, ndigu matev eqeieqei ndimatanam. ¹⁵ Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa poev av nqægo: Zo matev eqeieqei mba tozogoat, yaq ndigu ezoqam, zoqa yaq-te khøkho manqat ndimanqate, tiqa manqat gé:khoutáv. ¹⁶ Zo Mbumbukiam genqovotaz, zo ndømatáváp, av nqægo, “Ni nqovotønāt. Yaq matev soqøsoqa sizígoát.” Av taoká. Zo ndakin Mbumbukiam-gí pingim-ák. Yaq kopømba mbaín, matev sa tozo-matønumat, av zøkeza poev ndægo. ¹⁷ Zo ezoqa ewaqape gèzøvizáp, neka Klisten zøfuap-te kuku bezøgó, neka Mbumbukiam, møe-us mbovizáp, neka gaman kawa kandambaqape vozombó-vizupāt.

Nqosøgeap tizindapet, ni Keliso-qá matev zimbó-paevém

¹⁸ Zo sasae ezoqam, zo zøkeza megetapak-qá mokho-té qanu:gu. Gèzøvizáp. Ambá ti-mba ndigu, ezoqa mbomømboma, zø matev eqeieqei ndizø-matanam, geté até ndigú-a, sasanqa ndigu. ¹⁹ Gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-qa matev ndembopaev, yaq ta zapaya ndøgo, ngenøgim matev tendap, yaq ndego ta nqosøgeap ndøgo sa te-eqatat, Mbumbukiam khanakhanákh te-te. ²⁰ Geté zo matev soqøsoqa tozogoat, yaq ta zapaya ndøgo, yaq-fia nqosøgeap tozondapem, yaq ge zó ndozo-matavap, Mbumbukiam kopømbá, khanakhanákh zo-te? Av taoká. Geté ndego zo-te, khanakhanakh ndøgo tømboqoát, zo matev eqeieqei tozogoat, yaq ta zapaya ndøgo nqosøgeap tozo-upøgimat. ²¹ Zo Mbumbukiam ndøgo tezømbe-akhá. Zapa ndøgo, até Kelisó-a, zo nonqo, nqosøgeap ndøndáp. Ndego zo gè-zømás, zo tømboe-paevem-a. ²² Ndego manqa-zapa goneáv, neka teqa tou-te meakha manqat fakhaneáv. ²³ Ndigu gingenøitat, yaq ndego ngenøgim manqat qavøiwateáv, neka nqosøgeap gimbo-etømem, yaq ndego utøve manqat einiáv. Geté ndego

ekeza kha, Mbumbukiam-qá zenda-té genóvé. Zapa ndógo, ndego m̀ndæ-otév, Mbumbukiam manqa ovoyam ezoqam eqeieqei. ²⁴ Niqa manqa-zapazapa, Keliso ekezan, tae mutui-té genóndáp, v̄-évózam. Ndego tene-goám ndógo: Ni manqa-zapazapa matanam-te, andé l̄ov̄te ezoqam me z̄i-goát, neka matev eqeieqei-té qabizi-yagé. Zo teqa nqamav mokho-té qazonø-eqeieqei-éz. ²⁵ Zo bugukhokhof, andé sip me z̄otegoám. Zò-ewáz. Geté ndakin z̄okeza sip keoge ezoqam-té qazonø-veséz, ndego zoqa yage, eqeieqei ndembo-keoge.

3

Yage eqeieqei-qa yaq-te, yaq anganeam-a, yaq sævam

¹ Zo sakheis, z̄okeza angana-qá mokho-té qanu:gu. Yaq zogi angana, ndigu Mbumbukiam-qa manqat unimanqatinteav ndigu, zoqa matev tiqeivat, yaq ndigu Keliso-té gindúqambúz, oskiá ndógo, zo manqat manqatemav tozogoat. ² Zapa ndógo, ndigu áv giníqeivat nqægo: Zoqa matev eqeieqei neka zoqa yage vizap-ús. ³ Zo ambá av nqægo, z̄okeza kha mumat mbā zotó-khakheinumāt, kopømba ande av izum toqote-l̄ov̄nøvem o gigiap fia kandakanda neka ndabua eqeieqei voqó-uzám. ⁴ Geté zoqa bugug keoge eqeieqei, zoqá mokho-té qabetu:gu. Ta bugug keoge eqeieqei ndógo, navupav ndógo, nqáneq: Zo matev aiyaiyav-té qanógó. Sasanqa-te ndømatánám. Mbumbukiam, bugug keoge eqeieqei nqáneq qambøe-khaneát. ⁵ Gẽmbo-mataváp. Até ndigú-a, sakheis, bugukhokhof giyagam, ndigu Mbumbukiam-gi gigoam neka te-te vo:tabam, tiqa bugug keoge, áv t̄onegoám, neka ndigu ekeza angana-qa mokho-té v̄øugoam. ⁶ Sævam nømu, matev av nqægo gumatanam, Sælá. Ngunuk Eibleem-qa manqat, o-mba mo:ndapám, neka kawa v̄ombō-akhaemam. Zo tugí nakhei mbasí, zo matev eqeieqei tozomatønumat neka utøve-qa yaq-te m̄øe mbain vozógoat.

⁷ Até zo anganá-ya, zo sakheis namba ndøzøte-yageap, zo matev eqeieqei zømatánám. Zapa ndógo, zo m̄øzøte-z̄otéz, sakheis-qa bazaføgakh andé mbain, av angana-qa bazaføgakh ndægo. Zo ḡezøvizáp. Até ndigú-a, zo namba khandí s̄øzøtumú-ndapém, Mbumbukiam tezø-etoam. Soqain ndógo, zogi sakheis, matev soqøsoqa tozozø-matønumat, yaq ta matev mokho-te, zoqa guliguli matev, t̄øzømbø-khaz.

Matev eqeieqei matanam zapaya, viniv matev t̄oqa-fakhanumat

⁸ No ndakin, zo ezoqa ewaqapé suzumbu-manqaté. Zo ate ndøzøte:go, zo nqova kopo neka mb̄oni fokeam kopo bezømbegó. Zo Klisten bawan mokho-te, kuku bezøgó, yaqyaq-a, neka tanakh bezøgo. Neka zo z̄okeza iz, ndø-eqáwát.

⁹ Ezoqa matev soqøsoqa tezøgoat o ngenøgim manqat tezø-manqatat, yaq zo mboqavøinám. Geté gẽmbo-guligulimém. Mbumbukiam matev eqeieqei bembo-matanám. Zapa ndógo, ndego zo nqáneq gezømbø-akhá. Yaq ndego até zó-a, matev eqeieqei zømatánám. ¹⁰ Taqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-eín nqægo,

“Gekha ezoqám ndego,

yage khoui-qa tegoat neka kh̄ouwa eqeieqei zømete-qa v̄ógoát,
teqa tou manqat soqøsoqa manqate, bè-iváv
neka khavozam manqat, bemanqaté.

11 Ndego manqa-zapa zitá geabetewuá neka matev eqeieqei bēmatanam.

Ndego bazafogakh be-asáz,

ezoqa nōme namba, sambi-té geabeyagé.

12 Zapa ndógo, ezoqa ndafōya-ndafōya, Evezōza bōi zōmbové,
neka tiqa guligulim ndēzōyōgē.

Geté ndego zitá gene-wuōezá, ndigu manqa-zapazapa ndimatanam."

13 Gē, zo ezoqa ndōngenōzotat, zo bazafogakh tozo-asazet, matev eqeieqei mba tozogoat? 14 Geté até ndógō-a, zoqa matev eqeieqei matanam zapaya, ezoqa soqaqape-te ti-ab, nqosogēap vozóndapēm, zo khanakhanakh mbá qanegó. Zo ezoqa mōe zógó, neka ndōfofōgēap. 15 Geté zoqa mbōni-te, Keliso mba mbovizáp, ndego zoge Evezōza. Gekha khōuwā ndógo, ezoqa zoqa vintōzat matev-qa yaq-te Yesu-te, manqa qāf yoge-qa tigoat, yaq zo é-mozoto-khakheinamát. Zo sozozó-qavōiú. 16 Aiyaiyav-té qanōzō-ovōyám neka vizap-ús. Neka zoqa mbōni-te, matavap eqeieqei mba bezōmbu:gu. Zo Keliso mokho-te, yage eqeieqei tozondapet, yaq ezoqam ndigu, zoqa yaq-te manqat soqōsoqa ndimanqatē neka ndingenōzoat, ndigu mivi ndōndapemát.

17 Mbumbukiam tōmbopoe, qoqa matev eqeieqei zapaya, nqosogēap toqondap, ndógo kopōmbá. Geté soqain ndógo, manqa-zapa matanam zapaya, nqosogēap toqondap.

18 Até Kelisó-a, nqosogēap ndōndáp, vōnanim. Kopo me:naním, niqa manqa-zapazapa vō-evōzam. Ngenek ezoqam eqeieqei-qape, nqanek matev, ni manqa-zapazapa-us ezoqam nonqo ndōmatanam, neka zo Mbumbukiam-te, nakhoa vōzō-mboqoa. Khatae-te ndógo, gēlaém. Geté Nqova Mbomambaqape-qa mokho-te, nqawa gēkhandi:v. 19 Yaq te mokho-te ndego, Keliso até nqová-ya, ndigu lōvōte manqei-te, ande ndimbula mokho-te ndu:gu, manqat vōmē-zōmesim. 20 Ezoqa ndígu, Noa-qa khōuwa-te ndógo, Mbumbukiam-qa manqat ndapeav qagoam. Mbumbukiam mōndōzōmbo-kewagám, Noa khagua-qape ge:khakheinummat. Geté ndigu teqa manqat gēsānqawém. Ta khōuwa-te ndógo, ezoqam khapémbá, ate gi:goam, eit mbá, khagua-qape mokho-te gi-oz, vōkhandi:z. Yaq ibōkha ndigu ngiēzōateáv. 21 Até zó-a, zo ibōkha iz qazondapem, ibōkhá qazōte-khandi:z. Ta matev ndógo, ambá av nqāgo, khavim sunguzam nonqō. Geté gekha ezoqām ndego, ibōkha iz tendap, ndego Mbumbukiam-te manqa mbusa, āv genévē nqāgo: Ndego Mbumbukiam-qa bōi-te eqeieqei yage-qa ndógó. Zo ndógo tōzōte-khandi:z, Yesu Keliso lōvōte-te gendo-khandi:v. 22 Yaq ndego yan-té genōqavíg, Mbumbukiam-qa nakeamo zenda-te vōmōqom, neka enzol ezoqam ate ndi:gu neka nqova megetapak neka nqova bazafogakh-us ndezōmbo-kawaevat.

4

Yage ndakinak, Yesu mokho-te

1 Keliso ekeza kha-te gepotonam, yaq até zó-a, zo āv tōne-matōvemém, av ndego ge:matōvem. Potonam matev tōzōfakan, sozō-eqatá. Zapa ndógo, gekha ezoqām ndego, Keliso zapaya, kha-te tepotonam, ndego manqa-zapa, zitá genewuá. 2 Ndego nqanek manqei-qape-te zua teyagat, ndego ekeza kha-qa poev sekemba gembó-pavaták. Geté Mbumbukiam-qá poev mba mbópvatá.

³ Zo bugukhokhof, khøuwa kandambá, āv tōzōte-yagám, av ezoqa ndi:gu, Mbumbukiam zōtezateav ndigu, ndezōmbe-khaneat. Zo mambe si zōwagám, neka kha-qa poev matev vozombō-pavam, neka lou loge kandakanda-te, matev soqōsoqa vinivinimba vozōgoam, neka ibøkha soqa izam si, vōzōwagam, neka tae khøuiap o mbumbuk vizap matev soqaqape si, vōzōwagam.

⁴ Yaq ndakin, zo ndigu ezoqam, nqova zozōndáf, zo ti-te qazōte-qataz neka ti namba khokhombap vōzō-ivōvem, ndigu ande bōsik me, manqa-zapa-te sa ndibusit. Yaq ndigu ta zapaya ndōgo, zo tiqa matev qazo-ivōvem, ngenōgim manqat zōmanqaté. ⁵ Geté yaq ndigu manqa ovōyam ezoqam-qá megemegeté gemōwán. Ndego khakheitáp. Ezoqa ewaqape tiqa matev-qa yaq-te gezōmbé-sinōzám, gekha ezoqám ndigu, gipakhaetat o zua ngiyage.

⁶ Yaq nakémbá, Manqat Mbomambaqape até ndigú-a, ndakin gipakhaez, vōyogem. Gipakhaez, ndigu manqa-zapa-qa yaq-fia, ekeza kha-té ginōmbo-yogém. Geté nqova-te, ndigu zua ndøkhandi:zát, ate av-té, Mbumbukiam nde:khandi:vat.

Matev ndōgo, Mbumbukiam gini-etoam, tizi-matōnumat, ni eqeieqei bizimbo-keogé

⁷ Gigiap ate nqægo, taqa vaev, avōnín gemōfakhán. Yaq nakémbá, zo matavap loloakh bezōgó, neka zōkeza kha, gēnōzōgim. Yaq matev-qase, zoqa guligulim-te, gezōmbō-khazák. ⁸ Matev kandambaqape ndōgo, matev nōme ate ndægo qalōvuam, nqáneq: Zo yaqyaq-a, kuku bezōgó. Bēzō-vōovét. Zapa ndōgo, kuku matev, manqa-zapazapa kopoáv segégutáv.

⁹ Neka yaqyaq-a, khoev sēge-manqaté. Bezōmbo-qásí:v.

¹⁰ Zo ezoqa kopokopo ate ndōzōte:go, Mbumbukiam matev vinivinimba gezō-etoumat, tozo-matōnumat, zo ezoqa nōme zozōmbé-tōkéat. Av tōzōtegoat ndægo, yaq zo ta matev-qa keoge ezoqam eqeieqei, zōgoát, Mbumbukiam gezō-etoumat. ¹¹ Mbumbukiam ezoqam matev gembo-etoam, manqat te-manqatat, ndego nqanek manqat, Mbumbukiam-qá Manqat bemanqaté. Ezoqa nōme, tōkeam matev ndegeawat, ndego ezoqa bazafōgakh-us bezōtōkéé, ta bazafōgakh mokho-te ndōgo, Mbumbukiam gembo-etoam. Yaq ndōgo, ta matev mokho-te ate ndægo, Mbumbukiam-qá iz be-eqawát, Yesu Keliso mokho-te. Teqa iz kandambá tantáv neka bazafōgakh ate ndægo, teqá. Miavmiáv.

Amén. Nqanek manqat unimanqatin.

Ta zapaya ndōgo toqote-potonam, Kliten ezoqam ndoqogo

¹² Nøfuap mbomōmboma! Zo matev fōgakh-qape nqazo-qeivi, ndōgo zoqa unimanqatin ndækhamasimit, zo nqova bezōndáf. Zo ndōmatáváp, av nqægo, matev vini zōfakhán. ¹³ Geté zo khanakhanakh mba bezō-asōtōvé. Zapa ndōgo, zo āv tōzōte-potonumít, av Keliso ge:potonumat. Yaq ta khøuwa-te ndōgo, teqa bazafōgakh neka iz akhae tōndovea, ndego tendoqavan, zo khanakhanakh nōme mba zōmbō-asótáv. ¹⁴ Zo khanakhanakh mbá qanegó, zo ezoqa ta zapaya ndōgo tingenōzotat, zo Keliso-gi ezoqam ndozogo. Zapa ndōgo, nqanek matev, āv qane-unimanqatinát nqægo: Mbumbukiam-ge Nqova Mbomambaqape, nandégó zo-te, ndego Nqova iz akhae-us neka bazafōgakh-us.

¹⁵ Geté zo mokho-te, ezoqa nqosøgeap tendap, ndøgo ta zapaya ndøgo betègš, ndego ezoqa pakhapakha ndezø-khaneam o gigiap nde-aqonam o ezoqam-qa matev-te, kesov ndesokhosam. ¹⁶ Geté gekha ezoqām ndego, Klisten ezoqam tepotonumit, ndego mivi bègš. Geté ndego Mbumbukiam-qa iz be-eqawát.

¹⁷ Khøuwa iz møndøndáp. Mbumbukiam-qa manqa ovøyam, avønín géngáz. Tegi ezoqam-té qanóngáz. Mbumbukiam-qa manqa ovøyam ni-te tøngaz, ni tegi ezoqam nqazigu, yaq gè, ti-te ndigu áv khanégoát, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat Mbomambaqape o-mba ndapeav ndigu? Ti-te ndigu unimé:-soqá. ¹⁸ Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-eín nqægo, “Ezoqam ndaføyamba-qape-te føgakh tøgoat, te:khandi:v, yaq gè, ndigu ande gekham me zømbé-fakhān, ndigu Mbumbukiam ndisanqawe neka manqa-zapazapa sa ndimatanam? Ti-te ndigu unimé:-soqá.”

¹⁹ Yaq nakémbá, gekha ezoqām ndigu, ndipotonam, av Mbumbukiam-qa poev ndægo, ndigu ekeza khatae, teqá zenda-te ndégo tiabenø-veém, ndigu gekhakheinøvem. Ndego unimanqatin ezoqām. Ndego matev áv genégó, av manqa mbusa ge:ve. Yaq ndigu ezoqam, matev eqeieqei matanam-te até be-ápét.

5

Guguna manqat, megetapak-te neka ezoqa ndakinak-te neka ezoqa ewaqape-te

¹ No ndakin zo Klisten megetapak-té qatø-manqaté. Até nó-a, no Klisten megeat ezoqām. Keliso nqosøgeap gepotom, no nøkeza bøi qateqéiv, neka até nó-a, nqæpõtønām, Keliso zapaya. Neka até nó-a, matev qaniqanimav sizimú-ndapém, ta khøuwa-te ndøgo, Keliso-qa bazaføgakh neka iz akhae tøndovea, ndego tendoqavan. Yaq nakémbá, no zo megetapak, nqazø-pouwe: ² Nandiv Klisten ezoqam, Mbumbukiam kopømba ande av sip ndi:gu, zoqa zenda-te ge-ab, zo eqeieqei zøkeogé. Zo khanakhanakh-us zøkeogé, ambá av nqægo, gezømbó-qasi:vát. Zo nqanek sasae, moni-qa mba mè:gš. Geté zo poev ùni bezømbegó, nqanek sasae-te. ³ Zo ndigu ndøtokhònáZ, Mbumbukiam zoqa zenda-te ge-ab. Geté zo matev eqeieqei ndømatanam. Yaq nandiv, zo ande sip me ndozozømbe-keoge, kopømbá, zoqa matev gembó-paevém. ⁴ Yaq ta khøuwa-te ndøgo, ndego sip keoge ezoqam kandambaqape tendoveao, zo yaq-fia neka iz kandakanda zó-upøgím. Ta yaq-fia ndøgo, gemó-lanqayák. Ndøgo miavmiáv.

⁵ Zó-a, ezoqa ndakinak, zo megetapak-qa mokho-té qanu:gú.

Neka zo ezoqa ewaqape, yaqyaq-a me:khambùváp. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat, áv qane-eín nqægo, “Ezoqa ndi:khambuvap,

Mbumbukiam gèsanqazá.

Geté ti-te ndigu, ekeza kha ndivoat, ndego kuku mbogó.”

⁶ Yaq nakémbá. Zo me:khambùváp. Mbumbukiam-qa zenda bazaføgakh mokho-té qanu:gú. Yaq khøuwa eqeieqei tømøndap, ndego zo ndø-eqazó.

⁷ Zoqa fofogeap ate nandægo, Mbumbukiam-qa zenda-té qanøveém. Zapa ndøgo, ndego zo gèzø-keogé.

⁸ Gò:feazoát, neka gò:keogé. Zapa ndógo, zoge qaqa ezoqam, ndego nqova soqaqape, andé layon khobos-qape me me:-okhó, neka ndego ezoqa ngiæzoat-qa ndøvawé. ⁹ Zoqa unimanqatin-te, bazafogakh-us ndøwaniáp, neka gëmbøe-khakhazám, ndego. Zo mðzøte-zøtéz, até Klisten ezoqa nømé-a, nqanek manqei-qape-te ate nqægo, äv tini-potonumit, av zo ndøzøte-potonumit. ¹⁰ Mbumbukiam, ndego kuku kandamba ndømbogo, ndego zo gezø-akha, miavmiav Keliso Yesu namba teqa waev-te tozoyagat, zo ndakin khøuwa elavøqasi-te ndozo-potonumit, ndego zo ndøkhakheinøvém, vozó-eqeieqei-ēz, neka bazafogakh vøzø-etoām. Yaq zo føgøføgakh zówaniapát. Yaq zo ndözoto-gevetømém, neka zó-o:azák. ¹¹ Bazafogakh ate ndægo, Mbumbukiam-qa ndøgoát. Miavmiáv.
Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

Vaev manqat

¹² No nqanek pepa khapelavøqase, Sailés namba niti-peaumavún. No møtenøtén, ngenek unimanqatin Klisten ezoqám. No zo nqanek pepa mokho-te, andé gaga khaneam-qa nøzøgoám. Neka no zo äv qatezømás nqægo: Ndøgo unimanqatín. Mbumbukiam kuku zo-te. Ta kuku matev-te ndøgo, føgøføgakh até vøwaniáp.

¹³ Nginik Klisten bawan ezoqam, nqanek Bebilon taon mokho-te ngiyage, Mbumbukiam zo namba sa gumu-veataz, khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv, zo-te. Neka até Mák-a, ndego kopømba ande av noge yo nde:go, khaiya mboma manqat ngékhøfötäváv. ¹⁴ Tozo-møvat, zenda kaka vø-itiamát neka vøngenøndamat. Kuku matev-ús.

Sambi ndøgoát, zo namba, ate ndøzøte:go, zo Keliso-qa mokho-te ndo-zotu:gu.

2 Pita

Pita-qa pepa qambo-menas

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Pita gẽmbo-menás, Klisten ezoqam ndigu tezø-peawám, ndigu manqei vinivinimba-te giyageapam.

Nqanek pepa mokho-te, Pita ndigu áv gezømbe-peawám nqægo: Ndigu ya beta-feazoát. Zapa ndõgo, khavozam nõmendim ezoqam kopoáv, Klisten ezoqam tubam-qa zõgõ. Nginik khavozam nõmendim ezoqam, matev soqõsoqa, mbomõmboma mbo-akhayám. Neka ndigu ezoqa, áv gini-zõmesím nqægo: Yesu nqawa gendõ-qavanák. Yaq Pita ndigu Klisten ezoqam, guguna manqat zõkhofotáv, av nqægo: Ndigu Yesu mokho-te, fõgõfõgakh bewaniáp neka unimanqatin manqat, bazafõgakh-us bẽgeawat.

¹ No Saemon Pitá, nqanek pepa nqæpeaomit. No Yesu Keliso-gé sasae ezoqám neka tegé u-aném. No zo-té qatø-peaomit, zo unimanqatin matev mbomambaqape kopo qazondapem, av ni qatindapem. Nqanek unimanqatin matev, nigí khandí etoam ezoqam neka Mbumbukiam Yesu Keliso-qa matev eqeieqei-qape mokho-té qazindapém.

² No áv qate-guligulím nqægo: Zo Mbumbukiam neka Yesu, nigí Evezøza, qazøte-zøtez, zo kuku matev neka sambí matev nõme mba zõmbõ-khouwév.

Ni Mbumbukiam gevevendam, ni bazafõgakh bizi-asõzú, Klisten matev-te

³ Teqa bazafõgakh kandambaqape-qa mokho-te ndõgo, Mbumbukiam-te qandowav, Yesu ni ate ndægo, yage nonqo neka Mbumbukiam-qa poev gone nonqo, sègenimbu-etoám. Zapa ndõgo, ni mĩzi:nõtén ndego, ni teqa iz kandambaqape neka matev eqeieqei-qa mokho-te ginindu-akha. ⁴ Neka ta mokho-te ndõgo, ndego ni manqa mbusa ni-aumám. Manqa mbusa qaniqanimáv neka kandakandá. Ndego tenegõ ndõgo: Zo manqei-qape-qa ngi:wat matev-te zõtè-khokhóz, ndõgo ezoqam-qa poev matev soqõsoqa-te ndõndo-fakhate neka ezoqa ndõngiæzoat. Neka zo matev, áv tabezømbe-gõ, av ekeza matev ndægo.

⁵ Yaq nakémbá, zo bazafõgakh ndø-asõzú neka zoqa unimanqatin matev-te, matev eqeieqei matanam mo:veém. Yaq zoqa matev eqeieqei matanam-te, nõtenat eqeieqei mo:veém. ⁶ Neka nõtenat eqeieqei-te, kha nõzõgim matev eqeieqei mo:veém. Neka kha eqeieqei nõzõgim matev-te, fõgõfõgakh waniap matev mo:veém. Neka fõgõfõgakh waniap matev-te, Mbumbukiam-qa poev matev paev mo:veém. ⁷ Neka Mbumbukiam-qa poev matev paev-te, Klisten zõfuap-te kuku matev mo:veém. Neka Klisten zõfuap-te kuku matev-te, ezoqa ewaqape-te kuku matev mo:veém. ⁸ Zo nqanek matev vinivinimba oskia tozogoat, neka ndõgo zoqa mokho-te võkhouwevtèt, yaq zoqa zøzetat, nigí Evezøza Yesu Keliso-qa yaq-te, ambá av nqægo, khokhõ segegõ, geté mokho mbõfakhán. ⁹ Geté gekha ezoqám ndego, nqanek matev vinivinimba goneav tõgoat, ndego mokho qeiviáv. Ndego andé bõi waev mbain ezoqám, neka ndego manqa mate mõndõmbøe-navóém, av nqægo, Mbumbukiam bugukhokhof manqa-zapazapa-te gesungutav.

¹⁰ Nõfuap! Yaq nakémbá, zoqa Klisten matev-te, bazafõgakh nõme mba mo:-asazét, ndõgo Mbumbukiam gezõndo-akha neka vøveataz. Zo nqanek

matev vinivinimba tozogoat, av qazømbe-manqatavun, zo unimanqatin-te, zó-o:azák. ¹¹ Yaq Mbumbukiam zo mboqog zømbo-mboqozó. Kandambá, tezømbo-mboqozo. Yaq zo kopømbaqapé, nigí Evezøza neka Khandi Etoam Ezoqam, Yesu Keliso, teqa megeat matev-te, zomó-óz, ma miavmiav ndo:kawaevat.

¹² Zo nqanek matev vinivinimba-qa yaq-te, mòzøte-zøtéz, neka zo unimanqatin manqat-te, føgøføgakh zowaniáp, zo qazondapem. Geté no zo oskia nøzø-manqaté. Soqain ndøgo, manqa mate tømbo-navøem. ¹³ No nqæmatavap, no zo matavap oskia tæzø-mboqogimat, no nqanek manqei-qape-te, ande palai khoev mokho-te nqatu-yage, ndøgo egeieqei. ¹⁴ No møtenøtén, no nqanek palai khoev avønín nó-iváv, vøe-naním. Nigi Evezøza, Yesu Keliso, no áv tenømbe-veáz. ¹⁵ Yaq nakémbá, no bazaføgakh no-asazét. No tæqavan, zo nqanek manqat oskia mbomataváp.

Ni Mbumbukiam-qa Manqat, føgøføgakh bizimbo-geawt

¹⁶ Ni zo geizø-manqatam, nigí Evezøza Yesu Keliso bazaføgakh-us tendoqavan, ni ambá av nqægo, zo emanqa-emanqa nizø-gigimám, ndøgo ezoqam-qa matavap-te qando-fakhatam. Av taoká. Ni teqa bazaføgakh-qape, nikeza bói qatigeivím. ¹⁷ Ni møigøám, te namba, Mbumbukiam, nigí Tat, gembovizam neka iz kandambaqape vømbo-etoam. Ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam Eqeiwat-Qape-te, manqat áv qande-fakhán nqægo, “Ngenek nogé Yó. No poev kandambá te-te.” ¹⁸ Ni Yesu namba, ta olol-te qeitogoam, ma Mbumbukiam ge:goam, ni nqanek manqat, yan-te qandovis, nikeza geá qatiyogém.

¹⁹ Yaq nakémbá, ni Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqat, nøme mba nito-unimanqatinát. Até zó-a, zo tiqa manqat, egeieqei ndøyogé. Zapa ndøgo, tiqa manqat, bøvun manqei-te, andé waev me me:khaév, atema vømópavé, ta khøuwa-te ndøgo, Keliso tendoqavan, neka zoqa mbøni-te, ande pave ndukuam me vøzømbé-sanqatáv. ²⁰ Geté zo vøezøtéz. Gekha manqát ndøgo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, teqa manqat mokho-te gipeaumam, ndigu ambá av nqægo, ekeza matavap-te mbā ginø-peaumám. Av taoká. ²¹ Ta manqat ate ndægo, ambá av nqægo, tiqa poev-té qando-fakhanám. Geté Mbumbukiam-gé Nqova Mbomambaqape ndønøzøgimám, yaq ndigu ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat vøe-zømesimam.

2

Khokho nømendim ezoqam-qa yaq-te, ndigu ezoqa nøme ndingieæzoat

¹ Ta khøuwa-te ndøgo, Izrael bawan mokho-te, khavozam manqa vevezam ezoqam ndøgoám. Yaq até zo mokho-té-a, khokho nømendim ezoqam ndøfakház, neka khonoam-te manqat vini vøndapáv. Geté manqat av nqægo, ezoqa géngiæzó. Nginik nømendim ezoqam, até tigí Evezøzá-ya, gó-naumát, ndego genqovotaz. Geté ta mokho-te ndøgo, ndigu ekeza kha géngiú. Nakhamas-té ginó-soqóéz. ² Ndigu mambe møqæ. Yaq ezoqa kopoáv, ekeza kha Klisten ezoqam ndi:vewe, tiqa matev mbópavát. Yaq ta zapaya ndøgo, ezoqa unimanqatin nakhoa géngenøitát. ³ Nginik khokho nømendim ezoqam, moni møqæ. Ndigu tiqa khavozam manqat mokho-te, ekeza matavap-te mba ndønødo-fakhate, zogi moni upøgim-qa ndøgoát. Geté

Mbumbukiam, nupøkhan mba, é-møndæpøoá. Ndego ti-te yaq-fia ndótá. Ndego géqaqavaták. Geté géngiæzó.

⁴ Até enzol ezoqám-a, ndigu Mbumbukiam-qa manqat giqavotøvem, ndego ambá av nqægo, ségezøták. Geté ndego gøinam manqei-té genø-nqagevém. Yaq ndøgo auli sén gini-møpøšáp. Bøivun-té. Neka manqa ovøyam khøuwa-qa mo:keogé.

⁵ Até ndigu ezoqám-a, nupøkhan mba giyagam, ndigu Mbumbukiam gisanqawam, ndigu sa takeáv, av gi-yagam, geté ndego khøuwat-qape ndonqonqotáv, ti-te. Yaq ezoqa eit-mba ndøkhandí:z. Noa-za mba ndøkhandí:z, ndego ezoqa gezø-akha, Mbumbukiam-te tiqambuz neka matev eqeieqei-te vøyangát.

⁶ Até Sodom neka Gomolá-ya, ta taon kandakanda menas, Mbumbukiam ezoqam-qa manqa-zapazapa-qa yaq-fia ndótá, vøsonqotav, vøpakhak, ezoqam namba. Ndego tene-matanám ndøgo: Ezoqa gézømas, gekha ezoqám ndigu, ndisanqawe, matev áv tözømbé-fakhán. ⁷ Lot-za mba ndøkhandí:z. Zapa ndøgo, ndego ezoqam eqeieqei. Ndego mbøni mbonqosøgeapám, ndigu Mbumbukiam-qa manqat ginqagimam, neka mambe si vøzøwagam. ⁸ Ngenek ezoqam eqeieqei, khøuwa kopoav ti mokho-te geyagam, tiqa matev soqøsoqa vøqeivam-a, vø-ewagam, ndego andé enqoni me mbøevitám.

⁹ Nqanek matev vinivinimba, ni áv qani-nømendím nqægo: Mbumbukiam ndego kopømbaqapé. Ezoqa ndaføya-ndaføya, ndipotonam, segé-khandí:z. Geté manqa-zapa-us ezoqam, ndego yaq-fia zøtaév. Ndego manqa ovøyam khøuwa kandambaqape nonqo zøgeawát. ¹⁰ Ezoqam ndigu, ekeza kha-qa poev soqøsoqa vinivinimba ndimbopaev neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev ndisanqawe, ndego yaq-fia nøme mba zømbótá.

Nginik khokho nømendim ezoqam, sapí neka ekeza kha mba ndø-eqawát. Ndigu até nqova iz kandakanda-té-a, møe mbáin, geté sége-ngenøzotatún.

¹¹ Geté até enzol ezoqám-a, oskiá ndøgo, tiqa bazaføgakh, ndigu khokho nømendim ezoqam-qa bazaføgakh uni ndæløvui, ndigu nqova vinivinimba-qa iziz ngenøgimáv, Evezøza-qa bugug-te. ¹² Nginik khokho nømendim ezoqam, andé søvakha gigiap me me:gó, søvakha gigiap ndigu, leg-te khøuwag nqazifeam, nqazi-zitøge. Ndigu mokho ndæpeáv. Ngenøgim manqat khokhó sege-manqatatún. Nginik ande søvakha gigiap khobokhobos me, gésoqoéz.

¹³ Ndigu ezoqa nøme, soqaqape-te ndi-abam, ndigu yaq-fia soqaqape áv tiníndapém. Khøuwa ate ndægo nqa-okho, ndigu lou loge si zøwág. Tiqa poev sa ndøgo. Até ndøgó-a, zo namba lou gi:logatun, ndigu matev soqøsoqa neka khavozam manqat zø-okhoatún. Ndigu zoqa Klisten bawan mokho-te, andé khavim me me:giít.

¹⁴ Tiqa bøi, mambe møqæ sakheis-qa mba me:vawé. Tiqa manqa-zapazapa, ségezø-okhó. Neka ezoqa nøme ndigu, Klisten matev-te bazaføgakh mbain ndigu, ndigu manqa-zapa-te ituza-qa ndøgó. Tiqa qovet matev, vaev mbain. Mbumbukiam géngiæzó, ndigu. ¹⁵ Ndigu matev eqeieqei, møndø-ivøvé, neka ande leg-te me vøe-ewaz. Ndigu Balam-qa me:qeivím, ndego Beol-ge yo. Até ndøgó-a, manqa-zapa matanam mokho-te, moni qaqasam-qa mbogoám. ¹⁶ Geté Mbumbukiam gømboponqóm, teqa manqa-zapa matanam zapaya. Tege donki, ezoqa manqat mbo-ein, ndego manqa vevezam ezoqam vøtokav. Zapa ndøgo, teqa matev mokho mbain.

¹⁷ Nginik khokho nɔmɛndim ezoqam, andé kea kumbutap ibøkha-yav me me:gó. Neka ndigu andé khaiya ozoz me me:gó, khamøe tøkhamba, ndoqo-matavap, qæ ndølanqá, geté qæ mbaín. Mbumbukiam manqei møndøzombo-mendeó. Ta manqei-qa bøvun, kandamba tantáv. ¹⁸ Ndigu manqat kandakanda, sège-manqaté. Geté ndøgo mokho mbaín. Ezoqa nɔme ndigu, ndakin mba gikhokhoz, manqa-zapa matanam-te, av ezoqa nɔme gi:goatun, ndigu nginik kha-qa poev soqøsoqa-te neka mambe matev-té ginø-ituzá. ¹⁹ Nginik khokho nɔmɛndim ezoqam, ezoqa manqa mbusa av gizømbe-aumatún nqægo: Tiqa nɔmɛndim manqat, génqovotáz. Geté ndigu ekezan, tokózát. Manqa-zapa ndønønósam. Yaq ndøgo génqæzó. Zapa ndøgo, gekha matēv ndøgo, ezoqa ndønønøiwat, ndøgo génønótám.

²⁰ Gekha ezoqam ndigu, nigi Evezøza neka Khandi Etoam Ezoqam Yesu Keliso gi:zøtez, neka manqei-qape matev vø-ivøvem, ndøgo ezoqa ndøngiæzoat, yaq vaev nqawa manqa-zapa-te tivesez, vøgutáz, yaq ti-te ndigu unimé-soqá. Taqa soqain ndømølvú, av bugukhokhof qægoam, ndigu unimanqat-inteav qagoam. ²¹ Ndigu nakhoa eqeieqei amba zøtezateav tøgoinin, ndøgo ambá kopømbá ti-te. Geté ndakin ti-te ndigu, unimé-soqá. Zapa ndøgo, nakhoa eqeieqei møndæzøté. Geté zitá gini-wuøém, neka Mbumbukiam-qa guguna manqat, ezoqa ndigu gi:zømesimam, vø-ivøvem. ²² Tiqa matev até kopó, av manqat nɔme, nqazi-manqate. “Gaqa qometa tuqoza, nangó gunølogín,” neka “Bøsik ibøkha-te tukhakuam, nangó møndø-vesezin, qoq-pakha-te vømø-khakuamin.”

3

Keliso nqawa tendoqavan

¹ Nøfuap mbomømboma! No ndakin zo-te pepa qatøndo-peaumam, gènø-menás. Nqanek pepa menas mokho-te, no zo manqa matev eim-qa nøzøgoám. Zoqa matavap, ndaføyamba-qape zøgoát, ² neka zo Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam-qa manqat bezømbē-vesezu, av bugukhokhof gi-manqatam, neka guguna manqat ndøgo, nigi Evezøza neka Khandi Etoam Ezoqam, tegi u-anim mokho-te, gizø-etoam.

³ Bugukhokhof nqánek: Zo vøezøté. Vaev khøuwa-te, ezoqa nɔme ndøfakház. Ndigu ekeza poev matev soqøsoqa mba mbópavát. Neka zo otøota mé:zæbát. ⁴ Ndigu av gini-manqatát nqægo, “Gè, ndego manqa mbusa geve, nqawa tendoqavan, gekham-té gego? Nigi atanakha-za, gimboe-kewagam, møndømu-pakhaéz. Geté matev ate nqægo, manqei-qape-te nqago, sège-okhó. Yaq manqei-qape ande vøengaz-a, yaq ndakin, matev-qase enendateáv.” ⁵ Mbumbukiam manqei-qape neka yan, nupøkhan mba, ekeza manqat ge:khakheinam, ndigu gèqavotám. Neka ndigu unimanqatin-teáv, av nqægo, manqei-qape ibøkha-tē qando-fakhān; Mbumbukiam ibøkha gene-khakheinām, ⁶ yaq até ibøkha gene-ngiū, khøuwat-qape qafakhan. ⁷ Mbumbukiam yan neka manqei-qape, ndakin até ta manqat kopó genegeawát. Av tené-geatát, atema manqa ovøyam khøuwa kandambaqape-te, gøinam vøengiū, neka ndigu vøngiæzó, ndigu ndisanqawe.

⁸ Nøfuap mbomømboma! Zo nqanek manqat bezømbø-nävøém: Evezøza-qa bøi-te, khøuwa kopo andé viav wan taosen me:gó, neka viav wan taosen, andé khøuwa kopo me:gó. ⁹ Evezøza ambá av nqægo, yakha mbovaæv, ekeza

manqa mbusa-qa yaq-te, nqawa tendoqavan, av ezoqa nøme ndi:matavap. Geté ndego zo me:gó. Ndego poeveáv, ezoqa kopo tesoquev. Geté ezoqa ewaqape, te-té giabenø-qambúz.

Mbumbukiam yan ndakinak neka manqei-qape ndakinak tekhakheinam

¹⁰ Geté Evezøza-qa Khøuwa, nakhamas-té qanøgeáv. Andé aqonam ezoqám. Yaq yan sogó-navøém. Ndand tatas-qape-ús. Yaq gigiap vinivinimba, khaiya ova nqo:go, gøinám qané-lonqotám. Yaq manqei-qape neka gigiap ate nqægo, manqei-qape-te nqago, vønnavøém. ¹¹ Zo qazøte-zøtez, Mbumbukiam gigiap ate nqægo, av nqægo tengiu, yaq ge zó ndozo-matavap, zo ndakin ande áv khazøté-yagát? Zoqa yageap, ndaføyambá neka mbomambá sa begó, av Mbumbukiam ndømbøe-poev, ¹² zo nqanek Mbumbukiam-qa khøuwa ndøzømbøe-keoge. Av tøzøte-yagat, yaq ta khøuwa kopømbá, nakhamas-té qanøfakhán, ta khøuwa ndøgo, yan tølönqotam, vønnavøém, neka gigiap ate ndægo, yan-te nqo:go, kopømba ande av ndavand ndi:gu, vømenegím. ¹³ Geté ni yan ndakinak neka manqei-qape ndakinak zimbøe-keoge, av Mbumbukiam manqa mbusa ge:ve. Ta manqei-te ndøgo, matev eqeieqei mba ndøgoát.

Ni Keliso nqazimbøe-keoge, matev eqeieqei bizigu

¹⁴ Nøfuap mbomømboma! Yaq nakémbá, zo nqanek matev ndøzømbøe-keoge, tøfakhanam, zo bazaføgakh ndø-asáz: Zo ndaføyambá segegó neka manqa-zapa-yáv segeyagé neka Mbumbukiam namba, sambí bezøgó. ¹⁵ Zøté-matøvemēm! Nigi Evezøza khøuwa ndeføløsumit, ndego tenegó ndøgo: Ezoqa khandi mé:ndapém. Nigi Klisten nøfu mbomambaqape, Pol, ndego Mbumbukiam matavap loloakh gembo-etoam, taqa yaq-te, áv tezømbe-peawám. ¹⁶ Teqa pepa-te ate ndægo, Pol taqa yaq-te ge:peaumam, ndego manqat kopo me:peawám. Manqat nøme, ta pepa-te ndøgo, andé føgakhín. Yaq ezoqa nøme, ndigu Klisten matev-qa yaq-te mokho ndapeav ndigu neka tiqa unimanqatin matev føgakh mbain ndøgo, ndigu teqa manqat nøme, mokho soqáin segembo-qambuanemín. Ndigu até Mbumbukiam-qa Manqat nøme-té-a, matev áv tinigoatún. Ndigu gésoquez, ta zapaya.

¹⁷ Geté zo, nøfuap mbomømboma, zo ndakin é-møzøtezøté. Yaq nakémbá, zo gø:feazoát. Soqáin ndøgo, ndigu ezoqam, ndigu Mbumbukiam-qa guguna manqat paeveav ndigu, zo soqain-te ti-itub, yaq zo ndakin bazaføgakh ndozowaniap, vozó-o:áz. ¹⁸ Yesu Keliso, nigi Evezøza neka Khandi Etoam Ezoqam, ndego kuku kandambá, zo-te. Yaq zo teqa kuku matev mokho-te neka zoqa zøtezat-te, teqa yaq-te, sà tønne-fisumít.

Teqa iz bēfo-eqawát, ndakin neká miavmiav.
Amén. Nqanek manqat unimanqatín!

1 Zion Zion-qa bugukhokhof pepa

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa Zion ndøpeawám, ndego Yesu-gi paev ezoqa tuely nøme gegoam. Ti-te ndigu tenø-peawám, Klisten ezoqam, Esia manqei-te giyageapam. Ta khøuwa-te ndøgo, Zion nqanek pepa gepeawam neka taqa zita-te, pepa menas nøme vøpeawam, ndego é-møndø-lawaqape-év. Nqanek pepa misika-te, ndego ekeza iz veeáv. Geté zøtezat ezoqam, áv giniqevím nqægo: Ta pepa misika-qa peawam matev, até kopó, av peawam matev ndægo, Yesu-qa emanqat mokho-te ndøgo, Zion gepeawam. Ndøgo ni áv qani-nømendím nqægo: Ta manqat ate qægoam, Zion ndøpeawám. Neka ndego até Manqat Qandoveveám-a, vøpeawam.

Zion nqanek pepa misika gepeawam, ndego Efesus taon-té geyagám. Ta taon-te ndøgo, ndego Klisten bawan ezoqam-gé megeat ezoqa nøme ndøgoám. Manqat nøme, Zion Klisten ezoqam-te gepeawam, ponqom manqát. Geté ndego aiyaiyav manqat-us ndøpeawám. Zapa ndøgo, ndego kuku kandambá ti-te, neka ndigu 'nogi nakheis' vøzø-akhaemam. Zion áv gene-ewág nqægo: Ezoqa nøme, khavozam manqat ndøvøndazát. Ndigu áv gini-manqatát nqægo: Yesu, Mbumbukiam-ge Yo, ndego ambá av nqægo, unime-ezoqam-év. Neka manqat nøme gimmanqatát, nqánek: Ezoqam-qa kha sogaqapé. Yaq ni bizi-sanqawé. Neka ezoqa ambá av nqægo, Yesu gini-khandi:z, geté mokho manqat qateqat betaqagó, yaq ndøgo, toqoté-khandi:q. Geté Zion ndigu Klisten ezoqam, áv gezømbe-ovøyám nqægo: Manqat av nqægo, khavozam manqát neka ndøgo mokho mbaín.

Yesu Keliso, ndego Khandi Manqát

¹ Ni zo manqat nqei-zø-peamit, ndøgo oskia ndøgoám, ibugukhokhof, atema ndakin. Ni møyogém, neka nikeza bói qati-kewagám. Ni møyiqevím, neka nikeza zendá qati-geagimám. Khandi Manqat niti-manqaté. ² Nqanek Khandi, mándoveá. Ni møyiqevím neka ezoqam-te, ni-unimanqatinát. Ni zo khandi miavmiav niti-zømesimít, ndøgo Eve namba qægoam, yaq ni-te vøfakhan. ³ Ni qeiqevim neka vøyogem, até zó-a, ni ndøgo teizømbe-manqaté. Yaq zo ni namba zítøkuatát, neka ni Tat neka Yo namba, Yesu Keliso, bizl-tøkuat. ⁴ Ni nqanek manqat tøti-peamít ndøgo: Ni ate nqazi:gu, khanakanakh, tabinimbi-tøtvøyám.

Niqa matev, mbomambá sa begó

⁵ Manqat ndøgo, Yesu Keliso-te qei-yogem, neka zo nqati-zømesim, nqánek: Mbumbukiam, ndego wæv neka te mokho-te ndego, bøyvun-qase mbaín. ⁶ Yaq nakémbá, tizi-manqatát, av nqægo, te namba nqazi-yage, gete ni bøyvun-te neka manqa-zapa-te zua zigū, ni zì:khavozám neka unimanqatin-te yageáv. ⁷ Geté ni wæv-te tizi-okhoat, av ndego ekezan, wæv-te nde:yage, yaq ni yaqyaq-a, sizimú-tøkuatát. Yaq Yesu-qa kook, ndego Mbumbukiam-ge Yo, niqa manqa-zapazapa ate ndægo, ginísungúz.

⁸ Tizi-manqatát, av nqægo, ni manqa-zapazapa mbaín, ni nikeza kha, zimbøe-khavozám neka unimanqatin manqat mbaín, ni mokho-te. ⁹ Geté niqa manqa-zapazapa Mbumbukiam-te tizi-vøndæmem, yaq ndego matev

eqeieqei, av bugukhokhof ge-ein, ndømatanám. Ndego niqa soqa matev, segembøé-navøém, neka manqa-zapazapa ate ndægo vønísungüz. ¹⁰ Tizi-manqatat, av nqægo, ni manqa-zapazapa gonemáv, ni Mbumbukiam, khavozam ezoqam zi:vewé neka ni mokho-te, teqa manqat mbaín.

2

Yesu nigí tøke ezoqám

¹ Nogi nakheis! No zo nqanek manqat tæzømbe-peaomít ndógo: Zo andé manqa-zapazapa vøzøtégoát. Geté ezoqa manqa-zapa tego, ni ezoqa ngínigü. Ndego ni zapaya, Tat manqat mbomanqaté, ndinímbo-vígim. Ngenek ezoqam, Yesu Kelisó, ndego ezoqam ndaføyamba-qape. ² Keliso niqa manqa-zapazapa, ekeza kha-té genøndáp, vø-evøzam. Geté niqá manqa-zapazapa mbá mbá, geté até manqei-qape ezoqam ate ndigu-qá manqa-zapazapá-ya.

Gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam ndi:zøtezat, ndigu teqá matev bem-bopðev

³ Av khazí:nøtën, av nqægo, ni Mbumbukiam mízi:nøtën? Av qazí:nøtën nqægo, ni teqa manqat o-mba tizimbøe-ndapat. ⁴ Ezoqa te-ein, av nqægo, “No Mbumbukiam møtenøtén,” gete ndego Mbumbukiam-qa Manqat paveav tøgoat, ndego khavozam ezoqám neka te mokho-te, unimanqatin manqat mbaín. ⁵ Gekha ezoqám ndego, teqa manqat o-mba ndo:ndape, te mokho-te ndøugu, Mbumbukiam-qa kuku matev, møndømu-khouwév. Yaq ta mokho-te ndøgo, ni áv qazi:nøtén nqægo: Ni te mokho-té qazu:gü. ⁶ Ezoqa te-ein, av nqægo, “No Mbumbukiam-qá mokho-té qatu:yagé,” ndego áv teabete-yagé, av Yesu ge:yagam.

Kuku matev-qa yaq-te

⁷ Nøfuap mbomømboma! No ambá av nqægo, zo guguna manqat ndakinak nøzø-peaomít. Av taoká. Nqanek guguna manqat, awenegé, ate av-té, zo oskia qazømbe-goam. Nqanek awenege guguna manqat, zo bugukhokhof mðo-ewagám. Nupøkhan mbá. ⁸ Geté unimanqatin. No zo guguna manqat ndakinak nøzø-peaomít. Yesu mokho-te, neka até zo mokho-té-a, ni áv qazi:qeiví nqægo: Nqanek guguna manqat, unimanqatin. Zapa ndógo, bøvun ndakin, gènavøemtét neka unimanqatin waev ndøkhaév.

⁹ Ezoqa te-ein, av nqægo, “No waev-té qægø,” gete ndego Klisten ezoqa nøme ndesanqawe, ndego bøvun-te zua ndøgó. ¹⁰ Geté ndego ezoqam, ndego Klisten ezoqa nøme-te kuku ndømbogo, ndego waev-té geyagé. Yaq ndego gébøiavák. ¹¹ Geté ndego ezoqam, ndego Klisten ezoqa nøme ndesanqawe, ndego bøvun-té gegó neka bøvun-té ge-okhó. Ndego otevatéav, ande áv kenëma. Zapa ndógo, bøvun teqa bøi, møndøgutáv.

¹² No zo-té qatø-peaomít, nakheis. Zapa ndógo, Yesu Keliso zapaya, Mbumbukiam zoqa manqa-zapazapa, møndømbøe-navøém.

¹³ Neka no zo evøndipakha angana-té qatø-peaomít. Zapa ndógo, zo ndego mðzøte-zøtéz, ndego oskia gegoam, ande qandengaz, atema ndakin*.

Neka no zo ezoqa ndakinak-té qatø-peaomít. Zapa ndógo, zo ndego soqapæ, mðzo-tømbuinám.

2:1 2:1 Iblu 7:25-26; 9:24   2:2 2:2 Zion 1:29; Kol 1:20; 1 Zion 4:10   2:5 2:5-6 Zion 14:21, 23   2:7 2:7 Zion 13:34; 2 Zion 5-6   2:8 2:8 Lom 13:12; Zion 1:9   2:9 2:9 1 Zion 4:20   2:10 2:10 Lom 14:13   2:11 2:11 Zion 12:35   * 2:13 2:13 Ndego oskia gegoam, ande qandengaz, atema ndakin, Keliso me-manqaté.

¹⁴ No zo nakheis qazø-peawam, zapa ndógo: Zo Tat mðzøte-zøtéz.

Neka no zo evøndipakha angana qazø-peawam, zapa ndógo: Zo ndego mðzøte-zøtéz, ndego oskia gegoam, ande qandengaz, atema ndakin.

Neka no zo ezoqa ndakinak qazø-peawam, zapa ndógo: Zo bazaføgakh-ús. Mbumbukiam-qa Manqat, ndøugú, zo mokho-te. Neka zo ndego soqaqape, mðzo-tømbuinám.

Manqei-qape matev neka gigiap manqei-qape-te nqago, poev binígu

¹⁵ Zo manqei-qape-te poev bezøgó, neka matev ate ndægo, manqei-qape-te nqago. Gekha ezoqám ndego, manqei-qape-te poev ndømbogo, te mokho-te poev mbain, Tat-te. ¹⁶ Zapa ndógo, manqei-qape-qa matev, kopømba ande av kha-qa poev soqøsoqa, neka gekha gigiap o matev bøi toqoteqev taqapoe, neka khambuvap matev qoqa gigiap-qa yaq-te, ta matev ate ndægo, ambá av nqægo, Tat-tè qando-fakhaté. Geté ndøgo manqei-qape-qa matév. ¹⁷ Nqanek manqei-qape, taqa poev soqøsoqa namba, ndømø-navøém. Geté ezoqam ndego, Mbumbukiam-qa poev ndembopaev, ndego oskia ndøgoát.

Keliso-gi qaqa ezoqam-qa yaq-te

¹⁸ Nogi nakheis. Khøuwa vaev avønín. Zo mðzoyogém, av nqægo, Keliso-ge qaqa ezoqam ndøgeáv.† Geté até ndakín-a, Keliso-gi qaqa ezoqam kandambá, møndø-fakház. Yaq taqa yaq-te ndøgo, ni mizi:nøtén, vaev khøuwa avønín. ¹⁹ Nginik ezoqam, ní namba zi:goám. Yaq ndigu ni gènøuván. Ndigu nígi ezoqám mbá. Ndigu amba nígi ezoqam tìgunin, ndigu ambá oskia ndøgonín, ni namba. Geté ndigu ni møndø-nøuván. Yaq ta mokho-te ndøgo, ni mizi:nøtén, ndigu ezoqam ate ndi:gu, nígi ezoqám mbá.

²⁰ Geté zo viní. Zapa ndógo, Keliso, ndego ezoqam ndaføyamba-qape, zo Nqova Mbomambaqape zø-etoám. Andé oil me zømbo-qóuz. Yaq ta zapaya ndøgo, zo ate ndøzøte:go, unimanqatin manqat, mðzøte-zøtéz. ²¹ No nqanek pepa nqazø-peaomit, zapa ambá av nqægo, zo unimanqatin manqat zøtezetèzāk. Geté zapa ndógo: Zo mðzøte-zøtéz. Neka zo mðzøte-zøtéz, khavozam manqat ate ndægo, unimanqatin-te fakhanumáv.

²² Yaq gé, khavozam ezoqam, gekha ezoqám? Ezoqam ndégo, ndo:nawam, av nqægo, Yesu ndego Mesayā mbā. Ezoqam av nge:go, ndego Keliso-gé qaqa ezoqám. Ndego Eve-qa yaq-te ndø:nāwām-a, Yo-qa yaq-te ndø:nāwām.

²³ Gekha ezoqám ndego, Yo-qa yaq-te ndo:nawam, ndego até Eve ndøsanqawé. Geté ezoqa ndego, ezoqam-qa bøi-te Yo nde-unimanqatinat, ndego até Evé-a, ndekhatíwí.

²⁴ Mbumbukiam-qa Manqat, zo qazoyogem, zo ande qazøte-unimanqatinim, até vøgeawát. Zo oskia tozo-geatay, yaq zo Yo mokho-te neka Tat mokho-te, ate zøyagát. ²⁵ Manqa mbusa, Yesu ginive, nqánek: Khandi miavmiáv.

²⁶ No nqanek manqat nqazø-manqate, zapa ndógo: Ezoqa nandígu. Ndigu zo tubam-qa ndøgó. ²⁷ Geté Nqova Mbomambaqape, zo qazondafem, ndego Keliso zo ande oil me gezømbo-qouz, ndego zo mokho-té gunu:yagé. Yaq nakémbá, zo nømendim ezoqa nøme bezøgó. Zapa ndógo, matev ate ndægo, ndégo tene-zømesím. Teqa nømendim matev, unimanqatín. Khavozám mbá. Yaq nakémbá, Keliso-qa mokho-te, até vøugú, ate av-té, Nqova Mbomambaqape ge:zømesimam.

2:15 2:15 Lom 8:7   **2:16** 2:16 Lom 13:14   **2:17** 2:17 Met 7:21   **2:18** 2:18 Met 24:5, 24; 2 Zion 7
† **2:18** 2:18 Keliso-ge qaqa ezoqam ndégo, Antikrais ndimbo-akhayam   **2:19** 2:19 Kel 20:30
2:20 2:20 1 Ko 2:15; 2 Ko 1:21; 2 Zion 2   **2:22** 2:22 1 Zion 4:3; 2 Zion 7   **2:23** 2:23 Zion 5:23; 1 Zion 4:15; 5:1   **2:27** 2:27 Zion 16:13

Mbumbukiam-gi nakheis-qa matev, ande av kханé:gó

²⁸ Unimanqatín, nogi nakheis. Zo Keliso-qa mokho-te, até vøugú. Yaq ndego tendoveao, ni kha føgakh-mbá qazígoát, neka teqa megemege-te, mivi mbáin, sizígoát, ta khøuwa-te ndøgo, tendoqavan. ²⁹ Zo møzøte-zøtéZ, Mbumbukiam, ndego eqeieqei-qapé. Yaq zo vøezøtéZ, gekha ezoqám ndego, matev eqeieqei ndematanam, ndego Mbumbukiam mokho-té genøqán.

3

¹ Zøtéqeivím? Tat, kuku khåpe mbøe-khouwév ni-te. Teqa kuku matev mokho-te, Mbumbukiam ni ekeza nakheis mi:næná. Yaq ndøgo unimanqatín. Ni uni tegé nakheis-ín. Geté manqei-qape ezoqam, ndigu zøteZateáv. Zapa ndøgo, ndigu Mbumbukiam mè:zøteZák. ² Nøfuap mbomømboma! Ni ndakin mízi-Mbumbukiam-gi-nakheis-én. Megemege-te ndo:go, ni ande av khazígoát, taqa yaq-te ndøgo, Mbumbukiam ni-te vevezupøteáv. Zuá. Geté ndøgo tizi-nøtenát: Keliso tendoveao, tendoqavan, yaq ni av tizi-goát, av ekezan nde:go. Zapa ndøgo, ni zí-ometám, ndego ande av kenøgo. ³ Yaq nakémbá, gekha ezoqám ndego, Keliso-te ndo:tawe, tendoqavan, ndego matev eqeieqei-té geabeyagé, ate av-té, Keliso matev eqeieqei-te nde:yage.

⁴ Gekha ezoqám ndigu, manqa-zapa ndigu, ndigu Mbumbukiam-qá khafeap ndømøkuiám. Zapa ndøgo, manqa-zapa matanam matev, ndøgo Mbumbukiam-qá khafeap møkuiam matév. ⁵ Zo møzøte-zøtéZ, Yesu ndøgo tenegeavún: Ndego niqa manqa-zapazapa, géndáp. Neka te mokho-te ndego, manqa-zapazapa mbáin. ⁶ Yaq nakémbá, gekha ezoqám ndego, Yesu-qa mokho-te ndu:yage, ndego manqa-zapazapa matanam-te, sekemba géyageák. Geté gekha ezoqám ndego, manqa-zapa matanam-te sekemba ndeyage, ndego Keliso-qa yaq-te, mokho ndapeáv neka mè:otevák ndego.

⁷ Nogi nakheis. Zo ezoqa betúbám. Ezoqa ndego matev eqeieqei ndematanam, ndego ndaføyamba-qapé. Ate av-té, Keliso ndaføyamba-qape nde:go.

⁸ Geté ezoqam ndego, manqa-zapa matanam-te sekemba ndeyage, ndego nqova soqaqape-gé. Zapa ndøgo, ande qandengaz, atema ndakin, ndego nqova soqaqape, manqa-zapazapa oskia ndømatanám. Geté Mbumbukiam-ge Yo, ndego tenegeavún: Ndego nqova soqaqape-qa matev, tèabete-ngiú.

⁹ Gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam mokho-te geqan, ndego manqa-zapa matanam-te sekemba géyageák. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qá yage matév mu:gú, te mokho-te. Yaq ndego kopømba mbáin, manqa-zapa matanam-te sa tema. Zapa ndøgo, ndego Mbumbukiam mokho-té genøqán.

¹⁰ Ezoqam ndigu, Mbumbukiam-gi nakheis ndigu, neka ezoqam ndigu, nqova soqaqape-gi nakheis ndigu, ni av qazi-matøvemém nqægo: Gekha ezoqám ndego, matev eqeieqei gonemav ndego, ndego Mbumbukiam-gé mbá; até ndegó-a, ndego Klistén ezoqa nøme-te kuku mbain ndego.

Ni kuku binigú, yaqyaq-a

¹¹ Manqat ndøgo, ibugukhokhof mba qazoyogem, Keliso ande qazøte-unimanqatinim, nqáneK: Ni kuku binigú, yaqyaq-a. ¹² Ni kopømba ande av Kein nde:go, bizlígú. Ndego nqova soqaqape-ge ndøgoám, neka ekeza eveqase pakhapakha vømbø-khana. Gekha zapá, gelavao? Zapa ndøgo, ekeza matev soqáin. Geté eveqase-qa matev, eqeieqei. ¹³ Nøfuap! Yaq nakémbá, zo nqova bezøndáf, manqei-qape ezoqam zo ndisanqaza. ¹⁴ Ni

mízi:nòtén: Ni lònòte mízi-lòvuím. Ni ndakin khandi-té qazigú. Zapa ndógo, ni Kliten nõfuap-te, kuku nigú. Geté gekha ezoqám ndego, kuku mbain ndego, ndego lònòte-te zua mu:gú. ¹⁵ Gekha ezoqám ndego, Kliten zifuap ndesanqaza, ndego ezoqa pakhapakha khaneam ezoqám. Neka zo mõzòtè-zòtéz, ezoqa pakhapakha khaneam ezoqam, khandi miavmiav mbain, te mokho-te.

¹⁶ Yesu ni nonqo, ekeza kha ndònqonqotáv. Ta mokho-te ndógo, ni mízi:nòtén, kuku matev eqeieqei, av nqægo. Yaq até ní-a, nigí Kliten nõfuand tøke nonqo, nikeza kha bizí-nqonqotav. ¹⁷ Ezoqa gigiap kopoav tõmbogoat, yaq ndego Kliten zifu te-omet, ndego gigiap-qa ndepotonam, yaq ndego te-te tõkemav tõgoat, gè, Mbumbukiam-qa kuku matev, te mokho-te tõgo? Av taoká.

¹⁸ Nogi nakheis! Niqa kuku matev, ambá av nqægo, manqat mba begõ. Geté ndógo unimanqatin kuku matev begõ. Matev matanam nambá. ¹⁹ Av tizigoat ndægo, yaq ni zí:nòtén, ni unimanqatin manqat-té qaziyagé. Yaq ni kopømbaqapé, Mbumbukiam-qa bøi-te, kha føgakh-mbá qazí-waniapát. ²⁰ Niqa mbøni, ni ezoqa soqøsoqa tænæmbat, yaq ni mízi:nòtén, Mbumbukiam niqa mbøni mõndòlòvú, neka ndego matev ate ndægo, mõndæ-otév. Yaq nakémbá, ni mbøni vaev mbáin.

²¹ Nõfuap mbomømboma! Niqa mbøni, ni ezoqa soqøsoqa nænaev tõgoat, yaq ni Mbumbukiam-qa megemege-te, kopømbaqapé, kha føgakh-mbá qazígoát. ²² Yaq gekhám ndógo, ni Mbumbukiam tizimbo-vi:mat, ndego segení-etoumát. Zapa ndógo, ni teqa manqat, o-mba zimbøe-ndapé neka matev ndógo tizi-matanám, ndego ndømbopoev. ²³ Teqa manqat, ni ginilòvua, nqáne: Ni tege Yo, Yesu Keliso, yà bizi-unimanqatinát, neka yaqyaq-a, kuku binigú, ate av-té, ibugukhokhof manqat ginimbi-lòvua. ²⁴ Ezoqa ndego Mbumbukiam-qa Manqat o-mba ndembøe-ndape, av ni manqat ginimbi-lòvua, ndego Mbumbukiam-qa mokho-té gunu:gú, neka Mbumbukiam, teqá mokho-té gunu:gú. Mbumbukiam ni mokho-te ngu:gu, ni ndógo tizi:nòtén, ndego ni tege Nqova gini-etoam.

4

Av khazi:nòtén, nqova ndego, Mbumbukiam-ge?

¹ Nõfuap mbomømboma! Zo ezoqa ewaqape ndø-unimanqatinát, ndigu ndimanqate, av nqægo, tiqa manqat Mbumbukiam-gè Nqova Mbomambaqape-tè qando-fakhatè. Geté zo ndigu nqova, gè:khamasím. Yaq zo tõzòtè-zòtéz ndógo, ndego nqova, Mbumbukiam-tè gepøtendèwav-a. Zapa ndógo, khavozam Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam kopoáv, nqanek manqei-qape-te gipanqanim. ² Zo Mbumbukiam-ge Nqova, av qazòtè-matøvemèm nqægo: Gekha ezoqám ndego, ezoqa nõme-qa bøi-te nde-unimanqatinat, av nqægo, Yesu Keliso ndego manqei-qape-te gegeavun, vø-ezoqam-ev, nqova ndego, ndembogo, Mbumbukiam-té gendowáv. ³ Geté gekha ezoqám ndego, Yesu-qa yaq-te ndo:nawam, ndego Mbumbukiam-ge Nqova mbáin. Geté ngenek nqova, Keliso-gé qaqa ezoqam-gé nqová. Zo mõzoyogém, tege nqova soqaqape, ndøndowáv. Yaq ndakin mõndø-geavún, nqanek manqei-qape-te.

⁴ Geté zo, nogi nakheis, zo Mbumbukiam-gí. Neka zo ndigu khavozam ezoqam, mōzo-tōmbuzú. Zapa ndógo, nqova ndego, zo mokho-te nandu:gu, teqa bazafōgakh mōndō-lōvuám, ndego manqei-qape-ge nqova-qa bazafōgakh. ⁵ Nginik khavozam ezoqam, manqei-qape-gí. Ndigu manqei-qape manqat mba me:manqaté. Yaq manqei-qape ezoqam, tiqa manqat, gèyogé. ⁶ Geté ni Mbumbukiam-gí. Gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam nde:otevat, ndego niqa manqat ndeyógé. Geté gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam-gé mbā, ndego niqa manqat yogeapáv. Yaq ni ndógo, tizi:nōtén, gekha nqovā ndego, unimanqatin manqat ndemanqate, neka gekha nqovā ndego, khavozam manqat ndēmanqaté.

Kuku matev, Mbumbukiam-té qando-okho

⁷ Nōfuap mbomōmboma. Ni kuku binigú, yaqyaq-a. Zapa ndógo, kuku matev, Mbumbukiam-té qando-okhó. Gekha ezoqām ndego, kuku ndōmbogo, ndego Mbumbukiam mokho-té genōqán, neka ndego Mbumbukiam mōndā-otév. ⁸ Ezoqa ndego kuku mbain ndego, ndego Mbumbukiam otevatéav. Zapa ndógo, Mbumbukiam, ndego kukú. ⁹ Mbumbukiam teqa kuku matev ni-te, av gininōmánd nqégo: Ndego tege Yo kopo ndokhofotáv, nqanek manqei-qape-te, yaq ni te mokho-te khandi miavmiav tabizí-ndapem-a. ¹⁰ Matev ambá av nqégo, ni Mbumbukiam-te kuku nigoám. Geté kuku, Mbumbukiam mbogoám, ni-te, neka tege Yo kopo niqa manqazapazapa evzám nonqo vōndō-khofotav. Unimanqatin kuku matev nqánek.

¹¹ Nōfuap mbomōmboma! Mbumbukiam ni-te kuku av qambōegoam, yaq até ni-a, ni kuku binigú, yaqyaq-a. ¹² Ezoqa kopo, Mbumbukiam ometeav. Geté ni kuku tōnigoat, yaqyaq-a, yaq Mbumbukiam ni mokho-té gunu:gú neka teqa kuku matev, sasae mōndōmukhóu, ni-te.

¹³ Av khazi:nōtén, av nqégo, ni Mbumbukiam-qá mokho-té qazu:gú, neka ndego niqá mokho-té gunu:gú? Ni ndógo tizi:nōtén: Ndego ni ekeza Nqova ni-etoám. ¹⁴ Neka ni av qatiqéivim nqégo neka ezoqa av qati-zōmesim nqégo: Mbumbukiam ekeza Yo kopo, manqei-qape ezoqam-qa khandi:zat nonqo ndokhofotáv. ¹⁵ Gekha ezoqām ndego, ezoqam-qa bōi-te nde-unimanqatinat, av nqégo, “Yesu ndego Mbumbukiam-gé Yō,” Mbumbukiam ndú:gú, te mokho-te, neka ndego ezoqam, Mbumbukiam-qa mokho-te ndú:gú. ¹⁶ Neka nōme nqánek: Ni mizi:nōtén neka mizi-unimanqatiním. Mbumbukiam, kukú ni-te.

Mbumbukiam, ndego kukú. Gekha ezoqām ndego, kuku matev-te ndeyage, ndego Mbumbukiam-qá mokho-té gunu:yagé neka Mbumbukiam teqa mokho-té gunu:yagé. ¹⁷ Av tizi:yagat, yaq Mbumbukiam-qa kuku matev, sasae mōndōmukhóu ni-te. Yaq ni manqa ovōyam khōuwa kandambaqape-te, kha fōgakh-mbá sizigoát. Mōe mbaín. Zapa ndógo, ni nqanek manqei-qape-te, av qazi:yagé, av Keliso ge:yagam. ¹⁸ Kuku matev mokho-te, mōe mbaín. Geté kuku matev ndógo, qamu-khouwevin, ndógo mōe matev, gēngeatumatún. Zapa ndógo, mōe matev ndógo, yaq-fia ndape-qá yaq-té qanegó. Gekha ezoqām ndego, yaq-fia ndape-qa yaq-te mōe sekemba ndego, te mokho-te, Mbumbukiam-qa kuku matev, sasae khouiáv.

¹⁹ Ni kuku nqanigu, zapa ndógo. Bugukhokhof kuku, Mbumbukiam ndógó, ni-te. ²⁰ Gekha ezoqām ndego, te-ein, av nqégo, “No kukú Mbumbukiam-te”, geté ndego Klisten zifu gesanqáwē, ndego khavozam ezoqám. Zapa ndógo, ndego Klisten zifu-te kuku mbain tegoat, ndego bōi

nde-omete, yaq gê, ndego Mbumbukiam-te, kuku áv khambøégoãt, ndego ometupav ndøgo? ²¹ Keliso ni manqat, áv ginimbi-løvuá nqægo: Gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam-te kuku ndømbogo, ndego até Klisten zifu-té-a, kuku bembogó.

5

Manqei-qape-qa matev soqøsoqa, áv khazí-tømbuatát

¹ Gekha ezoqám ndego, nde-unimanqatinat, av nqægo, Yesu ndego Mesayá, ndego Mbumbukiam mokho-té genøqán. Neka gekha ezoqám ndego, eve-te kuku ndømbogo, ndego até nakheis-té-a, kuku mbogó. ² Av khazí:nøtén, av nqægo, ni Mbumbukiam-gi nakheis-te, kuku nqanígú? Ni ndøgo tizí:nøtén, ni Mbumbukiam-te kuku tønigoat neka teqa manqat o-mba tizimbøe-ndapat. ³ Ni Mbumbukiam-te kuku tønigoat, yaq ni teqa manqat o-mba zimbøé-ndapat. Teqa manqat, føgakh mbaín, ni-te. ⁴ Zapa ndøgo, gekha ezoqám ndego, Mbumbukiam mokho-te geqan, ndego manqei-qape-qa matev soqøsoqa gétømbuatát. Matev ndøgo, manqei-qape-qa matev soqøsoqa ndøtømbuat, niqá unimanqatin matév. ⁵ Gekha ezoqám ndego, manqei-qape-qa matev soqøsoqa tetømbuatat? Ezoqam sate ndégo, nde-unimanqatinat, av nqægo, Yesu ndego Mbumbukiam-gê Yo.

Mbumbukiam-qa unimanqatin manqat, ekeza Yo-qa yaq-te

⁶ Yesu Keliso nqanek manqei-qape-te gegeavun, ndego ibøkha iz ndøndáp neka teqa kouk vøwa. Ndego ambá av nqægo, ibøkha iz mba ndøndáp. Geté ndego até kouk mbowá. Nqanek manqat, Mbumbukiam-gé Nqova ndø-unimanqatinát. Neka ngenek Mbumbukiam-ge Nqova, unimanqatin ezoqám. ⁷ Matev misiká, ni-te Yesu-qa yaq-te, nqa-unimanqatinat. ⁸ Mbumbukiam-gé Nqová neka ibøkhá neka kouk. Yaq manqat ndøgo, nqanek matev misika nqa-unimanqatinat, kopó.

⁹ Ezoqa matev bøi gi:qeivimin, ni tiqa manqat, zí-unimanqatinimín. Geté manqat ndøgo, Mbumbukiam ndemanqate, møndø-løvuám, ezoqam-qa manqat. Zapa ndøgo, ndego manqat, ekeza Yo-qá yaq-té gene-manqaté. ¹⁰ Ezoqam ndego, Mbumbukiam-ge Yo nde-unimanqatinat, ndego ekeza mokho-te, møndæ-otév, manqat ndøgo, Mbumbukiam ni-te nde-unimanqatinat, unimanqatín. Geté ezoqa ndego, Mbumbukiam-qa Manqat unimanqatinteav ndøgo, ndego Mbumbukiam khavozam ezoqam me:vewé. Zapa ndøgo, ndego Mbumbukiam-qa Manqat unimanqatinimáv, ndego tege Yo-qa yaq-te nde:manqate. ¹¹ Manqat ndøgo, Mbumbukiam ni-te nde-unimanqatinat, nqáne: Ndego ni khandi miavmiav ni-etoám. Neka nqanek khandi, ekeza Yo-qá mokho-té qanu:gú. ¹² Ezoqam ndego, Mbumbukiam-ge Yo ndembogo, ndego khandi miavmiav mbogó. Neka ezoqam ndego, Mbumbukiam-ge Yo mbain ndego, ndego khandi miavmiav, mbaín.

Khandi miavmiav-qa yaq-te

¹³ No nqanek manqat tæzømbe-peawám ndøgo: Zo ezoqam, zo Mbumbukiam-ge Yo ndozo-unimanqatinat, zo vøezøtéz, av nqægo, zo khandi miavmiav, ndøzøgó. ¹⁴ Ni mízi:nøtén, ni Mbumbukiam tizimbo-vi:mat, av ekeza poev ndægo, ndego niqa viam manqat, ndø-ewagát. Yaq nakémbá, ni møe mbaín, sizigoát, Mbumbukiam-te tizi-akhaemat. ¹⁵ Ni

tizi:nøten, av nqægo, ndego niqa viam manqat ndø-ewagāt, yaq ni sizi:nøtén, ni ndizi-ndapém ndøgo, ni tizimbøe-vi:mat.

¹⁶ Ezoqa Klisten zifu te-omet, ndego manqa-zapa tego, manqa-zapa av nqægo, ndøgo ezoqa løvøte-te ituiav ndøgo, yaq ndego yā bembo-guligulim. Yaq Mbumbukiam ndego khandi mbó-etoám, av ndego manqa-zapa goneav qagoam, ndøgo løvøte-te ndø-itui.* Geté unimanqatín. Manqa-zapa nøme, nqágó. Ndøgo ezoqa løvøte-té qanø-ituí. Taqa yaq-te, no manqatemáv, av nqægo, gè:guligulim. ¹⁷ Matev soqøsoqa ate ndægo, manqa-zapá. Geté manqa-zapa nøme, ezoqa løvøte-te, gé-ituiák.

¹⁸ Ni mizi:nøtén, gekha ezoqām ndego, Mbumbukiam mokho-te geqan, ndego manqa-zapa matanam-te sekemba géyageák. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-ge Yo, ndego ekezan, Mbumbukiam mokho-te geqan, ndembøe-khakházám. Yaq nqova soqaqape, ndego ezoqam, kha gembó-khanazák.

¹⁹ Ni mizi:nøtén, ni Mbumbukiam-gí, neka manqei-qape ate nqægo, ezoqa soqaqape-qá bazaføgakh mokho-té qanu:gú.

²⁰ Neka ni mizi:nøtén, Mbumbukiam-ge Yo møndø-geavún, neka nøtenat vøni-etoam, ni unimanqatin Mbumbukiam bizí:nøten. Ni ndego unimanqatin Mbumbukiam-qá mokho-té qazu:gú. Zapa ndøgo, ni tege Yo Yesu Keliso-qá mokho-té qazu:gú. Ngenek unimanqatin Mbumbukiám, neka ndego khandi miavmiav zapá.

²¹ Nogi nakheis! Zo khape mbumbuk, zitá qane-wuøezá.

5:16 5:16 Met 12:31 * **5:16** 5:16 Manqa-zapa, ezoqa løvøte-te ndø-ituza, ndøgo tønne-manqaté, ta zapaya ndøgo, ezoqa nqova-te tenanim. **5:18** 5:18 1 Zion 3:9

2 Zion Zion-qa pepa qambo-menas

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, gè-menás, Zion gepeawam. Ndego nqanek pepa andé sævam-té genø-peawám, tugi nakheis namba. Geté zøtezat ezoqam kopoav, ãv gini-mataváp nqægo: Ndøgo yaya etæ manqát. Ndego nqanek pepa, Klísten bawan ezoqam-té abe-peawám, ezoqa ewaqape namba, ti mokho-te ndu:gu.

Nqanek pepa-te, Zion Klísten ezoqam nqawa, ãv gezømbe-eín nqægo: Ndigu kuku yá bezøgó, yaqyaq-a, neka khavozam nømendim manqat-qa yaq-te, yá beto-feazoát.

¹ No megeat ezoqám, nqanek pepa nqæpeaomit. No tu-te ndúgu tøtø-peaomit, sævam, Mbumbukiam guveatav, tugi nakheis namba. No kuku kandambá, zo-te. Geté no mbá mbá. Até ndigu ezoqa nømé-a, ndigu unimanqatin manqat ndi:zøtezat, ndigu kuku kandambá, zo-te. ² No zo-te, kuku kandambaqape, tønømbegó ndøgo: Zapa ndøgo, ni Mbumbukiam-qa unimanqatin manqat nimbu:gu. Yaq ndøgo ni mokho-te miavmiav mú:goát.

³ Mbumbukiam, Tat, neka Yesu Keliso, Tat-ge Yo, tiqa kuku matev neka tanakh matev neka sambí matev, ndøgoát, ni namba. Yaq ni unimanqatin manqat-te neka kuku matev-té qazíyagát.

⁴ No khanakhanakh kandambá qændap, zogi nakheis nøme qæzømet, ndigu Mbumbukiam-qa unimanqatin manqat-te ndi-okho, av Tat manqa ginimbiløvua. ⁵ Yaq ndakin, no qo sævam, nangó qataqá-eín: Ni yaqyaq-a, kuku binigú. Nqanek manqat, guguna manqat ndakinák mbá. Awenegé. Ate av-té, ni oskia qazi-ewagam, ibugukhokhof, atema ndakin. ⁶ Kuku matev eqeieqei nqáne: Ni ãv tabizi-yagé, av Mbumbukiam, ni manqa ginimbiløvua. Teqa guguna manqat, av ibugukhokhof qazøte-ewagam, nqáne: Zo kuku matev-té qayagé.

⁷ Khavozam nømendim ezoqam kopoáv, nqanek manqei-qape-te gipanqanim. Nginik ezoqam gò:nawám, av nqægo, Yesu Keliso ge-ezoqam-ev. Gekha ezoqám ndego, av nde:manqate, ndego khavozam ezoqám neka ndego Keliso-gé qaqa ezoqám. ⁸ Zo gò:feazoát. Soqain ndøgo, zo ndapeav tøgoat, ndøgo ni sasae-qape nqazimbogo. Geté zo yaq-fia ate ndægo, vømøndapém. ⁹ Gekha ezoqám ndego, Keliso-qa nømendim matev teløvu neka sekemba pæveav vøgoát, te mokho-te Mbumbukiam mbáin. Geté ezoqam ndego, Yesu Keliso-qa nømendim matev tegeatat, ndego Eve neká Yo, ndømbøigoát. ¹⁰ Ezoqa zo-te tendowav, ndego nømendim matev vini tendapav, zo ndego zoqa khoev-te ndøkhatøwém, neka nøfu manqat mbomanqáté.

¹¹ Gekha ezoqám ndego, ezoqam av ngenek nge:go, nøfu manqat tembo-ein, ndego ngenek ezoqam, manqa-zapa matanam-te gembótøké.

¹² No manqat nøme kandambá, zo-te manqa manqate-qa nqægo. Geté no poeveáv, pepa-te tøtøndo-peawam. Zapa ndøgo, no tototaná ndøgo: No notøndónáv, zo namba manqat vizí-eínim. Yaq niqa khanakhanakh, tábinimbi-tøvá.

¹³ Qogu ana*, Mbumbukiam guveatav, tugi nakheis, khaiya mboma manqat ndøkhotaváv, qo-te.

1:4 4 3 Zion 3   **1:5** 5 1 Zion 2:7   **1:7** 7 1 Zion 4:1-3   * **1:13** 1:13 Até nqané-k-a, yaya etæ manqát. Klísten bawan ezoqa nøme me:manqaté.

3 Zion

Zion-qa pepa qambo-misika

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, gè-misiká, Zion gepeawam. Gaius-té genø-peawám. Ngenek Gaius, Klisten megeat ezoqám. Teqa Klisten keoge matev, qanimáv. Yaq Zion khanakhanákh, taqa yaq-te. Geté ta Klisten bawan ezoqam mokho-te, megeat ezoqam nøme, møndu:goám. Teqa matev soqáin. Iz nqambógo: Diotlefés.

Gigiap kandambaqape, nqanek pepa mokho-te, nqánek: Klisten megetapak tizi-vevesam, ndigu manqa-zapa-te ndiyage, yaq até Klisten bawán-a, vømósoqá. Yaq nakémbá, ni Klisten megetapak tabizi-vevesám ndigu, tiqa poev kandambaqape, Mbumbukiam-te mba ndøgo neka matev eqeieqei-te ndiyage. Yaq kopømbaqapé, tizizø-paev.

¹ No megeat ezoqám, nqanek pepa nqæpeaomit. No nqanek pepa, noge nøfu Gaius-té qatø-peaomit. No kuku kandambá, qo-te.

² Nøfu mbomambaqape! Noqa poev nqánek: Qo kopømba ndøyagé, enqoni mbain, ate av-té, qoqa unimanqatin matev eqeieqei ndægo.

³ No khanakhanakh kandambá qændap, Klisten nøfuap gifakhaz, ndigu qoqa unimanqatin-qa yaq-te ginø-einim, av qo unimanqatin-te ndoqote-yage. ⁴ No nqæyoge, av nqægo, nogi nakheis unimanqatin-te ndiyage, no khanakhanakh kandambá qændapin. Khanakhanakh av nqægo, møndø-løvuám, khanakhanakh nøme ate ndægo, no qændapin.

Gaius-qa tøke matev, Klisten ezoqam-te

⁵ Nøfu mbomambaqape! Qo Mbumbukiam-qa sasae qanimáv nandoqogot, Klisten ezoqa ndoqozø-tøkee. Qo até ndigú-a, qateqateav ndigu, søqozø-tøkeatún. ⁶ Nginik ezoqam, niqa Klisten møvøna-te, qoqa kuku matev-qa yaq-te, emanqat ndøvototém. Ndigu zo-te tivesez, yaq taqa zita-te nakhoa até gègeveēt, qo nqawa vøzøtøké, ate av-té, Mbumbukiam-qa bøi-te, eqeieqei ndægo. ⁷ Nginik ezoqam, ekeza manqei, Keliso-qá iz panqavøem nonqo ndø-ivøvé, neka ndigu poeveáv, tiqa yage nonqo, Klisten-av ezoqam-te tiotabat. ⁸ Yaq nakémbá, ni ezoqam av nginik ngi:gu, ya bizizø-tøkeé. Yaq ndøgo, ni unimanqatin manqat panqavøem sasae sizimúgút, nginik ezoqam namba.

Diotlefes neka Demitlius-qa yaq-te

⁹ No nandav Klisten bawan ezoqam-te, pepa notøndo-khofotáv. Geté Diotlefes, ndego tigi megeat ezoqam gone-qa ndego, ndego niqa manqat ndapeáv.

¹⁰ Yaq nakémbá, tøtøndonav, no ezoqa teqa matev nøtézømás, av ge:goatun ndægo. Ndego ni manqat soqøsoqa nigeve:matún. Geté ta-mbá mbá. Klisten zifuap, ginduzavin, ndego khatobumáv. Neka ezoqa nøme, ndigu khatobam-qa ndigu, ndego gèzømbe-khafenín, neka Klisten bawan-te vøndø-natazin.

¹¹ Nøfu mbomambaqape! Qo matev soqaqape mbòpáev. Geté matev eqeieqei mbopáev. Ezoqam ndego, matev eqeieqei ndego, ndego Mbumbukiam-gé. Geté ezoqam ndego, matev soqøsoqa ndego, ndego Mbumbukiam otevatéav.

¹² Geté Demitlius, ndego ezoqa ewaqape, eqeieqei me:vewé. Até teqa matév-a, ndego ezoqa eqeieqei me:vewé. Neka ndøgo unimanqatín. Até ní-a, ní ndego ezoqa eqeieqei nitivewé. Neka qo móqote-qatéq, níqa manqat unimanqatín.

Zion-qa vaev manqat

¹³ No manqat nøme kandambá, qo-te manqa manqate-qa nqægo. Geté no poeveáv, pepa-te tətøndo-peawam. ¹⁴ Zapa ndøgo, no tototaná ndøgo: No nakhamas-té qatøndónáv, qo namba manqat vizí-einím.

¹⁵ Sambí ndøgoát, qo-te. Qogi qafuap, khaiya mboma manqat ndøkhofotaváv, qo-te.

Neka noqa khaiya mboma manqat, nogi nøfuap kopokopo ate nandi-gu, qozø-etoám.

Zud Zud-qa pepa

Megeat Manqat-qase

Nqanek pepa, Zud ndøpeawám. Ngenek Yesu-gé eveqasé, Zems namba. Zud nqanek pepa, ta zapaya nqánek gene-peawám: Klísten ezoqam føgøføgakh bewaniáp, neka khavozam nømendim ezoqam-qa manqat, yá besanqawé, ndigu ezoqa ndi:zømesim av nqægo, ni kopømbaqapē, manqazapazapa vinivinimba sa tizigoat, zapa ndøgo, Mbumbukiam niqa manqazapazapa, segembøē-navøem. Geté manqat av nqægo, khavozam manqát neka mokho mbain.

¹ No Zúd, nqanek pepa nqæpeaomit. No Yesu Keliso-gé sasae ezoqám neka Zems-gé eveqasé. No ti-te ndigu tøtø-peaomit, ndigu Mbumbukiam gezøndo-akha, tegi ezoqam tigoat, neka ti-te, ndego nigi Tat, kuku ndømbogo, neka ndigu Yesu Keliso ndekhatiza.

² No āv gate-guligulím nqægo: Mbumbukiam-qa tanakh matev neka kuku matev neka sambí matev, zo nøme mba zømbó-khouwév.

Khokho nømendim ezoqam-qa yaq-te

³ Nøfuap! No zo niqa khandi:nat-qa yaq-te, peawam-qa nøzøgoám, Mbumbukiam ni ate nqazi:gu gini-etoam. No poev kandambá qanøgoam, zo amba av tæzømbe-peawamin. Geté no ndakin pepa vini banø-peawám. Zoqá zita tøpøzu nonqó. No nqazø-pouwe: Zoqa unimanqatin matev, gèkhakhatám, ndøgo Mbumbukiam ni ekeza ezoqam, ate nonqo ginimbi-etoam. ⁴ Zapa ndøgo, zo mokho-te nandav, ezoqa nøme mändø-óz. Khonoam-té. Nginik ezoqam, Mbumbukiam gèsanqawé. Teqa Manqat, kuku matev-qa yaq-te, ndigu gèqambuátét. Ndigu ezoqa āv gini-zømesimatún nqægo: Qo kopømbaqapé, mambe matev-te soqó-okhoát. Ndigu nigi khandi miavmiav Evezøza neka Kawa kopo, Yesu Kéliso, teqa yaq-te gò:nawám. Tiqa yaq-te, Mbumbukiam-qa Manqat, nupøkhán mbá, é-møndæ-eín, ndigu yaq-fia nqosøgeap ndømø-qeivím.

⁵ Zo møzøte-zøté. Geté no zo manqa matev eim-qa nøzøgó. Izlael ezoqam, Izip manqei-te giyagam, Evezøza møndø-khandi:z. Geté vaev-te, ndego ndigu ezoqam, unimanqatinteav qagoam, gèngiæzó. ⁶ Neka gèmbø-mataváp. Enzol ezoqam ndigu, poeveav qagoam, ta bazaføgakh-te mba tiyagat, av Mbumbukiam gezømbe-etoam, neka ndigu tiqa manqei gi-ivøvem, Mbumbukiam ndigu auli sèn gene-løvønøvé. Yaq oskia ndømøpøsap. Bøivun-té giyagé, atema Mbumbukiam-qa Khøuwa Kandambaqape-te, manqa ovøyam-te vømówān-a, yaq-fia nqosøgeap vø-upøgim. ⁷ Neka até Sodom neka Gomoláya, gèmbø-mataváp. Ta taon menas neka vemíav nøme, avøavun qagoat, ezoqam ndigu mambe okho matev vinivinimba qazøgoupam, ndigu ndakin nqosøgeap miavmiav gøinam manqei-té gígú. Ndøgo niqá nømendim nonqó.

⁸ Até nandiv khokho nømendim ezoqám-a, ndigu ezoqa venanqei-tam-te gi:manqatatur, ndigu tiqa manqazapa matanam-te, ekeza kha ndøngi:wát, Evezøza-qa megeat matev-qa yaq-te vø:naumatun-a, tegi enzol ezoqam-qa yaq-te, ngenøgim manqat vømanqatatur. ⁹ Geté até Maekól-a, ndego enzol ezoqam kandambaqape, ndego nqova soqaqape namba Mozes-qa kha-qa

yaq-te manqat ge-itumbam, ndego manqat qaqa-us einiáv, te-te. Ndego sa nqáneq gembo-eín, “Evezøza, yaq-fia ndæqamákh.” ¹⁰ Nandiv ezoqam, ngenøgim manqat, sège-manqaté. Geté taqa yaq-te ndøgo, ngenøgim manqat ndi-manqate, ndigu mokho ndapeáv. Ndigu ekeza kha-qá poev matev paev mba me:zøtezát. Ndigu andé søvakha gigiap matavap mbaín me me:gó. Yaq tiqa matev géngiæzó.

¹¹ Nginik møndø-soqóéz. Ndigu Kein-qá matev ndøndapém, ndego ekeza eveqase pakhapakha gembokhana. Neka ndigu Balam-qá matev mbopáev, ndego moni ndøpazat zapaya, manqa-zapa gego. Mbumbukiam-qa manqat, ndigu gèsanqawé, ate av-té, Kola nde:go, Mbumbukiam-qa manqat gesanqao. Geté Mbumbukiam, áv gené-ngiæzó, av Kola ge:ngiu.

¹² Nandiv ezoqam, mivi mbaín. Zo kuku lou loge matev-te qazo-pindamin, ndigu ekeza kha mba mbomatavupatún, lou loge si vøzø-wagatun. Nginik zo mokho-te, andé khavim-us ezoqám. Ndigu andé ibøkha-yav ozoz me me:gó, khamøe qakaweamin. Neka ndigu andé tae nanga-yav tae me me:gó. Tae nanga viav qafakhanin, ndigu nanga vi:máv. Lu møndøzø-khofovóém. Gèpakhaéz. ¹³ Neka ndigu andé ndaola khamøe kandakanda me me:gó. Tiqa manqa-zapazapa mivi-us, andé faf me me:vuaté. Neka ndigu andé nduku nøme me me:gó, yan-te khokho ndi-okho, sa gimø-nasinimín. Ezoqam av ngi:gu, Mbumbukiam tiqa manqei, møndøzø-nøzá. Bøivun-qape-té qagó. Yaq miavmiav ndøgo tiyagát.

¹⁴ Inok, ndego Adam gendo-manazam, ge-ezoqam-seven-ev, ndego ezoqa av ngi:gu, tiqa yaq-te, Mbumbukiam-qa manqat, áv gene-vevezám nqægo, “Nqáé! Evezøza møndø-geavún. Tegi enzol ezoqam kopoav gevebumav-qape namba me:geavún. ¹⁵ Ndego ezoqa ewaqape manqa ovøyam-té genó-áb. Yaq gekha ezoqám ndigu, Mbumbukiam ndisanqawe, ndego yaq-fia zótá, tiqa manqa-zapazapa zapaya neka tiqa manqat soqøsoqa ate ndægo zapaya, teqa yaq-te gi-manqatam.”

¹⁶ Nginik ezoqam, gekha matēv ndøgo, ndøzø-fakhate, ndigu khanakhanakh mbaín. Neka ndigu zenda, ezoqa nøme-té ginø-qantumátún. Ndigu ekeza poev matev soqaqape mba mbopáev, neka ekeza kha mba mo-eqawát. Ndigu ezoqa enaq manqat zøge:matún neka vøzømbè-khavozumatun. Yaq ndigu tiabezømbe-tøkeé, av ndigu ndøzømbe-poev.

Ni unimanqatin-te, bazaføgakh-us bizi-waniap

¹⁷ Geté zo, nøfuap mbomømboma, manqat zombó-matavupát, nigí Evezøza Yesu Keliso-gi u-anim gizø-manqatam. ¹⁸ Ndigu áv gini-manqatám nqægo, “Vaev khøuwa-te, ezoqa ndøndozáv. Ndigu Mbumbukiam neka Klísten ezoqam otøotam mé:zæbát, neka ekeza poev matev soqøsoqa mba vømbópavát.” ¹⁹ Nginik ezoqam, zo gèqaqabatún. Ndigu manqei-qape ezoqam-qá matavap mba mbopáev. Neka ndigu Nqova Mbomambaqape mbaín.

²⁰ Geté zo, nøfuap mbomømboma! Zo unimanqatin matev mbomambaqape zondapém. Ndøgo zoqá zapá. Yaq ta zapa-te ndøgo, zotófisám. Nqova Mbomambaqape mokho-té qanø-guligulím. ²¹ Zo Mbumbukiam-qa kuku mokho-te, até vøgú, zo nigí Evezøza Yesu Keliso ndøzømbe-keoge. Ndego ekeza tanakh matev-te, yage miavmiav zø-etoám.

²² Ezoqa nøme ndigu, tiqa unimanqatin bazaføgakh mbain ndigu, gèzøtøkeé. ²³ Neka ezoqa nøme, zo andé gøinam-me-té qanø-khandíz. Neka

ezoqa nøme-te, tanakh bezøgó. Geté go:feazoát. Soqain ndøgo, zo tiqa manqa-zapazapa-te, sa tozotu-oz.

Ike manqat Mbumbukiam-te

²⁴ Mbumbukiam, ndego kopømbaqape ndego, zo tezø-geatat, yaq zo o:zaneav vøgoát, neka ndego kopømbaqape ndego, zo ekeza waev mbomambaqape-te te-itub, yaq zo teqa megemege-te khanakhanakh-us manqa-zapa-yav vozomówān, ²⁵ ndego Mbumbukiam kopo, ndego ni Yesu Keliso mokho-te, nigi Evezøza, gekhandi:n, waev neka bazaføgakh neka kawa matev, teqa ndégo, ibugukhokhof, khøuwa ate ndi:gu ngazeav qagoam, neka ndakin, neka megemege-te ndo:go, miavmiav.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín.

Manqat Qandoveveam

Megeat Manqat-qase

Nqanek manqat, Zion ndøpeawám, ndego Yesu-gi paev ezoqa tuelv nøme gegoam. Ta khøuwa-te ndøgo, ndego nqanek manqat gepeawam, ndego Patmos manqei bawa-té geyagám. Gaman ezoqam, timø-vutuním ndøgo. Yaq ndego ta manqei bawa-te ndøgo, andé ndimbula ezoqam me me:goám.

Khøuwa nøme, ta manqei bawa-te ndøgo, ndego umingiap ndøqevát. Yesu matev kopoáv gembo-vevezam, megemege-te ndo:go, tøfakhanam. Zion nqanek manqat, tene-peawám ndøgo: Klisten ezoqam ndigu, qaqa ezoqam neka ngenøgim matev mokho-te ndiyage, føgøføgakh bewaniáp neka Evezøza-qa manqat bazaføgakh-us bembø-geawat. Zapa ndøgo, vaev-te, Mbumbukiam teqa bazaføgakh kandambaqape ndøveáz, neka Saitan, Mbumbukiam-gi qaqa ezoqam ate ti:goat namba, vøngiæzø. Ezoqa ewaqape, Mbumbukiam-qá manqa ovøyam-té giwaniapát. Yaq ezoqam ndigu, Yesu ndimbopaev, neka ivøveav ndigu, yage eqeieqei ndøndapém.

Nqanek emanqat mokho-te, manqat kopoáv, yaya etæ manqát.

Nqanek manqat av khande-veveam

¹ Nqanek manqat, Yesu Keliso ndøvevezám. Mbumbukiam tene-omat ndøgo: Ndego tegi sasae ezoqam mé:zomás, ande gekha matev me mé:fakhanám. Ndøgo sà befakhanám. Nakhamas-té. Yesu tege enzol ezoqam, Zion-té gendo-khofotáv, ndego tege sasae ezoqam, taqa yaq-te vømbøe-ovøyam. ² Nqanek emanqat, Zion me:vototét, matev ate ndægo, geqeviat, neka manqat ndøgo, Yesu Keliso ge-omat, ndøgo Mbumbukiam-te qandowav.

³ Gekha ezoqám ndego, nqanek manqat tegeve:mat, Mbumbukiam gevevezam, neka gekha ezoqám ndigu, nqanek manqat ti-ewagat, neka vømbópavát, av nqæpeawap, ndigu khanakhanakh mbá giabitigü. Zapa ndøgo, khøuwa ndøgo, nqanek matev tøfakhanam, avonín.

Khaiya mboma manqat, Klisten bawabawan seven-te

⁴ No Zión. No nqanek pepa, zo Klisten bawabawan seven-té qatø-peamít, zo Esia plovins-te ndozo-yageap.

Kuku neka sambí ndøgoát, zo namba, te-te ndego ndøndo-okho, ndego ngego neka ndego gegoam neka ndego ngegeav, neka ndøgo nqova seven-te ndøndo-okho, ndigu teqa kawa ezoqam-qa qonam nonqo megemege-te ndo:go, ⁵ neka ndøgo Yesu Keliso-te ndøndo-okho, ndego unimanqatin manqat mba ndemanqate. Bugukhokhof ezoqam ngéne, løvøte-te gendosuzam. Kawakawa-za ate ndi:gu, manqei-qape-te ngigu, ndego tigí kawá.

Ndego, ni-te kuku ndømbogo neka teqa kouk mokho-te, ni manqa-zapa-te gendo-nqovotan, ⁶ neka ni teqa megeat matev mokho-te, kawa iz gini-etoam, neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqam vø-amb, ni tege Eve-qa sasae tizimbo-goat, iz kandambaqape neka bazaføgakh matev, teqa ndégo. Miávmiáv. Amén. Nqanek manqat unimanqatin.

⁷ Nqáe! Ndego khaiya ozoz mokho-té genøgeáv. Ezoqa ewaqape sugumú-ometét. Ate ndigú-a, gikeqatøvem, vø-ometám. Yaq ezoqa bawabawan

ate ndi:gu, manqei-qape-te ngiyage, ndigu mbøni zóvá neka vó-eivām, te zapaya. Amén. Matev āv tónéfakhán.

⁸ Evezøza Mbumbukiam, ndego bazaføgakh ate ndægo ndømbogo, ndego ngego neka ndego gegoam neka ndego ngegeav, ndego āv gene-manqaté nqægo, “No zapá neka no váev.”

Keliso Zion-te gefakhan, Klisten bawabawan seven-te pepa peawam manqat gembo-ein

⁹ No Zión. No zogé Klisten zøfú. Yesu mokho-te, ni kopó. Te mokho-te, no zo namba, viniv kopó sizimu-eqawát neka Mbumbukiam-qa Megeat Matev mokho-te sa nqázimū-yāgē, neka bazaføgakh-us sa nqázimū-wānīāp.

No Mbumbukiam-qa manqat qate-manqatam neka ezoqa Yesu-qa yaq-te vøtē-zømesimam, ta zapaya ndøgo, no Patmos manqei bawa-té gimø-ogenonám. ¹⁰ Yaq Sande khøuwa nøme qandopave, Evezøza-qa khøuwa, no Mbumbukiam-ge Nqova tène-khatómb. Yaq noqa zita-te, no manqa wag kandambaqape nø-ewág. Andé kipi me me:khambá. ¹¹ Ta wag ndøgo, āv qande-ein nqægo, “Matev nqanek nqoqo-qeivit, pepa-té qonó-peawám. Yaq Klisten bawan seven-té qonó-khofotám, ndigu Efesus neka Simina neka Pegamum neka Tiatila neka Sadis neka Filadelfia neka Laodisia taon-te ndiyageap.”

¹² Yaq no nòqambún. Ambá no-ometín, gekha ezoqām ngenek, manqat ngenø-manqate. Qæqambun, yaq no lampa asøzam nonqo nøqeív. Sevén ate qægoam. Lampa asøzam nonqo neka lampa ndøgo, gol khakheitáp. ¹³ Yaq ta lampa asøzam nonqo mokho-te ndøugu, ezoqam møndøyám. Ndego andé Ezoqam-ge Yo-qá bugug me me:kewagám. Ndego ndabua sekeqape ndø-uzám, até hov vømømbø-gutav, neka savim-te løvønān nonqo gol-us vømøbø-løvøtam. ¹⁴ Teqa kawa neka tegi izum, papaqá. Khagi, andé sip su papaqá neka andé sík. Neka teqa bøi, andé gøina wageap me me:wageapám. ¹⁵ Neka teqa zenda tokhotapak, andé auli gigiap me me:goám, gøinam-te toqota. Bøi sanqatøve-ús. Neka teqa manqa wag, andé ibøkha sololo kandambaqape me me:wagám. ¹⁶ Teqa nakeamo zenda-te, nduku ndø-upøzotám. Sevén, ate gi:goam. Neka teqa manqa-nqa-te, nakhag kaiya geøvap yaqyaq-us khobos-qapi ndofakhatám. Neka teqa bugug, andé khøuwa tatas-qape-qá waev me me:sanqatavám.

¹⁷ Qæ-omet, no teqa zenda tokhotapak-qa megemege-te ndo:go, sæbøián. Andé løvøte ezoqam me nøteveám. Geté ndego teqa nakeamo zenda nømbové, vønø-ein, “Qo møe ndøgø! No ndégo, bugukhokhof vøegoam-a, vaev-te vøegoát. ¹⁸ No khandi ezoqám. No møenaním. Geté nqáe! No nango møkhandín. Neka no miavmiav nøyagát. Neka no løvøte neka løvøte ezoqam-qa manqei, tigi mboqog mboqogim nonqo nogeazoát.

¹⁹ Matev ndøgo, nqoqo-qeivit, qøpeawám, matev ndøgo, ndakin tøfakhanam, neka matev nøme, vaev-te vøfakhanám. ²⁰ Nduku seven ndigu, noqa nakeamo zenda-te qoqozømet, neka lampa asøzam nonqo gol-us qoqoqeiv, taqa mokho ndøgo, qakhonawam, nqánek: Lampa asøzam nonqo gol-us seven, ndøgo Klisten bawan sevén. Neka nduku seven, ndigu Klisten bawan seven-gí enzol ezoqám.”*

1:8 1:8 Veve 21:6; 22:13   **1:13** 1:13 Dan 7:13; 10:5   **1:14** 1:14 Ezek 43:2; Dan 7:9; 10:6; Veve 2:18; 19:12   **1:16** 1:16 Iblu 4:12; Veve 2:12; 19:15   **1:17** 1:17-18 Isa 44:6; 48:12; Veve 2:8; 22:13

* **1:20** 1:20 Zøtezat ezoqa nøme, āv gini-mataváp nqægo: Nqanek manqat, Klisten bawan-gi enzol ezoqam seven ndæmanqate, ndøgo Klisten bawan-gí megetapak o u-anim me-manqaté. Até sapta 2 neka 3 mokho-té-a.

2

Evezøza-qa manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Efesus taon-te giyagam

¹ Yaq Evezøza, āv genømbe-eín nqægo, “Klisten bawan ezoqam, ndigu Efesus taon-te ndiyage, tigi enzol ezoqam, pepa āv qoqombøé-peawám nqægo:

Nqanek manqat ndégo temanqaté, ndego nakeamo zenda-te, nduku seven nde-upøzoat, neka ndego lampa asøzam nonqo gol-us seven mokho-te ndu-okho. Ndego āv gene-manqaté nqægo:

² No zoqa matev møtenøtén, av ndøzøte-matanam neka sasae føgakh ndozo-geawat neka bazaføgakh-us ndozowani. Neka no møtenøtén, zo manqa-zapa-us ezoqam sa takeapáv, zoqa mokho-te tu:goat. Neka zo ndigu mōzo-gevezotám, ndigu ekeza kha Keliso-gi u-anim ndi:vewe. Geté ndigu Keliso-gi u-aním mbá. Yaq zo mōzoqás, av nqægo, ndigu khavozam ezoqám. ³ Matev føgøføgakh qazø-fakhanumam, no zapaya, zo bazaføgakh-us zowaniapám. Neka zo ivøveáv.

⁴ Geté zoqa matev nømme-qa yaq-te, no khanakhanakh mbain. Ta matev nqáne: Zo kuku matev no-te, av bugukhokhof qazømbe-goam, mōzo-ivøvé. ⁵ Gèmbu-mataváp: Zo bugukhokhof kuku kandambá qazøgoam. Geté ta matev-te ndøgo, zo mōzotøndo-bøiáz. Qámhá. Vøndo-qambúz. Yaq matev āv tønégó, av bugukhokhof qazøtegoam. Mbain tøgoat, yaq no ndøtøndonáv, zoqa lampa asøzam nonqo vøtévíbám, ma ndæwuøe. ⁶ Geté matev nømme ndøgo, ndozo-matanam, eqeieqei. Zo Nikolas-gi paev ezoqam-qa matev, zòsanqawé. Até nó-a, no tiqa matev, nòsanqawé.

⁷ Gekha ezoqám ndego, gea ndømbogo, ndego yà beyogé, av Mbumbukiam-ge Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te nde:manqate.

Ezoqam ndego, manqa-zapa tetømbua, no tae nanga nombó-etoám, vølog, ta tae-te ndøgo, ezoqa khandi ndøzø-etoam, Mbumbukiam-qa Paladais manqei-te ndøya.”

Evezøza-qa Manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Simina taon-te giyagam

⁸ Yaq Evezøza manqat nømme genø-ein, “Klisten bawan ezoqam, ndigu Simina taon-te ndiyage, tigi enzol ezoqam, pepa āv qoqombøé-peawám nqægo:

Nqanek manqat ndégo temanqaté, ndego bugukhokhof vøgoam-a, vaev-te vøgoat, ndego genanim neka nango vøkhandi:v. Ndego āv gene-manqaté nqægo:

⁹ No zoqa potonam matev, møtenøtén. Neka no møtenøtén, zo gigiap-av ezoqám. Geté unimanqatín, nqova-te, zo gigiap kopoáv ndøzøgo. Neka no tiqa manqat møtenøtén, ndigu zo ndingenøzoat. Nginik ekeza kha, Zu ezoqam me:vewé. Geté ndigu Mbumbukiam-gí ezoqám mbá. Ndigu Saitan-gí bawan ezoqám.

¹⁰ Matev ndøgo, zo avønin tozo-potonømem, møe mbogøném. Nqáe! Nqova soqaqape, zo ezoqa nømme ndimbula-té genø-nqeisám, zo vøekhamás. Yaq zo khøuwa ten, zópotonumát. Geté zoqa unimanqatin matev-te, bazaføgakh-us ndøwaniáp, até ndøgó-a, zo løvøte etoam-qa tizøgoat. Yaq no zo yaq-fia khandi miavmiav nøzø-etoám.

11 Gekha ezoqām ndego, gea ndømbogo, ndego yà beyogé, av Mbumbukiam-ge Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te nde:manqate.

Ezoqam ndego, manqa-zapa tetømbua, ndego løvøte nøme, ndøgo tømenas, kopømba mbain, tøngiu.”

Evezøza-qa Manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Pegamum taon-te giyagam

12 Yaq Evezøza manqat nøme genø-ein, “Klisten bawan ezoqam, ndigu Pegamum taon-te ndiyage, tigi enzol ezoqam, pepa av qoqombøé-peawám nqægo:

Nqanek manqat ndégo temanqaté, ndego nakhag kaiya geøvap yaqyaq-us khobos-qapi ndimbogo. Ndego av gene-manqaté nqægo:

13 No møtenøtén, ma ndøzøte-yage. Zo ndøgo tozoyagé, ma Saitan teqa kawa ezoqam-qa qonam nonqo ndømbogo. Geté zo unimanqatin matev no-te, bazaføgakh-us zogeawát. Zo naopøteáv, até ta khøuwa-te ndøgó-a, zo mokho-te, ma Saitan nde:mia, Antipas gilaem, ndego unimanqatin ezoqam, ndego noqa yaq-te ezoqa ge:zømesimam.

14 Geté zoqa matev nøme-qa yaq-te, no khanakhanakh mbain. Ta matev nqánek: Zo mokho-te, ezoqa nøme Balam-qá nømendim matev mbopavét, ndego Balak ge-ometim, Izrael ezoqam av kenétubám. Yaq ngenek, Izrael ezoqam, soqain-té geabeno-itubát. Lou ndøgo, ezoqa batae-te gi-aumam, betēloge-a, mambe betē-okho. 15 Zo mokho-te nandav, ezoqa nøme, ndigu Nikolas-gi paev ezoqam-qa nømendim matev ndimbopaev, tiqa matev até kopó. 16 Yaq nakémbá, zo vøndo-qambúz. Mbain tøgoat, no ndøtøndonáv, nakhamas-té, ndigu ezoqa namba nakhag kaiya vøtínøfé, ndigu noqa manqa-nqa-te ngindu-fakhate.

17 Gekha ezoqām ndego, gea ndømbogo, ndego yà beyogé, av Mbumbukiam-ge Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te nde:manqate.

Ezoqam ndego, manqa-zapa tetømbua, no mana nombó-etoám, ta lou ndøgo, ndakin ndøkhonøwe. Neka no ndego nandi papaqa nombó-etoám. Iz ndakinak mo:peawé. Ezoqa nøme ta iz ndøgo, gé:zøtezák. Sate ndegó tené-otév, nandi tendapaz.”

Evezøza-qa Manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Tiatila taon-te giyagam

18 Yaq Evezøza manqat nøme genø-ein, “Klisten bawan ezoqam, ndigu Tiatila taon-te ndiyage, tigi enzol ezoqam, pepa av qoqombøé-peawám nqægo:

Nqanek manqat, Mbumbukiam-gé Yo ndømanqaté. Teqa bøi andé gøina wageap me me:wageáp. Neka teqa zenda tokhotapak, andé auli gigiap bøi sanqatøve-us me me:gó. Ndego av gene-manqaté nqægo:

19 No zoqa matev møtenøtén, av ndøzøte-matanam, neka zoqa kuku matev neka unimanqatin matev neka zoqa tøke matev ezoqa nøme-te neka zo bazaføgakh-us ndozo-waniap. Neka no møtenøtén, matev ndøgo, zo ndakin ndozo-matønunit, møndømø-løvuám, av bugukhokhof qazøtegoam.

20 Geté zoqa matev nøme-qa yaq-te, no khanakhanakh mbain. Ta matev nqánek: Zo ndugu sævam, Zezèbel, ndugu ekeza kha Mbumbukiam-gu manqa vevezam ezoqam nduivewe, sòzombo-takét. Tuqa nømendim matev mokho-te, ndugu nogi sasae ezoqam, gètubumít. Ndigu mambe

betê-okho-a, lou ndøgo, ezoqa batae-te gi-aumam, bēloge. ²¹ No bugukhokhof, khøuwa iz møembo-etoám, tundui-qambun. Geté ndugu poeveáv, mambe matev tu-ivav. ²² Nqáe! No enqoni nombó-etoám. Venanqeí nonqo-té gúsømbimát. Até ndigú-a, tu namba mambe gi-goam. Yaq ndigu nqosøgeap kandambaqape ndøndapém, ndigu tiqa manqa-zapa-te qambuzaneav tigoat, tu namba gi-goam. ²³ Unimanqatín. No até ndigú-a, ndigu ande av tugi nakheis ndi-gu, tuqa matev ndimbopaev, pakhapakha nøzókhaná. Yaq Klisten bawabawan ate ndi-gu, tinizøtéz ndøgo: No ezoqam-qa matavap neka poev møtenøtén. Yaq no zo ezoqa kopokopo-te, ate ndøzøte-go, yaq-fia áv tøtégot, av zo matev ndøzøte-matanam.

²⁴ Geté zo ezoqa nøme, Tiatila taon-te ndozoyage, zo tuqa nømendim manqat ndapeáv, ndøgo ezoqa nøme, Saitan-qa mokho manqat ndimbo-akhayam. Yaq no zo viniv nøme nøzø-etoamák. Geté no sa nqáneq qazó-eín: ²⁵ Zoqa unimanqatin matev nandøzøgo, føgøføgakh até vøgeawát, atema no banøgeav.

²⁶ Ezoqam ndego, manqa-zapa tetømbua, neka noqa poev tembopavat, atema vaev-te, no ndego kawa iz nombó-etoám. ²⁷ Yaq ndego bawabawan gezømbó-kawaevtát. Bazaføgakh-ús. Teqa khamokh, auli khamokh ndøgoát. Yaq ndego bawabawan andé ganda pot me mé:møkuimát, ndigu teqa manqat sa tinqagimat. ²⁸ Kawa iz tæmbo-etoam, até kopó, av no Tat genømbe-etoam. Neka no teqa føi khamokh, pave ndukuam nombó-etoám.

²⁹ Gekha ezoqám ndego, gea ndømbogo, ndego yá beyogé, av Mbumbukiam-ge Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te nde:manqate.”

3

Evezøza-qa Manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Sadis taon-te giyagam

¹ Yaq Evezøza manqat nøme genø-ein, “Klisten bawan ezoqam, ndigu Sadis taon-te ndiyage, tigi enzol ezoqam, pepa áv qoqombøé-peawám nqægo:

Nqanéq manqat ndégo femanqaté, ndego Mbumbukiam-ge Nqova seven neka nduku seven ndimbogo. Ndego áv gene-manqaté nqægo:

No zoqa matev møtenøtén, av zo ndøzøte-matanam. Ezoqa áv gini-manqaté nqægo: Zo ndozoyágé. Geté zo mōzo-pakhaéz. ² E-mozosúz. Zoqa unimanqatin matev-qase, zua ndøzøgo, é-bezømbo-føgøføgakhám. Soqain ndøgo, ate nonqo sa tømøzø-navøem. Zapa ndøgo, no áv qateqeiví nqægo: Matev ndøgo, zo ndozo-matanam, noge Mbumbukiam-qa bøi-te, ndaføyamba-qapé mbá. ³ Gèmbø-mataváp, av Mbumbukiam-qa Manqat gi:zømesimam, manqat ndøgo, zo qazoyogem. Gèmbø-paevém, neka vøndo-qambúz. Zo tiaweav tøgoat, yaq no andé aqonam ezoqam me nøtégeáv. Neka zo zøtézøtezák, gekha khøuwa-tē, no tøtøndonav.

⁴ Geté ezoqa kopokopo, zo Sadis Klisten bawan mokho-te, ndigu tiqa ndabua-te, khavim mbain. Yaq ndigu no namba niti-okhoát, ndabua papaqa-papaqa vø-uzupát. Matev av nqægo eqeieqeí. Zapa ndøgo, ndigu manqa-zapazapa mbain. ⁵ Ezoqam ndego, manqa-zapa tetømbua, ndego ndabua papaqa, áv tené-uzupát. Neka no teqa iz, khandi mbuk-te ndøpeawap, nombó-evøzamák. Yaq no teqa yaq-te, noge Tat-qa bugug-te neka tegi enzol ezoqam-qa bugug-te, áv qaté-unimanqatin nqægo: Ndego nogé ezoqám.

⁶ Gekha ezoqām ndego, gea ndømbogo, ndego yà beyogé, av Mbumbukiam-ge Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te nde:manqate.”

Evezøza-qa Manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Filadelfia taon-te giyagam

⁷ Yaq Evezøza manqat nøme genø-ein, “Klisten bawan ezoqam, ndigu Filadelfia taon-te ndiyage, tigi enzol ezoqam, pepa āv qoqombøé-peawām nqægo:

Nqanek manqat ndégo temanqaté, ndego ezoqa ndaføyamba-qape neka unimanqatin-qape, ndego Deivid-gi mboqog mboqogim nonqo ndegeazoat. Gekha mboqōg ndigu, temboqozo, ezoqa kopømba mbaín, nqawa tetokaz. Neka gekha mboqōg ndigu, tetokaz, ezoqa kopømba mbaín, nqawa temboqozo. Ndego āv gene-manqaté nqægo:

⁸ No zoqa matev mōtenōtén, av ndøzøte-matanam. No mōtenōtén, zo bazaføgakh khapémbá. Geté zo noqa nømemind manqat, mðzombo-pavám neka noqa yaq-te naopøteáv. Yaq nqáe! No zo mboqog, mðezø-mboqozó. Yaq ezoqa kopømba mbaín, nqawa tetokaz. ⁹ Nqáe! Ezoqa ndigu, Saitan-gi bawan ezoqam ndigu, gete ndi:khavozam neka ekeza kha Zu ezoqam ndi:vewe, no ndigu ezoqam, zo-té qatøndó-khofotáz, ekeza kha, zoqa zenda tokhotapak-qa megemege-te, manqei betølaem. Yaq ndigu ndømatøvemém, av nqægo, no kuku zo-te. ¹⁰ Zo noqa manqat mðzombo-pavám, av qazømbe-ein nqægo, bazaføgakh-us tozo-waniapat. Yaq nqanek viniv-qape manqei-qape-te tøfakhan, ndøgo manqei-qape ezoqam ate ndi:gu tækhamasimat, no zo ndækhandíz.

¹¹ No avønín notøndónáv. Até vøgeawát ndøgo, ndøzøgo. Soqain ndøgo, ezoqa zoqa yaq-fia, ndøgo Mbumbukiam zo etoam-qa ndezøgo, te:vibam.

¹² Ezoqam ndego, manqa-zapa tetømbua, no ndego noge Mbumbukiam-qa khoev-te, nandi uk nówuáo. Ndego ma gé-ivavák. Ezoqa kopømba mbaín tendaf, ma nde:wuowe. Yaq no te-te, noge Mbumbukiam-qa iz, notó-peawám, neka noge Mbumbukiam-qa taon-qa iz, vøtø-peawām, ndøgo Zelusalem taon ndakinak, noge Mbumbukiam-te, yan-te tøndovis, neka noqa iz ndakinak vøtø-peawām.

¹³ Gekha ezoqām ndego, gea ndømbogo, ndego yà beyogé, av Mbumbukiam-ge Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te nde:manqate.”

Evezøza-qa Manqat, Klisten bawan ezoqam-te, ndigu Laodisia taon-te giyagam

¹⁴ Yaq Evezøza manqat nøme genø-ein, “Klisten bawan ezoqam, ndigu Laodisia taon-te ndiyage, tigi enzol ezoqam, pepa āv qoqombøé-peawām nqægo:

Nqanek manqat, ndégo temanqaté, ndego unimanqatin ezoqam ndego, ndego ‘Amen’ ndimbo-akhayam. Ndego bøi vizu ezoqam eqeieqei, neka manqat ate ndægo, ndemanqate, unimanqatin. Ndego gigiap ate nqægo-qá zapá, Mbumbukiam gekhakheinam. Ndego āv gene-manqaté nqægo:

¹⁵ No zoqa matev mōtenōtén, av zo ndøzøte-matanam. No mōtenōtén, zoqa Klisten matev-te, zo tatás mbá, neka zo até vatáp mbá. Noqa poev nqáneq: Zo uni tatas-in ndøgó, o, zo uni vatap-in vøgo. ¹⁶ Geté zo livinqasé qazotu-waní. Zo ambá av nqægo, tatas o vatap. Yaq nakémbá, no nòqozáb, zo. Zoqa mokhov, soqain, no-te. ¹⁷ Zo āv qazøte-manqaté nqægo,

'Ni kopømbá. Ni andé gigiap kopoav ezoqám. Ni khakhambaenteáv.' Geté zo vini. Zo khakha-mbá. Zo qámbá, Mbumbukiam-te. Zo andé gigiap-av ezoqám. Neka zo andé bøi kopøitáp neka andé ndabua-yáv. Geté zo zøkezan matavapøteáv. ¹⁸ Yaq nakémbá, noqa guguna manqat zo-te, nqánek: Zo vøndozáv, andé gol me zøtéwiim no-te, gol ndigu gøinam-te uni gi-bæbæs-ez. Yaq zo uni gigiap-kopoav-ezoqam-in zógoát. Neka até ndabua papaqa-papaqá-ya, vozówi. Yaq zo nqanek ndabua tozo-uzam, zo mivi sekemba zógoák, zo ndabua-yav nandozogo. Neka até mulømula, bøi-te giam nonqo vozówiim. Yaq zo kopømbaqapé, tozo-kewagat. ¹⁹ Gekha ezoqám ndigu, no kuku nqanøgo ti-te, no nøzø-pønqomatún, neka manqa nqázø-løvüát. Yaq nakémbá, zo vøqambúz, neka tatas ndøgó, Klisten matev-te. ²⁰ Nqáé! No mboqog tambáv qatoyá neka nqatø-khaneam. Gekha ezoqám ndigu, noqa khaneam tiyogem neka mboqog vønømbø-mboqozonám, no ndøtøndø-ón, neka lou namba vøtílog.

²¹ Ezoqam ndego, manqa-zapa tetømbua, av no qate-tømbua, no ndego kawa iz nombó-etoám. Yaq ndego no namba kawa ezoqam-qa qonam nonqo-té qeitø-qonavát, ate av-té, no Tat namba, kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te nqati-qonøve.

²² Gekha ezoqám ndego, gea ndømbogo, ndego yá beyogé, av Mbumbukiam-ge Nqova, Klisten bawan vinivinimba-te nde:manqate."

4

Mbumbukiam yan-te, iz ande av kimbø-eqawat

¹ Taqa zita-te, no qækewag, nqáé! No yan-te nqo:go, mboqog nøzømét. Mboqozoát. Yaq wag ndøgo, no bugukhokhof andé kipi me qate-ewag, no ndakin äv qanømbe-eín nqáego, "Qåndoqavíg, nqanek. Yaq no matev tötéqamákx ndøgo, taqa zita-te tøfakhanam. Ndøgo bēfakhanám." ² Yaq Mbumbukiam-ge Nqova, até gendego, no vøndapan. Yaq nqáé! No yan-te ndøgo, kawa ezoqam-qa qonam nonqo nøqéiv, ezoqam vø:qotam. ³ Ndego ezoqam, qonam nonqo-te go:qotam, bugug andé nandi khagi-us momotáp. Nandi nøme-qa iz, zaspá. Ndigu khakhavá. Neka nøme ndigu, kanilién. Ndigu køkókuk. Neka khakhava vøfaleam. Qonam nonqo unime-khawagát. Khakhava ndøgo, taqa khagi andé nandi nøme-qa khagí, iz emelal nqambogo. Momotap-ús. ⁴ Ta qonam nonqo, qonam nonqo tuenti-foa nøme, møndø-khawagát, yaq ta qonam nonqo nøme-te ndo:go, megetapak tuenti-foa vø:qonavam. Ndigu ndabua papaqa-papaqa ndø-uzupám neka kawa-te, kawakawa-za-qa gol wawaq vø-uzupam. ⁵ Qonam nonqo kopø-te ndøgo, livi qøuwuøyam, ndand ndovøimám neka vøndø-møkunimam, neka xo vøndøwagam. Ta qonam nonqo megemege-te ndo:go, mogenda-pakha ndø-asazám. Waev-ús. Sevén ate qægoam. Nqanek mogenda-pakha seven, Mbumbukiam-gí Nqova sevén. ⁶ Qonam nonqo kopo-qa megemege-te ndo:go, andé ndaola me me-goám. Taqa ibøkha andé glás. Unime:-bæbæs.

Yaq ta qonam nonqo-qa avønin-te ndøgo, khandi gigiap foa vø-ogitavam. Nginik khandi gigiap foa, tiqa kha ate qazømbe-goam, bøi-ús mbá, megemege-te neká zita-te. ⁷ Khandi gigiap nøme, teqa bugug andé layón. Neka nøme ndego, ge-menas-ev, ndego andé kao anganeám. Neka nøme ndego, gemisika-ev, teqa bugug, andé ezoqam-qa bugug. Neka nøme ndego, ge-foa-ev,

ndego andé koyám. Gèløvuvát. ⁸ Nginik khandi gigiap foa ate gi:goam, taf-ús. Taf siks-siks qazøgoam. Até taf-té-a, bøi vøzøgoam, mumat-te nekā mokho-te. Ndigu pusup mbaín. Pappave nekā lovølova, ndigu āv gini-manqatatún nqægo,

“Ndaføyamba-qapé. Ndaføyamba-qapé.
Evezøza Mbumbukiam, ndego bazaføgakh ate ndægo ndømbogo,
ndego gegoam
neka ndego ngego
neka ndego ngegeav,
Ngenek ndaføyamba-qapé.”

⁹ Nginik khandi gigiap foa, Mbumbukiam gimbo-vizumemin neka iz vømbø-eqanimin neka ike manqat vømbø-einimin, ndego qonam nonqo-te ndo:qomat, ndego miavmiav ndeyage, ¹⁰ yaq ndigu megetapak tuenti-foa, teqa megemege-te ndo:go, ndego qonam nonqo-te ndo:qomat, ekeza kha, manqei me:laemín, vømbø-vizumemin, ndego miavmiav ndeyage. Yaq ndigu tiqa kawa ezoqam-qa wawaq, qonam nonqo-qá megemege-té ginø-awamín, manqat vø-einimin,

¹¹ “Nigi Evezøza neka Mbumbukiam!

Qo ezoqa eqeieqei.

Iz eqawat matev neka vizap matev neka bazaføgakh, qoqa begó.

Zapa ndøgo, gigiap ate ndægo, qo qokhakheinám.

Qoqá poev-té qanøfakhán neka qoqá poev-té qagó.”

5

Pepa løvøyat neka Sip Nakhasam

¹ Yaq no tæqeív ndøgo: Ndego qonam nonqo-te go:qotam, teqa nakeamo zenda-te, pepa løvøyat ndøndapám. Ta pepa løvøyat ndøgo, peawap yaqyaq-ús neka ndøgo gétokám. Ndavánd qane-tokeapám. Sevén ate gi:goam.

² Yaq no enzol ezoqam bazaføgakh-qape no-omét. Kandambaqapé møndæ-akhá. Av gene-akhá nqægo, “Gekha ezoqám ndego, ezoqa eqeieqei, nginik ndavand tekoqogim neka pepa løvøyat vø-mboqoā?” ³ Geté ezoqam mbaín, yan-te nqo:go o manqei-qape-te nqanek o manqei mokho-te nqøugu, ndego kopømba ndøgo, pepa løvøyat temboqoa neka manqat vøqeív, mokho-te ndøu-peawap. ⁴ Yaq no nøvín. Eiv baza møndønøpós, qæ-eivat. Zapa ndøgo, ezoqa eqeieqei kopo mbaín, ndego pepa løvøyat peawap-us temboqoa, mokho-te ndøugu vøe-qeív. ⁵ Geté megetapak ezoqa kopo, āv genømbe-eín nqægo, “Ndø-eív. Nqáe! Ezoqa kopo ndégó. Ezoqa ndégo, ndego Saitan getømbuiu. Ndego andé Layón. Zuda khagua bawan mokho-té gunu:gú. Deivid-gé zeó. Ndego kopømbaqapé, ndavand seven tekoqogim neka pepa løvøyat vø-mboqoā.

⁶ Yaq livin-mba ndøugu, ma qonam nonqo qægoam, no Sip Nakhasam no-omét. Khandi gigiap neka megetapak, unime:-ogitavát. Sip Nakhasam ndego, løvøwe bugug ndøkewagám. Teqa kawa-te, ndego auli seven mbo-goám, neka bøi seven vømbøgoam. Bøi seven ndøgo, Mbumbukiam-gí nqova sevén. Ndigu nqova ndígu, Mbumbukiam manqei-manqei ate nqægo gekhofosam. ⁷ Yaq ndego Sip Nakhasam, tenøwáv ndøgo, pepa løvøyat,

teqa nakeamo zenda-te vōndap, ndego kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te go:qotam. ⁸ Yaq ndego pepa lōvōyat gendap, ndigu khandi gigiap foa neka megetapak tuenti-foa, teqa megemege-te ndo:go, ekeza kha, manqei me:laēm. Nginik ezoqa kopokopo ate gi:goam, ouv qaqaeam nonqo, mōndōzō-goām, ande gitá, neka gol ndis vōzōgoam. Ta gol ndis-te ndōugu, gigiap sisip mbomōmboma ndōmboqotupát. Khōifa sisip mbomōmboma, qandofakhatam, ndōgo Mbumbukiam-gí ezoqam-qá guliguli manqát. ⁹ Yaq ndigu ouv ndakinak ndōqaqaemám. Sip Nakhasam-té. Ouv āv gimboe-qaqaemám nqāgo:

Qo ezoqa eqeieqei-qapé.

Qo kopōmbaqapé, nqanek pepa lōvōyat toqondap neka ndavand nditōkebab, voqō-koqogim.

Zapa ndōgo, qo qakeza kha qonqonqotáv, vōlaqabem,

neka qakeza kouk mokho-te, qo

ezoqa bawan vinivinimba

neka manqat vinivinimba

neka manqei vinivinimba

neka ngusu vinivinimba voqōwi,

ndigu Mbumbukiam-gi betēgo.

¹⁰ Qo ndigu kawa iz qozō-etoám

neka Mbumbukiam-gi iziz ezoqam voqō-abam.

Yaq ndigu nigí Mbumbukiam mbósasaetát,

neka manqei-qape ezoqam vōzōmbó-kawaeztát.”

¹¹ Yaq no enzol ezoqam nōzōmét, neka tiqa manqa wag vōe-ewag. Enzol ezoqam kopoav-qapé. Taosen-taosen ndōgoám. Gevebumav-qapé. Nginik enzol ezoqam, qonam nonqo neka khandi gigiap foa neka megetapak, ùnime-khōogavát. ¹² Ndigu ouv ndōqaqaemám. Gēzōmbo-eqavát. Ouv āv gini-qaqaemám nqāgo,

“Sip Nakhasam ndego, gilaem,

bazafōgakh neka gigiap ate ndāgo neka matavap loloakh neka megeat matev neka vizap matev neka iz eqawat matev neka khanakhanakh manqat, teqa ndēgo tabegó.

Matev av nqāgo eqeieqei.”

¹³ Yaq tē-ewág ndōgo: Gigiap ate ndi:gu, yan-te ngo:go neka manqei-qape-te ngigu neka manqei-qape mokho-te ngu:gu neka ndaola-te ngigu, ouv ndōqaqaemám. Av gini-qaqaemám nqāgo,

“Ndego qonam nonqo-te ndo:qomat

neka Sip Nakhasam, khanakhanakh manqat neka vizap matev neka iz eqawat matev neka bazafōgakh tiqá.

Miavmiáv.”

¹⁴ Yaq ndigu khandi gigiap foa gindu-qavōinam, “Amén. Nqanek manqat unimanqatín.” Yaq ndigu megetapak, ekeza kha, manqei me:laēm, Mbumbukiam, Sip Nakhasam namba, vōzōvizam.

6

Sip Nakhasam, ndavand siks, pepa lōvōyat qætokam, gekoqogim

¹ Yaq no tēqéiv ndōgo: Ndego Sip Nakhasam, ndavand seven, ndigu pepa lōvōyat-te gitōkebupam, bugukhokhof kopo ndōkoqozó. Yaq tē-ewág ndōgo,

ndigu khandi gigiap foa, kopu nōme, gè-akhá. Teqa manqat andé ndand me: nqóó. Av gene-akhá nqágo, “Vōndoqáv.”

² Yaq no qækewag, nqáe! Hos papaqa ndøyám, ezoqam vō:qotam. Ngenek ezoqam, fōif mbogoám. Yaq ndego, kawa ezoqam-qá wawaq mbo-etōómém, sasa ndōwaw. Nakhag ezoqam nōmé namba mé:nōfē, vōzítág.

³ Yaq ndego Sip Nakhasam, ndavand kopu nōme vōkoqozo. Ndakin ndavand gēmbō-menas-éz, gekoqogim. Yaq ge:koqozo, no khandi gigiap nōme, ndego ge-menas-ev, teqa wag, āv qambōe-ewág nqágo, “Vōndoqáv.”

⁴ Ndego nqanek manqat ge-ein, yaq hos nōme ndofakhán. Kōkókuk. Ezoqam ndego, go:qotam, Mbumbukiam bazafōgakh mbo-etoám neka nakhag kaiya kandambaqape vōmbō-etoam. Ndego manqei-qape-te, sambu matev bēmōkhofá, yaq ezoqa yaqyaq-a pakhapakha betē-khaneam.

⁵ Yaq ndego Sip Nakhasam, ndavand kopu nōme vōkoqozo. Ndakin ndavand gēmbō-misika-éz, gekoqogim. Yaq ge:koqozo, no khandi gigiap nōme, ndego ge-misika-ev, teqa wag, āv qambōe-ewág nqágo, “Vōndoqáv.”

Yaq qækewag, nqáe! Hos kikis ndøyám. Ezoqam ndego, go:qotam, teqa zenda-te, viniv qeivi nonqo ndōndapám. ⁶ Yaq no manqa wag nōme nō-ewág. Khandi gigiap foa mokho-té abetōndo-fakhán. Av qande-ein nqágo, “Vōqáv. Ezoqa lou-av yage matev qomōzō-etoám. Yaq lou-qa fia gékhouwév. Witqasi toqowi, ande av 1 kilogram ndi:gu, tiqa fia, khōuwa kopu sasae-qá yaq-fía. Neka até flawa nōmé-a, bali, tiqa fia kandambá. 3 kilogram toqowi, tiqa fia, khōuwa kopu sasae-qá yaq-fía. Geté oliv tae neka waen tae ndōngi!”

⁷ Yaq ndego Sip Nakhasam, ndavand kopu nōme vōkoqozo. Ndakin ndavand gēmbō-foa-éz, gekoqogim. Yaq ge:koqozo, no khandi gigiap nōme, ndego ge-foa-ev, teqa wag, āv qambōe-ewág nqágo, “Vōndoqáv.”

⁸ Yaq qækewag, nqáe! Hos nōme ndøyám. Ngusum gēmbō-khavōéz. Ezoqam ndego go:qotam, teqa iz Lōvōté, neka lōvōte manqei vōmbōpavam. Ndigu Mbumbukiam bazafōgakh zō-etoám. Ezoqa ndōzítág. Manqei-qape ezoqam ate ndi:gu toqo-qaqab, vōmō-bawan-foa-éz, yaq bawan kopu ndigu, bēzítág, vōpakhaēz. Nakhag kaiya neka ifin matev neka enqoni neka sōvakha gigiap khobokhobós gini-zítágát.

⁹ Yaq ndego Sip Nakhasam, ndavand kopu nōme vōkoqozo. Ndakin ndavand gēmbō-faev-éz, gekoqogim. Yaq ge:koqozo, no ezoqam-gi nqova nōzōmēt. Nginik nqova, Mbumbukiam-te etoam matev gone nonqo louqase mokho-té gunu:goám. Ezoqam ndigu, ta zapaya ndōgo gi:zítágát, ndigu Mbumbukiam-qa Manqat vōgeatam-a, ezoqa Yesu-qa yaq-te vōe-zōmesimam.

¹⁰ Nginik gè-akhaemám. Wag gēzōmbo-eqavát. Av gini-akhaemám nqágo, “Kawa ezoqam ndafōyamba-qape neka unimanqatin-qape! Gé, qo manqei-qape ezoqam, manqa ovōyam-te gekha khōuwa-té qoté-āb, niqa yaq-fia voqótá, ti-te ndigu, gizítangam?” ¹¹ Yaq ndigu ezoqa ate gi:goam, ndabua papaqa-papaqa zō-etoám. Neka ndigu āv gizōmbe-ein nqágo, “Elavōqase até vōkhæ-keogé. Kopōmba ande av Klisten ezoqam-gi qaqa ezoqam, zo ge:zítág, ndigu até zogi sasae kopu ezoqam neka zōfuap nōmé-a, bētōkho-zítág. Yaq ndigu ezoqa ate ndi:gu fumuzítág, av Mbumbukiam matavap ge:ve, ndego zoqa yaq-fia ndōgo tenótá.”

¹² Yaq no tæqéiv ndōgo: Ndego Sip Nakhasam, ndavand kopu nōme vōkoqozo. Ndakin ndavand gēmbō-siks-éz, gekoqogim. Yaq manqei gēkukuvōém. Kandambá tantáv. Neka khōuwa vōkesæv. Andé tekhovot

kikis-qape me me:goám. Neka løvøyak sège-køkouk-év. Andé kóuk. ¹³ Neka nduku ndigu yan-te go:goam, manqei-té ginøpomóz. Kopømba ande av fig tae nanga pospos ndi:gu, tae-te gindu-vinginimin, khamøe bazaføgakh-us-qape qando-vumain, av tindipomóz. ¹⁴ Yaq yan andé pepa løvøyat me me:løvønumát, vømø-navøem. Olol neka manqei bawabawa ate qægoam, sège-nøzøvøém, ma qægoam. ¹⁵ Yaq ezoqa ewaqape, oskiá ndøgo, manqei-qape kawakawa-za o gekha megetapak nøme gigoam, o nakhag kawakawa-za o gigiap kopoav ezoqam o iz-akhayapak o yaq-fia mbain sasae ezoqam o gekha ezoqa nøme vøgoam, ndigu manqei nqa neka olol nandí gini-otønám. ¹⁶ Yaq ndigu, olol neka nandi-te, av gini-akhaemám nqægo, “Vøndo-ó:áz, ni vø-khonombam, te-te ndego, kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te ndo:qomat neka Sip Nakhasam-qa qaqa-te. ¹⁷ Zapa ndøgo, tiqa qaqa khøuwa kandambaqape møndøndáp. Yaq gé, gekha ezoqám møkhandi:z?”

7

144 taosen Izlael ezoqam, Mbumbukiam-qa khakhatap gi-upøgim

¹ Nqanek qame-navøem, yaq enzol ezoqam foa nøzømét. Manqei-qape-qa vavap foa-té giwaniapám neka manqei-qape-qa khamøe foa vøgeageapam. Tini-geageapám ndøgo: Manqei-qape-te neka ndaola-te neka leg-te, khamøe bevúmá. ² Yaq enzol ezoqa nøme vøe-omet. Khøuwa fakhanám genøgeavún, Khandi Mbumbukiam-qa khakhatap gone nonqo vøndapavun. Yaq ndego, ndigu enzol ezoqam foa, ndigu Mbumbukiam bazaføgakh gezø-etoam, manqei-qape neka ndaola tingi:nam, kandambaqapé møndøzømbe-akhá. ³ Av gezømbe-akhá nqægo, “Manqei-qape neka ndaola neka leg, naqanøká ndøngi:nám. Ni nigí Mbumbukiam-gi sasae ezoqam, tiqa kawa-pap-te, khakhatap bizizømbøkhe-awám.” ⁴ Yaq no av qate-ewág nqægo: Ezoqa ndigu khakhatap gi-upøgimát, ndigu 144,000 ezoqám. Ndigu Izlael khagua bawabawan-te ate ndægo, av gindi-uminimát nqægo:

⁵ Zuda khagua bawan-te: 12,000.

Neka Luben khagua bawan-te: 12,000.

Neka Gad khagua bawan-te: 12,000.

⁶ Neka Asa khagua bawan-te: 12,000.

Neka Naftali khagua bawan-te: 12,000.

Neka Manase khagua bawan-te: 12,000.

⁷ Neka Simeon khagua bawan-te: 12,000.

Neka Livai khagua bawan-te: 12,000.

Neka Isaka khagua bawan-te: 12,000.

⁸ Neka Zebulon khagua bawan-te: 12,000.

Neka Zosef khagua bawan-te: 12,000.

Neka Benzamin khagua bawan-te: 12,000.

Ezoqa bawan-qape, Mbumbukiam-qa qonam nonqo-qa megemege-te go:waniapam

⁹ Nqanek qame-navøem, yaq nqæ! No ezoqa bawan-qape nøqeív. Ezoqa kandambá tintív. Kopømba mbain, toqo-gevebam. Ezoqa ngusu vinivini-imbá neka bawan vinivini-imbá neka manqei vinivini-imbá neka manqat

vinivinimbá. Ndigu kawa ezoqam-qá qonam nonqo neka Sip Nakhasam-qá megemege-té gono-waniapám. Neka ndigu ndabua loloakh papaqa-papaqa vø-uzupam neka epek vø-upøgeapam. ¹⁰ Ndigu kandakandá møndæ-akhaemám. Av gini-akhaemám nqægo, “Ezoqam-qa khandi:zat matev, nikeza Mbumbukiam-té qando-fakhaté, ndego kawa-qa qonam nonqo-te ndo:qomat, neka Sip Nakhasam-té qando-fakhaté.”

¹¹ Yaq enzol ezoqam ate ndi:gu, ndigu kawa-qa qonam nonqo neka mege-tapak neka sòvakha gigiap foa gi-ogitavat, ndigu kawa-qa qonam nonqo-qa megemege-te, ekeza kha, manqei me:laém, tiqa bugug até manqei-té, Mbumbukiam vømbø-vizumem. ¹² Av gini-manqatát nqægo, “Amén.

Khanakhanakh manqat
neka iz eqawat matev
neka matavap loloakh
neka ike manqat
neka vizap matev
neka bazaføgakh
neka megeat matev,

ndøgo nigí Mbumbukiam-qá. Miavmiáv.

Amén. Nqanek manqat unimanqatín!”

¹³ Yaq ndigu megetapak, ezoqa kopo genøbevap, “Nginik gekha ezoqám, ndabua papaqa-papaqa loloakh ndi-uzap, neka gekham-té ginø-geavun?”

¹⁴ Yaq qambo-qavøiu, “Khanánqa! No nøtenateáv. Geté qo àboqote-qatéq.” Yaq genø-ein, “Nginik ezoqam ndigu, viniv kandambaqape-te gindufakhaz. Ndigu tiqa ndabua, Sip Nakhasam-qá kóuk ginisungúz, yaq ndøgo vøzø-papaqa-papaqawam. ¹⁵ Yaq nakémbá, ndigu Mbumbukiam-qá megemege-té gono-waniáp, ndego kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te ndo:qomat, pavpave nekā lovølova, teqa khoev-te ndimbovizap. Ndego ezoqam, kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te ndo:qomat, gezømbó-khakhazumát. Andé palai me zømbé-khafúz. ¹⁶ Yaq ndigu ifin nango gezøvinák neka ibøkha naq ma gezøpapák neka khøuwa tatas o gekha tatas nøme ndøgo, kha ma gezøtayák. ¹⁷ Zapa ndøgo, Sip Nakhasam ndego, livin-mba ndu-mia, ma qonam nonqo ndægo, ndego tigi sip keoge ezoqám. Yaq ndego kea kumbutøve-té genø-itúb, ta ibøkha-te ndøgo, ezoqa khandi ndøzø-etoam. Yaq Mbumbukiam tiqa bøi-te, bøi einu ate ndægo, gezø-vuogím.”

8

Yesu, ndego Sip Nakhasam, ndavand seven, vaev gekoqozo

¹ Sip Nakhasam, ta ndavand seven ndigu, pepa løvøyat-te gitøkebupam, vaev gekoqozo, yaq susú sege-wagát. Ande av haf awá ndægó. ² Taqa zita-te, no enzol ezoqam nøzømét. Seven ate gi-goam. Mbumbukiam-qá megemege-té gono-waniapám. Yaq ndigu enzol ezoqam seven, kipi kopo-kopo zø-etoumát.

³ Yaq enzol ezoqa nøme, tendowáv ndøgo, gol ndis, gigiap sisip mbomambaqape mboqotam nonqo, vøndøndap. Ndego Mbumbukiam-te etoam matev gone nonqo lou-qase avønin-té genø-itán. Yaq ndego gigiap sisip mbomambaqape mboqotam nonqo mbo-etøomém. Kandambá. Ndego Mbumbukiam-te, etoam matev betegó, Mbumbukiam-gi ezoqam ate ndi-gu-qa guliguli manqat namba, ndøgo gol lou-qase-te, kawa ezoqam-qa qonam

nonqo-qa megemege-te. ⁴Nqanek gigiap sisip mbomambaqape, ndego enzol ezoqam teqa zenda ge:geatam, taqa khøifa, Mbumbukiam-gi ezoqam-qa guliguli manqat namba, Mbumbukiam-té qanøqavíg. ⁵Taqa zita-te, ndego enzol ezoqam, nqanek gigiap sisip mbomambaqape mboqotam nonqo ndis, gèndáp, gøinam wageap-us vøu-nqeitav, ndøgo lou-qase-te qagoam, ma Mbumbukiam-te etoam matev gi:goatun. Yaq ndego até gendego, ta gol ndis gøina wageap-us, manqei-qape-té genø-ogi. Yaq ndand møkunim neka xo neka vøiyam neka manqei kukuvøem ndøfakhán.

Enzol ezoqam kipi gikhambøemat

⁶ Ndigu enzol ezoqam seven, møndø-khakheinám. Kipi seven ndøkhambøemét.

⁷ Yaq ndego bugukhokhof enzol ezoqam kipi gekhamba, manqei-qape-te qæ ais-us ndølanqá neka gøinam vøndø-o:a. Kóuk namba me:nokhøgeapát. Manqei-qape toqo-qaqa, vømø-qaqageap-misiká, yaq qatoat kopo, gèlonqotám. Yaq até lég-a, toqo-qaqa, vømø-qaqageap-misiká, yaq qatoat kopo, gèlonqotám. Neka gagayág ate ndægo vølonqotam.

⁸ Yaq enzol ezoqa nøme, kipi vøkhamba. Ndakin enzol ezoqam, gè-menas-éz, kipi gikhambøemem. Yaq ndaola-te, gigiap ndø-ogiím. Ndøgo andé lolol kandambaqape wageap-us bugug me me:kewagám. Ndaola toqo-qaqa, vømø-qaqageap-misiká, yaq qatoat kopo sège-enénd, vømø-kouk. ⁹ Yaq søvakha gigiap ate ndi:gu, ta kewan qatoat-te gu:yagam, gèpakhaéz, neka khagua ate ndægo, ta kewan qatoat-te qabøetupam, vøsoqøsoqoam.

¹⁰ Yaq enzol ezoqa nøme, kipi vøkhamba. Ndakin enzol ezoqam, gè-misika-éz, kipi gikhambøemem. Yaq nqova mbaín, yan-te, ndukuam kandambaqapu ndobøiáv. Andé mogenda me me:wageapám. Kea qaqæap neka kea kumbutap ate ndægo, toqo-qaqa, vømø-qaqageap-misiká, yaq qatoat kopo-té gunø-bøiáv. ¹¹ Ngunuk ndukuam, iz Khaqain-Qapé. Ibøkha ate ndægo, toqo-qaqa, vømø-qaqageap-misiká, yaq qatoat kopo, gèkhaqá. Yaq ezoqa kandambá, gipakhaez, ibøkha gi-izumam. Zapa ndøgo, ibøkha ndøgo, gèkhaqá.

¹² Yaq enzol ezoqa nøme, kipi vøkhamba. Ndakin enzol ezoqam, gè-foa-éz, kipi gikhambøemem. Yaq nqova mbaín, khøuwa neka løvøyak neka nduku toqo-qaqab, vømø-qaqageap-misika-éz, qatoat kopo ndøgo, beawap mbaín. Møndøzø-navøém. Neka lova neka paveat toqo-qaqa, vømø-qaqageap-misiká, yaq qatoat kopo ndøgo, waev mbaín.

¹³ Nqanek qame-navøem, yaq no koyam no-omét. Khaiya ová gono-løvuvát. Ndego kandambaqapé møndæ-akhá. No teqa manqat, áv qate-ewág nqægo, “Møndø-soqoéz. Møndø-soqoéz, ndigu ezoqam, manqei-qape-te ndiyage, enzol ezoqa misika nøme, kipi tikhambøemem. Ti-te ndigu, unimé:-soqá.”

9

Enzol ezoqam ge-faev-ev, kipi gekhamba

¹ Yaq enzol ezoqa nøme, kipi vøkhamba. Ndakin enzol ezoqam, gè-faev-éz, kipi gikhambøemem. Yaq no ndukuam no-omét. Ndugu yan-te guogoam, manqei-qape-té gunø-bøiáv. Yaq ndugu mboqog mboqogim nonqo mbo-etøomém. Manqei ozu vaev mbain mboqogim nonqó. ² Yaq manqei ozu vaev mbain gumboqoa, khøifa ndøfakhán. Ta khøifa ndøgo,

andé gøinam kandambaqape-qá khøifá. Khøuwa waev neka khaiya sège-bøivún, ta khøifa zapaya ndøgo, manqei ozu vaev mbain-te qando-fakhatam. ³ Yaq ta khøifa mokho-te ndøugu, bamøkhokeakh ndofakhatám, kopoav-qape, manqei-qape-te vøpanqanim. Yaq ndigu andé lakalaka-qá bazaføgakh me-ndapém. ⁴ Ndigu áv gizømbe-eín nqægo: Gagayag neka tae neka gekha gi-giap nøme, manqei-te ndøpøet, bengi-nám. Geté ezoqam mba bengiæzó. Ezoqam ndigu tíngiæzó, ndigu tíqa kawa-pap-te, Mbumbukiam-qa khakhatap mbain ndigu. ⁵ Mbumbukiam ndigu bamøkhokeakh takeáv, nginik ezoqam tizitag, vøpakhaéz. Geté ndigu løvøyak faev, sa nqosøgeap bezø-etoám. Taqa nqosøgeap ndøgo, kandambá. Kopømba ande av lakalakoam tuqatag, taqá nqosøgeáp. ⁶ Ta løvøyak faev mokho-te ndøgo, ezoqa løvøte-qa, ndøvawát. Geté ma géqeivimák. Ndigu pakhaezet-qa, ndøgoát. Geté kopømba mbain tipakhaez. Løvøte é-ndøvuaó.

⁷ Nginik bamøkhokeakh, andé hos bugug me me:kewagám, nakhag nonqo gikhakheinøvemín. Tíqa kawa-te, andé kawa ezoqam-qá gol wawaq me zømbogoám, neka tíqa bugug andé ezoqam-qá bugú. ⁸ Tigi izum, andé sakheis-gí izúm, neka tigi khayam, andé layon-gí khayám. ⁹ Tigi savim-te, sanqava khakhazam nonqo ndø-uzupám. Taqa bugug andé auli gigiap sanqava khakhazam nonqó. Neka tíqa khavøi u, andé hos kopoav-qá wág, manqei khagua wil-us tilivupit, nakhag-qa tibøitit.

¹⁰ Tíqa otøgeam nonqo, okho-té qazøgoám. Andé lakalaká. Yaq ezoqa ndøgo tizømbí-otøgimát, løvøyak faev mokho-te. ¹¹ Tigi kawa ezoqam, ndégo, enzol ezoqam, ndego manqei ozu vaev mbain ndembo-keoge. Teqa iz, Iblu manqat-te, Abadón neka Glik manqat-te, Apolión. (Taqa manqá mokho, “Ezoqa ngiæzoat ezoqám.”)

¹² Ndakin nqanek bugukhokhof viniv matev kandambaqape, møndømø-navøém. Geté nqæ! Viniv matev kandakanda nøme menas nqægeav.

Enzol ezoqam ge-siks-ev, kipi gekhamba

¹³ Yaq enzol ezoqa nøme, kipi vøkhamba. Ndakin enzol ezoqam, gè-siks-éz, kipi gikhambøemem. Yaq no søvakha gigiap-qa auli foa-te, lou-qase-te qa-asøzam, ma Mbumbukiam-te etoam matev gi:goatun, manqat no-ewág. ¹⁴ Nqanek manqá wag, ndego enzol ezoqam kipi gekhamba, áv gambøe-eín nqægo, “Enzol ezoqam foa ndigu, Yufletis kea kandambaqape-te ndiløvønøvap, mðqo-nqovotáz.” ¹⁵ Yaq ndego nginik enzol ezoqam foa vønqovotaz. Ndigu khakheitáp. Ezoqa ndøzitág. Ndigu nqanek khøuwa iz oskia mbøe-kewagám, nqanek khøuwa neka løvøyak neka viav-te nqanek. Ezoqa ate ndi:gu, toqo-qaqab, vømø-bawan-misika-éz, yaq bawan kopo ndigu, gézitág, vøpakhaéz. ¹⁶ Nginik enzol ezoqam-gi nakhag ezoqam, bawan kandambá tantáv. Hós ginibøitít. Ate gi:goam, 200 milión. No mðe-ewág, tíqa gevebap andé gekhám. ¹⁷ Nqanek umingiap-te, no nginik hos, áv qatezømét nqægo: Ndigu ezoqam, go:qonavat, ndigu savi khonobam nonqo, møndøzø-goám. Taqa khagi, køkókuk. Andé gøina wageáp. Neka kikís. Andé khaiyá. Neka khakhavá. Hos-qa kawa, ande layon-qá kawá neka tíqa manqá-nqa-te, gøinam neka khøifa neka nandi wagøvap-us sisip soqaqape ndofakhatám. ¹⁸ Ezoqa ate ndi:gu toqo-qaqab, vømø-bawan-misika-éz, yaq bawan kopo ndigu, gézitág, vøpakhaez. Ta matev soqøsoqa misika ndøgo tini-zitagát, gøinam neka khøifa neka nandi wagøvap-us, hos-qa manqá-nqa-te qando-fakhatam. ¹⁹ Hos-qa bazaføgakh ndøgo, tíqa manqá-nqa mokho-té

neka ngui-té qagó. Tigi ngui, ande wazá. Kawa-ús. Yaq ezoqa ndigu tizø-otøgeamín.

²⁰ Geté ndigu ezoqa nõme, pakhaezateav qagoam, nqanek matev soqøsoqa qafakhanam, ndigu Mbumbukiam-te qambuzaneáv. Ndigu nqova soqøsoqa, sekembá segezø-vizupám, neka batae, ekeza zenda gi:khakheinumam, sekemba vømbø-ogi:mam, ndøgo gol neka silva neka auli gigiap nõme neka nandi neka tae gi:khakheinumam. Geté ta batae ndøgo, mokho mbaín. Kopømba mbaín, bøi tøkewagat o manqat tø-ewagat o tø-okhoat. ²¹ Neka ndigu ezoqam qambuzaneáv, tiqa ezoqa zitøge matev-te neka manqa-sisi matev-te neka mambe okho matev-te neka aqonam matev-te.

10

Enzol ezoqam, ndego pepa løvøyat-qase gendapam

¹ Yaq no enzol ezoqam bazaføgakh-qape nõme no-omét. Yan-té gendovís. Teqa ndabua, khaiya ozoz mbøe-løvøtupám, neka teqa kawa-te, khakhava vømbøe-løvøetam. Teqa bugug, andé khøuwa me me:sanqatavám, neka teqa bov, andé nandi uk wageap-us me me:kewagám. ² Teqa zenda-te, pepa løvøyat khapelavøqase ndøndapám. Møndø-mboqoatám. Teqa nakeamo zenda tokhotapak, ndaola-té genø-tokhotám, neka teqa yogea zenda tokhotapak, manqei-te vøtokhotam. ³ Yaq ndego kandambaqapé møndæ-akhá. Teqa manqat, andé layon-qá ogeáév. Ndego akhayam qamømbøe-navøem, yaq ndand seven ndøqavøinám. Manqat andé ndand me me:møkunimám. ⁴ No ambá nopeawamín, manqat ndøgo, gi-einim. Geté yaq no manqat nø-ewág. Yan-té qando-fakhan. Av qande-eín nqægo: “Manqat ndøgo, ndigu ndand seven gi-einim, ndøpeawám. Khonoam-té qabegó.” ⁵ Yaq ndego enzol ezoqam, no bugukhokhof qæ-omet, ndaola-te neka manqei-te getokhotupam, ndego nakeamo zenda, yan-té genø-eqá. ⁶ Yaq ndego, manqa mbusa ndøvé. Mbumbukiam-qá iz-té genøvé, ndego miavmiav ndeyage, ndego yan neka gigiap ate ndægo yan-te ndo:go, neka manqei-qape neka gigiap ate ndægo, manqei-qape-te nqagun, neka ndaola neka gigiap ate ndægo, ndaola mokho-te ndøugu, gekhakheinam. Manqa mbusa, áv genevé nqægo, “Mbumbukiam khøuwa nõme géføløtazák. ⁷ Geté enzol ezoqa nõme, kipi tekhamba, ndego te-seven-ev, yaq Mbumbukiam matev ndømatanám, ndøgo bugukhokhof qakhonawam, ndøgo tegi manqa vevezam ezoqam-te gevøndaz.”

⁸ Yaq manqat ndøgo, no bugukhokhof qæ-ewag, yan-te qando-fakhan, nangó qando-eín. Av qande-eín nqægo, “Vøqáv. Pepa løvøyat mboqoat qomøndó-ndáp, ndøgo enzol ezoqam-qa zenda-te ndo:ve, ndego ndaola-te neka manqei-te ndetokhotap.”

⁹ Yaq no ndego enzol ezoqam-te vøenav, pepa etoam manqat sasa nombø-ein. Yaq ndego áv genømbe-eín nqægo, “Móqondáp. Neka qólóg. Qoqa emu-te, geqá-khaqáin. Geté manqa-nqa-te, ndøgo fimakh-ús. Andé ndokhós.”

¹⁰ Yaq no nqanek pepa løvøyat-qase, nøndáp, teqa zenda-te qøuveam, vøelog. Noqa manqa-nqa-te ndøgo, fimakh-ús. Andé ndokhós. Geté qatumu-khougiam, yaq emu-te, møndønø-khaqáin. ¹¹ Yaq ezoqa nõme, áv genømbe-eín nqægo, “Qo Mbumbukiam-qa Manqat nqawá qanø-vevezám, ezoqa bawan vinivinimba neka manqei vinivinimba neka manqat vinivinimba neka kawakawa-za vinivinimba-qa yaq-te.”

11

Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqa menas, teqa manqat timanqatat

¹ Yaq iziz tonqogim nonqo nø-etøomé. Taqa bugug andé fõif ndaføyamba-papí. Yaq manqa wag, āv qanømbe-ein nqægo, “Vòqáv! Mbumbukiam-qa khoev neka lou-qase ndøgo, ma Mbumbukiam-te etoam matev gi-goatun, taqa fitap iziz qombóndáp, neka ndigu ezoqam, Mbumbukiam teqa khoev-te ndimbovizap, voqó-gevebām. ² Geté manqei nøme ndøgo, Mbumbukiam-qa khoev-qa uta mokho-te ndøugu, soqó-iváv. Iziz mbòndáp. Zapa ndøgo, ta manqei ndøgo, Mbumbukiam bawan vini-ak zø-etoám. Yaq ndigu Mbumbukiam-qa taon, gétokhotát. Løvøyak 42, titokhotat. ³ Yaq nogi manqa manqate ezoqa menas, notøndó-khofotáz. Ndigu ege avus gigiap ndø-uzupát, neka noqa manqat vøvevezumat. Khøuwa 1260, noqa manqat tivevezumat.”

⁴ Ndigu Mbumbukiam-gi manqa manqate ezoqa menas, ndøgo, oliv tae menas neka lampa asøzam nonqo menas, ndøgo Evezøza-qa megemege-te ndo-asøzu, ndego manqei-qape ndo:kawaevat.

⁵ Ezoqa nøme ndigu, nginik ezoqa menas-te ngenøgim matev gone-qa tigoat, yaq tiqa manqa-nqa-te, gøinam ndófakhatát, tigi qaqa ezoqam vøngiæzoát. Yaq ta nakhoa-te nqanek, gekha ezoqam ndego, matev soqain gone-qa tezøgoat, génaním. ⁶ Nginik ezoqa menas, bazaføgakh tindapém ndøgo: Khaiya ozoz segétokém. Yaq qæ mbain, segégoát, ta khøuwa ate tægoat, Mbumbukiam-qa manqat tivevezumat. Neka kea kumbutap-te, ibøkha segé-enendém, vømó-kökuk. Neka gekha khøuwa-tē ndøgo, ndigu tøzø-peoat, ndigu manqei-qape-te, matev soqøsoqa bugug vinivinimba segendó-khofotumat.

⁷ Yaq ndigu tiqa manqa manqate tømøzømbe-navøem, ndego søvakha gigiap lozokhak, manqei ozu vaev mbain-te ndego, gendóqavíg, ti namba vøenøfē, sasa ndózitåg, vópakhaēz. ⁸ Yaq tiqa khatae, nakhoa-té segé-awám, taon kandambaqape-te ndøgo, ma tigi Evezøza, tae mutui-te gitøkewem. Nqanek taon, taqa yaya etæ iz, Sodóm o Izíp. ⁹ Ezoqa manqei vinivinimba, neka bawan vinivinimba neka manqat vinivinimba neka ngusu vinivinimba, tiqa khatae sugumú-qeivát. Khøuwa trí neka khøuwa nøme yaq-mbá. Ezoqa nøme sa gezótakák, ta khatae ndøgo, timø-ozam. ¹⁰ Manqei-qape ezoqam khanakanakh zø-asótáv, nginik ezoqa menas tipakhaez, neka lou vóløg neka vó-ogiām neka yaqyaq-a gigiap vó-etoám. Zapa ndøgo, nginik Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, manqei-qape ezoqam, ngenøgim matev zø-etoumám.

¹¹ Geté khøuwa tri neka khøuwa yaq-mba qame-navøem, yaq nginik ezoqa menas-te, Mbumbukiam-qa mbøni føkiam ndø-oé. Yaq ndigu sègewán. Yaq ezoqa ewaqape, gizømet, møe kandambá qazø-nqeiøvem. ¹² Yaq ndigu Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqa menas, manqat kandambaqape ndøyogém. Yan-té qando-fakhán. Av qande-ein nqægo, “Qandoqavíg, nqanek.” Yaq ndigu yan-te vøqavíg. Khaiya ozoz mokho-té ginøqavíg. Tigi qaqa ezoqam, até gezømetát, giqavígat.

¹³ Yaq ta khøuwa kopo-te ndøgo, manqei ndøkukuvøém. Kandambá tantáv. Yaq ta taon-te ndøgo, khoev ten-ten qapuatat, yaq nain-nain ndøgo, até

11:1 11:1 Ezek 40:3; Zech 2:1-2   **11:2** 11:2 Luk 21:24; Veve 13:5   **11:4** 11:4 Zech 4:11-14   **11:5** 11:5 2 Sam 22:9; Psa 97:3   **11:6** 11:6 1 King 17:1; Exo 7:17-20; 1 Sam 4:8   **11:7** 11:7 Dan 7:21; Veve 12:17; 13:7; 17:8   **11:8** 11:8 Luk 13:34   **11:11** 11:11 Ezek 37:5, 10   **11:12** 11:12 2 King 2:11
11:13 11:13 Veve 6:12; 16:18

gepuatát, geté kopo-kopo nøme ndøgo, gèmkuvøém. Yaq ezoqa kopoáv, gèpakhaéz. Seven taosén, ate gi:goam. Yaq ezoqa nøme ndigu, pakhaezateav gigoam, møe kandambá gigonem, neka Mbumbukiam-qa iz vømbó-eqanem, ndego yan-te ngo:yage.

¹⁴ Ndakin viniv matev kandambaqape nøme ndøgo, qamenas, møndømø-navøém. Geté nqáé! Viniv matev kandambaqape nøme, avønín géfakhán. Gemó-misiká.

Enzol ezoqam ge-seven-ev, kipi gekhamba

¹⁵ Yaq enzol ezoqa nøme, kipi vøkhamba. Ndakin enzol ezoqam, gè-seven-éz, kipi gikhambøemem. Yaq yan-te ndøgo, manqa wag ndøfakhanám. Kandakandá. Av qane-manqatát nqægo:

“Ndakin manqei-qape-te,
megeat matev, nígi Evezøza Mbumbukiam ndøndáp,
tege Keliso namba.

Yaq ndego miavmiav mó:kawaevtát.”

¹⁶ Yaq ndigu megetapak tuenti-foa, ndigu Mbumbukiam-qa megemege-te ndo:go, ekeza kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te go:qonavam, ndigu ekeza kha, manqei me:laém, tiqa bugug até manqei-té, Mbumbukiam vømbó-vizumem. ¹⁷ Av gini-manqatát nqægo:

“Evezøza, Mbumbukiam,
qo bazaføgakh ate ndægo ndaqago,
qo nqoqogo neka qoqogoam,
ní ike kandambá qo-te.

Zapa ndøgo, qo ezoqa áv qoqote-zømás nqægo:

Qo bazaføgakh-qapé, neka kawa matev voqðngaz.

¹⁸ Bawabawan vinivinimba, qaqa kandambá giqagoam.

Geté ndakin qoqá qaqa khøuwa ndøndáp.

Qo løvøte ezoqam, avønín, manqa ovøyam-té qonó-áb.

Yaq qogi sasae ezoqam, ndigu Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam,
neka qogi ezoqam ate ndi:gu, ndigu ndiqavizap,
ezoqa kandakanda neka khasøkhasis,
qo yaq-fia eqeieqei voqozó-etoám.

Yaq ezoqam ndigu, manqei-qape gingi:tat, qóngiæzó.”

¹⁹ Yaq Mbumbukiam-qa khoev, yan-te nqo:go, sège-mboqoé. Yaq mboges ndøgo, ma Mbumbukiam-qa guguna manqat qøu-nqeitavam, ta mokho-te, ndego Izlael ezoqam namba poev ge-unimanqatin, bavokhó qandoveám. Yaq ndand ndovøimám neka vøndø-møkunimam, neka xo vøndowagam. Neka manqei vøkukuvoem-a, qæ ais-us kandambaqape vøndø-lanqa.

12

Sævam neka wazeam-qa emanqat

¹ Yaq yan-te nqo:go, matev kandambaqape ndøfakhán. Nqova ndafe-ús. Sævam møndøgoám. Tuqa ndabua, khøuwá. Neka tuqa zenda tokhotapak mokho-te, løvøyak mbøigoám neka tuqa kawa-te, nduku tuelv, ande kawa ezoqam-qa wawaq me vømbøegoam. ² Ngunuk sævam, emu-ús. Gèmbongáz. Yaq tñni-akhayám, nqosøgeap gumbo-ewag.

³ Yaq yan-te nqo:go, matev nøme vøfakhan. Nqáe! Wazeam kandambaqape, møndøgoám. Køkouk-qapé. Ngenek kawa sevén qambo-goam neka auli ten vømbøgoam, neka teqa kawa ate qambøgoam, kawa ezoqam-qa wawaq vømbøe-uzupam. ⁴ Yaq ngenek wazeam, até gendego, nduku nøme yan-te nqo:go, vøkhatáz. Okhó genekhatáz, manqei-qape-te vønqagevem. Nduku misika-misika gigoam, yaq menømenas ndigu, até gegoám, geté nøme kopo-kopo ndigu, gèkhatáz. Yaq ndego wazeam, sævam qambongaz, tuqá megemege-té gono-itán. Yaq ndego nakhasam ndego, tui-ova, løutøve-qa mbøgoám.

⁵ Yaq ndugu sævam vøe-ova. Nakhasam anganeám. Ndego bawabawan ate ndægo, gezømbó-kawaevtát. Bazaføgakh-ús. Teqa khamokh, auli khamokh ndøgoát. Geté ndego nakhasam é-vøqán-ae, enzol ezoqam, Mbumbukiam-te é-vøndafem, ma ekeza qonam nonqo-te go:qotam. ⁶ Yaq sævam ndugu, leg-av manqei-té gunø-khokhón. Ta manqei ndøgo, Mbumbukiam é-møndømbokhakheinám. Yaq timbó-kewagát ndøgo, atema 1260 khøwa vømøndāp.

⁷ Yaq yan-te, nakhag ndøfakhán. Ndego enzol ezoqam kandambaqape, Maekol neka ekeza enzol ezoqam, wazeam namba me:nøfé. Neka ndego wazeam, ekeza enzol ezoqam namba vøndewan, yaq vøzø-qavøiu. ⁸ Geté ndego wazeam, bazaføgakh mbain. Yaq gèpitøvé, yaq ndego tegi enzol ezoqam namba, kopømba mbain, yan-te sekemba tiyagat. ⁹ Yaq ndego wazeam kandambaqape, iz Nqova Soqaqape neka Saitan ndimbo-akhayam, gè-oginám, ndego manqei-qape ezoqam ate ndi:gu, ndetubam. Manqei-qape-té genø-oginám, tegi enzol ezoqam namba.

¹⁰ Yaq yan-te ndøgo, no manqat kandambaqape nø-ewág. Av qane-eín nqægo,

“Ndakin nigi Mbumbukiam-qa ezoqa khandizat matev

neka bazaføgakh matev

neka megeat matev,

møndø-fakhán.

Ndakin Keliso mó-kawaevtát,

ndego kawa ezoqam geve.

Zapa ndøgo, ndego ezoqam, Mbumbukiam-qa megemege-te go:yam neka

nigi Klisten nøfuap, pappave nekā lovølova, manqa vøzø-søkuzumam,

ndego møndø-oginám.

¹¹ Klisten ezoqam møndø-tømbuinám.

Sip Nakhasam-qá kóuk neka unimanqatin manqát gini-tømbuinám,

ndøgo ezoqa nøme-te gimanqatam.

Ndigu ekeza yage-qa yaq-te, matavapøteáv, neka ndigu møe mbain,

Mbumbukiam-qa Manqat zapaya, tipakhaez.

¹² Zo khanakhanakh mbá qanegó,

qo yan neka zo yan-te ndozoyage.

Geté ti-te ndigu unimé-soqá, ndigu manqei-qape neka ndaola-te ndiyage.

Zapa ndøgo, nqova soqaqape mändovís zo-te.

Ndego qaqa kandambá.

Ndego møndæ-otév, khøwa khapémbá, ndimbøe-yoza.”

¹³ Yaq ndego wazeam ge-otev av nqægo, manqei-qape-té ginø-ogenonám, ndego até gendego, ndugu sævam, nakhasam anganeam gui-ova, vøngeatam. Até gembopavát. ¹⁴ Geté ngunuk sævam, ngangakh kandambaqape-qá taf

menas mbo-etøomém. Ekeza manqei-té guabenø-løvúi, leg-av manqei-te ndøgo. Yaq timbó-kewagát ndøgo, viav misika neka viav nøme yaq-mba vømóndáp. Ta manqei-te ndøgo, ndugu wazeam-qa bugug-te, qambaqape ndøgoát. ¹⁵ Yaq wazeam, até gendego, ibøkha vøqoza. Ibøkha ndøgo, teqa manqa-nqa-te qando-fakhan, andé kea-qá ibøkha mbageáp. Ndego sævam kawøwe-qa mbogoám. ¹⁶ Geté ndugu sævam, manqei mbotøké. Manqei manqa-nqa é-møndø-mboqoá, ibøkha vøkhoug, ndøgo wazeam-qa manqa-nqa-te qando-fakhan. ¹⁷ Yaq ndego wazeam, qaqa kandambá, ndugu sævam-te. Yaq sègewáv, tugi zi nøme namba vømènøfe. Nginik ezoqam ndigu, Mbumbukiam-qa manqat o-mba ndo-ndape neka Yesu-qa manqat ndigéawát. ¹⁸ Yaq ndego wazeam, ndøgeg-te genø-itán.

13

Søvakha gigiap lozokhak, ndaola-te gendo-fakhan

¹ Taqa zita-te, no søvakha gigiap lozokhak no-omét. Ndaola-té gendo-fakhan. Ndego kawa sevén qambogoam neka auli ten vømbo-goam. Auli ate qambøegoam, kawa ezoqam-qá wawaq ndø-uzupám, neka teqa kawa ate qambøegoam, Mbumbukiam-qa iz ngenøgim manqat vøpeaupam. ² Ngenek søvakha gigiap lozokhak, qæ-omet, bugug andé lepad me me-kewagám, ndugu puskas khobos kandambaqapu. Geté zenda andé søvakha gigiap nøme-qá zendá, ndego bea ndimbo-akhayam. Bazaføgakh kandambá. Neka manqa-nqa, andé layon-qá manqa-nqá. Ngenek søvakha gigiap lozokhak, wazeam ekeza bazaføgakh mbo-etoám neka ekeza kawa ezoqam-qa qonam nonqo neka megeat iz kandambaqape vømbo-etoam. ³ Søvakha gigiap lozokhak-qa kawa nøme, bugug av qane-kewagám nqægo: Ezoqa pakha-pakha mbokhaná. Geté nqamav ndøgo, qambogoam, møndø-e-ám. Yaq ndøgo, manqei-qape ezoqam ate ndigu, nqova zømbendáf, neka ndego søvakha gigiap lozokhak vømbo-pavat. ⁴ Ezoqa ate gi-goam, wazeam gembø-vizupám, ndego søvakha gigiap lozokhak, bazaføgakh gembø-etoam. Neka ndigu søvakha gigiap lozokhak, vømbo-vizupam. Av gini-manqatám nqægo, “Gekha ezoqám ndego, kopømba ande av ngenek søvakha gigiap lozokhak nde:go? Neka gekha ezoqám ndego, te namba tenøfe, vøpitáv?”

⁵ Ndego søvakha gigiap lozokhak, Mbumbukiam sègemboták: Ekeza iz segé-egatát, neka Mbumbukiam-qa iz vøngenøitát, neka bazaføgakh matev vømatønnumát, atema løvøyak 42 vømø-nasinim. ⁶ Ndego søvakha gigiap lozokhak manqat ge-einin, Mbumbukiam ndøngenøiuín, neka teqa iz vøngiuin neka teqa khoev vøngenøiuin neka tegi ezoqam ndigu, yan-te ndiyage, vøngenøzoin. ⁷ Neka Mbumbukiam ndego nøme av gembøeták nqægo: Mbumbukiam-gi ezoqam namba mé-nøfe neka vøpitáz. Neka ndego bazaføgakh ndøndáp. Ezoqa bawan vinivinimba neka manqei vinivinimba neka manqat vinivinimba neka ngusu vinivinimba gezømbó-kawaevtát. ⁸ Ezoqa ewaqape, manqei-qape-te tiyagat, gembó-vizupát, gekha ezoqám ndigu, tiqa iziz khandí mbuk-te peawapøteav ndøgo, Sip Nakhasam-qa mbuk-te, ndego gilaem. Manqei-qape khakheinøpøteav qagoam, ta mbuk ndøgo, é-møndo-peawám.

⁹ Gekha ezoqám ndego, gea ndømbogo, ndego yà beyogé. ¹⁰ Ezoqa ndigu, Mbumbukiam gevevesam, ndimbula-te tinqeisam, ndigu segé-nqeisám.

Neka ezoqam ndigu, Mbumbukiam gevevesam, nakhag kaiya ti:zitag, ndigu nakhag kaiya segé:zitág. Nqanek matev tɔfakhanam, Mbumbukiam-gi ezoqam, fɔgɔfɔgakh bewaniáp, tiqa unimanqatin-te.

Sɔvakha gigiap lozokhak nɔme, manqei mokho-te gendo-fakhan

¹¹ Yaq no sɔvakha gigiap lozokhak nɔme no-omét. Manqei mokho-té gendo-fakhán. Ndego andé sip nakhasam-qá auli me mbɔegoám. Menás. Neka ndego manqat gemanqatam, andé wazeam-qá manqát. ¹² Bazafɔgakh ndégo tembo-etoám, sɔvakha gigiap, bugukhokhof ndaola-te gendo-fakhan. Yaq ndego matev, teqá iz-té genɔ-matɔnumám. Ndego manqei-qape ezoqam ate ndi:gu, áv gene-tɔpɔtavám nqáɛgo: Ndego sɔvakha gigiap lozokhak, bugukhokhof gegeavun, tiabembɔe-vizáp, ndego nqamav soqaqape qambogoam, ndakin qambo-e:am. ¹³ Ngenek sɔvakha gigiap lozokhak nɔme, ndakin gefakhan, nqova ndafɔgim matev ndɔmatɔnumám. Kandakanda. Nɔme gematanam, nqánek: Yan-te gɔinam ndovís, atema manqei-qape-te, ezoqa ewaqape-qa bɔi-te. ¹⁴ Yaq ta matev vinivinimba-te ndɔgo, ndego ezoqa ewaqape, manqei-qape-te giyagam, gétubumám. Bazafɔgakh ndégo tembo-etoám, ndego sɔvakha gigiap, bugukhokhof ndaola-te gendo-fakhan. Ndego matev, teqá iz-té genɔ-matɔnumám. Yaq ndego sɔvakha gigiap lozokhak, ndigu ezoqam, manqei-qape-te giyagam, áv gezɔmbe-ein nqáɛgo: Ndego sɔvakha gigiap lozokhak, nakhag kaiya gi:laem, gete sekemba geyagat, tae khɔuwiap bɛmbo-viagém. Andé teqá bugúg. ¹⁵ Yaq ndego sɔvakha gigiap lozokhak, vaev-te gepavavun, bazafɔgakh nɔme, áv genendáp nqáɛgo: Ta tae khɔuwiap ndɔgo, ndego bugukhokhof sɔvakha gigiap lozokhak-qa bugug-te gikhakheinɔvemem, khandin qozɔqozaq mbókhambá. Yaq ta tae khɔuwiap ndɔgo, manqá manqate ndɔngáz. Áv qandé-ein nqáɛgo: Gekha ezoqám ndigu, ndɔgo vizɔpɔteav tɔgoat, pakhapakha bezɔ-khanɔé. ¹⁶ Yaq ndego sɔvakha gigiap lozokhak, vaev-te gegeavun, ezoqa ewaqape, ezoqa khasɔkhasis neká kandakanda, gigiap kopoav ezoqam neká gigiap-av ezoqam, iz-akhayapak neká yaq-fia mbain sasae ezoqam, áv gene-tɔpɔtáz nqáɛgo: Ndigu tiqa nakeamo zenda-te o tiqa kawa-pap-te, khakhatap bezɔgɔ. ¹⁷ Yaq gekha ezoqám ndego, nqanek khakhatap mbain ndego, ndego kopɔmba mbain, ezoqa nɔme-te gigiap tendowi, o te-te gigiap temowi. Ta khakhatap ndɔgo, sɔvakha gigiap lozokhak-qá iz o teqa iz-qá geveáp.

¹⁸ Matavap loloakh begó, taqa yaq-te. Ezoqa matavap loloakh tɔmbogoat, ndego sɔvakha gigiap lozokhak-qa geveap, mokho bembondáp. Ndɔgo ezoqam-qá geveáp. Nqanek geveap 666.

14

Sip Nakhasam neka ndigu 144 taosen ezoqam

¹ Yaq qækewag, nqáe! Sip Nakhasam no-omét. Zayon manqei pɔyat-té gono:yám. Ezoqá namba me:wanáam. 144 taosén. Ndigu tiqa kawa-pap-te, Sip Nakhasam-qá iz neka tege Eve-qá iz zɔmbo-peaupám. ² Yaq no manqa wag nɔ-ewág. Yan-té qando-fakhán. Andé ibɔkha sololo kandambaqape me me:wagám neka andé ndand kandakanda me me:mɔkunimám. Naq ndɔgo, qæ-ewag, andé gita khaneam ezoqam kopoav-qá gita khaneám. ³ Nginik ezoqam, Mbumbukiam-qá kawa qonam nonqo-qá megemege-té neka khandi gigiap foa neka megetapak-qá megemege-té gono-waniapám. Yaq ndigu ouv

ndakinak ndøqaqaemám. Ta ouv ndøgo, ezoqa nøme kopømba mbaín ti-zøtez. Sati ndigu tinízøté, ndigu 144 taosen ezoqam, Mbumbukiam manqei-qape-te gewi. ⁴ Nginik ezoqam, Evezøza-te ùnime-tøkéb. Ndigu manqa-zapa gonemáv, sakheis namba.* Ndigu Sip Nakhasam mba mbopáev, ndego ande av kenē-okho. Ezoqa ewaqape mokho-te, Mbumbukiam ndigu tewi. Ndigu Mbumbukiam-te neka Sip Nakhasam-te, andé tiqá etoam matév, ate av-té, gigiap ndøgo, toqope:fat, bugukhokhof gigiap tiqa ndøgo. ⁵ Tiqa manqa-nqate, meakha manqat mbaín, neka ndigu manqa-zapa gonemáv.

Enzol ezoqa misika-qa manqat

⁶ Yaq no enzol ezoqa nøme no-omét. Khaiya ová gono-løvuvát. Ndego miavmiav manqat mbomambaqape ndøgeatát. Ezoqa ndigu, manqei-qape-te ndiyage, gé-zømesimát, ezoqa ngusu vinivinimba neka bawan vinivinimba neka manqat vinivinimba neka manqei vinivinimba. ⁷ Ndego kandambaqapé møndæ-akhá. Av gene-akhá nqægo, “Mbumbukiam-te møe zógoát, neka teqá iz zó-eqatát. Zapa ndøgo, teqa manqa ovøyam khøuwa, møndøndáp. Gømbovizáp ndego, yan neka manqei-qape neka ndaola neka kea kumbútap gekhakheinam.”

⁸ Ndego enzol ezoqam-qa zita-te, enzol ezoqa nøme ndofakhán. Ngenek enzol ezoqam, ge-menas-ev, av gene-eín nqægo, “Møndøbøí. Bëbilon taon kandambaqape, møndøbøí, ta taon ndøgo, kopømba ande av sævam me guigoam, ndugu bawabawan ezoqam ate ndigu, tuqa waen føgakh-qape guzø-etoam, ti-izam, neka tu namba mambe gone-te gu-itubam.”†

⁹ Ndego enzol ezoqam-qa zita-te, enzol ezoqa nøme ndofakhán. Ngenek enzol ezoqam, ge-misika-ev, kandambaqapé møndæ-akhá. Av gene-akhá nqægo, “Gekha ezoqám ndego, søvakha gigiap lozokhak neka teqa tae khøuwiap tembo-vizupat, neka kawa-pap-te o zenda-te teqa khakhatap vøndáp, ndego møndø-soqoév. ¹⁰ Ndego Mbumbukiam-qa waen føgakh-qape be-iz. Nqanek waen, Mbumbukiam-qa qaqá. Teqá yaq-fia so-qaqapé. Ta waen ndøgo, Mbumbukiam ibøkha namba, génokhogimák. Geté føgakh-qapé segégoát. Yaq ngenek ezoqam, Mbumbukiam-gi enzol ezoqam-qa megemege-te neka Sip Nakhasam-qa megemege-te, gøinam tatas-té neka nandi wagøvap-us-té gunú:goát, nqosøgeap kandambaqape vøndáp. ¹¹ Ezoqam ndigu, søvakha gigiap lozokhak neka teqa tae khøuwiap ndimbovizap, o teqa iz-qa khakhatap gindapem, ndigu pusup mbaín. Pappave neká lovølova, ta gøinam ndøgo, ndigu nqosøgeap ndøzø-etoam, taqa khøifa miavmiav ndóqavigát.”

¹² Yaq nakémbá, Mbumbukiam-gi ezoqam bazaføgakh-us bewaniáp, ezoqam ndigu Mbumbukiam-qa guguna manqat ndimbopaev-a, Yesu ndi-ñimánqätinát.

¹³ Yaq no manqat nø-ewág. Yan-té qando-fakhán. Av qande-eín nqægo, “Av qoqoté-peawám: Ndakin qangaz, atema ndøma, gekha ezoqám ndigu, Evezøza ndi-unimanqatinat, tipakhaez, ndigu khanakhanakh mbá giabit-igú.”

* **14:4** 14:4 Nqanek manqat, yaya ndø-etæ. Taqa manqa mokho nqánek: Nginik mbumbuk nøme vizupáv, ndøgo kopømba ande av mambe okho matev ndøgo, Mbumbukiam-qa bøi-te. **14:8** 14:8 Isa 21:9; Jer 51:7-8; Veve 17:2; 18:2, 3 † **14:8** 14:8 Nqanek Manqat Qandoveveam mokho-te, manqat nøme, mambe nqæmanqate, yaya etæ manqát. Mbumbukiam zita wuove matev neka batae vizap matev me-manqaté. **14:9** 14:9 Veve 13:12-17 **14:10** 14:10 Isa 51:17, 22; Jer 25:15-16; Psa 75:8; Ezek 38:22; Gen 19:24; Veve 16:19; 20:10; 21:8 **14:11** 14:11 Isa 34:10 **14:12** 14:12 Veve 13:10

Neka Mbumbukiam-ge Nqova, āv gene-manqatē nqǎgo, “Unimanqatín. Nginik ezoqam, sasae-qape gikhanazat, pusa ndótá. Zapa ndógo, sasae ndógo gi:matønumam, ndigu taqa yaq-fia, ndøndapém.”

Yaya etæ manqat, avøe gigiap neka waen tae nanga-qa yaq-te, qakhatøkhatoam

¹⁴ Yaq no qækewag, nqǎe! Khaiya ozoz papaqa nõqeív. Ezoqam mo:qotám. Ndego andé Ezoqam-gé Yó. Teqa kawa-te, kawa ezoqam-qá gol wawaq mo:uzám, neka zenda-te, kaiya køfizuat khobos-qapi vøndapavam. ¹⁵ Yaq enzol ezoqa nõme ndowáv. Mbumbukiam-qá khoev-té gendo-fakhán. Ndego kandambaqapé møndæ-akhá. Te-te ndego, khaiya ozoz-te go:qotam, āv gembøe-akhá nqǎgo, “Kaiya køfizuat nandiv, nandoqo-ndøpazat, qoge mõqongáz. Zapa ndógo, qoge-qa khøuwa iz, mõndøndáp. Avøe gigiap ate ndægo, manqei-qape-te ndøpoe, mõndø-khatøkhatoám. Qoge-qa mo:keogé.”

¹⁶ Yaq ndego khaiya ozoz-te go:qotam, ta kaiya køfizuat ndigu, manqei-qape me:khaná. Yaq manqei-qape-te ndógo, avøe gigiap qakhatøkhatoam, vøqog.

¹⁷ Taqa zita-te, Mbumbukiam-qa khoev-te, yan-te ndógo, enzol ezoqa nõme ndofakhán. Até ndegó-a, kaiya køfizuat khobos-qapi vøndapavam.

¹⁸ Yaq teqa zita-te, enzol ezoqa nõme vøndø-fakhan. Lou-qase-té gendowáv, ma Mbumbukiam-te etoam matev gi:goatun. Ndego gøina ate ndægo-gé kawa ezoqám. Ndego kandambaqapé møndæ-akhá. Ndego enzol ezoqam, ndego kaiya køfizuat khobos-qapi gendapavam, āv gembøe-akhá nqǎgo, “Manqei-qape-te ndógo, waen tae nanga mõndø-khatøkhatoezám. Kaiya khobos-qapi nandiv, toqoté-qogáz, waen tae nanga ndigu, tae-te ndifaløbap. Neka vømøvøbam.”

¹⁹ Yaq ndego enzol ezoqam, até gendego, manqei-qape, kaiya køfizuat vøekhana, waen tae nanga vøqogaz-a, vømøvøbam. Yaq waen pesegim nonqo kandambaqape-té genø-nqagím. Nqanek pesegim nonqo, Mbumbukiam-qá qaqa. ²⁰ Yaq taon bavokho ndo:go, waen tae nanga gipeseqimem, ezoqa kouk ndofakhán. Kandambá tantáv. Kouk ndógo, qambagim, gëmø-keá. Taqa sekeat, ande āv 300 kilomítá ndægó, neka taqa igian, ande āv hos-qá eqawán ndægó, tuyat.

15

Enzol ezoqam seven, viniv matev seven gi-upøgeapavun

¹ Yaq no yan-te nqo:go, matev nõme nõqeív. Kandambaqapé neka nqova ndafe-ús. Enzol ezoqam seven mõndøgoám, ndigu matev soqøsoqa seven vø-upøgeapam. Nqanek vaev viniv matév. Zapa ndógo, nqanek viniv matev tõme-navøem, yaq Mbumbukiam-qa qaqa gemø-navøém. ² Yaq no andé ndaola nõteqeív. Bæbæs-qapé. Andé glás. Gøina wageap namba me:nokhombáp. Neka no ezoqa vøezømet. Ezoqam ndígu, søvakha gigiap lozokhak gipitøvem neka teqa tae khøuwiap vizøpøteav vøgoam-a, teqa iz-qa geveap ndapeav vøgoam. Ndigu ndaola ndøgeg-té giwaniapám, neka andé gita me me:upøgeapám. Nðgo Mbumbukiam zø-etoám. ³ Ndigu Mozes-qá ouv ndøqaqemám, ndego Mbumbukiam-ge sasae ezoqam, neka Sip Nakhasam-qa ouv vø-qaqemam. Ouv āv gini-qaqemám nqǎgo: “Evezøza, Mbumbukiam,

qo bazaføgakh ate ndægo ndaqago,

matev ndøgo, ndoqo-matanam,
 kandakandá neka nqova ndafe-ús.
 Qoqa matev unimanqatín neka ndaføya-ndaføya.
 Bawabawan ate ndægo, kawa qó.
 4 Evézøza! Qo qakhapús soqogó, ndaføyamba-qape.
 Gê, ezoqa tígu, ndigu qo-te mœ goneav tigoat
 neka qoqa iz eqawateav vøgoát? Mbaín.
 Bawabawan ate ndí:gu, ndøndoáz, qo vøqá-vizumēm.
 Zapa ndøgo, qoqa matev ndaføya-ndaføya, mando-veveám.”

5 Ouv gumu-qaqaemem, no yan-te nqo:go, Mbumbukiam-qá khoev nøqeív.
 Ndøgo palai khoév. Yaq mboqog sêge-mboqóz. 6 Yaq ndigu enzol ezoqam seven, matev soqøsoqa seven gi-upøgeapam, Mbumbukiam-qá khoev-té gindu-fakház. Tiqa ndabua bæbæ-bæbæs neka vøiyam-ús, neka savim-te løvnam nonqo gol-us vøzømbø-løvøtupam. 7 Yaq khandi gigiap foa, kopo nøme gegoam, ndigu enzol ezoqam seven, gol ndis seven zø-etoám. Ta ndis-te ndøgo, Mbumbukiam-qá qaqa mu:nqeitupám, ndego miavmiav ngeyage. Até vømbø-tøtvøyam. 8 Mbumbukiam-qa waev-te neka bazaføgakh-te, khøifa ndofakhán, yaq teqa khoev mokho-te ndøgu, vømøtøva. Yaq ezoqa kopømba mbaín, Mbumbukiam-qa khoev-te ti-oz. Matev soqøsoqa seven bètøkhænavøém, ndøgo enzol ezoqam seven gi-upøgiapavun.

16

Enzol ezoqam seven, Mbumbukiam-qa qaqa giqouzømem

1 Yaq no manqat kandambaqape nø-ewág. Mbumbukiam-qá khoev-té qando-fakhán. Ndøgo enzol ezoqam seven, áv qazømbe-eín nqægo, “Møzozáv. Zoqa ndis seven-te nandav, Mbumbukiam-qa qaqa, qatøtvøyam, manqei-qape-té qazonø-qouzømém.”

2 Yaq bugukhokhof enzol ezoqam ndøwáv, Mbumbukiam-qa qaqa, ekeza ndis-te qøugoam, manqei-qape-te vøqouz. Yaq ndigu ezoqam, søvakha gigiap lozokhak-qa khakhatap gindapem neka teqa tae khøuiwip vømbø-vizupam, ndigu nqamav soqøsoqa nqosøgeap-us ndø-upøgím.

3 Yaq enzol ezoqa nøme, ndego ge-menas-ev, Mbumbukiam-qa qaqa, ekeza ndis-te qøugoam, ndaola-té genøqóuz. Yaq ibøkha ndøgo, gêmø-kóuk. Andé løvøte ezoqam-qá kóuk. Yaq gigiap ate ndi:gu, ndaola-te giyagam, gèpakhaéz.

4 Yaq enzol ezoqa nøme, ndego ge-misika-ev, Mbumbukiam-qa qaqa, ekeza ndis-te qøugoam, kea-te neka kea kumbutap-té genøqouzám. Yaq até ta ibøkha ndøgó-a, vømø-kouk. 5 Yaq no ndego enzol ezoqam, ndego ibøkha ndembokeoge, teqa manqat áv qate-ewág nqægo, “Mbumbúkiam!

Qo nqoqogo neka qoqogoam,
 qo ndaføyamba-qapé.

Yaq-fia ndøgo, qo ti-te ndigu qoqota, ndøgo eqeieqei.

6 Zapa ndøgo, ndigu qogi ezoqam neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ndøzitagám, tiqa kouk vøwa.

Yaq nakémbá, qo ndigu tiqa izam nonqo, kouk qozø-etoám.

Yaq-fia ndøgo tindapém, av yaq gi:matønnumam.”

⁷Yaq no manqat nøme nø-ewág. Ndógo tøndo-fakhán, lou-qase-te ndógo, ma Mbumbukiam-te etoam matev gi:goatun. Av qande-eín nqágo, “Evézøza, Mbumbukiam, qo bazaføgakh ate ndægo ndaqago! Unimanqatín. Yaq-fia nqosøgeap, qo ti-te ndigu qoqo-khofotav, ndógo ndaføyambá.”

⁸Yaq enzol ezoqa nøme, ndego ge-foa-ev, Mbumbukiam-qa qaqa, ekeza ndis-te qøugoam, khøuwa-té genøqóuz. Yaq khøuwa, bazaføgakh ndøndáp: Teqa tatas, ezoqa mé:louwávát. ⁹Yaq ezoqa teqa tatas kandambaqape, vøelouwaz. Geté ndigu Mbumbukiam-te qambuzaneáv, neka ndego vizøpøteáv, ndego nqanek matev soqøsoqa gekhofotam. Geté iz mbongi:nám.

¹⁰Yaq enzol ezoqa nøme, ndego ge-faev-ev, Mbumbukiam-qa qaqa, ekeza ndis-te qøugoam, søvakra gigiap lozokhak-qá qonam nonqo-té genøqóuz. Yaq ezoqa ewaqape, ngenek søvakra gigiap lozokhak-qa mokho-te gu:goam, bøvivun zønqevøém, neka nqosøgeap vø-upøgim. Ndigu ekeza sas ndø-otøgevém, nqosøgeap zapaya. ¹¹Yaq ndigu tiqa nqosøgeap neka nqamav zapaya, Mbumbukiam, ndego yan-te ngo:yage, vøngenøinam. Tiqa manqa-zapazapa gone-te, ndigu qambuzaneáv.

¹²Yaq enzol ezoqa nøme, ndego ge-siks-ev, Mbumbukiam-qa qaqa, ekeza ndis-te qøugoam, Yufatis kea-té genøqóuz, ndógo kea kandambaqape. Yaq kea ndógo, sègevikíá. Yaq ta mokho-te ndógo, kawakawa-za-te, ndigu tigi nakhag ezoqam namba, khøuwa fakhanam-te tinduzav, nakhoa zømbe-mboqoá. ¹³Yaq no áv qateqevín nqágo: Ndego wazeam kandambaqape-qa manqa-nqa-te, neka søvakra gigiap lozokhak-qa manqa-nqa-te, neka khavozam manqa vevezam ezoqam-qa manqa-nqa-te, nqova soqøsoqa misika ndofakház. Ndigu andé taka-qá bugúg. ¹⁴Nginik nqova soqøsoqa, umingiap matev ndøgoatún. Yaq ndigu manqei-qape-te ate ndægo, kawakawa-za-té ginózáv, nakhag nonqo vø-møvøbám, ta nakhag ndógo, Mbumbukiam-qa khøuwa kandambaqape-te tøfakhan, ndego bazaføgakh ate ndægo ndømbogo.

¹⁵Keliso áv gene-manqaté nqágo, “Nqáe! No andé aqonam ezoqám me nøtégeáv. Gekha ezoqám ndego, to:tiawet, neka teqa unimanqatín matev no-te, ande ndabua me ate te:-uzupat, ndego khanakhanakh mbá geabetegó. Soqáin ndógo, ndego ande naqei-av me te-okhoat neka ezoqa ewaqape-qa bugug-te, mivi vøndáp.”

¹⁶Yaq ndigu nqova soqøsoqa, kawakawa-za, nakhag-qa, ta manqei-te ndógo ünømváb, Íblu manqat-te, Amagedon ndimbo-akhayam.

¹⁷Yaq enzol ezoqa nøme, ndego ge-seven-ev, Mbumbukiam-qa qaqa, ekeza ndis-te qøugoam, khaiya-té genøqóuz. Yaq kawa ezoqam-qa qonam nonqo-te, Mbumbukiam-qa khoev-te, manqat ndofakhán. Kandambaqapé møndæ-akhá. Av qande-eín nqágo, “Matev ate ndægo, møndømvø-navøém.” ¹⁸Yaq ndand ndovøimám neka vøndø-møkunimam, neka xo vøndøwagam. Yaq manqei gèkukuvøém. Nqanek manqei kukuvøem, kandambá tantáv. Ezoqa manqei-qape-te ande gi:fakhaz, atema ndakin, manqei kukuvøem mbáin, av ndakin qæfakhan. ¹⁹Bebilon taon kandambaqape, gèqagavøém, vømø-qagageap-misika. Neka manqei-manqei-qa taon ate qægoam, vøsoqøsoqoam. Matev av qæfakhan ndægo, zapa ndógo: Mbumbukiam Bebilon taon kandambaqape neka taqa manqa-zapazapa, manqa mate navøepøteáv. Yaq

ndego yaq-fia mbotá, neka teqa qaqa kandambaqape, ande waen føgakh-qape me vømbō-etoam. ²⁰ Manqei bawabawa ate qægoat, gësinøvøém, vønnavøem. Neka até olól-a, vønnavøem. Nqawa qóqeivák. ²¹ Yaq yan-te, qæ ais-us kandakanda ndolanqá, ezoqam-te vó:-o:az. Ais fisap ndigu, kandakandá tintív. Tiqa viniv, ande áv 50 kilogrém ndi:gu. Yaq ezoqam, Mbumbukiam-qa iz, gëngenøinám, nginik qæ ais kandakanda zapaya. Zapa ndógo, nqanek matev qafakhan, ùnime:-soqá.

17

Mambe sævam khoveakh-qa-pu-qa yaq-te

¹ Yaq ndigu enzol ezoqam seven, ndis seven qazøgoam, nøme kopo, no-té gendowáv. Yaq áv genømbe-eín nqægo, “Qotøndéqáv! Ndugu mambe sævam khoveakh-qa-pu, ndugu kea kopoav avønín-te ndumia, ndugu yaq-fia nqosøgeap soqaqape ndóndáp. No nótéqamákh. ² Manqei-qape kawakawaza, tu namba mambe ndógoám. Neka ezoqa ewaqape, nqanek manqei-qape-te ngiyage, ndigu kawa zø-okivám, tuqa manqa-zapazapa zapaya, ndógo ande waen me gi-izam.”

³ Yaq ndego enzol ezoqam, no leg-av manqei-té genøndapán. Nqova-té. Yaq no sævam no-omét. Søvakha gigiap lozokhák køkouk-qá zita-té gunogotám. Teqa kha ate qambøgoam, Mbumbukiam-qá iz ngenøgim manqat ndókház. Ndego kawa seven mbogoám neka auli ten vømbøgoam. ⁴ Ndugu sævam, nd-abua gu-uzam, khagi menás. Nøme ndógo, uni køkouk-ín, neka nøme ndógo, køkouk igiá. Neka ndugu gol gigiap vinivinimba neka nandi momotap-us neka agiwa-qasis fia kandakanda vø-usupam. Tuqa zenda-te, ndugu ibøkha izam nonqo ndøndapám. Gol khakheitáp. Ta ibøkha izam nonqo-te, matev vøvanq-us neka gekha matev soqøsoqa nøme ndógo, tuqa mambe matev-te qando-fakhanam, até vømøtøva. ⁵ Tuqa kawa-pap-te, iz mo:peawám. Mokho manqát. Av qane-peawám nqægo:

BEBILON TAON KANDAMBAQAPE.

MAMBE SAKHEIS ATE NDI:GU-GU EVO

NEKA MANQEI-QAPE MANQA-ZAPAZAPA-GU EVO.

⁶ Yaq no tæqeív ndógo: Ngunuk sævam, Mbumbukiam-gi ezoqam-qá kouk ndø-íz, kawa vømbō-oki. Tiqá kouk ndógo tu-íz, ndigu Yesu-qa manqat gimanqatam, neka ta zapaya vøe-zitagam.

No nqova ndafe kandambá, qæ-omet. ⁷ Yaq ndego enzol ezoqam genø-ein, “Gekha zapá, qo nqova qaqandaf? No ngunuk sævam-qa mokho manqat nótéqamákh, neka ndego søvakha gigiap lozokhak-qa yaq-te, teqa zita-te nduoqomat, ndego kawa seven neka auli ten ndømbogo. ⁸ Ndego søvakha gigiap lozokhak qoqo-omet, møndøyagám. Geté ndakin mbain. Geté ndego avønín, manqei nqa-té gendóqavíg, manqei nqa vaev mbain ndógo. Geté yaq, até gemé-navøém. Yaq ndigu ezoqam, nqanek manqei-qape-te ngiyage, tiqa iziz khandi mbuk-te peawapøteav ndógo, ta mbuk ndógo, Mbumbukiam ibugukhokhof gepeawam, manqei-qape khakheinøpøteav qagoam, ndigu nqova zóndáf, ndego søvakha gigiap lozokhak ti-ometam. Zapa ndógo, ndego møndøyagám. Geté ndakin mbain. Geté nango ndøfakhán.

⁹ Taqa yaq-te, matavap loloakh begó. Kawa seven ndógo, manqei popotap sevén. Sævam ndógo tunoqomát. Ndógo até kawakawa-za sevén. ¹⁰ Faev nøme ndigu, møndø-ø:áz. Nøme kopo, zua ndógó. Geté nøme kopo, fakhaneáv. Zuá. Yaq tefakhan, khapé gembøé-auwamák. Ndego khøuwa andé khapémbá tegoat. ¹¹ Yaq ndego sòvakha gigiap lozokhak, bugukhokhof geyagam, ndego ndakin yageav ndógo, ndego gékawa-ezoqam-eit-év. Ngenek ndigu kawakawa-za seven nøme, tigí ezoqám. Yaq até ndégó-a, ndòsoqóév.

¹² Auli ten ndógo, qoqoqeiv, até ndógó-a, kawakawa-zá. Nginik kawakawa-za ten, kawaezat matev ngazeáv. Zuá. Ndigu sòvakha gigiap lozokhak namba mó:kawaeztát. Geté khøuwa andé khapémbá, tiokawaeztat. ¹³ Nginik kawakawa-za ten, matavap kopo ndøveém, neka ekeza bazaføgakh neka iz, sòvakha gigiap lozokhak-qá mokho-té gunu-awám. ¹⁴ Yaq ndigu, Sip Nakhasám namba mé:nøfé. Geté ndego ekeza ezoqam namba, ndigu gevevesam neka gezø-akha neka te namba gi:køfinimam, gépitáz. Zapa ndógo, ndego Sip Nakhasam, ndego kawakawa-za-gé Kawá neka evezøza-za-gé Evezøzá.”

¹⁵ Yaq ndego enzol ezoqam, manqat nøme genø-ein, “Kea vinivinimba ndógo, qoqoqeiv, ma mambe sævam nduimia, ndógo manqei-manqei neka bawabawán neka ngusum vinivinimbá neka manqat vinivinimbá. ¹⁶ Auli ten ndógo neka sòvakha gigiap lozokhak, ndigu ngunuk mambe sævam, ndòsanqawém. Yaq gigiap ate ndømbøego, gembó-upøgimém. Naqei-áv segé-ivøvé. Yaq kha mbólogém, gøinam-te vønqagimém. ¹⁷ Nginik kawakawa-za ten, manqat gikopo:nem, ekeza megeat matev, sòvakha gigiap lozokhak-qa mokho-te tu:veem, matavap Mbumbukiam zø-etoám. Yaq av nqægo, Mbumbukiam-qá poev mbopaevém. Tiqa megeat matev tómá ndógo, atema matev ate ndægo vømú-fakhanám, av Mbumbukiam ibugukhokhof manqat ge:ein.

¹⁸ Sævam ndugu, qoqo-omet, ndógo taon kandambaqapé. Manqei-qape kawakawa-za ate ndi:gu, ta taon-qa megeat matev mokho-té gunu:gu.”

18

Bebilon taon qasoqa

¹ Taqa zita-te, no enzol ezoqa nøme no-omét. Yan-té gendovís. Ndego bazaføgakh kandambá neka waev bæbæs-qapé. Ta waev ndógo, manqei-qape, sùgumu-gutavát. ² Yaq ndego kandambaqapé møndæ-akhá. Av geneakhá nqægo,

“Møndøbóí. Bebilon taon kandambaqape, møndøbóí.

Gevøev neká ngova soqøsoqa, møndømø-tiqá-khóev.

Gekha pipisi neka sòvakha gigiap ndigu,

Mbumbukiam-qa bøi-te soqain ndigu, ndego ndesanqaza,
ndógo tiyagé.

³ Zapa ndógo, Bebilon taon,

ndógo andé sævam me nduigu,
bawabawan ate ndægo,

tuqa mambe matev waen ndø-izumám, kawa vøzø-okivam.

Até manqei-qape kawakawa-zá-ya, tu namba mambe matev vøegoam.

Neka bisnis ezoqam, manqei-qape-te ngiyage, tu zapaya, gèmø-moni-kopoav-ezoqam-éz.

Zapa ndógo, ndugu gigiap mọqæ.”

⁴ Yaq no manqat nọme nọ-ewág. Yan-té qando-fakhán. Av qande-eín nqægo,

“Nogi ezoqam! Mòzotòndo-fakház.

Vòndo-fakház, zo Bèbilon taon mokho-te ndozotu:gu.

Soqain ndógo,

zo tu namba manqa-zapa gone-te tozo-khokhombupat.

Neka soqain ndógo,

tu namba yaq-fia nqosøgeap sa tozotumu-upøgim.

⁵ Tuqa manqa-zapazapa, khápumu-kapuiám, yan vòmòkhanaz.

Mbumbukiam zaqa matev soqøsoqa, manqa mate navøpøteáv.

⁶ Zo yaq áv tømbe-matønómém, av zo guzømbe-matønnumam.

Zo tu-te yaq-fia menás sozó-taném, av matev guimatønnumam.

Waen føgakh soqaqape guzø-etoam, yaq menás sozombó-etømém.

⁷ Av ndugu gui-khambuvupam

neka gigiap kopoav-qape qambøegoam,

yaq zo nqosøgeap neka mbøni vaev matev,

áv tozombøé-etømém.

Ndugu mokho-mba,

áv guni-manqaté nqægo,

‘No kawa sævam noqomát.

No ngémám mbá. No ambá av nqægo, anganeam genønaním.

Matev soqain genø-fakhanák. No mbøni genøvayák.’

⁸ Geté ndugu av nduikhambuvap,

ta zapaya ndógo, matev soqøsoqa vinivinimba, khøuwa kopo-té segembøé-fakhanám,

løvøte neka mbøni vaev neka ifin matev.

Yaq ndugu gøinám guní-lonqotøvém.

Zapa ndógo, Evezøza Mbumbukiam, ndugu yaq-fia nqosøgeap ndembo-etoam,

ndego bazaføgakh-qapé.”

⁹ Yaq manqei-qape kawakawa-za, tu namba mambe matev gi:goam neka tuqa gigiap kopoav qazøgoupam, ndigu gé-eivám, mbøni vøzø-nqosøgim, khøifa tiqevim, tutuavet. ¹⁰ Ndigu qambaqapé segendó-waniapét.

Gó:khouwaném, matev soqaqape tiqevim, tu-te tøfakhan. Yaq áv gini-ugufømém nqægo,

“Hao, ú-ā:!

O Bèbilon taon kandambaqape, bazaføgakh-qape.

Qoqa manqa-zapa-qa yaq-fia, nakhamas-té qanøqa-fakhán.”

¹¹ Neka bisnis ezoqam, manqei-qape-te, gé-eivám neka tu zapaya mbøni vøzøvā. Zapa ndógo, ezoqa nọme mbaín, tiqa gigiap tiwiat. ¹² Ezoqa tiqa gigiap sekemba géwiák, kopømba ande av gol neka silva neka nandi qaniqanimav-qape neka aqeing agiwa-qasis, neka ndabua mbomømboma køkø-køkouk neka khagi vinivinimba, neka tae vinivinimba fia kandakanda, neka gigiap ndógo, søvakha gigiap-gi khayam khakheitap, neka tae ndis fia kandakanda, neka gigiap ndógo, auli neka nandi khakheitap. ¹³ Neka ezoqa nọme mbaín, tiqa gigiap tiwiat, kopømba ande av lou mokhov eqeieqei

nonqo, neka gigiap sisip mbomømboma, toqo-mboqotumat, neka nøme ndøgo, kha-te toqo-gi:mat, neka waen neka oliv oil, neka flawa, neka wit, neka kao, neka sip, neka hos, neka manqei khagua, neka até ezoqam-aním-a.

¹⁴ Ndigu bisnis ezoqam, āv giní-einím nqægo, “Bébilon. Gigiap ate ndægo, qo møqæ qaqaqoam, qo møndø-qøuváq. Qoqa gigiap qaniqaním neka fia kandakanda møndøqqa-navøém. Qo nango geqá-fakhanák.”

¹⁵ Ndigu bisnis ezoqam, tu mokho-te gimø-gigiap-kopoav-ezoqam-ez, ndigu qambaqapé segendó-waniapét. Gó:khouwaném, matev soqaqape tiqeivim, tu-te tøfakhan. Ndigu gé-eivám neka mbøni vøzø-nqosogím. ¹⁶ Yaq āv giní-ugufømé m nqægo,

“Hao, ú:-ā:!

O taon kandambaqape, bazaføgakh-qape,

qo ndabua mbomømboma papaqa-papaqa neka køkø-køkouk neka kiki-kikis qoqo-uzumam

neka qoqa kha, gol neka nandi mbomømboma neka aqeing agiwa-qasis voqotè-khakheinumam,

¹⁷ qoqa gigiap mbomømboma, ate qaqaambe-goam, nakhamas-té qanøqa-soqøsoqám.”

Palai khagua nøzøgim ezoqam ate ti:goat neka ezoqa ewaqape, khagua-te, manqei nøme-te tiguvimat, neka ezoqa ewaqape, khagua-te tisaasetat neka gekha ezoqám ndigu, ndaola-te yage tindapat, ndigu qambaqapé segendó-waniapét. ¹⁸ Yaq khøifa tiqeivim, ndugu tutuavet, yaq āv giní-akhaemém nqægo, “Gé, taon kandambaqape nøme tógo, av nqānek taon qægoam? Mbain.”

¹⁹ Yaq ndigu gè-akhaemém, neka gè-eivám. Neka tiqa mbøni nqosøgeap-te, ekeza kawa-te, pakhakh ndønqagimám. Yaq āv giní-einím nqægo,

“Hao, ú:-ā:!

Taon kandambaqape. Tu mokho-te, palai khagua evøndipakha ate ndi:gu, ndaola-te gibøetam,

ndigu møndømø-moni-kopoav-ezoqam-eztám, tiqa gigiap guwiam.

Geté ndugu nakhamas-té gunø-soqoév.”

²⁰ “Geté zo yan-te ndozoyage,

neka zo Mbumbukiam-gi ezoqam,

Keliso-gi u-anim neka Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam namba,

zo khanakhanakh bezøgó, tu zapaya.

Zapa ndógo, matev soqøsoqa, zo guzø-matønumam,

Mbumbukiam Bebilon-te, yaq-fia me:tá.”

²¹ Yaq enzol ezoqam bazaføgakh-qape, nandi kandambaqape ndøndapáz. Kandambá tintív. Tiqa khouwezat, andé wit mivitøzat nonqó. Yaq ndaola-té genø-gezø, gendo-ein,

“Taon kandambaqape, Bebilon, āv tøné-ogí.

Bazaføgakh-ús.

Yaq ezoqa nango géqeivimák.

²² Qo mokho-te,

gita khaneam ezoqam-qa khaneam neka ouv qaqaqam ezoqam-qa wag neka ndigu pøinda o kipi gikhambøematun, taqa wag,

ezoqa nango géyogemák.

Neka qo mokho-te,
sasae vinivinimba zøtezat ezoqam, nango gégoák.
Neka ndigu wit nandi gi:mivisumatun,
ezoqa taqa u, nango géyogemák.

²³ Neka qo mokho-te, lampa waev nango gékхайák.
Neka qo mokho-te, sakheis neka angana, ndigu tinøkem,
tiqa khanakanakh manqat, ezoqa nango géyogemák.

Matev āv taqambé-fakhán.

Zapa ndøgo, qogi bisnis ezoqam, manqei-qape-te ate nqægo, āv gini-
khambuvupám nqægo,
'Ni bisnis ezoqam kandakandá.'

Neka qoqa manqa-sisi matev,
qo bawabawan ate ndægo qote-tubumám.

²⁴ Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam neka Mbumbukiam-gi ezoqam
ate ndi-gu,
tiqa kouk, Bebilon taon-té gigeivím.
Ndøgo tuqá manqa-zapá, ndigu gizitagat, vøpakhaetat,
ezoqa ewaqape nøme namba, manqei-qape-te gizitagat."

19

Yan-te nqo:go, Mbumbukiam-qa iz gi-eqanem, Bebilon ngi:wat zapaya

¹ Taqa zita-te, no yan-te, manqa wag nø-ewág. Andé ezoqa kopoav-qapi-qá
akhayam kandakandá. Av gini-akhaemám nqægo,
"Alelúya. Iké: Mbumbukiam-te.

Ezoqam-qa khandi:zat matev,
nikeza Mbumbukiam-té qando-fakhaté.
Iz kandambaqape neka bazaføgakh,
teqa ndego.

² Zapa ndøgo, teqa manqa ovøyam matev unimanqatín neka ndaføyambá.
Ndugu mambe sævam kandambaqapu, ndugu tuqa mambe matev, manqei-
qape gui-ngi:tat,
ndego yaq-fia nqosøgeap mbo-etoám.

Ndego yaq-fia møndótá, tu-te ndugu,
tegi sasae ezoqam, pakhapakha guzø-khanæmam."

³ Yaq nango gi-akhaemem,
"Alelúya. Iké: Mbumbukiam-te.
Taon kandambaqape ndøgo, ndøwageapet,
taqa khøifa oskia ndøqaviág. Miavmiáv."

⁴ Yaq ndigu megetapak tuenti-foa neka ndigu khandi gigiap foa, ekeza kha,
manqei me:laém, Mbumbukiam vømbø-vizumem, ndego kawa-qa qonam
nonqo-te go:qotam, vø-einim,
"Amén. Nqanek manqat unimanqatín.
Alelúya. Iké: Mbumbukiam-te."

Sip Nakhasam, sævam ge-oki

⁵ Yaq Mbumbukiam-qa qonam nonqo-te, manqat ndofakhán. Av qande-
ein nqægo,

"Nigi Mbumbukiam-qa iz, zó-eqatát, zo tegi sasae ezoqam ate nqazøte:go
neka ezoqa ewaqape, kandakanda neka khasøkhasis, zo ndego ndozombo-
vizap."

⁶ Yaq no manqa wag nø-ewág. Andé ezoqa kopoav-qape-qá náq. Andé ibøkha sololo kandambaqape me me:wagám neka andé ndand kandakanda me me:møkunimám. Av qane-eín nqægo,

“Alelúya. Iké: Mbumbukiam-te.

Zapa ndøgo, nigí Evezøza, ndego Mbumbukiam,

ndego bazaføgakh ate ndægo ndømbogo, ndégo teno-kawaevát.

⁷ Ni khanakhanakh bini-asøtøvé neka iz bizimbø-eqanem.

Zapa ndøgo, khøuwa iz møndøndáp. Sip Nakhasam, sævam ndø-okí.

Mbasønakam ndugu, tu-okí, møndø-khakheinám.

⁸ Mbumbukiam ndabua papaqa mbo-etoám.

Bæbæs-qapé neka vøiyam-ús, yaq ndugu vø-uz.”

(Nqanek ndabua papaqa qanimav-qape ndøgo, matev mbomømboma, Mbumbukiam-gi ezoqam gimatønumam.)

⁹ Yaq ndego enzol ezoqam genø-ein, “Av qoqoté-peawám: Ezoqam ndigu, Sip Nakhasam-qa nøkenøkem lou loge-te gizø-akha, tizav, khanakhanakh mbá giabitigú.”

Yaq ndego manqat nøme, äv gene-eín nqægo, “Nqanek manqat unimanqatin. Mbumbukiam-qá manqát.”

¹⁰ Yaq no teqa zenda tokhotapak-qa megemege-te, nøkeza kha, manqei nøtelaváo. Neka ambá nombo-vizamín. Geté ndego äv genømbe-eín nqægo, “Nandav ndømatánám. Até nó-a, no Mbumbukiam-gé sasae ezoqám, av qo nqoqote:go neka qogi Klisten qafuap ndi:gu, ndigu Yesu-qa manqat ndigeawat. Geté Mbumbukiam qombóvizám. Manqat ndøgo, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam ndimanqate, ndøgo Yesu-qá manqát.”

Ezoqa hos papaqa-te go:qotam

¹¹ Yaq no äv qateqéiv nqægo: Yan sège-mboqoé. Yaq nqáe! Hos papaqa no-omét. Ndego go:qotam, teqa iz Ndaføyamba-qapé neka Unimanqatin Ezoqám. Ndego ezoqa manqa ovøyam-te ndegevezoat, neka nakhag vøgoatun, ndego matev egeiegei mba mbopáev. ¹² Teqa bøi andé gøina wageap me me:wageapám. Neka kawa-te, kawa ezoqam-qá wawaq ndøuzupám. Wawaq kopoáv. Neka kawa-pap-te, iz vømbøe-peawam. Ta iz ndøgo, ndego yakhapus mbá sege:otév. Ezoqa nøme zøtezeatév. ¹³ Ndego ndabua sekeqape ndø-uzám. Ndabua ndøgo, kouk-té qanu-qoqotám. Teqa iz Mbumbukiam-qá Manqát. ¹⁴ Ngenek, yan-gí nakhag ezoqam mbopaevém. Hos papaqa-papaqa-té gono-qonavát, neka ndabua bæbæ-bæbæs papaqa-papaqa vø-uzupat. ¹⁵ Teqa manqa-nqa-te, nakhag kaiya khobos-qapi ndofakhatám. Yaq bawabawan ate ndi:gu gé:pitáz. Ndego bazaføgakh-ús zømbókawaevtát. Auli khamókh gezømbé-kawaevtát. Neka andé waen tae nanga me mé:pesegím. Gétokhonøvé. Mbumbukiam, ndego bazaføgakh ate ndægo ndømbogo, teqa qaqa matev, äv tøzømbé-fakhán. ¹⁶ Teqa ndabua sekeqape, mbagi-te ndøgo, iz møndømbo-peawám. Av qambøe-peawám nqægo:

KAWAKAWA-ZA-GÉ KAWÁ
NEKA EVEZØZA-ZA-GÉ EVEZØZÁ.

¹⁷ Yaq no enzol ezoqam no-omét. Khøuwa-té gono:yám. Ndego kandambaqapé møndæ-akhá. Pipisi-té genø-akhá, ndigu khaiya ova go:løvøupat.

19:6 19:6 Veve 14:2   **19:7** 19:7-8 Isa 61:10; Veve 21:2   **19:9** 19:9 Met 22:2-3   **19:10** 19:10 Kel 10:25-26; Veve 22:8-9   **19:11** 19:11 Veve 1:5; 6:2; Psa 96:13; Isa 11:4   **19:12** 19:12 Dan 10:6; Veve 1:14; 2:17   **19:13** 19:13 Isa 63:1-3; Zion 1:1, 14   **19:15** 19:15 Psa 2:9; Veve 1:16; 14:20   **19:16** 19:16 Veve 17:14   **19:17** 19:17 Ezek 39:17-20

Av gezømbe-akhá nqægo, “Vòndozáv. Mbumbukiam-qá lou loge kandambaqape zombómováb. ¹⁸ Vòndozáv. Kawakawa-za-qá kha zólóg neka nakhag kawa ezoqam-qa kha, neka nakhag ezoqam-qa kha, neka hos-qa kha, neka tiqa kha, hos-te go:qonavam, neka gekha ezoqa nõme-qa kha, iz-akhayapak neka yaq-fia mbain sasae ezoqam, neka ezoqa kandakanda neka ezoqa khasøkhasis, tiqa kha vòzòlog.”

¹⁹ Yaq no nõme, av gateqevín nqægo: Sòvakha gigiap lozokhak neka manqei-qape-gi kawakawa-za neka tigi nakhag ezoqam, mòndòmòváb. Ambá nakhag ndògonemín, te namba ndego, hos-te go:qotam, neka tegi nakhag ezoqam namba. ²⁰ Geté ndego sòvakha gigiap lozokhak, gèmvòinám. Até khavozam manqa vevezam ezoqám-a, vò-mòvòinam, ndego teqa iz-te nqova ndafògim matev gematònumam, ta mokho-te ndògo, ndego ndigu ezoqam getubam, ndigu sòvakha gigiap lozokhak-qa khakhatap gindapem neka teqa tae khòuwiap vòmò-vizupam. Yaq sòvakha gigiap lozokhak, khavozam manqa vevezam ezoqam namba, gòinam kewan nandi wagòvap-us-té ginò-nqagivém. Khandín. ²¹ Tigi nakhag ezoqam, nakhag kaiyá ginizitág, ta nakhag kaiya ndigu, ndego hos-te go:qotam, teqa manqa-nqa-te gindufakhatam. Neka tiqa kha, pipisi ndòlog. Pipisi ate gi:goam, até vòzòmbù-ewez.

20

Matev ndògo, viav wan taosen mokho-te tòfakhanam

¹ Yaq no enzol ezoqa nõme no-omét. Yan-té gendovís. Teqa zenda-te, manqei ozu vaev mbain mboqogim nonqo neka auli sen kandambaqape ndò-ndapavám. ² Yaq ndego até gendego, ndego wazeam vò-mòvòiu, ndego awenege wazeam, Nqova Soqaqape o Saitan ndimbo-akhayam, sasa ndòlòvònvem. Viav wan taosen telòvònvupat. ³ Yaq ndego ngenek manqei ozu vaev mbain-té genò-ogíu, mboqog vòmbòe-tokaz. Unime-fògakhæz, getokaz. Yaq ndego manqei-qape ezoqam tubòpòteav tèabetegó, atema viav wan taosen bemòndap. Yaq taqa zita-te, ndego nqawa bèmbò-nqovozómém. Geté khapé gembòé-auwamák. ⁴ Yaq no kawakawa-za-qa qonam nonqo nõqevín, ezoqa vò:qonavam. Nginik ezoqam, bazafògakh, av ginindapém nqægo: Ezoqam-qá manqa ovòyam ndò-ewagát. Neka no nqova vòezòmet. Nginik nqova ndigu, ezoqam monqo gizòqog, Yesu-qa manqat gigateam neka Mbumbukiam-qa Manqat vòe-zòmesimam, ta zapaya. Nginik ndego sòvakha gigiap lozokhak o teqa tae khòuwiap vizòpòteáv, neka ndigu sòvakha gigiap lozokhak-qa khakhatap ndapeáv, tiqa kawa-pap-te o zenda-te. Ndigu nqawá gindu-khandí:z, neka Keliso namba vò:kawaez. Viav wan taosen go:kawaeztam. ⁵ Nqanek bugukhokhof khòuwá, Mbumbukiam ezoqa lòvòte-te gekhandi:z. Lòvòte ezoqa nõme, nango khandi:zateáv, atema viav wan taosen vòmò-navòem. ⁶ Ezoqam ndigu, Mbumbukiam ta bugukhokhof khòuwa-te lòvòte-te tekhandi:z, khanakanakh mbá giabitigú. Ndigu tegi ekeza ezoqám. Yaq lòvòte nõme tòfakhan, ta lòvòte ndògo, tò-menas, ndògo bazafògakh mbain, ti-te. Ndigu Mbumbukiam-gi neka Keliso-gi iziz ezoqam ndògoát, neka te namba vò:kawaeztát, atema viav wan taosen vòmò-navòem.

Saitan gipitòvem

⁷ Yaq viav wan taosen tòmò-navòem, Saitan timbòé-mboqoaném, ndego ndimbula-te ndego. ⁸ Neka ndego ndòwáv, bawabawan ate nqægo, manqei-

gape-te nqago, vótubām. Nqanek bawabawan ndógo, Gog neka Magog. Yaq Saitan ndigu ezoqa ate ndi-gu, nakhag-qa ndómováb. Ezoqa kopoav-qapé. Andé ndivínd, ndaola-qa ndøgeg-te ndigu. ⁹ Ndigu manqei-qape ate ndægo gépanqaním, Mbumbukiam-gi ezoqam, ma ndi:sokhoeapet, neka taon ndøgo, Mbumbukiam ndembøe-khafuat, vókhøogáz. Geté gøinam tøndóvis ndøgo, ndigu Saitan-gi nakhag ezoqam vøngiæzø. ¹⁰ Yaq ndego nqova soqaqape, ndego getubumat, gøinam kewan-té ginø-oginám, ta nandi wagøvap-us-te ndøgo, ma søvakha gigiap lozokhak neka khavozam manqa vevezam ezoqam, go:nqagivem. Yaq ndigu nqosøgeap zógoát, pappave nekā løvølova. Miavmiáv.

Mbumbukiam-qa manqa ovøyam kandambaqape

¹¹ Yaq no kawa ezoqam-qa qonam nonqo papaqa kandambaqape nøqeív, neka ndego go:qotám, vøe-omet. Manqei-qape neka yan, teqa bugug-te, møe mbobøín, vømø-navøem. Manqei nøme mbaín, vøegoát. ¹² Neka no løvøte ezoqam nøzømét, iz-akhayapak nekā khokho ezoqam. Kawa ezoqam-qá qonam nonqo megemege-té gono-waniapám. Yaq enzol ezoqam, mbuk ndømboqogimém. Mbuk nøme gimboqogimem, khandi mbúk. Yaq Mbumbukiam, løvøte ezoqam, matev, av gezømbe-geveá, av mbuk-te ndøgu qøupeaupam, av matev gi:matønumam. ¹³ Até ndaolá-ya neka até løvøté-a neka até løvøte ezoqam-qá manqei-a, tigi løvøte ezoqam vønqonqotaz, yaq Mbumbukiam ndigu vøzø-gevea, av tiqa matev qazømbe-goam. ¹⁴ Yaq løvøte neka løvøte ezoqam-qa manqei, gøinam kewan-té ginø-nqagimém, vømø-navøem. Ngínik gøinam kewan, løvøté nømé, løvøte ndøgo, tø-menas. ¹⁵ Yaq gekha ezoqám ndego, teqa iz khandi mbuk-te peawapøteav ndøgo, ndego gøinam kewan-té ginø-oginám.

21

Yan ndakinak neka manqei-qape ndakinak

¹ Yaq no yan ndakinak neka manqei-qape ndakinak nøqeív. Yan neka manqei-qape ndøgo, bugukhokhof qagoam, søgo-navøém, neka ndaola nøme mbaín. ² Yaq no Mbumbukiam-qá Zelusalem taon ndakinak nøqeív. Mbumbukiam-té qandovís, yan-te nqo:go. Khakheitáp neka bugug keogé. Ate av-té, mbasønakam bugug keoge nduigu, anganea tundaf. ³ Yaq no manqat kandambaqape nø-ewág. Kawa ezoqam-qá qonam nonqo-té qando-manqatát. Av qande-eín nqægo, “Nqáe! Ndakin Mbumbukiam, ezoqám namba mé:goát. Ndego namba mé:yaqát. Neka ndigu tegí ezoqam ndógoát. Mbumbukiam ekezan, ti namba mé:goát, neka ndego tigi Mbumbukiam vøgoát. ⁴ Ndego tiqa bøi-te, bøi einu ate ndægo zøvuogím. Løvøte matev nøme mbaín, segégoát, neka até mbøni vaev matév-a, neka eiv neka nqosøgeap nøme mbaín. Matev av nqægo, av bugukhokhof qægoam, møndømø-navøém.” ⁵ Yaq ndego kawa-qa qonam nonqo-te go:qotam, av gene-eín nqægo, “Nqáe! No ndakin gigiap ate ndægo nøndakinák.”

Yaq nøme ge-ein, “Qøpeawám. Zapa ndógo, nqanek manqat, unimanqatin-qapé.”

⁶ Yaq ndego manqat nøme genø-ein, “Matev ate ndægo, møndømø-navøém.

20:9 20:9 2 King 1:10   **20:10** 20:10 Psa 11:6; Veve 19:20; 21:8   **20:12** 20:12 Dan 7:9-10; Met 25:31-46; Kel 17:31; 2 Ko 5:10; Veve 13:8   **20:13** 20:13 Lom 2:6; 1 Pita 1:17; Veve 2:23; 22:12   **21:1** 21:1 Isa 65:17; 2 Pita 3:3   **21:2** 21:2 Isa 52:1; 61:10; Iblu 11:16; 12:22; Veve 3:12   **21:3** 21:3 Lev 26:11-12; Ezek 37:27; Zech 2:10; 2 Ko 6:16   **21:4** 21:4 Isa 35:10; 65:19;   **21:5** 21:5 2 Ko 5:17   **21:6** 21:6 Isa 55:1; Jer 2:13; Zion 7:37; Veve 1:8, 17; 22:17

No zapá neka no váev. No ndégo, ndo:megeat neka ndøndōpāēv.

Gekha ezoqām ndego, ibøkha naq ndombopapat, no ibøkha ndógo tæmbó-etoám, ta kea kumbutōve-te ndōndo-fakhate, ezoqa khandi ndōzō-etoam. Yaq-mbá sæmbó-etoám. ⁷ Ezoqam ndego, manqa-zapa tetōmbua, gigiap āv tenéndáp. Neka no tegé Mbumbukiam tægoát neka ndego noge nakhasam vōgoāt. ⁸ Geté ndigu mōe ndisininim, neka ndigu unimanqatinteav ndigu, neka ndigu matev soqōsoqa vinivinimba ndigu, neka ndigu ezoqa pakha-pakha ndizō-khaneam, neka ndigu mambe ndi-okho, neka ndigu manqa-sisi ndigu, neka ndigu batae ndimbovizap, neka ndigu meakha manqat ndimanqate, tiqa manqei gōinam kewan ndōgoát, kewan ndigu, nandi wagōvap-us ndigu. Nqanek lōvōté nōmé, lōvōte ndōgo, tō-menas.”

Zelusalem taon ndakinak

⁹ Yaq ndigu enzol ezoqam seven, ndis seven qazōgoam, matev soqōsoqa seven qamōzō-tōtvōyam, vaev-te qafakhanam, nōme kopō, no-té gendowáv, vōnō-ein, “Qotōndéqāv! No Sip Nakhasam-gu sævam nōtéqamákh, ndakin tu-oki.”

¹⁰ Yaq ndego enzol ezoqam, no olol eqawat-qape-té genōndapán. Nqova-té. Yaq ndego no tene-nōmánd ndógo: Yan-te, Mbumbukiam-te, Mbumbukiam-qá Zelusalem taon ndōvisavún. ¹¹ Ta taon-te ndógo, Mbumbukiam-qá waev ndōwávám. Nqanek waev, andé nandi qanimav-qape-qá momotáp, zaspá ndimbo-akhayam. Bæbæs-qapé. Andé glás. ¹² Taon ndógo, uta-ús. Uta kandambá. Tō-eqavét. Mboqog-ús. Tuélv, ate gi-goam. Ta mboqog-te ndigu, enzol ezoqam tuélv, mōndō-waniapám, neka Izlael khagua bawan tuélv-qa iziz vō:peaupam. ¹³ Mboqog misika, khōuwa fakhanam-té qagoám, neka misika nakeam zenda-te vōgoam-a, misika yogea zenda-te vōgoam-a, misika khōuwa sininim-te vōgoam. ¹⁴ Nqanek taon uta-qape, nandi tuélv mumát qano-ogii. Neka ta nandi-te, Sip Nakhasam-gí u-anim tuélv-qá iziz mo:peaupám.

¹⁵ Ndego enzol ezoqam, no manqat genō-ein, iziz tonqogim nonqo ndōndapám. Gol khakheitáp. Taon neka mboqog neka uta, taqa fitap iziz qeivi nonqó. ¹⁶ Nqanek taon vavap foa ate qægoam, taqa loloakh kopó. Taqa sekeat neka taqa khouwevat kopó. Yaq ndego enzol ezoqam, teqa iziz tonqogim nonqo, taon-qa khouwevat iziz, vōmbōendap. Taqa sekeat neka khouwevat neka eqæv, kopó: 2400 kilomitá. ¹⁷ Neka ndego enzol ezoqam, até uta-qá eqæv iziz-a, vōmbōndap. Taqa eqæv 144, pingim toqote-khamasim, toqo-geveam. Ta iziz tonqogim nonqo, ma ndego enzol ezoqam, taon-qa fitap iziz gembondap, ndógo até kopó, av ezoqa ekeza gigiap-qa fitap gi-upōgimatun. ¹⁸ Taon-qa uta, nandi zaspá qane-ogii. Neka taon ndógo, gol khakheitáp. Nginik gol, bæbæs-qapé. Andé glás. ¹⁹ Taon uta zapa-te ndógo, nandi fia kandakanda ndō-abáp. Bugukhokhof nandi qanimav-qape, zapa-te ndizave, ndigu zaspá. Neka nōme ndizave, gi-menas-ez, ndigu nandi kikís. Tiqa iz safaiá. Neka nōme ndizave, gi-misika-ez, ndigu papaqá. Tiqa iz agét. Neka nōme ndizave, gi-foa-ez, ndigu nandi esokho khagí. Tiqa iz emelál. ²⁰ Neka nōme ndizave, gi-faev-ez, ndigu gūnokhogeapét, papaqa neka kōkōuk. Tiqa iz oníks. Neka nōme ndizave, gi-siks-ez, ndigu kōkōuk. Tiqa iz kanelión. Neka nōme ndizave, gi-seven-ez, ndigu khakhavá. Tiqa iz klisolait. Neka nōme ndizave, gi-eit-ez, tiqa iz belíl. Neka nōme ndizave, gi-nain-ez, ndigu khakhavá. Tiqa iz topáz. Neka nōme ndizave, gi-ten-ez,

ndigu klisoplás. Neka nøme ndizave, gi-eleven-ez, ndigu aiyazín. Neka nøme ndizave, gi-tuelv-ez, ndigu kòkókuk nømé. Tiqa iz ametís. ²¹ Mboqog tuelv ate gi-goam, aqeing khakheitáp. Mboqog kopokopo, aqeing kopokopó gini-khakheinøvemém. Taon-te ndøgo, nakhoa kandambaqape, gól gini-khakheinøvemém. Ndøgo ùnime-bæbæés. Andé glás. Bøi segé-løwáz, yaq voqóqéiv.

²² No Mbumbukiam-qa khoev qeiviáv, ta taon-te ndøgo. Zapa ndøgo, ndego Evezøza Mbumbukiam, ndego bazaføgakh ate ndægo ndømbogo, neka ndego Sip Nakhasam, ekezan ndígú, ta taon-te ndøgo. Ndigu ekezan, andé Mbumbukiam-qa khoév, ta taon-te ndøgo. ²³ Nqanek taon, khøuwa neka løvøyak mbáin, waev vømbo-etoumat. Ndøgo kopømbá. Zapa ndøgo, waev Mbumbukiam-qa waev mbo-etoumatún. Neka Sip Nakhasam, ndego andé taqá lampá. ²⁴ Bawabawan ate tægoat, ta taon-qa wáev giniyagát. Neka manqei-qape kawakawa-za tinø-okhoát ndøgo, ekeza gigiap mbomømboma vø-upøgím. ²⁵ Taon-gi mboqog tokovemáv, khøuwa tema. Zapa ndøgo, lova mbáin. Paveat mba ndøgoát. ²⁶ Bawabawan ate ndægo, tiqa gigiap mbomømboma neka fia kandakanda, taon-té ginø-upøgimát. ²⁷ Geté gekha gigiáp ndøgo, Mbumbukiam-qa bøi-te khavim-us ndøgo, kopømba mbáin, tø-oe. Neka ezoqa ndigu matev soqøsoqa ndimatanam o khavozam manqat ndimanqate, ndigu ma gé-ozák. Tí-mba ndígu tí-öz, tiqa iziz Sip Nakhasam-qa khandi mbuk-te ndøpeawap.

22

¹ Yaq ndego enzol ezoqam, no kea me:nømánd. Ta ibøkha ndøgo, ezoqa khandi zø-etoám. Ndøgo bæbæes-qapé. Andé glás. Nqanek ibøkha, kawa ezoqam-qa qonam nonqo-té qando-okhó, ma Mbumbukiam neka Sip Nakhasam ndiqonøve. ² Taon nakhoa livin-té qanuqæt. Kea keoqa yaqyaqa, tae ndøpøé. Ta tae ndøgo, ezoqa khandi ndøzø-etoam. Nqanek tae, løvøyak tuelv ate ndígu, sùgumu-vi-matún. Neka taqa esokho mulømulaús. Enqoni-us ezoqam bawan vinivinimba khakheinøvem nonqó. ³ Neka ta taon-te ndøgo, gigiap o matev nøme mbáin, Mbumbukiam-qa qaqqa mokho-te ndøugu. Kawa ezoqam-qa qonam nonqo, mú-goát, ma Mbumbukiam neka Sip Nakhasam tigonavat. Ezoqa ewaqape, tisokhoat, ndigu Mbumbukiam-qa sasae ndøgoát neka vømbó-vizupát. ⁴ Ndigu bugug gembóqevát neka teqa iz kawa-pap-te vøzømbó-peaupát. ⁵ Lova nøme mbáin. Segégoát. Ndigu lampá neka khøuwa beawap, mbáin. Segéyagát. Ndøgo kopømbá. Zapa ndøgo, waev, Evezøza Mbumbukiam zø-etøumát. Yaq nqinik ezoqam, miavmiav mó:kawaeztát.

Yesu tendoqavan

⁶ Yaq ngenek enzol ezoqam genø-ein, “Nqanek manqat ate ndægo, qoqo-ewagat, unimanqatin-qapé. Evezøza Mbumbukiam, ndego ekeza Nqova tegi manqa vevezam ezoqam ndezø-etoam, tegé enzol ezoqam ndokhofotáv. Nó. Tende-khofotán ndøgo: No tegi sasae ezoqam nøtézømás, ande gekha matev me, avønin-qape tøfakhanam. Ndøgo sà befakhanám.”

⁷ Yesu āv gene-manqaté nqáego, “Nqáe! No avønín nófakhán. Gekha ezoqām ndego, nqanek manqat tembopavat, Mbumbukiam gevevezam, ndego khanakhanakh mbá geabetegó.”

⁸ No Zión, nqanek manqat ate ndáego qæ-ewagat neka matev vøe-qeivat. Yaq no manqat qatumu-ewag neka matev vøtumū-qeiv, no ndego enzol ezoqam-qa zenda tokhotapak-qa megemege-te, ndego nqanek matev ge:nømendimat, nøkeza kha, manqei nøtelaváo. Neka ambá nombo-vizamín.

⁹ Geté ndego āv genømbe-eín nqáego, “Nandav ndømatánám. Até nó-a, no Mbumbukiam-gé sasae ezoqām, av qo nqoqote:go neka qogi Klisten qafuap ndi:gu, ndigu Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, neka ezoqa ewaqape, nqanek manqat ndimbopaev, nqanek mbuk-te nqapeawap. Geté Mbumbukiam qombóvzám.”

¹⁰ Yaq ndego manqat nøme, āv genømbe-eín nqáego, “Nqanek manqat, Mbumbukiam gevevezam, nqanek mbuk-te nqapeawap, ndøkhoneð. Zapa ndógo, nqanek matev tøfakhanam, khøuwa avønín. ¹¹ Ezoqa ndego, manqa-zapa ndematanam, ndego manqa-zapa matanam-te, sà bemá. Neka ezoqa ndego, matev soqøsoqa møqæ ndego, ndego teqa matev soqøsoqa gone-te, sà bemá.* Geté ezoqam ndego, matev eqeieqei ndematanam, ndego teqa matev eqeieqei matanam-te, sà bemá. Neka ezoqa ndego, Mbumbukiam-ge ndego, ndego Mbumbukiam-qa matev-te, sà bemá.”

¹² Yesu āv gene-manqaté nqáego, “Nqáe! No avønín notøndónáv. No yaqfiá namba nøtégeáv. No ezoqa ewaqape, āv tæzømbé-etøomít, av ezoqa kopokopo matev gi:matønumam. ¹³ No zapá neka no váev. No ndégo, ndo:megeat-a, ndøndopæv. No bugukhokhof vøegoam-a, vaev-te vøegoat.

¹⁴ Gekha ezoqām ndigu, tiqa ndabua ndisunguzu, ndigu khanakhanakh mbá giabitigú. Ndigu tae nanga ndigu, ezoqa khandi ndøzø-etoam, ndølogém. Taon-gi mboqog, segezø-mboqozotát, vø-öz. ¹⁵ Geté ezoqa ndigu, ande gaqo me ndi:gu, taon-te gé-ozák. Bavokhó gonó-waniapát, ezoqa ndigu, manqa-sisi ndimatanam neka mambe ndi-okho neka ezoqa pakhapakha ndizøkhanæ neka batae ndimbovizap neka gekha ezoqa nøme, meakha manqat ndøzømbø-khaneat neka ezoqa ndizømbø-khavozam.

¹⁶ No Yesú, nøkeza enzol ezoqam zo-te qatøndo-khofotav, ndego zo nqanek manqat te:zømesim. Klisten bawan viniviniimba, nqanek manqat, bêtezøtéz. No Deivid-gé zapá neka tegé zeð. Neka no pave ndukiam bæbæs-qapú.”

¹⁷ Mbumbukiam-ge Nqova neka Sip Nakhasam-gu sævam, āv gini-manqaté nqáego, “Vøndoqáv!”

Neka gekha ezoqām ndego, nqanek manqat te-ewagat, āv geabete-manqaté nqáego, “Vøndoqáv!”

Neka gekha ezoqām ndego, ibøkha naq ndømbopapat, yà betøndowáv. Poev tømboogat, ibøkha bē-izam, ndøgo khandi ndøzø-etoam. Yaq-mbá segé-izám.

Zion-qa vaev manqat

¹⁸ Gekha ezoqām ndego, nqanek mbuk-qa manqat ndeyoge, Mbumbukiam gevevezam, no ndego āv qambøe-manqaté nqáego: Ezoqam ndego, nqanek manqat-te, manqat nøme to:ve, Mbumbukiam te-te ndego, matev soqøsoqa mó-áo, av nqanek mbuk-te nqapeawap. ¹⁹ Neka ezoqa ndego, manqat nøme tekhofoe, nqanek mbuk-te nqapeawap, ndøgo Mbumbukiam

---

22:7 22:7 Veve 1:3   **22:8** 22:8-9 Veve 19:10   **22:11** 22:11 Dan 12:10   * **22:11** 22:11 Ezoqa av nginik ngi-gu, yaq-fia ndøqeivim.   **22:12** 22:12 Isa 40:10; Jer 17:10; Veve 2:23   **22:13** 22:13 Isa 44:6; Veve 1:8, 17; 21:6   **22:14** 22:14 Gen 2:9; 3:22   **22:16** 22:16 Num 24:17; Isa 11:1, 10; Lom 1:3; Veve 2:28; 5:5   **22:17** 22:17 Isa 55:1; Veve 21:6   **22:18** 22:18-19 Deut 4:2; 12:32

gevevezam, Mbumbukiam teqa tae nanga ndòkhofóé, ezoqa khandi ndòzò-etoam. Yaq ndego Mbumbukiam-qa taon-te géyagéák, av nqanek mbuk-te nqæpeawap.

²⁰ Ndego ezoqam, nqanek manqat nde-unimanqatinat, ni-te, ndego āv gene-manqaté nqægo, “Unimanqatín. No avønín notòndónáv.”

Amén. Nqanek manqat unimanqatín. Nigi Evezøza, Yesu. Vøndoqáv!

²¹ Nigi Evezøza Yesu-qa kuku matev, ndøgoát, zo namba, zo ate ndòzøte-go.

Manqa mokho ovøyam nonqo

Megeat Manqat-qase

Manqat neka iziz vinivinimba-qa yaq-te, nqanek Niu Testamen mokho-te, ovøyam manqat nqáneq qonóqeiv.

Nqanek ovøyam manqat mokho-te, ndukuam-qasu av nguigu * toqo-omet, yaq soqoté-qatéq, ta manqat-qa yaq-te, ovøyam manqat nôme ndógó.

Kuni Manqat-qa iz-zapazapa nqáneq:

A Æ B Mb D Nd E F G Ng H I K KH L M N O Ø P Q Nq S T U V W X Y Z

A

Adam (*Adam*)

Mbumbukiam manqei-qape ande ge:khakheinam, bugukhokhof ezoqam, gekhakheinøvem, Adám. Tegu sævam, Mbumbukiam teqa zita-te gekhakheinøvem, tuqa iz *Iv. (*Gen 1:26-3:21*)

Aezaya (*Isaiah*)

Aezaya ndego, *Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam kandambaqape ndógoám, *Ol Testamen khøuwa-te. Zelusalem taon-té geyagám. Yesu viav ande āv 700-qá zita-té genóqán. Aezaya ndégo, ta *Ol Testamen mbuk gepeawam, Aezaya (*Isaiah*) ndimbo-akhayam. Ta mbuk-te ndógo, ndego āv gene-peawám nqægo: Deivid-gi zi mokho-te, *khandi etoam ezoqam ndófakhán. Yaq vaev-te, ngenek møndø-fakhán. Yesú.

Aezek (*Isaac*)

Aezek ndego *Eibleem neka *Sæla, tigé yó. Teqa iz-qa manqa mokho, otám. Mbumbukiam nqanek iz gembo-akha, zapa ndógo: Eibleem gè-otám, Mbumbukiam gembo-ein av nqægo, nakhasam anganeam temboqan. (*Gen 17:17-19*)

Ta khøuwa-te ndógo, Eibleem ùnime:lawaqape-év, neka até tegú zás-a, vømū-ngæpuka-ev. Eibleem viav wan andléd qambondap. Mbumbukiam Eibleem-te nupøkhan mbá, manqa mbusá, é-møndøvé, av nqægo: Ndego nakhasam anganeam ndóndáf. Tegú sævam-té gemóqán, ndugu *Sæla. Ngenek nakhasam anganeam, Aezék.

Aleluya (*Hallelujah*)

Aleluya ndógo, Iblu manqát. Khoum manqát, Mbumbukiam-te. Taqa manqa mokho nqáneq, "Iké, Evezøza-te." (*Veve 19:1-6*)

Aleopagus (*Areopagus*)

Aleopagus ndógo, manqei pøyat-qá iz. Ta manqei pøyat ndógo, Atens taon-té qagoám. Taon megetapak neka ezoqa kandakanda ndógo tinø-pindumám, vøkakambumam. Yaq nakémbá, ezoqa até tiqa møvóná-ya, Aleopagus mbo-akhaemám. (*Kel 17:19-22*)

Aloe (*Aloes*)

Ovøyam manqat taqa yaq-te, toqonóqeiv ndógo: *Mel.

Amagedon (*Armageddon, Harmagedon*)

Amagedon, manqei-qá iz. Izlael manqei mokho-té qanu:gu. Iblu manqat-te, Amagedon manqei, iz nôme Megido mbo-akhayám. Ol Testamen khøuwa-te, ta manqei-te ndógo, nakhag vinivinimbá qagoam. (*Judg 5:19; 2 King 23:29-30; 2 Chr 35:22*)

Ni kopømba mbaín, uni tizi-nøten, av nqægo, ta nakhag ndógo, Manqat Qandoveveam 16:16 ndæmanqate, ta manqei-te ndógo tønófakhán, o Izlael

ezoqam-gi qaqa ezoqam, sa ndøgo tinømvaváb, Izlael ezoqam namba nakhag gone nonqo.

Ezoqa nøme ndimatavap, Amagedon yaya etæ manqat mbá. Yaq Saitan-qa nakhag me:manqaté, ndego Mbumbukiam namba tegoat.

Amen (*Amen*)

Amen ndøgo, Iblu manqát. Taqa manqat mokho nqáne: “Nqanek manqat unimanqatin” o “Matev av tabete-fakhán” o “Matev av tønéfakhán.”

Ezoqa geguligulimatun, yaq ezoqa nøme ‘Amen’ gimanqatatum, ta mokho-te ndøgo, ndigu teqa manqat, gè-unimanqatinimín.

(*Lom 15:33, 16:27; 1 Ko 14:16; 2 Ko 1:20; Gal 1:5; Ef 3:21; 1 Pita 4:11*)

Manqat Qandoveveam 3:14 mokho-te, Yesu ‘Amen’ mbo-akhayám. Zapa ndøgo, ndego unimanqatin ezoqám. (*Veve 3:14*)

Artemis (*Artemis*)

Artemis, khape mbumbukiam sævam-qa íz. Esia manqei-te ndøgo, ezoqa kopoáv tuqa iz gi-eqatam neka khape mbumbuk nøme-qa iziz vø-eqatam. (*Kel 19:24-35*)

Auli (*Metal, Horn*)

Auli ndøgo, mokho menás.

1) Nøme ndøgo, auli ndøgo, khamasim, ila gi:khakheinøvematum. Auli av nqægo nøme, gól, neka silvá, neka kopā.

2) Neka auli nøme ndøgo, søvakha gigiap-qa auli, kawa-te ndøzømbo-fakhatap.

B

Balam (*Balaam*)

Balam ndego, *manqa-sisi ezoqam ndøgoám. Ngenek ezoqa soqaqapé neka moni møqæ. Ta khøuwa-te ndøgo, Izlael ezoqam, Izip manqei-te ginduqavaz, atema Keinan manqei-te, ta manqei ndøgo, ma Mbumbukiam manqa mbusa gezømbeve, tezø-etoam, yaq Moab manqei-ge kawa ezoqam, møe ndøgoám, ti-te. Zapa ndøgo, teqa manqei avonín. Yaq ndego Balam mbo-akhá, ndego Izlael ezoqam, soqaqape-te bē-ab. Geté Mbumbukiam, gëmbøe-kház. Yaq ndego kopømba mbáin, soqaqape-te ti-ab. Geté ndego bēzø-guligulím, av nqægo, Mbumbukiam matev egeieqei bezø-matanám.

(*Num 22-24; 2 Pita 2:15; Zud 1:11; Veve 2:14*)

Bali (*Barley*)

Ovøyam manqat, Bali-qa yaq-te, toqonøqeív ndøgo: *Wit.

Bawan vini-ak (*Gentiles, Nations*)

Bawan vini-ak-qa yaq-te toqote-geveam, nqanek Niu Testamen mokho-te, ndøgo ndigu tønne-manqaté, ndigu *Zu bawan-ak goneav ndigu. Ibugukhokhof, Mbumbukiam Zu ezoqam mba ndøveatáz, tegi ezoqam tigoat. Geté Yesu Keliso gendowav, ndego nakhoa, ezoqa ewaqape zømboqoá, Mbumbukiam ti:zøtez neka vø-Mbumbukiam-gi-ezoqam-ēz.

Bebilon (*Babylon*)

Bebilon, taon kandambaqape-qa íz. Ndakin khøuwa-te, manqei-qa iz, ma Bebilon taon nqøuve, Irák. *Ol Testamen khøuwa-te, Bebilon ezoqam, bazaføgakh-us ndøgoám. Yaq ndigu bawan vinivinimbá namba me-nakhagtám, neka tiqa manqei vø-upøgimam.

Ndigu até Izlael ezoqam nambá-ya, vøe-nakhagtam. Zelusalem taonté ginøzáv, taqa uta kandambaqape neka taon ate qægoam vøngi:nam. Até *Mbumbukiam-qa khoev qanimav-qapé-a, vøngi:nam, ndøgo Izlael ezoqam, tigi kawa ezoqam Solomon-qa manqa vøovam-te giwevem, neka taqa gigiap qaniqanim, mokho-te qøugoam, vø-aqonømem. Neka até kawa ezoqam-qa khoev vinivinimba vøngi:nam, neka gigiap mbomømboma ate

qægoam vø-aqonømem. Izrael ezoqam ate gi:goam, ndigu pingim-ak ndø-upøgim, Bebilon manqei-te vø-itub. Ndøgo qambaqapé. Bóv ginizáv. Yaq Bebilon manqei-te ndøgo, Izrael-ak, Bebilon-ak-qá sasae begó. Izrael ezoqam matev av nqægo qazøfakhan, ndøgo Mbumbukiam-qá yaq-fiá, ti-te. Zapa ndøgo, ndigu teqa manqat, gèngagimám, mbumbuk vinivinimba vøzø-vizupam neka matev soqøsoqa vinivinimba vømatønnumam. Izrael ezoqam andé viav kandambá, Bebilon manqei-te giyagam. Ate qægoam, viav 70. Taqa zita-te, Mbumbukiam nakhoa zømboqóá. Yaq ndigu kopømbaqapé, ekeza manqei-té ginøqaváz, Zelusalem taon-qa khoev vinivinimba vøpuan neka Mbumbukiam-qa khoev nqawa vøwevem-a, taon uta ndakinak vø-ogim. (*Met 1:11; Kel 7:43*)

'Manqat Qandoveveam' mokho-te (*Veve 14:8; 17:5; 18:1-24*), ta manqat ndøgo, Bebilon-qa yaq-te ndæmanqate, yaya etæ manqát. Ndøgo ezoqam neka gaman-qa yaq-té qane-manqaté, ndigu matev kandakanda ndimatanam, neka zøtezat kandakanda ndigu, neka vø-gigiap-kopoav-ezoqam-ez. Yaq ta mokho-te ndøgo, ndigu khambuvap kandambá neka ekeza poev matev mba mbopáev. Ndigu Mbumbukiam neka teqa manqat, gésanqawé, neka até tegi ezoqám-a, ndisánqázá.

Até 1 Pita 5:13 mokho-té-a, Bebilon, yaya etæ manqát. Ndøgo Lom táon ate:-manqaté. Ezoqa nøme, áv gini-mataváp nqægo: Até 'Manqat Qandoveveam' mokho-té-a, Bebilon ndøgo, Lom taon o taon kandambaqape nøme ate:-manqaté.

Belzebul (*Beelzebul*)

Belzebul, ndøgo *Saitan-qá iz nømé, Baebol mbuk mokho-te.

Benzamin (*Benjamin*)

Benzamin ndego, Zekop-gé yo vaev qawán. Benzamin-gu evo, Laisól (*Rachel*). Gui-ova, Benzamin geqan, yaq ndugu gènaním. Neka Benzamin, Izrael khagua bawan tuelv nøme-qá íz.

Mb

Mboges ndøgo, Mbumbukiam Izrael ezoqa namba, poev ge-unimanqatin (*Ark of the Covenant*)

Nqanek mboges, tae khakheitáp. *Gól gini-gutøvé, mumat-te neká mokho-te. Mboges mumat-te ndo:go, enzol ezoqa menas taf-us-qá ngovønqova mo:goám. Ndøgo gol khakheitáp. Nginik enzol ezoqam-qa taf, gø:vøndatám, mboges mumat-te. Gigiap mboges-te qøu-nqeitavam, nqánek: Nandi vøndøgeap menas, Mbumbukiam-qa guguna manqat qø:peaupam, neka kap, *mana qøu-nqeitavam, ta lou ndøgo, Mbumbukiam *Izrael-ak leg-av manqei-te gezø-etoumam, neka *Elon-qa tatuag, mbusa ekezan mba gambo-fakhan. Nqanek mboges, Mbumbukiam-qá palai khoev-qá uni khafeap-qape kouwat mokho-té qanu-wuøyám. Izrael ezoqam leg-av manqei-te gi-okhoam, nqanek mboges oskia ndø-eqatám, manqei nøme-te, atema manqei nøme-te.

Ta kouwat uni khafeap-qape-te, ma nqanek mboges qøuwuøyam, *Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, viav kopø-te, khøuwa kopø me-onín, neka Izrael ezoqam-qa manqa-zapazapa evøzam nonqo, sip-qa kouk mboges-te vøpomoyamín.

Vaev-te, ndego kawa kandambaqape Solomon, manqa gevøovam, Zelusalem taon-te, *Mbumbukiam-qa khoev giwevem, nqanek mboges ndøgo tinøndapém, taqa kouwat uni khafeap-qape-te vøuveem, ma nd-aba qæfaleam, taqa zita-te. (*Gen 25-26*)

Mboges-qa ngovønqova, *Iblu 9:5* avønin-té qonøqéiv.

Mbumbukiam-gi iziz ezoqam (*Priests*)

Mbumbukiam-gi iziz ezoqam ndígu, Mbumbukiam-te *søvakha gigiap giløvusumam, neka etoam matev nøme vømbō-gonemin, Izlael ezoqa ewaqape zapaya. Ndigu livín gunu-goám, yaq Mbumbukiam-a, yaq ezoqam. Ezoqa nøme-te, khafeáp, matev av nqægo tigonem.

Yesu-qa khøuwa-te, nginik Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, tiqa sasae *Mbumbukiam-qa khøev-té gigoám, Zelusalem taon-te. Nginik Mbumbukiam-gi iziz ezoqam ate gi-goam, *Livai khagua bawan-ák neka *Elon-gí zí. Ezoqa vini kopømba mbaín, Mbumbukiam-gi iziz ezoqam tigoat.

(Exo 28:1; Luk 1:5-9; Iblu 10:11)

Ezoqa nøme, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam gegoam neka Mbumbukiam vømbō-vizupam, *Melkizedék. Geté ndego viní. Ndego ambá av nqægo, Elon-gé zeo ndøgoám. Zapa ndøgo, ndego nupøkhán mbá geyagam. Elon vaev ndøfakhán. Iblu pepa mokho-te, manqat nøme, av qane-peawáp nqægo: Até Yesú-a, Mbumbukiam-gé iziz ezoqám. Neka ndego andé Melkizedék. Zapa ndøgo, até Yesú-a, Elon-gé zeó mbá. (Iblu 5:6; 7:1, 3)

Yesu Keliso mokho-te, ni Klisten ezoqam, mízi-Mbumbukiam-gi-iziz-ezoqam-én. Ni ndakin kopømbaqapé, ndaføyamba Mbumbukiam-te tiziniav. Ni ezoqa nøme binimbù:gu, yaq ni-a, yaq Mbumbukiam. (1 Pita 2:9; Veve 1:6; 5:10; 20:6)

Mbumbukiam-gi iziz ezoqam-qa nqovønqova, Iblu 5:1 avønín-té qagó.

Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape (High Priest)

Ngenek Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, ndego Mbumbukiam-gi iziz ezoqa nøme, tigí megeat ezoqám. Te-mbá te-onímám ndégo, ma ndabua qæfaleam ndøgo, *Mbumbukiam-qa khøev kouwat uni khafeap-qape mokho-te, neka Mbumbukiam-te etoam matev vøgonin, ekeza manqa-zapazapa neka Izlael ezoqam-qa manqa-zapazapa evøzam nonqo.

Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape, viav kopo nonqo mba me:veatøvemín, yaq taqa zita-te, ezoqa nøme vøveatøvemín, teqa iziz gendapín.

Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-qa nqovønqova, Iblu 4:16 avønín-té qagó.

Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda (Chief Priests)

Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda ndígu, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape neka ndigu ezoqa nøme, bugukhokhof khøuwa, Mbumbukiam-ge iziz ezoqam kandambaqape-qa iz gindapem neka ezoqa kandakanda nøme, ti namba gi:sasaetam.

Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam (Prophet)

Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, ezoqa ndøgo tezø-manqatatún, Mbumbukiam ti nonqo gembo-vevezumatun. Ndego Mbumbukiam-gé u-aném.

*Ol Testamen khøuwa-te, Mbumbukiam tegi manqa vevezam ezoqam kopoáv gindu-khofotaz. Ti mokho-te, Mbumbukiam Izlael ezoqam, matev vinivinimba zøvevezumám, megemege-te ndo:go, tømø-fakhanam. Ezoqa nøme, Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam gigoam, ngínik: *Samuel neka *Aezaya neka *Zelemaya.

Yesu Keliso fakhaneav qagoam, Mbumbukiam Izlael ezoqam, tegi manqa vevezam ezoqam mokho-te, nupøkhán mbá, é-møndøzø-eín, ndego ndøfakhán. Ndigu é-møndo-peaumám, gekha matév ndøgo, tematønumat neka vømbó-fakhanumát. Neka ndigu, é-møndo-qeivím, ndego tegi ezoqam, gékhandí:z. Ngenek ezoqam, *Mesaya mbo-akhaemám. Yaq vaev-te, ndego møndø-fakhán. Yesú.

Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, até taqa yaq-te ndøgó-a, vøe-peaumam, vaev khøuwa-te tøfakhanam, av Yesu Keliso nqawa tendeqavan neka manqei-qape ezoqa ate ti:goat, teqa manqa ovøyam-te to:waniapat, manqa vø-ovøemēm.

(Met 2:4-6; 2:17-18, 23; 3:3; 8:17; Mak 6:15; 7:6; Luk 13:28; 18:31; Zion 12:38)

Mbumbukiam-ge Sip Nakhasam (Lamb of God)

Zion ndego ezoqa ibøkha iz gezø-etoumam, ndego Zion 1:29 neka 36 mokho-te, Yesu, Mbumbukiam-gé Sip Nakhasam mbo-akhaemám. Ibugukhokhof, Yesu fakhaneav qagoam, Zu ezoqam, Mbumbukiam-te, sip nakheis ndølvusumám, tiqa manqa-zapazapa evøzam nonqo. Yaq nginik sip nakheis-qa kouk mokho-te, ndigu Mbumbukiam-qa bøi-te betè-eqeieqei-ez. Geté unimanqatín, nginik sip nakheis-qa kouk, kopømba mbaín, ezoqam-qa manqa-zapazapa uni tæ-evøzam. Yesu Mbumbukiam-ge Sip Nakhasam, timbøe-akhayám ndøgo: Ndego ekeza kha ndøvé. Yaq teqa kouk waev mokho-te, Mbumbukiam niqa manqa-zapazapa segembøé-navøém, neka ni teqa bøi-te vizi-eqeieqei-ēn. (Kel 8:32)

Mbumbukiam-qa khoev (Temple)

Mbumbukiam-qa khoev, ndøgo Zu ezoqam-qa guliguli khoev kandambaqapé. Zelusalem taon-té qawevám. Ndøgo nandi khoév. Bugukhokhof Mbumbukiam-qa khoev, ndego kawa ezoqam kandambaqape, *Solomon-qa manqa vøovam-té ginøwewém.

Ezoqa kopoáv, Zelusalem taon-te gi-okhoam, Mbumbukiam gimbovizumemin neka etoam matev vømbø-gonemin. Yaq *Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, søvakha gigiap, ezoqa gindu-upøgimam, Mbumbukiam-té ginølvusumám.

Bawan vini-ak-te, ndøgo khafeáp, Mbumbukiam-qa khoev-te ti-oz. Ndigu bavokho mbá giabeto-waniáp, khoev-qa uta mokho-te ndøugu. Khoev-te, Zu ezoqam mba ndø-onimám.

Mbumbukiam-qa khoev mokho-te, Zu ezoqam-qa møvømbam kouwat-qa zita-te, kougiaap nøme, møndøgoám. Menás. Livin-qase ndøugu, ndabua mu-faleám. Bugukhokhof kouwat-te, ndabua-qa megemege-te, *Mbumbukiam-gí iziz ezoqam mba ndø-onimám. Geté ma ndabua qæfaleam, taqa zita-te, kouwat ùnime-khafeap-qapé. Yaq ndøgo, *Mbumbukiam-gé iziz ezoqa kandambaqape mba ndø-onín. Viav kopote, khøuwa kopó. Ndego sip nakhei angana menas-qa kouk ndøndapín, yaq nqanek kouk, manqei-te neka ta mboges-te ndøgo, ma Mbumbukiam Izlael ezoqa namba, poev ge-unimanqatin, vømø-pomoyamin, ma Mbumbukiam-qa guguna manqat qøuveam, ndøgo Mozes gembø-etoam, Izlael ezoqam nonqo. Yaq ndego Mbumbukiam, äv gembøe-viamín nqægo: Ndego Zu ezoqam-qa manqa-zapazapa ate ndægo, sà bembøe-navøém.

Yesu genanim, ta ndabua ndøgo, kouwat uni khafeap-qape-te qo:faleam, livin-mbá qanumu-keqavát, ova ndo:go, atema manqei-te.

(Met 27:51; Mak 15:38; Luk 23:45)

Ndøgo ni äv qaninømánd nqægo: Ndakin khafeap av nqægo nøme mbaín. Yesu-qa kouk gawa, ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam ezoqa ewaqape, nakhoa zømboqoá. Yaq ni kopømbaqapé, teqa megemege-te, siziniáv, Yesu tizi-unimanqatintat. (Met 12:6; Mak 11:15-17; Luk 2:27; Zion 2:14; Kel 5:20)

Ndakin Mbumbukiam-qa khoev mbaín, Zelusalem taon-te. Lom ezoqam, gèngi-nám. Nupøkhán mbá.

Mbumbukiam-qa khoev-qa yaq-te, Pol, ndego Keliso-ge u-anem, äv gene-peawám nqægo: Mbumbukiam-qa khoev, ní, ni Yesu ndizi-

unimanqatinat neka ndizimbo-paev. (2 Ko 6:16; Ef 2:12)

Nqovønqova, Mbumbukiam-qa khoev-qa yaq-te, nqovønqova khagi-us mokho-té qanu:gu.

Mbumbukiam-qa Manqat (*Scripture*)

*Niu Testamen mokho-te, manqat ande av nqægo toqo-geveam, 'Mbumbukiam-qa Manqat, av qane-peawāp nqægo', ndøgo *Ol Testamen me-manqaté.

Mbumbukiam-qa megeat matev (*Kingdom of God, Kingdom of Heaven*)

Zu ezoqam, Deivid-gi zi mokho-te, kawa ezoqam-qa mo:kewagám. Ndigu av gini-matavupám nqægo: Ndego Lom ezoqam géngeasám. Yaq ndego gezømbó-megetát, ate av-té, ibugukhokhof kawakawa-za gizømbo-megetam.

Yesu Mbumbukiam-qa megeat matev-qa yaq-te manqat kandambá ge-manqatam. Geté ndego ambá ta megeat matev ndøgo tene-manqatám, av Zu ezoqam gimboe-kewagam. Ndego Mbumbukiam-qa megeat matev-qa yaq-te ge-manqatam, ndego ndøgo tene-manqatám, av Mbumbukiam ezoqa ndezømbe-megeat, ndigu Mbumbukiam tigi kawa ezoqam tikhati-wim, neka teqa manqat o-mba vó:ndapát.

Gekha ezoqám ndigu, ti-unimanqatinim, av nqægo, Yesu tiqa manqa-zapazapa evøzam nonqo genanim, ndigu yage ndakinak ndøndapém, neka Mbumbukiam-qa megeat matev-té ginó-óz, vømó-tegi-nakheis-éz. (*Zion 3:5*)

Ndigu ndakin ambá av nqægo, bøvun-qā bazaføgakh mokho-té gunú:goát, geté vaev mokho-té gunú:yagát. (*Kol 1:13; Zion 11:9; Lom 13:13; 1 Tes 5:5, 8*)

Mbumbukiam-qa megeat matev, nqanek manqei-qape-té qagó, neka até yan-té-a, ndø:ğō. (*Met 6:10*)

Yesu nqawa tendoqavan, ndego kawa ezoqam ndówáv. Yaq Mbumbukiam-qa megeat matev, bavokho-qapé qágoát. (*Met 24:30; 25:31; Mak 13:26; Kel 1:6-7*)

Mbumbukiam-qa palai khoev (*Tabernacle, Tent of God*)

Izrael ezoqam, leg-av manqei-te gi-okhoam, Mbumbukiam Mozes av gembø-eín nqægo: Ndego palai khoev bewév. Mbumbukiam unime-omát, ndigu av kiniwevēm, taqa khouwevat neka khagi, neka gekha ndabua neka søvakha gigiap-gi ngusum ti:wevem. Ta palai khoev mokho-te, até ta *mboges ndøgo tunu-wuøyám, ma Mbumbukiam Izrael ezoqam namba, poev ge-unimanqatin. Yaq ta mboges mokho-te ndøgo, nandi vøndøgeap menas, ma Mbumbukiam-qa guguna manqat qo-peaupam, vøu-abam.

Zu ezoqam, Mbumbukiam-qa iz, nqanek palai khoev-té gi-eqatám, neka Mbumbukiam-te søvakha gigiap vøløvusumam, atema vaev-te, Solomon-qa manqa vøovam-te, *Mbumbukiam-qa khoev eqeieqei vøwevem. (*Kel 7:44; Iblu 8:2; Veve 15:5*)

Mbumbukiam-qa palai khoev-qa nqovønqova, *Iblu 8:5* avønin-té qagó.

D

Deivid (*David*)

Deivid ndego, Izrael ezoqam-gé kawa ezoqam kandambaqape ndøgoám. Ndego gè-kawa-ezoqa-menas-év, Izrael ezoqam mokho-te. Bugukhokhof Izrael ezoqam-ge kawa ezoqam, Sol ndøgoám.

Deivid ndego, vaev qawán. Ndigu evenap sevén, ate gi:goam. Tigi eve, *Zesí. Neka Zesi-ge atanakha, Boáz. Ezoqam ndégo, Lut gu-oki. (*Rut 4:17*)

Deivid ezoqa ndakinak ge:goam, ndego eve-gí sip zøkewagám. Khøuwa nøme, ndego Golayat ndølaváo. Ngenek ezoqam, teqa sekevat, kandamba tantáv.

Vaev-te, Deivid kawa iz gendap, Izlael ezoqam, gè-bazaføgakh-éz. Deivid kawa ezoqam qanimáv neka ndego poev kandambá, Mbumbukiam-te.

Ndego ouv qaçayam, gèmbøe-khaneatám. Hap khaneam-ús. (Hap ndøgo, taqa wag andé gitá. Hap-qa nqovønqova, *Veve 5:8* avønín-té qonøqeív). Deivid ouv ndakinak kandambá geqaqaemam neka vøpeaumam. Ta ouv vinivinimba ndøgo, Sams mokho-té qagó.

Deivid-qa emanqat, *Ol Testamen mokho-te, 1 Samuel 16 qanøngáz.

Yesu ndego, Deivid-gé zeó.

Deivid-ge Zeo (*Son of David*)

Deivid ndego, Izlael ezoqam-gé kawa ezoqam kandambaqape ndøgoám. Mbumbukiam ndøvé, kawa ezoqam. Mbumbukiam te-te ndego, manqa mbusa áv genevé nqægo: Tegi zi, ezoqa kopo, kawa ezoqam oskia ndøgoát. Nqanek manqat møndø-unimanqatín. Zapa ndøgo, Deivid-ge zeo nøme, Yesú. Yaq ndego oskia ndøygát neka kawa ezoqam vøgoát. Yaq nakémbá, Yesu-qa iz nøme, Deivid-gé Zeo mbo-akhayám.

(*Met 1:1; 9:27; 12:23; 15:22; 21:9; Luk 20:41; Zion 7:42; Kel 13:23; 2 Tim 2:8; Veve 5:5; 22:16*)

Donki (*Donkey, Ass*)

Donki ndugu, gigiap qanøyam neka ezoqam qanøbam nonqó. Ndugu andé aiyav-té gunómá.

Donki-qa nqovønqova, nqovønqova khagi-us mokho-té qanu:gu.

Nd

Ndaola køkouk (*Red Sea*)

Nqanek Ndaola Køkouk, yaq Izip manqei-a, yaq Izlael manqei, livin-qasé qanu:gu. Ndaola Køkouk, ta ndaola-qá íz. Ibøkha ndøgo, køkóuk mbá. Izlael ezoqam, Mozes-qa megeat matev mokho-te, Izip manqei gi-ivøvem, Ndaola Køkouk ndøtanqá. Manqei pap-té ginøtanqá. Ibøkha sège-qatavát. Gumutanqa, yaq ibøkha, nqawá qanø-tøkuá, Izip ezoqam-gi nakhag ezoqam vøgutaz-a, vøgeonim. (*Exo 14, Kel 7:36; Iblu 11:29*).

E

Eibleem (*Abraham*)

Eibleem-qa iz, ibugukhokhof Eibleem ndøgoám. Vaev-te, Mbumbukiam ndego iz Eibleem mbo-akhá. Taqa manqa mokho nqánek, “Ezoqa kopoav-qape-gé evé.” Eibleem ndego, U taon-té geqán, Mesopotemia manqei-te. Ndego khape mbumbuk-qa iz eqawatáv, má ta manqei-te ndøgo gizømbe-goam. Geté ndego Mbumbukiam-anim mba mbovizupám. Eibleem-gu sævam, *Sælá. Ngínik ezoqa menas, nupøkhán mbá ginøkím. Geté nakheis mbáin.

Eibleem U taon-te gegoam, Mbumbukiam áv gembøe-eín nqægo: Ndego ta taon ndøgo, bè-iváv, zas namba, yaq teabenøwáv ndøgo, ma Mbumbukiam manqei te-omat.

Mbumbukiam, Eibleem namba, poev ndø-unimanqatín. Yaq manqa mbusa, áv gembøevé nqægo: Ndego nakhasam anganeam ndøndáf. Tegú sævam-té gemøqán, ndugu Sæla.

Neka manqa mbusa nøme, Mbumbukiam Eibleem-te geve, nqánek: Ndego zi kopoav gevebumav-qape mbógoát. Ate av-té, khaiya-te nqo:go, nduku ndi:gu. Neka nøme nqánek, tege zeo kopo mokho-te, Mbumbukiam ezoqa ewaqape, manqei-qape-te, matev mbomømboma zømatanám (*Kel 3:25*). Keliso mokho-te, nqanek manqat, møndø-unimanqatín.

Eibleem Mbumbukiam-qa manqat, gè-unimanqatín. Yaq Mbumbukiam ndego ta zapaya ndógo, ndaføyamba-qaape me:veó. (*Lom 4:3*)

Eibleem-qa emanqat, *Ol Testamen mokho-te, Genesis 11:26 qanøngáz.

Eibol (Abel)

Eibol ndego, *Adam neka *Iv, tigé yó. Khøuwa nøme, Eibol sip ndøzitág, Mbumbukiam-qa iz eqawat nonqo, vømbø-løvusam. Yaq tege zapikia *Kein, pakhapakha mbokhaná. Zapa ndógo, Mbumbukiam Eibol-qa etoam matev, gèkhatiú, geté Kein-qa, gèsanqáo. (*Gen 4; Met 23:35; Luk 11:51; Iblu 11:4, 12:24*)

Elod (Herod)

Elod ndógo, Izlael kawakawa-za vinivinimba-qá iziz. Foá ate gi:goam. Ezoqa ngínik:

1) **Elod Kandambaqaape (Herod the Great)**

Ta khøuwa-te ndógo, Yesu geqan, ngenek Elod Kandambaqaape, Zudia ezoqam-gé kawa ezoqam ndógoám. Ezoqam ndégo, manqa gevøovam av nqægo, Betliem vemiyav-te neka vemiyav avøavun vøgoat, gekha nakhei anganá ndigu, ndakinak qaniap, atema viav menas qazøndap, tipakhaez. Ndego tenegó ndógo: Ndego *Mesaya løvøwe-qa mbogoám. (*Met 2; Luk 1:5*)

2) **Elod Antipas (Herod Antipas)**

Ngenek ezoqam, Elod Kandambaqaape-gé yó. Ndego Gelili ezoqam-gé kawa ezoqam ndógoám. Ezoqam ndégo, manqa gevøovam av nqægo, Zion, ndego ezoqa ibøkha iz gezø-etoumam, teqa monqo tikepøzem, ndego ndimbula mokho-te gu:goam. Neka ezoqam ndégo, Yesu manqa ovøyam-te giveem, otøotam-te geve neka vøngenøiu, yaq Pailøt-te nango sasa ndøkhofotav. (*Met 14:1-11; Mak 6:14-28; Luk 3:19-20, 23:6-15*)

3) **Elod Aglipa 1 (Herod Agrippa I)**

Ngenek ezoqam, Elod Kandambaqaape-gé zeó. Ndego Zudia ezoqam-gé kawá ndógoám. Ndego Klisten ezoqam, ngenøgim-té genø-áb. Zems, ndego Zebedi-ge yo, ndego løvøte-té genøvé, neka Pita ndimbula-te vø-utav. Vaev-te, Evevøza-ge enzol ezoqam, ngenek Elod Aglipa, enqoni kandambaqaape mbo-etoám, vønanim. (Kel 12)

4) **Elod Aglipa 2 (Herod Agrippa II)**

Ngenek ezoqam, Elod Aglipa 1-gé yó. Pol Zelusalem taon-te gimøvøinam, yaq gaman ezoqam Festus, Pol Elod Aglipa 2-té genø-khofotáv, yaq ndego Pol bembøē-sinøzam. (*Kel 23:35, 25:13-26:2, 26:19, 27-32*)

Elon (Aaron)

Elon ndego, Mozes-gé zapikiá. Tigu sævømiu, Miliám. Nginik Livai-gí zí. Livai khagua bawan-ák. Elon Mozes-gé manqa manqate ezoqam ndógoám. Ndego Mozes namba, *Felo-té ginøzavín, ndego Izip ezoqam-ge kawa, neka Izlael ezoqam nqonqotøzat manqat vømbø-einimin, yaq ndigu ekeza Keinan manqei-te betèvesez.

Elon, Mozes neka Izlael ezoqam ate gi:goam, leg-av manqei-te, namba gi:yageapam, Mbumbukiam ekeza iziz ezoqam ndøveatáv. Neka até tegi nakhei angana neka zí-a *Mbumbukiam-gí iziz ezoqam begó. Vaev-te, Izlael ezoqam, Mozes neka Elon-qa megeat matev giqavotøvem, yaq Mbumbukiam äv genegó nqægo: Elon-qa tatuag-te, mbusa ndøfakhán, neka tae nanga vømbøviam. Nakhamas-té. Nøme pave, é-møndøfakhán. Nqanek matev, ezoqa äv qanezømás nqægo: Nginik ezoqam, unimanqatin Izlael ezoqam-gí megetapák. Mbumbukiam ndøveatáv. Taqa zita-te, Elon-qa tatuag, ta *mboges-te ndógo tinø-utøvéim, ma Mbumbukiam Izlael ezoqam namba, poev ge-unimanqatin. Ezoqa matavap vesezu nonqó, av

nqægo, ndigu Livai bawan-ak, Elon-gi zi, unimanqatin Mbumbukiam-gi iziz ezoqám. (*Num 17:1-10; Luk 1:5; Iblu 5:4, 7:11; 9:4*)

Mozes leg-av manqei-te ndøgo, ande mœe mba qambo-auwam, olol-te gegoam, yaq Izlael ezoqam gimatavupam, av nqægo, ndego nqawa gendō-gavanāk, Elon manqa-zapa ndøgó. Ndego tae khøuiap ndøkhakheinám, av Izlael ezoqam qazømbe-pøovam. Ndøgo andé kao nakhasam-qá bugug me:kewagám. (*Kel 7:40*)

Enzol ezoqam (*Angel*)

Enzol ezoqam ndigu, nqová. Mbumbukiám namba me:yagé, yan manqei-te. Ndigu Mbumbukiam-gí u-aním. Khøuwa kopoav, ezoqa kopømba mbain, tizømetupat. Geté khøuwa kopokopo-te, ndigu ezoqa nøme, ndizø-fakhánám.

Ndigu Mbumbukiam-qá sasae ndøgoatún, av ndego ge:khofosumatun. Neka ndigu Mbumbukiam-gi ezoqam, gèzø-keogé. (*Kel 12:6-11; Iblu 1:14*).

Khøuwa nøme, Mbumbukiam, enzol ezoqam, ezoqa nøme-te, teqá manqat manqate-qa ndøkhofosumatún. (*Met 2:13; Luk 1:26, 2:9; Kel 27:23*).

Enzol ezoqa kandakanda, nøme Maekól (*Zud 9*), neka nøme Gebliél (*Luk 1:19, 26*).

Etoam matev Mbumbukiam-te (*Offering*)

Etoam matev, Mbumbukiam-te, ndøgo ike manqát, te-te. Ibugukhokhof Izlael ezoqam, Mbumbukiam-te etoam matev gone nonqo, søvakha gigiap mboløvusumám neka gigiap o moni vømbō-etoumam.

Neka guguna manqat ndøgo, Mbumbukiam Mozes gembo-etoam, äv qane-eín nqægo: Enqoni-us ezoqa tekhakhæv, ndego Mbumbukiam-te etoam matev begó. (*Met 8:4*)

Até ní-a, kopømbaqapé, Mbumbukiam-te etoam matev tizigonem. Ndøgo, moni o gigiap, Mbumbukiam-qa sasae gone nonqo tizi-etømem. Taqa yaq-te, *2 Ko 9:7* äv qane-eín nqægo: Gekha ezoqám ndego, khanakhanakh-us nde-etoam, Mbumbukiam kukú, te-te.

Evezøza-qa lou loge matev (*The Lord's supper, Communion*)

Ta khagus ndøgo, ma Yesu nøme pave, tae mutui-te gitøkewem, ndego tegi paev ezoqam tuelv namba me:goám. Ta khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam-qa *Pasova khøuwa ndøngáz. Yaq lou gi:logat, Yesu flawa ndøndapáz neka izam nonqo waen-us vøndap. Yaq äv gezømbe-eín nqægo, "Nqanek noqá khá. No nønqonqotáv. Neka nqanek noqá kóuk. Ezoqa kopoav zapayá qanéwá. Zo matev äv tønégó. Yaq no zonømbé-matøvememát." Até ndakin-a, ni Klisten ezoqam, matev äv tabizi-matanám. Ndøgo niqá manqa matev eim nonqó. Pol taqa yaq-te, äv gene-peawám nqægo, "Gekha khøuwá ndigu, zo nginik flawa tozolouzat neka nqanek waen vozó-izamāt, zo Evezøza-qa løvøte-qa yaq-té zøté-zømasát, atema ekezan vøgeäv." Nqanek matev, gigiap-qapé, Klisten bawan mokho-te.

(*Met 26:17-30; Mak 14:12-25; Luk 22:7-20; 1 Ko 11:23-32*)

Ezoqam-ge Yo (*Son of Man*)

Nupøkhán mbá, Yesu fakhaneav ndøgoám, ndego *Mbumbukiam-ge manqa vevezam ezoqam, Deniel, Ezoqam-ge Yo me:manqatám. Ngenek ezoqam, kawa ezoqam ndøgeäv, neka ezoqa ewaqape vøzømbō-kawaevtát. Neka teqa *megeat matev, oskia ndøgoát.

Yesu Ezoqam-ge Yo-qa yaq-te ge-einin, ndego ekezan me:manqatám. Ta mokho-te ndøgo, ndego ezoqa äv genezømas nqægo: Mbumbukiam ndokhofotáv. Neka ndego iz kandambaqapé. Yesu ndego, Mbumbukiám. Geté ndego ùni møndæ-ezoqam-év, av ni nqazi:gu.

(Dan 7:13-14; Met 9:6; 12:8; 16:13; 18:10; Mak 10:33; Luk 12:40; Zion 3:13-15; 6:27; Kel 7:56)

F

Felisi ezoqam (*Pharisee*)

Nginik Felisi ezoqam, ezoqa kandakandá, Zu ezoqam mokho-te. Ndigu áv gini-matavupám nqægo: Ezoqa Mozes-qa guguna manqat neka khafeap vinivinimba nøme timbopavat, ndigu go-aomem, yaq Mbumbukiam-qa bøi-te, ndøgo tini-eqeieqei-éz. Ndigu gè:khambuvupám, neka áv gini-matavupám nqægo: Ekeza yage matev, eqeieqei, geté ezoqa nøme-qa matev, soqáin. Ndigu guliguli matev, ezoqa ewaqape-qá bøi-té ginø-matønómám. Yaq ezoqa ewaqape, tiabezømbe-vizáp. Geté Yesu tiqa matev, møndæ-otév. Ndego møndøqeív, av nqægo: Tiqa matev matanam, ngusum-te mbá qazøgó. Geté mokho-te ndøugu, ndigu soqáin.

Vaev-te, nginik Felisi ezoqam, *Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam namba, Yesu, løvøwe-qa ndøgoám. (*Met 3:7-10; 5:20; 15:1-12; Mak 7:1; Zion 8:3*)

Felo (*Pharao*)

Felo ndego, *Izip ezoqam-gé kawa kandambaqapé. Baebol khøuwa-te, Izip ezoqam-gi kawakawa-za, iz Felo zø-akhaemám. Ta khøuwa-te ndøgo, Izip ezoqam-qa matev áv qanegoám nqægo: Felo kopo ate teyagat, ndego andé Mbumbukiam mé:vewát. Gigiap neka manqei ate ndægo, teqa ndøgoám, neka ezoqa ate gi-goam, tegi vøgoam. (*Kel 7:9-21; Lom 9:17; Iblu 11:24*)

Flawa poponøvemav louzi matev (*Festival of unleavened bread*)

Ovøyam manqat taqa yaq-te, toqonøqeív ndøgo: *Khøuwa kandakanda, 2) Flawa poponøvemav louzi matev.

G

Glik manqei neka Glik manqat (*Greece and the Greek language*)

Glik manqei, Glik ezoqam-qá manqei. Meditelenien ndaola-té qagó. Ta khøuwa-te ndøgo, Glik manqei-qa iz, Akaya mbo-akhaemám. Geté até Masedoniá-ya, Glik ezoqam-qá manqei ndøgoám. Glik manqei-qa taon vinivinimba, nqáne: Filipai neka Tesalonika neka Belia neka Atens neka Kolin. Pol, ndego Keliso-ge u-anem, manqei vinivinimba ge-okhoam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam, ndego até ta taon-te ndøgó-a, vøyageapam.

Glik ezoqam, Glik manqat ndømanqaté. Yesu-qa khøuwa-te, ezoqa kopoáv, Meditelenien ndaola avønin-te, ekeza manqat vinivinimba ndømanqatám, neka até Glik manqát-a, vømanqatam. Ta khøuwa-te ndøgo, Glik manqat, zøtezat ezoqam-qá manqat ndøgoám. Mbuk kopoáv, Glik manqát qane-peaupám. Até *Niu Testamén-a, ibugukhokhof, Glik manqat-té ginø-peaomé. Pol manqei vinivinimba-te ge-okhoam, ndego *bawan vini-ak namba, Glik manqát gezømbe-manqatám. Zapa ndøgo, ndigu teqa *Iblu neka Alameik manqat, zøtezateáv.

Glik manqat peawam, bugug av nqægo:

Gog neka Magog (*Gog and Magog*)

Ni kopømba mbain, uni tizi-nøsten, Gog neka Magog gekha mē:manqate, Manqat Qandoveveam 20:8 mokho-te. Zøtezat ezoqa nøme ndimatavap, ndøgo bawan-qá iziz. Geté nøme ndimatavap, Gog neka Magog, andé yaya etæ manqát. Ndøgo Mbumbukiam-gí qaqa ezoqam ate ndi:gu me:manqaté.

Bavokho-qape sa nqáne: Nakhag ndøgo, *Manqat Qandoveveam 20:7-10* ndæmanqate, kopømba mbain, nakhamas-te mba tøfakhan. Zapa

ndógo, ta nakhag ndógo, sa ndógo tómfakhán, Saitan viav wan taosen telovónovupat, yaq taqa zita-te, nqawa vombó-nqovozómēm. (*Veve 20:1-10*)

Gol (*Gold*)

Gol ndigu, *auli gigiáp. Khagi khakhavá. Taqa fia kandambá tantáv.

Gomola (*Gomorrah*)

Ovøyam manqat taqa yaq-te, toqonóqeiv ndógo: *Sodom neka Gomola.

Ng

Ngusu qogøzat matev (*Circumcision, circumcise*)

Zu ezoqam, nakhei angana ate ndi-gu, ndakinak qaniap, khøuwa eit tømøzø-ndapat, angana-gí gigiap ov ngusum zøqogavatún. Mbumbukiam ekezan zø-ein, matev tignem. Ndógo tiqá khakhatáp, av nqægo, ndigu Mbumbukiam-gí. Nqanek matev ndógo tøngáz, Mbumbukiam Eibleem namba poev ge-unimanqatin. (*Gen 17:9-14; Kel 7:8*)

Nqanek matev zapaya, ezoqa Zu ezoqam, ngusu qogøzat ezoqam zø-akhaemám. Até Yesú-a, Zu ezoqam ndógoám, neka até ndegó-a, ngusum vombó-kepøtøzem. (*Luk 2:21*)

Yesu yan-te geqavig, yaq taqa zita-te, ezoqa teqa manqat, *bawan vini-ak gi-zømesimam, Zu ezoqa nøme, áv gini-manqatám nqægo: Bawan vini-ak tømø-pøovat, ti-Klisten-ezoqam-ez, ndigu bugukhokhof, bètøkhæ-Zu-ezoqam-éz, neka ngusu bezøqogaz. Geté Pol tiqa manqat unimanqatin-teáv. Ndego áv gene-peawám nqægo: Ezoqa ndigu, Zu bawan-ak mbain ndigu, kopømbaqapé, ngusu qogøzatav tøgoat. Gekha ezoqám ndego, poev tømboqat, tekhandi:v, ndego matev kopo mba bembogó: Ndego Yesu Keliso be-unimanqatin.

(*1 Ko 7:18-19; Gal 5:1-6; Kol 2:1; Tait 1:10-11*)

H

Hos (*Horse*)

Hos ndugu, gigiap kandambaqapú. Tuqa bazaføgakh, andé kandambá. Ezoqa kopømbaqapé, to:qom, sasa ndóteit. Baebol khøuwa-te ndógo, hos, kawakawa-za neka nakhag ezoqam mba zøgoát. Ndigu nakhag me-okhoám neka søvakha fouzu nonqo or gigiap qanøyam nonqo vøzøgoam. Ezoqa nøme, manqei khagua wil-us zøgoám, hos gulivupam.

Hos-qa nqovønqova, *Zems 3:3* avønin-té qagó.

Hosana (*Hosanna*)

Hosana ndógo, Iblu manqát. Ibugukhokhof, taqa manqa mokho nqáneq, “Ginitøké” o “Gèkhandin, ni.” Geté vaev-te, nqanek manqat, møndømø-khoum-manqát, ate av-té, Kuni manqat-te “Ike:” toqote-akhaemat.

(*Met 21:9, 15; Mak 11:9-10; Zion 12:13*)

I

Iblu ezoqam neka Iblu manqat (*The Hebrew people and the Hebrew language*)

Iblu ezoqam, Izrael ezoqam-qá iz nómé. Neka tiqa iz nøme, Zu ezoqám. Ibugukhokhof, até Eibleém-a, tegi ezoqam namba, Iblu ezoqam zø-akhaemám. (*Gen 39:14; Exo 2:6-7, 5:3*)

Nginik Iblu ezoqam, Iblu manqat ndømanqatám. Até ndakín-a, Izrael manqei-te, ndigu Iblu manqat ndømanqaté. Geté Yesu-qa khøuwa-te, ezoqa kopoáv, ekeza Iblu manqat gè-ivøvém, neka Alameik manqat ndømanqatám. Taqa manqa wag, andé kopó. Geté vinivinimba, møndømbo-goám. Geté ezoqa nqanek manqat, até Iblu manqat mbo-akhaemám. Até Yesú-a, Alameik manqat ndømanqatám.

*Niu Testamen mokho-te, manqat kopokopo nøme ndøgó, Iblu o Alameik manqat-te. Toqonóqeiv ndógo: *Met 27:46; Mak 5:41; 15:34; Zion 1:38; 19:20; 20:16.*

*Niu Testamen mbuk mokho-te, pepa nøme, 'Iblu' mbo-akhayám. Taqa yaq-te, ovøyam manqat nøme, ndøgó, ta pepa-qa megeat manqat-qase mokho-te.

(*Kel 6:1; 2 Ko 11:22; Filip 3:5*)

Ol Testamen, ibugukhokhof, Iblu manqat-té ginø-peaomé. Iblu peawam-qa bugug av nqægo:

Ibøkha (Water)

Ibøkha ndøgo, ezoqa nøme 'lano' mbo-akhayám. Ibøkha neka lano, gigiap kopó. Vinivinimba mbaín.

Ibøkha iz ndape matev (Baptism)

Zion, ndego ibøkha iz etoam ezoqam, Zoden kea-te ezoqa kopoáv, ibøkha iz gezø-etoumam. Ndego ezoqa áv gezømbe-manqatám nqægo: Ndigu bèqambúz, neka ibøkha iz bê-upøgim. Yaq Mbumbukiam tiqa manqazapazapa, segembøé-navøém. Yaq Zion ndigu ibøkha-te vøgeosam. (*Met 3:5-6; Mak 1:4-5*)

Até Yesú-a, Zion-te ibøkha iz vømøndō-ndap. Ndego ta mokho-te ndøgo, ezoqa áv genezómás nqægo: Ndego matev úni mbøepávám, av Mbumbukiam ndømbøe-poev. (*Met 3:13-16; Mak 1:9-11; Luk 3:21-23*)

Yesu yan-te, okhokho-té genøqavíg. Ndego bugukhokhof tegi paev ezoqam, áv gezømbe-eín nqægo: Bawabawan ate ndækhezet, sozó-okhoát, ezoqa noqa manqat vømē-zømesim, yaq ndigu bemø-nogi-paev-ezoqam-éz. Yaq ibøkha iz zozø-etoumát, Tat-qá iz-tē, neka Yo-qá iz-tē, neka Nqova Mbomambaqape-qá iz-tē. Ezoqa ndego ibøkha iz tendap, ndego ta mokho-te, áv gené-unimanqatín nqægo: Teqa awenege yage matev, møndōnaním, Yesu namba, ndego tae mutui-te genanim. Yaq Yesu nqawa gekhandi:v, ta mokho-te ndøgo, ngenek ezoqam, ndakin yage ndakinak ndøndáp. (*Lom 6:3-8; Gal 3:27*)

Ilaiza (Elijah)

Ilaiza ndego, *Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam ndøgoám. Ndego nanimateáv. Geté Mbumbukiam, yan-té genøndáf. Khandín. Ilaiza-qa emanqat nqáne: *1 King 17-19; 2 King 1-2.*

Isao (Esau)

Isao ndego, *Aezek neka Lebeka, tigé yó. Tege eveqase-qa iz, *Zekóp. Nginik ezoqa menas, qaqangeáp. Isao, teqa iz-qa manqa mokho, 'Kha su-ús'. Isao-qa poev kandambaqape ndógo tōgoám, leg-te te-okhoat neka sòvakha vófouzát. Geté Mbumbukiam-qa matev mbomømboma-qa yaq-te, ndego matavapøtéáv. Ndøgo gigiap-qasé, te-te. Yaq nakémbá, khøuwa nøme, ndego sòvakha fouzu-te gendoqavan neka ifin-qaep vømbōvin, ndego Mbumbukiam-qa matev mbomømboma gèwí, ta matev ndøgo, ndego amba te-upain, ndego yo-khøuwa ndego. Lou ndape nonqo me:wí. (*Gen 25:19-34; 27:1-40; Lom 9:10-13; Iblu 11:20; 12:16-17*)

Isao-gi zi, Edom ezoqam.

Isop (Hyssop)

Isop ndøgo, tae-qase-qá iz. Ta tae-qa tang, khasøkhasís neka taqa esokho khøogáp. Ta khøuwa-te ndøgo, enzol ezoqam Izip ezoqam-gi nakhei angana ate gi:goam, ndigu bugukhokhof giqanat, pakhapakha gezø-khaneam, Izlael ezoqam, sip-qa kouk, mboqog-te, isop táe gini-gi:mám. (Nqovønqova taqa yaq-te, *Iblu 11:28* avønín-té qonóqeiv.) Yaq ndego enzol ezoqam, Izlael ezoqam-gi nakhei angana, pakhapakha khaneapøtéáv.

Neka *Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, sip-qa kouk, *mboges-te go:pomoemam, ma Mbumbukiam Izlael ezoqa namba, poev ge-unimanqatin, neka khøuwa nøme, ezoqam-te vø:pomoemam, tiqa manqa-zapazapa zinguzam nonqo, ndigu isop tæe gini-matønnumám.

Iv (*Eve*)

Iv ndugu, *Adam-gú zás. Mbumbukiam manqei-qape ande ge:khakheinam, bugukhokhof ezoqam, gekhakheinøvem, Adám. Yaq Mbumbukiam sanqa kopo mbokhaozó, sævam vømbøe-khakheinøvem.

Vaev-te, ngunuk Iv, Mbumbukiam-qa manqat, gè-ogí, neka Saitan-qá manqat mbopáev. Yaq tae nøme-qa nanga, taqa yaq-te Mbumbukiam gezømbe-ein, khafeap tilog, ndugu sègelóg. Yaq nøme, zivis mbo-etoám. Yaq até ndegó-a, vølog. (*Gen 2:21-3:24; 1 Ko 11:12; 2 Ko 11:3; 1 Tim 2:13*)

Adam neka Iv, tigi nakhei angana, tiqa yaq-te, Baebol mokho-te nqøupeawap, ngínik: Kein neka Eibol neka Set.

Izip (*Egypt*)

Izip ndøgo, manqei kandambaqapé. Izlael manqei avønin-té qagó, neka Meditelenien ndaola-té qagó.

Baebol khøuwa-te, Izip-gi kawakawa-za, *Felo zø-akhaemám. Izlael ezoqam, Izip manqei-te, *yaq-fia mbain sasae ezoqam ndøgoám. André pingim-ák. Nupøkhan mbá. Viav 400, ate qægoam. Emanqat taqa yaq-te, Eksodus (Exodus) 1 qanøngáz.

Vaev-te, Yesu geqan, yaq *Elod løvøwe-qa gembogoam, Yesu-gi evøndipakha, Izip manqei-té ginø-khokhóz, te namba, atema Elod vønanim. (*Met 2:13-19; Kèl 7:12-34; 1 Ko 10:1; Iblu 11:22-29; Veve 11:8*)

Izlael (*Israel*)

Izlael, *Zekop-qá iz nómé. Nqanek iz, Mbumbukiam mbo-akhá. (*Gen 32:22-32*)

Taqa zita-te, tegi zi ate gi:goam, Izlael ezoqam zø-akhaemám, neka tiqa manqei, Izlael manqei vømbø-akhaemam. Iziz nøme, ndizø-akhayam, *Zu ezoqám neka *Iblu ezoqám. Ngínik ezoqam namba, Mbumbukiam, poev ndø-unimanqatin, av nqægo: Ndigu tegi ezoqam ndøgoát.

Izlael ezoqam-ge kawa ezoqam, Solomon, genanim, yaq tiqa manqei gèqatá, yaq qatoat nøme, Izlael manqei mbo-akhaemám neka nøme, Zuda manqei vømbø-akhaemam.

Até Yesú-a, ndego Izlael ezoqam ndøgoám neka Izlael manqei-te vøyagam.

K

Kawa ezoqam-qa wawaq (*Crown*)

Wawaq av nqægo, kawa ezoqam-qa khakhatáp. Ndøgo ezoqa, av qane-zømesimám nqægo: Ngenek ezoqam, iz-akhaé. Kopømbaqapé, tezømbo-kawaevtat. Nqanek wawaq, gól neka nandi fia kandakandá gini-khakheinumám.

Yesu manqa ovøyam-te giveem, nakhag ezoqam, otøotam me:vewém. Ndigu gumbag fakiafakia-us ndø-ogeaném, kawa-te vømbøe-uzim. André kawa ezoqam-qá wawáq.

(Nqovønqova, kawa ezoqam-qa wawaq-qa yaq-te, *Veve 4:4* avønin-té qagó.)

Kein (*Cain*)

Kein ndego, *Adam neka *Iv, tigé yo-khøuwá. Ndego khæe ogekham ezoqam ndøgoám. Tege eveqase, *Eiból. Khøuwa nøme, Eibol Mbumbukiam-te sip geløvusam, Kein pakhapakha mbokhaná. Zapa ndøgo, Mbumbukiam Eibol-qa etoam matev, gèkhatiú. Geté Kein-qa, gèsanqáo. Eibol

sip ndøzitág, Mbumbukiam vømbō-etoam. Geté Kein-qa etoam matev, Mbumbukiam-te, avøe gigiap mba ndøgoám. (*Gen 4; Iblu 11:4; 1 Zion 3:11-12; Zud 11*)

Keinan (*Canaan*)

Izlael ezoqam-qa manqei, ibugukhokhof, iz Keinan ndøgoám. Mbumbukiam *Eibleem ta manqei-te ndøgo tenø-itú. Ta khøuwa-te ndøgo, nqanek manqei-te, Keinan ezoqam ndøyagám. Nginik ezoqam, manqa-zapazapa-ús. Toqonøqeiv ndøgo: *Sodom neka Gomola. (*Gen 11:31, 13:12-13; Kel 7:11, 13:19*)

Keliso (*Christ*)

Keliso, ndøgo Glik manqát. Manqa mokho até kopó, av *Mesaya ndægo. Taqa manqa mokho nqánek, “Ezoqam ndego, oil gimboe-qouzim.” *Ol Testamen khøuwa-te, *Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, Zu ezoqam-gi kawakawa-za neka *Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, tiqa kawa-te, oil mo:qouzimín, ndigu tiqa sasae gingazemin. Ndøgo khakhatáp, av nqægo, ngenek ezoqam, Mbumbukiam ekezan ndóvé, iz av nqægo te-ndap.

Yesu, iz Keliso ndimbo-akhayam, zapa ndøgo: Ezoqam ndégo, Mbumbukiam ibugukhokhof manqa mbusa geve, kawa ezoqam tendo-khofotav, ekeza ezoqam tekhandi:z. (*Met 1:1; Luk 2:11; Zion 17:3; Iblu 9:28*)

Ovøyam manqat nøme, toqonøqeiv ndøgo: *Mesaya

Keliso-gi u-anim (*Apostles*)

Yesu Keliso manqei-qape-te geyagam, neka ezoqa tuelv vøvevesam, ndego nginik, tegi u-anim zø-akhaemám (*Met 10:1-4, Mak 3:13-19, Luk 6:12-16; Kel 1:26; 15:22*). Nginik Keliso-gi u-anim, iz nøme, Yesu-gi paev ezoqam zø-akhaemám. Geté Yesu-gi paev ezoqa nøme, møndøgoám.

Nginik Keliso-gi u-anim, Yesu namba oskia me-goám, neka ndego vøe-zømesimam. Yaq ndego bazaføgakh zø-etoám, enqoni-us ezoqam vøkhakheinøvemam, neka nqova soqøsoqa ezoqam-qa mokho-te gu-goam, vøzø-ngeasumam.

Yesu genanim, yaq nqawa vøkhandi:v, nginik ezoqam, ekeza bøi giniqeivím. Yaq Yesu nginik manqei vinivinimba-té genø-khofosám, ezoqa Manqat Mbomambaqape bemē-zømesim (*Luk 24:48, Zion 15:27; Kel 3:15*). Vaev-te, nginik u-anim, møndømo-tigi-megetapak-éz, ndigu Yesu gi-nimanqatintam.

Yesu yan-te geqavig, yaq taqa zita-te, até ezoqa nømé-a, Keliso-gi u-anim vøzø-akhaemam. Ezoqa nøme Pól, neka nøme Banabás. Mbumbukiam até nginik ezoqám-a, teqa sasae gone nonqo vøzø-akha.

Kemol (*Camel*)

Kemol ndugu, gigiap kandambaqapú. Ngunuk kopømbaqapé, gigiap kandambaqape segé-qaná neka ezoqa vøqanað. Leg-av manqei-te toqo-okhoat, yaq kemol-qa tøke kandambá. Zapa ndøgo, ndugu kopømbaqapé, ibøkha kandambaqapé sege-izamín. Yaq vaev-te, leg-av manqei-te, ma ibøkha mbain ndøgo, ndugu khøuwa andé kandambá segé-okhoát, oskia ndøgo, ibøkha nøme izumav tugoat.

Kemol-qa nqovønqova, nqovønqova khagi-us mokho-té qanu-gú.

Klisten ezoqam (*Christian*)

Klisten ezoqam, taqa manqa mokho nqánek, “Keliso-gí ezoqám.” Yaq nakémbá, gekha ezoqám ndigu, ekeza kha Klisten ezoqam ndivëve, ndigu Yesu *Keliso, úni bembøepáev.

Ezoqa ndigu Yesu ndimbopaev, Klisten iz ndizø-akhayam, matev Antiok taon-té qangáz. (*Kel 11:26*).

Kopa (*Copper*)

Kopa ndøgo, *auli gigiáp. Khagi køkóuk. Kopa moni, tiqa fia andé khapémbá.

Kha sisi (*Leprosy, dreaded skin disease*)

Baebol khøuwa-te, ngusu enqoni vinivinimba, 'Leprosi' mbo-akhaemám. Nøme ndøgo, nqamáv, neka nøme tøpuiáp, neka nøme kha kefótáp, neka nøme asavím. Enqoni nøme av nqægo taqagoat, até ezoqa nómé-a, kopømbaqapé segéndáp. Ezoqa ndigu, enqoni av nqægo qazøgoam, Zu ezoqam-qa guguna manqat, ezoqa soqøsoqa me:zæbám. Khavim-ús. Yaq ndigu kopømba mbáin, verniav-te tiyagat. Geté qambaqapé giabetøndo-yagé, ezoqa mbain-te ndøgo. Neka ndigu ndabuá keqageap be-uzáp. Ndigu tiqa manqa-nqa neka kesov, bégutám, neka 'khavi khavim-us' bē-akhayam, ezoqa nøme tiqa avønin-te ti-okhoat.

Ezoqa enqoni av nqægo qambogoam, yaq tekhakhæv, *Mbumbukiam-gé iziz ezoqam-té geabenøwáv, ndego bēqeiv, av nqægo, teqa enqoni uni pembøē-navøem-a. Uni tømboē-navøem, yaq ngenek ezoqam, Zu ezoqam-qá matev bembopáev, av Mbumbukiam Mozes gembøe-ein. Yaq taqa zita-te, kopømbaqapé, ekeza ezoqam-te nqawa tevesez. (*Lev 14; Met 8:1-4; Luk 17:11-19*)

Kh**Kha sunguzam matev** (*Cleansing*)

Mbumbukiam, ndego ndaføyamba-qapé. Yaq ndego Izlael ezoqam, äv gezømbe-eín nqægo: Ndigu bæbæs-qape begó, teqa avønin-te tizav, teqa iz eqawat nonqo. Zu ezoqam, løvøte ezoqam-qa kha gekhanazin, o sævam yokea guiqeivin o nakhasa gui-ovain, o anganeam khanqan qamboqoiin, o ezoqa kha sisi tømboqoat, o lou gelogin, eqeieqei mbain ndøgo, Mbumbukiam-qa bøi-te, yaq ndigu andé ge-khavim-us-ezin. Zu ezoqam av ngi:gu, kopømba mbáin, *Mbumbukiam-qa khoev-te o guliguli khøev-te ti-oz. Yaq nqawa bæbæs gone nonqo, Zu ezoqam av ngi:gu, elavøqase bēzømbøkhæ-auwamát, yaq kha bēsunguzat, av tiqa matev qazømbe-goam. Yaq taqa zita-te, ndigu Mbumbukiam-te, søvakha gigiap beløvusamát. (*Mak 1:44; Luk 2:22; Zion 2:6*)

Yesu-qa khøuwa-te, Felisi ezoqam neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, matev vinivinimba nøme mo:-awám. Khamasim, Zu ezoqam, lou okhokho-té giabenølóg. Ndigu bugukhokhof zenda, matev vini-té giabetøkhaē-sunguzát, ndigu uni betē-bæbæs-ez, Mbumbukiam-qa bøi-te. Yesu tiqa manqat unimanqatinteáv. Zapa ndøgo, tiqa poev, Mbumbukiam-qa bøi-te ti-eqeieqei-ez, ngusum-te mbá qazøgoám. Taqa yaq-te, Yesu äv gene-eín nqægo: Gekha gigiáp ndøgo, ezoqam-te ndø-oev, ndøgo kopømba mbáin, te:-manqa-zapa-us-ev, Mbumbukiam-qa bøi-te. Geté ezoqam ndøgo tené-manqa-zapa-us-év, matev neka manqat ndøgo, te-te ndøndo-fakhate. (*Mak 7:1-23; Kel 10:15; Lom 14:14*)

Khandi etoam ezoqam (*Saviour*)

Yesu manqei-qape-ge khandi etoam ezoqam, timbøe-akhayám ndøgo: Ndego tae mutui-te genanim, ndego ni ezoqam, ni amba tizi-soqoenin, nakhoa nimboqoá. Yaq ni kopømbaqapé, sizi-khandi:n. Zapa ndøgo, ndego niqa manqa-zapazapa-qa yaq-fia, ta zapaya ni amba tizi-soqoenin, ekeza kha-té genøndáp. Yaq ta mokho-te ndøgo, gekha ezoqam ndigu, ti-unimanqatintat, av nqægo, Yesu tiqa manqa-zapazapa evøzam nonqo genanim, Mbumbukiam tiqa manqa-zapazapa, segembøé-navøém. Yaq ndigu Mbumbukiam-qa bøi-te, gé-eqeieqei-éz, neka vøkhandi:z.

*Yesu-qa iz, taqa manqa mokho nqáneq, “Mbumbukiam, khandi etoam ezoqám.”

(Luk 1:47; 2:11; Zion 4:42; Kel 5:31; 13:13; Ef 5:23; Filip 3:20; 1 Tim 1:1; 2 Pita 1:11; 3:18)

Khandi etoam matev oEzoqa khandi:zat matev (Salvation)

Ezoqa toqo-khandi:v, ndógo, ezoqam matev soqain tømbo-fakhan, yaq ndego qoqa matev matanam mokho-te, khandi nqawa tendap. Mbumbukiam ni matev, áv tinimbi-matanám. Ezoqa ndigu, manqa-zapazapa matanam-te neka Saitan-qa bazafogakh mokho-te ndu:gu, yaq Yesu-te tizav, ndego génqovotáz, khandi ndakinak vözø-etoám. (Luk 2:30; 3:6; Kel 28:28; Tait 3:4-5)

Ezoqam ndego, ni ndekhandi:nat, ndego *khandi etoam ezoqám.

Khøuwa kandakanda (Festival, Feast)

Zu ezoqam, ndigu viav kopo mokho-te ndøugu, khøuwa kandakanda vinivinimbá ndøzøgo. Ta khøuwa-te ndøgo, ndigu Mbumbukiam-qá matev mbomømboma mbomatavupatún, ndego bugukhokhof khøuwa gezøgo. Zu ezoqam-gi khøuwa kandakanda, taqa yaq-te *Niu Testamen ndæmanqate, nqáneq:

1) Pasova khøuwa kandambaqape (Festival of the Passover) (Met 26:1-5, 17-19)

Pasova khøuwa, khøuwa ùnime:-kandambaqapé, Zu ezoqam-te. Ndøgo løvøyak Mas (March) o Eiplil (April) mokho-té qanu:gu. Ate av-té, niqa Ista (Easter) khøuwa ndægo. Pasova, taqa manqa mokho, 'løvuám'. Ta khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam timbøe-matavupatún ndøgo, av tigi atanakha-zapazapa-za, Izip manqei-te gindi-khokhoz, ma nupøkhan mba, ande pingim-ak, Izip ezoqam-qa sasae gigoam. Ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam, ekeza enzol ezoqam ndøkhofotáv. Izip ezoqam-gi nakhei angana, bugukhokhof giqanat, zitøge nonqó. Geté Zu ezoqam, Mbumbukiam, áv gezømbe-eín nqægo: Ndigu ekeza khoev vinivinimba-te, *sip nakhasam belaemát. Yaq tuqa kouk, mboqog-té giabenø-gi:mát. (Nqovønqova taqa yaq-te, *Iblu 11:28* avønin-té qonøqeiv.) Yaq Mbumbukiam-ge enzol ezoqam, nqanek kouk geqeivin, ndego nqanek khoev, sège-løvúin, yaq Izlael ezoqam-gi nakhei angana bugukhokhof qaniap, pakhaezatáv, Izip ezoqam-gi angana bugukhokhof qaniap ate gi:goam namba.

Yaq nakémbá, Pasova khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam, tiqa khoev vinivinimba-te, sip nakhasam ndølaemín. Yaq sùgumu-loutøvemín.

Yesu genanim neka nqawa vøkhandi:v, ta khøuwa-te ndøgo, Pasova khøuwa ndøgoám. Ta mokho-te ndøgo, Mbumbukiam ezoqa áv genezómás nqægo: Sip nakhasam egeieqei-qape, ezoqa løvøte-te tekhandi:z, Yesú. Yaq nakémbá, Yesu iz nøme, *Mbumbukiam-gé Sip Nakhasam mbo-akhayám.

2) Flawa poponøvemav louzi matev (Festival of Unleavened Bread) (Met 26:17)

*Pasova khøuwa kandambaqape-qa zita-te, Zu ezoqam, tigi flawa, poponøvemav ndølouzatún, pulá kopo até vømū-navøemín. Yaq ndøgo timbo-matavupatún, tigi atanakha-zapazapa-za, Izip manqei-te gindi-khokhoz. Zapa ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo, Mbumbukiam ge:nqovotaz, yaq ndigu gè:ngetøgeapám. Yaq tigi flawa kopømba mbaín, tipopoez. Yaq nakémbá, Zu ezoqam, ta khøuwa gimbo-matavupatun, ndigu flawa poponøvemav ndølouzatún.

3) Pentikos (Festival of Pentecost)

(*Kel 2:1; 20:16; 1 Ko 16:8*)

Até Pentikos khøuwá-ya, khøuwa kandambaqapé, Zu ezoqam-te. Pentikos, taqa manqa mokho, fifti. Zapa ndøgo, *Pasova khøuwa tømønavøem, yaq khøuwa fifti-qa zita-te, Pentikos khøuwa ndøgo tønøndáp.

Ta khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam Mbumbukiam ike manqat mbómanqatát. Zapa ndøgo, ndøgo tiqá *wit qogøzat viáv. Neka ndigu até ndøgo timbó-matavupát, Mbumbukiam tigi atanakha-zapazapa-za, Mozes mokho-te, teqa guguna manqat gezø-etoam.

Até ni Klisen ezoqam-té-a, Pentikos ndøgo, khøuwa kandambaqapé. Ta khøuwa-te ndøgo, ni ndøgo tizimbo-matavupatún, Mbumbukiam tege Nqova Mbomambaqape, Klisen ezoqam-te ande gende-khofotav (*Kel 2:1-4*). Pentikos khøuwa ndøgo tønøndáp, Ista (*Easter*) khøuwa tømønavøem, khøuwa fifti-qa zita-te.

4) **Zu ezoqam-qa khøuwa kandakanda, ndøgo khoev-qasis gipuanumatun** (*Festival of shelters, tabernacles, or booths*)

(*Zion 7:2-52*)

Nqanek khøuwa kandakanda, Zu ezoqam-qa khanakhanakh khøuwá. Zapa ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo, tiqa avøe gigiap pewat khøuwa, gëmøzønavøemín.

Ta khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam, khoev-qasis ndøpuanumatún. Ibusibus nonqó. Neka pula kopo-te, ndøgo týageapét. Yaq ta khøuwa-te, ndøgo timbó-matavupát, av tigi atanakha-zapazapa-za, viav foti, leg-av manqei-te giyageapam neka khoev eqeieqei goneav vøzøgoam.

5) **Khøuwa kandambaqape, ma Mbumbukiam-qa khoev mboqoat khøuwa gimboe-matavupatun** (*Festival of the Dedication of the Temple*)

(*Zion 10:22*)

Ta khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam timbo-matavupatún ndøgo, ibugukhokhof ezoqa nøme, iz Zudas Makabeus qambogoam, gigiap soqøsoqa ate qægoam, *Mbumbukiam-qa khoev-te qøugoam, gekhofoe, neka Mbumbukiam-qa khoev, nqawa teqa zenda-te vøve. Zapa ndøgo, Mbumbukiam-qa khoev-te, bugukhokhof manqei vini-ak ndø-ozín, neka ekeza mbumbuk-te, iz eqawat matev vømø-gonemin. Geté Mbumbukiam-qa khoev nqawa teqa zenda-te giveem, yaq Zu ezoqam kopømbaqapé, nqawa ti-onimat, Mbumbukiam-qa iz vø-eqatát.

Zu ezoqam, nqanek khøuwa kandambaqape, iz nøme, 'Waev-qa Khøuwa Kandambaqape' mbo-akhayám. Yaq nakémbá, khøuwa nøme, Zu ezoqam nqanek khøuwa kandambaqape gindapem, Yesu áv gene-eín nqægo, "Manqei-qape-qa waev, nó." (*Zion 9:5*)

L

Layon (*Lion*)

Layon ndego, gigiap khobos-qapé. Møe-ús. Teqa avønin-te toqofaqakh, yaq segé-loutáq.

Leg-av manqei (*Desert, Wilderness*)

Leg-av manqei-te ndøgo, tae kandakanda mbáin neka gagayag mbáin. Ndivind mbá neka tae khasøkhasis kopokopo mba mú:pøét. Neka leg-av manqei-te ndøgo, ibøkha andé mbáin.

Leiab (*Rahab*)

Leiab ndugu, Zeliko taon-té guyagám. Ngunuk mambe sævam ndøgoám. Tuqa khoev, taon uta-qape-té qawevám. Izlael ezoqam-gi bøibøi-anim,

Zeliko taon-te gizav, yaq taon megetapak, møndøyoqém. Yaq ndigu gavem-qa ndøgoám. Geté Leiab, gèkhonáb, yaq ndigu vøkhokhoz. Ngunuk tunimatanám ndøgo: Ndugu áv guni-unimanqatintám nqægo: Izlael ezoqam-ge Mbumbukiam, ndego Mbumbukiam-aním, neka teqa bazaføgakh, ekeza mbumbuk-qa bazaføgakh, únime-løvuám. Ndego Mbumbukiam, Izlael ezoqam gezótøké, yaq ndigu Zeliko ezoqam vøpitáz. Yaq Izlael ezoqam, Zeliko taon-te gizav, ndigu ngunuk Leiab, tegi evøndipakha neka namba qazan namba, zitøgeáv. Yaq ndigu kopømbaqapé, Izlael ezoqam namba tiyagat. Vaev-te ndøgo, ngunuk Leiab, Izlael ezoqam ndøndáf. Yaq ndugu møndømø-Deivid-gú-zupuka-zapa-év, yaq te mokho-te, até Yesú-a, vømø-tegu-zupuka-zapa-ev.

(Joshua 2 neka 6; Met 1:5; Iblu 11:31; Zems 2:25)

Livai (Levi)

*Niu Testamen mokho-te, ezoqa menás, iz Livai ndøzøgo.

1) Livai ndego, Zekop neka Leia, tige yo.

Ngenek Livai, namba-qaniap ilevén gimbugoam. Nginik evenap tuelv, vaev-te, møndømø-Izlael-ezoqam-qa-khagua-bawan-tuelv-éz. *Mozes neka *Elon, Livai-gi zi ndøgoám. Mbumbukiam Izlael ezoqam, teqa guguna manqat gezø-etoam neka manqa vøzø-vøovam, palai khoev timbowevem, yaq ndego Elon-za ndøveatáz, *Mbumbukiam-gi iziz ezoqam tigoat. Vaev-te, Livai-gi zi, Livai ezoqam zø-akhaemám. Até nginík-a, Mbumbukiam-qá sasae ndøgoám, Mbumbukiam-gi iziz ezoqa namba, neka Izlael ezoqam, Mozes-qa guguna manqat vøe-zømesimam. Mbumbukiam Izlael ezoqam, *Keinan manqei gezø-etoam, ndego Livai ezoqam, manqei etopøteáv, ti-yagat. Geté ndego taon vinivinimba zø-etoám. 48 ate qægoam. Ta taon ndøgo, møndø-panqavøém, Izlael manqei ate qægoam. Yaq Izlael ezoqa nøme ate gi-goam, ndigu ekeza manqei gi-upøgim, ndigu nginik Livai ezoqam, bészøtøké, neka ekeza avøe gigiap vinivinimba, qaqageap nøme bezø-etoam. (Iblu 7:5)

2) Livai, ndego teks moni upøgim ezoqam.

Ngenek ezoqam, iz nøme qambogoam, Metiú. Khøuwa nøme, Yesu ndego paev manqat mbo-eín. Yaq ndego até gendego, vømbøpaev. Ezoqa ndégo, ta mbuk ndøgo, Metiu ndimbo-akhayam, gepeawam. Ovøyam manqat nøme, Metiu-qa yaq-te, ta mbuk-qá megeat manqat-gase mokho-té qonøqéiv. (Mak 2:14, Luk 5:27-29)

Lom (Rome)

Lom ndøgo, taon kandambaqape-qá iz. Itali manqei-té qagó. Ta khøuwa-te ndøgo, *Niu Testamen gipeaumam, gaman kawakawa-za, ndøgo tiyagám. Até *Sizá-ya, ndego Lom ezoqam-gi kawa kandambaqape, ndøgo vøyagam. Nginik Lom ezoqam, bawan vinivinimba-qá manqei ndø-upøgimám, neka ezoqa vøzømbø-kawaeztam. Até Izlael manqéi-a, vøndapem. Yaq ndigu ezoqam, ma nqanek manqei vinivinimba gi-yageapam, Lom ezoqam, teks moni bezø-etoám. Kandambá. Até Izlael manqei-té-a, Lom nakhag ezoqam neka gaman ezoqam, kandambá gigoam. (Met 8:5-13; 22:17; Zion 18:28)

Pol, ndego Keliso-ge u-anem, Zu ezoqam ndøgoám, geté ndego até Lom mo-manqei-anem vøgoam. (Kel 16:37-39; 22:25-28)

Pol-qa pepa nøme, ndego Lom ezoqam-té genø-peawám. (Lom 1:7)

Vaev-te, Pol gimøvøinam, Lom gaman ezoqam, Lom taon-té ginøndafém. Yaq ndøgo, ndego ndimbula ezoqam ndøgoám. Geté unimanqatín, ndego ekezan, Lom taon-te gone-qa ndøgoám. (Kel 19:21; 23:11; 28:14; Filip 1:13)

Ta taon-te ndøgo, Pol pepa nøme ndøpeaumám, Klisten bawan vinivinimba-te vøkhofotumam. Pepa Lom taon-te gepeaumam nqáneek: Efesūs neka Filipaí neka Kološi neka 2 Timoti.

Lot (Lot)

Lot ndego, Eibleem-gé eveqase-gé yó. Ndego *Sodom taon-té geyagám. Mbumbukiam Sodom neka Gomola taon gengiu, ezoqam-qa manqazapazapa zapaya, yaq Lot zas neka tegi nakhei mbasi menas namba, gekhokhóz. Geté Lot-gu zas, møndø-qambún, taon-te vøkewag. Yaq ndugu gëmø-ngalam-év. Andé uk me:wuøeám. Sège-føgakh-év.

(Gen 12:5; 13:5-13; 19:1-38; Luk 17:28-32; 2 Pita 2:7)

Lou logemav matev (Fasting)

Lou logemav matev ndøgo, lou logemav toqogoat, yaq khøuwa vøqágoát, Mbumbukiam-te toqo-guligulimat. Geté leg-te toqo-okhoat neka khokho matev vinivinimba voqógoát, ndøgo ambá av nqægo, lou logemav matev, av Mbumbukiam ndømbøe-pøev.

Zu ezoqam, lou logemav matev, ndøgo tigonemín, tiqa manqazapazapa zapaya, mutøkhop giwanimín, neka Mbumbukiam-qa bøi-te, nqawa eqeieqei gone-qa gigonemín (Neh 9:1-3). Nøme ndøgo, ndigu lou logemav matev, khøuwa kopo mba me:gonemín, qanaqanus atema khagus, neka nøme ndøgo, khøuwa andé møe-mbá tigoat.

Yesu teqa sasae ande ge:ngaz, ndego leg-av manqei-té genøwáv, lou logemav matev vømøgo. Khøuwa fotí, ate gi:goam. Yaq Saitan ge:khamasimam, ndego tatak vitiáv (Met 4:1-2, Luk 4:1-2).

Taqa zita-te, Yesu-qa yaq-te, manqat nøme mbaín, av nqægo, ndego lou logemav matev ndøgø. Yaq ezoqa gimbo-bevupam, av nqægo, gekha zapá ndego tegi paev ezoqam namba lou logemav matev gonemav gigoam, ndego áv gezømbe-eín nqægo: Vaev-te ndøgo, ndigu lou logemav matev ndøgoát, gete ndego ti namba ate te:goat, ndigu khanakanakh mba ndøgoát, neka kopømba mbaín, lou logemav matev tigoat neka mutøkhop vøwaniapát. (Met 9:14-15; Luk 5:33-35)

Yesu-qa khøuwa-te, Zu ezoqa nøme, lou logemav matev, Tusde-Tusde neka Tesde-Tesde ndøgoám. Geté Yesu khanakanakh mbaín, Felisi ezoqam-qa lou logemav matev-qa yaq-te. Zapa ndøgo, ndigu oskia, ge:khambuvupám. (Met 6:16-18)

Bugukhokhof Klisten ezoqam, lou logemav matev, tigonemín ndøgo, Klisten megetapak neka nømendim ezoqam, sasae-te gi-abin (Kel 13:2-3; 14:23), o matavap loloakh-qa o ezoqa zapaya gi:guligulimemin, o Mbumbukiam gekha matev nøme-qa yaq-te gimboe-vi:memin (Kel 12:5; 27:1-38), o sasae ndakinak nonqo, gi:khakheinømemin.

Lou-qase, Mbumbukiam-te etoam matev gone nonqo (Altar)

Lou-qasis ndøgo, ma Mbumbukiam-te *etoam matev gi:goam, kopoav ndøgo, nandí gini-khakheinumám. Geté nøme ndøgo, auli gigiap o gól gini-khakheinumám. *Mbumbukiam-gi iziz ezoqam mbá, kopømba ndigu, Mbumbukiam-te etoam matev av nqægo tigoat. Ezoqa nøme-te, khafeáp. Geté ezoqa nøme kopømbaqapé, gigiap ti-upøgimat ti-te, Mbumbukiam-te etoam matev gone nonqo.

Lou-qasis vinivinimba, Mbumbukiam-te etoam matev gone nonqo, nqáneek:

1) Lou-qasis ndøgo, ma Mbumbukiam-te, søvakha gigiap go:løvusumam. Matev av nqægo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, ezoqam-qa manqazapazapa evøzam nonqo ndømatønumám. Nqovønqova taqa yaq-te, Iblu 5:1 avønín-té qonøqeív.

2) Lou-qasis nøme, ma Mbumbukiam-te etoam matev gi-goam, ndøgo khasøkhasís. Ndøgo gigiap sisip mbomømboma mboqotam nonqó. Matev av nqægo, Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, Mbumbukiam-qá iz eqawat nonqo ndøgoám.

M

Magog (Magog)

Ovøyam manqat taqa yaq-te, toqonóqeív ndøgo: *Gog neka Magog.

Mana (Manna)

Mana ndøgo, lou ndøgo, *Izrael ezoqam, *leg-av manqei-te gilogam, ndøgo Mbumbukiam gezø-etoumam. Ndøgo khasøkhasís neka papaqa-papaqá. Bugug andé nanga-qasis. Ndøgo khaiya-té qando-o-eám. Lovølová. Yaq qanaqanus qando-nqoein, Izrael ezoqam, manqei-té ginø-møvømemín. (*Exo 16:14-21; Num 11:7-9, Zion 6:31, 49; Iblu 9:4; Veve 2:17*)

Manqa-sisi (Magic, Sorcery)

Mbumbukiam-qa Manqat, manqa-sisi-qa yaq-te ndæmanqate, ndøgo até nqáneq qane-manqaté: Bevem matev neka løvøyap matev neka wanda matev neka kha somømbem matev neka mbasønakhei manqa-sisi matev neka khofoe matev neka nqeia matev neka yakhav vøqeizam matev neka mapøisøkha upøgim matev neka gekha matev av nqægo nøme ndøgot. Nqanek matev ate ndægo, ùnime:-soqá, Mbumbukiam-qa bøi-te. Ndego yaq-fia, ndótá, ezoqam-te ndigu, matev av nqægo ndimatanam, ndigu Mbumbukiam-te qambuzaneav tigoat. Zapa ndøgo, gekha ezoqám ndigu, matev av nqægo ndigut, ndigu ambá av nqægo, Mbumbukiam-té gonotazá, geté ndigu *Saitan neka tegi *nqova soqøsoqa-té gonotazá, ndigu Mbumbukiam-gi qaqa ezoqam ndigu. Qo matev av nqægo toqogo, yaq qo Saitan-qá bazaføgakh-té qonó-òq.

Gekha ezoqám ndigu, matev av nqægo gigonem, ndigu zitá giabiti-wuøém, neka áv giabiti-matøvemém nqægo, matev av nqægo, ùnime:-soqá, Mbumbukiam-qa bøi-te. Yaq tiqa manqa-zapazapa tivøndøzem, neka Mbumbukiam tanakh manqat timbo-einim, yaq ndego nqanek manqa-zapazapa, segembøé-navøém. Yesu até ta nonqo ndøgó-a, tenenaním.

Até nqanéq-a, ùnime:-soqá, ezoqam-te toqo-løvøyap, av nqægo, ndigu manqa-sisi ndøgonēm. Neka nøme nqáneq: Gekha ezoqám ndigu, Yesu ndi-unimanqatinat, ndigu kopømbaqapé, møe mbaín segéyagát, manqa-sisi-qa yaq-te. Zapa ndøgo, ni mízi:nøtén, Mbumbukiam-qa bazaføgakh, ùnime:-løvúaám, *Saitan-qa bazaføgakh.

(*Lev 19:31; Deut 18:10-13; Isa 8:19; Jer 27:9; Zech 10:2; 1 Chr 10:13; Kel 8:9-25; 19:17-20; Veve 21:8; 22:15*)

Manqat Mbomambaqape (Gospel, Good News)

Manqat Mbomambaqape, ndøgo tønemanqaté, matev ndøgo, Mbumbukiam ibugukhokhof gematønumam, neka ndakin ndematanam, neka megemege-te ndo:go, tematanam. Neka ndøgo Yesu-qá emanqát. Yaq nakémbá, até ta mbuk foa ndøgó-a, Metiu neka Mak neka Luk neka Zion gipeaomem, 'gospel' mbo-akhayám. Yesu tegi paev ezoqam, áv gezømbe-eín nqægo, "Manqei-qape ate nqægo, sozó-okhoát, ezoqa ewaqape, Manqat Mbomambaqape vømē-zømesim."

(*Met 4:23; 24:14; Mak 1:1, 15; 16:15; Kel 8:4; Lom 1:16*)

Manqa-zapa (Sin)

Manqa-zapa toqogo, qo Mbumbukiam-qá Manqat qósanqáo. Qo ambá av nqægo, teqa manqat qó-ewagát neka o-mba voqotó-ndapát. Gekha ezoqám ndego, manqa-zapa ndego, ndego unimanqatinteáv, av nqægo,

Mbumbukiam-qa keoge egeieqei-qapē te-te. Geté ndego ekeza kawa ezoqam gone-qa ndøgó, ekeza yage-qa yaq-te. Ambá ndøgo, Mbumbukiam tembøe-kawævtat. Yaq ta mokho-te ndøgo, manqa-zapa matanam ndøfakhán.

*Adam neka *Iv, Mbumbukiam-qa manqat, unimanqatinteáv. Gè-ogiim. Yaq ta mokho-te ndøgo, manqei-qape-te, manqa-zapa matanam matev ndo-oé, neka løvøte vøndō-oe (*Lom 5:12*). Zapa ndøgo, manqa-zapa-qa yaq-fia, løvøté (*Lom 6:23*). Mbumbukiam, ndego ezoqa egeieqei-qapē. Manqa-zapa matanam matev, kopømba mbain, teqa avønin-te tøgoat. Yaq nakémbá, Mbumbukiam Adam neka Iv, gèngeasám, Iden manqei-te, ma teqa avønin-te gi:goam (*Gen 3*).

Manqei-qape-te nqanek, ezoqa kopo mbain, ndego manqa-zapa-qase goneav qagoam. Yaq nakémbá, ezoqa ewaqape, manqa-zapa-ús. (*Lom 3:9-20*)

Ni ezoqam, nakhoa mbain, niqa manqa-zapazapa tizi-evøzømem. Ni mizi-soqoén. Geté nakhoa, Mbumbukiam ekezan ndømboqoá, Yesu niqa manqa-zapazapa evøzam nonqo, tae mutui-te genanim. Yaq ndakin, gekha ezoqam ndigu, Yesu tigi khandi etoam ezoqam tindafem, gékhandi:z. Nakhoa khandi-te, sa nqánek. Nakhoa nøme mbain. (*Lom 5:18-19; 6:23; Zion 1:12*)

Masted tae nanga (*Mustard seed*)

Masted tae nanga ndigu, ùnime-khasøkhasis-ezám. Geté toqo-zøgeakh, yaq ndigu andé kandambá segé-khouwéz. Andé taé. Nginik tae nanga-qa et, ezoqa lou-té ginø-qouzumátún, taqa mokhov, vø-egeieqei-in. Yesu masted tae nanga, Mbumbukiam-qa Megeat Matev me:khamasimám, neka ezoqam-qa unimanqatin, matev vøe-khamasimam.

(*Met 13:31-32; 17:20; Mak 4:30-32; Luk 13:18-19; 17:6*)

Megeat matev (*Kingdom*)

Taqa yaq-te, toqonøqeiv ndøgo: *Mbumbukiam-qa Megeat Matev

Mel (*Myrrh*)

Mel ndøgo, tae et sisip mbomambaqapé. Taqa fia kandambá. Ezoqa ekeza kha-té ginøgi:mám. Neka ezoqa genanimin, ndigu mel, alóe namba me:tøkuanemín, neka løvøte ezoqam-qa kha-te vø:gi:mín. Até alóe-a, tae ét. Neka ezoqa nøme, nqosøgeap giyogemín, mel, *wáen namba me:tøkuanemín, vø-izamin.

Yesu geqan, yaq nduku gevezoat ezoqam, okha ginduzav, ndigu *gol neka gigiap sisip mbomømboma, mboqotam nonqo, neka mel ndø-upatavún.

(*Met 2:9-11*).

Yaq Yesu tae mutui-te gitøkewem, Lom nakhag ezoqam, bugukhokhof, ambá waen mbo-etømemín. Mél namba me:tøkuaném. Geté Yesu gèmbøeqasi. Neka izeáv. (*Mak 15:22-24*)

Yesu manqei-pakha-te gi-oeoinam, Nikodemus tae etet sisip mbomømboma ndø-upatavún. Tae etet menas tøkúát, mel neka alóe. Yaq Yesu-qa kha, tae etet sisip mbomømboma namba, ndabua papaqa vøe-gutøvem. (*Zion 19:39-40*)

Meli (*Mary*)

*Niu Testamen mokho-te, sakheis siks, tiqa iz Meli ndøzøgo. Ezoqa nginik:

1) **Meli, Yesu-gu evo**

(*Met 1:16-18; 13:55; Luk 2:2-7; Zion 19:25-27; Kel 1:14*)

2) **Meli, Magdala vemiaiv-ak**

Ngunuk Meli, Gelili manqei-ák. Ngunuk sævam ndúgu, ibugukhokhof nqova soqøsoqa seven gimbøigoam, Yesu gumbo-ngeasam. Taqa zita-te,

ngunuk Yesu sasae-té gunømbō-tøkeám.

(Met 27:56, 61; 28:1; Mak 15:40, 47; 16:1, 9; Luk 8:2; Zion 20:1-2, 11-18)

3) Meli, Betani vemiav-ak

Ngunuk Meli, tugu zan, Matá, neka tuge anganø-m-yo, Lazalés. Nginik ate gi-goam, Yesu-gí zifuap ndøgoám. Khøuwa nøme, Yesu Betani vemiav-te gegoam, ti namba lou gilog, Meli até gundig, tae et sisip mbomambaqape, fia kandambaqape, ndondáp, yaq Yesu-qa zenda tokhotapak-te, sasa mo-qouz. (Luk 10:38-42; Zion 11:1-46; 12:1-7)

4) Meli, Zems neka Zosef, tigu evo

Ngunuk Meli, sakhei nøme namba, Yesu mbopavám, vømbō-tøkeam. Yaq Yesu genanim, neka vø-oeinam, ndugu até ndøgō-a, vøgoam.

(Met 27:56; 28:1; Mak 15:40-41, 47)

5) Meli, Zion Mak-gu evo

Klisten ezoqam, Zelusalem taon-te ndøgo, tuqá khoev-té ginø-pindumám. Pita ndimbula-te gegoam, yaq enzol ezoqam genqovotav, ndego bugukhofok ndøgo tenøwáv, nginik Klisten ezoqam, emanqat vøzømbē-votot.

(Kel 12:12-13)

6) Meli nømu, Lom taon-te guyagam

Ngunuk Meli, sasae kandambá gugoam, Klisten bawan ezoqam mokho-te. (Lom 16:6)

Melkizedek (Melchizedek)

Ngenek Melkizedek, *Eibleem-qa khøuwa-té geyagam. Ndego Salem taon-ak-gé kawa ezoqam ndøgoám. Vaev-te ndøgo, nqanek Salem taon, møndø-mø-Zelusalem-táon. Melkizedek ndego, *Mbumbukiam-gé iziz ezoqam ndøgoám. Ndego khandi miav-ak Mbumbukiam-qa iz ndø-egatám. Khøuwa nøme, Eibleem nakhag-te gendoqavan, ndøgo kawa ezoqa foa gezøkhana, ndigu *Lot-za gi-upozo, Melkizedek gëmøqát. Yaq Melkizedek, zenda mbøevé, vømbō-guligulim. Yaq Eibleem gigiap ate ndægo, nakhag-te gendo-upøgim, gèqaqá, qaqageap vømø-ten, yaq qatoat kopo, Melkizedek vømbō-etoam. (Gen 14:11-20; Iblu 7:1-28)

Iblu pepa-te, äv qane-peawáp nqægo: Melkizedek, ndego *Mbumbukiam-gé iziz ezoqa kandambaqape ndøgoám. Teqa matev møndø-løvuám, ndigu Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, ndigu *Elon-gi zi gigoam, tiqa matev. Neka nøme ndøgo, äv qane-peawáp nqægo: Mbumbukiam-ge iziz ezoqa kandambaqape nøme, av Melkizedek ge-goam, Yesú. (Iblu 5:6-10; 6:20)

Mesaya (Messiah)

Mesaya, ndøgo Iblu manqát. Taqa manqa mokho nqáneq, “Ezoqam ndego, oil gimboe-qouzim.” *Ol Testamen khøuwa-te, *Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam, Zu ezoqam-gi kawakawa-za neka *Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda, tiqa kawa-te, oil mo-qouzín, ndigu sasae gingazemin. Ndøgo khakhatáp, av nqægo, ngenek ezoqam, Mbumbukiam ekezan ndøvé, iz av te:ndap.

Mbumbukiam, Zu bawan-ak-te, manqa mbusa, äv genevé nqægo: Vaev-te, ndego tigi ezoqa kopo ndókhofotáv, kawa tezømbō-goat. Ngenek *Deivid-gé zeo ndøgoát. Ndego gezømbó-megé neka vønqovotáz. Yaq Zu ezoqam, ngenek ezoqam, Mesaya mbo-akhaemám. Ngenek ezoqam, møndø-fakhán: Yesú. Geté Zu ezoqam kopoáv, ndigu Yesu, gèbi:nám. Ndigu matavapøteáv, av nqægo, ndego Mesayá. Yaq ndigu Mesaya-qa, zua mo:keogé.

(Met 2:4; 16:13-16, Mak 8:27-29; 14:61-62)

Ovøyam manqat nøme, taqa yaq-te, toqonøqev ndøgo: *Keliso

Mozes neka Mozes-qa guguna manqat (*Moses and the Law of Moses*)

Mozes ndego, Izlael ezoqam-gé megeat ezoqam kandambaqape ndøgoám. Ezoqam ndøgo, Izlael ezoqam, Izip manqei-te gendo-itub, atema ta manqei-qa iziz-te ndøgo, taqa yaq-te Mbumbukiam manqa mbusa gezømbeve, tezø-etoam. Izlael ezoqam, leg-av manqei-te gigoam, Mbumbukiam Mozes, Sainai olol-te, guguna manqat ten mbo-etoám, guguna manqat nøme namba, Izlael ezoqam nonqo. (*Exo 24:12-18*)

Ta olol-te ndøgo, Mbumbukiam Mozes até ndøgó-a, tene-omát, av *Mbumbukiam-qa palai khoev ti:wewem neka *mboges ndøgo, ma Mbumbukiam ti namba, poev ge-unimanqatin, ti:khakheinømem. (*Exo 25:1-8; 26:1-37; Kel 7:44-45*)

Bugukhokhof mbuk faev, Baebol mokho-te nqapeawap, Mozes ndøpeawám. Ta mbuk nqánek: Genesis neka Exodus neka Leviticus neka Numbers neka Deuteronomy.

Mozes ndego, zapikia møndømbo-goám. Teqa iz *Elón. Neka sævømiu vømbøgoam. Tuqa iz Miliám.

Mozes Izip manqei-té geqán. Ta khøuwa-te ndøgo, Izlael ezoqam, Izip ezoqam-gí yaq-fia mbain sasae ezoqam ndøgoám. Andé pingim-ák. *Felo, ndego Izip-ak-ge kawa, Izlael opønakheis ndakinak qaniap, zitøge-qa ndøgoám. Geté Mozes geqan, tegi evøndipakha, gèkhonøwém. Yaq vaev-te, ava-té gunu-utøvém, kea avønin-te vø-ivøvem. Yaq kawa-gú yu ndø-omét. Yaq ndugu, gé-anqó, neka kopømba ande av ekeza nakhasam ndego, vø-okof. Yaq Mozes Felo-qá khoev-té gekhouwév. (*Exo 2:1-10; Kel 7:17-22; Iblu 11:23*)

Mozes viav foti qamømbo-ndap, ndego Midian manqei-té genø-khokhón. Zapa ndøgo, Izip manqei-te ndøgo, ndego teqeiv ndøgo, Izip ezoqam, Izlael ezoqam ndøfeumát. Yaq Mozes até gendego, vømbøtøke, ngenek Izip ezoqam pakhapakha vømbø-khana. (*Exo 2:11-25; Kel 7:23-29*)

Yaq Mozes viav foti nøme, Midian manqei-té geyagám. Ta manqei-te ndøgo, ndego sip keoge ezoqam ndøgoám. Yaq khøuwa nøme, Mbumbukiam Mozes manqat mbo-eín. Manqat, tae-qase wageap-us mokho-té genømbo-eín. Yaq Mbumbukiam Mozes nqawa Izip manqei-té genø-khofotáv. Yaq ngenek, ta manqei-te ndøgo, Izlael ezoqam-gé megeat ezoqam begó, neka ndigu Izip manqei-te ndigu, betøndø-itub. (*Exo 3:1-4:17; Mak 12:26-27; Kel 7:30-35*)

Yaq viav foti nøme, Izlael ezoqam, ndøgo tezømbo-megé, Izip manqei vø-ivøvem. Mbumbukiam, Mozes mokho-te, umingiap matev kandambá gegoat, até Izip manqei-té-a neka ndaola-te ndøgo, *Ndaola Køkouk ndimbo-akhayam, neka ta viav foti ndøgo, ndigu leg-av manqei-te gigoam. Vaev-te, Izlael ezoqam, ta manqei ndøgo gikhanøzem, taqa yaq-te Mbumbukiam manqa mbusa geve, tezø-etoam, Mozes viav 120 qamømbo-ndap. Yaq ndego olol-té genøqavíg, ta manqei vømøqeiv, sasa ndønanim. (Nqanek emanqat ndøgo tøngáz: *Exo 4:18*; neka manqat nøme taqa yaq-te nqánek: *Deut 34:1-12; Kel 7:36-45; Iblu 11:24-28*)

Manqat-qasis nøme, Mozes neka teqa guguna manqat-qa yaq-te nqánek: *Met 5:17; Mak 9:2-4; Luk 24:44; Lom 3:19-20; Iblu 3:1-3; Vève 15:3-4*

Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam (*Teachers of the Law, Scribes*)

Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam, ezoqa kandakanda ndøgoám, Zu ezoqam mokho-te. Ndigu Mozes-qa guguna manqat neka Zu atanakha-zapazapa-za-qa guguna manqat, ùnime:-zøtéz, neka ezoqa vøe-

zømesimam. Neka ndigu *Zu ezoqam-gí manqa ovøyam megetapak mokho-té gunu:goám.

Vaev-te, nginik Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam neka *Felisi ezoqam, Yesu, løvøwe-qa ndøgoám. Zapa ndøgo, ndego tiqa manqat nøme unimanqatinteáv, ndigu Mozes-qa guguna manqat namba gí:tøkugimam neka ezoqa vøe-zømesimam.

(Met 2:4; 5:20; Mak 7:1; Luk 19:47; Zion 8:3)

N

Nandi wagovap-us (*Sulfur, Brimstone*)

Nandi wagovap-us ndøgo, Inglis manqat-te 'Salfa' o 'Brimston' ndimbo-akhayam. 'Brimston' ndøgo, awenege iz. Geté 'Salfa' ndøgo, av ezoqa ndakin ndimbøe-akhayam. Nginik, bugug andé nandi khasøkhasis. Geté menanqíg. Khagi, khakhavá. Manqei mokho-té gunu:gú. Tiwagøvem, yaq tiqa wageap-qa waev kandambá neka tiqa sisip soqaqapé. Tiqa avønin-te, mbøni fokeam, føgákh.

(Luk 17:29; Veve 9:17; 14:10; 19:20; 20:10; 21:8)

Nakeamo zenda-te (*At the right hand side*)

Mbumbukiam Yesu yan-te ge-eqeiu, yaq teqa nakeamo zenda-te, qonam nonqo gembo-etoam, taqa manqa mokho av nqægo: Baebol khøuwa-te, qo ezoqa qoqa nakeamo zenda-té toqove, qo ndego qombóvizám neka iz kandambaqape voqombø-etoám.

(Ef 1:20; Kol 3:1; Iblu 1:3, 13; 8:1; 10:12; 12:2)

Niniva (*Nineveh*)

Niniva, taon kandambaqape ndøgoám. Mesopotemia manqei-té qagó. Taiglis kea-té.

Mbumbukiam Niniva taon-te, tege manqa vevezam ezoqam Ziona ndøkhofovátv. Zapa ndøgo, tiqa manqa-zapazapa, khàpumu-khouwév. Yaq Mbumbukiam ndigu ambá gengiæzoín. Geté ndigu Ziona-qa manqat giyogem, yaq mutøkhop ndøwaním, tiqa manqa-zapazapa zapaya, neka Mbumbukiam-te vøqambuz. Yaq Mbumbukiam nqanek Niniva taon ngi:wateáv, ezoqa ewaqape namba.

(Jona 1-4, Met 12:41, Luk 11:32)

Niu Testamen (*New Testament*)

Niu Testamen, taqa manqa mokho nqánek, "Pøev matev ndakinak, Mbumbukiam ezoqa namba ge:-unimanqatin." Taqa yaq-te, ovøyam manqat nøme toqonøqeív ndøgo: *Pøev matev, Mbumbukiam ge-unimanqatintam (4).

Noa (*Noah*)

Noa nupøkhán mbá geyagam. Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa ewaqape, manqei-qape-te, tiqa manqa-zapazapa, khàpumu-khouwév. Yaq Mbumbukiam, gëmbo-ewéz, taqa yaq-te. Yaq ndego matavap áv genevé nqægo: Ezoqa ewaqape, gengiæzø. Ibøkha segé-qavígít. Yaq ezoqa gégeoním, vøpakhaéz. Geté Noa, ndego ezoqa mbomambaqapé. Yaq Mbumbukiam áv gembøe-eín nqægo: Ndego khagua kandambaqape bekhakheinám. Yaq ta mokho-te ndøgo, Noa tegu sævam neka tegi nakhei angana misika neka tigi sakheis namba gékhandí:z. Yaq até søvakha gigiap vinivinimbá-ya, bemø-oz, bemø-khandi:z. Yaq Mbumbukiam qæ-qape ndøkhofovátv, neka até manqei-té-a, ibøkha vøndø-fakhanam. Yaq ezoqa ewaqape, gégeoním, vøpakhaez. Noa-za mba ndøkhandi:z. Noa-qa emanqat nqánek: Genesis 6 atema 9.

(Met 24:37-39; Luk 3:36; 17:26-27; Iblu 11:7; 1 Pita 3:20; 2 Pita 2:5)

O

Ol Testamen (*Old Testament*)

Ol Testamen, taqa manqa mokho nqáneq, “Awenege poev matev, Mbumbukiam ezoqa namba ge-unimanqatin.” Taqa yaq-te, ovøyam manqat nøme togonøqeiv ndøgo: *Poev matev, Mbumbukiam ge-unimanqatinam (2).

Oliv (*Olive*)

Oliv ndigu, táe neka tae nangá. Nginik tae nanga, khandin tigoat, tiqa khagi andé esokho khagi. Yaq gikhatøkhatøezamin, ndigu gèkisezin, neka ndigu ndøkek-ús.

Izlael manqei-te, oliv tae qanimáv sege-fakhanín. Oliv tae kopo-te, tae nanga kopoáv tivi:pat. Viav kandambá tivi:pat.

Zu ezoqam-te, oliv ndigu, gigiap-qapé. Gikhatøkhatøezamin, ezoqa, nøme sègelouzín. Geté nøme ndigu, nandí gini-pesegemén, oil sasa ndøwain. Yaq ta oil ndøgo, nøme lou løvutam nonqo ndøyogemín. Geté nøme lampaté ginø-qouzamin. Andé kelesén. Zapa ndøgo, ta khøuwa-te ndøgo, kelesen mbáin. Neka ndigu oil nøme, kha-té o nqamav-té ginøgi:mám. Andé mulømulá.

(*Met 25:1-4; Kel 1:12; Veve 18:13*)

Nqovønqova, oliv tae neka oliv pesegim-qa yaq-te, nqovønqova khagi-us mokho-té qanu:gú.

Yesu Zelusalem taon-te gegoam, ndego tegi paev ezoqam namba, ta manqei-te ndøgo tinø-pindamin, Oliv manqei pøyat gimbo-akhaemam. Ta manqei pøyat-te ndøgo, oliv tae khæe ndøgoám. Zelusalem taon avønín-té qagoám.

(*Met 21:1; 24:3; 26:30; Mak 13:3; 14:26; Kel 1:12; Veve 18:13*)

P**Pailøt** (*Pilate*)

Pailøt, ndøgo ezoqam-qá iz. Ndøgo ambá av nqægo, plen nøzøgim ezoqam me-manqaté. Ta khøuwa-te ndøgo, gigiap av nqægo mbáin. Geté ndego Pailøt, Izlael manqei-te, Lom kawa ezoqam ndøgoám.

Ezoqam ndøgo, manqa gevøovam, Yesu tae mutui-te gitøkewem, oskiá ndøgo, ndego teqa manqa-zapa qeiviav qagoam.

Paladais (*Paradise*)

Paladais, taqa manqa mokho, “Khæe bugug eqeieqe-i-qapé.” Iden manqei mbomambaqape, ndøgo Mbumbukiam ibugukhokhof *Adam neka *Iv tiqa yage nonqo gezø-etoam, ezoqa nøme, iz nøme, Paladais manqei mbo-akhayám. Geté *Niu Testamen mokho-te, Paladais manqei, ndøgo tønè-manqaté, ma ezoqa tizav, ndigu Yesu Keliso ndi-unimanqatinat, ndigu tipakhaez, taqa zita-te.

(*Luk 23:43; 2 Ko 12:3; Veve 2:7*)

Palai Khagua (*Ship, Sailing boat*)

Palai khagua ndøgo, andé katá. Geté palai ginibøitám. Ta khøuwa-te ndøgo, enzin o mota mbáin. Khamøe ndøsøkuzám. Palai khagua ndøgo, táe gini-khakheinumám. Nøme ndøgo, khasøkhasís. Nøme kandakandá.

Palai khagua kandakanda, Meditelenien ndaola-té ginøbøitám. Pol-za palai khagua av nqægo ginø-ketabín, manqei vinivinimba-te gi-okhoam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat gi:zømesimam. Yaq Pol Lom taon-te gemat, ta palai khagua-te ndøgo, ezoqa andé kandambá, gu:guvat. Ate gi:goam, 276 (*Kel 27:37*).

Geté Gelili kewan-te ndøgo, palai khagua khasøkhasís mbá qabøitam. Ezoqa tuelv mba kopømbá, giguvin, ta palai khagua-te, av nqægo.

Pasova (*Passover*)

Ovøyam manqat taqa yaq-te, toqonóqeiv ndógo:

*Khøuwa kandakanda, 1) Pasova khøuwa kandambaqape.

Pentikos (Pentecost)

Ovøyam manqat taqa yaq-te, toqonóqeiv ndógo:

*Khøuwa kandakanda, 3) Pentikos

Pepa lõvøyat (Scroll)

Baebol khøuwa-te neka até taqa zita-té-a, nupøkhán mbá, ezoqa pepa neka mbuk mbáin, av ndakin nqazi-qeivi. Ezoqa tiqa pepa neka mbuk nõme, søvakha gigiap-gi ngusum-té gono-peaumám. Neka pepa nõme, ande peføpefá gini-khakheinumám, vøtøkubumam. Yaq ndógo tino-peaomemín. Ta gigiap-qa iz, papaelés (papyrus). Yaq nginik søvakha gigiap-gi ngusum neka papaelés, gèløvønøvemám. Ndógo tiqá mbúk. (Veve 5 neka 6 neka 8 neka 10)

Yesu ekeza Nazalet vemiaav-te, guliguli khoev-te gegoam, ndego pepa lõvøyat mbuk av nqægo gimbo-eføomém, yaq ndego Mbumbukiam-qa Manqat vøgeveam (Luk 4:16-21).

Poev matev, Mbumbukiam ge-unimanqatintam (Covenant)

Poev toqo-unimanqatin, ezoqa namba, ndógo gigiap-qapé. Manqa mbusá, yaqyaq-a. Toqonqawa, qo nõfu matev qóngiú. Yaq qaqa ndófakhán. Baebol mokho-te, Mbumbukiam ezoqa namba, poev matev foá, ge-unimanqatintam:

1) Poev matev ndógo, Mbumbukiam Eibleem namba, ge-unimanqatin.

Nqanek poev matev-te, Mbumbukiam *Eibleem-te, manqa mbusa, áv genevé nqægo: Ndego Eibleem neka tegi zi, matev mbomømboma zømatønnumát, neka Eibleem mokho-te, ezoqa ewaqape mangei-qape-te, matev mbomømboma vøzø-matønnumát. (Gen 12:2-3; Kel 3:25; 7:8; Gal 3:8)

2) Poev matev ndógo, Mbumbukiam Izlael ezoqa namba, ge-unimanqatin.

Mbumbukiam *Izlael ezoqa namba, nqanek poev ge-unimanqatin, ndego Mozes mokho-te, teqa guguna manqat ten zø-etoám, neka nõmendis manqat vinivinimba vøzø-etoam, ndigu áv kiníyagát, ndigu ekeza bawan ezoqam ndigu, ndigu khandi miav-ak Mbumbukiam ndimbovizap. (Exo 19:5-8)

3) Poev matev ndógo, Mbumbukiam Deivid namba, ge-unimanqatin.

Nqanek poev matev-te, Mbumbukiam *Deivid-te, manqa mbusa áv genevé nqægo: Tegi zi, ezoqa kopo, kawa ezoqam oskia ndógoát. Nqanek manqat, møndø-unimanqatín. Zapa ndógo, *Deivid-ge zeo nõme, Yesú. Yaq ndego kawa ezoqam oskia ndógoát. (2 Sam 7:16, 28)

4) Poev matev ndakinak, Mbumbukiam ezoqa namba, ge-unimanqatin.

*Mbumbukiam-gi manqa vevezam ezoqam Zelemaya neka Ezekiel, é-møndø-manqatám, Mbumbukiam ezoqa namba, poev ndakinak ndø-unimanqatín. Ndógo unimé-viní, av poev matev nõme, ibugukhokhof ezoqa namba ge-unimanqatintat. Ta poev matev ndakinak-te, Mbumbukiam manqa mbusa, áv genevé nqægo: Ndego ezoqam-qa manqa zapazapa, segembøé-navøém. Yaq ndego ezoqa gé-enénd, tiqá mokho-té, ambá ndógo, ngusum-te mbá. Nqanek manqa mbusa, Mbumbukiam ibugukhokhof, Zu ezoqam-té genøvé. Yaq Yesu tae mutui-te genanim, nqanek manqa mbusa, møndø-unimanqatín. Yaq ta mokho-te, Mbumbukiam-qa manqa mbusa, ezoqa ewaqape-té qanøfakhán,

gekha ezoqām ndigu, Mbumbukiam-te tiotabat neka *Yesu *Keliso vó-unimanqatintát.

(Met 26:28; Luk 22:20; 1 Ko 11:25; Iblu 8:7-13)

Nq

Nqova Mbomambaqape (*Holy Spirit*)

Nqova Mbomambaqape, ndego Mbumbukiam ekezan-gé Nqová. Ndego ni mokho-té gunu:yagé, gekha ezoqām ndigu, Yesu ndi-unimanqatinat. Ndego ni unimanqatin manqat-té genø-ituná (*Zion 16:13*). Neka ndego ni guligulim-té genøni-tòkeé, neka ni zapaya, Mbumbukiam ndëmböviám (*Lom 8:26-27*). Neka ndego ni Mbumbukiam-qá poev ni-ovøyám (*Kel 13:2; 16:6-7*), neka ni Mbumbukiam-qa Manqat manqate-te ndini-tòkëé (*1 Ko 2:4-5*), neka ni Klisten nõfuand tòke nonqo, etoam matev vinivinimba ndini-ëtõám (*1 Ko 12 neka 14*). Neka ndego ni até niqa yage matev-té-a, ginitòkeé, ni tiziýagat, av Mbumbukiam ndømbøe-poev (*Gal 5:22-23*).

Yesu yan-te geqavig, ndego bugukhokhof, manqa mbusa é-møndøvé, av nqægo: Ndego tegi paev ezoqam-te, tòke ezoqam ndókhofotáv. Ngenek tòke ezoqam, Nqova Mbomambaqapé (*Zion 14:26, Kel 1:5, 8; 2:1-4*).

Gekha ezoqām ndigu, Mbumbukiam, Nqova Mbomambaqape-qa yaq-te timbøe-viømem, ndego segezø-etoám (*Luk 11:13*).

Nqova soqaqape (*Devil*)

Manqat teqa yaq-te, toqonøqeív ndøgo: *Saitan

Nqova soqøsoqa (*Evil spirits, Demons*)

Nqova soqøsoqa, *Saitan-gí nqová. Nginik ambá av nqægo, løvøte ezoqam-gí nqová. Av taoká. Ezoqa tipakhaetat, tigi nqova, nango Mbumbukiam-té ginø-vesezát (*Eccl 12:7*). Nginik ambá av nqægo, manqei-qape-té ginø-okhoát. Vaev-te, ndigu ezoqam, Yesu gi-unimanqatintam, te namba mé:yagát. Geté ndigu, gisanqawam, gøinam-té ginø-nqagivém.

Geté nqova soqøsoqa, vini. Nginik Saitan-gí nqova, ezoqa ngenøgim-té ginø-abumatún. Tiqa poev kandambaqape nqáne: Ezoqa gétubumát, yaq ndigu Mbumbukiam vøsanqawëm-a, Saitan vømbøpavát. Nøme ndøgo, nqova soqa, ezoqam-té genø-tøkewín, yaq ndego ezoqam, manqazapazapa vinivinimba vøgonin. Neka nøme, nqova soqa, ezoqam-té genø-onín. Yaq ngenek ezoqam-qa yage, ùnime-soqain. Yesu manqei-qape-te geyagam, ndego nqova soqøsoqa kopoáv gengeasumam, ezoqam-qa mokho-te gu:goam. Até ndakin-a, Yesu kopømbaqapé, ezoqa tinqovotaz, ndigu nqova soqøsoqa ndizømbøigu o tiqa mokho-te ndu:yage.

Gekha ezoqām ndigu, Yesu ndi-unimanqatinat, ndigu kopømbaqapé, møe mbain segéyagát, nqova soqøsoqa-qa yaq-te. Zapa ndøgo, ni mizi:nøtén, Mbumbukiam-qa bazaføgakh, ùnime-løvú, *Saitan-qa bazaføgakh. Neka Yesu, Saitan mõndøpitáv. Neka te namba, até ní-a, kopømbaqapé, Saitan, tegi nqova soqøsoqa namba, tizi-tømbuzutat.

(Met 4:24; 17:14-20; Mak 7:29-30; Luk 4:33-36; Zion 10:19-21; Kol 2:10; 1 Ti 4:1; Zems 2:19; 1 Zion 4:4)

S

Sabat (*Sabbath*)

Sabat, taqa manqa mokho, “Pusúp”.

Sabat khøuwa, Mbumbukiam ndøvé. Ndego khøuwa siks gesasaetam, manqei-qape gekhakheinam, yaq sasae qamømbø-navøem, ndego khøuwa seven-te, pusup ndøqóm. Yaq Mbumbukiam, äv gene-eín nqægo: Ezoqa tiqa sasae, khøuwa siks mokho-té giabenø-sasaeát. Geté khøuwa seven-te ndøgo, ndigu pusup beqøvezát, Mbumbukiam bembø-vizumemat (*Gen 2:1-3*).

Zu ezoqam, tiqa khøuwa, khagus ndøngazín. Siks oklók. Yaq nakémbá, até tiqa Sabat khøuwá-ya, Fraide khagus ndøngazín, yaq nøme pave ndøgo, khagus, vømø-navøemin. Khamasim, Yesu tae mutui-te gitøkewem, vønanim, yaq ndigu ezoqam, gi-oeoinam, gè:ngetøgeapát. Zapa ndøgo, tiqa Sabat, avønín gèngáz.

Zu ezoqam, Sabat khøuwa-qa yaq-te, khafeap vinivinimbá qazøgoam. Sabat khøuwa-te, ezoqa ùnime:-kopømba-mbaín, sasae-qase tigoat. Yaq ndigu qaqa ndøgonemín, ezoqa nqanek khafeap ginqøonemín. Yaq nakémbá, ndigu até Yesú-a, qaqa mbogonemín, ndego Sabat khøuwa-te, ezoqa gekhakheinøvemín o tegi paev ezoqam, Sabat khøuva nøme-te, wit nanga-qasi givingisømem, vølouz. Ndigu áv gini-maŋqatám nqægo: Matev av nqægo, sasæ. Yaq khafeap, Sabat khøuwa-te toqogo.

(Met 12:1-2; 28:1; Mak 2:28; Luk 4:16; 23:56; Zion 19:31; Kel 1:12; 18:4; 1 Ko 16:2)

Sadusi ezoqam (*Sadducees*)

Nginik Sadusi ezoqam, iz akhayapák nømé, Zu ezoqam-qa mokhote. Ndigu ezoqa áv gini-zømesimám nqægo: Ndigu Mozes-qa guguna maŋqat neka maŋqat nøme, Zu ezoqam-gi atanakha-zapazapa-za oskia gimbojavam, ùni bembøepæev. Geté tiqa unimaŋqatin matev, vini. Yaq ta zapaya nqanek, Sadusi ezoqam neka Felisi ezoqam, khøuwa kopoáv, maŋqa ndø-itumbumám. Felisi ezoqam, áv gini-unimaŋqatintám nqægo: Ezoqa tipakhaetat, ndigu nqawa ndøkhandi:tát. Geté Sadusi ezoqam gimaŋqatam: Ezoqa tenanim, vaev sa nqáne. Khandi nøme mbaín, løvøte-qa zita-te. Neka ndigu unimaŋqatinteáv, av nqægo, nqova nøme ndígu. Ndigu áv gini-maŋqatám nqægo: Mbumbukiam yakhapús, nqova, neka nqova nøme mbaín, kopømba ande av enzol ezoqam neka nqova soqøsoqa ndi:gu.

(Met 3:7; 16:1; 22:23; Mak 12:18; Kel 23:6-11)

Sainai (*Sinai*)

Sanaí ndøgo, lolol-qá iz. Mbumbukiam teqa guguna maŋqat, *Mozes ndøgo tembo-etoám, Izlael ezoqam nonqo.

(Kel 7:38; Gal 4:24-26; Iblu 12:18-24; Veve 14:1)

Saitan (*Satan, Devil*)

Saitan, taqa maŋqa mokho, “Qaqa ezoqám.” Ndego *nqova soqøsoqa-gé megeat ezoqám. Iz nøme, ndego nqova soqaqape neka maŋqei-qape-gé megeat ezoqam mbo-akhayám. Ibugukhokhof, ndego Mbumbukiam-gé enzol ezoqam ndøgoám. Geté ndego Mbumbukiam-qa maŋqat, gèsanqáo, vø-Mbumbukiam-ge-qaqa-ezoqam-ev.

Saitan, ndego até ni ezoqam-gé qaqa ezoqám. Ndego ezoqa oskia tubamqa neka khamasim-qa ndøgó, ndígu maŋqa-zapazapa vinivinimba betèmatanam. Neka ndego meakha maŋqat ate ndægo-gé evé. Neka ndego ni Klisten ezoqam, oskia niqa maŋqa-zapazapa-qa yaq-te maŋqa mate eimqa nigú, ni bugukhokhof qazi-matønumam. Zapa ndøgo, ndego poeveáv, ni tizi-unimaŋqatintat, av nqægo, Mbumbukiam niqa maŋqa-zapazapa, sègembøe-navøem.

(Met 4:1; Mak 4:15; Luk 22:3; Zion 8:44; 2 Ko 2:11; 1 Pita 5:8; 1 Zion 3:8; 5:18)

Yesu løvøte-te gekhandi:v, ndego ezoqa neka nqova ate ndi:gu, áv genezømás nqægo: Teqa bazaføgakh ùnime:løvuvám, Saitan-qa bazaføgakh. Yaq vaev-te, Yesu Saitan unimé:-ngiú. (Iblu 2:14; Veve 20)

Samalia (*Samaria*)

Samalia, maŋqei-qá iz. Nqanek maŋqei, e Zudia plovins-a, e Gelili plovins, livin-qasé qanu:gú. Samalia ezoqam, ùni Zu ezoqam-in mbá.

Zapa ndógo, ibugukhokhof *Bebilon ezoqam-ge kawa, Samalia manqei mǝndǝndáp. Yaq ezoqa nǝme, ma gi:sǝkhoam ndógo, Bebilon manqei-té ginǝ-upǝzó. Pingim-ák. Yaq ndego manqei vini-ak ndǝ-upǝgím, Samalia manqei-te tiyagat, yaq ndigu Zu ezoqam namba, vǝe-tǝkuatam. Nginik ezoqam, khandi Mbumbukiam mbovizupám, geté até ekeza mbumbúk-a vǝzǝ-vizupam. Emanqat taqa yaq-te nqáneq: *2 King 24-41*. Yaq nakémbá, Zu ezoqam, Samalia ezoqam, gésanqabám. Geté Yesu até ti-té-a, kuku mbogoám.

(*Luk 9:51-56; 10:30-37; 17:11-19; Zion 4:1-26, 39-42; Kel 1:8; 8:5-8; 9:31; 15:3*)

Sams (*Psalms*)

Sams mbuk ndógo, ouv mbúk. Ta ouv ndógo, Mbumbukiam-qá iz eqawat nonqó. Ouv kopoáv, Sams mbuk mokho-te, *Deivid ndǝqaqaemám, vǝpeaumam, neka ouv nǝme ndógo, ezoqa vinivinimba nǝme, vǝ-qaqaemam.

(*Luk 20:42; 24:44; Kel 2:29-35; 13:33-35, Lom 4:6-7; Ef 5:19; Kol 3:16; Iblu 1:10*)

*Meli, Yesu-gu evo, Elizabet-te okha guwav, yaq Mbumbukiam-qa iz gu-eqa, tuqa manqat ndógo, andé Sáms. (*Luk 1:46-54*)

Samuel (*Samuel*)

Samuel ndego, *Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam kandambaqape ndǝgoám, neka ndego *Izrael ezoqam-ge megeat ezoqam mbomambaqape vǝgoam. Ezoqam ndégo, Izrael ezoqam-ge kawa *Deivid oil gembǝe-qouz, Mbumbukiam ngenek kawa ezoqam geveatav.

Samuel-qa emanqat, *Ol Testamen mokho-te, 1 Samuel 1 qanǝngáz.

(*Kel 3:24; 13:20; Iblu 11:32*)

Sande (*Sunday, First day of the week*)

Sande ndógo, pula-qá bugukhokhof khǝuúwá. Yesu genanim, manqei-pakha-te vǝgoam, yaq ndego Sande qanaqanus ndǝkhandí:v (*Met 28:1, Mak 16:2, 9; Luk 24:1; Zion 20:1*). Yaq nakémbá, Klisten ezoqam, Sande khǝuwa, Evezǝza-qá khǝuwa mbo-akhaemám (*Veve 1:10*).

Yesu lǝvǝte-te gekhandi:v, ndego tegi paev ezoqam, ma gi:pindam, bugukhokhof, Sande khagus zǝfakhán, neka pula kopo-qa zita-te, Sande khǝuwa nǝme, nqawa vǝzǝfakhan (*Zion 20:19-22, 26*).

Vaev-te, Klisten ezoqa nǝme, Sande khǝuwa ndǝpindumám (*Kel 20:7, 1 Ko 16:2*).

Yesu Zion-te, manqat geveaz neka umingiap vinivinimba ge-omat, ta matev ndógo, Sande khǝuwa-té qanǝfakhán. Evezǝza-qá khǝuwa-té (*Veve 1:10*).

Klisten ezoqam, Sabat khǝuwa-te o Sande khǝuwa-te tiguligulimat, taqa yaq-te, Pol áv gene-peawám nqáego: Qo matev únime:gó, av ndoqote-unimanqatinat (*Lom 14:5*), neka ni bizi-ponqǝmbáp, unimanqatin matev vinivinimba-qa yaq-te (*Lom 14:1*).

Sæla (*Sarah*)

Sæla ndugu, *Eibleem-gú zás. Ngunuk sog ndǝgoám. Nupǝkhán mbá. Geté gumu-ngæpuka-ev, ndugu nakhasam me-ová, anganeám, *Aezek vǝqan.

(*Lom 4:19; 9:9; Iblu 11:11; 1 Pita 3:6*)

Silva (*Silver*)

Silva ndógo, *auli gigiáp. Momotap-ús. Taqa fia andé kandambá. Geté *gol-qa fia, gǝmegeát.

Sip (*Sheep*)

Sip ndugu, sɔvaxha gigiap nanák. Gagayag ndølogatún. Baebol khøuwa-te ndøgo, sip ndigu, gigiap-qapé, Zu ezoqam-te. Sip su ndøgo, ndabua me:khakheinumám, neka sip-qa tete vø-izumam, neka sip-kha vølogam.

Sip ndigu, *sip keoge ezoqam bezøgó. Mbain tøgoat, ndigu gésoqoéz.

Khøuwa kopoáv, Zu ezoqam, Mbumbukiam-te, sip nakheis ndølovusumám (*Mak 14:12*). Taqa yaq-te, ovøyam manqat nøme toqonøqeiv ndøgo, *Mbumbukiam-gi iziz ezoqam neka *Mbumbukiam-ge Sip Nakhasam, ta manqat-qa mokho-te.

Baebol, áv qane-eín nqægo: Ni ezoqam, andé sip, neka Yesu, nigí sip keoge ezoqám. (*Met 9:36; Zion 10:1-16*)

Sip keoge ezoqam (Shepherd)

Sip keoge ezoqam, sip zøkewagatún. Nginik, sip, manqei eqeieqei-té ginø-itubatún, ma gagayag kopoav tøgoat, tiqa loge nonqo. Sip keoge ezoqam ndigu, tigi sip, ùni møndæ-zøtezín, neka iziz vøzø-akhaematun. Neka sip ndigu, tigi keoge ezoqam-qa manqa wag, vøezøtezín. Nginik sip keoge ezoqam, uta ndønqagimatún. (Nqovønqova taqa yaq-te, *Zion 10:6* avøninté qonøqeiv.) Neka lova, ndigu sip ndøgo tunu-møvabín. Yaq mboqog-té ginø-buvín, tigi sip vøzømbø-khazín. Soqain ndøgo, matev soqøsoqa tøzøfakkan. Ndigu ta uta-te o sip-qa khoev-te, mboqog-té ginø-onimatún. Geté aqona ezoqam, uta-té genø-qavigín, sip vø-aqonøvemin. Ni ezoqam, andé sip, neka Yesu, nigí sip keoge ezoqám. (*Met 9:36; 12:11-12; 18:12; Luk 2:8; Zion 10:1-16, 25-27*)

Pol, ndego Keliso-ge u-anem, áv gene-eín nqægo: Klisten bawan megetapak, ndigu andé sip keoge ezoqam eqeieqei betegó. Neka ndigu Mbumbukiam-gi bawan ezoqam, mbomambá sa bezø-keogé, ndego ekeza kouk ge:wi (*Kel 20:28*).

Sip nakhasam (Lamb)

Zu ezoqam, tiqa manqa-zapazapa evøzam nonqo, Mbumbukiam-te sip nakheis ndølovusumám. Nqanek matev, *Mbumbukiam-gí iziz ezoqam ndømatønnumám. Taqa yaq-te, manqat nøme toqonøqeiv ndøgo: *Mbumbukiam-ge Sip Nakhasam neka *Søvaxha gigiap løvusam matev.

Manqat Qandoveveam mokho-te, Zion Sip Nakhasam nde:manqate, ndego Yesu me:manqaté. (*Veve 5:6-14; 6:1; 7:9*)

Siza (Ceasar)

Siza ndøgo, *Lom kawa ezoqam kandambaqape-qá íz, ezoqa gimbo-akhaemam. Yesu-qa khøuwa-te, Lom ezoqam, manqei vinivinimbá gi-upøgimam. Até *Izlael manqei-a, vøndap. Yaq ta mokho-te ndøgo, ngenek Siza, até Izlael ezoqam-gé kawa ezoqam kandambaqape ndøgoám. (*Met 22:15-21, Kel 17:7; 25:8-12; Filip 4:22*)

*Niu Testamen mokho-te, ezoqa vinivinimbá, iz Siza gindapem, gikawat. Nøme Siza Ogastés (*Luk 2:1*), neka nøme Siza Taibiliés (*Luk 3:1*), neka nøme Siza Klodiés (*Kel 11:28; 18:2*)

Ezoqa nøme, nginik Siza, andé mbumbuk me:zæbám.

Sodom neka Gomola (Sodom and Gomorrah)

Sodom neka Gomola, taon menas-qá izíz. Mbumbukiam nqanek taon menas, gèngiú, ezoqa ewaqape namba. Zapa ndøgo, nginik taon-ak, tiqa manqa-zapazapa, khápumu-khouwév. Gøinam neka *nandi tatas wagøvap-us ndø-o:áz. Andé qæ me me:lanqá, ezoqa ewaqape vøngiæzo. *Lot-za mba ndøkhokhóz, ndigu Sodom taon-te giyagam.

(*Gen 18:1-19:29; Met 10:15; 11:23-24; Luk 17:29; Lom 9:29; 2 Pita 2:6; Zud 1:7; Veve 11:8*)

Solomon (Solomon)

Solomon ndego, Deivid-gé yó, ndego Izrael ezoqam-ge kawa, tegu sævam nõmu namba, tuqa iz Batseba. Deivid genanim, yaq kawa iz, Solomon ndøndáp.

Khøuwa nõme, Solomon, Mbumbukiam mbofakhán. Venanqei-tam-té. Yaq Mbumbukiam, äv gembøbeväp nqægo: Qo gekha gigiap o matev qápoev, tøtaqa-etoam? Yaq Solomon Mbumbukiam matavap loloakh-qa mboviám. Yaq ndego kopømba ndøgoát. Izrael ezoqam egeieqei zømbø-megetát. Yaq Mbumbukiam Solomon matavap loloakh kandambá gembo-etoam. Teqa matavap loloakh, kawakawa-za ate ndi:gu-qa matavap loloakh, mõndø-løvuám. Neka Mbumbukiam Solomon até gigiap kopoav vømbø-etoam. Yaq Solomon, gigiap kandamba tantáv, qambogoom.

Bugukhokhof *Mbumbukiam-qa khoev egeieqei, manqat, Solomon ndøvøvám, tiwevem. Ta khoev ndøgo, qanimav tantáv. Ibugukhokhof, Mbumbukiam-qa khoev, palai khoev mba ndøgoám, ma Izrael ezoqam, Mbumbukiam-qa iz gi-egatam. (Taqa yaq-te, ovøyam manqat toqonøqei v ndøgo: *Mbumbukiam-qa palai khoev.)

Geté matev nõme, Solomon gematanam, soqáin. Ndego manqei vini-ak sakheis ndøzøkím. Kopoav-qapé. Yaq ndigu ekeza mbumbuk vinivinimba-té ginø-ituím, yaq Solomon até nginik mbumbük-a, iz vøzø-egatam, neka lou-qasis løvønam, ti-te etoam matev gone nonqo, manqat vøvøovam.

Solomon até mbuk ndøpeaumám. Ta mbuk ndøgo, *Ol Testamen mokho-té qanu:gu. Mbuk nqáne: Ecclesiastës, neka manqat vinivinimba, Proverbs mbuk-te ndøugu, neka Song of Söngs neka Sams menas.

(Met 1:6-7; 6:29; 12:42; Luk 11:31; 12:27; Kel 7:47)

Søvakha gigiap løvusam matev Mbumbukiam-te (Sacrifice)

Zu ezoqam, Mbumbukiam-te søvakha gigiap, tini-løvøsumám ndøgo: Nøme ndøgo, ike manqat nonqó, Mbumbukiam-te, neka nõme, ekeza manqa-zapazapa zapayá. Søvakha gigiap Mbumbukiam-te, *Mbumbukiam-gi iziz ezoqam mba ndølvøsumám, ezoqam-qa iz-te. Ezoqa nõme-te, matev av nqægo, khafeap ndøgoám (Luk 2:24).

Yesu-qa khøuwa-te, Zu ezoqam, søvakha gigiap løvusam matev av nqægo, *Mbumbukiam-qá khoev-té ginøgoám, Zelusalem taon-te ndøgo. Geté ndakin, kopømba mbáin, av ti:matønumat ndægo, zapa ndøgo: Ndakin Mbumbukiam-qa khoev mbáin, Zelusalem taon-te. Lom ezoqam ndøngi:nám.

Yesu søvakha gigiap løvusam matev-qa yaq-te Mbumbukiam-te, äv gene-eín nqægo: Gigiap-qape Mbumbukiam-qa bøi-te, tanakh matév neka kuku matév neka teqa manqat o-mba ndape matév, ambá ndøgo, ezoqa søvakha gigiap timbo-løvusumat. (Met 9:13; 12:7; Mak 12:33)

Yesu ekeza kha, ande søvakha gigiap løvusam matev, Mbumbukiam-te gembo-etoam, yaq ni ndakin søvakha gigiap løvusam matev binìgu, niqa manqa-zapazapa zapaya. Kopømbaqapé, mbain tøgoat. Zapa ndøgo, Yesu niqa manqa-zapazapa, é-møndø-evøzám. (Iblu 10:18, Ef 5:2)

Pol, ndego Kéliso-ge u-anem, äv gene-eín nqægo: Av Mbumbukiam-gi iziz ezoqam, søvakha gigiap gi:løvusumam te-te, ni nikeza kha neka yage, Mbumbukiam äv tabizimbøe-etøomém (Lom 12:1)

Søvakha ngusum, waen nonqo (Wine skin)

Taqa yaq-te, ovøyam manqat, toqonøqei v ndøgo: *Waen

T

Tae etet sisip mbomømboma, mboqotam nonqo (Incense)

Tae etet av nqægo toqo-mboqotam, taqa sisip andé fimakh-ús. Gigiap av nqægo nøme, tae-anim-qá etét gini-khakheinumatún, neka nøme, esokho o lu vøe-khakheinumatun. *Mbumbukiam-qa khoev-te, tae etet av nqægo, *lou-qase-té ginø-mboqotumám, ma Mbumbukiam-te *etoam matev gi:goam. Ta lou-qa se ndøgo, gol khakheitáp.

Viav kopo-te, khøuwa kopo, *Mbumbukiam-ge iziz ezoqa kandambaqape, kouwat uni khafeap-qape-in mokho-té genø-onín. Ndego søvakra gigiap-qá kouk ndøndapín neka tae etet mboqotam nonqo vøndapin.

Zu ezoqam, Mbumbukiam-te, tae etet sisip mbomømboma mboqotam matev, teqa iz eqawat nonqo neka ike manqat gone nonqo ndøgoám.

(Met 2:11; Luk 1:9-11; Ef 5:2; Veve 8:3-4; 18:13)

Tae mutui (Cross)

Lom gaman ezoqam, pepen ezoqam, tiqa løvøte etoam nonqo, tae mutui-té ginø-potosamín. Ndøgo ùnime-soqá, av toqote-naqanim. Neka ezoqa, tae mutui-te gifølbamin, ndigu mivi kandambá gindapemin. Ezoqa tae mutui-te tøkëbam matev, Lom ezoqam, taon bavokhó ginø-gonemin.

Yesu tae mutui-te genanim, nqosøgeap kandambaqape vøndap-a, mivi kandambaqape vøndap, ndego ni me:gó. Ndego ni nqawa Mbumbukiam-te ituna-qa ndøgoám. Soqáin ndøgo, ezoqa ewaqape tisoqoez.

Yesu tae mutui-qa yaq-te, av gene-ein nqægo: Gekha ezoqám ndego, te-te paev-qa ndego, ndego ekeza tae mutui be-eqá, bembøpaev. Nqanek manqat, yaya etæ manqát. Taqa manqa mokho nqánek: Gekha ezoqám ndego, te-te paev-qa ndego, ndego ekeza poev matev, zitá geabetewuá, neka Mbumbukiam-qa poev matev bembøpaev. Yesu matev, av tenegó. Até ndøgó-a, tae mutui-te gitøkewem. (Luk 9:23; Met 16:24; Mak 8:34; Filip 2:5-8)

Teks moni upøgim ezoqam (Tax collector)

Teks moni upøgim ezoqam, Izrael manqei-te ndøgo, Zu ezoqam ndøgoám. Geté ndigu Lom gaman-qa ndøsaetám. Ta khøuwa-te ndøgo, Zu ezoqam, teks moni kopoáv gi-abumam, Lom ezoqam-te, ndigu gizømbo-kawæzta. Teks moni upøgim ezoqam, ndigu nginik moni, Lom ezoqam nonqo ndø-upøgimám. Ndigu taon mboqog avønin-te, khoev-qasis zøgoám. Yaq gekha ezoqám ndigu, taon-te gi-ozin, ndigu moni be-abám. Ezoqa nginik teks moni upøgim ezoqam, gësanqabám. Zapa ndøgo, ndigu Lom ezoqam-qá sasae ndøgoám, neka khøuwa kopoáv, ndigu ezoqam-te, moni khápumu-upøgimám, ambá sa nqánek, av teks moni upøgim eqeieqei ndægo.

Neka nøme nqánek: Nginik teks moni upøgim ezoqam, oskia *bawan vini-ák namba me:khokhombupám. Yaq ezoqa ndigu ta zapaya ndøgo, khavim-us me:zæbam, Mbumbukiam-qa bøi-te, neka ezoqa soqøsoqa manqa-zapazapa-us vøezæbam. Geté teks moni upøgim ezoqa nøme, Mbumbukiam-té ginøqambúz, ambá av nqægo, av *Felisi ezoqa nøme ndi:gu, ndigu gimatavupam av nqægo, tiqa yage eqeieqei, neka kopømbaqapë, Mbumbukiam-te qambuzaneav tigoat.

(Met 9:9-11; Mak 2:15-16; Luk 18:10-13)

W

Waen (Wine)

Waen ndøgo, waen tae nanga ét. Baebol khøuwa-te ndøgo, waen av gini-khakheinumatún nqægo: Waen tae nanga, gleips (*Grapes*) ndimbo-akhayam, gëpesegimemin. Yaq et ndøgo, qawain, bugukhokhof ganda pot-té ginø-zivememin. Yaq sège-ivøvemín. Yaq et ndøgo, sège-qambuín, vømø-

waen-in. Yaq vaev-te nqanek waen, sòvakra ngusum-té ginò-zìovememín. Zapa ndógo, ta khòuwa-te ndógo, botol mbaín. Geté nginik sòvakra ngusum, ndakinak begó. Zapa ndógo, awenege ngusum-te toqozia, yaq waen tòpopon, ndigu gékeqáz. Yaq waen vòqouvòem-a, sòvakra ngusum vòsoqoéz (*Met 9:17, Mak 2:22*).

Sòvakra ngusum-qa nqovònqova, *Metiu 9:17* avònin-té qonòqeív.

Izrael manqei-te, waen khae kopoáv. Gleips gikhatòkhatòezamin, yaq nòme, ezoqa khandin ndòlouzatún. Nòme ndigu, khòuwa tatas-té ginò-abamín, vòpapevemin. Yaq vaev-te, àv tini-louzatún. Neka nòme ndigu, waen me:khakheinumátún.

Ezoqa waen, khòuwa kandakanda-té ginò-izumám. Khamasim, *Pasova khòuwa-tè o sakhei etoam lou loge-tè. Neka khòuwa nòme, ndigu waen, ibòkhá namba me:nokhogimám, tiqa lou namba, vòe-izumam (*Met 21:33; Mak 14:25; Zion 2:1-10; 15:1-8; 1 Ko 11:25; 1 Tim 5:23*).

Neka Yesu-qa khòuwa-te, ezoqa waen nòme, *oliv oíl namba me:nokhogimám, neka nqamav-te vòqouzamin. Ndógo tiqá nqamav mulòmulá (*Luk 10:34*).

Baebol mokho-te, manqat mbaín, av nqægo, khafeáp, waen toqo-iz. Geté soqain ndógo, khape toqote-iz, yaq kawa taqa-okí. Yaq nakémbá, waen o bia o gekha ibòkha fògakh av nqægo, izumav toqogoat, qanimáv. (*Lom 14:21; Ef 5:18; 1 Tim 3:8; Tait 2:3*)

Nqovònqova, waen khae neka gleips-qa yaq-te, nqovònqova khagi-us mokho-té qanu:gu.

Wit neka Bali (*Wheat and Barley, Grain*)

Wit neka Bali, loge gigiáp. Bugug andé eketóp. Zu ezoqam, gèzògeakhæmatún. Yaq giqatazin, gumu-papevòmin, ndigu gèqogazin, sasa ndòlvònvòvemin. Yaq gètítítazín, sasa ndò-evememín, wit nanga, nandi pot kandakanda-te sasa ndònqeisamin. Yaq vaev-te, nandí gini-mivítòzemin, vòmò-flawæzin. Yaq ndógo tiqá lóu.

Wit neka Bali, tiqa bugug neka mokhov elavòqase vinivinimbá. Wit ndigu, tiqa fia andé kandambá. Geté bali-qa fia andé khapémbá. Bali nòme, ezoqa *hos neka sòvakra gigiap nanak me:zòkefemám.

Nqovònqova, wit neka bali-qa yaq-te, nqovònqova khagi-us mokho-té qanu:gu.

Y

Yaq-fia mbain sasae ezoqam (*Slave*)

Baebol khòuwa-te ndógo, ezoqa nòme, yaq-fia mbain sasae ezoqam ndógoám. Nòme, ndigu pingim-ák. Nakhag-té gi-upògimám. Neka nòme ndigu, gigiap-av ezoqám, ndigu kopòmba mbain qagoam, yaq-fia tiginem. Yaq ndigu ezoqa nòme-te, ekeza nakheis o ekeza kha ndòwiám, vò-tegi-yaq-fia-mbain-sasae-ezoqam-ezin neka ti namba vòmòyagin. Nginik yaq-fia mbain sasae ezoqam, tigi kawakawa-za-qa manqat, o-mba bezòmbòe-ndapé. Ndigu kopòmba mbaín, matev timatònumat, av ekezan qazòmbepòvam. Ndigu khokho ezoqám. Iz mbaín, neka gisasaetam, yaq-fia mbaín. Ezoqa nòme ndigu, tigi kawakawa-za, ezoqa eqeieqei gigoam, tiqa yage andé kopòmbá, geté ezoqa nòme-qa yage, ùnime:fògákh.

Yesu (*Jesus*)

Yesu, taqa manqa mokho nqáne, “Mbumbukiam, khandi etoam ezoqám.” Yesu-qa iz, Iblu manqat-te, Zosua mbo-akhaemám. Geté Glik manqat-te ndógo, Yesú. Até ezoqa nòme-a, iz Yesu vòzògoam.

Mbumbukiam-ge Yo, manqei-qape-te gefakhan, nakhasa nqonqonam geqan, iz Yesu mbo-akhaém, ate av-té, *enzol ezoqam, tegu evó Meli gumbø-ein (*Luk 1:31; 2:21*).

Yesu-ge unimanqatin eve, Mbumbukiám. Geté ezoqa kopoáv, áv gini-matavupám nqægo: Yesu-ge eve, Zoséf, ndego Meli-ge zivis (*Luk 3:23, Mak 6:3*).

Yesu, ndego yo-khøuá. Teqa zita-te, Meli nakheis nøme, møndombo-fakház. Yesu-gi emekheis. Angana-qa iziz nqáneek: *Zems neka *Zosef neka Saemon neka *Zudas. (Ngenek Zudas ambá ndego, Yesu sa gembogambun.) Yesu até sænakheis-a, vømbøgoam. Geté tiqa iziz, Baebol mokho-te peawapøteáv (*Mak 6:3*).

Yesu ndego, Deivid ndomanazám (*Met 1:1*).

Vaev-te, Yesu, iz nøme *Keliso neka *Mesaya mbo-akhaém. Zapa ndøgo, ezoqa ndégo, teqa yaq-te, Mbumbukiam nupøkhan mba, manqa mbusa geve, tendo-khofotav.

Yesu-gi paev ezoqam (*Disciples, Followers*)

Yesu-gi paev ezoqam ndígu, Yesu gimbo-pavam, ndego nqanek manqei-qape-te geyagam. Ndigu paev ezoqam tuelv, Yesu ibugukhokhof gevevesam, timbo-paevem, ndigu iz nøme, Keliso-gi u-anim zø-akhaemám. Geté paev ezoqa nøme, møndombo-goám. Ezoqa andé kandambá. Yaq Yesu yan-te ge-eqan, taqa zita-te, até ezoqa ewaqapé-a, Yesu gi-unimanqatintam, iz Yesu-gi paev ezoqam zø-akhaemám. Yaq ndakin, até ní-a, ni Klisten ezoqam, ni Yesu-gi paev ezoqám. (*Met 8:23; 10:1-4; Mak 3:13-19; Luk 6:12-16; Kel 6:7*)

Z

Zayon (*Zion*)

Zayon ndøgo, manqei pøyat-qá iz. Zelusalem taon-té qagó. Ibugukhokhof, Zayon Zebusait ezoqam-qá manqei ndøgoám. Yaq vaev, Deivid ndøndáp, tegi ezoqam namba. Nakhag-té ginøndapém. Yaq taqa zita-te, nqanek manqei, iz nøme, Deivid-qá taon mbo-akhaemám (*2 Sam 5:6-10*). Deivid genanim, yaq tege yo Solomon kawa ezoqam-qa iziz gendap, *Mbumbukiam-qa khoev, teqa manqa vøovam-te, Zayon manqei pøyat avønín-té ginøvevém. Yaq ta zapaya ndøgo, ezoqa até Mbumbukiam-qá khoev-qá manqei-a, Zayon mbo-akhaemám.

Manqat nøme, Zayon manqei ndæmanqate, Zelusalem taon ate ndægo me:manqaté (*Met 21:5; Zion 12:15; Lom 9:33; 11:26; 1 Pita 2:6*).

Neka manqat nøme, Zayon-qa yaq-te, Zelusalem ndakinak me:manqaté, yan-te nqo:go. Ndøgo Mbumbukiam-qá manqei (*Iblu 12:22; Veve 14:1*).

Zekop (*Jacob*)

Zekop ndego, *Aezek neka Lebeka, tigé yó. Tege atanakha, Eibleem ndøgoám. Baebol mokho-te, manqat kopoáv, áv qane-manqaté nqægo: Mbumbukiam, ndego Eibleem neka Aezek neka Zekop, tigí Mbumbukiám (*Exo 3:6; Met 22:32; Mak 12:26; Luk 20:37; Kel 7:32*).

Zekop-ge zapikia, *Isáo. Nginik ezoqa menas, qaqangeáp. Zu ezoqam-qa matev, áv qanegoám nqægo: Eve løvøte avønín-te gemø-itánin, ndego yo-khøuwa-te, zenda mo-awamín, vømbø-guligulimin. Yaq Mbumbukiam, ngenek yo-khøuwa, matev mbomømboma bembø-matanám. Zekop Eve-qa guliguli manqat neka ta matev mbomømboma, ta guliguli manqat mokho-te ndøndo-fakhate, upøgim-qa oskia ndøgoám. Yaq khøuwa nøme, Isao søvakha fouzu-te gendoqavan, ifin qambovin, yaq Zekop lou-qa gemboviam, ngenek áv gembø-ein nqægo, "No lou naqanøká nøtaqá-etoamák. Geté qo yo-khøuwa iz, vønømbøkhæ-etoám, tat-qa guliguli matev tændap." Yaq Isao sègembo-etoám, yaq Zekop lou vømbø-etoam. Yaq vaev-te, Zekop

tege eve, gètubám, teqa guliguli manqat vøndap, ndego Isao etoam-qa gegoam

(*Gen 25:19-34; 27:1-40; Lom 9:10-13; Iblu 11:20*).

Zekop sakhei menás, gezøkim. Tiqa iziz, Leia neka Laisól. Taqa zita-te, ndego até tigi tóke ezoqa menás-a, vözøkim. Zekop ndego, nakhei angana tuélv gimboogoam. Tiqa iziz nqánek: Lubēn neka Simeōn neka Livaī neka Zudā neka Dēn neka Naftalī neka Gād neka Asā neka Isakā neka Zebulōn neka Zosēf neka Benzamin. Nginik ezoqam, Izlael khagua bawan-ak-gi atanakha-zapazapa-zá. Mbumbukiam, Zekop-qa iz, vaev-te, *Izlael mbo-akhá, yaq ndego vømø-Izlael-ezoqam-gi-atanakha-zapa-ev (*Met 1:2; Luk 1:33*).

Sika vemiaiv-te ndøgo, ibøkha ozu møndøgoám. Ndøgo Zekop-qa ibøkha ozu mbo-akhaemám. Zapa ndøgo, Zekop-za ndø-ozém. Yesu-qa khøuwa-te ndøgo, ta ibøkha ozu zua ndøgoám (*Zion 4:5-6, 12*). Até ndakin-a, zua ndøgó.

Zelemaya (Jeremiah)

Zelemaya ndego, *Ol Testamen khøuwa-té geyagám. Ndego *Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam kandambaqape ndøgoám. Zelusalem taon-té geyagám. Ta khøuwa-te ndøgo, Izlael ezoqam-gi kawakawa-za, tiqa matev soqain. Neka ezoqa manqa-zapazapa ndøgoám. Yaq Zelemaya nginik é-møndøzø-manqatám, av nqægo: *Bebilon ezoqam ndózáv, yaq tigi nakhag ezoqam, Izlael ezoqam, pingim-ak ndó-upozó, tiqa manqa-zapazapa matanam zapaya. Yaq Izlael-ak, Bebilon manqei-té gíyagát. Viav 70, ndøgo tiyagát. Zelemaya até geyagám, Bebilon ezoqam-ge kawa vøndòwav, tegi nakhag ezoqa namba, Zelusalem taon vøngi-nam-a, Izlael ezoqam, pingim-ak vø-upozo. Geté Zelemaya ekezan, Bebilon manqei-te ndafeáv. Ndego Zelusalem taon-te, até gegoám, ezoqa kopokopo nøme namba, ndigu manqei keoge nonqo gizuvaz. Geté vaev-te, nginik ezoqam, Zelemaya *Izip manqei-té ginø-ituím, oskiá ndøgo, ndego poeveav qagoam. Yaq gemø-lawaqape-ev, ndego ta manqei-te ndøgo tenaním.

Zelemaya ndégo, ta *Ol Testamen mbuk gepeawam, Zelemaya (*Jeremiah*) ndimbo-akhayam. (*Met 2:17; 16:14; 27:9*)

Zelot (Zealot)

Yesu-qa khøuwa-te, Zu ezoqa nøme, Izlael manqei-te, Lom ezoqam ngeasam-qa ndøgoám, ndigu gizømbo-kawaeztam. Nakhag-ús. Yaq nginik ezoqam, Zelot ezoqam zø-akhaemám. Yesu-ge paev ezoqa nøme, ndego ibugukhokhof Zelot ezoqam ndøgoám. (*Met 10:4; Mak 3:18; Luk 6:14-16*)

Zems (James)

*Niu Testamen mokho-te, ezoqa vinivinimbá, iz Zems ndøzøgo. Ezoqa nginik:

1) Zems, ndego Yesu-ge eveqase

Ibugukhokhof, Yesu-gi emekheis unimanqatinteáv av nqægo, Yesu, Mbumbukiam ndokhofotáv (*Zion 7:5*). Geté vaev-te, até ndigu-a, ti mokho-té gunu-goám, Yesu gi-unimanqatintam (*Kel 1:14*). Ngenek Zems, Zelusalem Klisten bawan ezoqam-gé megeat ezoqam ndøgoám (*Kel 12:17; 15:13; 21:18; Gal 1:19; 2:9, 12*). Ngenek ta pepa ndøgo tepeawám, Zems ndimbo-akhayam.

2) Zems, ndego Zebedi-ge yo

Ngenek Zems, tege namba qawan, Zión (*Zion 2). Yesu-gi paev ezoqa tuélv nøme ndégo. (*Met 4:21; 10:2; 17:1; 26:37; Mak 3:17; Luk 6:14; 8:51; Kel 1:13*)

3) Zems, ndego Alfius-ge yo

Até ngenék-a, Yesu-gi paev ezoqa tuelv nøme vøgoam.

(Met 10:3, Mak 3:18; Luk 6:15, Kel 1:13)

4) **Zems, ndego Zudas-ge eve**

Ngenek Zems, Zudas-gé évé, ngenek Yesu-ge paev ezoqa tuelv nøme gegoam. Ngenek Zudas, ezoqa vini, ambá ndego, Yesu sá gemboqam-bun. (Luk 6:16; Kel 1:13)

Zesi (*Jesse*)

Zesi ndego, Deivid-gé évé, ndego Izlael kawa ezoqam kandambaqape. Neka Zesi, Yesu-gé atanakha-zapá.

(Met 1:5-6; Luk 3:32; Kel 13:22; Lom 15:12)

Zion (*John*)

*Niu Testamen mokho-te, ezoqa vinivinimbá, iz Zion ndøzøgo. Ezoqa nginik:

1) **Zion, ndego ezoqa ibøkha iz gezø-etoumam** (*John the Baptist*)

Ngenek Zion, Zekalaya neka Elizabet, tigé yó. Mbumbukiam tene-khofotáv ndøgo: Ndego *Mesaya-qá nakhoa ndøkhakheinám. Ndego ezoqa, áv gezømbem-manqatám nqægo: Ndigu Mbumbukiam-té giabenø-qambúz, neka *ibøkha iz bëndapem. Ndøgo tiqá khakhatáp, av nqægo, ndigu unimanqatín møndø-qambúz.

(Met 3:1-2; 11:2-18; 14:1-12; Luk 1:13-17, 57-63; 7:24-30; Zion 1:6-40; Kel 1:5; 13:24-25)

2) **Zion, ndego Keliso-ge u-anem** (*John the Apostle*)

Ngenek Zion, Zebedi-gé yó. Tege namba qawan, Zéms (*Zems 2). Até ngenék-a, Yesu-gé paev ezoqam ndøgoám. Zion ndégo, ta Baebol mbuk gepeawam, Zion ndimbo-akhayam, neka ta pepa misika ndøgo, 1 Zion neka 2 Zion neka 3 Zion ndimbo-akhayam. Neka ndego até Manqat Qandoveveám-a, vøpeawam. Ovøyam manqat nøme, ngenek Zion-qa yaq-te, nqanek mbuk vinivinimba-qa megeat manqat-qasis-té qonøqeív (Met 10:2; Mak 3:17; 5:37; Luk 9:28; Kel 1:13; 3:1-4:23)

3) **Zion-Mak** (*John Mark*)

Ngenek Zion-Mak, iz nøme Mak mba mbo-akhaemám. Ezoqam ndégo, ta mbuk ndøgo, Mak, ndimbo-akhayam, gepeawam. Pol neka Ban-abas, bugukhokhof khøuwa manqei vinivinimba-te gi-okhoam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat gi-zømesimam, ndego møndøgoám. Ovøyam manqat nøme, teqa yaq-te, Mak mbuk megeat manqat-qase-té qonøqeív. (Kel 12:12, 25; 15:36-39)

4) **Zion, ndego Pita-ge eve** (*John, Peter's father*)

Ngenek Zion, Pita-ge eve, iz nøme Ziona mbo-akhaemám.

(Zion 1:42; 21:15-17; Met 16:17)

5) **Zion nøme** (*John*)

Ngenek Zion, *Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqape-gé ezoqa nøme ndøgoám. (Kel 4:6)

Ziona (*Jonah*)

Ziona ndego, *Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqam ndøgoám. *Ol Testamen khøuwa-té geyagám. Ziona-qa emanqat toqonøqeív ndøgo, ta mbuk-te ndøgo, Ziona (*Jonah*) ndimbo-akhayam.

(Met 12:39-41; 16:4; Luk 11:29-32)

Zosef (*Joseph*)

Baebol mokho-te, ezoqa vinivinimbá, iz Zosef ndøzøgo.

1) **Zosef, ndego Zekop-ge yo**

Ngenek Zosef, *Zekop-ge yo, *Ol Testamen khøuwa-té geyagám. Tegu evo, Laisól. Evenap 11 namba me:khouwév. Tege eveqase, *Benzamín.

Até ngenék-a, Zosef neka Laisol, tigé yó. Zekop poev kandambá, Zosef-te. Yaq tegi namba-qaniap, ova mbo-einim, ta zapaya. Yaq Izip manqei-té ginowim. Ta manqei-te ndøgo, ndego yaq-fia mbain sasae ezoqam ndøgoát. Geté khøuwa nøme, *Felo venanqei ndótám. Ta venanqei-tam ndøgo, nqova mbondáf. Yaq ezoqa kopømba mbaín, taqa mokho timbo-ovøyømem. Geté yaq Zosef kopømba qagoam, taqa mokho temboveaz, yaq Felo ndego vesøteve iz mbo-akhá. Yaq vaev-te, vikia seke qamat, Zosef tege eve neka namba-qaniap, lóu gezømbe-tøkeám. Yaq ndigu pakhaezateáv. Nqanek emanqat toqonøqeiv ndøgo: *Genesis 37 neka 39-47.*

(*Zion 4:5; Kel 7:9, 13-14, 18*)

2) Zosef, Meli-ge zivis

Ngenek Zosef, *Meli-gé zivis, ndugu *Yesu-gu evo. Ndego khoev puanam ezoqam ndøgoám. Deivid ndomanazám, ndego Izlael ezoqam-ge kawa ezoqam kandambaqape. Zosef Yesu-ge eve-anim mbá. Tege eve Mbumbukiám. Nqova Mbomambaqape-qá mokho-té genøfakhán. Geté Zosef gè-anqó. Yaq ezoqa, áv gini-matavupám nqægo: Zosef, Yesu-gé evé.

(*Met 1:16, 18-25; 2:13-15, 19; Luk 1:26-27; 3:23; 4:22; Zion 1:45; 6:42*)

3) Zosef, Yesu-ge eveqase

(*Met 13:55*)

4) Zosef, ndego Alimatea vemlav-ak

Ngenek Zosef, gigiap kopoav ezoqam ndøgoám. Ndego Yesu-gé paev ezoqam nøme ndøgoám, neka manqa ovøyam ezoqam kandambaqape vøgoam. Manqa givøovømem, av nqægo, Yesu tae mutui-te titøkewem, ndego poev mbaín. Yaq Yesu genanim, ndego teqa kha, manqei-pakha ndakinak-té genø-utáv, ndøgo ekeza ezoqam nonqo, nandi-te ge-oz, av tiqa matev qazømbe-goam (*Met 27:57-60; Mak 15:42-46; Luk 23:50-53; Zion 19:38-42*).

5) Zosef, iz nøme qambogoam, Basabas neka Ziastes

Ngenek Yesu-gé paev ezoqam ndøgoám. Keliso-gi u-anim, ezoqam-qa givawam, ndego Zudas Iskaliot-qa iziz tendap, ndigu ngenek Zosef neka Matias ndø-upozó, ti mokho-te, ezoqa kopo teqa iziz tendap (*Kel 1:23*).

6) Zosef Banabas

Ngenek ezoqam, teqa iz-anim, Zoséf. Geté Keliso-gi u-anim, iz Banabas mbo-akhaemám. Taqa manqa mokho, "Ezoqa zita tøpøzu ezoqám." Ngenek Zosef Banabas, Zu Klisten ezoqám. Saiples manqei bawá geqán. Pol bugukhokhof khøuwa, manqei vinivinimba-te ge-okhoam, ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat gezømesimam, ngenek møndøgoám, teqa sasae-te vømbø-tøkeam. (*Kel 4:36; 9:27; 11:22-30; 12:25; 13-15*)

7) Zosef, Zems-ge zapikia

Ngenek Zosef, Zems-gé zapikiá, ndego ezoqa ndakinak gegoam. Iz nøme qambogoam, Zosés. Tigu evo-qa iz, *Melí (*Met 27:56, Mak 15:40*)

Zosua (*Joshua*)

*Mozes genanim, yaq iziz Zosua mbondáp, Izlael ezoqam tezømbo-megetat. Ezoqa ndøgo, Izlael ezoqam, Keinan manqei-te ge-itub, ta manqei ndøgo, taqa yaq-te Mbumbukiam manqa mbusa geve, tezø-etoam. Zosua-qa megeat matev eqeieqei. Ndego Mbumbukiam-te poev mbogoám neka teqa nakhoa oskia vømbøpavam. Ndego Izlael ezoqam, áv gene-gugubám nqægo: Ndigu oskia Mbumbukiam-té giabenø-tøkezá, neka khape mbumbuk, zítá giabiti-wuøezá. Zosua-qa emanqat toqonøqeiv ndøgo, ta mbuk ndøgo, Zosua (*Joshua*) ndimbo-akhayam. (*Kel 7:45; Iblu 4:8*)

Zu bawan-ak (Jews)

Zu ezoqam ndigu, Mbumbukiam ibugukhokhof geveataz, tegi ezoqam tigoat. Iz nøme, ndigu *Izlael ezoqam zø-akhayám. Ndógo tønngáz, *Eibleem U taon-te gegoam, yaq Mbumbukiam gembo-akha, manqei vini-te tewav. Yaq Keinan manqei-te gemøfakhan, Mbumbukiam Eibleem namba, poev ndø-unimanqatín. Neka manqa mbusa, äv genevé nqægo: Ndego ndømbo-kewagát neka bawan-qaqe vømøvê. Neka manqat nøme, äv gembø-e-ín nqægo: Angana ate ti-goat, *ngusu bezøqogáz. Ndógo tiqá khakhatáp av nqægo, ndigu Mbumbukiam-gi.

Eibleem gemanaz, Aezek vøfakhan. Yaq Aezek gemanaz, Isao neka Zekop vøfakhaz. Yaq Mbumbukiam, *Zekop ndøveatáv, ndego tegi ezoqam namba, Mbumbukiam-gi tigoat. Vaev-te, Mbumbukiam Zekop, iz ndakinak mbo-akha: Izlaél. Yaq Zekop gemanaz, nakhei angana tuélv gimbo-fakhaz. Nginik angana, Izlael ezoqam-qa khagua bawan-ak tuelv-gi atanakha-zapazapa-zá.

Mbumbukiam teqa guguna manqat, Zu bawan-ak zø-etoám, Mozes mokho-te. Ibugukhokhof, bawan vinivinimba nøme zøtezateáv, Mbumbukiam-anim-qa yaq-te. Zu ezoqam mba me:zøtétz. Zapa ndógo, Mbumbukiam ibugukhokhof sa ndigu teveatáz, tegi ezoqam tigoat.

Ibugukhokhof, iz Zu, Zuda-gi zi mba zø-akhaemám, ndego Zekop-ge yo nøme gegoam. Geté vaev-te, iz Zu, Izlael ezoqam ate ndi:gu tizø-akhaemám.

Yesu ndego ekezan, Zu bawan-ak ndøgoám. Neka até tegi paev ezoqám-a, Zu bawan-ak vøgoam.

Até ndakin-a, Zu bawan-ak, Mbumbukiam-gi ezoqám. Geté Yesu mokho-te, ate ní-a, ni *bawan vini-ak, kopømbaqapé tizi-Mbumbukiam-gi-ezoqam-en, ni ndego tizi-unimanqatinim.

Zu ezoqam-gi manqa ovøyam megetapak (Council, Sanhedrin)

Nginik manqa ovøyam megetapak, Zu ezoqam-gi iz-akhayapak ndøgoám. Manqa ovøyam-te, ndógo tini-pindumám, ezoqa Mozes-qa guguna manqat o ekeza manqat nøme, go-aumam, gimøkuimam. Vemiav o taon vinivinimba, ekeza manqa ovøyam ezoqam zøgoám. Ezoqa khapekhapémbá. Geté manqa ovøyam kandambaqape, Zelusalem taonté qagoám. Ndógo manqa ovøyam ezoqam 71 gisokhoam. Ta manqa ovøyam mokho-te, *Mbumbukiam-gi iziz ezoqa kandakanda mu-goám neka Mozes-qa guguna manqat nømendim ezoqam vøugoam. Ti mokho-te, ezoqa nøme, *Felisi ezoqám neka nøme *Sadusi ezoqám. Neka tigi manqa ovøyam megeat ezoqam, *Mbumbukiam-gé iziz ezoqam kandambaqape ndøgoám.

Lom ezoqam-qa gaman mokho-te, Zu ezoqam, ekeza manqa ovøyam matev zua zøgoám. Geté Lom ezoqam ndigu takeapáv, ezoqa løvøte-te ti-ab. Lom gaman ezoqam mbá, kopømba ndógo, ezoqa løvøte-te ti-ab. Yaq nakémbá, ndigu Zu manqa ovøyam megetapak, Yesu *Pailøt-té ginø-ituím, ndego Lom gaman ezoqam, ndigu Yesu løvøwe-qa gigoam.

(Met 26:59; 27:2, 11-14; Mak 14:55; 15:1; Luk 22:66; 23:1; Zion 11:47; Kel 4:15; 5:21; 6:12; 23:1; 24:20)

Zu ezoqam-qa guliguli khoev (Synagogue)

Zu ezoqam-qa manqei-te, vemiav neka taon vinivinimba ate qægoam, ekeza guliguli khoev zøpuatát. Zu ezoqam, Sabat khøuwa-te, tiqa guligulim-te, ndógo tinø-pindupám. Guligulim-qa neka Mbumbukiam-qa iz eqawat-qa neka teqa Manqat geveam neka ovøyam-qa ndøpindupám. Neka khøuwa nøme, ta khoev kopo-te ndógo, ndigu manqa ovøyam zøgoám.

Neka Zu ezoqam-gi nakheis, tiqa skul até ndógo tözøgoám, ma geveam neka peawam matev neka zøtezat Mbumbukiam-qa yaq-te gi-upøgimam.

Vaev-te, Izlael ezoqam, manqei nøme-te gipanqanim, ndigu até ndøgó-a, taon vinivinimba-te, ekeza guliguli khoev ndøpuanumám. Até ndakín-a, Izlael manqei-te neka manqei vinivinimba-te, ndigu tiqa guliguli khoev, zua zøpuatét.

(Met 4:23; 6:5; 13:54; Luk 4:16; Kel 13:5, 14; 14:1; 17:1, 10; 18:4)

Zuda (Judah)

Zuda, ndego *Zekop-gé yó. Tegu evo, Leiá. Ndego namba-qaniap ate gi-goam, ilevén, gimbogoam. Ngenek Zuda, Zuda khagua bawan-ak-gé atanakha-zapá. Ezoqa nøme gendomanaz, *Deivid. Neka até *Yesú-a, Zuda khagua bawan-ak ndøgoám. Deivid neka Yesu, tiqa vemiaav, Betliém. Zudia manqei-té qagó. Ta manqei ndøgo, Zuda bawan-ak-qá manqei.

(Met 1:2-3; Iblu 7:14; Veve 5:5)

Zudas (Judas)

*Niu Testamen mokho-te, ezoqa síks, iz Zudas ndøzøgo. Ezoqa ngínik:

1) **Zudas, ndego Lom ezoqam ngeasam-qa gegoam.**

Ngenek ezoqam, Gelili plövins-ák. Ndego Lom gaman namba, nakhag ndøngáz. Geté gèlaém, yaq tegi paev ezoqam ate gi-goam, sègepanqanimát (Kel 5:37).

2) **Zudas, Yesu-ge eveqase**

Ngenek Zudas, Yesu-gé eveqasé, neka até Zems-gé eveqasé. Zudas, iz nøme Zud mbo-akhaemám. Ezoqa ndégo, ta pepa ndøgo gepeawam, Zud ndimbo-akhayam. Ovøyam manqat nøme, teqa yaq-te, ta pepa-qá megeat manqat-qase-té qonøqeív (Met 13:55; Mak 6:3).

3) **Zudas, Zems nøme-ge yo**

Ngenek Zudas, Yesu-gí paev ezoqam tuelv ndøgoám. Teqa iz nøme, Tadies atøgó.

(Met 10:3; Mak 3:18; Luk 6:16; Zion 14:22; Kel 1:13)

4) **Zudas, Iskaliot**

Até ngenék-a, Yesu-gí paev ezoqam tuelv ndøgoám. Geté vaev-te, ndego sègembo-qambún, tegi qaqa ezoqam-qa zenda-te vøve. Geté geqeív av nqægo, ndigu Yesu løvøwe-qa gimbogoam, yaq mbøni mbová. Yaq tenøwáv ndøgo, ekeza monqo vømøfok, vønanim.

(Met 10:4; Mak 3:19; Luk 6:16; Met 26:14-16, 20-25, 47-50; Met 27:3-10; Kel 1:16-25)

5) **Zudas, Damaskus taon-ak**

Ngenek Zudas, Damaskus taon-té geyagám. Pol teqá khoev-té geqotám, ndego Damaskus taon-te gemat, yaq ta nakhoa-te ndøgo, Yesu gembo-fakhan, yaq bøi waev vømbø-navøem. Yaq Ananayas ndowáv, Pol vømbø-guligulim. Yaq taqa zita-te, Pol bøi waev nqawa vøndap. (Kel 9:11)

6) **Zudas Basabas**

Ngenek ezoqam, Klisen bawan mokho-te, Zelusalem taon-te, *Mbumbukiam-gé manqa vevezam ezoqa nøme ndøgoám. Yaq Klisen bawan megetapak, Zelusalem taon-te ndøgo, Zudas Basabas neká Sailles tivevesám, Pol neka Banabas namba, Antiok taon-te tizav, tiqa pepa tindapet, *bawan vini-ak Klisen ezoqam-qa yaq-te. (Kel 15:22-32)

Klisen ezoqam-qa Khøuwa Kandakanda

Klismes (Christmas)

Klismes khøuwa-te, ni ndøgo tizimbo-matavupatún, Mbumbukiam-ge Yo, Yesu Keliso, nqanek manqei-qape-te geqan, ge-ezoqam-ev.

Emanqat taqa yaq-te, nqáneek:
Met 1:18-2:18; Luk 1:26-56; 2:1-40.

Epek fege Sande (*Palm Sunday*)

Ta Sande ndøgo, taqa zita-te, Sande nøme Ista khøuwa tøndap, ni ndøgo tizimbo-matavupatún, Yesu ande kawa ezoqam me, Zelusalem taon-te ge-on. Ta khøuwa-te ndøgo, ezoqa epek ndø-upøgím, vømbøe-qatøzem. Yaq av gini-akhaemát nqægo, “Hosána! Iké: Mbumbukiam-te. Ndego ngenek ezoqam bèkhakheinøvé, Evezøza-qa iz-te ngegeav, ngenek Izlael ezoqam-ge kawa.”

Emanqat taqa yaq-te, nqáneek:

Met 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Zion 12:12-19

Tesde ndøgo, ta khagus, Yesu tegi paev ezoqam namba, lou gilog (*Maundy Thursday*)

Ta Tesde ndøgo, taqa zita-te, Ista khøuwa tøndap, ni ndøgo tizimbo-matavupatún, Yesu tegi paev ezoqam namba, vaev khøuwa-te *Pasova lou gilog, yaq ndego *Evezøza-qa lou loge matev (*Communion*) gengaz.

Até ta Tesde ndøgo tøgoám, Yesu Getsemani manqei-te, Mbumbukiam-te gemø-guligulim, yaq Zudas ndego tegi qaqa ezoqam-qa zenda-te geve, vø-møvøinam-a, manqa ovøyam-te vøndafem.

Emanqat taqa yaq-te, nqáneek:

Met 26:17-75; Mak 14:12-72; Luk 22:7-23, 31-65; Zion 13:1-38; 18:1-27

Fraide Mbomambaqape (*Good Friday*)

Ta Fraide ndøgo, taqa zita-te, Ista khøuwa tøndap, ni ndøgo tizimbo-matavupatún, Yesu niqa manqa-zapazapa evøzam nonqo, nqosøgeap neka mivi gendap, neka ta mutui-te vønanim.

Emanqat taqa yaq-te, nqáneek:

Met 27:1-66; Mak 15:1-47; Luk 22:66-23:56; Zion 18:28-19:42

Ista khøuwa (*Easter*)

Ni Ista khøuwa, ndøgo tizimbo-matavupatún, Yesu løvøte-te gendo-khandi:v. Taqa yaq-te, Pol 1 Kolin 15:17 mokho-te, av gene-eín nqægo, “Keliso løvøte-te amba khandi:vateav tøgonín, zoqa unimanqatin matev, ambá mokho mbain. Ambá khokhó. Neka zo manqa-zapa-te, ambá zua zogonín.” Unimanqatín. Yesu ndego løvøte-te gendø-khandi:v, ndøgo gigiap-qape kandamba tantáv, niqa Klisten unimanqatin matev mokho-te. Emanqat taqa yaq-te, nqáneek:

Met 28:1-20; Mak 16:1-18; Luk 24:1-49; Zion 20:1-23

Tesde ndøgo, Yesu yan-te geqavíg (*Ascension Day*)

Yesu løvøte-te gendo-khandi:v, yaq ndego khøuwa foti-qa zita-te, yan-té genøqavíg. Yaq nakémbá, Ista khøuwa-te, khøuwa gevebam toqongaz, yaq khøuwa foti toqomø-khantaz, kopømbaqapé, ta Tesde ndøgo, tizimbo-matavupat, ndego yan-te geqavíg.

Emanqat taqa yaq-te, nqáneek:

Mak 16:19-20; Luk 24:50-53; Kel 1:3, 9-11

Pentikos khøuwa (*Pentecost*)

Pentikos, taqa manqa mokho, “Fifti.” Ezoqa ta khøuwa ndøgo, Pentikos khøuwa, timbøe-akhayám ndøgo: Yesu løvøte-te gendo-khandi:v, yaq khøuwa fifti-qa zita-te, ndego Nqova Mbomambaqape ndokhofotáv. Ate av-té, ibugukhokhof tegi paev ezoqam-te, manqa mbusa ge:ve.

Emanqat taqa yaq-te, nqáneek:

Kel 2:1-41

Baebol manqat vinivinimba, gekham-tē qonøqeiv

Mbumbukiam-qa yaq-te

Mbumbukiam, ndego Tat, teqa yaq-te

Mak 10:27
 Mak 12:29-30
 Luk 1:37
 Luk 6:35-36
 Zion 4:23-24
 Kel 14:14-17
 Kel 17:22-31
 Lom 1:18-23
 Lom 11:33-36
 1 Ko 8:4-6
 2 Ko 1:3
 1 Tim 1:17
 1 Tim 6:15-16
 Iblu 4:13
 Iblu 10:30-31
 Zems 1:17
 1 Pita 1:14-17
 1 Zion 1:5
 1 Zion 4:7-12, 16
 Zud 24-25
 Veve 4:8-11
 Veve 15:3-4

Mbumbukiam-ge Yo-qa yaq-te, ndego Yesu Keliso

Yesu Keliso, ndego unimanqatin Mbumbukiam-gé yó

Met 11:27-30
 Met 16:13-17
 Mak 1:9-11
 Luk 1:35
 Luk 3:21-22
 Zion 1:1-18
 Zion 5:19-29
 Zion 6:35-40
 Zion 8:48-58
 Zion 11:25-27
 Zion 14:5-11
 Zion 17:1-5
 Zion 20:26-31
 Kel 3:13-18
 Lom 1:3-4
 2 Ko 4:4-6
 Gal 4:4-5
 Filip 2:5-11
 Kol 1:15-20
 Kol 2:9-10
 Iblu 1:1-14
 Iblu 7:26-28

1 Zion 5:20
 Veve 1:12-18

Yesu, ndego Mbumbukiam-ge Yo, geqan, gemø-ezoqam-ev

Zion 1:14
 Luk 1:26-38
 Met 1:18-25
 Luk 2:1-20
 Met 2:1-23
 Gal 4:4-5
 Filip 2:6-7
 Iblu 2:14-18

Yesu ezoqa Mbumbukiam-qa Manqat ge:zømesimam neka enqoni-us ezoqam vøkhakheinvemam

Met 4:23-25
 Met 7:28-29
 Met 9:35-36
 Met 11:1-6
 Luk 4:14-44
 Kel 10:36-38
 Zion 20:30-31

Yesu umingiap matev vinivinimba gematønumam

Met 8:1-15, 23-34
 Met 9:1-7, 18-34
 Met 12:9-14, 22-23
 Met 14:15-33
 Met 15:22-28, 32-38
 Met 17:14-18
 Met 20:29-34
 Met 21:18-22
 Mak 1:21-28
 Mak 7:32-37
 Mak 8:22-25
 Luk 5:4-10
 Luk 7:11-17
 Luk 13:10-13
 Luk 14:1-4
 Luk 17:12-17
 Luk 22:50-51
 Zion 2:1-11
 Zion 4:46-54
 Zion 5:1-9
 Zion 9:1-7
 Zion 11:11-44
 Zion 21:4-6
 Kel 2:22

Zu Megetapak, Yesu gimøvøinam neka løvøte-te vøveem

Met 26:47-68
 Met 27:1-2, 11-31
 Mak 14:43-65
 Mak 15:1-20
 Luk 22:47-53
 Luk 22:63-23:25
 Zion 18:1-14, 19-24

Zion 18:28-19:16

Yesu tae mutui-te gitøkewem

Met 27:32-56

Mak 15:21-41

Luk 23:26-49

Zion 19:17-37

Yesu manqei ozu-te gi-eeinam

Met 27:57-66

Mak 15:42-47

Luk 23:50-56

Zion 19:38-42

Yesu løvøte-te gendo-khandi:v neka ezoqa vinivinimba-te vøfakhanumam

Met 28:1-20

Mak 16:1-8

Luk 24:1-49

Zion 20:1-21:14

Kel 1:3-8

Kel 2:24-32

Kel 3:15

Kel 4:10, 33

Kel 10:39-41

Kel 13:29-37

Kel 17:2-3, 30-31

Lom 1:4

Lom 4:24-25

1 Ko 15:3-8, 12-21

Veve 1:18

Yesu yan-te gegavig neka Mbumbukiam-qa nakeamo zenda-te vømøqom

Luk 24:50-51

Kel 1:9-11

Kel 2:32-36

Kel 5:30-31

Lom 8:34

Ef 1:20-23

Filip 2:9-11

Iblu 1:3

Iblu 2:9

Iblu 4:14-16

Iblu 7:25-26

Iblu 10:12-13

1 Pita 3:22

1 Zion 3:21-22

Nqova Mbomambaqape-qa yaq-te

Met 28:19

Mak 1:9-11

Mak 3:28-29

Luk 1:35

Luk 3:16

Luk 4:1

Luk 11:13

Luk 12:12

Zion 1:32-34

Zion 3:5-8
 Zion 7:37-39
 Zion 14:15-17, 26
 Zion 15:26
 Zion 16:7-15
 Zion 20:19-23
 Kel 1:4-5, 8
 Kel 2:1-18, 38-39
 Kel 4:31
 Kel 5:3-4
 Kel 8:14-17
 Kel 10:44-48
 Kel 13:2-4
 Kel 15:28
 Kel 16:7-10
 Kel 19:1-7
 Lom 5:5
 Lom 7:6
 Lom 8:9-16, 26-27
 1 Ko 2:4, 6-16
 1 Ko 3:16
 1 Ko 6:11, 19
 1 Ko 12:1-13
 2 Ko 1:21-22
 2 Ko 5:5
 2 Ko 13:13
 Gal 3:2-5
 Gal 4:6
 Gal 5:16-18, 22-25
 Ef 1:13-14, 17
 Ef 3:16
 Ef 4:3-4, 30
 Ef 5:18-20
 Ef 6:17-18
 1 Tes 1:5-6
 1 Tes 5:19-20
 2 Tes 2:13
 Tait 3:5-6
 Iblu 2:4
 Iblu 9:14
 1 Pita 1:2, 11
 2 Pita 1:20-21
 1 Zion 2:20
 1 Zion 3:24
 1 Zion 4:13
 1 Zion 5:6-8

Mbumbukiam manqei-qape neka gigiap ate ndægo gekhakheinam

Met 19:4
 Zion 1:1-3
 Kel 14:15
 Kel 17:24-26
 1 Ko 8:6
 Kol 1:15-16
 Iblu 1:2

Iblu 11:3

Veve 4:11

Mbumbukiam-qa keoge matev-qa yaq-te

Met 6:25-34

Met 10:29-31

Kel 14:15-17

Lom 8:28

Lom 11:36

Kol 1:17

Iblu 1:3

Zems 4:13-16

Ezoqam-qa yaq-te

Ezoqa ewaqape, manqa-zapazapa-ús

Zion 8:7-9

Lom 3:9-20, 23

Lom 5:12

Gal 3:22

1 Zion 1:8-10

Gekha matëv ndøgo, manqa-zapa

Lom 1:18-32

Lom 8:5-8

Gal 5:19-21

Ef 2:1-3

Ef 5:3-5

Kol 3:5-10

Zems 4:17

1 Pita 4:3

1 Zion 3:4-5

Mbumbukiam-qa yaq-fia-qa yaq-te, ezoqa manqa-zapazapa-us-te

Met 10:28

Met 13:41-42

Zion 3:18-20, 36

Kel 17:30-31

Lom 1:18-19

Lom 6:23

Gal 6:7-8

Kol 3:5-6

2 Tes 1:7-9

Iblu 9:27

Iblu 10:26-31

1 Pita 1:17

1 Pita 4:3-5

Zud 1:7

Veve 20:11-15

Khandi Miavmiav ndape-qa yaq-te

Mbumbukiam, kuku, ezoqa ewaqape-te, neka khandi:zat-qa ndøgó

Zion 3:16-17

Lom 5:8

Ef 2:4-9

1 Tim 2:4-6

2 Pita 3:9

1 Zion 4:9-10

Mbumbukiam-ge Yo, Yesu Keliso, ni khandi:nat-qa me:nanitm

Mak 10:45

Zion 3:16

Lom 4:25

Lom 5:8

1 Ko 15:3-4

2 Ko 5:19-21

Gal 3:13

1 Tim 1:15

1 Tim 2:4-6

Iblu 2:9

Iblu 9:28

1 Pita 1:3-5

1 Pita 1:18-20

1 Pita 2:24-25

1 Pita 3:18

1 Zion 2:2

Veve 5:8-10

Yesu-qa kouk, niqa manqa-zapazapa, gè-evøzám

Met 26:26-29

Lom 3:25

Lom 5:9-10

Ef 1:7

Iblu 9:11-14

1 Zion 1:6-7

Veve 7:14-17

Mbumbukiam, niqa manqa-zapazapa, segembøé-navøém

Met 26:28

Kel 5:29-31

Kel 10:43

Kel 26:15-18

Ef 1:7

Kol 1:13-14

Kol 2:13-14

Iblu 10:17-18

1 Zion 1:8-2:2

Ni Mbumbukiam-qa bøi-te, Yesu-qa kóuk qazi-ndaføyamba-én

Kel 13:38-39

Lom 1:16-17

Lom 3:21-26

Lom 5:1, 9-10, 18-19

2 Ko 5:21

Gal 2:16

Gal 3:6-9

Tait 3:7

1 Zion 2:1-2

Mbumbukiam, ni khandi miavmiav ni-etodm

Met 19:16-30

Luk 10:25-28

Zion 3:1-16

Zion 5:19-29

Zion 10:10
 Zion 11:25-26
 Zion 14:6
 Zion 17:2-3
 Zion 20:31
 Kel 4:12
 Lom 5:21
 Lom 6:5-14
 Lom 8:10-17
 2 Ko 5:17
 Gal 2:19-20
 Ef 2:1-6, 8
 Kol 2:13
 Kol 3:1-4
 2 Tim 1:10
 Tait 3:4-7
 1 Pita 1:23
 1 Zion 5:11-13

Mbumbukiam, ni møndø-ekeza-nakheis-én

Zion 1:12-13
 Lom 8:14-17
 Gal 4:6-7
 Ef 1:13
 Iblu 12:5-11
 1 Zion 3:1-2

Ni qazi:nøten, av nqægo, Mbumbukiam ni khandi:nat-qa ndøgō, yaq gekha matev zigonēm?

Ni Mbumbukiam-té qazinø-qambún neka manqa-zapazapa matanam, zi-ivøvém

Met 4:17
 Mak 6:12
 Luk 13:1-5
 Luk 15:1-31
 Luk 24:45-47
 Kel 2:37-40
 Kel 3:19-20
 Kel 17:29-31
 Kel 20:21
 Kel 26:19-20
 2 Ko 7:8-11
 2 Pita 3:9
 Veve 9:20-21

Ni Yesu av qazi-unimanqatinim nqægo: Ndego ni khandi miavmiav ni-etoām

Zion 1:12
 Zion 3:15-18, 36
 Zion 6:47
 Zion 14:6
 Zion 20:31
 Kel 4:11-12
 Kel 16:30-31
 Lom 3:20-22
 Lom 10:9-13

Gal 2:16

Ef 2:8-9

Ni Baebol ndøgo, Mbumbukiam-qa Manqat, zigeveømém, yaq nøtenat zindapém, Mbumbukiam-qa yaq-te neka teqa poev-qa yaq-te

Met 4:1-4

Met 5:17-20

Met 22:29

Zion 8:31-32

Zion 20:31

Kel 20:32

Lom 15:4

Lom 16:26

Kol 3:16

1 Tes 2:13

1 Tim 4:13

2 Tim 3:14-17

Iblu 4:12

1 Pita 1:22-25

2 Pita 1:19-21

2 Zion 9-10

Veve 1:3

Ni ibøkha iz zindapém

Met 3:1-2, 5-6

Met 28:18-20

Zion 3:22

Zion 4:1-2

Kel 2:37-42

Kel 8:12, 36-38

Kel 10:44-48

Kel 16:14-15, 31-33

Kel 19:1-7

Kel 22:12-16

Lom 6:1-4

Gal 3:26-27

Kol 2:12

1 Pita 3:20-22

Ni Klisten ezoqa nøme namba, zipindumát, vizi-guligulimát-a, Mbumbukiam-qa Manqat vizi-ewagat

Kel 2:41-47

Kel 12:12

Kel 20:7

Lom 12:4-8

1 Ko 14:26

Ef 4:11-16

Kol 3:15-17

1 Tim 4:13

Iblu 10:24-25

Ni Klisten ezoqa nøme namba, Evezøza-qa lou loge matev zlgóat

Met 26:26-30

Mak 14:22-26

Luk 22:14-20

1 Ko 10:14-22

1 Ko 11:17-34

*Klisten Ezoqam-qa yage eqeieqei-qa yaq-te**Gekha matev ndøgo, tønifakhanumat, ni Mbumbukiam zi-unimanqatintåt*

Mak 11:22-26

Luk 17:5-6

Zion 14:1

Lom 5:1-11

Lom 14:22-23

1 Ko 13:13

2 Ko 5:6-7

Gal 5:6

Iblu 11:1-40

Zems 1:2-8

Zems 2:14-16

1 Pita 1:3-9

Ni Mbumbukiam, nigi Tat, neka Yesu Keliso, nigi Evezøza, tiqa manqat o-mba ziondapåt

Zion 14:15, 21, 23-24

Zion 15:10-17

Lom 13:8-10

1 Pita 1:14

1 Zion 2:3-6

1 Zion 3:22-24

2 Zion 5-6

Ni Mbumbukiam-te neka ezoqa ewaqape-te, kuku nigodåt

Met 5:43-48

Met 22:37-40

Mak 12:28-33

Luk 10:25-37

Zion 14:21

Zion 13:34-35

Zion 15:12-17

Lom 12:9-10

Lom 13:8-10

1 Ko 13:1-8

1 Ko 16:14

Gal 5:13-14

1 Tes 4:9-10

Zems 2:1-9

1 Pita 1:8

1 Pita 4:8

1 Zion 2:9-11

1 Zion 3:11-19

1 Zion 4:7-2

1 Zion 5:3

Niqa matev av tønégodåt, av Yesu-qa matev ndægo

Zion 13:34-35

Zion 14:27

Lom 12:9-16

Gal 5:22-26

Filip 1:27

Kol 3:11-17

1 Tes 5:16-18

*Ni zīgūlīgūlīmāt**Av qazī-gūlīgūlīmāt nqægo:*

Met 6:5-13
 Met 7:7-11
 Met 18:19-20
 Mak 11:24-25
 Luk 11:1-13
 Luk 18:1-8
 Luk 21:36
 Zion 14:13-14
 Zion 15:7
 Zion 16:23-24
 Lom 8:26-27
 Lom 12:12
 Ef 6:18
 Filip 4:6-7
 Kol 4:2
 1 Tes 5:17
 1 Tim 2:1-4, 8
 1 Tim 4:4-5
 Iblu 4:16
 Iblu 10:19-22
 Zems 1:5-8
 Zems 4:2-3
 Zems 5:13-18
 1 Pita 4:7
 1 Zion 3:21-22
 1 Zion 5:14-15

Ezoqa vinivimba-qa gūlīgūlī matev, Baebol mokho-te

Met 11:25-26
 Met 14:23
 Met 19:13-15
 Mak 1:35
 Luk 5:16
 Luk 6:12
 Luk 22:32, 39-46
 Zion 11:41-42
 Zion 17:1-26
 Kel 4:24-31
 Kel 16:25-26
 Kel 20:36
 Kel 21:5
 Lom 1:9-10
 Lom 10:1-2
 Lom 15:30-33
 2 Ko 12:7-10
 Ef 1:15-20
 Ef 3:14-21
 Ef 6:19-20
 Filip 1:3-5, 9-11
 Kol 1:9-12
 Kol 4:3-4
 1 Tes 3:9-12
 2 Tes 1:11-12

2 Tes 3:1-5
 Iblu 5:7
 Iblu 7:25

Lou logemav matev-qa yaq-te

Met 1:16-18
 Mak 2:18-20
 Kel 13:1-3
 Kel 14:23

Ni ike manqat zimanqatát, Mbumbukiam-te

Luk 17:11-19
 Zion 6:11
 Lom 1:21
 Ef 5:20
 Filip 4:4-7
 Kol 2:7
 Kol 3:17
 Kol 4:2
 1 Tes 5:18
 1 Tim 2:1
 1 Tim 4:4-5

Ni ezoqa nøme, zizø-tøkeát

Met 6:1-4
 Met 7:12
 Met 25:31-40
 Luk 3:10-11
 Luk 6:38
 Kel 11:27-30
 1 Ko 10:24
 2 Ko 8:1-15
 2 Ko 9:1-15
 Gal 6:9-10
 Filip 4:14-19
 Iblu 10:24
 Iblu 13:1-3, 16
 Zems 1:27
 Zems 2:15-16, 26
 1 Zion 3:16-18

Ni ezoqam-qa manqa-zapazapa, ni-te ndimatnam, segenimbó-navupát

Met 6:12, 14-15
 Met 18:21-35
 Mak 11:25-26
 Luk 6:37
 Luk 17:3-4
 2 Ko 2:5-11
 Ef 4:31-32
 Kol 3:13

Ni yaq-fia zitawatak, ezoqam-te

Met 5:38-42
 Luk 6:27-28
 Lom 12:19-21
 1 Tes 5:15
 Iblu 10:30

1 Pita 2:23

1 Pita 3:9

Ni nikeza kha, zi-eqawatak

Met 5:3-12

Met 18:1-5

Luk 14:7-11

Luk 18:9-14

Ef 4:2

Filip 2:3-11

Kol 3:12-13

Zems 4:6, 10

1 Pita 5:5-6

Moni neka gigiap-qa yaq-te

Met 6:19-21, 24-34

Luk 12:13-21, 32-34

Kel 20:35

1 Tim 6:6-10, 17-19

Iblu 13:5-6

Zems 2:1-9

Zems 5:1-6

Manqa ovøyam-qa yaq-te, ezoqa nøme namba

Met 5:25-26, 38-42

Met 18:15-17

Lom 12:14-21

1 Ko 6:1-8

Ni gaman ezoqam, zizø-vizupát

Met 22:15-22

Kel 5:27-29

Lom 13:1-7

1 Tim 2:1-2

Tait 3:1

1 Pita 2:13-14, 17

Ni khape mbumbuk neka batae-te, ziguligulimdk neka zizø-vizapák

Met 4:10

Kel 17:16, 29-31

1 Ko 5:11

1 Ko 6:9-11

1 Ko 8:1-13

1 Ko 10:6-7, 14-22

2 Ko 6:14-18

Gal 5:19-21

1 Tes 1:9-10

1 Pita 4:3

1 Zion 5:21

Veve 21:8

Veve 22:15

Ni manqa-sisi matev, zigodk neka zi-unimanqatinimák

Kel 13:4-12

Kel 19:11-20

Gal 5:19-21

Veve 21:8

Veve 22:15

Ni Mbumbukiam-te o khape mbumbuk-te, søvaxha gigiap løvusam matev, zigoak

Met 9:13
 Mak 12:33
 Lom 12:1
 Iblu 9:6-10:18

Ni mambe okho matev, zigoak

Met 5:27-30
 Zion 8:2-11
 Lom 13:9
 1 Ko 5:9-12
 1 Ko 6:9-20
 Gal 5:19
 Ef 5:3-6
 Kol 3:5-6
 1 Tes 4:1-8
 Iblu 13:4
 Zud 1:7

Ni ibøkha soqa, khapekxapē zi-izamak

Lom 13:13
 1 Ko 5:11
 1 Ko 6:9-11
 Gal 5:19-21
 Ef 5:18
 1 Tim 3:1-3
 Tait 1:7
 1 Pita 4:3-5

Klisten Bawan-qa yaq-te

Klisten bawan ezoqam-qa yaq-te

Kel 2:41-47
 Lom 12:4-8
 1 Ko 12:12-31
 1 Ko 14:26
 Ef 1:22-23
 Ef 2:19-22
 Ef 4:1-16
 Kol 1:18
 Iblu 10:24-25
 1 Pita 2:4-10
 Veve 19:5-9

Klisten megetapak-qa yaq-te

Kel 6:1-6
 Kel 14:23
 1 Tim 3:1-13
 Tait 1:5-9

Guguna manqat, Klisten megetapak-te

Met 28:18-20
 Luk 22:24-27
 Kel 20:17-35
 1 Tes 2:3-9
 1 Tim 4:6-16
 2 Tim 2:1-2, 14-19, 22-24

2 Tim 4:1-5
 Tait 2:7-8
 1 Pita 5:1-4

Vizap matev, Klisten megetapak-te

1 Ko 9:14
 Gal 6:6
 1 Tes 5:12-13
 1 Tim 5:17-19, 22
 Iblu 13:7, 17

Yage-qa yaq-te, nigì ezoqam namba

Zivis neka zas, tiqa yaq-te

Met 19:4-6
 1 Ko 7:1-16
 Ef 5:21-33
 Kol 3:18-19
 Tait 2:1-5
 Iblu 13:4
 1 Pita 3:1-7

Nakheis-qa yaq-te

Met 15:3-6
 Luk 2:51
 Ef 6:1-3
 Kol 3:20
 1 Tim 5:4, 8
 Iblu 12:7-11

Evøndipakha-qa yaq-te

Ef 6:4
 Kol 3:21
 1 Tim 3:4-5

Ngængæm-qa yaq-te

Kel 6:1-3
 Lom 7:2-3
 1 Ko 7:39-40
 1 Tim 5:3-16
 Zems 1:27

Sakhei neka angana zøuvis-qa yaq-te

Met 5:31-32
 Met 19:3-9
 Luk 16:18
 Lom 7:1-3
 1 Ko 7:10-16

Ni Klisten ezoqam, yage føgakh tøni-fakhanumat

Yage føgakh-qa yaq-te

Lom 8:18-25, 28
 2 Ko 1:4
 2 Ko 4:16-18
 Zems 1:2-4
 1 Pita 1:6-9
 1 Pita 2:19-21
 1 Pita 5:8-10

Klisten ezoqam-te, potonam matev neka ngenøgim matev tøndo-okhoat

Met 5:10-12
 Mak 13:9-13
 Luk 12:4-9
 Zion 15:18-21
 Zion 16:1-4
 Kel 5:41
 Lom 8:35-37
 Lom 12:12-14, 17-21
 1 Ko 4:11-14
 2 Ko 4:8-11
 2 Ko 12:10
 Filip 1:28-29
 2 Tes 1:4-8
 2 Tes 3:2-5
 2 Tim 3:10-14
 Iblu 10:32-39
 Iblu 12:3-7
 1 Pita 3:13-17
 1 Pita 4:12-19
 Veve 2:10

Ni Klisten ezoqam, kopømbaqapé, løvøte-qa yaq-te, møe mbain, siztyagdt

Zion 6:39-40
 Zion 11:17-27
 Zion 14:1-4
 Lom 8:10-11, 38-39
 Lom 14:7-9
 1 Ko 15:12-58
 2 Ko 5:1-10
 Filip 1:20-24
 1 Tes 4:13-18
 Iblu 2:14-15
 Veve 14:13
 Veve 21:1-4
 Veve 22:1-5

Mbumbukiam, Klisten ezoqa namba, ndøgoát, neka vøzø-tøkeát

Met 18:19-20
 Met 28:19-20
 Zion 14:16-23
 Lom 8:35-39
 2 Ko 6:16-18
 Ef 3:17-19
 Filip 4:13
 Kol 2:6-7
 2 Tes 3:16
 Iblu 13:5-6

Nqova soqaqape, ni ngiænoat-qa ndøgó

Met 13:19
 Met 25:41
 Luk 4:1-13
 Luk 22:3-4
 Zion 8:42-44
 2 Ko 2:10-11

2 Ko 4:4
 2 Ko 11:13-15
 Ef 2:2
 1 Tes 2:18
 2 Tes 2:9-12
 1 Pita 5:8-9
 1 Zion 3:8-10
 Veve 12:7-12
 Veve 20:1-3, 10

Mbumbukiam-qa bazaføgakh mokho-te, ni Saitan-qa khamasim matev, zitømbuatát

Met 4:1-11
 Met 6:13
 Luk 22:31-32
 Zion 17:14-19
 Lom 8:31-39
 Lom 12:12
 Lom 16:19-20
 1 Ko 10:12-13
 1 Ko 16:13
 2 Ko 12:7-10
 Ef 3:20-21
 Ef 6:10-18
 Filip 4:13
 1 Tes 3:5-8
 2 Tes 3:3
 2 Tim 1:7-8
 Iblu 2:18
 Iblu 4:14-16
 Iblu 12:1-2
 Zems 4:7
 1 Pita 1:5
 1 Pita 5:8-11
 1 Zion 4:4
 1 Zion 5:3-5
 Veve 12:7-12

Enqoni-us ezoqam khakheinøvem-qa yaq-te

Met 4:23-25
 Met 9:35
 Met 11:2-5
 Kel 3:1-8
 Kel 8:4-8
 Kel 19:11-12
 Kel 28:8-9
 1 Ko 12:9
 2 Ko 12:7-10
 1 Tim 5:23
 2 Tim 4:20
 Zems 5:14-15

Matev vinivinimba, megemege-te ndøgo, tøfakkanumit

Yesu nqanek manqei-qape-te, nango tendoqavan

Met 24:29-44
 Zion 14:1-3

Kel 1:10-11
 Kel 3:19-21
 Filip 3:20
 Kol 3:4
 1 Tes 1:9-10
 1 Tes 3:13
 1 Tes 4:13-5:11
 2 Tes 1:6-10
 2 Tes 2:1-3
 1 Tim 6:13-15
 2 Tim 4:8
 Iblu 9:28
 2 Pita 3:1-13
 1 Zion 3:1-3
 Veve 1:7
 Veve 22:12-13

Ezoqa ewaqape, Mbumbukiam-qa manqa ovøyam-te, tiowanim

Met 7:21-23
 Met 16:24-27
 Met 25:31-46
 Zion 3:18-21
 Zion 5:24-30
 Kel 17:30-31
 Lom 2:1-11
 Lom 14:10-12
 1 Ko 3:10-15
 1 Ko 4:5
 2 Ko 5:9-10
 2 Tes 1:5-10
 Iblu 9:27-28
 Iblu 10:26-31
 1 Pita 1:17
 1 Pita 4:3-5
 Veve 19: 11-16
 Veve 20:11-15

Ezoqa ndigu, Mbumbukiam gekhandiz, te namba miavmiav ndøyagát

Luk 12:32-34
 Zion 14:1-3
 2 Ko 5:1-8
 Filip 1:23
 Kol 3:1
 1 Pita 1:4-5
 Veve 4:1-11
 Veve 7:9-17
 Veve 21:1-4
 Veve 21:9-22:5
 Veve 22:14-15

Gøina manqei-qa yaq-te

Met 10:28
 Met 13:41-42, 47-50
 Met 25:41
 Luk 16:23-26
 2 Tes 1:7-9

Veve 20:10-15
Veve 21:8